SC.SUP.29.PL.2.

BIBLIOTECA VITT. EMANUELE
31
1 G
11

Digitized

OPUS EPISTOLARUM *PETRI MARTYRIS* *ANGLERII MEDIOLANENSIS*,

Protonotarii Apoſtolici, Prioris Archiepiſcopatus Granatenſis, atque à Conſiliis Rerum Indicarum Hiſpanicis, tanta cura excuſum, ut præter ſtyli venuſtatem quoque fungi poſſit vice Luminis Hiſtoriæ ſuperiorum temporum.

Cui acceſſerunt

EPISTOLÆ *FERDINANDI de PULGAR*

Coætanei Latinæ pariter atque Hiſpanicæ cum Tractatu Hiſpanico de Viris Caſtellæ Illuſtribus.

EDITIO POSTREMA.

AMSTELODAMI, Typis ELZEVIRIANIS.
Veneunt
PARISIIS,
Apud FREDERICUM LEONARD, Typographum Regium,
cIↄ Iↄc lxx.

ILLUSTRISSIMO

VIRO

GUILLELMO LAMONIO,

Senatus Gallicani Principi,

DANIEL ELZEVIER

S. P. D.

REdit ad te tuum munus, Vir Illuſtriſſime, eo tibi jucundius futurum quo jam tua liberalitate communius. Theſaurus fere ignotus antequam illum publici juris faceres, tum demum placere tibi incepit, cum utilem eum fore

omnibus ſperaſti. Illud quippe jamdiu tuum eſt tuæque gentis univerſæ ut nulla re vobis dites videamini niſi qua ceteri poſſint diteſcere, voſque beatos tantum ſentiatis, cum beati per vos fuerint quamplurimi; ita ut nulla ſit non Lutetiæ modo nec in Gallia, ſed in orbe fere Chriſtiano univerſo calamitas; nulla ſeu animorum ſeu corporum fortunarumque labes, cui non vel remedii vel ſolatii ſaltem ſpes aliqua à Lamonio nomine affulgeat. Nec modo vos tanquam aſpectabilia numina egeni omnes ac ærumnoſi inclamant cum certa ſalutis ſpe; verum & te, Senatus Auguſti Princeps muſæ, ac artes ingenuæ, virtuteſque omnes columen decuſque ſuum agnoſcunt. Nec ſolum ab omnibus de te paſſim quæri ſolet

Cui Pudor & juſtitiæ ſoror
Incorrupta fides nudaque veritas
Quando ullum inveniant parem?

Sed & ab eruditis ſæpe non ſine ſumma tui admiratione quæritur, doctrina litera-

teraturaque omnis viro Principe digna quando ullum unquam tibi parem ſit inventura? Inveniet certe apud te ipſum aliquos ſi quos inveniat, eoſque quos tu ipſe tales effeceris, quosque ad tuæ illius abſolutiſſimæ omni ex parte virtutis exemplar accurato ſtudio informaveris. Filios tuos loquor maximæ ſpei juvenes, quorum conſpectu non ita pridem recreatum ſe Batavia noſtra non ſine voluptate meminit. Quamvis te virtutibus tuis illis eximiis per orbem notum longius à purpuræ tuæ fulgore diſſiti jamdiu ſuſpiceremus, devinxit tamen arctius tuoque obſequio impenſius addixit Lamonii natu majoris, moxque etiam fratris illius laude ac virtute ſupparis conſuetudo; quos ut ante tanto gloriæ tuæ ſplendore illuſtraras, ita etiam illi ſua eruditione, humanitate, morumque facilitate mira, nomini tuo ſi qua fieri potuiſſet acceſſio, feciſſent haud dubie, decuſque paterno decori addidiſſent. Non tam exterarum ora-

rum nationumque ſpectatores quam ſpectaculum ipſi effecti peregrinati ſunt, qui in te omnium oculos, & amores admirationemque converterent; ut dubium fore videretur an plus ab indole virtuteque ſua quam à magno Parentis nomine commendationis haberent apud Reges ac Principes Europæ pleroſque; qui ut læti illos & cum ſumma honoris ſignificatione excipiebant quod tuos ſcirent, ita & inviti deinde dimittebant quod tui quam ſimiles uſu ipſo comperiſſent. Cum multa illorum patrocinio debeo, huic ſane potiſſimum quod per ipſos mihi ad te facilis patuerit aditus; licueritque te coram qualem ipſi ſua illa nobili indole morumque honeſtate ſumma repræſentabant, qualemque orbis prædicat experiri. Vix tibi notum me hominem peregrinum beneficiis ornaſti; perraro Bibliothecam tuam ornamento ſpoliaſti ut eo me donares, exemplari nempe hujus *Petri Martyris*, pretioſo ſane & quod vix

ac ne vix quidem aliunde comparari poſſet, quodque jam per te non deſiderabitur ab eruditis. Subjunxi huic nobili Italo ejuſdem ætatis Hiſpani de iiſdem fere rebus aliquot epiſtolas, quas etiam ex pervetuſto Bibliothecæ Regiæ exemplari per humaniſſimum illius præfectum tranſcribere licuit ac Latine reddere; ut ſi viliorem tibi nec jam ita rarum Martyrem, comite ſaltem auctum non injucundo, adeoque gratiorem reſtituerem. Tibi, vir maxime, hac in re placuiſſe ſtudiumque noſtrum erga te & ſummam obſervantiam probaſſe operæ pretium erit vel maximum. Vale.

PRÆMONITIO
Ad
LECTOREM.

LEctor candide , Cedro dignum eſt illud Tartagnini JCti effatum : *Quicunque opus aliquod evulgatum ſubtiliter emendat , non minus laudabiliter agit , quam qui illud primus adinvenit.* Hoc quippe nobis allevamenti vice potiſſimum ruminandum erat , quando prelo noſtrati offerebatur volumen Epiſtolarum *Petri Martyris Anglerii* ita editum Compluti in Hiſpania abhinc annis CXL. typis Michaëlis ab Eguia , ut omnigenis ſphalmatibus chalcographicis à capite ad calcem uſque paſſim ſcateret. Quapropter deliberatum nobis fuit , in ſalutem Reip. literariæ adornare talem politiorem hujus Libri decantatiſſimi Editionem , qualis non tantum tanto noſtro prænobiliſſimo Autore (quantum tam ob *legationem Babylonicam* aliaſque res in Regimine Caſtellæ Seculari atque Eccleſiaſtico præclare geſtas quam ob *Decades de Orbe Novo*, invento à *Chriſtophoro Columbo* Ligure aliiſque, conſcriptas florentiſſimus ille Hiſpaniarum Hiſtoricus Regius *Ælius Antonius Nebriſſenſis* olim dignatus eſt mactare nomine *Viri doctiſſimi atque omni æternitate digniſſimi*) non indigna foret , ſed priori etiam fere tantum (abſit verbo invidia) antecelleret ; quantum ſolent prima dilucula ſolibus diſtare meridianis, prout citra dubium ſuo nobis teſtimonio ſuffragabuntur , quibuscunque anteriorem illam Editionem Complutenſem cum hac noſtra poſteriore Amſtelodamenſi rite conferre licuit. Quinetiam Chronologicis hujus Autoris Epiſtolis Epiſtolas adjunximus conſentaneas *Ferdinandi de Pulgar* ex Hiſpanico idiomate in Latinum converſas pariter atque ipſaſmet *Hiſpanicas* una cum *Tractatu Hiſpanico* de *Viris Caſtellæ Illuſtribus*. Hæc nos paucula cumprimis Tibi, amice Lector, præcognita eſſe voluimus. Tuum vero erit bene valere atque nobis in amore officiiſque reſpondere.

INDEX

I N D E X

Omnium cum Argumentis

E P I S T O L A R U M

P E T R I   M A R T Y R I S

Anglerii Mediolanenſis,

Tam

H I S T O R I A L I U M quam M O R A L I U M

S O L E R T I C U R A

Quo anno quæque ſcriptæ fuerint, in ſuos libros digeſtarum.

L I B E R I.

EPISTOLA I. Q*Uid Autorem potiſſimum moverit, cur relicto Italia ſolo natali ſe cum Comite Tendilla contulerit in Hiſpaniam.* incipit (Volentem. pag. 1

2. *Autor ait, ſe propter Italiæ diſcordiam ex patria diſceſſiſſe in Hiſpaniam, ubi Rex cum Regina ſtudent pacifica concordia.* (Cur ex Italia.) ibid.

3. *Correctio in corrigentem, cur ad Hiſpaniam venerit. De Gallis & Hiſpanis Regibus quædam.* (Miraris Theodore.) 2

4. *Quomodo ſuſceptus Auctor in Hiſpania. Auctor de Regibus pleraque.* (Quid tibi aliud.) ibid.

6. *Quid Autor ſentiat de Hiſpania regione. Miranda ornamenta, de unitate Reginæ cum viro.* (Quid in ipſa.) 3

8. *Invidia, non miſeratione opus eſſe, quod venerit in Hiſpaniam. Quis Italiæ, quis Hiſpaniæ ſtatus, per naturalem comparationem.* (Cœli temperiem.) 4

14. *Reginæ dotes & illuſtria geſta cum viro Rege. quæ Regna ſibi ſubjecerint.* (Romæ inter ſacros.) 6

18. *Deſerenda eſt patria pro gloria.* (Laudo frater.) 7

23. *Quid ſuper Italia. quid ſuper Hiſpania cæli adſtruant.* (Succeſſus noſtros.) 9

26. *Rex adit Veram urbem.* (Tenebar jam.) 10

31. *Quare Regina tanti fiat. quomodo ſucceſſerit in Regnis. quid virtutes pepererint Regis & Reginæ.* (Interea dum ſeſe.) 12

32. *De Zara & Alhama.* (Quæ ad illuſtriſſimum.) 13

40. *Alhama capitur, & quando Rex Alhamam munit.* (Lactuculam.) 16

41. *De muris Alhami cadentibus. de papyrea moneta. de capta Togiara. ager Granatenſis populationi obnoxius. Coimum & alia municipia capiuntur.* (Singulari.) 17

49. *Baudillus Mulleium Bullacenum Regem patrem tetro claudit carcere, & ſe Regem facit. conflictus & captura Baudilli.* (Per Quæſtorem.) 22

51. *Qualiter ſuſcepti fuerint Capra Comes & Alcaidus Damicellorum. idem Comes profligatur ad Moclinum. Combilum & Alabarum oppida capiunt. Rex captus ſolvitur obſide dato filio. Inteſtino ſe bello fatigant patruus & nepos in Granata.* (Pompelonenſis.) 23

62. *Quanti Libertas æſtimetur, Loxia & Hilora, Moclinum & Mons Frigidus capiuntur. Comes Scalenſis Anglus vulneratur. facetum ejus dictum.* (Veniens.) 29

63. *Perturbatio noſtrorum ſuper Bellezmalacha. quid ſervaverit noſtros. diſcordia inter Granatenſes. quid de Zagallo Rege. capiuntur Malacha & Bellezmalacha. de Mauro percuſſore. de Zagallo & Dorduxio. de dura obſidione.* (Thureo fumo.) 30

64. *Quare ſtatuat novis nominibus loca appellare, nil curans de veteribus. Quomodo Vera urbs & multa præterea dedantur. Magiſter Equ. Monteſo ſagitta perimitur. ratio quare non curet Autor de antiquis nominibus.* (Scripſimus, Illuſtriſſime Princeps.) 32

L I B E R II.

EPIST. 70. P*Regreſſus ad rem Bacenſem. Zugiar, Freyra & Bachor oppida capiuntur. It Autor armatus ad bellum.* incipit (Hactenus.) 35

71. *Pericula in hortis Baciæ. deſcribitur Bacia & ſitus ejus.* (Oppidum.) 36

72. *Conſultatio de obſidione cum Regina. foſſa & caſtella circumducuntur. Raduan Zafargial hoſtium dux ſtrenuus perimitur. ſtrages hortorum Damaſci.* (Per meas.) 37

73. *Quæ gerantur in caſtris. mira inter diverſarum nationum milites concordia. de hoſpitalibus caſtrenſibus. domus eriguntur ad hyemem ferendam.* (Quis tibi.) 38

80. *Regina venit ad caſtra. quid actum. quæ colloquia. quæ induciæ cum obſeſſis. dedit ſe tandem Bacia.* (Rarius.) 42

L I B E R III.

EPIST. 81. D*Eduntur Almeria & Guadix, & quæcunque Zagallo parebant. venit Zagallus. de Regis noſtri ſuſceptu. de Regum & exercitus diſcrimine.* incipit (Jam vereor.) 43

84. *Quid actum anno ſequenti. de Mauris ejectis. primogenita Regis Portugallo nubit. Lucani origo. Alendinum amittitur. Regina febricitat. Guadixii & Almericenſes ejiciuntur. quæ acta ſunt cum Baudillo Rege Granatæ.* (Quas ulmos.) 45

85. *Ex ſtativis centum equites. hoſtes capiuntur. uruntur noctu ſegetes in areis. ad Granatæ mœnia fit incurſio.* (Ne te jactes.) 46

89. *Quæ ſit decennii ſubſtantia ultima. obſidio Granatæ.* (Veluti.) 48

LIBER IV.

EPIST. 90. *R*Egina Granatam luſtrat. orator Gallus adeſt. quam læta dies, & quam veſpera triſtis.* incipit (Donec.) 49

91. *Caſtra cremantur. gener Regum equo lapſus periit. filia laborat febre. Medina campi exuritur. de urbe ſanctæ fidei & carminibus in ea ſculptis.* (Faſcia.) 50

LIBER V.

EPIST. 92. *G*Ranata deditur. quæ Granatenſibus fœdera. Judæorum domus Chriſtianis in Granata donantur. Judæi ex univerſis Caſtellæ regnis eliminantur. Abulenſis Epiſcopus fit Granatenſis Archiepiſcopus.* incipit (Hic finis. 52

108. *Quantum valeat apud Reges unus vir ſanctus. de fratre Franciſci Ximenez qualis eſſe dicatur.* (Hæc quarto nonas.) 61

109. *De morte Laurentii Medices. qualis & quantus fuerit. quæ diſſidia ex ejus morte & incommoda exſpectet Italia.* (Quibus verbis.) 62

113. *Proceribus Hiſpanis ludum Autor aperit literarium. argumenta futuri diſſidii. Aſcanius commendat Autori ſuos familiares Hiſpanos.* (Significavi.) 64

114. *Alfonſus Regni heres Neapolitani patrem Fernandum Regem concitat in Ludovicum Sforttam ducatus Mediolani gubernatorem. Francorum etiam Rex exercitatur contra Ludovicum.* (Hem Comes.) ibid.

115. *De Reginæ ſtudio, ut Proceres literis incumbant. agitur de habendo Perpiniano. Carolus Rex concitatur contra Ludovicum.* (Sublatum.) ibid.

116. *Papa moritur. quæ vita & mors illius.* (Quod Innocentius.) 65

117. *Creatur Pontifex Borgia. quid ejus ingenium. quid ab eo ſperetur fore.* (Patronum tuum.) 66

118. *Præſagia de Pontificatu. de natura Pontificis. de jactatione filiorum, quid Rex & Regina ſenſerint.* (Vita functum fuiſſe.) ibid.

119. *Corripitur Aſcanius, quod ſuffragia dederit Papæ. præſagia contra domum Aſcanii.* (Venit ad me.) ibid.

120. *De conventibus Aragonicis. de Perpiniano. conveniunt Anglus & Germanus cum noſtris Regibus in Gallum. Italia ſibi gladium quo juguletur cudit. Ludovicus Sfortia Carolum concitat in Regem Neapolitanum.* (In Cæſarauguſta.) 67

121. *Prognoſticon de Italiæ ruina. quid à Gallis ſperetur.* (Novos.) ibid.

122. *Controverſia & pernicies Italiæ. occaſio habendi Perpinianum. ætas & mores Caroli Regis.* (Cum ſit Hiſpania.) 68

123. *Proteſtatio de non ſcribendo. iterum ad Carolum pro Ludovico. Anglus Rex Bononiam obſidet Gallicam. quid Cæſar. quid Veneti. de Brucho & Locuſta.* (Ad noſtrum.) ibid.

124. *Aſſentitur adventui Gallorum Papa. Exhortatio ut Aſcanius obſtet adventui. Prognoſticon, ſi non fiet.* (Ridetis.) 69

125. *De vulnere Regis noſtri.* (Excutite.) ibid.

126. *Quid ſiderales dies Regi attulerint. quo in vitæ diſcrimine Rex.* (De illato.) 70

127. *Quid undecimus dies. quid cæteri ſint operati in Rege. Quando ſe oſtenderit Rex.* (Quæ ad Simeonem.) ibid.

LIBER VI.

EPIST. 128. *M*Ulta de Perpiniano. Cæſar. Anglus. proclamatio in Italiam.* incipit. (Cupis, uti.) 71

129. *Exhortatio ad ſtudia literarum & laus exercitii.* (Genitor.) ibid.

130. *Epilogus de caſu Regis. & multa præterea. quid ab Indis Columbus. prædicit ruinam Italiæ:* (Si fortè.) 72

131. *Exemplo percuſſi Regis de contemptu mundi. de percuſſore. Perpinianum deditur. proxima pernicies Italiæ.* (Proh miſeri.) ibid.

133. *Mira de novis terris & nudis gentibus.* (Attollite.) 73

134. *Multa de itinere ad Indos. de Caroli Regis cogitatu, poſt præbitum Perpinianum.* (Tanta eſt.) 74

135. *De inventis à Caſtellanis & Portugallenſibus in occiduo. pacta Caroli cum Regibus noſtris. fit pax dato Perpiniano.* (Conſuevi.) ibid.

137. *Baudillus Granatæ Rex ex Hiſpania dimittitur.* (Alias Baudillum.) 75

138. *De morte Regis Portugalliæ. Columbus cum ingenti claſſe remittitur.* (Venit ad nos.) 76

139. *Quartana Italiam raptat. Ferdinandus Neapolitanus Rex moritur. Gallus jam tranſit. deſcribitur futura calamitas. de Cæſare. de Anglo. de Venetis. de Turco. it Fonſeca ad Carolum. quid noſtri Reges.* (Miſereat.) ibid.

LIBER VII.

EPIST. 140. *D*E Indicis rebus. Admirallus vocatur Columbus.* incip. (Quæ de bellico.) 77

142. *Epilogus præteritorum, & negociatio duplicis matrimonii inter Cæſarem & noſtros Reges. de Indis.* (Decembri.) 78

143. *Ægrotat Cardinalis Hiſpaniarum Petrus Gonſales. quo exercitu Rex Gallus eat. viſit Rex Ducem nepotem, infirmum. procedit Carolus. Ludovicus eum comitatur. moritur Dux nepos. Ludovicus regreditur.* (Patruus ille.) 79

144. *Quid cum Carolo* Fonſeca. *quid Carolus. mittuntur Neapolim auxilia. de matrimonio. de orbe novo. Fonſeca. Jo. Emmanuel.* (Quæ in Italia.) ibid.

146. *De ſecunda navigatione ad Indos. de Canibalibus. recuſat ſecundas nuptias vidua Regia filia. quid extollatur. quid premiatur. Emmanuel Rex Portugalliæ. Laus Hiſpaniæ.* (Mirari.) 80

149. *Ludovicus mortuo nepote ſe Ducem facit. non mortuum veneno nepotem, quod multi ſuſpicantur. Carolus Romam proficiſcitur. Fernandus juvenis Regni heres Romam deſerit. quid fugiens Pontifex. quid Carolus cum eo. Alfonſus Regno ſe abdicat ac fugit in Siciliam. proteſtatio in Carolum. Carolus abducit Turcæ fratrem. finem Italis & Hiſpanis minatur Carolus.* (Te rariores.) 82

152. *De orbe novo multa.* (Præ lætitia.) 84

154. *De Caravaiali galero.* (Nuper ab Urbe.) 86

LIBER VIII.

EPIST. 155. *D*Iſcurſus Caroli. quid Galli de Neapolitanis. & quanto quiſque tempore Neapoli imperaverit. quid Fernandus juvenis. quid Veneti. quid Ludovicus.* incipit (Inſperata.) 87

156. *De gradibus Hiſpaniolæ. de illarum terrarum & cæli natura. de modo vivendi. de Regulis & domibus. ſunt nudi.* (Vis Pomponi.) 88

157. *Epilogi rerum geſtarum, noſtri Reges* Catholici *à Pontifice appellantur.* (Quid hoc.) ibid.

158. *Mors & laus Cardinalis Petri Gonſali. cedit Heliſabetha vidua voto parentum. affinitas cum Cæſare. de Antipodibus pauca.* (Nolui.) 89

159. *De morte Comitis Joannis Borromæi. vide quid ferat longa ætas. quid ſit Italiæ ſtatus. Oratores à Venetis & Ludovico veniunt.* (In dies magis.) ibid.

160. *Bernardinus Caravaialus fit Cardinalis. de Petro*

tro Genſalo Cardinali. de Franciſco Ximenez confeſſore. de Indis. de oratoribus. de Gallis. (Rubro te.) 90

161. *Conſpiratio in Carolum. redit Carolus. mors Zizimi. de Piſis. de Helvetiis.* (Longo te.) 91

162. *Conflictus apud Fornovum. Carolum Ludovicus ſervat.* (Paucis ante.) ibid.

163. *Quam mutatus Aſcanius. proteſtatio de non ſcribendo. de fratribus bacchantibus.* (Conquereris.) ibid.

164. *Mira de Orbe novo.* (Facturum.) 92

LIBER IX.

EPIST. 167. *DE Ferdinandi juvenis regreſſu. de Gallis. de obſeſſo Duce Aurelianenſi intra Novariam. de Carolo. de profligatis Fernando Rege ac Gonſalo Fernando Hiſpano Duce. quid Veneti à Fernando. quid Carolus in Gallia.* incipit (Raras.) 95

168. *De orbe novo. concluſa cum Cæſare affinitas. quid Regina Navarra. quo Rex eat, & ad quid. nos Laureto magna claſſe mittimus Joannam ad Philippum virum.* (Brevi compendio.) ibid.

169. *Quomodo ex hominibus homines in beluas mutentur. quis ſtatus urbis Romæ. Salſeæ trucidatio. Eccleſiæ procellas flet auctor.* (Naturæ lex.) 96

171. *De noſtra vidua & Rege novo Portugaliæ.* (Si quæ optaveris.) 97

172. *Quid acciderit naviganti Joannæ Regiæ filiæ. quid Reginæ; quid homines amantes rem abſentem. de morte Reginæ, matris noſtræ Reginæ in Arevalo. de exſpectatione Margaritæ Cæſareæ.* (Undecimo.) 98

LIBER X.

EPIST. 173. *DE Pontificis curis. de primogeniti ejus Gandiæ Ducis truculenta morte. de filio ſecundo. quid Papa cum noſtris Regibus. conſpuit Autor in mores ætatis noſtræ.* incipit (Acceſſiſſe.) 99

174. *De interitu eorum militum qui ad Belgas Joannam vexerunt. de adventu Margaritæ; de lapſu ab equo Alfonſi Cardinenſis & præſagium.* (Scripſi ad te.) ibid.

175. *Ludovicus & Veneti vocant Cæſarem in Florentinos.* (Elegantiſſima.) 100

176. *Deſcribitur Margarita. præviſa Principis mors. contentio inter Medicos & Reginam de Principis valetudine.* (Superioribus.) ibid.

177. *Quid de homine, quid de ſole ac luna garriant inſulares.* (Erige.) 101

178. *Qualiter in urbe vivat Petrus & qualiter Simon.* (Nuper allatæ.) ibid.

179. *De felicitate Joannæ in Philippo. de Philippi natura. de felicitate Regum in ſobole. de mutata noſtra viduæ ſententia.* (Etſi me non.) ibid.

180. *De mari & cucurbita Inſularium faceta.* (Garſias Lupus.) 102

181. *Quid ad æquinoctium Portugalenſes, quid ad occidentem Caſtellani reperiant. de Calecuteo Rege. Laus Portugalenſium.* (Æqua lance.) ibid.

182. *Mors Principis Joannis. quibus ſolemnibus ſuſceptus fuerat à Salamantinis. lachrymanda parentum colloquia. Magarita linquitur prægnans.* (Scripſi ad te non.) 103

183. *Quomodo ferant tanti filii mortem Reges. de Gallis pereuntibus. de pace cum eis.* (Non defuiſſe.) 104

184. *Cæſar Venetorum exercitum & Ludovici contra Liurnum ducit. deſtinatur Autor ad Regem Hungariæ.* (Paucula.) 105

185. *Quæ bella inter Portugalicum & Calecuteum Reges utrumque Tropicum.* (Utrumque.) ibid.

186. *Quid petat Hungariæ Regina.* (Beatrix.) 106

187. *Quid Cæſar. quid aliquando fuerint Piſæ. fluxu ventris moritur Fernandus juvenis. qualis fuerit. inſtant bos & vitulus velle conſpuere in Cardineum gradum.* (Quæ ab Italia.) ibid.

189. *Solis Regibus & Bovitis Inſularium, Medicis & ſacerdotibus licet arcana ſacra ſcrutari.* (Scribis Pomponi.) 107

LIBER XI.

EPIST. 190. *REgina Hungariæ cauſa deperdita. reſtat autor. de Inſularium latria & Zemibus.* incipit (Non minus.) 109

191. *Quare revocetur Autor ex legatione Ungariæ. Mors & laus Caroli Regis. de fratre Hieronymo Savonarola concionatore in Alexandrum P. ſæviente.* (Unde ſint.) ibid.

192. *Margaritæ abortus. vocantur filia & gener ex Portugalia. de rebus Italis quædam.* (Hei nobis.) 110

193. *Quid Rex Gallus. prognoſticon argumentale in Sfortiam familiam. contentio de Jure utriuſque Ludovici.* (Paulo poſt.) ibid.

194. *Gener & filia ex Portugalia venerunt. in dubio quid velint Aragonici.* (Superioribus.) 111

195. *Jura utriuſque Ludovici ſuper Ducatu Mediolani, armis diſcutietur Jus.* (Audiviſſe te.) ibid.

196. *Rex Gallus & Veneti conveniunt, in Ludovicum Ducem. Fredericus creatur Rex Neapoli. Cæſar Borgia galerum abjicit. Gallus repudiat uxorem.* (Pugno tibi.) 112

197. *Moritur partu Portugallica Regina. reſtat mas filius. alia tria recitantur adverſa Regibus. notat fragilitatem rerum humanarum.* (Reges eſſe.) ibid.

198. *Non eſt ſui Juris Aſcanius. quid futurum cum Gallis. Ludovici ruina ob Duces quos habet molles & quod fortes abjecerit.* (Tuas mihi.) 113

199. *Infantulus Princeps Michaël debilis. Regina ægrotat ob dolorem filiæ. Emmanuel arcana quadam ſpe depaſtus dimittitur.* (Ex noſtri.) 114

200. *Tollit Aſcanio ſpem habendorum auxiliorum ex Hiſpania. quid ſperent niſi conveniant Itali.* (Complutum.) ibid.

LIBER XII.

EPIST. 201. *HIſtorialia Moraliaque de Pontifice, Venetis & Duce Mediolani & Turcis. & quomodo Gallus abjiciat uxorem, & Britannam ducat. Borgia galerum excutit.* incipit (Tempore.) 115

202. *Nova de utriſque Antipodibus, occiduis ſcilicet & antarcticis.* (Agimus.) 116

203. *De Venetis & Gallo contra Ludovicum. prognoſticon. Borgia in Galliam cum bullis de diſſolvendo matrimonio. de Turcarum apparatibus.* (Accipe.) ibid.

206. *Quid portendere ſoleat Tibridis vaſta inundatio. de Regulis & Bovitis Inſularibus. quæ ſint Medicinæ prærogativæ. qui Reges medicam coluerint artem.* (Scribis Pomponi.) 118

207. *Proclamatio in Venetos. de illorum proxima pernitie poſt Ludovici ſtragem.* (Proh cœli.) ibid.

208. *Jam Galli Mediolani fines impetunt. Galleatius Sanſeverinus Paridens Alexandriam deſerit. Ludovicus Dux diffiſus fugit. ſequitur eum Aſcanius frater. Veneti Cremonam capiunt.* (Superioribus.) 119

209. *De claſſibus Turcarum & Venetorum. quam occaſionem Veneta claſſis amiſerit.* (Collega tuus.) 120

210. *Quid Turca ceperit. quid minetur. quid trahant Chriſtianorum diſſidia. it Mediolanum Gallus.* (Turcarum.) ibid.

211. *Granatam venit Regina Neapolitana Regis ſoror. quid petat. arcana concurſationes ex Gallia in Hiſpaniam.* (Nullas.) 121

LIBER XIII.

EPIST. 212. *Albaizinenſes deficiunt in urbe Granata. quid inde.* incipit (Ex Urbe.) 121

213. *Galli Mediolano ejiciuntur. Ludovicus ſuſcipitur.* (Nuper.) 122

214. *Venditur Ludovicus ab Helvetiis. capitur Aſcanius, Gallis traditur à Venetis. quid erraverint in hoc Veneti.* (Officio.) ibid.

215. *Quæ pœna Granatenſibus. quid Alpuxarrenſes. it ad eos Rex. quo exercitu: & quibus ducibus. quid actum. quid Ogigiar oppidulum.* (Scripſi ad te.) ibid.

216. *Moritur Princeps Michaël. quæritur diſpenſatio pro altera filia danda Emmanueli viduo. Catharina quarta filia datur Angliæ Principi. Philippus gener & Joanna filia accerſuntur ad hæreditatem.* (Sedatis.) 123

217. *Quam inaudito caſu Modonum Veneta capiatur in Græcia à Turcis capiturque Coronum municipium. quid pariant Chriſtiana diſſidia.* (Generoſo.) 124

LIBER XIV.

EPIST. 218. *Altera è filiabus Emmanueli deſpondetur. Catherinæ dotalia parantur. dividunt inter ſe Regnum Neapolitanum Gallus & Hiſpanus. ſpicatum mittitur Federicus Rex infelix. quare hoc fecerint Rex & Regina.* incipit (Ad Emmanuelem.) 125

219. *Diviſio Regni. Fœdericus in Galliam abit. Fernandus ejus filius adoleſcens Tarentum ſuſtinet. Rex uterque coronatur Gallus, & Hiſpanus.* (Solent.) ibid.

220. *Recuſarunt claſſem Hiſpanam Veneti in re Modonenſi. capitur Cefalonia. Mitylene inſula fruſtra oppugnatur. claſſis Gallica ingloria naufragatur.* (Tenes.) 126

221. *Oratores pro Philippo. quid agitetur. Catharina mittitur ad virum in Britanniam. Serra Vermegia rebellat. Alfonſus Aquilaru primas trucidatur cum multis. Mauri tandem cedunt.* (Philippum.) 127

222. *Fit Cardinalis Didatus Furtatus Mendotius. Philippus gener exſpectatur. monetur autor, ut ſe apparet ad Soldanum Orator.* (Rubro.) ibid.

223. *Diſſident Hiſpani & Galli, ex quibus cauſis. iterum autor collachrymatur Italiæ ruinam. de legulejis. de Sophio. de autore ipſo.* (Heri.) 128

224. *Is autor ad Venetos, dehinc ad Soldanum orator.* (Circiter.) ibid.

226. *Quid Autori acciderit, intra Hiſpaniam.* (Quod mihi.) 129

228. *De arce nova Salſea. de ira Gallorum, quid ſuſpicetur futurum.* (Non dubito.) ibid.

229. *Quid in reliquo itinere acciderit. Dux Venetiarum obiit. Hiſpani & Galli ſe invicem rodunt in Regno. Veneti lucrum ſperant ex diſcordia.* (Ex quo.) 130

230. *De interregno Venetorum. quid cum eis egerit autor. quid Galli fremant.* (Ut Latine.) ibid.

231. *Univerſæ legationis diſcurſus. quare ſit optandum, honorificum mori.* (Ubi ubi.) 131

LIBER XV.

EPIST. 232. *Fera deſcribitur tempeſtas. quid Galleaceis acciderit. ex Pola majors tempeſtas. qua Ægyptiorum exſpectatione portum captaverint Alexandrinum.* incipit (Meas vos.) 132

233. *Quo die ingreſſus Alexandriam. à quo ſuſceptus ſit. quid exſpectet.* (Mare.) 133

234. *De portubus duobus Alexandrinis deque templis & climatis natura.* (Literarum.) ibid.

235. *Quid egerit autor cum Soldano, quidque regreſſus Alexandriam. cur literas mittat, & cur ipſe non veniat. quid detinuerit galleazeas.* (Jure merito.) 134

236. *Sancita Venetorum Lex, quam Mudam appellant, infringitur.* (Cœlorum.) ibid.

237. *Coſmographica quædam ac de Sophii origine ac geſtis.* (Quæ ad.) 135

238. *Quomodo Principem repererit Venetias rediens. quid cum Venetis egerit regio ac ſuo nomine.* (Felicioribus.) ibid.

239. *Profligati & incluſi Hiſpani. Autor interceptus mari ac terris, neſcit quo tendat. qui capti viatores à Gallis.* (Quo in ſtatu.) 136

240. *In Barleta Hiſpani ſepti. Quis Canuſium teneat. Quid cum Venetis Galli. Quid ab hominibus velit Deus.* (Mitius.) ibid.

241. *De urbe Venetiarum. quid Galli præconentur. Hiſpani diſperſi & ſtrati.* (Adveniſſe.) 137

242. *Quid de Canuſio, de Apulia, de Gallis, de Hiſpanis. quid Principes Itali. quomodo Autor evadat è Gallorum manibus. it obvius Regi Gallorum.* (Nolim.) ibid.

243. *Rex Gallus in Hiſpanos. diſſident Galli duces. quid uterque dux. quid ſperetur.* (Non ſemel.) 138

244. *Suſpectum habuerunt Galli Autorem, ne eſſet explorator pro Catholicis Regibus.* (Sciſſe te.) ibid.

245. *De adventu Philippi generi & Joannæ filiæ. quid Mediolanenſes. quid Rex cum eis.* (Cum tuas.) ibid.

246. *Habuit autor ſalvum conductum. & quo medio iverit ad Regem Gallum. de incuria Oratoris non miſſi & de ineptiis mittendi.* (Quinto.) 139

247. *Quomodo è Gallorum manibus evaſerit. qua tranſierit in Italiam Rex Gallus. quid legatus Rothomagenſis de Regibus. Quam ſtrenue Petrus Navarrus in Canuſio.* (Impuliſtis.) 140

248. *De origine gentis Angleriæ. ubi natus autor. deſcriptio Aronæ oppidi. de Verbani lacus excellentia.* (Auſpicato.) ibid.

249. *Suſcipitur autor à Regina. cujus virtutes recenſentur. quam preſſi fame peſteque in Barletta Hiſpani. Portucarrerius mittitur.* (Veni.) 141

250. *Veniens reperit Philippum, diſcedendi in patriam cupidum. de argumentis ſocerorum. moritur Biſontinus Archiepiſcopus.* (Te accepiſſe.) 142

251. *Succeſſus Borgiæ, abjecto galero. laudatur ejus perſona. ſors conſpuitur. Aſſequitur magna.* (Quid ſuo.) ibid.

252. *Quid Veneti cogitent. quid noſtri patiantur. Venit Fernandus Calabriæ Dux. quæ affinitatis ſeries cum Rege.* (Placuiſſe.) 143

253. *Quales Philippus diſcedens uxorem ac ſoceros reliquerit. de Portucarrerio. moritur Cardinalis Mendotius. de bello Gallorum cum Salſas.* (Scripſi ad te.) 144

LIBER XVI.

EPIST. 254. *Rubi oppidum in Apulia & Paliza dux capiuntur. Hiſpani reviviſcunt. triremes Gallicæ capiuntur. Portucarrerius accerſitur. Joanna filium peperit.* incipit (Habuiſſe.) 145

255. *Moriuntur duo primarii aulici, commendator major & Jan. Chiaconus Andelantatus Murciæ. de Reginæ patientia. quam infelix ſuæ genitrici filia ſit Joanna.* (Heu purpurate.) ibid.

256. *Moritur Portucarrerius in Calabria. Germani adierunt Neapolim. quid Obegninus Gallorum ductor. quid Andrada loco Portucarrerii. profligatio Gallorum in Calabria.* (Vah quam multa.) 146

257. *Dux Melfius reſiſtit. Neapolis capitur. Caieta obſidetur. Gallorum & Hiſpanorum colloquia de icto fœdere à Philippo.* (Falſo.) 148

258. *Quid à Pyrenæis inter Gallos & Hiſpanos.* (Catholica.) ibid.

259. *De*

259. De arcibus Neapolitanis. de Iſcla. de Cajeta. (Quas duxer.) 149
260. Obſidio Salſea & quid ultra. (Galli.) ibid.
261. Quid de arce del Ovo. quid de Ugone à Cardona. de obſidione Cajetæ. de magno Capitaneo. de Gallorum exercitu. (Quæ feruntur.) 150
262. De Salſea oppugnatione. de fuga Gallorum. de noſtrorum inertia. (Repetis.) 151
263. Quid Regina oraret fervente pugna diſcrimine. (Quæ acta.) ibid.
264. Gallos duces Hiſpani ſectantur. quid actum. quid de Pace. de Alexandro & Pio Pontificibus. (Gallos.) 152
265. Qua morte moriatur Alexander Papa. quo autore. quid autor. quis Alexandro ſufficiatur. (Magna.) ibid.
266. Quid acciderit Gallos inſequentibus. (Quid actum.) 153
267. Moritur Pius Pontifex. quantum vixerit. quid Rothomagenſis, quid Aſcanius, quid Julius Papa electus. de Gallorum infortunio. de ſuſpendio fecialis. mutant Galli caſtra. (De Alexandri.) ibid.
268. Contentio de perturbatione Joannæ Reginæ cum Joanne Fonſeca Antiſtite Burgenſi. de diſceſſu & laude Philippi. quid in Gallia egerit. (A nobis.) 154
269. De ponte ad Lyrim ſtructo à Gallis. de Hiſpanorum audentia. (In præceps.) 155
270. Clades ad Lyrim accepta. deſerunt Regnum Galli. Cajetam dedunt. quæ fœdera. (Brevi.) 156

LIBER XVII.

Epist. 271. Qualis ſit Julius Papa. quanti facienda ſint Regna exemplo Joannæ Reginæ. incipit (Satis.) 157
272. Infeliciſſima Joanna Regina poſt acceſſum ad Belgas. de contemptu mundi. (Proh ſuperi.) ibid.
273. Rex & Regina ægrotant ſimul. Spoliatis Gallis omnia quieta. de natura Gallorum. (Paucis.) ibid.
274. Febri exardeſcit Regina. de conventiculis Procerum. (Væ Hiſpaniæ.) 158
277. De Regina nulla ſpes. quid agitent Proceres. quid teſtetur de genero Regina. (Ruit.) 159
279. De obitu & vita Reginæ. Rex titulo ſe ſpoliat Regis. (Accipite.) ibid.
280. Horrida itineris deſcriptio, cum Reginæ funus defertur Granatam. (Diſcedentibus.) 160

LIBER XVIII.

Epist. 282. Quid à Venetis Pontifex. quid inter ſocerum & generum. quid Joannes Emmanuel. quid ſecretarius Conchillus. incipit. (Jam tandem.) 161
283. Capit Autor curam rerum gerendarum in Curia pro ſuo Prælato & Capitulo Granatenſi, ubi Prior ipſe eſt. Oratores à Cæſare ac Philippo veniunt. de torre Tiſiphoneo. multa de Regibus. (Ut poſthac.) 162
284. Borgiæ galeri contemptoris ruina & carcer. pulchra Moralia. (Nil eſt quod.) ibid.
285. Quid Philippus cum Gallo. de Philippi natura. quid Proceres. quid Gallus. Moralia. Mira laus Philippi. (Sentio.) 163
286. De literis Reginæ Joannæ proditis viro. de Secretario Conchillo. quid Rex Philippus. quid Gallus. & negociativa pro Eccleſia Granatenſi. (Duo ut è regio Fiſco.) ibid.
287. Contra Ducem Geldriæ Philippus. quid Hiſpani. quid Galli. quæ rerum mutatio. (Philippus Rex.) 164
289. Vicit Geldrenſem Ducem Philippus. qui ſe parat ad Hiſpaniam. quæ ſpes data Philippo. quid ſocer. (Ex Belgis nuper.) ibid.
290. Parata claſſis Philippi. quid perturbatores ſperent. Fernandus cum Gallo inivit affinitatem. (Iidem venti.) 165
291. Pacta Philippi cum Gallo. conſilia ſoceri. genero quid Gallus offerat. (Salmanticæ.) ibid.
292. Pacta dotalia cum Gallo pro Germana ejus affine Regi danda. pacta ignominioſa damnoſaque. de redditibus menſarum Granatenſium, Archiepiſcopi dico & Capituli. (Quid actum.) 166
293. Luditur à Gallis Philippus. quid ſocer & gener alterne ſe arguant. (Ab Andrea.) ibid.

LIBER XIX.

Epist. 294. Pacis edictum inter ſocerum & generum. incipit (Ex quo literas.) 167
295. Laus ſacræ Inquiſitionis. ſed de Luzerio non laus. (Audivi.) ibid.
296. De Philippi diſceſſu ex Flandria & ejus naufragio. evaſit Dux Geldriæ, quem captum trahebat. (Nuper allatum.) 168
297. Quid Julius pontifex cogitet. quid Venetis proteſtetur. quid reſpondeant. multa contradictoria. (Ab urbe.) ibid.
298. Quid Fernandus de naufragio Philippi ſenſerit. quid Philippus de Germana. quam amarum panem comedat Granatenſis Eccleſia ex Computatorum manu. (Exactores.) 169
299. Quæ ratio abſentum quæ nulla eſt. (Computatores.) 170
300. Cum fortuna mutantur animi. eſt in Anglia Philippus ut non liber. dat Regi Anglo Ducem de Suffulch Philippus, quem ſub fide tenebat in ſuo ſtatu Regis Angli affinem ſuſpectum. quid Joanna Regina diligat. (Miratur.) ibid.
301. Quid univerſus faciat orbis. quid ſentiat, Gallis ſpoliatis. (Quantus eſt.) ibid.
304. Appulſus eſt Philippus Rex. ſuſpicio, an ſit ſervaturus pacta cum ſocero. (Optati jam.) 171
305. Diffidunt ſocer & gener. quid Regina. it autor Philippo oſtenſurus male ſanum eſſe, diſſentire à ſocero. Laus Philippi. (Vos duo.) 172
306. Non ſtatur fœderibus. quid Proceres. quid autor cum Philippo. Laus Philippi. Oratio Autoris ad Philippum. (Ingemuiſſe.) ibid.
307. Cur nil grande in humanis. cur nos occupet rerum ſatietas. (Agebamus.) 173
308. Conveniunt ſocer & gener Reges. diſcordes abeunt per diverſa. fœda de quibuſdam Proceribus. (Heu! heu.) 174
309. Secundo conveniunt & diſſentiunt. quid Regina profit. multa horrenda. Vega laudatur. Dux Albæ. (Ut aliquanto.) ibid.
310. Male concluſum inter Reges. de novo Comete. (Scripſi ad vos.) 175
311. Autoris collachrymatio ſuper Caſtella ob diſceſſum Fernandi Regis. multa Moralia. Laus Philippi. Dux Albæ laudatur. (Mirabimini.) ibid.
312. Quid Philippus. quid fautores. auferunt Galli Claudiam à Principe Carolo, quam ei deſponderant. de arcium præfectis. de nocte acta per Reginam in agro Muzientes. (Tumidi.) 176
313. Diſcedit ex Hiſpania Ferdinandus Rex. febricula Philippum occupat. pœnitenti eſt animo Philippus, quod ſocerum amiſerit. Laus Marliani. (De his quæ.) ibid.
316. Moritur Rex Philippus. proclamatio Autoris. de ſorte humana. cum Philippi laudibus. (Eja agite.) 178
317. Quid ſtatuat ſocer, generi audita morte. de Gibraltaro municipio cum Duce Sidonio. de Regni regimine. quid proceres. Valentinus evadit è carceribus. (Diſtuli.) ibid.

318. *Joanna Reginæ vita. quid de Antiſteis vacantibus. quid de Rege Fernando.* (Scio.) 179
319. *Significativa de ſtatu rerum.* (Statueram.) ibid.
320. *Quid reſpondeat interrogata Regina. quid Pontifex. quid Gallus prò Bononia. Prognoſticon de Bentivolis.* (Res noſtræ.) 180
321. *In diſcrimine Gallus exercitus in agro Bononienſi. de promiſſis Card. Aragonii.* (Ex urbe.) ibid.
323. *Quid Rex cum Angiovinis in Regno. de Regina. de Principe. quid Proceres adverſi Regi. de Cæſare. Papa ejectis Bentivolis Bononiam recuperat.* (Vix bene.) 181
324. *Exhumat Regina mariti corpus. quomodo eatur cum feretro, & quo.* (Nugis agimur.) ibid.

Liber XX.

Epist. 328. *Vanus frater Reginæ, ſuſcitatum iri aliquando Philippum, perſuadet.* incipit (Ex duobus.) 184
329. *Duos Epiſcopos & ſe vocat autor Triumviratum. nequit Regina divelli à loco tabido, de gravi peſte.* (Ex Triumviratus.) ibid.
331. *De diſſidiis Procerum Ognez & Gamboa in Curia. de ſpe adventus Regis. de Rege Navarra & Comite Lerini.* (Si forte.) ibid.
332. *Quomodo vehatur Philippi corpus. diſperſi familiares. Quid pravi conſultores. imitatio ſtatus.* (Salomonem.) 185
333. *Luzerius inquiſitor Cordubenſis, Archiepiſcopi familiam taxat hæreſeos. quid autor pro eo.* (Qualis erga.) ibid.
334. *Qualis ſit Archiepiſcopus Granatenſis. quam male ſit contra tales viros moliri quidquam adverſi. de Luzerio Tenebrerio.* (Sæpius.) 186
335. *Quam gravi peſte Curia urgeatur. quid operetur autor pro Granatenſibus. quid aſportent à Regina, qui eam adeunt.* (Quinto nonas.) ibid.
336. *Deſcriptio moralis de loco, modo & tempore mortis Valentini Ducis. de Pontifice. de Cæſare. de Comeſtabili. de duce Nagera. de Rege Navarra & Lerino Comite.* (Corollarium.) 187
339. *Movetur Regina. de pheretro aperto Philippi, ubi ſiſtatur. quid de ſenatoribus cum Regina. quid de progreſſu.* (Anchoras.) 188
340. *Simultates Methynnæ Campi. Genuenſes ſubjiciuntur à Gallo. de galero Toletani.* (Salutiferum.) 189
341. *Vide ſuperſtitionem exortam.* (In Berna.) ibid.
342. *Soluti è Luzerii manibus affines Archiepiſcopi. Philoſophica pleraque.* (Decanum.) 190
343. *De arce Segoviæ. de Ponferrata. de Bononia & Bentivolis. de magno Capitaneo. de Toletano.* (Quæ ad Reverendiſſimum.) ibid.
344. *Archiepiſcopi Granatenſis mors & collaudatio & vita.* (Proh Deus.) ibid.
346. *Qualis ſit ubique rerum ſtatus, & de Archiepiſcopo quædam.* (Quod Ubedæ.) 191
349. *Rogatus autor à Duce Infantati, dat cauſas, quare nequeat à Curia diſcedere.* (Eadem veſpera.) 192
350. *Quod confracti fiſci redditus. & de literis Regis.* (Scribis, Comes.) 193
351. *Quæ ſpes de adventu Regis. Reginæ affectus. de ſacello combuſto.* (Jam tranquilla.) ibid.
352. *De diſceſſu Regis ex Neapoli. cum Gallo Rege conveniet. Pontifex ad Oſtiam Tiberinam proficiſcitur. profligatur in Africa Domicellorum præfectus.* (Felix & quam.) ibid.
353. *Quare Pontificem Rex non adierit. in Savona Rex. quid de magno Capitaneo.* (A Rege.) 194
354. *Eſt in litoribus Hiſpanis Rex. quid de Ponferrata.* (Quam nobis.) ibid.
355. *Prædones Mauri cum navibus naufragantur. de hoſpitis autoris morte.* (Si raræ.) ibid.
358. *Quid Imperator in conventu. de Margarita Cæſarea. ex Valentia Rex ſcribit. Fagiardus ad Regem. quæ pompa.* (Quo proprius.) 195
359. *It obviam genitori Regina. Cæſar in Gallos. de Geldrenſibus. de negociis.* (Audito.) 196
363. *Conveniunt Rex & filia. pulchra congratulatio. de Duce Najara & Emanuele.* (Jam tandem.) 197
364. *Datur in Mahamut galerus Toletano. cur non in Curia.* (Seræ ſunt.) ibid.
365. *De arce Burgenſi. de diſceſſu Andreæ Cæſarei Oratoris.* (Vix domo.) 198
367. *De mutatione Curiæ.* (Quando crebros.) ibid.
368. *De adventu Reginæ Germanæ. de noverca & privigna.* (Ubi ſedeamus.) ibid.
370. *Quid Luzerius ſuper proceſſibus. quid cæteri arguant.* (Sacroſanctæ.) 199
371. *Cedit Regi Dux Naiara.* (Solet.) ibid.
372. *Quæ petunt, aſſequuntur Capitulares Granatenſes.* (Capitulares.) ibid.
373. *De Cæſare in Gallos. de Tunes in Aphrica. de Sophio. de Flandria.* (Adverte.) ibid.

Liber XXI.

Epist. 377. *De Cæſare & Gallis. quis Imperator ſit Galli & Veneti exercitus. Trivultius patriam vendidit Gallis.* incipit (Paucis.) 201
381. *Cæſar à Pontifice* Imperator electus *appellatur. quomodo Germanis ſuccedat. de Sophio. de Afris infeſtantibus Granatam.* (Maximilianum.) 203
384. *Imperatorem Gurritiam, Trigeſtum & Exercitum ajunt amiſiſſe. de Gallis quædam.* (Cæſari.) 204
385. *Luzerius ut rationem det de Proceſſibus; acceſſitur.* (Cardinalis.) ibid.
392. *Carmine defletur hoc exordium de morte Ducis Mediolanenſis. Quid Marchio Plegii in prætorem curiæ. quid Petrus Gerio contra Regem.* (Sit qualis Fortunæ.) 207
393. *Luzerius capitur. divinatio deploratur. teſtes Luzerii ſolvuntur. Rex it ad Marchionem Plegii. capitur in Africa Pegnonum.* (Paulatim.) 208
402. *In Berna urbe Germaniæ confuſio inter fratres de Conceptione Virginis. qui & ubi combuſti.* (Anno ſuperiore.) 212
404. *Petri Aquilaris Plegii Marchionis executio in Curia prætorem, quo die Corduba fuimus.* (Vidiſſe.) ibid.
405. *Quæ mulcta Rex in Marchionem Plegii proceſſit ob Prætorem violatum.* (Mœrens.) 213
406. *Petrus Giron abducit in Portugalliam Ducem Methinnæ Sidoniæ.* (Venimus.) ibid.
407. *Obſidetur à Mauris Arzilla. Niebla oppidum datur in prædam. Conveniunt Papa, Gallus & Hiſpanus Reges in Venetos & Cæſar. Fonſeca.* (Portugalliæ Regem.) 214

Liber XXII.

Epist. 408. *De Conventu Cameracenſi contra Venetos & Turcas. quid quiſque petat ab eis.* incipit (Ex quo die.) 215
410. *Mutatur Regina. aperta in Venetos adjuratio. quare Mediolanenſes oderint Venetos. de Cantellario Mercuriano.* (Meæ à te.) ibid.
411. *Pars Venetiarum comburitur. Romæ fulgur. Alexandrinus Cardinal. juſtus moritur. Regina ducitur Tordeſillas.* (Scilicet.) 216
412. *Cabanillas Valentinus & Orator pro Albiono.* (Joannem.) 217
413. *Apparatus Cardinalis Toletani ad rem Oranenſem.* (Crepidatus.) ibid.

414. Ruptura

414. *Ruptura cum Gallis. de Turcis. de Sophio. it Gallus in Italiam. quid Anglus. Regina Germana filium peperit. de Caſare.* (Jactam eſſe.) ibid.

415. *Mors Regis Angliæ. Gallus in Venetos exercitu tripartito. quid Mediolanenſes. quid Caſar. quid Turca.* (Varias.) 218

416. *Venetorum horrenda ſtrages.* (Majus ex benigno.) ibid.

418. *Orana expugnatio.* (Tabellarium.) 219

419. *Quæ Venetorum internicies. Papa & Caſar ſua recuperant. quod Galli Regis periculum in pugna.* (Dies pridie Iduum.) 220

420. *Tumultus exortus Venetiis. quæ ſpes Venetorum. quid cum Gallo. Rex Hiſpaniæ nondum ſua recepit in Regno. Toletanus ex Orano rediit quare.* (Vix è manu.) ibid.

421. *Nuptiæ Angli Regis. quid Caſar & Gallus. In Orano familiariter ſe tractant Chriſtiani & Afri. recuperantur à Venetis oppida Regni.* (Aperi.) 221

423. *Piſas recuperat Florentia. quid Gallus & Hiſpanus Reges cum Florentinis.* (Nuper allatum.) 222

424. *Cur non conveniant Caſar & Gallus in pactis.* (Superioribus.) ibid.

425. *Recuperant Veneti Paduam. de Germanis quædam.* (Literas.) ibid.

426. *Iterum in Venetos itur. capitur à Venetis Lignagum oppidum. capitur & Mantuæ Marchio. Gallus liberat Mediolanenſes à vectigalibus. quid cives. revertitur in Galliam Rex.* (Quod Veneti.) ibid.

427. *Mille morbis laborat Rex Gallus. Caſar obſidet Paduam. qui obſeſſi. quid ſperetur.* (E curia.) 223

428. *De quadam Beaticula & ejus cauſa diſcordant concionatores fratres. quid Rex & reliqui ſentiant.* (Novum audi.) ibid.

429. *Solvitur obſidio Patavina. Chriſtianæ triremes à Turcis fœde capiuntur. De miſera Vicentia.* (Maximilianus.) 224

430. *Ingens terræ motus Conſtantinopoli. de Sophio. de Papa cum Albigenſi Epiſcopo. de legato & Gallis.* (Per tabellarium.) ibid.

431. *De Regina Joanna. de Polonis. de Turcis. de beaticula.* (De externis.) ibid.

432. *De Regis debito ad fabricas Eccleſiarum Alpuxarrenſium.* (Joannes.) 225

433. *Rex ad Afros. Capiuntur triremes Venetæ in Pado. quid Veneti retineant. amici Rex Hiſpanus & Caſar denuo.* (Fama eſt.) ibid.

LIBER XXIII.

EPIST. 434. *Quæ fiant in univerſo. quid in pugna contra Mauros Comes Altemira Gallecus.* incipit (Accipe.) 226

435. *Deditur in Africa urbs Alger, Gallus Veronam recipit pro impenſis pro Caſare. Comes Petiliani moritur. de rebus Africanis.* (Alger.) 227

436. *Iterum in Venetos. quid Veneti. quid Papa & Roma fecerint ob captam Bugiam. Dux Termenenſis in Venetos mittitur. Philoſophica quadam. Monzonum imus. Regina Angliæ paritura. de ſpe Venetorum.* (Tertio nonas.) ibid.

437. *Rex Bugiæ profligatur.* (Felicioribus.) ibid.

438. *De conventibus & extortoribus Aragonicis.* (Diſtamus.) 228

439. *Mors & vita Cardinalis, Legati Galliarum. de Gallis & Venetis. moritur Caſarinus Cardinalis. Vicentia & Lignagum capiuntur.* (Georgius.) 229

440. *Opinio de Tripoli urbe in Africa & Petro Navarro. Gallus exercitum dimittit. Pontifex cogitat liberare Genuam. Cardinalis Narbonenſis capitur.* (Ex quo à nobis.) ibid.

441. *De inveſtitura Regni. Oratores à Caſare & Carolo Principe. Mercurius de Gatinera Orator.* (Diverſis ad te.) ibid.

442. *Quid Ferraria Dux Miranda. Tripolis urbis in Africa expugnatio. de Hiſpanorum fortitudine in ea expugnatione.* (Superiores.) 230

443. *Anathema in Ferrariæ Ducem. & tenor Anathematis. quid Gallus. quid Helvetii.* (Ab urbe.) 231

444. *De truculenta tyrannide in Ariza in viatores. quid Papa, quid Gallus, quid Helvetii. quid Hiſpana lanceæ tercentum. de tyrannide vectigalium. de ſævitia quæ exercetur in Ariza.* (Peractis.) 232

445. *Strages inaudita in inſula Gerves. interniciesque lachrymanda nullo perſequente. Laus Garſiæ à Toleto.* (Infelix.) ibid.

446. *Ratio, cur Autor novis magis quam veteribus utatur nominibus, licet alias dixerit.* (Cur vetera.) 233

LIBER XXIV.

EPIST. 447. *Veneti Vicentiam recipiunt. Veronam quatiunt. Papa in Bentivolos. Bononiam it Chiamonus. Cardinales à Papa ſecedunt. Caſar & Gallus eis favent. Papa fere moritur. Chiamonus ad mœnia Bononiæ. Fabricius ſuccurrit. quid populus, quid Galli.* incipit (Veneti.) 235

448. *Miſeranda deſcriptio de reliquis Gervenſibus. Claſſis Soldanica proſtratur à Rhodiis. de ſtrage Maurorum in Bugia.* (Variis.) 236

449. *De hujus anni varia calamitate. quæ ſpes de Afris. Moralia quadam. de Gallo. de Papa. de rerum eventu. de duce Ferrariæ. Horrida hyems. de pecudum interitu. Trajectus in Aphricam.* (Ab Idibus.) ibid.

450. *De obſidione Mirandulæ à Papa. de Imola & Cardinalibus privandis. de Duce Urbini. de Papienſi Cardinali & alia diverſa.* (Ex Urbe.) 237

451. *Papa capit Mirandulam. Papa compurgat Venetos. quid in hoc Caſar. quid Gallus. Moritur Chiamonus Gallus Mediolani gubernator.* (Habuiſti.) 238

452. *Trivultius ſufficitur in locum gubernatoris Chiamoni. Conventus Mantuanus. quid proponat Caſar, quid reſpondeat Papa. quid concluſum.* (Chiamono. ibid.

453. *De Concilio & Conciliabulo. ſtant Gallorum caſtra oppoſita Pontificiis & Hiſpanis caſtris. quid velint alterne.* (Vix bene.) 239

454. *Quid Pontifex. quid Gallus. quid Hiſpanus. quid Fabricius Columna cum trecentis lanceis Hiſpanis, magna controverſia.* (Vah quam.) ibid.

455. *Pontificis exercitus ſternitur à Trivultio. Bononiam capit Trivultius. Claſſis Hiſpana ſolvitur. quid agitent Gallus & Hiſpanus Reges. præſidia amittuntur Neapolim.* (Ubi primum.) 240

456. *Rex Tremeſſenius Maurus ſubdit ſe Hiſpano Regi. de angelis & portento Frivolano.* (Externa.) 241

458. *Dux Urbinas Papienſem Cardinalem trucidat. quid Papa Urbini patruus. quid Cardinales. quid interfector. quid Gallus. Prognoſticon de Concilio & Conciliabulo.* (Alium.) 242

459. *Florentinis Gallus favet in Senenſes. ubi ſit Gallus & cur ibi.* (Clauſa domi.) 243

460. *Curia congregatio Burgis ex univerſa Caſtella. & locorum nomina in Curiis habentia ſuffragia.* (Quid in conventu.) ibid.

461. *Quid de Conciliabulariis. de monte Pulchiano, oppido Florentinorum. de Gallis. Hiſpanis. Papa. Caſare. Bononia.* (Noſtrum iter.) ibid.

462. *De Abbate Aronæ homicida. de vi ſoli natalis. de anno* XXIV. *de re Belcaſtrenſi. de Gallo & Hiſpano Regibus.* (A vobis nuncius.) 244

463. *Quid*

463. *Quid Papa familiares eo laborante. quid Conciliabularii. quid Urbinas.* (Adverte.) 245

464. *Papa revixit. quomodoſe habeat cum Conciliabulariis & Florentinis & Piſanis. quid Cardin. Sanct. Crucis. quid ſuus Rex cum eo.* (Altero.) ibid.

465. *Inauditum hactenus prodigium in agro Cremenſi. de fruſto unius ſaxi delapſi ab aëre.* (Prodigiis.) ibid.

466. *Prognoſticon ex præſentibus diſſidiis. quæ converſatio inter Gallum & Hiſpanum Reges. quid Scotus. quid Anglus & alia multa.* (Petis ex tanta.) 246

467. *Pacta fœderis inter Hiſpanos & Venetos cum Papa, quibus quiſque militibus agat. Ægidii concio.* (Solet) 247

468. *Quid Piſis conciliabulum. quid Pontifex. quid Florentia. quibus conqueſtibus Papa imploret auxilium, & Gallo maledicat.* (Piſis qui.) ibid.

469. *Galli produnt inimicitias. capiunt Galli viatores Hiſpanos. Anglus cum Hiſpanis. quid ſuper hoc Gallus. quid Cardinalis S. Crucis cum Rege ſuo.* (Tres adventarunt.) 248

470. *Privantur Cardinales honore & reditibus. Cardinalis Cuſentinus privatus moritur. quid Mediolanum in Conciliabularios: quid Gallus in eos. de Cilice pradonē ac Turcæ filio.* (Sat commodis.) ibid.

471. *Quæ Pontifex dicat in Gallum. quomodo nos impetat Gallus. quæ, qualia quantaque ſint Afrorum regulorum munera.* (Quam apertas.) 249

472. *De temporum varietate. de Helvetiis & Cardinali Sedunenſi.* (Quam varii.) 250

LIBER XXV.

EPIST. 473. A*frorum lætitia in ripa fluminis Burgenſis. verba Regis de rerum vicibus pulchra. de Helvetiis multa. & quis ſit Italiæ gemitus.* incipit (Proh! quam.) 251

474. *Supplicio Galli afficiunt Oratorem Helvetiorum. quid Helvetii. quid Mediolanum. quid Hiſpani. quo die templum Hiſpalenſe corruerit.* (Eodem die.) ibid.

475. *Hiſpani contra Gallos. moritur Dux Termenenſis. quid Conciliabularii. de Gallia. de Flandria.* (Tabellarium ex Italia.) 252

476. *Suaſiva in Gallum. de Galli aperta cupiditate. qui Principes fuerint adverſati Eccleſiæ. quid lucri pariat appetitus. Qui Reges ruerint ex rebellione in Papam.* (Es Regi tuo.) ibid.

477. *De abbatia Marmoteria & morte filii Galeatii nepotis Ludovici. de ſpe Gallorum prognoſticon. Helvetii cives Mediolani. Dux de Nemours. de Rege Gallo & Hiſpano. Nota.* (Non memini.) 253

578. *Capitur Baſtida Ferrariæ oppidum. obſidetur Bononia. quid Bentivoli. de vi Gallorum. quid Regina Franciæ. filius oritur. ſtatim moritur.* (Non multo.) ibid.

479. *Amittitur Baſtida. Rex Anglus Gallo infenſus. quare Veneti non ſteterint promiſſis. quid Rex cum eis. Flandria. de morte repentina Comeſtabilis Caſtellæ.* (Magnitudo.) 254

480. *Suſpecti invicem Reges Gallus & Hiſpanus. Bononia tormentis quatitur. Sanſeverinus Cardinalis galero privatur. Labores Hiſpanorum ſub dio. de Strigonio Cardinali.* (Eadem hac hora.) ibid.

481. *Hiſpani ſolvunt obſidionem Bononiæ. Dux de Nemours Bononiam intrat. de infelici Brixia, quæ datur in prædam. de Venetis. quid Theodorus Trivultius in Gallum ducem petulantem.* (Cœno.) 255

482. *Diſcedunt Mauri Tremeſemii. veniunt oratores ex Alger. Eunt ſe paratum Dux & Cardinalis. de monſtro Ravennæ.* (Mauri.) ibid.

483. *Ravennæ clades.* (Nubila.) 256

484. *Gallia plena luctu. De crudelitate ruſticorum. Turbatur Papa. de Hieronymo vico. quid Veneto. quid Gallis oratoribus.* (Qualis.) 258

485. *Octodecim oratores. oratorum oratio ad Regem Gallum. exprobratio cruda. quid reſpondeat Rex Gallus. rationes, quare abſtulerit Helvetiis ſtipendia. repetitio oratorum. minantur Regi Gallo. varia conſilia de corrigendo. Quare faveat Conciliabulariis, reſponſum Regis. Orator Florentinus.* (Tabellarium.) 259

486. *Veneti nobis amici. de Sedunenſi trahente Helvetios. quis fuerit Sedunenſis. Britanni claſſem Gallicam prehendunt. quid ſit Scotia. de Britaniæ prærogativis. de Turcarum apparatu. Papa hortatur ad unionem. Orator Anglus petitur. de Gallorum impatientia. Magnus Capitaneus ad Italiam.* (Ab Urbe.) ibid.

487. *De Concilio Lateranenſi. Oratio in Concilio per Ægidium Card.* Orationibus, non armis agendum. *Qui Reges deleti ob inobſervantiam. Turcus fugat patrem. Fratres delet omnes. Nomen Turci Siccanii. Minatur Chriſtianis. Deſideratur Magnus. Diſceſſit Magnus. Magni Laudes. Infames qui manſerint.* (Dies agitur.) 260

488. *Claſſis Anglica 90. navium. Lipuzca quondam Bardulia. nobiles Anglici & Regis affines inſunt. pacta de diviſione Galliæ. quid cum Rege Navarra agatur. inter flammam & prunas hic Rex. quis orator pro ſuo Rege. Dux Alba Prætor. quo tendat Dux Alba. Galli fugiunt Mediolanum. Helvetii diſcedunt contra Gallos.* (Quinto Idus.) 261

489. *Galli turbati in Italia cogitant eam deſerere. Conciliabularii aufugerunt. de vita & moribus Beatæ oppidi de Piedrahita.* (Superioribus ad te.) ibid.

490. *Gallorum fuga & ſtrages. Tenent arces. Genua Lanternam quatit. jugum eſt. aufugiunt & cives Mediolanenſes ob inſanam peſtem factionum. damna patriæ ob factionarios. deploranda depopulatio. de Navarræ negotiatione.* (Defuere.) 262

491. *Oratores ad Regem Navarræ. litera reperta de fœdere cum Gallo. Sacerdos Michaël portavit literas. capita fœderum cum Gallo. quos ſtatus polliceatur Gallus in præmium. uſque Burgos promittit Gallus Navarro. proteſtatio Regi Navarræ. quid reſpondeat Navarrus Rex. movit Alba Dux exercitum. aufugit Regina cum filiis.* (Ad Regem.) 263

492. *Dux Alba tranſit. occurrunt Roncalenſes. in planitiem Dux prodit. Ducis edictum de ſervandis bonis. Comes Lerini exſul præcedit. Viamonteſii ad Comitum veterum Dominum. aufugit Rex Navarræ. proteſtatio civium. proteſtatio de deditione.* VIII. *Calend. Auguſti urbem capit Dux. de Turci Selimſachi animo. de aſtu Selimſachi parricidæ. contra patris voluntatem it Conſtantinopolim. Fraus Selimſachi. pecunias dat filio pater. fugat patrem perfidus. capit imperium. fugat fratres. obtruncat quotquot aſſequitur.* (Audi, quid.) ibid.

493. *De Curiis Monzonenſibus. Regis hortatus, ne producant. qui Mediolanum gubernent. vellent Ducem cives, non Germanos. Bononiam recuperavit Papa. Parmam vult & Placentiam.* (Crebros.) 264

494. *Collachrymatio de ſuis concivibus. pejus eſt eis cum Helvetiis quam cum Gallis. ſævitia ſæviores Helvetii. de barbara Helvetiorum natura. extorſiones à miſeris civibus. quam ruſtici Helvetii ſint. Omnia deflenda. non alieni, ſed ipſimet cives cauſa malorum. quæ pernicies ex hac peſte factionum. Pulchrum proverbium.* (Proh) 265

495. *Anglicus Rex ipſe trajecit in Galliam. de animo Regis Angliæ. oppidani Bajonam deſeruerunt. movetur noſter exercitus. ex Sangueſſa Rex infelix nuncios mittit ad Ducem. ut diſcedat è Regno, Dux ait. objectio literarum.. Rex diſceſſit à Regno. Tudella & Stella non dedunt. Maja & S. Joannis de pede portus dant ſe. quos locaverit in præſidiis Dux.* (Cælorum.) ibid.

496. Con-

496. Conqueſtus Proregis de ablatis. Dux Ferrariæ Romæ. animus Papæ contra Ducem Ferrariæ. aufugit Dux. Mediolanum conqueritur de ſuo Duce non dato à fœderatis. quid Helvetii contra Venetos. Haſta urbs in noſtra manu. Salutiæ Marchio nobiſcum. conventus Mantuæ. Barbari Principes Pacifici. derident nos Barbari. cur catur Lucronium. (Hiſpano.) 266

497. In Tudela diſcordes de deditione. Zamorenſis Epiſcopus capitur. quare jus violaverit oratorum Rex Navarræ. Bearnum occupatum à Gallis. Rex Navarræ excommunicatur & quare. Baduarius Venetus orator. Veneti ſcribunt Orientalia ſuis legatis. Epiſcopus Burgenſis obiit in Urbe. moritur pauper, licet dives, Papæ liberalitas in Epiſcopum inhumandum. Comitis Miſochi mors. incurſitarunt Galli Roſſilionem. vult Papa Ducatum Ferrariæ. Laus Papæ Julii. (Paucis.) ibid.

498. Revocatur Gonſalus Fernandus Magnus. Loxiam ſe recipit. cenſus magni. nota miram ejus laudem. Mareſchallus Navarræ ad Regem. veniunt nobiles ad Regem ad præſtandum homagium. tres Galli Duces contra nos. Perijoannes pyrata in Oceanum. de baſiliſcis. (Superioribus.) 267

499. Noſtri ſunt in S. Joann. de Bajonæ munimentis. Monet Rex noſter Anglos, ut ad noſtros veniant. recuſant Britanni. Bajonam volunt. diſcrimina proponit, ſi Bajonam petant. ut belli magiſter ſibi conſuli. Renteriam Britanni vaſtarunt. in regno Granatæ prædones multi, pyratæ Turcæ ac Mauri. periculum defectionis converſorum. Marchio villæ Formoſæ obſtat, ne duelles vulnerentur. de Archiepiſcopo Cæſar-auguſtano. (Apud me.) 268

500. Rex Portugalliæ favet Gallis. Liſcanus in Perijoannem. Selimſachi ferocia. Tudella & Stella dedunt ſe. Angli pervicaces. quid in Conventu Mantuæ ſtatutum. contra Florentinos, ut mutetur ſtatus. Prata oppidum datur in prædam. ejiciuntur Soderini à Florentia. Familia Medicea intromittitur. præſidarii Pratenſes capti. (Non) 269

501. Fœderati Ducem dabunt Mediolano. de rebus Ferrariæ. Reginum & Mutina tolluntur Duci. exercitus Gallicus contra nos. Delfinus Prætor exercitus. ad Stellæ arcis præfectum literæ. defecit Jacobus Velez ante tempus. Fuga Mareſchalli. unus Comes Anglus ad Curiam. diſceſſerunt Angli pervicaces. obiit Turcus decrepitus. quid promittat Selimſachus. Gallus exercitus venit. deficiunt multa in Regno. Fonſeca mittitur à Rege. Offert ſe Fonſeca. Sequuntur Fonſecam Curiales. (Multos.) ibid.

502. Palliza prætor exercitus in Regno. Trucidatur Valdeſius. Fonſecæ ſtratagemata. Arx Taffallæ deditur. excuſationes Mareſchalli. iterum aufugit Mareſchallus. de caſu Mongelloſi loci. Delfinus provocat Ducem. quid Dux reſponderit. Munera invicem mittunt. Dux Alba noctu diſcedit. (Formidoloſa.) 270

503. Imperium Regis Angliæ ad ſuos, ut Catholico Regi pareant. fruſtra imperavit, quia diſceſſerant. Mors Valdeſii profuit. Aragonia dicitur ab Aragonio flumine. diviſio Hiſpaniarum. quare non Luſitanus, Rex Portugaliæ. (Dum Rex.) 271

504. Callidum Fonſecæ ſtratagema. Fonſecæ providentia. Galli timuerunt. quid publicet Fonſeca. Dux Alba negat, ſi fuiſſe monitum, ſed defectu ciborum properaſſe. Stellæ arx deditur. Copula ſeducit Calabrum. Copula captivus. Dux cuſtoditur in Atienza. (Detinuit.) 272

505. Obſeſſio Pompelonenſis. copiæ obſidentium. hoſtes fulti tormentis, noſtri non. in magno diſcrimine res eſt. auxilia petuntur. Ducis Calabriæ laudes. Galli non ignoſcunt miſeris. quid adſtrueret Copula? Igne Alquitrano regiam confundere. qua pœna luerint commiſſa. Pater Copulæ jugulatur. aggreſſio agri Jacchæ. Valdebrotum villa. prædarum ſacerdotis facinus. novum ſtratagema. ſternunt ſe Galli confuſi. trucidati majori ex parte. (Fera. ibid.

506. Rejecti Galli à noſtris. perempti 50. Galli, 70. capti. Lepuzcam male tractarunt Galli. quæ ſervaverunt S. Sebaſtianum. diſturbantur Galli à S. Sebaſtiano. fugiunt Galli. Borbonus Dux in periculo. (Curſores.) 273

507. Nuncius ab obſeſſis. vexantur provocatione hoſtium. bona ſpes præbetur. Dux Najaræ prætor ſit. quare Najara fuerit ſolicitus. copiæ Ducis Najaræ. apparatus ex Caſtella. Salazarius fefellit hoſtes. obſeſſi nihil faciunt hoſtes. præmium Salazarii. viſit aliquando caſtra hoſtium Dux. (Hodie qui.) 274

508. Regis Joannis & Pallizæ colloquia. Regis Joannis propoſitio & poſtulatum. reſpondet Palliza cruda verba in afflictum. quomodo venerit in auxilium. quid ſtatuat Palliza. laus Hiſpanorum, hoſtili voce. fatetur ſuam capturam Palliza. mira laus Hiſpanorum. alia laus à patientia. alia laus à ſapientia. concluſio. probatio fortitudinis. concludit. tormenta trahuntur ad muros. (Auditu gratum.) 275

509. Arcis Stellæ deditio. Regis Granatæ ac Procerum ſtrages. commendatitia Alvari Gometii. laus Alvari Gometii. pleraque urbis latera patent. (Stella.) ibid.

510. Tribus diebus Pompelon quatitur à tormentis. muniunt ſe defenſores. fecialium admonitio. deriſio noſtrorum in Gallos. quid ſit reſponſum fecialibus. trucidantur, qui ſcalas adſcenderant. quid in caſtra retulerint dejecti. deſeritur oppugnatio. Navarri diſcedunt. neſciunt Germani, qua ſit fugiendum. (Magna.) 276

511. Incolarum cupiditas. decepti redierunt. quid ſperabant exules. Periculum noſtrorum à civibus. de civium cæcitate. quid diſjecerit & expulerit hoſtes. fugiunt hoſtes. varia conſilia de inſequendo. (Ridiculum.) ibid.

512. Montani veniunt ad fugientes. Germanorum ſtrages in montibus. tormenta capta ſunt. deſidia Prætoris evaſerunt multi. Centurio Doña Maria. Galli non potuerunt ſuccurrere afflictis. Borbonus ipſe rediit alia parte. Navarra jam Caſtellana. (Nuncius.) 277

513. Rediit Fonſeca ad Curiam. Dux Alba permanet. prorex Navarræ Damicellorum præfectus & Marchio appellatur. de Comeſtabilis & Beneventi rixa. quid uterque alleget. quomodo concluſum; Dux Najaræ ad Curiam. quæ tormenta Gallica. (Frequenter.) 278

LIBER XXVI.

EPIST. 514. FOEdera Imperatoris & aliorum. Dux Mediolanus ſuo populo. Papa dat munera Duci. quare amet Ducem. Favet Duci Papa. inundationes magnæ. incipit (Sic vivitur.) 279

515. Signa futuræ probitatis in Carolo duodecenni noſtro Principe. quid de Principe futurum ſentiatur. Principis miræ dotes. temperans redarguit intemperantes. de gravitate. perfecta omnia à natura. quid ſperetur ab educatione. (Quæ annus.) ibid.

516. Quæ ſit exemplo Reginæ Johannæ ſumma felicitas, quæ nihil curat de Regnis. deſcriptio Turdeſillarum. Pater ad filiam. quæ ſit Regina regia. Conſilium quo vivatur. de vita Reginæ, Saturno peſſundatæ. de opibus cura nulla. de nugis ſic. quæ ſit vita tranquilla. quæ ſint procellæ Potentum. Helvetiis à Duce Mediolani dantur ſtipendia. qui gubernent Ducem Mediolani. (Hiſtoria.) 280

517. Mors Julii Papæ. quæ acquiſiverit Eccleſiæ, Parmam & Placentiam. quid dat Eccleſiæ, & quare. de fabrica S. Petri. quantum vixerit. quo die coronatus. quo die mortuus. ſchiſmatici ubi ſint. Tramulla cum Helvetiis. quid hi reſponderint. Rex Hiſpaniæ ægrotat. laus Julii in ſponſam amantiſſimam Eccleſiam. de vita & honeſt. cler. (Methinnam.) 281

518. Laus Reginæ Gallicæ. Oratores Reginæ Gallicæ. Habet charos Hiſpanos. literæ pro literis datæ. quæ ſtem-

mata Lipuzcanis data. Germani perierunt. bene munita noſtra præſidia. paratur exercitus Gallicus. Trivultius magna molitur. Dux Guimaraneus peremit uxorem. de Don Petro Girone. quid arguat pro Ducatu Sidonio. (Ad Regem.) ibid.

519. Leo X. Papa annorum XXXVIII. de affectibus Cardinalium. Ignota febri laborat Rex Hiſp. eſt in Meliorata Rex. recidivavit. phreneſi laboravit. copiæ Anglorum contra Gallos. Medices eſt Papa. de moribus Papæ. quando in conclavim. Rex Hiſpan. liber à febri. (Martii.) 282

520. Papa dicitur Leo X. Leonum tempora turbulenta. de Lanterna caſtello. laborant egeſtate magna. laus Cuſentini confirmati. Trivultii prudentia patriæ nociva. de Sophio & Selimſacho. perſequitur Tyrannus propinquos. Veneti conveniunt cum Gallo. magna proponunt Veneti. (Ab Urbe.) 283

521. Tres curſores habemus. Papa mitis. Papa potens. dictum Biantis. adjuravit in Gallum Anglus. compoſitio Trivultii cum Caſtore. de venditis Principibus. quintana ad Cæſarem. quid ſuſpicetur. Turci obſident caſtellum S. Petri. inquietus Turcarum Princeps. (Recentes.) 284

522. Turca in Aſiam relicto filio gubernatore, Selimſachus ſtringitur. ad Rhodios commeatus. de Rhodio magiſtro. Claſſis Gallica dejecta. magna Genuenſium perturbationes. Laur. Fliſcus necatur. gens Adorna ejicitur. de potentia & lapſu Genuæ. (Senatus.) ibid.

523. De miranda Gallorum ſtrage ad Novariam. qui Gallorum duces. Mediolanum fluctuat. obſeſſis in Caſtello ſuccurritur. Helvetii accurrunt. Novariam ingrediuntur. Novaria concutitur. Conſilium Trivultii. Tramugliæ jactantia. Helvetiorum invitatio. recuſant pugnam Galli. Exeunt ad Gallos Helvetii. trucidant Germanos. ſtrages Gallorum. (Parva manu.) 285

524. De Duce Suffulchi. jugulatur Suffulchus. Frater Suffulchenſis Prætor. artes Galli contra Anglum. de prædonibus. de aſylorum libertate. latrones ſuſpenſi. aſyla franchias vocant. ſequuntur victoriam Helvetii. Vercella ac Taurinum mulctantur. Haſta capitur. (Si memor es.) 286

525. Peſcariæ Marchioni Genua deditur. Albanus Venetorum Dux Veronam obſidet. Papa Cardinales, à Julio ejectos reſtituit in priſtinum gradum. qui Cardinales ob id irati. Confeſſio Cardinalium. petunt errati veniam. Dux Bregantiæ in Africam cum magna manu. Anglus in Morinis obſidet Teruanam. Anglorum plauſtra perdita. ſtringitur Teruana: (Ex Italia.) ibid.

526. Ruthenus contra Polonum. Dux Mediolani laborat febri. collachrymatur autor ſuper Mediolanum. civium rabies, non exteri vaſtant. exemplo Gothorum timor. himbres diſturbarunt foſſas. Cæſar in Anglorum caſtris. Mutantur caſtra. quid Rex Gallus. proſternuntur Galli à Cæſare. Duces & vexilla capiuntur. (Scythias.) 287

527. Captorum qualitates & numerus. deditur Teruana. quæ Anglorum copiæ. Cæſaris ſunt literæ ad Regem. Helvetii petunt Devinionem. tremit tota Gallia. Scotus in Angliam. Scoti monitio ad ſororium. quid Anglus reſponderit ſororio. laus Reginæ Angliæ. Reginæ oratio ad proceres. in Scotum Angli. trucidatur Scotus & ſui omnes. non reperitur Rex peremptus. (Habemus.) 288

528. Hiſpani contra Venetos. munimenta Patavina. vaſtatio agri Patavini. cuncta deſunt Hiſpanis. Venetorum prudentia. Helvetii ſuper Devinionem. quid petant Helvetii. fraudat Helvetios Palliza. Teruana ſternitur. Tornacum deditur. qua merce Tornacenſes redemerint ſe. Delphinus Prætor exercitus. Cæſar adeſt. in Turchas Rex Ungarus. In Urbe ſigna lætitiæ. (Proh tempora!) ibid.

529. Strages claſſis Scoti Regis. Hiberniæ Princeps ſubditur. Ruteni inſultant iterum. qui Cardinales erecti. Veneti ſolum tuentur Patavium. mutata omnia in Rege. quæ obſtant, ne convaleſcat. quotennis ſit Rex. (Non ceſſat.) 289

530. Quæ Ducis Mediolani ſocietas. defletur Mediolani afflictatio. pacta quæ petunt Helvetii. inter patruum & nepotem Turcos quæ colloquia. Joannes Curſius orator laudatur. Toletanus ager fortunatus. (Vates egregius.) 290

531. De teſticulis tauri. cur Rex quæreret habere filios. inter ſocerum & generum iracundia. quid uterque arguat. facile diſcordant Reges. ad Carrionzillum Rex. durus halitus Regi. (Audiſſe te.) ibid.

532. De rebus Indicis, ſed præcipue de fluminis Maragnoni latitudine. Linguarum, quadrupedum & volucrum varietas. nomina regionum. de Maragnono flumine. reguli Chiacones. in æquinoctio fluvius. arcticus polus. aurum & pretioſiſſimi uniones. varietas terrarum. temperies immenſa. nives alicubi. cur aliquando calor. duæ coloniæ. Hojeda, Nicueſſa, Jo. Coſſa, tres duces periere. (Petis.) 291

533. Pacta Galli cum Anglo. rediit Anglus. Galli humilitas eſt vulpina. miſit 7. Epiſcopos ad Leonem. miſerunt & reliqui. datur Gurſenſi galerus. proteſtatio Venetorum. Gallum ſtimulant Veneti deſperati. cum Cæſare Veneti. Nota de Venetis. providentia Venetorum. Dux Mediolani expilatur. Turchus inhiat Italiæ. Superat ſuos majores ferocia. (Ex variis.) 292

534. Livianus Dux Venetorum. Rejicitur Livianus à noſtris. quæ oppida dedantur noſtris. Livianus includitur Patavii. tormenta jaculantur Venetias. loca data in prædam. aurata palatia exuruntur. exclamatio in ſævos exuſtores. de Zafuſinis dirutis. ſternitur Livianus. de Marco Antonio Columna. (Inter Hiſpanorum.) ibid.

LIBER XXVII.

EPIST. 535. PApa ſuſcepit à Duce Oratores. Quid dicat Papa. Paci ſtudet Papa. qui vellet affinitatem cum Rege Hiſpaniarum. incipit (Heſterna.) 293

536. Quater mille Turcæ ſtrati. De portentis Mediolani. Meſa orator in Galliam. (Accipe.) 294

537. Emmanuël captus. Rationes Regis Hiſpaniarum de pace optata. petit Gallus pacem. fiunt induciæ anni unius. (Memor es.) ibid.

538. Quæ dixerit Anglus contra ſocerum. quæ cauſa Regem moverunt. Suſpicio coëgit Regem. (Joannem Haſtilem.) 295

539. Mors Almazani. de piratis Mauris. Veneti nolunt pacem. Anglus petit nuptias ſororis cum Carolo V. (Aprilis.) ibid.

540. De rebus Darienis. Balboa uſurpat imperium. de mari Auſtrali. Millia bellatorum. Papa Pandulfos edit. Sponſa Caroli V. nubit Gallo. Turcus implicitus cum Sophio. (Ab orbe.) 296

541. Coëgit Selimſachus patrem, tres fratres & propinquos perire. Gallus nubit & mortem ſibi accelerabit. (Quanta ſit.) 297

542. Quæ ſit ætas Regis Hiſpaniarum. Adagium de nuptiis Galli. Trivultius patriæ noxius. (Teſtes.) ibid.

543. Aufugit Prorex. Jactantia Turci de Sophio. Inſtructio cuneorum. Quadraginta millia trucidata in uno cornu. Centum quadraginta millia hominum amiſit Turcus. Metus Rhodiorum. (Audi bellorum.) 298

544. Jacet lecto Gallus. Cui ſe junxit Anglus excuſans. (De Chriſtianis.) ibid.

545. Hæretici Boëmi contra ſuum Regem tertio certarunt. Darien prope æquinoctium. (E variis.) 299

LIBER XXVIII.

EPIST. 546. MOritur Rex Gallus, & quando. quis ejus ſucceſſor. adagium de Gallo. de Turci ducibus, quomodo diffidant. incipit (Audi.) 300

547. Ulmeti degit Rex. Papa vult Parmam, &c. de Helvetiorum culmine. adagium de Rota Fortunæ. ludibrium fortunæ; quod ſoror Angli Regis nupſerit famulo. Artes Regum inter ſe. De Orbe Novo & Inſula dite unionibus. (De antiquo.) ibid.

548. De Concilio quid agitetur. ſententia: ut taceant Dominicani & Franciſcani de Conceptione B. Virginis. (Locum.) 301

549. De variis Italiæ conflictibus animorum. Veneti ut Gallus tranſeat, inſtant. (Neque.) 302

550. Conſolatoria de morte Comitis Tendillæ. de Regis repentino caſu in lecto. quomodo fuerit adjutus, cum jam exſpiraret. (Patrem.) ibid.

551. Auguſto menſe gelu. de libellis miſſis ad Papam. de Orbe Novo. ſigna, quod Papa nos fraudet. Multa diverſa. (Audi quam.) 303

552. De ſtatuto Regis Hiſp. in Calatajuto, contra Procerum privilegia. de captis Turcarum navibus. Tranſitus Regis Galliarum per anguſtias Alpium. Captura Proſperi Columnæ. (Repentino.) ibid.

553. Confuſio Helvetiorum in diverſa tendentium poſt captum Proſperum. (Paucis.) 304

554. De varia fœderatorum conflictatione, quid ſperet autor. ubi Dux, pro quo pugnandum eſt, ſit incluſus. & Rex Gallus præſens. Helvetii diſcordes. Genua contra nos. (Sunt horum.) 305

555. Dux Geldriæ Germanorum Prætor cum Gallo remittitur. cum Trivultio ad Mediolani portas Petrus Navarrus incurſitavit. (A fluctuante.) ibid.

556. De crudeli pugna Heroicum Poëma quoddam, repentino afflatu Platonico depactum ex tempore. Quis fructus effuſionis ſanguinis. quid utilitatis contra infideles. hæc eſt crudelis illa pugna prope Mediolanum. quæ cauſa trahat præcipites Helvetios. Helvetiorum inaudita audacia. (Proh facinus.) 306

557. Continuatio narrationis de pugna Gallorum contra Helvetios. Solus Rex fuit cauſa victoriæ. (Propere.) 307

558. Venatus cauſa it Buitragum Rex. quomodo pro Juſtitia exercenda confregerit Proceribus privilegia. Dux auſcultat Gallos. Qui Duci noceant conſiliis. Fractus animo Dux obſeſſus. periit Libianus. quid eum peremerit. (Rex neſcit.) 308

559. Regis deterior ratio. quare eligatur Placentia. (Matritum.) ibid.

560. De morte ac vita Gonſali Fernandi magni Capitanei. Laus ejus magna. quæ morte. Medici nocuerunt. legit Papa libellum de Orbe novo. multa de aëre Darienis jam ſalubri. (Væ tibi.) 309

561. Putat Rex locorum mutationem profuturam. inde ex Placentia per villas. venit Adrianus Lovaniæ Decanus orator à Principe Carolo. abhorret à tecto Rex. Dotes Adriani oratoris. qui ſit Dux Bavariæ. petunt ſtemmata Darienenſes. quæ ſtemmata data ſint. (Per illuſtre.) ibid.

564. Papa Bononiæ ſuſcepit Gallum Regem. Anglus & noſter conveniunt contra Gallum. de apparatu Selimſachi Turcæ. quid dicat ſuper habenda Roma & omnibus Chriſtianis. breves noſtri Regis dies. (Quæ habeantur ex Italia.) 311

565. De Adriano Principis oratore cum Rege. de pactis nomine Caroli pueri. Laus Adriani. pacta cum Rege de Carolo. Magiſtratus uniti. Promiſſa Regis. Lanuza orator. Laus Principis pueri. (Scripſi ad te.) ibid.

LIBER XXIX.

EPIST. 566. CAtholici Regis obitus & vita. Laus Caroli. incipit (Occaſio.) 313

567. Qua pompa funus Corduba & Granata receperint. Don Petrus Giron movet bellum. Fonſeca in eum. (Scripſi.) ibid.

568. Quod Regem velint appellare Principem abſentem, varias dicit ſententias. (Caroli.) 314

569. De Principis dotibus. de Adriano, Cardinali. de repulſa Venetorum à Brixia cum Gallis. De Galli Regis apparatu. (Primitias.) 315

570. Gallus capit Principis nuncios & ſcindit itinera. Rex Navarræ excitatur. S. Johannis oppidum deditur. Mira de Hiſpanis. Qui capti cum Mareſchallo. S. Johannis obſidio ſolvitur. (Uno contextu.) ibid.

571. Quid Cæſar Mediolani. quid Galli de ſuburbiis combuſtis. de reditu Cæſaris. quid Helvetii dicerent. de Papæ natura & moribus. de morte Regis Ungariæ. de promiſſis Principis. Dux Najaræ fit Prætor. Muſicus eſt Papa. de Barbaroſſa. (Aprilis.) 316

572. Princeps fit Rex. de funere facto Regi avo. de pompa Hephæſtionis. de Cæſare. de Gallo. de Anglo. de Venetis. (Cæſaris eſt.) 317

573. De malis exorientibus, ni Rex venerit. de fratre gubernatore. De Genuenſibus Carthaginem concutientibus. (Ni properaveritis.) ibid.

574. Marlianus fit Epiſcopus. de Barbaroxa. de Dieco de Vera. (Audio rem.) 318

575. De pervicacia ut inſtruantur milites. de inobſervantia erga mandata quorundam. quid fecerit Valdoletum, quid alii. (Nonne.) ibid.

576. De Xeure rectore Principis. Genuenſes truduntur in carceres ob concuſſam Carthaginem. de fuſtis Turcarum captis. Laus Adriani Oratoris. Laus Mottæ. Laus Alfonſi Manrichi. de Berenguello & fuſtis. (Differtur adventus.) 319

577. De pugna & morte Soldani à Turcis caſi. de pactis cum Gallo, per Dn. de Xeures & magnum Cancellarium. de Leone & Julio Pontificibus. ſpoliatur Dux Urbinas. de Julio Papa. ((Tabellarium.) ibid.

578. Quæ mors Soldani. quid illius exercitus reliquiæ. quid Turcus dicat de Chriſtianis. Rationes quare putet, ſe facile debellaturum Chriſtianos. non ſervantur mandata Chriſti. Nota, Chriſtiane. (A ſummo.) 320

579. Quo genere Barbaroxa. qui aufugit à Selimſacho. literæ Magni Turci ad Rhodium magiſtrum. literæ Turcæ & Soldani. quid Turcus contra Chriſtianos. (Barbaroxa.) ibid.

580. De Cæſare. de Papa. de Rege. quomodo Turcus in Soldanum. de pactis Sophii & Soldani dilatis. Laus Hiſpanorum. Laus Regis. (Ab Urbe.) 321

LIBER XXX.

EPIST. 581. SUblata ſtipendia petit Autor reſtitui. & Heroica ſunt mixta Carmina de morte fratris. incipit (Adrianus.) 322

582. Eſt apud Regem Cæſar. quid ei ſuadeat. quid nutritores. amiſſa eſt Verona. Laus Regis Caroli. (Ex Flandria.) ibid.

583. Novus Soldanus. quomodo prius Mammelucchi fugaverant Turcas. de proditione contra Soldanum. (Tabellarios.) 323

584. De Villafrades, & injuria Senatui Valdoletano illata ab Urvenia Comitis familia. (Pergit.) ibid.

585. Veniam impetrarunt Genuenſes de Carthaginis concuſſu. Infauſtum naufragium. Moralia. (De Urbinate.) 324

586. De Fortunæ ludis. Leo Maximus auxilia implorat

rat aliqua in Catellum hebetem. De Cardinali Senenſi autore. qui Romæ capitur cum complicibus. (Quo palpabilſus.) ibid.

587. *Admirative hic multa narrantur de mundi ludibriis. quid Julius Leoni reliquerit. Cauſa admirationis. Catellus Leonem perturbat. Magna potentia in exiguam.* (Ad egregiam.) 325

588. *Multa de utroque, Urbinate, electo & ejecto. de præda ſublata Laurentio. Ludibria Fortunæ. ſeparant ad pugnam. non auſi ſunt Papales confligere.* (Crebros habet.) ibid.

589. *Quot cruciatibus affligatur Papa. vulneratur Laurentius. Mondelſum oppidum exuritur & diſſipatur. Urbinas ejectus in vindictam contra Montembrochium eandem exercet crudelitatem. Ignoſcitur tantum fœminis & militibus.* (Pontifex.) 326

590. *Paratur adventus Regis. quem Aragones & Laletani nolunt* Regem *appellare. de Magno Cancellario. de damnis illatis, ab Urbinate. tributum exigitur à Peruſinis. Hiſpanorum audacia. de inertia Papalium.* (A Belgis.) ibid.

591. *De vindicta Villæfradæ juſtitiæ miniſtri ſuſceperunt ignominiam. de præſidente Valledoletano. Regina Portugaliæ obiit. octo natos reliquit.* (Quanti.) 327

592. *Dux Urbinas effrenis in Papam. Heſa civitas it in prædam. Urbinas ejectus auſcultat nuncios.* (Ad ſomnia.) 328

593. *De ſtrage Hollandiæ. de artibus Galli contra Regem. de Siciliæ generalibus motibus.* (Spes eſt.) ibid.

594. *De Ugone & Senatu Inquiſitionis interficiendis populari tumultu. quomodo evaſerint utrique. crudelia omnia. de moribus Xeuris. vaticinium autoris.* (Particularius.) 329

595. *Prorex Ugo ad Hiſpanos Urbinates. deſerunt Urbinatem Hiſpani, ſed jure. quia promiſſis ſteterant.* (Ad procacis.) ibid.

596. *De conventu Cleri contra decimam poſtulatam. Cardinales* XXXI. *creati. vendit galeros Papa. Franciſcani Rhodii degenerant in proditores.* (Intelligere cupitis.) 330

597. *Rex in mari. Cardinalis gubernator & Senatus Arandæ exſpectabunt.* (Tabellarius.) ibid.

598. *Cardinalis gubernator ægrotat graviter. Regem optat.* (Cardinalis.) ibid.

599. *Quo ſit appulſus Rex. de Regis & ſororis conſtanti pectore in tempeſtate.* (Regem.) 331

600. *Petrus Nunius & Epiſcopus Aſturicenſis pellitur è Curia.* (Novam.) ibid.

601. *De annalibus Aſturum. Caſus triſtis de nave Regis exuſta. Comeſtabilis munificentia.* (A Rege.) ibid.

602. *Male ſuccedit in Africa. Ænobarbus Tremeſſenium debellavit Regem.* (Intelligimus.) 332

603. *De Regis adventu. de Aragonum conſtantia.* (Uno contextu.) ibid.

604. *Urbinas demum redit exul Mantuam. comparationes admirativa, quid autorem trahat in phreneſin. de Barbaroxa altero catello contra nos.* (Inter Fortunæ.) 333

605. *De Selinſachi habitudine, de animo & verbis. Coguntur milites in Ænobarbum. Gallus orator petit Navarram. quam audacter Aragones negarunt mandata Regis.* (Cupitis.) ibid.

LIBER XXXI.

EPIST. 606. D*E apparatibus Turcarum in Vallona. De Gallo, Cæſare, Anglo, Ungaro & Portugallo ad reſiſtendum. Decima negatur Papæ. de Cardinale Ximenez. de Licentiato Vargas theſaurario. de copiis in Barbaroſſam.* incipit (Ab Urbe.) 335

607. *Rex Turcarum potentior effectus inſoleſcit. novum Soldanum & ſectatores mactat more carnificis.* (Caſtellæ.) ibid.

608. *Rex creatur in Curiis. de Mota & Don Garſia. Mira laus Regis. de Belgarum deſiderio abeundi ex Hiſpania. ſtudent crumenis implendis. Laus Regis denuo. de ſuis alitur.* (Regem.) 336

609. *De torneamento ſanguinario. deque haſtiludio Regis. Videre Regem pulchrum fuit.* Nondum, *quid.* (Poſt exacta.) ibid.

610. *De monſtris apud Berdelum in Bergomenſi agro viſis, ut ſcribitur.* (Naturæ.) 337

611. *De culicibus cum longis tibiis de quibus videntur Hiſpani vaticinari. de puteis inexhauſtis.* (Ituri. Tetraſtichon.) ibid.

612. *Germana vidua adducitur à Rege. de Oriola revocanda. de Turcarum apparatu bellico.* (Germanam.) 338

613. *Hiſpane loquitur Rex. qui præceptores. Xeures & Beure inimici. quæ jurgia inter eos.* Nota *contra Dn. de Cheures adagium.* (Rem audite.) ibid.

614. *De Catharina Regia abducta & reducta ad matrem. quid mater egerit filia privata. Libertas Procerum in dicendo. de Cancellario. de familiarium voracitate. quid Turcus de Chriſtianis dicat.* (Catharinam.) 339

615. *Infans abducitur, & Monſ. de Beure ſub honoris ſpecie cum eo. de Capri verſutia. Adagium deſperatum.* (Pedem.) ibid.

616. *Revocatio Oriolæ. de Scandaro Mauro & noſtris in Africa. de quinquennali Principum fœdere contra Turcas viſo apparatu. quando natus filius Galli Regis.* (Fernandus.) 340

617. *Pompa Cæſarauguſtana in ſuſceptu Regis & Leonoræ, quæ deſpondebitur Portugallo. Laus Leonoræ infantis. Adagium de Principatu in Curru Veneris. Ænobarbus obſidetur.* (Ea qua.) 341

618. *De oratione habita in his. quid reſponderit Archiepiſcopus Cæſarauguſtanus Curiarum nomine.* (Pridie quam.) ibid.

619. *De diſceſſu Infantis. de quiete animorum Xevrenſium. de avaritia Cancellarii. Deploratio in Caſtellam.* (Ab Oceano.) 342

620. *De morbo Cancellarii. quantum expediat Inquiſitioni, quod non ſurgat. de venditione Leonoræ Portugallæ.* (Vix è manibus.) ibid.

621. *Appulſus eſt Infans. de varietate poſtulatorum in Curiis. quid Ægidius Cardinal. legatus Regi ſuadeat & minetur. de Tragico Ænobarbæ exitu.* (Illuſtriſſimus.) ibid.

622. *Mors Cancellarii. Ejuſdem vita. quot Ducatorum miſerit in Flandriam. Unde pecunias tot habuerint. Collachrymatio ſuper Rege devorato à ſuis.* (Primus.) 343

623. *Leonora eſt jam Regina Portugalliæ. Regis facilitas in dando. Regem ipſum expilant. Multitudo unionum raptata.* (Jam res.) ibid.

624. *Profligatio Maurorum & ingens præda per Marchionem Comarenſem. de Aragonum inobſervantia erga Regem ſuper Juſtitia. de Paraſano Ribera prætore. Adagium de pecuniis. de cavillationibus. Concio Motæ. de Procerum ſpeluncis.* (Tu ad nos.) 344

625. *Fama fallax de Selymo. de nece filii Ludovici Borromæi Comitis. quid Leutrecus in Trivultium fautorem homicida. Xevres laborat profluvio ſanguinis. populus per Garceſium excitatur. Inobſervantia erga Regem.* (Turcarum.) 345

626. *Oratores Genuenſes. Ugonis Moncadæ præfecti claſſis concio & victoria contra multitudinem. de ingenti Hiſpanorum naufragio. Pacem Turca petit à Perſis, ut alibi belligeret.* (Novos.) ibid.

627. *Deſignatur Orator ad Turcam. invitatur an-*

tor

tor ad id. renuit is id ob ſenectam. *Avaritia quorundam. Eſt Intus malum, non extra. quantum valeant anni. de citatione Cupidinis ad haſtiludium.* (Audito.) 346

628. *Ubi ſit Selimſachus. ubi pater ejus obiit. de Burgenſi Epiſcopo. Sponſa Caroli V. obit. Autor nil petit à Papa munificentia oblata.* (Ab externis.) ibid.

629. *Vaſtavit Hungariam Turca ſub diſſimulatione pacis. de deprehenſis magis ac ſagis combuſtis. de claſſe in Inſulas aromatum. de ſucceſſore magni Cancellarii.* (Chriſtiani.) 347

630. *It in Portugalliam Leonora Regina. Adagium de inguine tenero. Supplicatio Caſtellanorum contra Belgas. de inſtanti novi Cancellarii adventu.* (Egregia nympha Leonora.) ibid.

631. *De dilatione curiarum. de Juſtitia neglectu. de Capro & collegis ejus.* (Raras mitti.) 348

632. *De obitu & funerali pompa J. Trivultii. Fœdus ictum inter Gallum & Anglum. de auxiliis Galli contra Turcas. autoris loco alius legatur ad Turcam. Comparatio Capri cum fœneratore. de claſſe Hiſpaniæ.* (De J. Jacobo Trivultio.) ibid.

LIBER XXXII.

EPIST. 633. *De laſſitudine Regis in Curiis. Conſultatio ſuper Navarram à Gallis petitam. de caſu Regis in Cortinis. de Selimſacho. de Fr. Chiregato. de Germana vidua regina.* incipit (Catholicus.) 349

634. *De rebus ab Indis venientibus, & priuſquam Rex illas videat, raptatis. de Aragonicis Curiis. Fama de obitu Cæſaris. de Ugone Moncada.* (Ab Indis.) 350

635. *Inſtat legatus de claſſe. Obiit Aragonius Cardinalis. de pullis veſtibus. de pompa funerali Cæſaris. cui ſuccedere qui velint. de Laurentio Medices ægro.* (Februarii.) ibid.

636. *Durachinſis ad Urbem legatus, ne claſſis parata mittatur, efflagitat. de Martino Spinoſa. unde Cæſaris mors.* (Duas habui.) 351

637. *Quid repertum in Cæſaris gazophylacio. de aureo vellere.* (Auditu gratioſum.) ibid.

638. *De ſolemni pompa funerali Trivultii. Ejus epitaphium. Germana Regina nubit Marchioni Brandenburgico.* (Dixi.) 352

639. *De variis artibus quæſitis ad pecuniarum emunctionem.* (Vorago.) ibid.

640. *Spes Caroli ex conventu Electorum. De conventu noſtrorum in Gallia ſuper Navarra. Laus Magni Cancellarii.* (In Francfordia.) 353

641. *Quid inquiat Loayſa orator. à Turca quomodo tractatus fuerit. Deſcriptio magni Turcæ. comparatio Peribaſſani & Capri. de moribus Selimſachi.* (A Selimſacho.) ibid.

642. *Proſper Columna ad Regem. de Veſca Duci Albæ reſtituta. Piratæ Rege inſpectante percurrunt & litoralia loca vaſtant. de Cleri conventu contra decimam.* (Proſper Columna.) 354

643. *Eſt electus Imperator Rex. de illius genio & ingenio multa. Litteræ Electorum & nomina. de Claſſe & militibus.* (Fauſte feliciterque.) ibid.

644. *Denſus Laletanorum de futuris Curiis.* (Quid agatur.) 355

645. *De gravibus exactionibus à viatoribus deſenſis. de variis & oppoſitis affectibus Belgarum & Laletanorum.* (Non magis.) ibid.

646. *De magnis & parvis lupis multa. quantum exſorient & corrodant Regem.* (A Caſtellanis.) 356

647. *De claſſe vela dante ſub Moncada. de acribus Caprenſis Comitis conqueſtibus.* (Eat claſſis.) ibid.

648. *Peſtem Rex fugit. invitatur à Com. Palatino ad Imperialem coronam. Quam magni animi ſit Rex & gravis. de Valentinis. de miſeranda præda.* (Peſte.) 357

649. *De calamitoſa eſurie Bugianorum militum. de Franciſco Garaio. it autor Valentiam.* (Ex Afra urbe Tabraca.) ibid.

650. *De Orbe novo & Corteſio. de donis ingentibus ad Regem miſſis.* (Scripſi alias.) 358

651. *De Valentinis multa.* (Per horridas.) ibid.

652. *Quid Cardinalis petat à Valentinis.* (Dertoſenſem.) ibid.

653. *De curſoribus per Murtiam. de Urbino & Senogallia Eccleſiæ incorporatis. de Leone X. de Comite Hieronymo & Franciſcheto. de Laletania Regem male tractante.* (Tuo condiſcipulo.) 359

654. *Diſcedit Rex. quid de Valentinis. quid de Imperio. Laus Caſtellæ.* (Licet.) ibid.

655. *De novo Magno Cancellario & Marliano probatis viris. de Capro ejuſque ſequacibus. Laus Regis.* (Tua me petitio.) 360

LIBER XXXIII.

EPIST. 656. *De receſſu maris Valentiæ. de prognoſticante civitate. inſoleſcit populus Valentinus. non parent magiſtratibus.* incipit (Meas vos.) 361

657. *Quid autor alleget Valentinis turbatis, quod Rex eos deſerat.* (Ex Illerda.) ibid.

658. *Quid Cardinalis egerit cum Evangeliis.* (Cardinalis.) 362

659. *Quid de Cardinali, de Vice-cancellario, de Garſeſio, de Carpentario, & cerdone oratoribus.* (Crebros.) ibid.

660. *De inſania Valentinis adaucta ob conceſſionem regiam. de triumpho inſani populi.* (Inter Fortunæ.) 363

661. *Quæ autor egerit cum Valentinis. quid illi adducant in medium.* (Vix abierat.) ibid.

663. *De vocandis Compoſtellam curiis & de petitione donativi.* (Habui ab Excellentia.) 364

664. *Quod Caſtella debeat & poſſit acriter gubernari ex opinione adulatorum. Rex ex Compoſtella recedit.* (Præſentes.) 365

665. *De tumultu exorto contra Regem exiturum ad Turdeſillas.* (Nudius quartus.) ibid.

666. *De diſcordia in Curiis. de donativo varia.* (Diverſis.) ibid.

667. *De motu Galleciæ ſuper ſuffragiis Zamorenſibus.* (Unus poſt alterum.) 366

668. *Laus portus Clunii. de turri & Epitaphio.* (Ex Compoſtella.) 367

669. *Regis Angli oblata & Regis Daccarum. de conventu futuro Galli & Angli. de Helvetiis. de miro Comete.* (Curſores.) ibid.

670. *Diſceſſus Regis & Caſtellanorum conqueſtus de vendita parte redituum ob magnas impenſas.* (Ex Caſtella.) 368

671. *Turdeſillas Segoviæ procurator in curiis diſcerptus à plebe.* (Donec audiero.) ibid.

672. *De novis rebellionibus. de rabie Toletanorum. quid de Alcavallis. quid de Antiſtea. quid de donativis. de obſidione arcis Segoviæ.* (Ex malo.) 369

673. *De acceſſu Regis, & quo pacto in Anglia ſuſceptus. de cauſantibus tot mala. de Conventu Galli & Angli.* (Oceani.) ibid.

674. *Burgos amiſit ſuum candorem, defecit. Mors Gioſredi crudeliſſima. quæritur Motæ frater trucidandus.* (Placidis.) 370

675. *De prodigioſis Cometis.* (Intellexiſſe.) ibid.

676. *De ejecto ex Valentia Proręge. de Caracellis contra*

tra Proregis juſſum. de motibus Valdoleti. (Canicula mi-mitæque ſtellæ.) 371

677. De beneficentia in Valdoletum. de Segovia diſcorde. Toletum Don P. Laſſum ſuſcepit honorifice, quod negaverat de Mota promoto in Palentinum. (Relatum eſt mihi.) ibid.

678. De carminibus filii Joannis Vaſquez rectoris Murciæ, quod nunquam annuerit de donativo. (Per egregium.) 372

679. Ronchillus Segoviam petit. Segovia illum pellit. è Segovianis quidam perimuntur & alii capiuntur. (Fame.) ibid.

680. De facultate corrigendi Clericos. (Juſta.) ibid.

681. De conventibus Cæſaris & Angli. de ſpe adventus Cæſaris. Conventus communitatis in Abula. de pugna in Medina. de horrida combuſtione urbis & cœnobii Franciſcanorum. (A vobis.) 373

682. De gelu in Auguſto menſe prognoſticon. de caſu popularium motuum. de motu Galleciæ ac ſervato per Compoſtellanum Archiepiſcopum Prorege. (Diſtulit curſor diſceſſum.) 374

683. Cur tantum vagetur iſta labes, & quorum cauſa. quid annuerint trementes Cardinalis & Senatus inſolenti vulgo. (Novas.) 375

684. Quid Cochenſis Epiſcopus. quid Ajora hiſtoricus in conventu plebejo. ejus oratio. (Sæpe.) ibid.

685. Boadillæ plebejus refert Medinæ dominium. de crudeli nece rectorum Medinæ. de ſuperbiſſimo Boadillæ dominatu. de rebus Alſonſi Nigni. (Multiplicata.) 376

686. De tranſitu conventus Abulenſis ad Turdeſillas. de Marchione Deniæ. Regnorum petitiones.. de damnis hoſpitiorum. (Habui à te.) 377

687. De ſermone Don Petri Guivaræ Franciſco Regi ſuper tumultibus à ſuis lateralibus cauſatis. Verba Regis in favorem ſtabularii. de Epiſcopo Zamoræ. de Regno Valentiæ. pellitur Comeſtabilis. (À nobis.) 379

688. Conſultationes de tollendo Regio nomine matre vivente. de Najara & multis aliis locis deficientibus à Dominis, (Nimium.) ibid.

689. De nova ſecta Lutheranorum apud Germanos exorta. (Quæ in Regnis.) 380

690. Prodigus eſt Papa. de ſuis mutabilitatibus. Turca diſſolvit claſſem & quare. (Tabellarium.) 382

691. Adagium de Caſtellæ morbis. Senatus & Cardinalis tollunt autoritatem. quid de Proceribus dicant plebei. de Capro vorace. de novis gubernatoribus. de Junctæ nunciis. de Concordia Procerum cum vulgo. Tria imperata Cardinali. Cardinalis reſponſum. Laſcivia Juncterorum. de incuria Luporum apud Regem. (Ad hos uſque.) ibid.

692. Ocìantur Turcæ, Seldanus & Sophius. nos fluctuamus. Papa laborat corpore, viget animo, in dandis & tollendis cenſuris. quid Lupus Furtatus afferat. (Quæ à diverſis.) 384

693. Quid proteſtetur Burges Juncteris & Valdoleto. quid Comeſtabilis promittat Burgenſibus. tentant mutare Reginam. Gervenſes dividuntur. (Jam prata.) 385

695. De ſuſpenſis barbitonſore ac birretario. de tribus nunciis ad Junctam. poſtulata Burgenſium. de recidiva Valdoletanorum. Andaluſia ſtat fidei. (Paucos.) 386

696. Marlianus dat rationes, quare debeat Rex excuſari & liberari à querelis. Oratio Cæſaris ad Senatum. de tribus claſſibus. de locata ſorore Portugallo. de proxima Coronatione. (Marlianus.) 387

697. Coronatus eſt Rex. quo tempore mutata ſit Imperii ſucceſſio. de confluxu ad Juncteros. de Comeſtabili ſuſcepto Burgis. (Tabellarium.) 388

698. Amiſit oblatam ſortem. dat cauſas auctor, cur nolit ſequi fugientes. (Habui.) 389

699. De coronatione Caroli Cæſaris in Romanum Regem. (Audite.) ibid.

700. De Vice-Comite Valdorna & Licentiato Spinoſa miſſis ad Cardinalem. de Saravia perturbatore. de petulante Pigmentelo. (Fortuna.) 391

701. Ut ſolvatur nuncius Autoris captus ſub ſuſpicione. judicium de motibus populi. (Præſtantiſſime.) ibid.

702. Male reſponſum Comiti Benaventano & Almiranti. (Veniens.) 392

703. Reſponſiva ad Marlianum de excuſatione Regis. laus Regis. quæ cauſa motuum. (Habui.) ibid.

704. Pro coronatione ſupplicatio, ſed non læta. Adventus Almirantis. quid cum Girone Almirantes. quid cum Juncteris. quid promittant Juncteris. (Variis.) 393

705. Juncteri in Villabraxima infeſtant agrum Riviſicci. de anguſtiis Cardinalis & Senatorum. de proceribus qui tulerunt ſuppetias. quid Juncteri dicant. (Raros jam habemus.) ibid.

706. De morte Selimſachi, & quando. de laudibus Peribaſſani. de metu Pontificis & ejus revocationibus. de Gazello contra Turcam. (Quæ ab exteris.) 394

707. De Apoſtolica Cameræ negociis. de Zamorenſi Epiſcopo jaculante globos in Rivumſiccum. Jocus in Epiſcopum Ovietenſem. (De tuo.) ibid.

709. De motu Burgenſium & Comeſtabili cuſtodito. de inobſervantia fœda Toletanorum. quid uxor Almirantis. Juncteri ad Villalpandum. datur in prædam Turdeſillas. accerſit Autor Juncteros. accuſatio Juncterorum. oratio Autoris. placuit ſuaſio. ironia. de fatuis Valdoletanis. (Cito clanget.) 395

LIBER XXXIV.

EPIST. 710. QUam inſane fuerit ſuſceptus Padilla. quid vulgus ignarum. cur jam contra Gironem & Laſſum populus ſæviat. Prognoſticon de Padillæ lapſu. de Apoſtolico nuncio. it Fernandus ad Proceres. quid Proceres petant. incipit (Proh! quibus.) 398

711. Gravis in Valdoletanos ſententia. Tollitur Cancellaria. de Cæſaris epiſtolio ad ſororem. de novo caduco morbo Romæ. admirantis ſtratagemata. de duplici matrimonio. (Pauca.) 399

712. De varietate poſtulatorum à Juncta. tractatur de conferentia inter Proceres & Junctam. de capsura Nuncii & ejus levitate. de Mauſigno turbatore. Levia Vianeſii verba. Burgos arma capit. Copia ad Juncteros. (Regreſſum.) ibid.

713. Admonitio Cardinalis ad Cæſarem, quod viam gubernandi mutet & præclara conſilia. de Juncteris & Proceribus multa. Taxantur Proceres. quid Comes Beneventanus. quid Almirantus. quid Proceres cum Cardinali. Don Franceſius. de lupis acribus. Fortunæ ludibrium. Padillam putat populus Alexandrum. de vulgi inconſtantia. Padilla erigitur in Ducem. de triumviratu. de Gervenſibus. (Caſus.) 400

714. De direptione Turris Lovatoni. de Comeſtabili. (En dum hæc.) 403

715. De confictis tributis impenendis impreſſis à Toletanis ad populos concitandos. de Orbe novo & gente politica. (Nec ſatis.) ibid.

716. Super epiſtola Cardinalis & Almirantis ad Valdoletanos exhortativa & minativa quali pacto reſponſum ſit. de Procerum conſiliis: de Portugalenſibus. Gravamina Procerum. petita populorum. determinatio contra Proceres. (Paucis.) 404

717. De lacuna ſalſa. tenuſtitam. Muteczuma Rex. ordo civitatis. arbor monetalis. utilitas nuculæ. litant humano ſanguine. (Ab Indis.) 405

718. Mobilitas vulgi. quid petat Autor. mina Juncterorum

Ceterorum. Pelanci ſententia. concluſio inanis. pecunia caritas. odia in Caprum. praparat ludum Fortuna. (In quo turbine.) 406

719. *Quærunt pacem gubernatores. alterna injuria. quid ſtatuerit Andaluzia. prior Epiſcopum profligavit. caſus inopinatus.* (Multas.) 408

720. *De diſperſione Communitatum. Salvaterra Comes, laus Licentiati Aguirri. laus Comeſtabilis. de agreſtibus Valentinis. Fernandus à Vega. ſtratagema. conſilium de confligendo. Symbolum confligendi. de felicitate Cæſaris. Morale.* (Poſt prioris.) 409

721. *Galli vocati à Juncteris veniunt. iter ducum Procerum Pompelon capitur à Gallis. filius Mareſchalli fugit. capitur Zamora. quatiunt Lucronium Galli.* (Quandoquidem.) 410

722. *Tumultus Italia. Xeures obiit. Helvetios vocat Papa. de examinatione Lutheri ejuſque doctrina ex epiſtola Valdeſii.* (Multos.) 411

723. *Conſolatio pro Marliano. de Adelantati jactura cum ignominia. exoſa Deo ſuperbia.* Proh dolor.) 413

724. *Litera à Rhodiis. litera à magno Cancellario. Papa contra Gallum.* (A nobis.) ibid.

726. *De prælio & victoria contra Gallos. perſequuntur Gallos noſtri. Don Giron & Beltranus adoriuntur hoſtes. quid pudor faciat. prognoſticen de belli eventu. gubernatorum oratio conſultrix contra hoſtes. laus Hiſpanorum. decepti hoſtes. magna dexteritas noſtrorum. Oratio Almirantis. Oratio Comeſtabilis. OEconomus Comeſtabilis percuſſus. de Quixada decideme. de Duce Naiara. capiuntur duces hoſtis. litera Regis Galli. promiſſa Regis.* (Scio.) 415

727. *Redimitur Navarra Regnum à Gallis occupatum. in Toletanos proviſio.* (Scio.) 417

732. *Copia Cæſaris quanta. unde cauſa belli. transfugium Roberti. conqueſtus Cæſaris. excuſatio Galli. proditio Roberti contra fratrem. pœna proditoris. copia Gallica.* (Ex Flandria.) 420

733. *Mediolani fulgur. mira ruina.* (Vix domo abierat.) 421

734. *Fœdus cum Anglo. quis pro Gallo. querela Cæſaris. laus Cæſaris.* (Ab exteris.) ibid.

735. *De hoſtilibus Gallorum cœptis. Oratio Galli oratoris ad Electores. Oratio Cæſaris. Moguntini oratio. laus Infantis. libere jam imperat Cæſar. Papa contra Gallum. copia tormentorum Hiſpanici exercitus.* (Licet.) 422

736. *Conqueſtus Cæſaris. laborant Genua. de Venetis & Gallis. litera Cæſaris ad gubernatores.* (Mari ac terris. 423

737. *Toletum ægrotat. de rabie Gallorum. de rebus Valentia. copia Marchionis. Oriola in prædam data. miſeranda ſtrages.* (Paucis.) 424

738. *De Magni Cancellarii literis. Luit pœnas Gallus. Copia Cæſaris. Veneti cum Gallo.* (Eſt magnus Cæſaris.) 425

739. *Nomina Oratorum Caleti. Oratio legati Apoſtolici. Oratio Magni Cancellarii. Oratio Galli Oratoris. Valida rationes. verba Galli Oratoris impudica. quid Anglus Cardinalis. viva rationes contra Gallum. Deriſio in Gallum. Occaſio quæſita. Quantum ſervent promiſſa Galli.* (Miſi ad vos.) ibid.

740. *Male Gallis ſuccedit. Tres exercitus contra Gallos.* (De rebus.) 427

741. *Quatitur Fons Rabia. Latinaſtri. Quomodo exierint noſtri præſidiarii. dedunt ſe Valentini. corpora Catholicorum Regum tranſportantur. de pluviis. de Mirandulano. à motu & Lumine an regantur ſublunaria. Argumenta valida.* (A nobis.) ibid.

742. *Autoris cupido eundi ad Cardinalem.* (Per plures.) 429

743. *Facetum reſponſum. Nova ab Italia.* (Optime.) ibid.

744. *Autoris obſequium. Fortuna aucupium.* (Habui.) ibid.

745. *Ubi moretur Autor. Comparatio.* (Quæ apud vos.) 430

746. *De abbatia Arona. quanta ſit vis patria. de Onocrotalis. Ferrerii crudeles. Cardinalis Himbrea. Invectiva in Ferrerios. Cardinalis Eticus.* (Te meas habuiſſe.) ibid.

747. *De Terra munda. Franciſcus Sichinus. Vertit terga Cæſar. Fallitur Rex Gallus. Obcæcavit Gallum Deus. Tornacum capitur. Mediolano pellitur Gallus. Franciſcus Sfortia Dux. Suppetia contra Gallum. qui capti Mediolani. qui perempti.* (Quæ à Belgis.) ibid.

748. *De ſomniatoribus. pernicioſa Gallis captura. Semper Hiſpani ſternunt Gallos. pulchra comparationes.* (Ex oppido.) 431

LIBER XXXV.

EPIST. 749. *Moritur Leo Papa. Laus Medices. Appetitus Cardinalis. Papa fit Dertoſenſis. Epiſtola ad Papam.* incipit (Leo Pontifex.) 433

752. *De literis Cæſaris. Arx Tornaci capitur. promiſſio adventus Cæſaris: Laus Regis Portugallia defuncti.* (A Cæſare.) 434

753. *Litera Conſiſtoriales. Titulus literarum. Comparatio de Pardo & Leone. Laus Hemanuelis. Papa epiſtola ad Autorem. Deridet affectus avaros. Non vivit qui pendet à futuris. qui multa poſſidet, affligitur.* (Eccequæ vos.) ibid.

754. *Adagia in Cardinales. de Archiepiſcopo Barri. Doña Maria Pachieca. Spoliati templi Toletani. Don Ramonus periit. Laus Lanuza.* (Quod Spiritus Sanctus.) 435

755. *Occupata Xativa. Pupus Regulus. quid Prorex fecerit. Boadilla claſſis. Exclamatio. Vaticinium.* (Hæc ad vos.) 436

756. *Familiaris & faceta. de feſtinatione autoris ad Pontificem abiturum ad Urbem.* (A reditu.) 437

757. *Autoris amicitia vetus cum Papa. Deſcriptio Mundi. Felices menſes autoris. verba Papa. autoris verba. confuſa Italia.* (Poſt Pontificis electionem.) ibid.

758. *Quomodo ſuſceptus Papa in Cæſaraugusta. de adventu Cæſaris. de Prorege Neapolitano. de crudo bello Italia. Futura pugna. Laus novi Regis Portugallia. Faſcinatio Leonora.* (Memoriæ ſcrinium.) 438

759. *Laus Magni Cancellarii. Excuſativa. de divino furore multa. Philoſophice jocatur Cancellarius. de fato Cæſaris in Pontifice. de Turcis. Reſponſiva Philoſophica. Spoliatio templorum. quoties ſtrati Galli. Inimicus quietis Gallus. quare captum Belgradum. quare autor non ſcripſerit de Papa.* (Paulo poſt.) ibid.

760. *Peſtis affligit Victoriam. Diſcordes Cardinales. Dux Urbini admiſſus. quid ex Gallia. Lutherus conjugatus. Ingreſſus Italorum Hiſpanorumque in Mediolanum. Gallorum fuga. Modus pugna.* (Hæc noſtra urbs.) 440

761. *Ruina Valentia. de Regulo Larva. de Duce Calabria. direptio Gandia. Trucidatur Pupus.* (Ais te delectari.) 441

762. *Diſcedunt omnes Galli ex Italia. Obſeſſio Genua. Protractio Ducis Genua noxia. quid ſpes lucri faciat. Adorni admiſſi. Iratus Papa contra quæſtores anathematizat. Cæſar & Anglus contra Gallum.* (Ob Pontificem) 442

763. *Beovia capitur. Irruptio in Germanos. Ingens jactura. Benignitas in captivos. Præda vini noſtri. præda*

da intra Galliam. de Comite Miranda Prorege. Oppugnatio Maiæ arcis. deditur Maia. de potentia Muteczumæ. (Uno halitu.) 443

764. *Appulſus Cæſar. Munera ad Cancellarium. de literis gubernatorum.* (Beatos.) 444

765. *Secunda navigatio Regis. Furit Rex Gallus per Regna ſua. Gratus Cæſari autor.* (Antequam.) ibid.

766. *Quo die in portu Rex. ejus comitatus. de Petris Girone & Laſſo. Laus Caracioli apud Cæſarem. Orator Venetus.* (Accipite.) 445

767. *Rhodum it Turcus. Papa verſus Romam. jugulati, Junctæ procuratores.* (Forte.) ibid.

768. *Ivit ad matrem Cæſar. in Vaticano Papa. Paparum graves curæ. de Rege Hungariæ. Mors Palentini Epiſcopi.* (Ex victoria.) 446

769. *De terræ motu Almeriæ. miſeranda ruina* 80. *locorum. Capella Regis. mira de Azorum inſulis.* (Dimidiam.) 447

770. *Papa incluſus. Obſeſſio Rhodi. Belli vices. Contentio de Malachis. de orbe ambito.* (Varias.) 448

771. *Edictum Cæſaris de Juncteris. qui & quot damnati. Naves à Corteſio remiſſæ. rapta navis precii magni. do tigribus. de pellectis præda piratis.* (Hæc tua ſunt.) ibid.

772. *Cæſaris fides in fratrem. conventus in Germania. Cauſa periculi Cæſaris.* (De Archiducis.) 449

773. *Moleſtia Fontis Rabiæ. paratur exercitus in Gallia. de Baticæ penuria. Oratores ad Helvetios. Dux Calaber liberatur.* (Crebra.) 450

LIBER XXXVI.

EPIST. 774. *Romana peſtis. de adagiis ſatyricis. de Venetorum moribus.* incipit (Quæ ſata.) 451

775. *Mutatio Senatorum. Claſſis Gallica ſtrata. Raphaëlis naufragium. Peſcharia laus & acceſſus.* (A nobis.) ibid.

776. *Rhodus laborat. de Gabriële Martinengo. Pannoniæ infeſtatio. de novo Turco.* (Si non dulcia.) 452

777. *Sero miſſæ ſuppetiæ. Cabanillæ lapſus. Epiſtola Rhuteni Imperatoris.* (Ab amaro.) ibid.

778. *Rhodiorum deditio. Mediolani arx à Gallis erepta. Senſus literarum Turci. Turcarum ſtrages magna. Portentum Novariæ. Volaterranus in carcerem conjectus. verba Cardinalis ad Regem. de prædonibus piratis. Conventus contra Gallum.* (Quid opus eſt.) 453

779. *Hieronymus Adornus moritur. de fulguribus rapidis. Tumultus in Curia. rapitur Theſaurus. reſponſum Lebreti requiſiti.* (Scribis.) 454

780. *Ubique atra peſtis bellorum. de Valachiæ Rege.* Nota *nova genera ſævitiæ. nunquam auditum facinus. conjuratio in Vaivodam. copiæ pactorum.* (A ſereniſſimo.) 455

781. *Oratio Curiarum ad Regem. Aurea ſecula. Laus Cæſaris. Rex anima populi. cauſæ tumultuum. contra conſultores. Cæſar reſpondens neceſſitates expoſuit. cauſa quare petat Tributum. Hortatio ſuavis. Aſſenſus Tributi. quid Regna petant obſervari debere. quid Clerus ſuper quarta. quid Ordines ſuper quarta. promiſſio Regi Anglo. de Tamarono.* (Sero.) 456

782. *De duobus Brevibus. Obſeſſio Procerum preſſorum. de Orbe Novo. Reſtitutio Mexici.* (Uno halitu poſt.) 458

783. *De monſtris. de Luthero hæretico. qui viſa fuerunt in aëre. Male ſentit Borbonus. Galli trajiciunt Alpes. Proditor Boniſacius.* (E Germania.) 459

784. *Conventus fiet Pompelone. Machina ex Caſtello Burgenſi educta. Curruum & armorum copia. conſilia Procerum. Verba Galli jactabunda. De judicio in Gallum.* (Audiviſſe.) 460

785. *In hoc Epitomate habentur* XII. *hiſtoriæ. copia Angli Regis in Gallum. copia Flandrica. copia Burgundiæ. Borboni ſeductio detecta. de Cardinale Soderino. Porte ſta Romæ. Fornix Capellæ cecidit.* (Rabidus.) ibid.

786. *De conjuratione in Ducem. quoties Galli ſtrati. de Tiara. de Turcarum apparatu. Trucidatio Turcarum.* (Paulo poſt.) 461

787. *Strategemata Comeſtabilis. proviſio Gallorum. Vaticinatio.* (Hæc ad te.) 462

788. *De Adriani morte. ejus laus. de fama Gallorum.* (A magnis.) 463

789. *Parum fidendum nuper victis. Laus Rocandolphi. Grandia verba Cæſaris. Bellum giganteum. Horridæ nives. Vindicta in hoſpites.* (Idibus.) ibid.

790. *Quid de Pontificatu. de exercitu Burgundo. Fama varia de Gallis. Gallus exercitus vagatur.* (Quod adeo.) 464

LIBER XXXVII.

EPIST. 791. *Moleon capitur. Reſponſum Lebritenſis. Vulnerati noſtri. Deditur Salvaterra. Suffragia Præfectorum. verba Comeſtabilis miſeranda. Præda commeatuum. Fames inaudita. Horrendum dictu. De grammaticaſtris nugantibus.* incipit (Uno faſce.) 465

792. *Electus Papa. Papæ novi laudes. Valetudo Proſperi Columnæ. Nuncius de Papatu. quid Don Fernandus à Toleto.* (Jam tandem.) 467

793. *Capitur Fons Rabia. Mandata Comeſtabilis. quid petant obſeſſi. Acris reſponſio. Auditi ſtrepitus tormentarii Pompelone. Intumuit mare. Ubi Germani.* (Quod ab Idibus.) ibid.

794. *Ubi ſint caſtra Gallorum in Italia. Repulſi Galli. autor invalidus. Capuanus Archiepiſcopus. Obruta carraca.* (Circiter.) 469

795. *Archiepiſcopus Capuanus legatur ad Anglum. de Gallorum fuga. Strati Helvetii. Motus in Syria. Strages inſulæ Dn. Pallizæ.* (Tabellarium.) 470

796. *Epiſtola Cæſaris ad Helvetios. Captatio Benevolentiæ. De Rhodo & Belgrado. Rogatio.* (De rebus Italis.) ibid.

797. *De Panuco amne. Fr. Garaius. paratur Claſſis Malucha. Controverſia Badiozi. de alluvie Burgenſi. Galleciæ infeſtatur.* (Ab Indis.) 471

798. *Almirantus à Gallis percuſſus. Helvetii* CCC. *perempti. Mors Soderini. quid Gallus volet.* (Habemus ab Italia.) 472

799. *De literis Sophii ad Cæſarem, ut invadat Turcam.* (A Sophio.) 473

800. *Quartana Cæſaris. De claſſe Maluchea. Germani agrum Ruſcinonenſem petunt. verba autoris ad Cæſarem. Laus Jamaicæ. promittitur Templum erigendum. cur iratus Cæſar in Comitem Potentiæ. Renovatur Senatus Indicus.* (Quartana.) 474

801. *Tolonum capitur. Bracamontus centurio è caſtris: tria promiſſa defuerunt. quare Gallus Rex ſuis odioſus. Horrida peſtis Mediolanenſis. Legati poſtulata.* (Accipite.) 475

802. *Controverſia inter matrem & filiam ituram ad maritum. de Garaio. tempeſtas. Obruta Carrachæ.* (Catherinam.) 476

803. *Maſſilia obſidio deſeritur. properatur in Inſubriam. Galli in Taurini urbe. Papæ mens in Cæſarem fluctuat.* (A Clemente.) 477

LIBER XXXVIII.

EPIST. 805. *Rex Galliarum intrat Mediolanum. inde it ad obſidendum Papiam. caſtrametatur intra Parcum. Papienſes imitantur Germanos. hoſtis obſeſſos commeatu intercludere ſatagit. amittit operam & impenſam. Papalis legati conſilium de Pacificationis modo Cæſar improbat. Oratio Germanorum Ducis in Genua.* incipit (Nova.) 478

806. *Leutrecus revocatur. Conſultatio ſuper danda Indis ſubjugatis Libertate.* (Ab argumentis.) 480

807. *Dux Albaniæ cum ſuis copiis abit Neapolim. Caſtrioti laus. de Gaſpare Maino. Papienſes erumpunt. Caſale majus obſidetur. caſtellum S. Angeli capitur. ad duellum Rex Galliæ provocat Marchionem Peſcbariæ.* (Interea dum.) ibid.

808. *De ſuppetiis Gallo Regi latis à Duce Ferrariæ. de Ugône Moncada & Principe Orangiæ captis. Genuenſes vacillant.* (Vix.) 481

809. *De duabus navibus ex India redeuntibus cum theſauro & tigre. de ſuffectis in defunctorum Antiſtitum locum.* (De rebus.) ibid.

810. *Quid Pegnaloſa ex Italia nunciet de atroci prælio contra Gallos ad Paviam.* (Martii dies.) 482

811. *De magna claſſe ad Indos. de diſceſſu Corteſii adverſus Olitum. Oratores Galli & Angli. mors Marchionis Brandenburgici.* (Ab nobis.) 483

812. *In obſidione Papienſi Hiſpanus evadit prælio victor & Rex Gallus capitur.* (Optatis.) 484

813. *De Oratore Ducis Mediolani ad Cæſarem. de Rege Gallo, qui captivus abducitur in Hiſpaniam.* (Poſt ſuperiorem.) 485

FINIS HISTORIALIUM.

INDEX

INDEX MORALIUM.

LIBER I.

EPISTOLA 5. PHiloſophica congratulativa & gratiarum activa. incipit (Non mediocri me.) pag. 3

7. *Arguit à profuſa laude qui ſint amoris termini.* (Comiti Tendillæ.) ibid.

9. *Diverſis diverſa de ſua Italia relicta.* (Te nullas habuiſſe.) 4

10. *Redargutio de adulatione. Laudantur duo amici. Sequitur autor militiam.* (Jam tandem.) ibid.

11. *Raro virtus & fortuna coëunt. quanti ſit facienda populi laus. de Therſite & Salomone.* (Comes Tendillæ.) 5

12. *Morale prognoſticon ab apparentibus. quid ſuffocet homines. de cruento fortunæ arcu & ſagittis.* (Cornicaris.) ibid.

13. *Invitatur ad ſtipendium militare autor. quæ Martia, quæ Saturnia ætas.* (Quo nomine.) 6

15. *Congratulatio de adventu amici. de antro Iridis, & laus urbis Rheate ubi ſaxum creſcit. quid ferendum amicis.* (Fatum quoque tuum.) ibid.

16. *Congratulativa filialis de ſecuritate Hiſpana.* (Patroni tui.) 7

17. *Quomodo ſint conſona literæ ac militia. qui ſapientes militiam ſecuti ſint.* (Riſiſſe ajunt.) ibid.

19. *Ad Prætores Curiæ pro famulo jocoſa rogativa.* (Cur me flagellis.) 8

20. *Ad Prætores gratiarum activa.* (Solviſtis Ochiam.) ibid.

21. *Reprehenſiva in reprehendentem, quod in Hiſpaniam venerit. quid ſit vivere vitam, exorditur ab Hiſpano proverbio.* (Cave ne quando.) ibid.

22. *Quanta ſit amoris honeſti vis.* (Quid à me petis vir.) 9

24. *Gratiarum activa. Laudativa. quis ſit Rex tertius.* (Didacus Murus.) 10

25. *Quæ generalis hominum ſolicitudo de tractandis novis hominibus.* (Apud te ut cras.) ibid.

27. *Quomodo errent qui Portugalenſes appellant Luſitanos.* (Habuiſſe te meas.) 11

28. *Diverſa Moralia. quid ſit præbere fati rapientis materiam.* (In Galliam.) ibid.

29. *Veteres aulici potentum egent patrocinio. Invidia eſt perpetua Regiarum habitatrix.* (Germanum.) ibid.

30. *Incurſu tantum petenda eſt Vera urbs. reſtat autor cum Regina.* (Novi ſæpe.) 12

33. *Quid obſtet vatibus. recuſat Salmanticam. quæ ſit harmonia Poëſis.* (Scribis te.) 13

34. *De amoris vinculo.* (Ut in amicitiam.) 14

35. *Forti nil malum: delicato cuncta. quam tutum ſit ſcire tolerare.* (Quod ignominia.) ibid.

36. *Sero elige amicum, tamen ſerius dimitte.* (Talem te non.) 15

37. *Qui patriis contenti delitiis, in patria marceſcunt, ignavi & puſillanimes.* (Amicorum.) ibid.

38. *Nullam vivit horam qui leviter credit. Malis autem diſplicere honor eſt. quomodo dominabimur aſtris:* (Peto à te.) ibid.

39. *Excuſativa. Congratulativa. Laudativa.* (Martyrem.) 16

42. *Quare virum non ſalutaverit, cauſa moralis.* (Arguis me.) 18

43. *Quod nequeat præceptor non amare diſcipulum, & pater filium, & quid ſibi invicem debeant.* (Arbitror.) 19

44. *Quæ Principi conveniant, & quomodo debeat excoli.* (De ſurgente.) ibid.

45. *Quod inane ſit impleri vacuo: quam turpe, rite intelligere, & male operari. quam ſe decipiant homines.* (Heraclitum.) 20

46. *Quæ ſint grandia. qui felices, qui cæci. à quibus cavendum.* (Solet.) ibid.

47. *Quæ ſpes de Principe Joanne. Quam tuta ſit poſſeſſio Virtus. Quod inſtrumentum ſit in Principe ſapientia. Quomodo quærenda.* (Nudius tertius.) 21

48. *Cui debeant reverentiam eruditi. parum prodeſt alto ſanguine natum eſſe. quæ ſit hominum vertigo.* (Abs te plæraſque.) ibid.

50. *Quanti faciendus ſit Saluſtius.* (Placere tibi.) 23

52. *Vocatur auctor Salmanticam.* (Ut ad vos eam, Illuſtris Gutteri.) 24

53. *Semiobrutus Salmanticam appulſus eſt auctor.* (Guadalfagiaria.) 25

54. *Non ſemper operam eſſe ab amicis exigendam.* (Heri noctu.) ibid.

55. *Quis ſit miſerrimus. qua ratione judicent homines de hominibus. Diſcrimen periti ab imperito. quod crimen pœnam ſecum ferat.* (Hoc Marineu.) ibid.

56. *Quanti ſit ponderis, affectus amici; eruditi præcipue.* (Eo libentius.) 26

57. *Profeſſus eſt autor Salmanticæ. multa & jocoſa & moralia.* (Dies agitur.) ibid.

58. *Panegyricus ſub ſpecie gratiarum actionis.* (Altilia.) 27

59. *Quomodo non vivatur, vivendo. quomodo ſe quærere debeant homines.* (Vivere.) ibid.

60. *De univerſitate Salamantica mira.* (Apud te.) 28

61. *Quomodo ſibi ipſis vitam acerbam quærant homines.* (Longa mihi.) ibid.

65. *Diſcutit adulationem.* (Tu Græce.) 33

66. *Quid ſit Lex. quis fructus legis. ubi formata Lex.* (Quod mihi.) ibid.

67. *De amore quodam. ad bellum ſe accingit autor, tradens; Bellum belle cum literis convenire.* (Amoris tui.) ibid.

68. *Animæ ægritudinem collachrymatur; ſuggerens conſolatoria Philoſophica, quibus probat exemplo Platonis, neceſſarium eſſe corporis flagellum ad acumen ingenii.* (In peculiarem.) 34

LIBER II.

EPIST. 69. QUid pariat benignitas. incipit (Tabellario.) 35

74. *Quam lenius viro Martiali vibratur haſta quam ſulcare papyrum.* (Promere vix.) 39

75. *Quæ vita militis. quæ ſub umbra. quam varii ſint hominum guſtus & affectus. quam tutius ſit amicos quam nūmos theſaurizare.* (Eadem ambos.) 40

76. *Quæ & quanta utilitas prodeat ex neceſſitate. quæ ſit ad ſuperos via.* (Exutum veſte.) ibid.

77. *Salus & vita ſunt Leges in bono viro: pernicies in pravo.* (Fratres mei.) 41

78. Offert

78. *Offert fratri literas regias.* (Cupis habere.) 41

79. *Quid gubernatori aut judici ſervare conveniat.* (Meo rogatu.) ibid.

LIBER III.

EPIST. 82. *QUi hominas ſint veri, & quæ animalia bruta.* incipit (Invitas.) 44

83. *Quis artis Phyſicæ fructus. quid ſit officium Phyſici. quis adulter Phyſicæ. quid trahat hominibus animi quietem.* (Philoſophiæ.) ibid.

86. *Quare diſſona naturæ appetant homines. quare proprias minus quam alienas quærant multi ſua relicta patria.* (Mecum ſæpe.) 46

87. *Quis tranquillus ſit ſtatus. qui infelices. quibus curis acquirantur opes. quibus ſerventur. quomodo dolore amittantur.* (Quid mihi.) 47

88. *Quid ſit orationi ſolutæ Carmen immiſcere.* (Cadere.) ibid.

LIBER V.

EPIST. 93. *COnſolatoria de morte Principis Portugalliæ.* incipit (Ad Aſcanium.) 53

94. *Quare ad Urbem ſæpe tabellarii, rari Mediolanum. quid à Roma exhauriatur; cum epilogo de rebus Granatenſibus.* (Literas.) ibid.

95. *Arguit Granatam urbem præcellere cunctis urbibus, ſi cuncta metimur.* (Erat mihi.) 54

96. *Quam precioſior ſit hominis quam auri theſaurus.* (Quis Patronum.) 55

97. *Quanta ſit vis cuſtodum in erudiendo Principe.* (Saturavit.) ibid.

98. *Laus & exhortatio ad rectum; & utilitas recti. de Principis Joannis vita.* (Mirande.) 56

99. *Quam longe ſit felicitatem in humanis quærere* (Brevem.) ibid.

100. *Tranſit Autor à prætexta Martia ad mitralem togam. quæ ſint Curiæ curæ.* (Quid nunc.) 57

101. *Conſolatoria de morte Cardinalis Arcimboldi.* (O quam.) 58

102. *Quomodo fallamus nos ipſos. invitatur autor à Regina ad eruditionem Procerum.* (Nitimur.) ibid.

103. *Quæ ſpes de juvenibus Proceribus. quid ſuis Optimatibus & populis exemplum Principis.* (Serpunt.) 59

104. *Se ſuaque nihil debere fieri autor arguit.* (Teſtes adhibeo.) ibid.

105. *Quanta ſit præſtantiæ unus aliquando vir apud Reges. de Granatenſi Archiepiſcopo. quidam frater Franciſcus Ximenez confeſſor Reginæ.* (Apud Petrum.) 60

106. *It autor ad Curiam.* (Diſcedenti.) ibid.

107. *Quam durum ſit novas quærere amicitias.* (Incolumis.) 61

110. *Ebullit bellorum ſuſpicio cum Gallis. Laus Amicitiæ Philoſophicæ.* (Quid novi.) 63

111. *Diverſis referta Philoſophicis dicteriis. Invitatur ad certamen amicus.* (Quid ad te.) ibid.

112. *De diſceſſu in Aragoniam.* (Ex quo.) ibid.

LIBER VI.

EPIST. 132. *LAus Jo. Ruffi Epiſcopi. quid ſint Charites.* incipit (Cui magis.) 73

136. *Laudativa. in qua Moralia multa.* (Quom primum.) 75

LIBER VII.

EPIST. 141. *DE Gallorum futura ſtrage, per comparationes. quid Pontifex. quid Ludovicus. quid Veneti. quid noſtri Reges.* incipit (In Hiſpania provintias.) 77

145. *De Saluſtio. de Catonis & Cæſaris inſtitutis ac moribus & eruditione.* (A teneris.) 80

147. *Moralis perſuaſiva, ut propriis quiſque virtutibus inhiet non contentus factis alienis. Hiſtorica quædam.* (Cum apud me.) 81

148. *De Morte contemnenda. de faſtu & opibus. Pulchra quid trahant. de anima origine & fine.* (Laborantem.) 82

150. *Quare in Potentia cruciatus. quæ ſint vera bona de tribus. attende lector huic Paradoxo. invigila.* (Quid cauſæ inſit.) 83

151. *Subtilia Theologiæ veteris ac novæ dicta.* (Neque minis.) 84

153. *Paradoxa Platonica.* (Te angi.) 85

LIBER VIII.

EPIST. 165. *DIverſorum negociorum Reſponſiva & Commendatitia.* incipit (Pridie Calendis Junii.) 93

166. *Negociativa Moralis.* (Quantum divinis.) ibid.

LIBER IX.

EPIST. 170. *QUam impium ſit onere immortali premere beneficia.* incipit (Redditæ.) 97

LIBER X.

EPIST. 188. *QUare autor neſciat in ſeceſſu vivere. quid ejus finis, quid ſtudium. multa Platonica.* incipit (Habui à te.) 107

LIBER XII.

EPIST. 204. *QUæ ſit imago gloriæ. quæ vera gloria. quid virtutis fructus.* incipit (Vidi Epiſtolam.) 117

205. *Quare vivant homines cæcis mentibus. quam male major pars hominum eligat.* (Eodem tempore.) ibid.

LIBER XIV.

EPIST. 225. *SIgnificativa de diſceſſu ad legationem.* incipit (Petaſatus.) 129

227. *Significativa de perturbationibus & de oratione.* (Quibus afflicter.) ibid.

LIBER XVII.

EPIST. 275. *COmmendatitia Moralis.* incipit (Si quoties.) 158

276. *De Reginæ dotibus.* (Quid ego.) ibid.

278. *Moralis commendatitia.* (Brizegnius.) 159

LIBER XVIII.

EPIST. 281. *DE curis Regum. Almazani laus. quis autoris guſtus in orbis olla.* incipit (Nudius tertius.) 161

288. *Commendativa Moralis.* (Quid faciam.) 164

LIBER XIX.

EPIST. 302. *COmmendatitia Moralis.* incipit (Statueram.) 171

303. *Commendatitia Moralis.* (Animi eſt.) ibid.

314. *Quid agendum, ut nos honorent homines.* (Cupiſti.) 177

315. *Quid Medicus cum ægrotis debeat obſervare.* (Laborare.) ibid.

321. *Gratiarum activa.* (Alfonſus Troya.) 181

LIBER XX.

EPIST. 325. *AMica ſuaſio de triſti miniſterio funerali.* incipit (Accingis te.) 183

326. *Suaſiva de Adventu Rufi legati ad Curiam, & propoſitio oblectationum honeſtarum.* (Malacenſis.) ibid.

327. *Jocoſa*

327. *Jocoſa de Muſis & furatis perdicibus.* (Dianam auxilio.) ibid.
330. *De lepore ab aquila interempto, & à paſtore capto, jocoſa & alluſiva ad Papam paſtorem.* (Nullum.) 184
337. *Negociativa beneficialis.* (Profit.) 187
338. *Congratulativa & ſuaſiva.* (Deſunt.) 188
345. *Conſolatoria & Laudativa.* (Vitæ ducem.) 191
347. *Negociativa.* (Alfonſus.) ibid.
348. *Laudativa. Laus Joannis Fernandez ab genitore & avo aliiſque.* (Sum recenti.) 192
356. *Significativa & Moralis.* (Inſtas.) 195
357. *Negociativa.* (Sero cum.) ibid.
360. *Petitiva.* (Velim.) 196
361. *Accuſativa.* (Non tibi.) ibid.
362. *Quid ſit vivere. & quis vivat. quomodo vivatur.* (Vivere vitam.) ibid.
366. *Negotiativa.* (Gometi nunc.) 198
369. *Moralis.* (De fortunæ.) ibid.
374. *Negotiativa & oblativa.* (Furtatus.) 200
375. *Mira conſolatoria, exemplo Platonis.* (Duplici me.) ibid.

LIBER XXI.

EPIST. 376. *Super Comitatu Belcaſtri negotiativa.* incipit (Joannes Antonius.) 201
378. *Suaſiva, ne quis inani vento crucietur; ne mutato loco mutetur animus.* (Furtatus Mendotius.) 202
379. *Negotiativa.* (Qualis mihi.) ibid.
380. *Trivultii & Francavilla merita ſuper cauſa Belcaſtri.* (In Belcaſtrenſi re.) ibid.
382. *Conſultiva & Congratulativa.* (Caleſii.) 203
383. *Negotiativa.* (Petitis.) 204
386. *Negotiativa.* (Sororis.) 205
387. *Narrativa & laudativa & ſuaſiva.* (Matthæus.) ibid.
388. *Quale ſit patriæ deſiderium. quibus cauſis cogamur amare illam. inter Reges negotiativa. remuneratio de ſtudio.* (Quanta ſit.) ibid.
389. *Congratulativa, Suaſiva & Donativa.* (Solent homines.) 206
390. *Inſtructiva & Suaſiva.* (Jo. Antonius.) ibid.
391. *Ratiocinativa & rogativa.* (Habes.) 207
394. *Duplex Pragmatica in Regno. quid de utroque litigante ſuper Belcaſtrenſi lite.* (Tu ſcribis.) 208
395. *Autoris contentio cum Rege ſuper Belcaſtrenſi negocio. quid Regi ferat de utroque litigante. quid de ipſis advocati dicant in judicio.* (Proficiſcente nuntio.) ibid.
396. *Ratio, quare pauci fruantur poſſeſſis. & quomodo vita vivatur.* (Paucos.) 209
397. *Significativa. quando cœperit autor pati renum & iliorum paſſionem.* (Sequens.) 210
398. *Paradoxa quibus colligitur quid ſit verax verum primarium & quid ſucceſſivum.* (Verum ſe.) ibid.
399. *Quid virilem, quid fœmineum appetitum urgeat.* (Qui fiat.) ibid.
400. *Philoſophia oſtendit ad ſuperos iter.* (Artes.) 211
401. *De duobus rationis aurigis & de Bonis perfectis.* (Albenſem Ducem.) ibid.
403. *De Temporum anguſtiis.* (Nimium.) 212

LIBER XXII.

EPIST. 409. *Congratulativa & exhortativa moralis.* incipit (En habes.) 215
417. *Conſultiva & ſignificativa moralis.* (Tranquillo vive.) 219
422. *Congratulativa & negociativa.* (Ex quo.) 221

LIBER XXIV.

EPIST. 457. *Laudativa.* incipit (Domum habebas in urbe.) 242

LIBER XXVIII.

EPIST. 562. *De lectura libelli de Orbe Novo per ipſummet Papam coram Cardinalibus & ſorore invitatis.* incipit (Quom incidiſſent.) 310
563. *Cardinali Gurſenſi non grato. Mercurinus pro utriſque.* (Solet grandium.) ibid.

LIBER XXXIII.

EPIST. 662. *Multa de adulatoribus. dicit autor, ſe nolle adulari. de gratitudine erga Caſtellam.* incipit (Invidiam.) 364
694. *Moralis de felicitate non nota.* (Ex quo.) 385
708. *Luſus jocuſque in Epiſcopum. dat autor rationem de ſe.* (Pygmæo digitulo.) 395

LIBER XXXIV.

EPIST. 725. *Familiaris & amica Beltrani laus tam à dotibus naturæ & artis, quam à peritia linguæ Italicæ & Juriſprudentiæ, aliiſque qualitatibus. Contra invidos.* incipit (Multa.) 414
728. *Negat Cardinalis autori acceſſum ad Curiam.* (Donec.) 418
729. *Expugnatum oppidum S. Joannis Pede portus. Conqueſtus Cardinalis de curis. pulchra comparatio. Jocatur cum Martyre.* (Habui per Luppum.) ibid.
730. *Reſpondens autor ſibi gratulatur de Cardinalis Hadriani literis. Comparatio. Argumenta. Divinatio.* (Qua fuerim.) 419
731. *Suaſiva. de ſtudiis ſenectutis. ad faſcias eunt ſenes.* (Datum eſt.) 420

LIBER XXXV.

EPIST. 750. *Conqueſtiva faceta.* incipit (Dedi ad te multas.) 433
751. *Congratulatoria & excuſatoria.* (Oſtendet.) 434
Petrus Martyr Magno Cæſaris Cancellario conterraneo. (Datas.) 439

FINIS MORALIUM.

PETRI

PETRI MARTYRIS A. M.
EPISTOLARUM
LIBER PRIMUS.

EPISTOLA I.

Quid Autorem potiſſimum moverit, cur relicto Italiæ ſolo natali ſe cum Comite Tendillæ contulerit in Hiſpaniam.

P. Martyr ab Angleria Mediolanenſi Aſcanio Sfortiæ, Vice-comiti, Cardinali, Vice-Cancellario, Patrono ſuo S.

VOlentem ab Urbe, ut ad Hiſpaniam proficiſcerer, Illuſtriſſime Princeps, diſcedere, in abdito tui cubiculi penetrali, ni decidit è memoria, his me verbis, amotis arbitris, allocutus es: *Quæ te cauſa, Martyr, movit, ut Romam caput orbis, & quod durius eſt, Italiam, quæ tibi patria eſt, poſtergare mediteris? Vererisne, me vivente præſertim, conſonum tuæ conditioni gradum defuturum? Quis ſanæ mentis ab immenſo Pelago, & ampliſſimis lacubus, piſcatum ſeſe ad ignotos rivos, & ſemota littora confert? Quis rura colit, niſi degener, cui civitatem inhabitare liceat? Inſignis profecto naturæ dotibus provincia eſt Hiſpania, & ob cœli clementiam, ſoli benignitatem, ac virorum magnanimitatem, multaque id genus illuſtris. Sed ſi Italiæ comparetur, ultimum eſſe Hiſpaniam immenſi palatii angulum, Italiam vero mediam ipſam ædium aulam, & totius orbis emporium, negat nemo. Eja age, quot Italos præter mercatores, aut peregrinos, illico redituros, in Hiſpaniam unquam fuiſſe profectos intellexiſti? Italiam autem fuiſſe Hiſpanis ſemper refertiſſimam, & nos videmus, & à majoribus noſtris didicimus. Ubi præterea eam doctorum omnis generis copiam (cui in Urbe paſſim occurritur) in Hiſpaniæ comperies? Ubi (ut reliquos tibi conterraneos viros probos omittam) alterum Aſcanium, alterumve Arcimboldum, Mediolanenſem antiſtitem mihi collegam, qui te non mediocriter diligimus, invenies? quive in familiaritatem te noſtram ita admiſimus, ut noſtræ fores die tibi nocteque ſemper pateant? Mutato igitur, dum licet, conſilium, Martyr, mutato, nec certa pro incertis derelinquens, te ipſum nullo impellente ad extremas orbis oras, veluti à frequenti hominum cœtu, ad vaſtam ſolitudinem relegato.* Quid ad hæc atque alia multa, Princeps Illuſtriſſime, quibus me divertere conabaris, reſponderim, tute ipſe teſtis es. Italiam extra ſe ocioſam eſſe, intra vero (ad ſui perniciem) negocioſam: Hiſpaniam vero contra. Italiam in diverſa diſcerptam; Hiſpaniam in unum redactam. Italiæ Principes diſcordes, Hiſpanos unanimes intelligebam. Inde quid præſagirem, ſuſpicarerque futurum, brevibus aperui. Quam eſſet cupidus animus dominans, eo raptare ſervum ſuum, hoc inutile corpus, ubi ſeſe præclara geſta inſpiciendo, ſuis paſceret alimentis, enarravi. Reditum præterea mihi fore liberum, ſi deſcendiſſe pœnituiſſet, effatus ſum; ſique Italia aliquando reſipiſceret, quod me noſtra dubitare tempeſtate prædixi, quia ejus navim monticolæ ſylvani ventorum expertes gubernant. His itaque diſcuſſis, cum me frenum, ut aiunt, dentibus captaſſe, atque ita ſedere animo cognoviſti, bona à te venia dimiſſus ſum, addito in mandatis, ut quæ acciderent, tibi ſignificarem; fui id pollicitus. Dixi ante ſacros pedes proſtratus lacrymoſum *Vale*, quarto Cal. Septemb. M CCCC LXXXVII. Enecò Lopez Mendotio Tendillæ Comite duce & patrono ab obſequio pro ſuis Rege & Regina Innocentio Pontifici præſtito in patriam redeunte, iter capio. Pauca hæc ex Cæſarauguſta, ubi Reges invenimus, accipito. Calendis Januarii M CCCC LXXXVIII. Neque enim prius inopia tabellarii licuit iſta tibi ſignificare. Vale.

EPIST. II.

Autor ait, ſe propter Italiæ diſcordiam ex patria diſceſſiſſe in Hiſpaniam, ubi Rex cum Regina ſtudent pacificæ concordiæ.

P. M. A. M. Jo. Borromeo Aurato Equiti Mediolanenſi Arone ac Urbani lacus Comiti.

CUr ex Italia, ubi honeſtus non deerat locus, diſceſſerim; quodve fatum in Hiſpaniam me coëgerit, benigniſſime Comes, interrogas, accipito brevibus. Neque Italia, unde paſcere ingenium poſſem præbebat. In deterius namque indies magis ac magis ruere res Italas, ob Potentatuum diſcordiam & ſimultates, ſed in præcipuo diſcrimine veſtras, cernebam. In Hiſpania contra. Magna geri adverſus noſtræ religionis hoſtes quotidie referebatur. Bellicus igitur iſte ſonus (ac ſi tu-

barum clangorem vera ac viva voce ad arma inimica vocantem auribus hauſiſſem) me concitavit. Nec pœnitet quidem. unicam enim arbitror hac noſtra tempeſtate felicem eſſe Hiſpaniam, cui ſorte obtigit (quod nunquam hactenus) habere ſibi religionis cultores, juſtitiæ tenaciſſimos & ſumma pollentes prudentia Principes: virum & uxorem, qui eam unanimes veluti collapſa cœlo duo numina, ita ſervant, illuſtrant, adaugent, ut divino quodam afflati ſpiritu, & ipſius Altitonantis dextra dirigi videantur. Nemo eſt qui utriuſque vultus ſerenitatem, animi cum humanitate magnanimitatem non admiretur. Sub eodem ſidere natos ambos, quicunque eos noverit, arbitrabitur. In Mauros nova arma parant. Quæ gerentur, per me habebis. Vale ex Cæſar-Auguſta quarto Calendas Martii M CCCC LXXXVIII.

EPIST. III.

Correctio in corrigentem, cur ad Hiſpaniam venerit. De Gallis & Hiſpanis Regibus quædam,

P. M. A.M. Theodoro Papienſi Galli Regis Medico & Conſiliario Amico in Urbe.

MIraris, Theodore, & (ut inquis) non leviter, quod patronos, amicos, fratres, propinquos, patriam denique ipſam, ut ad extrema mundi littora, & gravidas vento aquas me conſerrem, ita dereliquerim. ubi tanquam exul ignotus & neglectus forte vitam litteraria exercitatione expertem procul ab omni eruditorum commercio acturus ſim, Debuiſſet hoc alius, Theodore, proclamaſſe, quam perfricta fronte incidis in accuſationem tu, qui eodem (ut ajunt) morbo laboras, & eadem te ipſum ſecuri percuſſiſti. Si ſecurim & vulnus patriam quærere, ubi magna gerantur, licet appellare: Nonne tu patria derelicta, Galliam inhabitas? ex Gallia, inquis, in magnos ſæpe viros Itali plures evaſere. Is apud Gallos Principes (ut ais) veneratur, qui ſive ſit incola, ſive peregrinus, præclarum aliquid (vel literis, vel armis) ſub eorum umbra geſſerit. Rem, non perſonam Galli (uti refers) extollunt. Apud Hiſpanos vero nullus unquam non Hiſpanus emerſiſſe reperitur. Non minus ſibi de ſe ipſis Hiſpani, quam Græci perſuadent, omnia ſcilicet, neque extra ſe ire ulla, aut cujuſquam opera indigere ſe arbitrantur. Sibi ſapere, quod ſatis eſt, jactant. Satin', Theodore, expectoraſti? tuos tu Gallos colito, meos ego Hiſpanos ſequar. Non enim quid in famelicam crumenam inglutiam, ſed quid novi diſcam quærito. Hiſpanos Regem & Reginam unanimes, quos cæleſtia ſapere numina conſtat, tanquam cæleſtes venerabor. Extra homines ſunt, quæ hi cogitant, loquuntur, operantur. Nil unquam niſi de Juſtitia, de Concordia inter Chriſtianos Principes, de bello noſtræ legis hoſtibus inferendo coram ipſis diſcutitur. in Religionis obicibus de medio tollendis, in ſupprimendis vitiis, extollendis virtutibus omnis opera impenditur. ampliora indies liberalis ingenii cibaria ab eorum manibus profectura expectamus. Ego igitur, qui mentis epulas, magis quam fallacia fortunæ blandimenta conquiro, horum ornamenta contemplabor. tu Gallicas divitias cum tuis Galeno atque Hippocrate (quantum libet) inſectator. Vale. quarto Calendas Martii M CCCC LXXXVIII.

EPIST. IV.

Quomodo ſuſceptus Auctor in Hiſpania. Auctor de Regibus pleraque.

P. M. A. M. Jo. A Methimna Aſturicenſi Antiſti, Oratori in Urbe pro Ferdinando & Heliſabet Regibus Hiſpaniarum.

QUid tibi aliud, Antiſtes optime, & clare Orator, per celerem hunc tabellarium ſignificem, ut tua exſequar imperata, non occurrit, præterquam nos, qui ex Urbe quarto Calendas Septembris Hiſpaniam verſus, tibi ſolum natale, diſceſſimus, ad Regum tuorum conſpectum incolumes, & bonis avibus circiter idus Novembris adveniſſe. Comitem Tendillæ ducem meum, ob res bene geſtas honorifice Rex & Regina ſuſceperunt. Me autem benigniſſime ſunt allocuti. Amice namque de me, veluti ſolet de amato milite mitis imperator, metas meorum meritorum longe tranſiliens, quædam Comes prædicaverat. me præterea nulla urgente neceſſitate, ſed fama tantum nominis eorum ductum, ut ipſorum geſta conſpicerem, adventaſſe patria relicta illis perſuaſerat. Ad hanc uſque horam nil eſt quod malim, quam eſſe in hac tua Hiſpania. eſto tu (verſa vice mortalium) in iſta mea Italia, ut libet. Neſcio quid ſupra homines, ut Hiſpanica cætera omittam, in his tuis Regibus ſentire videor. non dubito, quin aliquod cæleſte numen illos comitetur. Ex Aragonia (ut ajunt) exercitum in Granatenſes Mauros moturi, in Caſtellam adveniente vere proficiſcentur Vale. XIII. Cal. April. M CCCC LXXXVIII.

EPIST. V.

Philoſophica congratulativa & gratiarum activa.

P. M. A. M. Gabrieli Mendotio generoſo viro, literis & bonis moribus inſigni, Comitis Tendillæ conſanguineo.

NOn mediocri me opplevit delectatione epiſtola tua, vir generoſe, qua te Comiti conſanguineo tuo, quod incolumis redierit, meque in Hiſpaniam duxerit, gratulatum fuiſſe ſcribis. Hoc libuit gratis, illud ex merito dicere debuiſti, quem namque fructum (quomodo me duxit) tulit in Hiſpaniam? Lætari autem & gaudere de tanti propinqui ab exteris regionibus felici adventu fere pium. quid eſt igitur (dices) quo ego ſum delætatus? Duo in te, quæ minime de Hiſpanis mihi quiſquam prædixerat, aperte cognovi: Eruditionem ſcilicet eximiam in viro nobilitate ac divitiis ornato, & ingentem erga peregrinum nunc primum accedentem benevolentiam. Horum namque timor ita mihi animum aliquando, cum ad iter me accingerem, deterruerat, ut quaſi à veniendi propoſito me deturbarint. Referebatur namque mihi, ſed falſo, uti nunc colligo, Hiſpanos præter ſeipſos nullum genus hominum amare, aut alicujus facere, literaſque non modo non colere, ſed eos etiam minoris, qui literis incumberent, æſtimare. Mihi igitur ipſi ſummopere jam plenis (ut ajunt) velis gaudeo, quod Italia diſceſſurus hanc mihi patriam ſortitus ſim, in qua & ſpero bonos (qui mihi peregrino ſint fauturi) non defuturos. Hirundo enim una, quæ ſola non facit ver, inſpecta multas adventare eſt argumento, & præclara indies geſta magis ac magis, quæ alibi minime ſub tantorum Principum ductu, qui lacera hæc ſua regna tanta prudentia inſtaurarunt, me inſpecturum confido. Vale interea dum lacertis dabitur perſonam tuam, quam mente conceptam intueor, poſſe complecti. quod propediem futurum arbitror. ex Cæſarea enim Auguſta jam nos ut Guadalaiariam veſtram petamus, colligere ſarcinas incipimus. decimo Calendas Aprilis M CCCC LXXXVIII.

EPIST. VI.

Quid Autor ſentiat de Hiſpania regione. Miranda ornamenta, de unitate Reginæ cum viro.

P. M. A. M. Pomponio Læto viro inſigni, amico.

QUid in ipſa Hiſpania de Hiſpania ſentiam, cupis à me (ut inquis) obſervande Pomponi, cognoſcere. De populo quem ſemper floccifaciendum cenſui, nihil ad me; de Rege autem & Regina, qui duo conſortes Hiſpaniæ utrique æqua lance (quibuſdam angulis omiſſis) imperitant, hoc tibi poſſum ex bimeſtri experimento referre, ſi unquam uno ſpiritu inter mortales duo corpora fuiſſe afflata licuit diſputare, hæc duo ſunt corpora, quæ unica mente, unico ſpiritu, gubernantur. Nihil unquam ita unum in natura Philoſophi comperere, quod horum unitatem ſuperet. De viro, Pomponi, nil mirum, quod mirandus ſit. Viros enim innumeros juſtos, fortes, cæteris virtutibus ornatos, ſapientes denique fuiſſe legimus. Fœmina autem, quam mihi antiquarum (in regio loquor ſceptro, & ſumma licentia) monſtraveris, cui in magnis aut animus in aggrediendo, aut conſtantia in perficiendo, aut pudicitiæ decor non defuerit? Habeto pro Sibyllæ folio, Pomponi, quod nunc referam. Eſt hæc fœmina forti viro fortior, omni anima humana conſtantior, mirum pudicitiæ & honeſtatis exemplar, nullam unquam natura fœminam huic ſimilem effinxit. Nonne hoc admirabile, Pomponi, quod quæ ſemper fuerint à fœminis non minus quam oppoſita oppoſitis, aliena, in hac quaſi nativa ampliſſimaque reperiantùr? Hiſpanos etiam nobiles Romanam quandam ſapere magnanimitatem comperi. hinc ego ex ignavo paſſere in prudentem ciconiam, & futuræ hyemis præſciam hirundinem, ut ille in pavonem verſus, tutam ab imminenti vobis tempeſtate regionem captavi, captatam tenere eſt animus. Vale, is tibi ſum, obſervande Pomponi, quem ſemper fuiſſe noſti. Ex Cæſareauguſta. octavo Calendis Aprilis M CCCC LXXXVIII.

EPIST. VII.

Arguit à profuſa laude qui ſint amoris termini.

P. M. A. M. Petro Ponteſi A Moguera Toletana Salamantino Vice-Scholaſtico.

COmiti Tendillæ ductori meo in Hiſpaniam, qui talem mihi virum dederit in patronum, cujus eſt humanitas tanta, quantam in hominem cadere, erga peregrinum præcipue, vix putandum eſt, non minores ago gratias, quam ſi novo aliquo beneficio me cumulaſſet, ſed quandoquidem quæ nimium voluiſti, locutus es, audi quæ nolles, Vice-Scholaſtice. quis te (preſſis per ilia calcaribus) ita ſtimulavit, ut adeo ſolutis habenis de me tanta pollicereris, quanta pollicitum Salamantinis te fuiſſe relatum eſt? Si pygmæum in mantica pro Gygeo vel Polyphemeo gigante

vendidiſti, Jureconſultus es, fraudem ſolvito. non me profectò iſta lege Salmanticæ deprehendes, ubi cunctarum artium liberalium fontem eſſe uberrimum, omnium una voce refertur. malo te ſolum, quia me iſthuc iturum promiſeris, erubeſcere, quam tecum ego in præceps de celſi montis culmine, ubi me inſidere Salamantinis ſapientibus ultro præconatus es, derotare. Tibi habeto, Patrone mi, ſi gutturis fores nimium aperuiſti. freno poſthac utere, non ſtimulis; amoris terminos, quos nunc ignoraſſe videris, diſce, & temperatius laudabis. Stare promiſſis non ita cautum eſt legibus, quin liceat aliquando à promiſſo diſcedere. Ergo vale ex Guadalſagiaria, in Calendas Aprilis M CCCC LXXXVIII.

EPIST. VIII.

Invidia, non miſeratione opus eſſe, quod venerit in Hiſpaniam. Quis Italiæ, quis Hiſpaniæ ſtatus, per naturalem comparationem.

P.M. A. M. Petro Marſo Viro doctiſſimo, amico.

COEli temperiem pro ſua quaſque natura volucres quæritare didicimus. ad Strymonias ripas ſylveſtres anates, grueſque, quando apud nos rivorum glacies liquefiunt, tranſmeare videmus: multæ diverſi generis trans mare, cum frigora fugiunt venientia. quid miraris igitur, quum iſta perbelle calleas, ſi qui ſint homines, qui tranquillam & ipſi vitam cœlorum minis ſuper hac vel illa provincia territi, perquirant? ex quacunque cauſa ſimiles effectus provenire certum eſt. Quamvecunque arborem ſuos fructus ab alterius generis arbore diſſonos emittere conſentaneum. rimæ ſciſſuræque domorum vetuſtate putridarum, hoſpitibus, ut eas deſerant atque aufugiant, ne ruinam imminentem expectent, monere videntur. Scrutator igitur, tu Marſe mi obſervandiſſime, quonam in loco res Italæ ſint, qui fluctus ebulliant, quæ ſeditiones pullulent, quidve iſta parere ſoleant, veſtigato, & mihi magis invidebis, quam quod in Hiſpaniam me contulerim, miſereberis. iſthic vos procellis inter varios ſcopulos agitati, vix ne elidamini, tuti vivitis, atque utinam ventis rapta hæc mea folia per aëra volitent, dictaque ſint hæc omnia in caſſum. Nos autem felicibus ventis, placidiſque Zephyris in puppim flantibus mare tranquillum ducibus his noſtris Regibus navigamus. portuſque in manu habemus, quandocunque illos captare voluerimus tutiſſimos. hoc idem multis ad Urbem ſcripſi, ne me quiſquam exiſtimet errore aliquo deceptum patriæ terga dediſſe. Veniſſe non pœnitet, morabor quoad in melius mutari res Italas ſenſero. Ergo Vale. tertio Nonas Aprilis M CCCC LXXXVIII.

EPIST. IX.

Diverſis diverſa de ſua Italia relicta.

P. M. A. M. Alfonſo Carrillo Hiſpano Pompelonenſi Antiſtiti.

TE nullas habuiſſe meas literas, Antiſtes meritiſſime, ex quo in Hiſpaniam tibi patriam me contuli, conquereris, velleſque (ut ais) quem meo palato guſtum Hiſpania præbeat, intelligere, innuens, quaſi nullam poſſe aliam viro Italo provinciam ſatisfacere. habeto paucis, nollem alicubi terrarum vivere, ſi extra Hiſpaniam vivendum. placent majorem in modum tui Reges, placet Hiſpana nobilitas. De populo, nil mihi curæ. Video impræſentiarum, ab his tuis Rege & Regina, virtutum omnium ingentes ſuaveſque ſuccos emanare quotidie, ſuavioreſque & ampliores ac ſummis Regibus dignos, me indies viſurum exſpecto. diſperſa namque, & horrendis luporum hiatibus devorata hujus avitæ hæreditatis amborum membra, ad ſuum redigunt quotidie corpus. Una de Bello Granatenſibus inferendo curioſiſſime cogitatur. nec, ut arbitror, demorabuntur. Sequar quocunque ierint. locorum diſtantia facit, quod raros tabellarios habeam, quibuſcum poſſim ad te literas dare. pauci enim ad vos, & ex his plerique me inſcio proficiſcuntur. Vale. tertio Nonas Aprilis M CCCC LXXXVIII.

EPIST. X.

Redargutio de adulatione. Laudantur duo amici. Sequitur Autor militiam.

P.M.A.M. Archiepiſcopo Bracharenſi.

JAm tandem non mediocri cum ſollicitudine exſpectatus nuncius ad me venit, qui te, ſaccharoque ſuaviorem Pompelonenſem conterraneum tuum, & animæ tuæ dimidium bene valere ſignificavit. Si vos, qui fortunæ illecebris ampliſſime fruimini, diſceſſum à vobis exigui vermis moleſte tuliſſe fatemini, quid ſentire me puſillum homuncionem tantorum Optimatum abſentia arbitramini? tales mihi diſcipulos non defuturos, vobis autem (qualis ego eram) præceptorem nuſquam occurſurum, propterea vos ægre, me leviter hanc disjunctionem tuliſſe, conquerimini. O quam eximii eſtis, & quam aperti adulatores! non hæc à me profecto, quum ambobus Juvenalis aliquando divinam illam,

quæ

quæ proxima eſt à ſecunda, ſatyram aperirem, ſed adulatione nihil eſſe ingenuo fœdius, didiciſtis. Quid me ineptius, quid à vero magis alienum, quam præceptores ſupra mille, nil minus Martyre clariores, quam pulchra Venus ſtellarum minimam ſuperet, Romæ defuturos, qui præterea vobis nobiliores? non te ex claro Portugalenſium genere procreatum, tanti viri (quantus is eſt) quem Romæ *Cardinalem Portugalenſem* vocitamus, fratrem eſſe cognovimus? Non ille ex antiqua Carrillorum progenie patruum, ſibi Alfonſum Carrillum Toletanum Præſulem, pluresque alios illuſtres Optimates ſibi propinquos habet in Hiſpaniæ corpore Caſtella? ſed majorum veſtrorum merita, quibus inhærere miſerrimum eſt, omittamus. veſtrumne alterutri deeſt quicquam? à boniſne parentibus degeneratis? per alienaſne portas mendicatis? quum tu Bracharæ magnificæ Portugaliæ urbis Archiepiſcopus, ille Pompelonenſis in Cantabrico regno, quod *Navarra* dicitur, unicæ civitatis, Antiſtites eſtis. Abſit igitur poſthac omnis, ſi me in clientelam, & amicitiam velle ſervare eſt conſilium, adulatio. Propediem movebitur exercitus in Granatenſes. Arma capere in tam juſto ac pio bello dum ſufficit ætas, eſt animus. Si Mars, qui mihi carior eſt veſtro Saturno, ita ut ad ſplendidas vel ad Orchias fores impulerit, adverſabitur, oratum facietis noſtrum Altitonantem, ut noſtri miſereatur. quando ad te ſcripſero, ſi non idem ad Pompelonenſem, meo tamen nomine ſalutatus intelligatur, & valete ambo mei nominis, tanquam grati diſcipuli, amatores. Vale. tertio Idus April. M CCCC LXXXVIII.

Epist. XI.

Raro virtus & fortuna coëunt. quanti ſit facienda populi laus. De Therſite & Salomone.

P. M. A. M. Fernando à Talavera Abulenſi Antiſtiti, confeſſori & conſiliario Regio.

COmes Tendillæ, Pater ampliſſime, cujus ego ductu in Hiſpaniam me contuli, tuo me nomine ſalutavit, idemque mihi retulit, quanti per teipſum faciendus ſis. Parum enim me ad tui obſervantiam movebat, quod innumera te (ut ad regiam pedem ferres) domo egredientem caterva comitaretur; alio namque te negociorum ingens moles divertere non ſinit, nec ſtimulabat quod populus de te mira loqueretur. neſcit enim ignavus populus, cum ratione laudare: nec, quando illi fortunæ bona tantum cordi ſint, boni quicquam eſſe autumant in natura, quod ſit extra fortunam. auram ſequitur volatilem, Regibus gratos adorat, favore ventoſo carentes negligit. Sint utique Therſites vel Salomones, quomodo igitur vir tanta laude dignus plenis faucibus te prudentem, doctum, multo intus, quam foris appareas, meliorem eorum, qui ſcire cuperent, & qui didicerunt fautorem, bonorum denique omnium in hac regia curia, cujus gubernaculum tuo nutu convolvitur, eſſe refugium prædicet, mutavi, veluti rejuveneſcens anguis, aut fontanæ Dryades corruptam pelliculam, ac, vetera mente colligens, poſſe aliquando (quamvis raro) Fortunam cum virtute conſiſtere, venit in memoriam. Vale igitur, ſapientiſſime Præſul, & me tibi poſthac, dum vixero, deditiſſimum fore polliceor. Idibus April. M CCCC LXXXVIII.

Epist. XII.

Morale prognoſticon ab apparentibus. quid ſuffocet homines. De cruento fortunæ arcu & ſagittis.

P. M. A. M. Petro Cobarruvias Abbati Cervatenſi, Hiſpano viro.

COrnicaris ex opaca ilice, Cervatenſis, ſubſannareque videris conſilium meum, quod incolentibus vobis Hiſpanis Urbem, Hiſpaniam ego mundi calcar inhabitem. tua tibi patria, Cervatenſis, pro tali laude, de te bene merita plurimum debet, nutrivit (ut vulgo dicitur) corvum qui ei oculum effodiat. Si te avaritiæ laqueus indiſſolubilis manibus pedibuſque ita vinctum tenet, ut tibimet tua patria, quia grandiores non poſſit redituum cumulos, qui te ſuffocent, exhibere, non bene ſapiat; quid in me culpæ? nihil magis quæ à ſapientibus me legente, & bonorum mortalium fragilitate cum Bracharenſi & Pompelonenſi Præſulibus audiviſti, tibi profuerunt? Fortunam, uti ſentio, cruentum in Italiam arcum tendentem, nondum inſpexiſti, cœlorumque favorem ſuper tua Hiſpania, Mercurio duce, prudentem non intelligis. Exſolve te quamprimum (mihi crede) Cervatenſis, nec, ut ex arcu globulus emittatur, exſpecta. Recipe te, dum licet, in tutum; ſero ſibi volucris conſulit, quæ ut ex venatoris balliſta ſolvatur, arundineo ramo inſidet. Vale, & Quiricenſem meo nomine ſaluta. xv. Calendas Maii M CCCC LXXXVIII.

EPIST. XIII.

Invitatur ad ſtipendium militare Autor. Quæ Martia, quæ Saturnia ætas.

P. M. A M. Fernando à Talavera, Abulenſi Antiſtiti Confeſſori, & Conſiliario Regio.

QUo nomine ſtipendium in invictiſſimorum Regis & Reginæ domo eligam, Præſul optime, per tuum chirographum interrogas. vis-ne quod gratis habebas, emere pretio? Tua te mihi virtus patronum effecerat, facit hæc beneficentia dominum. neque ego tanti me eſſe ſentio, ut ſua ſponte ad id motos Reges exiſtimem. quibus meritis hoc factum, aut qua in re ego poſſim in iſta celebri regia domo eſſe utilis, nequeo intelligere. tua ergo ſuaſio refugium afflictorum, & dux errantium, ad hunc Brunduſino & Carthaginenſi tutiorem portum, lintrem meam per diverſa vagantem, quo ſe ferret, aut ubi conſiſteret, inſcium appulit. obſequitur animus, ſi vires defuerint, fide tantum polliceor. militia in pio, quod paratur, hoc bello placebit. Velim igitur militari ſacramento acciri, dum ſufficit ætas. Saturno tunc inhærebimus, quando Saturnia venerit gravedo. Martem nunc ſequamur, quandoquidem tam juſtá arma vocant. Vale ex meo contubernio. XII. Cal. Maii M CCCC LXXXVIII.

EPIST. XIV.

Reginæ dotes & illuſtria geſta cum viro Rege. Quæ Regna ſubjecerint.

P. M. A. M. Heliſabethæ Hiſpaniarum Reginæ.

ROmæ inter ſacros ego noſtræ Legis Cardines, ſuprema Regina, verſabar, quando per omnium Italorum ora mirandam è cœlo fœminam hac noſtra tempeſtate fuiſſe demiſſam ferebatur, quæ avita grandia Regna, majorum incuria domeſticis prædonibus diſcerpta, in unum corpus incolume, ac jam potentiſſimum redegiſſet, trementem Recutitorum perfidia Chriſtianam in tota Hiſpania religionem, una cum Rege viro ſtabilem effeciſſet, Fortunatas Inſulas (ſi Canariæ fortunatæ ſunt) latentes ſuo imperio ſubjeciſſet, nec his contentam ajebant, ſed novam quamvis duram pro noſtra religione provinciam in Granatenſes, qui eam Hiſpaniæ partem, quæ mari adjacet Herculeo, jam octingentis annis occuparunt, ſumpturam ferebatur. Quid hoc eſſet novi, an Semiramidem alteram, an Lesbidarum aliquam natura peperiſſet, quod non contentus eſſet animus audiendo ita concepiſſe, ſtatui oculis videndo contemplari, acceſſi propius, quanta ſis, intelligo. Te ego ipſe vidi, vivas tui oris voces depromptas exhauſi, ſub humano iſto tegmine tuo, divinas latere virtutes, conſpicuum eſt. Hoc eſt, ſuprema Regina, quid ego de te ſine adulatione ſentio; qui te intus & in cute familiarius verſando norunt, ſi majora ſenſerint, majora prædicent. Ego me ita ſerenitate vultus tui vinctum eſſe confiteor, quod neque patriæ, quæ Italia eſt, jam tenear deſiderio, neque hinc ferre pedem liberum ſit. Per Abulenſem Antiſtitem tuo nomine, ſuprema Regina, fui ad regium ſtipendium, novum vinculum, invitatus, elegi militare, donec laudabile iſtud, quod adſtruitis, bellum ebullierit. id intra paucos annos felicibus tuis, & fortiſſimi Viri Regis auſpiciis, finem habiturum optatum ſperamus. Tunc ego quemcunque imperaveris habitum ſumam. Voluiſſes fortaſſe, ſuprema Regina, quoniam ſis literarum cultrix, uti retulit Abulenſis, tuis ego juvenibus aulicis optimatibus ludum literarium aperirem. ignoſce quæſo, cedat parumper toga armis. Quum togæ tempus advenerit, ſi nobis per Martem licuerit, togæ, quæ ſciemus, officia pertractabimus; tua interea, mira Regina, Deus incepta ſecundet. Ex meo contubernio, pridie nonas Maii M CCCC LXXXVIII.

EPIST. XV.

Congratulatio de adventu amici. de antro Tridis, & laus urbis Rheate ubi ſaxum creſcit. Quid ferendum amicis.

P. M. A. M. Bartholomæo Scandiano venienti ab Urbe, ad Curiam pro Innocentio Pontifice Maximo Nuncio.

FAtum quoque tuum, Scandiane, in Hiſpaniam te, veluti Martyrem, ſorte quamvis diverſa, quum ego liber venerim, tu Pontificiis onuſtus negociis, compuliſſe accepi. ut primum id mihi relatum fuit, ſubiit in mentem tricomercium illud Rheatinum, Viterbienſis ſcilicet Antiſtitis, & noſtrum, ubi æſtatem egimus, lapidem quadrageſimum à Romanis caloribus, atque aëris contagione (quæ urbem infeſtabat) ſecuri, quam amœna eſt ea civitas, Scandiane, quam merito Sylvius noſter pulchrum eſſe Rheatæ cœlicolum Matri dicatum, decantavit, quæ nemora, quæ flumina; qui lacus; quam vaſta & quam fortunata planicies, quam horrendus ille Velini ſaltus, ubi ſaxum (Plinio auctore) nobis teſtibus creſcit, per cujus

cujus voraginem iri ſemper coronatam Alecton ad inferos deſcendiſſe, Mantuanus ille circumloquitur. Quæ præterea Antiſtitis illius in receſſu benignitas, quæ argutia in diſputando, in juredicundo auctoritas, quomodo eſſet ejus Urbis pro Sixto Pontifice gubernator, in eleganti corpore quæ oris facundia? quam pauci Theologi illius præcipue crepidalis ordinis aſſequuntur. Eſne memor, Scandiane, ut certatim omnes animi gratia ludendis carminibus operam fere quottidie daremus, tunc ego primum ſenſi, quanti ſit momenti eruditorum frequentia involvi, quantumque juvenilis animus gravium virorum jocoſa ſodalitate erigatur, didici tunc primum audere credere, me eſſe hominem, & in virum aliquando me evaſurum ſperare. Debeo igitur tibi plurimum, Scandiane, ultraque debebo, ſi non inique hanc meam tuleris narrationem, hæc ut mihi ipſi talia jactando plauderem, debacchatus ſum; ferendæ ſunt etiam aliquando amicorum, ſi amicos volumus, ambitioſæ garritiones. Ægro animo congreſſus noſtri tarditatem fero; quare ſi me amas, uti ſolebas, an cito venturus ſis, mihi ſignificato. Si namque adventum diſtuleris, ad te properabo. nihil enim hoc tempore magis cupio, quam te ſenem egregium, mei amantiſſimum videre, alloqui, audire, amplecti denique, ſi tyroni militi veteranum amplecti tribunum fas fuerit. Vale ex Curia. in nonis Maii MCCCCLXXXVIII.

EPIST. XVI.

Congratulativa filialis de ſecuritate Hiſpana.

P. M. A. M. Paulo Oliverio nuncii Pontificii Secretario.

PAtroni tui, Paule mi, adventu in Hiſpaniam (quam mihi ſedem, tanquam ex alta ſpecula in tuto poſitus, quid fortuna, quæ magna molitur, facere intendat inſpecturus, elegi) majorem in modum delectatus ſum. virum namque iſtum, ex quo Siſti Quarti Pontificis tempore Theatæ cognovi, ſemper uti genitorem obſervavi. Primum enim & vigeſimum annum me vix agentem, ferè ſexagenarius ipſe amore paterno proſequebatur. te autem ego (ut noſti) non minus unquam amavi, quam pater filium ſoleat. Duplicem igitur mihi oblectationem affertis, quare ut incolumes ad nos, & propere veniatis, vehementer opto, an lento, an celeri greſſu proficiſcamini, facito me certiorem. Si namque vobis aliquid forte acciderit, quod vos detardaturum ſit, ad vos convolabo; eſt mihi quippe jam moleſta iſthæc exſpectatio. Vale. nonis Maii MCCCCLXXXVIII.

EPIST. XVII.

Quomodo ſint conſona literæ ac militia. Qui ſapientes militiam ſecuti ſint.

P. M. A. M. Fernando à Talavera Abulenſi Antiſtiti confeſſori, & Conſiliario Regio.

RIſiſſe ajunt, bone Præſul, te, quando mea tibi Epiſtola de militari, non autem literali habitu ſumendo mentionem fecit. quis præterea tibi me eſſe literatum falſo retulit? deceptus fortaſſe nominis inverſione lituratum quoniam dicere voluit, literatum dixit. Si duarum & vinginti literarum me non ignoraſſe characteres, dixiſſe voluit, non inficior, ſed ſi longius proceſſit, aberrat. At tamen licet te tua compellat humanitas, ut de me, quod literarum aliquantulum ſim aſſecutus, ſentire velis, nonne Tanagrenſi Corinthiacove bello Plato militavit? quid mirum eſt, ſi excitor ad tubæ ſonum? ſuntne invicem oppoſita literarum & militiæ ſtudia? Imo ob id ſolum, quod ignarus ſim, ſtrenuum me fore militem, mihi ipſe minime perſuadeo; oportet eum qui ſe militiæ dediderit, veterum (meo judicio) exemplis, bene inſtructum ad bellum proficiſci. non minus enim res militaris virtute animi, quam viribus corporis gubernatur, exerceturque. Quis negavit hiſtoriarum præſertim aſſidua lectione, fieri homines indies prudentiores? prudentiam vero rerum omnium rectam eſſe gubernatricem, nemo eſt qui dubitet. *Correlativa* ſunt igitur, non *oppoſita*, ferri acies & literarum diſciplina. Ebulliat ergo, Præſul egregie, emicetque per illius Regni Granatenſis regiones hic meus nonus & vigeſimus annus bello habilis, ocioſa tunc officia vitæ induemus, quando negocia includentur. Sic enim didici à curioſis Peripateticis, nec tamen quum te riſiſſe deriſiſſe retulerunt. Ergo vale ex meo contubernio. VII. Idus Maii MCCCCLXXXVIII.

EPIST. XVIII.

Deſerenda eſt patria pro gloria.

P. M. A. M. Johanni Baptiſtæ Anglerio ſub Veneta Rep. militanti.

LAudo, frater amantiſſime, quod animum virilem, non anguſtum patrimonium dimenſus, ſoli natalis blandimenta, delitiaſque reliqueris, ne ibi ocio pellectus marcido (uti plerique coætanei tui) torpeſceres:

igna-

ignaviſſimum namque ſemper ego illum eſſe judicavi, qui fama fortuniſque majorum (etſi ingentes) contentus, domi vitam ducit inglorius. Georgio iſta (qui medius frater eſt) ſemivalitudinario ambo concedamus. Is namque tanquam enervis & imbellis paternos lares, ne collabantur, cuſtodiat, prædiola colat, ſobolem procreet, nos proprio ſudore fortes imitati, quibus omne ſolum patria eſt, per alienas terras fatum experiamur. Ad Venetos te tranſiſſe, ſub umbraque Nicolai Urſini Comitis Petiliani, ductoris exercituum, noſtra tempeſtate illuſtris, te militare relatum eſt, neutrum diſplicet. Venetorum namque cæteris his temporibus tutiorem ſtatum fore arbitror, & quandoquidem literis, quum illis nunquam fuiſti deditus, nomen tibi comparare non potes, non ineptum vivendi modum elegiſti. Duabus enim his artibus fama perquiritur. Dummodo in juſto bello, juſta de cauſa ſumpto, militetur. Imperatoris etiam tui præclare geſta, ſi oculos aperueris, te ad virtutem excitabunt. Si invictiſſimorum Regis & Reginæ, qui me in familiam ſuam admiſerunt, commendatitias ad Illuſtriſſimum Principem Venetorum, vel ad Patronum tuum, literas profuturas ſenſeris, mihi ſignificato, exiſtimo non negaturos. Aliquantuli enim me faciunt. Vale ex Hiſpana curia, Idibus Maii M CCCC LXXXVIII.

EPIST. XIX.

Ad Prætores Curiæ pro famulo jocoſa rogativa.

P. M. A. M. Jureconſultis Galleco & Mercato Curiæ Prætoribus.

CUr me flagellis percutere, Prætores, cogitaſtis? Iſthicne fructus noſtræ eſt amicitiæ? Quid hoc ſit, invicem uti video, diſcutitis. Ochioa iſte Curiæ pinſor Cantaber, quem vinctum tenetis duro carcere, quoniam de panis pondere, quem hodie Curiæ dandum domo aſportavit, aliquantulum defuiſſe repperiſtis, familiaris mei cujuſdam pater eſt. Audivit filius, vos omnes iſſe pedibus manibuſque in ſententiam, ut aſino per vias publicas eductus pater, centum verberibus à lictoribus ignominioſe conficiatur, concutit ſe filius, macerat, lacerat, ſe eſſe *Hidalgum*, id eſt, Nobilem inter Cantabros proclamat, ituros patrem & filium, ſeſe ex aliqua rupe vel turri præcipitatum, non auſuros ultra faciem oſtendere, talem ſi ignominiam pater pertulerit. Hæc ergo in me verbera, Prætores, convertantur, qui talibus perturbor conqueſtibus, & ſum familiarem fidum amiſſurus. Detur igitur Ochoiæ, meo rogatu, venia, Præſides, per noſtram amicitiam. Hoc ſit eorum, quæ de meis hortis vos excerpſiſſe fatemini præmium. nec enim eſt ita atrox crimen, quin atrociora aliquando remiſeritis, in mulctam convertatur hæc pœna corporalis ignominioſa pecuniariam. Si remitti penitus non poteſt, quandoquidem ut crumenæ tumorem augeret, id factum eſt, *crumenale*, non *corporale crimen* appellabitur. Sed immunis ut emittatur, rogo, hac lege tamen ut pater & filius ambo verberentur, ſi ulterius pater in ſimile quicquam inciderit; nec abnuit hoc fœdus filius. Valete ex meo contubernio. Idibus Maii M CCCC LXXXVIII.

EPIST. XX.

Ad Prætores gratiarum activa.

P. M. A. M. Jureconſultis Galleco & Mercato Curiæ præſidibus.

SOlviſtis Ochiam Cantabrum pinſorem rogatu meo, Præſides optimi, familiaremque perditum, à rupe & celſa turri mihi ad obſequium reddidiſtis. O quam alienum fuiſſet ab humanitate veſtra Hidalguiam tali macula fœdare. Sufflat, mori oportet Hidalgum, morique præclarum eſt pro uno etiam non honorifico audito verbo. Sed per lictores ignominiam pati, minime quem vobis riſum incuterent Prætores, ſi quæ nunc hic meus ambubaius obloquitur, audiretis. Qui nec linguam callet, nec loqui unquam deſinit. Pſittacum è cavea detorto gutture verba extorquere conantem, vos audire arbitraremini. habeo gratias ingentes tamen ego, cujus cauſa collatum eſt in eos beneficium, atque utinam iſti candido veſtro erga me animo reſpondere poſſe aliquando præſtetur. Valete ex contubernio meo. XVI. Calendas Junii M CCCC LXXXVIII.

EPIST. XXI.

Reprehenſiva in reprehendentem, quod in Hiſpaniam venerit. Quid ſit vivere vitam, exorditur ab Hiſpano proverbio.

P. M. A. M. Theodoro Papienſi, Regis Galli Medico Conſiliario, & Oratori in Urbe.

CAve ne quando te ſigno crucis armare intendas, oculum digito dextrum tibi eruas. Iterum accuſas, & quod repetis, quo te Martyr contuliſti? Ubi procul ab omni eruditorum commercio vitam duces. Mœrorene hoc ſit, an invidia deploratum, non intelligo

go, potius namque mihi invidendum exiſtimo, quam dolendum, una me infelicitate vocas infelicem? Fabri famulum, quod Faber effectus ſit, reprehendis? Quid felicius quam vivere vitam, ubi per bonas artes in te ſolum oculi hominum convertantur? Defige oculos humi, Theodore, ac ſubride tacitus tecum ipſe. Fiunt alicujus umbratiles illi verſus mei, quos Romæ Aſcanio & Arcimboldo Cardinalibus, teque oratore impellentibus, animi cauſa cudebam juvenis. Scire me literas Hiſpani arbitrantur. Quid igitur Romæ paſſerculus inter accipitres, Pygmæolus inter Gigantes faciam? Sit aliquando ſatis, quod te vicinia cæca non cæcum exiſtimet. Inter catellos Melampo decus, ſed inter Leones quod Catello periculum? Ne nos ipſos defraudemus, Theodore, quod Martyri unquam nomen inter mille Phœbeos vates, qui ſidera feriunt elato vertice, ſurrexiſſet? Vis dicam, quid inter Phyſicos Theodoro? O! parit odium veritas. ne mihi ſuccenſeas, Theodore, nec pileum dejicias; licet aliquando jocari. Sed hoc de me ſerio dictum volo. Vale. ex Curia Hiſpana. XIIII. Calendas Junii, M CCCC LXXXVIII.

Epist. XXII.

Quanta ſit amoris honeſti vis.

P. M. A. M. Antonio Nebriſſenſi Hiſpano, viro Rhetorico.

Quid à me petis vir, (ut per tua ſcripta colligo) peritiſſime? Ut te amem, inquis; injuria me affeciſti non modica. videris namque me eſſe iniquum, aut improbum exiſtimare; ſi vetus illud proverbium, *Pares paribus, & ſimilibus ſimiles facile conveniunt*, verum eſt. Ut primum dubitas, an ego ſim te non modo amaturus, verum etiam obſervaturus, male de me ſentis. Ex his enim quæ ex officina tua prodiiſſe conjecto, doctum te eſſe ego ipſe ſentio. Bonum autem te quicunque norunt eſſe, prædicant; nec bonum igitur, nec doctum me eſſe judicas, & merito quidem; neutrum enim mihi perſuadeo. Si ergo me non tibi ſimilem eſſe credis, fruſtra petis amicitiam. eſt quippe inter diſpares animorum unionem quæritare, lavare laterem, aut per aëra demptis alis volitare. Si parem & tui ſimilem arbitraris, ne cadat in deliberationem ulterius, quin ſim te non modo amaturus, verum etiam ob ingentes virtutes tuas admiraturus. omnem certe ſuperat improbitatem, amantem virum (præſertim omni virtute inſignem) non amare, quia præcipue nullo poſſit alio amor emi precio quam ſeipſo. Quæ te regio enutrierit, quorumve præceptorum ubera ſuxeris (ni tibi moleſtum, vir egregie) delectabor intelligere; talem quippe neminem in Hiſpania eſſe, quum me ad iter ex Urbe accingerem, Hiſpanus quiſquam, quorum eſt in Urbe multitudo ingens, prædixerat. mihi igitur gaudeo, & Hiſpaniæ gratulor, teneor tui videndi deſiderio, propterea ut ad Curiam hanc tuam aliquando venias, operam des obſecro. Vale. ex Hiſpana Curia. XIIII. Calendas Junii, M CCCC LXXXVIII.

Epist. XXIII.

Quid ſuper Italia. Quid ſuper Hiſpania cæli aſtruant.

P.M.A.M. Jo. Borromeo aurato equiti Mediolanenſi Aronæ & Verbani lacus Comiti, noſtræ familiæ benefactori.

Succeſſus noſtros, quod velis, optime Patrone, intelligere, non modo non mihi moleſtum, verum etiam gratiſſimum eſt. Neque enim tales (ut præ rubore tegere frontem debeamus) emergunt, ſi patriam reliqui, uti repetis. Dico ego, eam eſſe homini patriam, ubi natura frui duce, quiſquam valeat. eſt mihi inſitum, ingenitumque, Concordiam in noſtra lege deſiderare, contra ejus hoſtes optare perniciem. quo in diſcrimine vos verſemini, quanta ebulliant in Italia, quæ minime quietem ſunt paritura, conjectato, & meum laudabis conſilium. Si præterea ſcires, ad quem mea me fata portum compulerint, magis multo invideres quam miſerereris. In totius Chriſtiani maris ambitu, nullum tutiorem invenies. Hic nulla procella, nulli fluctus, nulla tempeſtas, quieta omnia, omnia beata ex Concordia Hiſpanis inaudita, cuncta iſta proveniunt. Regis & Reginæ, jam mihi dominorum, quod ad eorum regale ſtipendium admiſſus ſum, cogitatus, verba, opera in inferendo Granatenſibus Mauris bello, ſolum teruntur. Sequar illos, juſta arma placent. Propediem ad hoſtes proficiſcentur. quæ agentur, ſi per tabellarios licuerit, intelliges. Regina quæ Caſtellæ domina eſt, atque inde Hiſpaniæ corporis (cæteræ namque Hiſpaniarum regiones crura ſunt atque lacerti) tantillo me amore proſequitur, juſſitque me in pinguioribus ſuis, non in Regis mariti liberis cenſeri. Propterea ſi commendatitias utriusque literas ad Ludovicum patriæ noſtræ dominatorem, Georgio à me proximo fratri, qui tanquam mancus patria domo & exiguo contentus patrimonio iſthic marceſcit, profuturas, colende nobis Comes

noveris, ſiam ego certior, ſpero impetraturum. Imbellem iſtum fratrem, reliquamve noſtram familiam tuæ bonitati commendo. Ne me ultra accuſes, caveto, & vale. ex Hiſpana curia. XII. Calendas Junii. M CCCC LXXXVIII.

EPIST. XXIV.

Gratiarum activa. Laudativa. Quis ſit Rex tertius.

P.M.A.M. Petro Gonçalo Mendotio, Hiſpaniarum magno Cardinali & Primati.

DIdacus Murus vir doctus & prudens, tibi familiaris à ſecretis, obtulit mihi tuo nomine, Hiſpaniarum Primas, auxilium & ſavorem tuum in hoc diſſono ab Italia orbe, in quo tu tertius es & jure merito Rex. ajunt enim homines te, præter ingentem & generis & divitiarum potentiam, tanta pollere humanitate, magnanimitate & prudentia, ut tota orbis terrarum gubernatio, ſi tuis humeris inhæreret, collum tibi flectere vel digitulum vix ſufficeret. Quanti ergo faciam hanc tanti Principis oblationem, ſine quo vel minimum quidem paſſum, ſive bellis incumbant, ſive pace fruantur, Rex & Regina gradiuntur, ſine cujus tandem conſilio nihil arduum decernitur, nequeo proferre. Salienti quidem intra ſe titillo animus magna garrit, quæ promere vellet: ſed deſunt palato verba, quibus in medium, quæ cogitat, efferuntur. Satius igitur eſſe duco labra compeſcere, & unico tantum hoc verbo rivos claudere: emiſti ſervum hodie, fugitivum, aut ingratum minime futurum. & vale. ex meo contubernio, decimo Calendas Junii. M CCCC LXXXVIII.

EPIST. XXV.

Quæ generalis hominum ſolicitudo de tractandis novis hominibus.

P.M.A.M. Didaco Muro, magni Cardinalis Hiſpaniarum ſecretario.

APud te ut cras prandeam, Mure, jubes. Apud te prandeam, Mure? Quid ſibi vult nova iſta munificentia? Tu nullius opera (quom ſis apud potentiſſimum potens) indiges. Quid igitur à peregrino, qui nuper ad gentes exteras, & Itali nominis non bene amicas advenit, extorquere cogitas? Tu vafer es, Mure, ac macilentus: elicere vis pecunias forte? Minime, neque enim illas ego poſſideo, quom non magnifaciam, neque tu illis indiges, quia quom illas bene ſerves, dives es. Doctrinam, dicet aliquis. Abſit, multo namque me doctior. Cur igitur, ut tua ſic profundere mediteris? Ut liberalis videare? Ne id quidem, & parci aliquando (quamvis parce) invitant tamen: effer tandem Mure, erumpat hæc cauſa latens; fatere verum, quid me vis? Jam prodit, attendite. Italus quidam *Martyr* nomine ad Curiam ſe nuper contulit. ajunt plerique (inter quos herus meus) Muſarum cultorem; experiemur, quanti iſte ſit ponderis, illius facile rem intus & in cute nos, qui ſapientes ſumus, effodiemus. Turgeſcere guttur ulterius nullo pacto ſinamus, & ſi magno conſtet, ſalubre tamen erit, hac nos anxietate levare. Aliter nos poſtridie de homine ſentiemus, quam populus ferat. tanti nunquam eſſe quiſquam bene cognitus reperitur, quanti prædicatur. minuit famam præſentia. circumveniamus hominem. rumpemur, ſi de noſtris manibus bene ſanus evaſerit, quin multa detegamus in illo ulcera, quæ lambere poſtmodum ocioſi valeamus. Ego Mure, qui ſucci guttam, licet marmoreo prælo comprimar, vel unam quidem poſſe à me nullo pacto extorqueri cognoſco, à meipſo conjecturam faciens, hos fuiſſe tuos cum Boadilla conſorte de me ſermones, aut hujuſcemodi non dubito. Vado tamen ad vos, ut mentes veſtras hac ſollicitudine exſolvam. paſſerculum namque pro aquila, & pro elephante culicem conſpicietis. Valete interea; & homini qualem audiſtis, non qualem vos eſſe reperturos, & deſideratis, & ſcitis, prandium parate. Valete. ibo. ex meo contubernio, VI. Calend. Junii.

EPIST. XXVI.

Rex adit Veram urbem.

P. M. A. M. Aſcanio Mariæ Sfortiæ Vice-Comiti, Cardinali digniſſimo.

TEnebar jam ſummo de te, Princeps illuſtriſſime, deſiderio, quando ex inſperato nuncius ad me cum benigniſſimis tuæ Amplitudinis literis ingreſſus eſt; jubes me ſalvere, pro ea humanitate Deus æternam cum Mathuſaleneis annis tibi ſalutem impartiatur. Imperaſſe mihi denuo, ut tibi de Regis in bello Granatenſi ſucceſſibus ſignificem, ſupervacaneum fuit. neque enim excidit, me id fuiſſe (quom à te in urbe dimitterer) pollicitum. neque me ita Arcadicum habere jecur exiſtimes, quin ſentiam, quanti faciendum ſit tanto Principi puſillum hominem, obſequium poſſe gratum aliquod præſtare. Sed hoc anno me non grandia ſignificaturum arbitror. Conſtitutum namque eſt, ut Rex ſolus cum

cum exercitu tamen potenti provinciam quandam, quæ civitatem habet Veram provinciæ caput, percurrat. illiuſque ut villas, agros, cuncta denique ad uſque urbis mœnia, niſi ſeſe Verenſes dediderint illicò, depopuletur, obſidionem in æſtatem futuram dilaturi, comparatus eſt exercitus per provinciam Tarraconenſem, qua nova Carthago mari adjacet Herculeo; Lorca, licet ſterilis regio ſuapte ſit natura, propter Vandalicam peſtem, qua incolæ vehementer vexantur, Rex iter capit. Regina vero, ad hoſtium fines, commeatus cæteraque exercitui neceſſaria, de dotalibus ſuis Regnis ſumminiſtratura, virum à tergo ſequitur. ut ego illam comiter, ne laborem irritum ſumam, mihi imperatum eſt. Pauca hæc per hunc tabellarium accipito. & vale. ex Curia Hiſpana. v. Calend. Junii, M CCCC LXXXVIII.

EPIST. XXVII.

Quomodo errent qui Portugalenſes appellant Luſitanos.

P. M. A. M. Bracharenſi Archiepiſcopo.

HAbuiſſe te meas literas, & cur Portugalenſem, non autem Luſitanum te appellaverim, miratum fuiſſe ſcribis. De Cantabris etiam neſcio quid ob Pompelonenſem tui dimidium. Preme fumum Bracharenrenſis, & ſiſte pedem. Luſitanum te vis appellem, ſuffla, poſſum & Hiſpanum largius. Ferdinandum & Heliſabeth, quod Hiſpaniarum corpus poſſideant, Reges Hiſpaniarum appellamus; nec obſtat, quin ita vocentur, quod duo de iſto corpore digituli, utpote Navarra ac Portugalia auferantur. minime autem Luſitaniæ Regem tuum appellabimus, quom Luſitaniæ ſit quota pars Portugalia. metitor Bracharenſis, quam vaſta ſit ea Hiſpaniæ pars quæ jacet inter Annam & Doriam flumina, quamque tantillum ſit in ea provincia, quod vos poſſidetis, tuique Regis ſceptro pareat, & ſuccenſere deſines. quom igitur à majori parte rei, non à portiuncula (res à locis nomen capturæ) denominationem ſumere ſoleant, fer æquo animo, ſi te à veſtra poſſeſſione denominavimus. De Cantabris autem ſcito, eam Pyrenæorum partem, quæ *Navarra* dicitur, in qua eſt unica urbs Pompelonnenſis, vel ſi vis Pompejopolis, mons qui ſtatim Lucroni pontem ſuper Ibero tranſeuntibus ſeſe offert, indicare videtur. Montem enim incolæ *Cantabrum* vocant, pagique tranſpontani *Cantabri* nuncupantur. Biſcaya etiam & Lipuſca montanæ regiunculæ, ut apud Coſmographos includi videntur hoc nomine, ſimul tamen & Vaſcona. Cæterum ſcitote Regem Ferdinandum, Veræ urbis ſegetes, vineas cæteraque agreſtia devaſtaturum cum ingenti exercitu, ad Mauros diſceſſiſſe, quom nullubi ſit ad obſidionem caſtra metaturus. Reginæ in finibus hoſtium ſiſtenti adero, nec Regem comitabor. Valete alterum par amicorum. ex Curia. VI. Calendas Junii, M CCCC LXXXVIII.

EPIST. XXVIII.

Diverſa Moralia. quid ſit prabere fati rapientis materiam.

P. M. A. M. Theodoro Papienſi Galli Regis Phyſico & Conſiliario.

IN Galliam, Theodore, ut primum te rediiſſe per tuas literas accepi, vix me potui à riſu continere. Subiit enim accuſatio tua, quod ego me relegarim extra patriam, ac ſi tu in patria magna grandium tabulatorum palatia à fundamentis erigeres, filioſque ibi parvulos enutrires, detinentia homines vincula. placuit tamen utcunque ſit incolumem te eſſe. Exemplo ergo tui, quamvis accuſantis, animum à patriæ deſiderio pacare intendo. Uterque noſtrûm duo quæ perquirimus, invenire ſperamus, commune unum, alterum ſingulare, quod regiones invenimus, ubi ſimus inter talpas Polyphemi, conſonum eſt utrique. diverſo autem fato, quod de artibus Apollineis utiliori tu ipſius invento, utpote Medicina, ego paupere cithara præcinctus. Tu redibis igitur, ſi licuerit auro gravis, onuſtus ego paleis tantum adumbratus. ſed minime rumpar invidia. peribunt pecuniæ tuæ, & favor iſte regius ſimul cum Rege peribit. Scripta vero mea, quamvis inculta, incepta, trivialia, & ſcribendi materiam poſteris præbitura, non ſubreptura ob res à meis Regibus præclare geſtas, permanebunt. Vale igitur, & me, uti ſoles, ama, ſi vis amari. ex Curia. IV. Calendas Junii, M CCCC LXXXVIII.

EPIST. XXIX.

Veteres aulici potentum egent patrocinio. Invidia eſt perpetua Regiarum habitatrix.

P. M. A. M. Didaco Furtado de Mendotia Archiepiſcopo Hiſpalenſi Tendillæ Comitis fratri.

GErmanum habere Tendillæ Comitem cujus ego virtute advocatus in Hiſpa-

niam me contuli, qui à majoribus haud magis quam frater degeneraret, priuſquam ab Urbe diſcederem audivi, crevit accedenti propius opinio. fratri quamvis annis cedat, virtutibus tamen cedere nemo fatetur. literas in Italia didiciſſe munificum eſſe, magnanimitate, qua Principem decet generoſum, pollere cuncti prædicant. A patruo magno Cardinali, qui tertium tenet in imperio locum, & potentia & auctoritate primum, eſſe aiunt. æquum igitur eſt, atque inde æquius, quod Italicum adoleſcens cælum hauſeris, ut me, qui tuo fratri Comiti amborum virtutibus commotus, comes advenerim non minus quam ipſe frater, peregrinum errantem in tutelam ſuſcipias. Domo quamvis regia fruar, ne credar propterea veſtro privatus patrocinio. Non ſum ita hebes, quin intelligam, in regia domo mille quotidie, veteribus etiam ipſis aulicis, pericula ob invidiam regiarum perpetuam habitatricem imminere, quæ haud facile vitabit, qui patronos ad quos, ſi vim inferre quis ſtuduerit, querulus confugiat, non habuerit. Ad Reginam te propediem venturum Comes tibi germanus ſpem dedit, titubabat animus præ gaudio, angitur deſiderio, quod ut aliquando expleatur votis, poſco. Vale interea, felix Reverendiſſimæ noſtræ Religionis Princeps, ex Curia Reginali. pridie Calendas Junii. M CCCC LXXXVIII.

EPIST. XXX.

Incurſu tantum petenda eſt Vera urbs. reſtat Autor cum Regina.

P. M. A. M. Joanni Borromeo Civi Mediolanenſi, Aronæ ac Verbanæ lacus Comiti.

NOvi ſæpe caſus, etiam ſapientes mutare conſilium cogunt, ſi propterea & ego qui ſapientiæ ne ſorbillum quidem delibavi, futuri neſcius, ſi quid aliquando, quod non evenerit, promiſerim, non ita me torquebo, ut vivere non liceat. Superioribus ad te diebus iturum ad hoſtes Mauros cum Hiſpano me exercitu exaravi. Rex ad eos, qua mari adjacet Hiberico nova Carthago, per Tarraconenſem provinciam (quia peſte graviſſima Vandalia, delectui militum & commeatibus commodior, laborat) Veræ urbis agros, villas, cæteraque vaſtaturus, exercitum duxit. Regina vero, quæ cæteris ſolet aliquando bellis adeſſe, in hoſtium finibus Murtiæ regni Carthaginenſis emporio, ac primaria ſede marito, ſi opus fuerit, auxilia præbitura, permanſit. Quom igitur nullibi caſtra metaturus Rex fuiſſet, tota Curia cum Regina ſiſtente, ne fruſtra fatigarer, permanſi. Vale. pridie Calend. Junii. M CCCC LXXXVIII.

EPIST. XXXI.

Quare Regina tanti fiat. Quomodo ſucceſſerit in Regnis. Quid Virtutes pepererint Regi & Reginæ.

P. M. A. M. Aſcanio Vice-comiti magni Ludovici fratri Cardinali, patrono ſingulari.

INterea dum ſeſe offert, quid de bellicis rebus ſcribere poſſimus. Scire cupis (ut inquis) illuſtriſſime Princeps, cur tanta de Regina (quod raro de fœminis accidit) mentio fiat, quonam jure ad illam Corona devenerit, quibus poſtmodum auxiliis hoſtem ejecerit, quomodo perdita reſtituerit. Longas ambages, ampliſſime Princeps, quæritas, at tamen quandoquidem ſic imperas, horum quæ noſco & quæ relata ſunt, quam brevibus potero, ſeriem proſequar. eſt hæc mulier nulli ſceptratæ de quotquot laudavit antiquitas, meo judicio comparanda; viget animo, in aggrediendo magna laudandaque. Solent pleræque à criminibus ſumere pervicaciam invictam, eſt ipſa conſtantia conſtantior, quod in fœmina, fragili atque imperfecto animali pœnitus oppoſitum; honeſtatis & pudicitiæ mirum eſt exemplar, quod in ſumma licentia rariſſimum; conſilio ſupra quam ſit fas credere, pollet. In dotem præterea Reginæ multo plura quam vir habeat Regna, multoque potentiora dotali jure ceſſerunt, in quibus ea fiunt, quæ ipſa imperat, ſed ita imperat, ut cum viro ſimul imperare videatur. Amborum namque manibus ſignata edicta, reliqua etiam diplomata emittuntur. Quæ vero Regna, ut puta Aragonium, Valentinum, Baleare, Siculum, Sardum, hæreditario ſibi jure Rex poſſidet, ſolus ipſe gubernat. Sed nervis belli (pecuniam dico) viris, equis & armis haudquaquam Regnis Caſtellæ comparanda. propterea Caſtellam ambo ſemper inhabitant, & ex Caſtella bellorum omnes apparatus, & impenſæ exhauriuntur. faciunt igitur & inauditæ in fœmina virtutes, ac ſumma in magnanimo corde potentia, ut merito id ſibi nomen comparaverit. Nec ipſi diſplicet Regi, immo ab innumeris illum ſolicitudinibus & curis ſuo conſilio liberat. Unde autem ad illam venerit hæreditas, accipito. Joannes Rex pater ejus duos habuit mares filios Henricum & Alfonſum, fœminam ipſam unicam,

cam, ex mortuis fratribus nulla ſoboles. probatum namque fuit Henricum, qui uxorem habebat, fuiſſe ad uxoris congreſſum inermem. ecce igitur illam hæredem. Portugaliæ Rex neſcio quam nactus occaſionem, Henrico mortuo, Proceribus pleriſque Caſtellanis rerum novarum ſtudioſis adjuvantibus, Caſtellam armatus ingreditur. Auxilia utrimque colligunt, multi, qui rem norant, Reginam ſequuntur, acies in agro Zamorenſi, quem plerique, ſed non recte, Numantinum putant, ac Taurino concurrunt. Duobus igitur ductoribus Regibus Ferdinando ſcilicet Aragonico, tunc Siciliæ tantum Rege, quod pater ejus Johannes adhuc viveret, & Alfonſo Portugaliæ, ſignis collatis res decernitur; profligatur ejiciturque Portugalenſis. Ita Ferdinandus & Heliſabeth, ſine ullo obice, Reges legitimi adjudicantur, & regnant. Ab Optimatibus deinde, qui Henrico annuente majorem Regnorum Caſtellæ partem uſurpaverant, innumeras urbes ſumma cum prudentia ita copulati ambo, paulatim veluti à luporum faucibus eruerunt, diſcerpta in unum redegerunt. Inauditam hactenus in utraque Hiſpania pacem, & concordiam, ita ambo erexerunt mortuam, ut nulla unquam per ſe tuta regio, tutiorem ſe fuiſſe jactare poſſit: civiles, quæ in omni paſſim oppido, non modo civitate, ſimultates & ſeditiones ſervebant, de medio tulerunt; à latronum inſidiis, & graſſatorum violentia, vias liberarunt. Juſtitiam expulſam revocarunt, religionem trementem ſolidis poſtibus ſuppoſitis, atque ſublatis putridis, ſtabilem effecerunt. En habes, illuſtriſſime Princeps, quod petiſti. Ergo Vale. ex curia. in Calendas Auguſti. M CCCC LXXXVIII.

Epist. XXXII.

De Zara & Alhama.

P. M. A. M. Arcimboldo Archiepiſcopo Mediolanenſi, Cardinali.

QUæ ad illuſtriſſimum Aſcanium per me ſcribuntur, ad utrumque ſcripta intelligo. ſicuti namque communia vobis multa ſunt, inter quæ patria & ruber galerus; ita non bene alteri ſapere, quod alterum fugiat, in his præcipue quæ ad Barbarorum debellatores Reges attinent, exiſtimo. arbitror etiam alterius veſtrum imperata de amborum pectore duci, propterea eſt conſilium, quæ ad alterutrum, de his quæ ambo petitis, ſcripſero, minime repetere. unum namque me crederem eidem ſæpe quod nauſeam inducit recitare; quom non ita aliter quicquam referri poſſit, quin idem intra ſapientum aures, ſi fuerit idem tinniat dictum ſatis. Inter multa quæ cupere de rebus Hiſpanis veſtræ literæ videntur, caput hoc adnectitis: Undenam ſibi Catholici Reges, hujuſmodi pii, quod nunc geritur, belli, ſumpſerunt occaſionem, & vos noſtræ religionis ſolidi poſtes pie interrogatis, & ego iſta quæ pia ſunt, libenti animo recenſebo. Domeſticis rebus vix bene compoſitis, ut Aragoniam, & reliqua hæreditaria Regis inter Hiſpanias regna, quietis animis percurrere quirent, ac viſere, pacem cum finitimis omnibus Regibus ineunt: cum Regibus, utpote Portugaliæ, Navarræ, & quamvis barbaro, Granatenſi. Barchinone ociabantur, quando Mauros Zaram oppidum, illis finitimum, noctu imparatum ac fidens, fuiſſe ingreſſos, cepiſſeque per celeres nuncios, majoraque damna parare deſertur. In Caſtellam redeunt. Methymnæ campi Caſtellæ veteris, Emporio nundinario morabantur, quando poſt menſes aliquot, in hujus rei vindictam, intra Regni Granatenſis viſcera fuiſſe captam Alhamam urbem nunciatur. hinc cœptum eſt nova arma parare, lanceas tergere; quomodo id factum, quid etiam inde ſucceſſerit, alias longius. Ex ſuperbo tamen Mullei Mullaceni, regis Granatenſis, reſponſo dato regio nomine pactum tributum petentibus, tributarius namque erat, captam fuiſſe belli cauſam aiunt nonnulli. de reſponſo nôn inficior. fuerunt namque hæc barbari Regis verba: *Solebamus Granatenſes Reges Zaienes duplas quaſdam Caſtellæ Regibus in tributum pendere, ſed ea officina qua moneta illa cudebantur, haſtarum nunc ferreæ cuſpides ha* (lanceæ namque ferrum manu corripuit) *fabrefiunt, his agendum eſt poſthac, non auro.* Fuiſſe hoc nuncio perturbatos Regem & Reginam fatemur; ſed inde ſumptum belli initium, fabuloſum eſt. Non licet per tabellarium ulterius. Ergo vale. ex curia. III. Idus Auguſti. M CCCC LXXXVIII.

Epist. XXXIII.

Quid obſtet vatibus. recuſat Salmanticam. Quæ ſit harmonia Poëſis.

P. M. A. M. Petro Pontenſi Moghera Toletana Vice-ſcholaſtico Salmantino, Jureconſulto.

SCribis te ſapientibus Salmantinis ſolum, quod ſim vates perſuaſiſſe, nihilque ultra muſeos modulos, ſi acceſſero quæſituros, & id quidem dixti ut libuit, ad ple-

numque iterum illos, ac teipſum fefelliſti. omnia namque mihi deſunt ad eam ardeam capiendam, ad ſidera demptis pennis accipitrem volitaſſe repetiſti, egregium tu vatem pollicitus eum, qui per alienas terras anxius peragrat, cui cuncta ad animi quietem deſunt, quæ duo, etiamſi furor ille cæleſtis, qui (teſte Platone) in Poëtis infunditur, pectus mihi totum irroraſſet, ſterilem & infœcundam tamen mihi linguam facerent, ac hebetarent ingenium. Haudquaquam enim poteſt ille, cui nulla ſedes, volitantis Pegaſi lorum gubernare, aut efficacem illam harmoniæ cæleſtis imitatricem Poëſin, quæ divinæ Ambroſiæ alimentum eſt ſimillimum, exercere, non apte ad divinos ſenſus exprimendos, quod Poëtæ proprium eſt, rapietur à Muſis, qui terrena fece gravatus ab eruditorum & librorum commercio ſemotus, peregrinus oberrat. Nyctimenen igitur pro Junonis ave vendidiſti, Vice-ſcholaſtice, vafer es mercator, illuſtris Comitis tui honori conſulentis, ne ulterius ſuadeas, ut ad eos eam, eſt ſententia. capito ejus monitus, id ſi feceris, & vates ego, & veridicus Pontenſis Jureconſultus, quem mentiri non decet, à Salmantinis ita perſuaſis exiſtimabitur. Guadalfagiariæ agimus ocii cauſa dies aliquot, dum Rex Verenſes agros percurrit. Vale. Guadalfagiariæ. pridie Idus Auguſti, M CCCC LXXXVIII.

EPIST. XXXIV.

De amoris vinculo.

P. M. A. M. Gabrieli Mendotio Viro claris moribus & genere inſigni.

UT in amicitiam te Gabrielem Mendotium mei Comitis conſanguineum recipiam, tua petit epiſtola. Nobile genus, divitiarum honeſta, & vetus copia, propriæ multo magis virtutes me cogunt, ut non mediocriter gaudeam, ſi me in tui clientelam admiſeris, quid beatius quam vetuſtam aut inermem caſulam tales habere poſtes? quibus ne corruere poſſit, adhæreat. Obſervabo igitur (ut æquum eſt) Gabrielem ego Mendotium bonorum omnium optimatum Hiſpanorum conſanguineum. Si licet in parvis uti grandibus exemplis, tali me hodie ſibi vinculo Gabrielis humanitas devincit, ut adamantina nihil poſſit cathena fortius adſtringi. Gabriel autem quandoquidem fidejubet amorem, tutelam pollicetur. amor enim ſolo amore quæritur. quare, qui amari exoptat, laboraret incaſſum, niſi prior certaret ante, caperetque amorem. qui vero amat, nunquam deſerit. Ego igitur tot fretus inſignibus patronis, per hoc ingens Hiſpanum pelagus erecta fronte, ac ſine ullius ſcopuli formidine, jam tutus navigabo. Ais te Bononiæ literis operam dediſſe, tuæ ita indicant epiſtolæ, quod Italiæ præſtantiam deguſtaveris, uberiore me inde ſpe replebis. Ergo Vale. pridie Idus Auguſt, M CCCC LXXXVIII.

EPIST. XXXV.

Forti nil malum: delicato cuncta. Quam tutum ſit ſcire tolerare.

P. M. A. M. Lucio Marineo Siculo Poëtico amico.

QUod ignominia te jurgioſa quadam Nebriſſenſis Grammaticus inſignis affecerit, conqueſtus es. infantes quando vicimus aliquis coævus nucem illis, aut caſtaneam, vel hujuſcemodi ſe daturum negavit, ad nutrices talia deferunt. ad nutricem igitur iſta cenſeo deferenda, non ad Martyrem, qui nomine duriorem habet cutem, & blanditiis fores occluſit. Didici ego, non ſolum jurgia & ignominias, ſed & injurias eſſe ferendas. Didici mali nihil eſſe in hujuſce fermento, niſi quod quis malum eſſe judicaverit. adoleſcentulus nemini, vel levibus aliquando verbis, fervidus excandeſcebam, ad vindictam protinus mihi criſtæ inſurgebant. Ita ſæpe accidit, quom in coævum petulantem flammeus irruerem, ut in verbera verba verterentur, & qui me verbis contentus irritaverat, pugnis concuſſum domum mitteret. Vici etiam aliquando, & tunc quid vindicta ferret expertus, majore me oppreſſum injuria, quod injuriam intulerim, reperi, quam quum fueram ipſe perpeſſus. De vindicta igitur ſi conſilium vis, bone vir, minime cogitato, ne apem, quæ laceſſentem ſubito mordens ſeipſam interimit, imiteris. Periculoſum eſt vaſi vitreo cum marmoreo globo confligere. ille namque procerior, & pluribus amicis fultus, quod civis ipſe, tu peregrinus. Vis paucis Marineu Sicule, quid ſibi reportet, qui vindictam quærit, cognoſcere? Experto crede, ſeipſum torquet, cruciat, macerat heautontimorumenon tandem. lædenti autem ut iterum, ac tertio lædat, materiam præbet, ac riſum. Igitur ne credas injuriam tibi poſſe fieri, & ita in injuriantis caput injuria recudetur. Si leo vel equus me calce percuſſerit aut dente, injuriæ id adſcripſero? non equidem. ſit ſatis, ubi ſis cogita, tutius vitam agit ſopita vulpecula, quam urſus hians. Vale. idibus Auguſti, M CCCC LXXXVIII.

EPIST. XXXVI.

Sero elige amicum, tamen ſerius dimitte.

P. M. A M. Alfonſo à Silva, viro generoſo.

TAlem te non reperiſſe Franciſcum Lupum, qualem, cum in amicitiam illum admitteres, fore, exiſtimabas, perturbari te ajunt. Si Pythagoræ dicto paruiſſes, minime unde angereris accidiſſet. vult is diuturnam eſſe de amico eligendo deliberationem. poſtea vero quam admiſeris, qualiſcunque emergat, ne leviter elegiſſe videaris, ferendus eſt. aſt ſi forſan, poſtquam venit in amicitiam, mores mutavit, dato operam, ut omnes intelligant, ab illius commercio te invitum diſcedere, nec per te ſtetiſſe, quin ſervaretur. infœliciſſimum prædicat is idem, & periculoſum amittere, quem ſemel admiſeris, & quem ſemel amaſti, turpiſſimum eſt odiſſe. Fer igitur æquo animo illius, ſi inſolens effectus eſt, totis viribus inſolentiam, aut mature prudenterque paulatim ab illius te commercio eximito. Sed quid ſint homines de te locuturi, ſemper habeto ante oculos. ſi me noveris poſſe meis monitis, aut increpatione in illum proficere, ſignificato. ex Curia. Idibus Auguſti, MCCCCLXXXVIII.

EPIST. XXXVII.

Qui patriis contenti delitiis, in patria marceſcunt, ignavi & puſillanimes.

P.M.A.M. Antonio Geraldino Amerino Protonotario, primogenitæ Reginæ præceptori.

AMicorum, Optimatumque in Urbe degentium diſſuaſiones me ab Hiſpania deterrere conabantur. Fere pedem reflectere, vertereque ad Italiam greſſum adegerunt. præter cætera namque virum Italum, cui penſi aliquantulum eſſet, in Hiſpaniam deſcendiſſe, nullum multi ferebant. Neſciebant arbitror, quid eſſet Hiſpania, quot etiam ex regionibus variis ad Hiſpaniam itinera diverſis pateant hominibus. puſillanimes ipſi, aut fortunæ cathenis impliciti, quæ ſibi difficilia fore credunt, aliis minime poſſibilia, vel ſaltem incompoſita eſſe dijudicant, omniaque (quoniam neminem ad Hiſpaniam profectum fuiſſe unquam inquiunt) ſe ſcire arbitrantur. Jaceant illi clari, Giraldine vates egregie, inter amœna vireta, fortunæque blando ſinu viva morte gaudentes ocioſi peregrini terræ, clavam erecto jam ad ictum gravem lacerto raptam quantumlibet exſpectent, animum mihi præbuiſti, & ab ingenti me cura levaſti. inſanosque ego poſthac exemplo tui cunctos vocabo, qui me inſane elegiſſe ulterius improbaverint. vivamus igitur nos à fortunæ calcibus tuti, mi Geraldine, & ſuam illis fluctuantem Italiam relinquamus. Alexandro fratri tuo juniori dici velim meo nomine ſalutes. Vale. XIV. Calendas Septembris, MCCCCLXXXVIII.

EPIST. XXXVIII.

Nullam vivit horam qui leviter credit. Malis autem diſplicere honor eſt. Quomodo dominabimur aſtris.

P. M. A. M. Alexandro Beraldino Amerino.

PEto à te, mi Alexander, ne ita facilis in credendo ſis, Martiamque naturam tuam, quæ te ſemper trahit in præceps, benigno aliquando Jove, aut jocoſa Venere temperare mediteris. poſſumus, modo velimus, aſtris dominari, quia minime cogunt. Ea eſt, mi Alexander, virtutum maxima frenare motus proprios, id pernicioſum leviter credere facit, ut leviter judicemus, loquamurque non graviter, quæ minime ſunt ſapientium præceptis conſentanea. Volunt enim ut hominibus tarde credamus, tardius judicemus, tardiſſime loquamur. Sit tibi exemplo frater tuus Antonius Protonotarius, cujus modeſtiam, gravitatemque tota hæc Curia admiratur. Scrutatus ſum ego ipſe, & veſtigavi diligenter, quid animi haberet amicus ille erga te, diſſimulanter tamen, ne videremur illum facere tanti, ut metueremus, minime corruptum reperi. Sed dato corruptum. Dato etiam ut millenis te vulneribus à tergo deſpumans tranſegerit, ut ad cubitum uſque (ut ajunt) in noſtri nominis ſanguinem ſuis verbis lacertos immiſerit. quid inde, quid mali poteſt? Invideant, eſto, dum non miſereantur. Velim igitur, amantiſſime Alexander, ut his, qui tranquillitatem animi tui delationibus hujuſcemodi perturbant, fores occluderes. ſi namque tali peſti præſtiteris aures, ne unam quidem horam in vita bonam te habiturum exſpectato. Ignoſce tibi ipſi quæſo, nec ad omnes catellorum latratus terga vertenda eſſe putato, invidorum oblocutiones (poſt-tergales præſertim) ſalutes ego exiſtimo; maximum namque eſt bonitatis argumentum, malis, ignaviſque hominibus diſplicere. Vale. quarto decimo Calendis Septembris. MCCCCLXXXVIII.

EPIST.

Epist. XXXIX.

Excuſativa. Congratulativa. Laudativa.

P.M.A.M. Fernando A Talavera Epiſcopo Abulenſi, Regio Confeſſori & Conſiliario.

Martyrem quod ad te rarius proficiſcatur, quam debeat, in ingratitudinis & negligentiæ crimen incidere inſinuaſti, prudentiſſime Antiſtes, per patronum, & ductorem meum Comitem accuſas, lætor non mediocriter, quia me ab hujuſmodi culpæ nota purgatiſſimum eſſe cognoſco. amoris namque accuſationis genus iſtud eſt argumentum. ſi, uti ſuſpicari videris, beneficiorum erga me tuorum oblivione id accideret, utrumque poſſes jure merito redarguere. ſed cum ſæpius ad tuas, Præſul optime, fores accedam, continuiſque negociis te implicitum reperiam, quia orbis Hiſpani tota moles, tuis humeris veluti cœlum Atlantæis inhæret, demiſſo capite, qua veneram, redeo. minime igitur quod me reprehendas doleo. immo ab ea quæ me angebat ſolicitudine, quod tanto viro frui non liceret, quom non ſtaret per animi tui humanitatem, quin ſacrum ad conſpectum tuum admittar, levatum me eſſe ſentio. Vale igitur, & me (uti facis) ſapientiſſime Præſul, continua erga me tua benignitate beato. in Calendis Septembris, M CCCC LXXXVIII.

Epist. XL.

Albama capitur. & quando Rex Albamam munit.

P. M. A. M. Joanni Arcimboldo Cardinali, Archiepiſcopo Mediolanenſi.

Lacticulam ſale & aceto perfuſam, quæ appetitum excitaret, non quæ famem excuteret, in patellam me tibi conjeciſſe conquereris, quando captam urbem Alhamam, indeque belli Granatenſis rixam exortam, nec ultra proceſſerint, enarravi. ſi te Miloneum habere pectus credidiſſem, magno te bove donaſſem. Sed cum bene veſtros calleam ſtomachos, qui ultra paſſulam nauſeant, ac vos Rhinocerotis rugis, & gravi ſupercilio ad omnes, quæ paginæ decimam partem ſuperant epiſtolas, oculos torvos injicere ſciam, primordio tantum vos eſſe contentos arbitratus ſum. Scribam poſthac longioribus. ſed ne expectetis ad ſaturitatem, volo vos continue ſuſpenſos, potiuſque famelicos, quam turgentes. Quaſcunque ad vos mitto literas ſtans pede in uno, ut Lucilius ille centum carmina, exaro, nec pergo tantillum feſſo pede. Ad rem ſuam Alhamenſem, quam jubes, ut ab ovo ad volatum uſque referam, devenio. cape, uti relatum eſt. Rodericus Legionenſis qui Marchio tunc erat Gaditanus, menſe Februario anni à noſtra redemptione ſecundi & octuageſimi ſupra quadringenteſimum à milleſimo, captæ Zaræ ultionem quærente fortuna, Alhamam ab urbe Granata paſſuum millia viginti diſtantem exploratam prius noctu, cum delectis militibus impetit, hoſtes id minime timentes, quia in Regni utero multis urbibus, ac munitis oppidis circumſepti jacebant, adoritur. furtim capit, aptos ad arma cives trucidat, fœminas cum pueris ſervat, ſpolia colligit, urbem ſuſtinet. Granatenſes qui Regem habebant Mulleium Bulliacenum, ita ſenio confectum, quod eſſet jam cæcus, & invalidus, ubi ſeſe intra viſcera Chriſtianos habere ſenſerunt, perniciem, niſi protenus inde Chriſtianos expellant, præſentaneam animadvertunt. Collectis igitur circiter quadraginta (ut aiunt) hominum millibus, Zagallo Regis germano ducente, morituri potius, quam inde re infecta redituri, Alhamam rabidi proficiſcuntur. Urbem obſident, tormentis quatiunt, acerbe oppugnant, multi occiduntur, laboratur utrimque vehementer, Marchio interea periculum cernens, quod diu noctuque nunquam eum, ſuoſque milites quieſcere à pugna Mauri ſinerent, per hoſtium excubias, nuncios Arabicum callentes idioma, qui Duci Methymnæ Sidoniæ hactenus inimico referant, quo in ſtatu ſit, è manibus demittit. præteritæ obliviſcatur inimicitiæ, illique ſuppetias ferat, per literas orat. illico ſumens belli gloriam ante oculos, quæ ſe offerebat, non quas cum Marchione ſimultates ab incunabulis exercuerat, ſuos Dux convocat centuriones, quid ſeſe offerat, oſtendit. ſe ad bellum accingant, milites aggregent, imperat, de proprio ærario ſtipendia per præcones cuique volenti edicit, exercitum comparat. Ex Bætica præterea interiore multi equites, peditesque ducentibus illos Cordubenſi, Hiſpalenſi, cæteriſque ipſius Bœticæ gubernatoribus, concurrunt, ferunt petitas ſuppetias. obſidione milites incluſi liberantur. neque enim auſi ſunt novum exercitum quod ingens eſſet exſpectare Mauri. Exiit Marchio, Ducem complectitur hactenus hoſtem, conciliantur, liberatoribus gratias agit. Auri, & argenti, & ſupellectilium, mancipiorumque prædam ſic volentibus, qui ſuccurrerant Ducibus Marchio & ſui milites reportant ac redeunt incolumes.

Urbem

Urbem Regi, qui re nunciata ex Methymna Campi longis venerat itineribus, relinquit. Rex præſidio tria hominum millia Duce primum aurato equite Didaco Merulo, dehinc Claverio Calatravæ, Aloiſio poſtmodum Oſorio, belli peritiſſimis ducibus collocat. obſidentur & ipſi, oppugnantur, ſeſe viriliter tuentur, annum iſti Alhamam tutantur: Exercitu regio, bis eo tempore ſummo cum periculo & impenſa ad eos eunte. Anno altero creditur hæc provincia amico utriuſque veſtrum Comiti Tendillæ, quo duce me contuli in Hiſpaniam. Mauri quoties illum adeunt, toties male ſaucii plangendo ſeſe redeunt. cætera quæ inde evenerunt, ne ſolus hoc pabulo fruare, ne etiam in faſtidientem caulem lactucula convertatur, ad illuſtriſſimum & Reverendiſſimum Aſcanium exaro. Ergo vale. ex Guadalaiara quo ſeceſſi è Curia animi cauſa cum meo comite. tertio nonas Septembris. MCCCCLXXXVIII.

EPIST. XLI.

De muris Albami cadentibus. de papyrea moneta. de capta Togiara. ager Granatenſis populationi obnoxius. Coinum & alia municipia capiuntur.

P. M. A. M. Aſcanio Sfortiæ Vice-Comiti, Cardinali Magni Ludovici Germani.

SIngulari doctrina, præcipuiſque virtutibus egregius conterraneus noſter Joannes Arcimboldus rubro & ipſe galero inſignitus, quoniam ad eum veluti ad amplitudinem tuam hactenus de meis ſucceſſibus, Hiſpaniſque rebus non ſcripſerim, minitanti ſimilis conqueritur. iſthæc mihi grata eſt Zelotypia; lucrum eſt hæc æmulatio mihi paritura. Si namque veſtrum alter me aliquando deſeruerit, ad alterum confugiam; vult & ipſe à me literas, cupio illi ſatisfacere. nam ſi in me ſævierit, fabam cudet in frontem mihi, nec tueri tu me (quamvis eo potentior) valebis, quia prudens eſt. enſe necdum nudo vulnera incutit, quæ donec medullas læſerint, non ſentiuntur. eſt igitur animus alterne ſcribere, ſi tua id bona venia facere licebit. O quam lynceos oculos hodie ſum aſſecutus, Romæ agentem Aſcanium; ut Arcimboldum ejus ſacrum collegam ſcribere poſſim, annuentem ex Hiſpania video. alterutri ergo poſthac negocia ſignificabo. ut una tantum pupilla contentus vivam, potius extorquebitis, quam ut de re eadem ſingulas ad vos literas exarem. Sum namque pigerrimus in ſcribendo. Proſequar, illuſtriſſime Princeps, quæ facta ſunt, de Alhama, retroactiſque nil aliud præterquam duo belli pericula, quæ Comiti contigerunt amiciſſimo tuo, anno quo Alhamam tutabatur, repetiturus. Pars mœnium, qua facilior erat Mauris ingreſſus, noctu ultro corruit, qui fuerat antea concuſſa; defueruntque illi, differente Rege ob Maurorum potentiam commeatus, ad ſtipendia militibus perſolvenda pecuniæ. mœnia dum vera reficerentur ex tela, mœnium ipſorum colorem ita ſudibus intexuit, & erexit uno die, ut nihilo differre viderentur à veris mœnibus. Mauri de caſu mœnium certiores effecti accurrunt, ſtratagema non ſentiunt. mentitos qui id retulerunt arbitrati redierunt. pecuniam vero confringit ex chartæ fruſtulis, ſuis quibuſdam ſignis inſcriptis, ſuam quodque monetam denotantibus. edixitque renuenti magis id pecuniæ ſimulacrum, quam ſi ex auro & argento decuſſum eſſet, fore capitale, jurejurando tantum promittens adveniente exercitu pro ſua cuique moneta fidem habiturum. ita & à militari ſe tumultu, & civitatem à rabie Maurorum liberavit. his ita ſtantibus, magnum Reges comparant exercitum. reſtat (uti conſuevit) auxilia commeatuſque immiſſura Regina. Ducit exercitum Rex. ex itinere. Taiaram oppidum bene munitum, continuis quatuor diebus, & noctibus, caſtris poſitis, arietibus cæteriſque tormentis bellicis quatit, ſcalis vinciſque expugnat, funditus evertit. procedit, ſeptos Alhamenſes, ac famelicos reficit, feſſos educit, recentes ſufficit. agrum Granatenſibus depopulatur. nec enim auſi ſunt Mauri concurrere. exercitus magnitudine confiſus Loxiam urbem montanam, natura & mœnibus tutiſſimam obſidet. Duce Zagallo Mauri ad noſtros erumpunt, per collium latera cingunt, ex altis rupibus feriunt, profligant, in fugam vertunt, cum ingenti damno & ignominia diſcedere cogunt, multos interimunt. Petrus Gerio præter cæteros, cujus erant annua ſui ſtatus quinquaginta millia ducatorum vectigalia, Calatravæ magiſter, interficitur. Anno altero qui fuit quintus & octuageſimus, comparato ingenti exercitu itur ad hoſtes. Coinum oppidum Rex ſepit, obſidet, adjacet Coino in conſpectu ad paſſus trecentum oppidulum ab ipſo Coino diminutivum nomine *Coinegium*. una obſidetur Coinum, & oppugnatur Coinegium. hoc ubi capitur, illud metu perculſum ſeſe dedit. nam ante Coinorum oculos ex Coinegienſibus centum viginti viri, quod obſtiterant, patibulis ſuſpenſi. fœmina

C

minæ autem eorum cùm pueris, & omni ſupellectili in prædam tractæ. Dum hæc gererentur, cum exercitus parte mittit Rex magnum enſiferorum magiſtrum obſeſſum, oppugnatumque Carthamam, vicinumque illis Cazarabonellam oppidum aliud, capitur utrumque. Carthamam itaque Rex proficiſcitur, inde verſus Malacham collecto exercitu toto movet, ad ſuburbia illius ſimulans caſtra locat. nec enim ad tantæ urbis obſidionem bellicos advexerat aptos apparatus. Mauri milites, qui per aliorum erant oppidorum præſidia diviſi, ſtratagemate dedecepti, Malacham omnes relictis oppidis è veſtigio concurrunt. Rondam verſus, oppidum præter cætera montanum, inacceſſum & inexpugnabile, quod ſit natura & arte munitiſſimum, Gaditanum Marchionem cum tribus equitum millibus, peditibuſque ad rei exigentiam, qui vias compendiaque occupent omnia, ne præſidia ulla Rondam petant, advolare juſſit. aliò ſe iturum ſimulat Marchio. Mauri de Ronda nihil ſoliciti decipiuntur. Ubi ubi per Marchionem omnes aditus eſſe occluſos, compendiaque occupata, certior efficitur Rex, ex inſperato cum toto exercitu Rondam imparatam adoritur, impetit, militari reperit præſidio deſertam. Oppidani (quantum hominibus bello minime aptis licuit) ſeſe tuentur, machinis tormentiſque multiplicibus quatiuntur, oppugnantur, inſuetis tonitruis & concuſſionibus territi fœdus ineunt, ut ſalvis capitibus, & fortunis, oppidum relinquant. Per ſequentis anni menſem Maium Alloram ad montana Regni veſtibulum, & ipſius validiſſimum, Setenillumque per autumnum oppida munitiſſima capiuntur. Sed uti ſui juris eſt æterni fortuna, novercales rugas aliquantiſper contraxit. Inter hæc fœlicia, ſuaveſque blanditas funeſtum munus immiſcuit. nam Compoſtellanus ille idem, qui Carthamam, & Cazarabonellam ceperat, magnus magiſter, Calatravenſe potentior, una cum magnanimo Marchione trophæis onuſto cum equitibus tribus millibus, peditibus autem (uti creditur) viginti, incurſione Malachenſem agrum vaſtaturi, montem qui *Lombas* dicitur, in nonis Aprilis alterius ab Alora & Setenillo amni tranſgrediuntur. in ejus profunda valle Zagallo duce Mauri noſtros circumſepiunt, rotatiſque per rupium declivia ſaxis ingentibus, noſtros diſpergunt, diſturbant, profugant, ſternunt. fit miſeranda clades, pauci evadunt, quin aut trucidentur, aut captivi ducantur. multi aurati equites, inter quos & Comes Ciſonteus interioris Bæticæ Prorex, qui cum auxiliis venerat Hiſpalenſibus, capiuntur. Duces autem ambo primarii ungulis adjuti equorum, ſuiſque ſpeculatoribus, qui locorum naturam, & anguſtas callium ſemitas callebant, per montium anfractus, & opaca nemorum illos ducentibus, vix evadunt, ſuos inter luporum fauces lacerandos deſerunt. Jam ſentio vobis tam longa ſcena calce tragico peruncta delicatos ſtomachos perturbari. menſa igitur attollatur & vale. Idem velim Arcimboldo dici. ex Curia. in nonis Septembris, MCCCCLXXXVIII.

EPIST. XLII.

Quare virum non ſalutaverit, cauſæ morales.

P. M. A. M. Franciſco Nigro Protonotario Apoſtolico urbis pro Innocentio VIII. gubernatori, civi Mediolanenſi.

ARguis me, quod ad multos quotidie ad urbem literas deſtinem, nullas autem ad te, in ipſa Urbe mihi quondam patrono, quomodo tui magiſtratus fuerim (ut vulgus inquit) Secretarius, tibi pro Innocentio VIII. Pontifice Maximo Urbem moderanti. Annum etiam quod tecum egi eodem loco Peruſii memorans, in me videris incuriam aut negligentiam improbare. Niſi tu in ſuperbiæ ſuſpicionem apud me incidiſſes, faterer ego ingenue utrumque. Sed quomodo naturam tu meam perbelle noveris, qui niſi calcaribus adigar acutiſſimis, calamum ſumere ad ſcribendum nequeo, ſagitta in te, qui me literis tuis nunquam excitaſti, revertitur. amorem, veluti meum, ego nemini præſto, præterquam eodem à me comparanti. ita & epiſtolas ad eos tantum exaro, qui ſuis à me meas exigunt. Si ſcrutatus diligenter fueris Aſcanium eundem tibi principem & patronum ac mihi, ad me non pauciores literas dediſſe reperies, quibus meas extorſit, quam ad illum ego, quas te in manibus habuiſſe dicis. Ab Arcimboldo, & cive, & archiepiſcopo, cardineoque inſignito galero totidem, quot ab Aſcanio, accepi. Præpoſuiſſe etiam forte me tibi Bracharenſem ac Pompelonenſem Antiſtites Hiſpanos, qui literas à me & ipſi habuerunt exprobrabis. malleis me illis ſcopulisque ac ſecuribus concuſſerunt, qui à me veluti ex duro ſilice decuditur ignis, literas habere nixi ſunt. tu autem quod vitæ neciſque in urbe jus habeas, te ipſum fallis, quia tanta turgidus poteſtate ſub pedibus etiam te habere occidentem arbitraris. In tuto ſumus, bone vir, libe-

liberum eſt vivere, ut lubet. Si à me quicquam volueris, non levius quam à te vitam miſeri iſti, quos vinculis, cathenis, compedibus, dirisque ſuppliciis crucias, exorabis. rerum eſt omnium viciſſitudo. tuum erat hactenus imperare, nunc autem meum eſt, ſi libuerit obedire. Joco dictum puta; re ipſa ſcribam ad te, quandocunque per tuas meas te cupere teſtibus angelis, ut verbo utar tuo, aſſerueris. geſta meorum Regum, noſtræque religionis per eorum felicia auſpicia argumentum Aſcanianæ Arcimboldanæque literæ indicabunt. Scio namque te ab utroque amatum iri, ob tuas virtutes, & dulciſſimæ Patriæ communitate. Vale igitur. ex Curia Hiſpana. in nonis Septembris, M CCCC LXXXVIII.

EPIST. XLIII.

Quod nequeat præceptor non amare diſcipulum, & pater filium, & quid ſibi invicem debeant.

P. M. A. M. Pompelonenſi Epiſcopo Bracharenſique Archiepiſcopo.

ARbitror, uti jam ſcripſi, haud aliter veſtras eſſe, quas ad Reverendiſſimos purpuratos Aſcanium & Arcimboldum exaro de rebus Hiſpanis, quam ſi ad vos illas deſtinarem, eſt eorum humanitas mirabilis, ſunt veſtra ob fortunas genus & auctoritatem tanta merita, ut nefas eſſe crederem, ſi aliud quis exiſtimare auderet. ſolet namque uterque omne genus hominum ex innata naturæ benignitate magnifacere, ſummoque amore quos in familiaritatem admiſerint proſequi. Vos agitur ambos ab illis non modo diligi, ſed & fere obſervari merito putandum eſt. quapropter ſi non tot miſero ad vos veſtro nomine epiſtolas, quot forte cuperetis, id eſſe cauſæ quod illarum ad vos miſſas credam exiſtimate. colo namque vos uti decet, multoque nunc majoris facio, ex quo patriam hanc veſtram, qua tanta memoratu digna geruntur, deguſtavi, quam tunc faciebam quando præſens vobiſcum corpore verſabar. major namque mei pars, quæ eſt anima, vobiſcum continue vivit, & eo efficacius vobiſcum, quia de illius fructibus comediſtis, de his quæ intra ipſam generantur habitibus, vobis pleroſque exhauſiſtis. Vos autem date operam, ut Martyris ſæpe nomen in ore habeatis, in pectore ſemper incluſum ſervetis, niſi in eam qua ſæpe filii erga parentes labe tanguntur, incidere parviſacitis. reſpondent namque raro paternis affectibus. Scitis ſapientum eſſe teſtimonio comprobatum, non minus præceptoribus ab arte diſcipulos quam filios parentibus Jure naturæ debere. & valete. ex Curia. in nonis Septembris, M CCCC LXXXVIII.

EPIST. XLIV.

Quæ Principi conveniant, & quomodo debeat excoli.

P. M. A. M. Joanni Velazquez uni de Principis Catholici cuſtodibus.

DE ſurgente Sereniſſimo Principe tot Regnorum hærede primario, quid ſentiam, qualemve Regem (ſi vixerit) futurum arbitrer, eques candidiſſime interrogas. advertiſti enim (ut ais) & recte quidem, oculos in illum fixo me intuitu aliquando direxiſſe, phyſiognomiam ejus animo colligens, verborum tinnitum, qui an fidelia integra ſit, judicium affert, actus denique omnes contemplans, clarum judico. tria namque naturæ dona, quæ perfectos faciunt & conſummatos viros, ſi conſentanea illis educatione excolantur, ingenii utpote acumen, memoriam & magnanimitatem, igniculos, ſolidiſſima fundamenta poſſidere illum animadverto: Sed excolere opus eſt Joan. Velazquez, naturæ iſtam quæ paucis impenditur, benignitatem. Si torpeſcere, aut ad ludos, aliaque futilia divertere ingenium ejus deſiveritis, memoria corrumpetur, magnamitas in audaciam, prodigalitatem, aut petulantiam, in feritatem tandem commutabitur. ille enim qui ad rerum humilium exercitationem his dotibus utetur, veluti faber argentarius ligonem aut ruſticanum aliquod inſtrumentum hujuſcemodi in ſua ex argento cudens officina precioſa abutitur materia. ipſa enim in egregii opificis manibus formata compoſitior exit, atque formoſior, quam exſtet in ſeipſa. quam igitur in eximiorum opificum manibus, parentum ſcilicet ac veſtris precioſiſſimam eſſe materiam, aperte cognoſcam, qualem evaſurum exiſtimabo, talem arbitror, ut cum noſtro Sulmonenſe cantare merito, quod ille de Solis regia, de noſtro nos futuro Rege *materiam ſuperabat opus* aliquando valeamus, quam dicto parens, parum pervicax blanditiis mollitur, nec frangitur, valetudine ſi aliquando laborat. O quam mihi ipſi indies magis ac magis placeo, quod tali me tempeſtate, quam felices hi Reges fœlicem faciunt, in Hiſpaniam contulerim. bona eſt res ſpes non inferior. Ergo vale. ex meo contubernio. tertio idus Septembris, M CCCC LXXXVIII.

EPIST. XLV.

Quod inane ſit impleri vacuo: quam turpe, rite intelligere, & male operari. quam ſe decipiant homines.

P. M. A. M. Didaco Muro magnifici Cardinalis Hiſpaniarum Secretario, Decano Compoſtelano, viro valde perito.

HEraclitum aliquando, interdum & Democritum, ambos etiam una hora plerumque, vir optime Mure, mihi videor induiſſe. hircoſi quam plures ex his veſtris centurionibus, ventoſo quodam folle nobilitatis turgidi, me quotidie inopinatum, etiam quandoque ſermonibus hujuſcemodi aggrediuntur: quid tibi de hoc mundo, Martyr, videtur, quantum in eo decipiamur, quantumque ſit oppletus miſeriis, curis, ſolicitudinibus, anxietate, labore? fallax eſt profecto mundus, fallacia, Martyr, ſunt ejus blandimenta. hæc atque alia, Mure, nec inſulſe quidem. pollent omnes ingenio, ſed cuperem ut illorum buccæ ſclopos, capitis inverſiones, Mure, & quam ore rotundo iſta proferant, contemplareris; ſcripta ſono carent ac geſtibus. Ita ſentire (uti prædicant) putares. accedunt alii reboantes, Virtutem eam eſſe unicam, quæ coli debeat ab hominibus. Socraticos exiſtimares & Stoicos, velle aliquando (ſi per neceſſitatem qua ſe angi conqueruntur) alii, alii ſi per ardentes ac fatuos amores licuerit, ad ſtudia literarum ſe conferre. Jureque id jurando aſſerunt, ſed in craſtinum ſe id differre ajunt: ac ſi craſtinum aliquod aliquando veniſſet, ita irretiti craſtinum expectantes, mundum qui pulcherrimus eſt & optimus à pulcherrima & optima cauſa diſpoſitus, tanquam malum ac turpem, quia in ipſo turpiter vivunt, temerarie incuſant, opinionemque ſuam, id eſt, inſatiabile rerum viſibilium & corruptibilium deſiderium, neceſſitatem qua implicantur, appellant. Hos quomodo videam inſanabili morbo valetudinem, qua urgentur oppreſſos, cognoſcere, nec medicum, ut medelam ſumant, ſed tantum ut ægritudinem detegant, adire craſtinumque expectare profiteantur, in Heracliteam aliquando miſerationem, interdum in Democriteum cachinnum erumpo. Dixi tamen aliquibus profuturum credens, eſſe iter ad virtutem apertiſſimum, nihilque eſſe homini turpius, quam recte cognoſcere, & oblique operari. Nil inanius quam impleri vacuo quærere. Nil levius quam ventum pugno ſtringere velle. quam facile ſit ſuperfluarum rerum contemptum ardentem, quæ homines macerat, ſitim extinguere. quam miſerum, quom cuique liberum ſit à cœnoſo luxu, quo immerſi vivunt, ſe non liberare. Sed quid, Mure, contra torrentem? ſine ampluſtre in caſſum omnia longioribus, ſed fruſtra prædicavi. Annuunt, laudant, admirantur de virtute ſermones, vitam ſe mutaturos inquiunt. At tamen cras. Tu igitur, Mure, qui incola es, de Hiſpanis ſapientibus unus, horum hydropiſin curato, & Apollinem te, aut cum Podalirio & Machaone Æſculapium eorum genitorem, quorum ænigmata Hippocrates enodavit acutiorem eſſe judicabo. Et bene vale. ex meo contubernio. Idibus Septembris, M CCCC LXXXVIII.

EPIST. XLVI.

Quæ ſint grandia. Qui felices, qui cæci. à quibus cavendum.

P. M. A. M. Eneco Lupo Mendotio Tendillæ Comiti, Duci & Patrono ſuo.

SOlet Sortes tibi ſororius, illuſtris Comes, inter ignaros mortales ſatis gnarus, nos, quod literas tu ſecteris, ego præbeam, increpare, *Homines*, inquiens, *literis deditos, ad humana minus aptos eſſe negotia*; ac ſi humana ea eſſent, quæ felices homines facerent. Vult, & conatur hic Terræ filius aliquid egurgitare. Sed optato neſcit ſcopo ſagittam figere. In genere namque de his, qui ſeſe bonis artibus dedicant, inſcius, quid ferat, obloquitur. Literas ac bonas artes eas eſſe, quæ mundi pulchritudinem, & concordiam forment, regant ac ſuſtineant, quis non videt? Nec recti quicquam ex hominum (ut ajunt) manibus cadere poteſt, niſi alicujus ſapientis conſilio dirigatur. Ex literarum igitur ſtudiis & bonis artibus Mundo claritas atque omne, quod bonum eſt, aſſurgit. Is autem, ut errorem ſuum tueatur exemplis quibuſdam, manibus ſe complicat. *Multos ſe vidiſſe literatos* (inquit) *ad negotia penitus hebetes & inutiles*; *ſine literis autem plures ad quæcunque grandia peragenda, mira quadam dexteritate aptiſſimos.* Ac ſi *litturatos* inter, quid ſit, ac *literatos* diſcriminis calleat. primum *Humana* falſo vocat *grandia*. Sed fac eſſe grandia; ignorat variam eſſe erga homines naturæ beneficentiam. Qui natus eſt ingenio hebeti ac tetrico, ad rura pronior colenda, quam ad grandia negocia pertractanda, quid culpæ eſt in diſciplina, ſi ſemper hebes vixerit? Ex inerti per ſeſſoris laborem poterit aſinus, quod minus iners evadat,

dat, ambuletque ſauvius, inſtrui. ſed qui ex aſino, ut equus efficiatur, inſtiterit, operam perdit, atque impenſam. Eſt præterea genus hominum aliud, rebus humanis inutile, ſed feliciſſimum ſibi, ac beatum: Eorum ſcilicet qui mortalia reſpuendo, longo tempore à negociis ad ſolitudinem ſeceſſerunt. Hi ſi ad orbis habenas revocentur, veluti à ſolis radiis, ad deſuetas tenebras tanquam allucinati tranſeuntes cæci pererrant. Incluſi autem hi ſunt, qui umbratilia hæc deferentes, ſuæ mentis perſpicacia nobis ad ſupremi Boni fruitionem (ſi auſcultare illis voluerimus) iter aperiunt. hos iſte tuus, mi Patrone, ſororius inutiles eſſe homines, blaterat aſinos, heroibus permiſcens idem, ſine diſtinctione: quæ ſit inter utroſque differentia, haudquaquam intelligit. Improbandus is igitur eſt, & ab eo cavendum. En dic, ſapientiſſime Comes, ſi tuo genere, paternaque hæreditate (quamvis optima) contentus ſine literis domi, ſicut ille, torpuiſſes, volitareſne per ora Italorum omnium glorioſus? fuiſtine minus aptus ad negocia duriſſima, quod literas colueris? Rejicienda ſunt itaque illius verba, atque à talibus hominibus, tanquam à pernicioſo monſtro fugiendum eſt. Vale. ex meo contubernio. XV. Calend. Octobr. MCCCCLXXXVIII.

EPIST. XLVII.

Quæ ſpes de Principe Ioanne. Quam tuta ſit poſſeſſio Virtus. Quod inſtrumentum ſit in Principe ſapientia. Quomodo quærenda.

P. M. A M. Joanni Sereniſſimo Principi Hiſpaniarum.

NUdius tertius, Catholice Princeps, quom ante optatum conſpectum tuum admiſſus ſtarem, injecta in me cæleſti tua, quæ me beavit dextera, quod ad eos, qui divinorum parentum tuorum juſſu, tibi ſunt ex equeſtri Ordine perpetui comites, epiſtolas exararem, ad te autem nullas, increpaſti. Sereno atque hilari vultu inquiens, *Sumne ego, Martyr, deterior iſtis, ut minoris me facias?* Tu hæc idiomate patrio, fælix tot Regnorum hæres, ac talibus parentibus felicior, joco protuliſti. Ego autem ſerio innatam iſtam benignitatem tuam pro maximo jam collato beneficio ſuſcepi. Sed ignoſce quæſo, ad amicos hos cuſtodes tuos, qui jam ætate maturi literas didicerunt, ſerio vel jocoſe, uti libuerit, ſcribere fas eſt. Tu autem, qui *Vice-deus* nobis es in terris (ſic enim Reges Philoſophi appellant) divina quadam ſummiſſione quærendus es. Retinendæ ſunt tecum potius habenæ, in Temeritatis crimen ne incidatur, quam ſolvendæ. Copioſius, quid dicere vellem ſentio, quam dicam. Admiror in ætate tam tenera, ingenii tale acumen, in tam inſigni Principe eam humanitatem colo. O qualem te Regem fore ſperandum eſt, qui nihil fere unquam exerces puerile. Ultra quam ſufficit ætas (uti mihi retulit præceptor tuus) cupis, apprehendis, retines. De magnanimitate nihil auſim dicere, inceſſu, vultu, ſermone, omnibus demum tuis actibus, maximos naturæ igniculos ineſſe tibi oſtendis. Quid dicam de te? qui à parentibus de rebus arduis conſultaturis aliquando in conſilium admiſſus, ſeniles plærumque ſententias ad juſtum & æquum tendentes protuliſti. Nil igitur eſt, quod ad Te ſcribi poſſit, ultra gratulationem. Quapropter tibi gratulor, quod in tanto fortunæ gradu, teneraque ætate ita Deum timeas, ut Quantum ſit ille, & Quo Modo timendus, inſpexiſſe in ipſo Deo videaris. Diſciplinamque bonorum artium hæreditatem non grandines, non fulgura, non vim hominum extimeſcentem, ac ſi per literas tibi victus eſſet quæritandus, amplecteris. Gaudeo vero gentilibus Regnis tuis, Rebuſque publicis, quæ ſatis euntibus Ordine ſuo *Regem*, ſunt habitura, qualem ſapientes optare ſolent, *ſapientem*, ſcilicet. Neque enim Regi minus neceſſariam eſſe volunt ſapientiam quam Animam corpori. Ea res morum habet & bellorum vim. Ea feliciſſimos homines facit: feliciſſimam igitur ſe fore ſentit Hiſpania (modo vixeris) veluti namque ſub ignaro Principe omnia corruunt: ita emergunt & proſpero flatu navigant, quæ ſub ſapiente. Vale, magnanime Princeps, & uti cepiſti, proſequere. ex meo contubernio. XIII. Calend. Octobr. MCCCCLXXXVIII.

EPIST. XLVIII.

Cui debeant reverentiam eruditi. Parum prodeſt alto ſanguine natum eſſe. Quæ ſit hominum vertigo.

P. M. A. M. Alfonſo Carrillo Epiſcopo Pompelonenſi.

ABs te pleraſque ex meis literis, quas ad Aſcanium & Arcimboldum reverendiſſimos Cardinales exaro, Præſul optime, vidiſſe: mirarique te dicis animi mei libertatem, inferre volens, quod non voce tremula, non ſummiſſa facie, ſed jocoſe interdum, interdum etiam mordicus agam. ſine illa quæ tantis Principibus noſtræ Legis Cardinibus, vah atque alto ſanguine progenitis debetur reverentia, aliquid velle effodere

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

dere videris, quod te inveniſſe pœniteat, Pompelonenſis. Nuſquam legi, didici nunquam fortunam, niſi à Fortunæ ſervis debere adorari. Iſthæc quam tu pingis reverentia, tremulus iſte quidam pavor, degenerem arguens, ſacro debetur incorruptibilique, cui nihil cum orbis fece, cum morte tandem cuncta humana æqua lance claudenti, ſi non ſum ego præſentaneus Dinomaches aut Cecropius, nec de ima plebe, à majoribus autem ipſi norunt, quæ taceo, quia parum prodeſt. Ex Arcadico quis paſtore natus erit, an ex Romano Dictatore nil refert: Cicero vero quis ſit, an Statilius, plurimum. Ah dices, ad Gratianum Auſonius, ad Trajanum Plinius, ad Auguſtum Virgilius, multique ad multos hujuscemodi Principes, tanquam ad ſacra Numina ſcriptitabant; panegyricis alii, alii concinentibus hymnis, & carminibus, illorum laudes heroicas ſummo cum vultus rubore, colli inflexione, totius denique corporis proſtratu proſequebantur; Æquare autem ſeſe jocando quiſquam eorum minime audebat. Adhuc neſciebam, Pompelonenſis, unde iſta quam tu mihi exprobras, emerſerit libertas. beaſti me hodie. ex tuismet ſermonibus me liberum eſſe, jure merito fateris, qui conſulatum non expecto, ferri ſexta cervice per Veſuvios vapores non datum eſt. Mantuana extorris prædiola, opimioremque gradum nullum accepi. Antiſteas dignitates non affecto; quandoquidem igitur quæ homines in vertiginem ita rapiunt, ut ſe natos eſſe liberos obliviſcantur, animum mihi minime perturbant. Unde hæc mea Libertas proficiſcatur, deſinito quærere. Inde namque eſt. At tamen amborum ego virtutes, quæ ſunt extra fortunam, admiror, ſed ita ut non formidem potentiam. Quis namque Aſcanio magnanimior? eſt ipſa magnanimitas. Quis humanior Ancimboldo? quis doctior? quis elegantior? quis denique Cardineos inter Proceres his duobus præſtantior? Decus Italiæ ſunt. Hoc unum abs te peto tamen, per animi gratitudinem diſcipularem, & generis tui excellentiam, ut an joco id ſcripſeris, an ſerio, & an illis hæc mea ſcribendi libertas ingrata ſit, aperias. Aut enim (quamvis durum ſit veterem exuere pelliculam) mutabo naturam, aut ſcribere ad illos deſinam. Quæ vero hic aguntur, alter ipſorum, quibus es familiariſſimus ſignificabit. Vale idem Bracharenſi dici velim. Ex Curia. XI. Calend. Octobr. MCCCCLXXXVIII.

EPIST. XLIX.

Baudillus Mullejum Bullacenum Regem patrem tetro claudit carcere, & ſe Regem facit. Conflictus & captura Baudilli.

P. M. A. M. Aſcanio Sfortiæ Vice-Comiti, Cardinali.

PEr quæſtorem regium, qui ſe deſtinaturum ad Urbem celerem ob Regis negotia tabellarum ajebat monitus, quamvis necdum bene frigidas in veſtris manibus pleraſque deditiones, Loxeamque ac Lombeam ærumnoſas ignominias exiſtimem, calamum ſumpſi. Gemina illa victoria, Loxea ſcilicet ac Lombea elati Mauri, Zagallo duce, quem ut bene fortunatum adorabant, ad quindecimum uſque lapidem ab urbe Corduba, Caſtrum rivi incurſionibus perturbant, infeſtant, depopulantur, ingentes prædas abducunt. Majora moliuntur. Sed fati neceſſitas divina providentia, cujus nutu cuncta reguntur, cadunt vel emergunt, aliud conſilium adſtruxit. Mullejus Baudillus Regis primogenitus, confectum ſenio patrem, oculis captum, qui Rex Chriſtianis formidoloſus fuerat, Regno abdicatum, in tetrum mittit locum, ubi poſt paucos dies tædio vitæ confectus moritur. Regnum capit. Regem ſe nominat. Is patrui ſucceſſibus invidens ad capiendam cum ſuis incolis (ſi quid præclare geſſerit) benevolentiam, exercitum comparat. Sequitur illum tota Granatenſis nobilitas, ſequuntur & inutiles multi ſaccis & ciſtis ſparteis ingentibus jumenta onuſta, in quibus ſe Chriſtianorum prædas conjecturos (de victoria nil ambigentes) ajebant. Lucenam, ejus qui Damicellorum *Alcaidus* (id eſt *præfectus*) appellatur, oppidum adit, agrum vaſtat, quæcunque ſe offerunt, depopulatur. It fama per vicinias, Mauros cum ingenti exercitu pervagari. Comes Caprenſis, qui Damicellorum præfecti patruus, vicinior cæteris erat Proceribus, cum equitibus quadringentis advolat, afflictum reperit nepotem, qui adoleſcens erat. ad hoſtium conſpectum cum non pluribus quam quingentis equitibus, peditibus autem mille ſexcentis, utrimque collectis advenit; in ſeptem acies, ſuas diviſiſſe copias, hoſtes reperit. Præſagiente quodam Titillo, pugnare Comes optabat. Oculos in hoſtes fixo intuitu attollens, de confligendo loquitur. nullo pacto tanti exercitus tentandam eſſe fortunam, cum tam parva manu nepos ajebat. ad quem patruus: Dominus exercituum, in cujus manu cuncta ſunt poſita, majora aliquando

quando permiſiſſe reperitur, nec attonitus, ac neſcio quo ſpiritu flammans inſpicit quemquam. Hæc ita dum bellico furore percitus obloquitur; ecce à Maurorum latere per declivem collem Chriſtianas quaſdam clangere tubas, tympanaque reboare Mauri in obſcura nebula percipiunt. Erat enim is dies Aprilis primus & vigeſimus nebula obvolutus. adventabat namque, ſic hæſitantibus noſtris, cum ſexdecim tantum equitibus ab ea parte decurio quidam Comitis, qui feliciter arma à pueritia exercuerat. ajunt enim hunc ſingulari certamine, & in acie pluries collatis ſignis ſe ſtrenue geſſiſſe. Mauri totam adeſſe Bæticam arbitrati, diviſas acies in unum globum reducunt. *Ad illos, ad illos* (tanquam inſanus) elatiſſima voce, fugiunt namque, fugiunt, Comes inclamitat. conſerunt manum, præcipites noſtri ruunt, hoſtes fugiunt. inſequuntur, multos trucidant, plures capiunt. Quas Mauri ſparteas attulerant ſportas, Chriſtiani de Maurorum præda complent. Regem & univerſam fere Granatenſem nobilitatem, in foſſis ac fluminis ripis collapſam prehendunt. nam ſeſe in occurrentibus fluviis, ac de celſis rupibus viarum ignari, fugientes præcipitabant. Rex ipſe in peditum Lucenenſium manus ultra ripam fluvii *Rianzur*, id eſt, *fluvio teſti victoriæ* nomen incidit. En habes, illuſtriſſime Princeps, quantum ſit rebus humanis fidendum. Alienis exemplis brevi tempore mutari (volente Deo) fortunam edoceamur, à parvis & quandoque catellis leones poſſe domari, doctum cognoſcamus, & vale. ex Curia. Idibus Septembris, M CCCC LXXXVIII.

EPIST. L.

Quanti faciendus ſit Saluſtius.

P. M. A. M. Didaco à Corduba Capræ Comiti.

PLacere tibi Saluſtium, clare Comes, & illius fortunatiſſimi Regum raptoris hæres bene merito ſcribis. cupereque te inquis, ut aliquando Baenam tuum oppidum inſigne (uti relatum eſt) caſu aliquo adductus me conferrem, ut paſſus aliquos tibi minime pervios enodem. fateris tibi eſſe duriuſculum, quoniam à teneris prima literarum erudimenta, peritorum inopia minime fueris adeptus, nec reperire te, qui ejus nodos aperiat, retuliſti. quam tibi placere Salluſtium, generoſe Comes, tu mihi ſignificaſti, tam mihi tuas placuiſſe literas pro Sibyllæ folio habeto. Indies magis ac magis quanta ſit ingeniorum Hiſpanorum vis, quanta ſit ad virtutes Nobilium mens erecta, conjicio. quantum proniores ad virtutem cognovero, tanto mihi ſpem majorem apprehendam, me ſi pedem in Hiſpania fixero, amatum iri à bonis omnibus. proclives namque ad virtutem neminem oderunt, & eos qui ipſorum judicio literas amplectuntur, amant, amando tuentur, & fovent. Quod Autorem iſtum ſecteris, totis viribus ſuadeo. in manibus ſemper illum (ut Cicero Terentium) habeas, & colas hortor. Is enim eſt Imperatoribus, & bellorum ducibus digniſſimus Achates. neque philoſophantibus inutilis. is terſus & ſucco plenus. is brevis & dilucidus. is denique ita decorus & compoſitus, ut de illo demere quicquam, aut addere, vel mutare nemo poſſit, quin totus, veluti à ſuo ſubjecto ſubſtantia corrumpatur. Audi quid de illo Bilbileus vates Hiſpanus uno Carmine referat, & quanti faciendus ſit exiſtimaveris. Ait enim:

Criſpus Romana primus in hiſtoria.

Ad caſtra propediem cum Regibus me conferam. Quia militari ſum in eorum ſtipendio ſacramento adſtrictus, adibis & tu majores tuos imitatus, te conveniam, tibi obſequar libentiſſime, affer pro Othoneo ſpeculo inter ſarcinas tu militares Saluſtium, & vale. ex Guadalaiaria tuæ genitricis patria. Idibus Septembris, M CCCC LXXXVIII.

EPIST. LI.

Qualiter ſuſcepti fuerint Capræ Comes & Alcaidus Damicellorum. Idem Comes profligatur ad Molinum. Combilum & Alabarum oppida capiunt. Rex captus ſolvitur obſide dato filio. Inteſtino ſe bello fatigant patruus & nepos in Granata.

P. M. A. M. Joannes Arcimboldo Civi & Archiepiſcopo Mediolanenſi, Cardinali S. P.

POmpelonenſis Epiſcopus vobis ob ejus virtutes, & generis nobilitatem familiaris de mea, neſcio quid, in ſcribendo ad vos, Libertate cornicatus eſt. claudo ab hac die bellorum portas, nec à me literas, præter has, ullas exſpectetis, quoad, an veſtra id mente ſcripſerit, certiorem feceritis, ut meas ad illum literas oſtendat cogite, & quid ſcripſerit, quo etiam, ut ad veſtros navigem portus, vento opus ſit, intelligetis. ad rem deveniamus. Illuſtriſſimo ac reverendiſſimo Aſcanio ſcripſi Mullejum Baudillum Mullei Bullaceni Chriſtianis formidoloſi quondam Regis filium, per Comitem Caprenſem patruum & Damicellorum præfectum nepotem, captum

captum. longe aberat eo tempore Rex & Regina Gallicis acti negociis. Victoriæ namque oppido Gallis inter Pyrenæos finitimo tenebantur, Baudillo in fida cuſtodia relicto. Tam inſignis delphini captura, non parum alacres piſcatores, Reges adeunt honorifice, quales tantæ rei auctores decebat; à Regibus ſuſcipiuntur: *æquum eſſe*, inquiunt Reges, *ut qui Reges vincunt, apud Reges ſedeant, in eorumque menſa comedant.* Neminem Hiſpani Reges, Reverendiſſime Purpurate, menſa Regia dignum, præter eum qui aut Regem ceperit aut ſervaverit, efficiunt. Sederunt igitur & in menſa, cunctis ſpectantibus, de lance regia cœnaverunt. Poſt hæc magis donatos muneribus & inſigni præcipue ſtemmate, dimidio utpote coronati Regis corpore catenato, duobus & viginti quæ ceperant vexillis circumſepto, decoratos remittunt. Reges poſt paucos dies illos Cordubam in Bæticam ſequuntur. Cordubenſes namque & ab his qui Cordubam in Chriſtianorum manus conjecerunt oriundi ambo Baudilli captores erant. adeuntibus, Rex Baudillus per captores obſignatur. Interea dum Baudillum ita detinent, cum ingenti exercitu Moclinum oppidum inter nubila erectum ab urbe Granata millia paſſuum novem, obſeſſurus Rex movet. Priuſquam Rex cum exercitu adventaret; Comes idem Capræ, qui Baudillum cum nepote ceperat. præcucurrit ſe caſtrametaturum, venturoque exercitu ſtationes pro cujuſque gradu aſſignaturum exiſtimans. Delecti Granatenſes, qui bene fortunatum erexerant in Regem Zagallum, eo duce Moclini partim, partim per vicina nemora in inſidiis latitabant. Exeunt tanquam è ſpeluncis, ubi filios lactant rabidiſſimæ tigres, impetunt, noſtros profligant, in fugam vertunt, trucidant circiter duo millia. re infecta vix Comes graviter vulneratus evadit. His auditis, Rex aliud iter capit, duoque inde diſtantia adoritur oppidula, Cambilum ſcilicet & Alabarum, ea quamvis natura munitiſſima, quod eſſent in excelſis quibuſdam rupibus ædificata, vi tormentorum concuſſa, capit tamen. Cordubam ad Reginam redit. Proceres an remittendus, an dimittendus, ut per eum diſcordiæ ſeminaria inter Mauros jaciantur, Baudillus Rex ſit, ad conſilium vocant. Variæ feruntur ſententiæ in diverſa diverſis tendentibus. ex ipſius tandem Comitis Caprenſis conſilio relicto in obſidem filio, ac fide præſtita de adverſando patruo, noſtriſque rebus favendo dimittitur. Granatam pergit Baudillus, invito patruo, Civitatis partem quæ dicitur *Albaizinum* (civibus ejus advocantibus) occupat. *Alcazavam* partem aliam Zagallus retinet, mutuis ſeſe invicem, & plus quam civilibus die noctuque præliis conficiunt. Patruus tandem à nepote cui centuriones duos Gundiſalvum Fernandum de Corduba, & Martinum Alarconum cum ſua quemque centuria noſtri Reges in auxilium dederant, victus fugatur. Malacham ſe ejectum recipit Zagallus. Urbs Granata Regni caput Baudillo nepoti libera reſtat. Sol inclinat, curſor ad diſceſſum ſe apparat, Regius quæſtor ut dem literas in faſcem includendas inſtat. Ergo valete. Sat prata bibere. ex Curia. XVIII. Calendas Octobris, MCCCCLXXXVIII.

EPIST. LII.

Vocatur Auctor Salmanticam.

P. M. A. M. Gutterrio à Toleto Regis Conſobrino, Scholaſtico Salmanticæ.

UT ad vos eam, Illuſtris Gutteri, rogando imperas. Conſtitueram profecto paſſerculus ad accipitrem minime proficiſci. Sed quom tu aquila, Regulum ſub alas allaturum defenſurumque pollicearis, ab inſtituto diſcedere eſt conſilium. quia præſertim donec belli tempus ad aliquam obſidionem adveniat, ocioſus ago. Juſta enim hæc arma dum ſufficit ætas & corpus non invalidum, ne fruſtra in Hiſpaniam hac tempeſtate me contulerim, ſequar. Ibo ad vos interea, & quandoquidem tu, qui es Regis conſobrinus, ejuſque præclaræ Academiæ Scholaſticus, nec minus ob animi magnanimitatem & manſuetudinem, quam ob genus ac divitias moderator ſapientiſſimus, ita jubes. Hoc unum tamen ſcias velim, Petrum Ponteum Juriſconſultum, qui vices tuas gerit, labia de me nimium protendiſſe. Mogueram ejus patriam cum ſuperioribus diebus in oppido Mondeiar illi propinquo apud Comitem ducem meum ociarer, animi cauſa illum adivi, Tetraſtichon ibi jocans excuſſi. Inde commotus, nec aliud ultra quæritans, talia eſſe omnia & quæcunque latebant, exiſtimavit. Judicium quale voluit, aut arbitratus eſt fecit, majora Vobis de me, uti video quam ego ſentiam perſuaſit. abibo tamen inter tertium diem, iſtam omnium bonarum artium officinam, ut vos jam tandem ab hac Pontea fraude exſolvatis, petiturus. Vale. data Guadalſagiaræ. X Calend. Octobris, MCCCCLXXXVIII.

Epist. LIII.

Semiobrutus Salmanticam appulſus eſt Auctor.

P. M. A. M. Eneco Lupo Mendotio Comiti Tendillæ, ductori ſuo.

GUadalſagiaria (uti meminiſti) quarto decimo Calendas Aprilis à Te, Comes illuſtris, Salmanticam tuo juſſu petiturus diſceſſi. Auſtrum habui toto itinere ita comitem, quod non magis tu ſis Tendillæ Comes. hoſpitabar tota veſpera madidus aduſque viſcera. exorto mane, veſtibus nec bene ſiccatis abibam. obrutus cœno ad uterum equorum tota die pergebam. Cedrones rivulos in Nilos, Padoſque reperiebam verſos. Pergere per viam non valebamus, nec via exire fas erat. in via cœno impediebamur in agris, quod diuturna pluvia mollefacti eſſent, ſummergebamur. exiſtimas forte, Gaſparem tuum, cui cognomen à te impoſitum eſt *Bona guia*, quod me comitaretur, quicquam profuiſſe? nec Gaſpar de malis viarum ductoribus qui tantillo me labore levaret, nec *bona* unquam fuit *guia*. Appulſus tandem fui quinque continuis actis diebus, ſine ſolis aut ſtellæ ullius adſpectu x. Calendas Octobris. imbribus excuſſis, & ſiccatis veſtibus, urbem perambulo, Gutterrium Scholaſticum, Petrumque Ponteum tibi amiciſſimum meumque raucum præconem adibo; tuo nomine (uti juſſiſti) ſalutabo. quid inde eveniet, ſignificabo. Salmanticæ IX. Calendas Octobris, M CCCC LXXXVIII.

Epist. LIV.

Non ſemper operam eſſe ab amicis exigendam.

P. M. A. M. Lucio Marineo Siculo, viro Poëtico, Salmanticæ profitenti.

HEri noctu, Marineu Sicule, ubi me adveniſſe intellexiſti, ad me ſubito profectus es. Nullius certe gratior (mihi crede) fuit ſalutatio. quos namque literarum eadem diſciplina animis copulavit, adſpectu corporeo (niſi adſit invidia) connectere amor deſiderat. accedebat eandem eſſe mihi, quæ tibi, patriam. Exiguo quamvis dirimamur freto: non potuere tamen infames illæ navium atque hominum voratrices Scylla & Charybdis, quin pars Italiæ ſemper Sicilia vocaretur, efficere. ut quæ ab autoribus, quod una fuerit eademque tellus referuntur, omittamus. Quo igitur animo iſta ſentirem, quia tunc verbis (ut verbis verba redderentur) ſalutatoribus aliis erat ſatisfaciendum, tibi vero corde, re, ac totis viribus. volui prius illis quam tibi, ne ſuccenſerent, ſatisfacere. Ignoſce igitur, mi Sicule, ſi ſuſcipiendis aliis qui me ſalutabunt implicitus, oculos ſermonemque à te, quem perpetuum fore addixi, aliquantulum converti. ſuccinctè tamen ad aurem, quomodo ſe tecum haberent Salamantini, quom interrogaſſem, non deeſſe qui te mordeant, reſpondiſti. voluiſſeſque (ut animadverti) longioribus expectorare; ſed novi turbarunt, quos viceſcholaſticus adduxit, ſalutatores. ſenſi tamen quo tenderes. itaque paulum commoratus ut te accirem, circumſpexi. me inſcio diſceſſiſſe te retulerunt. ne iratus abieris opto. nec debes quidem. non enim ab amico ſemper eſt opera exigenda. niſi tu me adieris quam primum domo exiero, te ipſum ego perquiram. hæc pauca quæ ſtrato ſurgens exaravi, in animi mei argumentum accipito. Vale. ex meo contubernio. IX. Calendas Octobris, M CCCC LXXXVIII.

Epist. LV.

Quis ſit miſerrimus. qua ratione judicent homines de hominibus. Diſcrimen periti ab imperito. Quod crimen pœnam ſecum ferat.

P. M. A. M. Lucio Marineo Siculo Salmanticæ profitenti.

HOc, Marineu Sicule, dum cænà paratur, quod mihi nocturni temporis ſupereſt, amico tibi eſt animus condonare. Nequivi voce viva heri tui conqueſtui, ut te ſolarer, reſpondere. invidere tibi pleroſque, dehinc mordere, anxius inquis. quam diverſo nati ſumus fato. unicum ego in terris eum eſſe miſerrimum judico de quo ſiletur. De hominibus igitur coguntur homines loqui. Inutiles prorſus mortui vivunt, quia non ſunt digni ut de ipſis mentio fiat. Mentio de hominibus non ſecundum hominis de quo ſermo eſt, bona vel mala merita fit; ſed juxta de homine loquentis affectum. Hi ſoli ſapientes ſunt qui pro cujuſque meriti ratione prævia verba proferunt. De Salamantinis ſapientibus, quamvis numero pauci ſint ubique ſapientes, ſcrutatus ego ipſe ſum ab his qui me venerunt ſalutatum, quid de te ſentiant. quod mitiſſimus, quod etiam ſis huic utilis univerſitati fatentur. carpſiſſe autem neminem teſtor. de cæteris quid tibi eſt curæ? An neſcis, oppoſitis oppoſita ſemper adverſa fuiſſe? Peritus ab imperito non minus diſtat quam validus ab invalido; imo & quam medicus ab inobedienti ægroto. Validis

invidetur: invalidis autem miſeremur. aut igitur invideant neceſſe eſt, aut miſereantur. Elige quid velis. Obtrectatores infernis canibus comparantur, qui ſuo ſe latratu cruciant: fortes vero minime exterrent. Morſus tu invidorum latratus appellas; vindictam ego peccati vocito. nullum eſt namque peccatum quod vindictam ſecum ferat eo plenius. cæteri errores cenſoria nota plectuntur: hunc naſcentem præſentanea pæna comitatur. Memini me tibi, ni fallor, idem conſilium præbuiſſe, ferendo ſcilicet ac plaudendo, in alienis præcipue terris, eſſe vincendum. ergo vale. VIII. Calendas Octobris, MCCCCLXXXVIII.

Epist. LVI.

Quanti ſit ponderis, affectus amici, eruditi præcipue.

P. M. A. M. Antonio Nebriſſenſi, Oratori, amico.

EO libentius me Salmanticam advocatus conferebam, quo meum Nebriſſenſem, qui ſe in Italia decennium inter odoras lauros, & virentes hederarum corymbos conſumpſiſſe, lætatur, reperturum arbitrabar. veluti namque ſitiens ager opportunos imbres affectat: ita qui amat, præſertim (virtute trahente) virum amatum toto pectore complectitur, in eoque ſeipſum reperit. Non enim nos ibi eſſe, ubi noſtrum eſt corpus, vere dicemus. umbra quidem corpus hominis eſt; animus autem homo. Itaque ubi major pars hominis exſtet ac melior, quæ eſt animus; ibi hominem jure eſſe merito dicemus. Cum igitur animum ob tuas tibi virtutes dediderim, majorem mei partem condonavi. quapropter quam moleſtum mihi fuerit, quod te hic non repererim, tu ipſe conjectator. Delectarunt me tamen non mediocriter quædam tui ſimulacra, tui nominis ſcilicet exſuſcitatores, juvenes eloquentia pollentes, diſcipuli tibi haud aliter grati, quam ſuo Socrati divinus Plato. ſemel tantum ad me, poſtquam ad hanc tibi patriam me contuli, Vir inſignis, literas dediſti. Velim ſæpiſſime, ni ſit moleſtum. vale. ex meo contubernio. Salmanticæ. VI. Calendas Octobris, MCCCCLXXXVIII.

Epist. LVII.

Profeſſus eſt Autor Salmanticæ. Multa & jocoſa & moralia.

P. M. A. M. Eneco Lupo Tendillæ Comiti, ductori ſuo in Hiſpaniam.

DIes agitur tredecimus, ex quo per terrarum atque imbrium graves labores, uti per aliam Epiſtolam tibi ſignificavi, Salmanticam adveni. incluſi domibus propter inauditas nives, quas oppoſitus Auſtro rigidus Boreas demiſit, continuos egimus tam adverſo tempore quatuor dies. ſcholarum ac vicini templi foribus in hujus Univerſitatis laudem affixi, decem tantum carminum epigramma. propterea in me totius Univerſitatis amor convertitur. cogor aliquid profiteri. Ponteus igitur ad me veniens, ut me includam; ac diligenter quæ lecturus ſim, percurram, rimer, perfricem; me eſſe Salmanticæ meminerim, hortatur, monet ac ſolicite rogat. Me eſſe Martyrem, de quo tanta promiſerit, petiturumque dum ſuggeſtum adſcendero, *quid velint profitear*, reſpondeo. Ille verba hæc Temeritati adſcribens ſubtriſtis receſſit. Ego autem quando illa protuli tumida, quæ dicerem, non ignorabam. Sciebam namque de Juvenali qui mihi eſt familiaris, ducturos ut profiterer; imo & fueram arcane monitus, ut joci cauſa his verbis Ponteum deterrerem. Itaque poſt meridiem hora ſecunda, craſtina die, peregrinum hominem de Juvenali profeſſurum per præcones edicitur. Erat is dies Jovis, quo vacatur à publicis lectionibus. tanta priorum accurrit multitudo, ut ſcholas ingredi minime potuerimus. Doctores plerique ut ſcholaſtico militi (quem *Bidellum* vocant) ad iter aperiendum faverent, lanceis ac fuſtibus ſe accingunt: inclamitando, minando, percutiendo fit via. capior ego hominum cervicibus & ad ſuggeſtum penſilis feror. cuculatus unus Gometius à Toleto tibi à Comitiſſa Coriana ipſius matre conſanguineus, Alfonſuſque Acevedus Archiepiſcopi Compoſtellani filius, & inferiores alii plures è multitudine ſemiſuffocati efferuntur. cripidæ innumeræ, pilei non pauci amittuntur. pallia lacerantur. purpuream inter cæteros amiſit Bidellus, quæ illi deciderat, lacernam. an me cujus cauſa illam amiſerat, ad ejus ſolutionem compellere poſſit, Doctores conſulit. irridetur. Sed ad nos redeamus. Quom noſter ſit iſte dies, ex ſuggeſtu *quid velint*, interrogo. Secundam

cundam Juvenalis ſatyram Marineus Siculus, qui Poëſim hic profitetur, pro cunctis aſſignat. Ultra Sauromatas, nives collectum illos mitto. ante horam deſtinatam quam ſecundam diximus adſcenderam, ad tertiam uſque ſine tumultu ullo, ſine ſtrepitu, ſine motu exſpector, arrectis auribus audior. hora tertia jam me arguente quod prolixus eſſem, duo juvenes, ut moris eſt, pedibus terram perfricant. improbantur à ſenioribus. proſequar, orant. perfecto quod inceperam capite, veniam petens deſcendo. Domum tanquam ex Olympo victorem primarii me comitantur. eſt operæ pretium adhuc trementem Ponteum, illuſtris Comes, tuum quamvis gaudeat intueri. Qui arcani ſunt participes, illum veluti noctuam joco inſectantur. adhuc ſedare perturbatas ariſtas nequit. Sed tu, Patrone, me alium ſcito quam à te diſceſſerim rediturum, hominem ſacrifices oportet, ſi meo volueris poſthac colloquio frui, qualem ſis ad Triumphum, quo à tam celebri victoria redeuntem ad te Martyrem ſuſcipias, currum quadrijugem ſtructurus, curioſe meditator. Per viatorem quendam qui ſe Guadalfagiariam Concham iter facturus retulit, ampulloſa hæc multa habeto. Quam cretatum hodie palponem me eſſe cognoſces, nemini (ne te ipſum lædas qui me adduxiſti) enarrabis. Triduum adhuc aut forte quatriduum hic me, dum in itinere conceptum frigus humidum è medullis eruam, continebo. Vale interea. Salmanticæ. IV. Calend. Octobr. M CCCC LXXXVIII.

EPIST. LVIII.

Panegyricus ſub ſpecie gratiarum actionis.

P. M. A. M. Gutterio à Toleto Scholaſtico Salamantino, Regis conſobrino.

ALtilia, ortygias etiam volucres ad me, generoſe Gutterri ſcholaſtice, miſiſti, amoris erga me tui, ut lator inquit, monumentum. ad hoc quom nihil parvum eſſe poſſit, quod à magno proficiſcatur tuo nomine, *munuſculum* appellavit, te præterea resque tuas quod mihi debeas obtulit. à Gutterrio genere, fortunis, honoribus, quamvis non ad merita, virtutibus denique omnibus ornato per internuncium hæc prodierunt. Obmutui ego hæſitavique diu, nec ullo pacto quid illi reſponderem, occurrebat, gratias agerem, nec me aliquantulum penſitavi. umbram namque tenuem pro arbore maxima, ſuavibus honuſta fructibus, pendere velle videbar. Referre autem nec poteram nec debebam ſi potuiſſem. quia neque id Amplitudo tua expetit, neque mea ſufficit fortuna. iſthæc relatio inter privatos aut æquales poteſt ac debet accidere. Quid namque beneficii poteſt cuniculus præſtare leoni? tanta igitur occurrebant, ut nullo pacto vel ad minimam eorum quæ ſentiebam partem ſermo ſuppeteret. Familiarem igitur tuum me reſponſurum, inquiens, remiſi. non ut ingratus, ſed ut mole beneficii, non muneris externi, ſed internæ humanitatis oppreſſus, quod te illi debere, qui tibi omnia debet retulerit. Suntne humanæ vires ullæ, quæ pretium huic mihi exhibito honori ſuggerere queant? Honoraſti me ſupra quam mea expoſcant merita, nec deſinis honorare, atque adhuc te debere quod unico juſſu tuo Salmanticam venerim, publice profiteris. Multo magis quam ego ipſe unquam optaverim mihi, præſtitiſti, ut tanti fierem à tanto viro. quia promeruiſſe me, non ſentio, nunquam deſideravi. Magnanimitatem igitur benificentiamque tuam ad aliena refers merita. Dato, te mihi aliquando debuiſſe, quod accitus venerim. nonne Talentum Atticum pro exili numo perſolveras? Quid opus erat, ut iterum debere te diceres, donaque impenderes extera? Ah ah ſcio quid feceris! mentem illam auream Gratiani imperatoris, qui debere ſe continue prædicabat, quamvis debita perſolveret, qui etiam conferendis ullum cui ſemel debuiſſet, beneficiis finem, imponere neſciebat, imitari voluiſti. Imperatorem igitur illum uti virtute ac præclara Regum conſanguinitate æmularis; ita fortuna ſuperes, ad triplicem aliquando tiaram, quandoquidem ſacris initiatus es, proveharis, à Tonante noſtro ſupplicibus votis orabimus. Vale. ex meo contubernio. tertio Calend. Octobris, M CCCC LXXXVIII.

EPIST. LIX.

Quomodo non vivatur, vivendo. Quomodo ſe quærere debeant homines.

P. M. A. M. Tendillæ Comiti, patrono ſuo, armorum ductori.

VIvere mihi ſine te (in Hiſpania præſertim) candidiſſime Comes, non eſt vivere. Ex his quos aut literarum, aut nobilitatis ornamentis bonos vulgo appellatis, nullus mihi occurrit, cujus humanitas animique magnitudo non placeat. Aſt ſine te; ſine nutrice infans; ſine patre filius; ſine ductore miles, pererro. quid hoc ſit neſcio. arbitror longam id effeciſſe conſuetudinem, quæ tena-

cem forte ob virtutes tuas contraxit amorem. Si namque dormio, matutino etiam ſomno (qui minus inanis eſſe dicitur) ſum tecum. Si per viam gradior, impreſſam animo figuram tuam ſemper gero. Sive comedam, ſive bibam, ſive aliud quicquam operer, in meo te corde veluti me ipſum in ſpeculo, aut nitidi fontis margine, continue intueor. Non ſum igitur mei juris, quia mecum non habito. Itaque ut me quæram, ne à me ipſo tanto tempore me alienum fuiſſe ulterius conquerar, jam compellor. Nonne hoc magnum? ut breviores fuiſſe menſes quibus una fuimus, quam totidem quibus abſui dies opinatus ſim? abibo igitur cras, Deo dante, ſine quo nec folium vertitur. liquefactæ ſunt jam nives, quæ ne prius diſcederem, impediebant. itinera erunt non ita invia, neque ad meam Eurydicen (veluti quando illi terga vertebam) retroſpicere cogar, quom eam à fronte ſim habiturus. concitatiore propterea greſſu ad te redibo quam venerim, Salmanticam. & vale. Salmanticæ. pridie Calendas Octobr. M CCCC LXXXVIII.

Epist. LX.

De Univerſitate Salamantica mira.

P. M. A. M. Ferdinando à Talavera, Epiſcopo Abulenſi, Confeſſori Conſiliarioque Regio.

APud te, Præſul optime, poſt reditum meum ab urbe Salamantica nudius tertius prandebam, quom ut urbem illam ejusque Univerſitatem tibi ego depingerem, qualem eſſe comprehenderam, imperaſti. Sermonem ordiebar, quando veniens qui te vocavit ad regiam nuncius, intercepit. Accipito calamo, quod lingua non licuit. Novas Athenas, novumque Senatum, me vidiſſe, opinatus ſum. Urbem vidi, ſeveris Catonibus, ac Lycurgis, integerrimiſque Solonibus, refertiſſimam. Apollinis educationem, Æſculapiique progeniem, eminentiſſimam inveni. eorum qui divina ſcrutantur, fricant ac terunt penetralia, copiam ingentem ibi (diverſis in coronis) operæ pretium eſt audire, ut Podaliria alii ænigmata, cum Triſmegiſteis arcanis, nodos ut alii Legum exolvant. parte alia miris quodammodo modis certatim, quæ ſit ſupra cæleſtium cura ſpiritum, quo etiam flatu juſſi humana dirigant, & gubernent. neque ab atomo ad excelſos montes, quodcunque intactum relinquitur. à ſumma rerum omnium intelligentia cæleſtes orbes verſanti, ad minimum elementale vel ſectile exactiſſime diſcutitur. quo *pretio* quis *Deum emere* poſſit, eo ſcilicet, quo nos ipſe comparavit, hoc eſt, *charitate*, enucleatur: qua efficimur, ſi eam exercebimus, ſuper omnes homines, imo & ſuper cæleſtes Angelos, ditiſſimi. quia Deo & hominibus theſaurum nobis ampliſſimum hac merce comparamus. Sed quid ego hæc? Favos apibus, piper Venetis mercatoribus, Arabicis thura Sabæis vendo. tu iſta adamuſſim ſenſiſti quondam, didiciſti in eadem ipſa Academia, & docuiſti. nunc perfectus & conſummatus iſta exerces, Reges inſtruis, ut Deo pleni, ut charitatem amplectantur. pavidi ſimul atque alacres, ut illum timeant, ament, colant, ſi ſe ac ſua Regna ſervare, ſi Barbaros Tyrannoſque ſternere velint, die noctuque ſuades, imo & perſuades. nihil enim jam illis ſanctius, nihil religioſius; ſunt denique ipſa Religio. Gaude igitur tu, mire opifex, qui materiam illis inſitam à natura talem reperiſti, ut in ea formare tam præclaros virtutis vultus, tamque cæleſtes mores ita facile potueris. Servet Altitonans ad Neſtoris annos diſcipulos ſimul & præceptorem. Vale. ex meo contubernio. idib. Octobr. M CCCC LXXXVIII.

Epist. LXI.

Quomodo ſibi ipſis vitam acerbam quærant homines.

P. M. A. M. Joanni Borromeo, Aurato Equiti Aronæ & Verbani lacus Comiti.

LOnga mihi epiſtola, digniſſime Comes, de contortis moribus, & pervicacia junioris tui erga te fratris ſignificaſti: expectorare te, inquiens, & animum ab anxietate levare aliquantisper, quando ſuper ea materia tempus aliquod ſcribendo teris. Habeo tibi gratias ingentes, quod me tanti facias, ut dignum me eſſe, cui tui pectoris Arcana aperiantur exiſtimes. Velle tibi conſilium dare, eſt Salomoni ſapientiam profiteri, Hippocrati vel Galeno pharmacum præbere. attamen ſi tritici modiolus in horreum grande jaciatur, parum licet ad ingentem cumulum augendum faciat, modiolum tamen ſuperadditum, horrei dominus inveniet. Dicam igitur, ut meo erga te fungar officio, quid ſentiam. Si, benigniſſime Comes, fratris angunt vitia, quod te familiamque tuam (quæ viris ſemper honeſtiſſimis, atque integerrimis enituit) denigrare videatur; falleris, ac ſine ratione te maceras. quoniam quanto magis ille incontinens ac petulans, tanto magis tua virtus atque innocentia eluceſcit. Albedo namque nigredini oppoſita, candidior judicatur. Vertit, inquis, mihi terga, obloqui-

loquitur, detrahit, inſidiatur: acerbam te vitam ferre cogi gemis; ut corrigatur, moreſque mutet optares. Impoſſibilia velles, non optanda cupis, cupienda fugis, non timenda formidas. Canibuſne tu latratum tollere conaris? Seneſcit Cerberus apud inferos, novi naſcantur canes oportet. Studet namque natura unumquodque ſemel creatum, in ſuo genere novo ſemper fœtu præſervare. detrahit? Vulgariſſimum eſt, probis viris, tum ob invidiam, tum ob diſſimilitudinem, improbos ſolere detrahere, invidere, odiſſe, tum pro conſummato haberi, quem malus improbaverit, ac malos æquo pectore tulerit. hæc data obtrectatoribus pœna, ut quanto magis lingua (inſtrumento nobili) abutantur, tanto magis ſe polluant, minoriſque ab hominibus fiant. plectitur igitur ſatis. Aufugit ille fratris conſuetudinem, inquis; Deo gratias agito. quia te peſtifera ſua contagione inficeret. inſidiatur? cautiorem te ac vigilantiorem efficiet. Virtus ex duro cuditur; nec itur ad aſtra plano pede. Aurum non aqua molli, ſed igne rabido purius efficitur. Debes illi plurimum, qui tibi ut conſummatior & perfectior indies evadas, materiam præbet. cujus ſi eſt natura non tuæ ſimilis, gaudeto vehementer, quod illius ſimilis tua non ſit. utrique dabit ſuis operibus præmium Deus conſentaneum. Mutet vulpecula mores, lupus mutet, tunc & ipſe mutabit; Viſne tu ſideribus invitis & repugnantibus, ut qui Saturno aut peſtifero Cane Syrio ſit afflatus, placidæ Veneris naturam, aut magnanimi Jovis benignitatem inveteratus reſumat? Laterem ut ille, & tu lavas. ergo vale. Mitte qui à me quinque ſolidos exigat, quandoquidem non petenti conſilium dedi. ex Curia IV. Idibus Octobris, MCCCCLXXXVIII.

EPIST. LXII.

Quanti Libertas æſtimetur. Loxia & Hilora; Moclinum & Mons Frigidus capiuntur. Comes Scalenſis Anglus vulneratur. facetum ejus dictum.

P. M. A. M. Aſcanio Sfortiæ, Vice-Comiti, magni Ludovici fratri, Cardinali.

VEniens à vobis placidus Eurus condenſa nubila quæ in orbe noſtro Pompelonenſis Antiſtes glomeraverat, ita diſperſit, ut ſine tonitru, ſine fulgure, ſerenum aërem ad vota reliquerit. turbaverat ille, quamvis jocoſe, de mea erga vos libertate exaraſſe reſcripſerit. quod Trehitia, veſtra ſuaviore, vos cithara demulſiſtis, obſequendi vobis tanta iſthæc humanitas animum duplicavit. Dicitis namque ac ſi ore uno vos ambo loqueremini, nihil à me ſcribi quod veſtros oculos magis oblectet, quam ſcribendi modus, qui liber ſit, nullis ambagibus, nulla peſtifera adulatione aut ſclopo turgenti fucatus. quibus ex rebus eſſe candidiſſimam erga vos mentem meam, verique medullam ea eſſe quæ ſcribo, vos animadvertere longa oratione prædicatis. Aperiantur igitur jam clauſæ fores, tollanturque ſtipati cardines, ac de moleſto ſilenti carcere galeatus noſter Gradivus concitatus egrediatur. Anno ſexto & octuageſimo Baudillo nepote Granatam regni caput, Zagallo patruo Malacham urbem primariam maritimam tenentibus, ingens comparatur exercitus. cuncti proceres auxilia pro ſuis quiſque fortunis, ad regiones per ſe omnes tulerunt. Uti ſolitam eſſe diximus, Regina commeatus cæteraque tanto exercitui neceſſaria ſummiſſura, ſequitur à tergo virum. Loxiam, in cujus agro profligatus quondam fuerat, Rex proficiſcitur, ſepit, obſidet, quatit, oppugnat. intra urbem Baudillus Rex cum tota Granatenſi ſe includit militia; difficile captu ſuburbium illico aggreditur, irrumpunt, vi armorum ingrediuntur. Cæſis utrimque militibus pleriſque, ſtationes figunt noſtri; quotquot horis infeſtantur, ſubſtinet tamen Hiſpanus belli gloria percitus, quod præcipue contra Exleges gereretur. Ab orbe venit Britano juvenis animo, genere, divitiis ac titulo pollens Scalæ Comes, cum pulcherrima familiarum patrio more, arcubus & pharetris armatorum caterva. Is poſt fortia teſtibus Hiſpanis facta, dum per ſcalas murum inter conſortes ſcutatus adſcenderet ſaxo percuſſus ad tentoria deportatur exanimis. Chirurgorum cura exactiſſima vitam ſervat, ſed anterioribus ictu ſaxi dentibus amiſſis. Reginam ubi primum ex tentorio licuit exire, quæ nuper advenerat, it ſalutatum. dolenti oris fœditatem Reginæ, ad ablatos dentes, Juvenis alludens, *Chriſto qui totam eam fabricaverat domum, feneſtellam ſe feciſſe, qua facilius quod intus lateret, inſpici poſſet*, lepide reſpondit. Placuit Regibus argute dictum, atque honeſtis illum muneribus donatum, ad natale ſolum in Britanniam remiſerunt. Hiſpanos qui ſeſe in hac obſidione egregie oſtentarunt (ne nimis longa texatur epiſtola) prætereundos puto. Strenue quidem innumeri, ac fortiter. Tantæ igitur virorum multitudini, tot arietibus, vineis, tormentis æneis, ac ferreis multifariam generibus, ac cæteris hujuſmodi obſiſtere hoſtes

minime potuerunt. Poſt quartum & trigeſimum itaque diem ab obſidionis primo, Loxia venit in regiam poteſtatem, Baudillo Regi cæteriſque datur libera eundi quocunque libuerit poteſtas. Victoriæ afflatum ſequitur (Cæſarem æmulatus Rex) his actis, præſidiis Loxiæ locatis, Hiloram Loxiæ vicinum & Granatæ oppidum, ſuper ingenti ac vaſta rupe erectum, adit. Per feciales ad deditionem Hilorenſes hortatur. Potentiorum exemplo doceantur monet. Regis mandata detrectant. Exercitum operiri, conſtituunt, obſidentur, die quindecimo excuſſi expugnantur. Inde Moclinum in cælum ita tendens ut ſuperare ſuo acumine nubes videatur, in cujus oppidi radicibus poſt Baudillum captum Zagallo ductore ſtragem noſtri pertulerunt. Graditur Rex, obſidet. Qua vix hominibus ſerpere hactenus licuerat denſis nemoribus, rupibus etiam conſtratis, boum & equorum vi, tormenta gravia vehuntur ad ictum, muris figuntur, utrinque tonitrua horrenda ſolvuntur. Latens hic myſterium accidit. Forte fortuna jaculatus à noſtris lapideus, qui vulgo bombardæ dicitur globus, in tormentarii pulveris Moclinenſium caſula, ex alto cadens rupto delabitur tecto, pulvis incenditur, pleræque circumſtantes domus concremantur. Tum miraculo perculſi Mauri (tum quod pulvere combuſto nil ſupererat, quo poſſint in noſtros tormenta jaculari) ſe dedunt. Colomera & Mons frigidus (oppida & ipſa munitiſſima) per feciales ad deditionem monita, trepida concurrunt, loca deſerunt, fortunas aſportant. Ita ſexti & octogeſimi anni glorioſi Reges per varios labores & grandia diſcrimina, propria exhauriendo æraria alacribus hymnis merito decantandam æſtatem egerunt, exercituque ſoluto Cordubam rediere. vale. ex Curia. IV. Calendas Novembris, M CCCC LXXXVIII.

Epist. LXIII.

Perturbatio noſtrorum ſuper Bellezmalacha. Quid ſervaverit noſtros. Diſcordia inter Granatenſes. quid de Zagallo rege. Capiuntur Malacha & Bellezmalacha. De Mauro percuſſore. De Zagallo & Dorduxio. de dura obſidione.

P. M. A. M. Joanni Arcimboldo civi & Archiepiſcopo Mediolanenſi, Cardinali.

Thureo fumo, purpurate noſtræ fidei princeps, odoras mihi nares oppleſtis. Fumo quidem ſed ſalubri; capitis namque tenebar gravedine, non magis cuiquam Anticyræ unquam profuere meraces, quam veſtræ mihi blanditiæ, veſter applauſus, veſtra benignitas. Chriſtianum orbem veluti Atlantes duo, humeris veſtris cum ſummo Pontifice ſuſtinetis, & homuncioni puſillo mihi verba ſcribitis amatoria, ſaccaro ſuaviora, humilia denique ambo ore uno inculta hæc mea probatis? Integritatem animi aſſentior ut probetis, rei autem condimentum relinquo illis, quibus natura magis fuerit in ingenii dote benefica, magiſque ſeſe excoluerint quieti. Animum igitur ad ſcribendum ita mihi impuliſtis, ut non jam quid de meis rudibus glebis ſint eruditi merito loquuturi, quid malivoli latraturi, ſed quos de Hiſpanis hortis flores fructuſque colligere queam, ad vos quocunque caniſtro, aut qualicunque vehiculo deſtinandos cura ſit. Annum ergo ſibi exhauſit Aſcanius Dux noſter ſextum, tu ne invideas ſeptimum, qui non inferior eſt, apprehendito. Nonis anni hujus Aprilis, Corduba delectus educitur, tenditur ad hoſtes. Bellezmalacham (inſigne ab urbe Malacha oppidum) miliare quindecimum diſtans, cum exercitus parte, Rex obſidet. Partem namque alteram cum impedimentis à tergo Gaditanus Marchio ductitabat, necdum advecta erant. Zagallus Malacha egrediens, veluti Pœnus leo collectis repente quos potuit militibus, Regem adoritur per collem qui noſtris caſtris imminebat. Sublato clamore furibundi Mauri deſcendunt. Baliſtis agitur utrinque ac levibus tormentulis. Opponit ſe venienti exercitui extra caſtrorum aggerem cum acie domeſtica Comes Caprenſis, Baudilli victor. in caſtris noſtri milites audito clamore hoſtium perturbari incipiunt; confuſi perambulant, diſſolvuntur ordines, ſigna deſeruntur, de fuga cogitatur, Rex per caſtra mœſtus equitans, omnes percurrit acies, lætitiam ſimulat; Duces militeſque hortatur, bono animo ſint; faciem hoſtibus vertant: ſe adeſſe qui Exlegum illos clamores nihili faciat, ſe iſtos ſæpe viciſſe, eoſdem eſſe ac debiliores multo quam quos vicerit, quibus urbes oppidaque multa munitiſſima ademerit, nec ob id minus trepidi parebant. Hoſtes interea de noſtrorum formidine ignari (neſcio quo fato) in radice collis pedem ſiſtunt, neque manus conſerunt. nox ſupervenit. poſt noctem intempeſtam Zagallo Regi qui in noſtri exercitus conſpectu caſtra metatus fuerat, per celeres nuncios Granatam (à Benzarragienſibus primoribus Equitibus id molientibus) in Baudillum nepotem arma ſumpſiſſe, totamque civilibus diſſenſionibus exardeſcere civitatem defertur. Primo igitur

tur diluculo copias educit, Granatam verſus tendit ſumptam in noſtros provinciam deſerit. Lætis animis noſtri illos tanquam fugientes inſequuntur, ſpolia quædam reportant, paucos interimunt. Ita neque victoria Zagallus (quam in manibus habuiſſe viſus eſt) neque Granata potitur. eo namque adeunte, coorta ſeditio ſtanti ſedata Baudillum confirmavit;neque Malacham regredi auſus eſt ulterius: ſed ad urbem ſe contulit Guadixium. Locat igitur exercitum Rex, obſidionem componit. reliquæ adveniunt cum tormentis & commeatibus copiæ. oppidani (rebus deſperatis) qui in Zagallum ſpem ſitam habebant, de diſcordia inter patruum & nepotem certiores effecti, diebus tamen noctibuſque ſeptem & triginta concuſſi, ſe dedunt. oppidum deſerere jubentur. liberi tamen & ſupellectilibus ſalvis abeunt. poſtea vero quam oppidum hoc validis muniunt præſidiis, circiter Calendas Junias Malacem, in qua fertur Craſſus delituiſſe, quam etiam *Silius* noſter *Italicus Malacen* vocat *ſuperbam*, exercitum movet. maritima eſt urbs, hæc populo refertiſſima, ingens, diverſarum gentium commercio pollens, & mercatorum frequentia opulentiſſima, pomœriis ac perpetuo amœna autumno, muris duplicibus ac foſſis ingentibus circumductis, arcibuſque plurimis munita. præerant arcibus primariis duabus Zagalli Regis nomine, Gibraltaro prærupto ſuper ſaxo ædificato, Zagrillus eques bello à teneris exercitus, vir magnanimus, interior alteri Durdoxius, dives, potens, magnæ apud Malacenſes autoritatis, ſed magis (ut fama eſt) pertractandis mercibus, quam armorum diſciplina clarus. Accedens igitur Rex turrita tentabat ſuburbia, deſideratis utrinque non paucis. vi tandem armorum è ſuburbiis intra urbis mœnia concluduntur hoſtes; caſtra locantur, tormenta figuntur, munitiones ſtationeſque fundantur, lorica circumducitur, cuniculi effodiuntur multi, quibus per ſubterranneos meatus iter ad hoſtes fit. incluſi qui pro natis, pro uxoribus, pro fortunis, pro vita denique ac religione certabant, acerrime propugnant. ſæpius erumpunt, munitiones præſidiaque diſturbant; ad id anguſtiæ tandem devenere, ut arborum corticibus (cæteris jam deficientibus alimentis) veſcerentur. ad Primorum fores multi fame cadebant exſangues, coram parentibus filii ſpiritum exhalabant. Multa ibi accidere memoranda, quæ prætermittere, ne veſtri guſtus metas tranſiliam, eſt conſilium. Sed unum hoc quod Scævolæ Romani facinus æmulatur, minime cenſeo reticendum. Mauri circiter tercentum veluti ſe diris devoventes hoſtibus (uti referunt) noctu è mœnibus tentoria invaſuri regia proſiliunt. Magno illis conatu è munitionibus reſiſtitur. ultro ex eis unus capi voluit; ad prætorium, Rege jam dormiente, perducitur. Regina quæ nondum procubuerat, excitari Regem non ſinit; cuſtodiatur ad mane, imperat. ad Marchioniſſæ Mojenſis tentorium de Reginæ comitibus fœminæ primariæ, ducitur interea. Hic auro intexto veſtitam Reginam arbitratur. Alvarum Portugalenſem Reginæ affinem cum Marchioniſſa loquentem familiariter Regem exiſtimat. truci vultu, ac torvis oculis circumſpiciens, veluti aper (Melampis circumſeptus) ſecum tacitus immurmurans deſpumat, ac labia mordet. ſitibundum Marchioniſſa credens, aquam jubet afferri (nephas enim eſt Mahometheiis vinum bibere). ille circumvolvens parumper ignitos oculos, phanatico inſanienti ſimilis, gladium cubitalem, quem tectum ferebat, educit, Alvarum enſe vibrato, letali fere vulnere ferit, irruit inde celerius vento in Marchioniſſam cuſpide gladii, percutit acerrime intra veſtes. ſtraverat namque ſe in lectum, cui adhærebat à tergo. veſtes aureæ quas geſtabat, illam, ob duritiem, ne transfigeretur, tutatæ ſunt. ruunt in furentem miniſtri, lacertis circumligant. gladium è manibus rapiunt. quadripartitus in urbem jacitur. Sanctum in hunc uſque diem Mahumethei appellant. Jam ſatis evagatum; unde digreſſi ſumus, redeundum eſt. Fame urgentur hoſtes, per Oratores propoſitis conditionibus deditionem offerunt. æquum eſſe ut victi capiant, non præbeant conditiones, reſpondetur. Veluti de cineribus erumpens obruta flamma (quæ cito eſt moritura) inſperato incendio vaſtat aliquid vicinum: ita obſeſſi diebus noctibuſque rabidi novis aliquibus inventis prodeunt. Rebus tandem deſperatis ſeſe ad Regum arbitrium Durdoxio negociante libere dedunt. In ſervitutem omnes præter Durdoxii propinquos veniunt, bona amittunt. Zagrillus Gibraltarum arcem ſibi creditam renuit aperire; nec precio flectitur, nec minis. cum jam ſolus in arce relictus fuiſſet, capitur & ipſe. Carmonam ducitur ſervus. ſpolia mancipiaque Proceribus qui auxilio venerant, ac militibus Reges dividunt. Ad Innocentium Pontificem Maximum quos ambo vidiſtis tanquam Deo primitiæ, xxx. mittuntur ex iis viri. Quintodecimo Calendas Septembris ejuſdem anni, vexilla crucis in arcis eminentiore turre, cum ſumma omnium lætitia eriguntur. Maias & Oſſunna, oppida non vulgaria, potentiorum ruina edocta, portarum claves afferunt. Captivorum Chriſticolarum

larum

larum quingenti amplius reperiuntur. Sed ſpiritum vix dentibus (fame ita pallidi ac debiles, ut è ſepulchris viderentur reſurgere) retinebant. Solvunt igitur exercitum Reges victorem, ac bene fortunata victricia ſigna reportant. Solvo & ego ligatos calamo digitos, ampla materia, quæ parva non potuit includi tabella jam ſatigatos. Ergo vale. IV. Calend. Novembris. M CCCC LXXXVIII.

EPIST. LXIV.

Quare ſtatuat novis nominibus loca appellare, nil curans de veteribus. Quomodo Vera urbs & multa præterea dedantur. Magiſter Equ. Monteſe ſagitta perimitur. Ratio quare non curet Autor de antiquis nominibus.

P. M. A. M. Aſcanio Mariæ Sfortiæ Vice-Comiti, magni Ludovici fratri, S. Reverendiſſ. Cardinali.

SCripſimus, Illuſtriſſime Princeps, & noſtræ fidei non infirmum robur, Veram (id quod eſt urbi nomen) per Carthaginenſem agrum, cum delectu minore quam ſolebat, Regem ad hoſtes (Reginâ Murtiæ illius Regni emporio relicta) tetendiſſe. Nunc quid expeditio lucrifecerit habeto. Antelatus Murcienſis præmittitur qui Mauros ſolicitet; ſpem ſalutis, ſi pervicaces eſſe deſierint, polliceatur: ruinam, ſi vim operiantur, enunciet: Malacenſium exemplo deterreat. Imperata facit, Verenſes alloquitur. Veniunt perterriti cum finitimis in deditionem, ut in avitis laribus degere, vel quocunque libuerit, proficiſci liceat, paciſcuntur. In ora maritima portas aperiunt, & Regem per eas admittunt. Minuta oppida novem, quorum nomina ſi prius pauca, quæ in mentem veniunt, enarravero, eſt conſilium recenſere. Majores noſtros res geſtas præcipue ſcribere aggredientes, de indagandis antiquioribus locorum appellationibus minime ſollicitos, ſed præſentibus ſuæ tempeſtatis cujuſque nominibus fuiſſe contentos, intelligere videor. Tarentum ut puta, qui Pyrrhi auxilia ſuis annalibus traducunt, à ſpuriis Lacedæmoniis, ita nuncupatum Tarentum appellant. Neque video illis curæ fuiſſe, quo alio nomine prius indigenæ locum appellarint, inveſtigare. Quid namque opus eſt hiſtoriam quærentibus hujuſcemodi ambagibus ingenium implicare? Multa namque videmus aut bello diruta, aut vetuſtate collapſa, è fundis ad clivos & è collibus ad plana aquarum, aut liberioris agri colendi poteſtatis habendæ gratia tranſportata, nomina cum fundo mutaſſe, alia peregrinis colonis ſupervenientibus novam appellationem in eodem ſolo ſuſcepiſſe. Ne igitur vagus meipſum hac inani diligentia involvam, & rem, non abſtruſa nomina, quærentium caput ſuperſtitionibus obtundam, qualia apud incolas locorum occurrentium nomina repererо, ea ſuo ipſorum nomine eſt animus appellare, nec horæ momentum in teſtimoniis Plinii, Strabonis, Ptolomæi, aliorumque clariſſimorum autorum diſquirendis, an hoc ſit, an illud, de quo ipſi mentionem faciunt, terere conſtituo. Veram igitur, quæ præ manibus eſt, ego nuncupabo, Variam quicunque volent, appellent Almeriam, non Abdaram, Granatam, non Illiberim, Giennium, non Menteſam, quod nuncupatas ita reperio. De his jam ſatis. Novem quæ cum *Vera* capta ſunt oppida minuta, *Biznaluit*, *Moxicar*, *Caprera*, *Tereſa*, *Xorba*, *Nixar*, *Huebruz*, *Trabales*, *Albox*, in internis autem non vulgaria tria & triginta, *Gueiral*, *Silice*, *Zugeuna*, *Huercalneria*, *Lubreimum*, *Bidar*, *Xeranna*, *Lulla*, *Torrillas*, *Lucainina*, *Alborax*, *Cantoria*, *Finix*, *Ligiar*, *Codbar*, *Benitalas*, *Beliſich*, *Caxor*, *Benexano*, *Partaloba*. Inde *Febreis*, *Xarcal*, *Lullade*, *Caxar*, *Tarba*, *Xerçom*, *Tabaltol*, *Benimina*, *Benitaraſa*, *Haminodla*, *Aximizid*, *Oria*, *Albox*, pluraque alia turritis & ipſa mœnibus ſepta, quæ prætermittere, quod nobilia non ſint, decrevimus. His ita felicibus avibus actitatis Almeriam verſus urbem maritimam, oram illam ſpeculatum tendit. Inde Bacam proficiſcitur, urbem multis equitibus, & populo refertam numeroſo. Ibi non leviter fuit Rex ab hoſtibus laceſſitus. Erumpentes namque Baciani milites exercitum à tergo acriter infeſtarunt. Vulneribus ex noſtris plures confecere. Impetu tandem noſtrorum compreſſi, pluribuſque ex eis interemptis retroceſſerunt. Monteſe Ordinis Equeſtris Magiſter Valentinus nobilis, ſagitta ex mœnibus tranſmiſſa percuſſus interiit. In hoc Baccienſi tractu habuit in poteſtatem octo cum bene munitis arcibus egregia oppida, *Bellez* album ſcilicet, ac *Bellez* rubeum, *Hoſcam* inſigne municipium, *Horcem*, *Galeram*, *Aztillam*, *Culiar*, in his pro re præſidiis impoſitis, intra diem quintum & trigeſimum ad uxorem lætus revertitur. Itaque bellis anniverſariis conciſæ hebetantur barbararum exlegum vires paulatim, & regium imperium non ſine noſtræ fidei, cujus tu poſtis es firmiſſimus, gloria, tantorum Principum auſpiciis propagatur. Vale. cum per tabellarium licuit, ex Curia, IV. Nonas Novembris, M CCCC LXXXVIII.

EPIST. LXV.

Diſcutit adulationem.

P. M. A. M. Arcimboldo Cardinali, Civi & Archiepiſcopo Mediolanenſi.

TU Græce, quod mihi gratis aduleris, ego Latine agam, qui blanditiis tuis ſatisfaciam. Tu me tuis epiſtolis laudas. Ego perbelle verbis tuis reſpondere intendo. Sit igitur in precium tibi hæc epiſtola, quod nullam tibi epiſtolam dare velim. Vale. ex Curia. IV. Nonas Novemb. M CCCC LXXXVIII.

EPIST. LXVI.

Quid ſit Lex. quis fructus legis. Ubi formata Lex.

P. M. A. M. Doctori Villa Sandino, Primario Juris Pontificii Salmanticæ Profeſſori.

QUod mihi bene cupias, Sandine, nec miror quidem; reſpondes namque, non vocas. Nec tui eſſet officii non amare, ne illum modo qui te obſervat, verum & hominum quemcunque tibi nunquam fuiſſe adverſatum ſenſeris. Imo & altius jubemur à Chriſto rerum autore etiam eos, qui nos oderint, diligere. Si meum igitur poſthac inire per epiſtolas colloquium deſideras, aliam tibi ſumito materiam. Vacua namque tibi eſt de amore crumena, meam autem de laudibus tuis adeo refertam ſentio, mi ſuaviſſime Sandine, ſacrarum Legum divine interpres, & profeſſor, ut qua emittere incipiam, vix occurrat. Ita igitur fruſtra erit, vel circiter laborare; Si quis ſatis poſſe te laudare ſuis verbis exiſtimaverit. Ne etiam quis invidus, ſi forte ad ejus manus epiſtola mea devenerit, adulationis nota me dignum fuiſſe, cum hæc ſcriberem, dijudicet, quibus motus rationibus iſta protulerim advertat. Legem eſſe in civili corpore non minus animam quam in ſingulis hominum corporibus addictam ſuam nullus negat ſapientum. Multæ ſunt in qualibet civitate Leges, variaque ſtatuta ac varii mores. Ad unam tamen Legem omnia dirigantur, quæ ſub recte vivendi regula ad communem omnium civium felicitatem tendere videtur. Veluti namque variæ ſunt unius animæ operationes, & potentiæ: Ita & ſub una Lege non diverſæ dici Jure merito poſſunt Leges. Sed Legis unius, membra diverſa, quæ à ſuo toto ſine ſui corruptione ſeparari minime poſſunt. Lege cœlos gubernari, elementa regi, inferos etiam inter ſe, ac latrones Lege convenire, haudquaquam eſt dubitandum. Si ergo vicinia te tua Salamantina laudat, ita veneratur & obſervat, quod quæ à Prometheo, id eſt ab humana providentia, uti in Pythagora Plato noſter ait, quæ ad victum inventa, Jura, quæve per Angelos divina providentia ad beate vivendum nobis allata ſunt, ita calleas, ut omnium oculi in te vertantur, omnium ora ſummopere profiteantur, quis me arguet? quis accuſabit? Illorum ergo teſtimonio fretus, qui ex tua quotidie officina nova ad regnorum regimen inſtrumenta reportant, proferre iſta auſus ſum. Alias plura. nunc vale. ex Guadalagiara. quo regreſſus ſum, & ad bellum me apparo. Idibus Decembris, M CCCC LXXXVIII.

EPIST. LXVII.

De amore quædam. ad bellum ſe accingit Autor, tradens; Bellum belle cum literis convenire.

P. M. A. M. Petro Pontenſi, Vice-Scholaſtico Salamantino.

AMoris tui erga me vinculo ita me irretitum ſentio, Humaniſſime Vice-Scholaſtice, ut quibus me queam pignoribus ab hoc eximere debito non intelligam. Parcius ut exhibeas obſecro, ne majore me quam jam preſſeris, pondere aggraves. Non eſt mihi penſi tantum, ut ſatisfacere poſſim, durumque eſt, & grave debere cuiquam, magis quam perſolvi queat, ut decoquam (uti video) mercatoris more quæritas, aut ut ingratus evadam. Deus qui verus eſt amor, verum tibi amoris pretium, quod eſt immortale, impartiatur. Ubi terrarum ſim, quidve agam, percunctaris. Vah! ſi Martyrem nunc tuum aliqua daretur ex rimula inſpectare poſſe, majorem tibi res hæc riſum incuteret, quam citharœdi cauda magiſtri. Martyr ille, quem tu trepidus ex amore vehementi, tamquam in duro agone certantem, è ſuggeſtu Salamantino concionantem, togatum intuebaris quondam, nunc prætextatus lanceam enſemque tergit, apparat, vibrat, galeam experitur, thoracem induere meditatur. Giennii ſum in Curia hiſce rebus intentus; nempe ibi delectus omnis militum ad hoſtes tranſportandorum propediem ex edicto regio conveniet. Vah! quid Marti Muſiſque rei eſt? dices. Quinimo ſine Marte contracta vivunt fronte Charites, omniumque rerum eſt appetitui reſpondens Mars, condimentum. Quid melle, quid ſaccaro faſtidioſius? Niſi aliqua interdum acrimonia commiſceatur. Legiſtine unquam in fabulis riſiſſe Deos, ſemique ceven-

tes inſpecta familiariter Dea Gratiarum? nempe nullubi. Marti vero admixta, quom primum inter mariti laqueos deprehenſam viderunt, deglutire ſalivam, & invidia rumpi cœpere omnes. Uti res Martias igitur Venus ipſa venuſtate ſua comit, fucat, exornat: Ita res cæteras omnes ardor Martius (ſi Jure modo ſuſceptus ac Majeſtate) horrore etiam quodam venerabili, ac gravitate irrorat. Juſtum igitur laudabilemque, imo & pium hac noſtra tempeſtate Martem complexus ſum. Solones tu, Lycurgoſque tuos, ſive malis Egeriæ maritos, cum noſtro Villa Sandino inſigni viro ſervato. Convolvito, tractato ſecurus, quos ſis imbres, quos etiam ſoles ſub divo perpeſſurus. Illuſtri noſtro Scholaſtico Regis conſobrino, meo nomine ſalutem impartitor. qui ſi literas dediſſet, literas accepiſſet. In caſtra venturnm plerique illum mihi retulerunt. Peto à te, ut mihi, an ita ſit, ſignifices, & vale. Giennii. Idibus Decembris, M CCCC LXXXVIII.

Epist. LXVIII.

Animæ ægritudinem collachrymatur; ſuggerens conſolatoria Philoſophica, quibus probat exemplo Platonis, neceſſarium eſſe corporis flagellum ad acumen ingenii.

P. M. A. M. Ario Luſitano Græcas literas Salmanticæ profitenti, valetudinario.

IN peculiarem te noſtræ tempeſtatis morbum, qui appellatione Hiſpana *Bubarum* dicitur, ab Italis *morbus Gallicus*, medicorum *Elephantiam* alii, alii aliter appellant, incidiſſe præcipitem, libero ad me ſcribis pede. Lugubri autem elogo calamitatem, ærumnaſque gemis tuas, articulorum impedimentum, internodiorum hebetudinem, juncturarum omnium dolores intenſos eſſe proclamas, ulcerum & oris fœditatem ſuperadditam miſeranda promis eloquentia, conquereris, lamentaris, deploras. Miſereor quidem, Ari amiciſſime, tui, cuperemque te bene valere, ſed minime, quod te proſternas ignoſco. Angi namque nimium adverſis, aut extolli proſperis, ſapienti minime licet, imo & ferendos eſſe quoſcunque fortunæ ictus; cohærenter ac indefeſſo ſpiritu prædicatur: Ad animique fortitudinem, omnium lenimen malorum confugiendum cenſetur. Quum igitur tu ſis Græcis & Latinis literis eruditus, ſiſque dicendi peritus, quæ laboranti amico ſuaderes colligito: illaque tibi in remedium ſumito, & ſapiens eris. Male namque ſapit & contumelioſe, qui ſibi non ſapit. Sed novum hoc accipito tantorum ſolamen malorum. Si plus auri condonatum tibi repereris, quam ferri aut æris ſublatum & glebæ putris, nonne majores debebis ſuperis gratias ex munere quam conqueſtus ex incommodo? Nonne illos de te bene meritos fateberis? Audi ergo & hanc tuis ærumnis medelam adhibeto. Auro gemmiſque precioſiores eſſe animi dotes, nemo eſt qui neget. Corporis autem gravedinem amurca & fece quacunque viliorem eſſe, non modo audimus paſſim, verum etiam videmus, ac ſcimus aperte. Hoc mortale, tenebroſum; ille æternus, lucidus. Servum igitur tibi rerum autor macerat, ne in te inſiliat, ſæviatque ac demum te poſſideat. Ejus frenat petulantiam, ne te præceps raptare nitatur, ne contra dominum arma ſumat. Summo namque ſemper in diſcrimine juvenilis ætas, qua viges, verſatur. Itaque grati erit viri officium, magis quod fœcundo polleas ingenio, quod etiam tibi, non alteri hominum cuique datum ſit inſignem iſtam urbem bonorum genitricem, Græcis quas ex Italo Muſarum fonte attuliſti, literis illuſtrare, quam quod corpore langueas. Inſalubrem ſibi locum ad robur corporis domandum, ne calcibus dominum impeteret, Plato dicitur elegiſſe, tutius eſſe ducens ad animi libertatem, ingeniumque altius elevandum, languoris alicujus neceſſitate includi virum eruditum, quam nimis proſpera valetudine fidentem pervagari. Si ergo multo magis tibi ſit relictum, quam ſublatum, in Deum rerum principium ac finem tuos jactato cogitatus. id ſi feceris, non minus te felicem eſſe intelliges, quod nunc te Saturnus opprimat, à quo morbus iſte, quam ſi Mercurialibus volitare per aëra talaribus daretur. Vale. Giennio in nonis Aprilis M CCCC LXXXVIII.

PETRI

PETRI MARTYRIS A. M.
EPISTOLARUM
LIBER SECUNDUS.

Epist. LXIX.

Quid pariat benignitas.

P. M. A. M. Gutterrio à Toleto, Scholaſtico Salmantino, Regis conſobrino.

TAbellario iſti Salamantino, cui ad Vice-ſcholaſticum tuum, ad quoſdam etiam alios inſignes viros literas dedi, diſcedere paranti, literas ad te, nullas dare conſtitueram, quia nullas ad me miſeras. Interea dum aliquid plus quam eſſet pollicitus, immoraretur, fuit pœnitendi locus. Quemadmodum namque cuncta tempore mutantur humana; Ita & plerumque animi hominum, quamquam ex cæleſti maſſa procreati, nova tamen reſumunt conſilia. Subiit in mentem magnanimitas illa tua, ſubiit & humanitas, quorum alterum facit, ut nunquam ſatis quos honore aliquantulo dignos exiſtimes, à te dimitti honoratos putes; alterum ut omnium ad te confugientium, ab exteris præcipue regionibus ad iſtam bonorum officinam, cauſas ita ſuſcipias, cogit, quod non avidiore cupiditate Craſſus, non ampliore gutture Midas auri poſſeſſores ambirent. Tu mentes hominum in tuum conjicis, his artibus, ærarium, illi terræ fecem, mortaleſque divitias in ſuum glutinabant. Quapropter eſt animus ab omni patronum alea te in hoc ſecernere, ſcribereque ad te, ac ſalutare, vel inſalutatus, ut ſalvus ſis diu & incolumis, vehementer exopto. Te ad caſtra propediem venturum relatum eſt. Idne ita ſit mihi ſignifices, ne ſpe depaſcar inani. Et vale interea, Patrone mi candidiſſime. Giennio in nonis Aprilis, MCCCCLXXXIX.

Epist. LXX.

Progreſſus ad rem Bacenſem. Zugiar, Freyra & Bachor opida capiuntur. Is autor armatus ad bellum.

P. M. A M. Aſcanio M. Sforitæ Vice-Comiti, magni Ludovici fratri, R. Eccl. Cardinali.

HActenus ad te miſi, Princeps Illuſtriſſime, quæ mihi per eburneam portam geſta bellica emiſſa ſunt, id eſt, quæ aliorum relatu auribus exhauſi. Poſthac vero corneæ tibi fores, quæ tuo palato ſapida dicis edulia, miniſtrabunt. Ad exleges namque in caſtra miles cum Rege profectus ſum, propterea quæ videro jam, non quæ audiero, habebis. Si memores, Illuſtriſſime Princeps, Zagallum Regem virtute bellica inſignem, ac bene fortunatum, ita ut ejus ductu, noſtri exercitus fuerint perpeſſi incommoda, Granata pulſum à nepote, ſeque Malacham contuliſſe, inde Guadixium ſignificavi. Virtutem igitur Zagalli, vaſramque Baudilli, qui ſe retenturum in fide Granatam fuerat pollicitus, perfidiam veriti Reges, grandes bellorum apparatus inſtaurant. Giemnium proficiſcuntur milites, omnibus urbibus proceribuſque imperant, ut in agrum qui *Sotogordus* dicitur, ſtatuto die conveniant. Is eſt locus in Guadianæ fluminis, Bæthicam à Luſitania dividentis, ripa ſitus ager herbidus, arboriferis collibus circumſeptus. Is annus qui fuit nonus & octogeſimus annonæ caritatem cæli inclementia præbuit. figit propterea pedem Giemnii Regina, Rex pridie Calendas Junii exercitum adit, luſtrat, inſtruit. Tertio ab ejus acceſſu die, compoſitis acſi per hoſtium arma profecturus eſſet, ordinibus, gradiantur acies edicit. In fronte magnum Ordinis Divi Jacobi magiſtrum cum equitibus mille quingentis, peditibus vero quinque millibus locat, reliquus, ſeptuaginta quinque peditum millium, equitum autem, millium terdecim & quingentorum exercitus ſubſecutus. Is namque cenſetur militum numerus in agro qui dicitur *Torrillus*, ad miliare à Sotogordo decimum

eo die pernoctatum eſt. Poſtero vero ubi eluxit, Guadalentinum trajicimus fluvium. ad veſperam Cugiar nobis ſeſe offert, hoſtium oppidum ingens, ac munitiſſimum. Præit ex Regis mandato magnus ipſe Compoſtellanus Magiſter, hoſtes in colloquium vocat, ad regiam invitat clementiam. mandata detrectant, ſe potius morituros forti animo, inquiunt. Juvenum conventiculis accitis ſeniores ad patriæ propugnationem adhortantur, ne à majoribus quiſquam degeneret, ſuadere nituntur, quos numeroſioribus aliquando copiis reſtitiſſe patriamque ab acrioribus hoſtibus ſervaſſe, prædicabant. non contenti mœnia tutari, in hortos foſſis ac repagulis cinctos, extra ſuburbia (ea quatuor erant) prodire audent. ſagittis ac plumbatis globulis tormentariis ex aggeribus noſtros excipiunt. Ex hortis tamen, atque inde ex ſuburbiis, ſed non ſine jactura noſtrorum fugantur. mœnibus igitur ſeſe includunt illi, nos tentoria ad obſidionem figimus, machinæ inſtruuntur primæ, ac propugnacula illico minoribus tormentis diruuntur, ad mœnia ſecunda foſſores, caloneſque omnes admoventur. mira erat murorum durities. accitur propterea majorum ænearum baliſtarum impedimentum quod per Gaditanum Marchionem adducitur. Nunciatur interea loci, Freyram oppidum & Bachor arcem, ad miliare ab exercitu tertium ad commeatus noſtros intercipiendos (niſi de medio tollantur) fore nobis infenſas. Rex igitur, amiciſſimum tibi, dum Oratorem ageret in Urbe, Comitem Tendillæ, cum equitibus ſexcentis, peditibus duobus millibus, Freyram primum (quod majoris eſſet momenti) ſpeculatum mittit. adit, illum ego ſequor. tentant per transfugam Zugiarianum ſenem, qui ad nos ſuis inſciis perniciem eorum ſentiens noctu exierat, præfectum arcis alloquitur, pollicetur, minatur. ad oppidi mœnia præfecto arcis nil auſcultante pugnam init. perimunt ex noſtris pleroſque, ex rupe quadam arci propinqua. per eundem interpretem Zugiarianum præfectum ſecundo in colloquium vocat; ſecuturos Freyrenſes, Zugiarianorum fortunam dicit. Ita re infecta in caſtra revertimur. Zugiariani baliſtis acrioribus, quas Marchio ductitavit, concuſſi terrentur. ut in avitis laribus (velut hactenus) vivere liceat, cæterum ſe venturos in regiam poteſtatem per Oratores petunt. rejiciuntur. ſeſe incluſi iterum fortiter propugnant. redit interea ad Freyrenſem provinciam cum majoribus copiis Comes, ſecumque quotquot muliones, agaſones etiam in caſtris erant, cum ſuis quemque jumentis, tanquam herbatum ducit. militibus armatis muliones, equis jumenta commiſcet. ita facto grandi cuneo, qua ex arce conſpici poterat multitudinem traducit, ut ad Freyrenſem deſcendant uberrimam convallem. Secturum ſe prius ſegetes, pugnamque deinde commiſſurum ſtatuit. Territi Freyrenſes multitudine, quod omnes milites eſſe arbitrarentur, ſuppellectilibus ſalvis, pro libertate tantum paciſcuntur. Freyram igitur eo die quo acceſſit, capit, munit. in caſtris tanquam rei bene gerendæ auſpicia ferentem, Rex honorifice Comitem ſuſcepit. De arce Bachoruna idem imperatum; aſſumptum præfectum. Zuguriani quoque vitam & fortunas vix impetrarunt, oppidum relinquunt, quocunque velint proficiſci libertas impenditur. Baciam vicinam urbem, cujus Legibus parebant, quod illuc filios, uxoreſque eventum belli, quem ſortiti ſunt timentes, præmiſiſſent, ſeſe conferunt. Hem quam lapſus jam ardente Junio calamum agito. Ergo vale. ex caſtris Bacienſibus. Idibus Junii. M CCCC LXXXIX.

EPIST. LXXI.

Pericula in hortis Baciæ. deſcribitur Bacia & ſitus ejus.

P. M. A. M. Joanni Arcimboldo Cardinali, Civi & Archiepiſcopo Mediolanenſi.

OPpidum Aſcanio, tibi autem, Urbis (oppidi dominæ) obſidionem, Reverendiſſime Præſul, ne mihi poſthac ſuccenſeas, deſtinare intendo. Lugiar habito in poteſtatem, cum parte copiarum, ſtantibus ſuo loco caſtris, expeditus Baciam ſpeculatum urbem ad lapidem circiter quartum Rex adit. Ab occidente colles illi adjacent eminentes, ſteriles, inculti. Ab his urbem deſpicimus. Per eorum collium acclivia latera ad nos, pedites hoſtiles aſcendunt: ex eorumque ſuperciliis nos acriter ſagittis & plumbatis exagitant. Scutati ad eos impetu facto mittuntur. Per collium latera hoſtes dejiciuntur. Datur inde nobis libera ſpeculandi urbem poteſtas. Ea eſt in eorum occidentalium collium radice ſita, ſuper edito leviter & ipſa colle. Habens à ſeptentrione, editulos amygdaletis plenos clivos, ab oriente vaſtam planiciem. Meridie ad ſtadia circiter novem iterum mites tumulos, quos inter urbemque Bacianam ſedent prædia, quæ *hortos* vocant fructetis vinetiſque plenos ad panſulas exſiccandas. ad unum namque uſum eos perficit Mahumetana ſuperſtitio, domibuſque æſtivis perpetuo tractu, atque ita continuis textos,

ut

ut una, cum urbe ſua, urbs eſſe videantur. Ab ea parte, qua meridiem planities ſpectat, levibus quibuſdam præliis, Parthico more, cum hoſtibus à noſtris anteſignanis commiſſis, receptui Rex, poſt ſpeculatum urbis ſitum, canere jubet, & in caſtra revertitur. Verum enim altero die qui fuit Junii pridie Idus, tentoria papilioneſque attolluntur. Bacciam gradimur, per eoſdem colles ad occidentem urbis vergentes, hortos ingredimur, ingreſſos fuiſſe pœnituit. intra irriguas namque foſſas, maceriesque multiplices, ac rivorum innumeros gyros, atque arborum denſitate, ita nos irretitos reperimus, ut magis ſepti videremur quam ſepiremus. Mira fuit hoſtium eo die ferocitas, mirus impetus, acris inſurgit pugna, cadunt utrimque non pauci. Duce *Raduam Zafargial* quondam Chriſtiano, Mauri ſua tutari nitebantur, noſtri ſumptam perſequi provinciam ſtudebant. Illi pro fortunis, pro libertate, pro laribus patriis, pro vita denique certabant. Noſtros gloria, quam Hiſpanis, inſitum eſt à natura, animæ præponere, ſtare contra cogebat. Raduano Zafargial ſtrenue pugnanti, perempti eo die quatuor equi fuerunt. Reprimuntur tamen hoſtes, ſole cadente, ac vallum in hortis, vallo opponitur, ubi non ſine magno diſcrimine pernoctatum eſt. Quom primum eluxit, ex omnium Procerum conſilio periculum ſentiens Rex, tolli ſenſim vexilla, tentoriaque & caſtra retrocedere imperat. Validiores inſtruuntur à tergo acies. Cornu dextrum magno Compoſtellano Magiſtro, ſiniſtrum Gaditano Marchioni creditur. Paulatim nos explicamus, & niſi callido ſtratagemate Rex hoſtes feſelliſſet, ingentem, omnium judicio, jacturam univerſus exercitus perpeſſus fuiſſet. Juſſit namque ut eorum Ducum tentoria, qui in conſpectu mœnium ſtationes haberent, erecta hoſtibus diripienda derelinquerentur. Ita prius compoſitis ordinibus exercitum Rex educebat, quam conſilium hoſtes intelligerent. Regredimur ergo, ſed verſis in hoſtes veſtigiis, ad eoſque meridionales leves tumulos, quos ſupra memoravi, traducitur exercitus. Quæ deinceps tempus mihi porrexerit, tibi miniſtrabo. Vale. ex caſtris Bacienſibus. Idibus Junii, Anno M CCCC LXXXIX.

Epist. LXXII.

Conſultatio de obſidione cum Regina. Foſſæ & caſtella circumducuntur. Raduan Zafargial hoſtium dux ſtrenuus perimitur. Strages hortorum Damaſci.

P. M. A. M. Aſcanio Mariæ Sfortiæ, Vice-Comiti, Mag. Ludovici fratri, S. R. Eccleſ. Cardinali.

PEr meas ad te Idibus Junii deſtinatas factus es certior, uti per tuas colligo, Zugiar ingens oppidum, Freyramque & Bachor ſub jugum miſſa, non mediocri dehinc diſcrimine Bacianos nos hortos fuiſſe ingreſſos, majore egreſſos. Ibi namque fere nobis contigit, quod juniores Hiſtorici, Chriſtianis inter Damaſcenos hortos implicatis quondam referunt in Syria contigiſſe, internitiem, ſcilicet. Compertum quidem habemus quicquid præſidii militaris Zagallo Regi ſupereſt, intra Baciam incluſum, bellatorum XX. amplius millia obſideri. Itaque poſitus in tuto Rex proceres accerſit, ferat quiſque quid ſentiat, jubet. periculoſam eſſe provinciam, quæ ſumpta eſt, omnes conveniunt; quare ſternenda Baciana cuncta circumvicina, quo facilius anno ſequenti inopia preſſi, capi poſſent, ſolvendamque obſidionem cenſent. Multi Zagalli virtutem animumque invictum ac felicitatem qui nobis à tergo ad lapidem tantum vigeſimum Guadixii eſt futurus, proponunt. alii non eſſe Baudillo ejus nepoti, qui Granatam tenet, fidendum, addebant. Qui Baudillus dato in obſidem filio (uti jam diximus) retenturum in fide Granatam pollicebatur. ſi namque ex urbe Granata Baudillus, ex Guadixio vero Zagallus totis viribus in nos eruperint, quid fore putandum eſſe ajebant, quom à fronte præcipue obſeſſorum tot millia deſperatis animis ſimus habituri? neque deerant qui commeatuum penuriam, qua univerſa Bethica urgetur, eſſe non parvi faciendam commemorarent. Non defuere tamen etiam, qui nullo pacto terga eſſe vertenda conſulerent. Variæ Procerum hæ ſententiæ ex mandato Regis, ad Reginam per celeres tabellarios Gienium, ubi ad immittenda neceſſaria commorabatur deferuntur. à Regina literæ in hanc ilico ſententiam reportantur. Capeſſendam animo præteritorum exemplo felicitatem, cui cæleſtia affuiſſe numina conſtat. eoſdem eſſe atque jam infirmiores hoſtes, quibuſcum actum eſt ad hunc uſque diem; eam eſſe belli ſummam, eoſdem qui prius

faverint, cælites affuturos, illis diffidere periculoſum eſt, ne nobis ex fautoribus, infenſi efficiantur; provinciam nullo pacto deſerendam, ſe autem à mortalibus, belli nervos (pecuniam utpote) atque alimenta, auxiliaque potiora, ſi opus fuerit, exhauſturam. Superos vero votis precibuſque perpetuis, ſuo Virginali nympharum choro admixtam, ſe in eundem animum retenturam ſumma fide reſcribit. gratos eſſe ſuperos, atque piis eorum poſtulatis audientes repetebat. Figitur ergo pes à tergo nobis recta ad meridiem ad lapidem ſextum, oppidum exſtat Canillas ingens, arte ac natura munitum. Id ſi pro hoſtibus ſervaretur, nil minus obſeſſi nos, qui medii eramus, quam hoſtes fuiſſemus. mittitur idem Comes, qui Freyram. deſerunt trepidi hoſtes oppidum, domibus prius exuſtis. Comitis ſemper ego tanquam Æneæ mei latus ſervo. Imus, oppidum capimus, præſidiis munimus, bonis avibus in caſtra revertimur. De locanda igitur obſidione ne quicquam ad obſeſſos alimenti importetur, ne etiam Zagallo de rerum ſucceſſu, ſignificatum egredi cuiquam liceat, cogitatus omnis, omne conſilium, omnis tandem opera atteritur, ad ſpem ſalutis hoſtibus demendam. A ſeptentrionalibus (quos diximus) collibus per orientalem planitiem, ad meridionales uſque tumulos, ubi exercitus inſidebat, foſſa ingens, ab urbe tamen ad ſtadia circiter quinque, circumducitur. In foſſæ ad nos marginibus, Caſtella duodecim per ſuos tractus eriguntur, ſingulæque in ſingulis centuriæ delectorum militum conſtituuntur. Latus occidentale duces, alternatim ſuis noctibus invigilant. Mille interim rerum viſu dignarum, inter utraſque copias ſingulatim turmatimque quotidie acciderunt. quæ ne grandibus elephantibus minutas ad veſcendum eſcas porrigere videar, eſt conſilium præterire. Diales iſti noſtri ſi aliquando prodibunt, oſtendent. Hoc unum minime conticebo, ad hunc uſque diem qui Auguſti eſt pridie Idus, nullum unquam præteriiſſe, quin illata utrimque vulnera, quin ſanguis effuſus. Perimitur is qui veluti Trojanus Hector Bacenſibus unica ſpes erat *Raduam Zafargial*, ex noſtris *Ioannes Luna* Aragonius eques primarius Regi chariſſimus, ac univerſis caſtrenſibus, annum nondum natus primum & vigeſimum. Caſtra diviſa, Princeps illuſtriſſime, habemus hodie in collibus, quos diximus, ad meridiem, Rex ad ſeptentrionem impedimenta miſſa. His præeſt Gaditanus non jam Marchio, ſed dux. utrimque infeſtantur hoſtes, arbores illis, hortorum maceries, ac ſegetes indies magis ac magis abſcindimus. Guadixium hinc etiam per tres egregios belli duces, Comitem videlicet ipſum Tendillæ, Alſonſum Aquilarum, Ludovicum Portucarrerium, multorum per ſe quiſque oppidorum dominus incurſione perturbari Rex imperat. adeunt ejus conſpectum. Quartana Zagallus laborat. Exiit tamen cum ducentis, quos ad ſui corporis cuſtodiam equitibus habebat, peditibus innumeris, certatum eſt leviter. exuruntur eo inſpiciente ſiccæ quædam nondum meſſæ ſegetes, triticeæ ſecantur, & aliæ. redit ille febri ſua oppreſſus in urbem ſuam, nos victoria comitante ad caſtra regredimur. Tu autem vale, candidiſſime Patrone. ex caſtris Bacienſibus. Pridie Idus Auguſti, Anno M CCCC LXXXIX.

EPIST. LXXIII.

Quæ gerantur in caſtris. mira inter diverſarum nationum milites concordia. de hoſpitalibus caſtrenſibus. domus eriguntur ad hyemem ferendam.

P. M. A. M. Joanni Arcimboldo Cardinali, civi & Archiepiſcopo Mediolanenſi.

QUis tibi guttur, purpurate Præſul; tritici granulo quondam aut ficu exigua contentum, ita diduxit, ut Charybdea voragine protenſius iſtud modo habeas. tu brevibus me ſcribere, inquis. Ego autem qui parvo labore iners æſtuo, & epiſtolam, non legulejorum inextricabile volumen exaro, haudquaquam id fatebor, ac ſi forte ad eam quæ tibi proxime Aſcanianæ alligata miſſa eſt, alludis; ego eam, nullam, non brevem appellarim. Sed ad noſtrum inceptum redeamus. Ex caſtellis & repagulis, de quibus ad Aſcanium, hoſtes exanguſtantur, veluti coluber qui fracta cervice, cauda minatur, erumpunt obſeſſi quotidie, opera munitionum diſturbaturi, feriunt, vulnerant, venenatis ſemper aliquos ſagittis, plumbeiſque globulis transfigunt, ſed nunquam alacres, nunquam ad libitum ulti redeunt, cladibus ſemper ipſorum noſtra penſamus vulnera. ex duodecim Caſtellis tamen, unum ſuper rupe quadam, occidentem verſus ſtructum, ad vivum illis fontem, quo per urbem fluente paſſim piſtrinabantur, auferendum, areas etiam quas ſub pedibus caſtellum ipſum habere fonti proximas videbatur, quatiendas, ne per eas liberi (uti prius) vagarentur, miro robore impetunt, inſperato tumultu adſunt, atrox pugna committitur, priuſquam auxilia integra

integra è caſtris adventarent. quingenti è noſtris vulnerati. rejiciuntur tamen votorum inanes. De circunducendis etiam per arduos occidentales colles objicibus muris, quos alternati duces perpetuis cuſtodiebant excubiis, ſermo inter Proceres coram Rege movetur, ut hoſtes acrius animo frangantur. De domibus quoque ſibi quiſque conſtruendis cogitat. Duo interea, dum aliquid novi emergat, meo judicio memoratu digna tibi, optime Præſul, narrare intendo. Incredibile dictu eſt, inter tot diſſimilia variarum regionum Idiomata, diverſos mores, varias peditum octoginta millium equitum quindecim diſciplinas, ſummam eſſe inter caſtrenſes Concordiam. Regiæ Majeſtatis eſt tanta reverentia, ut nullus ad hanc uſque diem tumultus exortus, quicquam perturbarit. nulla hic latrocinia, nulli in itineribus graſſatores, ſingulares rixæ nullæ. Aſt ſi quæ forte emergunt, ſubitis in autores ſeveris animadverſionibus cæteri deterrentur. Quis unquam crederet, Aſtures, Gallecos, Biſcaynos, Lipuzcanoſque, Cantabrorum montium intra Pyrenæos incolas, homines vento leviores, ſeditioſos, indomitos, pervicaces, inter eos ipſos diſſidiis perpetuo ſtudentes, ac veluti rabidas feras ſeſe invicem in propriis domibus, quantumvis levi cauſa, trucidantes, potuiſſe cuneo manſuefactos convenire? Quis Oretanos Toletani Regni incolas, vafris ac zelotypis Vandalis connecti unquam potuiſſe putaret? Unanimes tamen omnes, ita militiam in una caſtra concluſi exercent, ita præſidum præfectorumque dictis parent, ut una domo, una lingua, eadem diſciplina educatos univerſos arbitreris. Urbem Platonica Republ. inſtitutam, noſtra caſtra crederes. Hoſpitalia poſt hæc tentoria quatuor ingentia, providum Reginæ pietatis inventum, eſt operæ pretium videre, ad remedium hæc & medelam non ſauciorum modo, ſed quovis morbo laborantium erecta. Medicorum, pharmacopolarum, chirurgorumque & reliquorum ad miniſteria addictorum, is eſt numerus, is eſt ordo, ea diligentia, rerum ea copia, ut neque ſuburbano veſtro Sancto Spiritui, neque vaſto illi tuo Mediolanenſium cedant Hoſpitalibus. Regia impenſa quicquid languoris, quicquid accidentis emergit, ni ſtatus cuique à natura dies aſſit, abſcinditur. Dum geminas has epiſtolas curſor laturus de diſceſſu mentitur, trecentorum amplius hoſtium ſtrage, noſtrorum ſanguini parentatum eſt. ab impedimentorum quidem parte laceſſiti hoſtes, in inſidias noſtras à Rege poſitas intra foſſas inciderunt. neque enim unquam provocati certamen detrectabant, fractos poſthac illos animo ſenſimus. ab ea namque die parcius evagati ſunt. interrogati poſtmodum, quid ſpei haberent, cur ita pertinaces extrema operiri velint: hyberna frigora ac nives, quæ horrentes ſolent in ea regione decidere, auxilio ſibi fore; interim nil defuturum, milites nullo pacto equoſque ſub dio noctes perpeſſuros ajebant. Itinera præterea ſi pluat, cæno, ſi non, concreta gelu, per aſperos montes qua importanda ſunt alimenta invia futura. His Reginæ nunciatis, ſterni vias, ſuper fluminibus mediis ſublicios fieri pontes, montium compendia aperiri, adſcenſus arduos æquari imperat. in caſtra dehinc ſe venturam ad laborum & periculorum partem pollicetur. Ubedamque propius è veſtigio pergit. Regina hæc ajebat, nos domos nobis, ut inanem obſeſſorum ſpem illudamus, ædificare cœpimus. Curſorem, ex ſui generis inſtituto, mendacem, petaſatum jam, ut poſt noctem concubiam diſcedat, eſſe ſcio. Claudo igitur epiſtolam, & vale. Ex caſtris Bacienſibus pridie Idus Auguſti, Anno MCCCCLXXXIX.

Epist. LXXIV.

Quam lenius viro Martiali vibratur haſta quam ſulcare papyrum.

P. M. A. M. F. Condulmario, Protonotario Apoſtolico, viro Italo, docto.

Promere vix poſſum, Condulmari optime, quanta oppletus ſim lætitia, quom te virum Italum ingenio à natura pollentem, ab arte vero, laboribus & vigiliis, eximia doctrina ornatum in Hiſpania eſſe intellexi. Rubore ſuffultus ob amicorum accuſationes, rectene fecerim, quod in Hiſpaniam me contulerim, nec ne, ſolum me fuiſſe, qui ex viris Italis Italiam deſeruerim, exiſtimans; in deliberatione ſæpe ſtatuebam. poſtea vero quam te Antoniumque Giraldinum Amerinum nigro & ipſum inſignitum galero, viros qui me non minus omni virtute & meritorum genere, quam luna reliqua minora ſidera ſuperatis, hanc vobis patriam elegiſſe cognovi, erubeſcere penitus deſii; animum captavi, mihi ipſe placui, imo & me feliciorem arbitratus ſum. quid enim vobis ſeſe clarum offerebat in Italia? quem ingenii vel infimi cibum præbeat quiſquam? hacne tempeſtate noſtri Principes Itali quicquam, à quo magnum aliquid laude dignum ſperari queat, aggrediantur, tute teſtis es. Abrado igitur ab

ab hac die qua te Hiſpanum effectum eſſe ſcio, omnem de meo adventu pœnitentiam, nihilve unquam effeciſſe me, quo magis delecter, poſthac profitebor. Quæ in caſtris gerantur, per Conchenſes milites, inter quos, primarios multos miſiſtis, tibi ſignificatum iri paſſim exiſtimo. multi namque ad parentes uxoreſque ac reliquos propinquos, hæc examuſſim veſtigata ſcriptitant. Parcam igitur ego chartæ ne pereat, nec lacertos lanceæ geſtamine fatigatos calamo laſſare curabo. Durius quippe mihi eſt aliquando ac moleſtius papyros ſulcare quam vibrare haſtam. eſt mihi à natura hic torpor inſitus, ut invitus calamum ſumam. Ergo vale. ex caſtris Bacienſibus. Idibus Auguſti Anno M CCCC LXXXIX.

EPIST. LXXV.

Quæ vita militis. Quæ ſub umbra. Quam varii ſint hominum guſtus & affectus. Quam tutius ſit amicos quam nummos theſaurizare.

P. M. A. M. Gabrieli Ciminio, Viro Italo, erudito.

EAdem ambos ſiderum vis impulit, ut patriam poſthaberemus. Sed non iiſdem regimur ſiderum habenis. ocioſus namque tu Cardinalem ſequeris Hiſpaniarum (hoc illum titulo Reges volunt appellari) tectò gaudes & umbra, vino de cellariis obbis, & vegetibus exhauſto, paneque recenti frueris, nos pro tecto cælum, pro umbratili galero galeam geſtamus, vina ſole urente corrupta, panem mucidum vix aſſequimur aliquando. Sed tunc præcipue blandimenta deſunt nobis omnia, molliciesque omnis abeſt, quando (ut ſæpe accidit) mutare caſtra, vel è caſtris acies ad longinquos hoſtes impetendos miſſæ, proficiſcuntur. utram tamen vitam, mi Gabriel, malim ſi fateri coëgeris, hanc dixero. Sunt hominum non pauciores numero voluptates, quot facies. Variis agimur cæli affectibus, diſcolores inde res noſtras, noſtroſque diſcurſus eſſe oportet. Dubitare te, inquis, an te, mi Gabriel, diligam, quod literas ad te crebras non mittam. Et ſi pauciores quam velles meas accipias, amorem tamen non propterea tollo, fœnerator ſum avariſſimus. Scio quanto majus ſit lucrum, animos hominum aucupari quam pecunias. hæ namque ſi amentur, nos ipſos furantur, implicant, irretiunt, cor à nobis alienant, nec reſpondent amori unquam. Auferunt igitur à nobis nos ipſos ſine lucro. Amare autem hominem, amore dignum præſertim, eſt non modo lucrifacere, ſed etiam mercem præſtitam duplicare. Redamantis enim animum recepimus, niſi in ingratum ſeminaverimus, ad noſque noſtrum non minus liberum, imo & ſumme gaudentem redire ſentimus. hinc igitur colligito, poſſitne, mi Gabriel, à me tui memoria dilabi, qui tanta polleas doctrina, moribuſque præditus ſis vehementi amore dignis. Vale. Reverendiſſimo patrono tuo purpurato dici velim oſcula ſacrarum manuum meo nomine. Ex caſtris Bacienſibus. Idibus Auguſti, M CCCC LXXXIX.

EPIST. LXXVI.

Quæ & quanta utilitas prodeat ex neceſſitate. quæ ſit ad ſuperos via.

P. M. A. M. Alexandro Geraldino præceptori minorum filiarum Regiarum, de morte Antonii fratris ejus Protonotarii.

EXutum veſte mortali fratrem tuum Antonium Geraldinum Protonotarium ſignificas, mi Alexander; te propterea vitam fore poſthac acerbam amaramque, dum vixeris, acturum dicis, extra patriam. In illo fratre, charum parentem, tuæ peregrinationis callidum ductorem, ætatis tuæ moderatorem eximium amiſiſti, fateor, & vitæ magiſtrum. Aſt ſi felicitatem illius tuumque commodum cum incommodo penſaveris, ſi illum tu æqua lance viventem obſervaſti, uti decuit, amorque ipſius erga te intimus promerebatur, nihil invenies, propter quod torquere te debeas aut proſternere. Sub tutela tu illius, tanquam veri parentis agens mollis, blanditioſus, ac tener enutriebare, adeo ut grandævus effectus, non minus lalare tuum fuiſſet, quam quum mammas peteres infans. navigabas tu, illo tuam navim per fluctus regente ſecurus, profundum dormiebas, nulla tibi erat de te ipſo cura; nulla de futuro ſolicitudo, inermis ad negocia humana, virique officia, delicioſus ſurgebas. utilis igitur, non incommoda fuit illius transmigratio. diſces namque per teipſum vivere, nullo (extra te) duce gubernari. polles ingenio, rerum experientia, ſi vitam annos aliquot excolueris, in virum evades prudentem. excutit naturam dormientem neceſſitas, artes invenit, quibus homines emergant. hæc de te multaque alia, quæ ne prolixus videar, eſt conſilium præterire. De illo autem quid eſt cur doleas, quod ex teterrima valle miſerrimoque ſpecu ad ſplendidas lucidaſque, ac ſummis gaudiis & felicitate oppletiſſimas

ætheras

ætheras ſedes evolaverit. invidere hoc tuum erit, non amare. adſcendiſſe vero illum ad ſuperos, non video cûr ambigendum ſit. Creaveratne Deus heroicam illam animam, illam doctrina multiplici refertiſſimam, harmonia cæleſti, poëtica oratoriaque rite cultam, ut iri eam perditum pateretur? Qualis erat Lyricis, quantus pede libero inſurgebat? Quis præterea divini cultus illo curioſior? Quis ſui creatoris amantior? Cum itaque extra patriam, id eſt, in hac peregrinatione, Deum tota mente coluerit, amaverit, adoraverit, ipſius Dei Juſtitia liquefieret, niſi nunc illum in proprio ſinu ſuper choros cæleſtes gaudentem beatumque, Deus ipſe foveret. Temperato igitur ratione media quod eſt aliquando tempus deleturum. Vale. ex meo tentorio. x. Cal. Sept., M CCCC LXXXIX.

Epist. LXXVII.

Salus & vita ſunt Leges in bono viro: pernicies in pravo.

P.M. A. M. Joanni Mariæ Sardo, condiſcipulo à teneris.

FRatris mei Joannis Baptiſtæ Anglerii literis literas annexas tuas habui, amice chariſſime. Quod raro vos meas habeatis, ego autem veſtras, neque adſcribendum eſt incuriæ, neque amoris defectui cenſeo imputandum. Diſtamus namque nimium. Legibus Jovis ac ſolis invento, te operam dare cœpiſſe inquis. laudo ſummopere. Spero namque te in legitimum Juriſconſultum, quia bonus es, evaſurum. eſt quippe Legum peritia, in animo fero, in ingenio tetrico, gladius in manu furentis: in bonæ vero naturæ viro, ſpes & refugium miſerorum, ſolamen afflictorum, perturbationum remedium, mens & anima, pax & bonum patriæ. Hic ſuper omnia ſidera lucidus, ſplendens, formoſus; ille teter, obſcurus, turpis. hic ad ſalutem omnium & commodum tendit; ille ad perniciem nititur. Sequere igitur Legibus armatus naturam ducem, æquitatem, Judex aliquando cauſarum creatus, ſectator, & te patriamque liberabis. Vale. ex caſtris VIII. Calendas Septembris, Anno M CCCC LXXXIX.

Epist. LXXVIII.

Offert fratri literas regias.

P.M.A.M. Joanni Baptiſtæ Anglerio, fratri amantiſſimo.

CUpis habere commendatitias à meis Regibus literas, ad Principem Senatumque Venetos, quorûm ſtipendio militas. Eas propediem mittemus. imperatum namque eſt inſigni viro Dn. Columbæ (id eſt Secretarii primoris nomen) ut eas conſcribat, ſcriptasque ad Reges eorum ſtemmate ſignandas, ferat. Non licet per hunc nuncium illas mittere, cum jam calcaribus impoſitis, ut hoc claudam epiſtolium exſpectet. Quod bene valeatis omnes, uti ſcribis, delector ſummopere. Valeo & ego. De his quæ in caſtris geruntur, ubi armatus ago, per alios intelliges, aut aliquando ſi dabitur, per mea ſcripta cognoſces. Nequeo ullo pacto quæ ſemel ad hominum quempiam ſcripſerim, eadem repetere. Vale. ex caſtris Bacienſibus. V. Calend. Septembr. M CCCC LXXXIX.

Epist. LXXIX.

Quid gubernatori aut judici ſervare conveniat.

P. M. A. M. Georgio, proximo à ſe fratri.

MEo rogatu Ludovicus pro nepote moderator Mediolanenſium, gubernaculum tibi Montiæ oppidi celeberrimi eſt impartitus, uti fateris. Si operam dederis, ut æque juſteque is populus per te gubernetur, animum ad altiora tibi quærenda præſtiteris. Id autem quod optamus, efficies, ſi te integrum, modeſtum, etiam cunctis, exhibueris, ſi minæ, ſi blanditiæ, minime te flexerint. Memineris te in eo corpore caput fore, cives autem à te regendos, membra. Quod ſit capitis officium, diligenter ſcrutator. bonis omnibus ſavebis, cum his tua ſint commercia, tua conſuetudo. ſenes rerum experientia vigentes, ſed eos minimè factioſos conſulito, malis adverſator. Datum te eſſe iſtis civibus non dominum, ſed fidum miniſtrum conſiderato. quum punire quenquam ſtatueris, cave ne perturbatus judices, ne placuiſſe tibi, quod delicta repereris, quiſquam ſentiat, repeiſſe crimina doleto, reperta ſcindito. Scito tandem imminere hominum rectoribus à Deo, quicquid ab eis inferiores extimeſcunt. Si ergo recta lance juſtitiam, æquitate ſemper inſpecta, libraveris, & exercueris in parvis, quæ tibi ſunt credita, amplior tibi ad majora campus patebit. Literæ meorum Regum ad Principem Senatumque Venetum commendatitiæ, quas à me petiit propediem, ad Joannem Baptiſtam juniorem nobis fratrem mittentur. Interea valete omnes. ex caſtris. V. Calend. Septembr. M CCCC LXXXIX.

EPIST. LXXX.

Regina venit ad caſtra. Quid actum. Quæ colloquia. quæ induciæ cum obſeſſis. dedit ſe tandem Bacia.

P. M. A. M. Aſcanio Cardinali.

RArius ad te literas mitti, quam tua ſitis exigat, Illuſtriſſime Princeps, inſinuas. Accuſatione iſta ſuperbum efficis Martyrem, & ambitioſum. Grande namque quid eſt, algentis officinæ inſtrumenta, à tanto Principe, ſi non deſiderari, quod minime putandum eſt, peti tamen, & quamvis ſuccenſere mihi aliquantiſper videaris, ſerio dictum arbitror. Scis enim apud nos, neque columbas epiſtolarum gerulas enutriri, neque Dædaleos eſſe curſores, qui ab hac extrema littoris ora ad vos ſine urgentiſſima cauſa curent proficiſci. Ab Auguſto menſe nullus (ni fallor) è caſtris deſtinatus. Negligentiæ igitur aut incuriæ haudquaquam adſcribendum. Sed ad rem (minutis, quod ſi ſingula vellem proſequi, tædium gignerent, omiſſis) Reginam ſcito ad caſtra, uti promiſerat, veniſſe. Ea virgineo nympharum haud aliter acceſſit choro comitata, quam ſi ad alicujus filii nuptias. Noſtrorum animos jam longo labore, gravibus vigiliis, æſtu, algore, eſurie fatigatos, adventus ejus erexit: Firmavit, induruit, hoſtibus omnem ſpem eripuit. Septimo Idus Novembris caſtra ſalutat. In tertium inde diem luſtrare urbem, ut eam ipſamet ſpeculetur, conſtituit. Acies, ac ſi cum hoſtibus collatis ſignis conſerendum foret, inſtruuntur. Recta per occidentales clivos, qua vir exercitum traduxerat, ad ſeptentrionale usque latus Rege illam & Petro Gonſalvo Mendotio Cardinali comitante, perrexit. Obſeſſi ſeſe nobis perbelle inſtructi, intra aggeres oſtendunt. Gaditanus interea Dux cum paucis propius accedens, per interpretem, copiarum hoſtilium præfectum in colloquium vocat. Luſtrant cum Proceribus reliquis urbem Reges. Hic animos hoſtium mollire contendit, imminens prius Bacienſibus quam conſilium aperit. Graviora ipſis quam Malacenſibus Reges minatos fuiſſe nunciat, ſibi creditiſque illi à Zagallo civibus conſulat, hortatur. monet ut ad Reges ſupplex veniat. Se apud Eos patronum illi futurum. Regiam malit clementiam quam ſeveritatem experiri, ſuadere nititur. Vanam eſſe illorum ſpem in adventantis jam hyemis horrore poſitam, cum ad hyberna frigora ſuſtinenda domos ſibi miles quiſque conſtruxerit, oſtendit; viſurum ſe compoſitam urbem, ſi ad caſtra gradiatur. Reginam præterea ad confirmandos militum animos eſſe in caſtris, quæ in avitis Regnis reliquit in mandatis, ut recentes milites, qui feſſorum loco, ſi opus fuerit, reficiantur præſto ſint. Vitam potius quam aſſumptam provinciam deſerendam affirmat. Hæc atque hujuſmodi multa, regio nomine dux Gaditanus. Bacienſis vero præfectus, rem Bacienſem non eo eſſe ſtatu, quem arbitramur, neque tanta rerum adigi obſeſſos penuria, uti nos putamus, inquit. Si tamen tridui dentur indutiæ, ſe ad Proregem, à quo ipſe una cum urbe dependet, ac cæteros plæroſque aliarum arcium præfectos, ſine quorum conſilio ſupervacaneum eſſet quicquam tractare, rem per nuncios delaturum, unaque omnes ſe miſſuros Oratores pollicetur. induciæ annuuntur. de offenſis utrinque tollendis, fœdus icitur. ſeſe hoc triduo milites mutuo utrinque ita commiſcent in campo, quod utri eſſent hoſtes, utri amici, minime liceret è collibus diſcernere. Statuto die Oratores mittunt. Inanes petunt conditiones, ut noſtri Rex & Regina exercitum ſolvant. In ſextum ſe menſem daturos urbem, ſi Proregem præfectumque ipſum quorundam oppidorum dominos veteri ſtatu reliquerint, ſi pecuniarum ſummam, quam ipſi petierint, fuerint impartiti. Irati Rex & Regina, tanquam deluſi, fronte minaci Oratores dimittunt. Diem protrahunt ex die. Venit jam tandem Prorex ipſe, ſe daturos urbem intra diem quindecimum, niſi Zagallus Rex ex Guadixio ipſos obſidione liberaverit, ſi libertatem, ſi fortunas incluſorum, ſi in patriis laribus poſſe manere exoraverint, paciſcuntur. renuentibus hæc Regibus, tacito illis murmure ad aurem, quicquid Zagallus poſſidet, Prorex pollicetur. Quæ petiit, aſſequitur, ad obſeſſos regreditur. Lætos vidimus eo fœdere Reges, ſexdecim primorum urbis filii mittuntur obſides. Per præfectum militum Prorex, quo in ſtatu res ſint, Zagallum monet, pacta confirmat miſer Zagallus. In nonis ergo Decembris nos Baciam urbem ingredimur, vexillo crucis appoſito, Vos in veſtra Urbe quæ caput eſt Religionis, cujus eſtis adamantini cardines, pſallite & plaudite, ac valete. ex ipſa urbe Bacia. VII. Id. Decembr. M CCCC LXXXIX.

PETRI

PETRI MARTYRIS A. M.

EPISTOLARUM

LIBER TERTIUS.

Epist. LXXXI.

Deduntur Almeria & Guadix, & quæcunque Zagallo parebant. venit Zagallus. de Regis noſtri ſuſceptu. de Regum & exercitus diſcrimine.

P. M. A. M. Arcimboldo Cardinali, Mediolanenſi.

IAm vereor ne ſim Aſcanio ſuſpectus, quod plura tibi aliquando majoraque ſignificem, unam enim illi civitatem Baciam ſcilicet ſum impartitus. Tibi vero eſt animus integram cum duabus urbibus & municipiis innumeris (ſi mei Reges patientur) regionem, victumque Regem, dum fortuna fuit inſignem condonare. Bacienſibus compoſitis rebus ſeptimo Idus Decembris, ut alimenta ſibi quiſque in decimum apparet diem, ſignaque quocunque ierint, ſequantur per præcones edicitur. Movemus verſis (qua milites feſſi minimè credebant) veſtigiis. Ad maritima Montana præmittitur cum Prorege Bacenſi & præfectis arcium quæ ſuperant, notiſſimus Tendillæ Comes amicus veſter; medium Rex tenet. A tergo cum reliqua parte copiarum, Regina, ne quis retrocedat, ſubſequitur. Ex itinere, agente Pro-Rege, Purcena inſigne oppidum portas nobis aperit, multa cum eo montana oppida illius ſtatutis parentia, una ſeſe dedunt. Filabrium inde montem cælo æqualem, aggredimur, cum ſummo diſcrimine ſuperamus. Inter nives ac gelu concretos rivos, ſub dio pernoctavimus. Jumenta plæraque, pediteſque non pauci, ea nocte frigore riguerunt, atque animam exhalarunt. Erat ventorum fera rabies, tanta ut vix equis ſtare liceret. Fuit diſperſis ſummo adjumento mirus ille dux Gaditanus, qui in montis cacumine caſtra metatus eſt, igneſque paſſim incendi maximos juſſit, ut illis ducibus per invia nemorum ac rupium anfractus devii regerentur. Poſtero nos die Tabernas Porcenna majus oppidum excepit. In ejus planitie caſtrametamur, ut poſtergatæ exercitus reliquiæ colligantur, unum ibi diem commoramur integrum, nocteſque geminas. Albam, Calahoram, Fignanam, Sergam & Laurocennam, oppida cum ſuis quodque vicinis oppidulis in Guadixenſis agri gyro ſitis, Prorege quem omnis ea regio mire obſervabat, perſuadente, per Comitem in Regiam poteſtatem veniſſe nunciatur. Eademque hora ab Guadixio, Regi egregius mittitur à Zagallo ſonipes, quem illico victum Regem ad victorem ſuum venire ſupplicem, qui nunciat ſubſequitur. Ut brevius igitur fiat, adventanti Zagallo, iter, utque inſtitutum Rex proſequatur, movet ex agro Tabernarum, decimo Calendas Januarii. Ad tertium inde lapidem ex tranſverſo à longe prodeuntem, vidimus Zagallum Regem. Obviam illi Proceres quidam, quibus & ego me addidi viæ comitem mittuntur, adeuntem, nos ex Regis noſtri mandato, Regem ſalutamus. Ductus ad Victorem victus, ex equo ſupplex humiliſque eveſtigio deſcendit, manum Regi oſculandam, in ſervitutis argumentum, inſtanter petit. Fortunam, purpurate Præſul, animo dimetiens, illi fere condolui, exlex erat ac barbarus, fateor: Rex tamen, atque idem egregius virtute bellica. Demiſſionem ejus Ferdinandus improbavit, ejuſque rei conſultores accuſavit ruſticitatis, non decuiſſe Regem, quamvis Regno ſpoliatum, Regi, licet victori, ita dejectum aſſurrexiſſe, in equum ut ſtatim reponatur, imperat. atque ita paſſibus æquis, ad tentoria noſtra, quæ in Almeriaco littore, ad lapidem à Tabernis undecimum, ad ipſius Almeriæ proſpectum poſita erant, una proficiſcuntur, icta per Proregem Præfectumque militum Bacienſem ipſius nomine fœdera firmant. Poſtero vero die ex imperio Zagalli ſeſe nobis Almeria dedit. Almeria domus Veneris, autumnus perpetuus, ſtridentibus alibi horrenti frigore cunctis, decantatos hic hortos Heſperidum reperimus. In ejus arce ſumma, Dominicæ natalis diem noſtro ritu feſtis ſolennibus per Reginæ (quæ & ipſa præſens erat) initiatos celebramus. Almeria præſidiis ad rem munita per anguſta montium compendia, per ignotas homini rupes, per valles teterrimas, ex quarum fundis vix oculis cælum patebat, Guadixium ducimur.

Ah victorum temerarios auſus mille in locis! niſi attrita formidine pectora hoſtibus fuiſſent, interceptos Regem & Reginam, & quicquid erat Hiſpanæ nobilitatis, adeo habuerunt, ut ſi nobis inſano aliquo excitatore duce, triginta tantum armati anguſta vallium occluſiſſent, ad unum licuiſſet vinctis poſt terga manibus, captivos abducere. Guadixium tandem longis itineribus, & (ne pœnitentiæ locus detur) celerrimo paſſu gradimur, in ejus planitie caſtrametamur. Popularis tumultus in urbe exoritur, eademque hora, venti adeo atrox vis inſurgit, ut tentoria everteret. Popularis per Zagallum tumultus, & ventorum furor, per auroram ſedantur. Guadixium ergo capimus & præſidiis munimus. Zagallus Rex præfectique arcium omnes, pro ſua quiſque dignitate donati, icto fœdere ut in Africam trajiciant, ne victi quicquam ſub eorum ſpe moliantur. Exhauſtum erat regium ærarium, pecuniæque deerant, propterea ad perſolvenda quæ Zagallo promiſerant, quicquid argenti cælati, quicquid toreumatum apud Proceres repertum eſt, mutui ſumpſerunt. Ita jam tandem, longa belli moleſtia fatigati, Giennium pridie nonas Januarii alterius anni, quo die, Reverendiſſime Præſul, ad te hanc epiſtolam deſtino, regredior. Vale. Gienni, poſt felicem de truculentis hoſtibus victoriam, pridie nonas Januarias Anno M CCCC XC.

EPIST. LXXXII.

Qui homines ſint viri, & quæ animalia bruta.

P. M. A. M. Protonotario Condulmario.

INvitas Martyrem, ut, ſi aliquando incolumis è caſtris evaſerit, ad te Concham proficiſcatur. ubi te domum dicis habere opulentam, lautaque promittis convivia. nec me opulenta tua domus tangit, nec tua movent convivia. Ibo, quia te virum egregium virtute; conterraneum mihi, propter te ipſum, non propter tua te cupio videre, alloqui, complecti. Solos namque illos eſſe homines, re ipſa judico, qui virtutibus pollent, cæteros nomine tantum, re autem animalia bruta, ut quiſque appetitu regitur vario, diverſa cenſeo. Feros homines à leonibus, timidos à leporibus, rapaces à lupis, à vulpibus doloſos ac fallaces diſtare, parum animadverto, quia neutrum ratione ulla, utrumque dominante appetitu regitur. Mortalia igitur iſta tua, quæ poſſides, mortalibus impartitor, mihi animum tantum ſervato amicum. Gienni parta victoria VI. Idus Januarii, M CCCC XC.

EPIST. LXXXIII.

Quis artis Phyſicæ fructus. Quid ſit officium Phyſici. Quis adulter Phyſicæ. Quid trahat hominibus animi quietem.

P. M. A. M. Baptiſtæ Sardo, condiſcipulo in patria à teneris.

PHiloſophiæ ac Phyſicis, poſtquam jam grandior effectus es, Catonem imitatus, operam dare cœpiſſe, ut fratrem tuum Legibus, alias audiveram inquis, perſeveres necne, exopto cognoſcere. hoc namque virtutis eſt ac rationis, illud autem voluntatis. nam neque probandus ille, qui provinciam aliquam, etſi laudabilem, ſumpſiſſe videtur, niſi ad finem uſque perſeveraverit, neque prudentis erit ab initiis rerum, judicium de rebus ipſis temere facere, cave ne te difficultas terreat, neve ab incepto deſiſtas. quanto namque durius quid aſſequimur, eo dulcius illo fruimur acquiſito. Habeto ſemper ante oculos, ignominioſum eſſe decidere à bono propoſito. Bene eligere, fortiter apprehendere, vigilias, laboreſque otioſæ vitæ præponere, tranquillitatem animi, bona etiam cuncta pollicentur. Perſeverantia vero, quæ illæ promittunt virtutes, ſola impartitur. Sed præter cætera, hoc unum animadvertito, ne te prius Phyſicum eſſe foris profiteare, quam verum te Phyſicum boni omnes amici judicarint, ne te (uti Plato inquit) Phyſicæ adulterum, non maritum merito quis poſſit appellare. quandoque tandem per dura peritorum examina & coronas, per igneas atque ardentes officinas, ad artis exercitationem prodieris, ita pecuniarum aviditatem fugias, ut Philoſophum te eſſe memineris. Ita pecunias ad neceſſaria comparanda exoptes, conquiras etiam, ut hominem oportet. neque enim illas nimium affectare decet ſapientem, neque ſine illis, honeſta habere fas eſt cuiquam. Tenebis igitur medium, mi Baptiſta, ſi aliquando ad concurſationes ægrotantium deveneris, & ſumme laudaberis, tibique cuncta Numina favebunt. Et vale. Fratribus tuis Philippo & Petro, Mariæ dici velim meo nomine ſalutes. Gienni poſt ſtratos à meis Regibus feros noſtræ Religionis hoſtes. VIII. Idus Januarii, M CCCC XC.

EPIST. LXXXIV.

Quid actum anno ſequenti. de Mauris ejectis. Primogenita Regis Portugallo nubit. Lucani origo. Alendinum amittitur. Regina febricitat. Guadixii & Almericenſes ejiciuntur. quæ acta ſunt cum Baudillo Rege Granatæ.

P. M. A. M. Aſcanio, &c.

QUas ulmos Chriſtianæ viti, quas etiam columnas Apoſtolicæ tiaræ, felicibus Regum meorum auſpiciis nonus & octogeſimus annus ſuppoſuerit, habuiſti hactenus, illuſtriſſime Princeps, quom tibi cænam Bacenſem, Mauris minime ſapidam expoſui, in cujus margine ad Arcimboldum alias inſignes urbes duas Almeriam & Guadixium, unumque Regem ſupplicem vobis præbui. Nunc autem quid nonageſimus attulerit, eſt animus (ut tibi, quem unice obſervo, ſatisfaciam) recenſere. Guiennio nos Ezigiam, ea eſt conventus Aſtigitanus, contulimus. paucos ibi dies commorati, Hiſpalim, quæ dicitur Sevilla, proficiſcimur. Primogenitam ex quatuor quas habent filias, unico Portugaliæ Regis filio deſpondent. eſt Portugalia, partem habens in Luſitania, partem in Bæthica interiore, extremi orbis in Hiſpania angulus. Sponſalia ludis Troicis haſtiludiiſque, in quibus Rex haſtas & ipſe ad metam perfregit, cæteriſque ſolemnibus hujuſcemodi, qualia tantos decuit, celebrata; virginalibus choreis noctes Regina exercebat. Per Oratores paulo poſt nuptiis peractis ducitur illa in Portugaliam; nos Cordubam, Maurorum inde reliquias, revocato exercitu, ſalutaturi regredimur. Dies aliquot Reges ibi pedem ſiſtunt. Præmittitur ad hoſtes interea dum ipſi ſeſe apparant, Comes veſter Tendillæ, cui ego, veluti fidus Achates, addo me ſocium, habita à Regina venia, ſimul & militem. Per Spegium, præfecti Domicellorum oppidum, ubi galeam, enſem & pugionem Baudilli Regis quondam capti, manu ipſe ego pertractavi, Vaennam avitum Capræ Comitis domicilium, ubi vexilla duo & viginti, cum eodem Rege capta, cernere licuit, perreximus. Inde oppidum Luchem, à quo oppidani Lucani genus originemque habuiſſe jactant. Ad Alcala Regale ſuper nubila in conſpectu Granatæ erectum, ad ſtativas, Comiti per Reges deſtinatas, proficiſcimur. damna hoſtibus inſerre intendimus. cum tribus in eo municipio Centuriis Comes figit pedem, cæteri per vicina loca Centuriones dividuntur. Illorum ut puta Gundiſalvus Fernandus Aquilarius, Alfonſi Aquilarii junior frater, Comitis amiciſſimus, & ipſe bello aptus, Martinus Alarconus, Moclinum cum ſua quiſque centuria ſecedunt. Crebris incurſionibus ager Granatenſis quatitur. Captivi agricolæ multi; multa pecora abducuntur. Rabidi hoſtes Alendini, in conſpectu Granatæ, oppiduli arcem obſident, oppugnant. Vocatus Rex ipſe cum auxiliis, Giemnio, Ubeda, Baëzia, proximus urbibus imperatis adventabat. Sero adeſt. capiunt hoſtes Alendinum, noſtra tamen remittunt præſidia. Redit Cordubam Rex ad Reginam, quæ febri laborabat. Didacus Pachecus Villenæ Marchio, cui ſororius Comes eſt, confinium mittitur Pro-Rex, collegis illi Comitique additis, Alfonſo Aquilario, & Ludovico Portucarrerio, Palmæ Domino, egregiis bello ducibus, hoſtilis bellicæ diſciplinæ, præter cæteros peritiſſimis, quod nati educatique, & exerciti à teneris in armis Mauris finitimi fuerint. Prodeuntes ſæpius tanquam ſcintillas ſopitas, excuſſo cinere, hoſtes frenamus. cum jactura remittimus; noſtra tutamur. Eorum fines invadimus, damna inferimus. Sed ne reſumendi ſpiritum jam fractis locus detur, Rex advenit cum exercitu. in planitie Granatenſi caſtra metatur. monetur Baudillus, ut urbem dedat, ſi filium obſidem, ſi cætera quæ pacti fuerant, dum ſolveretur, ſervari velit. non eſſe ſe ſui Juris reſpondet. daturum ſe arcem Alhambram, quam ipſe poſſidet pollicetur, cætera ſine Granatenſium conſenſu haudquaquam poſſe. vereri ſe, ne ab eis trucidetur, ſi de deditione illis ſermonem fecerit. per internuncios hæc, & his ſimilia acta ſunt utrimque, nec ſe ſtaturum promiſſis, cum ipſe promiſſa non ſervet, Rex illi nunciat. Simul & rura dirui, ſegetes, vineta fructetaque, ad milliare tamen ab urbe quartum, neque enim auſi propius, diripi imperat. Hoſtiliter tandem agitur, uti decebat. intra diem quinquageſimum ut ſeſe milites reficiant, apparentque in ſequentem æſtatem, exercitum Rex dimittit. Ad Reginam ipſe, quæ nondum convaluerat, Cordubam revertitur. nos Guadixienſes, Bacienſeſque, & Almerienſes (quod quotidie defectioni ſtuderent, noviſque rebus inhiarent) ejectum ex urbibus Mauros, qui in eis relicti erant à Rege mittimur. Contentos eſſe patentibus campis, & villis dirutis jubemus. Illis ejectis ad hyberna Granatenſibus oppoſita revertimur. En, illuſtriſſime Princeps, quæ una æſtate peracta ſunt, unica hac concluſi tabella ſero fabricata, quia non occurrit, qui ad nos concederet. Vale. ex Alcala. IX. Cal. Septembris, MCCCCXC.

EPIST. LXXXV.

Ex ſtativis centum equites hoſtes capiuntur. uruntur noctu ſegetes in areis. ad Granata mœnia fit incurſio.

P.M.A.M. Arcimboldo Cardinali.

NE te jactes, opimiora ſemper ad te mitti, libet quæ hyemantes tantum egerimus tibi, nec ultra quicquam ſignificare. Stativa hyberna, uti anno ſuperiore feciſſe diximus, in regali Alcala oppido, circumvicina, velut ex alto æthere, deſpectanti nobis elegimus. Eadem finitima loca centurionibus iiſdem obveniunt. Inde quiſque ſuos exercet regionis peritos, ſpeculatores. Privatim quiſque gloriæ ſtudio incenſus, jacturæ hoſtium inferendæ, intendit. Per transfugam Maurum, egreſſos urbe Granata centum viginti equites, qua noſtros minus cautos repererint, longe à nobis damna laturos didicimus. Arma capiunt cum Comite egregii duo centuriones Gonſalvus Fernandus ex Illora, Martinus Alarconus ex Moclino, cæterique per finitima ſtationarii, qua iter facturi hoſtes erant, latent in inſidiis. Nocte concubia imparatos in anguſto nemorum compendio, ſublatis à fronte & à tergo vocibus, adoriuntur. intercipiunt, ſternunt, capiunt. vinctos ad Regale Alcala ſtativa Comitis ſub jugum miſſos trahunt. Non multos poſt dies Marchio ipſe Villenæ Prorex, ad ſororium Comitem & ſororem, quæ nuper ad virum venerat ex oppido Turximeno, à tergo nobis in interius ubi hyemabat, acceſſit. Majoribus cum eo copiis comparatis, crebris hoſtes incurſionibus ad pomœria fere, hoſtes conſternamus. In areis una noctium autumni tempore collectas ex montanis & ſuburbanis prædiis, meſſes, ipſiſmet Granatenſibus, ex feneſtris ignem deſpicientibus, exurimus. Proh! quam fractis clamoribus ululatibuſque fœmineis, incluſi urbe eo caſu, nobis audientibus replebant. Milites vero uti per auditos lituorum clangores, tympanorumque reboatus, conjectari fas fuit, convocati ſunt. Sed inſidias veriti, intra urbem ſe continuerunt. ad nos & ipſi veluti prædones interdum acie ordinata rabidi ac frementes, præſentanea pernicie deſperati, percurrunt. Sed, uti parum fideliter extinctus ignis flammam inſperatam evomit aliquando, eveſtigio tamen moriturus, votis fruſtrantur. circiter vero Idus Januarii anni jam primi & nonageſimi, duobus levis armaturæ militum millibus, quinque autem peditum, clam per oppidum Montem Frigidum, fines hoſtium noctu ingreſſi, caprarum oviumque & boum, circiter tria capitum millia amplius, una incurſione illis ex ſuburbanis raptavimus. ea fuit incurſio hoc ordine ſtructa. Gondiſalvus Fernandus, & Martinus Alarconus ejus amiciſſimus, cum expeditis duabus centuriis, ducibus peritis, ſpeculatoribus antelucano inter elatos parumper duos tumulos, ſeſe abdunt. denſa cohors à tergo cum Marchione, Comite Alfonſo Aquilario, & Ludovico Portucarrerio, de quibus ſupra mentionem fecimus, inter Alendini nuper ab hoſtibus diruti oppidi ruinas, latitat. Speculatores duo, rei motores, fultas frondibus ſingulas arbores ſurrepunt, ad ſolis ab horizonte horam, paſtores cum pecoribus, aratoreſque in aperto eſſe dant ex arboribus ſpeculatores ſignum. Tranſiliunt ex inſidiis latentes. His & ego ſocius, qui per tetram noctem errabundus, à cohorte prætoria diverteram. Illico ſeſe nobis in proximorum collium vertice, circiter centum quinquaginta equites hoſtiles, præſto in armis offerunt. Pugnam cum eis primus ante alios Gundiſalvus Fernandus certamen inivit, ſequimur & nos. Ecce dum ſic pari Marte levibus pugnis non conſerto prælio certatur, prætoria cohors à longe utriſque ſpectantibus, veluti mobilis implens gradum aliquo maturo paſſu ad nos graditur, trepidi fugiunt hoſtes ad munita repagulis duo adhuc inacceſſa nobis oppidula turrita, quæ *germanas* appellant, ſeſe recipiunt. Nos libere agrum percurrimus. collectaque præda priusquam urbs monita nos adoriatur, ad ſtativa revertimur. His atque aliis hujuſcemodi blandimentis, hoſtes donec Reges veniant, extremam falcem huic meſſi impoſituri, ſalutamus. Tu autem vale. ex regali Alcala in ſtativis. XII. Calend. Februar. MCCCCXC.

EPIST. LXXXVI.

Quare diſſona natura appetant homines. Quare proprias minus quam alienas quærant multi ſua relicta patria.

P.M.A.M. Alfonſo Carillo, Epiſcopo Pompelonenſi.

MEcum ſæpe cogito, Præſul, genere & virtutibus egregie, quid hoc ſiti in natura, ut tam diverſo guſtu homines appetant diverſa, nauſeamque multis incitet quod multos delectat. Vidi ego utputa homines, qui ſolo guſtu mellis ita perturbentur, ut ſe helleborum aut cicutæ vaſculum ſumpſiſſe exiſtiment. Hoc ipſo tempore, quo hanc epiſtolam ſcribo, epoto lacte familiari cuidam meo Hiſpa-

Hiſpalenſi, adeo viſcera commoventur, ut evomere ad ſanguinem uſque cogatur. Melle autem & lacte quanta hominum multitudo nutriatur, quam ſint amica hæc, & hujuſcemodi cibaria naturæ, notum eſt hominibus. Eandem in cunctis rebus eſſe varietatem animadverto. Quam dulce ſit & quam ſuave omni hominum generi, imo & omnium animantium patrium ſolum, patriique cæli afflatus, nemo ignorat. Multos tamen videmus propria relicta patria, alienas quæritare. Quod ſi negare tu & ego voluerimus, multique alii, res ipſa arguet. Sed quid cauſæ nos adigit, dices: quod hoc ſit Arcanum, ſcire vellemus omnes, quid ego ſentiam habeto. Formoſa pulchraque ſectamur omnes à natura. Formoſum eſt cuique, quod maxime placet; id ſi cum patria minime quis ſe ſperat habiturum, tanta eſt hujuſce rei vis, ut extra patriam quæritet, patriæ ipſius oblitus. Exempli gratia. Galerus iſte tuus viridis, lineaque ſuper togam candida texta, qua tu cæterique tui Ordinis homines tegimini, ambitioſique ac ſuperbi inceditis, non minus mihi riſum incutit, ac Democrito concitaret. Nec minus ea faſtidio, quam lactis hauſtum meus familiaris, mellis quam multi, galea terſa fulgidoque thorace, ac lucidæ lanceæ cuſpide geſtio. Vos propterea veſtra relicta patria, eam, ubi iſta appetitui veſtro conſentanea aſſequeremini, quæritaſtis. Ego quam vos deſeruiſtis adivi, quia quod mihi pulchrum ſuaveque videbatur, in ea invenire ſperavi. Mediolani latius reperiſſes, ubi iſta cuduntur, inquies, & me deridebis, in Hiſpania dico, ubi iſta juſte, honeſte, pie decoreque exercentur, & riſum in vos excito, tanquam in Terentianos milites glorioſos, Rhinocerotiſque naſum excutio. Valete & diſcite, *quid ſit Vivere.* ex ſtativis in Regali Alcala XII. Calend. Febr. MCCCCXC.

EPIST. LXXXVII.

Quis tranquillus ſit ſtatus. Qui infelices. Quibus curis acquirantur opes. Quibus ſerventur. Quomodo dolore amittantur.

P. M. A. M. Archiepiſcopo Bracharenſi, Viro Portugalenſi.

QUid mihi fortuna præſtiterit in Hiſpania, percontaris. Multo magis reſpondeo, quam ſuum ſit dare. dedit ſemel quod amplius auferre minime poteſt, ut ſcilicet venerim. cætera per ſe tempus tulit. ſatisfeci animo in Hiſpania. deſiderium ſaturavi meum. Multa audivi, vidi, ſenſi, quæ necubi potuiſſem terrarum. de cætero, neque deeſt quicquam ad animi quietem; neque ea eſt rerum copia, quæ impedire mentem queat. Eam teneo mediocritatem in hac Curia, quæ ad Muſas alendas ſuppetit. non affecto majora, quia jucundiorem tutioremque hunc humanæ vitæ ſtatum, qui nec inopia premitur, neque opulentia turgeſcit, exiſtimo. Quid aliud ferant quam curas ingentes certiſſimamque ſervitutem iſti Fortunæ (ſi Fortunam licet Chriſtiano dicere) tumidi ventoſique flatus, non intelligo: quid aliud de ſe Craſſus Midaſque reliquerint: quod ingentes auri atque argenti cumulos coëgerunt, præterquam perditorum hominum & iniquorum nomen, non ſentio. Virtutum igitur, meo judicio, deſiderandi ſunt nervi, qui beatos homines reddant, quomodo liberos, jucundos, tutos heroaſque tandem faciant, non magna pecuniarum pondera, quæ ſervos homines triſteſque, ac ſolicitos reddunt, appetenda. Hæc ſummo cum labore & vigiliis acquiruntur, ingenti cum ſolicitudine ſervantur, immenſo cum dolore relinquuntur. Illæ vero parantur faciliter, ſuaviſſime retinentur, ſupremo etiam cum gaudio poſſeſſorem ſuum in morte comitantur. Itaque cum iſta ſemper præ oculis habeam, minime quibus artibus majores mihi divitias comparem, quam peregrinationis meæ requirat commoditas, invigilo. Id ſi & vos feceritis, quæ ſit tranquillæ vitæ felicitas, experiemini. Et valete. Dictum idem velim Pompelonenſi ad quem ſcribo quæ videbis. Ex ſtativis in Regali Alcala. XII. Calend. Febr. MCCCCXC.

EPIST. LXXXVIII.

Quid ſit orationi ſolutæ Carmen immiſcere.

P.M.A.M. Pomponio Læto, Antiquitatis magiſtro doctiſſimo.

CAdere in Poëticos modos epiſtolarum ſæpe mearum narrationes, pedibuſque progredi ac numeris compoſitis aliquando, te advertiſſe inquis. Quid dicas, non intelligo. Neutro enim me valere profiteor, neque eſt ea in me naturæ benignitas, ut Poëtico pollere ingenio, aut pede libero poſſe concinere doctrina ſuppetat. Ingenue ſemper faſſus ſum, me vix Phœbei luminis fores contigiſſe. Peritis iſta relinquo illis, & quorum animus à mundi fluctibus ſeceſſui addictus ſolam hanc actionem complexi ſunt, in eaque vitam exercuere. Mihi vero ſit ſatis, qualicunque ſermone amicis patroniſque de re, non de fuco ſatisfacere. Detur tamen, obſervande Pomponi, ita uti tu inquis, accidere, velim à te ſcire, vitio id des necne? Decorem id; non turpitudinem in locutione allaturum multorum ſapientum exem-

exemplo arbitrabar, qui non modo in modulos aliquando, orationes caſuſque terminare ac formare ſtudebant, ſed integros orationi ſolutæ verſuum tractus immiſcebant. Quid de Platonis ſtylo proſam inter & carmen ſurgenti, Ariſtoteles, Quintilianus ac Cicero retulerint, te non latet. Audio & apud Hebræos à linguæ peritis, Davidem multoſque Prophetas alios, carminibus ſolutam contexuiſſe orationem. Idioma etiam Ægyptium harmonia poëticiſque numeris Mercurius dicitur exornaſſe. Sed hæc miſſa faciamus, generalique rerum natura quadam contentus eſto, quæcunque ſunt, ſive apud ſuperos inter cæleſtes orbes, ſive inter ſemina rerum à Deo creata, ſuos habent concentus explicandique mentis affectum, modos quæque viventia varios ſunt aſſecuta. Diverſo inter ſe vocis ſtrepitu, diverſa conveniunt, coëunt, & diſcordant animalia. Diverſo animos cantu concitant, placant & demulcent volucres. varii & ſunt hominum affectus, ex variis naturæ ſtudiis pullulantes. Viguit heroico Virgilius numero. Sulmonenſis vates, cui Propertium alii, alii Tibullum præferunt, elegiaco valuit. Soluti pedis palmam Ciceroni communis tribuit ſententia. Venuſinus autem ille Horatius Philoſophus Lyricos ſibi vendicavit. Ego quoque inter volucres graculus informis, nativo, qui mihi præſtitus eſt, ſono cornicando, quæ à me Patroni atque amici petierunt, egurgito: quoquo modo, quid intra memoriæ meæ officina ad intellectum per phantaſiam decuſſum, linguæ porrigitur aut calamo, ut ad vos, qualecunque eſt, proficiſcatur. Si raucam mihi natura præbuit ſambucam, haudquaquam delicatis auribus veſtris Orpheis poſſum fidibus gratas epulas miniſtrare. Ergo vale. ex Regali Alcala. XII. Calend. Februar. M CCCC XC.

EPIST. LXXXIX.

Quæ ſit decennii ſubſtantia ultima. Obſidio Granatæ.

P. M. A. M. Cardinali Aſcanio.

VEluti ſubſtantiis, ita & numeris viciſſitudinem deberi rebus promiſſam animadverto: Impari gaudere ſuperos, bona Procerum pars prædicat. Parem ego ab illis minime neglectum pluribus exemplis annotavi, ut cæteros omittam, quid decennalis parere ſoleat numerus, Trojanum decennio confectum bellum, à Cæſare Gallicum, indicabunt: tertio noſtrum hoc Granatenſe, quod radicitus propellit ex Europa exlegum mala germina, oſtendit. Ab anno quippe quo captam ab hoſtibus Zaram noſtris, in ultionem Alhamam, ſcripſimus, ſi bene dinumeres, hunc eſſe decimum, qui primus eſt & nonageſimus compeRies. Cujus anni vere primo octoginta bellatorum millium exercitu coacto, ad urbem Granatam jam trementem, tanti Regni truncum manibus pedibuſque caput, deventum eſt. Sparſa per municipia vicinaſque arces præſidia paucis ad eorum cuſtodiam relictis, accerſuntur. Corpus efficitur unum militare, tentoria papilioneſque ibi, ubi caſtra poſita locantur: quibus minor erat facultas, ramis ſibi frondentibus, ſcenas & mapalia, ut ſe ab æſtu tueantur, exſtruunt. Ad miliare ab urbe circiter quintum caſtrametamur. nec auſi propius, ob bellatorum multitudinem. bello namque, ſi ætas ſpectetur, aptorum hominum urbi huic ineſſe millia centum quinquaginta putantur. hi, ſi forte ut Martis exigit regula, eruperint, ſi nos vicinos imparatos adorirentur, palantes facile profligarent. Caſtris igitur, foſſis, repaguliſque uti decuit circumſeptis, cuique duci intra caſtrenſes aggeres loca pro conditione per metatores aſſignantur. Vigiliæ, excubiæ, & caſtrenſes cuſtodiæ per centuriones conſtituuntur. Nocturni exploratores, qui locorum gnari propius urbem, ſi quis in urbe motus militaris inſurgat, rimaturi, noctes agant alternas eliguntur. Omnibus juxta militarem diſciplinam, ita diſpoſitis, vocati Proceres in hanc omnes ſententiam conveniunt. Urbem turritis atque iiſdem miro robore ſaxorum exſtructis mœnibus ſeptam, quam Genuenſes mercatores, qui in ea verſantur, totius orbis hoſpites, urbium ſub ſole mœnibus cinctarum eſſe maximam uno ore omnes affirmant, virorum vi, aut induſtria ulliſve machinis haudquaquam poſſe debellari. abſcindenda illi paulatim membra, ſi quæ ſuperſint; plumas, pennis jam ablatis, demendas. ut ſua ſponte impotens viribus, oppreſſa egeſtate, ad regios prolapſa pedes corruat, ſancitum eſt. Tertio itaque quoque die, Ordinibus non ſecus ac ſi collatis ſignis cum hoſtibus eſſet conferendum, inſtructis, ducente Rege, itur ad ſegetes in pabulum noſtris jumentis, & hoſtium perniciem diripiendas. Præſto in armis ſemper hoſtes reperimus. Levibus nos pugnis ſemper invitant, totis namque viribus concurrunt. Paulatim ſemper illos per anteſignanos, reliquis ſequentibus copiis, retrocedere cogimus. Nos quæ tentamus, aſſequimur, ſed ſine vulneribus, ſine aliquorum nece, nunquam ad veſperam in caſtra revertimur. Ita modo à dextra, à læva modo cuncta vaſtamus rura, villas, prædia quæque obvia evertimus. Propius indies accedimus. hebetantur illi magis ac magis. In ſpem habendæ urbis maxime nos erigimur. Hæc breviaria ex Caſtrenſibus noſtris excerpta Dialibus habeto. cætera tempus dabit. Vale. ex caſtris Granatenſibus. VIII. Calend. Julii, M CCCC XC.

PETRI

PETRI MARTYRIS A. M. EPISTOLARUM

LIBER QUARTUS.

Epist. XC.

Regina Granatam luſtrat. Orator Gallus adeſt. quam læta dies & quam veſperâ triſtis.

P.M.A.M. Arcimboldo, Cardinali.

DOnec cœnæ tempus adveniat, prandium accepit Aſcanius Granatenſe, prandium tu quo melius ſapiat, condimentum apponito. & torquium aliquando perpendiculi, majoris quam ipſimet torques emi ſolent, cœnarumque margines quam ipſæ cœnæ ſæpe chariores. Ex multis quæ in re tali ſolent accidere, ſingularia tibi plæraque eſt animus referre. turribus ad lapidem ab urbe ſua ſecundum, in gyrum ſtructis, foſſiſque ac præſidiis munitis intra ſe, tanquam in ſinum, ſegetes ac fructeta quædam ſuburbana, hoſtes cinxerunt. herbatum quicunque ad tormentuli vel ſagittæ ictum turribus appropinquabant, transfixi revertebantur, vel cadebant illico. Incredibile memoratu hoc unum habeto, ut quæ ſolo nutu cæleſti cuncta perficiantur, uti ſumma plærumque ab imis proſternantur, uti fortibus infirma interdum reſiſtant, conjectari queas. Ex turribus adit unam diruturus Franciſcus Boadilla cum auxiliis Cordubenſibus, Cordubæ namque Gubernator erat. dum nos in aperto ſegetes ſecamus, pauci ex turri non vulnerati diſcedunt. plerique interempti, per commilitones reportantur. Re infecta, ductor eorum mœſtus diſcedit. Ad duo inde ſtadia (tantum namque inter ſe turres diſtabant) aliam gregarii quidam ſoluti pedites invadunt, impetunt. per pugiones infixos parieti ad turrim hoſtium, quod in ipſius erat umbilico, ſolus pedes ſerpit. Ex hoſtii limine dari ſibi ignem à commilitonibus petiit. Incendit, urit hoſtii valvas, ingreditur. tres intus Mauri erant, hos tum fumo obcæcatos, tum formidine ſtupidos, ita reperit attonitos, ut ſolus de victis unum per pinnas nobis inſpicientibus, qui rei miraculo permoti accurreramus, dejecerit, alios confoderit. privilegio nobilitatis pedes hic, & digna factis ſtemmate, turri utpote apparentibus in ejus vertice tribus hominum capitibus donatus, honoratur. diruitur igitur hæc turris. Cæteræ quoque per ſtatos cælo dies, licet non ſine jactura, dejectæ tamen. his amotis, propius ad urbem patet acceſſus. Præcordia hoſtibus magis corrodimus. circiter Calend. Julias, ut ordine utar præpoſtero, conſtituit Regina velle urbem, quæ laboris, pecuniarum & ſanguinis tantum conſtiterat, & ipſa intueri à cortice, dum à nucleo non liceat. inſtruuntur igitur acies, Caroli Francorum Regis nuncium qui in caſtris erat, ſecum ducit. Is erat, quem Galli *magnum* vocant *panetarium*. Procerum educit acies quiſque ſuas. compoſitis per Regem ordinibus, à ſeptentrionali occidente, ubi caſtrametabamur, ad clivos quĩ in radicibus jacent montium, re & nomine nivalium, gradimur. hii montes urbi adjacent ab utroque oriente ſolſtitiali, æquinoctiumque utrimque ab his urbi exoritur. Imminentes urbi hos nivales montes miræ ubertatis regiunculæ, quas *Alpuxarras* vocant incolæ, intertexunt. Ad vicinos ergo montibus colles, Reges ſeſe conferunt. ordinum vero ductoribus, in fronte ad hoſtes jam apparentes, aſſignatur loca; Gaditano utpote duci, Villenæ Marchioni, Tendillæ Comiti, Comitive Caprenſi, Comiti Urveniæ, Alfonſo Aquilario ſapientiſſimo Optimatum, qui titulos à Regibus ultro ſæpius oblatos renuit. Alterque ab eo Ludovicus Portucarrerius Palmæ Dominus, ſimul & Regii centuriones, quibus omnibus accitis, Reges imperant; ne ſigna deſerere, ne manum cum hoſtibus etiam laceſſentibus, ne ordines diſturbentur, conſerere quenquam patiantur. Veniſſe tantum ſe ut civitatem luſtrent, Regiſque Galli nuncio oſtendant, Regina monet: Fame cogendos, non hominum vi Exleges hos capi oportere inquiens. In ſtationibus quiſque ſuis captis, multi quom jam gravis vigente ſole meridies adeſſet anhelantes fame ſitique diſcumbunt. provocant hoſtes & laceſſunt, ac ſtimulant noſtros anteſignanos centuriones. contumeliis ab ea parte quam Compoſtellanus quidam Commendatarius Ribera carioris Reginæ cubicula-

riæ Mariæ Methinnæ maritus, ſervabat, lacerant ſimulque irruunt, ac diſturbant. Ribera jam concitus illorum inſolentia ſeſe cum acie integra illi credita, præceps in hoſtes fundit, per colles umbroſos noſtris hactenus ignotos, laceſſentes hoſtes fugat. Inſequitur, in inſidias cadit hoſtiles inter fructeta latentes. trucidati ad unum fuiſſent, niſi eveſtigio relictis menſis, à ſua quiſque ducum ſtatione tranſiliiſſent. Servantur noſtri, intercipiuntur per fructeta tuti vagantes, quia id minime ſuſpicabantur Mauri. Capti, trucidatique mille quingenti amplius, ut ajunt. Libere jam colles urbi propinquos, quos nunquam ſe amiſſuros hoſtes crediderant, adſcendimus. Ut libet urbem deſpectamus, dolabris & ſecuribus, per calones oliveta & vineta per eos colles ſparſa, abſcinduntur. Sole vergente ad occaſum, ad caſtra veſperam non minus mœſtam habituri quam lætum diem ſenſerint, regrediuntur. nam Urveniæ Comes, Alfonſus is Aquilarius, de quo ſæpius, & Gonſalvus Fernandus ejus frater junior, cum ſuis quiſque manu ſtrenuis familiaribus, & centuriis ita quod quinquaginta eſſent equites, non contenti facto, ad noctem exſpectant in inſidiis, ut Mauros ad colligenda ſuorum cadavera exituros, imparatos capiant. In laqueum cadunt, quem poſuerunt. Senſerunt hoſtes conſilium, inſidias illis parant, laceſſunt. Intra foſſas quaſdam novas exploratoribus eorum non intellectas, per atram noctem, per ignota noſtris loca, inter ſagittarios & ſcloperarios pedites, trahunt, ſtimulant & diſturbant, fundunt, profligant, multi mactantur; ducibus ipſis omnibus equi vulnerati, Gunſalvo Fernando is quo vehebatur interemptus eſt. Ipſe autem per irriguam quandam foſſam cœno, gutture tenus obrutus, vix pedes evaſit. Ubi primum foſſam Gundiſalvus ſuperavit, fratris ejus Alfonſi familiaris Chironomus, equum cujus ipſe ſeſſor erat, Gundiſalvo tradidit, hæc inquiens: *Eſto memor uxoris & filiorum meorum, & vale.* Vix in equum Gunſalvus inſilierat, quum ecce hoſtes adventant, miſerumque fidum familiarem, ante illius oculos lanceis transfodiunt. Vide igitur, Purpurate Præſul, quam parum ſecundis rebus fidendum ſit, & vale. ex caſtris Granatenſ. III. non. Auguſti Anno MCCCCXCI.

EPIST. XCI.

Caſtra cremantur. Gener Regum equo lapſus periit. Filia laborat febri. Medina campi exuritur. De urbe ſancta fidei & carminibus in ea ſculptis.

P. M. A. M. Aſcanio Mariæ Sfortiæ Vice-Comiti, Cardinali.

FAſcia ſtringitur, Illuſtriſſime Princeps, truncata Granatenſium in latera coarctantur fame. Urgeri hoſtes per transfugas nunciantur. Pertinaces tamen & ipſi, uti Bacienſis hyemem exſpectat. Sed fruſtrantur ſpe ſua, domos jam nobis, uti in caſtris Bacienſibus factum eſſe diximus, ſtruere ſibi quiſque apparamus. De conficienda in ipſius Granatæ conſpectu, nova urbe cogitatur, ſed priuſquam iſta exactius diſcutiam, non abſonum mihi fore videbitur, ſi caſum qui conſilii conficiendarum domorum maturandi cauſa fuit, aperiam. Inter regia in caſtris tentoria tabulatorum, ut arbitror, trium qua tota poterat deſpici planities, lignea turris, regium habitaculum erecta eſt. Turrim tentoriaque ſcenis, has vocant Hiſpani *ramadas*, circumſepſerant. una noctium, Rege jam dormiente, cælitum ſupplicibus Regina precibus intenta, invigilabat. Proh! cum ſit cælo ſtatutum, haudquaquam potuit evitari, è Reginæ manibus, in ſericeam lecti cortinam, accenſa facula decidens, Regiam incendit. Arida erant atque ſole exuſta omnia, ignis vires capit. Semiſopiti omnes, ad multam noctem, quid hoc mali ſit, ignorantes, debacchantur, arrepto ſuper lineam, qua ſola tegebatur, textam, ſcuto Rex & ipſe inſcius, unde ignis tam atrox emergeret, prodit in publicum. Oh viſu miſerandum! fere tota caſtra, quum aura non levis afflaret, exuruntur. Regina chirographorum arcanorum arrepto inter ulnas ſcriniolo, de viro tantum ac filio ſolicita, per ſe ipſa vagatur. Parvulus Princeps Fernandus, ab incendio raptim, aſportatur humeris. de thorace ſuiſque libellis angitur, de cætero nihil curans. Ita confuſi omnes attonitique, quid conſilii capiant inſcii, muſſitant aliquandiu. Rex tandem, quom ſalvam eſſe Reginam, è cujus cubiculo emiſſus fuerat, Regina quom ſalvum eſſe virum, uterque filium ſenſerunt, conveniunt, ſeſe invicem ſolantur. ſuppoſitum ab hoſtibus ſub aliquo ſtratagemate incendium arbitrati Proceres, turbati vagabantur, errabundi. Eveſtigio ſeſe ad arma accingebant. Canere ad pugnam omnes, ſignaque tolli, acciri milites, imperant. Tanta ſtupent novitate.

novitate. rem ubi intellexerunt, ſedatis animis Reges adeunt, quid imperent ſciſcitantur. Verumenimvero paucos poſt dies triplex Regibus triſte nuncium affertur. Generum, quem unicum habebant, atque eum chariſſimum Portugaliæ Regis unicum, lapſu equi, infelici caſu, morte immatura periiſſe. Cordubæ filiarum unam febri correptam extremum vitæ diem fere attigiſſe. Methimnæ campi nundinario Caſtellæ inſigni emporio, quadringentas amplius domos, ut ipſa caſtra, in cinerem verſa. Nec fracti animo provinciam ob id deſerunt. Sereno vultu ſeſe exercitui oſtendunt. Fortem animum ſumunt. Prætorium ſibi, ac ſi perpetuo foret duraturum, exſtruunt. itidem & reliqui, pro ſuis quiſque fortunis, facimus, domos ædificamus. non ſub divo, non ſub pellibus, Illuſtriſſime, ſi ad nos venires, tantarum rerum deſiderio tactus, ſed ſub crepitanti tegula ſuſcipieris. Sulco interea urbs ſignatur, urbem namque, etſi parvo capacem, jubent appellari. Quadringentorum paſſuum in longitudine, trecentorum vero duodecim in latitudine, exſtruitur mœnibus, pinnis, propugnaculis foſſiſque ac validis turribus munitis, quadrata orthogonia fere ſignatur, platea in medio finitur. Ab illa quatuor in ſingulis lateribus portæ relictæ circumſpiciuntur. tanta fuit dirigendæ cura rubricæ. Domus ſtructæ, ut in eis equi ſtabulentur mille, ſeſſores vero in ipſarum tabulato unico hybernent. Erigendæ autem urbeculæ conſilium fuit, ut ſi forte re infecta diſcedendum foret, præſidiis ibi relictis, quæ diebus, quæ noctibus hoſtes quaterent, quieſcere neminem, aut ferere quicquam, illos paterentur. tanta ferbuit operis diligentia, ut intra octogeſimum diem cœpta perficerentur. Caſtrorum à tergo exſtruebatur, propterea & nos, qui quotidie ſurgens opus viſebamus, Ciſontei Comitis rogatu, cui erat lateris occidentalis cum auxiliis Hiſpalenſibus, quorum & Prorex & ductor erat, cura demandata (per provincias namque erat opus diſtributum) tetraſtichon edidimus, quo & conditorum nomina, & condendæ urbis cauſa, nomenque ipſius, ac nominis ratio includuntur. Propterea ineptum, quia præbita adſtrictum materia nimis coarctatur. marmore id ſcriptum eſt, in occidentalis portæ limine, cujus exemplar accipito. Vale. ex caſtris Granatenſibus pridie Calend. Novembr. MCCCCXCI.

Rex Ferdinandus, *Reginaque* Heliſabeth, *urbem*
Quam cernis, minima conſtituere die.
Adverſos Fidei erecta eſt, ut conterat hoſtes,
Hinc cenſent dici, nomine Sancta Fides.

PETRI MARTYRIS A. M.

EPISTOLARUM

LIBER QUINTUS.

Epist. XCII.

Granata deditur. Quæ cum Granatenſibus fœdera. Iudæorum domus Chriſtianis in Granata donantur. Iudæi ex univerſis Caſtellæ regnis eliminantur. Abulenſis Epiſcopus fit Granatenſis Archiepiſcopus.

P. M. A. M. Joanni Arcimboldo Cardinali, Archiepiſcopo Mediolanenſi.

HIc finis Hiſpaniæ calamitatis, hic exitus fatorum felicium hujus barbaræ gentis, quæ octingentos (ut ajunt) annos Juliano ducente cœptæ comite ex Mauritania, unde *Maura* ſemper nomen retinuit, tranſportata, ſuperbe victam Hiſpaniam, crudeliterque oppreſſit. Proh dolor! quanta fuit hactenus horum erga captivos Chriſtianos feritas, inhumanitas, truculentia. In præceps tandem ſævam eorum tyrannidem mei Reges Deo grati, anniverſariis fractam ærumnis detrudunt. Adverte ad ſuperiora callidum ſtratagema. Parvulam eam urbem, quam ad Aſcanium ſub Sanctæ fidei nomine erectam ſcripſi, ut à longe appareret, candido dealbari gypſo imperant, eam ex urbe ſua conſpicati hoſtes, quid ſibi velit illa ſtrues ſciſcitantur. Quamprimum quomodo ſit, curve condita intellexerunt, ad ſepulchra parentum mœſti fluunt, illorum Manes vocibus laceſſunt. Mahometis ſui auxilium ſupplices implorant, alii, quod eos deſerat, exſecrantur. Matres complexæ filios gemitibus atque ululatibus ſidera feriunt. Primores in arcem Alhambram regiam antiquam, ad Baudillum Regem eunt, redeuntque frequentes. Sui impotes quid velint ignorant, concurſationibus crebris continuiſque concionibus deliberando dies protrahunt ex diebus, conventiculis urbs tota repletur. dolore animi cruciantur. ſeſe macerant. cadunt tandem, & colloquium petunt. audiuntur. Pacis fœdera hujuſmodi jaciuntur, ut Baudillus Rex urbem, arceſque dedat quaſcunque in fide ad eam uſque horam retinuit. Ipſa Andaraxo inſigni inter nivales montes municipio, cum Alpuxarenſibus quibuſdam regiunculis contentus vivat; ex primoribus, qui ductare ſoliti ſunt ordines, ne populum ſeducant, neminem in urbe relinquunt. Populo, ut in avitis laribus legibuſque vivere liceat, novis quibuſdam tributis impoſitis permittitur. Venit igitur priuſquam decimus ab exordio belli annus expleatur, per Baudillum, qui & ipſe ſupplex, uti patruus, ad Reges venit, tanta urbs in Regiam poteſtatem. Judæis ex compoſito ejectis, eorum domos Chriſticolis ibi figere pedem volentibus, aſſignantur. Abulenſis Epiſcopus in Granatenſem Archiepiſcopum tranſmutatur, templum D. Mariæ erigitur. Sacerdotum ordo numeruſque, ut par fuit, addicitur. Canonicus & ego, ceſſante Marte, ad Saturnum effectus confugio. Ubi Chriſti nomen ignominiis hactenus ac injuriis lacerebatur, ibi nunc colitur. Alhambram, proh Dii immortales! qualem Regiam, Romane Purpurate (unicam in orbe terrarum crede) Tendillæ Comiti urbiſque Regimen credunt. Præſidia præbent militaria. Grandem aliam eveſtigio Provinciam aggrediuntur. Cum namque viderent, Judæorum tabido commercio, qui hac hora ſunt in Hiſpania innumeri Chriſtianis ditiores, plurimorum animos Chriſtianorum corrumpi ac ſeduci; diem illis certum, poſt quartum ab edicto menſem ad profectionem ſtatuunt. Quicunque ultimo ſanciti termini die non remigraverit, ad reperientis libitum aut captivus educatur, aut trucidetur. Per præcones per omnia eorum ditioni Regna parentia, enunciatur. It præceps in exilium tandem gens hæc, extorquendarum pecuniarum ubicunque illas latere ſenſerint ſagaciſſima; ſubdola aurum animo, Deum ex Lege veteri, ore colens. Granatenſi igitur mole duobus his ſenibus Archiepiſcopo & Comiti longa rerum experientia prudentibus, relicta, ex utraque Bætica in veterem Caſtellam, pedem referunt. Summis populorum applauſibus, ſumma cum lætitia, veluti felices de tam truculentis hoſtibus triumphatores, paſſim ſuſcipiuntur. Ægre arcanorum ipſius parti-

participem, pontemque illi ad Deum, ſi quum prolapſa fuerat, facientem Archiepiſcopum Regina reliquit. Ex itinere, quacunque iter eſt, quem illius loco ſufficiat anxia, cucullatos omnium ordinum accerſit, quem fama ferat inter Sanctos viros abſtinentia, rerumque contemptu, præcellere cæteris, ſolicite veſtigat. De moribus, de fidei fervore exactiſſime ſcrutatur, unica hæc illam impræſentiarum, uti relatum eſt, cura ſolicitat. Ego autem per aliquot menſes, ut apud ſanctum hunc virum, habitum ex Romuleo in Pompilianum vertam, vitamque novam, veterem pelliculam exuendo, complectar, in hac urbe, ad cujus perniciem pars una fui, pedem fixi, vos vero à me rarius literas habituri quam hactenus. Bene valete. ex urbe Granata. V. Idus Martii, MCCCCXCII.

EPIST. XCIII.

Conſolatoria de morte Principis Portugalliæ.

P. M. A. M. Alfonſo Carrillo, Pompilonenſi Epiſcopo, de morte Principis Portugaliæ.

AD Aſcanium utriuſque patronum ſcripſi, Portugalli Regis filium unicum Regni hæredem, meorumque Regum generum, currentis equi lapſu morte inſperata periiſſe. Ad Bracharenſem id minime volui, ne ſubito preſſus dolore nimium ſe torqueret. Tibi autem, quia non tam intereſt, rem aperio, ſolutis habenis, ut nobilium moris eſt adoleſcentium, in universa Hiſpania, equum miſer adoleſcens Regius, ex legitimo thalamo unicus, calcaribus in ſtadio agitabat. Ex adverſo, puer ignotus forte fortuna ſtadium trajicit. Incidit in tranſeuntem ſonipes, in caput rotat, ſuperque pectus adoleſcentis convolvitur. Coſtulas illi teneras in ſtomachi arculam confringit, infra tertiam (ut ferunt) horam mutus moritur. Voce tu illum viva, cujus major eſt vis quam epiſtolæ, quæ ſono carens ac mortua videtur, ſolaberis. Ambibis hominem circumloquiis, prius de humanis erroribus & fluctibus, de mortalium corporum fragilitate, de animorum è corpore exeuntium libertate, de fati neceſſitate, quæ nos ad mortem compellit, quando generat; tum ſtruere nobis infelicitatem parat, quando proſperitate demulcet, ſermonem prius cum illo inibis, quam ad moleſtum illi devenias caſum, prudenter, ne quorſum tendas intelligat, homines eſſe ſtellas in terris à cælo mutuatas, qui ſolutæ vinculis mortalibus ad ſuperos, tanquam ad patriam, à qua profectæ ſunt, ab exilio & ſomniis, ad bona vera pervolant prædicabis. Longe dehinc ætatis quæ ſint faſtidia dinumerabis. Satius eſſe homini florentibus annis, dum futuræ in illo probitatis ſpe populi depaſcuntur, de medio tolli, quam gravante ſenecta, generibus morborum omnibus circumſeptam vitæ tædium ac gentium odium ob imbecillitatem decidere, oſtendes. Quando hinc rite perſuaſum videris, præſentis fortunæ ludum, nubilaque patriæ ejus, & alternas vices ſignificabis. Ob eam forte cauſam, quod unicus eſſet Regni hæres, torquebitur, patriæque ob id metuens, ingemiſcet. Reges qui nobis imperent, nunquam defuturos reſpondeto; Sapientiſque eſſe divinæ ſe accommodare voluntati, fortitudinemque ex neceſſitate extorquere. Hic adoleſcens mori nunquam felicius potuiſſet. Reliquit namque de ſe ora hominum, ut ajunt, ſapida. Si vero vixiſſet, alium forte Regem quam hæres Regis polliceretur, induiſſet: vidimus namque ex optimis adoleſcentibus, in ineptos ſæpe viros, ſed Reges præcipue evaſiſſe. Glorioſus igitur abiit qui forte longioribus annis diſceſſiſſet inglorius. Scit Bracharenſis, propterea hæredes patriæ non defuturos. Emanuelem namque virum jam probatum, ætate maturum, vis ei ducem ducemque Gimarani, & Bregantiæ, Jaimen, claris moribus & doctrina pro ætate ornatum adoleſcentem, principem fore eorum. Ad Dionyſium Juniorem Jaimis fratrem, ipſius Regis omnes conſanguineos, qui ad Regnum adſpirant, optime novit. Regis filii ſint nec ne, quid ad patriæ ſalutem? Ut Regno dignus ſit quicunque nobis ſit imperaturus, exoptandum eſt. Sapiens eſt ac fortis animi Bracharenſis noſter, facile tibi auſcultabit amiciſſimo. Ergo jam valete ambo. ex urbe Granata XV. Calend. Aprilis, MCCCCXCII.

EPIST. XCIV.

Quare ad Urbem ſæpe tabellarii, rari Mediolanum. Quid à Roma exhauriatur; cum epilogo de rebus Granatenſibus.

P. M. A. M. Joanni Borromeo Equiti Aurato Comiti Alonæ.

LIteras quod raro ad te miſerim, conquereris. Si quanta tibi debeam libraveris, ſi ex deſiderio id tuo dimenſus fueris, quod geſta meorum Regum vehementer te ſcire voluiſſe oſtendis, merito jure accuſabis. At ſi quali locorum intercapedine diſtemus, pen-

penſitaveris, à culpa me liberabis, cum tu Mediolani agas ab itinere ad Urbem ſemoto, velut in abdito, lates. Qui namque Mediolanum ſint profecturi, pauci admodum occurrunt. Mercatores plærique Mediolanenſes commercii cauſa in Hiſpania verſantur, ſed hi nundinalia quærunt emporia, ad Curiam minime ſæpe divertunt. ſi qui forte fortuna acceſſerunt, literas illis ad te fratreſque meos continuo dedi. Mediolanenſibus noſtris purpuratis Principibus, qui Romam incolunt, me crebro literas deſtinaſſe ais, nec falleris quidem. neſcis in urbe Roma ligones, marraſque & ſarcula, reliqua etiam inſtrumenta, quibus ſaxoſum ſpiniſque implicitum & vepribus aſperum, ad cælos iter, lene, apertum, ac pervium efficitur, ſabrefieri? neſcis Avaritiam præpetibus pennis per aëra volitare? neſcis Auri cupiditatem Demogorgonei gurgitis voraginem ſuperare? ea, raptatos habitu ſuo tabellarios, uno ſpiritu ab extremo Zephyro, diſpoſitis equis, ad Romanos Euros jaculatur. Nihil eſt quod ex veſtra urbe Mediolano, in Hiſpaniam utilitatis cenſualis poſſit afferri. Ex urbe Roma Pontificali, ſola membranula, ingentia quotannis auri pondera, per tabellarios importantur. Canonicatum hic, gradum ille altiorem quæritat. Epiſcopatui alius inhiat, litibus alter exagitatur. Ita pecuniarum hæc immenſa ſitis, hæc animarum procelloſa tempeſtas, per vaſtam locorum diſtantiam aſpera quæque diſrumpit, montes invios aperit, alas quibus ad illos volitent, hominibus imponit. Accerſite ad vos Pontificem, ex cujus ſinu major Auri copia, quam ex Arabicis auri fodinis exhauritur, ex cujusve poteſtate itur ad ſuperos, Tartareæque portæ clauduntur, & crebras à nobis literas habebitis. Accipe igitur per Franciſcum Adam concivem noſtrum ad vos pergentem, de bellis geſtis noſtra tempeſtate, hoc tenue breviarium. Stravere Græci decennio Trojam, decennio ſubegit Gallias Cæſar, octingentos circiter annos Hiſpaniam infeſtantem gentem hanc ex Mauritania tranſportatam, bellis decennio mei Reges anniverſariis hebetarunt, vicerunt, habitisque in poteſtate duobus eorum Regibus, tandem radicitus everterunt. Judæos gentem fallacem, quod Chriſtianorum animos ſuis fœdarunt ſuperſtitionibus, quamvis innumeros, Chriſtianiſque opulentiores, ejecerunt. Comiti Tendillæ, qui à vobis Mediolani, quom in patriam ab Innocentio VIII. P. M. rediret, honorifice ſuſceptus eſt, Granatenſis Regni relictis habenis, cætera ipſi avita Regna triumphantes percurrunt. in hac ergo urbe per aliquot menſes Canonicus immorabor. late aliquando tibi, ſi per vitæ datorem licuerit, noſtri Diales caſtrenſes, quæ intelligere cupies aperient. Vale interea. ex urbe Granata. XIII. Calend April. MCCCCXCII.

Prærogativæ Granatæ Urbis.

Epist. XCV.

Arguit Granatam urbem precellere cunctis urbibus, ſi cuncta metimur.

P.M.A.M. Petro Gonçalo Mendocio, Hiſpaniarum Primati, Cardinali, Archiepiſcopo Toletano.

Erat mihi oneroſa profecto à vobis, Purpurate Princeps, alterque à Regibus in Hiſpania Rex, abſentia mea, tum quod in Curiis educatus à teneris, in ſeceſſu vivere neſciebam; tum, quoniam major eſt virorum ſemper in Regiis, veluti magnorum in vaſto mari piſcium copia, quam in una, etſi ampla, civitate. Omnibus quæ ſole ambiuntur, quas ego viderim urbibus, eſt, meo judicio, Granata præferenda. Aëris quippe temperie, quæ ad alicujus patriæ felicitatem imprimis quærenda eſt, præcellit. Adverti namque graves minime hic eſſe calores æſtivo tempore, minime acre frigus hiberno. nives in montium cacuminibus adjacentium, urbi perpetuæ, vix ad milliare ſextum ex urbe conſpiciuntur: ad urbem vero rariſſime deſcendunt. Ex nivibus illis, quæ facile afferuntur, ſi forte ardente Julio intenſi aliquando vigeant calores, ad vina diluenda ita frigeſcunt aquæ, ut nives ipſas exſuperent. Si vero, quod in concretis Saturni adſpectibus ad Solem plærumque per frigidas domos, evenit, per paucos aliquot dies inſuetum frigus ingens emerſerit, per vicinas in montibus ipſis denſas ſylvas facile illi occurritur. Deambulatoria vero ad animi aut laboribus aut curis feſſi levamen, quæ his ſimilia regio ulla per naturæ benignitatem conſecuta eſt? Stringuntur ſolo mari miraculoſæ Venetiæ. Planitie tantum gaudet opulentum Mediolanum. Florentia montibus ſolis contenta, hyberna omnia horrentia perpetiuntur. Roma continuis agitata flatibus Auſtrinis, qui ex Africa morboſos afferunt halitus, & paluſtribus Tibridis vaporibus oppreſſa, paucos ad ſenectam ducit. Urgentur æſtivis caloribus, qui laſſos reddunt, & faſtidio replent habitatores. Granatæ ſaluberrimus eſt Adarro fluvio, qui urbem

urbem interlabitur aër. Granata montibus gaudet ac lata planitie. Granata perpetuo lætatur autumno. Cedrinis arboribus, aureisque malis omnis generis & amœnis viridariis gaudet. Hortos Heſperidum æmulatur, ex vicinis montibus inſurgunt uberrimi paſſim colles, ac lenes tumuli, vinetis myrteiſque paſſim referti nemoribus, odoratiſque arbuſtis, omnia circumvicina ſuaviter compta, Elyſios ſapiunt, irrigantur hæc lymphis univerſa (uti noſti) purpurate Princeps. Quos generent novos Spiritus, quantumve feſſos recreent rivorum per umbroſa hæc oliveta fructetaque decurſus, ego ipſe ſentio. Hem ſatis evagatum dices, mi Patrone clariſſime, ſatis quidem, ſed dixiſſe volui hæc, ut ſcias quanti vos Curiamque veſtram faciam, vileſcunt omnia, nauſeam inducunt mihi univerſa, ſtomachum pariunt hæc blandimenta naturæ. Felicia hæc delicioſi prædicant, magnorum me virorum ſola commercia beant. De nepotis ex fratris tui, Comitis Archiepiſcopique conſuetudine neſcio, quid dicere videaris. placent quidem, obſervoque utrumque, ſed cum ſint numero pauci, naturæ meæ haudquaquam ſatisfactum iri ſentio. Quapropter oneroſam mihi prius vitam, oneroſiorem tuis literis, quibus me revocas, effeciſti, excuſſiſti, ſi non dormientem, ſopitum tamen currere cupientem, calcaribus agitaſti. Dabo igitur operam, ut me hic quantocyus exſolvam. Vale. ex urbe Granata. III. Cal. April. Anno MCCCCXCII.

EPIST. XCVI.

Quam precioſior ſit hominis quam auri theſaurus.

P.M.A.M. Didaco Muro, Decano Compoſtellano, Viro Probo.

QUis Patronum iſtum tuum, Mure, vir ſapiens, feſellit? Aut quidni me ſentis tu, qui nares habes odoro cane acutiores? cur à tanto Principe tanti fieri debeam? Ad Curiam me nititur ſuis literis, ſuprema humanitate refertiſſimis, revocare; id mihi gratiſſimum, aſt illi quid cum Martyre? Hominiſne cujuſquam obſequio tanta pollens autoritate inter Cardineos proceres poteſt indigere? Qui tertiam in Regnorum habenis dexteram tenet: te res meas apud illum, uti per conjecturas colligo, commendaſſe animadverto. Cognitus ipſe eram fateor, ſed minime familiari conſuetudine devinctus. Conciliatum igitur, ſi tu mihi reddidiſti, uti bonum decet virum, operatus es. Bonis namque à naturæ benignitate inſitum eſt, homines diligere: omnibus pro virili ſua, bene cupere, & quomodo poſſint benefacere. Sed ſi forte prætergreſſus es in laudando metas, utrum mentiri liceat, conſule Juriſperitos. Quorum ſcripta examuſſim calles, utrum, quacunque ratione ſuſcipere cauſas amicorum, naturæque ſuæ igniculis, quamvis bene conſulentibus, uti fas ſit, diligenter inquirito. Ah ſcio quid te attrahat, Mure, ut ſemper inhies ad favorem auxiliumque hominibus, pro cujusque ingenio, aucupandum. Fenerator es callidiſſimus, noſti animos hominum, beneficiis cuique conſentaneis, devincire. Sentis multo tutiores eſſe precioſioreſque hominum quam pecuniarum theſauros. Propterea tibi, non horrea tritico, non ærarium auro fulcire conaris, ſed prudenti nexu, quod ſit animal Deo proximum, hominem ex homine ſtudes irretire. Ut de te honorifice ſentiam, ſola me cogit opinio. Quid putas fore, ſi re ipſa te ad priſcum patroni tui erga me inchoatum hactenus amorem, additum aliquid te autore perſenſero? Grati quippe me animi, nec degeneris quidem natura formavit. Ad Saturnum, ceſſante Marte, ſub hujus ſancti viri Archiepiſcopi umbra tento transfugere; à thorace jam ad togam me tranſtuli. Dragmatis Cantica Canonicus in collegare cœtu exerceo. Durum eſſe hoc laborioſum ocium naturæque meæ, quia ſemper idem, adverſum, ſentio. variis namque delector actibus, variorumque hominum commercio paſcor libentius. Ibo igitur ad vos, quandoquidem vocatus, ut arbitror, propediem. Ex urbe Granata. III. Calend. Aprilis, MCCCCXCII.

EPIST. XCVII.

Quanta ſit vis cuſtodum in erudiendo Principe.

P.M.A.M. Ludovico Torres de quatuor Principis cuſtodibus, Aurato Equiti, literis ornato.

SAturavit epiſtola tua, Ludovice Vir omni laude digne, appetitum meum, non quod meum ad Curiam acceſſum deſiderari à pleriſque Primatibus, ſignifices, neque enim, qua in re utilis eſſe illis poſſim intelligo. Sed quia fuit index ejus erga me tui animi, quem ego cupiebam. Elegans ipſa fuit epiſtola quidem, & ſublepida, quadam gravitate perſpicuæ contexturæ. Scribis inter cætera puerum adhuc Principem, necdum pubeſcentem graviſſima indies magis (mirandi ingenii argumentum) verba, tenero

tenero formare palato, quibus in ſummam ſpem erigimur, omnes qui apud eum verſamur, veluti ex ſubterraneis radicibus herbarum, varios flores, ita ex obruto ætate illius animo, majora indieſ futuræ magnanimitatis & prudentiæ ſigna pullulare prædicatis. Iſthæc de Principe laus, apud me jam ſenuerat, quoties ego ipſe prædixerim, ſub ejus corculo ferventes eximiæ virtutis igniculos, veluti favilla ætate contegi? Vos teſtes eſtis. vivat modo, felicem cum Hiſpania Chriſtianum orbem videbitis. Ut propterea me acrioribus ad Curiam calcaribus concites, diligi me ab ipſo, de meque ſæpius eum interrogaſſe (ſuperis etiam teſtibus) aſſeveras. His haudquaquam ſtimulis indigeo, cupio nihil magis, inſilivit tamen præ lætitia cor, oblectationemque mihi verba hæc tua parturierint, nec quia puer eſt muteturque in pueris ad horam voluntas, lætari deſino. De humilibus id dictum puto, quibus deeſt ad Pythagoræ literæ dextrum cornu, dux, eruditio, callidive morum magiſtri, cuſtodes. in regia vero ſobole multo ſecus. Hæc namque rite fundata à natura, cum per egregios opifices gubernata increverit, cum ætate magis ac magis coaleſcit. Jure igitur merito gratulor mihi, ipſique gaudeo vehementer, agellum iſtum opulentiſſimum, glebulamque precioſam, mei nominis ſemina concepiſſe, ac tenerum iſtud arbuſtum aureum, in quo ſeminea inter ſe crepitant bractea, tanquam inſerti in ipſum rami ſpinei, mentionem de me aliquando feciſſe; cæleſtia precor cuncta numina, ut ſurgentem iſtum Regem futurum, quacunque iter fecerit, comitentur, voſque ipſius cuſtodes una tueantur. Et vale. ex urbe Granata. III. Calendas Aprilis Anno MCCCCXCII.

Epist. XCVIII.

Laus & exhortatio ad rectum; & utilitas recti. de Principis Ioannis vita.

P. M. A. M. D. Joanni utriuſque Hiſpaniæ Inſularumque noſtri maris hæredi Regio.

Mirande in pueritia ſenex ſalve. Quotquot tecum verſantur homines, ſive genere polleant, ſive ad obſequium fortunæ humiliores, deſtinati miniſtri, te laudant, extollunt, admirantur. Sublimis hæc eſt ac tutiſſima poſſeſſio rerum omnium theſauros exſuperans, amari, coli, obſervari. virtute media memor eſto, fortunate Puer, arborem te eſſe ſurgentem in immenſum, ſub patula cujus umbra recreatum iri oportet multorum labores populorum, ex cujus etiam ramis velut à parentibus hirundinum pulli, fructus ad veſcendum innumeros colligere neceſſe eſt. Memineris tot tibi credendas, ad paſcua illis præbenda oves, quot hominum capita tuæ ditioni ſubjacebunt. Fructus præſtabis uberrimos, mirande Puer, ſi uti cœpiſti, arborem tuam literarum diſciplina clariſque moribus cohærenter, ab omni vitiorum nota ſemotus, irrigaveris, umbramque porriges recumbentibus ad levamen directam, ſi teipſum direxeris prius. Nec aliter quidem ſperare de te fas eſt, indolis eximiæ Princeps. Sint namque tui cogitatus omnes, ut parentes, qui nulli ſunt Regum in orbe ſecundi, æmuleris, à quorum ſemper labiis aperto (ut ajunt) ore dependes, apprehendere quæ dixerint paratus. Tibi major eſt in tenera ætate cura, ut in Regem bene merentem evadas, majorque ut Regno dignus ſis, quam ut Regnum aſſequaris ſolicitudo. Ex tui ingenii inſtituto facile conjectatu eſt, optimam te habuiſſe, cum formareris obſtetricem. Itaque ſi à bonis tuis initiis meliores produci cupis eventus, bonum illud à quo bona proveniunt, clauſum in pectore ſemper habebis. Ille Rex Regum, ille dominus exercituum, ille amantes ſe maxime diligit, regit, tutatur, his bona impartitur omnia. Hæc pauca, non ut te meis monitis indigere, Clariſſime Princeps, exiſtimem, qui tali ſis ingenio præditus, taleſque apud te habeas vitæ magiſtros, ſed ut mei ſint erga te amoris monumentum, ſereno iſta vultu quo ſoles aliorum dona, benignus accipito, & vale. ex urbe Granata. III. Calendas Aprilis, Anno MCCCCXCII.

Epist. XCIX.

Quam longe ſit felicitatem in humanis quærere.

P. M. A. M. Petro Nunio Guſinanno de Principis cuſtodibus.

Brevem, ſed ingenuam, gratitudine ſententiiſque refertiſſimam accepi, Petre Nugni, vir non minus virtutibus quam genere ornate, epiſtolam tuam. Ea multa mihi hactenus cognita confirmavit, te ſcilicet abſentem eodem erga me eſſe animo quo præſens fuiſti: quom ex officina mea (ut inquis) cum Tendillæ Comite Didacoque Hurtato Mendotio Hiſpalenſi Archiepiſcopo ejus fratre, in caſtris, tollendi ocii cauſa, aliquid ſemper exhauriebas. Ex ſapientum namque ſententiis, quos me profitente, audiebatis, mens illa ſana quæ imprimis ad beandos homines

mines in ſano corpore requiritur, facile ebibitur. neque enim in ſana hac corporis ſanitate, neque in fallacibus fortunæ bonis, quæ bona tamen eſſent, ſi bene illis uteremur, illa conſiſtit felicitas. Sed in his quæ ad eum, qui eſt ſummum Bonum, nos elevant mediis, ſumma reperitur. Te igitur meo pollice ita conſictum prædicas, ut in meliorem te hominem converſum eſſe fatearis: te jam qui frueris noſcere inquis; quam inutiles quamve ſibi mortui ſint qui literas penitus ignorant, indefeſſo ſpiritu proclamas. Miſereri te, inquis, magis hujuſcemodi hominibus quam Regibus invidere. A beluis parum diſtare homines, literarum ignaros, contendis. Torpore oppreſſos, cæcoſque ac mutos, immo & vivendo mortuos appellas, de quorum vita nulla cum virtute mentio. quandoquidem igitur ita ferax eſt hic tuus agellus, ut ſata perbelle conceperit, optandum tibi eſt, ut longo tempore valeas. Quanto namque bene valendo longius vixeris, tanto eris noſtro futuro Regi, apud quem diebus noctibuſque verſaris, utilior. quod autem tu, reliqui etiam collegæ tui reditum meum ad Curiam cupiatis, ut ſi qua mihi plumula eſt, eam expiletis, id cupitis quod ego maxime deſidero. Sed cum verear, ne Curia tanto viro privata, quantus hic eſt noſter Granatenſis Antiſtes, ſub cujus ductu, ſacris initiari velim, auſpicia ſortemque mutaverit, refrigeſcit animus aliquantiſper. Dabo tamen operam, ut vobis mihique aliquando ſatisfiat; utque ego veſtra amicitia fruens, gaudio veræ fruar amicitiæ, quod unicum eſt ac verum in ſeculo gaudium, ex ipſorum numinum gaudio & harmonia cæleſti, quæ ſolius amoris inſtrumento cunctos verſat orbes, proficiſcens. veram namque eſſe religionem, ſine qua non datur amicitia veſtrum iſtud proborum apud ampliſſimum Principem collegium, cogor judicare, cum nulli unquam inter vos præterquam de virtutibus ſermones colloquiaque agitentur. Vale. ex urbe Granata. III. Calendas Aprilis, M CCCC XCII.

EPIST. C.

Tranſit Autor à prætexta Martia ad mitralem togam. Quæ ſint Curiæ curæ.

P. M. A. M. Guterio à Toleto, regio Conſobrino, Scholaſtico Salamantino.

QUid nunc Granatæ faciam, interrogas? pro thorace, quem me in caſtris geſtaſſe vidiſti, lineam (quam dicitis ſuperpelliceam) porto; pro ocreis, talarem veſtem; pro lancea peltaque in manibus eſt horarium. Si quid temporis ſupereſt, ad aſſuetas Muſas confugio, non ut cuiquam propterea placeam, non ut me oblectem ſolum, ſed ut me fallam. donec namque vatis alicujus aut Philoſophi ſcripta pervolvo, aut aliquid in mea, quamvis algenti, aut rubiginoſa, cudo officina, ab externis quæ ſollicitos, anxios ac miſerrimos homines faciunt, diſcedo. malo equidem ego illa meque ipſum fallere, quam falli ab ipſis. Quid tamen hoc mali ſit, non intelligo. Seceſſus, animi ſolet tranquillitatem parere, me autem affligit. Scio & longo didici experimento, Regum domos curis ingentibus oppletiſſimas, agi velut tempeſtatibus crebriſque procellis. Curiales omnes agnoſco, momento quolibet cuncta mutari; in eodem ſtatu, velut in fortunæ rota Poëtæ fabulantur, nihil diu permanere. Regum favores, quos imprimis homines ſectantur, vento mobiliores, inaneſque eſſe video. futilia ſimul & lubrica quæcunque ex laborioſis in Curiales agros ſementibus jactis colligi poſſunt, meiſmet oculis in aliorum multis capitibus contemplatus ſum, proh! & quod miſerabilius, apta magis, ut nos ab eo ſejungant, ſine quo ipſa non ſunt, cujusve manu nobis cum facta ſunt quam ut gradus nobis ad illud adſtruant. Felicitatem unicam in hujuſmodi amore conſiſtere, qui unus eſt amor, verum bonum à quo bona cuncta proveniunt, aperte intelligo: Curiam tamen affecto, licet curarum aream, bonorum (quæ bona ſunt) aridam, quam facto agmine noxia cuncta circumſiliunt, cui ſunt ob invidiam timor & dolor perpetui comites. ſi quod appareat inter Curiales gaudium, breve id, ac ſimulatum, felleque mixtum ebibitur. Cum à veritate uno temporis momento diſcedere ſit infeliciſſimum, inhumanum, obſcœnum; quot ora Veritatem proferant, aut quæ verba ſine doloſo fuco prodeant, qui corda hominum ſcrutatur, novit. Et hinc multa. ſed me miſerum; rapior tamen ad Curiam. vocor ab amicis; fateor; ne credas tanti eſſe communem hominum amicitiam, ut in manifeſtam ſe quis voraginem immergat. Urgemur omnes fati quadam occulta neceſſitate, ut video. Furor, ſtupor, ſtoliditas, vertigo nos circumvolvunt. Velut aviculæ bubonum noctuarumque ſimplices ſectatrices, deludimur, irretimur, perimus. Edocetor igitur exemplo noſtri, tu mi Scholaſtice, ne illaqueatus decidas in noſtrum aucupium. Et vale. Hic patronus noſter Archiepiſcopus te ſalvere jubet. Ex urbe Granata, in Calend. April. Anno M CCCC XCII.

EPIST. CI.

Conſolatoria de morte Cardinalis Arcimboldi.

P. M. A. M. Aſcanio Vice-Comiti, Cardinali, de Arcimboldi Cardinalis morte.

O Quam merito fallacem eſſe humanam Proſperitatem, ſapientes omnes, uno ore judicant. Chriſtiano namque ſatius eſt id hoc nomine, quam Fati aut Fortunæ vices appellare. Hei nobis! dimidium animæ tuæ, alterumque à te patronum mihi Jo. Arcimboldum concivem Cardinalem, vita functum relatum eſt. neque enim mihi præ dolore ſignificaſti, arbitror. Ex humanæ felicitatis melle, fel iſtud ſolet paſſim ſcaturire. Hinc noſces quam parum ſit temporum applauſibus fidendum. Qui non aliter mendaces eſſe perpetuo reperiuntur experimento, quam malus dæmon, qui tot adſtruit ex ſuo inſtituto mendacia, quot temporis momenta volvuntur. momenta vero quæ fuerunt, quæ futura ſint, Arithmetici numerent. Veræ felicitati infeſtiſſimam hoſtem ac ſemper adverſantem Felicitatem humanam Philoſophi non injuria cenſuerunt; hujus quippe retibus impliciti, minus ad illam tendere iter poſſumus. O fugacem ac volatilem delectationem humanam, quæ tanto longius pervolat, quanto firmiorem proximioremque eſſe arbitramur. Quare perniciofas hujus illecebras & pollicitationes fallacias potius ac veneficia quam Felicitatem judicabimus. Quid illi ſanguinis nobilitas? Quid divitiæ? Quid ingentes tituli profuerunt? Tu videris. Inde jam tibi exoſam eſſe opulentiam, tibi genus illuſtre nauſeam incitare, tibi Cardineos inter Proceres Primatum, non ultra bene ſapere, tali dempto collega proclamas. Zizaniam tibi in eſcas, & in potum conjectam quereris. Hæc tu, uti mihi ſignificatum eſt: quid autem me ſoletur, qui jacturæ hujus ſum particeps, advertito: illum, nos quoque, omnes homines denique veluti bruta ex quatuor corruptibilibus compoſitos ſcio. Elementorum partem quodque ſuam à generali maſſa ſe movere trahereque ad ſe, perpetuo inhiat; generare ex corruptis, generata rurſus corrumpere, illorum ſtudium. Quom igitur animadverto, vitari nullo modo potuiſſe, quin aliquando ſolveret, quod in eo, veluti in cæteris tam varie compactum erat, neceſſitatem in ſolatium verto, quia non eum, ſed ejus umbram periiſſe, migraſſeque ipſum à cœno ad fontem nitidum, non interiiſſe exiſtimo. Umbram namque hominis corpus eſſe, animam vero hominem, quom à digniori nomen ſumatur, merito ſapientes ſtatuerunt. Vivit ergo vinculis ſolutus, liberiorque eſt, non periit. beatior eſt, non infelicior. Si à cujuſque peregrinatione tranſitus eſt judicandus, ad cæleſtem ille patriam à terrena fece proſiluit. Amabasne tu in illo quod jam periit? non profecto. Sed quid? animi dotes, virtutem eximiam, bonitatem immenſam? animam igitur in corpore, & non corpus ipſum admirabare. Quare ſi candidiſſimam illius animam nunc ex tui pectoris ſeceſſu contemplareris, illo tanquam puriore materia beatius fruereris. quo tui pectoris amaritudinem alio poſſim melle temperare, non occurrit. Ergo vale. ex urbe Granata, in Calendas Aprilis, Anno M CCCC XCII.

EPIST. CII.

Quomodo fallamus nos ipſos. invitatur Autor à Regina ad eruditionem Procerum.

P. M. A. M. Petro Gonzalo Mendotio, Cardinali Hiſpaniarum ac Primati, Toletano Archi-Antiſtiti.

NItimur errores noſtros honeſtis velaminibus, virtutumque appellatione aliqua depaſcere, nolle in amœno ſeceſſu decem lacertarum dominatu eſſe contentum, quom unius eſſe aliquid noſter Aquinas moduletur, errore trahi, manifeſtum eſt. Cymba ſi quis inter gravidas fluminum ripas tantum ſibi piſcium quantum ad ſaturitatem ſuppetat, ſuis reticulis vel hamatis harundinibus ſedens captare ſecurus potuerit, cur ſe vaſto mari ad præſentaneæ mortis periculum, majore navi expoſuerit? ut ſe hominibus utilem, rhombos mullorumque jubas quæritando præſtet, piſcator inquiet. Neque enim hominem dicet eſſe ſibi ſoli natum putare, cum noſtri partem tum patriæ, tum omnibus, ordine ſuo, mortalibus, debeamus; eumque pluris jure merito fieri, qui majorem affert generi hominum commoditatem, diſputabit. Hoc tu me hamo, hac eſca, Reverendiſſime Purpurate, vis apprehendere. Ais enim fore ut Optimatibus qui Curiam ſequuntur, utilis ſim futurus, ſi ad Curiam venero, qui procul ab omni virtutum cultu vanis amoribus impliciti cum ſumma Reginæ moleſtia inglorii vitam tranſigunt; daturamque mihi Reginam laborum præmia, qualia decebit, inſinuas. Eo ad vos, tum lubens, tum quod ita conducere dicatis. Tunc mihi factum ſatis fuiſſe profitebor, Reverendiſſime Purpurate, quando me aliquantulum in excolendis talium adoleſcen-

leſcentium ingeniis, vos me profeciſſe indicaveritis. durum quippe ſuggeſtum exercere ac moleſtum. Quia difficile eſt effrenes ebullientis ætatis annos moderari, eorum præſertim, qui laute libereque educati, graviter quæ minime aſſueverunt; auſcultare mutareque inſtitutum patiuntur. Alcibiadem pluresque cum eo Procerum filios, Socrates cultu impares ad virtutes direxit. Alexandrum Macedonem Ariſtoteles, multos & divinus Plato (ut ais) erudierunt, parentumque loco magiſtros illi habuere. Ingens latumque chaos inter præteritos præſenteſque magiſtros fateor: ſed non ſtrictius inter auditores ſentio intereſſe. illi namque ab atavis illiteratum hominem à belua nil diſtare crediderunt, eamque ſibi in maternis uteris opinionem inducebant, Hiſpaniæ contra juvenes ab avis proaviſque, ad noſtram uſque tempeſtatem, eum minoris eſſe faciendum, qui literas ſectetur, falſo arbitrati ſunt, quia militiæ, cui ſoli invigilare honorificum putant, literas eſſe impedimento hactenus crediderunt. Sed cum ingenio polleant Hiſpani, ſintque à natura magno dotati animo, forte levius quam ſuſpicemur, ad literarum amorem, quarum eſt guſtus ſuaviſſimus, inducentur. Scis namque Platonis dicto, virtutis eſſe mirabilem, ſi conſpici poſſet, delectationem. Eo igitur, quandoquidem Regina virtutum omnium fautrix, tuque ita vultis, experiar, quid concedatur in illos. Abibo, Deo dante, ut ad vos proficiſcar poſtridie. Vale interea, Patrone omnium eorum, quos bonos eſſe putas, candidiſſime. Ex urbe Granata in nonis Aprilis Anno M CCCC XCII.

Epist. CIII.

Quæ ſpes de juvenibus Proceribus. Quid ſuis Optimatibus & populis exemplum Principis.

P. M. A. M. Didaco Muro, Decano Compoſtellano, magni Cardinalis Hiſpaniarum Secretario.

SErpunt aliorum verba in mentes hominum paulatim, ſenſimque in agentis inducunt ſententiam, tui autem patroni, Mure vir ſapiens, ſcripta unico me ſtimulo, unica utpote ſuaſione concitarunt. Sive id fati neceſſitate cogente accidat, ſive quod à tanti Principis mandato referre pedem hæſitareque minime liceat. Sit utcumque. ita eſt. inani me gloria oppletis. futurum in Curia hoſpitium meum bonorum Academiam, in contubernio me habiturum quotquot juvenes habet hac tempeſtate Hiſpania Proceres, enunciatis; allicitis quidem animum, & ad ſpem veræ gloriæ quam nemo bonus rejicere debet, erigitis. Velut namque gloria illa, quæ ex animi perturbationibus, ex auris ſcilicet popularibus, ex opulentia, ex titulorum honoribus, veræ gloriæ formam, pulchritudinemque corrumpit, adumbrataque eſt gloriæ imago: Ita quæ à virtutis excitatione proveniet, ſolida reperietur ac ſtabilis. Ad aliam dehinc quæ æterna eſt, hæc iter aperiet. illa vero ex aſpero acceſſibilem reddet. depravatus hic in Hiſpania mos (ut ais) eradicabitur. opinio de literarum ſtudiis falſa hæc, obliterabitur. exiſtimabat namque nobilitas, atque abſurde arbitrabatur, militari diſciplinæ literas adverſari. Inde ab illis tanquam ab hoſte inſenſiſſimo, tergiverſata eſt hactenus, ex inſtituto majorum. Speras, ut inquis, facile futurum, ut ſeſe literis juventus nobilis accommodet, quia nihil magis uſitatum ab æterno fuit, quam ut Principum ſibi mores cæteri ſuapte natura & ultro imbibant, induantque. literis ex parentum præcepto, Regnorum hæres, qui habet in ſe verſos omnium oculos, ſeſe exercet, ut ais; ergo & cæteri ſui Principis exemplo, ad literas confugient. Illi eſt honor arti cui Reges favent; non inepte arguis, Mure, faciliſque ſolutionis eſt controverſia. Id ita fieri ſolet. ad vos igitur eo. Hoſpitium mihi patronus tuus per metatos Regios, quandoquidem tertius eſt in occiduo Rex, tuo rogatu, Mure bonorum fautor, ni moleſtum eſt, parari jubeat. Et vale. ex urbe Granata in nonis Aprilis. Anno M CCCC XCII.

Epist. CIV.

Se ſuaque nihili debere fieri Autor arguit.

P. M. A. M. Joanni Velazques, nobili viro, de Principis Cuſtodibus uni.

TEſtes adhibeo ſuperos, Jo. Velazques, me neſcire quibus meritis vos tantopere, ut ad vos eam cupiatis, quidve poſſitis ex meis vos hortis, unde famem, qua urgemini, explere valeatis, colligere non intelligo, non ita me deprimo tamen, ut me fruſtra natum eſſe confitear. literarum namque aliquantulum deguſtavi, vatum & Philoſophorum ſcripta pleraque evolvi, vidiſſeque à me ipſo interdum aliqua haud inficior. Quare nec penitus hebes ſum, aut protinus inutilis. Sed profecto de me longe alia ſentitis, quam ego ipſe cognoſcam. Vereor ne aſſentemini, aut imbecillitatem aut vires meas

non intelligatis. At ſi utrumque deeſt, ſumma laboratis egeſtate. Oculorum orbibus caretis, qui Ætneum Cyclopem tanti facitis. In comparationem aliquando veteres trahitis Optimatum magiſtros. Valde fallimini, ſummaque illos afficitis injuria. Quotquot namque juniores terram pedibus terunt, exiles ſunt, ad elephantem culices. utcumque ſit, hordeaceum hunc panem noſtrum, quem pro tritico vobis comparare ad veſcendum optatis, ad vos importabimus. ad vos ibo qualecunque eſt, viretum ego vobis meum aperiam. Ex ejus arboribus, quoscunque fructus repereritis, decerpere fas erit. Et ſi ramos amputare, radicumve fibras evellere, animus ſurrexerit, per me licebit. Sereniſſimo Principi, tot Regnorum unico hæredi, in quo Chriſtianæ quietis futuræ ſita omnis ſpes eſt, meo nomine dices manuum oſcula, reliquis etiam tuis apud illum collegis ſalutes impartire. poſtridie, Deo dante, diſcedam. ut mihi hoſpitium per Regios metatos paretur, operam date, & valete. ex urbe Granata in nonis Aprilis, MCCCCXCII.

EPIST. CV.

Quanta ſit præſtantiæ unus aliquando vir apud Reges. de Granatenſi Archiepiſcopo. quidam frater Franciſcus Ximenez confeſſor Reginæ.

P. M. A. M. Fernando Alvarez, regio à Secretis primario.

APud Petrum Nunium de Principis cuſtodibus unum, reperiſſe te meam Epiſtolam inquis, in qua animadvertiſſe ſcribis, dubitaſſe me, Granatenſis Antiſtitis carentia, ne curia ſortem fortunamque mutaverit. Serióne id dixerim, an jocoſe interrogas; innuere quaſi volens, injuriam fuiſſe his verbis Sapientibus illatam (quos apud ſe habent Reges innumeros) conſultoribus. Tu illique ad Regnorum habenas, ad negocia pertractanda ſubditorum, ad cætera hujuscemodi, apti eſtis, Regibusque commodiſſimi, ſed quid hæc? Satisne vos illis oſtendere iter ad ſuperos calletis? Greſſus eorum dirigere ad precium quo precioſa ſummi boni merces comparetur? Veſtrisne conſiliis tranquillitatem unquam animi conſequuntur? Vos videritis. Tu igitur inter utrumque, mea tene dicta, & tutus evades. Si veterum ſcripta percurreris, unius ſæpe ſancti viri, *ſancti* dico, non callidi, non vafri, non ea, quam vos falſo putatis, ſapientia humana pollentis, ingenio, parvas urbes ignotasque regiones nomina ſibi comparaſſe, ex imo res multas creviſſe ad ſummum, felicibus auſpiciis adnavigaſſe, emerſiſſeque ſupra ſidera reperies. illoque deficiente, illico lapſa corruiſſe. Iisdem conſultoribus & Reges felicibus avibus ſua Regna gubernaſſe, diverſis autem proſtituiſſe didicimus. Ah dices! Summa eſt in noſtris Regibus rerum experientia, ſupremum ingenii acumen, quibus dotibus Mundi pulchritudo harmoniaque parantur, gubernantur, & coaleſcunt. fateor & ego idem, Fernande Alvares, ſed minime abſurdum eſt credere profutura & illis eorum quos diximus conſilia. Præterea nonne tu ſanctiſſimum quendam virum à ſolitudine abſtruſisque ſylvis, macie ob abſtinentiam confectum, relicti Granatenſis loco fuiſſe ſuffectum, ſcriptitaſti? In iſtius facie obducta, nonne Hilarionis te imaginem aut primi Pauli vultum conſpexiſſe fateris? Ad vos eo, Patrone mi, ut veſtra fruar & ego bonitate, fructuque amoris veſtri erga me, quem non parvi facio. Vale tu filiique tui omnes quos unice diligo, non modo quod tui ſint, ſed quod literarum ſtudiis deditos eſſe audiverim. Valete jam omnes Regii Curiales, qui me veſtris literis, ut ab ocio ad ſolicitudinem & curarum aream proſiliam concitaſtis. dexteram ſentio tot epiſtolis ad vos exaratis uno die confractam. Ex urbe Granata, in nonis Aprilis, MCCCCXCII.

EPIST. CVI.

It Autor ad Curiam.

P. M. A. M. Enneco Lupo Mendotio, Comiti Tendillæ, Regni Granatenſis Proregi.

DIſcedenti mihi abs te, Comes Illuſtris, nec ſine utriusque animi moleſtia, ut paſſim tibi quæ mihi acciderent ſignificarem, imperaſti, libens tibi ego aſſenſi, tum quod in brutum animal me converſum ex homine cogerer fateri, ſi mandatorum tuorum vel minimo detrectarem: tum quod lenire mihi mœrorem, quo angor, abſens à te dexteræ agitatio in ſcribendo videtur. Tudertaniam omnem jam Oretaneosque montes & Carpetanos populos ſum prætergreſſus. Non longe à Segovia fuit mihi obvius hic tuus à pedibus, qui ex Curia ad te veniebat. Proſequor iter meum; ut ex verbis tui hujus tabellarii colligo, aſſequar in Valleoleto hujus provinciæ oppido celebri Reges quos oppidani, ut idem inquit, triumphantum ſimiles ſuſcipere apparant. Si ſpectaculo (uti fore arbitror) adero, quæ fient, Tibi ſanctiſſimoque iſti Simeoni noſtræ tempeſtatis Archiepiſcopo, ſignificabo.

Interea

Interea vale. ex urbe Segovia qui retrocedere tabellarium feci, ut ad te epiſtolium hoc ſcriberem. VI. Calend. Maii, Anno MCCCCXCII.

EPIST. CVII.

Quam durum ſit novas quærere amicitias.

P. M. A. M. Archiepiſcopo Granatenſi.

INcolumis ad Segoviæ uſque finitima, ubi fuit mihi obvius iſte mei Comitis familiaris, perveni. Ægerrime fero, quod abſim à vobis, nec exhilarari poſſum. Quare peto ab utroque veſtrum, ad me (veluti diſcedenti fuiſtis polliciti) literas ſæpe detis, vir Sanctiſſime. Sub umbra alarum veſtrarum vivebam ſine cura & ſolicitudine, tutus ab omnibus hominum ſpirituumque pravorum inſidiis. Erunt mihi tuæ Comitiſque tibi in regendis Regni Granatenſis habenis collegæ literæ non levi ſolatio. Bonos quidem ſcio me plures in Curia reperturum, ſed durum eſt novas inire amicitias, novos patronos induere. quid haberem præ manibus video: quid habiturus ſim, incertum adhuc eſt; conducturum mihi ſit, necne, in dubio eſt. Et valete felices ambo virtutum omnium habitacula, ex urbe Segovia. VI. Calend. Maii, MCCCCXCII.

EPIST. CVIII.

Quantum valeat apud Reges unus vir Sanctus. de fratre Franciſco Ximenez qualis eſſe dicatur.

P. M. A. M. Comiti Tendillæ, Ductori ſuo in Hiſpania, Proregi Granatenſi.

HÆc quarto nonas Junii ad te ſcribo, Comes Illuſtris, neque prius licuit, ob nuntiorum inopiam; circiter Calendas Majas ad Curiam veni. Haſtiludiis, tauriſque Hiſpano more ſolutis, Troico, reliquiſque ludis feſtivis, à Valleoletanis Reges ſuſcipiuntur. Laudantis populi voces ad ſidera ſublatæ, canticis puellaribus, hymniſque & choreis multiplicibus, toto die finditur aër. Nil denique quod ad reſolvendos in lætitiam animos faciat, prætermittitur, Reges, tuuſque patruus ab eis ad gubernaculum tertius, Hiſpaniarum Primas & Cardinalis, ſine cujus conſilio nil grave decernitur, optime valent. Ut ad Aragones proficiſcantur propediem, juxta omnium opinionem movebunt. Regina (quia Dei ſit timida obſervatrix) quod ad vota uſque optaverat, Virum ſcilicet cui poſſit ſui pectoris arcana, ſi quando forte in incuriam prolabatur aliquam, tuto credere, conſecuta eſſe putatur, lætaque eſt ob eam cauſam non mediocriter. quandoquidem in hunc incidimus, ſi qualem eſſe referant homines enarravero, haud abſurdum mihi fore videbitur. *Franciſcum Ximenez* appellari virum, ſub divi Franciſci norma habituque, inquiunt. Hunc ajunt fuiſſe quondam in Siguntina Cathedrali Eccleſia pollentem dignitate honorifica, reditibus amplis & autoritate inter Petri ſacerdotes, atque honoribus ornatum. humana hæc omnia negligens, mundi fluctus, & inſidias dæmonum tremiſcens, ne pernicioſis ſeculi oblectamentis, & illecebris irretiretur, cuncta reliquit; non ergo rerum indigentia, ut multi, non animi puſillanimitate parum de ſe fidens, ut plerique; non ut ocioſus marceſceret, ut alii; non ob ſcelera, Prætorum timens judicia, ut nonnulli; ad arctiſſimam vitam, & ſemotam ſolitudinem, ab ampliſſima libertate, ſeceſſerit. Induſtrium hunc hominem & bonitate pollentem, ac doctrina ſingulari oppletum, prædicant. Ingenii acumine Auguſtinum, abſtinentia Hieronymum, fidei erga diſcolos fervore Ambroſium, ut ajunt, æmulatur. nemora hic abſtruſa, concurſus hominum fugiens, adamabat. Silentes nudis pedibus quæritabat ſylvas, ſacco indutus, parvo contentus ſtramine dormitabat. Vigiliis verberibuſque ne in dominatricem animam ſervus petulans ſæviret, in abdito corpus macerabat, ne corporea fece oppreſſus, torpeſceret. divinis tantum intentus contemplationibus, vilium ciborum, & eorum exigua quantitate, vitam, ut ajunt, agebat. Raptum præterea in ſpiritu, veluti de Apoſtolo legitur, hunc ſæpe ex illius confratribus plerique atteſtati ſunt. Hæc & hujuſmodi multa, de hoc homine prædicantur; ſi regii forte Curiales mores ejus aliquando mutaverint, uti mutare ſolent, ſi favoribus turgeſcet, in vertiginem raptus ambitioſam, væ homini! impræſentiarum beata eſt ejus fama. Nimirum igitur, cum tales ſibi comites ac vitæ magiſtros Reges habere nitantur, ſi ad vota omnia, ſi cæleſtium ſpirituum, quocunque pedem ferant vel referant, perpetuo illos caterva comitatur. Hinc inaudita inſolitaque hactenus in Hiſpania Pax. Hinc mira Concordia. Hinc Aſtræa, quæ reliquas videtur provincias deſeruiſſe, paſſim beatæ lancis oſtentatrix, hæc Regna perambulat. Inde hic favor, inde tot parti de truculentis hoſtibus celebres Triumphi. Nullus ſub eorum

ditione tumultus, nulla tempeſtas, quieta omnia, omnia tuta, plura ſentio, quæ geſtire videtur animus, promereque deſiderat, ſed palato verba deficiunt. cætera tu, qui vivaciſſimi es ingenii, gloriæque hujus particeps, conjectator, tuaque diſertiſſima promito eloquentia, & vale. ex Valleoleto. IV. nonas Junii MCCCCXCII.

EPIST. CIX.

De morte Laurentii Medices, qualis & quantus fuerit, quæ diſſidia ex ejus morte & incommoda exſpectet Italia.

P. M. A. M. Comiti Tendillæ, Ductori ſuo in Hiſpaniam.

QUibus verbis triſte nuncium referam, non ſuccurrit, referam tamen oportet, tibi præcipue, qui virum noſti, & admiratus es aliquando. Egregius ille Laurentius Medices, Laurentius ille, ſub civili toga trabeatis Regibus non inferior, qui à ſuis non modo civibus, ſed ab Italia univerſa *Pacis auctor* & *Patriæ Pater* jure merito poterat appellari, reddidit animam ſuperis. Annum agentem vix tertium & quadrageſimum, Aprilis illum abſtulit menſis. Proh! quam vereor, Comes Illuſtris, ne calamitatem aliquam Aprilis hic aperiat Italiæ, veluti telluris poros; ad flores ac fructus quotannis generandos, ſolet aperire. Inter perturbatos Italolorum Principum ſtomachos Juliam illam Pompejam, interque rabidas undas, ne invicem collidantur, invictum ſcopulum, natura in Laurentio formaſſe videbatur. Florentina Reſp. illius felici ductu auguſtata & tranquilla pace fruens, mortem ejus immaturam, uti generalis omnium parentis, gemit, ſuſpirat, collachrymatur. Plangendo ſeſe, hic viri recitat beneficentiam. Ille ſapientiam extollit, protentis ad cælum manibus. charitatem in eo periiſſe, alius proclamat. Ingenium & animi fortitudinem ejus exſuſcitant alii enarrando: Qualem ſe geſſerit, Anno MCCCCLXVIII. quo tempore frater ejus Julianus per adverſæ factionis conjurationem interemptus, ipſe vero graviter vulneratus fuit. Quibus autem vocibus pietatem ejus erga patriam proferant alii, conjectator. Aliquando ad Fernandum Regem proficiſcens, vel pacem ſe relaturum, vel propriam (ne ſui cauſa pateretur) vitam amiſſurus, à ſuis civibus egrediens cunctis audientibus diſſeruit. odio namque in ipſum (quod eſſet Principibus ejus virtus formidoloſa) non in ejus patriam, ſta fieri credebantur. Ivit, Fernando Regi affuit. Non modo confecta Pace (ut quanta fuerit ejus prudentia, judicemus) ſed ita charus in patriam glorioſus rediit, ut admiſſus in amicitiam, nihil unquam ulterius grave eo inconſulto peregerit. Quibus autem luctibus eruditi omnes portum ſuum ac refugium & ſpem unicam proſequantur, in quo mille Mecœnates, Doctorum omne genus reperiebat, exiſtimato. Quis Mirandulas ultra? Quis Ficinos, aut Politianos ac Landinos, & reliquos id genus ſovebit ſuo ſinu, ſi abierint? Quis magnos Legum enodatores amplexabitur? Linguarum omnium bibliothecas (magno libris per univerſum comparatis) erigere quis jam curabit? In hoc uno tandem multas Italas columnas corruiſſe pro Sibyllæ folio habeto. Oh filios reliquit, dices. Veluti avum ipſe Coſmam, generis eorum ſuſcitatorem, & Petrum genitorem Laurentius eſt imitatus: Ita & filios ejus non degeneraturos ſperandum eſt. Deus faxit, bone Comes, multis quippe conduceret. at ambigo. Propaginem earum vitium majorem natu Petrum (ab Urbe in Hiſpaniam iter Florentia facientes) ambo vidimus. Non ea mihi viſa eſt juvenis phyſiognomia, ut eam ſpem præberet. De incuria præterea & laſcivis moribus ejus neſcio quid immurmurabatur. Non deſunt qui reliquos ejus fratres magis parentum virtutes æmulaturos arbitrentur. At quid? niſi ad eos qui minores ſunt habenæ devenerint? De adoleſcentis nunc Cardinalis indole, ſtudioque ad bonas Artes, præclaros audivimus ſermones. Sed quid hæc ad præſentem temporum neceſſitatem? Si præcipue vepres aliquæ in Italas ſegetes novæ pullulaverint. Dentibus namque frendere ac labia mordere in Ludovicum Sfortiam, Ducatus Mediolani pro nepote moderatorem Alfonſum, inquiunt, Aragonium Calabriæ Ducem, Regni (ſi ordine ſuo fata cucurrerint) ſucceſſorem. Quia ſolvere Ducatus gubernaculum Galeatio juveni jam maturo, Alfonſi genero recuſet Ludovicus. Ut in Ludovicum arma capiantur, ut etiam extera advocentur auxilia, ſi domeſtica non ſuffecerint, genitorem Regem ſtimulare non deſinet. Qualis ergo ſit ignis emerſurus extincto extinctore Laurentio, nec alius ſuperſit, tu judicato. Pio eſt Italia orbata parente, utinam evadam mendax. Noſco Alfonſi pervicaciam eſſe adamantinam. Scio dulcedine imperii rhombum, quem manu tenet, Ludovicum non facile ſoluturum. Tu vale, & vive. ex Valleoleto Idibus Maii MCCCCXCII.

Epist. CX.

Ebullit bellorum ſuſpicio cum Gallis. Laus Amicitiæ Philoſophica.

P.M.A.M. Archiepiſcopo Granatenſi.

Quid novi de Curia habeatur, longo ſatis ſermone ad illuſtrem Comitem Pro-Regem, tecumque Regni moderatorem, ductorem meum in Hiſpaniam, exaravi. Scribebam hactenus de Caſtrenſibus cæteriſque Rebus, quæ in Hiſpania gerebantur, ad Cardinales duos, Aſcanium Sfortiam Vice-Comitem, Ludovici Ducis fratrem, Joannemque Arcimboldum Archiepiſcopum Mediolanenſem, quibus eram conterraneus alternaſque illis Epiſtolas dirigens, quod uni ſignificabam, minime alteri repetere cura erat. Ad utrumque ſcriptum intelligebatur, quod ad alterum. Identidem eſt animus, vobiſcum agere. non enim exiſtimo minus tenacem, intimamque eſſe inter vos ambos ſenes omni virtutum genere pollentes, Illum ſub equeſtri, Te ſub ſacro habitu amicitiam, quam illi duo inter ſe. nec duo hæc noſtræ tempeſtatis amicorum paria Lælianæ, reliquis etiam, de quibus ſæpe legimus veterum amicitiis (ſi res venerit in controverſiam) cedere velle videbunt; veſtram ſcilicet, duorumque illorum in Urbe purpuratorum. Vidi namque dum apud vos hoc quadrimeſtri verſatus ſum, tantam eſſe inter vos animorum unionem & vinculum, ut alter ab altero diem integrum neſciat abeſſe, neque grave quicquam accidat alteri, quin alter, ſive id jucundum, ſive ſolicitum ſit, efficiatur particeps. conjecturis ebullire ex Gallia colligo, neſcio quid. Quare ituros propediem Aragoniam & Laletaniam verſus, regiones, uti noſtis, Gallis finitimas, ab Herculeo freto Reges arbitror. Quæ fient, quæve ab exteris regionibus ad Curiam deferentur, ambobus, ſed lege Aſcaniana ſignificabo. Valete interea ambo mihi æqua lance patroni. Ex Valleoleto quarto nonas Junii, M CCCC XCII.

Epist. CXI.

Diverſis referta Philoſophicu dicteriis. Invitatur ad certamen amicus.

P.M.A.M. Didaco Villaſcuſæ, Theologorum Candidiſſimo, Decano Granatenſi, Proviſori Giennienſi.

Quid ad te potiſſimum ſcribam, cum potiſſimum velim, quia debeam, non occurrit. Negotia inter utrumque nulla. De literis, ſi tecum egero, ſonipedem in ſtadio teſtudo ſegnis agitabo. tacere nephas arbitror. nec licet, quia ut ſcribam jubes. Tua vero juſſa (quia judex es) tremiſco; ob honores, quia metropolitanæ tu Decanus, tuus ego Canonicus, colo, ob ſapientiam obſervo. quo igitur me vertam, ignoro. ſcio, quo tendam, Villaſcuſa. Vah teneo te, Patrone mi ſapientiſſime. ſubiit aliquid in quo ſuperari à te minime poſſe putem. Prodi armatus in campum, galeatus ad bellum te exſpecto, pedibus velim aut equo Martyrem ferratum à vertice capitis ad pedum plantam invenies. exercuit me Hiſpania tua. Quantum & conviviis valeas expertus ſum, quum me Gienni, quod Menteſſam creditis, ubi Proviſor, ut ajunt vulgo, pro iſtius urbis antiſtite jura dicis, & in choro iter facientem me Canonicum ſeptem tantum ferculis invitaſti. Cocum habeo, qui ſtruere eduliorum lauta octo cibaria perbelle callet. Mitiores & tibi de Bacchi prelis, quam tu mihi dederis, liquores pueri miniſtrabunt mei. Peto à te ut an mecum certare intendas, ſignifices. Inſufflavit ex adverſo in horoſcopum naſcenti Mars mihi. In portu vivere neſcio, quibus cum hoc aut illo modo pugnas ineam, cogar perquirere. Ad alium me convertam, nec deerit quippe, ſi tu, aut negligentia, vel animantis tubæ tremore, vel forte tanta turgidus potentia, detrectaveris. Vale ex Valleoleto, quarto nonas Junii, M CCCC XCII.

Epist. CXII.

De diſceſſu in Aragoniam.

P. M. A. M. ad Archiepiſcopum Granatenſem, & Comitem Tendillæ, Regni Proregem.

Ex quo ſingulas ad vos Epiſtolas ex Valleoleto deſtinavi, neque nuntius occurrit, qui ad vos proficiſceretur, neque accidit quicquam, quod ſcribi oportere ad tantos viros arbitrarer. Hoc impræſentiarum Epiſtolium accipite. In diem quartum, aut quom ſerius quintum, Reges, uti rumor viget, diſcedent, ut ad Aragones, inde ad Laletanos, quos *Catalanes* dicitis, ſe conferant. Valete. Calend. Auguſti, M CCCC XCII.

EPIST. CXIII.

Proceribus Hiſpanis ludum Autor aperit literarium. Argumenta futuri diſſidii. Aſcanius commendat Autori ſuos familiares Hiſpanos.

P. M. A. M. ad Aſcanium, Vice-Comitem, Cancellarium.

SIgnificavi, ut exiſtimo, Tibi, Princeps Illuſtriſſime, diſceſſiſſe Reges meos ex urbe Granata, poſt victoriam de exlegibus partam, triumfantumque ſimiles avita Caſtellæ Regna percurriſſe; meque ut ſacris, ſub ſancti hujus viri Granatenſis Antiſtitis jugo, initiarer, Granatæ permanſiſſe, ſcriptum puto. Inſtiterunt multi & ex his potentes nonnulli, ut me juberet Regina ad Curiam accerſiri. imperata reflectere non licuit. In Curia igitur ſum, Reginæ, quæ bonarum artium cultrix eſt, imperio Hiſpanis Optimatibus ludum aperui literarium, ut Athenienſibus Socrates, ut multis Plato, diverſi longe præceptores, diverſi ſed etiam diſcipuli. Illi namque literarum amatores, obſervatores, cultores: hi à literis abhorrent. Putant quidem literas militiæ, cui ſoli ſtudere glorioſum dicunt, eſſe impedimento. Agri ſemina hæc noſtratia recuſant. Semen eſt quale noſti, Princeps Illuſtriſſime, tenue ſcilicet atque aridum. Conjectator inde, quas meſſes ſit agricultura hæc paritura. De cætero Hiſpanorum concurſationes ad Gallos, Gallorumque ad Hiſpanos crebras ſentire videor. quid portendant, necdum ſcio. Ad iter ut ad Aragoniam indeque ad Laletaniam Gallis finitimas regiones, qua Pyrenæi montes utramque diſterminant provinciam, pergant mei Reges, ſeſe accingunt. Quæ evenient, per me habebis. Ut Hiſpanis familiaribus tuis navem, ſi quid operæ indiguerint, apud meos Reges pro viribus, illoſque habeam commendatos, ſcribis. Iſthæc, Sapientiſſime Princeps, ad pares quiſque ſolet ſcriptitare: Ego autem, qui me de illorum numero in tui obſervantia unum, uti domus tuæ commembrum eſſe glorior, vel catellos ad me venientes complectar, hoſpitio ſuſcipiam & cibabo. Apud Reges vero, ſi quid mihi eſt auctoritatis, animo id impertiar libentiſſimo. Vale. ex Valleoleto, tertio Calendas Auguſti, M CCCC XCII.

EPIST. CXIV.

Alſonſus Regni hæres Neapolitani patrem Fernandum Regem concitat in Ludovicum Sfortiam Ducatus Mediolani gubernatorem. Francorum etiam Rex excitatur contra Ludovicum.

P. M. A. M. Tendillæ Comiti.

HEm! Comes Illuſtris, viget rumor, Alfonſum Fernando Regi Parthenopeo futurum ſucceſſorem, patrem induxiſſe, ut de ejiciendo è gubernaculo Ducatus Mediolani Ludovico Sfortia, cum Carolo Rege Francorum agatur, quia Ducatus habenas Joanni Galeatio juveni, Alfonſi genero, primi Galeatii Ludovici fratris, uti noſti, filio ſolvere recuſet, cum ſit jam Galeatius ætate bona, & ad imperii regimen aptus. tenet namque nepotem & uxorem ejus Alfonſi filiam oppreſſos Ludovicus, ne inſurgant ad eum detrudendum. Jam utrimque fœdera ſolvebantur. Icti fœderis tabellæ à Fernando Rege atque Alfonſo primogenito ad Carolum ferebantur, ut ſcilicet utrimque, Carolus ex Gallia, Alfonſus cum Regni viribus ex Hetruria, Ludovicum armis impeterent. Tabellarius qui literas ad Carolum Regem geſtabat, Alexandriæ dicitur interceptus. Conquerenti de fraude Ludovico, Fernandus fraudem negat. Suppoſitas fuiſſe, ſimulataſque literas perhibet. Excuſationem Ludovicus minime admittit, quia Fernandi Regis dextera ſignata ſe reperiſſe chirographa conqueritur. Alfonſus hæres patre concitatior, ſeſe macerat. Fernandus Rex, tum ætate maturior, tum rerum experientia ſapientior, & Ludovici prudentiam timens, frenare filium & ſtudet, & nititur illi ſuadere, ut aptiorem exſpectet occaſionem. hæc feruntur, hæc accipite. in Calendas Septembris, M CCCC XCII.

EPIST. CXV.

De Reginæ ſtudio, ut Proceres literis incumbant, agitur. De habendo Perpiniano Carolus Rex concitatur contra Ludovicum.

P. M. A. M. ad Bracharenſem Archipræſulem, & Pompelonenſem Epiſcopum.

SUblatum è medio Joannem Arcimboldum Cardinalem, virum elegantia morum egregium, literarumque præſtantia inſignem, vehementer condolui, ut ad Aſcanium

nium ſcripſi. Sed quid me de illius morte ſoletur, longioribus ad eundem. reſtat, ut vobis ſuperſtitibus gratulemur, vobiſque ob id dum Rerum volet Auctor, gaudeamus. Non multos namque poſt ſolis ambitus, aut de me vos, aut de vobis ego lugubres emittemus voces. triſtia inibimus colloquia, miſeram hominum ſortem lugebimus. Præoccupemus igitur quod eſt tempus ſua ſponte laturum. mœrorem ſi licet excutiamus. de his ſatis. Bellis, felicibus avibus, jam de Mauro Rege peractis, quid nunc agitem, ſcire vos velle dicitis. Domum habeo tota die ebullientibus Procerum juvenibus repletam. Ab inanibus quibus, uti optime calletis, à teneris male aſſuefiebant, amoribus ad literas jam paulatim ſe convertunt. Literas non eſſe impedimento militiæ, uti falſo illis fuerat à majoribus imbibitum, diſcere jam incipiunt. immo & grandi eſſe adjumento fatentur. Perſuadere illis nitor, neminem poſſe vel pace vel bello clarum aliter evadere. Palæſtra hæc noſtra, Reginæ viventi in ſceptro regio omnium virtutum exemplari, adeo placet, ut Gimarranneum Ducem ipſi conſobrinum juſſerit domum ut frequentet meam; itidem Villæ Formoſæ Duci Regis ex fratre nepoti eſt imperatum, ab eaque nunquam per diem, ni cauſa ingruerit urgens, diſcedant. hos, quotquot Hiſpania utraque, juvenes habet Potentatuum hæredes, ſequuntur. Singulos ducunt audituros una pædagogos, quibuſcum domi Grammaticæ præcepta ex meo inſtituto pertractent; Et quæ audiunt, una repetant. Hæc ego. Vos autem quibus artibus, ut ad altiores fortunæ gradus in Urbe emergatis, innitamini mihi ſignificate. Barchinonam proficiſcimur; cum Gallis de redimendo Perpiniano Comitatu Roſilionis, res habenda eſt. quæ fient intelligetis. Intelligamus & nos per veſtras literas, qui motus ferveant taciti in Italia. Seminaria namque ſimultatum ſparſiſſe inter Ferdinandum Parthenopeum & Ludovicum Sfortiam Ducatus Mediolani moderatorem pro nepote Joanne Galeacio, Carolus Rex Francorum dicitur, qui Ferdinandi literas, ſi ita eſt, voluit Alexandriæ intercipi à Ludovici miniſtris, quibus iniſſe fœdus conſtat Ferdinandum cum Carolo, de movendo in Ludovicum exercitu, ut è gubernaculo Ludovicus dejiciatur. Et valete. ex urbe Cæſar-auguſta in Calendas Septembris, MCCCCXCII.

Epist. CXVI.

Papa moritur. quæ vita & mors illius.

P. M. A. M. Bartholomeo Scandiano, Innocentii VIII. Pont. Max. in Hiſpania nuncio, de morte patroni ipſius.

Quod Innocentius VIII. Pontifex Maximus, cujus tu vicem hactenus in Hiſpania geſſiſti, Chriſtum viſerit, quem in terris referebat, duplici functus eſt fido clientis officio. Vocatus namque illico reſpondit, ac dominum, ut propius illi obſequeretur, adivit. Moriens, ut ajunt, ſuos ad ſe familiares quoſcunque cum ipſo evexerat Cardinales, juſſit accerſiri, exemplo ſui, quid mortalis tandem pareret ineptia, quid humana fragilitas ſecum trahat, quam parvo facienda ſint hæc momentanea terræ blandimenta, perdiſcerent, fertur prædicaſſe. Oculos eſſe ad ſuperna dirigendos admonebat. Belle quidem Patronus tuus, Scandiane, quamvis expers literarum, diſſeruit. Sed famelicis memini depaſtus & ego, Scandiane, ſuadeo ſæpe, ne comedant; turgentique mihi, ſi nitido ſim fonte prolutus, aut Lyæo, bibaces nauſeam irritant. Dapibus potuque ob valetudinem amiſſo guſtu, minime opus eſſe proclamo. Si Pontificatum, quom illi offerretur recuſaſſet inire: ſi divitias quas Pontifex aſſecutus eſt, quom illis frui licebat, neglexiſſet: ſi non fratris ipſius nepotem neptemque ad viros inſignes virtute, conatus fuiſſet erigere, rerumque in horum manibus habenas poſuiſſet, ad aſtra ego patronum tuum hunc, Scandiane, tollerem, ſed quæ morienti laus, ſi de rerum contemptu diſputaverit? Vixit tamen ſatis compte, ſatisque commode, ſi non perfecit, ut ad tiaram uſurpata redirent, tentavit tamen. non licuit per tyrannorum invidiam, à majoribus perdita recuperare. Bono vixit animo. inter bonos igitur ad aſtra virum volitaſſe putandum eſt. Quam ob cauſam dolendum minus. Tu ſi prudentem eſſe te vis prædicem, fer æquo animo incommodum tuum, quod non eſt, ſi ad Fortunæ Bona reſpexeris, mediocre fateor. Si autem ad te ipſum, nec lene quidem. ſapientis namque eſt, interna ſolum Bona, quibus tu es non medocriter ornatus, magnificare. Vale. ex meo contubernio, in Cæſar-auguſta. in Calendas Septembris, MCCCCXCII.

EPIST. CXVII.

Creatur Pontifex Borgia. Quid ejus ingenium. Quid ab eo ſperetur fore.

P.M.A.M. ad Franciſcum Pratenſem Oriolanum, Alexandri jam Pontificis, familiarem.

PAtronum tuum ad triplex diadema, poſt Innocentii VIII. mortem, evectum, Alexandrique VI. nomine voluiſſe appellari, relatum eſt. Tibi quippe, cui ſum amicus, gratulor, ſinamque. ex illius furfure dapes, quibus veſcereris, hactenus collegiſti. libet credere nunc triticea ex ejus farina meliorem te panem depropturum. Verumenimvero nobis Chriſtianæque Religioni gaudeam, necne, adhuc verſatur in deliberatione. Hinc namque ſpes lenit, inde timor urget. pollet ingenio vir iſte, magnique animi argumenta præ ſe tulit multa. Quæ duo ſalutem, aut veluti gladius in manu furentis, turbines parere ſolent. Si eſſe cupidus deſierit, ſi ambitioſus, ſi filiorum, quos ſine rubore oſtentat, oblitus ad Eccleſiam auguſtam ſe converterit, felicem fore ſedem Apoſtolicam judico. aſt ſi, cum majore potentia, filialem cæcitatem adauxerit, in præceps omnia ruent, concutietur Italia, Chriſtianus orbis tremiſcet, multa ſubvertentur. Novimus namque hominem alta ſemper agitantem, veſanoque amore, ut filios ad ſummum evehat, rapi. Dubius igitur inter ſpem & metum vivo, nec quid velim, intelligo. Sicuti vocabimur, ita & reſpondebimus. Ad aurem ſuſurro quidam inſonuit mihi, neſcio quæ turpia, ſacrilega, nefanda, gradus utpote ſibi patronum tuum ad id rerum culmen, non literis, non continentia, non charitatis fervore, ſed auro & argento, pollicitisque grandibus, ſcalam ſibi conſtruxiſſe. Id ſi ita eſt, Paradiſi muris ſcala hæc, ut Chriſtus dejiciatur, appoſita eſt, non ut colatur, ad gloriam capeſſendam. Nil credo, donec mihi tempus iſta latius aperiat. De te autem audivi, quod in Bartolomei Scandiani, pro Innocentio, locum ſuffectus ſis in Hiſpania. Nolim aſſentatione mixta dictum putes. Si non infirmius ſedem ſuam patronus tuus ſolidaverit, quam ſpero te nuntium acturum, bene, ut arbitror omnia ſuccedent. Et vale. ex meo contubernio. Cæſarauguſta XIV. Calendas Octobris, MCCCCXCII.

EPIST. CXVIII.

Præſagia de Pontificatu. de natura Pontificis. de jactatione filiorum, quid Rex & Regina ſenſerint.

P. M. A. M. Eneco Lupo Mendotio, Tendillæ Comiti, Regni Granatenſis Proregi.

VIta functum fuiſſe Innocentium VIII. Pontificem Maximum, cui tu, pro tuis Regibus, ineunti Pontificatum, cuncta illis ſubjecta Regna obtuliſti, illiusque in ſedem Rodericum Borgiam, Valentinum Cardinalem, Vicecancellarium, Calixti Pontificis nepotem fuiſſe ſuffectum, nuper ad nos tabellarii ab Urbe detulerunt. Quid hoc portendat, Vir illuſtris, nequeo intelligere. nullus eſt ob hanc rem in Regibus animi motus ad lætitiam, nulla frontis ſerenitas. tempeſtatem potius in Orbe Chriſtiano, quam tranquillos portus, præſagire videntur, magisque quod ſacrilegos ſe habere filios turpiter glorietur, angi cognoſcuntur, quam quod ductionarius illorum ſit. direptionem Petrææ tiaræ affore ſuſpicantur. Arguunt namque veluti exerciti Logici, remque ſumunt à fortiori. Cardinalis ille tantum, patrimonia filiis, ingentesque titulos omni nixu quæritabat, quid fore ſperandum eſt in ſumma licentia? Majorem natu, cum ſumma pecuniarum largitione, Gandiæ Ducem Cardinalis effecit. Regem, ſi poterit, Pontifex, vel rumpetur per ilia, efficiet, è converſo inquiunt. Si forte paternam naturæ vim, Chriſtiana charitas ſuperaverit, pontem Chriſtianis omnibus, ſublicio aut lapideo fortiorem, ad ſuperos ſtabiliet. Hi ſunt varii de Alexandro, cui tu in Urbe familiaris fuiſti, nuper evecto ſermones. *Alexandri* namque nomen aſſumpſit. Deus ſaxit, ut ad meliorem eum partem direxiſſe ingenium, quo maxime pollet, audiamus. Tu Vale. ex Cæſarauguſta. IX. Calendas Octobris, MCCCCXCII.

EPIST. CXIX.

Corripitur Aſcanius, quod ſuffragia dederit Papæ. Præſagia contra domum Aſcanii.

P. M. A. M. Aſcanio Sfortiæ, Vice-Comiti, Cardinali, Vice-Cancellario.

VEnit ad me Petrus Morillus familiaris tuus, nomineque tuo petiit à me, ut Joanni Cabagnæ Chironomonti Pontificio

faveam

faveam totis viribus, ne mei Reges illi, in habenda Diaconatus Tudellani in Cantabria, quem ei Pontifex impartitus eſt, poſſeſſionem adverſentur. Scito, Princeps Illuſtriſſime, Regem Navarræ, quæ partim Cantabria, partim Vaſconia eſt, tanti facere rem hanc, ut ſupplex à meis Regibus, eorum apud Pontificem autoritatem imploraverit, innititurque vehementer, ne de manibus cujusdam ſui familiaris primarii, ſedes illa evadat. Momenti quippe plurimi eſt, neceſſariusne ſit, an alienigena Diaconatus ejus poſſeſſor; eſt enim de Pontificiis in eo Regno poteſtatibus altera à Pompelonenſi Antiſtea. Sunt incolæ Regi ſuſpecti, quod ſint intra Iberum in Aragonia. ut ſupplici ergo illi mei Reges gratum faciant, ſe interceſſuros apud Pontificem Regis Navarræ nomine ſunt polliciti. Duriuſcule igitur hoc tractabitur. Experiemur tamen, ut obtemperemus tibi. Sed hoc habeto, Princeps Illuſtriſſime, nec placuiſſe meis Regibus Innocentii Pontificis mortem, neque Pontificatum ad Alexandrum, quamvis eorum ditionarium, perveniſſe. Verentur namque ne illius cupiditas; ne ambitio, ne (quod gravius) mollities filialis Chriſtianam Religionem in præceps trahat. Nec tu nota cares, qui ſuffragiis illum pluribus, hominem, ut eveheretur, diceris adjuviſſe: Atque ut Deus bene vertat, faxitque, gratum erga te familiamque tuam ſervet animum. Vulnera, calceſque ab eo magis quam gratitudinem, aut linguæ lambentis medicamina, ſuſpicamur proditura. Tempus erit rerum index. Vale. ex Cæſarauguſta. V. Calend. Octobris. M CCCC XCII.

EPIST. CXX.

De conventibus Aragonicis. de Perpiniano. Conveniunt Anglus & Germanus cum noſtris Regibus in Gallum. Italia ſibi gladium quo juguletur cudit. Lud. Sfortia Carolum concitat in Regem Neapolitanum.

P. M. A. M. Comiti Tendillæ, & Archiepiſcopo Granatenſi, Patronis.

IN Cæſarauguſta diu morati Reges, Comitia tandem peragunt; ſeſe ad iter, ut Barchinonam proficiſcantur, accingunt. Cum Carolo Francorum Rege de redimendo Perpiniano, Galliæ Narbonenſis ingenti municipio, dato pignori quondam Aloiſio Caroli genitori, à Rege Joanne Aragonio, Ferdinandi mei Regis parente, negotia ſunt cœpturi. Recuſat Carolus, uti referunt. inſtant mei Reges totis viribus. Summos pecuniarum acervos exhibitos, tum mutuo datos, tum in muniendo tutandoque municipio, inquit Gallus. Se quicquid debeant expoſituros, mei Reges offerunt. Diem ex die Gallus protrahit. Arma parant mei Reges, ut vi extorquere tentent, niſi verba ſuffecerint. Legati, qui utrum malit, Bellum an Pacem, Gallo edicant, miſſi jam ſunt. In fœdus amicitiamque adducere, Romanorum & Britanniæ majoris Reges adnituntur; qui uno tempore Galli fines impetant, ſi reddere Perpinianum recuſaverit. Vertunt vices in ſuam ruinam Itali Principes, uti ſentio. Ira concitus in Ludovicum Sfortiam, quia Ducatus Mediolani habenas linquere Alſonſi filii genero Ludovico nepoti nolit, Ferdinandus Rex, ut referunt, Carolum Francorum Regem in Ludovicum concitavit. Ludovicus fertur, ubi hæc præſenſit Oratores ad Carolum miſiſſe, ut ambo in Ferdinandum moveant. Ita gladium, quo ſe jugulet Italia, cudit paulatim. Valete. Quæ ſuccedent, intelligetis. ex Cæſarauguſta. IV. Calend. Octobr. M CCCC XCII.

EPIST. CXXI.

Prognoſticon de Italiæ ruina. Quid à Gallis ſperetur.

P. M. A. M. Aſcanio Sfortiæ, Vice-Comiti, Cardinali, Vice-Cancellario.

NOvos armorum parari ſentio crepitus, Illuſtriſſime Princeps, novaque ac pernicioſa, de vocandis in Italiam Gallis, conſilia verſari exhaurio. Væ, væ vobis; ſi vera ſunt quæ prædicantur. Alfonſum Regni Neapolitani hæredem, de adimendo Ludovico Ducatus Mediolani gubernaculo, ut Alfonſi genero Jo. Geleatio, vobis nepoti, barbato jam, remittatur, veluti par eſſe videtur, fuiſſe minitatum, inquiunt. Ludovicum vero fratrem tuum de incitando in Alfonſum Carolo Gallorum Rege, ſub prætextu Juris antiqui Angiovinæ domûs deliberare perhibetur. Quid hoc mali ſit, quæ ab inferis ſit raptata Tiſiphone, ut obcæcati perniciem veſtram non ſentiatis, muſſito. Proh! durum eſt à ſceptro ad ſervitutem deſcendere, dicit Ludovicus: Proh! nullum violentum durabit, inquit ſapiens. Ego vero qui patriæ doleo, cui ſemper fuerunt Galli hoſtes infenſiſſimi, non eſſe reor ſcorpionem aut viperam in lectum ſuum immittendam, ut veneno vicinum inficiant. Proh Dii mortales! quis furor hic? abſtinebit ab inimici oris, morſu coluber bene depaſtus, & leonino calore ſuperbus; Vos videritis. Carolus

lus ſi ſapiens eſt, occaſionem tantam amplectetur. Quæ ſunt ex Hiſpania, ſapite, mei Reges Barchinonæ agunt. A Gallo & ipſi Roſilionis Comitatum repetunt. Vale. ex urbe Barchinona in Laletania. v. Idus Octobris, MCCCCXCII.

EPIST. CXXII.

Controverſia & pernicies Italiæ. occaſio habendi Perpinianum. Ætas & mores Caroli Regis.

P. M. A. M. Comiti Tendillæ, & Archiepiſcopo Granatenſi.

CUm ſit Hiſpania mundi angulus, voſque in Hiſpaniæ angulo degatis, ſuccurram in anguli angulo habitantibus. petitis, ad vos, ſi libet, ut crebras mittam, de his quæ per orbem accidunt Chriſtianum, literas. Quotienſcunque nuncius aliquis ad vos iturus ſeſe offert, quæ alicujus eſſe momenti ſenſero, vobis me ſignificaturum polliceor. Sed non quotidie, ob locorum diſtantiam, habentur nuncii. diſtamus namque milia paſſuum ſeptingenta amplius, cum vos Granatæ, nós Barchinonæ, Pyrenæis finitimæ agamus. de repetendo Perpiniano miſſos fuiſſe Oratores, ſcripſi alias. ab Italia fertur Ludovicum Sfortiam Ducatus Mediolani pro nepote Jo. Galeatio moderatorem, ab Alfonſo Parthenopeo Galeatii ſocero diſſentire; inſtat Alfonſus, ut nepoti ex fratre, genero ſuo jam barbato, Ludovicus habenas ſolvat. Ducatus procurationem Ludovicus deponere recuſat. Minatur Alfonſus, patre diſſuadente, armis impetiturum, ni ceſſerit. Ludovicus cum Carolo Rege Francorum, anno nondum nato ſecundum & vigeſimum, rerum novarum ſtudioſo agit, ut provinciam ſumat debellandi Alfonſum; ſe ad rem laturum ſuppetias promittit. Auſcultat mandata Carolus, accenditur, orditur ſibi ex hac controverſia perniciem Italia. noſtris Regibus aſſequendi quæ petunt. optata præbetur occaſio. Ut namque ſe Carolus ad transportandum in Italiam exercitum, explicet, ne ſi rem capeſſet, unde cogatur vertere faciem, à tergo exoriatur, Pacem quæritare incipit, quam aſſequi minime poteſt, niſi quod ipſi poſtulant, Perpinianum ſcilicet, ejuſque Comitatum Roſilionis reſtituat. hæc impræſentiarum. Et valete. Barchinonæ. XIV. Calendas Novembris, MCCCCXCII.

EPIST. CXXIII.

Proteſtatio de non ſcribendo iterum ad Carolum pro Ludovico. Anglus Rex Bononiam obſidet Gallicam. Quid Cæſar. quid Veneti. de brucho & locuſta.

P. M. A. M. Eneco Lopez Mendotio, Tendillæ Comiti, Granatenſis Regni Proregi.

AD noſtrum Simeonem raras deſtinare literas volo. Quia nihil nunc accidit, quod ad viros contemplationibus deditos ſcribi debeat. Emergit namque nihil præter ſimultates, pullulat nihil præterquam miſerandi tumultus inter Chriſtianos. Ad te omnia qui Auratus eques militiam profiteris, qui etiam regiones, in quibus tot mala exoriuntur, & earum Principes noſti. Aſcanius Sfortia Vice-Comes, nunc Sedis Apoſtolicæ Vice-Cancellarius, Tibi, quom Romæ ageres, amicus, à fratre ipſius Ludovico, pro nepote, uti præſens noſti, Ducatus Mediolani moderatore, vocari Gallos in Ferdinandum Regem, quia poſtulet Alfonſus ejus filius, ut habenas genero ſuo remittat, ad quem attinent, mihi ſignificavit. Galeatius Sanſeverinus, quem Mediolani in cubiculo Ludovici, in lecto laborantis, quom redires in patriam, vidiſti, ad Carolum Regem à Ludovico ad rem pertractandam, Orator miſſus eſt. Jam perfeciſſe dicitur cum Carolo, ut in Alfonſum & Ferdinandum provintiam ſumat. Adverſantur Regi ſuo Pariſienſis Senatus, qui *Parlamentum* dicitur, Procerumque & Sapientum bona pars. Juvenum autem pars major Regem ſtimulat. Duram eſſe provintiam, Senatus proponit. Ab Italorum prudentia cavendum eſſe, Carolo nituntur perſuadere. Carolus tamen, cui ætate ac patriæ natura; ſanguis ebullit, Ludovici mandata per Galeatium Sanſeverinum exhaurit, auſcultat, ſtudio rerum novarum accenditur, rei magnitudine erigitur, Perpinianum Roſilioniſque Comitatum, noſtris Regibus ſe redditurum vel gratis promittit, ſi libere ad Neapolitanam provinciam illum ire patiantur, nec Parthenopeis ſuppetias ferant. Rex majoris Britanniæ trajecit in Galliam, Bononiam obſidet Gallicam. Maximilianus & ipſe Rex Romanorum, arma jam ſumit. Noſtri Reges, ut arbitror, ſi ſteterit promiſſis Carolus, cum eo fœdus inibunt. Ita Italiæ turbo ingens Hiſpaniæ lucrum pariat. Chriſtianus orbis laborat. Sua mole preſſi Principes Itali, ſibi ipſis ruinam adſtruunt. Veneti,

neti, qui prudentiſſimi ex aliorum incommodis ſua ſemper augent commoda, veluti è tuta ſpecula, quid ferveat, taciti inſpectant. Galli veluti bruchus verno tempore arborum folia, quæritant. ſed & cum foliis bruchus interibit. Gallus ficuum ſapore, uvarumque dulcedine pellectus, geſtit jam, ſed pellem, uti ſoles, Galle miles, relinques. Folia corrodere dabitur, ficus uvaſque deglutire licebit: aſt ſanguine tandem tuo damna quæ inferes, penſabuntur. Perimeris, Galle, ex majori parte, nec in patriam redibis. Jacebis inſepultus; ſed tua non reſtituetur ſtrages, Italia. Nimium præ dolore ſum evagatus, Comes Illuſtris. Ignoſce jure merito ſtupenti, & vale. Barchinonæ, III. Nonas Novembris, M CCCC XCII.

EPIST. CXXIV.

Aſſentitur adventui Gallorum Papa. Exhortatio ut Aſcanius obſtet adventui. Prognoſticon, ſi non fiet.

P. M. A. M. Pompelonenſi & Bracharenſi Antiſtitibus.

Ridetis, ut arbitror, Hiſpani, qui Romam incolitis. Ridetis Italorum Principum cæca conſilia, qui etiam, Alexandro Pontifice conſentiente, ſimultatibus diſſident, ita ut ex leonibus, effecti lanigerum pecus, lupos ad ſui ſalutem vocare nitantur. Proh ſenſus perditos! proh miſeram conditionem! Gallos in Italiam Ludovicus potius quam Alſonſo conciliari, mavult immittere. Putant Veneti, qui taciti rerum eventum exſpectare velle prædicantur; putat Pontifex (qui rei aſſentitur) ſe lucrifacturos. Dum res ferbuerit, forſan de miſerorum viſceribus omentum aliquod Veneti abripient, ſed caveant ne forte navem ſimul & naulum pirata ſuperveniens, ſi victor evaſerit; abducat. Aſcanio dicetis veſtro meoque nomine, ut ſcrutetur diligenter, quid Græcis Philippum Macedonem in eorum diſſidiis ad ſe vocantibus, acciderit. Quid ut propiora exempla petamus, Cappadocibus, dehinc Thracibus, qui Othomannum magni Turci protavum, in adverſæ factionis vires, è montibus Scythicis, accerſiverunt, evenerit: Quid demum cæteris hujuſcemodi perturbationibus laborantibus, ſors tulerit. In quas deciderint Charybdes (ſi neſcit, interroget) Scyllas putantes evitare, alieno ut damno doceatur, monete, fratri Ludovico perſuadeat; ut ſibi, nepoti, propinquis, patriæ, Italiæ denique univerſæ conſulere velit, orate. Cogitare incipiat, quam grave, quam moleſtum, quam mortiferum tunc pœnituiſſe, quando nullus pœnitentiæ relictus eſt locus. Si minus veſtra meaque dicta profuerint, Ludovicique pervicaciam, ſi videritis ſuperaſſe prudentiam, qua pollere illum fama eſt, ſi domo, avara iracundia rationem expulerit, in tuto vos recipite. Non exſpectetis fortunæ ſævientis novercales calces. Redite in patriam. hic enim, veluti conjectari licet, cum neque ab ea quicquam petatur, neque habito Roſilionis avito Comitatu illi reſtet, quod ab aliquo velle exigere videatur, ſumma pace, inter communes aliorum tumultus, fruemini. Valebitis, ſi mea non aſpernaveritis conſilia. Barchinonæ. IV. nonas Novembris, M CCCC XCII.

EPIST. CXXV.

De vulnere Regis noſtri.

P. M. A. M. ad Comitem Tendillæ, & Archiepiſcopum Granatenſem.

Excutite ſopitum ingenium, Viri celebres. Quæ legiſtis quondam de rerum mortalium volatu nequiſſimo, nunc palpate. majus hoc quippe, majus antiquis omnibus exemplum. Alexander Macedo veneno, in ſuæ felicitatis vertice, præreptus eſt, fateor: ſed à ſuis qui apud eum familiariſſime verſabantur neceſſariis. Pompejum Fotinus obtruncandum Ptolomæo perſuaſit, ſed hoſpes adſtruxit ſcelus; ſed Cæſareum veritus victorem. Cæſar in Senatu tribus & viginti vulneribus confoſſus exſpiravit, ſed à potentibus illiuſque laudis æmulis. Ferdinandum vero plenum triumphis, homo inglorius, ignotus, egens, ſolo ductus furore, Regem quem nunquam viderat, impetiit. Is natus ruri à Barchinona milia paſſuum novem, nomine *Cagnamares*, ubi adventaſſe Regem ſenſit, clam ſe contulit in urbem Barchinonam. Intra divæ Mariæ ſacellum, in Regiæ veteris veſtibulo, ad dextram introëuntibus erecto, exiturum Regem, qui jura ibi dicebat, deambulans exſpectat. Efficitur obvius exeunti, tranſire Regem aliquantisper ſinit deſcendentem à primo marmoreæ ſcalæ gradu ad ſecundum, ex alto, vibrato dicto citius enſe, à tergo percutit in collum, qua caput illi annectitur. Aureus torquis perpetuum Regis geſtamen, ne caput amputaretur eo ictu, tutatus eſt, ictumque ſuſtinuit. lethale tamen vulnus intulit, nec bene fidunt Medici, evaſurusne ſit Rex, nec ne. Percuſſor tribus illico vulneribus confoſſus, imperio Regis, ut quo conſilio id egerit, intelligi poſſit, ſervatur. Fuit hic infauſtus dies Decem-

bris ſeptimus, circiter meridiem, ſub ſole nubilo. Regina, triſti accepto nuncio; ad atrii ubi morabantur poſticum, ad littus apertum, triremes quaſdam jubet adduci, neſcia unde malum emergeret, ut parvulum imponeret Principem, ſi quid ultra ingrueret, ipſa ad maritum convolat. Medicorum chirurgorumque cuneus accitus eſt. Dies ſyderei annotantur. Inter ſpem, metumque laboramus. Valele. Barchinonæ. VI. Idus Novembris, M CCCC XCII.

Epist. CXXVI.

Quid ſiderales dies Regi attulerint. Quo in vitæ diſcrimine Rex.

P. M. A. M. Archiepiſcopo Granatenſi, Prælato ſuo.

De illato Regi vulnere, Pater optime, per alios vobis nuncios ſignificatum fuiſſe exiſtimo. Ad Comitem collegam tuum pauca ego, quæ ſcripſi, minime repetere eſt conſilium. Quædam alia quæ ex caſu emerſerunt, audite. Paganus ille pecuarius percuſſor Regis fateri coactus, quid illum, ut tale facinus patraret, ſtimulaverit, ſpe ſola ductum, ut ſi Regem perimeret, fore ut Rex ipſe crearetur, publice privatimque protulit. Nec extorqueri ab eo potuit vel tormentis aliud unquam. conſilio cujusquam motum ſe fuiſſe, negavit ſemper. Id teſtes, id tortores, id judices referunt. Regina quæ Principem Nobilibus Caſtellanis omnibus circumſepſerat, ut cum eo biremes ingrederentur, & abducerent, ſi forte Laletanorum inſidia id actum fuiſſet, ne illum, ad tollendam de tam fœdo facinore vindictæ occaſionem raperent. Ubi nullam conjurationem interceſſiſſe intellexit, redire parvulum in atrium facit. Ipſa vero ad maritum, in veterem Regiam, quæ in urbis fere medio ſuper tumulo parum edito erecta eſt, ubi languidus jacebat Rex, advolavit. Hic dies, quo literæ ſcribuntur, eſt ab illato vulnere nonus, ſeptimus luctu Curiam replevit, exſpiraturum Regem, neque viſurum ejus diei veſperam, rumor vagabatur. Illas tamen cæli minas evaſit, heſternus, qui octavus fuit, ſpem attulit, in melius namque ſurgere res viſa eſt. Hodie iterum timor eſt, ex debilitate exortus, exanimis effectus Rex, linguam emiſit turgidam. Rubor ingens igneus ſparſus per genas, oculi adverſi; contuſis geminis, cor nebula recreatur confuſum. in ſe verſus eſt, ac cibum Reginæ manu porrectum, ſumpſit. Hæc ad nonum. Et valete. Barchinonæ XIX. Calendas Januarii, M CCCC XCII.

Epist. CXXVII.

Quid undecimus dies, quid cæteri ſint operati in Rege. Quando ſe oſtenderit Rex.

P. M. A. M. Comiti Tendillæ.

Quæ ad Simeonem noſtrum ſenem, vel ſanctum Joſephum, collegam tuum Antiſtitem reſcripſerim, legito. A nono laboravimus vehementer; terruit nos undecimus maximopere. Duodecimus jam lætitiam tulit, quia ad ſalutis ſpem, in melius à duodecimo res ceſſit, indies magis ac magis. Liber eſt jam tandem Rex ab omni ſuſpicione periculi. Videndum ſe præbuit, ſed ex atrii feneſtra. Domo nondum ad hanc uſque diem, quæ Decembris eſt tertia & vigeſima, ex Medicorum conſilio profectus eſt. Montes, valles, litora, & in terra, quacunque Divorum ſita ſunt ſacella, genus omne hominum luſtrat. Serratum montem (ſic vulgo dicitur) progenies omnis Regia pedibus conterit. Genibus & nonnulli nudis per hujus montis aſpera pergunt, Deo ſic ex voto pro Regis incolumitate polliciti. Metitor ex his, Comes Illuſtris, rerum quæ ſub cælo ſunt, volubilitatem. Et an ſublimium rerum ſupremi Cardines obſtent, quin ab exili etiam culice, poſt celebres Triumphos verberemur, meditator. Quis hac noſtra tempeſtate Ferdinando felicior? Quis potentior? Intra natales tamen lares, in caput ejus, vilis bubulcus inſidias ſtruit, apparat, perfecit. ictuque uno tantum Triumphatorem obtruncaſſet, ni ex divinæ providentiæ conſilio, torquem ſibi aureum, uti erat ſolitus, collo implicuiſſet. Tali ergo, mi Patrone, exemplo parum fidere mortalibus edoceamur. Et vale. Barchinonæ. X. Calend. Januarii, M CCCC XCII.

PETRI

PETRI MARTYRIS A. M.

EPISTOLARUM

LIBER SEXTUS.

Epist. CXXVIII.

Multa de Perpiniano. Cæſar. Anglus. Proclamatio in Italiam.

P. M. A. M. Aſcanio Sfortiæ, Vice-Comiti, Cardinali, Vice-Cancellario.

CUpis (uti per tuas literas video) intelligere, quid hic ſit, quod à Carolo Gallorum Rege repetant mei Reges, quo etiam in ſtatu res inter eos ſint. Hæc habeto. Joannes Rex Aragonum, junior frater Alſonſi Regis Neapolitani primi, cui Philippus avus tibi maternus non modo libertatem (cum eum in poteſtatem haberet) verum etiam pecuniarum ingentes cumulos condonavit, quibus Regnum Neapolitanum adeptus eſt, ut pecunias, quibus, deficientes ab ſe Laletanos frenare poſſet aſſequeretur. Perpinianum ingens in Gallia Narbonenſi ad Pyrenæorum radices ſitum municipium, cum ejus Comitatu, qui dicitur Roſſilionis, octoginta milibus auri dragmis, *ducatos* dicit populus, pignori dedit Gallo Regi, quia in ipſa Galliæ Narbonenſis planitie Perpinianum jacet. Durum eſt tale municipium ſolvere de manibus, cauſas innectit innumeras, diem protrahit ex die Gallus Rex, tanti momenti rem complectitur tenaciſſime, recuſat pro viribus reſtituere. Britanniæ majoris, quam dicitis *Inglaterram*, Rex meorum Regum ſuaſu trajecit in Galliam, Bononiam obſidet Gallicam: ut ajunt, Maximilianus Rex Romanorum Galli fines armatus jam parat impetere. Imminens periculum Gallus timens, Pacem & Perpinianum offert, modo cæteris relictis, fœdus ineant amicitiæ cum eo, ne proficiſci ad Neapolitanam provintiam volenti, ſint impedimento, ne ferant ſuppetias Neapolitanis. Hæc utrimque agitantur, concurſationes formicarum agmina ſuperant. Res ſtringitur, deliberatio hæc inclinare videtur. Væ tibi Italia! Væ vobis hujus navis ductoribus, ſi optata veſtra conſequimini. Oh inſolens eſt Alphonſus, inquis, Regni hæres Neapolitani, intolerabilis eſt illius ſuperbia; jurgiaque, & contumelias in me conjicit, proclamans, ſe abraſurum mihi verticem, Cardineumque mihi Galerum combuſturum in caput blacterat, inquis. Roſæ ſunt hæ, Princeps Illuſtriſſime, vernique ſunt flores ſapidi, muliebria hæc, ſi quæ autoribus Gallis perpeti ſoleant victi penſaveritis. In victos hoſtes noſtros quamcunque velint crudelitatem exerceant Galli, dicis. Putasne temperaturos, quin vos ſint ſubito impetituri, quum ſe veſtrorum hoſtium victores eſſe ſenſerint? Num bene calles, cum magno imperio famem augeri imperii? Cavete, cavete miſeri, quodvis malum potius quam Gallorum ſævitiam experiri velitis, tolerate, abſorbebimini; veluti à bibula harena cadens aquæ guttula, abſorbebimini; vobis, dum licet, conſulite. Et valebitis. Barchinonæ in nonis Januarii M CCCC XCIII.

Epist. CXXIX.

Exhortatio ad ſtudia literarum & laus exercitii.

P. M. A. M. Gilberto adoleſcenti, Jo. Borromei Comitis filio.

GEnitor tuus, qui plerumque ad me ſcribit, tuo me nomine juſſit aliquando ſalvere, literas autem ad te miſit nullas. Quid igitur reſpondebo non vocatus? Hoc tamen unum habeto, adoleſcentibus pulchrum eſſe literis, maturiores ætate excitare, ut raſæ ipſi tabulæ, ex antiquorum picturis, quid ipſi valeant inſcribere, effurentur. Id ſi rubore ducti, quamvis erubeſcere ſit ingenui, facere recuſaverint, minus culti minusque utiles viri evadent. Non hoc ratione mei dictum velim exiſtimes: (parum namque tibi, aut cuicunque prodeſſe mei poſſunt ſermones,) ſed ut te exerceas ſedulo, ad multos ex tot virorum numero, quot noſtra paſcit Italia, ſcribendo, teque excolas exercendo. Iſthæc quidem exercitatio ingenium acuit, memoriam amplificat & confirmat, copiamque ad pertractanda negocia, poſtmodum & vocabulorum præbet & ſententiarum. Hortarer te propter eum, quem generi tuo debeo amorem,

amorem; ad aſſiduam, dum tener es, librorum lectionem, à quibus omnia bona animi (veluti ex hortis Heſperidum aurea poma) colliguntur, ſi opus eſſe putarem, ſed quom proclivem te ultro ad virtutes ſurgere genitor mihi tuus ſignificaverit, non opus eſſe ad eam rem calcaribus video. Propterea, ut te exerceas tantum moneo. Parum enim, vult noſter Cicero, eruditionem poſſe ſine exercitatione, prodeſſe hæſitareque videtur, utrum malit, ſi de duobus alterum eſſet eligendum, immo & in exercitationem ire pedibus fere cognoſcitur. Literas igitur tuas, Gilberte mi, crebras videamus. Et vale. Barchinonæ in nonis Januarii, M CCCC XCIII.

EPIST. CXXX.

Epilogus de caſu Regis. & multa præterea. quid ab Indis Columbus. prædicit ruinam Italiæ.

P. M. A. M. Jo. Borromeo, Aurato Equiti.

SI forte quicquam ad vos fama de percuſſo Rege meo detulerit, ne fallamini. Scitote, non malivolentia, non invidia potentis cujuſpiam, non ut ſe quiſquam ab injuria, Regibus peculiari nota, exſolveret facinus accidiſſe. injuriam namque nulli viventium unquam mei Reges præterquam Judæis aut Sarracenis intuliſſe reperiuntur. ſunt quippe juſtiſſimi, integerrimi, religioſiſſimi rectores, non Tyranni. furore ductus Tartareo, veſanus quidam, humilis opilio, id patravit. Vivit tamen Rex, evaſit apud infernos manes exſtructum ſcelus illud. Poſt paucos inde dies rediit ab antipodibus occiduis Chriſtophorus quidam Colonus vir Ligur, qui à meis Regibus ad hanc provinciam tria vix impetraverat navigia, quia fabuloſa, quæ dicebat, arbitrabantur: rediit, precioſarum multarum rerum, ſed auri præcipue quæ ſuapte natura regiones illæ generant, argumenta tulit. Sed aliena omittamus, Comes egregie, omittamus. In Italiam vocantur Galli. quibus colubris agitamini miſelli homines! Sentio te domumque tuam à Ludovico diſſentire, ſed prodeſſe parum. Stupet namque jam Ludovicus amore Regni pellectus, nec demerſus ebullit ultra. Ex Hiſpania hæc fervent. Ut in Italiam Gallus traducere queat liber exercitum, fœdus parat inire cum meis Regibus, quæcunque volunt, illis impartiens, pacem & cum Regibus Romanorum & Britanniæ majoris, qui ambo in Gallicos fines armati irruperunt, eadem ratione quæritant. Væ tibi Italia bonarum artium genetrix, & diſciplinæ militaris magiſtra! Si vires tuas cum Gallo commiſcueris, ſi Gallum in tua viſcera admiſeris, peribis miſera, univerſam dabunt in prædam. Proclamate omnes, rumpite vocibus ilia in immiſſores. Quodvis malum potius inter vos ſuſtinete infelices, quam in errorem tantum præcipites cadere velitis. In Gallia qui Perpinianum & Roſilionis Comitatum dedent Oratores, jam parantur; aſſentiri videntur mei Reges. cæteri collegæ, in Galli potentiam conjurati, meorum Regum (ut arbitror) judicium ſequentur, fœduſque una cum Gallo jacturos eſſe arbitramur. Hæc omnia ut vos liberius à lupis rapacibus, quos miſeræ oves in caulam, ut vos à catellis tueantur, immittitis, deglutiamini. Veſtra res agitur. Eo minore ego dolore conficiar, quo minus angit aurium ſonus quam oculorum proſpectus. Vale. Cleoſæ uxori tuæ, & utriuſque natis meo nomine ſalutes impartitor. Barchinonæ pridie Idus Maii, M CCCC XCIII.

EPIST. CXXXI.

Exemplo percuſſi Regis de contemptu Mundi. de percuſſore. Perpinianum deditur. proxima pernicies Italiæ.

P. M. A. M. Aſcanio Sfortiæ, Vice-Comiti, Cardinali, Vice-Cancellario.

PRoh miſeri mortales! Proh vos miſerrimos qui fluctibus agitati internis, in vosmet ipſos & veſtrum ſanguinem rabidi inſultatis. Ab inani vulgo beati falſo credimini, quia purpuratos vos longo cernunt hominum ordine vias implere. Ediſcite miſeri, ediſcite, quam fragili loro gubernemini. Majori cognoſcite in diſcrimine veſtræ vitæ habenas, quam cerdonis aut piſcatoris, quia vobis magis invidetur, verſari. Magiſtri hoc exemplo, quod vobis referam, ſi vivitis integro ſenſu, efficiemini. In ſummo rerum culmine ſedentem invictumque bellatorem Ferdinandum Regem, vilis quidam ſine nomine ruricola, Idibus Decembris ſeptimis, circiter meridiem, ſub cælo nubilo, graviſſimo percuſſit in collum, qua caput illi connectitur, vulnere ad necem ducto. cecidiſſetque in terram caput obtruncatum, ni partem ictus torquis aureus magni ponderis collo implicitus ſuſcepiſſet. Ad eum paganus hic ſtatum perduxit Regem, ut ſeptimo, nono, undecimo ab illato vulnere diebus faciem viderit immaturæ mortis. Plena luctu curia, horrore veſano referta,

terdecim egit continuos dies, ſpe de Regis ſalute amiſſa, publica & privata vota naturæ deficientis vim erexerunt. Evaſit Rex tribus confoſſus vulneribus. Rege ita jubente, ut res detegeretur, an conjuratio interceſſerit, percuſſor ſervatur. Capitur, in vincula conjicitur, per lictores prætoreſque cogitur cauſam fateri. Nihil propter furorem ediſcunt affuiſſe. vidi ego hominem in vinculis atque allocutus ſum. ſexagenario ſenior viſus eſt, cano capite, acuto productoque mento, ſtatura gracili, alta, oculis porcinis, nigris, tenuibus, obductis, genis effoſſis, ſermone rariſſimo, Saturno plenum eſſe aperte cognoſcitur. Se fore Regem jactat, ſi Regem peremiſſet; ut facti pœniteret, extorqueri ab eo nunquam potuit. Ignoſci ejecto illi Rex imperavit; ſed patria id jura minime ſunt paſſa. Exſtructa igitur ex more quadriga, per vicos & compita, fruſtatim (ſtrangulatus tamen prius, ne deſperaret) ductus, ſecatur. de hoc ſatis. Jam proxima eſt, quam tota mente petitis, veſtra calamitas. Fatales vobis Galli, ut ſe liberius in vos accingant, quæcunque volunt, meis Regibus per Oratores condonant. Perpinianum inſigne oppidum, Roſilioniſque Comitatus, per Epiſcopum Albigenſem, atque etiam gratis eſt receptum. Valete, ſi potueritis. Barchinonæ. Idus Junii, M CCCC XCIII.

EPIST. CXXXII.

Laus Io. Ruffi Epiſcopi. Quid ſint Charites.

P. M. A. M. Protonotario Condulmario viro, Italo, Conchæ degenti.

CUi magis invideam hodie, quam tibi, Condulmari obſervande, vivit nemo. lucidiſſimam intra veſtra iſthæc mœnia margaritam decidiſſe relatum eſt, hanc ſi non vides, cæcutis: ſi non olfacis, ſaxum es; ſi non ſentis, ſtupidus. Jo. Rufum Foro-livienſem pro Sancti Georgii Cardinali ejus Antiſtæ Domini, Concham adventaſſe fama eſt. Qualem præ manibus virum habeatis, ne tanto bono oblato fruendi occaſionem omittas, præbeto aures. In urbe verſatus ego ſum decennio, quem homini præferrem, nullus eo tempore occurrebat. Sedem in homine ſibi tres Orpheas Gratias, ſi hominem tractaveris, delegiſſe comperies, integræ mentis ſcilicet ſplendorem, corporis elegantiam, & animi hilaritatem. His naſcentem illum dotibus natura confinxit; aſt ſi quibus eas artibus per labores & vigilias excoluerit, veſtigaveris, ut majori notam mercem tibi ſtudeas comparare, quæ ſibi heroës viri ſingula conſequi curaverunt, omnia iſte complexus eſt, omnia & aſſecutus. Adi hominem, Condulmari, illius explora naturam, ingenium ſcrutare, humaniſſimum reperies, Mercurio acutiorem. Si de literis quas tu profiteris, periculum feceris, vatem invenies nullum cujus hunc vel unicum lateat carmen, & quod majus eſt, memoria non teneat. Oratores habet Hiſtoricoſque non minus familiares ſibi, quam ſua præcepta Grammaticæ ſimplex Grammaticus, nata formataque in ejus officina, cuncta hæc exiſtimabis. Quid ultra? neque magis Platonicum dices Platonis hoſpitem, Marſilium Ficinum, neque magis Ariſtotelicum Mirandulanum, noſtræ tempeſtatis Philoſophiæ clara lumina. Ah! vereor jamne, ſi hos proceſſero limites, adulator judicer potius quam veridicus. Dicam tamen quæ audivi, quæ oculis meiſmet proſpexi. Cum egregiis de Medicina Medicis differentem virum aliquando deprehendi, admiratione intuebar detineri Medicos, qui ſolam Artem illam profitebantur: Unde ſibi de ipſorum fluentis vir occupatiſſimus alieno, ut ita dixerim, pane depaſtus tot tantaque potuerit ebibere. Comis eſt iſte vir ac lepidus, gravitate quadam admixta, quæ virtutes cæteras condit. Si poſt hæc de negociis egeris, in negociis dexter, agilis, expeditus, reſolutus, integer. Habes igitur omnem apud te in uno homine hominem. Iſtum amplectere, Condulmari, iſtum obſerva, quoaduſque licebit. Et vale. Barchinonæ. Idibus Junii, M CCCC XCIII.

EPIST. CXXXIII.

Mira de novis terris & nudis gentibus.

P. M. A. M. Comiti Tendillæ & Archiepiſcopo Granatenſi.

ATtollite mentem, Sapientiſſimi duo ſeneſcentes, audite novum inventum. Meminiſtis Colonum Ligurem inſtitiſſe in caſtris apud Reges, de percurrendo per occiduos Antipodes, novo terrarum hemiſphærio, meminiſſe oportet. Qua de re vobiſcum aliquando actum eſt. Nec ſine veſtro, ut arbitror, conſilio rem hic aggreſſus eſt. Is rediit incolumis, mira ſe reperiſſe prædicat: aurum, aurifodinarum in eis regionibus argumentum oſtentat. Goſampium aromataque, tum oblonga, tum teretia, Caucaſeo pipere acutiora, detulit. Quæ, ſimul & coccineas arbores ſuapte natura tellus parit, occiden-

dentem ſecutus, à Gadibus millia paſſuum, uti prædicat, quinque millia, in plures incidit inſulas. Inter eas unam captavit, quam majoris eſſe ambitus, quam Hiſpania univerſa, aſſeverat. Homines reperit natura contentos, nudos, cibis depaſtos nativis, & pane radicali, ex ſpitamalibus quibuſdam fructetis internodiis plenis, quæ ipſi terra ſuis contegunt temporibus, ex quorum internodiis ſingulis, ſinguli turgeſcunt globi, in pyri aut cucurbitulæ ſimilitudinem. Hos maturos, uti nos rapas, & rafanos eruunt, ad ſolem ſiccant, ſcindunt, terunt in farinam, pinſunt, coquunt, comedunt. vocant hos globos *Agies*. Cætera ex arboribus, ut plurimum edulia, à noſtratibus diverſa. Quadrupes nullum inſula gignit, præter immenſas lacertas, minime tamen noxias, & cuniculi quoddam parvuli genus, quod noſtros mures æmulatur. Reges habet gens hæc, & alios aliis majores, ſudibus arundinibusque aduſtis præacutis, & arcubus intra ſe certant. Viget inter eos, quamvis nudi ſint, imperii cupido, uxores ducunt. Quid colant præter numen cæli, nondum didicit. Tria Colono dederatis navigia, in ejus inſulæ littore, illiſum ſuper rupe aquis cooperta, plana, grandius amiſit. cum duobus reliquis minoribus regreſſus eſt. octo & triginta viros, qui interea dum ipſe revertatur ad eos, locorum naturam ſcrutentur, in inſula reliquit, commendavitque Regulo ejus provinciæ, quam trivit, nomine *Guadcanarillo*, nudo & illi. major paratur Claſſis, redibit. Quæ ſuccedent, per me, ſi vixero, ſcietis. Valete. Barchinonæ. Idib. Septembr. M CCCC XCIII.

EPIST. CXXXIV.

Multa de itinere ad Indos. de Caroli Regis cogitatu poſt præbitum Perpinianum.

P. M. A. M. Aſcanio Sfortiæ Vice-Comiti, Cardinali, Vice-Cancellario.

TAnta eſt obſequendi tibi, Princeps Illuſtriſſime, mea cupido, ut etiam ſummis rerum fluctibus implicito, gratum facturum putem, ſi quæ accidunt apud nos, tibi ſignificavero. Mira res ex eo terrarum orbe, quem ſol horarum quatuor & viginti ſpatio circuit, ad noſtra uſque tempora, quod minime te latet, trita cognitaque dimidia tantum pars, ab Aurea utpote Cherſoneſo, ad Gades noſtras Hiſpanas, reliqua vero à Coſmographis pro incognita relicta eſt. Et ſi quæ mentio facta, ea tenuis & incerta. nunc autem, ô beatum facinus! meorum Regum auſpiciis, quod latuit hactenus à rerum primordio, intelligi cœptum eſt. Res ſic ſe habet, adverte Princeps Illuſtriſſime: ſecutus occidentem ſolem à Gadibus, Chriſtophorus quidam Colonus, vir Ligur, præbitis illi à meis Regibus, tribus navigiis, perrexit ad Antipodes, milliaria ſupra quinque millia. Tres & triginta continuos dies, cælo tantum contentus & aqua, adnavigant. Terram poſthæc, è cavea grandioris navis, qua Colonus ipſe vehebatur, ſpeculatores proclamant. Inſulas percurrit ab æquore ſex. In ipſarum una, quam Hiſpania majorem eſſe cuncti, qui ſunt illum ſecuti, rei novitate pellecti prædicant, in terram deſcendit. ibi dies aliquot immoratus, aurum, goſampium, aromata oblonga, in cinamomi formam, & in piperis teretia, arbores coccineas, ſuccinum, colorem glaucum, multarumque rerum apud nos precioſarum, copiam, terram illam ſuapte natura gignere comperit, ex quacunque re, in argumentum tulit tantillum. Reges habet inſula plures, ſed nudos, & cum eis omnes utriuſque ſexus, quamvis natura contenta, utpote nuda, ſoliſque arborum cibis, & radicali quodam pane gens illa veſcitur: Imperii tamen eſt ambitioſa, ſeſeque invicem arcubus, & præacutis aduſtis ſudibus, mutuis bellis ea cupiditate conficiunt, cogiturque victus Regulus, Victori parere, ac ſi *Meum* ac *Tuum*, veluti inter nos, inter eos verſaretur, lautique apparatus ac pecuniarum cumuli deſiderarentur. qua namque re indigere nudos homines putabis. Cætera quæ ſuccedent, ſi optare iſta Galli permittent ſignificabo. Fertur Carolum Regem dato jam Perpiniano per Epiſcopum Albigenſem de illuſtri Ambaſiæ familiæ genere, accingere ſe ut ad vos eat. Dii bene vertant. Vale atque utinam bene. Barchinonæ Idib. Septembr. M CCCC XCIII.

EPIST. CXXXV.

De inventis à Caſtellanis & Portugalenſibus in Occiduo. Pacta Caroli cum Regibus noſtris. Fit Pax dato Perpiniano.

P. M. A. M. Archiepiſcopo Bracharenſi.

COnſuevi hactenus de una tantum re ſcribere, tria tibi nunc eſt animus ſignificare. Colonus quidam, occiduos adnavigavit, ad littus uſque Indicum (ut ipſe credit) antipodes. Inſulas reperit plures, has eſſe, de quibus fit apud Coſmographos mentio extra Oceanum Orientalem, adjacentes Indiæ arbitrantur. Nec inficior ego penitus, quamvis ſphæræ magnitudo aliter ſentire videatur. neque enim deſunt qui parvo tractu à finibus

bus Hiſpanis diſtare littus Indicum, putent, utcumque ſit, magna ſe reperiſſe prædicant. De his quæ dicit, ſigna tulit, majora ſe inventurum pollicetur. Nobis ſatis, quod latens dimidia orbis pars, in luce veniat, & Portugalenſes indies magis ac magis æquinoctiali ſe circulo ſubjiciunt. Ita ignora hactenus litora, pervia cuncta, efficientur propediem. alter namque alterius æmulatione, ſeſe laboribus ac periculis exponit ingentibus. ad cætera veniamus. Carolus Francorum Rex, quom primum vulneratum fuiſſe Regem meum intellexit, oblatum miſit Perpinianum Roſilionisque Comitatum, quem Rex petebat, aviti quondam Juris Aragonici, diſtulit tamen in Septembrem menſem. Quo tempore Oratores deſtinavit plures. primatum inter eos tenet Epiſcopus Albienſis de illuſtri familia de Ambaſia, qui ſui Regis nomine Perpinianum reddant, dummodo libere provinciam in Alfonſum Neapolitanum Regem ſumere liceat. Hinc atque hinc multa agitantur, Pacis tamen fœdera inſtituuntur, ut amici ſint utrique alterutri amicis, inimicique inimicis. De Neapolitano vero Rege, ut Carolo Regnum petere Neapolitanum armis liceat. ſi Jura ipſius potiora eſſe conſtiterit. Perpinianum his compoſitis receperunt. Meis Regibus id adnitentibus, Cæſar & Rex Anglus, cæteri collegæ ab armis in Gallum diſcedunt. Reſtat tertium. Carolus militibus jam inſtructis, ad Italiam vocatus à miſeris obcæcatis armentis, ut lupus à catellorum latratibus inermibus, ipſa tueatur, iter cepit. Vos mihi credite, Caucaſeas rupes in Italiam caſuras, & Acroceraunia fulgura imminentia fugite. nec vobis ignoſcetur Hiſpanis, quum vagari ſolutis habenis Galli incipient. Roma illis iter eſt, Romam deſerite; ſi minus auſcultaveritis, pœnitebit, quando pœnituiſſe nil proderit. Vale. Barchinonæ. Calend. Octobr. M CCCC XCIII.

EPIST. CXXXVI.

Laudativa, in qua Moralia multa.

P. M. A. M. Jo. Ruffo Forjulienſi.

QUom primum te, Vir inſignis, in Hiſpania eſſe ſenſi, inſiluit animus præ gaudio. Spero fore, ut aliquando ad Curiam te conferas, à qua diſcedere minime licet mihi. aſſiduo quippe magnorum Procerum commercio, qui me audituri, quamvis cornicantem, contubernium à mane ad veſperam implent meum, ſum implicitus. Nec prætermittere cœptum opus quirem, quin ingens illis ex interceptione incommodum eveniret. Qui namque hactenus à literis erant averſi, ab eisque abhorrebant, illarum jam nunc guſtu pellecti, neminem poſſe, qui literas ignoret, rite hominem appellari, prædicare ipſimet incipiunt. Ignoſce igitur quæſo, niſi protinus me accinxi ut ad te (ubiubi te applicuiſſe Concham ſenſi) proficiſcerer. Scio te natum ad præſtandam hominibus utilitatem, non ad eam cuiquam auferendam, ſed dic, quæ fuit cæli erga te benignitas tanta, ut hac tempeſtate, qua Italiæ cæleſtes omnes potentiæ ruinam minitari videntur, ex illis te fluctibus exemeris; in Hiſpaniamque tranquillo portu ſedentem, contuleris. Nunc aperte video apud ſuperos eſſe, de ſapientibus tutandis (ne labantur) curam ingentem, ex cæleſti conſilio factum arbitror, ut patronus ille tuus, criſta inſignitus rubra, te unum ad hujus Antiſtæ, quæ illi paret, gubernaculum, ipſiusque negocia cum meis Regibus pertractanda hodie delegerit. Sed miſer ille, quid ſine te, qui Gratiarum ſolus apud eum hoſpes eras jucundiſſimus faciet? Quis ea corporis præſtantia, quam tu præ te fers, nulli æqua illius atria replebit, introëuntesque primarios viros, ut moris eſt, in procerum palatiis, prior occurrens ſuſcipiet? quem tibi ſimilem retinuit? Cum ſit in te is mentis ſplendor, innata iſta cordis hilaritas; miſeret me hominis profecto, qui ſe tanta felicitate abdicavit, niſi illum, quanti boni poſſeſſor eſſet, ignoraſſe putarem. Ignoravit quippe gallinæ filius albæ, quanti precii lapillum manibus teneret. Pati propterea potuit, à ſeipſo ad res exteras ſuas tanti pretii faciendum dimittere virum. Ipſe viderit. Tu vale, ſapientiæ mirum exemplar. Beabis me, ſi ad me ſcripſeris. Barchinonæ. nonis Octobris, M CCCC XCIII.

EPIST. CXXXVII.

Baudillus Granata Rex ex Hiſpania dimittitur.

P. M. A. M. Aſcanio.

ALias Baudillum Granatæ quondam Regem juvenem, regno ſpoliatum, per me intellexiſti. Nunc is Andaraxium oppidum, reliquas etiam terras, à meis Regibus, in montibus, quos *Nivales* appellat vicinia, illi conceſſas, precio ſolvit. ſive invitus, ſive libens id fecerit, rerum alienarum curioſiores perquirant. mihi ſat eſt. Hiſpaniam deſerit, in Africam ſe transfert, exilibus Regibus futurus incola, qui magnus quondam Hiſpanisque omnibus formidoloſus. Ita ſublata jam eſt omnis de defectione Exlegum, ſuſpicio. Raro namque po-

pulus tumultui aut defectioni ſtudet, ubi duces deſint, à quibus ſperent gubernari. Vale. Barchinonæ. pridie Idus Novembr. M CCCC XCIII.

Epist. CXXXVIII.

De morte Regis Portugaliæ. Columbus cum ingenti claſſe remittitur.

P. M. A. M. Aſcanio Cardinali, Vice-Comiti, Vice-Cancellario.

Venit ad nos Garſias Cagnas, Alfonſi Cagnas familiaris tui cubicularis germanus, cum tuis ad me literis, ut regium habeat Chirographum petit, quo poſſeſſores templorum Marchienne ac Tevardale extra urbem Hiſpalenſem in ejus diœceſi & Sancti Romani intra ipſius urbis mœnia ſitæ parochiales, & unius de ſex Præſtimonialibus Antecheræ de veteribus poſſeſſionibus ejiciantur, quorum titulos Pontifex Alexander ad te transmiſit, quom eos ipſe Cardinalis haberet, quia ſic per Prætorium, quod *Rota* dicitur *Pontificum*, datis Exſequutorialibus decretum eſt. Multi veniunt de re hac conqueſtus, graves agitantur querelæ, ſuſpiria gemitusque acerrimi. Teveardales rector ſeſe torquet, qui annum octavum & vigeſimum ſeſe redditus illos nullo perturbante poſſediſſe ait. Quid hoc nunc mali emergat, ſe non intelligere proclamat. Jure ipſo ſe liberatum ab onere regreſſus, quo ab Alexandro premebatur Cardinali, quom primum Pontifex effectus eſt, minimeque fieri ſolitum, ut per acceſſum ad Pontificatum idem reſtet ſuper beneficiis pondus, vocibus Curiam obtundit; Supremam eſſe dicens feritatem, ſi de loco, ubi tot annos ſacra miniſtravit, dejiciatur, ſe non audito præſertim. Et ſi Legibus forte contra ſe decernentibus, de regreſſu, juſtam ſolverit, ut ajunt, penſionem, tolli minime debere probat. Hic acrius torquetur quam cæteri, qui opimiori fruebatur ſacculo. Poſt namque ſtratos Granatenſes, qui regiunculam illam incurſionibus jacere incultam cogebant, adeo coaluit, ut reditus ipſius dragmas attingeret, *Ducatos* vulgus dicit, ſeptingentas. Hoc ſi homini tollatur, in deſperationem incidat oportet. Supplicabo tamen tuo nomine, tu autem qui petis & illi qui conceſſuri ſunt, ſi conceſſerint, literas, humanumne ſit an immane, æquum an araneæ tela, videritis. Eadem eſt aliorum querela, licet non pretio par. Bracharenſi Archiepiſcopo ſignificetur Joannem Portugaliæ Regem, qui illum & patruum ejus Cardinalem erexit, interiiſſe, magni quippe animi Rex erat. Colonus ille novi Orbis repertor, Archithalaſſus (quem Hiſpani *Admiraldum* vocant) maris Indici ab occidente à meis Regibus effectus, cum decem & octo navium claſſe milleque armatis, & opificibus omniſariam, ad novam urbem condendam remiſſus eſt, animaliaque ac ſementes omnis generis ſecum affert. Valete, ſi per Gallos ad vos euntes licuerit. in Calendas Novembris. ex Curia. M CCCC XCIII.

Epist. CXXXIX.

Quartana Italiam raptat. Ferdinandus Neapolitanus Rex moritur. Gallus jam tranſit. deſcribitur futura calamitas. de Caſare. de Anglo. de Venetis. de Turco. it Fonſeca ad Carolum. quid noſtri Reges.

P. M. A. M. Comiti ſuo Tendillæ.

Miſereat Italiæ trepidantis proxima febri te, Comes Illuſtris, miſereat, quandoquidem patriam illam tibi ſuper omnes, quas ſol ambit provincias, nec Hiſpania poſthabita, placuiſſe ſemper prædicaſti. Andromedem, qua illam dentibus frementem contegamus, præſto paremus, atque eo apertius, quia Ferdinandum Parthenopeum Regem prudentiſſimum, ubiubi Ludovicum Sfortiam cum Gallo Rege conveniſſe ad ſui exitium ſenſit, vitæ tædio confectum periiſſe fama eſt. Heu! quam furibunda Italiæ quartana fimbrias rodit. Alpes naturæ aggeres Gallis oppoſitas, Galli tranſiliunt. major exercitus pars tranſportata. Strata eſt machinamentis multiplicibus via, ſequitur præmiſſum Carolus ipſe exercitum inſultans. Lambunt jam ſibi labia ſpe prædæ petulantes Galli. ſalivam deglutiunt. victoriam in manu, ut vulgo dicitur, ſe habere putant. nec aliter ego, quia ab ipſiſmet Italis & his fortioribus immittuntur. facile namque arietibus lupos in caulam vocantibus, lupis in caulam patet aditus. Sed nec arietibus cornu impetere jugulatis ovibus, nec terram pedibus ſpargere, nec balatus miſericordiam implorans proderit quicquam, quin ipſorum ſanguis exſugatur à lupis. Quis obſtare jam quibit ſublatis objicibus? ſublatis? immo & in vicinos armatis. Fuerunt namque Mediolanenſes hactenus, veluti tuta propugnacula, ne in Italiam Galli, ne Germani Alpibus finitimi tranſirent, tranſitumque tentantes Helvetios, mea etiam memoria, ſæpe non modo ſuſtinue-

ſuſtinuerunt, ſed profligaverunt. Non penitus tamen Mediolanenſes accuſo imprudentiæ. Sentio namque majori ex parte concives meos extorqueri, cernereque à longe futuram præteritorum exemplo calamitatem; ſed illorum ſeſſor eſt Ludovicus, etſi non legitimus: manibus tenet habenas, calcaribus ilia ferit eorum; inde rem perfectam putato. Alfonſus prior diſſipabitur, qui mortuo patre Regni ſumpſit habenas, ſed in noſtros poſtmodum ſaba cudetur. Veneti quia ſic cum Ludovico conventum, rem inſpectant, diſſimulant. quid adſtruant, neſcitur. In armis & ipſi ſunt mari terraque. Maximiliano Regi Romanorum cuncta diſplicent. nec Britanno placent: patiuntur tamen animo quamvis iniquo. Turcus noſtris gaudet factionibus, arma & ipſe ſuſcitat. Hæc à tabellariis, qui volitant redeuntque creberrimi, perferuntur. Noſtros Reges icti cum Gallo fœderis, uti conjectare poſſum, pœnitet. Oratorem mittunt Antonium Fonſecam tibi amicum, armorum & ipſum, quom bella in Granatenſes gererentur, ductorem, qui Carolo ferat; meminerit ejus capituli, ut Alfonſum impetere illi tunc liceat, quando potiora eſſe Caroli quam Alfonſi jura decretum fuerit. Rem reminiſcatur, adhuc in deliberatione verſari. hic eſt eorum quæ geruntur epilogus. Ex Curia. IV. Calend. Decembris, M CCCC XCIII.

PETRI MARTYRIS A. M.

EPISTOLARUM

LIBER SEPTIMUS.

EPIST. CXL.

De Indicis rebus. Admiraldus vocatur Columbus.

P. M. A. M. Archiepiſcopo Granatenſi.

QUæ de bellico tumultu accidunt, ad Illuſtrem noſtrum Comitem ſcribo. perturbari namque hujuſcemodi cruentis narrationibus ſanctum animum tuum per ſupernos orbes continue incedentem, nequaquam licere arbitror. Colonum ex ea provincia honorifica redeuntem, Admiraldum Oceani maris Rex & Regina Barchinonæ erexerunt, ſedereque illum coram ipſis, quod eſt (ut noſti) ſupremum apud Reges noſtros benivolentiæ & honoris ob res præclare geſtas tributi argumentum, fecerunt. Dehinc claſſem illi decem & octo navium munitam, qua regreſſus eſt, ſunt impartiti. Magna pollicetur ſe detecturum, ad occiduos antarcticosque Antipodes. Nil aliud eſt, quod nunc referri poſſit. propediem Complutum, quod *Alcala de Henares* dicitur, proficiſcemur. Inde recentiores habebitis literas meas, qui propiores eritis nobis. Ex Valleoleto. pridie Calend. Februarii, M CCCC XCIV.

EPIST. CXLI.

De Gallorum futura ſtrage, per comparationes. quid Pontifex. quid Ludovicus. quid Veneti. quid noſtri Reges.

P. M. A. M. Theodoro Papienſi, Regis Galli Medico & Conſiliario.

IN Hiſpania provintias Oretaniam utpote atque Carpetaniam, eſſe duas, in Regno, quod *Toletanum* dicitur, velim ſcias. Has invadunt aliquando volitantium locuſtarum agmina, veluti callidi tonſores, ſegetes abraſas ita abmetunt, ut nil præter gemitus, agrorum dominis ex calamitate relinquant. Unum tamen dominis aſſurgit ſolatium, quamvis tenue atque inane, quod locuſtarum major pars ibidem corpuſcula deponant, ubi ſegetes corroſerunt. nec in alterum, ab illato damno, ſuperſtites vivant annum. Intellige parabolam, tu qui locuſtas in vicinorum ſegetes comitaris: Italiam, mortuo præ dolore animi, uti nobis relatum eſt, Ferdinando Rege Neapolitano, Galli à Ludovico Sfortia vocati, in Alfonſum, Ferdinandi ſucceſſorem, pervagantur, deperiturum Alfonſum ſimul & in prædam iturum Regnum Neapolitanum, tali fautori putandum eſt, quom præſertim Veneti rerum eventum taciti exſpectent, ex compoſito & icto fœdere cum Ludovico; Pontifex vero aſſentiatur. neque enim

EPIST. CXLIII.

Ægrotat Card. Hiſpaniarum Pe. Gonſales. Quo exercitu Rex Gallus eat. Viſit Rex Ducem nepotem, infirmum. procedit Carolus. Ludovicus eum comitatur. Moritur Dux nepos. Ludovicus regreditur.

P. M. A. M. Eneco Lopez Mendotio, Tendillæ Comiti.

PAtruus ille tuus, Comes Illuſtris, in regendis tot Regnorum habenis, tertius à Regibus, ægrotat Guadalfagariæ; nos autem agimus Compluti, ab eo millia paſſuum ſexdecim. quantum id moleſtiæ in animis Regis & Reginæ attulerit, non facile ſcribetur. Ad eum viſendum utrumque propediem iturum arbitramur. Magnam ſui partem ſe putant amiſſuros, ſi tantum virum, cujus ſæpe conſilio regebantur, amiſerint. Ex Italia fertur Carolum Gallorum Regem cum quatuor & viginti millibus armatorum Florentiam uſque in Hetruriam penetraſſe. ſcribitur Exercitum viſum fuiſſe noſtra tempeſtate nullum unquam nitidiorem. Et qui futuri ſunt calamitatis participes, Carolum acieſque illius ac peditum turmas miris laudibus extollunt; ſed Italorum impenſa inſtructas. ducenta namque dragmarum auri millia, quas *ducatos* appellant, à Ludovico Sfortia ductore præbita, pro certo habetur. Impartiti ſunt & cæteri Potentatus omnes, Venetis exceptis, ſuam quiſque portionem. His itaque bellorum nervis, his miſerorummet adminiculis fretus, ubi Alpes tranſiliit, in Haſta oppido inſigni ad radices Alpium ſito ſiſtit pedem. datum quondam à Joanne Galeatio primo Duce Mediolani in dotem id oppidum Valentinæ filiæ novi Ducis Aurelianenſis aviæ fuit. Ludovicum Sfortiam, ubiubi Haſtam advenit, accerſiri ad ſe Carolus jubet. Ludovicus, etſi jam pœnitentia tactus, ut ſuſpicionem tolleret, ad Carolum conceſſit. Procerum, qui apud Carolum erant, major pars, ut Ludovicus caperetur, conſulebant. Vetuit Carolus, non decere magnanimum Regem dolo aut inſidiis, fidentem præcipue, quenquam circumvenire. Hoſpitii jus reliquit illæſum. Papiam igitur, quæ Ticinium eſt, una proficiſcuntur. Comitem & ſecum habuit Ludovici uxorem, Herculis Ferrariæ Ducis filiam, ſuis decenter nymphis comitatam, è quibus unam forma egregiam adamare, in ejuſque pulchritudine fractos oculos jacere, Carolus cœpit. ubi Papiam Carolus petivit, lecto ægrotantem Joannem Galeatium Ludovici nepotem, cujus cauſa hæc bella ſurgebant, viſit. in quartum inde diem longis itineribus Ludovico comite ſuum iter arripuit. Placentiæ paulum commorantibus, mortuum eſſe Joannem Galeatium, quem reliquerat ægrotantem affertur. Ludovicus à Carolo veniam petiit, ne quis Mediolani tumultus exoriatur: Mediolanum ſe iturum, inquit, compoſitis rebus ſe propediem rediturum pollicetur. detinendum Proceres ſecundo Ludovicum Carolo perſuadere nitebantur. Obſtitit iterum ejus fatum. Mediolanum igitur regreſſus eſt, quid nepote mortuo moliatur, non bene intelligimus. Carolus ergo miſſo Januam Ludovico Aurelianenſi Duce Coronæ Gallicæ, ſi Carolo proles maſcula defuerit, hærede, ad parandam claſſem, ut terra marique Neapolim impetat, iter inceptum proſecutus eſt, habitis in deditionem per Petrum Medicem magni Laurentii filium Petra Sancta, Sergiana, Sergianella, Piſiſque Florentiam petiit. Ibi à tabellario, per quem hæc ab amicorum literis habuimus, relictus eſt. Vale. Compluti. VI. Calend. Novembr. M CCCC XCI V.

EPIST. CXLIV.

Quid cum Carolo Fonſeca. quid Carolus. mittuntur Neapolin auxilia. de matrimonio. de Orbe novo. Fonſeca. Io. Emmanuel.

P. M. A. M. Bracharenſi & Pompelonenſi Antiſtitibus.

QUæ in Italia gerantur, vos aptius (quia factis propiores) aſſequimini. A nobis hæc habetote. Antonius Fonſeca vir Equeſtris Ordinis, & armis clarus ad Carolum deſtinatus eſt Orator, qui eum moneat, ne priuſquam de Jure inter ipſum & Alfonſum Regem Neapolitanum decernatur, ulterius procedat. Fert in mandatis Antonius Fonſeca, ut Carolo capitulum id ſonans oſtendat, antequæ ipſius oculos (ſi detrectaverit) pacti veteris chirographum laceret, atque indicat inimicitias. Inſtruitur & in ſtatione Malacenſi claſſis, qua militum quidam numerus, Gonſalo Fernando Aquilario Cordubenſi Duce, Neapolim tranſportetur. Parte alia, quod forte nondum attigit veſtras aures, noſtri Reges per Joannem Emmanuelem, Januenſes, per Alfonſum à Silva Ludovicum Sfortiam in Carolum ni provinciam deſerat, concitare nituntur. Periculum imminens utriſque opponunt. ſi Carolus Neapolitanum Regnum poſſederit, reliquum ſe uſurpaturum facile, oſtendunt. Venetis quoque, ut ſuis & ipſi rebus conſulant, ſuadere

dere faciunt. Quid à victoribus Gallis poſſint exſpectare animadvertant, itidem & Alexandro Pontifici ſummo Hiſpano viro, dici imperant. dum iſta Mars ventilat, ex Germania per tabellarios allatum eſt, prope concluſum eſſe, ut Margaritam unicam Maximiliani filiam, Joanni noſtro Principi, tot Regnorum hæredi, Maximilianus ipſe deſpondeat, dentque illi mei Reges in nurum Joannam, ex quatuor quas habent filias, ſecundam. De nuper autem ab occidente hemiſphærii Antipodum rebus repertis hæc audite. Idem Colonus præfectus maritimus cum decem & octo navium claſſe, ut in ea inſula, *Hiſpaniola* ab ipſo vocitata, ubi pedem fixerat, civitatem condere ſtuderet, miſſus eſt, cæteraque ut ulteriora litora percurreret, claſſis partem majorem remiſit. Mira referuntur. hæc ut conſcribam, nuncii celeritas non patitur. nec jam ſapida fore arbitror, quia non recentia. Methymnæ namque agebamus, cum ea claſſis advecta eſt; quid novi aliud referam, non occurrit. Aſcanio meo nomine ſi divertere à Gallis, qui ejus ad Italiæ perniciem implicant animum, aliquando licuerit, iſta dicetis, quandoquidem eſtis illi familiares. Et valete. Compluti pridie Calend. Novembr. M CCCC XCIV.

EPIST. CXLV.

De Saluſtio. De Catonis & Cæſaris inſtitutis ac moribus & eruditione.

P. M. A. M. Comiti Caprenſi.

A Teneris tibi gratum ſemper fuiſſe Saluſtium, Comes ornatiſſime, & tu ſecundo prædicas, atque id ego ex tuarum imitatione ac ſtylo literarum colligo, ſed duplicatas tibi tunc fuiſſe genii vires, inquis, quando propoſitum iſtud tuum laudaſſe me per epiſtolam ad te miſſam ſenſiſti, qua ut Saluſtium tu, velut Cicero Terentium die noctuque in ſinu haberes, & domi familiarem, & viæ comitem conſului, ſed unde id eveniat, quod de Catone ac Cæſare clariſſimis viris, tam diverſa ſentientibus, autor ille referat, ſummam ſibi gloriam aſſecutum utrumque fuiſſe cupere te oſtendis. Si attente utriuſque Orationes perlegiſti, quæ utriuſque fuerit natura, doctrinaque cognoſces. Ut honeſte tamen iſti tuæ ſatisfaciam cupiditati, pauca ego, unde ſibi quiſque ſub diverſa natura diverſas induerit opiniones, ſuperaddam. Catonem veluti prædicant, qui eum intus norunt & in cute clari Senatores, natura formavit honeſtum, gravem, temperantem, magnanimum, juſtum, excelſum denique ad omnia virtutum genera. His fuit Epithetis non ſemel in frequenti Senatu, omnium conſenſu decoratus. Cæſari paulo minus his additis tamen Clementia & liberalitate, alienis à Catone, tribuuntur: à magiſtris vero, Stoicos ſecutus, Zenonis ſectatores Cato hauſit, ſapientem gratia moveri non debere, peccata eſſe paria, univerſa ſentire, delinquenti nullo pacto ignoſcere oportere, mutare ſententiam; eſſeque miſericordem non decere, non exorabilem denique, non placabilem vivere debere. longe aliter Cæſar, à Peripateticis atque Academicis didicit apud Sapientem, gratiam aliquando valere, peccatorum varia genera varias expoſcere pœnas, viri etiam boni eſſe miſereri, ignoſcere, exorari, placari, ſententiam pro tempore mutare, atque iraſci interdum fas eſſe. Præceptorum igitur iſta varietas, diverſa utrique præbuit inſtituta, nec abfuit ab utroque (uti vides) ſummæ laudis inſigne, quia uterque diverſis quamvis itineribus, ad bonum tendere videbatur. Vale. Compluti. IV. nonas Decembris, M CCCCXCIV.

EPIST. CXLVI.

De ſecunda navigatione ad Indos. de Canibalibus. Recuſat ſecundas nuptias vidua regia filia. Quid extollatur. quid prematur. Emmanuel Rex Portugaliæ. Laus Hiſpaniæ.

P. M. A. M. Pomponio Læto, Viro inſigni, amico.

MIrari te dicis, Pomponi, quod in tanta Italiæ perturbatione, neminem videas, quem Italiæ pro Italia, tanquam patria cadente miſereat. Quo tempore bonis ac fortibus viris quondam imperii dignitatem, & veram Reip. gloriam Roma deferebat, haudquaquam ſatis multi cives boni ac fortes reperiebantur, qui vero diſſidiis ſtuderent, ad Reip. perniciem tenderent, illamque vexarent, violarent, perturbarent evertereque conarentur, innumeri. Quid miraberis igitur hac noſtra Sirio cane infecta tempeſtate qua nullus non Tyrannus Italas regat habenas? ſi rabidis videas affectibus, ſpumas ad interitum mandere rabidos homines, alios in damas excitando moloſſos, alios diſſimulando formidine perculſos, vertere terga, alios ſibi, non Reip. Italæ conſulendo, nulla vis animi jam, nulla majorum ad libertatem tuendam, Italiamque ab exteris conſervandam cura; nulla fortitudo, cæci omnes, nemine excepto, ſuum dedecus, ſuam ruinam non vident: aut ſi conſpiciunt, ſuum tamen patiuntur incommodum æquo animo, dum vicinorum prius animas perturbent, proſternant, ſuffocent. Inter has

Italiæ

Italiæ procellas magis indies ac magis, alas protendit Hiſpania, imperium auget, gloriam nomenque ſuum ad Antipodes porriget. à Bracharenſi & Pomplonenſi præſulibus quærito, quæ ad illos denuper altero ab occidente hemiſphærio reperto, ſcripſerim, tuque illis hæc ſuperaddita referto, quom eos habeas (quia ſunt amatores bonarum artium) in amicorum numero. Ex navibus decem & octo, quas à meis Regibus ipſi Colono, *Almirante* (ut ajunt Hiſpani) præfecto maritimo datas, ad ſecundam navigationem ad eos memini me ſcripſiſſe, duodecim rediere. ſuapte natura referunt, qui ab eo hactenus orbe latenti redeunt, tellurem illam coccineas, ingentes ſylvas, goſampium, atque alia multa apud nos precioſa, enutrire; ſed præter cœtera non parvam auri copiam. Proh mirum, Pomponi! in terræ ſuperficie globos reperiunt aureos, rudes, nativos, tanti ponderis, ut pudeat fateri. Unciarum ducentarum quinquaginta nonnullos reperere, multo majores ſe reperturos ſperant, uti noſtris inſinuant nutibus incolæ, quom noverint noſtros aurum magnifacere. Nec fuiſſe Leſtrigones vel Polyphemos, humanis carnibus de paſtos, dubites, adverte, & cave, ne horrore tibi inſurgant ariſtæ. Quom ex *Fortunatis* (quas volunt aliqui *Canarias*) movetur ad Hiſpaniolam, hoc namque nomine inſulam, in qua pedem figunt, appellant, proras aliquantulum ſi verterint ad meridiem, in inſulas inciditur innumeras ferorum hominum, quos vocant *Canibales* ſive *Caribes*, hi quamvis nudi, bellatores ſunt egregii. Arcubus & clava maxime valent, lintres habent uniligneos, multicapaces, *Canoas* vocant, quibus ad vicinas inſulas mitium hominum trajiciunt turmatim. Pagos incolarum adoriuntur, quos capiunt homines, comedunt recentes. Pueros caſtrant, uti nos pullos. grandiores pinguioreſque effectos jugulant, comeduntque. argumento noſtris id fuit, quod applicantibus ſe navigiis, inſolita mole navium territi, domos Canibales deſeruere, ad montanaque ac denſa nemora profugere. Ingreſſi domos Canibalium noſtri, quas habent ex trabibus erectis conſtructas, ſphæricas, appenſas trabibus ſale concoctas hominum pernas, ut nos ſuillas ſolemus, & nuper occiſi juvenis caput, adhuc ſanguine adſperſum, atque in ollis elixandas, anſerinis & pſittacinis permixtas, ejus juvenis partes, & verubus aſſandas, igni appoſitas alias reperere. una navi Cannibalicam Reginam comitatam filio, ſexque aliis viris deprehenſam, venatu redeuntem, apprehenderunt; ex incolis neminem conſequi potuerunt. Triginta utriuſque ſexus tamen ex his, quos veluti in ſtabulis comedendas vitulas ſervabant, ad noſtros profugere, quos ex vicinis inſulis raptaverant. ab his multa didicere, quæ aliquando habebis. Dic Præſulibus iſtis meo nomine ſalutes, Aſcanioque ipſi, ſi à lachrymando Gallorum commercio invenerint aliquando explicitum, eaſdem ſi velint, impartiantur. Neſcio, an Bracharenſis, qui Portugalius eſt, ignoret, Johannem Regem Portugaliæ obiiſſe, coronatumque fuiſſe non Georgium, quem Rex voluiſſet, Regis ſpurium, ſed Emmanuelem Regis ſororium, & eundem alias affinem, Biſei Ducem, meis Regibus illi, quia recta ad eum attinebat, faventibus, huic mei Reges Eliſabetham primogenitam & Joannis Portugaliæ Regis unico filio, qui equi lapſu dum in caſtris Granatenſibus ſederemus, interiit, viduam deſpondere vellent, atque id magis cupit Emmanuel, ſed ipſa virum ſe velle alium recuſat cognoſcere, renuit ſecundas nuptias, ad hanc uſque diem, vinci nequaquam poteſt. Quæ ſolebam ad Aſcanium, dum liber viveret, ad vos nunc alterne ſcribam. Vale jam, cave ne quibus inter iſtas procelloſas cautes ictibus concutiare. Compluti in Oretania, nonis Decembris, M CCCC XCIV.

EPIST. CXLVII.

Moralis perſuaſiva, ut propriis quiſque virtutibus inhiet non contentus factis alienis. Hiſtorica quædam.

P. M. A. M. Joanni Portugallico Brigantiæ & Gimaranis illuſtri Duci diſcipulo.

CUm apud me verſareris, una cum cæteris Hiſpanis Optimatibus in Curia Caſtellæ adoleſcens, nihil magis Tibi cæteriſque tuis condiſcipulis perſuadere conabar, quam ut à vobis ipſis per virtutes, fumoſis majorum imaginibus parum fidentes, famam & gloriam quæreretis, multiſque id vobis probare argumentis auctoritatibuſque pluribus & exemplis innumeris adnitebar, ſuorum operum præmium unuſquiſque ſecum, quocumque ierit, affert. Ab atavis illuſtribus, & opulentia paterna, nil præter lumen vobis inhæret, quo qui ſumus inſpiciamur ab hominibus. Si mites igitur, ſi liberales, ſi prudentes fuerimus, ſi virtutibus denique cæteris præditi, quicunque nos noverint proſequentur. Ora hominum bonis erga nos ſermonibus implebimus, corda exhilarabimus;

verumenimvero ſi laſciviæ, ſi inertiæ, ſi ſuperbiæ, & imperitiæ dabimus operam, ſi pecuniarum, non hominum theſauris inhiabimus, duo illa tanto amplius quanto majora nocebunt, animoſque vicinorum in odium gravius & linguas in acriorem obtrectationem convertent, volui hæc pauca abſenti tibi ad paternamque potentiam, poſt Joannis Regis interitum, evecto, repetere, non ut ingenio tuo aut memoriæ diffidam, ſed ut eandem eſſe tui apud me rationem abſentis, quæ fuerat præſentis, agnoſcas. Almirantus Aragonius Cardonæ Ducatus hæres, & Villæ Formoſæ Dux Regis ex fratre nepos, condiſcipuli tui, te ſalvere jubent. Poſthac ut ad Te exercitationis gratia ſcribant, operam dabo. non licuit ipſis impræſentiarum per tabellarium tuum, qui ad vos, jam accinctus ad iter venit. Hos tuo nomine ſalutavimus. Dionyſio fratri tuo juniori dici cupimus ſalutes, noſtro nomine. Et vale. Compluti VII. Idibus Decembris, M CCCC XCIV.

Epist. CXLVIII.

De Morte contemnenda. de faſtu & opibus. Pulchra quid trahant. de animæ origine & fine.

P. M. A. M. Alfonſo à Sylva, Ciſontei Comitatus hæredi, diſcipulo ægrotanti.

LAborantem aliquantula febri te, nudius tertius, mi Alfonſe, quom adiiſſem, timore te vidi mortis perculſum, non deſii, hinc admirari, atque hinc miſereri. dolebam, quod tenellas iſtas carnes tuas adoleſcentulas ardor ille febriceus urgeret, videbarque ego ipſe capitis illa gravedine premi, qua torquebaris. Sed excidiſſe tibi de memoria, quæ nobis legentibus, à Philoſophis de contemnenda Morte didiceras, aliquantulum fui tibi ſubiratus. Evaſiſti, ut cenſent Medici, omni diſcrimine, ſublata penitus febri, propterea ſuccenſere nunc tibi abſens parumper intendo. legiſtine crebrius quicquam à Philoſophis repetitum, aut efficacioribus probatum argumentis, quam ex naturæ inſigni munere datum eſſe hominibus, ut aliquando moriantur, unáne id ratione, unóne argumento, una auctoritate confirmatum advertiſti? Oh nollem tam cito, Martyr, nollem adoleſcens, acerbus, ætate florida, nollem dices, durum eſt mundi hujus blanditiolas, ephebum non invitum poſtergare; nimium eſt grave delitias, quibus nos opulenti Procerum filii fruimur, relinquere. Hæc tibi naturæ vis, quæ reſolutioni manibus pedibuſque adverſatur, perſuadere nititur; aſt ſi recte conjectaberis, neque opulentiam illam, quæ majora ſecum fert incommoda quam oblectamenta, tanti facies, quoniam ſummo cum labore merces iſta comparatur, cum ingenti cura cuſtoditur, vehementi cum dolore relinquitur; quove magis ea homines implicantur, eo atrocius cruciantur; quanto minus illis cibus potuſque ſomnuſque ſapiunt, tanto levius iter ad inferos panditur: quotquot avarus quiſque auri pondo conjicit in theſaurum, tot ſibi ſaxa congerit ad ſtruendos aggeres, quibus illi occludatur via, quæ ducit ad ſuperos. Mundi vero carniſque illecebras, cœnoſas eſſe fœtidaſque maſſas, vaſti ponderis, ac dira retia, ſcito, quæ animam, ex cœleſti habitu formatam, peſſundant aggravantque ita, ut è corporeó tandem carcere exſoluta, attolli in altum; ut ad æthera revertatur, nullo modo queat. Unde fit, ut terrena ſece compreſſa ex pura, ſimplici ſubtilique ac precioſa materia, mixta craſſa, viliſque effecta, ad Tartareas cavernas ire præceps adigatur. Quapropter ſi te ultra ſenſeris aliquando gravari, ad naturæ beneficium fortiter amplexandum, animum diſponito. Nec adoleſcentem poſſe mori quenquam, aut puerum, putato. Statutus namque animalium cuique naſcenti, ultimi finis ſuus eſt dies. Quem quandocunque attigerit, ſenex moritur. ſcito etiam hominibus in longiori ætate graviora ſurgere indies incommoda, quæ ſæpe faciunt, ut fuiſſe natos pœniteat. Vale. Compluti v. Idibus Decembris, M CCCC XCIV.

Epist. CXLIX.

Ludovicus mortuo nepote ſe Ducem facit. Non mortuum veneno nepotem, quod multi ſuſpicantur. Carolus Romam proficiſcitur. Ferdinandus juvenis Regni hæres Romam deſerit. Quid fugiens Pontifex. quid Carolus cum eo. Alfonſus Regno ſe abdicat ac fugit in Siciliam. Proteſtatio in Carolum. Carolus abducit Turcæ fratrem. Finem Italis & Hiſpanis minatur Carolus.

P. M. A. M. Eneco Lopez Mendotio, Tendillæ Comiti.

TE rariores à me ſuperioribus diebus habuiſſe literas meas, quam hactenus ſolebas, ſcripſiſti. Proh Comes! Quis ſumere poteſt calamum vir Italus quin collachrymetur? quin liqueſiat, quin ſtupeat præ mœrore? Ludovicus, audita nepotis morte, Mediolanum rediit. Ducatus titulum uſurpavit: putant

putant alii interceptum veneno nepotem. Ego minime id arbitror, ſed præreptum aſſidua febri, qua ex nimio coitu urgebatur. neque enim ab uxore etiam ægrotus abſtinebat. ſit utcunque, Dux eſt creatus Ludovicus. Carolus Rex proceſſit. Romam invito Pontifice armatus ingreſſus eſt. Ferdinandus Alfonſi Regis filius, Regni (ſi fata volent) hæres, qui Romæ cum quadam militum copia agebat, adveniente Carolo, propere terga dedit. vis, prædæ, rapinæ, etiam Carolo vetante, ſunt, quales à vagantibus Gallis ſolent exſpectari. In Hiſpanos quoſcunque reperiunt, irati ſæviunt, multos trucidant. Pontifex Alexander in Adriani molem, quæ Sancti Angeli Caſtellum eſt, incluſus latuit aliquamdiu. Fide tandem accepta à Carolo, in palatium ſe contulit, pedem illi Carolus eſt oſculatus. Cardinalem Regis rogatu, Joannem Materonem Caroli ſcribam, pecuniarum ſagacem extortorem, Alexander creavit. minuta prætermitto reliqua. Ex Ludovici & Aſcanii Cardinalis ejus fratris conſilio, Regno ſe abdicat Alfonſus Rex. Ferdinando filio Regni habenas credit. In Siciliam profugit miſer, Ferdinandum (quia utriuſque ex ſorore nepos erat) Ludovicus & Aſcanius tutari intendunt, Carolum, ne Ferdinandum jam Regem laceſſat, proteſtantur. Fœdus eorum cum Carolo, in Alfonſum hoſtem, non in Ferdinandum nepotem, ictum dicunt, nepotem ſe non deſerturos inquiunt. Ita in meos Reges prius, in Ludovicum & Aſcanium ſecundo, iratus Carolus, vindicaturum fremens minatur. Hiſpanos ſimul & Italos rabidus, *infidos* vocat, ſuæ inſcitiæ immemor. proceſſit tamen Roma Regnum verſus, ſecumque Zizimum magni Turcarum Principis fratrem, quem Innocentio VIII. Pontifici datum meminiſti, ducit. Hoc in ſtatu res Italæ ſunt, de cæteris quæ in Hiſpania & cum noſtris Regibus extra Hiſpaniam geruntur, tui te familiares, quos hic habes aſſiduos, certiorem facient. Vale. Compluti. Idib. Decemb. M CCCC XCIV.

EPIST. CL.

Quare in Potentia cruciatus. Quæ ſint vera bona de tribus. attende Lector huic Paradoxo. invigila.

P. M. A. M. Petro Fagiardo, Novæ Carthaginis Domino, diſcipulo.

QUid cauſæ inſit humano generi, Fagiarde chariſſime, ut nullum unquam in Curia (ubi natus es & continuis paſſibus educatus) ad hanc uſque vix juvenilem ætatem, quæ te verſat contentum videris, admiratus es aliquando, majora ex tui genitoris, & Gutterii Cardinenſis, qui duo Proceres opulentiſſimi, primos obtinent favores Regios, quam ex ipſorum ſervorum pectoribus prodiiſſe ſuſpiria, ſæpe te ſenſiſſe retuliſti. In arcanis & Reginam, quam totus orbis partim obſervat, partim tremiſcit & admiratur, mœſtam, ut inquis, quom ad eam liber ſit tibi aditus, aliquando reperiſti. Quid cogitent, quid ſibi velint, quid cupiant, cur non bonis, quæ poſſident, contenti vivant, cur non fruantur fronte ſerena, percunctatus es. Audi, amantiſſime, & à natura bene inſtitute juvenis, ex tribus, quæ in hominibus bona eſſe dicuntur, fortunæ utpote, corporis & ingenii, ſola quæ ſunt ingenii, vera eſſe bona reperiuntur. quæ namque Fortunæ ſunt, opes ſcilicet, honores, dominatio, benevolentia, ea fragilia, corruptioni ſubjecta; opes, quia non propter ſe amantur; nullius namque poteſtatis per ſe ſunt aurum & argentum: honor & benevolentia labuntur, quia ex alterius naſcuntur arbitrio. cogere namque poſſumus neminem, ut nos amet, ut honoret: dominatio vero, cujus cupiditas raptât homines in præceps, malis venenis imbuta, quo altior, tanto gravior. quanto namque pluribus dominamur hominibus, tanto atrocioribus angimur ſollicitudinibus, pluribus ſubjacemus periculis, pluribus implicamur negociorum retibus, plures nobis hoſtes, ob invidiam Potentiæ comitem fidiſſimam conflamus. Robur autem, bona valetudo, & forma quæ bona ſunt corporis amittuntur, deciduntque brevi tempore; non aliter ſubjacent injuriæ, quam ardenti ſoli verni flores. Dotibus igitur ingenii, dilecte fili, ſi de felicitate, quam in humanis conſequi licet (ſi qua eſt) partem cupis ebibere, inſudato; ſed ita inſudato, ut ingenium tibi profuiſſe, quod & nocere aliquando ſolet, ſi eo adverſe utemur, gloriari nos poſſimus, qui ad dextrum Pythagoreæ literæ cornu totis viribus & omni conatu intendimus dirigere. Et vale. ex Curia. XIV. Calendas Januarii, M CCCC XCIV.

EPIST. CLI.

Subtilia Theologiæ veteris ac novæ dicta.

P.M.A.M. Didaco Villaſcuſæ, Decano Granatenſi, Proviſori Giennienſi, Divæ Joannæ Archiduciſſæ Auſtriæ Capellano majori.

NEque minis, neque blanditiis elicere à te potui vel epiſtolium, Villaſcuſa. ſolent, qui Antiſteis gradibus proximos ſe eſſe putant, velut ex alto puſillos homines deſpicere. ſolent quidem, ſed inepti, ſed qui humanas potentias tanti faciunt, ut eas pro Diis habeant. Tu vero qui cæleſtia calles penetralia, non minus quam quiſquam hominum ſuæ domus cubicula jure merito ſub pedibus iſta, veluti momentanea tenebis, nec inflare te ita ut hominum quenquam parvifacias; hæc mortalium pro Diis ſimulacra valebunt. O intelligo, Villaſcuſa, cur forte turgeas. Theologos, inquies, ætatis noſtræ, qui jam veri luminis ſplendore irrorantur, non decet, tanquam cæleſtes viros, mortalium commercio admiſceri, familiaresque ſe cæterarum ſcientiarum cultoribus reddere nequaquam convenit. Vellem à te ſcire, Villaſcuſa, puteſne illos tantum eſſe Theologos, qui clamoſis pulpitariis oratiunculis, populares ſibi aures conciliant? arbitrariſne & nos ignorare unum eſſe quid æternum, perfectum, ſuper omnia ſedens, quod creavit univerſa, fovetque creata? Inviſibile, cuncta videns? cui a dextris ſapientia, cui à ſiniſtris amor inſideant? Quorum harmonia cuncta ſuaviſſimo ducuntur ordine. Virtutem hanc providentem, & mentem illam vivificam, quæ ratione cuncta producit, hominem quem in Idea ab æterno formarat aſſumpſiſſe, jam pueri credunt, quia id non modo credi jubetur, ſed apertis jam fere rationibus probari poſſe videtur, ſi latentem hunc intelligentiarum ſpiritum, qui ſupernis nudus, inferioribus contectus, incommutabilis ſedet, appellavit Jovem antiquitas, cui in læva ſceptrum, in dextra vero Aquilam imponebat. ſi trunca parte aliqua, quæ de illius potentiæ perfectione nunc agitantur, veteres Theologi reliquerunt, ſi unire eſſentialiter, ſi diſtinguere perſonaliter noſtro more neſcierunt, æterno id conſilio ſtatutum eſt. Servavit ad hæc tempora velle apertius intelligi, quid culpæ priſcis impartiaris? cur eos ipſorumque ſectatores floccifeceris? Utere malvis mollibus, mihi crede Villaſcuſa, ut turgidum ventrem evacues, nec in te Regius iſte favor, quod Reginæ filiæ proximus ſis, intumeſcat, ſi Poëticos vis aculeos evitare. Et valebis. XII. Calend. Januar. M CCCC XCIV.

EPIST. CLII.

De Orbe Novo multa.

P.M.A.M. Pomponio Læto, Viro inſigni doctrina, amico.

PRæ lætitia proſiliiſſe te, vixque à lachrymis præ gaudio temperaſſe, quando literas adſpexiſti meas, quibus de Antipodum Orbe latenti hactenus, te certiorem feci, mi ſuaviſſime Pomponi, inſinuaſti. Ex tuis ipſe literis colligo, quid ſenſeris. Senſiſti autem, tantique rem feciſti, quanti virum ſumma doctrina inſignitum decuit. quis namque cibus ſublimibus præſtari poteſt ingeniis iſto ſuavior? quod condimentum gratius? à me facio conjecturam. Beari ſentio ſpiritus meos, quando accitos alloquor prudentes aliquos ex his qui ab ea redeunt provincia. Implicent animos pecuniarum cumulis augendis miſeri avari, Libidinibus obſcœni; noſtras nos mentes, poſtquam Deo pleni aliquandiu fuerimus, contemplando, hujuſcemodi rerum notitia demulceamus. Habebis iſta igitur, Pomponi, modo liceat per Bracharenſem Pompilonenſemque meos Præſules, ad quos ſcribere iſta ſoleo, poſtquam deſii ad Aſcanium, quem procellis undique circumſeptum variis, animum curis gravibus habere peſſundatum video. Ad rem veniamus. Prima navigatione Colonus maris Indici præfectus (dicitur Hiſpanice *Almirantus*) in Hiſpaniola octo & triginta viros in Guadcanarilli Regis, & ipſi nudo, provinciam reliquerat, qui telluris illius naturam, dum ipſe rediret, explorarent. Hos reperit omnes, quum rediit, trucidatos, & aggeres, quos ad habitaculum illis & tutelam condiderat, æquatis ſolo foſſis, diſcerptos combuſtoſque. Guadcanarillus, qui noſtris adventantibus, profugerat, tandem repertus coactuſque de viris, in ejus cuſtodia relictis, rationem reddere, Cannaboam Regem montium, eundemque potentiſſimum, ipſius Regnum armis invaſiſſe, quod noſtros ſuſcepiſſet, noſtroſque eo invito, lachrymis etiam obortis, & de Cannaboa conquerens (uti per ſigna colligere fas fuerat) trucidaſſe innuebat. Rem diſſimulare Colonus ipſe Almirantus ſatius duxit, ne inſularum animos perturbaret, in alia tempora, hujus admiſſi ſceleris vindictam, ſtatuit differre. Qui rediere cum duodecim illis

illis navibus, quas ſupra memoravi, mira de regionis illius ubertate, de ſpe reperiendarum plurium, de aëris temperie, quamvis ſint proximi Tropico Cancri, nam æqua eſt illis fere diei toto anno nox, de aurea illorum incolarum ætate, de moribus referunt. Urbem condere Colonus, uti ad me nuper ſcripſit, noſtras ſementes jacere, animalia nutrire noſtratia, incipit. Quid jam mirabimur Saturnos, Cereres & Triptolemos, nova inventa hominibus præbuiſſe? Quid Phœnices ut Sidona, ut Tyrum conderent? Quid Tyrios ipſos, ut alias regiones inhabitarent, ad alienas terras migraſſe, novaſque urbes crexiſſe, novos populos formaſſe? Miratur gens illa tubarum tympanorumque ſonitus, machinarum ſtupet tonitrua, equorum greſſu, curſu, ornatu muſſitat, hæret ab omni rerum noſtratium adſpectu. attonita pendet ore aperto. Ex cælo miſſam gentem hanc putant, ſed tunc pro Diis colere noſtros cœperunt, quando captos ex itinere ſeptem Canibales cum eorum Regina, qui eos comedunt, truculentos oſtenderunt, vinctos etiam horrore ſummo cum pavore videbant. averſa illos facie ſpectabant. Hiſpaniola hæc inſula, folii caſtaneæ formam æmulatur. ajunt è ſeptentrione arcticum elevari polum gradibus ſex & viginti, à meridie vero unum & viginti, ab oriente ad occidentem produci inquiunt, & elongari ſphæricæ longitudinis gradus decem novem. A Gadibus per occiduum diſtat gradus, ut ajunt, qui accurate rem dimetiuntur, novem & quadraginta. Hæc pauca nunc habeto, habiturus aliquando plura. Et vale. ſcribo iſta, non quando accidunt, ſed quando à te de mea evocantur officina. IV. Calend. Januarii, M CCCC XCIV.

EPIST. CLIII.

Paradoxa Platonica.

P. M. A. M. Garſiæ à Toleto, Ducatus Albenſis hæredi, diſcipulo.

TE angi cruciarique animo, inquis, quod à tuis condiſcipulis, & meo contubernio tamdiu abſis, tum quoniam coævorum æqualiumque, quod eſt naturæ amiciſſimum, ita commercio delectabare, ut nulla re magis, tum quia ſuſpicaris veluti rota poſterior à tergo illos quibuscum pari greſſu in noſtro Olympo certabas, ſubſequi poſtmodum cogaris. neutrum te fallit, & ſuavi cares ephebus naturæ guſtu, tetrico patri inhærens, longe ab ephebis. Et tui jam condiſcipuli, ex quo te à nobis genitor abduxit, multa ex officiis Tullii, & ejuſdem orationibus non pauca, ſuxerunt. Novæ Rhetorices ſecundum fere librum exegimus. Solutæ namque orationi annum hunc impendere eſt animus, quom duos egerimus præteritos vatum ænigmatibus enucleandis. Quare ſi genitorem tuum reditum ad Curiam dilaturum ſenſeris, ſupplex ab eo petito, ut te remittat; pretioſiora eſſe multoque meliora, quæ ex Sapientum libris colliguntur, quam quæ ex opimis avorum patrimoniis exſpectantur, proclamato. Æterna illa, dulcia, cæleſtia, incorruptibilia genitori eſſe arguito. Iſta vero mortalia, venenis malis imbuta, terrena, corruptibilia eſſe illi dicito. Cum ſit expers literarum, penitus hæc ignorat. quid tibi auferat, non intelligit. conqueritor apud eum, tantam decoctionem ne tibi filio chariſſimo pater invideat proponito. Hæc ſi tu feceris, paternam forte avaritiam vinces, neque enim alia (ut arbitror) de cauſa te extra Curiam tenet, niſi ut Curiales impenſas fugiat. interea vero ne deſuetudine, rubigine ac ſitu ingenium torpeſcat, crebras ad me tuoſque condiſcipulos, etiam non laceſſitus, literas ſcribito. Si namque priores literas noſtras exſpectaveris, jam ex debito ſcribes, nec erit cur tibi debeamus. Amoris namque ſignum eſt illud, hoc mercatorium; qui ſua ſponte aliquid impartitur, amans eſt. Qui vero provocatus, fœnerator, quia ni accipiat, dare recuſat. Et ſi nihil ſeſe offerat, quod ſcribi dignum putes; id tamen nihil ſeſe tibi offerre quod ſcribas, ſcribito. Hoc erit in lucro ſaltem, de noſtra alterne valetudine certiores invicem fiemus, quod non eſt parviſaciendum, viciſſim noſtros recipiendo, quantum in ſtadio quo tu verſabaris, tui currant condiſcipuli, ut valeant, quantum te optent intelliges. Iterum ut genitorem calcaribus adigas, repeto. ne te perdat, proſtratus orato. acrimoniam aliquando admiſceto, conqueritor. Genitorem ſaltem delectabis, quum te ſenſerit animum habere pronum ad virtutes. ſub acrimonia (mihi crede) putabit mentis affectum latere, ſaccaro dulciorem. majoriſque te faciet, & ſibi eleganter placebit, quod talem filium genuerit. Coætanei ſe tibi commendant tui. Vale. Compluti. III. Calend. Januarii, M CCCC XCIV.

EPIST. CLIV.

De Caravaialli galero.

P. M. A. M. Gartiæ Lupo Caravaiallo à Placentia Hiſpano Equiti.

NUper ab Urbe allatæ ſunt ad nos literæ quibus ſignificatum eſt Bernardinum Caravaiallum fratrem tuum, Novæ Carthaginis Antiſtitem, virum optimis virtutibus ornatum, Theologum, ad Ordinem Cardineum, atque id omnibus Cardinalibus cum Alexandro ſummo Pontifice aſſentientibus, fuiſſe aſſumptum. Id noſtri Reges, ob veſtræ familiæ in ſe fida obſequia Alexandro ſacroque Cardinalium Senatui per Didacum Lupum de Haro, Regium Oratorem ſupplicarunt. At tamen non parvo fuit adjumento, ad eum gradum attingendum, quod ea vigeat diſciplina, eas calleat literas, quibus homines ſuperas ædes ingenio tranſiliunt, & noſtræ fidei, ſi quid in eam perfida gens aliqua ſuis pſeudorationibus moliri tentaverint, veritas enucleatur. In eum Ordinem admiſſum collegam exiſtimamus benemeritum, idque ſentiunt univerſi. Non dubito quin ad te quoque literas hic idem tulerit tabellarius, ſed volui ego tanti honoris in domum hodie veſtram conjecti nuncium mittere priorem, ut noſcas me non minori refertum eſſe lætitia, quam teipſum, cuja tantum intereſt. nunc, ſi recto res ordine proceſſerint, ſupremum aliquando Tiaræ triplicis gradum videbimus (modo vixerimus) eum adſcendiſſe. Nullus namque in eo Senatu, fratre tuo doctior, nullus univerſi decoris, nullus Eccleſiaſticæ Libertatis amantior. Aptus quippe ſeſſor hujus ſonipedis habenas perbelle gubernabit. Peto autem à te, ut quando ad illum ſcripſeris, tuis me illi literis commendes, deſque operam, ut in eo, quem fuit aliquando pollicitus, erga me amore perſtet, tuque dum à nobis abfueris, quid per me fieri velis in Curia, jubeto, quod tibi tantoque fratri conducat, id ego libentiſſime complectar. Vale. Compluti quarto nonas Februarii, MCCCCXCIV.

PETRI

PETRI MARTYRIS A. M.

EPISTOLARUM

LIBER OCTAVUS.

Epist. CLV.

Diſcurſus Caroli. Quid Galli de Neapolitanis. Quid & quanto quiſque tempore Neapoli imperaverit. Quid Fernandus juvenis. Quid Veneti. Quid Ludovicus.

P. M. A. M. Eneco Lopez Mendotio, Comiti Tendillæ.

INſperata ſtrages, ſubitaque direptio Italiam invaſere. Quacunque perrexit Carolus Rex, in prædam verſa omnia, quamvis urbium municipiorumque portæ, nullo obſtante patuerint, à vi tamen & injuriis minime continuerunt. Eſſe namque mites in victos, Italos præſertim, quos, à majorum inſtituto, capitali ſemper odio ſunt proſecuti, alienum eſt à victoribus Gallis, ab eorumque natura abhorret. Imperat Carolus eorum Rex, ne cuiquam incommodum inferatur. Sed quis victorum dexteras evinciet? Capua illis iter fuit. Hanc Virgilius Urſinæ domus primarius, & Nicolaus Urſinus Petiliani Comes, ejus propinquus, præſidio ſervabant. Hi fortunam cadentis Regni timentes, ſeſe Carolo dedunt. Capuam Carolus ingreditur, Duces deditores ſecum trahit vinctos. Neapolim profectus, à civibus, ejecto Fernando juvene, ſuſcipitur. Haud minus libere jam hoc tempore, qui eſt anni quinti & nonageſimi menſis Januarius, Neapolim Galli perambulant, ac ſi ab avitis eorum ſceptris nunquam diſceſſiſſet, ac ſi Lugduni agerent, niſi ſolitam in Neapolitanos ſævitiam exercerent. Jubet Carolus Rex magnanimus profecto, pœna etiam capitis appoſita, ut abſtineant, aſt incaſſum. Audiunt milites edicta, faciunt aſſueta. à ſe clitellam veterem ejecerunt Neapolitani, uti moris eſt eorum, novam ſumpſerunt. His Roma CXXXV. annos imperitavit. Germania LXXVI. Gallia CLXXVIII. Arragonia LXXIX. Fernandus Rex ejectus, in Iſclam inſulam ſeceſſit, quæ Neapolitano portui proxima eſt. ibi dies paucos, rerum eventum exſpectans, quom omnia ire in præceps cognovit, ne claſſe Gallica obſideretur, Meſſanam in Siciliam (uti relatum eſt) quo pater prius profugerat, trajecit. Reliquæ Regni urbes oblatis clavibus certatim concurrunt. nil relictum eſt Arragoneis Regibus, præter paucas arces in Calabria. Veneti ſimul & Ludovicus Sfortia Dux Mediolani, noſtris Regibus id ſuadentibus, cum generalem videant perniciem, ni ſurgentem ignem protinus exſtinxerint, in Carolum conjurant. imponere jam Leges omnibus Carolus cogitabat. Claſſem qua ſe in Turcas trajicere velle ajebat, à Venetis, eorum impenſa inſtructam, poſcebat. Veneti ſe dare Leges eſſe ſolitos, non accipere à quoquam reſpondent. Excedat lubens ex Italia, Carolum exhortantur. ſi detrectaverit, arma exſpectet Veneta, cum cæteris, ad quorum natus eſt incommoda. Dum hæc à noſtris ad Carolum geruntur, Ludovicus Dux Aurelianenſis, Carolo ſi diſceſſerit ſine maribus, ſucceſſor, qui Genuæ ad comparandam claſſem, qua mari etiam gereretur bellum in Neapolitanos relictus fuerat, Novariam urbem, Januenſi provincia relicta, cepit, per civium proditionem. Hi erant Ludovico Sfortiæ infenſiſſimi propter gravia tributa. Se ejecturum Ludovicum Sfortiam, è Ducatus Mediolani gubernaculo, Aurelianenſis, quia ad ſe pertinere dicat, minatur. Ludovicus Sfortia nil ultra dubitans, apertas in Carolum, qui talia conceſſerit, inimicitias provulgat, quoſcunque poteſt in Carolum concitat: novum exercitum inſtruit. Novariam, in eaque Aurelianenſem Ducem obſidet. Veneti, Ludovico ſuppetias ferunt; Mantuæ Marchionem generalem eorum imperatorem cum ſuis copiis ad obſidionem Novarienſem mittunt. Carolus de diſceſſu ſuo ut in Galliam, relictis in Regno aptis præſidiis, redeat, cogitare dicitur. Hæc per tabellarium, qui nuper ab Urbe ad nos venit, ab amicis relata ſunt. patruus hic tuus rubro inſignitus galero, lux nobilium Hiſpanorum, graviter ægrotat Guadalfagiariæ. Nos Compluti agimus, ad lapidem (uti noſti) quintum decimum ejus eventum exſpectamus. Medici parum ſperant, mœſti vivunt tanti viri valetudine

dine Reges. Vale. Compluti. pridie nonas Januarii, MCCCCXCV.

EPIST. CLVI.

De gradibus Hiſpaniolæ. De illarum terrarum & cœli natura. De modo vivendi. de Regulis & domibus. ſunt nudi.

P. M. A. M. Pomponio Læto, Viro ſingulari doctrina, amico dilecto.

VIs, Pomponi mi chariſſime, ut latius, ut capacioribus tibi tabellis minuta quæque de Novo Orbe recitem. non detrecto mandata tua, vir inſignis, ſed eo pedibus in juſſa tua. Vis locorum tractus? vis longitudinis & latitudinis gradus? vis terrarum & gentium naturam? De his omnibus non multis ante diebus ad te ſcripſi: ſed cum (uti video) intercepta fuerit epiſtola, aut forte, ſi portum attigit, cum hæc tua à te dimitteretur, nondum tibi fuerat in portu porrecta, brevibus pauca repetam. Scripſi longitudinem ejus eſſe graduum polarium, decem & novem. latitudinem quanto diſtare ajunt à Gadibus per longitudinem orientalem, gradus quadraginta novem, non recta tamen penitus ad occidentem. elevatur enim Gaditanis polus gradus nondum ſex & triginta, inſularibus vero illis unum & viginti à meridie, à ſeptentrione vero ſex & viginti. varii tamen de gradibus varia ſentiunt. ſtellæ polaris motum errorem iſtum arbitror enutrire. ſunt namque qui tollant, quique augeant rationem utramque. terræ illius natura fortunatur uberrime. Quantum precioſis rebus abundet, ſcripſi alias. Radicali patriæ illius pane veſci malunt noſtri quam triticeo, quod ſapidi ſit guſtus, faciliuſque ſtomacho concoquatur. utrumque ſunt experti. ajunt à nocte toto anno parum diſcrepare diem. nec ſphæræ ratio adverſatur: nec vigere ibi calores immenſos, nec ulla frigora, inquiunt. Id arbitror accidere propter imbres quos ajunt cadere creberrimos, aliter enim cum ſint æquatori proximi, æſtuarent acriter. arbores eſſe ajunt proceras, altiſſimas. herbas in pratis ita denſas altaſque enutriri, ut pedibus aut equo nequaquam iter ad illas findere poſſint, armentaque ibi noſtratia naſci corpulentiora, majoraque multo evadere, propter pinguiora paſcua referuntur. Hortenſia ſataque reliqua, ad illos allata, mira temporis brevitate, coaleſcunt. cucurbitæ, melones, cucumeres cæteraque hujuſcemodi à jacto ſemine intra diem ſextum & trigeſimum, comeduntur; lactucæ, raphani, boragines cæteraque id genus olera intra quindecimum. Ex vitium ſatione, ſecundo anno ſe ajunt ſuaves uvas collegiſſe. Cannas ex quibus ſaccarum extorquetur, intra diem vigeſimum prodire cubitales prædicant. uterque ſexus univerſa in inſula nudus agit, præter corruptas mulieres, quæ ſemoralibus quibuſdam goſampinis pudenda tantum contegunt. ſuos habet quæque provincia Reges. Domos habent ſphæricas, ex diverſis trabibus conſtructas, palmarum foliis, aut quarundam herbarum textura contextas, à pluvia tutiſſimas. trabium fixarum terræ ita coëunt cuſpides, ut caſtrenſes æmulenter papiliones. ferro carent. Ex fluvialibus quibuſdam lapidibus fabrilia formant inſtrumenta. lectos habent penſiles, goſampinis quibuſdam lodicibus, ad trabes deductis funibus, lodici alligatis. Funes ex goſampio vel herbis quibuſdam ſparto tenacioribus contorquent. Vocor ad Curiam, diſceditque tabellarius. Ignoſce ſi ſum brevis, & propterea obſcurus. Vale. Compluti in Oretania. IV. Idus Januarias, MCCCCXCV.

EPIST. CLVII.

Epilogi rerum geſtarum. noſtri Reges Catholici *à Pontifice appellantur.*

P. M. A. M. Ferdinando à Talavera Archiepiſcopo Granatenſi.

QUid hoc ſit, Præſul mi ſanctiſſime, ut ad Comitem Tendillæ collegam tuum in iſtius Regni habenis gubernandis, ſæpiſſimas dederim literas, ad te autem raras, percunctaris. accipitribus, quæ ſunt adſperſa cruore cibaria, porriguntur: mitibus autem columbis, triticea vel his conſanguinea grana; ſi abunde præbuerit annus, aut cum hæc defuerint, amaræ viciæ ſementes ſparguntur. Ad Comitem propterea, quia Auratus eſt Eques, & clarus armorum ductor, quæcunque memoratu digna ex Italia ſunt allata, conſilium eſt ſcribere, quia illi iſthæc audire conveniebat. quæ vero tuas aures attingere merentur, ad te directa præſertim ad hunc uſque diem nulla evenerunt. Aſt impræſentarium, Epilogo brevi eſt animus tibi quædam ſanguine (quamvis funeſta) haudquaquam madida ſignificare. Quantum ſit humanis bonis, quæ tu parvifacis, titulorum utpote ac potentiæ illecebris, parum fidendum. Fernandus primus ejus nominis in Regno Neapolitano, qui dolore animi, quom jam cerneret, Duce Ludovico Sfortia, moventem arma Carolum Regem Gallorum

lorum putans evitare, Regno abdicavit, in Siciliamque trajecit. poſtremo Fernandus II. hujus Alfonſi filius hæres, Regno nuper. ſpoliatus, nullo in Carolum arma capiente Iſta latius ad Comitem, qui te (ut arbitror) omnium, quæ novit, participem facit. tu autem hæc qui illi verſa vice referas habeto: niſi per familiarem ſuum aliquem iſta prius aſſecutus eſt. Alexander VI. Pontifex Maximus Regem & Reginam Dominos Hiſpaniarum, quod Maurorum ſævitiam ex Bethica eruerint, Regnum Granatenſe ſuæ ditioni ſubjecerint, Judæos eliminaverint, Hæreticos attriverint, fidei denique noſtræ terminos ſua bonitate propagaverint, ex ſuo plumbato membraneo chirographo *Catholicos* vocat. Novo igitur titulo poſthac illorum nomina ornabimus, *Catholicos* appellabimus, & jure merito. Vale. Compluti nonis Februarii, M CCCC XCV.

EPIST. CLVIII.

Mors & laus Card. Petri Gonſali. Cedit Heliſabeth vidua voto parentum. Affinitas cum Caſare. de Antipodibus pauca.

P. M. A. M. Archiepiſcopo Granatenſi.

NOlui ad Comitem iſta, quæ nunc referam, ſcribere, ne ſubitus illum dolor conficeret. Accitum collegam tuum, priuſquam adventent aliorum literæ, quæ ſunt in itinere (ſi illum amas) ſolator. circumito. communem eſſe ſortem hanc moriendi, & neceſſariam diſputato. Æquo animo ferenda, quæ ſuo natura trahit ordine, prædicato. Sapientis eſſe accommodare ſe neceſſitati, ſuadeto. Sed quorſum tendas cave intelligat, donec aperiendi quid velis tempus eſſe duxeris. Periit patruus ejus Petrus ille Gonſalus Mendotiæ Domus ſplendor, & lucida fax; periit, quem univerſa colebat Hiſpania, quem exteri etiam Principes venerabantur, quem Ordo Cardineus collegam ſibi eſſe gloriabatur. Hæc ad te, mi Antiſtes, ſed amaram hanc viciam, induxiſſe tibi nauſeam ſentio: triticeum aliquid ſuave exſpectes, æquum eſt, candida columba; aures præbeto. Heliſabetha Regum primogenita, ex hærede Regni Portugaliæ vidua, quam parentes cupiunt inire nuptias cum Emanuele (poſt Joannis Regis mortem) Portugaliæ Rege, recuſat. cedet tamen aliquando. inſtant namque juſti parentes. Cum Maximiliano Romanorum Rege duplici propediem adſtringemur vinculo. Filiam namque ipſius, filio unico dabimus uxorem, ejuſque unicam noſtro Principi adjungendam accipiemus. nollet Gallus. rem diſturbare per mille ambitus intendit. tantam namque potentiam; grandi ſibi fore periculo à longe videt, ſed fruſtra laborat. eſt fere in tuto res. Ex Antipodibus indies, magis ac magis grandia referuntur. Prætermitto de opibus, quæ tibi ſunt parvæ curæ. ad Chriſtianam religionem hominum ventura multa milia ſperamus. & cum hoc ſuavi poſtico margine cænæ valeto. Compluti. propediem hinc diſcedemus, ut Burgos proficiſcamur. XVIII. Calendas Februarii, M CCCC XCV.

EPIST. CLIX.

De morte Comitis Ioannis Borromei. Vide quid ferat longa ætas. Quid ſit Italiæ ſtatus. Oratores à Venetis & Ludovico veniunt.

P. M. A. M. Tendillæ Comiti.

INdies magis ac magis, quid ſumus, alienis caſibus edocemur. Joannes Borromeus, vir ille inter Mediolanenſes Optimates primas, titulo quo tu inſignitus, multorum oppidorum Dominus, qui adventanti tibi à Pontifice Innocentio Mediolano obviam, ut te honoraret, exivit, conceſſit naturæ. Vidiſtin' Comes Illuſtris, hominis corporalem habitudinem & eximiam elegantiam? Si familiarius cum illo verſari aliquando datum tibi fuiſſet, ut mihi qui à teneris eum intus & in cute novi, meliora multo atque elegantiora, quæ latebant, judicaſſes. nil tamen illi profuerunt opulenta majorum teſtamenta, non ornamenta titulorum, non quæ potiora erant virtutum in eo ampliſſima inſignia, quin ab hominum abiret commercio. Verumenimvero, ſi viri humanitas, qua in te uſus eſt, ſi bonitas, qua ſummo opere vigebat, te forte pellexit, ut illum diligeres, ſortem ejus minime collachrymator. non potuit felicius animam ſuperis, à quibus illam mutuo acceperat, reddere. Si namque diutius vixiſſet, multa indies, quæ videre moleſtiſſimum eſſet, conſpicere illum irata in Italiam Fortuna coëgiſſet. Quas perturbationes, quos dolores afferat longa dies, quid attrahat hominibus adveniens ſenectus? dicant non à longe Neſtor, non Priamus, non Pompejus, ſed exemplo priori Fernandus Rex primus Parthenopeus, qui gravante ſenecta ſolicitatos in ſe videt Italiæ Potentatus, & Galliam univerſam ad ſui perniciem, quam cum præſentaneam cerneret, vitæ tædio confectus, animam exhalavit. Dicat & filius ejus Alfonſus, vix bene coronatus, è Regno profugiens,

giens. teſtabuntur & propediem alii complures, niſi verterit averſam faciem ab Italia Altitonans. Quom igitur vir hic eximius, nil dulce, nil jocundum, ſpectare ultra poſſet in vita, quia trucibus aquilonibus Itala navis inter diros ſcopulos agitetur, quandoquidem, ſi non exacta, matura tamen ætate vivebat: nam quinquagenario durior; optime cum illo actum, quod hoc tempore ſublatus ſit, judicato. De rebus exteris hoc habeo, quod tibi impartiar. Poſtquam opima illa patrui tui magni Cardinalis anima exceſſit à mortali fece ad nitidum illum alterius vitæ candorem, Burgos profecti ſumus in veterem Caſtellam. Adſunt, Comes Illuſtris, deſtinati Oratores à Ludovico Sfortia & Dominatu Veneto, pro Ludovico Archiepiſcopus Mediolanenſis, & Baptiſta Sfondratus ipſius Ludovici conſiliarius, literis utriuſque Juris clarus; pro Venetis Franciſcus Capellus & Marinus Georgius, ambo nobili familia orti. Quid ferant in mandatis, ſcire cupis? Fœdus icturi cum noſtris Regibus in Carolum. Olfaciunt namque, ſe in cæcum errorem incidiſſe, quod Gallos in Italiam traxerint; cuperentque, ſi quirent, injectam ſibi ſarcinam excutere. facti pœnitet; aſt ſero. Curia ſe accingit, ut ad Aragoniam proficiſcatur. Tu interea vale. Burgis. IV. nonis Aprilis, MCCCCXCV.

EPIST. CLX.

Bernardinus Caravajalus fit Cardinalis. De Petro Gonſalo Cardinali. De Franciſco Ximenez confeſſore. De Indis. De Oratoribus & Gallis.

P. M. A. M. Bernardino Caravaialo, Cardinali ex Placentia Hiſpana.

Rubro te galero Alexander VI. Pontifex Maximus inſignivit (uti ſcribis) æquum nobis viſum eſt, ut jam tandem ex ejus manibus tale aliquid prodiret, ut ſcilicet virum aliquem ratione dictante Senatui admiſceret Cardineo. Quandoquidem appetitu urgente multos erexit, quos tacebo. Gaudebimus nobis tibique gratulabimur, ſi eundem ſervaveris in nos animum ex alto, quem quom ex nobis unus eras pollicebaris. velles ut tibi quæ accidunt in Hiſpania ſignificarem, nollem cuiquam injuriam facere. Aſcanio iſta quondam, & dum vixit, Arcimboldo Cardinali Mediolanenſi, ſcribebam. cum uterque mihi deeſſet, morte ita volente alter, alter à ſeipſo, poſtquam in Italiam Gallos vexit, abdicatus, extorris, ſtupidus, ad alterius generis heroëm Pomponium Lætum, cujus ego literas non minoris facio, quam centum Fortunæ illecebras, & ad Bracharenſem Pompelonenſemque Antiſtites, quia dum eſſem in Curia, diſcipulos, mittebam; quæ de Antipodibus ferebantur. Illa nunc tibi quæ supervenient, donec habere te in Curia Regia procuratorem aliquem ſentiam, ſcriptitabo; hac lege tamen, ut horum nemo prætermittatur, quin per te de his quæ ſcripſero, fiat certior. Quæ ad illos hactenus ſcripſi, ab eis exigito. Nauſeam namque mihi ſummam incitat, idem velle repetere. Habe igitur quæ ſubſequentur, de his nuper inventis. Cætera quæ ſurgunt in Hiſpania, tam parvi ſunt momenti, ut nec illa ſcribere ego velim, nec deceat aures tuas rumoribus aut inanibus vel puſillis fatigare. Diverſi navium ductores ad diverſa alterius hemiſphærii littora miſſi ſunt. Quæ reportabunt, per me, ſi vixero, intelliges. Quid agitemus, velles (uti ſcribis) intelligere. Advertito: magnus ille Cardinalis Mendotius, qui te cæteris præpoſuit apud noſtros Reges, ut iſte ruber galerus à Pontifice petendus tuo capiti imponeretur (uti noſti), menſe Januario conceſſit ad ſuperos. Eo vita functo, Burgos, urbem in Caſtella veteri tetendimus. Franciſcum Ximenes cucullatum, ordinis crepidalis, Reginæ, ut vulgus vocat, Confeſſorem ad eam Antiſteam, ut te ſcire arbitror, deſignarunt. Ajunt homines eſſe virum, ſi non literis, morum tamen ſanctitate egregium. reipſa qui ſit, nondum intelligo. Verſatus eſt enim hactenus parum in Curia, quæ mutare ſolet interiorem hominem. Advenientes à Ludovico Sfortia Duce Mediolani, poſt nepotis interitum, & à Venetis, Oratores, noſtri Reges honorifice ſuſceperunt. dein, ut Galli ſævientis cogitatibus occurrant, quoad fieri poterit, in Aragoniam ad habendos in illis Regnis Regi hæreditariis conventus, à quibus pecunias & arma exigant, in Gallos perrexerunt. Hic nunc agimus, Comitia quotidie fatigant Aragonica, ut poſtmodum cæteris, Valentinis utpote ac Lalætanis inhæreant. Propediem hæc perficientur. bono namque ſunt erga Regem animo. ad reliqua properabimus. urget namque Gallus ferox, & noſtros fines, qua ſumus illi in Narbonenſi provincia finitimi, per ſuos milites perturbare intendit. Tu vale. ex Cæſar-auguſta III. Idus Junii, MCCCCXCV.

Epist. CLXI.

Conſpiratio in Carolum. Redit Carolus. Mors Zizimi. De Piſis. De Helvetiis.

P. M. A. M. Eneco Lupo Mendotio, Tendillæ Comiti.

Longo te novi, Comes Illuſtris, experimento pollere memoria. Propterea proſequar de rebus Italis, quo ad te ſuperioribus diebus ordine cœperam, nil de anteactis repetere curans. Carolus Rex; ubi ſenſit agi de ipſius ruina, quod hactenus memoravi, Ludovicum utpote Sfortiam Mediolani Ducem, ſimul & Venetos in eum cônſpiraſſe, ex Sicilia noſtrorum Regum nomine arma parari, ex Hiſpania Gonſalum Fernandum Aquilarium Cordubenſem tibi amicum militiæque collegam, dum ſtarent Granatenſia caſtra, in Calabria cum plerisque Hiſpanis equitibus terram captaſſe, Regni proceres factionis Aragonicæ, quid ſors ferat, exſpectare, menſe Majo hujus anni quinti nonageſimi ex urbe Neapoli, priuſquam intercipiatur, ut in patriam redeat, inſtructo exercitu diſcedit. Gilibertum Bompenſerium Gallicum Equitem, in urbe Neapoli Proregem Obegniniumque virum bellis induſtrium in Calabria, ſtatuit cum præſidiis, quæ ſatis rei factura putavit. Zizimum magni Turcarum Principis fratrem, quem habuerat à Pontifice, mortuum in Regno reliquit. Piſis, quam urbem tranſiens libertate donaverat, moratus aliquamdiu Rex, de illa reddenda Florentinis in ſervitutem, quibus eam ademerat, cogitavit, ut ab eis pecuniarum quandam ſummam eliceret, quæ deerat ad perſolvenda militibus ſtipendia. Hanc urbem noſtri maris & multorum Regnorum quondam dominam, octo & octuaginta jam annos Florentini oppreſſerant. Ne tale facinus admitteretur, obſtiterant milites Helvetii, qui Gallico ſtipendio militabant. De ſe fuiſſe Piſanos, quom illo iter facerent, ad Regnum Neapolitanum, optime meritos inclamitant, ſe nullo pacto paſſuros, ut prodantur, hoſtibusque ſuis infenſiſſimis diripiendi præbeantur. nec defuiſſet quippe ultimum internicium. tantum viget inter ipſos odium. Materonem Cardinalem, ipſius Regis quondam ſcribam, ſalacem nummorum olfactorem, rem hujuſcemodi tractantem, digladiare turmatim tractarunt, cunctaque in eum Helvetia murmura ſurrexerunt, & vix evaſit. Helvetii, ſe ſui ſtipendii ſolutionem exſpectaturos in aliud tempus offerunt, ne Piſani in luporum fauces ejiciantur. hæc habemus. Vale. ex Cæſar-auguſta. Idib. Junii, M CCCC XCV.

Epist. CLXII.

Conflictus apud Fornovum. Carolum Ludovicus ſervat.

P. M. A. M. Inacho Lupo Mendotio, Tendillæ Comiti.

Paucis ante diebus ex Auguſta Cæſarea ſcripſi ad te, Piſis eſſe Carolum redeuntem in Galliam. Conventu Aragonico peracto Tortoſiam nos contulimus. Hic per curſores intelligimus, re Piſana, quam tentaverat, infecta, Carolum Apenninum tranſiliiſſe, ubi ad radices Apennini in Liguriam ad Forum novum ventum eſt, Ludovici Sfortiæ, una & Venetorum exercitus, Duce Marchione Mantuano, Carolo occurrunt; relictis in obſidione Novarienſi quantum ſuppeteret copiis. inſtruunt acies utrimque, collatis ſignis confligunt. impedimenta præmittit, utili ſtratagemate, ex Trivultii conſilio Carolus. Janiceri (hi ſunt equites levis armaturæ) ſeſe impedimentorum prædæ implicant, pugnam deſerunt. tormenta multiplicia Galli ſuppoſito igni ſolvunt, primarios in acie Veneta perimunt multos, atrox pugna committitur, luctuoſus Mars inſurgit, utrimque multi trucidantur. numeroſa noſtrorum multitudo Gallorum tandem ſuperavit paucitatem. profligatur Carolus. invitis tamen hoſtibus profugit, tranſiliit Tarrum fluvium. Nolens Ludovicus Sfortia Galliam in ſe concitare, intercipere Carolum (cum potuiſſet, uti creditur) veritus eſt. Imo & alimenta præbere evaſis, per ſuæ ditionis terminos, imperavit. Carolus in Haſtam oppidum tandem ad Alpium radices profugit. cuncta amiſit, ſuisque à tergo majori ex parte relictis, cruentiſſimam hoſtibus reliquit victoriam. Hæc impræſentiarum. Et vale. Tortoſiæ. Calend. Julii, M CCCC XCV.

Epist. CLXIII.

Quam mutatus Aſcanius. Proteſtatio de non ſcribendo. De fratribus bacchantibus.

P. M. A. M. Aſcanio Sfortiæ, Vice-Comiti, Cardinali, Vice-Cancellario.

Conquereris, quod ſcribere ad te deſierim, Princeps Illuſtriſſime, Putavi ſupervacaneum fore, truculentis bellis implicito, lucroſa pacis munera deſtinare. Scio

te eſſe alienum, exulem, eliminatumque penitus à te ipſo, ex quo te ad Italiæ perniciem, & tuæ domus ruinam propter fratrem Ludovicum accinxiſti. Non es tui juris, minime tibi curæ eſſe poſſunt, quæ ſcribere quirem ex Hiſpania, cum non didicerim aërem viva voce fruſtra percutere, neque dare dexteram chartæ perituræ. Diverterunt ad liberos epiſtolæ meæ: quamobrem ſi de noſtris nuper inventis Antipodibus ocioſus aliquando velles intelligere, ut Bracharenſis & Pompelonenſis Antiſtites tibi familiares, ſuas & ad Pomponium directas epiſtolas oſtendant, jubeto. Tibi vero ſi quicquam juſſeris, reſpondebo tantum. Nollem enim importune dari meas, ne & ego importunus earum cauſa judicarer. Laurentium Vaccam Sancti Spiritus Segovienſis commendatarium, Hiſpanum virum, tibi familiarem, ut meis Regibus commendem, imperas. Qui è cathenis & carcere, quibus juſſu Regum vinctus tenebatur, elapſus, ad te confugit, ut in gratiam redeat, ut illi ablata domus, & detenti redditus, reſtituantur, petis, longæ ſunt ambages, vivaces cauſæ, cur haudquaquam debeas conqueri. plures latent. Iſte rem ſuam, ut ſibi putat conducere, enarravit, ſed ſi Reges audires, ſupplicio dignum judicabis. Intendunt mei Reges laſciviam flaminum Franciſcorum conventualium, qui haud ſecus contra jus faſque, contra jusjurandum, in opprobrium noſtræ religionis debacchabantur, ut ſolutiſſimi petulantes, reſtringere, frenare, atque in ordinem inſtitutæ profeſſionis ipſorum, redigere: tuus autem iſte Vacca Laurentius, ſub prætextu cujuſdam Pontificiæ conceſſionis, qua ſe poſſe, inquit, cujuſcunque habitus religioſos, ad ſolutum Sancti Spiritus habitum ſuſcipere, proſternebat omnes cogitatus eorum. Nemo erat qui non refugeret ſui inſtitutoris jugum ſubire, cum in hoc homine Libertatis medelam reperirent. Solvebat omni vinculo quos vincere ſuo promiſſo Reges nitebantur. quæ pœna poſſet huic incuriæ digna, rependi? Tuo tamen ego juſſu Franciſcum Ximenez Toletanum Archipræſulem, virum ſanctimonia probatiſſimum (ut ajunt) ejus regulæ Franciſcææ Provincialem, uti fama eſt, integerrimum, Reginæ (ut vulgo dicitur) confeſſorem pœnitentiarium, tantæ rei motorem, adivi. Veniam tuo nomine Laurentio Vaccæ deprecatus ſum. Is ad me fronte rugoſa converſus, inquit: *Hominem iſtum, Petre Martyr, qui tam ſancta Regum decreta fuerit auſus commaculare, tueris?* Minatuſque mihi eſt Reginæ odium, ſi verbum ullum pro eo fecero. Hic vir, Princeps Illuſtriſſime, hic eſt, cujus conſilio cuncta nunc in Hiſpania gubernantur. Is enim, quia vivacis ingenii, qui gravis & ſapiens, quia ſanctitate cœnobitas, eremicolas anachoretaſque omnes ſuperet, apud meos Reges tantæ autoritatis eſt, ut nunquam ullus apud eos tantam fuerit conſecutus. Nefas eſſe putarent hujus conſiliis contraire, non ab homine putant, quæ hic loquitur, emanare, finis tamen eſt rerum judex; nec aliter tu, Princeps Illuſtriſſime, ſi tecum verſaretur, de viro ſentires. ſpero tamen, me aliquando illum placaturum, ſi hæc deviantium fratrum reformatio deſierit ebullire. Impræſentiarum quo acrius inſtaremus, eo gravius in me concitaretur. Reges autem alloqui, hoc viro, qui princeps eſt hujus rei gerendæ, non prius pacato, ſupervacaneum foret; lavaremus laterem. Ergo vale. Tortoſiæ. nonis Auguſti, M CCCCXCV.

EPIST. CLXIV.

Mira de Orbe Novo.

P. M. A. M. Bernardino, Cardinali Hiſpano generoſo.

FActurum te participem eorum, quæ ſcripſero ad meum heroëm Pomponium Lætum, & Bracharenſem & Pompelonenſem Antiſtites, auditores quondam meos, è quorum faucibus tu, quia potentior es, cibum arripis, fuiſti pollicitus. vidiſſe te ſcribis, quæ ad illos miſſa ſunt de Orbe Novo. alias igitur oras, atque alia litora percurramus. Ex Hiſpaniola quam Admirantus ipſe Colonus, tanti Autor inventi Offiram Salomonis aurifodinam putat, in aliam ad Occidentem provinciam trajecit, cujus initium ab ultimo Hiſpaniolæ angulo, tractu diſtat exiguo. ſeptuaginta namque millia paſſuum, inquit, cuneata eſt hæc regio, quam vocant incolæ *Cubam.* latus meridionale hujus terræ Colonus arripit, ad occidentem ſeptuaginta ſe continuos dies naturales, per ejus terræ litora navigaſſe, ad me ſcripſit. reverſus namque eſt ad Hiſpaniolam, ibique pedem fixit, & nuncios ad Reges de ſuo regreſſu deſtinavit. curvari ad meridiem ejus litora terræ plurimum ſcripſit, ita ut ſe proximum aliquando reperiret æquinoctio. A læva innumeras ſe vidiſſe inſulas narrabat. hujus magnæ telluris littoribus in mare advertit cadere flumina multiformia; frigida hæc, illa calidiſſima; dulcia pleraque, alia ſaporis alterius. In pleriſque piſcium ingentem copiam, alibi multa conchylia, ex quibus uniones abraduntur, invenit. per maria ſe tranſiſſe inquit, teſtudinibus

dinibus puta majoribus fere condenſata. per vadoſa, lacteque albiora alia, perque torrentes inter inſularum anguſtias gurgites, iter ſe feciſſe dicit; per etiam turbida cœnoſaque alia prædicat. Per inferiorem nobis terræ ambitum majorem ſe ignoti orbis partem percurriſſe putat. Nec exiſtimat ſe duas integras ad Auream Cherſoneſum orientalis termini metam horas ſolares reliquiſſe. Noſti enim, Reverendiſſime Purpurate, cum doctrinæ omne genus optime calleas, pro incognito hactenus fuiſſe relictum, quicquid à Gadibus noſtris ad Auream Cherſoneſum, per inferius hemiſphærium trahitur. Hanc ergo terram Admirantus iſte, ſe humano generi præbuiſſe, quia latentem invenerit ſua induſtria ſuoque labore gloriatur. Indiæ Gangetidis continentem, eam eſſe plagam contendit. nec *Ariſtoteles*, qui in *libro* de *Cœlo* & *Mundo* non longo intervallo diſtare à littoribus Hiſpaniæ Indiam, *Senecaque* ac nonnulli ut admirer patiuntur. Falcatis portubus regionem hanc eſſe fultiſſimam dicit; & internis grandibus animalibus plenam eſſe, illorum veſtigia, quæ deſcendentibus cernere erat, indicabant: in mari vero ſtantibus, horrendi per noctem auditi mugitus, magnam eſſe plagam teſtabantur. per ſuos interpretes inſulares, quorum idioma proximum erat hujus terræ idiomatibus, nullo in loco deſinere terram didicit. pro certo igitur habet eſſe continentem. Nudos tamen & reperit eos incolas, veluti inſulares diximus. Paucis in locis ne moraretur diſcurſu tantum, ex præcepto Regum, contentus, rediit in Hiſpaniolam, unde ſe propediem ad Reges venturum, ut late rationem de inventis reddat, pollicetur. cum amicis iſta meis conferantur. Et vale. Tertoſiæ. v. Idus Auguſti, M CCCC XCV.

Epist. CLXV.

Diverſorum negociorum Reſponſiva & Commendatitia.

P. M. A. M. Aſcanio Sfortiæ, Vice-Comiti, Vice-Cancellario.

PRidie Calendas Junii hujus anni quinti & nonageſimi, exaratas Romæ attulit ad me quidam ignotus homo binas ab amplitudine tua literas, per quarum alteram, Joannem de Medrano familiarem tuum mihi commendas, ut in ipſius negociis illi adſim & faveam. ad hanc uſque diem talis mihi vir nuſquam occurrit, quando venerit, fungar officio fidi clientis. Altera, uti literas meis Regibus porrigam tuas, quarum exemplar ad me apertum mittis, quibus Petrum Ranſanum Panormitanum virum, tuum (ut vulgo dicitur) confeſſorem, ſacræ Theologiæ magiſtrum, facis ſummopere apud illos commendatum, petiſque, ut tantarum virtutum meliores, in incola ſuo præſertim, ad Epiſcopatum, cujus paucis ante diebus antiſtes interiit, Cathinenſem illum velint promovere. Sero advenerunt literæ tuæ, Princeps Illuſtriſſime. Multo namque prius Franciſco Pratenſi, viro Orionalo, Nuncio Apoſtolico apud eos, Antiſteam iſtam ſunt impartiti. Imo & chirographa jam membranea Pontificia plumbata hic habuerat, quom tuas ad me ignotus tulit literas, Regi tamen placuit audire de hominis virtutibus. protendi ego namque ſermonem, de hominis eruditione, cæteriſque virtutibus, quantum licuit. Pollicitus eſt mihi Rex, ſe pro tali viro Pontifici ſupplicaturum, ſi à vobis certior fuerit in Sicilia Antiſteam aliquam carere paſtore. arrigat igitur aures Petrus ipſe Ranſanus, affines, propinquos, amicos quoſcunque excitet, evigilare faciat, nos moneat, & voti compos efficietur propediem. Decanatus vero Tudelanus Cantaber, de quo alias tibi ſignificavi, meos Reges facturos Regi Navarræ, quæ partim eſt Cantabria, partim Vaſconia, ad ipſum Joannem Cabagnas, cui tu cupis, deveniet. ſolvunt namque manum mei Reges (ut vulgo dicitur) & provinciam deſeruerunt, tum rogatu tuo, tum quia Pontificem Alexandrum nullo pacto deduci poſſe à Joanne Cabagnas ſenſerunt. cætera ad ocioſos. Et vale. Tortoſiæ. XII. Calendas Septembris, M CCCC XCV.

Epist. CLXVI.

Negociativa Moralis.

P. M. A. M. Petro Ranſano Panormitano, Ordinis Prædicatorum Theologo.

QUantum divinis valeas Legibus, teſtantur de te Aſcanius herus noſter & Panormitana Reſpublica: quantum eloquentia, tuæ literæ indicant. cogunt iſta ad amicitiam, animorumque vinculum, ſed tibi ſuccenſeo, vir inſignis, tuamque accuſo negligentiam. In re tanti momenti, poſt quartum ab inſcriptione menſem adſunt literæ. poſt vindemias (uti eſt in Hiſpano proverbio) cophinos attuliſti. Jam ſeneſcunt Pontificia de illius Antiſteæ electione, chiro-

grapha plumbata, in ſcrinio Franciſci Pratenſis Oriolani Apoſtolici in Hiſpania nuncii, meis Regibus ſupplicantibus. Legit tamen Rex, cuja intereſt, rebus Siculis providere, Aſcanias, Panormitanaſque literas. quantum valeas genere, doctrina, moribus, & vitæ ſanctimonia, ex utriuſque didicit literis. ſe tuis rebus conſulturum, Rex motus tantorum teſtimoniorum relatu de tuis meritis, promiſit, modo mane ſurrexeris. evigila igitur, ut prior ſignifices. bono eſt erga te animo Rex: me autem habes, quia ſic jubet Aſcanius, tuaque virtus cogit, obnoxium. Deſiit Aſcanius herus noſter, cum ſe bellis atrocibus, Gallos in patriam cum fratre ducere implicuerit, eſſe liber. Propterea nulla eſt mihi cura ulterior ſcribendi ad illum, de his quæ ſolebam. ocioſis iſta, liberumque animum à fluctibus habentibus deſtinanda ſunt. Tu, mi Ranſane, ſi mentem cupis explere rebus, quæ nuper evenerunt, de altero hemiſphærio, adi Pomponium Lætum, virum eruditum, aut veteres diſcipulos meos Bracharenſem & Pompelonenſem Antiſtites Hiſpanos, ad quos iſta latius ſcriptitavi. Et vale. Tortoſiæ. XII. Kalendas Septembris, M CCCC XCV.

PETRI

PETRI MARTYRIS A. M.
EPISTOLARUM
LIBER NONUS.

Epist. CLXVII.

De Fernandi juvenis regreſſu. de Galliis. de obſeſſo Duce Aurelianenſi intra Novariam. De Carolo. de profligatis Fernando Rege ac Gonſalvo Fernando Hiſpano Duce. Quid Veneti à Fernando. Quid Carolus in Gallia.

P. M. A. M. Eneco Lupo Mendotio, Comiti Tendillæ.

RAras ire meas ad te literas, jam ſæpe conqueſtus es, ac ſi camelos Ægyptio Syrioque more curſores, nos habere ad hoc tantum diſpoſitos, cerneres iſta, inquis. Solum tunc ad te dare literas ſoleo, quom ex Italia novi aliquid affertur. id quam ſæpe fieri poſſit conjectator. Pauci veniunt, & ex his plerique taciti, nonnulli etiam literas tantum ex Oratorum, qui rebus Italis incumbunt, præcepto, Regias portant, nullius cujuſque alias. deſine igitur mirari, ſi ad te non crebras mittimus, cum ad nos, vel amicos noſtros, raro perferantur. Quæ nunc allata ſunt, accipe. Fernandum juvenem Regem, cui pater Alfonſus, ex Ludovici & Aſcanii conſilio, Regni habenas & nomen Regis reliquerat, in Iſclam, deinde in Siciliam profugiſſe, ſupra memoratum eſt. Is conflatis quibuſdam auxiliis, ex noſtra Sicilia Calabriſque paucis, adhuc in fide manentibus, Gonſalvo Ferdinando Aquilario comite, quem in Calabriam deſcendiſſe cum Hiſpanis equitibus, jam diximus, Obegninium Gallicorum præſidiorum ducem, convenit. Certamen eſt inter eos commiſſum, pugnatumque eſt (non diu tamen) æquo Marte. profligati ſunt noſtri, vix ambo Ferdinandi evaſerunt. Strages à Gallis in reliquos facta miſeranda. dum iſta in Regni Italiæ geruntur calce, in ipſius initio, ab Alpibus gravi premitur obſidione Ludovicus Aurelianenſis, Caroli hæres ſi moriatur ſine maſculis, intra Novariam urbem. ex oppidis Haſta & Vercellis Novariæ proximis, Carolus Rex ſe adventurum, cum ingenti Helvetiorum exercitu, niſi obſidione propinquum ſuum Aurelianenſem liberaverint, acriter minatur. Ludovicus Sfortia Dux Medilani, inconſulto Mantuæ Marchione, qui aderat cum ſuppetiis Venetorum, belli eventum timens, hoſti pontem fecit, abire permittit fame jam moribundum. Cives majori ex parte interierunt egeſtate. Una Carolus in Gallia Narbonenſi collocaverat præſidia contra Perpinianum Roſilioniſque Comitatum. paucos poſt inde dies juvenis Fernandus Rex, Neapolitanum portum cum quatuor triremibus ingreſſus eſt fere ſolus; Neapolitanorum amore erga ſe, & odio ipſorum in Gallos confiſus, deſcendit in terram. territus Bonipenſerius prorex, cum cæteris omnibus Gallis, in caſtellum novum profugit, urbem deſeruit. In regem novo delectu Fernandus ſuſcipitur. in fide multas urbes recipit. laboratur utrimque vehementer. Veneti Fernando ad expellendos è Regno Gallos ſuppetias ferunt, pecunias mutuant, acceptis pignori Brunduſio, Hidrunto, ac quibuſdam aliis maritimis urbibus. tendunt ad imperium Veneti, niſi eorum cogitatus abſcindantur. Fernandus Gonſalus, collectis quos potuit Hiſpanis ac Siculis, Fernandum Regem nunquam deſerit. conſilio & auxilio illi ſemper adſiſtit. Ita Carolus Italiam reliquit irretitam, ut ſe exſolvere non poſſit. ipſe vero Carolus nunc in Gallia, ludis & conviviis intentus, otiatur. meis Regibus ad animum infenſus, quod ejus cogitata deturbaverint; nil de ferendis auxiliis curans illis quos in Regno reliquerat. multa ſimul connexui, quia multorum menſium nuncii penuria recluſit nobis algentem officinam. Vale. ex Alfaro. IX. Calendas Maii, MCCCCXCVI.

Epist. CLXVIII.

De Orbe Novo. concluſa cum Cæſare affinitas. quid Regina Navarræ. Quo Rex eat, & ad quid. nos Laureto magna claſſe mittimus Ioannam ad Philippum virum.

P. M. A. M. Bernardino Caravaialo Cardinali.

BRevi compendio multa complecti, anguſtoque tibi faſciculo Calidonias ſtringere

gere ſylvas, intendo. Quæ hactenus ſcripſi, colligito, quæ impræſentiarum emergunt, habeto. Ex Orbe novo attulit Admirantus noſter Colonus, ab oris quibuſdam, quas percurrit. ad meridiem, ad gradum ab Æquinoctio ſextum, unionum orientalium ſerta pleraque; putat regiones has eſſe Cubæ contiguas & adhærentes. ita quod utræque ſint Indiæ Gangetidis continens ipſum, dies, & per hæc littora, navigavit plures, nec finem aut termini ullum ſe vidiſſe argumentum fatetur. *Pariam* ipſe tractum hunc appellari ab incolis dicit, populis refertiſſimam. habitatores, carnibus conchylium, è quibus uniones abradunt, cum reliquis cibis veſcuntur. Plerìſque in locis, goſſampinis femoralibus, pudibunda contegunt, alibi cucurbitula includunt, alicubi funiculo præputium, reducto nervo, ligant, ad mictum tantum, aut coitum ſolvunt, cæterum & ipſi nudi. Fuit magno noſtris argumento, terram eam eſſe continentem, quod animalibus paſſim noſtratibus eorum plena ſint nemora, cervis utpote, apris & id genus reliquis, & ex avibus, anſeribus, anatibus, pavonibus, ſed non verſicoloribus. A fœminis parum diſcrepare mares ajunt. Sagaces ſunt incolæ venatores. quodvis animal ſagittis facile transfigunt. ſpinteribus, tintinnabulis, calculis vitreis, & hujuſcemodi artis inſtitoriæ mercibus, uniones alacres permutant. Quorum ſe copiam ingentem collecturos, ſi noſtri reverſuros ſe promiſerint, innuebant. Hæc latius in libris, quos de his tantum inventis ſcribo. ad alia nunc deveniamus. Superioribus diebus Dertoſiæ agebamus, quom à Maximiliano Romanorum Rege, & Philippo ejus filio Burgundo, Flandriæ Comite, venerunt Oratores, ab utroque in mandatis ferentes, ut Joannam ſecundo-genitam ad Philippum mittamus uxorem, accipiamuſque Margaritam, unicam Maximiliani filiam & Philippo ſororem, Joanni unico noſtrorum Regum mari filio, tot Regnorum hæredi copulandam. fœdera conjugalia jacta ſunt. diſceſſerunt oratores. Reges autem Comitia quæ Dertoſiæ pro Laletania, hæc eſt Catalonia, & alterne in Sancto Matthæo, à Dertoſia parum diſtanti, oppido pro Regno Valentino, celebrabantur, diſſolvunt. Alfarum oppidum, in Caſtellæ finibus ſitum, Navarræ, quæ partim Vaſconia, partim Cantabria eſt, finitimum, adeunt. Ibi qualiter decuit, Navarræ Reginam, ad Reges noſtros adventantem, ſuſcipiunt. In hujus Reginæ dotem, Navarræ Regnum cedit. paucos ibi dies commorata, magnis donata muneribus, remittitur. inde nos Almazanum oppidum petimus, unde in Laletaniam, Gerundam urbem, Gallis finitimam, ut Caroli Regis, qui in Gallia Narbonenſi magnum contra Perpinianum parabat exercitum, cogitatibus Rex obviaret, proficiſcitur: Regina vero Lauretum Cantabrium ad Oceanum portuoſum oppidum, Joannam filiam, ad ſponſum miſſura, ſubtriſtis ob mariti à ſe diſceſſum, graditur. Claſſis ingens, qua duæ erant onerariæ naves Genuenſes (quas appellant *Carracas*) octoque ſupra centum aliæ caveatæ inſtruitur, ut ajunt hominum decem millia armatorum, quia per Gallica litora facturi erant iter, ex Cantabris & Vaſconibus montanis deliguntur. duas cum filia noctes in mari Regina exegit. Undecimo tandem Calendas Septembris, anni M CCCC XCVI. vela dant. Filiam aliquantulum collachrymata, quam ſe nunquam ultra viſuram exiſtimat, Burgos urbem ditiſſimam (quia mercatoria ſit) graditur in interna, ibi nunc agimus. Rex in Gallorum fronte præſidiis locatis, ad uxorem, uti pollicetur, propediem revertetur, exſpectatur ſummo cum deſiderio. Tu vale. Data Burgis III. nonas Octobris, M CCCC XCVI.

EPIST. CLXIX.

Quomodo ex hominibus homines in belluas mutentur. Quis ſtatus urbis Romæ. Salſea trucidatio. Eccleſiæ procellas flet auctor.

P. M. A. M. Pomponio Læto, Viro inſignis doctrinæ.

NAturæ lex eſt, ut adventantibus per maris invia, majoribus, minores piſces ab eis deglutiantur, ni diſceſſerint illico. Injecit ſeſe medium, tactus arbitror æmulatione, vir clarus iſte Bernardinus Caravaialus Hiſpanus, Cardinea criſta coronatus, ſuiſque literis à me petiit, ut quæ ad vos amicos hactenus ſcriptitabam, ad eum mitterem. Non licuit viri potentis mandata detrectare, ſe tamen cuncta, quæ ad illum ſcripſero, tibi noſtriſque amiciſſimis Bracharenſi & Pompelonenſi oſtenſurum fuit pollicitus. Doctus eſt, ſummiſque virtutibus ornatus, non mentietur. effectus eſt mendacis fortunæ filius, inquis, haud infitior. ergo mendax, ut cæteri illius filii. minime ſequitur. diſtinguendum arbitror, id eſſe puto adſcribendum, his tantum, quos ipſa extollit, quando jocari petulanter intendit, ut in eo reperies ordine pleroſque. ſolent namque iſtæ proſperitatis humanæ blanditiæ, ſolent iſti honores trabeati ex hominibus, clitellatos ſæpe aſellos forma-

ſormare. fateor, ſed ex his, quos natura hebetes, quos conſuetudo cœnoſos porcos, aut efferos leones, vel fraudulentas vulpeculas effecit, intelligendum exiſtimo. Hi virtutum expertes, appetitu regente, ſine literis, vitam exigunt inglorii, obſcœna præbentes cæteris mortalibus exempla, hic vero, nunc evectus eſt ad id culmen, virtute media. atque utinam ſupremum, qui reſtat excelſæ Majeſtatis thronum, jam nobis videntibus impleret, Tiphyn haberemus hujus navis gubernandæ peritum, cynoſuræ luciferique non ignarum. Portum aliquando hæc miſera noſtra Chriſtiana Reſp. ſe viſuram ſperaret, quæ jam horrendis propinqua ſcopulis, illiſionem tremiſcit. Quid ſentire putas illam, cum ſe oppreſſam videat, ſtipatamque perditorum hominum ſordibus implicitorum, ac vento turgidorum ſentina, qui turbines ingruunt? quæ viget violentia? quæ hora eſt in Urbe tuta cuique bono? quis locus eſt ulli hominum præterquam ſceleratis? nullum ajunt, qui ad nos ab Urbe veniunt, nullum, qui ad nos ſcribunt, proclamant. ſed quorſum hæc? quid hoc ad ſuperiora? nil quidem. ſit ſatis. quæ ad Caravaialum de Orbe Novo ſcripſi, exigito; tuque illi dicito, Gallos, qui erant in præſidiis Galliæ Narbonenſis, fuiſſe adortos oppidum noſtrum, ex inſperato, in Comitatu Roſilionis, in fronte eorum, nomine *Salſas*: illud diruiſſe, ac trucidaſſe propugnatores qui inerant, præter paucos, quos ad exigendas ab eis pecunias ſervarunt. ſævierunt in victos more Gallico. Vale. Burgis, pridie Calendas Decembris, M CCCC XCVI.

EPIST. CLXX.

Quam impium ſit onere immortali premere beneficia.

P. M. A. M. Aſcanio Mariæ Sfortiæ, Vice-Comiti, Cardinali, Vice-Cancellario.

Redditæ ſunt mihi literæ tuæ. Ut Chirographa impetrem Regia contra Bartholomeum Ruizium Bethicum hominem petis, quibus à poſſeſſione quorundam vulgato verbo *Beneficiorum*, quæ ad te dicis attinere, quia creatus Pontifex Alexander eorum tibi regreſſum fuerit impartitus, ejiciatur, cum illa, te invito, Ruizius uſurpaverit. Si quid ſibi juris dictus Bartholomeus Ruizius putat ineſſe, *ad Cameram* dicis *Apoſtolicam confugiat, ubi aqua lance Ius praſtatur univerſis.* tua ſum exſecutus imperata, ad conſiliarios me ſuos, Reges remiſerunt. ab eis, cauſa tua propoſita, ſum literas Regias aſſecutus. è poſſeſſione dictus poſſeſſor ejicietur. Petrus Burgenſis Alfonſi de Cannis cubicularii tui, germanus cum literis in Bethicam ſe contulit, à qua nos millia paſſuum diſtamus circiter quingenta, æquum ſit an non, *tu videris*. plærique non leviter immurmurant ſuper hujuſcemodi Pontificia conceſſione, de confirmandis regreſſibus, qui ſolent per acceſſum vel deceſſum exſtingui, ne perpetuo premantur onere beneficia. Oh! dices: *Dominus eſt Pontifex univerſalis omnium Beneficiorum, ex Decreto veteri.* non negamus, ſed ſolidam conſuetudinem in adverſum in multorum præjudicium infringere, longe eſſe à recto & æquo diſputant; quæ petiiſti tamen aſſecutus es: *tu videris*. Et vale. Burgis. IV. nonas Decembris, M CCCC XCVI.

EPIST. CLXXI.

De noſtra vidua & Rege Novo Portugaliæ.

P. M. A. M. Archiepiſcopo Bracharenſi.

Si quæ optaveris à nobis intelligere, Pomponium Lætum, quem ego ut virtutis, non fortunæ alumnum obſervo, aut Bernardinum Caravaiallum purpuratum & ipſum doctrina ornatiſſimum, adibis. ad illum namque, poſtquam nobis Arcimboldum fata abſtulerunt, Aſcaniumque ab animi quiete, ad procelloſos Gallorum ſcopulos, diverterunt, deſtinavi hactenus meas epiſtolas: tu vero, quia hæc ad te attinent, accipito. Heliſabetha meorum Regum primogenita, ex veſtro Principe Portugalico, qui lapſu equi currentis in ſtadio juvenilem animam exhalavit, vidua, ſe velle virum alium ad hanc uſque diem recuſavit. ſobolem procreet, nepotes ipſis debitos præſtet, parentes ſuadent, orant, obſecrant. mira fuit hujus fœminæ, in abjiciendis ſecundis nuptiis, conſtantia. tanta eſt ejus modeſtia, tanta vidualis caſtitas, ut nec menſa poſt mariti mortem comederit, nec lauti quicquam deguſtaverit. jejuniis ſeſe vigiliiſque ita maceravit, ut ſicco ſtipite ſiccior ſit effecta. Suffulta rubore perturbatur, quandocunque de jugali thalamo ſermo intexitur. Parentum tamen aliquando precibus, veluti olfacimus, inflectetur. viget fama, futuram veſtri Regis Emmanuelis uxorem. Ita & vos ab exterorum quacunque emerſura rabie tuti vivetis, & mei Reges, quia bono Regi, viro miti & placidiſſimo, aliaſque propinquo copulatam ſentient, quam unice amant filiam, delectabuntur.

N Vale.

Vale. Burgis. nonis Decembris, M CCCC XCVI.

Epist. CLXXII.

Quid acciderit naviganti Ioannæ Regiæ filiæ. Quid Regina; quid homines amantes rem abſentem. de morte Reginæ, matris noſtræ Reginæ in Arevalo. de exſpectatione Margaritæ Cæſareæ.

P. M. A. M. Cardinali Sanctæ Crucis.

UNdecimo Calendas Septembris, Romane Purpurate, Joannam] è quatuor unam, quas habent noſtri Reges filias ſecundam ad Philippum Burgundum, unicum Maximiliani Romanorum Regis filium, navim in occiduo conſcendiſſe, velaque cum ingenti claſſe dediſſe, ſcriptitavi. Burgis adhuc agimus. anxia Regina ſeſe matrem, non minus hoc tempore quo nuncios exſpectat, quam abſente viro uxorem, oſtendit; imo de viro minus ſolicita, quia fixo pede Girundæ in Laletania, illum eſſe incolumem, octavo aut nono quoque die, per proprios, qui diſpoſitis equis pervolant hoc iter medium, tabellarios cognoſcit; de filia vero cruciabatur vehementer, quoniam incerta, quid imbelli puellæ, rabidi venti, quid procelloſi æquoris immenſi ſcopuli, quid demum varia maris pericula, natæ attulerint, Charybdeas illas Britanni gurgitis voragines evaſerit, an Belgicas in arctoo Oceano Syrtes, Lybicis nihilo mitiores, trajecerit, incerta torquebatur: non modo illa, quæ accidere ſolent, hoc Hiſpanum mare percurrentibus, animo verſabat, ſed ſuſpiriis agitata, quæcunque poſſunt evenire timebat. nautas, hujus immenſi Oceani peritos, die noctuque apud ſe habebat, qui venti flarent, quæ cauſa moræ, quid arbitrarentur, incunctanter ſciſcitabatur, ſortem ſuam conqueſta, quod hac tempeſtate mittere filiam ad extremos Belgas fuerit coacta, qua invium eſt fere pelagus, ob vicinam hyemem, terris vero ob inimicitias Gallicas occluſam habeat habendorum nuntiorum copiam. Additur & malo malum; ecce, dum his curis animum fatigat, matrem quam adhuc in oppido Arevalo habebat, vita functam audivit. eam, licet effœtam & extenuatam ſenio, collachrymata eſt tamen. juſſitque ad mariti Joannis Regis oſſa, qualem decuit Reginam & matrem, honorifice, ab hac civitate Burgenſi, ſtadia circiter decem, diſtans, in cœnobium de Miraflores, ſuper edito inſtructum colle, aſportari. quum his ita ſtimulis quateretur variis, adiſſe filiam ſoſpitem, claſſemque univerſam affertur, præter ex carrachis Genuenſibus unam, quæ intra Syrtes illas (quas *Bancos* vocant, harenis implicita periit, & è Caravellis unam, quæ illiſa huic Carrachæ Genuenſi ſciſſa prius, obruta eſt in omnium conſpectu. reſtat alia nunc ſolicitudo, quæ ſi non pari lance illam cruciat, fatigat tamen. Margaritam nurum deſignatam, quæ eadem claſſe importanda eſt, videre jam, atque alloqui, & complecti exoptat. Urget hyems. Maria hæc frequenti jam borea tumeſcunt. quæ fient, intelliges. Vale Burgis. IV. Idus Decembris, M CCCC XCVI.

PETRI

PETRI MARTYRIS A. M.
EPISTOLARUM
LIBER DECIMUS.

Epist. CLXXIII.

De Pontificis curis. de primogeniti ejus Gandiæ Ducis truculenta morte. de filio ſecundo. quid Papa cum noſtris Regibus. conſpuit Autor in mores ætatis noſtræ.

P. M. A. M. Comiti Tendillæ.

ACceſſiſſe Joannam noſtrorum Regum filiam ad extremos Belgas, exſpectari Margaritam nurum, tui quos hic habes familiares, ſignificabunt. ab Italia hæc habeto. Alexander ille noſter, pontem ut nobis ad ſuperos faceret electus, pontem facere filiis, quos ſine rubore oſtentat, ut ad grandiores opum acervos emergant, intendit. Cæſarem quem ut Cardinalem crearet, probare nixus eſt, ex legitimo fuiſſe natum matrimonio, quia matris illius virum, domi fuiſſe ſuppoſiti teſtes, quum genitus creditur, natalis ejus horoſcopo computato dejerarunt, nunc ut è Cardinali migret ad ſeculares titulos, nititur, filiumque ſibi eſſe nunc aſſerit, propterea, ſe nolle inquit, ut ſtatutum infringatur illud, ne quis Spurius purpura dignus habeatur.. ex tribus quos habere ſe jactat maribus filiis, Gandiæ Ducem, qui prior erat, ſciſti arbitror (licet ego id tibi minime ſignificaverim) fuiſſe noctu fœdiſſime trucidatum, projectumque in Tiberim. Nautæ cujusdam ductu dehinc, in ea parte ripæ pernoctante, fuiſſe repertum; proſtituiſſe ſe Alexandrum, nec temperaſſe à lachrymis & planctibus, te non latere debet. Viget opinio, quod frater ipſe Cæſar hic Cardinalis, tanti facinoris, præ invidia, aut alii pro zelotypia, fuerit autor. Quom igitur Alexandro ille deſit in ſeculo, quamvis ex noſtri Regis amitina uxore, reliquerit ſobolem, hunc tamen Cæſarem, in aliquem fraterno ſimilem titulum, ſufficere eſt animus. Reges noſtros de re iſta conſuluit; cui ſe Chriſtianos Principes in eum concitaturos, ſi tam fœdum in fide noſtra exemplum patrare tentaverit, minati ſunt. quid ſucceſſurum ſit ignoramus. ſi mores ejus dimetiemur, perſecturum quæ cogitat, in ſummam Ordinis Cardinei dedecus, arbitramur. Significare iſta tibi hactenus non fuit cura, quia non modo Fortunæ cachinnos iſtos, ac fœtidas ſubſannationes parvi facio, ſed ſtomachum mihi ac nauſeam incitant. aufugio percuſſo cane velocius, quando in hujuſcemodi ſermones me adſtante quiſquam incidit. tu iſta exigis, tu habeto. Et vale. Burgis. v. Idus Aprilis M CCCC XCVII.

Epist. CLXXIV.

De interitu eorum militum, qui ad Belgas Ioannam vexerunt. de adventu Margaritæ. de lapſu ab equo Alſonſi Cardinenſis & præſagium.

P. M. A. M. Cardinali Sanctæ Crucis.

SCripſi ad te paucis ante diebus, Regem eſſe Girundæ in Laletania; Joannam Regum filiam fuiſſe ad Belgas cum ingenti claſſe aſportatam, Margaritamque regiam nurum ſummo cum deſiderio exſpectari. de his quæ impræſentiarum habentur, accipito. Girunda Rex ad dilectam conſortem reverſus eſt. Ex his, qui Joannam comitati ſunt, boreali frigore concreti, & fame majori ex parte conſumpti ſunt. intercluſi namque patriæ, illius ſeptentrionalis, horroribus, aſſueti ſiccitati Hiſpaniæ, atque aëris clementiæ hybernæ, ferre denſitatem illam minime potuerunt. appulſa eſt tandem optata Margarita, ad portum. qui eam ad ſoceros & pubeſcentem ſponſum comitentur, multi proceres deſtinantur. It prior magnus Comeſtabilis. Is eſt apud Romanos magiſter equitum. quoniam per ejus ditioni ſubjectos iter erat factura, tres deſideratæ nurui dies obvius Rex prodiit. Burgos ducitur, tempore tamen minus apto ad nuptias celebrandas. quadrageſima namque, Chriſtiano qua vetitum eſt incumbere connubiis. Regina intra Regiam nurum exſpectat. ad aperta exiit Regiæ tabulata, quæ *corredores* Hiſpani vocant. nurum ſuſcipit mira nympharum caterva circumſcepta, auro ac ſtellarum more radiantibus lapillis. lactea erant

Reginæ nympharumque omnium colla, circumplexa, nil deſuit. Perſonis conſona ornamenta, ubiubi licuit, per ſacros dies, ardens amore noſter ephebus, parari ſibi genialem thorum à parentibus impetrat, ad optatos tandem complexus devenitur. Ludus Troicus cæteraque ſolennia qualia decuit in pompa regia, inſtruuntur. Sed adverte, quod infauſtum fellis poculum, tantæ lætitiæ fortuna more ſuo commiſcuerit. ſolutis habenis, per urbis vias, aulici juvenes, certatim currebant. Alfonſo Cardenas primarii illius enſiferorum majoris Commendatarii, cariori filio, ſonipes erigitur in pedes, in ebullientem ætate ac rerum opulentia juvenem, à vertice equus procidit, pectus illi contudit, & coſtas perfregit. quarta vix hora ſpiritum retinuit, nec protuliſſe verbum, inquiunt. hujus interitus, nuptialia hæc noſtra ſolemnia, pſallenteſque noſtros hymenæos perturbavit. ex auro intexto ad pullas, Proceres ut genitorem adoleſcentis ſolarentur, tranſierunt; ad inceptos tamen applauſus deventum eſt, ſed minime lætos. Inopino namque tanti adoleſcentis caſu ſtupent omnes, nec ſolvere jam quiſquam habenas audet. haud fore diu felices nuptias mœrore oppreſſi præſagire videntur. de diſceſſu ab hac urbe eſt ſermo, quo autem ſimus profecturi, nondum conſtitutum eſt. Vale III. Calend. Maii, M CCCC XCVII.

EPIST. CLXXV.

Ludovicus & Veneti vocant Cæſarem in Florentinos.

P. M. A. M. Comiti ſuo Tendillæ.

Elegantiſſima illa rerum cæca perturbatrix Rhamnuſia, flagra recentia, Comes Illuſtris, in Italiam orditur. Florentini rabido perciti dolore, quod Piſas amiſerint, Gallis ſunt adſtricti fœdere. Amicitiam ſe velle Gallicam ſervare, requiſiti à Principibus Italis aſſeverant. Ludovicus Sfortia Dux Mediolani, ſimul & Veneta Reſp. Florentinorum vires extenuare velle videntur, ne quid poſſint, ſi velint. Maximilianum Romanorum Regem Imperatorem deſignatum, utraque poteſtas vocat, utriuſque capiat exercitus ſuadent, pecunias cæteraque ad bellum neceſſaria ſe præbituros pollicentur, rem Piſanam tutari velle videntur. Eſt illis animus (ut referunt qui ab Italia ſcribunt) ut quæcunque Juris antiqui Piſanorum fuerant, Piſanis reſtituantur. non deſunt qui putent Maximilianum ſui oblitum provinciam ſumpturum, ne ocioſus vivat. quæ fient, intelliges. Burgis. VII. Idus Maii, M CCCC XCVII.

EPIST. CLXXVI.

Deſcribitur Margarita, præviſa Principis mors. contentio inter medicos & Reginam de Principis valetudine.

P. M. A. M. Cardinali Sanctæ Crucis.

Superioribus diebus ad te ſcripſi, purpurate Princeps, quæ Burgis acta ſunt, Margarita regia nuru adventante. Sed qualem eſſe intelligerem, quia nondum bene notam, ſilentio præterieram. Eam ſi videris, Venerem ipſam te intueri arbitraberis. qualem forma, motibus atque ætate, potuit Mars deſiderare Cytheream, talem ad nos illam Belgæ miſerunt, nullo fuco illitam, arte nulla comptam. Orithyiam è Boreæ rigentis manibus elapſam dices; ſed ne iſta infelicitatem nobis & Hiſpaniæ perniciem aliquando pariant, trepidamus. pallet jam nimis hujus puellæ amore pellectus, hic noſter ephebus Princeps. hortantur medici Reginam, hortatur & Rex, ut à Principis latere Margaritam aliquando ſemoveat, interpellet. inducias precantur. proteſtantur periculum ex frequenti copula ephebo imminere. qualiter cum ſuxerit, quamve ſubtriſtis incedat, conſideret, iterum atque iterum monent. medullas lædi, ſtomachum hebetari, ſe ſentire Reginæ renunciant. Intercidat, dum licet, obſtetque principiis, inſtant. nil proficiunt. Reſpondet Regina, homines non oportere, quos Deus jugali vinculo junxerit, ſeparare. Principis ab infantia naturæ debilitatem arguunt, qui pulliculis gallicinis, rebuſque hujuſcemodi mollibus, tanquam invalidus ſemper fuerit educatus. non confidat mariti exemplo proclamant, quem natura miro corporis robore ab utero formavit. magnum eſſe inter genitorem & genitum diſcrimen repetunt: nihil tamen auſcultat Regina. perſtat in fœmineo propoſito. mulierem quam nunquam induiſſe hactenus viſa eſt, nunc aſſumpſit. conſtantem illam eſſe, ſemper ego prædicavi, nolim pervicacem. nimium confidit. Satis evagatus ſum. Deus bene vertat. Methinnæ Campi Caſtellæ veteris emporio agimus, in alis tamen. hinc namque propediem diſcedemus, ut Heliſabetham Regum primogenitam, quæ ſecundas nuptias hactenus recuſavit, jam victam, ad Emmanuelem Portugaliæ Regem, cui eam deſponderunt, adducamus. Vale. Methinnæ Campi, idibus Junii, M CCCC XCVII.

EPIST.

EPIST. CLXXVII.

Quid de homine, quid de Sole ac Luna garriant inſulares.

P. M. A. M. Pomponio ſuo de ſuperſtitionibus Inſularium.

ERige aures, Pomponi mi ſuaviſſime. legiſti, ut arbitror, quæcunque ab initio orbis ad noſtra uſque tempora de diſſonis & veris cerimoniis cæleſtium ſcripta ſunt. ne te ultra jactes cuncta vidiſſe. auſcultato, quæ noſtri inſulares Hiſpaniolæ, nudi homines, referant. apud eos diu noſtri verſati ſunt, priuſquam, an aliud colerentquam cæli numen, potuerint intelligere; nunc autem, cum familiarius apud primores, ex præfecti maritimi Coloni præcepto, Remonus quidam eremitanus (ut vulgus inquit) converſatus fuerit, ut noſtro ritu Regulos erudiret, noſtroſque mores illos edoceret, mire, apud plæroſque obſervari antra duo cognovit, è quorum profundis ſpecubus, Solem ac Lunam prodiiſſe puerafcunt, veroque verius id eſſe autumant. apud alios cucurbitulam ſummo eſſe in pretio quandam, quoniam ex ea ſcaturiviſſe mare cum ſua piſcium multitudine fabulantur. Ex cujus profluxu terram illam, quæ Continens erat, innumeras ajunt, quas videre fas eſt, effectas eſſe inſulas, cum ex illa prodeuntium aquarum alluvie, valles implerentur, locaque obruerentur, cum ſuis gentibus, & animalibus paſſim. Magnifaciunt alii monilia quædam ex aurichalco, quæ affigunt pectori Reges, quia data quondam referunt inſulari Principi primario à formoſa fœmina, ad quam Principem eum in profundo maris viſam inquiunt, ut cum ea coiret, deſcendiſſe. de hominum autem origine pulchrum eſt audire, quid balbutiant. E duobus namque aliis ſpecubus, ortos prædicant. Multa prætermitto, ne me in veteribus his aviis implicem. ex libris quos de his tantum inventis formo, aliquando cognoſces. Nunc vale. Methinnæ Campi, idibus Junii, M CCCC XCVII.

EPIST. CLXXVIII.

Qualiter in Urbe vivat Petrus & qualiter Simon.

P. M. A. M. Comiti Tendillæ.

NUper allatæ ſunt ad me literæ ab Urbe. Aſtræam ferunt, vento velocius, ab ea diſceſſiſſe, aufugiſſeque ad ſuperos, nec reverſuram putant, bove ſceptra tenente. nefariis facinoroſiſque hominibus, locum eſſe in Urbe, occluſaſque probis primorum fores conqueruntur. ſi quis manu promptus, ſi quis audax reperiatur, huic patere Vaticanum deſpumant. præſentaneam eſſe mortem pecuniarum poſſeſſoribus ajunt. vivitur hoc pacto in Urbe, quondam Domina, nunc Chriſti ſede in terris. Petrum inquiunt Senatorios illos colles deſeruiſſe, variis præſtigiis inſultare Simonem, atque eum pinguiſſimum, Urbem percurrere die noctuque proclamant. Cur Deus iſta ferat ex alto, ſe mirari dicunt. Palatium, ſanctorum quondam Patrum habitaculum, ubi claves tollendi, claudendique tam inferorum quam ſuperorum portas inſident, nefandis Pontificiarum natarum nuptiis, atque profanæ nunc Veneri, patens eſt. Nec fratribus ibi parcitur (ut fama eſt) nec alias utcunque proprio ſanguini, qui acutius iſta elegantiuſque exercent, hi magis laudantur. ſtringitur & Valentini Cardinalis negociatio, ut aliquando à purpurea trabea, & rubro galero, ad prætextam tranſeat, & lacernas, in Ordinis Cardinei, qui Regibus æquatur, opprobrium. Ajunt propediem inauditum hoc exemplum in lucem proditurum. ſtare namque id fixum animo, tam cæco parenti, quam inſultanti filio ſcribunt. Licere ſibi omnia putat vetulus bos, quia Dei vices gerat in terris. non debere linguam ſolvere in Pontificem quenquam; Sanctorum Virorum monitis cautum eſt, fateor. Sed ab eiſdem primo ſancitum didici, non decere Pontifices inhoneſti quicquam non modo patrare, ſed nec impunitum præterire. deſierint ergo Pontifices ſcribendi materiam præſtare Tarpejis anſeribus, deſinent & calami illorum prædia ſulcare. Si quod hac narratione crimen admittitur, tibi adſcribatur, qui cogis ut quæ agantur ſignificem. hæc ebulliunt, hæc habeto. Scriberem ego religioſiora libentius. Vale. Methinnæ Campi, nonis Julii, M CCCC XCVII.

EPIST. CLXXIX.

De felicitate Ioannæ in Philippo. de Philippi natura. de felicitate Regum in ſobole. de mutata noſtræ viduæ ſententia.

P. M. A. M. Archiepiſcopo Granatenſi.

ETſi me non lateat, nihil ad illuſtrem iſtum collegam tuum, optime Præſul, à me ſcribi, quin illico te participem faciat, ne minoris tamen putes à me fieri tuorum ſanctitatem morum, quam illius equeſtria merita, hoc accipito, quod illi referas. Joannam regiam

cæteriſque viris ſapientibus Portugalenſes, maximi littorum novorum inveſtigatores impartiuntur. Hi tantum ſcrutati tantumque cum ingenti diſcrimine pervagati ſunt, ut non minus jam ultra æquinoctium, amiſſo Arctico, ad Antarcticum proceſſerint, quamque diſtet ab Arctico noſtri maris fretum exiguum quod Calpe dirimit ab Abila. Hoc omnes uno ore aſſeverant, Praxum iſti promontorium, omniaque magni Atlantis latera, omnes in mare prodeuntes ab Atlante cubitos, paulatim, ſingulis annis procedentes, ſuperarunt, ſed ipſius tamen nunquam litora deſerere auſi, donec ad ultimum jam quoddam cornu, quod ipſi *Bonæ Sperantiæ Caput* vocant, appulſi ſunt. tunc ab incolis eorum tractuum peritiſſimis nautis directi, relinquere terram, atque altum capere auſi ſunt per medias quaſdam, paucis bene notas Syrtes vadoſas, proras ad Orientem inde vertentes, aſt in lævam à Septentrione pauliſper. In eas tandem regiones devenerunt, è quibus ad nos hactenus aromata allata ſunt omnia. Callequutum intra æquinoctium ad nos gradus velut Meroë XII. per incolas navium gubernatores tandem ducuntur. Eſt Callequutus civitas, lapideis domibus conſtructa, ingens, earum regionum grandius emporium, ad quam ex Alexandria & univerſa Ægypto, Damaſcoque & reliqua Syria, mercatores ſemper confluxerunt, ut ad nos inde odoras merces aromataque, noſtras laſcivas pecunias noſtroſque proventus habituri, importent. Læti Portugalenſes tantæ rei invento, cum Callecuteo Rege percutiunt fœdus. in terram deſcendunt, domos locant, ut commercia & ipſi cum Callecuteis ineant. aſt invidia, commune humani generis venenum, cito ſcidit amicitiam. Damaſceni namque & Alexandrini mercatores, incommodum ingens ſibi affuturum ex Portugalenſium commercio, olfaciunt. ſolicitant in Portugalenſes Callequuteum populum, qui, exorto tumultu, etiam invito Rege, domum, quam inhabitabant, ex inſperato adoriuntur. expugnant ad unum. 50. viros quos in terra repercre, trucidant, non penitus inulti. quia ex navibus noſtris, tormentis plæraſque naves ipſorum concuſſas, obruerunt. ne metam Epiſtolarum tranſgrediar, paucis his te volo eſſe contentum, Pomponi, cætera quæ acta ſunt, atque ea non pauca, ſignificabo alias. Mira intelliges, quia nova; nolo te una cœna ſaturare. Satis ſit tibi, fuiſſe lautiſſimam, nolis & uberrimam, quid namque lautius tibi præſtare poſſum, mi Pomponi, quam id ſignificare, quod natura ad noſtram hanc uſque tempeſtatem, qua nos eramus naſcituri, ſervavit incognitum. Suavibus nos his cibis, dulcibus nos dapibus depaſcit, quibus ſi non jejuna penitus, famelica tamen antiquitas, dies exegit ſuos, utroſque poſthac Antipodes occiduos ſcilicet atque Antarcticos, ut ſuam quiſque domum cognoſcemus. Inhient alii divitiis, inhient & titulorum ſolicitudinibus alii, mi Pomponi, nos autem noſtris ingeniis has eſcas præbeamus. Et vale. Methinnæ Campi Calendas Septembris, M CCCC XCVII.

EPIST. CLXXXII.

Mors Principis Ioannis. quibus ſolemnibus ſuſceptus fuerat à Salamantinis. lachrymanda parentum colloquia. Margarita linquitur prægnans.

P. M. A. M: Cardinali Sanctæ Crucis.

Scripſi ad te non multis ante diebus, nos eſſe in alis ut Methinna Campi deſcenderemus. ita uti ſtatuerant actum eſt. Circiter namque Idus Septembris adverſantibus fatis, atque infauſtis avibus, Methinna Curiam eruimus, diverſa parentes à filio & nuru, iter capiunt. Ipſi namque Heliſabetham filiam, per legatos Emmanueli Regi Portugaliæ deſponſatam, ad virum ducturi tendunt. Princeps vero, ipſiuſque thori conſors infelix Margarita Salmanticam, quia una eſſet ex urbibus, quas è regia Corona ademerant, quando Principi ſignare patrimonium, quo frueretur, uti nubentibus fieri ſolet, conſtituerant, proficiſcuntur. Quarto igitur Calendas Octobris Salmanticam Princeps ingreſſurus, à civibus eo tibiarum ac tympanorum applauſu ſuſcipitur, ut præ lætitia finderetur aër. O quales modulos citharárum, o quam multiplices illi cantus, quoſve hymenæos clerus adſtruxit! non lætius redeunti ex India victori Baccho ſuo, non ex Hiſpania Herculi fabuloſæ Thebæ occurrerunt. Sed operæ pretium fuit videre, inſtructas acies levis armaturæ equitum in agro concurrere, ſonipedum phaleras, virorum ornamenta intueri, non pulchrum modo, ſed admirabile, univerſæ opes Hiſpaniæ fuiſſe ibi eo die congeſtas exiſtimaſſes, puerorum, puellarumque de conſtructis per compita tabulatis, atque è domorum feneſtris, cæleſtis harmoniæ imitatores cantus, prætereuntium animos ad ſummum demulcebant. Ulvis paluſtribus, odoris thymis, reliquis & bene olentibus herbis, qua iter erant facturi ſtratæ viæ: viridantibus ramis cuncti poſtes cooperti; aulæis mira Belgarum arte laboratis, domorum parietes contecti. Quid ultra? Cælum pſallentium

vocibus

vocibus aperitur, tellus veluti nova nupta veſtita, compta & ornata, ridet. Lautius atque copioſius hæc inſtructa ſunt Principi ſolemnia. quia cum ſit hæc urbs in qua tu, Purpurate Princeps, operam literis ab adoleſcentia dediſti, totius Hiſpaniæ fons literarius, ſperabant à futuro Rege, quia literas amaret & coleret, grande præter cæteras urbes patrocinium. Heu! heu! ſed quid? Tertio die præcipiti febre corripitur. O ſæva noverca! quid crudeſcis in eos quos filios elegiſti? celeres equi per tractus frequentes diſponuntur, ab urbe Salmantica Valentiam, quæ *Divi Ioannis* dicitur *oppidum*, Portugaliæ finitimum. ubi parentes ejus noſtri Reges, cum Emanuele genero Rege, qui ad uxorem ſuſcipiendam manu parentum ad eos venerat, nuptiis incumbebant. nuncii pervolant creberrimi, qui de febris ſucceſſibus parentes moneant. In deterius indies res proceſſit. Longiſſimis accurrit Rex itineribus, natum reperit, quamvis in ſummo diſcrimine, ſenſu tamen integro. Hortabatur filium, bono ſit animo, ne deficiat. ſpem ſæpenumero graviter laborantibus ſalutem adduxiſſe commemorat. Sentire ſe mortem præſentaneam, filius inquit; patremque viriliter orat obſecratque, ferat æquo animo, quæ Deus ex alto ſtatuerit, cum præſertim illa minime poſſint evitari. ſe non angi, quod è medio immaturus tollatur, patri collachrymanti arguit. majorum exemplo, vitæ tædia minime deſideranda enarrat, ætatem quæ ferebat, ſuperabant; nec mirum tamen. Perlegerat namque divini Ariſtotelis plæraque volumina, præter alia quædam diverſarum facultatum. miro mentis fervore patri admiranti ephebi filii ſenilem fortitudinem, concionabatur. aderam & ego, qui Reges, ut illum comitarer, reliqueram. nequeo ſine lachrymis iſta recenſere. Quid plura? noſtræ fidei cardo. Tertius decimus illum nobis dies abſtulit. infauſtus ille dies pridie nonarum Octobris, univerſam Hiſpaniam, unico quem habebat oculo amiſſo, graviſſimo replevit mœrore. Miſer genitor, ne iſta Reginæ per nuncios referantur, imperat; mittit ſolitos qui eam fallant tabellarios, ut paulatim immenſus hic dolor ebibatur; ne ſubitus vitam Reginæ ſcindat, inanibus illam literis depaſcit; nunc in melius, nunc in deterius rem Principis procedere, ad illam ſcribendo. Id ipſemet. interea conveniunt. quam melius poſſunt, ſeſe invicem alterne ſolantur. O quam miſerum fuiſſe id ſpectaculum, qui aderant, retulerunt. rumpebantur præ dolore adſtantes, non minus infelicium parentum, qui talem filium atque eum unicum amiſerunt, quam ſuæmet calamitatis, quam ex ejus morte exſpectabant! Sumunt igitur animum qualemcunque dolor ſinit, & filiam una cum genero mittunt in Portugaliam. Inde ad nos, tanto filio orbati, redeunt. Abulam funus defertur. pompa funebri more patriæ peracta, tota Curia ſacco induta viliſſimo. ibi jacet totius Hiſpaniæ ſpes. læta tibi ac dulcia referre maluiſſem, quam amara, quam triſtia, ſed quæ nobis crudelis illa noverca (quam *Fortunam* appellant quidam) præſtitit, illa exhibeo. Lex eſt cum natura ipſa generata, ut nemo det niſi quæ poſſideat. Hoc unum tantum habeto, tanti naufragii relictum ampluſtre, gravidam reliquit moriens Margaritam; ſi filium pepererit, aliquam (quamvis longam) ſpem, quia exiguam nobis afferet. Data in Villaſandino ex itinere Complutum euntibus. xv. Calend. Novembr. M CCCC XCVII.

Epist. CLXXXIII.

Quomodo ferant tanti filii mortem Reges. de Gallis pereuntibus. de pace cum eis.

P. M. A. M. Archiepiſcopo Granatenſi.

Non defuiſſe qui tibi generalem hanc noſtram calamitatem totiuſque Hiſpaniæ unicum lumen exſtinctum, ſignificaverint, haudquaquam dubito. Peregrina quæ ſcribam, pauca occurrunt. nuncius hic nullo pacto ſe iturum ad te ſine meis literis contendit. hæc igitur habeto paucis. Reges tantam diſſimulare ærumnam nituntur. aſt nos proſtratum in internis ipſorum animum cernimus. oculos alter in faciem alterius crebro conjiciunt, in propatulo ſedentes. Unde quid lateat proditur. nimirum tamen, deſinerent humana carne veſtiti eſſe homines, eſſentque adamante duriores, niſi quid amiſerint ſentirent. Habent Oratores in Gallia apud Carolum Regem, de Pace ſpes eſt, quamvis damna illi non levia intulerint, in re Neapolitana, cum eo relicto, ut ſuo ſanguini, Neapolitano Regi ferrent ſuppetias, omnibus ſe Principibus Italis admiſcuerint. It jam in præceps omnis gens Gallica paulatim, quæ prædæ cupiditate tranſiliit Alpes. Locuſtarum more, poſt ſegetes depaſtas, deficiunt. Gilbertus Bompenſerius, quem diſcedente Carolo, Regni gubernatorem relictum, alias commemoravi, fœdus petiit, caſtella deſerit, ut in Galliam redire liceat, impetravit. neque enim eſt Carolo cura de mittendis auxiliis. ut namque provinciam

ciam hanc ſumeret quæque æraria potuit, quasvecunque ſuæ ditionis provincias, explicavit. nec viros habet bello aptos, nec pecuniæ ſuppetunt, uti fama eſt. qui ergo ab eo terga dante, in Regno relicti ſunt, tum gladio, tum fame confecti, fere omnes interierunt, & ſi qui ſuperſunt, interibunt. Tu vale interea, qui in tuto poſitus es & ab his Fortunæ fluctibus liber. Compluti. III. Calend. Novemb. MCCCCXCVII.

EPIST. CLXXXIV.

Cæſar Venetorum exercitum & Ludovici contra Liurnum ducit. deſtinatur autor ad Regem Hungariæ.

P. M. A. M. Comiti ſuo Tendillæ.

PAucula quæ ſcripſi ad ſacrum iſtum collegam tuum, habebis ex ejus epiſtolio; necdum bene à noſtris oculis ejus nuncius ſublatus erat, quando novas habui ex Mediolano literas. Maximilianum Romanorum Regem deſcendiſſe, inquiunt, ex Germania in Italiam, ut oblitus ſuæ dignitatis, exercitum capiat, qualemcunque Ludovicus ac Veneta Reſp. præparare illi voluerint, in Florentinorum vires, quas hebetare Ludovicus & Veneti intendunt, quoniam à Gallorum fœdere divertere illos minime poſſunt, niſi miſeram Piſarum urbem intra fauces eorum conjiciant dilacerandam. nil namque magis cupiunt hodie Florentini, propter ingentem eorum, qui Piſas incolebant, ſtragem, quos veluti infenſiſſimos hoſtes, in libertatem Piſani vendicati proſecuti ſunt. Piſas igitur in libertate retinere, Florentinis non modo invitis, ſed etiam recuſantibus volunt, oppidaque & arces antiqui Piſani juris auferre Florentinis ſtudent. provinciam hanc ſumpturus Maximilianus advenit. Rei ſucceſſus habebis, quando evenerint. Interea ſcito, imperatum mihi eſſe, ut me accingam ad iter in Pannoniam, quæ *Ungaria* dicitur, orator. repudiat deſponſatam per Oratores, Beatricem Matthiæ invicti quondam Regis uxorem Reginam relictam Regni gubernatricem Boëmius Rex, quia ſoboli procreandæ ineptam eſſe ſentiat. promiſſa fatetur connubia bonus vir, concubitum negat ſecutum, quod ipſa adducit in medium, fatenturque duo religioſi crepidales viri, à Beatrice miſſi ad noſtros Reges Oratores, quales à vidua prudenti honeſtaque decuit, qui Reges inducant, ne injuriam hanc abjectæ affinis ſuæ patiantur. eſt namque Aragonici ſanguinis conſanguinea Regi Beatrix; quia Ferdinandi I. Regis Neapolitani filia. nil aliud exſpecto præterquam nuncium, qui ab Urbe, quo in ſtatu res ſint, eſt relaturus. pendet namque res hæc coram ſummo Pontifice. Hæc tibi volui ſignificare, ne mihi poſtea ſuccenſeas, ſi ad te crebro literas non dedero. Hoc namque fruor privilegio, quom abſum à Curia, ut nunquam ex Curia ad amicorum quenquam aut patronum literas exarem. Vale igitur. Compluti IV. nonas Novembr. MCCCCXCVII.

EPIST. CLXXXV.

Quæ bella inter Portugalicum & Calecuteum Reges, utrumque Tropicum.

P. M. A. M. Pomponio Læto, Viro inſigni.

UTrumque Tropicum torridamve Zonam, & æquinoctialem circulum, Portugalenſes (nobis clauſos hactenus) immo & multorum judicio inacceſſos aperuerunt, uti ſuperioribus diebus ad te ſcripſi. Conquiro iſta diligentiſſime, mi Pomponi, atque examuſſim. neque mihi deeſt ad ea enucleanda copia ſatis commoda. ſum namque Portugallico, qui hic aſſidet, Oratori familiaris amicus, veniuntque plærumque non pauci ex his, qui tractus illos adnavigant. brevi compendio hæc habeto. Texere longam hiſtoriam ocioſis relinquo viris, atque his eloquentibus, perturbatus animo Emmanuel Rex Portugaliæ, de ſuorum internicie, tria & viginti navigia acribus munita tormentis, viriſque bello aptiſſimis inſtructa, ubi ubi talia ſenſit accidiſſe, deſtinavit, *Caravelas* appellant id genus navium. nota jam Afra littora, ſui Atlantis ingentes coſtas, vaſta illa tot maria, innumeras inſulas præterlabuntur, rubri maris oſtia, ſinus Perſici patentes portas exſuperant, regionem captant tandem. Aſt priuſquam Calecutum adeant, Cocini & Canenori, duos in eis litoribus Reges Callecuteo infenſiſſimos, quos ibi prima navigatione, ſtricto fœdere in amicitiam ſumpſerant, conquirunt de inferendis Callecuteo Regi, quacunque daretur incommodis, conveniunt, ſeſe reficiunt, ad arma parant. Ex Cocini & Canenori navibus pleraſque ſumpſerunt Portugalenſes, ut aliquanto major claſſis fieret. Callecutei claſſem apparant ingentem, noſtri portum adeunt Callecuteum. ſeſe illi non modo tueri intendunt, ſed Portugalicam impetunt cum ſummo furore claſſem, eam penitus deleturi, ſi quiverint.

concurrunt igitur. durum ineunt certamen. miſeranda clades exoritur. vincitur tandem, quamvis amplius ducentarum navium, Calecutea claſſis. quoniam eorum tormentis parum Portugalicis navibus oberant. quia lentis & nullo furore emiſſis, ſunt Calecutei parum armati, ſive quia nequeunt ob ingentes calores id armorum pondus ſuffere, ſive quod arma non aſſequantur. Capitur eorum Prætoria navis. capiuntur & aliæ plæræque, Claſſis reliqua diſperſa. vi namque tormentorum, vicinis inſpicientibus, multas ex eorum navibus in profundum miſerant, in Aſſyriorum & Alexandrinorum mercatorias naves edidere ſtragem inauditam. Non his contenti Portugalenſes, ex adverſo in terram deſcenderunt, duaſque Calecuteæ ditionis urbes magnas combuſſiſſe, ingenteſque Calecuteorum copias, manu exigua profligaſſe feruntur. direptio facta. parentatum eſt interemptorum ſanguini ſatis abunde. Eſt hæc gens, mi Pomponi, (ut ajunt) ſeminuda, fere invalida. quia intra Cancri Tropicum jaceat, duodecim habens, uti alias me ſignificaſſe arbitror, Arctici noſtri poli gradus elevatos, uti Meroë; noſtro tamen more domos habent lapidibus conſtructas, pecunias amant, voluntque pro pipere cæteriſque aromatibus, quæ ipſi aſſequuntur à ſeipſis & à finitimis, veluti ad nundinas concurrentibus, auri ducatos, & ſi queunt, Venetos; merces alias abjiciunt. Scribo iſta ad te, mi Pomponi, quoniam cadunt in mentem, non quoniam eveniunt. proptera tu illa capito, quoniam mittuntur; & eſto his contentus, quia parvo labore fatigor. Compluti VII. Idus Novembris, MCCCCXCVII.

EPIST. CLXXXVI.

Quid petat Hungariæ Regina.

P. M. A. M. Bracharenſi & Pompelonenſi Antiſtitibus.

BEatrix Ferdinandi Regis Parthenopei filia, ex Matthia Rege Ungariæ vobis vicinæ vidua per Oratores petit à meis Regibus, ne tantam ignominiam ſibi affini inferri patiantur à Rege Boëmio, uti etiam noſcere debetis (quia viciniores) ipſius Beatricis manu Regnum adeptus eſt, quod arces municipiaque in ipſius poteſtate, moriente Matthia reperirentur. Is bonus Rex promiſiſſe connubia fatetur (ut inquiunt) copulam negat, quam Beatrix aſſeverat. Coram Pontifice lis igitur, uti ſcire vos oportet. Veretur Beatrix, ne pecunia oppugnetur. poſtulat igitur, ut Oratores hinc deſtinentur, qui Regem ipſum Regnique proceres, rei teſtes, & autores moneant, & hortentur, ac ſi opus fuerit, deterreant, ne repudiare Beatricem ſemel aſſumptam, velit. Arguit Boëmus ſterilitatem, & nolle ſe ullo pacto ineptæ ad procreandam ſobolem mulieri, conjungere jure jugali contendit. Cur hæc, dicetis? Ad hanc ego provinciam Orator deſtinatus ſum ab Oratoribus, qui iſthic aſſident, regiis apud Pontificem. indies nuncius exſpectatur, qui referat, quo in ſtatu res ſit. Interea me accingi ad iter imperant. Roma ut iter faciam volunt. nil mihi jocundius evenire potuiſſet, numerare jam incipio dies. Longior anno eſt jam mihi quæque hora, dum illam exſpecto, qua veteres vos amicos videre fas ſit, colloqui, complecti, novi aliud nil emergit. Valete. Compluti. VII. Idus Novembris, MCCCCXCVII.

EPIST. CLXXXVIII.

Quid Cæſar. quid aliquando fuerint Piſæ. fluxu ventris moritur Fernandus juvenis. qualis fuerit. inſtant Bos & vitulus, velle conſpuere in Cardineum gradum.

P. M. A. M. Comiti Tendillæ.

QUæ ab Italia nuper habuimus hæc ſunt. Joannes Ruffus Forolivienſis, literis & gravitate clarus vir, nobis amiciſſimus, Piſis agit, Archiantiſteæ illius gubernator. Is ad me ſcripſit hos Fortunæ inſultantis cachinnos, has nugas ejus meretricis infantiles. Maximilianum, inquit, Genuam, dein Piſas cum exercitu, qualem Ludovicus & Veneti præbuerunt perrexiſſe, ut Piſanam reſtauraret Remp. quæ hactenus adeo potens fuit, ut Idumæam uſque ſuas vires protenderit, fueritque octavum & octogeſimum annum fere maris domina. Ligurnum ergo, Piſani quondam juris, Tyrrheni maris portum, Florentinæ nunc ditionis, claſſe impetit Maximilianus, propugnat. re infecta intra quartum diem Piſas rediiſſe, dehinc XII. Calendas Decembris, Piſis ut in Germaniam rediret, ingloriusexceſſiſſe dicitur. obtulit autem dominatus Venetus, ſe Piſas à Florentinorum ingluvie tutaturum. Quid ſentis, bone Comes? ſed audi aliud horribilius. Maximiliano, Piſis agente, fluxu ventris interiiſſe Fernandum juvenem Regem Neapolitanum, allatum eſt. Eja confide mortalibus. O cæcos hominum intellectus! Quid iſtis inhiamus, tam parvo tempore duraturis? Nil ei profuerunt hujus animi dotes, quibus erat ornatiſſimus. O quæ corporis

ejus

ejus præſtantia! quæ agilitas! ſed quid ego hæc tibi, qui eum optime noveris? quoniam ex Urbe te ad avum ejus Fernandum tempore Innocentii contuliſti. Periit flos agri Neapolitani. ex Urbe vero ſcribitur, fixum animo ſedere genitori ac genito, velle in Cardineum decorem conſpuere, purpureum galerum, ac ſi barbara eſſet mitra. aliquando dejiciet nuptias, ne quid deſit ad ignominiam, & Principum aliquorum conſenſum ſagaci naſo quæritat. nos Compluti agimus, tuo natali finitimi. Exſpectamus indies, quid Margarita, quam excedens à nobis ephebus Princeps prægnantem reliquit, ſit aliquando paritura. Compluti. Calendis Decembris, M CCCC XCVII.

Epist. CLXXXVIII.

Quare Autor neſciat in ſeceſſu vivere. quid ejus finis, quid ſtudium. multa Platonica.

P. M. A. M. Archiepiſcopo Granatenſi.

Habui à te nudius quartus literas, bone Præſul, quos honoratius tibi fuiſſet, ſopitas in fantaſia rerum origine illas, aut in ingenii officina, vel in arcula memoriæ relinquere, neque illas vivæ voci aut calamo, ut prodirent, credidiſſe. Duo invicem oppoſita optare, te inquis. delectari namque te ſummopere ſcribis, mearum epiſtolarum lectione, quas ad Comitem collegam tuum exaro, ſubdiſque illico, optare te, ut tuo lateri inhæream, ſuo Prælato Canonicus. Poſſintne duo hæc uno ſacco concludi, aut cohærere, tu videris, qui mirus es Dialecticus: Vobiſcum ſcilicet eſſe Granatæ, atque una literas vobis ex Curia, de his quæ per univerſum ebulliunt deſtinare. Utrum malis eligito, Præſul optime. Ego extra annum ab habitis tuis literis quadrageſimum, an tibi morem gerere, parereque intendam, ſi angulum elegeris, reſpondebo. tam male mecum actum à ſuperis exiſtimas, ut ulla terræ parte contentus vivere queam? quando mihi totam aperta manu condonaverint, angulusne mihi placebit ullus, ubi marceſcam? cum mihi liceat percurrere, quando velim, univerſum, & ſi Corcyrios Pheacum autumnos ſuperet, parvo me facis, bone vir. Anguſti debes eſſe pectoris in terra, quia te ſpiritus ad æthera ſemper verſus, ac Deo plenus, è terra jam diu raptum teneat. Qui jam cœleſtes illas auras exhauſit, parvo hujus noſtræ fæcis indiget adminiculo. Sed qui terrenus adhuc eſt, & Mercurium intra pectoris fibras abſorptum tenet, nulla orbis parte contentus vivit. Exuritur animo, ſi ſpacio, licet ingenti, licet amœno, includatur; ſeipſum macerat, ſi quid ſub cælo acciderit, quod eum prætereat. Cum igitur ad veſtram hanc Curiam, quam tu, quia ſenio confectus, ut uberius Deo fruereris in ſeceſſu reliquiſti, ab omnibus terrarum regionibus, homines negociaque confluant, atque horum Regum auſpiciis, ab omni Chriſtiana potentia legati, in Curiam concurrant, percurrere totum orbem videor, totiuſque telluris habitatorem, meipſum in Curia confingo, quoniam hinc, quæcunque univerſa tellus pariat, ediſco. En habes qui ſim, quem hactenus ignoraſti. Vale. Compluti. Idib. Decembris, M CCCC XCVII.

Epist. CLXXXIX.

Solis Regibus & Bovitis Inſularium Medicis & ſacerdotibus licet arcana ſacra ſcrutari.

P. M. A. M. Pomponio Læto.

Scribis, Pomponi amantiſſime, vidiſſe te, quæ de ſuperſtitionibus Inſularium exaraverim, conquereris de brevitate, quæ obſcuras reddit narrationes. quid de Cucurbitula quadam velim, te non intelligere inquis, cupereque te ſcribis, quid illi de hominum origine lepidiſſime ſenſerunt: quo pacto ex cucurbitulæ in terram collapſæ rimulis, mare velint ſcaturiiſſe. ſuccenſeto noſtro Caravaiallo, ad quem iſta ſcripſi productius. Is referet. habes ultionem præ manibus, modo velis. eadem illi menſura metitor qua tibi demenſus eſt. Quæ de homine garriant, ne feceris participem. Duo eſſe ingentia in eorum montibus antra fabulantur, præter illa è quibus Solem & Lunam prodiiſſe pueraſcunt; in quibus, ab initio rerum, genus omne hominum latitavit. In utriuſque antri foribus, alternos ſemper inſediſſe duces, ne quiſquam egrederetur, inſaniunt. Idque pro Arcano habent ſacro, ſed annorum tandem prolapſis curriculis, ipſis ducibus noctu inſulam pervagare audentibus, quærendarum dapum cauſa, Sole deprehenſos, nunc hos, nunc illos, intueri namque Solem illis minime licebat, in diverſa mutatos, in myrabolanos arbores, utputa in ſaxaque, pleraſque in res alias. efficit tamen longa dies, quod obducta fronte, graviterque tanquam ſacrum obloquuntur, ut multi, licet ſole deprehenſi, ſeſe ſervarent, reverterentur. Sed hos ajunt, relictis matribus eduxiſſe parvulos infantes, ulniſque illos cum per diverſa portarent, in

cujuſdam fluminis ripa, inſpectatis aquis, *Toa*, *Toa*, emiſſo vagitu, infantes proclamaſſe, quod ipſorum lingua ſignificare, *Mama*, *Mama* volunt, & in ranas mutatos aſſeverant; inde vocem illam ranis fuiſſe hæreditariam. quo modo deinde procederent hi homines, ſine uxorum commercio interrogati; Animalia quædam per myrobalanos ſerpentia, fœminas æmulantia, ſe vidiſſe balbutiunt à longe, plæraque illorum inſectando, licet duriuſcule, quia lubrica, anguillæ more apprehenderunt, tunc, & cum muliebri natura carerent, admota inguinibus ave pico, vi per fœmora, manibus quorundam, calloſos habentium palmas fœmineam illis foſſore pico naturam effeciſſe. Ita, eja, Pomponi, eja, cervicem excute. In uxores ſibi fœminas has ſuſceperunt boni viri, atque inde genus hominum prodiiſſe volunt, prædicant, inſtant. contendunt id dirum ac nefarium, tantæ rei Sacramenta nuſquam præterquam Regibus aut Bovitis, quos habent pro Medicis & Sacerdotibus patefacere. Solum id inventum apud Romanos, de Sacro Ancili, atque Matutæ arcanis exiſtimabas? ſunt & alii magnarum rerum inventores, Pomponi, licet tamen omnia populo diebus feſtis per rhythmos iſta concinere, alias minime. Compluti. xv. Calend. Januarii, M CCCC XCVII.

PETRI

PETRI MARTYRIS A. M.
EPISTOLARUM
LIBER UNDECIMUS.

Epist. CXC.

Reginæ Hungariæ cauſa deperdita. reſtat Autor. de Inſularium latria & Zemibus.

P. M. A. M. Bracharenſi & Pompelonenſi Præſulibus.

NOn minus mihi quam infelici Beatrici, infauſtus advenit nuncius. is ab Oratoribus noſtris, qui iſthic aſſident apud ſummum Pontificem, retulit fore ſupervacaneum, ad hanc rem Oratores in Pannoniam deſtinare. detrectaturum namque Regem, Beatricis ſponſum, quæcunque proponantur, ſcribunt Oratores. quia illi fixum animo eſt nolle jugali thalamo Beatricem Reginam adjicere. inclinari etiam ad Regis poſtulata Pontificem Alexandrum inquiunt. malunt propterea mei Reges alterum è duobus, quam utrumque perpeti. Durum illis eſt ſanguinem ſuum repudiatum iri. eſt namque Regi propinqua Beatrix, quia Fernandi I. filia. aſt durius poſt naufragium perdere & naulum. demptum namque de ipſorum autoritate plurimum putarent, ſi eorum petita negligerentur. ne igitur ignominiam aliam perferant, ſatius eſſe ducunt, rem diſſimulare. Quare ſublatum eſt mihi iter laborioſum, ſed iniquo id animo fero, quia ſummam mihi erat delectationem pariturum. me autem accitum Reges ſerena fronte gratulabundi fere, quod tantus mihi labor ſublatus fuiſſet, grave mihi fore putantes, compellarunt, ſed falluntur. nihil namque maluiſſem. ægre quidem hæc fero, quia dempta mihi ſpes, quæ ſurrexerat, vos veteres amicos viſendi. ſed ne fruſtra ſumpſiſſe calamum videar, hæc pauca de noſtris Inſularibus habetote, quæ noſtro Pomponio referatis, ſi vobis ille aperit quæ ad eum ſcribo. Novum genus eſt apud eos Latriæ repertum. vidiſtis aliquando parietibus depictos, Lemures cornutos, dentatos caudatoſque, manibus aduncis, atque ore aperto ad deterrendos homines? Ex goſampio intexto, goſampioque fulcta conſtruunt ſimulacra, hujuſcemodi Lemures ad unguem imitantia. noctu namque ipſis apparent, in illoſque quibus aguntur, errores inducunt. *Zemes* appellant hæc ſimulachra, à quibus ſe pluvias, ſi pluvia indigent, dies lucidos, ſi ſolem volunt, impetrare fabulantur. à Zemibus iratis tonitrua mitti ac fulgura & grandines putant. inducunturque à Bovitis, quos pro ſacerdotibus habent ac ſanctis viris, meritis Zemes placare muneribus: maſculos habent ex his ac fœminas. Coire maſculos aliquando cum Regum uxoribus credunt, naſcique infantes ex illis, vario Regum filiis quodam per cervicem ſparſo tumore. inſenſi jam mihi eſtis & moleſti, qui uno velitis ſpiritu, quæcunque hoc noſtro Orbe Novo emicant, cognoſcere. ſtringite aliquantulum guttur, & valete. Compluti nonas Aprilis, MCCCCXCVIII.

Epist. CXCI.

Quare revocatur Autor ex legatione Ungariæ. Mors & laus Caroli Regis. de fratre Hieronymo Savonarola Concionatore in Alexandrum P. ſæviente.

P. M. A. M. ſuo Comiti.

UNde ſint literæ, interrogabis. ex Curia, inquio. Hui! tam cito ex Pannonia, dices. Bellerophonteo me forte uſum Pegaſo ſuſpicaberis; Imo & contractos mi aggeres, ne Pyrenæos tranſilirem conqueror. Ex Urbe moniti noſtri ſunt Reges, rem Beatricis Reginæ eſſe adeo confractam, quod nullo modo reſarciri queat: ſe potius Regnum amiſſurum, Rex inquit animo pervicaci, quam ſterilem ſibi fœminam jugali vinculo ducturum. non negat bonus Rex, omni laude dignam eſſe Beatricem, *pollere*, inquit, *prudentia, caſtitate, omni denique virtute, qualem decet inſignem fœminam*, ſed abnuit deſiderio ſobolis, ejus commercium. inclinatus præterea Pontifex (ut ajunt) in Regem, qui Rei judex eſt futurus. Perſto igitur, quod parum mihi non fuit moleſtum. Sperabam namque hanc nactus occaſionem, poſſe patriam ac veteres amicos, quos in Urbe multos reliquimus inſpectare, colloqui, complecti. feramus æquo animo, & accipe tu

quibus nugis Fortuna res verſet humanas. Carolus ille, ille Carolus Rex pygmæo brevior, animo typheo vel Polyphemeo grandior, ille qui totam concuſſit uno diſcurſu Italiam, qui tremere Chriſtianum orbem paulo ante fecit, qui exlegibus terror erat, repentina, ſubita, inopinata morte interiit. Alii pilæ ludo feſſum, alii in humilis portæ limine, cum exire vellet ex cubiculo, ut ad luſores deſcenderet in ambaſia, ubi porticus eſt ingens pilæ luſibus apta, caput ita percuſſiſſe ajunt, ut cerebro concuſſo, deciderit illico. Utcumque ſit: animam illam quam totus orbis vix capiebat non fluminibus, non Apennini anfractibus, non ullo periculo territam, cum Italiam ſicco pede contereret, orbe ipſo inſalutato, III. Idus Aprilis exhalavit immaturam. Annum quippe ſeptimum & vigeſimum agebat. Confide, confide rebus humanis, duraturaſque ſperato, ſi quibis. Audi, audi aliud, non indignum relatu. Audiſtin' Hieronymum quendam Ferrarienſem cucullatum Ordinis (ut ajunt) concionatorum Florentiæ longo tempore per urbis pulpita audaci fronte, in Pontificis & Purpuratorum mores & vitam jacula contorquentem, Florentinumque populum ſeducere in Pontificem toto nixu fuiſſe conatum. Is bonus vir in Pontificis delapſus excandeſcentiam, per judices Apoſtolicos ab Alexandro miſſos igni, velut hæreticus traditus eſt. advertito, quas fabellas ordiatur, quando jocari intendit hæc petulans rerum mortalium domina, & expergiſcere aliorum exemplo. Non deſunt tamen, qui fratris illius doctrinam & mores miris laudibus extollant, invidiaque in eum fuiſſe, non meritis inquiunt ſævitum. nos quæ accepimus ab Urbe, præbemus. Tu vale. Compluti pridie Calendas Junias, M CCCC XCVIII.

EPIST. CXCII.

Margarita abortus. Vocantur filia & gener ex Portugalia. de rebus Italis quadam.

P. M. A. M. Bracharenſi Archiepiſcopo.

HEi nobis, cum ſævire incipit tetra illa noverca, quales rugas congerit. Peperit abortivum pro deſiderata ſobole Margarita. Pro eſurito puerperio offam nobis præſtitit collachrymandam. Revocantur ergo, deficiente à Principe optata prole, ad ingentem hanc tot Regnorum molem, futuri poſſeſſores (ni Deus aliter ſtatuerit) tuus Emmanuel Rex & ejus uxor Heliſabetha. Primogenituram ſumpturi veniant, per curſores monentur. Venturos propediem exiſtimamus. Adeant fauſto ſecundoque ſidere. finem ſuæ truculentiæ ſors imponat, ſinatque jam tandem Hiſpana ſuo progredi ordine ſceptra oramus. Eunt hæc aliquando ſerius quam eveniant. quia raro curſores ab hac ulma terrarum meta proficiſcuntur ad vos. Diſcedunt plærique ex his, me inſcio. quia prohibentur interdum. ne ullas capiant privatorum literas, ad Urbem ferendas, veriti, ne forte aliquid quod Regibus minime placeat, hoc tempore ſignificetur. Quid futurum ſit, mortuo jam Carolo, rerum Italarum, ob ſui animi magnitudinem perturbatore, & ob Ludovici Sfortiæ cæcam incuriam, qui ut Galli guſtarent Italicam fœlicitatem, adſtruxit, hæſitamus. quid vos ſentiatis, nobis ſignificate. Id ſi ita eſt, ut Gallicum jure Sceptrum ad Ludovicum Aurelianenſem hæreditario deveniat, vereor Ludovico Sfortiæ, ſed patriæ doleo meæ, quæ ne aliquando eat in prædam, extremiſco; non quod Gallica potentia me deterreat, ſed ſcio meis non eſſe civibus gratum Ludovicum. Diſſidere inter ſe primarios Mediolanenſes, diſtrahique in diverſa cognoſco. Deus bene vertat. Tu vale. Compluti, nonis Junii, M CCCC XCVIII.

EPIST. CXCIII.

Quid Rex Gallus. Prognoſticon argumentale in Sfortiam familiam. contentio de Iure utriuſque Ludovici.

P. M. A. M. Suo Comiti.

PAulo poſt dimiſſam ad te epiſtolam de Caroli Regis morte, ſuffectum ejus loco Ludovicum Aurelianenſem, allatum eſt ex Gallia. Ut apertius quales ſint rerum humanarum vices, cognoſcas, premunt elatos, oppreſſos erigunt, juvenes perimunt, graves ætate ad vitæ tædia, ad continuas ærumnas ſervant. In Regno Parthenopeo Fernandum juvenculum, Ferdinandi I. nepotem, necdum bene fixum in Regno fata peremerunt. Federicum patruum ejus, jam ſeneſcentem evexerunt. nunc eadem in Gallia (ut vides) evenerunt. unico ictu eum, qui ſeſe rerum dominum fore ſomniabat, vix hominem induentem ad necem percuſſerunt. ut Aurelianenſis Dux pauper atque ſeneſcens, carcere quondam & catenis, ut jugularetur ab eodem Carolo vinctus, in Regem crearetur; creatus unctuſque eſt. Ludovico Sfortiæ velim pauca percunctari. Væ tibi Mediolanum, ſi ex præmiſſis & præſentibus licet augurari, arguat

arguat Ludovicus, ſi callidus eſt Dialecticus & ſyllogiſmos formet. Dux Aurelianenſis vix pane ſatur, ut ita dixerimus, potentiſſimo tibi Novariam ademit, atque illam vix ab ejus manibus confractis Caroli viribus, cum Venetæ Reip. ſuppetiis, extorquere potuiſti, tutarique res tuas, ne è Ducatu Mediolanenſi te ejiceret, totis viribus vix potis fuiſti. Quid facturum putabis Galliarum Regem effectum? Scire velim, Ludovice, quid tortor animi tui conſcientia, dictet? quove te flagro concutiat? nepotem ego tuum Joannem Galeatium, ad quem jure paterno Ducatus ſceptrum attinebat, ſublatum veneno à te (uti eſt vulgi fabula) minime exiſtimo. periit namque incontinens ab uxore, quam ardebat. attamen veniet, veniet illa dies, qua Galeatio nepote tuo moriente, ſuperſtiti filio ipſius aut Hermeti fratri propinquiori, te reliquiſſe Ducatus habenas, quam tibi Ducatus titulum ſumere, maluiſſes. Innocenti patriæ doleo vehementer. Ah privilegio, inquis, ſum ego Imperatorio armatus, quid ſibi juris habet Aurelianenſis? natum ſe inquit ex Valentina, legitimo creata matrimonio, à Galeatio primo Duce contendit ille: Te autem ex tranſverſo genita Blanca Maria ortum arguit. tua iſthæc admittet, ſi conducere ſibi cognoverit. Hæc arbitror, Patrone mi, in Ludovici Sfortiæ deliberatione ventilari, gravibuſque illum curis arbitror agitari. Accedit & aliud illi perniciosum, ſtrenuos belloque aptos Mediolanenſes, oppreſſos tenet; mollibus autem & imbellibus ſuas acies credidit ductitandas. Nec minori puto illi ceſſurum incommodo, quod Joannes Jacobus Trivultius egregius exercituum ductor ſit exercitus Gallici præfectus. hic namque quoniam eſt Ludovico infenſiſſimus, ſuæ factionis cives in Ludovicum ſolicitabit. Utinam aliter eveniant! ego iſta vereor. Tu vale. Compluti. IV. Idus Junii, M CCCC XCVIII.

EPIST. CXCIV.

Gener & filia ex Portugalia venerunt. in dubio quid velint Aragonici.

P. M. A. M. Archiepiſcopo Bracharenſi.

SUperioribus ad te diebus ſcripſi, Emmanuelem Regem tuum ad primogenituram tot Regnorum fuiſſe accitum, unà cum uxore à ſoceris. Toleti eos ſuſcepimus, nec menſem integrum ibi commorati, Aragoniam verſus, ut paterno juri Regis hæreditaria Regna Reges recognoſcant movimus. Comitia conventuſque evocantur. conveniunt. Sed veremur non defuturas animi moleſtias. ſunt hi Tarraconenſes, Aragonici utpote, Valentini & Laletani, pertinaces. ne ipſorum jura infringantur, pedibus manibuſque nituntur. Ex vetuſta namque patriæ conſtitutione & avitis Legibus, ſancitum ſervant, ne fœmina regis digna ſceptro apud eos habeatur. volunt maſculina ſobole deficiente legitima, propinquiorem Regi morienti maſculum, cujuſcunque ſit filius, in Regem ſuſcipi debere. Spe tamen depaſcimur incerta. prægnantem duxit Emmanuel Heliſabetham uxorem, ea ſi marem pepererit, ſublatam tibi polliceor omnem de hac re contentionem. nullus namque Regi erit propinquior (quandoquidem filio caret) quam ex filia nepos. Si vero fœmellam parturierit, habituros tamen ipſos pro Regnorum hæredibus, ſed non leviter pedibus ibunt in hanc ſententiam. Tu vale. interea quæ fient intelliges, non multos poſt hos dies. Eſt namque partui propinqua. Datum in Cæſarea Auguſta. X. Calendas Julii, M CCCC XCVIII.

EPIST. CXCV.

Iura utriuſque Ludovici ſuper Ducatu Mediolani, armis diſcutietur Ius.

P. M. A. M. Archiepiſcopo Granatenſi.

AUdiviſſe te, inquis, à me ipſo, Ludovicum Aurelianenſem, nunc Gallorum Regem, ex legitima Vice-Comitum fœminea ſtirpe genitum, Ludovicum autem Sfortiam, qui Mediolano nunc imperat, reliquoſque illius fratres, Galeatium ſcilicet, Philippum, & Aſcanium & Octavianum ex tranſverſo in familiam deſcendiſſe. rei ſeriem vis apertius, en accipe. Anno à noſtra redemptione M CCCC II. vita exceſſit Galeatius, qui primus ab Imperatore Ducatus titulum privilegio aſſecutus fuerat, lege addita, ut maſculina prole deficiente legitima, Ducatus ad Imperatoriam rediret coronam. Is tres mares filios reliquit, è quibus duo Joannes & Philippus legitimo erant orti matrimonio, tertius vero (licet ex pellice) admiſſus tamen æqua ſorte in legitimam. Imperatore annuente: unicam autem filiam habuit, ſed eam ex uxore, *Valentinam* nomine. hanc avo hujus Ludovici Aurelianenſis, cum quadringentorum millium ducatorum, & Haſta oppido celeberrimo dote dedit uxorem. Accidit (ita volente Deo) quod obierint quotquot habuit filios Galeatius ille primus, ſine prole ulla

ulla mare vel fœmina. Philippus autem Galeatii ſecundogenitus, qui Alfonſum habuit Regem in poteſtate, unicam reliquit ex tranſverſo natam Blancam Mariam, ex qua & Franciſco Sfortia genero Coctunolæ oriundo, inſigni bellatore, Ludovicum alioſque nepotes ſuſcepit. En habes, unde ſit exorta contentio, quæ Italiam iterum concutiet. Ludovicus Sfortia, mortuo nepote Joanne Galeatio, Galeatii, quem Andreas Lampognanus pugione tranſverberavit, filio à Maximiliano novum impetravit privilegium, reſertque, nec Franciſcum genitorem, nec Galeatium majorem fratrem, legitimos fuiſſe Mediolani Duces, quia id ſibi privilegium non fuerant aſſecuti, cum in Philippo Imperatoria gratia exſpiraverit, ſe vero legitimum eſſe Ducem arguit, qui nuper fuerat in Ducem electus. hæc Ludovicus Sfortia. Aurelianenſis vero, Sfortiadas ex tranſverſo, ſe ex legitima contendit. eorum quæ Ludovicus adducit in medium, nihil admittit. Inquit præterea Aurelianenſis, morientem Galeatium primum ejus maternum avum, teſtamento reliquiſſe, ut Valentinæ ſoboles, intra legitimam hæreditariam concluderetur. Quod etiam prius, dum dotis acta dictarentur, pacto ſtatutum fuiſſe jactat. quamvis id privilegio minime liceret. Solve tu hæc ænigmata, bone Præſul, ſi vales. Armis quippe ſolvenda, uti video, non ſyllogiſmis. Tu vale. XI. Calendas Auguſti, ex Cæſareaauguſta, M CCCC XCVIII.

EPIST. CXCVI.

Rex Gallus & Veneti conveniunt, in Ludovicum Ducem. Fredericus creatur Rex Neapoli. Cæſar Borgia galerum abjicit. Gallus repudiat uxorem.

P. M. A. M. ſuo Comiti Tendillæ.

PUgno tibi concludere Atlantem intendo, omneſque Apennini coſtas, una crumena colligare laboro. Adverte, quot quantaque uno ſpiritu promo. ex Gallia fertur Ludovicum Aurelianenſem Galliarum Regem creatum, arma parare in Ludovicum Sfortiam, promiſſumque jam diu Joanni Jacobum Trivultium ducem copiarum, civem Mediolanenſem, Ludovico infenſum. ex Inſubribus & Mediolano, novum pullulare ajunt inter Ludovicum & Venetos diſcordiam, quæ ruinam trahet inſperatam. Cum namque Duce Maximiliano Romanorum Rege, Florentinorum vires extenuare minime potuerint, ut cæteris Italiæ Principibus Florentini connectantur, ne ſi vis hæc extera iterum irruat diviſam Italiam intra ſe reperiat, Ludovicus Sfortia, cui majus imminet periculum, proponit reſtitui debere Piſas Florentinis. aliter enim à Gallorum vinculo deduci minime poſſunt. eſt & in Ludovici animo, coronato Aurelianenſe, ipſius hoſte infenſiſſimo, terror multiplicatus. inſtat propterea ut omnis Italia conveniat. Venetis manum injeciſſe ſuper Piſis bene ſapit. Ludovicus ſuum cernens periculum, ni Florentini advocentur in fidem Italam, frendet. Veneti labra lambunt ſuper Piſis. Tutelæ occaſionem nanciſcuntur. Ecce novam calamitatem exortam! rugiunt inter ſe. ruinam ſibi adſtruunt. magno alicui conſtabunt hæ Piſæ; ſed utrique forſan pro tempore. Ex Neapoli habemus, mortuo Fernando Rege juvene, qui ſibi amitam noſtri Regis ex ſorore neptem, Ferdinandi ſenis ejus avi filiam uxorem duxerat, Federicum, quia Fernandus ſine ſobole perierit, fuiſſe ſuffectum ejus patruum. Ex Urbe vero fertur, egregium illum Cardinalem Cæſarem Borgiam, qui excutere à ſe purpuream trabeam rubrumque galerum, tanquam oneroſam, ignominioſamque clitellam nititur, pro Pontifice, deſignatum ad Federici oleum & coronam. In Galliam iterum redeo. Ludovicus Rex, Joannam Caroli Regis ſororem rejicere cogitat, ut Annam Caroli relictam Reginam capiat uxorem: minoris Britanniæ cupiditas, ut hanc ſumat, illum inducit. Eſt namque Annæ hæreditaria ea provincia. Ut vero Joannam repudiet, gibboſam, invalidamque, aut proli ſuſcipiendæ haudquaquam paratam arguit. En habes mille rerum hiſtoria dignarum uno habitu narrationem, quas noſter Simeon tibi collega, tuque una confricetis, ut quam volubilia ſint quæcunque ſub cælo verſantur, cognoſcatis. Hæc ſi aliquando ad vos eunt minime recentia, ne mihi ſuccenſeatis. parvi namque facio has fortunæ ſubſannationes, propterea poſt occiput ea ſæpe conjicio. neque iſta nunc habuiſſes, niſi ea exigere à me ita inſtanter conareris. Ergo vale. XI. Calendas Auguſti, ex Cæſareaauguſta, M CCCC XCVIII.

EPIST. CXCVII.

Moritur partu Portugalica Regina. reſtat mas filius. alia tria recitantur adverſa Regibus. notat fragilitatem rerum humanarum.

P. M. A. M. Archiepiſcopo Bracharenſi.

REges eſſe in Cæſareauguſta, ubi coactis Aragonicis inhærent conventibus, jamdudum

dudum tibi ſignificatum puto. Cogit amicitia, ut ad te ſcribam, prohibere vellent rerum ſucceſſus. amicorum namque animos ſapido aliquo ſermone demulcere debemus, non horrendo criſpare. Sed quid faciam miſer? nollem ego quidem amaras tibi eſcas præbere, mallem dulcia mella; illis abundamus, iſtis caremus impræſentiarum. Quas igitur ſementes Hiſpanus parturit ager, eas accipito. Poſt immenſos de Barbaris triumphos, poſt innumera præclare geſta, quatuor meos Reges ictibus, quatuor in ilia calcibus Præneſtina concuſſit. Ex filiis eos paulatim vertit in privignos ut Rex cum intra avita Regna otiaretur à bellis, dejecti hominis dextra percuteretur, effecit. unicum, in quo totius Hiſpaniæ augendi ſpes erat imperii, oculum Joannem Principem, hæredem florente abripuit ætate. ut Margarita imperialis, ab eo relicta gravida, pro deſiderata ſobole, pareret, offam adſtruxit. non his contenta, quarto nunc ipſos vulnere tranſverberavit. Partu interiit tua Regina Heliſabetha, noſtra hæres ſapientiſſima, quæ matrem, animi dotibus mire referebat. probitate namque & magnanimitate pollebat. Aſt corporis habitudine, magno à genitrice diſcrimine, vixit. pinguis namque genitrix, filia vero ita macie confecta erat, ut partus anguſtias minime quiverit, quia robore carebat ob maciem, tolerare. O quales marito gemitus! ô qualem parentibus ſtuporem indidit hic repentinus interitus. Egrediente vix ex utero ſobole, animam illico exhalavit. mortem ſibi ipſa prævidit, mortem ſibi ipſa ſæpius una cum partu affuturam nunciavit. Propterea priuſquam puerperii dies adventaret, viaticum ſibi accuratiſſime parabat. religioſos homines quotquot horis accibat, ſui pectoris arcana per illos Chriſto detegebat. Si in errorem forte aliquem prolapſa fuiſſet, ut veniam impertiretur, obortis lachrymis proſtrata poſtulabat, orabat, obſecrabat. Unde cæleſtes in choros arbitramur admiſſam. Verumenimvero Bracharenſis, ut Tragicus hic noſter ſermo in pſallentem deſinat cantilenam, ordiamur. accipe tanti mali refugium, tanti doloris grande lenimen: marem peperit filium. dempta eſt omnis de primogenitura contentio. Tu igitur Regi non minus gratulator, quam doleas, qui filium genuerit tantorum (modo vixerit) Regnorum Regem futurum. Et vale. Ex Cæſareaugusta Calendas Septembris, M CCCC XCVIII.

Epist. CXCVIII.

Non eſt ſui Iuris Aſcanius. Quid futurum cum Gallis. Ludovici ruina ob duces quos habet molles & quod fortes abjecerit.

P. M. A. M. Aſcanio.

Tuas mihi Petrus Morillus in Sardina Archipresbyter tui Libienſis familiaris porrexit. Duo ſunt epiſtolæ capita. ipſius mihi Morilli negocia commendas. Non algentiori ego ſtudio illa complectar quam ſi mea eſſent. Aſt ad te ſcribere, quæ ad purpuratum Caravaialum, reliquoſve ob eximias virtutes heroas meos, deſtino, viros beata pace fruentes; operam perdis, & tuos à manibus, per quos iſta ſcribis, fruſtra fatigas, perditurum operam, & quamcunque chartam ad te ſcriberem, perituram putarem. Nugari namque eſt, patrone mi, ei qui ſit adeo pedibus manibuſque vinctus (uti tu es) aliena recitare. quo vultu, dic, tu rerum domeſticarum fluctuoſa procella ſubmerſus, aliena inſpectabis, dic qua fronte leges peregrina? Memor quod Ludovicus Aurelianenſis Gallorum ſit Rex coronatus? nugæ ſunt, mi Patrone, quæcunque poſſunt ad te ſcribi. ſi quæ præ manibus habeas, dimetiemur. Guſtarunt veſtro ductu felicem Italiam Galli? Deus faxit ut magis habita ſtrage, tum fame, tum gladio, tum aliarum rerum penuria deterriti, ſuis Laribus contenti vivant, quam ut redire noſtræ telluris ſapore pellecti, pertentent, ne velint, orandum eſt. Si namque voluerint, væ vobis, væ patriæ! imo & velle putantur. ne nos fallamus, nonne tu calles, quonam ſtomacho vivant noſtri cives erga Ludovicum fratrem tuum? Quid de illo ſentiant, num te præterit? Minime quidem. quibus præterea credidit ſuas centurias? Dic, ſi furor Gallicus ingruat, quos habet ductores? molles, mihi relatum eſt, diſciplinæque militaris haudquaquam peritos, fortes & claros virtute bellica, exercitoſque (ut ajunt) alienam virtutem pertimeſcens, rejecit. pœnitebit. Tu vale, ſi per Aurelianenſem licebit. Data ex Cæſareaaugusta. Calendas Septembris, M CCCC XCVIII.

EPIST. CXCIX.

Infantulus Princeps Michaël debilis. Regina agrotat ob dolorem filiæ. Emmanuel arcana quadam ſpe depaſtus dimittitur.

P. M. A. M. Cardinali Sanctæ Crucis.

EX noſtri Bracharenſis epiſtola, quas glomeret alapas in filios, quos mutare in privignos conſtituit rerum humanarum rotatrix intelliges. epiſtolæ calcem jocundo nuncio depinxi. velim longæ hujus infantuli firmiora vitæ ſigna intueri. Natus eſt hebes, tenuis & invalidus. materna illa macies, ut enervis filius naſceretur, effecit. vivit tamen. Ex alimentorum varia ſubſtantia natura forte mutabitur, uti aliquando accidit. ex valetudinariis namque ſæpe videmus homines indiem verſos incolumes, ita faxit Deus. Rex vero ipſe defunctæ maritus, in Portugaliam ſubtriſtis illico rediit, chara conſorte relicta. nos ibi ubi Regina, quæ ex amatæ præ cæteris filiæ (quia ſapiens & proba) interitu, in adverſam incidit valetudinem præ dolore. ut convaluerit, peractis Comitiis diſcedemus. ſublata eſt ex hujus infantuli, qualiſcunque ſit, natali, omnis de primogenitura contentio. ſpe (neſcio qua) depaſtum ſenſimus noſtros Reges in patriam generum remiſiſſe. quid rei ſit, nondum venit ad aures noſtras; cum attigerit, intelliges. Vale interea. Ex Cæſaraugusta. IV. nonas Octobris, M CCCC XCVIII.

EPIST. CC.

Tollit Aſcanio ſpem habendorum auxiliorum ex Hiſpania. Quid ſperent, niſi conveniant Itali.

P. M. A. M. Aſcanio.

COmplutum regreſſi celebre oppidum in Oretania, ex Cæſareaauguſta, mei Reges Hieronymum Landrianum, virum omni probitate præditum, generalem Humiliatorum Præſulem, & Petrum Suardum Jureconſultum, ac Bartholomæum Triviſanum Venetum Oratores placide ſuſceperunt, ſed quid? ſero equidem. Pacem inierant mei Reges cum Ludovico Rege Francorum, priuſquam accederent. Eſſe vobis auxilio, ex icto fœdere cum Gallo, minime poſſunt aut volunt. Vobis ipſis conſulite; quid intra valeatis, penſitate. quoniam extra nihil ſperandum. ſi convenietis Itali potentes, ingruentibus forte Gallorum conatibus, qui nos impetere denuo cogitant, obſtabitis: ſin autem diſſidebitis, naufragium imminebit. Sarcinulas colligere poteritis, atque alios portus capeſcere. Vale. Compluti. VI. Idus Decembris, M CCCC XCVIII.

PETRI

PETRI MARTYRIS A. M.
EPISTOLARUM
LIBER DUODECIMUS.

Epist. CCI.

Hiſtorialia Moraliaque de Pontifice, Venetis & Duce Mediolani & Turcis. & quomodo Gallus abjiciat uxorem, & Britannam ducat. Borgia galerum excutit.

P. M. A. M. Suo Comiti Tendillæ.

Tempore ſituque oppreſſum Martyrem tuum jure merito tuis acribus literis perfricas, tali ſparteo glomo fuiſſe opus ad conceptam rubiginem detergendam, callide divinaſti. à Julio menſe de Auguſta-Cæſarea te nullas habuiſſe meas conquereris. Quid faciam? Fœtent humana cuncta. *Umbram volatilem* priſci ſolent ſapientes, humanos Titulos appellare: mihi vero neſcio quid inanius eſſe videntur. in vita nihil magis video parvi faciendum: quia nihil video quod magis vitam fatiget, ſcindatque velocius. Quorſum hæc, dices? Putasne terrenæ fecis hujus dominam anteactis in Italiam eſſe contentam? grandior adſtruitur lapſus. de re Piſana, me tibi arbitror neſcio quid ſignificaſſe; creſcit ignis, Patrone mi. Ludovicus namque Sfortia, reddi Piſas Florentinis, ut in fidem Italam veniant, petit, inſtat, vociferat. Veneti quibus eſt peculiare, quod ſemel apprehenderint, nunquam è manibus ſolvere, ſub tutelæ prætextu, ſe Piſanos nolle deſerere, quod ſupplices ipſorum tutelam implorent, argumentantur. Ludovicus, formidine plenus, ob ſui hoſtis potentiam, Principes Italos connectere omni ſtudio laborat: in Venetos concitaturum Turcas, ni provinciam deſerant, minatur, atteſtaturque. exſecrabile malum emergit. Veneti ſe ab infero mari ad ſuperum iter habiturum, ſi Piſas retineant, cognoſcunt. utrumque littus Italiæ, ſuis ſe mercibus, hanc occaſionem nacti calcaturos: atque ita paulatim Romanorum exemplo propagaturos Imperium ſperant, inhiantque & bene quidem orbis habenis. Piſani ne in Florentinorum poteſtatem ultra deveniant, Saguntinorum ſibi exemplum potius amplectuntur, emori ſatius putant. Lodovicus qui ſagax eſt, quo Veneti tendant, intelligit. deſpumans æſtuat; ſe daturum operam, ut eos pœniteat, proteſtatur. Genuinos hic acuit, illi ſetas excutiunt. Piſani proſtrati, ne deſerantur, gemunt. Rugit uterque, arma intra ſe parat uterque. Rex vero Gallus præ gaudio geſtit. interea deglutit ſalivam Mercurialem ex illa ſimultate, ſe futurum ſui voti compotem; de facili abſorpturum utrumque ſperat. Quid ex hujuſcemodi rebus ſoleat evenire, tute ipſe conjectator. doctus es, & quia Tabrachæa ſimmia rugoſior, longa experientia ſapiens, futuram præſagire licet perniciem. Aſt ni fallor, expilabitur Ludovicus Sfortia. res namque illi eſt cum vafris mercatoribus, qui ſemper aſtu vivunt, multipliceſque ſibi ſtruere cuniculos didicerunt, quibus inſectantur fugientes, & ubi fuga opus ſit, evadant. Audi & aliud Gallicum in eiſdem diebus ſtratagema. noſtri Reges pio acti animo, Alexandrum Pontificem, ne id Ordinis Cardinei opprobrium patraret, ut Cæſar Borgia Cardinalis trabeam abjiceret purpuream, deterrere cogitarunt. Ludovicum Regem hortantur, ut una ſecum per Oratores, Alexandrum ab eo propoſito, per Concilii proteſtationem deducere velit. Is Alexandrum ammonuiſſe dicitur, ne vereatur, fidat ejus potentiæ, partes ſe Pontificias tutaturum pollicetur, modo per ejus autoritatem liceat Joannam annum circiter vigeſimum illi uxorem, quia ſterilis ſit ac deformis, dimittere, Annam vero Britannam Carolo relictam ducere. Conveniunt ergo, ut Ludovico Rege fautore, noſtris Regibus, labra mordentibus, ob injuriam fœdatæ religionis, rubrum Cæſar galerum abjiciat: Pontifice vero, theſauros Eccleſiæ diſpenſante, Ludovicus hanc repudiet, illam ducat uxorem; imo & promiſiſſe ferunt Regem, ſe daturum Cæſari Cardinali de ſtirpe ſua Regia conjugem, ne quid deſit. En habes, quid tempora portent. Sitne ſtabile quicquam inter mortales intellige. atra bile jam ſatigor, cum iſta recenſeo, quia diſplicent. Vale. Occaniæ. III. Nonas Januarii, MCCCCXCIX.

Epist. CCII.

Nova de utriſque Antipodibus, occiduis ſcilicet & antarcticis.

P. M. A. M. Pomponio Læto, viro eruditiſſimo.

Agimus Occaniæ, Pomponi chariſſime, inſigni à Toleto millia paſſuum viginti municipio; aquarum defluxibus pene ſubmergimur. ſciamus, quidnam apud vos humectantia operentur ſidera, quæve ſit Sapientum ſententia, & vulgi opinio de iterum ſurgente murmure ac ſtrepitu Tranſalpinorum armorum in Italiam. fibræ mihi gelaſcunt abſenti, ob amorem patriæ. quid vos facietis, qui ſcintillanti jam igni proximiores eſtis? diſſidium iſtud, inhiantis imperio Reip. Venetæ, & Ludovici Sfortiæ, ſui hoſtis potentiam trepidantis, vos trahent omnes in præceps, ni fallor. Omen Deus avertat. Ab Orbe autem Novo quid habeatur, petis. Solem ſecuti noſtri Caſtellani, ad Occidentem magis ac magis indies progrediuntur. nudos omnes, ſola pleriſque in locis cucurbitula in modum Braculæ qua membrum ac genitalia includuntur, contentos reperiunt incolas. alii præputium, deducto nervo, alligant funiculo, quem niſi mictus, aut coitus gratia ſolvunt. integra tamen & alii goſampina femoralia geſtant. aurum gemmaſque, ſed præcipue uniones, multis in locis reperiunt. Portugalenſes vero ſuum ſecuti trans æquinoctium, aliamque arcton, aromatum commercia proſequuntur. Callecutenſem Regem, Alexandrinoſque ac Damaſcenos mercatores, ad medullas extenuant. Quotquot illorum navigia ab alto proſpectant, impetunt, capiuntque, aut vi tormentorum ſubmergunt. Soldano Babylonico magnum ex hac re incommodum proventorum putamus. nec Venetis lucrum pariet, ut multi opinantur. Ex Soldani namque emporiis & Nili oſtiis, ſunt à Venetorum abavis proventus, quibus ad eam opum devenere potentiam, qua nunc pollent, quibuſve brachia portendere (uti noſti) majoribus ipſorum licuit, ut plurimum aſportati. Siderum curſus æmulatur hæc noſtra Curia, Pomponi. perpetuo namque in motu eſt. alias propediem terras (uti fertur) viſemus. Vale. Occaniæ. pridie nonas Februarii, M CCCC XCIX.

Epist. CCIII.

De Venetis & Gallo contra Ludovicum. prognoſticon. Borgia in Galliam cum Bullis de diſſolvendo matrimonio. de Turcarum apparatibus.

P. M. A. M. Suo Comiti Tendillæ.

Accipe quæ nova ebulliant, quid ferveat in vaga Fortunæ olla. Conveniunt (ut fama eſt) cum Ludovico Gallorum Rege Veneti, de proſtrando Ludovico Sfortia Duce. Veh utrique! trajicit Alpes Gallica gens, Duce Jacobo Trivultio, egregio bellorum magiſtro, cum reliquis belli ductoribus Gallis. Ludovico Sfortiæ infenſus eſt Trivultius, quia Sanſeverinos alienigenas viros, ipſi Mediolanenſi primario præfecerit, quod illos honorifice tractaverit, ipſum autem deprimere viſus eſt velle. frendet Trivultius, invigilatque Ludovici Sfortiæ perniciei. potentiam incitat Gallorum in illum. Mediolani varia inſurgunt murmura, diverſis fluctuant animis, magis veremur quam ſperamus. Cum præſertim & Veneta ſit Reſp. Ludovici Regis partes ſecutura. Id ſi ita eſt (ut fertur) actum eſt de utriſque. Obcæcavit tetra cupiditas hiantes ad imperium nimis propere Venetos, inpræſentiarum ſternetur Ludovicus Sfortia. Quid namque ſperandum eſt illi, qui alienis civium animis, cum legitime illis non imperet, ducibuſque adverſæ partis ſuimet uteri viſceribus duos in ſe à fronte & à tergo ſit tantos torrentes habiturus? Concitante præſertim Alexandro Pontifice Maximo, ſtimulanteque in Ludovicum utroſque. Audi, audi aliud ab his diſſonum. Cæſar Borgia Pontificius ſanguis, rejecto jam purpureo galero, in noſtræ religionis ignominiam, in Galliam dicitur fuiſſe profectus, ſpe ineundi conjugii tituli que ſecularis (ut vulgo dicitur) Ludovici Regis manu vota ſuſcepturus. Chirographa ſecum membranea plumbo firmata Pontificio, de Anna Caroli relicta ſuſcipienda, Joannaque priore uxore dimittenda, ad Ludovicum Regem ſecum fertur attuliſſe. Ex Urbe vero Venetiarum allatum eſt, in Bizantio portu Thracio (qui eſt Conſtantinopolis) parari claſſem ingentem, terreſtremque per univerſam Græciam exercitum cogi. Quid iſta portendant, tu cenſeto. Et Vale. Madrito. VI. Calendas Maii, M CCCC XCIX.

Epist. CCIV.

Quæ ſit imago gloriæ. quæ vera gloria. quid virtutis fructus.

P. M. A. M. Petro Fagiardo, Novæ Carthaginis Domino.

VIdi epiſtolam tuam Latine conſcriptam, præ gaudio mihi cor ſenſi proſilire. Quantum namque ſub umbra noſtra, tum elegantia morum & doctrina clarorum auctorum crebra lectione, tum Romana lingua profeceris, ea ipſa indicat; ſucco plenam Phyſico, nec male cultam miſiſti. magiſtrum propediem, ſi dextram in ſcribendo exercueris, ſuperabis. ſed tum callidius quam Perdiccas à ſuo Dædalo cavebis. Dolor namque ſummus ex invidia, cum præcipue in gloriæ noſtræ jacturam cedat, ſolet exoriri. nec quicquam naſcitur in humanis, quod vehementius illam excutiat. te Murtiæ eſſe ſcribis, cum nova nupta, ſolo avito, ubi ex concepto erga maternum avum, tuo nomine appellatum, amore, vix adhuc juvenem populus ille te ſumma benevolentia proſequitur, obſervat, colit. In te unum ſpem eſſe illorum ſitam, de avita virtute ſuſcitandà, quæ illos ornabat, tutabatur, extollebat, ſentimus. Sed boni viri procul dubio falluntur. Tanto namque (uti ſpero) clarior illo futurus es, quanto illo tu doctior, tu ſapientior. Solum ille magnanimus in cives iſtos, ac liberalis, neutra illi naturæ dote cedis. addito igitur ad naturam, quod noſtro ductu tuis vigiliis addidiſti, quid fore putandum eſt? Imago ille, tu ſubſtantia. ille animos eorum alliciebat, tu nutries. in illo cupiebant; in te, qui noſti, quantum ab inſomniis vera bona diſcedant, ſaturabuntur. Futurus es illis non modo patronus, veluti majores tui, ſed animorum excultor. Quis namque tibi linguam frenabit, ne cum medius inter ejus urbis primarios ſederis, mille tibi excidant ſapientiſſima dicta, quæ illos cogant, ut apertis faucibus, in os tui loquentis protentos conjiciant, pendeantque ſoliciti atque mirabundi. Orpheum inter crepitantia ſaxa frondoſaſque arbores, cithara æmulaberis. Sed nec populares eas auras ita abſorbebis, ut bona ipſa vera eſſe exiſtimes. didiciſti namque, me tibi Sapientum fores aperiente, Humana hæc bonorum eſſe æternorum ſimulachra, non vera bona. Quod ex animæ noſtræ affectibus cognitu eſt facillimum, quæ his mortalibus non modo non ſatiatur unquam, ſed ipſis irretita, convolvitur, vagatur, ægrotat, cruciatur. Quicunque ex hujus vitæ bonis, ægritudinis ſuæ medicinam ſe ſperat habiturum, venenum ſuſcipit pro Medicina. Sed quid ego hæc reputo, quæ tibi ſunt propria uxore notiora? Valebis igitur. Madrito. III. Calendas Maii, MCCCCXCIX.

Epist. CCV.

Quare vivant homines cæcis mentibus. quam male major pars hominum eligat.

P. M. A. M. Alfonſo à Silva Cifontei Comitis hæredi, diſcipulo.

EOdem tempore allatæ mihi fuerunt geminæ à diſcipulis epiſtolæ, hæc à te, à Petro Fagiardo Novæ Carthaginis Domino tibi condiſcipulo, altera. defertis ad me quædam ambo de hominum generali ſollicitudine curaque & perturbatione animi, circa hæc mortalia, nec pili facienda jure merito. diverſis utimini ratiocinationibus, ad eundem tamen tenditis finem. diverſas regiones incolitis. ille namque Murtiam in Tarrachonenſi, tu Hiſpalim, in Bethica tenetis; uno tamen animo vivitis. eadem vos fecit diſciplina moribus conjunctos. diſtantes licet natales ſortiti ſitis, proximos ſeſe invicem ſemper veſter intellectus, & contemplatio eſſe ſentiunt. me vero beatis ambo, qui tanti facere, quos ex meis pomariis fructus delegiſtis, oſtendere videmini. Cum namque rariſſimum ſit, in veſtra cernere fortuna, Latinas literas, egregioſque mores, voſque utramque dotem magnifacere aperte cognoſcamus, non eſt abſonum ab humanitate, ut ego autor opificio tanto delecter, cum præſertim in hac veſtra patria Hiſpania, è veſtro culmine quæſiviſſe quiſquam hactenus literas nuſquam reperiatur. obfuturas namque militari diſciplinæ, cui omnes inhiatis, falſo veſtri majores autumabant. de his ſatis. Pauca hæc ad ea quæ percunctaris, accipito. puros homines in orbe paucos reperies: ſoli qui candidis vivunt ac nitidis mentibus, poſſunt à bono malum diſcernere. cæcis igitur ſenſibus in mala potius major pars hominum prorumpit, quam in bona. quia quæ bona ſunt intelligere nequeunt, bonaque illa eſſe credunt, quæ ſectantur mortalia, utpote veri boni expertes. Quare cum vepres tribuloſque ſerant, tribulos ut colligant vepreſque neceſſe eſt. Cum inter ſaxa ſcopuloſque verſentur, crebro illidantur oportet. tu vero hæc à me habeto. bona quæ unica vulgus eſſe exiſtimat, nec bona per ſe ſunt, nec mala. Si ad manus iſta boni alicujus viri deveniant, in bona convertuntur, ad bonoſque actus ſunt inſtrumenta:

ſin vero in mali atque ignavi poteſtatem deciderint, mala eſſe diximus. quia illis miniſtrantibus, ſtupra, incendia, oppreſſio, perturbatio, direptio, vicinorum cædes, atque alia omnis generis flagitia, facinoraque excogitantur. Nec eſt quicquam alterius modi quam ſunt ab eo emanantes effectus. Tu igitur quando, ſi te fata ſervabunt, (patre concedente ad ſuperos) eam fueris fortunæ amplitudinem, quæ tibi relinquenda eſt, conſecutus, horum memor eſto præceptorum, atque operam dato, ut his titulis quos exſpectas, eaque fortuna, ad obſequium tui, non ut illis tu ſervias, aut illis impellentibus quicquam admittas indecorum, utaris. Et vale. Madrito pridie Nonas Maii, M CCCC XCIX.

EPIST. CCVI.

Quid portendere ſoleat Tibridis juſta inundatio. de Regibus & Bovitis Inſularibus. quæ ſint Medicinæ prærogativæ. qui Reges medicam coluerint artem.

P. M. A. M. Pomponio Læto.

SCribis, Pomponi, Tibrim alveos ſuos adeo ſuperaſſe, ut univerſam fere Urbem inundaverit, metaſque à majoribus hactenus, ad ejus incrementum ſignatas, cubito amplius tranſiliiſſe, futuræ alicujus calamitatis proximæ præſagio antiqui adſcribebant. Id nos floccifacere jubemur. Deus tamen bene vertat, ut ſedent animos inter ſe, concordeſque ſint Itali Principes, optandum eſt. De Inſularibus noſtris Occeanis novi aliquid velles; accipe, quod nuper mihi de illis relatum eſt. Non arbitror decidiſſe tibi è memoria, quæ ad te ſcripſi ſuperioribus diebus de Bovitis, qui & Medici ſunt & ſacerdotes. didicerunt noſtri poſthæc, Regibus illis eſſe curæ, ut à Bovitis in arte medica inſtituantur. veluti legimus quondam priſcos Reges & Sapientes, exoptaſſe. Scis namque, nec te id præterire putandum eſt, Ægptios Perſaſque Medicos ſimul & ſacerdotes fuiſſe Reges plures ac duces egregios, Saborem utputa Medorum, Mithridatemque duarum & viginti linguarum dominum Reges Medicinam, plureſque alios exercuiſſe, nec injuria quidem. hominis namque (cum ejus gratia Peripatetici velint ac Stoici cuncta ſub orbe lunæ fuiſſe creata) res eſt hujuſcemodi pertractare, quibus id aſſequamur, ſine quo nihil in vita jucundum. quid namque prodeſt cuiquam vivere, ſine ſanitate? inſaniant, uti lubet, plerique, parum diſtare incolumisne quis vivat, an æger, garrientes. quid Orpheus hymno decantaverit, de Sanitate repetito. vult is inutilia eſſe hominibus cuncta ſine ſanitate. Non abſonum igitur in natura videtur, ut viri, tum ſapientia, tum fortunis præcellentes, eam ſcire velint, eam exerceant artem, quæ ut homines vivant, incolumes efficiat. Noſtros igitur nudos Inſulares Regulos ne mireris, mi Pomponi, Medicinam artem velle cognoſcere, poteſt & nudis natura dictare, ut ingenium ad bonas artes inducant. quandoquidem veſtibus indutum, neminem creaverit unquam. quod mihi ſit curæ plærumque ad te ſcribere, neſcio quas agis gratias, verba ſimul & tempus in caſſum teris, Pomponi ſuaviſſime; eo tibi emito pretio, quos nondum aſſecutus es, me autem, qui jure merito tuus ſum, ne iſtis ulterius ambagibus circuito. Et vale. Madrito. IV. Idus Maii, M CCCCXCIX.

EPIST. CCVII.

Proclamatio in Venetos. de illorum proxima pernicie poſt Ludovici ſtragem.

P. M. A. M. Prudenti viro jam ſeneſcenti Dominico Triviſano quondam Oratori pro ſua Rep. in Hiſpania.

PRoh cæli! proh terra! ubi veſter ſenſus? ubi veſtra prudentia, Veneti? quis vos Argo hactenus multo magis oculatos obcæcavit infelices? Cupiditas forte. ajunt namque, ex compoſito vos Ducatus Mediolani partem, ſi Rex Gallus Ducatu Ludovicum Sfortiam ſpoliaverit, habituros; Bergamo, Brixiaque Ducatus membris, à vobis arreptis non contentos. O amaram ſorbitionem! Socratica puto futuram vobis perniciosiorem. Oſſa quæ vos aliquando ſtrangulabunt, cupitis inglutire. Mediolano putatis contentos fore Gallos, vobiſque partem Ducatus, licet nunc ſolvant, relicturos? fallimini. cuncta quæ nunc poſſidetis, & urbem ipſam quam incolitis aquis circumſeptam in ſummo locatis diſcrimine. neſcitisne impatientes eſſe quietis Gallos? quid fore putandum de vobis reliquave Italia, ſi Mediolani Ducatus, Potentiæ Gallicæ ſuperaddetur? quid facitis vos ſeneſcentes? quid obdormitis? veſtro vos Leone tutos eſſe arbitramini? Aquaticum eſtote memores Leonem eſſe iſtum, teneroſque ungues ad tantæ rei pondus enutriſſe. cum veſtræ religionis hominibus ſanguiniſque Itali ut intra homi-

hominum venas ſervetur, non uti terram pinguefaciat, aut flumina inficiat, amatores, res fuit hactenus. propterea non ſolum vobis ex æquo pugnatum eſt, ſed rapidas porrexit, excepto nemine, intra finitimorum omnium viſcera palmas, Leo iſte, quem minaci ſimilem, torvis oculis, parietibus ubique locorum infigitis. Diverſo hactenus fato rem agitis. Ludovicum Sfortiam ejicere ſtudetis? Ludovicum Gallorum Regem, virum ab ineunte ætate rerum novarum ſtudioſum, in Italiam adducitis? Terga dabit, quia Mediolanenſibus non gratus, quod eſt veſtro conſilio maximum adminiculum, Ludovicus Sfortia. nec enim poterit tanto furori obſiſtere, ſed barbam (ut vulgo dicitur) veſtram, cum Ducatu ſpoliatum Ludovicum ſenſeritis, madefacite. Acutior in vos novacula præparabitur. prandebit (uti puto) apud Ludovicum Ludovicus, apud vos, ſi vixerit, aliquando cænaturus. Vale. Madrito. Calendas Junii, M CCCC XCIX.

Epist. CCVIII.

Iam Galli Mediolani fines impetunt. Galeatius Sanſeverinus Parideus Alexandriam deſerit. Ludovicus Dux diffiſus fugit. Sequitur eum Aſcanius frater. Veneti Cremonam capiunt.

P. M. A. M. Suo Comiti Tendillæ.

Superioribus diebus ſcripſi ad te, ſi memor es, trajeciſſe Alpes gentem Gallicam in Ludovicum Sfortiam. cepit Jacobus Trivultius familiaris Ludovici hoſtis, Gallici exercitus, de quatuor imperatoribus unus, oppida duo, unum quod nuncupatur *Nonum*, alterum *Rocham*, in Alpium radicibus, Ducatus initium. Adortus deinde finitima ſternit, vaſtatque uſque Alexandriam. hanc obſidet. fluit ex inſperato tantus aquarum turbo, ut ſe magis obſeſſos, quam obſidere Galli ſentirent. medios namque ſeſe, flumine bipartito, non vadoſo repererunt. Ita veluti concluſi in inſula, dubii agebant. actum de Gallis ajunt, ſi Mediolanenſes miſeri leones, ducem ſibi Leonem ſortiti; & non pecudem fuiſſent. Præſidio tenebat Alexandriam Galeatius Sanſeverinus, cujus cauſa Trivultius à Ludovico diſceſſerat, illique bellum gerebat. Hic Galeatius eſt magis Parideus quam Hectoreus, magis elegans quam fortis animi; ſtrenuus equorum agitator tamen. ſed quid hæc ad ductitandos ordines? vervecem ſecuti ducem infelices milites, nullo urgente, nullo muros adhuc quatiente, imo & ſemiobrutis hoſtibus, fugam rapiunt. urbem deſerunt. ſicco illam pede Galli capiunt. in prædam, proh facinus horrendum! datur. Galeatius profiteri dicitur in mandatis ſe habuiſſe à Ludovico Domino, ne ullo pacto confligeret, ne manus cum hoſtibus conſereret. has ſuæ fœdiſſimæ fugæ cauſas innectit Galeatius, aſſeruitque ſæpiſſime, propterea ſecreto diſceſſiſſe, ut Ludovico conſulto, pedem illico referret ad milites, priuſquam abiiſſe ſentirent. aſt opinio fefellit. neque, quin improvidus fuerit, ordine non relicto Centurionibus, admittenda eſt ejus excuſatio. Ludovicus vero audita ſuorum calamitate perterritus, quicquid auri, quicquid argenti ac gemmarum aſſequebatur, diffiſus civibus, quibus minime gratus erat, in Germaniam præmittit, ipſe ſubſecutus eſt, Aſcanio fratre Cardinali Vice-Cancellario comitante. Joannes Jacobus Trivultius reliquive gentis Gallicæ ductores, qua is erat Mediolanenſis primarius, urbem ingreditur. Veneti autem venditi vicini Principis, præmium Cremonam urbem inſignem, & quicquid jacet Abdua incluſum flumine, Ducatus Mediolani dextrum oculum, fortunatiſſimam uberrimamque tellurem, ex fœdere capiunt. recuſat totis viribus illorum jugum miſeranda civitas. cogitur vel invita, ſpe recuperandæ unquam Libertatis amiſſa (ni Veneti deciderint) colla ſubdere. Quod Turcas in Venetos concitaverit Ludovicus, non vaſtum de retinenda Piſarum urbe hiatum ſuum, occaſionem ſe Veneti fuiſſe nactos in Ludovici perniciem jactant. ſed Deum ſupplices Veneti precentur, ne qua illis per apertum guttur edulium dulce demiſſum eſt, eadem quod illos perimat aconitum ingrediatur. ſatis evagatus ſum. diſces tu; qui partem habes in fortunæ gremio, quibus calcibus concutiat eos, quibus longo tempore eſt blandita, quando contrahere rugas frontemque obducere incipiat. Domus illa, illa Vice-Comitum, quæ finitimos, cum ſeſe excuteret formidine replebat, proſtrabat, evertebat, cui quaſcunque acies profligare facillimum erat, nunc ſine hoſtium aptis viribus, ligatis manibus, in Gallorum venit ſervitutem. miſeret, quia neſcit ab injuriis temperare victor Gallus, Italo nomini ſemper infenſus. Vale. Madrito. VI. Calend. Septembr. M CCCC XCIX.

EPIST. CCIX.

De claſſibus Turcarum & Venetorum. quam occaſionem Veneta Claſſis amiſerit.

P. M. A. M. Archiepiſcopo Granatenſi.

COllega tuus habuit à me paucis ante diebus, flebilem Mediolanenſium calamitatem, tu vero quæ inter Venetos & Turcas noſtræ legis hoſtes dum illa in Italia gererentur, acciderint, legito, Comitique noſtro referto. trecentarum amplius navium claſſem Turcarum, Helleſponto freto, Cycladibuſque, menſe Julio, exiliiſſe refertur. Ingentes onerarias naves duas, quas *Barchias* appellant, cuparum capaces ſingulas quatuor millium, maritimas arces, viſu horrendas, commeatibus pecuniiſque ad ſtipendia nauli exercitui perſolvenda onuſtas in reliquæ claſſis præſidium adducunt, tres quoque ferunt ineſſe *galeatias*, cuparum trium millium; quæ ſingulæ *Laniceros* nomine eorum milites octingentos, geſtare dicuntur. ſubtiles autem, quas appellant *Galeas*, triremes duas ajunt & octoginta commixtas. reliquæ naves ad miniſteria, peditibuſque addictæ, peranderiæ oblongæque utpote, ſine puppibus, ad equos etiam importandos, ut ſolute illos in terram dimittere queant, advehuntur, navigiorum multiplicium, alimentis bellicisque apparatibus, quæ grandiores circumſepiebant, reliqua erat multitudo. ſed ubi ubi claſſis illa petiit altum, tempeſtate diſpergitur, plæræque obruuntur naves. ex brevioribus collectis domum quæ ſupererant, Coronum inſigne ingenſque in Peloponneſo niunicipium, princeps ipſe Turcarum, terra, cum ingenti exercitu, mari claſſe proficiſcuntur, nullam ibi moram traxit, viſit tantum, iterque proſecutus eſt ad conſpectum Modoni opidi Venetorum Coloniæ, portum ingreditur, qui *Longus* dicitur, atque alias *Sapientiæ*. Turcarum claſſem Veneta claſſis ingens, duce Antonio Grimano primario viro, alias bene fortunato ſubſequitur ſemper. conferre manum Turcæ nunquam ſunt auſi, terræ vicina ſemper tenent; litus aſſidue terræ proximi abradunt. ad milliare duodecim ab oppido Modono, Gionzium portum claſſis Turcarum ingreditur. ibi aliquamdiu præ timore Venetæ claſſis, quæ ſemper aderat immorata, dicitur tandem pridie Calendas Auguſti Gionzio exiliiſſe. eam impetere Venetæ naves plæræque incipiunt. Fugere Turcica videtur claſſis, pauci primos bellatores Venetos ſequuntur ad pugnam. Andreas Loredanus bello maritimo vir egregius, claſſem reliquam auxilio affuturam, ſi grandiores naves impeteret, exiſtimans, grandiori navi, qua ſtipendia militaria portabantur adnixus, navim ipſam ſeque ac duas galeras, quibuſcum manum conſeruerat, ſeſeque Turcicæ navi connexuerat, igne ſuppoſito combuſſit, neque ex cæteris tota claſſe quiſquam unquam accurrit, ut ſaltem eos qui ſe ab igne in mare dejiciebant, in ſuas naves tollerent. Ita Lauredanus, virique quicunque fortes illum ſecuti ſunt, interiere, non tamen inulti. multo namque majus damnum hoſtibus intulit, quam patriæ. grandioris navis caſu perculſi Turcæ, in terram deſcendunt, minores naves deſerunt, nec illos tamen Veneti inſequuntur. Ita per inertiam ducum, & ſortem quæ ſeſe obtulerat, Veneti amiſere, & reliqua Turcarum claſſis exitium imminens evaſit. Ad naves igitur redeunt Turcæ derelictas, iterque ſuum capiunt, eorum Principe terra ducente centum viginti millium Bellatorum exercitum. Hæc habeto, quæ nuper ad Curiam allata ſunt. Et vale. Madrito. III. nonas Septembris, MCCCCXCIX.

EPIST. CCX.

Quid Turca ceperit. quid minetur. quid trahant Chriſtianorum diſſidia. it Mediolanum Gallus.

P. M. A. M. Archiepiſcopo Granatenſi.

TUrcarum Principem cum centum viginti millibus armatorum exercitu terreſtri, mari vero claſſe ingenti Græca littora, quæ Venetæ parent Reip. infeſtaſſe, alias ſcripſimus. Nuper autem à diverſis & aliæ partibus epiſtolæ ſunt allatæ, quibus à portu Gionzo, & nautico illo levi certamine, quo Turcica navis grandior, è noſtris duæ Galeaceæ interierunt incendio, in Achaiam Turcas adnavigaſſe mari terriſque Lepantum ac Patras impetunt, ſepiunt, quatiunt, expugnantque illico, quia imparatas reperere. Demiſſo dehinc exercitu, Biziancium refferunt, eum rediiſſe. aſt irato animo, inquiunt. in ſequentem æſtatem ad inceptam in Venetos provinciam non minores copias paraturum. Vide quid noſtra pariant diſſidia. Barbaris datur his artibus noſtræ jacturæ copia. Venetorum ingluvies & Ludovicus Sfortia, qui Turcas in Venetos ſtimulavit iracunda verſutia, totum orbem exagitant. Pœnas luit jam concitatæ barbaræ gentis in ſanguinem Chriſtianorum Ludovicus. aperiant, ſi quibunt,

quibunt, nunc oculos Veneti, erigantque aures ad venturum Gallicarum tubarum clangorem, quando illos ſibi finitimos habent. Ut novos ſibi mores Galli induant oportet exoptent. ipſi viderint. Per eoſdem nuncios tabellarios ſcribitur Ludovicum Aurelianenſem Gallorum Regem Mediolanum, ut urbem tantam nuper habitam pacet ſedetque fuiſſe profectum. more triumphantis ſuſceptum fuiſſe inquiunt. Ex animóne, an fictis vulgi clamoribus, non eſt noſtrum quærere. abſtinere vero, quin doleamus, niſi Galli, eſſe Galli deſierint, minime noſtri eſt arbitrii. Forte aliter ſeſe gerent, in tantos cives, quam ſit inſitum illis in victos exercere. De his hactenus longioribus. hoc aliud habeto. Curia movebitur propediem, ne nos ex nimia ſeſſione torpor fatiget. Granatam ad vos ſumus profecturi. Ergo vale interea. Madrito. XII. Calend. Octobris, M CCCC XCIX.

EPIST. CCXI.

Granatam venit Regina Neapolitana Regis ſoror. Quid petat. Arcanæ concurſationes ex Gallia in Hiſpaniam.

P. M. A. M. Bernardino Caravaialo Cardinali Sanctæ Crucis.

NUllas à me literas jam diu te habuiſſe conquereris. fateor id quidem. Cannabem ad contorquenda ſtamina defuiſſe cognoſcito. relatu dignum nihil occurrit. quæ vero popularia ſunt, tuis popularibus ſcribenda relinquo. quæ ſcribere nunc queam, accipito. Maderito, quod vulgus vocat *Madrit*, in nova Caſtella, à Toleto millia paſſuum triginta ſex noſtri Rex & Regina Granatam Septembri menſe profecti, Parthenopœiam Reginam Catholici Regis noſtri ex utroque parente ſororem, cumque illa Cardinalem Aragonum, uti decuit, ſuſceperunt. Scis hujus Reginæ filiam, ex Ferdinando I. Rege illius nominis, Neapolitano, Fernandi juvenis alterius nepotis relictam, agere viduam. Noſtin' & Federicum Fernandi I. filium, qui nunc Regno potitur habito, quod nullos reliquerit Fernandus juvenis ex fratre illi nepos hæredes, filium habere, qui & ipſe *Fernandus* nuncupatur. Calabriæ Ducem more familiæ illius, quæ ſucceſſores in Regnum primogenitos, ipſis viventibus, Ducatu Calabriæ, quæ quondam *Magna Græcia* dicebatur, inſigniunt, ut viduæ filiæ detur hic Fernandus adoleſcens Calabriæ Dux in maritum, noſtrorum Regum aſſenſu, Regina mater exoptat, quærit, inſtat. noſtri Rex & Regina rem differunt. latere aliquid magnum ſuſpicamur. non deſunt qui cogitent verſari animo Ludovici Aurelianenſis Gallorum Regis, velle Neapolim à Caroli Regis manibus ereptam, repetere. neſcit namque ſtare loco Gallus, quietis impatiens, concurſationes quaſdam arcanas ſentimus. Amanti filiæ Reginæ de connubio verba dantur. Expectat ſollicita, quid fata ferant. Cur Rex hæc in diem ducat, non intelligit. Tu vale. Granatæ Idibus Novembris, M CCCC XCIX.

PETRI MARTYRIS A. M.

EPISTOLARUM

LIBER TREDECIMUS.

EPIST. CCXII.

Albaiſinenſes deficiunt in urbe Granata. quid inde.

P. M. A. M. Cardinali Sanctæ Crucis.

EX urbe Granata ſuperioribus diebus breve ad te ſcripſi epiſtolium, quia majoris mihi tabellæ implendæ, materia non occurrebat. menſe Novembri Reges Curiam univerſam, Hiſpalim deportavere. Ibi agebamus, quando in Albaizino Granatæ parte montana, quæ ſuper eminet urbi, bellatorum hominum populoſiſſima ſeditio, talis coorta eſt, ut prætorium militem, deficientibus telis, ſecuri impacta, Albaizinenſes peremerint, ſceptrumque Magiſtratus inſigne, quod manu geſtabat, in eum perfregerint. His auditis, ex univerſa Bethica, præſidia jubent acciri militaria. Illi patrati facinoris conſcii, ut malo malum adderent, turmatim graſſati ſunt, per dies aliquot, quoſvecunque obvios trucidabant. Chriſticolæ, qui partem urbis inferiorem incolebant, in ſummo diſcrimine verſabantur, ni duorum ſeneſcentium, Archiepiſcopi & Tendillæ Co-

mitis, quibus Reges urbis gubernaculum tradiderant, prudentiæ obſtetiſſet, in ferrum flammaſque omnes iviſſent. Albaizinum ſecernitur mœnibus à civitate. mœnia illa Comes ita cuſtodibus munivit, ut deficientium conatus repreſſerit. Antiſtes vero, quia ob ſanctitatis opinionem omnibus erat gratus, ſeſe medium inter ſeditioſos conjecit, primorumque animos, tum ſpe, tum metu propoſito, pacavit. pœnitentia igitur ducti, veniam implorant. Res hoc in ſtatu eſt. quæ ſuccedent, intelliges. Vale. Hiſpali. Calend. Martii, M D.

EPIST. CCXIII.

Galli Mediolano ejiciuntur. Ludovicus ſuſcipitur.

P. M. A. M. Suo Comiti Tendillæ.

NUper ad nos celeres tabellarii attulerunt, Ludovicum Sfortiam, Helvetiorum quinque millium comparata manu, ex Germania in Ducatum Mediolani proſiliiſſe, à civibus vocatum, qui Gallorum ferre nequeunt inſolentias. Jacobum Trivultium Rex gubernatorem reliquerat, in Galliam regrediens. hunc pati nequivit adverſa factio, ejectus urbe, vix evaſit. fugantur & Galli omnes. in caſtellum ſe recipiunt multi. Ludovicus urbem ingreditur, lætis animis uterque frater à civibus ſuſcipitur. vulgus fortunam ſequitur. Qui paulo ante terga vertentem laceſſebat opprobriis, modo tollit ad aſtra. Novariam urbem adhuc Galli retinent, arceſque omnes. Veneti à fœdere Gallorum non diſcedunt. propterea non vivimus integra ſpe. noſtri tamen Reges, qui nollent Gallos fieri potentiores, nequeunt temperare à lætitia. Hujus rei eventum exſpectamus. Vale. Hiſpali. III. nonas Martii, M D.

EPIST. CCXIV.

Venditur Ludovicus ab Helvetiis. capitur Aſcanius. Gallis traditur à Venetis. quid erraverint in hoc Veneti.

P. M. A. M. Suo Comiti.

OFficio funguntur ſuo res humanæ. verſatilis hæc rota mutare naturam non intendit. oſtendit fortuna Ludovico Duci Mediolanum, oſtendit tantum, ad majorem ipſius calamitatem. venditur miſer ab Helvetiis, quos conduxerat. in Galliam vinctus infelix ductus eſt. Sed audi, quonam pacto res evenerit, ut quam incerti ſint belli exitus, intelligas. Stabant ſignis oppoſita ſigna, ut in agro Novarienſi, Ludovici & Gallorum acies inſtructæ, confligerent, quando perfida Helvetiorum phalanx, quæ Ludovici ſtipendio militabat, è turba militum, ad pugnam paratorum, impudens crudeliſque animo ceſſit: *nolle ſe*, inquiens, *gladii aciem in patria, quæ ex adverſo vexilla cernebat dirigere.* Helvetios namque & Galli conductos habebant. Ita impotens effectus Ludovici globus, pugnæ ceſſit. Ludovicum Gallis tradidere. hæc circiter idus Aprilis allata ſunt. In quintum inde diem, malum malo additum accepimus, Aſcanium utpote fratrem ejus Cardinalem Vice-Cancellarium fugam, Romam verſus, audita ſtrage, captantem, quamvis Alexandro Pontifici, qui & ipſe Gallos excitaverat, parum fideret, in Venetorum manus cecidiſſe affertur. Et quod gravius eſt, Gallorum metu perculſos Venetos, Gallis Aſcanium, tanquam ovem ad victimam, tradidiſſe; minitatos fuiſſe Gallos, *ſe bellum ipſis indicturos* aſſeverant Veneti. In Galliam & miſer Aſcanius ſub tuta cuſtodia trahitur. Obcæcantur indies magis ac magis, uti video, Veneti. Quiſnam liberatos ab omni metu Gallos, ô Veneti, frenabit, ne vos impetant, quamcunque cauſam nacti? liberos jam illos, tradito Aſcanio, effeciſtis, quem ſi evadere incolumem, vel diſſimulanter permiſiſſetis, obicem habebatis egregium, quo intra limites ſuſpenſoſque ac timidos, immo & vobis obſequentes Gallos efficiebatis. Helvetios vero ajunt ex fœdere Ludovici venditi, ſeptuaginta millium nummorum aureorum pretium poſtulare. Hoc, inquiunt, palam & aperte fieri. Nec illos tantum facinus ea petitione fateri erubeſcere, ſed perfricata fronte, ni præmium Galli promiſſum præbuerint, illis ſe vindicaturos minitantur. Vale. Hiſpali XIV. Calendas Aprilis, M D.

EPIST. CCXV.

Quæ pœna Granatenſibus. Quid Alpuxarrenſes. It ad eos Rex. quo exercitu: & quibus ducibus. Quid actum: Quid Ogigiar oppidulum.

P. M. A. M. Suo Cardinali Sanctæ Crucis.

SCripſi ad te alias, purpurate Præſul, quid Albaizinenſes eminentioris Granatæ urbis partis incolæ, patrarunt. ob admiſſum facinus Lex eſt illis propoſita, utrum ſupplicium malint an baptiſmum. Ad Chriſtum converſi ſunt omnes, Regibus id ſuadente Archiepiſcopo Toletano, ne perirent. Tu vero, inquies, hiſdem in ſuum Mahometem vivent animis, atque id jure merito ſuſpicandum eſt. Durum namque majorum inſtituta relinquere?

quere; attamen ego exiſtimo, conſultum optime fuiſſe, ipſorum admittere poſtulata. paulatim namque nova ſuperveniente diſciplina, juvenum ſaltem & infantum atque eo tutius nepotum, inanibus illis ſuperſtitionibus abraſis, novis imbuentur ritibus. de ſeneſcentibus, qui calloſis animis induruerunt, haud ego quidem id futurum inficior. Hæc impræſentiarum commoditas aſſurgit, ubi fatuus ille ſeductor Mahometes colebatur, Chriſti nomen, dulcibus illuſtrabitur cantibus. ubi exoſum hactenus & ſtomachoſum erat Chriſti Legem velle audire, ibi poſthac per pulpitarios Oratores ſublatis vocibus licebit tuto illam diſcutere. Verumenimvero audi, quid iſta pepererint prima facie tremebunda. Montani Alpuxarrenſes, qui nivales montes incolunt, quamprimum Chriſti præcepta ſubiiſſe Granatam urbem, ejus Regni caput acceperunt, ne idem ipſis accideret veriti, turbatis animis, & montium etiam, qui paucis in locis ſunt pervii, natura freti, deficiunt. De Franciſco Ximeno Archiepiſcopo Toletano, qui ſuaſerat, ut ea Granatenſibus Lex proponeretur, cuncti murmurabant, ejus defectionis fuiſſe cauſam jurgioſe blacterabant. It ad eos Rex coactis ex univerſa Bætica octoginta millibus peditum, equitum autem quindecim millium, belli ſtrenuos duces, per diverſa præmittit. Rex ipſe frontem hoſtium, montiumque fauces, qua planitiem ſpectabant Granatenſem, aggreditur à tergo illos, qua jacet inſigne oppidum Andaraxium, Lerini Comes, Navarræ quæ in Cantabris eſt, Comeſtabilis, id eſt, magiſter equitum, adoritur, vincit, proſtrat, ſternit, trucidat innumeros. oppidum univerſum diſturbat. Almeria civitas eſt munitiſſima, quam ſimul & Baciam cum Guadixio ceperant, maritima eductaque eſt in Herculei maris litore, in horum nivalium montium radicibus ſita: ea in ſummo fuit diſcrimine, tum quia imparatos reperit, ſine ullo militari præſidio, cives iſta ſeditio, tum quia Marchenam Alhamillamque, duo montana oppida, urbi vicina jam defectores ceperant, ad Almeriamque impetendam, jam ſe accingebant. Aſt ex Murtia quæ Regni Novæ Carthaginis caput eſt, cum auxiliis accurrit Carthaginenſibus, Petrus Fagiardus ipſius Novæ Carthaginis Dominus, qui ibi juvenculus adhuc, agebat cum nova nupta. Is non contentus Almeriam ab impetu hoſtium poſſe defendere, ad hoſtes venientes proficiſcitur. quater una die illos profligat, oppidaque ambo Marchenam Alhamillamque, de ipſorum manibus eripuit. Rex vero, quia ipſe fuerat caſtrametatus, unde minime hoſtes ſuſpicabantur, exercitum per callidos ſpeculatores, per quoſdam anfractus invios, ad culmina montium ducit, tranſilit in hæſitantes, diſcurrens quædam noſtrorum juvenum aulicorum copia, conſtructos eorum aggeres diſrumpunt, obvios quoſque trucidant. Langiarorum ejus plagæ natura ac arte munitum oppidum, & ſi arx aliquantiſper obſtiterit, ſeſe dididit. baptiſmum & ipſi, ne pereant, paciſcuntur. Ita felicibus avibus Rex Hiſpalim ad nos nudius quintus rediit. Eſt Ogigiar ab urbe Granata oppidum, tria tantum milliaria diſtans. mira fuit rabies oppidanorum. fere omnes interiere gladiis pugnando acerrime. Ex illis plerique inermes, cum noſtris armatis, & cataphractis, conſeruere, ac multos è noſtris militibus confodere, priuſquam ſuccubuerint. qui fuere ſuperſtites, & ipſi vicinorum exemplo baptizari optaverunt, ne meritas pœnas luerent. Succincte iſta volantique dextra, quia petaſatum ſentio eſſe tabellarium, tibi ſignifico atque eadem ſero. Vale Hiſpali. XVII. Calend. Auguſti, M. D.

EPIST. CCXVI.

Moritur Princeps Michaël. quæritur diſpenſatio pro altera filia danda Emmanueli viduo. Catharina quarta filia datur Angliæ Principi. Philippus gener & Ioanna filia acerſuntur ad hæreditatem.

P. M. A. M. Suo Cardinali Sanctæ Crucis.

SEdatis rebus Granatenſibus, Catholici Rex & Regina noſtri, proficiſci Granatam conſtituerunt, ut à laboribus & aſſiduis itineribus menſes aliquot ibi pedem figerent. Circiter Idus Julias eo advenerunt, ſed infauſto ſidere. periit inter ipſorum manus XIII. Calendas Auguſti omnis eorum ſpes poſteritatis maſculinæ, infantulus, inquio, Princeps Michaël ex Emmanuele Portugaliæ Rege & eorum filia nepos, quæ in Auguſta Cæſarea ipſum Michaelem pariens, naturæ conceſſit. Scis namque poſt Joannem Principem unigenitum, Margaritæque abortivum nullum relictum fuiſſe, illis alium, præter filias, hæredem, atque ex primogenita, infantulum hunc exortum. Exſpectant etiam à Pontifice, ut eidem Emmanueli ducere Mariam ex natabus tertiam priſcæ ipſius uxoris ſororem liceat. noſtris namque Legibus noſti cautum eſſe, ne duas quiſquam ſorores ſibi uxores habere queat, inconſulto Pontifice. Ut variis tibi caniſtrum floribus impleam, advertito & aliud: Catharinam de filiabus quatuor ultimam, Brittanni Regis filio primario deſponderunt. Atque iterum aliud,

aliud, ne de menſura conquereris, accipito, Joannam filiam Philippo Burgundo Auſtriæ Archiduci, Flandriæ in Belgio Comiti, uxorem datam, cum viro, ad Regnorum tantorum ſucceſſum, accerſunt. miſſi ſunt ad hoc celeres tabellarii. Huic namque Jus Regium obvenit hæreditarium, cæteris qui præerant vita functis. Hujus infantuli Michaëlis mors, acriter proſtravit utrumque avum. Jam non ſatis æquo animo tot Fortunæ alapas ſentiunt. Unde perturbatrix hæc rerum mortalium, inter tot applauſus, tot rugas contrahat, inter tot ſata læta, tot tribulos ſpinaſque conſerat, obſtupidi mirantur, diſſimulant tamen tenebras mentis pro viribus, & ſeſe lucidos ac fronte ſerena populis oſtendunt. quid autem lateat, non difficile conjectatu eſt. Vale. Granatæ. IV. Calendas Auguſti, M D.

EPIST. CCXVII.

Quam inaudito caſu Modonum Veneta capiatur, in Græcia à Turcis. capiturque Coronum municipium. Quid pariant Chriſtiana diſſidia.

P.M.A.M. Petro Fagiardo Novæ Carthaginis Domino, diſcipulo.

GEneroſo te fortique animo Maurorum conatus cum præſidiis Carthaginenſibus repreſſiſſe, per Almerienſium literas, qui ſe in ſupremo fuiſſe diſcrimine ſemi adhuc tremuli balbutienteſque fatentur, didicimus. perniciem ſuam palantes ad horam exſpectabant. Hi ſcribunt, eodem te die hoſtes quater aperto Marte profligaſſe, Marchennamque atque Alhamillam Juris Almerienſis oppida munita, te referunt reſtituiſſe. Captum namque præter Marchennam ſolam arcem utrumque ajunt. res hæc tibi ſummo decori datur, mihi vero, qui te inſtitui, non parvo eſt ornamento. Cedere, inquiunt, qui bene interpretantur, huic tuo facinori præclaro, ducum aliorum geſta, tum quia non minus clarum, tum quia tu adoleſcens, Martique nuper natus, è cunis pene exiliens tete ita geſſeris, ipſi vero veterani ſint, diuque exercitati. Faxit Deus, uti indies magis ac magis hujuſcemodi de te, ac majora ſentiamus. Petiſti à me aliquando, ut te meis literis ad ſcribendum impellam, ne ſermo Latinus, quem non inculte complexus es, ex diſſuetudine in te pereat. obſequar tibi, moremque geram poſthac animo libenti. Tibi egregio Duci, quæ ab Oratoribus exteris, in Curia verſantibus, de Principum alienigenarum geſtis, ex eorum commercio, in dies magis intelligo, ſignificare intendo: Dum interea præcipue Granatæ apud Comitem meum Tendillæ, & Archiepiſcopum ſenes, & ipſos eruditos, ago, ad quos abſens ſcriptitabam. Ad præſens igitur, licet auditui non bene ſapidum, hoc habeto. Turcarum Princeps Helleſponto claſſem eduxit ingentem. Ipſe vero, exercitu coacto terreſtri numeroſiſſimo, mari terraque Modonum Venetorum coloniam in Græcis litoribus impetit, diu obſidet, capit tandem. Sed infelicem audi caſum miſerandumque in fatorum nuper penetralibus adſtructum, minime notum hactenus in re bellica. Modonenſes obſeſſi tormentario carebant pulvere, quoniam in hoſtes innumeros projecerant æneos, ſaxeos, ferreoſque globos. per obſidentem Turcarum claſſem navigiola, quæ indigentiam Venetis aperiant, dimittuntur, evadunt. O inauditum calamitatis genus! qua ſalus exſpectabatur afflictis, ea internicies oborta. petita per obſeſſos ad unguem importantur. Turcarum findunt claſſem miſſæ triremes, vento in puppim exſpectato, portum capiunt. Illis ad mœnia vectis intra portum, publico ſtatuitur edicto, ut quicunque pulveris ejus cadum è triremibus detraxerit, auream aſſequatur dragmam, quæ eſt ducatus. ſuperveniebat namque Turcica claſſis, ut triremes ſubſidiarias aut caperet aut adureret; illa inſequebatur. Turcarum Imperator claſſiariis ducibus necem fuerat minitatus, ni triremes illas raptarent, quas per tot navium multitudinem tranſvolaſſe, permiſiſſent, ducum incuriæ atque inertiæ trajectum triremium adſcribens. edicto præcepto milites, lucri cauſa, murales deſerunt ſtationes. E muris qua Turcarum exercitus deſpici poterat, præſidiis vacuas eſſe ſtationes quidam proditores innuunt, excuſſis manibus chlamydibuſque rotatis: ut facto impetu accedant Turcæ, parietibus ſcalas admoveant, ſigna dant. Muros Turcæ impetunt, deſertas reperiunt ſtationes. ſcalis innituntur. ingreditur multitudo ingens. oppidum capitur. fit miſeranda cædes. nullus quin trucidatus aut captus fuerit, ductuſve ſervus, evaſit. Lætus ea victoria tumidus atque inſolens Turcarum princeps, redit Bizantium. Ex itinere Coronum, illuſtre in Corinthiaca Græciæ provincia, oppidum, vicinorum calamitate, ac Turcarum minis perterritum ſeſe dedidit. Ita hoſtium, noſtra deſidia, vires evaleſcunt, noſtræ vero hebetantur. Vale. Granatæ. V. Calendis Octobris, M D.

PETRI

PETRI MARTYRIS A. M.

EPISTOLARUM

LIBER QUATUORDECIMUS.

Epist. CCXVIII.

Altera è filiabus Emmanueli deſpondetur. Catharina dotalia parantur. dividunt inter ſe Regnum Neapolitanum Gallus & Hiſpanus. ſpicatum mittitur Federicus Rex infelix. Quare hoc fecerint Rex & Regina.

P. M. A. M. Cardinali Sanctæ Crucis.

AD Emmanuelem Portugaliæ Regem ductam fuiſſe uxorem, tertio Regum genitam, *Mariam* nomine, hinc pridie Calendas Octobris abduxerunt, Medicus tuus Tiraſonenſis doctor Carraſconus, quem hic apud Reges habebas, eo tempore rerum tuarum procuratorem, ad te ſcripſiſſe mihi retulit. Propterea mihi cura non fuit, de illis tunc mentionem facere. nunc autem, quia neminem hic video ex tuis familiaribus, quæ ferveant à me accipito. Catharinæ de filiabus quatuor, quæ matris uterum ultima clauſit, dotalia parantur. ad ſponſum in Britanniam ducetur propediem, qualem tantorum filiam Regum decebit, uti ex Regis audio penetralibus, dimittent. Hoc eodem tempore, ut intelligas quantum ſit rerum culmini parum fidendum, eja, expergiſcimini fortunæ filii, expergiſcimini, argumentum veſtræ fragilitatis ab hoc exemplo colligite. Hinc miſeræ Reginæ, Regis ex ſorore neptis, nuptiæ diſturbantur. Hinc mater infelix, ſe fruſtratam voto reperit. concurſationes illæ quas ad te ſcripſi alias (ni fallor) hoc portendebant. diviſerunt ſibi partibus, ajunt, æquis Neapolitanum Regnum Gallus & Hiſpanus. *ſpicatum* (ut eſt in Hiſpano proverbio) Federicus eat, contumque & cucurbitam quæritet, ambo icto fœdere conſtituerunt, ut civitatem ipſam Regni caput Neapolim, cum univerſa Campania Gallus, ut Apuliam Calabriamque Hiſpanus capiat, pacti ſunt. Facile factu puto, ut infelix Federicus Regno ſpolietur. Catellus namque ſolus, duobus famelicis leonibus, haudquaquam potis erit obſiſtere. Hic forſan, purpurate Præſul, mirabere, cur affinem Federicum ita iri perditum patiantur. Regis namque eſt, ex Ferdinando I. ipſi patrueli, minor nepos, ſed quæ referant, ne culpæ illis adſcribatur, habeto. Inquiunt interrogati Rex & Regina, *ſeſe totis viribus, per nuncios, per celeres tabellarios, per religioſos viros fuiſſe conatos actitare, ne Ludovicus Aurelianenſis Gallorum Rex impetere Regnum Neapolitanum, pararet.* Inquiunt, *nixus eorum fruſtratos omnes, neque id ab ejus animo divellere unquam potuiſſe, propoſito etiam tributo, quod ſe pro Fœderico, tanquam vades perſoluturos, ni Fœdericus annuerit, pollicitos fuiſſe* dicunt. *Cum igitur prudentes Neapolitanum Regnum ad Gallorum manus propediem eſſe venturum proſpicerent, quia ipſi nequeant, quales optarent ferre ſuppetias, quod maxime diſtent: è duobus incommodis alterum,* ajunt, *ſe minus grave delegiſſe,* ut ſcilicet *dimidiam ipſius Regni partem aſſequantur, ne in Gallorum poteſtate univerſum cadat.* facilius namque ſe ſperant, eam partem, quam ſibi Galli ſortiti ſunt, habituros aliquando, quam ſi univerſum Regnum occuparint. utcumque ſit, arma parantur; quibus ni monitus ceſſerit Fœdericus, illata vi cogatur abire. ex proximiori tu, qui Urbem, Regno vicinam, inhabitas, aliquando videbis, & infelicis Regis, optimi quidem viri, miſereberis. Vale. Datum Granatæ. XIV. Calendas Martii, MDI.

Epist. CCXIX.

Diviſio Regni. Fœdericus in Galliam abit. Ferdinandus ejus filius adoleſcens Tarentum ſuſtinet. Rex uterque coronatur, Gallus & Hiſpanus.

P. M. A. M. Petro Fagiardo Novæ Carthaginis Domino, diſcipulo.

SOlent veteres moloſſi de catellorum faucibus juvenculorum eſcas abripere, non autem anniculus graveſcenti. *Quorſum iſthæc* inquies, *comparatio*? donec veterem novamque Caſtellam, Curia, cujus ego perpetuus incola ſum, tenebat, cupidum Tendillæ Comitis, cujus ego ductu in Hiſpaniam me contuli, ingenium, crebris implebam ſigni-

ficationibus, alteriuſque ſeneſcentis Archiepiſcopi Granatenſis, una demulcebam. Vivunt namque duo hæc Comitis & Antiſtitis corpora ſub uno ſpiritu, tanta eſt tamque efficax inter ambos amicitia. Nunc vero cum illos habeam ſingulis horis ante oculos, vivaque occurrant voce, coram pertractamus, ad te propterea juvenculum, à fere decrepitis, ſermo noſter poſthac convertetur, hac tamen lege, ſi te novero rerum exterarum eſſe non minus cupidum, quam ſis animoſus fortiſque animi. Magnanimus namque maternum avum, tui nominis egregium bellatorem referens, fuiſti ſemper. Capito igitur, quæ nuper allata ſunt ex Italia. Gonſalus Fernandus Aquilaris Cordubenſis, tibi amicus, qui una cum Venetis Fernando juveni regio nomine ſuppetias in Regnum Neapolitanum quondam tulerat, quibus auxiliantibus Carolus Francorum Rex, Regno terga dedit, cum præſidiis militaribus iterato miſſus in Italiam, eam Regni partem, quam noſtri Reges cum Ludovico Aurelianenſi Gallorum Rege pacti ſunt, amplexus eſt, Apuliam utpote Calabriamque, Siciliæ citra Farum finitimas provincias; urbs autem ipſa Neapolis cum univerſa Campania Gallis obvenit. reſtitit aliquantiſper Fœdericus; ceſſit tamen. in Galliam profectus eſt. Fernandus vero ipſius Federici primogenitus, qui poſt patris obitum, Regni habenas exſpectabat, licet vix adoleſcat, Tarenti adhuc ſeſe tutatur. at cum necunde auxilia ventura cernat, ut ſeſe dedat, oportet. Alexander vero Pontifex Maximus, ad quem Regni feudum attinere inquiunt, ex inſperato requiſitus ab utroque, ſcilicet Gallo & Hiſpano Regibus, Regem tali novitate ſurgente propere, ſtupidus utrumque coronat: vel invitus, veritus amborum potentiam. Hæc habeo quæ tibi referam impræſentiarum de rebus exteris, noſtratia vero genitor tuus, qui Reginæ lateri ſemper inhæret, genitoriſque ipſius familiares, tui amantiſſimi, qui te colunt & obſervant, ad te crebro, me interdum neſcio ſcribunt. Hanc ego curam illis relinquo. Vale. Granatæ. III. Calendas Maii, MDI.

EPIST. CCXX.

Recuſarunt claſſem Hiſpanam Veneti in re Modonenſi. capitur Ceſalonia. Mitylene inſula fruſtra oppugnatur. Claſſis Gallica ingloria naufragatur.

P. M. A. M. Petro Fagiardo, Novæ Carthaginis Domino.

Tenes, ut arbitror, quæ tibi de capta Venetorum colonia Modono ſignificavi. amiſſam fuiſſe Venetorum partim incuria, partim ſuperbia, plærique immurmurant. Ajunt namque, *oblatam claſſem noſtram, quæ ſub Gonçalo Fernando ad Regni tutelam vagabatur ſemiocioſa, recuſaſſe, ne quiſquam ejus gloriæ, quam in manu ſe habere putabant, particeps efficeretur.* At Venetos audivi conquerentes de noſtrorum inertia, qui acceſſum diſtulerint. utcunque ſit. in prædam data eſt miſera urbs, uti jam ſcripſi: nunc vero advertito, quæ deinde geſta ſunt. In Adria magni maris Jonii ſinu multæ jacent inſulæ, *Cyclades* appellatæ. His majore ex parte, quia maritimo ſtudio Principes omnes ſuperant Veneti, imperitant. Samon inſulam, *Ithacam* Ulyxis quondam patriam, Dulichio proximam, quæ nunc eſt *Ceſalonia*, & ad Helleſponti pene fauces: Rhodiis vicinam Mitylenen: Turcæ poſſidebant utramque; armis Veneta ſæpe claſſis impetiit: At ſæpius Cephaloniam. quare Gonſiſalvus noſter Fernandus, cum præſidiis Hiſpanis, quæ per ea maria poſt Regni diviſionem ocioſus ductitabat, Ceſaloniam una cum exercitu Veneto impetiit, oppugnavit, cepit, non tamen ſine gravi noſtrorum incommodo. ferro namque oppugnando multi, alimentorum penuria, & aëris contagione plures interierunt. Venetis ex Regum mandato, inſulam reliquit. Veneti vero Gonſalum Fernandum præclaris, qualibus decuit inſignem bellorum ducem, donavere muneribus. paucos poſt dies eandem ſumpſere Galli cum Venetis contra Mitylenem provinciam, multa magnaque utrimque navigia coëunt. numeroſa claſſis inſtruitur. Mitylenem adnavigant, oppugnant oppidum, ſauciantur multi. rem deſerunt. re infecta Galli revertuntur. redeuntes maris iram experti ſunt. Qui ſanguinem honorifice apud Mitylenen effundere recuſarunt, freto abſorpti; vitam projecere inglorii. intra Cythereas namque rupes univerſa ipſorum claſſis rediens illiſa eſt. cum fortunis omnibus naufragio lacerata, obruta atque ſubmerſa interiit. ex omnibus pauci, ſcopulis innixi, evaſere. hæc ad te interdum deſtino, quando

ad

ad curiam iſta per tabellarios portantur : plærumque etiam ea differo, quia nuncii deſunt, qui ad te proficiſcantur, cum ſecluſus lateas, inter Carthaginenſia promontoria, ſcombros, cum nova nupta, vorando, ubi te vitam agere cum libris, & quando librorum te ſatietas ceperit, venatui indulgere te prædicas: quæ utraque laude digna judicamus. Vale. Granatæ nonis Junii, MDI.

EPIST. CCXXI.

Oratores pro Philippo. Quid agitetur. Catharina mittitur ad virum in Britanniam. Serra Vermegia rebellat. Alfonſus Aquilaris primas trucidatur cum multis. Mauri tandem cedunt.

P. M. A. M. Suo Cardinali Sanctæ Crucis.

PHilippum Burgundum poſt Michaëlis Principis obitum fuiſſe cum uxore Joanna per celeres tabellarios accerſitum, ſuperioribus ad te diebus ſcripſi, noſtræ religionis Cardo non infirme. Belgæ illi Heduique Bituriges ac Celtæ: & reliquæ gentes, quibus imperitat Philippus, ut eos deſerat minime patiuntur. At Oratores ab eo Joannaque miſſi ſunt, Archiepiſcopus Biſontinus, qui à teneris Philippum præceptor inſtituit, ac Filibertus de Vere. hos hic habemus, cum eis agitur, ut Philippo acceſſum perſuadeant. filiam namque non ceſſuram, quin maritum ſit ſecutura, non dubitant. ſe daturos operam Rex & Regina pollicentur, ut ab univerſis amborum ditioni ſubditis populis, profuturis Regibus, ſi priores ipſi naturæ conceſſerint, adjurentur. monere Oratores Reges videntur, ne Philippus adventum differat. Difficile factu proponunt, poſſe pacato unquam Hiſpanos gubernari: niſi apud eos prius diu Rex futurus verſetur, bono eſſe animo Biſontinus videtur. Hominem rebus conſulturum credimus. prudens eſt & ſui Principis amantiſſimus. ſe propediem diſceſſurum, ipſe mihi retulit. de his ſatis. ad alia veniamus. Catherinam ultimo natam, in Britanniam ad ſponſum Britanniæ Regem, ſervato ſatorum ordine, futurum, ex Halhambra arce regia V. nonas Maii dimiſerunt. in portu Clunio in Galezia, adhuc eſt in anchoris. proſperos exſpectant flatus. timet à longe maris occidui minas tenera puella, regiis delitiis, intra regias aulas educata. Pollet tamen animo, pro viribus fœmineis. viget ingenio & prudentia. Matrem præter cæteras ſorores æmulatur. aliud tertium accipito de montanis Serræ Vermegiæ, qui veriti, ne vetera Mahumeticæ Legis inſtituta deſerere cogerentur, defecerunt & ipſi velut Alpuxarrenſes. Hi ſeſe fortiter ſtrenueque diu tutati ſunt, locorum aſpera natura illis maximo fuit adjumento. Magnis noſtris exercitibus non modo obſtiterunt, ſed & ſtructas acies noſtras profligaverunt, ferieruntque ac trucidaverunt ex nobilibus plurimos. Alfonſum Aquilarium Gonſali Fernandi, qui res gerit Parthenopeas imperator egregius, fratrem natu majorem, potentem cordatumque inter Hiſpanos Optimates equitem auratum, primarium ducem, rei gerendæ, ſecuerunt hoſtes in fruſta, ita ut vix poſtea, cedentibus illis, inter mortuos dignoſci potuerit familiarium, clientum, ac fidorum amicorum apud eum ingens copia trucidata. nulli obvio pepercerunt, captivum ducere quenquam, aut ſervare, haudquaquam paſſi ſunt. renovatis copiis Mauros noſtri adſtrinxerunt. colloquium petunt fœduſque ineunt, ut in Africam eos trajicere Reges ſinerent, eis navigia, quibus tuto quirent transfretare, præberent. Ita natale ſolum avitaſque domos linquere maluerunt, quam noſtros ſibi mores induere. tanta eſt ab atavis & majoribus inſtitutionis aſſumptæ vis. Regibus haud ingratus fuit diſceſſus. Sic expurgari malo gramine terram paulatim, inquiunt. Nil ultra reſtat, quod impræſentiarum tibi ſcribere poſſim, ſignificare. Et ſero interdum iſta tibi porriguntur, quia raro à noſtris his terrarum finibus ad vos tabellarii volitant, & mihi de manibus plærique evadunt, quos me latet fore diſceſſuros. Vale atque animum contemplator meum, quando res deſit interdum. Granatæ v. Idus Junii, MDI.

EPIST. CCXXII.

Fit Cardinalis Didacus Furtatus Mendotius. Philippus gener exſpectatur. movetur autor, ut ſe apparet ad Soldanum Orator.

P. M. A. M. Suo Cardinali Sanctæ Crucis.

RUbro decoravimus galero, beneficentia ſummi Pontificis, tibique dedimus collegam, Jacobum qui Hiſpaniæ dicitur Diecus, Furtatum Mendotium, magni illius Cardinalis Mendotii Petri Gonſali ex fratre nepotem, Hiſpalenſem Archiantiſtitem ac mei Comitis Tendillæ, ex utroque parente, germanum. Is eleganter ſeſe ſub purpurea iſta trabea condit, ut non minus illam ornet, quam ornetur ab ea. pollet namque præſtantia corporis ac vultus dignitate. genus, mores, literarum peritiam, atque animi dotes illius tu noſti, qui familiam hanc de te optime meritam

ritam fatearis. Fuit namque tibi Petrus Gonſalus hujus patruus, ad Cardineum gradum tuum aſſequendum, non parvo adjumento. hunc jam rivum (ut ajunt) claudamus; alium aperiamus. meminiſtin' me tibi ſignificaſſe Biſontinum Archiepiſcopum Filibertumque de Vere Philippeos Oratores, de ſuo in patriam diſceſſu me fuiſſe allocutos? dimiſſi ſunt, nec leviter donatus muneribus uterque eſt. De Philippi adventu ſpem reliquit Biſontinus. De Joanna ipſius uxore nihil ambigitur, ſi maritus advenerit. eſt namque mariti amantiſſima. licet tantorum Regnorum utriuſque parentis & aliorum, quibuſcum fuit enutrita, cupiditas minime moveret, ſolum viri deſiderium, quem ardentiſſime dicitur amare, illam attraheret. de me autem hoc habeo, quod tibi per hunc tabellarium brevibus ſignificem. à Regibus moneor, ut me ad iter orator futurus accingam, præparemque. necdum quid velint, quove me ſint deſtinaturi, aperuerunt. Vale. Granatæ. pridie Calendas Julii, MDI.

EPIST. CCXXIII.

Diſſident Hiſpani & Galli. ex quibus cauſis. iterum Autor collachrymatur Italiæ ruinam. de Legulejis. de Sophio. de autore ipſo.

P. M. A. M. Petro Fagiardo diſcipulo, Novæ Carthaginis Domino.

HEri forte fortuna apud genitorem tuum prandebam, quando ſermonem ad uxorem tibi novercam, dirigens, ſe miſſurum ad te nuncium aperuit. ſumpſi calamum illico, ut pauca quæ mihi ab Oratoribus Pontificio ac Veneto, quibus ſumma benevolentia devinctus ſum, recitata evenerint, tibi referam. In Neapolitano Regno lis coorta eſt inter Gallos & Hiſpanos. fovetur nunc veluti ſub gallinæ alis pullus exiguus; detegetur (ut arbitror) propediem latens ignis aliquis, qui totam denuo Italiam perturbabit. hinc emergit eorum diſſidium. duæ ſunt in Regno provinciolæ; harum altera vulgo *Baſilicata*, altera *Capitanata* nuncupatur. ambas Hiſpani, quia *intra fines ipſis ſortitos eſſe* inquiunt, amplexi ſunt tenentque. Galli *intra ſuos eſſe*, *ſibique conducere*, *maximeque ſibi opus eſſe* inclamitant. *Urbem Neapolim rei frumentariæ penuria*, *his duabus provinciolis amotis*, *ſemper laboraturam* conqueruntur. Inde namque priſci Reges Neapolis regiam ſaturabant. res in dubio eſt. Vetera Regni ſtatuta excutiuntur. conſuetudines quæritantur. intra Campaniæ fines, an Apuliæ fuiſſe intelligantur hactenus, reſecatur. Legum ænigmata cudunt. diſſolvuntur. libri utrimque à Leguleis convolvuntur. Sed quid iri perditum labores ſuos boni viri patiuntur, ubi agendum eſt armis? quid toga aut codicibus opus eſt? Non eſt veſtrum Leguleji de tanta re judicare. non ſtabitur veſtris promulgationibus. non vos magnarum rerum geſtores tanti faciunt. nollet Hiſpanus tantæ rei poſſeſſæ manum aperire. Ægre Gallus, quod ſibi expedire putat, deſeret, mordere ſeſe conviciis invicem utrimque duces incipiunt, venturos ad arma credimus. Hæc de noſtris rebus, quæ in alienis terris geruntur, longius tendo. Ab oriente referunt, *juvenem ignotum quendam in Perſas arma ſumpſiſſe*, *univerſamque jam Perſiam*, *Parthiamque*, *ac Mediam debellaſſe*, *cunctis orbis Principibus inde*, inquiunt, *illum minitari*. Sophium *appellari juvenem* dicunt, *generoſo magnanimoque animo pollentem*. hæc pauca in nube allata ſunt. Quid ſit hoc pariturum, neſcitur. Si res crebreſcet, tibi ſignificabitur. Aliud accipito perpendiculum, ut legandus ad longum iter capiendum me apparem, Reges imperant, quo, quidve cauſæ jus ſit, nondum intelligo. Vale. Granatæ. IV. nonas Julii, MDI.

EPIST. CCXXIV.

It autor ad Venetos, dehinc ad Soldanum orator.

P. M. A. M. Cardinali Sanctæ Crucis.

CIrciter Calendas Julias arbitror ſcripſiſſe ad te, me fuiſſe monitum à noſtris Rege & Regina Catholicis, ut me ad iter accingerem, nudius tantum tertius, quid velint quove deſtinent, aperuerunt. Venetias primum cum arcanis quibuſdam mandatis, ad tam inſignem Remp. mittunt: ad Soldanum deinde Babylonium, Ægypti, Syriæ, atque univerſæ Palæſtinæ, Idumææque Dominum, ut transfretem, imperant. Is ſe coacturum Chriſtianos omnes, ut Chriſti Legem abnegent, Mahumetemque complectantur, minitari dicitur, occaſionem nactus, quod Granatenſes populi, Mahometem ſuum deſeruerint: vim illis illatam fuiſſe putans. Id namque illi, Judæi, Maurique atque Hæretici eliminati à noſtris Regibus, perſuaſerunt. quid ultra datum ſit agitandum, longum eſſet recenſere. rem prius aggrediemur, ſucceſſus poſtmodum intelliges. Cras qui eſt dies Veneri aſſignatus, Iduum Auguſti

Auguſti dimittor. Utinam bonis avibus, per maris ac terrarum graves labores, & ingentia pericula, ſim univerſam percurſurus Europam, Aſiamque atque Africam, non intactas, ſi duces mihi Cælites habuero, relicturus. Fido cæleſtibus, aſſumo libens provintiam. Sapidum namque mihi ſemper fuit, allenigenas regiones peragrare. ſaturatur multo plenius humana mens videndo, quam aut legendo, vel audiendo. hæſitat namque ſemper, verane ſint an ficta, quæ legit aut auribus percipit noſter intellectus. quæ vero corporis inſpicit luminibus, lucida illi certaque ſeſe afferunt. Vale. Granatæ. pridie Idus Auguſti, MDI.

EPIST. CCXXV.

Significativa de diſceſſu ad legationem.

P. M. A. M. Petro Fagiardo.

PEtaſatus, ut vulgo dicitur, pedem habens in intipode, quem vos *ſtribium* appellatis, hac pauca exaro. ad Venetam Remp. ad Babylonium inde Soldanum, Orator deſtinatus à Catholicis noſtris Regibus jam diſcedo. Hæc eſt dies Idus Auguſti, qua, Deo duce, quicquid Chriſtiano licet pedibus terere, peragraturus ſum. Funde pro Martyre tuo inſtitutore vota, preceſque, ut incolumem illum ſervent referantque incolumem. Et vale. Granatæ. Idibus Auguſti, MDI.

EPIST. CCXXVI.

Quid autori acciderit intra Hiſpaniam.

P. M. A. M. Comiti ſuo Tendillæ ex itinere.

QUod mihi præmium expeditionis hujus ad rei exitum, cæli adſtruant neſcio. Initia namque laborioſa, formidoloſa, diſcriminibuſque plena omnia. Santius, Rodericus & adoleſcentulus Fernandus veteres mei tres, quos optime noſti, familiares, in itinere gravi morbo decidere. capitis gravedine tanta premuntur, admixtis urgentibus febrium ardoribus, num vivi ſint, an mortui, ipſimet non intelligunt. peſtiferas, ajunt Medici, eorum febres eſſe. In freneſim incidit jam Fernandus. quid ſentire debeam ut homo, tu ipſe videto. angit non minor anxietas ex aëris contagione. nuſquam applico me, ubi non peſte concidant. Prohibemur & multis in locis, urbes aut villas, tanquam morboſi intrare. Barchinona urbs præ cæteris peſſundatur. *ſemideſertam eſſe*, inquiunt. fixi ego pedem propterea in ejus quodam ſuburbano rure, à recto itinere ſemoto. Hæc pauca per hunc celerem tabellarium qui ab Urbe ad vos volitat, accipito. Vale. ex itinere. nonas Septembris, MDI.

EPIST. CCXXVII.

Significativa de perturbationibus & de oratione.

P. M. A. M. Archiepiſcopo Granatenſi.

QUibus afflicter perturbationibus, ex noſtri Comitis Epiſtolio, vir ſanctiſſime, cognoſces. Illa, *ut homo* ſentio, juxta illud Terentianum; ad hæc tamen perferenda mihi prodeſt non mediocriter noſtræ veterumque Theologiæ præceptio, qua *viro forti nihil eſſe debere ſub cælo durum* edocemur, *aquo nobis vivendum animo in mari medio, fluctuantibus ventis atque in tuto portu*, ſæpe legimus, ſi in tam duræ provintiæ prima fronte iſta proveniunt, quid fore putandum eſt in ipſius rei utero calceque? Hæc ſi evaſero, ſecundum ſibi locum, ab Ulyxeis erroribus mea hæc peregrinatio conſequetur. tu qui Deum tibi Cœliteſque omnes, ob morum ac vitæ ſanctitatem familiaris habere putaris, ut nos tueantur, orato. Et vale. ex rure Barchinonio IV. nonas Septembris, MDI.

EPIST. CCXXVIII.

De arce nova Salſæ. de ira Gallorum quid ſuſpicetur futurum.

P. M. A. M. Suo Comiti ex oppidulo Salſas Gallis finitimo.

NOn dubito quin meas habueris ex ſuburbano rure Barchinonio. apud Salſas à Gallis quondam dirutum oppidulum forte fortuna prandebam, Narbonam verſus progreſſurus. eò die, ecce Salinas tabellarius curſor, qui diſpoſitis equis, millia paſſuum centum & interdum amplius volitare uno die, quando deſtinatur, repertus eſt, advenit. Interea dum ad vos præcipitaturus equum mutat, hæc habeto. munitur arx hujus oppiduli muris pedum decem & ſeptem latitudine, calce, bitumine lapidibuſque robore miro, conſtructis, ſic ut ſuſtinere Gallorum impetus queant, ſi ſeſe moverint ad Hiſpanos fines perturbandos. ibi locata degunt præſidia. quid futurum ſit, neſcio. Ex præſentis rei adſpectu tormentis omnimodis fore, ut obſiſtere

ſiſtere queat, poteſt jure merito judicari. magnus eſt operariorum numerus, architectorum ingens cura, ſed non minore opus eſſe percipio. rugiunt namque, uti fertur Galli fremuntque ex diſſidiis inter eorum milites noſtroſque in Regno Neapolitano exortis. Pyrenæorum incolæ, Gallis finitimi pro certo habent inſurrecturos Gallos, provinciamque hanc *Roßilionis*, ut appellatis, impetituros. Rabidis namque fremere dentibus Gallorum Regem Ludovicum, ajunt, quod Carolus, qui ei ceſſit, Comitatum hunc cum oppido Perpiniano ſolverit, cauſas illi non defuturas ad bella movenda, ſuſpicantur. eſt namque à natura Gallus, pacis male amator. Vale. ex oppidulo Salſas IV. nonas Septembris, MDI.

Epist. CCXXIX.

Quid in reliquo itinere acciderit. Dux Venetiarum obiit. Hiſpani & Galli ſe invicem rodunt in Regno. Veneti lucrum ſperant ex diſcordia.

P.M.A.M. Archiepiſcopo Granatenſi & Comiti Tendillæ.

Ex quo in Celtis, qui Garumna flumine & Pyrenæis montibus includuntur, oppidulo Salſas dedit mihi ſeſe obvium volitator ille tabellarius Salinas, cui ad vos literas dedi, nullus mihi alius ad hanc uſque diem occurrit, quo Venetias urbem miraculo parem ingreſſus ſum. Catalanorum conſuli, qui hic aſſidet, has reliqui, ut eas ad vos, ubi primum per aliquem nuncium licuerit, deſtinet. quid ad uſque fines Hiſpanos Galliarumque initium perpeſſus fuerim, longo vobis ex itinere ſignificavi ſermone. Narbonenſem deinde ſummo cum diſcrimine Galliam percurri. extra urbem Narbonam, quia peſte flagrabat, pernoctavi, vix mihi jumentiſque meis alimenta reperiens. Avinionenſes vero, qui trepidi à peregrinis omnibus ſollicite cavebant, pontem nobis occluſere, tranſitum prohibebant. at quum literas oſtendi veſtras, oratorio titulo munitas, ut præteriremus, paſſi ſunt. neque id tamen ſine præſtito jurejurando, an Barchinonam aut Narbonem urbes infectas, vel oppidum aliud, quodque peſte contactum fuiſſemus ingreſſi. quid ſentire tum quirem, cum ſummo in diſcrimine, quotquot horis vitam duceremus, conjectamini, ubi tutum aliquod ſperabamus rejecti. tribus fidis familiaribus, quos habebam veteres, morbo oppreſſis, atque à tergo relictis, novorum hominum famulatu inſuetus, perturbabar animo, nec ſatis mihi plærumque fuit ad integrum ſolamen, fuiſſe philoſophatum, legiſſeque *contemnendas eſſe ſævientis fortunæ injurioſas alapas*. Patavium tandem ego incolumis tertio Calendas Octobris adii. ubi cum diem tantum commoratus, jumentis omnibus diſperſis, parvoque pretio venundatis, altero die Venetias adnavigo. ubi de novem galeaciis, quæ ad Orientem erant profecturæ, octo jam vela dediſſe comperi, eſſeque in Pollæ portu in Iſtria, hanc ultimam exſpectantes didici. confeſtim igitur advocari Senatores Venetos, ut illis à noſtris Regibus imperata referrem, efflagito. de Principe, qui nuper obierat, deligendo, ſollicitos illos reperi. mandatis expoſitis, ut me illico exſolvant, ne commodam eam quæ ſe offert navigationem amittam, peto. neceſſaria apparo. dum hæc ita geruntur, fervere acriter Gallorum Hiſpanorumque animos in Regno Neapolitano didici. putant Veneti capturos arma invicem propediem, ſperantque his alienigenarum diſſidiis, ſe citius rerum potituros. Valete duo miris virtutibus præditi ſeneſcentes. Venetiis in Calendis Octobris, MDI.

Epist. CCXXX.

De Interregno Venetorum. Quid cum eis egerit Autor. Quid Galli fremant.

P.M.A.M. Regi & Reginæ Catholicis Dominis meis.

Ut Latine, quæ memoratu digna conſpexero, retro ſcribam, veſtrum alter, Catholici Principes, cum me dimitteretis, imperaſtis. Uter hæc dijudicate, ſubridens quæ mihi dixerit alter, alter reminiſcatur. pars enim veſtrum ſermonem ſe callere Latinum exiſtimat, eoque ſummopere delectatur, propterea jocos inſerens, ſe lecturum alteri, quæ ſcripſero, ſenſuſque qualeſcunque fuerint, ſe patefacturum profitebatur. Ad rem igitur, Sereniſſimi Catholicique conſortes: omiſſis quæ mihi veſtro nomine peragranti acciderunt, quibus non decet ſublimes aures veſtras commaculare, ſcitote me pridie Calend. Octobris Venetias incolumem attigiſſe, atque de galeatiis, quas hoc tempore trajecturas in Orientem Orator Venetus vobis mihique diſcedere jam volenti dixerat, unam adhuc in portu, me, uti Venetus Senatus mihi retulit, exſpectantem, fuiſſe aſſecutum. ſe namque per tres tabellarios, veſtros utpote, ac ſui Oratoris Dominici Piſani, qui iſthic aſſidet apud vos, ſuam Remp. referens, fuiſſe de meo acceſſu monitos fatentur.

tentur. Venetos reperi, Catholici Principes, ſine Duce, qui paucis ante diebus quam ego illos adirem, exhalarat. in Comitiis quotidie de Principe ſibi eligendo conveniunt. de cujus electionis ordine modoque longius alias cum cæteris, quæ nunc prætermitto, eſt animus referre. Nunc ſciant tantum Senatores ipſos, ne diutius in Pollæ portu Iſtriæ octo aliæ Galeatiæ, quæ ibi hanc ultimam exſpectant, demorentur, acciri me illico feciſſe, audiviſſeque animo libenti, quæ mihi mandata ad eos, dederitis. non decidiſſe arbitror vobis è memoria illa, & grata eis fuere, & exiſtimo vobis aliquando profutura. adſunt namque à Ludovico Rege Gallorum Oratores, qui omni nixu conantur, à vobis Venetorum animos avertere. fremere dentibus ajunt oratorem primarium Gallum, quia nequeat per Venetorum ſuffragia conſequi, ut aperte vobis hoſtilitatem edicant; utque velint Gallis in Regno Parthenopeo contra veſtra præſidia ferre ſuppetias. Quid illis de veſtra ab atavis amicitia in eis, quid de fide, gravitate conſtantiaque veſtris in ſervandis promiſſis diſſeruerim, coram, ſi vivere dabitur, referemus. nolim intercipi meas literas. quia nequeunt iſta ſine alterius aliquanto præjudicio deliberari. In aliud igitur tempus iſta ſerventur. Quum primum dies craſtinus eluxerit, qui eſt nonarum Octobrium ſexta, ſum navim conſcenſurus. Deus nos comitetur, verentur multi, pelagi minas, ob tempus anni nautis injurioſum: ego autem veſtris felicibus auſpiciis fretus, quieto animo tutoque quaſcunque procellas facile tolerabo. Valete duo luminaria lucidiſſima. Venetiis. in Calendas Octobris, MDI.

EPIST. CCXXXI.

Univerſæ legationis diſcurſus. quare ſit optandum, honorificum mori.

P. M. A. M. Petro Fagiardo Novæ Carthaginis Domino.

UBiubi ſeſe nobis mane craſtinum oſtenderit, vela dabimus. Is dies erit nonarum Octobris ſexta, quo tempore interdictum eſt nautis portubus exire. quid igitur exſpectem hac mihi navigatione ſucceſſurum, animadvertito, cum præſertim ex Europa trajecturus ſim in Africam: qua longiſſimus eſt maris Ionii tractus. ducenta quippe ſupra mille millia paſſuum diſtare ab hac urbe Venetiarum Alexandriam Ægyptiam, quo ſumus proras directuri, Veneti mercatores inquiunt. Maria nos percurſuros innumera, his anni temporibus, periculoſiſſimum referunt, Trigeſtinum ſcilicet ſinum, Illyricumque ac Dalmaticum per Acroceraunias Epiri rupes, facturos nos iter. Ulyxea nos ajunt Regna omnia, Zacynthum nemoroſam ſcilicet, Ithacam, Dulichium ac Samon, & Strophadum ſcopulos abraſuros. viſuros nos Buthrotum Virgilianum & perpetuo gaudentem autumno Phæacum patriam, & Alcinoi Corcyram, nec non & Arcadica regna cum Achaicis Corinthiaciſque litoribus prædicant. per Cythaream inſulam & vicina illi Mallea promontoria, ſi ſoſpites evaſerimus, ſuperaturos, indeque in Cretam, Deorum inanium & infantilium ſuperſtitionum altricem adnavigaturos dicunt. ex Creta nos referunt per mare Carpathicum, Rhodo reliquiſve Cycladibus & Helleſponto à læva relictis, altum capturos, ut in Alexandriam Ægyptiam cælo tantum & aqua per dies aliquot contenti, trajiciamus. hujuſmodi narrationibus, à peritis Artis maritimæ conflictatus undique, provinciam aggredior tamen forti animo. Moriendum ſemel eſt homini, hodiéne id accidat, vel cras, parum refert. Ut pulchrum obire ſeſe offerat, multorum judicio eſt optandum. hoc ſi ad rem facit, ſi ad rhombum quid hoc eſt, maximum in hac re me arbitror fuiſſe gradum conſecutum, qui fungens oratorio munere pro tantis Regibus, ad rem tantam deſtinatus decumbam. ne ſiſtas tu tamen diſcipulus, pro Martyris tui ſalute ſuperos votis fatigare; ut ſoſpitem illum tibi reducant optato. Lectos & alimenta, pharmacopolaria, mihi meiſque familiaribus (ad ſedandos à procellarum perturbationibus, quas mire ajunt lædere pelago non aſſuetos ſtomachos) in penu jam conjeci. nil igitur, quam ut eluceſcat exſpectamus. literas arbitror ituras tuto ad manus tuas. regiis namque conſuuntur, viroque dantur Hiſpano, obſequendi Regibus cupidiſſimo. mittoque ad te literarum regiarum exemplar, ut quæ ad illos ſcribam, intelligas. Vale. Venetiis. in Calendas Octobris, MDI.

PETRI MARTYRIS A. M.

EPISTOLARUM

LIBER QUINDECIMUS.

EPIST. CCXXXII.

Fera deſcribitur tempeſtas. Quid galeaciis acciderit. ex Pola majori tempeſtas. Qua Ægyptiorum exſpectatione portum captaverint Alexandrinum.

P. M. A. M. Comiti Tendillæ & Archiepiſcopo Granatenſi.

MEas vos habuiſſe literas ex urbe mari ſepta Venetiarum, exiſtimo: quæ deinde acciderint, accipite. Sexto nonas Octobris navim ejus generis, quam Veneti nautæ *Pillotam* appellant, quæ me in Iſtriam, ad Pollæ portum deportaret, conduxi. nolui namque quia nimium onuſta eſſet, ob aliarum octo, quæ jam diſceſſerant, ſarcinulas poſtergatas, quas collegerat, galeaceam, in portu repertam conſcendere. Ad milliare vix decimum, altum adnavigabamus, quando ex Anconitanis & Apulis regionibus tremebunda tempeſtas oboritur. tonitruis, fulguribuſque horrendis perterremur. *ad terram, ad terram* nautæ inclamitant. terram vix prehendimus intra fluminis cujuſdam fauces, à montibus Alpinis, qui Pannoniam dirimunt ab Italia defluentis, nos recepimus. Ecce ad veſperam tanta ventorum vis aſſurgit, ut intra horam conſperſum cinere diceretis mare univerſum, quia convolverat ab imo fundo arenas omnes æſtus ille. eam ibi noctem egimus formidoloſiſſimam teterrimamque & ob ingentes è cælo aquarum defluxus, inſomnem. per quoſdam gurgites anguſtos, intra paludes maritimas immenſas, quas aquæ dulces deſcendentes è montibus procreant, manufactos, Polam tandem captamus. Ibi vix tutas fuiſſe intra Polæ portum tutiſſimum galeacias, quæ ultimam operiebantur, didicimus. ibi eam ultimam, quæ me diſcedente, & ipſa vela dederat, ſemiquaſſatam vidimus. ſeptem nos ita conjunctos, dies continuos intercluſit in Polæ portu hyems. Galeaciam quæ mihi compoſitior aptiorque viſa eſt, conſcendo. Eximus tandem, ſed fato graviore. ad vigeſimum ab ejus portus oſtiis milliare nos tantus ſtridor pelagi adoritur, ut Galeaceæ, qua ego vehebar, antennam grandiorem, qua malo proxima eſt, atque inde craſſior, perfregerit, velaque ita diſrupit, ut in mare partem eorum dimidiam cum omni apluſtre, conjecerit. Vix hominum viribus ea pars, quæ nos jam ſubmergebat, attracta eſt. Spondam ab eo latere ſub aquis vidimus obrutam. actum de nobis arbitrabamur. tres ibi noctes intra minaces ſcopulos egimus. in horam, aut ut illideremur intra ſemeſas rupes, rabidiſque maris ictibus corroſas, aut obrueremur, timebamus. Ubi ubi tempeſtas illa coorta eſt, in ictu oculi, Galeaceas omnes diſperſit, à noſtroque adſpectu aſportavit. in Dalmatiam poſtmodum convenimus. quid ibi quiſque de ſe ſuiſque malis narraret, longum eſſet recenſere. Ita navigationem hanc paulo minus tribus menſibus peregimus, quam die vigeſimo, atque interdum breviore tempore, navigia hæc percurriſſe ſæpenumero reperiuntur. nulli unquam nobis à puppi ſurrexerunt venti. à prora nunc auſtri, nunc à dextro latere Zephyrus, interdum à læva furentes euri rugiebant. qua cæteris accidit naufragium perpeti, ea nobis ſalus quærebatur. ſcopulos namque ſemper, qui nos ab undarum furoribus tutarentur, petebamus. ex promontoriis ad inſulas, ex inſulis ad promontoria confugiebamus. apertum vix unquam vidimus hoc tempore cælum. qua die Alexandriam ingrediebamur, civitas omnis in tectis erat, nec ſtare illos ventorum fragor patiebatur, ut intra Pharenſis portus rupes, frangeremur, aut, ut ante ipſorum oculos nos mare abſorberet, pro certo habebant. portum tandem, licet cum ſummo diſcrimine, decimo Calendas Januarii capimus Alexandrinum. hunc ſole vergente ad occaſum ingreſſi fuimus. Ad Soldanum, ut ad eum adſcendere per Nili fluenta liceat, per ipſius chirographa exſpecto. Vale interea. ex urbe Alexandria Ægyptia. VI. Idus Januarii, MDII.

Epist. CCXXXIII.

Quo die ingreſſus Alexandriam. à quo ſuſceptus ſit. quid exſpectet.

P. M. A. M. Catholicis Principibus Sereniſſimis Regi & Reginæ.

Mare conſcenſurus, Venetiis retro ſcripſi. non dubito, quin meas, Catholici Principes, habueritis. Catalanorum quippe Conſul; cui literas credidi, erigere criſtas præ lætitia videbatur, quod ſeſe offerret, quo vobis obſequium præſtare quierit. eſt namque Hiſpanus vir, veſter accola. prætermiſſis igitur, in aliudque tempus dilatis, quæ mihi quantaque adverſa vetito tempore maria præbuerint, quotieſque mihi mortem præſentaneam oſtenderint, quæ ſcire vos velle exiſtimo, habetote impræſentiarum. Decimo Calendas Januarii ſole ad occaſum vergente, portum Alexandrinum, ſummo cum diſcrimine, captavimus, eo die poſteroque in mari pernoctavimus. In diem verò tertium, qui Chriſti natali aſſignatur, ubi per regionis illius Proregem licuit, è navi deſcendo. à Philippo de Paredes Barchinonenſi viro, qui pro Hiſpanis aliarumque gentium mercatoribus, præterquam Venetorum & Genuenſium, Conſul ibi ſedem habet, hoſpitio ſuſcipior. Ad Soldanum, celerem miſi tabellarium, qui de meo illum acceſſu cum meis literis certiorem faciat, ut tuto exire Alexandria queam, ipſumque adire liceat peto. Alexandria ſine provinciali Prorege prodire, vel ad Soldanum, ſine ipſius Soldanimet aſſenſu, pedem movere, nemini fas eſt. Ipſius ergo Chirographa indies exſpecto. quæ de cætero ſuccedant, quandocumque per navigia in Europam trajicientia dabitur, ſcribam. Obtulit ſeſe impræſentiarum mercator quidam Barchinonenſis *Valentinus* nomine, qui aromatibus onuſtam habens navim ſuam, quam dicunt *Caravellam*, ſe in diem tertium erecturum vela (ſi venti conſurgent optati) pollicitus eſt. propterea pauca hæc volui Catholicæ veſtræ Majeſtati exarare. Valeant felices. ex Alexandria Ægyptia. ſexto Idus Januarii, MDII.

Epist. CCXXXIV.

De portubus duobus Alexandrinis deque templis & climatis natura.

P. M. A. M. Petro Fagiardo.

Literarum quas ad Catholicos Reges quaſque ad Archiantiſtitem Granatenſem & Tendillæ Comitem ſeneſcentes, duos magni meriti viros, deſtino, exemplaria ad te mitto, ne mihi ſit toties id repetendum. Videbis inde, quæ mihi evenerint, eas omnes pelagi minas conſtanti pectore ſuſtinui. nec, licet eadem poſſint accidere redeunti, ſumpſiſſe provinciam pœnitet. In Ægypto ſum ocioſus, Soldanicum Chirographum exſpectans, quo tuto poſſim ad eum conſcendere. dies aliquot hic agam. ſcribendo plenius, quæ nunc brevibus tibi reliquiſve, ad quos literas do, eſt animus hoc ocium conterere. Interea loci tamen animi cauſa urbem hanc Alexandriam ſæpe perambulavi. lachrymoſum eſt ejus ruinas intueri. centum millium atque eo amplius domorum, uti per ejus veſtigia licet colligere, meo judicio quondam fuit Alexandria. nunc quatuor vix millibus contenta eſt ſocis. turturibus nunc & columbis, pro habitatoribus, nidos præſtat. Mirandus antiquarum viarum ordo, miranda facies, ſtructuraque domorum anterior, portarum fornices ſaxei; qui adhuc exſtant ſpectandi. Ciſternas Alexandrinas, operæ pretium eſt intelligere. domorum namque omnium fundamenta, plateæque omnes, ac viæ ipſæ, ſuper ciſternis manufactis conſtructæ. Hæ, per aquæductus, Niliaci incrementi tempore, implentur, urbique potum præbent. diſtat à Nilo Alexandria diei iter. nec longa potuit vetuſtas, aut imperii mutatum caput ciſternas abolere. Portubus eſt inſignis duobus Alexandria. *novum* appellant illum, quo Chriſtiani negociantur, iſque vergit ad ſeptentrionem. nec ſatis tutus, ſi borealis vis ingruat. de cætero ita quietus, ut etiam in ejus fundo cœnum procreetur, viperulæque navium carinas terebrantes, generentur. In ejus portus faucibus Caſtellum, quod *Pharum* alterius Phari inſtar appellatur, erectum eſt. quo invito nulla navis portum ingredi impune audebit. Alium portum *veterem* appellant, quem nec conſpicere Chriſtiano licet. Is ad Occidentem ſpectans, tutiſſimus eſt, quia mire falcatus, tortiliſque ſit ejus ingreſſus; ab omni ventorum impetu ſecurus; faciliorque ad exoneranda mercatoria navigia. Quare non immerito aut inepte hunc ſibi locum ad tantam urbem ædificandam in Regni ſedem Alexander elegit, atque *Alexandriam* à ſe voluit appellari. Templa hic reperi vetuſta quædam: at à Græcis ſacerdotibus Græco ritu ſervata. à Meroë, à Samo, ab Alexandria, à Rhodoque, ac Roma, & Boryſthene, ac Riphæis, noſti climata ſeptem, denominata. propterea cum ſit Alexandrinum in ordine tertium, hirundines hic circumvolitare garrientes, hoc anni tempore

video: quo viget in Europa gravis hyems. nullas hic Pyramides reperi: obeliſcum tamen habet hæc urbs unum tantum. Quare non fuiſſe Alexandriam, magnæ molis opus ante Alexandrum ullo tempore facile conjectatu eſt. Urbes namque veteres omnes Ægypti, refertas Pyramidibus ajunt; & Mauſoleis, ac obeliſcis arte mira conſtructis. Quid aliud impræſentiarum tibi referam, non occurrit. Ergo vale. Alexandriæ. VI. Idus Januarii, MDII.

EPIST. CCXXXV.

Quid egerit autor cum Soldano, quidque regreſſus Alexandriam. cur literas mittat, & cur ipſe non veniat. Quid detinuerit Galeazeas.

P. M. A. M. Catholicis Regi & Reginæ.

JUre merito putandum eſt, meas vos ex urbe Venetiarum & Alexandria literas habuiſſe. quare nihil eorum, quæ jam ſcripſi, eſt animus hac epiſtola velle repetere. Nunc quæ ab acceſſu meo in Alexandriam ſeſe obtulerint, habetote. Miſit ad me Soldanus (licet ſero) chirographum tutelare, quo ad ipſum conſcendere quirem: duoſque Palatinos equites, qui me comitarentur, ab omnique injuria provincialium, qui nos habent exoſos, tueantur per Nili fluenta; quod minime tuto terreſtre iter Chriſtiano cuiquam ob vagantium Arabum multitudinem capere fas ſit. conſcendo ad eam urbem quæ Regnorum Soldanicæ ditioni parentium caput eſt. eam *Cairum* vocant, cujus hac noſtra adhuc tempeſtate ſuburbium *Babylon* ab incolis dicitur; argumentum, fuiſſe ibi Ægyptiam quondam Babylonem. Quæ mihi imperaſtis, propoſui. quæcunque à Soldano petii, ſum aſſecutus. Hodie qui eſt Martii Calendas dies, Alexandriam, per eundem Nilum iiſdem Palatinis me nunquam deſerentibus, regreſſus ſum. eaſdem, quæ me advexerunt eſſe adhuc in portu Galeaceas, reperi quibuſdam cavillationibus implicitas. eædem, in Europam, ſuperis volentibus, me reportabunt. Quibus apud barbaram hanc ſervorum gentem uſus ſim mediis, ita ut eos & placarem iratos, & ab eis, quæ peterem, aſſequerer, impræſentiarum prætermittam. At ſi, veluti ſuſpicor, me Galeacearum mora detinuerit, copioſius à me cuncta, ne diu vos ſuſpenſos teneam, habebitis. ſi vero, ſupreme Rex & Regina, cur literas mittam, ego vero non idem navigium conſcendam, cupitis intelligere, præbete faciles aures. Mercatores hi Veneti navigiolum quoddam, *Grippum* appellatum, cymba paulo capacius, ad Senatum ſuumque Principem deſtinant; cur ultra ſtatutam inter ipſos Legem ſuum ex Alexandria diſceſſum protrahant, illis ſignificant. Detinebantur namque, piper quoddam Soldanicum ex rubro mari, & Mecha, Mahumetica domo venturum, coacti exſpectant, ut illud vel inviti coëmerent. lege quidem apud eos ſancitum eſt, ne quiſquam audeat in portu perſiſtere Ægyptio, ullo die extra ſtatutos ſibi ab ingreſſu ipſius; patroniſque omnibus Galeacearum, quando ſe apparant ad diſceſſum, edicto, pœna propoſita aperitur. Navis igitur id genus quod ab eis veluti celer tabellarius terra, diſpoſitis equis, conducitur, minime tutum eſt à pyratarum incurſibus, minimeque commodum ad cæli turbines, quia tabulatis careat, perferendos. Pauca hæc propterea fuit conſilium ad Catalonorum conſulem Venetias dirigere. Scio eum de his mittendis curam habiturum. nec licet plura. Valete feliciter duo Numina terræ. Alexandriæ. III. nonas Martii, MDII.

EPIST. CCXXXVI.

Sancita Venetorum Lex, quam Mudam *appellant, infringitur.*

P. M. A. M. Suo Archiepiſcopo & Comiti.

CÆlorum minas, pelagi rabiem, terrarum pericula laboreſque atque hominum arrogantiam barbarorum ſuperavi tandem. redii Alexandriam incolumis. Hic quia nulla ſeſe offert in Europam renavigatura navis, qua tuto trajicere queam, Galeaceas ipſas, quæ me attulerunt, in portu adhuc ſtantes in anchoris exſpecto: neque Provinciales, illas diſcedere patiuntur; & ipſæ, quia gingiberis, cinnami, piperis & aliorum, quæ ſolitæ ſunt aſportare, aromatum, copiam non repererint, qua poſſint Galeaceas onerare, ſtatuto tempore minime remeabunt. In qua re quid accidat, attendite. Cum ſuo portui patrio Galeaceæ terga vertunt, à Senatu illis dies aſſignatur, quo vela dent, ab Alexandria, mercimonia peregerint, nec ne, nec ultra, diem audeant vel unum ibi pernoctare, ni cadere velint in pœnam ſancitæ Legis inter eos. legem illam vocant *Mudam*. cum ergo utcumque ſit, detineantur, ſive ſponte ſua, ſive provincialium vi, navigiolum ex his, quos veluti nos terra diſpoſitis equis paratos curſores habemus, ipſi mari mitten-

mittendos inſtituunt, ut Venetias volitare jubeant, inſtruitur. hoc navigioli genus *Grippus* appellatur, tempeſtatem ullam haudquaquam pertimeſcens; quia pugno paulo majus, cuicunque ſcopulo paſſim inhæreat. Grippum igitur ad ſuum Principem Senatumque Veneti mercatores, qui adſunt, cum literis mittunt, quibus ſe commerciis Ægyptiorum ita implicitos eſſe ſcribunt, ut nullo queant pacto intra ſancitæ Legis terminum, ex Alexandrino portu ſolvere. dies producant triginta, Legemque ſuſpendant, deprecantur. Eo propterea navigiolo, cui meam credere perſonam non fuit conſilium, has literas ad vos, ad Regeſque alias dedi, ad Catalanorum conſulem Venetias porrigendas, ut inde ad vos eant. Interea loci ne ocio marceſcam, ſumam forte calamum, & quæ mihi à mei digreſſus à vobis initio, ſingulis diebus evenerint, quidve de his regionibus ſentiam, longiſſime repetam. hæc ſi aliquando videritis, perlegetis; ſin minus, ſomno dicta putabitis, ac de me judicium quale libuerit, facietis. ſatis vobis ſit egregiis ſenibus, ut aliquando ſtem promiſſis. non fas eſt ſemper, ſi ad unguem excutere pulverem volueritis, è tegmine pilos abradatis. Valete Neſtorei duo Salomones, Alexandria Ægyptia. III. nonas Martii, MDII.

Epist. CCXXXVII.

Coſmographica quædam. ac de Sophii origine ac geſtis.

P. M. A. M. Petro Fagiardo.

QUæ ad potentiores te ſenioreſque deſtinaverim, per eorum exemplaria videto. Ad te autem duo tantum rerum capita ſcriptitabo. regiones eas omnes, quas me abraſurum trajecturumque nautæ prædixerant, peragravi. Hyemis & rupium omnium, ac ſcopulorum pericula evaſi. Vaſti maris Jonii, Ægyptiique, & aliarum partium ſævientis pelagi rugoſam frontem minus exhorreſco rediturus, quia minus rugiant, perturbentque maria violenti ventorum flatus, æſtate, quæ nunc aſſurgit quam hyeme, quæ nos hoſtiliter vexavit. Aliud emergit, quod tibi ſcio futurum non ingratum, quia juvenis es ebullientis animi, ad res grandes elati. Meminiſtin' de Sophio me tibi quædam alias ſignificaſſe? Is ex ephebis vix prodiens, arma in Perſas excitavit. univerſamque dicitur Perſiam jam debellaſſe. ad eam illum referunt potentiam deveniſſe, ut Soldano huic Turcarumque Principi formidoloſus inſurgat. quiſnam hic ſit qui tanta moliatur, quove ſatus ſanguine, ſciſcitatus ſum. Ex *Uſon Caſſan*, id eſt, Perſarum Regis nomine *Caſimbech*, filia ortum inquiunt Sophium. tanti animi eſſe ferunt juvenem, ut univerſi orbis principibus audeat minitari, totumque orbem animo abſorbeat. novas putatur eum Leges, ſi voti compos efficietur, conditurum. neque enim ullam ex tribus Legibus, Chriſtianam utpote, Moſeam, aut Mahometicam, illum dicitur profiteri, quid velit, adhuc latet. Soldanus ejus fortuna perterritus, publico per ipſius ampla regna imperavit edicto, ne quis, pœna capitis injuncta, de illo mentionem ullam, aut eum nominare, reſque ipſius cuiquam recitare audeat. mira namque & inter eoſdem Mammelucos Soldanicos milites murmura, inter populos majora, jam rodebantur, rerum novarum ſtudioſi erigebantur. Scrutabor iſta diligentius. nec locus deerit, quo iſta queam ad unguem perfricare. Sum namque hic, uti videre videor, dies aliquot moraturus. Vale igitur interea, ex Alexandria Ægyptia. III. nonas Martii, MDII.

Epist. CCXXXVIII.

Quomodo Principem repeterit Venetiis rediens. quid cum Venetis egerit regio ac ſuo nomine.

P. M. A. M. Catholicis Regi & Reginæ Dominis meis.

FElicioribus auſpiciis in Europam regreſſus ſum. Explicarunt ſe jam tandem ab Ægyptiorum cavillationibus Galeaceæ. Decimo Calendas Maii ex Alexandrino portu vela dedimus, Venetias autem pridie Calendas Junii advenimus. Elegerunt in Principem ſibi (quo me prætereunte carebant) Veneti, *Leonardum* genere *Loredanum*, virum quippe gravem, & longa rerum experientia prudentem. Convenimus cum univerſo ipſorum Senatu. quæ hactenus illis ſine Principe recenſueram, repetii. quæ mihi ad eos in mandatis dederitis, reminiſcimini. eorum nihil obticui. quid addiderim, ſcietis aliquando. puto fore non inutilia veſtræ Majeſtati, quæ illis & veſtro nomine proponens & meo, tanquam Italus eorum vicinus, ſuadens edixi, hoc tempore præſertim, quo Rex Gallus veſtro Bæti quando ripas ſuperat torrentior, ab illis exigat, ut arma ſumant in veſtra præſidia, quæ Neapoli habetis. ut fœdera cum eo icta Veneti ſervent, per repetitos Oratores inclamitat. apertam hoſtilitatem in quoſcunque Gallorum hoſtes ſe pactos fuiſſe vociferatur. ut

Venetus

Venetus exercitus in campum prodeat, ut Gallo exercitui adjungatur in veſtros, petunt, inſtant, proteſtantur, immo, ne ita fiat, minari videntur. perniciem ego Venetis propoſui affore, ſi veſtræ copiæ ceſſerint, quid rebus eorum conducat, diligenter librent, ſuaſi. At proh me miſerum! quid exſpectatis? quid ſopiti eſtis, mea duo Numina? nullum hic habetis hac tempeſtate Oratorem ad hunc impetum reſcindendum. hunc vel volitando mittite, vel quid in tanto rerum turbine velitis, mihi date in mandatis, quæ mihi hactenus imperaſtis, etſi arbitrer profutura, ad tantam veſtrorum ruinam tamen facere parum videntur. profligatos namque, ac ex Tripalda, Capitanata & Baſilicata, ut ſuis eas novis nominibus appellem, ejectos ſentio, in deteriuſque res veſtras præcipitari magis ac magis indies. Veneti autem ſi vel adverſabuntur, aut deſeruerint tantum veſtrum exercitum, cum ſumma ignominia jacturaque, non citeriorem forte ſolum Siciliam amittetis. Conſulite igitur accuratim rebus veſtris, & mihi temere iſta ſcribenti ignoſcite. Valete. Venetiis. III. nonas Junii, MDII.

EPIST. CCXXXIX.

Profligati & incluſi Hiſpani. Autor interceptus mari ac terris, neſcit quo tendat. qui capti viatores à Gallis.

P. M. A. M. Petro Fagiardo.

QUo in ſtatu res Hiſpanæ ſint, atque ubinam terrarum ego ſim, ex incluſis Regiis & Granatenſibus colligito. Deus faxit, ut à Gallorum manibus (quin veluti cæteri qui intra Gallicam ditionem univerſam reperti ſunt, captivus ducar) evadam. nullum namque reliquerunt liberum. Ludus hic taxillaris ſeſe nobis oſtendit infortunatus. Caniculam (ut video) ſortiti ſumus, dextrumque Galli ſibi unionem apprehenderunt. Quid velim iſthac umbratili figura, percunctaberis. Premuntur graviter, uti per exemplaria colliges, noſtra præſidia: ego autem interceptus mari ac terris occluſus jaceo, nec qua poſſim iter tuto captare, intelligo. quid de me cœli adſtruant, tentare compellor, Mediolanum proficiſci intendo. Affinium forte autoritas me tuebitur. Sunt namque Borromæi Comites, noſtro generi amiciſſimi, ex primariis rerum Mediolanenſium gubernatoribus. Eſt & Joannes Jacobus Trivultius, Gallicarum ductor copiarum, noſtræ familiæ de Angleria, Trivultia antiquioris, uti ipſemet inquit, ſanguine conjunctus; his fretus, ſortem experiar. Horrent præ dolore viſcera, quando in infelices, inſontes, deprehenſos, ſive negociatores hi, ſive viatores, quid Galli factitent, intelligo. Incidit præter cæteros iter faciens in Regnum, ut ſe noſtris, conjungeret, egregius ille juvenis eques auratus, bello ſtrenuus, Antonius de Cardona in Gallorum ungues. Hunc ſub tuta ſervant cuſtodia. hujus & reliquorum, quos audio catenis gravibus coarctari, me terrent exempla: attamen experiar. confunduntur namque æſtuantque præcordia mihi, ſpiritusſque vitales, cum veter pedibus calcare terram, & circumſeptum aquis eſſe me ſentiam; neque Dædaleas mihi pennas coaptare monſtravit quiſquam. ut bene cedat, ſuperos precator. Et vale. Venetiis. III. nonas Junii, MDII.

EPIST. CCXL.

In Barleta Hiſpani ſepti. Quis Canuſium teneat. Quid cum Venetis Galli. Quid ab hominibus velit Deus.

P. M. A. M. Archiepiſcopo & Comiti.

MItius me fatum revexit in Italiam, quam eduxerit. Paulo namque pluribus quam triginta diebus ex Alexandrino portu Venetios uſque renavigamus, nimirum tamen: October, November & December, infenſi pelago menſes, nos advehebant; cum Aprilis calce Majus integer, grati navigantibus, revocarunt. Venetiis ago. hic mihi ſignificatum eſt, res Hiſpanorum procedere in perniciem in Regno Neapolitano. Ex Tripalda namque Samnitum oppido, qui ſunt Beneventani, ejectos fuiſſe noſtros à Gallis, Baſilicatamque univerſam & Capitanatam, diſſidii cauſam, noſtros fama eſt amiſiſſe. Canuſium Romana clade oppidum inſigne, in Apulia Galli adoriuntur. Id ſi ceperint, quid ſit futurum de noſtris, ambigo; puto, non bene. Oppidum præſidio tenet cum delecta manu *Petrus* quidam *Navarrus*, vir mari ac terris bello aptiſſimus. Is ſi tutari ſe nequiverit, univerſam deſerere noſtri Apuliam cogentur. magna Superum ope ad res noſtras ſuſtinendos, indigemus. Veneti (uti arbitror) qui Gallorum mores optime callent, ruinam ſibi affuturam ſuſpicantur, ſi ex Italia noſtros Galli ejecerint. propterea, licet Galli totis viribus minitentur, ut arma in noſtros captent, in alis ſeſe tenent. Galli, fuiſſe pactos, cum de Ludovico Sfortia ſpoliando convenerant; ſe Gallis auxilio, in quoſcunque, affuturos arguunt. Hinc igitur

fœdus

fœdus ictum; inde Gallica tum inconſtantia, tum impatientia pacis, Venetos diffidentes quatiunt. Qua ſe vertant, non intelligunt. adhuc verſantur in ambiguo. nullum hic habent noſtri Reges Oratorem, qui dubios Venetorum animos confirmet. quid ego, advocato apud eorum Principem Senatu, coram & voce viva egerim, ſuperi ſunt teſtes. puto non mediocriter rebus Hiſpanis conducturum, quod in tanta ego perturbatione rerum hac fuerim, ex mea legatione regreſſus. attamen incuriæ id adſcribo maximæ. nimium confidunt Superis noſtri Reges. Ut ſeſe homines adjuvent volunt Superi, licet ipſorum nutu omnia regantur. utrumque meo judicio quæritandum. Vos valete. ex urbe aquis circumſepta. III. nonas Junii, MDII.

EPIST. CCXLI.

De urbe Venetiarum. quid Galli præconentur. Hiſpani diſperſi & ſtrati.

P. M. A. M. Catholicis Regi & Reginæ.

ADveniſſe me Venetias, arbitror hac hora vos accepiſſe. celerem namque fidumque fuiſſe tabellarium, cui ad vos literas III. nonas Junii dedi, Catalanorum, qui dicitur Conſul, mihi affirmavit, tutumque inquit à Gallorum cura, quoniam ſub Venetorum nomine, per equos diſpoſitos curſitabat. egi Venetiis diem tertium decimum. quoto autem die novi aliquid percurrebam. Mira dici poſſunt de hac urbe. *Miraculum Orbis* appellari jure ac merito quibit, nullubi terrarum domos, nullubi templa, vel plateas, ac vias licet, uti arbitror, conſpicere magnificentiores, commercia frequentiſſima, regimen procul dubio inauditum hactenus, Leges municipales commodiſſimæ. Sed haudquaquam, ut his narrandis intendamus, tempora patiuntur. Galli furunt, ſæviunt, interniciem noſtris minantur, putantque id ſibi fore facillimum. *Regem eorum eſſe in itinere*, inquiunt, *ut ipſe cum duplicato exercitu Alpes trajiciat in Italiam.* Veſtro nomini inſurgunt. criſtas erigunt in vos ſuperbiſſime. *provinciam hanc, veluti rem humilem, parvique momenti ſe aggreſſuros* præconantur. *nihil eſſe negocii eradicare, exterminareque veſtra præſidia ex utraque Sicilia* blacterant. inſolenter nimis exſpuendo inſultant. Qui ſint veſtri apparatus bellici, non intelligo. ajunt *hebetes.* hæc mihi fuit curæ vobis ſignificare, ut, cum videam occluſa eſſe itinera omnia, nec terra quaquam pateat ad vos aditus, mari forte per veſtrum Oratorem, qui Romæ apud Pontificem agit, iſta ſciatis. Romam namque ad illum deſtinavi hæc, ſi ab eo forſan habetis, in nube ſcripta, neceſſario erunt & à re forte diverſa. Quia ab officina, ubi iſta cuduntur, diſtat plurimum, nec poteſt quicquam præter concepta vario rumore, percipere. ego autem, qui inter Gallos Mediolani verſor, ſentio iſta medullitus, & vos de his certiores reddo, ut ſetas acrius excutiatis, ut ſanguine, præ concepta ira, ſparſo per genas, fortiori dextera vibretis haſtas. Succurrite veſtris totis viribus, ſin minus, cum ingenti damno atque ignominia cedent. Et valete. Datum Mediolani V. Calendas Julii, MDII.

EPIST. CCXLII.

Quid de Canuſio, de Apulia, de Gallis, de Hiſpanis. Quid Principes Itali. quomodo Autor evadat è Gallorum manibus. it obvius Regi Gallorum.

P. M. A. M. Comiti & Archiepiſcopo.

NOlim, quæ Mediolani perceperim, ad plenum, aut ſatura lance, quia moleſta Regibus, ſignificare. Galli, ſe perpuliſſe noſtros ex oppido Canuſio gloriantur. indeque ac tota fere Apulia cum parva parte copiarum retroceſſiſſe Gonſalum Fernandum Aquilarium noſtrorum militum in Regno Neapolitano ducem, nec partem dimidiam eorum, quæ Galli referunt, ſcribo, quia res ſuas extollunt nimis. Attamen quæ dixi, vera eſſe, Itali omnes prædicant. Infauſto igitur ſidere noſtri militant. putatis Gallos honorifice aliquid unquam de noſtris protuliſſe? haud ſecus ac de famelicis ſcabioſiſque catellis, feri Leones, jubas concutiendo, de Hiſpanis obloquuntur: nullum unquam vidi genus hominum minoris facere reliquos homines, qui Galli non ſint. infantulo vos vix ablactato modeſtius occurretis, quam iſti ſe putant ituros in Hiſpanos. Solo ſe adſpectu perterrituros, in fugamque illos verſuros, autumant. vereor tamen & ego ſummopere. Ferus namque primus Gallorum impetus eſt, qualem ſæpe legiſtis. eſt & multitudo ingens. eſt potentia mira. Principes habent Italos omnes, vel fautores, vel non adverſos; vine id ſit, an amore, neque eſt noſtrum quærere; neque hac tendatur, vel illac, refert quicquam, noſtræ autem vires exiguæ. quia parva eſt jam manus noſtrorum, eaque in fugam verſa; quod in re bellica adverſiſſimum eſt. noſtrorum nam-

que animos premit, hoſtium erigit, Fortunæ bellicæ frons adverſa. De me autem hoc ſcitote, Mediolani ſum. Gilibertus & Philippus fratres Borromeæ domus, quæ primaria eſt & potens in hac urbe, Comites ambo, me ſuſceperunt hoſpitem. hi & duo fratres ipſorum alii, mihi ſemper adſtant. Galli gubernatores quatuor, ut me apprehenderent, conſilium iniere. horum affiniumque aliorum ope, adhuc ſum liber. Taleranus ex gubernatoribus quatuor unus, qui paternam habet in Gallia Narbonenſi, noſtro Roſilioni finitimam, rurium & oppidulorum ſat commodam hæreditatem, ad me venit. Is in Hiſpania aliquando fuit Orator miſſus, & mihi profuit, panem Hiſpanum illum comediſſe. Favit noſtræ parti cum Giliberto ipſo Borromeo Comite, ex Gubernatoribus uno. Reliqui duo Galli ceſſerunt, ut ad Regem tamen, jam Alpibus proximum, ad vos reredeundi veniam petitum, recta proficiſcar, legem imponunt, metumque paciſcuntur. ego vero, cui neque mari, neque terris, patet iter ullum, ſto fœderi, dextram do. Regi obvius ibo; quid de me futurum ſit, eſt in ſuperis. Vos me illis veſtris orationibus commendatum facite. Ac valete. Mediolani. v. Calend. Julii, MDII.

EPIST. CCXLIII.

Rex Gallus in Hiſpanos. diſſident Galli duces, quid uterque dux. quid ſperetur.

P. M. A. M. Petro Fagiardo.

NOn ſemel inter Gallos in concione de me capiendo, incidit in deliberationem. affinium & amicorum ſuaſu relinquunt liberum. Obvius eo Gallo, qui jam vel tenet Alpes, vel eſt proximus illis, ut in Italiam ex urbe Mediolano copias in Hiſpanos multiplicaturus trajiciat; ſe habere in poteſtate ſua victoriam, velut in dextera panem comedendum, credunt. quam incerti ſint bellorum exitus, nihil cogitant, aut verentur. in Meſſanam ultra Pharon Siculum, & utramque Charybdeam Scylleamque rabiem, non cogitatus modo, ſed & publicos ſermones jaciunt. grandia ſunt ampulloſaque illorum verba, ſed major multo eſt noſtrorum Regum incuria, niſi aliter provideatur. Forte lotis manibus Fretum ſorbebunt Galli Trinacrium. nam de re Neapolitana nil ipſi dubitant. minoris rem hanc faciunt, quam tu faceres, ſi cum viris fortibus centum, nec dum bene totidem cum capellis, tibi eſſet congrediendum. eſt tamen unum adjumento noſtris futurum. diffidere inter ſe duces Gallos fama eſt. Partem exercitus in Calabriam dicitur Obegninus duxiſſe. Cum reliquis ajunt copiis, Ducem de Nemours Regis affinem in Apulia permanſiſſe. ex compoſitone id pacti ſint, an ex impatientia ſociali, non bene compertum eſt. Cætera ex regiis Granatenſibuſque exemplaribus intelliges. Vale. Mediolani v. Calendas Julii, MDII.

EPIST. CCXLIV.

Suſpectum habuerunt Galli Autorem, ne eſſet explorator pro Catholicis Regibus.

P. M. A. M. Gartiæ Laſſo Oratori Hiſpano apud Alexandrum ſummum Pontificem.

SCiſſe te arbitror, Garſia Laſſe vir nobilis, fuiſſe me ad Venetos, ad Soldanum inde Babylonicum à tuis meiſque Catholicis Regibus, dum tu in Urbe manes, deſtinatum Oratorem, Venetias renavigavi. nunc ago Mediolani, inter affines & amicos, quid aliud à te velim, non eſt, præterquam, ut has literas, quantocyus poteris mari (quandoquidem terra non licet) ad Catholicos Regem & Reginam dirigas, his quæ Mediolani præſens ſenſerim, ſignifico; tibi nota forte, ſed per incerta vulgi murmura, quia maxime diſtes. Magna ſunt Gallorum verba, ingentes querelæ, quia ſe percuſſum à Rege Hiſpano Rex Gallus fateatur. fremitus horrendi. Se ruiturum cælum ac terras, vel deleturum ad unum Hiſpanos minitatur. De me autem ſi noſcere cupis, inter ſpinaſne, an roſas convolvar, accipito. Inierunt ſæpe Galli diverſa conſilia, caperentne me, an dimitterent. exploratorem putabant, miſſumque nuper, non autem à regiis redire mandatis autumabant. Et niſi magnæ autoritatis viri profectionem meam, ab anno ſuperiore, teſtati fuiſſent, & mihi magno nixu faviſſent, actum erat de me. jam compedibus premerer, & catenis veluti cæteri, qui intra fines Gallicos Hiſpani deprehenſi ſunt. tu me ſuperis commendato. Et vale. Mediolani v. Calendas Julii, MDII.

EPIST. CCXLV.

De adventu Philippi generi & Ioannæ filiæ. quid Mediolanenſes. quid Rex cum eis.

P. M. A. M. Garſiæ Laſſo apud Pontificem Maximum Oratori Regio.

CUm tuas literas inſpexi ex Urbe, ſummopere ſum admiratus. vix namque meas ad te

ad te veniſſe putabam. Multa ſcribis non injucunda, te daturum ſcilicet operam, ut ad Reges tuto literæ meæ perveniant. dicis namque diſpoſita te habere per mare volitantia navigia, quibus in tanto rerum turbine, quæcunque accidunt, crebro ſignificas. perbelle quidem conſultum eſt. Ex iſthac egregia providentia ſedavi animum aliquantiſper. haud ingratum etiam fuit ſecundum tuæ Epiſtolæ caput, quo ad ſoceros noſtros Reges, ſcribis veniſſe Philippum generum, ad parenteſque Joannam filiam, futuram tot Regnorum hæredem. Illa igitur cura liberi vivent. nihil namque, priuſquam ab eis Granata diſcederem, magis optare videbantur. de Mediolenſibus interrogas, quonam ſtomacho jugum ferant Gallorum, dico, non ita turbide, uti exiſtimabam. quietis vivunt animis. ajunt mitius agi à Gallis, quam fuerit hactenus Gallorum mos. ſuperbe namque nimis imperioſeque ſolebant ſævire in ſubjectos. ex Regis ipſorum exemplo, quem ajunt eſſe valde moratum, & ſincero animo virum, id provenire credunt. neque enim patitur, ut quiſquam impunitus evadat, qui fecerit injuriam. prodeſt non leviter ad tollendam vim & injurias reprimendas, quod ſit magnus (ut Gallice loquar) Mareſchallus, cujus eſt ex magiſtratus ipſius munere, violentos punire ac frenare ſuperbos, Joannes Jacobus Trivultius Mediolanenſis meus concivis, virorum amator. nec male ſentio de quatuor gubernatoribus, quorum numero eſt Comes Gilibertus Borromenſis, vir ſagax prudenſque, ac uti vidiſti forte, potens, primarius urbis. Vectigalia quoque dempta ſunt à Rege multa. Ita Mediolanenſium animos jam tenet emollitos, & ſedato pectore. Ego vero Regi ipſi Gallo jam Alpes tranſeunti, vel proximo Alpibus obviam ibo, *Tutelares literas*, quibus ad Catholicos noſtros, per ejus Regna penetrare queam, petiturus. Impetraturuſne ſim an non, in dubio eſt. Quid noſtra ſors velit, experiemur. Deus bene vertat. Tu vale & vive lætus, cum in tuto ſis. Mediolani. IV. Idus Julii, MDII.

EPIST. CCXLVI.

Habuit Autor ſalvum conductum. & quo medio iverit ad Regem Gallum. de incuria Oratoris non miſſi & de ineptiis mittendi.

P. M. A. M. Catholicæ Reginæ abſenti à viro.

QUinto Idus Auguſti, hic eſt alter Auguſtus ab eo qui me à vobis abduxit ab urbe Granata, Catholicum Regem tuæ Majeſtatis virum, in Auguſta Cæſarea Comitiis Aragonicis, ut exercitum paret in Gallos, Perpinianum urbem veſtram ipſiuſque Comitatum Roſilioneum aggredi volentes, inhærentem, adivi. incolumis acceſſi. ubi parumper à laboribus itineris quievero, tuam ſublimem Majeſtatem pronus ibo ſalutatum. hic denuo, ignoſcat tua Majeſtas, veſtram incuſavi, neſcio an audeam dicere, negligentiam, incuriam appellemus. Nondum vos miſiſſe Venetias Oratorem reperi. deſignatum namque Laurentium Xuarez Garſiæ Laſi, qui vos refert apud Pontificem Romæ, fratrem ſum allocutus; parat ſe ad diſceſſum, fateor. at multis ante diebus iviſſe oportuiſſet. nec placet quod hunc elegeritis hac tempeſtate. Maluiſſem namque virum, qui Latinam calleret, vel ſaltem intelligeret linguam. hic tantum ſuam patriam vernaculam novit, prudentem eſſe alias, atque inter ignaros literarum, ſatis eſſe gnarum, Rex ipſe mihi teſtatus eſt. cupiſſem tamen ego, quæ dixi. Neque enim poteſt quiſquam ſermone non percepto ab auditoribus aperte intelligi. latent veluti ſub ænigmate colorum perſuadere nitentium, vires; niſi lucida ſit & bene intelligibilis Oratio. At explebit, ut arbitror, veſtri Oratoris non tam Venetorum neceſſitas, qui perniciem ſuam affore cognoſcunt, uti exiſtimo, ſi noſtri pellantur. ſciunt namque Gallos minime poſſe vivere ocioſos. Pulſis Hiſpanis ab Italia, odoris naribus olfaciunt, converſuros arma in ipſos; nec defuturam occaſionem. Quonam pacto Gallorum terras penetraverim tuto, forte voles, Catholica Regina, dignoſcere. Favente Joanne Jacobo Trivultio Franciæ magno (ut ipſi ajunt) Mareſchallo, noſtro cive primario Mediolanenſi, vobis dedit iſſimo, literas habui Regias tutelares, quibus evaſi. ſe percuſſum à vobis in Regno Neapolitano, Rex conqueritur. ulturum putat ad unguem, quam dicit illatam injuriam. minitabundus Alpes trajecit. cætera coram. interea felix valeat tua Majeſtas Catholica. ex Cæſareauguſta. IV. Idus Auguſti, MDII.

EPIST. CCXLVII.

Quomodo è Gallorum manibus evaſerit. qua tranſierit in Italiam Rex Gallus. quid legatus Rothomagenſis de Regibus. quam ſtrenue Petrus Navarrus in Canuſio.

P. M. A. M. Archiepiſcopo & Comiti.

IMpuliſtis ab urbe veſtra Granatæ, me abſente, Reges; propterea rariores à me literas habetis. neque enim ad vos frequentes occurrent tabellarii. Majora ſcitote mihi diſcrimina ex Gallorum coacto commercio accidiſſe, quam vel mari aut terris cum Barbaris exlegibus univerſis. totis viribus, omni conatu, tribus in locis deprehendere me, atque in vincula conjicere, cum omni meo comitatu, Galli tentarunt. At affinium & amicorum auxilio Chirographa mihi tutelaria ad Regem uſque ſuum, qui Mediolani præerant, impartita fuerunt. Quum vero per oppidum Aſtam, datum in dotem quondam Valentinæ primi Galeatii Vice-Comitis Ducis Mediolani filiæ, hujus Regis Gallorum aviæ paternæ, quo jure ſibi Ducatum tenere inquit Rex, iter facerem, Joannem Jacobum Trivultium, de quo alias, habentem ibi Gallica reperi præſidia. Is ad Regem jam non per montem Genebrium & oppidum Suſam, commune iter, ſed per urbem Salutiam, & collem qui dicitur *Agener*, Alpes tenentem ſe iturum dixit. Carmagnole convenimus. Cardinali Ambaſio Rothomagenſi Epiſcopo, totius Franciæ Legato, qui me audiat, cura demandatur. iratum reperi: convitiis non modicis noſtrorum Regum nomina laceravit. Sapiens eſt ac ſatis gravis & doctus. Latine namque ſemper egimus. attamen parum temperavit à genuinis. mordicus ſævivit. Suaſu & rogatu Trivultii, ut mihi tutelaria dentur Chirographa, per famulos à manu regios impetravit. Quænamcunque is Ambaſius legatus in rebus Gallicis tam bellicis quam alterius modi decernit, peraguntur. Ita Gallis invitis, Gallis in me comiteſque meos, torvos oculos paſſim conjicientibus, & ſalivam ſpe lucri Mercurialem deglutientibus, eorum Regna penetravi, veluti à leonum faucibus agnus evaſi. Sed ubiubi ad Regem huc me contuli, perturbarunt mihi animum, quæ de rebus Neapolitanis audivi. Canuſium namque ſimul & univerſam fere Apuliam Gallos oppreſſiſſe allatum eſt. Mira de Petro Navarro, qui Canuſium cum præſidio tenebat, reliquiſve ipſius ſociis referuntur, quod vim & tormentorum & virorum oppugnantium, forti animo, quod pauci multos ſuſtinuerint, quod ſimul atrocem famem, ſitimque paſſi ſint, ne ſeſe dederent, quod propugnando, multos Gallos trucidarint; attamen quandoquidem oppidum ad Gallorum poteſtatem devenerit, ſucceſſus deploratur. Ex Gonſali Fernandi totius exercitus ducis conſenſu, dedidere oppidum, ne perirent. minus namque damnum fore ratus, oppidum, quam tales tamque ſtrenuos milites amittere. quare habita ab ipſorum imperatore venia, cum illis auxilio eſſe non poſſet, cum Gallis paciſcuntur, ut tuto viris omnibus, per ipſorum acies armatis ſigniſque protentis exire liceret. Ita fœdus feritur, ſeſe veluti ad pugnam inſtruunt, exituri, qui ſupererant è tanta obſidione. Per Gallorum ordines *Hiſpaniam*, Hiſpaniam, *Vivat Hiſpania*, ſublatis vocibus proclamando, tranſiiſſe feruntur ad ſuos. En quid ad ſuos? ad Gallorum captivos certius eſt dicere. Si namque Galli, veluti primo impetu, ita & conſtantia bellica valerent, ad unum Hiſpanos omnes conſumpſiſſent. neque enim ſunt pares numero. integras habent Gallicas vires. Italiam fere univerſam ſibi tenent, aut fautricem, aut ſaltem nullubi adverſam: noſtri autem necunde, præterquam ex Sicilia ſuppetias exſpectant. longo namque tractu diſtat Hiſpania; neque in Regno noſtris quicquam reſtat, in Apuliæ parte præſertim, præter Barletam oppidum; ubi obſeſſum tenent Gonſalum Fernandum, cum parvis quæ ſuperſunt copiis. illic fame peſteque premuntur. nec affluunt pecuniæ, quibus nervis bella geruntur. Ex Germania tamen mihi Rex narravit, ſed noſtra impenſa, cogi peditum duo millia, qui afflictis auxilio veniant, exſpectari. miſſos namque ait, qui eos conducant. Valete. ex Cæſareauguſta XIII. Calendas Septembris, MDII.

EPIST. CCXLVIII.

De origine gentis Angleriæ. ubi natus Autor. deſcriptio Arona oppidi. de Verbani lacus excellentia.

P. M. A. M. Petro Fagiardo.

AUſpicato meas ex urbe Mediolano ad te literas diſceſſiſſe credo. genealogice nunc, Coſmetriceque tecum agere parumper eſt animus, & inflatis buccis gloriari. Stirps hæc ab Angleria noſtra, ab avis ataviſque, Mediolanenſis eſt. ubi vates ille noſter Auſonius, *mira eſſe omnia*, ſapido cantat epigrammate. quale genus hoc ab origine fuerit, ex libello trium quaternionum ad me, cum Matriti, tu cæterique Optimates, quotidie mihi domum implebatis, audituri, miſſo, potuiſtis colligere.

gere. legiſtis namque circiter quadraginta ex hac familia Reges recta ſerie prodiiſſe. vaſtatamque uti moris eſt rerum humanarum, quæ vertunt Fortunæ vices, à Germanis Inſubriam univerſam, gentemque iſtam radicitus fere deletam, ſemilachrymans percurriſti; nonnulli tamen per varias tremuli latebras, donec furibundus ille Germanicus torrens, ad alveum ripaſque ſuas rediret, evaſerunt. Ab his domus Vice Comitum à qua ſe genitum jactat ex Valentina avia Rex iſte Ludovicus Gallorum Rex, emanavit. Germanorum igitur ſatiata rabie, in patriam, è latibulis, qui ſupererant, rediere. ſoli ubertas (eſt namque fortunatiſſima tellus) ut ad priſcum decorem cito rediret, effecit. Hinc ſanguis noſter Anglerius, hinc mea progenies. attamen, cum me utero mater geſtaret, ſic volente patre, Aronam, ubi plæraque illis erant prædia domuſque, conceſſit. Eſt autem Arona oppidum inſigne, in Verbani lacus, quem juniores *Lacum Majorem* appellant, ripa ſitum, munitiſſimum & bene fortunatum, mœnibus in alæ forma diſpoſitis, numeroſis turribus, atque eminenti arce convexa mœnibus, ab impetu hoſtium tutiſſimum, ſi qua hoſtes ingruant. Sunt namque Aronenſes Helvetiis Germaniſque proximi. neque à Gallis & Haſta oppido maxime diſtant. ad ipſius etiam oppidi nundinas ſæpe concurrunt. nundinarium namque eſt & frequens mercatorum commercio. equorum huc Helvetiorum Germanorumque multitudo ingens, venum confluit. Lacus vero is major centum, ut ajunt, amplius millium paſſuum. duo ex Alpibus decurrentia flumina conficiunt lacum; fonteſque innumeri à reliquis montibus deſcendentes. Ticinus vero navigabilis fluvius, qui Padum amplificat, ipſius lacus aquas omnes ebibit, perque vaſtas ejus planities raptat, quibus & provincia multis montanis proventibus, trabibus utpote, lignis comburendis, & calce ac marmoribus fortunatur, inſtruiturque nec lacus opulentiam tacere intendo. ditiſſimus eſt accolis. turtures fluviales nutrit eximii ſaporis, & magnitudinis tantæ, ut ſexaginta amplius librarum duodoncialium fuerit aliquis repertus turtur; vulgo librarum xx. trigintaque ajunt captum ſæpe fuiſſe. miræ inquiunt eſſe profunditatis lacum piſcatores, tempeſtatibuſque veluti pelagus ingens agitari. pollet etiam piſcibus aliis multiformibus, ſed raris alibi quibuſdam, ſubaurato quodam colore, præcinctiſque quos vocant *perſacas*, luciis ingentibus, ipſorum appellatione *cavedinis*, anguillis, bottiſtryſis, ſcationibus, piotis, agonibus, tenchis, chepiis, atque aliis, quorum nomina mihi deciderunt, nec Latina habere cognoſco, eſt copia tanta, ut vicina omnia tempore piſcium, Mediolanumque ipſum ſaturent. vis brevibus? dulcium aquarum edulia ſapidiora nullubi, nullibi plura. Huc igitur ego ex itinere, quia ibi me mater dederat orbi, ad veteres amicos affineſque diverti, quotquot in hoc jacent corpuſculo ſpiritus, quotquot animantes fibræ, miro intra ſeſe titillo garrientes præ lætitia, vires conduplicarunt. Ex natalis ergo terræ complexu, ex veterum amicorum & affinium repetita undecim dierum conſuetudine, tam longæ peregrinationis meæ faſtidia excuſſi. omnis laſſitudo, laboreſque omnes ceſſerunt illico. cætera per exemplaria. hæc autem ex itinere ad Reginam, nuntio ad te mihi ſeſe offerente volui ad animi mei oblectamentum deſcribere. Gratane tibi futura ſunt, an non, parum curæ eſt. Æquum fuit, ut mihi ſemel, cum tibi aliiſque ſæpiſſime ſatisfacerem. Vale. ex Cæſareauguſta. IV. Idus Auguſti, MDII.

EPIST. CCXLIX.

Suſcipitur Autor à Regina. cujus virtutes recenſentur: quam preſſi fame peſteque in Barletta Hiſpani. Portucarrerius moritur.

P. M. A. M. Archiepiſcopo & Comiti.

VEni, veni jam tandem, veni; terrarum, pelagique minas, Galloſque furores evaſi incolumis. jeci anchoras in portu Brunduſino Carthaginenſique tutiore. Apud Catholicam utpote Reginam, quæ fœmineum, uti noſtis, ſexum ſuperat univerſum, quæ non modo virum æmulatur, ſed animo, prudentia, conſtantiaque, quæ eſt in fœmina donum incontingens, quoſcunque illuſtres & claros æquat heroas, & me redeuntem benigne ſuſcepit, quater placidiſſimo ſerenoque vultu, multa percunctata eſt, ſublimes ejus aures, rerum novarum recitatione demulſi, ſum ei gratior ſolito. quod utrique veſtrum haud ingratum puto fore, quia me uterque diligitis. ſatis multa de nobis. Quæ autem digna memoratu, licet non bene ſapida, veniens repererim, audite. Jam non dubio vulgi murmure, ſed per certos tabellarios & literas, à noſtriſmet ducibus, habetur Hiſpanos, qui bella gerunt in Regno Neapolitano, laborare vehementer, univerſaque Apulia relicta, *Barletta*, ſic enim appellant oppidum juniores, incluſos fame peſteque urgeri graviter ajunt. Vicina ipſorum omnia Galli, per Ducem de Nemours, ſui Regis affinem, & Proregem occupant, noſtros quotidie

magis ac magis premunt. Ita obſeſſi undique, de relinquenda etiam Barletta, ſæpius iniere conſilium. Ut mari terga dent hoſtibus, ne fame peſteque pereant, ſæpe cadit in deliberationem: perſtant tamen adhuc, ſuppetiaſque Germanicas exſpectant indies, quas ut miſſi à noſtris Regibus ductores, conducant, jam dicitur Maximilianus Romanorum Rex admiſiſſe. Audivimus, jam eſſe aggregatos. eſt noſtris magno ſolatio, Proſperi, aliorum etiam Colonnenſium equitum nobilium Romanorum magnanimitas, qui ſe includi cum noſtris & obſideri, ut animum præſtent, paſſi ſunt. Ita Mars in Apulia noſtros agitat. in Calabria vero Obegninus dux alter, non parva noſtris damna intulit. Incurſionibus loca agroſque infeſtat omnia, quia non ſunt noſtris copiæ, quibus apte queant aperto Marte concurrere, licet vicinam habeant Siciliam, auxiliaque ab ea etiam parentur. Ludovicus Portucarrerius Palmæ dominus, ſagax (uti noſti) bellorum ductor, eſt monitus, ut ſe ad eam apparet profectionem. Is afflictis in Calabria, cum novis, quæ illi aſſignantur copiis, & auxiliis Siculis, contra Obegninum ſuccurret. Gonſalus Fernandus vero hujus militiæ Princeps, & Colonnenſes cum Germanis, Duci de Nemours, reſpondebunt. De Philippo vero & Joanna Principibus hæreditariis, rebuſque aliis noſtratibus, veſtri vobis ſignificabunt. Ergo Valete. Toleti. III. Idus Septembris, MDII.

EPIST. CCL.

Veniens reperit Philippum, diſcedendi in patriam cupidum. de argumentis ſocerorum. moritur Biſontinus Archiepiſcopus.

P. M. A. M. Cardinali Sanctæ Crucis.

TE accepiſſe per curſorem, qui ſeſe mihi obtulit in itinere, ad Urbem volitans, quod incolumis ex laborioſa mea legatione redierim ſcribis, & una ſignificas pati extrema noſtros, qui militant in Regno, propediem diſcedet cum novis copiis Portucarrerius Palmæ dominus, prudens & fortunatus bellorum dux, qui quoties pugnavit conſeruitque manus cum hoſtibus Granatenſibus, accidit quidem id ſæpiſſime, totiens vicit, ſtravit, trucidavitque hoſtium copias. Is provinciæ præerit Calabriæ in Obegninum. De Germanis vero quid rei ſit, tu certius noſces, quia propior. De Philippo autem Burgundo genero & Joanna filia noſtrorum Regum, hæc accipito. Pruriunt Philippo pedum venæ omnes, ebulliuntque ſanguinis meatus, nequit ſtare loco, diſceſſurum ſe illico, dicit. Innititur Regina, ne id cogitet hoc tempore, quo exercent cum Gallis capitales inimicitias, *Oportere etiam*, inquit, *futuros Reges apud hos Principes enutriri verſarique diutius, ſi imperare illis voluerim. Ioannam* addit, *ejus uxorem ſibi filiam, partui propinquam, præ dolore fœtum ejecturam, & forte ipſam interituram, quia maritum ardenter amet, ſi eam relinqueret*, ſeque dimiſſuram *prægnantem filiam* Regina abnuit, hoc præſertim hyemali tempore, per hoſtium terras, aliaque hujuſmodi multa, ſapientiſſima ſocrus proponit. Ille tamen immobilis exſtat, reſpondetque, *priuſquam à patria diſcederet, ſe ſuis incolis comitibuſque Belgis, quos ſecum duxit, regreſſurum intra annum &* (jurejurando præſtito) *ſuiſſe pollicitum, nolle ſe illis, qui avitæ ſint hæreditatis, ullo pacto deeſſe, aut, ut* infidum *appellent.* Durum eſt Reginæ, hæc audire: durius multo, ardenti uxori, quæ ſimplex eſt fœmina, licet à tanta muliere progenita; gemit, collachrymatur. Neque his Philippus emollitur. eſt adamante adamantior. diſceſſum parat. adducit etiam Philippus in medium ſuorum familiarium interitum. major namque pars eorum, ex aëris à ſeptentrione ad meridiem mutatione, atque ex vini & ciborum varia ſubſtantia, febribus conſumpta eſt. Aſt illum acerrime Biſontini Archiepiſcopi, ſui ab unguiculis nutritoris, mors perterruit. Intra quintum namque diem, ab initio morbi, ceſſit naturæ. Vivit igitur attonitus Philippus, idem, ne ſibi accidat, horreſcit. his nos unguibus natura pectit, hos carduos tribuloſque miſcet inter ſata læta, meſſeſque uberrimas. Tu vale interea. Toleti. XII. Calendis Octobris, MDII.

EPIST. CCLI.

Succeſſus Borgiæ, abjecto galero. laudatur ejus perſona. ſors conſpuitur. aſſequitur magna.

P. M. A. M. Comiti Tendillæ.

QUid ſuo excuſſerit cribro, quidve pinſuerit Fortuna in rebus Alexandri Pontificis, Cæſariſque Borgiæ, qui eſt ipſius Pontificis dexter oculus, ſcire te velle, in hac rerum turbulentia ſcribis, longas petis ambages, ac veteres nimium nodos. reliquiſſem ego iſthæc pro joco ludoque infantili. puto namque ſaliceas arbores æmulaturum, quæ cito coaleſcunt, & cito intereunt. aliorum qui noſtra tempeſtate, à Pontificibus (quia ſanguis eorum) erecti ſunt, exempla, ut hæc autumem fore fragilia parumque duratura oſtendunt. Ita tamen habeto. Audiſtin' arbitror,

tror, Cæſarem hunc, poſt ejectum à ſe purpureum exoſumque galerum, in Ordinis Cardinei contumeliam, in Galliam fuiſſe profectum, Ducíſque *Valentini* nomen à Valentia oppidulo quodam Alpino, ignoto cuiquam Italo, à Ludovico Gallorum Rege fuiſſe aſſecutum; ventoſove titulo, an potenti viderint amans & amatus, non eſt meum quærere. eſt hic juvenis tamen eorum judicio, qui apud illum familiariter verſati ſunt, natura magnanimus, in ſtrenuos milites liberalis, erga gratos munificus, habitudinis decore, amari dignu, nec literarum ignarus. Ex primariis eſt Gallicarum copiarum ductoribus, militariaque Gallica recipit triginta millium ducatorum ſtipendia. à Pontifice non minus exhaurit, quam Pontifex ipſe aſſequitur. neque audet Pontifex illi obviam ire ulla in re. Forlinium quod *Forum Iulii*, & Imolam, quam *Forum Livii* quondam volunt appellatas urbes, Ariminumque & Faventiam ſimul & Urbinum, veteribus Dominis omnibus ſpoliatis, favente Pontifice, ſibi uſurpavit; Ducemque totius Romandiolæ Pontifex cum multorum Cardinalium ſuffragiis, plumbato membraneo Chirographo, illum appellari imperat. Bononiam tentavit impetere atque ſubigere. obſtiterunt Bentivoli. fortunatus adeo ut nihil unquam cogitare auſus fuerit, quod non ad unguem perfecerit, præter Bononienſe negocium. laboris inediæque atque algoris ferunt eſſe, ubi opus ſit, patientiſſimum. cum his omnibus crudelem ajunt, & ſanguine gaudentem, in eos, de quorum fide dubitaverit vel tantillum, immurmuratur. Veneno pleroſque pecunioſos Cardinales, ſub convivii ſpecie, intercepiſſe, ut illorum pecunias ad fiſcum deductas ipſe dehinc tolleret. Is impræſentiarum in culmine rotæ rotantis, pavone glorioſior ſedet. clavumne an vacerram habeat; aut ſufflamen ſatis aptum, ad retinendam; neſcio. an à ſuperis duraturi diutius applauſus, quam in aliis ſui generis vadimonium habeat, tempus rerum judex ſapientiſſimus aperiet. Tu vale. Toleti nonis Novembris, MDII.

Epist. CCLII.

Quid Veneti cogitent. quid noſtri patiantur. Venit Fernandus Calabriæ Dux. quæ affinitatis ſeries cum Rege.

P. M. A. M. Archiepiſcopo & Comiti.

Placuiſſe vobis, quod ſoſpes advenerim, quodve Catholicæ Reginæ poſt legationem charior ſim, ſcribitis. cur id tempus in caſſum triveritis, cur perituras chartas ſepia ſulcaveritis, non intelligo. nulli namque eſt avi nidificanti notior, in qua pulli jaceant arbor, quam mihi veſter animus erga me, ſi bene & vos valetis. nil quippe jocondius mihi. velletis quid habeatur ex Italia. ſunt in anguſtiis Hiſpani intra Barletam oppidum in Apulia portuoſum, ad ſinum Adriaticum. Veneta Reſp. veluti è ſpecularia turre, quid futurum ſit, tuta deſpectat; neque in noſtros, uti Galli poſtulant, arma capiunt; neque ſunt nobis auxilio. pendent dubii, quo ſe talus emiſſus, in dextrumne unionem, an in caniculam vertat, exſpectant; victoribus applauſuros putamus. Ita eſt mos. emergit aliud, quod vobis, licet veſtris iſta procuratoribus ſemper ſcribenda reliquerim: quia noſtratia referre vobis ego conſtituo; quod ab exteris emanet. Nono Calendas Januarii Curiam eſt ingreſſus Ferdinandus Aragonius, Federici Regis infelicis ejecti è Regno filius primarius, Calabriæ Dux, hæres Regni, ni fata obſtitiſſent, futurus, miſeram & infelicem deflevi hujus adoleſcentis ac genitoris ruinam. Adoleſcens namque eſt & Regno & Regio ſanguine dignus, miræ indolis, forma egregius. Ægre ferre videntur Rex & Regina illorum perniciem, attamen ne in Gallorum poteſtatem univerſum caderet Regnum, ſatius eſſe duxerunt, dimidiam ipſi partem paciſci ex compoſito cum Gallis. Neque enim erant Gallo Regi, quin illos Regno ſpoliaret, obſiſtere potentes; neque Rex & Regina ſatis aptas quibant, quia maxime diſtant, atque ſepti undique à Gallis terra marique, ferre ſuppetias. Vos minime profecto latet Hiſpaniam eſſe undique terra Pyrenæis, qui à Gallia illam diſterminant, circumvallatam, & mari ambitam includunt. Adoleſcens igitur hic Fernandus ad patruum venire quam in Galliam proficiſci, licet pater ejus in Gallia lachrymandum exilium elegerit, utilius eſſe ratus, ad Reges venit Catholicos. didiciſſe vos arbitror eſſe Fernando adoleſcenti, Regem noſtrum, patruum majorem, quom Fernandus I. Neapolitanus, hujus adoleſcentis avus, ex Federico genitore, & Fernandus noſter Catholicus, ex duobus fratribus Alfonſo & Joanne geniti ſunt, patrueles. Adoleſcentem benigniſſime honorificeque, qualem Regis filium & affinem ſuſcipi decuit, ſuſceperunt, univerſam illi curiam exire obviam imperarunt. regium præ ſe fert adoleſcens animum, cordatumque pro ætate, amorem ſibi patruorum conciliaturum, ex optima natura putamus. Vos quid humana felicitas, qua cæci vivunt, atque ebrii

major

major pars hominum pariat, hujus exemplo conſiderate, ac valete. Madrito XII. Calendas Junii, MDII.

EPIST. CCLIII.

Quales Philippus diſcedens uxorem ac ſoceros reliquerit. de Portucarrerio. moritur Cardinalis Mendotius. de bello Gallorum cum Salſas.

P. M. A. M. Cardinali Sanctæ Crucis.

SCripſi ad te ſuperioribus diebus, fuiſſe animo fixum Philippo Archiduci, genero Catholicorum, velle redire ad Belgas, natale ſolum, avitumque domicilium. Quod animo conceperat, id exſecutus eſt. Madriti ſumus. Hinc XI. Calendas Januarii ſoceris id maxime diſſuadere annitentibus, diſceſſit. Non profuit, quod parum ſit Gallis fidendum, rebus præſertim ſic ſtantibus, in medium illi adduxiſſe. Ni velit præſentes inimicitias capitales, quæ vigent rabidiſſimæ inter eos penſitare petunt, uti per ſororis ſuæ Margaritæ ignominioſum repudium, per uxorem ipſius patri Maximiliano raptam, Britanniæ Duciſſam, per Burgundiam Picardiamque orbatæ nuper ſuæ matri ademptam, atque alias maximi momenti injurias, quanti debeat facere commercium Gallorum conſideret, quovenam pacto ſit illis fidendum exiſtimet. hortantur fruſtra omnia incaſſum, & diſceſſit, ac ſe iturum recta via in Galliam, ad Regem Gallorum proteſtatus eſt. corruptos credunt multi pecuniis & largitionibus Gallicis, familiares ejus, conſultores, qui poſt Biſontinum Archiepiſcopum primas apud Philippum ſedes conſiliarias retinuere, nec ut apud eos diem Dominici natalis imminentem moraretur ipſe, impetrare uxor gravida cum ſoceris potuerunt. quales uxorem ſoceroſque reliquerit, conſiderate. Hujus tantæ rei Arcanum quæſitare mihi non licet. concretam frigore boreali pervicariam fuiſſe hi murmurant, illi cauſas ineſſe ingentes, cur ita fieri jure merito debuiſſet, arguunt. nolo ego acutius iſta ſcrutari. ergo ſatis. Jam cogi Germanos, qui ſunt in Apulia futuri auxilio noſtris, maxime confractis, inquis. ego tibi ſignifico, Portucarrerium in portu Carthaginenſi ſuas convocare copias. propediem proficiſcetur, trajicitque futurus auxilio cum Siculis, laborantibus in Calabria, contra Obegninum Gallorum ducem, illos acriter infeſtantem. ſperare te, inquis, mutaturam ſe Fortunam noſtram in melius. dicitur namque, uti ais, Gallos effectos turgidos ob res ſecundas, atque inde ob inſolentiam torpeſcere, minore etiam cura bellum gerere. Nollem & hæc addere, quia futurum tibi ſcio moleſtiſſimum, quod huic ſtirpi Mendotiæ te plurimum fatearis debere. At quid faciemus, ita Superis ſtatuentibus? Periit Didacus Furtatus Mendotius, rubro & ipſe galero inſignitus. periit hujus familiæ lux. Sanguine ferunt exundanti ſuffocatum, quod Medici rem non intellexerint. Defuit in tempore phlebotomia. nec quando quid opus eſſet intellexerunt, remedio locus fuit. Sparſus namque jam erat, & inteſtina ſanguis corruperat. Quintum non amplius diem lecto procubuit. Arbitror etiam tibi eſſe cognitum, uti novus ad furores Gallorum reprimendos, qui ſe totam Hiſpaniam abſtirpaturos minitantur, exercitus comparatur. Arx Salſea, quæ primos eorum impetus eſt receptura, muris ampliſſimis dicitur eſſe tormentiſque multiplicibus munitiſſima, præſidiaque ajunt delectiſſimorum, ibi eſſe ad propugnandum locata, ut eam prius obſideant, oportet; non ſicco illam pede expugnabunt. Rex cito ſe recipiet Perpinianum à Salſea arce millia paſſuum ſex, ut hoſtibus terrorem, noſtris autem animum præſtet. Reginæ, quæ mœſta, viro abſente, intra belli anguſtias vivit, eſt moleſtiſſima Joanna filia, quæ poſt virum à ſe diſceſſum, neque animum exhilaravit unquam, neque à tellure oculos unquam elevavit. De divitiis, de potentia, de Regnis, de parentibus denique ipſis, nulla eſt illi cura. In viro ſolum obducta fronte cogitat, de ſolo viro cura, ſtudiumque & ſollicitudo. Ubi exonerata partu fuerit, dimiſſuram promittit genitrix. ſe inani ſpe depaſci filia putat. quia maritum ardet, ſeróque id venturum animadvertit. Emittendo fœtui proxima eſt. Levabit forte hæc mulier nova prole dolorem, ſi rectum pariet, nec turbine mentis obibit. Tu vale interea. Madriti. pridie nonas Januarii, MDII.

PETRI

PETRI MARTYRIS A. M.

EPISTOLARUM

LIBER SEXTUSDECIMUS.

Epist. CCLIV.

Rubi oppidum in Apulia & Paliza dux capiuntur. Hiſpani reviviſcunt. triremes Gallicæ capiuntur. Portucarrerius accerſitur. Ioanna filium peperit.

P. M. A. M. Archiepiſcopo & Comiti.

HAbuiſſe meas XII. Calendas Januarii exaratas, atque una, quod raro ſcribam, conqueritur Comes. Ecquæ ſcribere ad vos, aut ego velim, aut ſcribi debeant, raro accidunt. Nunc autem rugoſam Fortunæ frontem ſcitote, in Hiſpanos emollitam aliquantiſper. Cum namque ſe noſtri peſte aut fame intercempturos ſentirent, ferro ſatius tentare Fortunam duxerunt, ſuas inſtruunt qualeſcunque habebant acies, tormentaque apparant. Rubos oppidum ad milliaria novem ab oppido Barleta, impetunt tormentis (inter quæ quatuor erant ejus generis, quod appellatur *Canones*) mœnia quatiunt, diruunt, ſcalas apponunt, adſcendunt. cum ingenti Gallorum jactura vi capiunt, nec unus evaſit. capitur & dux eorum Paliza, cum nobilibus Neapolitanis Carazolis, qui & ipſi cum Paliza inerant. in prædam oppidum datur. opima inde ſpolia Hiſpani referunt: ſeſe aliquantiſper à tanta ſervitute liberant ſuffocatos. namque noſtros iſta Rubea præſidia tenebant; quia proximiora duraque. centum viginti quinque namque gravis armaturæ equites, quos appellant Galli *Lanceas groſſas*, cum ſuis perpendiculis; & peditibus non paucis,ibi locatos ajunt Hiſpani ſe reperiſſe incluſos. Barletam igitur Rubis captis, copias cum captivis & ingenti præda reducit magnus hic noſter Gonſalus Fernandus. Quid Galli amiſerint, conjectemini; noſtrorum ſtrata corda & ſopita expergiſcuntur. Gallos hæc ſtrages deterruit. additum eſt & aliud ſecundum ſecundo: & commodo commodum Hiſpanis. quædam Gallorum triremes per Apula litora vagabantur, nec mari ad noſtros ex Sicilia quicquam importari dabatur, multaſque jam Siculorum naves re frumentaria onuſtas interceperant. has intra portum Brunduſinum, in anchoris ſtantes, Hiſpani & fregerunt & combuſſerunt. Ita liberum jam habent mare, imo & ferunt portum captaſſe Barletanum, onuſtas naves Siculas novem. Quare videtur jam undique Fortuna velle Hiſpanis arridere, frontemque mutare rugoſam. Portucarrerius ductor earum copiarum, quas in portu Carthaginienſi vobis proximo Neapolim ducendarum in naves conjecit, in Siciliam conceſſiſſe fertur. Feſſos ibi ex pelagi moleſtiis, milites & equos, paucis diebus reficiet. trajiciet, uti referunt, propediem & cum non parva manu Siculorum. ſuo namque Regi ſe oſtendunt obſequentiſſimos. neque pecuniis deſunt, neque viris, aut commeatibus: res tamen eorum agitur, ne ad Gallorum manus tracti, veterem Gallorum cædem, atque interniciem avorum nepotes ebibant. nolo longioribus, aut apertius. Vos me intelligite. natum vobis eſſe hodie, quæ eſt decima, ſive Idus ſexta Martii hora pauliſper præmeridiana filium ex Joanna Philippo viro gravida tot Regnorum hærede, ſcriptum vobis fuiſſe per veſtros arbitror procuratores. Ergo valete. ex Alcala de Henares, quæ dicitur eſſe *Complutum*. ſit vel ne, nil mihi curæ. VI. Idus Martii, MDIII.

Epist. CCLV.

Moriuntur duo primarii aulici, Commendator major & Ian. Chiaconus Andelantatus Murciæ. de Reginæ patientia. quam infelix ſuæ genitrici filia ſit Ioanna.

P. M. A. M. Cardinali Sanctæ Crucis.

HEu, purpurate. confide rerum humanarum applauſibus. ubi ubi Didacus Furtatus Mendotius, Madritii interiit, veluti fugiens ab infauſto loco, Regina Curiam movit. diligebat namque virum. Alcala de Henarez ad leuquas inde ſex, Curiam tranſportavit. Addita ſunt tædiis tædia. minime te latet fidiſſimos illi affuiſſe primarios duos, magnos Caſtellæ computatores, Joannem ſci-

licet Chiaconum novæ Carthaginis Dominum, & Murciæ Andelantatum, ac Gutterium de Cardenas: quem ipſa ab imo erexerat ad ſublime rerum culmen: adeo quod quadraginta amplius dragmarum auri millium cenſum aſſequeretur, neque ingentes illis divitiæ, neque longa titulorum atque honorum pagina, vel tantorum Regum umbra profuit ad ſalutem. Ambo hic intra paucos dies interiere. ſentit, licet conſtantiſſima ſit & ſupra fœminam prudens, has alapas Fortunæ ſævientis Regina, ita concuſſa fluctibus undique, veluti vaſta rupes, maris in medio. vitam agit, viro foris bella gerente, Gallis undique in eorum potentiam dentes acuentibus. Generum inconſulte, properanterque uxore gravida relicta ipſius filia, diſceſſum elegiſſe, necdum natalem imminentem exſpectare voluiſſe, tribus qui eam & quaquam comitabantur honorifice, & à curis ingentibus levabant, quia de magnis rebus illos conſulebat, vita functis: ſuperat tamen moleſtias omnes filiæ turbulentia, cui nil curæ eſt de Regnis, aut potentia: perituranc ſint poſt parentum obitum, an ſeſe erectura, nil ſentire videtur; de viro tantum ſollicita, deſperato vivit animo, vivit obducta fronte, diu noctuque cogitabunda nec verbum emittit unquam, niſi ſtimulata, atque id, ſi quando eſt moleſtum. ubi primum pepererit, & diffidere cum Gallis deſierint, diſcedendi ad maritum copiam pollicetur. aliter namque minime id fieri poſſe oſtendit, quia mari ac terris ſit Hiſpania undique à Gallis circumvallata. Id non longe abeſſe inſinuat, quin ſint fœdusondituri: quieſcat animo, interea filiam hortatur, rogatque. nec maternis pellecta blanditiis, nec auri gemmarumve cumulis oblatis exhilaratur, infelix arbori ſuæ fructus. infortunata ſeges ſuæ telluri eſt hæc filia genitrici. duriſſimi eſt pectoris. nil virile, nil regium ab ea prodiit. qua pervicax Saturnius humor trahit, ea tendit, ibi pedem figit. Urit ſuis moribus (ut te jam ſolvam) hæc filia materna viſcera. de Joanne Principe dolor Reginæ quotidie ſuſcitatur, de futuro tot Regnorum gubernaculo ſollicita angitur.

Felices putat eſſe illos, quibus iſta negari
Cernit, & in Regnis quod ſit menſura malorum
Grandior inceſſu, vultu verboque fatetur.

Nimium ſum evagatus. Vale, ſiſto pedem, Præſul ſapiens. ignoſce parumper. Hora nona Hiſpano more diurna, hæc ſcriptitaveram, quia & parari tabellarium ſenſeram ad vos. Interea loci ſamulum ad Regiam deſtinaveram. hic retulit laborare Joannam partus anguſtiis, nec diſceſſurum, donec illa pepererit. tabellarium exſpectans igitur, peperiſſe filium marem allatum eſt, hora pauliſper antemeridiana, VI. Iduum Martii. claudo epiſtolam, ne ſepia chartave pereat. Tu vale. ex Alcala de Henares VI. Idus Martii, MDIII.

EPIST. CCLVI.

Moritur Portucarrerius in Calabria. Germani adierunt Neapolim. quid Obegninus Gallorum ductor. quid Andrada loco Portucarrerii. Profligatio Gallorum in Calabria.

P. M. A. M. Archiepiſcopo & Comiti.

VAh quam multa vobis eſt animus, ô duo magna Hiſpani orbis lumina, quia ſapientes eſtis, uno faſce præbere. caniſtros protendite. diverſis illos vobis floribus & roſis ac violis implebo, & fulciam. Portucarrerius Calabriam apprehendit, & Germanorum illa manus, quæ indies exſpectabatur, Adriaticum, Venetis non prohibentibus, cum poſſent, transfretavit ſinum incolumis. Portucarrerius vix Calabriam vidit. Febribus namque illico preſſus periit. duces vero qui Portucarrerio ſubmilitabant, minime dejecti animo, conveniunt unanimes, ne ſpei occaſionem hoſtibus præbeant. Fernandum Andradam Gallecum equitem primarium, ex ejus provinciæ proceribus, qui parandæ ſibi militaris famæ gratia, ne domi torpeſceret inglorius, eam fuerat ſecutus militiam, licet juvenem, quia cæteris potentior, deligunt imperatorem. Rei gerendæ, optimi quique ſublata omni invidia, poſtergata ſuperbia, non inconſultius ſtudet, ac ſi de re propria familiari, vitaque ipſa, non de communi commodo, eſſet agendum, conſilium ſingulis ineunt horis. Obegninus dux Gallorum, qui Calabriam infeſtabat, moræ impatiens, ubi ubi mortuum eſſe Portucarrerium ſenſit diſſenſuros inter ſe duces exiſtimans, per ſecialem tubicinem, ipſorum more, noſtros ad prælium invitat. noſtri minime detrectant pugnam. at in hoſtium fere conſpectu tumultus militaris inter Hiſpanos cooritur, nolle ſe perfricata fronte pugnare, ni ſtipendia perſolvantur inclamitant. Juvenis Andrada, naturæ ſapidiſſimæ, ac mitis animi, convocat milites, blande illos alloquitur, *Iure merito ſolvi debere ſtipendia* ipſemet ediſſerit, *venturas propediem pecunias* pollicetur, *ſe interea velle de ſuimet bonis, quia pecunias non habeat, viritim illis, ne conquerantur, pro facultate ſuccurrere, de cætero patiantur æquo animo* rogat. per ſe perque Ugonem de Cardona virum generoſum, Siculorum auxiliorum, atque

que omnium peditum ducem, & per prudentes alios, tumultus ſedatur, torques aureos, argenteaque vaſa omnia, quæ ſecum è patria tulerat Andrada, ad ſui ornatum, per fruſta viritim militibus dividit. ex Semenaria, ubi ſederant in hybernis, exercitum in rus, *Palmam* nomine, diſtans millia duo, tranſportant, ut mutare locum ſeſeque exercere diſcant milites aliquantulum. Inde forti animo ſe parant ad pugnam. Obegninus ubi paratis eſſe animis ad certamen Hiſpanos didicit, *per Philippum Burgundum Catholicorum Regum generum, pacis eſſe icta fœdera* noſtris enunciat. idque in urbe Lugduno per præcones edictum fuiſſe ſignificat. noſtri nil horum ſe habere in mandatis à ſuis Regibus reſpondent, ſero agi de Pace, ferro Pacem iſtam, non fallaciis quæritandam. his dictis per ſuos quæque acies ductores inſtruuntur. ad hoſtes eunt forti pectore, manus conſerunt, at non, qua Obegninus putabat, à fronte ſcilicet, ubi tormenta frondibus cooperta bellico ſtratagemate locata, & in inſidiis inter arbores latentes habebat, copias, ſed latus ejus, qua nullis erat Obegninus armatus inſidiis, noſtri capiunt, confligunt. ubi quondam Obegninus ipſe Caroli Regis tempore Fernandum Regem, & Gonſalum hunc Fernandum noſtrum profligaverat, ibidem, vel fere, ipſe ſternitur & fugatur. trucidantur aut capiuntur ad unum Galli. Obegninus evadit, fugam arripit, noſtri veſtigia illius quæritant. intra arcem de Angita millia paſſuum triginta à pugnæ loco ſepiunt. ubi reconditas ajunt illum habuiſſe pecunias, quas poſſidebat. obſident, capiunt in deditionem, ſed paciſcitur, ut cæteri homines, qui cum eo erant, liberi dimittantur. Hæc in Calabria XII. Calendas Maii in die ſignato Veneri felicibus avibus acta. Quarto vero Calendas ejuſdem altero Veneris die, ne quid deſit, Gonſalus noſter Fernandus, qui rem gerebat in Apulia, minime gnarus eorum quæ in Calabria geſta ſunt, idem Duci de Nemurs Principi Gallorum de pace loquenti, reſpondet, ſe neſcire, quid dicat de confecta pace per Philippum Principem & generum Regum Catholicorum. armis agendum eſſe, non verbis, ſe imparatum fuiſſe ab eis oppreſſum hactenus & hoſtiliter ad perniciem uſque tractatum fert. ultionem prius quæſiturum, ſi quiverit enunciat, unaque inſtruit acies. Germanorum duo millia addiderat exercitui. iter capit, quo tendere velit, minime aperit. ſequantur tantum, imperat. per campi æquora inaquoſa, inſcios, quo eant, duci; nullubi aquæ potui occurrebant. ex illa ſiti multi, quia erat fervida dies, animam exhalarunt. Ipſe aciem ſemper à tergo ſequebatur, feſſos ſublevabat, equorum clunibus portari juſſit plurimos, qui jam præ ſiti peribant. equites auxilio eſſe peditibus laſſis jubebat, hos ſolabatur; illis ſuccurrebat, quam melius poterat, & ſtrenui militis & egregii ducis officium implebat. In continuo proſpectu hoſtium qui apud Canuſium caſtra metabantur, Cereniliam millia paſſuum à Barleta (ut ajunt) magna ſexdecim, uno ſpiritu, durum opus, cum toto exercitu, ſtructis ſemper ordinibus, devenit. parati ſequuntur illum hoſtes. ad noſtros recta concurrunt. tormenta igni ſuppoſito excutiuntur, ferrei globi in noſtros jaciuntur creberrimi, paucos perimunt. alto namque volitabant. Impedimenta noſtrorum pulvere accenſa tormentario comburuntur. Lanceas Galli tormentis excuſſis demittunt. forte fortuna vineam noſtri quæ aderat foſſiculis valloque vineali ſepta, ſatis hebeti, apprehendunt. Ibi ſe communiunt cataphractis, qui poſt exonerata tormenta præeunt lanceis in noſtros directis, non licuit per vallum & foſſas introire. vertere latus in retrocedendo coguntur, & turmas diſturbant. Vi equorum ſuas in Gallos Germani plumbatas excutiunt, Hiſpani balliſtas, miſſiliaque reliqua jaciunt. Multi cadunt. cadit & Dux ipſe de Nemurs infelix juvenis, at magnanimus. hic ſeſe geſſit in pugna fortiſſime. Hectorem ajunt noſtri non potuiſſe glorioſius pugnaſſe. abjecto equo ſeſe medium pedes inter pedites conjeciſſe, ut ſuis animos ad vallos hebetes diſrumpendos, foſſamque tranſiliendam præſtaret, noſtri met fatentur. plumbata putant fuiſſe tranſverberatum. Corpus ejus honorifice (qualem decuit Regio ſanguine ortum, tantique exercitus ducem & Proregem) humatum ſervari voluit noſter magnus Gonſalus Fernandus: noſtri, ſic jubente Gonſalo duce, victoria utuntur, Gallorum caſtra occupant, ſpoliant, invertunt; ſeſe Gallicis dapibus & vino reficiunt. Ajunt tria millia Gallorum interiiſſe, fugientes poſt hæc inſequuntur. nox ſuperveniens, ne major fieret ſtrages, obſtitit. Ita mutatus eſt in ictu oculi, rerum modus, mutata eſt Fortuna, quibus ſe blandam oſtenderat genitricem, in ſævam eſt converſa novercam: quibus vero novercam, parentem beneficam demonſtravit. hæc nuper allata ſunt. hæc longioribus quam forte poſthac exſpectare quicquam valeatis, habetote.

Laſſa labore cadit noſtra hæc manus. Ergo valete.
ex Alcala de Henares Idibus Maii, M D III.

EPIST. CCLVII.

Dux Melfius reſiſtit. Neapolis capitur. Careta obſidetur. Gallorum & Hiſpanorum colloquia de icto fœdere à Philippo.

P. M. A. M. Archiepiſcopo & Comiti.

FAlſo inconſtantem vulgus Rhamnuſiam appellat, ac mendacem. nil ea verius invenio, conſtantiuſque Gallis, ut Hiſpanos opprimere liceret fuiſſe quondam pollicita viſa eſt. ut fidem ſervaverit, ut diu diſperſos ſub pedibus calcari permiſerit à Gallis, Hiſpanos, ut plagis, ut calcibus, ut dente rabido illos concuſſerit, relatum vobis. vertens deinde vices, Hiſpanos jacentes, dextra ſe ſublevaturam promiſit. Quia Galli ſibi ipſis viribuſque ſuis favores illos, non cælitibus adſcribebant: & diſſidiis ſtuderent inter ſe duces eorum. quid hactenus ad necem uſque Pro-Regis Ducis de Nemurs, & caſtra ſpoliata, ſuperi ſtatuerint, audiſtis. Succeſſus alios habetote. Sequitur victoriam magnus noſter Gonſalus Fernandus, recta tendit ad urbem Neapolim. Melfienſis Princeps Gallicarum rerum ſtudioſiſſimus illum dies aliquot diſturbavit. dedidit ſe tandem & Regno exceſſit ex fœdere. cætera omnia, veluti torrens hybernus obvia ſternit; reliqui Optimates omnes, qui Gallorum partibus inhærebant, aut vertunt Regno terga, vel ſeſe dedunt, & ſubdunt colla jugo, præter paucos in ſeceſſibus agentes, ad quos divertere cura non fuit. Lætis animis civitas ipſa Neapolis, quæ toto Gallorum tempore, fame ſemper laboravit, fœdus init. vetera urbis ſtatuta ſervari petit. Illis firmatis, portas aperit. Gallorum fugat præſidia. exit obviam victoribus, ſuſcepit honorifice. Intra arces, quæ tres ſtant in urbis ambitu, *Nova* utputa, *S. Vincentii*, quæ dicitur alia, tertia cui *ab ovo* nomen eſt inditum, ſeſe Galli recipiunt. Capuana urbis ipſius antiqua tutela, munita mœnibus, ampla domus, ſeſe cum urbe dedidit. Ibi ſunt Galli, ceu pecudes incluſi ſeptis. circumeunt aſſidue, veluti famelici leones obſeſſos noſtri, qua poſſit ad illos iter patere, diu noctuque vigilibus oculis quæritant. Niſi ſuccurratur à mari, actum eſt de Gallis omnibus. eſt namque multitudo numeroſior, quam anguſtiæ caſtellorum patiantur. quando cætera noſtris non ſuppetant, fames propediem Gallos conſumet, aut ut ſeſe dedant, perſuadebit. his ita ſtantibus, Galli ſe fuiſſe à noſtris oppreſſos, ſub Pacis umbra, quam dicunt jeciſſe regio nomine Philippum generum regium, & Archiducem Lugduni, cum Rege Gallorum, & voce præconum edicto, per Lugdunenſes plateas prolato, conqueruntur. Noſtri ſermones eorum deridect. futilia namque nulliuſque momenti eſſe ad rem, quod Lugduni per Philippum de Pace fuerit actum, & tunc præcipue, quando Hiſpanos eſſe inarmis, ad propulſandas veteres Gallorum injurias paratos cerneret. infantilia eſſe prædicant. Imparatos ajunt autem Galli ſe fuiſſe ab Hiſpanis interceptos, paratiſſimos autem noſtros exiliiſſe, ac manus conſeruiſſe collatis ſignis. Nec quicquam quod ad infenſiſſimos hoſtes attineat, prætermiſiſſe Gallos, noſtri probant; ſub induciarum, aut pacis umbra, an vivo Marte id acciderit, ipſi viderint. Exitus qui judex eſt rerum æternus, loquatur. noſtri Regno potiuntur majori ex parte. Cajeta urbs maritima, natura & arte munitiſſima, adhuc eſt in fide Gallorum. ſunt & alia oppida quædam. & noſtri obſidionem parant Cajetanam. & Galli velle ſe Perpinianum impetere, belloque intra proprias domos, noſtros Reges laceſſere intendunt. Segoviam Regina Curiam mutavit, uti vos à veſtris habuiſſe arbitror. Ex Segovia igitur valete. III. nonas Junii, MDIII.

EPIST. CCLVIII.

Quid à Pyrenæis inter Gallos & Hiſpanos.

P. M. A. M. Cardinali Sanctæ Crucis.

CAtholica Regina filiæ moleſtiis exagitata, ut optati diſceſſus illi ſpem præbeat, ex Alcala Segoviam, montanam urbem, deduxit Curiam. eſt namque iter ad mare Cantabricum, qua ſe putat ad Belgas, mariti patriam, trajecturam, niſi terra licuerit per Gallicas inimicitias, de quibus filiæ nulla eſt cura. Regina vero ſubire diſcrimen id, ut primariam tot Regnorum hæredem filiam Gallorum fidei credat, minime capit æqua mente, hac præſertim tempeſtate, qua Gallos æquum eſt vivere ſpumoſa rabie in Hiſpanos, ob recentem totius Gallici exercitus & multorum nobilium ſtragem ac interniciem. agi de Pace cito futurum, ut tranſmeare tuto queat, anxia mater filiæ quotidie pollicetur. neque ob filium quem nuper peperit, læta eſt magis, aut animi turbulentiam ſedat. Interea, Rex eſt in Catalonia, Gallis finitima. Exercitum cogit, Galli duplicato furore, veluti percuſſus coluber, ad Pyrenæorum radices oppida ſita, ſub

Hiſpana ditione, venturos ſe inquiunt. Ut munitiſſimam validis muris arcem Salſas prius aggrediantur, oportet. neque enim aliunde iter eſt. Ea eſt in faucibus anguſtis quibuſdam ab Oriente hyberno, ſtagnis maritimis, ab occidente vero, montibus inviis, exercitui ducendo poſita. Salſas igitur obſidere coguntur Galli, priuſquam progrediantur. Ibi reperturos objices jure merito putandum eſt. quia delecta manus mille amplius virorum fortium eſt ibi locata præſidio. Vale. Segoviæ. v. Calendas Julii, MDIII.

EPIST. CCLIX.

De arcibus Neapolitanis. de Iſcla. de Cajeta.

P. M. A. M. Archiepiſcopo & Comiti.

QUas ducet Fortuna choreas, quibuſve ſonis & concentibus agat inter Hiſpanos, & quam torvo ſupercilio Gallos, excuſſo ſago jactitet, legere per meas fas fuit. addit utriſque de cœpta liberalitate ſat grandes cumulos, his ignominiæ, illis gloriæ: jacturæ Gallis, Hiſpanis lucri. Et S Vincentii maritimam turrim, & ampliſſimum illud *Caſtel lum*, quod ſedes eſt regia, *Novum* appellatum, vi armorum capta, nec evaſit quicquam. Id quonam pacto ſit actum, quove modo Hiſpani per Novi Caſtelli mœnia obrepſerint ex inſperato, & quimet rem geſſerunt, & qui ſpectatores fuere, minime ſe fatentur intelligere, qua volucribus via difficilis videbatur, ea facilem reperere. In prædam ſupellectilia omnia data ſunt, Gallique præſidiarii in ſervitutem. quibus hoc verbis enarrari queat, nemini ſuccurrit. In re, Caſtella illa duo tenet Hiſpanus, quæ poſſe capi in cujuſquam prudentis animo minime cadit. tertium reſtat, quod dicitur *del Ovo*. Id eſt ſuper ſcopulo ambeſo ſitum, qua deſpicere, caligari oculos hominibus, & horrere præcordia deſpectantibus, inquiunt. Magnus hic noſter Gonſalus Petrum Navarrum, qui Bithonteum Marchionem parva manu fudit, ac cepit, quive Canuſium contra univerſam Gallorum potentiam diu ſuſtinuit, multaque alia præclara geſſit facinora, cum ſatis aptis ad rem copiis, in hujus caſtelli obſidione reliquit. ipſe vero Cajetam cum exercitu reliquo, proficiſcitur. Circiter nonas Julii ſepit, & quatere tormentis incipit. Iſcla & ipſa, in Bajono litore commodiſſima inſula per Conſtantiam de Avalos Hiſpano ſanguine, virilis animi fœminam, Comitiſſam Accerrarum, cui Fœdericus Rex Regno diſcedens, inſulam crediderat, in Hiſpanorum venit poteſtatem. Ita cadunt indies magis ac magis res Gallicæ paulo ante felices. Hiſpanæ vero quondam obrutæ reſurgunt, emerguntque. Valete. Segoviæ. IV. nonas Auguſti, MDIII.

EPIST. CCLX.

Obſidio Salſea & quid ultra.

P. M. A. M. Cardinali Sanctæ Crucis.

GAlli Salſas arcem, finium Hiſpaniæ tutatricem ditionis, totis viribus obſident. fauces anguſtas, quas te triviſſe pedibus arbitror, ſi aliquando ex Hiſpania iter ad Urbem terra captaſti, cum univerſo exercitu tranſilierunt. caſtra ibi metati ſunt; valloque ac foſſa munita dicuntur habere miro robore caſtra. noſtri primo congreſſu damna Gallis intulere non parva, tum plumbatis & tormentis ex pinnis & tranſpropugnaculis, tum incurſionibus. valida namque ſunt delectorum virorum mille amplius Salſea præſidia. Nunc vero, neque digitum impune exſerere licet è mœnibus. pinnæ dirutæ ſunt vi tormentorum univerſæ ſagittariæque feneſtellæ omnes, machinamentis ita Gallicis excuſſæ quaſſatæque ſunt omnes, ut ne qua ulterius locus relictus ſit ad ullum Gallis damnum inferendum. Incluſi arcem ex tranſmurabilibus tantum ſervant, defenſuri pro viribus arcis interna, ſi Galli tentaverint ingreſſum. Vi corporis tunc agendum quantum quiſque viribus & animo valeat experiendum. ibi ſtrenuiſſimus quiſque optato dimicabit. adverte bellicum quod accidit, Gallis minime ſapidum, ſtratagema. expugnatores per grues turreſque ligneas manu factas, caſtellum antemurale quoddam, dicunt Hiſpani *Balluartem*, conſcenderunt, Minterna, ut inde tranſiliant, tormentarii pulveris cados caſtelli antemurali obſeſſi ſupponunt. Qua Gallos tentaturos ſenſerunt, ubi ubi Gallorum manus ingreſſa eſt Caſtellum, igni ſubjecto, cadi increpuere, ac vi pulveris antemurale concuſſum, fruſtatim per aëra Gallos omnes, qui adſcenderant, cum excuſſis, diviſim diſperſimque muri lapidibus disjiciunt; volitare hominum ſecta membra; ſimul & ſaxa miſerando ſpectaculo tam obſeſſis quam obſidentibus, cernere fas erat. Ab hora infauſta Gallis hac tentare ulterius aditum, quominus pugnaturi minime ſunt auſi machinis tantum, foſſoribus & calonibus agitur, arcis foſſas libere Galli perambulant, muros quotidie effodiunt. conti mœnibus ſubjiciuntur, ut ſciſſi poſtmodum

dum contis combuſtis muri dent ruinam & collabantur. Ita. patentibus aditibus, Galli multitudine freti, putant ſe noſtros obruturos. Hoc in ſtatu eſſe res Salſcas, ex urbe Perpiniano ſcribit Rex. Ipſe vero, donec auxilia conveniant, quæ Regina ex univerſis Caſtellæ dotalibus Regnis ſuis acciri, & ad Regem virum properare juſſit, Perpiniani erit. Lucidiſſima ferunt à Principibus agmina & compoſita confluere undique eo. ſi obſtitiſſe noſtros, ne expugnentur à Gallis repererint, dabunt operam, ne ultra capiantur. At explorator, qui demiſſus è mœnibus per hoſtium excubias, quia linguam calleat Gallicam, ſummo eſſe obſeſſos in diſcrimine, retulit fore, ut propediem intereant omnes, ni ſuccurratur ocyus. Santius à Caſtella, genere inſignis vir, ac bello egregius qui præſidet arci, militibuſque incluſis omnibus, mori paratos ſcribit ad unum, priuſquam dedant arcem. Ut Rex tamen penſitet, quantum rebus incommodum afferret, ſi Galli ea victoria elati, ultra proceſſerint, enunciat. Mille amplius viros nobiles, bello egregios, ſe Rex amiſſurum cognoſcit, ſi Galli arcem expugnaverint. Eſt anxius propterea, uti per ejus literas ad Reginam deſtinatas colligi poteſt, quas famuli à ſecretis, quibus creditæ ſunt, nobis oſtenderunt. ſin donec adſint auxilia, ſe ſuſtinuerint, aut re infecta Galli terga dabunt aut veniſſe pœnitebit. Vale. Segoviæ. pridie Idus Octobris, MDIII.

EPIST. CCLXI.

Quid de arce del Ovo. quid de Ugone à Cardona. de obſidione Cajetæ. de magno Capitaneo. de Gallorum exercitu.

P. M. A. M. Comiti & Archiepiſcopo.

QUæ feruntur ab Italia Galliaque, ex quo nullas à me habuiſtis, accipite. Caſtellum illud ſuper edito ſitum ſcopulo ambeſo, inter undas, *del Ovo*, Petrus Navarrus, cui provinciam, diſcedens Gonſalus Fernandus, reliquerat, expugnavit. Arte nova illam ſtruxit oppugnationem, qua minus hoſtes putabant, cuniculos intra vivi ſaxi cavernales per foſſores & calones effecit, cadiſque tormentario pulvere ſulphureo repletis, veluti etiam Salſeis accidit, uti à veſtris vos audiviſſe arbitror, cuniculos infulſit. Res mira! tanta fuit accenſi pulveris rabies, quod Saxeum montem ipſum perfregerit ac diruerit. Cum ſcopuli latere decidit & Caſtelli pars cum plæriſque præſidiariis. Tanta fragor ille formidine obſeſſos percuſſit, ut illico capti ſint qui ſuperſtites fuere. per ruinas namque ab imo ſerpere noſtri cœperunt. Rebus Neapolitanis ita compoſitis, cum copiis quas ductitabat, ad caſtra Cajetana Petrus Navarrus profectus eſt. Interea loci dum iſta Neapoli gererentur, Cajetæ latus tormentis excuſſit Gonſalus Fernandus noſter magnus Capitaneus, & ſexaginta murales ulnas jam diruerat, ut inde oppugnationem in craſtinum diem aggrederetur, ſeſe parabat, cum transfuga noctu ad eum veniens, ſtructas eſſe horrendas pulveris defoſſi, & novorum aggerum ac foſſarum & cuniculorum inſidias, enunciat, in quas caſuri ſint, quicunque acceſſerint, & hac vel illac interituri. novum igitur cepit conſilium, tum ob ea, quæ ab ipſo transfuga exploratore didicerat, tum quia per Carracas, onerarias Genuenſes, & Galeaceam unam, & quaſdam triremes recentes, habuerant obſeſſi, mille armatos, & rei frumentariæ copiam ingentem. Exercitum igitur inde tollit, ducitque in Caſtellum nomine *Caſtellonum* à Cajeta millia paſſuum tria: unde non minus Cajetam obſidebat, quam ſi apud ipſius muros tentoria teneret, quia terra illis inde omne genus alimentorum adimebat. Ugonem à Cardona peditatus quondam egregium ducem, priuſquam diſcederent, fidum utilemque belli comitem, caſu miſerando ibi amiſit. Dum namque ambo per caſtra animi cauſa deambularent, ferreus ab obſeſſis in illos balliſtæ globus emittitur. is furore tanto ſaxum utrique proximum percuſſit, ut in mille fruſta ſaxum diſruperit advolitantibuſque per aëra ſaxi fragmentis alterum Ugoni crus perfregerit. Magnus vero Gonſalus Fernandus, tanto ſe reperit oppreſſum pulvere, tantaque vi repercuſſi aëris ſe quaſſatum ſenſit, ut ſe sterneret pronus in terram, longeque ſerperet obrepens, antequam ſtare pedibus auderet, aut quiret, & ipſe ſe percuſſum diu putavit, & omnes qui aderant interemptum. Periit igitur Ugo deflendus merito, vir egregius armis, intra paucos dies illo vulnere. ſic ſtatur in armis. Gallorum ajunt eſſe paratam multitudinem ingentem ad Cajetæ auxilium; Imo & cito affore. quid futurum ſit, rerum autor ipſe aperiat nobis. Stragem adeſſe certum eſt horrendam, in quorum frontem ſit hæc faba cudenda, ipſi viderint. mallem, Chriſtianum hunc ſanguinem, neceſſario Chriſtiano ferro fundendum, in noſtræ Legis hoſtes ſervatum iri. Vos vivite, & audietis hæc grandia quæ pullulant. Et valete. ex Segovia. XIV. Calendas Novembris, MDIII.

EPIST.

EPIST. CCLXII.

De Salſea oppugnatione. de fuga Gallorum. de noſtrorum inertia.

P. M. A. M. Cardinali Sanctæ Crucis.

Repetis, ad te meas raro portari. Iterum atque iterum dico, ſuccoſa ad hanc uſque diem deſuiſſe. nec mihi eſt curæ, quæ arida ſunt & exigui ponderis, utputa vulgaria pertractare. en accipe ſtamina quæ texere jam queas. tu Cajetam in ſuo fidentem robore ſtare adhuc in fide Gallorum, mortuumque Alexandrum, & ejus loco ſuffectum Cardinalem Senenſem, Pii ſecundi nepotem ſcribis. Ego autem inquam Gallos, qui Salſas arcem noſtrorum finium tutatricem impetierunt, maluiſſe dies actos urgente gravi autumno ſub divo conſumpſiſſe, domi ac belli nervos, pecunias ſcilicet, quas in caſſum effuderunt, ſervaſſe. Superi ſe fautores Hiſpanis oſtendunt. Obſidebant undique mœnia, contiſque ſuppoſitis ſtare penſilia fecerant, in gyrum impoſito igni ſuccenduntur conti, Galli falluntur. caſura in latus mœnia putarunt, ut per ruinam ex inſperato noſtros adorirentur, & ingenti obruerent multitudine. At aliter evenit, haud ſecus integra ſederunt ſuper fundamentis leviter, & erecta in neutram partem pendentia mœnia, quam ſi nulli alteri rei fuiſſet invigilatum, niſi ut integra leniter ſuper ſtantia caderent fundamenta conciſa. Servarunt igitur ſe invictos noſtri, donec auxilia Caſtellana adventarint. quæ cum adeſſe Galli per exploratores intelligunt, ſatius fore provinciam deſerere duxerunt quam tot bellatorum numerum exſpectare. Tria namque millia cataphractorum, ac levis armaturæ numerus ingens: hos Hiſpani *Ginetes* appellatis; peditum autem xx. amplius millia convenerant. Octobris dies ſexta & vigeſima, quæ ſexta eſt Calendarum Novembrium, congreſſui deſtinatur. Galli re cognita (licet validis aggeribus ac foſſis munita haberent caſtra) nocte intempeſta tamen, diffiſi viribus ſuis aggeres eruunt, terga vertunt, è faucibus anguſtis ſeſe ante lucem exſolvunt. In plana ſole adventante acies jam eduxerant. Galli ſe rei bellicæ eſſe magiſtros ea die oſtenderunt, non minore cura, non incompoſitiori ordine, acies ſtructas eduxerunt eorum duces, ac ſi ad certamen, adſtantibus inimicis fuiſſet eundum. Quare eluceſcente die moniti noſtri de Gallorum diſceſſu ad eos, at ſero, concurrerunt. Rex Perpiniani agebat, ad millia paſſuum ſex non brevia, uti noſti. propterea ſero id actum, venit concitato curſu, at ſero. ad hoſtes itur, at ſero. cernunt hoſtium acies, at ſero, & à longe. diſtabant jam milliaria circiter duo. Ergo ſero Phryges ſapuerunt. cujus hæc culpa, tu ſcrutator aliunde. mea eſt, ſi neſcis. maximam dedit ea dies, quæ eſt, ſi neſcis., Calendarum Novembrium ſexta, Hiſpanis ignominiam, & aliquando jacturam illis pariet collachrymandam. Occaſionem amiſſam ex mea incuria, nepotes viventium, minime deplorabunt. Gallis fauſtiſſima dies, quod ſopitos invenerint vigiles. Evaſerunt incolumes cum ingenti gloria. quia ſtricta acie illos ſequi non dabatur; ſolutis ordinibus periculoſum. ergo evaſerunt incolumes. quid ſibi velint hæc ænigmata repetita., vaticinator, ſi placet. Labitur dextra. ſcribere neſcio, quid vellet ultra, ſed veto, ne ſcribat plenius. Ergo vale. Segoviæ. in Calendas Novembris, M D III.

EPIST. CCLXIII.

Quid Regina oraret fervente pugnæ diſcrimine.

P. M. A. M. Archiepiſcopo Granatenſi.

Quæ acta ſunt in Salſeis rebus, tui tibi familiares ſignificent. hoc unum velim à me ſcias, tu qui rebus hujuſcemodi, pietate repletis ſummopere delectaris. erant à Rege diſpoſitis equis parati adeo frequentes tabellarii, ut quotis quibuſque diebus, quatuor, atque interdum tribus literas haberet à marito Rege Catholica Regina. propterea quæ indies agebantur, creberrime ſciebamus. Quare cum ad certamen parari noſtras acies ſignatumque pugnæ diem allatum eſt, non minore angebatur ſollicitudine de Gallis, ne noſtrorum manu interirent, quod impares viribus eſſe dignoſceret, quam de ſuiſmet militibus, nil magis Regi per multiplicatas literas, quam ne Chriſtianorum ſtrages fieret, commendabat. Daretur operâ tantum, ut Galli noſtros fines deſererent ſine ſparſo cruore, ſi fieri poſſet, orabat. De vindicta, quod eos infeſtaſſent, Deo ajebat relinquendum. At quo die conſerendum fore didicerat, cœnobia percurrit utriuſque ſexus religioſorum univerſa, cum muneribus imperàvit, ut ſe tellure proſternerent omnes, ut precibus lachrymiſque ſuperos fatigarent, ne ſpargi Chriſtianum ſanguinem paterentur: ut Gallos æthereo ſpiritu afflarent, inducerentque ne congreſſum exſpectarent. ut incolumes Galli evaderent, erat maxime ſollicita, peri-

perituros namque omnes, aut venturos in ſervitutem: quia eſſent anguſtis faucibus circumcluſi, & longa ſtatione in caſtris, ſub divo, gravi autumno fatigati verebatur. Eam diem cum ſuis Nymphis omnibus & virginibus univerſis, quas domi habebat, jejunam egit, & flexis orando genibus, laborioſam. Galli duces igitur, licet exitus belli ſciant eſſe incertos, parvaque manu ſæpe copias ingentes fuiſſe profligatas, ſive ſuperis ita volentibus, ſive perniciem veriti, pugnæ fortunam nolle experiri conſtituerunt. Exaudivit igitur Sanctæ Reginæ Religioſorumque ac Virginum preces ſummus Altitonans. Gallis viam præbuit, qui terga darent incolumes. De parta igitur victoria ſine multo ſanguine tu quoque ſuperis, quibus charus eſſe putaris, gratias habeto. Et vale. Segoviæ. Calendis Novembris, MDIII.

EPIST. CCLXIV.

Gallos duces Hiſpani ſectantur. Quid actum. quid de Pace. de Alexandro & Pio Pontificibus.

P. M. A. M. Cardinali Sanctæ Crucis.

GAllos terga dediſſe, ad te ſcripſi. Gallicos fines Rex ipſe cum exercitu (altero ab eorum diſceſſu die) pedibus preſſit. Leucatam, Phitorium, Palmam, oppidaque alia quædam expugnari juſſit: neque injuriam cuiquam hominum, vel fœminarum inferri, aut violari, pœna capitis edicta paſſus eſt. Res ſacras voluit ſervari intactas, mittique Narbonem cum ſuis quaſque ſacerdotibus. oppidorum plæraque mœnia diruta, quæ obſtiterunt: & ſupellectilia, ad manum (uti ajunt) reperta pauca, in prædam venerunt. de cætero nil hoſtile patratum eſt. Duci captivum, quia Chriſtiani eſſent, voluit neminem. Annonæ copiam ingentem, & aliarum rerum ſaturando exercitui paratarum acervos, ſalſarum utpote carnium, candelarum, olei & vini vegetes innumeras, per caſtella oppidaque vicina, velut in horreis ſervanda, locata reperiunt. ea in prædam militibus data ſunt. nemo his ita ebullientibus, in auxilium afflictis prodire auſus eſt. Veniunt interea legati à Rege Gallorum, qui de Pace agant. annuitur; nolle ſe bellum cum Chriſtiano quoquam (modo ne laceſſant) reſpondetur. hoc primum. capta oppida redduntur omnia. ut habitatoribus redire liceat, venia impartitur. Pax conficitur. At paciſcuntur, ut liberum ſit Gallis armis rem Neapolitanam repetere; noſtris autem tutari. paratas eſſe novas copias ad eam provinciam audivimus. Si tentare iterum belli fortunam Galli exercitu inſtaurato conſtituunt, vos qui propiores eſtis, melius ſentietis. De his ſatis. Periiſſe Alexandrum ſummum Pontificem, & veneno putari abſumptum, inter convivales epulas, in laqueoſve incidiſſe, quos Valentinus alteri paraverat, ſcribis immurmurari. Iſthæc nota ſatis. per celeres Regios tabellarios rei ſeriem percepimus. Cum his quoque didicimus, illi fuiſſe ſuffectum Pium alterum Pii ſecundi nepotem. Tu vale. Segoviæ. IV. Idus Novembris, MDIII.

EPIST. CCLXV.

Qua morte moriatur Alexander Papa. quo autore. quid autor. quis Alexandro ſuſſiciatur.

P. M. A. M. Comiti & Archiepiſcopo.

MAgna cogitantem animam exhalaſſe Alexandrum VI. Pontificem Maximum, ſuperioribus ad nos diebus allatum eſt. Sed vos jejuni adhuc eſtis hoc nuncio. quia nemo ad vos iturus, cum in orbis angulo lateatis, ſeſe obtulit hactenus. Uti ab Urbe ſcribitur, rem accipite. Dux fertur Valentinus Cardinales quoſdam pecunioſos ad cœnam invitaſſe, cumque illis amantem ſui Pontificem, ne quid ſuſpicarentur. duos jubet ex optimo vino argenteos impleri œnophoros; at unum infici medicamento letifero. Conſcio facti miniſtro rem commendat, ut ex medicato præſcriptis; ex altero Pontifici, ſibique porrigatur, edicit. Sed rerum autor, qui eſt juſtus judex, in artificem inſidias vertit. miniſtro rei conſcio, quiddam Pontifex imperat. ex abaco diſcedere cogitur. Ut alteri Pontifex rem imperet, Valentinus à Pontifice petit. velle ſe ut is proficiſcatur, inſtat Pontifex. ne in ſuſpicionem cadat, repetere Valentinus deſinit. collegæ illius cura de œnophoris demandatur. is ignarus tanti ſceleris, abaco aſſidet, vina petentibus, alterne mutatis œnophoris, de medicato Pontifici & Valentino Duci porrigit; de ſalubri deſtinatis ad necem Cardinalibus. Moritur ergo Alexander, qui quoniam ſenex, veneni rabiem ſuſtinere nequivit. Valentinus autem ſtructor facinoris re percepta, per univerſos inſignes Medicos obſtat medicamento. Juvenilis ætas illi fuit adjumento, remediorumque providentia præparata: attritus tamen eſt veneni atrocitate, atque expilatus, & cute perditus. Inter mularum viſcera interemptarum, jacere adhuc dicitur obvolutus. Qualis autem Alexander VI. hic Pontifex Maximus vixerit

vixerit, non deerunt qui vobis velint enarrare. Quæ ſcripſi, ita accidiſſe feruntur. De his ſatis. Regina hæc noſtra Catholica, quæ hic agit, abſente adhuc marito, hujus Pontificis mortem non videbitur tuliſſe moleſte. Cum vero ſuffectum ejus loco Cardinalem Senenſem *Pii II.* nepotem, qui & ipſe *Pius III.* appellari voluit, emiſit argumenta lætitiæ. Per urbis namque ſacerdotes parari ſupplicationes, populumque ad templa vocari voluit. ibi cum hymnis & canticis & pſalmodia, *Te Deum laudamus*, agi gratias Omnipotenti effecit, quod talem Eccleſiæ paſtorem præbuerit: optime namque de viro Regina ſemper ſenſerat. Regem, perfecta jam re Gallica, exercitu dimiſſo, ad nos propediem reverſurum ajunt. Allatum eſt etiam novas Gallorum acies Roma, Neapolim verſus, in noſtros Hiſpanos, iter minitabundas feciſſe, duce quodam Mario, qui dicitur à Gallis *Tramullia.* quid hæc velint, à Superis poſtulate. Vos valete. Segoviæ. IV. Idus Novembris, MDIII.

EPIST. CCLXVI.

Quid acciderit Gallos inſequentibus.

P. M. A. M. Jacobo Ghimaraneo Duci Portugalliæ, Regis conſobrino, quondam diſcipulo.

QUid actum ſit in re Gallica & obſidione Salſea, puto per literas ad Emmanuelem Regem tibi conſobrinum, à Catholicis Rege & Regina, illius ſoceris, miſſas intellexiſſe. conſulit namque te ſæpenumero in magni momenti rebus Rex ipſe. Quare illa ego prætermittam, & ſingularia quædam ad te magis attinentia recitabo. Gallos eluceſcente jam die VI. Calendas Novembris, cum terga verterent, à noſtris copiis diſtaſſe circiter millia paſſuum duo didiciſti, atque ita ſervatis prudenter ordinibus, proceſſiſſe, quod noſtris, niſi acies ſolverentur, nullus illos aſſequendi locus erat relictus. quantum namque terræ ſequendo noſtræ acies captabant, tantundem ipſi gradatim procedebant in diſcedendo; ſolvere autem acies, ut diſperſi milites, Gallorum terga impeterent, periculoſum erat. fuit igitur conſilium, ut globus ſervaretur. Rex autem aberat Perpiniani. id cum ebulliens juvenum generoſorum, qui aderat, ſanguis audiret, veluti juvenci teneri, quibus cornuum trunci pullulantium pruritum concitant & impetere tauros luctæ aſſuetos, exoptant, invitis ducibus ex acie ſolvunt laxis habenis circiter viginti, ad hoſtium terga procurrunt, ac ſublatis vocibus in Gallorum aciem ultimam tela conjiciunt, veluti catelli rapidi, moloſſorum calcaria viatorum, mordicus infeſtant. Galli autem quibus à tergo erat de globo ſervando cura demandata, cum diſtare maxime Hiſpanas acies cernerent, colla flectunt in juvenes numero paucos, & incompoſitos, regrediuntur ad eos, ſternunt, vertuntque in fugam. Ibi de notis, quia tibi ſub mea diſciplina fuere condiſcipuli, fato infelici primitias ſuo ſanguine præbuiſſe dicuntur Alfonſus Sylva Ciſontei Comitis primogenitus hæres, & Ludovicus Santius generalis Regius Theſaurarius, tui ambo coætanei. mille referunt confoſſum vulneribus utrumque ac pro mortuis relictos à Gallis, ambos vivos tamen ad caſtra fuiſſe ſcutis portatos ajunt; an ſint evaſuri, ambigitur. Cætera jure merito putandum eſt tibi Regem aperuiſſe. Ergo vale. Segoviæ. Idibus Novembris, MDIII.

EPIST. CCLXVII.

Moritur Pius Pontifex. quantum vixerit. quid Rothomagenſis, quid Aſcanius, quid Iulius Papa electus. de Gallorum infortunio. de ſuſpendio fecialis. mutant Galli caſtra.

P. M. A. M. Archiepiſcopo & Comiti.

DE Alexandri ſummi Pontificis obitu, multiſque rebus aliis Romæ actis arbitror me vos circiter Idus quartas Novembris feciſſe certiores. heri vero qui fuit pridie Idus ejuſdem, per celerem tabellarium hæc habentur. Cardinalis ille Senenſis, qui ſub *Pii III.* nomine, ut patrui Pii II. nomen ſuſcitaret, Pontifex fuerat deſignatus, ulcerato cruore laborabat, accitis ferunt chirurgis, tanta cura, ut ulcus illi paucos intra dies occluſerint. quare adſtrictus humor ille, qui velut è fonticulo, ſaniem aſſidue de internis detrudebat, veteri via intercepta dicitur Pontificem necaſſe. utcunque ſit, interiit, diem tantum vixit quintum & vigeſimum, atque id tempus lecto ſtratus, & inutilis Pontificatui. Eo mortuo nova reſurgit inter Cardinales ſollicitudo. cupidos quiſque animos exagitat. ſuffragia quiſque aucupatur. nemo eſt ex ipſis, qui cedere ſe alteri velle inquiat. Cardinalis Ambaſius Rhotomagenſis Epiſcopus, Ludovico Regi ſuo chariſſimus, ad Urbem per diſpoſitos equos, veluti celer tabellarius, audita Alexandri morte volitaverat, ſecumque Aſcanium Sfortiam, patria extorrem, quem Galli ſub fida cuſtodia, veluti capti-

captivum ſervabant ex Regis conſenſu, Rothomagenſis duxit ſub ſpe habendorum ex illius induſtria, ſuffragiorum, ad Pontificatum. quia fuerat Aſcanius, dum ipſius fratriſque Ludovici Ducis fortuna maneret, Cardinalibus cunctis gratiſſimus. quia prudens, liberaliſque ac magnanimus, multis magnifice fecerat.ut dimitteretur à Rege ſuo Rothomagenſis impetravit. ſi quod ad induendum ſibi diadema triplex faciat, nihil Rothomagenſis prætermiſit, venturo tempore dicetur ab his qui ab Urbe ſcriptitant. at in caſſum. tunc namque Senenſis ille Pius, nunc vero Julianus Ligur, Sancti Petri ad Vincula Cardinalis Pœnitentiarius, de ſtomacho illi Pontificatum arripuerunt. hic *Iulius* vult appellari. Eſt igitur in Calendis Novembris Pontifex Maximus creatus Julianus ille Cardinalis S. Petri ad Vincula, Sixti Pontificis Maximi nepos, qui, ut Eccleſiaſtica libertas opprimeretur, impatiens, exilium ab ipſo Sixto patruo, Innocentioque & Alexandro, Pontificibus maluit perpeti. Aſtus aliorum ſcidit omnes, uti video, callidior cæteris, in ea fuit turbulenta contentione. Craſſone intercurſitante, an Pompilio, ab aliis ſcrutabimini. Sanius eſt recta credere actum. qualis evadet, talem prædicabimus. Magni eſſe animi, conſtantiſque eſſe virum ferunt, longaque rerum experientia, licet ſine literis, ſapientem. commendatum forte gregem commode gubernabit. de Pontifice ſatis. Galli autem, qui ut Pax intra fines, Gallos ſcilicet & Hiſpanos, ſervaretur, tantum pacti fuerant: de cætero, liberum utrique, in re Neapolitana præſertim, novas vivente Pio III. Pontifice Maximo copias ingentes, in Regnum tranſportarunt. harum primarios duces habent, Marchiones Mantuanum Saluzeumque Italos ambos, licet Saluzeus è ſanguine regio Gallico ſe ducere genus jactet. fertur Gallos oppidum nomine *Rocca ſeccam* totis copiis impetiiſſe, atque obſidionem tentaſſe. ajunt Hiſpanos præſidiarios, Gallis invitantibus illos ad deditionem, magnaque minitantibus, ni ſeſe dederent, jurgioſa multa reſpondiſſe, immo & fuiſſe nuncianti feciali proteſtatos, jurejurando patibulum, ſi redire ulterius auderet. *non terreri verbis Hiſpanos* reſpondetur. rediiſſe fecialis dicitur, tunc ut Galli de deditione deſperarent, ab arbore in oculis hoſtium fecialem ſuſpenderunt laqueo, ne ſacrum jurisjurandi myſterium læderent, *ſe fecialem immolaſſe Marti victimam*, garriebant. deſeruere Galli obſidionem illam, quia ſenſerunt adventare noſtras copias. ad Gallos namque noſtri veniebant, ad fluvium Lyrin, qui *Gariglanus* caſtra mutavere. hoc in ſtatu res ſunt. non videntur Galli provinciam aſſumptam ſecundis cœpiſſe auſpiciis, quandoquidem à primo, quod impetiere, oppido, re infecta diſceſſerunt. Vos interea valete & vivite, majora indies audituri. Segoviæ. Idibus Novembris, MDIII.

Epist. CCLXVIII.

Contentio de perturbatione Ioannæ Reginæ cum Ioanne Fonſeca Antiſtite Burgenſi. de diſceſſu & laude Philippi. quid in Gallia egerit.

P. M. A. M. Cardinali Sanctæ Crucis.

A Nobis quid poſſis impræſentiarum habere, præter levia quædam, nihil eſt, ea tamen habeto. Ad Methinnam Campi, Caſtellæ-veteris nundinarum emporium Catholica Regina Joannam filiam miſerat ex Segovia, ſeque ſecuturam, ut ad maritum inde illam dimitteret, fuerat pollicita. Ibi à Philippo viro, Regina adhuc tenente Segoviam, literas habuit, quibus ut ad ſe quacunque vellet, mari aut terris, proficiſceretur, edicebat. ſe namque tutelares à Gallis de ſuo tranſitu literas impetraſſe ſcribebat. literis perlectis, ſupellectilia colligi, ſarcinas aptari, ut ſui ſe familiares accingant, ſeque ſequantur, inconſulto nemine imperat, atque una prodit è cubiculo nil exſpectatura. Joannes Fonſeca Burgenſis Antiſtes, qui parentum imperio fuerat Joannæ gubernator deſtinatus, in tanta perturbatione angitur; ſi vetat, futuram ſibi Reginam in ſe concitat; ſi dimittit, utrique illius parenti fore moleſtum, nec ſe boni gubernatoris officium impleturum, intelligit. Hoc primum egit. per volitantes tabellarios rem aperit, emergentem rei ſeriem enunciat. Interea Joannam adit, ſupplici qualem decuit fidum incolam voce hortatur, uti futuram ſibi Reginam orat, ne ita repente, ne impetu percita, diſceſſum aggrediatur. Venturam illico Reginam re cognita promittit, atque voti compotem ipſam effecturam: *diſtat namque dierum iter duorum tantum, uti tua Majeſtas novit.* Irrita omnia, ad arcis portas egreſſura tendit. obſecrat Cordubenſis, ut deſiſtat. Joanna inſtat, ſe ituram. prohibiturum proteſtatur Cordubenſis, fortem animum ſumit, licet illi necem fuerit minitata, portas arcis (in arce namque ſedem habebat) claudi jubet. Illa vero tanquam Punica Leæna, in rabiem accenſa, ſub divo noctem eam, in arcis pomœrio egit, nec bene ſcio, an reliquas, donec Regina adventaret, quæ de re facta certior properanter venit, ſolari nititur,

nititur, ſe illico paraturam claſſem, qua trajiciat, pollicetur. ſedatur parumper. diem protrahit ex die Regina, moræ cauſas innectens varias, ob diſſidum Gallicum. Si vero quid Philippus Burgundus Archidux ejus maritus, à ſoceris properanter diſcedens egerit, cupis intelligere, ſacri natalis diem Segoviæ tenuit, quam tu, quia ejus urbis Epiſcopus, poſſides. Inde cepit iter in Galliam, utroque ſocero, id moleſte ferente. Tanta eſt conſultorum, quos Gallicis putant largitionibus eſſe corruptos, vis, ut ſui juris eſſe non videatur. eſt namque ipſe mitiſſimus & natura facilis ſuis neceſſariis, nec profuit illi per Oratores inter eundum repetiiſſe Margaritæ repudium, novercæ Britannicæ raptum, ab ejus genitore Burgundiam, Picardiamque ac reliqua ab ejus matre orba ſublata, atque alia, quæ à Gallis contumelioſa paſſa fuerat ejus familia. proceſſit, tutelaria impetravit, at vix, à Gallis Chirographa, ad Curiam Gallicam recta profectus eſt, dies multos ibi egit. Ibi quæcunque in Regno Neapolitano accidebant, illi nunciabantur. Biſontini Archiepiſcopi mors huic maxime offuit. Is namque magni conſilii vir, & natura pronus ad bonum & æquum, tantæ autoritatis erat apud Philippum, ut nullus majoris. ſed hic eſt (uti video) fatorum ordo, ut ſi qua felices aliquos à dextris vel à fronte faciant, à ſiniſtris & à tergo, ne ſuperbiant, crebris eoſdem ictibus turbulentis, concutere ſtatuant. Tu vale. Methinnæ Campi XIV. Calendas Januarii, MDIII.

EPIST. CCLXIX.

De ponte ad Lyrim ſtructo à Gallis. de Hiſpanorum audentia.

P. M. A. M. Archiepiſcopo & Comiti.

IN præceps ire res Gallicas indies magis ac magis, Hiſpanorum audentia, nuper ab Urbe allatum eſt. ad Garigliani, qui *Lyris* eſt, fluminis ripam, Gallorum caſtris, erant oppoſita Hiſpanorum caſtra, fluvio tantum interſecante. Ibi cum ſummo incommodo & ærumna, quia hyberno jam tempore, utrique caſtrametabantur, ſed gravius, cœno obvoluti, & paludibus ſepti, agebant Hiſpani, qui non elegerant exercitui ſedem, ſed ſortiti fuerant, quom ad Gallorum ſemper olfactum tendere ipſos oporteat. Galli peditatum inter ruinas quaſdam veteres, tutum ab imbribus tamen, tenebant, equitatum vero per vicina loca, Trajectum ſcilicet, ac Fondanæ ditionis oppida. rebus ita ſtantibus, ecce Galli pontem ex inſperato jaciunt, ad noſtros, Lyrim trajecturi, & ab ipſorum ripa pontis utrumque latus, ad ejus tutelam frequentibus variis machinamentis muniunt, in ripam ulteriorem, ad noſtros ſi diſturbaturi tranſitum advenerint directis, & trajicere incipiunt, Salazarium quendam excubiarum exercitus noſtri ducem, profligant & in fugam vertunt, ſpoliantque tormentorum vaſis duobus. quibus intellectis magnus hic noſter Gonſalus Fernandus, belli ducibus convocatis, periculum imminens, ſi univerſus tranſiret Gallorum exercitus, proponit. Excubias disjectas enunciat, *quid fieri velint*, interrogat. *ut diſperſim, non acie ſtricta*, inquit, *ne tormentis ladantur; ut ſolutis, non ſervatis ordinibus, eos, qui jam trajecerant, quos paucos eſſe (ne terreantur) ab exploratoribus ſe intellexiſſe* prædicat, *adoriantur.* Animis ad interitum paratis, dentibus frendens, Hiſpanorum atque Italorum partes Hiſpanas cum Colonnenſibus ſequentium, manus quædam ſolvit, ad pontem irrumpit, in illos igne ſuppoſito, Gallica tormenta, fremitu aſſueto, agitantur, crus uni, lacertum alteri, paucis capita ferrei globi è tormentis emiſſi, per aëra volitando raptabant, per ſociorum ſtrata corpora quibus ſupereſſe dabatur, properanti curſu nil reſpiciendo, pontem apprehenderunt. eos qui tranſierant, diſturbant, & majori ex parte trucidant. Salazario tormenta erepta redimunt, plæraque ſimul & alia Gallica ultra pontem vecta, cum ſuis quæque impedimentis abducuntur. ſternitur quicquid erat transmiſſum. proſtrant animos Galli ac ſtupent auſus inſuetos noſtrorum. ſi caſum hic ſingularem, qui relatu omnium percurrendo in hoſtes accidit, præterirem; nefas eſſe putarem. Solutorum horum ordinum vexillifer erat juvenis quidam Alfonſus Parra Paſtranæ oppidi, Toletanæ ditionis municipalis. Lacertus huic dexter, quo vexillum ferebat, ferreus raptavit globus; ſtratum tellure ſignum è collegis unus illico ſuſtulit. in quem mancus ſignifer inclamitans, ait; *Nonne lacertus alter mihi ſupereſt?* Quo vix dicto, læva manu, de collegæ dextra ſignum arripit, dextræ lacerto tantum involuto ad ſanguinis profluvium detinendum, ita ad ſtationes ſigno ſemper ornatus honorifice, re perfecta reductus eſt. Scribitur ex Urbe, Mantuanum Marchionem provinciam exercitumque deſeruiſſe, ac fertur in patriam retroceſſiſſe. ferunt aliqui valetudinarium, alii Gallorum mores ſe nequiſſe pati, qui de Principatu facile diſſentiunt; *quot capita Gallorum præſertim nobilium, conſtat*

merere in caſtris, tot duces dicit *adeſſe; nec eſſe illorum quenquam, qui alteri parere patiatur.* Ob Gallorum igitur diſſidia diſceſſiſſe Marchionem, ferunt multi, cum ex diſcordia ducum ſæpe ſoleant exercitus interire. Hiſpani dixiſſe Mantuanum jactant, *nolle ſe cum ſpiritibus rem habere, qui haud ſecus in tormentorum agmina, quam ſi eſſent incorporei, ſeſe conjiciunt, veluti aper inter vepres cutis duritia confiſus obambulantes, quive ad interitum lætioribus animis percurrant, quam ſi ad convivia nuptialia ducerentur.* Poſthæc vero magnus Gonſalus ad Gallos miſiſſe dicitur ſæpenumero, liberum illis fore pontis tranſitum, quem antea vetaverat. nuncium recuſarunt Galli. Quare ne intra paludes, & continuos imbres milites perirent, ad Sueſſana rura retroceſſiſſe dicitur, à flumine parum diſtantia. hæc à diverſis diverſa feruntur. In re autem eſt, ſunt iterum caſtris oppoſita caſtra, flumine tantum ſeparata. alternis ſe mordent convitiis. in adverſorum interniciem diu noctuque invigilatur utrimque. nequeunt diutius morari ob temporis & locorum horrorem, atque alimentorum penuriam, quin ſeſe invicem conficiant. genuinos acuunt quotidie. pugnandum eſt neceſſario, vel cedendum alterutri. Interea valete. ex Methinna Campi IX. Calendas Januarii, MDIII.

EPIST. CCLXX.

Clades ad Lyrim accepta. deſerunt Regnum Galli. Cajetam dedunt. quæ fœdera.

P. M. A. M. Archiepiſcopo & Comiti.

BRevi cavea concluſum elephantem Sienium intendo præſtare. Struxit noſter Magnus Gonſalus pontem apud Caſtellatium & Honoratum à Gallico ponte millia quinque, in ſuperiore fluminis ripa ad hoſtes. Pugnam optat, ad ſe veniant hoſtes, invitat, priuſquam Tramuglia dux novarum copiarum adventaret, quem prope jam eſſe præſenſerat. recuſant & pugnam detrectant. Quinto Calendas Januarii, quo die *Innocentes* cecelebrat Chriſtiana religio, tranſit ad illos. Italos & Hiſpanos præmittit, ipſe cum Germanis acie ſtructa ſubſequitur. Bartholomæus Livianus maximo fuit noſtris in hac pugna adjumento. Is de recenti cum equitum & & peditum copia ingenti dimiſſus à Venetis, quorum ſtipendiis militabat, paulo ante certamen acceſſerat. poſtea igitur quam trajectum eſt, hoſtes impetunt, ſternunt, in fugam vertunt, mactant, inſequuntur. intra Cajetam ſuperſtites cum veteribus eorum præſidiis obſident. cætera ex itinere cuncta ſeſe dedunt oppida. his ita actis, intra Cajetam Galli, quibus Salutiæ Marchio imperitabat: in agro noſtri pari ærumna fame laborabant acri; neque erat ipſorum cuiquam, unde vel panem unum aſſequi ſe poſſe ſperaret. coguntur igitur obſeſſi colloquium petere, & obſeſſores aures præbere patentes. Per internuncios concurſatur utrimque. negotiationem ineunt. Pacis conditiones proponuntur, agitantur, ſtringuntur. conveniunt tandem. fœdus jaciunt, & paciſcuntur, ut Regno Galli cedant univerſo; ut Carracas Genuenſes, quæ aderant in obſeſſorum auxilium, conſcendere tuto liceat Gallis: utque Hiſpani captivos, Obegninum utputa, qui in Calabria, Palizam qui intra Rubos capti fuerant, reliquoſve omnes Gallos dedant ſolvantque, cætera percutiuntur fœdera. de Canuſio vero, quod præſidio tenebat pro Gallis Aloyſius Aſtenſis, aliiſve arcibus quibuſdam, quæ adhuc ſtabant in fide Gallorum, diſperſim per Regni varias provintias, inquit Marchio Salluceus, *ſe non poſſe quenquam illorum cogere, cum ipſe ſit tantum exercitus novus imperator. Illi vero, nec ſua manu loca teneant, ab initio bellicæ perturbationis, ſe tamen illis ut omnia dedant, ac ſe in Galliam conferant, per literas imperaturum* paciſcitur. En habes, quanti ſint rerum humanarum applauſus faciendi, quam parum rebus lætis ſit fidendum. quæ ſint rerum vices intuere de Gallis, qui ad bellum ducti fuerant, pauci, quin aut ferro, aut fame, vel adverſa valetudine interierint, evaſerunt, è populo fere nullus. Regina hæc noſtra Catholica, nullo unquam tempore ex hujuſcemodi ſecundis viſa eſt lætitiam ſumpſiſſe, imo & frontem obducebat; quandocunque *Chriſtianum fuiſſe ſparſum cruorem, quacunque acciderit* referebatur. ficto vultu hæc, an ex pectore, ſcrutetur, qui in Internis habitat hominum. *In noſtræ Legis hoſtes ſervatum iri ſanguinem illum ſe maluiſſe*, cum ſuſpiriis inquit. Rex vero non continet à ſerena facie, *hoſtes, quicumque illi ſint, ut hoſtes excuti debere*, aperta & placida fronte profitetur. Vos valete. ex Methinna Campi pridie Idus Januarii, MDIII.

PETRI

PETRI MARTYRIS A. M.

EPISTOLARUM

LIBER DECIMUSSEPTIMUS.

Epist. CCLXXI.

Qualis ſit Iulius Papa. quanti facienda ſint Regna exemplo Ioannæ Reginæ.

P. M. A. M. Pomponio Læto.

SAtis ample lateque per tabellarios curſores,qui diſpoſitis equis crebro ad nos volitant , habuimus , quæ ſuperioribus paulo ante diebus , ad me ſcripſiſti de Gallorum internitie , quod Aloyſius Haſtenſis Canuſium adhuc tueatur. parvi fit ejus aliorumque loca plæraque retinentium temeritas , quandoquidem ſint ita ſtratæ Gallorum vires , maturius poſthac de armis in Hiſpanos ſumendis , cogitaturos Gallos putant. De ſummo vero Pontifice novo ſpem , inquis, emergere futuri *paſtoris optimi* , *juſtitiæ* prædicas *obſervatorem*. quieta jam omnia in Urbe , tuta omnia ſcribis. faxit omnipotens , in melius procedat indies. A nobis autem , quandoquidem pace fruimur aurea , nil ſalit, præterquam de Philippi & Joannæ Principum , futurorum tot Regnorum hæredûm indole. neutri eſt cura hæc de Regnis tanta , ut ſomnum cuiquam diſrumpat ipſorum. Joanna vero in ardenter deſideratis jam tandem mariti jacet amplexibus. Claſſe namque illam ex Lareto Cantabrico dimiſerunt parentes. In hoc ipſi oppido Methinnæ Campi morantur. De Regnis nulla cura Joannæ. Sapientem ego judico , ſi de Regnis eſt minime ſollicita , cum nihil ſit, quod magis humanos animos fatiget quam ipſa Regna. Quo namque potentior quis, eo majoribus ſubjacet diſcriminibus , curis & laboribus. Hanc tu igitur æmulator , ſi vitam trahere quietam exoptas. Reverendiſſimo Purpurato noſtro Sanctæ Crucis, ad quem iſta ſoleo ſcriptitare , dices meo nomine oſcula manuum , atque iſtorum , quæ ad te ſcripſi , ut epiſtolæ tuæ reſponderem , facito participem. ignoſcat , niſi ad eum nunc ſcribo, quia pedem habet in ſtapede (ut vulgo dicitur) ad diſceſſum tabellarius. Ergo vale. Methinnæ Campi. IV. Idus Aprilis, M D IV.

Epist. CCLXXII.

Infelicißima Ioanna Regina poſt acceſſum ad Belgas. de contemptu mundi.

P. M. A. M. Archiepiſcopo Granatæ & Comiti Tendillæ.

PRoh ſuperi ! nil beatum in terris , nil quietum. Liqueritiam nemini , aut dulcia mella ſugere fas eſt , quin zizaniæ tantundem , vel horridi fellis , cumulatiorem hauſtum deglutire cogatur. Quo mentis fluctu Joanna tot Regnorum hæreditaria Princeps, Philippi Burgundi Auſtriæ Archiducis , & Flandriæ Comitis , Viri ſui amplexus arderet, arbitror vos audiviſſe. Ivit , marito affuit. nil infelicius illa. Ubi namque in Flandriam adducta eſt,mariti animum ſenſit ob ſuſpicionem pellicis à ſe alienum, uti moris eſt fœminarum omnium , maritos præſertim caſte amantium , æſtivo angue turbulentius excanduit, pellicem ſuſpectam (ea erat de nobilibus ipſius nymphis una) corde rabido , uti fertur, vultu flammas evomenti , dentibus frendens, percuſſiſſe dicitur flavam , Philippo gratam , cæſariem, ad cutem abradi illi præcepit. hæc ubi ad Philippum allata , impatiens iſte præceps in uxorem dicitur, eam contumeliis jurgiiſque affecit , atque ab ea in majorem miſeræ dolorem abſtinuiſſe ajunt. Joanna vero puella molliter, laute ac regiis enutrita blandimentis , animo à natura pervicaci aliquantulum , immoderato cordis angore quaſſata, male valere dicitur. uterque parens, his per curſores & fidos natæ famulos, auditis, mœrore affecti ſunt non mediocri. at Regina, quæ illam utero geſtavit, graviore id animo tulit, & iram admirata borealem,cruciatur vehementer. Valete. ex Methinna Campi. VI. Calend. Julii. M D IV.

Epist. CCLXXIII.

Rex & Regina ægrotant ſimul. Spoliatis Gallis omnia quieta. de natura Gallorum.

P.M.A.M. Archiepiſcopo Granatenſi & Comiti Tendillæ.

PAucis paulo ante diebus, quid acciderit in Flandria , inter virum & uxorem Phi-

lippum & Joannam, noſtrorum Regum natam, habuiſtis, quid inde ſucceſſerit, accipite. Rex in ſebrim incidit tertianam; Regina tamen animi mœrore, quod non intelligat reſarcitos generi modos in filiam, tum ex obſervati mariti Regis ſuperaddito pavore, incidit in quotidianam. Ita uterque lectis jacet ex Phyſicorum conſilio ſemotis. anxii vivunt alter de ſalute alterius. Uterque ſe acrius urgeri, alterius languore quam ſuo, & fatetur, & aperte oſtendit affectu: at Regina durius torquetur, quia Rex ad eam viſendam non veniat, uti crebro ſolebat, etiam incolumem, gravius illum putans ægrotare. maceratur, nec Medicorum ſtat juramentis, neque fidis nunciorum familiarium credit reſponſis. quæ cura febris illi magis indies ardorem exaſperat atque in pejus labitur. memoratu dignum nil occurrit aliud. domitis ac ſpoliatis Gallis ſopita ſunt omnia, ſtratique ſunt bellorum fremitus. illis etenim armatis nulli finitimo datur otio frui. perturbant vicina omnia. neque id ipſi abnuunt. at ex animi magnitudine evenire id prædicant. Cæteri autem ex innata illis ambitione atque avaritia aſſeverant accidere. Valete. ex Methinna Campi XIV. Calendas Auguſti, MDIV.

EPIST. CCLXXIV.

Febri exardeſcit Regina. de conventiculis Procerum.

P.M.A.M. Archiepiſcopo Granatenſi & Comiti Tendillæ.

VÆ Hiſpaniæ univerſæ! diffidunt Medici de Reginæ ſalute. ſparſus eſt illi humor per venas. paulatim labitur in hydropiſin; nec deſerit illam febris intra medullas jam delapſa. die noctuque perpetuum eſt potus immoderatum deſiderium, cibi vero nauſea. Serpit cutem inter & carnem tumor lethalis. Nubilos videmus Regis & internorum familiarium vultus. quid futurum ſit ea deficiente, jam immurmuratur. Regem alii tanti eſſe momenti ajunt, tantæque ob longam rerum experientiam, prudentiæ, ut fore non dubitent, quin partam longo tempore pacem ex utriuſque virtute, ſolus ipſe potens ſit ſuſtinere. alii arguunt à veriſimili, atque ajunt hæſitantes: Regibus legitime ac juſte coronatis quia patriis, durum fuit ſemper hactenus Regni Principes domuiſſe, ac tuto habenas gubernaſſe, qui fieri poterit, ut alienigenæ non ultra ipſorum Regi parere ſubiicique patiantur. trahuntur igitur in diverſa. magiſter rerum tempus, index erit. Valete. ex Methinna Campi V. nonas Octobris, MDIV.

EPIST. CCLXXV.

Commendatitia Moralis.

P. M. A. M. Archiepiſcopo Granatenſi.

Si quotiens peccant homines, de ſede ſuperna
Iratus veniat, nos, Deus, ut perimat,

VÆ cunctis! opus eſt ut peccetur; miſericordiane Deus abundaret, necne, minime aliter intelligeremus. quorſum? Audi, ſancte Præſul, Jacobus Chiroa, qui te inſcio, ob reverendum timorem à te diſceſſit, ſe peccaſſe fatetur. Peccatum fateri, ſpes ſalutis eſt. Peccavit? ergo æger. ægroto non ſuccurrere, contra charitatem eſt, quæ nobis ad ſuperos iter aperit. medelam petit, cum ſibi poſſit ignoſci. non eſt tui moris aut naturæ, indigentem deſerere quenquam, immo & illi debes, quod peccaverit. niſi namque deliquiſſet, materiam in hoc qua promereris, non haberes. Ignoſce igitur illi. ſuſcipe redeuntem, ne ovis errans extra gregem in lupos incidat. Et vale. ex Methinna Campi. Idibus Octobris, MDIV.

EPIST. CCLXXVI.

De Reginæ dotibus.

P. M. A. M. Licentiato Polanco Regio Conſiliario.

QUid ego de Regina ſentiam deficiente, percunctatus fuiſti heri, quum una in regia mœſti ſederemus, ne virtus, ne religio cum ea nos deſerant, extremiſco. Quo ipſa tetenderit, eo ut nos evocati è terra proficiſcamur, optandum eſt. Vixit illa, omne humanum prætergreſſa faſtigium, ita ut mori non poſſit; mortalitatem cum morte finiet, non morietur. eſt igitur nobis dolendum, at illi invidendum, quæ duplici fruetur vita. Orbem namque perpetua fama relinquet ornatum; ipſa vero perpetuo vivet ævo apud Deum in cælis. Pauca nunc hæc accipe. inter ſpem & metum, cum adhuc ſpiret trahatque animam, licet anhelam. plura viſurus aliquando, vale. ex meo contubernio idibus Octobris, MDIV.

EPIST.

EPIST. CCLXXVII.

De Regina nulla ſpes. Quid agitent Proceres. Quid teſtetur de genero Regina.

P. M. A. M. Archiepiſcopo & Comiti.

RUit in deterius Reginæ morbus. ſe miſeri torquent aulici omnes. nil ſpei relictum eſt. varia ſunt Optimatum murmura. diverſæ factiones diverſa moliuntur. vocandum Philippum Principem poſt Reginæ obitum, Fernandumque ad patria Regna mittendum cenſent. at alii, qui meo judicio, ſaniore vivunt conſilio, Fernandum Regem retinendum, & ſi onus gubernaculi recuſaverit, precibus arcendum judicant, ne Regina concedente ad Superos hæc Regna deſerat, quæ dilacerata, ipſe una cum uxore diuturnis gravibuſque laboribus reſtituerat. nec deſunt, qui jam ad Philippum juvenem concitandum familiares miſerint, licet eos non lateat, Reginam teſtamento relinquere, ut Fernandus vir dotalibus Regnis aſſideat, filia hærede, aut gubernandi laborem recuſante, aut, ſi forte reperiatur invalida, donec ex ea & Philippo natus infans Carolus annum attingat vigeſimum. nullam, inquiunt, Reginam de Philippo mentionem feciſſe, ſive quod non fuerit ejus dictis parens & filiam concitus ira tractaverit, ſive quod Belgicis moribus enutritus, qui ab Hiſpanis maxime diſſonant, Gallicíſque magis affectus ſtudiis quam Hiſpanis, his tot Regnis gubernandis minime aptus putetur. Quare Optimates, has nacti occaſiones, rugiunt, dentes acuunt, veluti ſpumantes apri, rerum ingentem mutationem & exſpectantes & deſiderantes, aperte hac via, majores ſuos, patrimonia ſua coëgiſſe auxiſſeque ſermocinantur. Ubi enim plures de imperio diſſident, ibi lucrum ineſſe ajunt. Fautoribus tunc quiſque ſuis magna præſtat, majora pollicetur. Res in hoc ſtatu ſunt. Vos valete. ex Methinna Campi. XIII. Calendas Decembris, M D IV.

EPIST. CCLXXVIII.

Moralis commendatitia.

P. M. A. M. Archiepiſcopo.

BRizegnius, quem tu ſacris initiaſti, paneque tuo domi plures annos enutriſti, ad me tanquam ad eum, cujus preces in ſacro tuo conſpectu gratas eſſe meditatur, confugit. decidiſſe de gratia tua, ob fragilitatem quandam humanam, quæ Incontinentiam tangit, quam tu ſuſpicatus es, ſanctiſſime Pater, ſe inquit, veniam petit, *corrigi vult*. nil optat aliud, niſi ne ſis illi iratus. pluris namque ſe facere prædicat, quod ab eo faciem vertas quam diſſolvi è vita, ſe horrore corrodi quodam, fatetur, quando animum tuum læſiſſe reminiſcitur. Sanctiſſimas igitur manus aperito, leproſum à languore liberato, exemplum gentibus miſericordiæ præſtato, qua ex hominibus in cælites homines convertuntur. Bonitate tua meiſque literis confiſus, ad te ſupplex revertitur, decimam recuperato Margaritam. Et vale. ex Methinna Campi XIII. Calendas Decembris, M D IV.

EPIST. CCLXXIX.

De obitu & vita Reginæ. Rex titulo ſe ſpoliat Regis.

P. M. A. M. Archiepiſcopo Granatenſi & Comiti Tendillæ.

ACcipite duo Sapientes, veſtro guſtui dapes minime ſapidas. cadit mihi præ dolore dextera; cogor tamen ſcribere, ut vobis paream, qui quotidianis me literis fatigatis. ne quid de ſucceſſibus prætermittam, animam illam ingentem, inſignem, præclare geſtis opimam Regina exhalavit. Orbata eſt terreæ facies mirabili ornamento, inaudito hactenus. In ſexu namque fœmineo, & potenti licentia, nullam memini me legiſſe, quam huic natura Deuſque formaverit, comparari dignam. quas namque ſceptro pollentes, ab animi magnitudine, & egregiis facinoribus laudavit antiquitas, Semiramidem utputa, reliquaſque hujuſcemodi, has aut morum intemperantia, vel neglectus Religionis cultus à veræ laudis gloria deturbavit. Hujus vero Reginæ, qualis, dum vixerit, fuerit animus in aggrediendo, conſtantia in perficiendo, ignorat nemo. qualem una cum viro ſe geſſerit ad exſtirpandas hæreſes, purgandam Religionem, eliminandos ex omnibus ſuis Regnis Judæos, qui ſuo commercio cuncta fœdabant, nullus ambigit. qualis fueris ejus anxietas de Mahumetæis exterminandis, quæ bella in eos ad interniciem uſque cum Rege viro geſſerit, præ oculis habemus. Quo intentu vitia deturbaverit, virtutes erexerit, apertius quam ego haud quiſquam alius, vos, qui factorum participes fuiſtis, intelligetis. Inter fœminas, una poſthabita, quas noſtra religio Divorum in numerum per ſummos Pontifices juſſit adſcribi, quam in Catalogo monſtrabitis, cui religionis, caſtitatis mortalis, & pudoris fervidus tenor, majori curæ fuerit: ipſius non modo caſtitatis

tis Matronis omnibus vixit exemplar, ſed ipſa Caſtitas jure merito poterat appellari. Propheticum illud, *Mirum fecit Domus ſuper terram & fœmina circumdedit virum*, hæc ſibi poſt illam intemeratam Virginem Deiparam, cujus cauſa vaticinatum volunt, promeruiſſe viſa eſt. ſub fœmineo namque tegmine, id eſt, ſub corpore muliebri virilem ſemper animum geſtavit. Hæc igitur, ſi accurate inſpexerimus, nobis ipſis, horum Regnorum populis, Chriſtianæ etiam Religioni univerſæ, dolendum judicabimus, quod virtutis ſpeculum, bonorum refugium, malorum gladium, qui hæc Regna per tot annorum curricula univerſam Hiſpaniam impetebant, amiſeritis. Illi vero gaudendum jure eſt, cujus animus, cujus verba, cujus opera, qualia novimus, exſtiterunt. pro certo namque putandum eſt, animam illam ad ſuperna cælorum, cedentibus IX. Cælitum Ordinibus, evocatam, Altitonanti proximam aſſidere. Quare ſi mœrorem veſtrum, cum illius non ultra corruptibili gloria, temperaveritis, ipſius obitum, æquiore animo patiemini. ita faciendum hortor. ad vos illius exanime corpus feremus. Granatam namque ſibi Teſtamento in tumulum elegit. hoc eodem, quo Regina è terris ablata eſt die, ſtructo in hujus oppidi nundinalis platea ingenti tabulato, publice Rex ſeipſum, Regis Caſtellæ nomine ſpoliavit, filiamque & generum ſua ſponte abſentes, in Reges per præcones & tibicines habendos, edixit, gubernatoriſque ſibi tantum nomen, juxta uxoris Reginæ legatum, retinuit. Sapientiæ alii & ſummæ bonitati adſcribunt, alii rem novam admirati, *Regem incuſant, remque arguunt, non debuiſſe fieri.* Vos valete. ex Methinna Campi. X. Calendas Decembris, MDIV.

EPIST. CCLXXX.

Horrida itineris deſcriptio, cum Reginæ funus defertur Granatam.

P. M. A. M. Fernando Aragonio futuro, ſi fata Deuſque permiſiſſent, Regi Parthenopeo.

DIſcedentibus nobis IX. Calendas Decembris ex Methinna Campi, ubi te cum Rege tibi patruo reliquimus, ut Reginæ corpus exſangue, ſuo impoſitum feretro, Granatam, ipſius legato electam, in ſepulchrum deferamus, petiſti à me, Dux illuſtriſſime, ut quæ nobis acciderent, interea dum ego ad vos in Curiam revertor, exararem. Quam vaſtus cælorum hiatus, quam torrens pluviarum delapſus, nos tunc à vobis diſcedentes emiſerit, tu teſtis, qui nos extra mœnia iſtius oppidi comitatus es. Tanta fuit in nos elementorum inſolentia, ut neque ſolem, aut ulla ſidera hoc tempore cuiquam noſtrum cernere licuerit. putas nos terra iter feciſſe? Maris videbamur procellis acti. in collibus & tumulis tantum tuti eramus. per valles fere natando, & planities trajiciebamus, ſtagna lacuſque perpetuos habebamus obvios. luto cœnoque paſſim obruebamur. Jam jumentis ad evellendos è bibulis glebis pedes vires non ſuppetebant. quando per ſata prohibiti, per publica itinera proficiſcebamur, inter fœmora nobis mulæ feſſæ paſſim ingemebant. hic ſarcinæ cadebant, illic præcipites in foſſas ruebant. alibi deficientibus jam onerariis jumentis, relinquebantur. nullus fuerat hactenus tam exiguus rivulus, qui non Tago ſimilis campos impleret, qua nunquam hominum memoria, aquæ ſpithama defluxerat, ſagitta velocior, cum tremendo mugitu, rapidiſſimus torrens decurrebat. Hei quot miſerorum corpora, quot jumenta, torrentes illi abſorbuerunt. Iniere ſæpe conſilium, qui à Rege in mandatis habebant, ne ullo pacto ſiſterent, donec funus in ſtatuto loco reconderetur, de corpore Toleti, aut alibi in itinere relinquendo, donec cælorum illa rabies inaudita decideret. at vicerunt eorum, qui procedendum eſſe conſuluerunt, ſuffragia. Acceſſimus tandem per ea, quæ retuli diſcrimina, quibus neque majora, neque ullo pacto paria, ego ipſe in univerſo illo itinere legationis meæ Babylonicæ perpeſſus ſum. In quo ab urbe Granata, orbis angulo diſcedens, per Ægeos Ioniosque rugitus, in Africam Aſiamque deinde, ad maximam urbium Cairum, quæ quondam Ægyptia Babylon, Soldani regiam trajiciens, nil horridius unquam accidit mihi. placidiſſima illa omnia fuiſſe conjector, quando iſta ſuccurrunt. Nonne hoc tremendum, quod nec milliare unum progrediebamur, in quo à facie mortis tuti eſſemus. Sit ſatis evagatum. Cæleſtis hujus Reginæ corpus, orationibus, uti decuit, pulpitariorum collaudatum tumulavimus. propediem in Curiam ad vos revertar, ſi per ſalutem dabitur. Ex urbe Granata VIII. Calendas Januarii, MDIV.

PETRI MARTYRIS A. M. EPISTOLARUM

LIBER DECIMUSOCTAVUS.

Epist. CCLXXXI.

De curiis Regum. Almazani laus. quis Autoris guſtus in orbis olla.

P. M. A. M. Michaëli Perez Almazano, magnifico Regis Secretario.

NUdius tertius habui abs te literas, inquis, non mihi eſſe utile, quod abſim à Rege. quia Regibus inſitum eſt, & negociorum mole coguntur, habere aures hebetes, oculos autem acutos. eorum tantum modo memores ſunt, qui eis adſtant. oblivio de abſentibus, Regum animos occupat. Suades igitur, ut ad vos regrediar. Quid ego Regi poſſim obſequi aut præſtare, quid tibi utilitatis, non intelligo. Cur me revocetis, ignoro. revocatis tamen redeundi cupidum. nec me fata Deuſque ex Italia, rerum magiſtra,. Urbeque Roma, ubi honeſtus non deerit locus, in hanc veſtram Hiſpaniam adegerunt, ut in ſeceſſu aut ocioſus vivam. Duplex me cauſa detinuit hactenus, ne ad vos redierim. noſti, me Regis & Reginæ (noſtro incommodo defunctæ) beneficentia priorem hujus eſſe metropolitanæ. æquum fuit morari aliquantiſper apud ſanctum hunc virum Archiantiſtitem, ut ejus ductu ſacris initiarer, à quo onere ſumendo, pedem reduxi ad hæc uſque pluſquam virilia tempora, gravius mihi fore jugum hoc quam in re ſit, exiſtimans; levius quidem multo eſt quam arbitrabar. Ibo igitur ad vos quantocyus potero. quia nihil eſt ingenio meo infenſius quam vivere ubi ſileat æther; ubi ſit idem in quo verſer, naturæ inimicum, quæ varietate delectatur; ubi non ferveat mundi olla; ubi me prætereant, quæ per orbis ambitum emergunt. Literæ tuæ, quod me ames, oſtendunt. Id ego maximi facio. quia non ignoro, quantus ſis. A Mecœnate namque, qui Auguſti cor erat, neminem legi natum, qui te ſapientia, probitate, aut rerum experientia ſuperaverit. neminem enim audivi, qui non fuerit pecuniarum raptus, quacunque ſalierit, apud Reges tantum curæ, aut rei domeſticæ augmentum, quam de harmonia ordineque ſervandis in magnis negociis. Hæc integritas in te, ut liber vivas, operatur; hæc ut ingenium habeas & memoriam, in rebus maximis pertractandis, minime irretitum facit. Ita nec diſperſos in partes varias cogitationis ſpiritus poſſideas oportet. Jure igitur tuo, tibi potes nomen principis eorum, qui viſcera Regum à ſecretis interna perambulant, aperte vendicare. Vale, & me, uti profiteris, dilige ſaltem. ex urbe Granata idibus Aprilis, MDV.

Epist. CCLXXXII.

Quid à Venetis Pontifex. quid inter ſocerum & generum. Quid Ioannes Emmanuel. Quid ſecretarius Conchillus.

P. M. A. M. Suo Comiti.

JAm tandem pridie Idus Maii incolumis Segoviam adveni, ubi Regem reperi, qui uxore Regina defuncta, Taurum ingens Portugaliæ Regno finitimum oppidum ſe contulerat. quæ geſta diverſis in locis invenerim, uno ſpiritu accipite. Summus Pontifex noſter Julius II. à Venetorum manibus quædam parvi momenti loca in Ceſenate Forolivienſique diœceſibus, ipſiſmet præbentibus, habuit, per Joannem Rufum Forolivienſem virum, Britonori Epiſcopum. Urbes autem Faventia, Ariminum, & cætera magnifica oppida Juris Eccleſiaſtici, moriente Alexandro Pontifice, rapta, ipſi retinent, Julio Pontifice invito & minitante. Rex Fernandus, quom Tauri moraretur, ſenſit in Belgis apud Philippum generum omnia perturbata. Joannem Emmanuelem, qui Orator erat pro ipſo & uxore Regina apud Maximilianum Cæſarem, audivi, Regina moriente, ad Philippum, animo corrupto, Rege inconſulto, convolaſſe, ibique, ne ſocer & gener conveniant, laborare pro viribus. Emmanuelis & familiarium à Proceribus miſſorum conſilio, Philippus gener Fernando ſocero ſcribit, ut in Aragoniam & hæreditaria ſua Regna ſe conferat: Caſtellam ſibi uxorique Joannæ, ad

ad quam illa pertinet, liberam relinquat. Fernandus vero ſocer, qui una cum uxore Regna hæc diſturbata, diſperſa, dilacerata, è luporum faucibus arripuerat, generum monet, *ut ſe juvenem eſſe conſideret, Regnis his gubernandis minime exercitatum, quæ aliter regi oportet, quam ipſe inter Belgas, ab Hiſpanis moribus diſſonos potuit didiciſſe: ſe non negare, quin gener ipſe Caſtellæ ſit Rex*, quandoquidem Joannæ ejus & Heliſabeth filiæ maritus; *ac ſeipſum ſua ſponte Regis Caſtellæ titulo ſpoliaſſe: neque aliud ſe velle nomen in Caſtella, quam gubernatori; licet jus, nullum* Regium *ei* nomen *ſemel acquiſitum tollat*; propterea *ut ad ſe veniat*, per legatos genero ſuadet, *uxoremque Reginam ſecum ducat; ne delatoribus*, futuris inter utrumque ſtipitibus accenſis, *aures præſtet*, hortatur. miſit una ad filiam, qui ei à ſecretis obſequatur, Lopem de Conchillos, juvenem Aragonium, bonitate pollentem & induſtrium, ac fide in Regium ſanguinem probatiſſimum. deperdita is cuncta reperit. Quæ ſuccedent, habebitis. Valete. ex urbe Segovia Montana. Calend. Junii, MDV.

EPIST. CCLXXXIII.

Capit Autor curam rerum gerendarum in Curia pro ſuo Prælato & Capitulo Granatenſi, ubi Prior ipſe eſt. Oratores à Cæſare ac Philippo veniunt. de torre Tiſiphoneo. multa de Regibus.

P. M. A. M. Archiepiſcopo Granatenſi.

UT poſthac de tuis tuorumque Capitularium negociis, curam geram, tuæ mihi literæ imperant. Nequeo à mandatis tuis retrocedere. fore mihi Cælites infenſos omnes putarem, ſi tibi diſplicerem. eſt & mihi utilis futura iſta negotiatio ex Prioratu iſtius tui Collegii, membro non humili, quem regio tuoque munere poſſideo. durum eſt ab his computatoribus *dragmarum auri millia decem*, quæ vobis ex regia beneficentia & pontificio aſſenſu quotannis debentur, exigere. iſtius namque Archiantiſteæ tuæ decimales redditus exigui ſunt; quid tamen tempora paritura ſint, experiemur. De Regiis autem negociis hæc habeto, quæ una tu Comeſque meus illuſtris, *tuæ dimidium animæ* conferatis. Hic ſunt à Maximiliano Cæſare Andreas Burgenſis vir Italus Cremonenſis, non ineruditus; & à novo Rege Philippo *Philibertus* cognomine *de Vere*, Burgundus, miſſi ad negocia inter utrumque ſocerum & generum pertractanda Oratores. Joannes Emmanuel, ſpe prædæ, Tiſiphoneum torrem, in has ſegetes dicitur conjeciſſe. ſovet apud Philippum miſſos ad res perturbandas à Proceribus, nuncios. Philippi familiares, neceſſarios inter nos hortatur, monet, ſtimulat, ut cum eo conveniant, ut una Regi Philippo perſuadeant, ne ullo pacto pacem aut fœdus ullum cum ſocero ineat, neque illi locum in Caſtellæ regnis aſſentiatur, ni malit ſocero eſſe ſubjectus, quam ſolus imperare. grandia illis lucra proponit. futurum oſtendit, ut maximas ſibi quiſque opes ſit congeſturus, ſi Fernandus ſocer, ad regna patria cogatur abire. verſor ego aliquando apud hos Oratores Andream & Philibertum, ab eis nil aliud extorquetur, niſi ut Fernandus Philippo cedat. Ita infectum irretitumque magnanimum & benignum Philippi ingenium tenent, qui apud eum verſantur; ut nullo modo ſuam & horum Regnorum perniciem futuram, ſi Fernandus ceſſerit, intelligere queat. pullus indomitus eximii moderatoris habenas velle pati recuſat. Ruent igitur omnia, ſi Fernandus ceſſerit, cujus amor in hæc Regna, quæ ad ipſum hæreditario devolventur jure, ſi ejus uxor ſine prole defeciſſet. quia ſanguine propior eſt maximus, cujus prudentia potens unica omnium judicio ſub orbe lunæ Regni proceres domare, populos regere, pacem hactenus in Hiſpania non cognitam ſuſtinere, finitimos Reges, ne pinguia hæc impetant ovilia, quod ſæpius alias attentarunt deterrere. Hi ſunt fluctus, hæ procellæ, qua ſit ingens oneraria navis itura, portumne, an Lethæos ſcopulos petitura, exſpectamus. Vos interea valete. Segoviæ. IV. nonas Junii, MDV.

EPIST. CCLXXXIV.

Borgiæ galeri contemptoris ruina & carcer. pulchra Moralia.

P. M. A. M. Archiepiſcopo Granatenſi & Comiti Tendillæ.

NIl eſt quod patentius exſtet, quam Deum eſſe memorem juſti & injuſti. qui & alicui Regi & Venetis fuit aliquando formidoloſus, qui Apoſtolico rectori legem imponebat, qui Gallum ſuæ petulantis ambitionis fautorem habebat, qui utroque juvante, totam armis perturbabat Italiam, Cæſar Borgia, Pontificius, ut ipſe fatetur, ſanguis, abjector honoris Cardinei, dum mularum viſcera inhabitaret, veneni tabem temperans, fuit omnibus, quæ vi rapuerat, ſpoliatus, Arimino utputa, Faventia, Ceſena, Imola, Forlivio, & reliquis inſignibus oppidis,

pidis, à novo Pontifice partim, partim à Veneto dominatu, exercituſque illius ſparſus in diverſa. Ubi primum valuit, Neapolim aufugit. hunc ne ultra diſcerperet, ne ultra diſcordiæ in Italia ſeminaria ſpargeret, magnus noſter Capitaneus Gonſalus Fernandus cepit, miſitque in Hiſpaniam vinctum. In arce Medinæ Campi ſub fida ſervatur cuſtodia. æqua lance miniſtratur hominibus. ea eſt hominibus moneta in operum mercedem parata in futurum, qualia ſunt opera præſentia. Vos valete. Segoviæ XI. Calendas Julii, MDV.

Epist. CCLXXXV.

Quid Philippus cum Gallo. de Philippi natura. quid Proceres. quid Gallus. Moralia. Mira laus Philippi.

P. M. A. M. Archiepiſcopo Granatenſi.

SEntio Philippum Regem cupiditate regnandi actum, cum Rege Gallorum Ludovico Aurelianenſi fœdus iniiſſe, ut ſuppetias ei ferat in Fernandum ſocerum, ni ſponte ceſſerit è Regno Caſtellæ. Proh Deus! ſi verum eſt, quæ cæcitas juvenem invaſit! quam male Regnum patitur duos. Novi ego Philippum, & mores ejus examuſſim ſcrutatus ſum. quando in Hiſpaniam Michaële parvulo hæreditario Principe defuncto, ſe contulit Principatum aſſumpturus. eram namque illi familiariſſimus. nil benignius Philippo in terris, nullus inter Orbis Principes animoſior, inter juvenes pulchrior, inter viros virtutum omnium amantior. mira eſt in Philippo corporis habitudo, forma gratiſſima, ſapidiſſima lenitas. at ſceptri fames anhela rationis hebetat prærogativas. non ſentit infelix, quo in diſcrimine verſabitur, ſi ſe regi patietur à rabidis Emmanuele & reliquis, ad eum ignem exaggerandum ſtipitibus miſſis. ingens malum emerget, quia ſi armatus venerit, uti minitatur, non deerunt, qui ad eum volitent ex Proceribus rerum novarum ſtudioſis; ſub occaſione præſertim ſumpta, quod Rex ſit. ſed ipſorum intentus ad propriam tendunt utilitatem; ſperant à Philippo nova, ſi opem illi tulerint, patrimonia. Rex Gallus ſalivam deglutit. ex hac Diſcordia fructum ſe ſperat conſecuturum, ſi ambos in confuſum conjecerit, ex adverſo ipſis ambobus inter ſe confractis. dirigit oculos in formoſam Parthenopem. Fernandum Regnorum miſeret: quæ videt dilaceranda à lupis, ni Philippum ipſe edoceat; *quo pacto ab iſtis ſit cavendum, nec regium ſibi Caſtellæ nomen ultra ſumpturum* promittit, *quod ſemel depoſuerit, & diſceſſurum* pollicetur, *ſi Philippus ad ſe venerit* filius, *non* hoſtis: *ubi ſua manu generò in dextram Regni porrexerit habenas; nolle ſe pati, ut gener*, veluti Phaëton pervicax, *regendi Phœbi currus inſcius, præcipitetur.* Quid ex his exſpectetur, vos videbitis. Segoviæ. III. Idus Julii, MDV.

Epist. CCLXXXVI.

De literis Reginæ Ioannæ proditis viro. de Secretario Conchillo. quid Rex Philippus. quid Gallus. & negociativa pro Eccleſia Granatenſi.

P. M. A. M. Archiepiſcopo Granatenſi.

DUo ut è regio Fiſco privilegia tibi exigerem, imperaſti: ſecundi decimam, quem dicitis excuſatum, antiqua in his terris conſuetudine, cujuſque templi Cathedralis fabricæ, additum ex univerſa decimali maſſa, ex quaque tribu, quam appellatis *Parochiam*, eductum unum; alterum de tollendis è Fiſco redditibus à ſectariis quondam Mahometeis, ſuis templis aſſignatis, in quem domitis & ſtratis ipſis Barbaris, avari Quæſtores illos conjecerant, id primum per hunc tabellarium accipito. duriuſcule hoc ſecundum extorquebimus. multi nobis in hoc adverſantur. Fiſcales Procuratores, deberi Fiſco quicquid ab hoſtibus alienæ Legis lucri fit; nos autem à ſacro minime tolli poſſe arguimus, quod ſacro ſemel dicatum eſt. licet Exlegum Mahumetheorum dona grata Deo minime putanda ſint; munera tamen eorum ſacro dicata videntur, quæ ad Sacerdotum, quos *Alfachi*, & præconum, quos vocat Lex Mahometana *Almuhedanos*, ſuis lituis populum ad ſacra vocantium, alimenta, atque una ad fovendas oleo templares lampades, aut cereas faces emendas, legata ſunt, contendimus, diſceptamus. Regis animus in argumenta noſtra, licet in ſuæ crumenæ diſpendium, pendet. videt namque, non decere in profanum uſum converti, quæ oberrantes in Lege, ſe Deo præſtare arbitrabantur. de tuis ſatis. Quid de Regiis habeatur, audito. Joanna Regina, licet ſui non bene compos, ſentiens maritum à ſocero & ſibi genitore diſſidere, ſuaſoribuſque, ut ſocerum, è Caſtellæ Regnis ejicere conetur, aures præſtare, literas ad genitorem per Lopem de Conchillos à ſecretis, fide probatiſſimum juvenem, cuidam antiquo familiari Aragonio credidit, quibus ne è Regnis, quæ ipſe una cum matre ejus uxore tanto labore ſedaverat,

ullo pacto diſcedat, ne ſe filiam deſerat, hortatur, orat. Arragonius autem ille *Ferrera* nomine, ſive timore correptus, ne ſi deprehenderetur, pœnas lueret, ſive dolo id fecerit, ad captandam cum Rege Philippo benevolentiam, incertum, rem detegit, literas ad Philippum deſert. Is ira concitus, miſerum Lopem de Conchillos à ſecretis, dandarum literarum autorem, in tetrum carcerem, ac ſi nefandum aliquod facinus patraſſet, trudi jubet. horrore carceris ajunt infelici juveni capillos omnes decidiſſe capitiſque ferunt ei virtutem intabuiſſe: reliquos uxoris familiares à parentibus, ut natæ obſequerentur traditos, remiſit partim; paucos lege propoſita, ne quid in Hiſpaniam, eo inſcio, ſcribant, retineri paſſus eſt. ſtat vero rupe immobilior Philippus, ut cedat Fernandus ſocer, uxore tacente. Jam ſtringit cum Gallis arctius atque arctius indies fœdus in ſeipſum. Forte aliquando intelliget, quantum interſit, à tali ſocero dirigi ad portum, aut à rerum novarum cupidis in male fidas trahi ſtationes. hi ſunt Fortunæ ſclopi. his fruamini, ſi bene ſapient. Segoviæ pridie nonas Augusti, MDV.

EPIST. CCLXXXVII.

Contra Ducem Geldriæ Philippus. quid Hiſpani. quid Galli. quæ rerum mutatio.

P. M. A. M. Archiepiſcopo & Comiti.

PHilippus Rex bello Geldrico implicitus eſt. ex avito namque titulo quodam parto, per tranſverſum jus habere ſe in Ducatum illum arguit. hi ſunt Sicambri. ſtrictis illos urget obſidionibus, duriſque oppugnationibus eorum quatit mœnia. At non ſentimus, mutatum eſſe à propoſito amplexandi Regis Galli ſuppetias in ſocerum, ni libens cedat. Rex vero Fernandus diſcrimen cernens ex Procerum Regni Caſtellæ ſimultatibus & ſtudiis rerum novandarum, veritus, non modo ne in filiæ ſuamque perniciem Caſtellæ Regnum deſerere cogatur, ſed & Neapolitanum, cæteraque avita patrimonia una poſiturum ad præcipitium, ſi Philippus gener armatus, Gallica potentia adjutus, acceſſerit, filiaque præſertim loqui non audente, cum Rege Gallo per nuptias fœdus inire velle videtur, ſi Philippum generum Gallus deſeruerit. ita ſoceri generique Regum diſſidia potentiam Hiſpanam turpiter minuunt, Gallicam vero paulo ante per ſtrages Neapolitanas jacentem, ſuper ſidera erigunt. Gallis ex eorum diſcordia criſtæ inſurgunt. proceres Hiſpani titillo prurienti animos ſovent. corrupti apud Philippum conſultores, quæ toto pectore cupierunt, perficere ſperant. bonorum corda ſternuntur, miſeranda rerum immutatio pertimetur. qui pacem cuperent, formidine quatiuntur. & gemunt. cupidi, & ambitioſi pſallunt, nova exſpectantes, aut vetera, ut augeantur hac turbulentia, patrimonia, uti è cænoſo fluvio piſcatores. hic eſt rerum ſtatus. Salmanticam, inquit Rex, ſe propediem profecturum. Segoviæ. idibus Auguſti, MDV.

EPIST. CCLXXXVIII.

Commendativa Moralis.

P. M. A. M. Archiepiſcopo Granatenſi.

QUid faciam, neſcio, an utile fuerit Chiroam & Brizenium per meas literas bonitate tuæ commendaſſe, ut illis ignoſceret, mea forte apud te autoritate fretis. minori curæ tuis ovibus erit invigilare, ne labantur. decidit in laqueum Sathanæ per fragilitatem Franciſcus Ramirus. petiit & ipſe opem ac medelam, per nuncios & literas ad me datas. nequeo Medicum pro hydropico aut leproſo, ſi ſe mihi commendaverit, non ſollicitare. Ut animum places tantum in eum peto. Non ut pœna delicto quadrans remittatur, ad aliorum exemplum efflagito. id & ipſe libenti ſe animo ſubiturum pollicetur, modo in paſcua ovis famelica reſtituatur. cyathum porrige ſitienti, & da miſero collapſo dextram. vehementioribus uterer precibus, ſi mihi rem fore cum ſaxo molæ, non cum agno mitiſſimo; ſi cum fulvo leone, non cum innocenti edulo arbitrarer. ſit igitur ſatis. cætera per epiſtolam communem habebis. Vale. Segoviæ. Idibus Auguſti, MDV.

EPIST. CCLXXXIX.

Vicit Geldrenſem Ducem Philippus. qui ſe parat ad Hiſpaniam. quæ ſpes data Philippo. quid ſocer.

P. M. A. M. Archiepiſcopo & Comiti.

EX Belgis nuper allatum eſt, Philippum Regem eſſe jam exſolutum & explicitum è bello, quod in Sicambros, quos noſtra ætas vocat *Geldrenſes*, gerebat duris confectos pugnis & obſidionibus jam tandem habuit in deditionem, una cum eorum Duce, quem ſecum ait ſe ducturum in Hiſpaniam, ſub fide, aliter liberum, & cum Ducatus parte illi relicta,

relicta, ſub nomine tamen ſubjectionis & quaſi Feudi. ferturque claſſem parari ingentem, qua in Hiſpaniam armatum ſeſe trajecturum, ſtimulatoribus Tiſiphoneis, addito jurejurando pollicitus eſt. Procerum ei auxilia magna ex parte offerunt. Populos, illi ſuadent, quacunque Proceres eos direxerint, ituros. quia mobilior marino fluctu populus. quacunque flat aura, convolvitur. Sed Hiſpanos præcipue arguunt eſſe à natura ſui pronos ad motus & res novas concitandas, propterea factu facile fore repetunt. Andreas interea Burgenſis à Maximiliano Cæſare ac Philibertus de Vere à Philippo legati, ut ſocer diſcedat, inſtant, primates ſubornant & ſeducunt pollicitis. Rex Fernandus, quæcunque verſant atque ordiuntur, ſentit, diſſimulat & animos omnium tacitus ſcrutatur, ſperans fore, ut gener Philippus aliquando ſapiat, atque intelligat, quanto felicius veniet, ſi ut filius erudiendus à Patre, quam ut hoſtis certaturus, acceſſerit, quantoque tutius tantæ Regnorum molis habenas ſit gubernaturus eo duce, quam talibus ſe credere ſuaſoribus, qui ad propriam utilitatem, acerbe hiantes, ipſius adſtruunt perniciem. Ita Fortuna videtur luctuoſos aliquos ludos velle contexere. quid futurum ſit, novit omnipotens. Segoviæ. III. Calendas Octobris, MDV.

Epist. CCXC.

Parata claſſis Philippi. quid perturbatores ſperent. Fernandus cum Gallo inivit affinitatem.

P.M.A.M. Archiepiſcopo Granatenſi & Comiti Tendillæ.

Idem venti res Hiſpanas Belgicaſque agitant. Scyllam inter & Carybdim fluctuant. Philippum inquiunt Tabellariorum literæ, de fluvialibus patriæ aggeribus, per Scluſam ſui continentis fauces, in Oceanam inſulam nomine *Gelandriam* à Scluſa è regione millia duodecim, claſſem armatam eduxiſſe, ſtareque in anchoris apud villam littori adjacentem Ramuam oppido Medelburg ſuburbanam, inde vela in Hiſpaniam daturum, ut quid fortuna in ſocerum ſtatuat, armis adjutus incolarum, experiatur. ſaturaturos ſe ſuos ſperant appetitus rerum perturbatores. Philippus quidem Rex, uti alias vobis aperui, ſinceræ, mitis atque optimæ eſt naturæ: ſed infelix triticum loliis, tribulis ſterilibuſque avenis circumſeptum, vim ſuam amittit. Per rupes ſcopuloſque præceps trahitur. inter Cycladas & maris Ionii mugitus oberrat. Carthaginenſem tutiſſimum in ſocero portum, qui ſeſe protentis avide lacertis offert, captare recuſat, Gallicis etiam confiſus auxiliis, quia præcipue Claudiam ipſius Galli Regis filiolam unigenitam Carolo Philippi & Joannæ Regum primario hæredi, deſpondere ſe Galli inquiunt velle. Fernandus vero Rex potentiam formidans in tanto turbine Gallicam, quia præſertim audierat Gallum Regem à ſuis incolis jam ſcutorum ſalarium, qui ſunt fere ducati aurei, myriadas, quas Hiſpani dicitis *Quentos*, ad Neapolitanam denuo provinciam aſſumendam, quinque coëgiſſe, dubitans etiam de fide ducum, qui Caſtellani Regnum Neapolitanum Caſtellanis, non Aragonicis armis de Gallorum manibus eripuerant, Oratores in Galliam mittere decernit. ad id Joannem à Silva Comitem de Cifuentes, atque illi collegam Thomam Malfelitum, virum quem noſtis Balearem, Aragonici Senatus principem, Juris utriuſque Profeſſorem, deſtinat, ut pacis autorem Regem ipſum Gallum efflagitent, ne alterutri ſuppetias ferat in alterum, ut jus matrimonii, fœdera ſtringant, à provincia ſumenda in Regnum Neapolitanum Gallus deſiſtat. in mandatis hæc afferunt. Valete. Segoviæ. VIII. Calendas Octobris, MDV.

Epist. CCXCI.

Pacta Philippi cum Gallo. conſilia ſoceri. genero quid Gallus offerat.

P. M. A. M. Archiepiſcopo & Comiti.

Salmanticæ agimus. nondum in melius mutari res videmus. conveniſſe Philippum Regem cum Rege Gallorum fertur, ut ipſe Caſtellæ Regna impetat, Gallus autem Regnum Neapolitanum, & eas una partes, quæ Cataloniam Comitatumque Roſilionis ſpectant, adoriatur. Hinc ſi ita eſt, quanta ſit malorum conſultorum vis, colligere poteſtis. In ſuamet viſcera cruentam intendit Philippus dextram immittere. in ſuaſmet ſegetes opimas ignem ſtatuit injicere. Res arduo in loco ſitæ ſunt. Fernandus vero ſocer, jam quid conſilii capiat, neſcire videtur. Si namque hinc gener cum Regni armis eorum qui ad res novas intendunt, illinc vero potentia Gallica ipſum oppreſſerint, imparem ſe ſentit ad rem armis aggrediendam. neque hoc quidem cupere dignoſcitur, etiamſi ſe victurum ſciret. Conqueritur, dolet, gemit, generi pervicaciam admiratur, cui nil profuit grandia lucra fuiſſe cum ſumma laude propoſita.

Conatus namque Fernandus Rex eſt, genero illiuſque genitori Maximiliano perſuadere, ut una Burgundiæ Ducatum, cæteraque aviti ipſius Philippi patrimonii jura repeteret à Gallis, facile factu oſtendens, ut accepta à Gallis damna reſarciantur, ſi tres convenerint de bello Gallis una inferendo, ni ablata reddiderint, eademque via fore, ut injuriarum in utrumque, ex dimiſſa uxore Margarita, & ablata à Maximiliano Cæſare Britanniæ Duciſſa, Gallos aliquando per vindictam pœniteat. obtuſas habet atque hebetes ad ſoceri monita Philippus aures, pronas autem ad aliorum pernicioſas ſuaſiones. Gallus vero Rex, ut rem ſuam conficiat, his gaudet ſimultatibus, ſovet inter utrumque diſcordiam, utrique verba dat. videtur tamen, uti per oratorum literas Comitis utpote Ciſontei & Malfiliti Balearis colligitur, Fernandi cupere amicitiam, ſi neptem ex ſorore ſuam nomine *Germanam* Fernandus Rex ducere voluerit uxorem, atque una in Regnum Neapolitanum Angiovinos Principes ejectos, Gallorum cauſa, ſuſcipere, patrimoniis in integrum cuique ipſorum redditis, damnoſa ac turpia quæ Galli à Fernando Rege fœdera conantur extorquere, uti fertur, pactum fœdus, adhuc nullum eſt. ſunt in controverſia res. agitatur utrimque. eo in ſtatu res ſunt, ut neceſſario propediem hac vel illac illidendum ſit. Vos interea valete. XII. Calendas Novembris, MDV.

Epist. CCXCII.

Pacta dotalia cum Gallo pro Germana ejus affine Regi danda. pacta ignominioſa damnoſaque. de reditibus menſarum Granatenſium, Archiepiſcopi dico & Capituli.

P. M. A. M. Archiepiſcopo Granatenſi.

QUid actum ſit in re pecuniaria, & in exigendis ab his Computatoribus veſtris decem millibus auri dragmis, quæ tibi Capitularibuſque tuis è Fiſco, annua ratione, debentur, nuncius referet, qui tuus eſt. En computatorum tabellas ſignatas! vos è quæſtoribus & exactoribus illas, ſi quibitis, extorquete. & ſatis. De rerum autem ſtatu, è Gallia nuncii attulerunt, Ciſonteum Comitem & Malſelitum Oratores corruptiſſimas reperiſſe Fernandi Regis partes, & ad bellum Neapolitanum reſumendum, quinque fere ducatorum myriadas à populis Gallos extorſiſſe, cogitareque, mortua Regina, cujus dotalium Regnorum armis, pecuniis & viris ſtrati, profligati detruſique nuper fuerant, de bello inſtaurando; regio propterea Fernandi nomine, à quo miſſi ſunt, ærumnoſas ac fœdas Pacis conditiones cum Gallis ſubiere. eſſe namque actum de Regno animadverterunt, adverſantibus Philippo genero, ejuſque genitore Maximiliano Cæſare inter ipſiuſmet Regni ſimultates, & Caſtellæ regnorum diſſidia. Accipit Fernandus Rex ſibi uxorem, Galli Regis ex ſorore neptem *Germanam* nomine, duodeviginti annos, ut creditur, natam; dotalia pacta, ut Rex Gallorum juri cedat Neapolitano, at capite addito, ut Germana deficiente ſine liberis, eam Regni partem, quam ejecto Federico Rege ſortiti fuerant Galli, civitatem utputa ipſam, Regni caput, cum reliquis urbibus atque locis Regni univerſis, præter Apuliam & Calabriam Gallica reſumat corona. gravius aliud audite; ut ab his ducibus, quorum ſparſo ſanguine Regnum devictum eſt, & è faucibus Gallorum cum ingenti jactura ereptum, urbes, oppida ſtatuſque tollantur, quos in laborum, vigiliarum, diſcriminum & vulnerum mercedem fuerant aſſecuti, ad Angiovinos Aragonum hoſtes infenſiſſimos, atque inde ipſiuſmet Fernandi Regis inimicos, cuncta illis ob defectiones ablata Jure belli, revertantur, Angiovinique ipſi Principes omnes, in Regnum & Principatus, avita patrimonia recipiantur. Ita duo ſibi ignominioſa damnoſaque Contractus capita in hoc uno coactus eſt annuere. ex fidis namque & obſequentibus infenſos facit Hiſpanos, & ut in caulam rabidiſſimos admittat lupos, qui quamcunque occaſionem nanciſcantur, naturam ſequentur, atque animi ſui affectus. Sunt namque Angiovini è Gallorum ſanguine creati. neque in ipſorum arbitrio eſt aliam induere opinionem, aut mutare ſententiam. addo aliud. Pactus eſt etiam Fernandus, ſe Gallo Regi quingenta ducatorum millia decennio præbiturum, annua utpote quinquaginta millia, donec decennium expleatur. Pacis pernicioſas conditiones has, gener juvenis, ſenem ſocerum coëgit inire. hæc afferuntur. hæc habetote forte aliter. Salmanticæ III. nonas Novembris, MDV.

Epist. CCXCIII.

Luditur à Gallis Philippus. quid ſocer & gener alterne ſe arguant.

P. M. A. M. Comiti Tendillæ.

AB Andrea Burgenſi & Filiberto de Vere Oratoribus, accepi Philippum Regem

confuſo eſſe ſpiritu, quod ſe aperte illuſum à Gallis videat, ac ſocerum cum Gallis, contra ejus cogitata, conveniſſe. Conquerenti de ſocero reſpondet ſocer, filiali amore emollitus, *Nil eſt quod mihi ſuccenſeas, fili, qui pacem cum amico tuo atque conſocero interim, quandoquidem cum is Rex apertus mihi hoſtis eſſet, atque idem occulte pernicioſior tibi, amicitiæ vinculo, in te ipſum atque in me illius opem avide quæritabas; nullam tibi ego, fili, attuli injuriam; Tu vero tibi mihique & ignominiam maximam, & jacturam non mediocrem ex Galli Regis ſimultate vafraque, uti nunc conſtat, amicitia conſtruxiſti, ex ſuo namque commodo, non ratione tui tecum contrahebat, ut invitus ſecundas inirem nuptias, Ius ut mihi armis quæſitum in Regno Neapolitano hebetarem, hoſtes meos Angiovinos ejectos reciperem, ſtatus eorum, Iure belli ablatos, eis in maximum & mei & meorum incommodum redderem, ut quingenta millia ducatorum me ſoluturum jurejurando promitterem, tu me, fili, coëgiſti. Sit ſatis, fili, pervagatum; redi in te, ſi filius, non hoſtis acceſſeris, his non obſtantibus, uti filius amplexabere. magna eſt paternæ vis naturæ. ſi me conſulueris, qui Proceres populoſque hos optime calleo, bonis avibus accedes. ſi vero cum eadem pertinacia illis te credideris, qui ſuo intenti commodo te in præceps trahere ſtudent, in apertas calamitates deturbaberis.* Hæc bonus Fernandus triumphator de hoſtibus fidei maximus, rerum experientia ornatiſſimus, per literas, per nuncios, per amicos nititur ſuadere. ſi auſcultaverit, nec ne, aliquando ſcietis. Valete. Salmanticæ. Idib. Novembris, MDV.

PETRI MARTYRIS A. M.

EPISTOLARUM

LIBER DECIMUSNONUS.

EPIST. CCXCIV.

Pacis edictum inter ſocerum & generum.

P. M. A. M. Archiepiſcopo Granatenſi & Comiti Tendillæ.

EX quo literas à me non habuiſtis, rerum facies inter ſocerum & generum Reges, aliquantulum videtur immutata; *de Concordia* nuncium habemus. pacti ſunt *ut non alterne, ſed una gubernent, ſignentque rerum gerendarum in Caſtella tabellas, uterque propriâ manu;* nec Regina excluditur, cujus hæreditaria ſunt Regna, modo ipſa velit. Venturum igitur Philippum, ut ſoceri conſiliis inhæreat, poſitis armis, inquiunt; proſilire pſallereque pacis amatores, tali nuncio cœperunt: ſeditionis autem cupidi diſſimulanter cæteros ſequuntur. Ludis multiplicibus arundineis utpote ac tauris in ſepta productis, primus Januarii dies inſtructus eſt. Cæſareum Oratorem Equeſtri ordine Rex tanquam hujus Pacis auctorem inſignivit, doniſque pluribus ornavit. poſteaquam Philippum aliquot annos hæc Regna moderari Rex inſtruxerit, ſe diſceſſurum in avita Regna prædicat aſſidue. Deus faxit, ut dextro pede pax iſta optatiſſima coaleſcat. Salmanticæ. III. nonas Januarii, MDVI.

EPIST. CCXCV.

Laus ſacræ Inquiſitionis. ſed de Luzerio non laus.

P. M. A. M. Suo Comiti de Tendilla.

AUdivi eſſe Cordubæ ſacræ Inquiſitionis hæreſeos aſſeſſorem judicem quendam, nomine *Luzerium*; ſeverum ajunt & iracundum à natura, Judaico nomini & neophytis infenſiſſimum. præclarum quidem inventum, & omni laude dignum opus, ut omnis è religione labes tollatur. Sed quid ſentio, Comes Illuſtris, commentum fuiſſe Crimen illud in Archiepiſcopum noſtrum, tui dimidium, virum ſanctiſſimum, fama eſt, totamque domum ejus tum aſtu, tum ſuppliciis, adactis teſtibus, commaculaſſe. Quo me vertam, non intelligo. ſanctiorem iſto Antiſtite puto neminem poſſe reperiri. qui talia confingat, creditu eſt difficile. quid tu, cui eſt iſte Antiſtes noſter intus atque in cute ex longo commercio notiſſimus, de hac re ſentias, cupio dignoſcere. Vale interea. Salmanticæ. III. nonas Januarii, MDVI.

EPIST. CCXCVI.

De Philippi diſceſſu ex Flandria & ejus naufragio. evaſit Dux Geldriæ, quem captum trahebat.

P. M. A. M. Archiepiſcopo Granatenſi ac Comiti.

NUper allatum eſt claſſem Philippeam, quæ ſtabat in anchoris in inſula Gelandria, Scluſæ oppoſita, prope oppidum Medelburg & Ramuam villam, ſolviſſe è portu IV. Idus Januarii, pacatoque animo Philippum ad ſocerum venire, licet ad ſui tutelam, ſi quid in mari exoriatur pyraticum, & ad regium ornatum (ut ipſe ait) mille ſecum habeat ac ducentos armatos. Reginam ducit Joannam uxorem gravidam. ea libens maritum ſequitur, quacunque ierit. ajunt & Geldriæ Ducem venire præſtito fidei juramento, ne quid de fuga moliatur. aperite aures, ſapientes viri, attollite mentem. audiſtis aliquando & ſæpe audiſtis, arenoſas in ea regione Belgica ſitas eſſe intra fluctus Borealis Oceani Syrtes quaſdam, navigantibus pernicioſas, quas vicinia totuſque Chriſtianus orbis vocat *Banchos Flandriæ*. earum periculoſos tractus & fretum jam Caleſium, qui Galliam dirimit à majore Britannia, quæ eſt Anglia, quondam *Albion* inſula, evaſerant. Mare, quod nautæ appellant *Hiſpanum*, jam ſe illis offerebat, quando volentibus, ut ſe reficerent, captare terram, placidi ſeſe delicioſique venti ac lenes in puppim obtulerunt; conſulentium fruendum eſſe ventis ultro oblatis, vicit ſententia. Vela in altum tendunt gaudentes, à tergo univerſam fere Angliam jam relinquebant, nec longo inde tractu blanda illos aura deſeruit, & malacia ſuccedente, quietum illico ſine ullo prorſus murmure ſtetit aër ac mare pacatiſſimum. Ex ſucceſſibus, in claſſem ventos omnes conjuraſſe, inito conſilio, didicerunt experimento. tantam enim, ajunt, ex ea tranquillitate tempeſtatem exortam repente, ut majore nullus actus fuerit unquam, aut ſimili, quin interierit, ſub atra nocte claſſis univerſa diſperſa eſt illico, plæræque naves ſummerſæ, cæteræ ſine ſpe vitæ, aut ſe invicem plangebant, aut ſolabantur. Regia navis majus ſubiit diſcrimen. à puppi namque ignis accenditur. tota navis piceo fumo ſuffocata, conflagrabat; venti furentes flammarum vim agitabant. parte alia verſo latere navis eadem ſpondarum alteram vidit obrutam, undis horride in latus quaſſabatur. findi à ſummo in ſentinam ſentiebatur. de vita nulla jam colloquia. attoniti ac muſſitantes, quando navis aut obrueretur, aut verteretur in cineres, exſpectabant nec cuiquam dabatur eſſe de altero ſollicitum, de ſe quiſque ſemianimis cogitabat. Quando juvenis quidam ſtaturæ proceræ, graviter objurgando univerſos, proſiluit in medium, manibus, non lachrymis opus eſſe proclamans, è navi ſe dejicit in mare, vela quæ ruptis retinaculis, in mare lapſa, navim ſuo pondere invertebant, complectitur ſemiobruta; hujus exemplum ſecuti natatores reliqui, proſiliunt in aquas & ipſi, vela trahentia navim in præceps amplexantur, ſtringunt, involvunt. Ita è mari nantes egregii, cæteris è navi adjuvantibus velorum partem abſorptam, reſtituerunt. navis in faciem erigitur, atque una hominum induſtria nuſquam ſperata, ignis exſtinguitur. Inter hæc diſcrimina, triduum ſemper ab alto, veriti ne ſaxis illiderentur, verſati ſunt; de vita namque ſecuri. Regreſſos tandem vi ventorum actos in Angliam ad Porlani caput, juxta quod Cæſariana quondam claſſis quaſſata pene legitur interiiſſe. Fernandus Rex nobis, obortis præ lætitia lacrymis, quod evaſerint, enarravit. Ipſe vero Rex ubi ſenſit, Gelandria claſſem fuiſſe ſolutam, moverat & ipſe Valleoletum verſus, ut venientibus propior eſſet, ubi nunc agimus. quid futurum ſit, apertis faucibus tanquam famelici operimur. Interea vos valete. ex Valleoleto IV. Idus Februarii, MDVI.

EPIST. CCXCVII.

Quid Iulius Pontifex cogitet. quid Venetis proteſtetur. quid reſpondeant. multa contradictoria.

P. M. A. M. Archiepiſcopo & Comiti.

AB urbe Roma, cæteriſque orbis extra vos partibus, quid habeatur, cupitis intelligere, raroque ſcribere me de his, quæ ad alienos ab Hiſpania tangunt, dicitis. ſcribo quæ occurrunt, veniuntque ad nos. ab Urbe nil fertur aliud, niſi ſublatam eſſe vim omnem, boves, vitulos & vaccas eſſe in præceps: Valentes & Valentinos in carceres & vincula furores ſuos deportaſſe. Ex Julii vero noſtri Maximi Pontificis ingenio & probitate, ad juſtum prona, quieta eſſe ajunt omnia, omnia tuta Itinerum rupturæ, prædæ, rapinæ, homicidia obdormiunt. Is neque affinibus, aut amicis, de patrimonio Pontificio, non modo quicquam non impartitur, at ajunt animo eum verſare, intendereque totis viribus, ad premendos patrimonii uſurpatores

patores

patores Tyrannos, utque ad Pontificiam tiaram deperdita reducantur. Venetis (uti fama eſt) multiplicibus nunciis proteſtatur, ut amice Ariminum, Faventiam, cæteraque Juris Eccleſiaſtici municipia; quæ rapuerant Alexandro Pontifice moriente, ſub occaſione ſumpta, quod Valentini Ducis eſſent, non Eccleſiæ, reddant, inſtat, gravibuſque illos verbis urget, ac minatur, niſi una Ravennam & Cerviam ablatas urbes jamdudum, remittant. Veneti autem, ſe in Cæſaris Borgiæ, Valentini Ducis, Alexandrini ſanguinis, Tyranni, fortunæ cedentis poteſtate, iſthæc nova loca reperiſſe, ex compoſitoque à populis ea, non ab ullo Pontifice, ſuſcepta invaſiſſe, ajunt. propterea injuriam arguunt, ſe nullam intuliſſe Pontifici; ad abradendam à ſe tamen Tyrannidis notam Veneti Senatus ſuffragiis eſſe ſtatutum, ut in Feudi rationem tributum perſolvatur Eccleſiæ, quale decuerit. Pontifex rem ſe habere velle cum eorum potentia recuſat, nolle ſibi vicinos, aut feudatarios homines aperte ad orbis imperium inhiantes, cedant. iterum atque iterum agit hæc inter eos. Pontificem vero ajunt virum eſſe juſtum, æqui amatorem, atque ita conſtantem, ut dimoveri ab aſſumpta ulla cauſa metu vel amore queat nullo pacto. Venetis autem ab innata illis ambitione & cupiditate inſitum eſt, nunquam ſolvere, quod ſemel apprehenderint. dentes habent Crocodilares. habent etiam infenſiſſimum Cæſarem Maximilianum, ob plæraſque urbes & regiunculas. nec eſt illis Rex Gallus amicus, ob Brixiam & Borgomum, Cremonamque, ac cætera Ducatus Mediolanenſis loca, calumniis, aſtubus & dolis uſurpata. quid illis debeat Rex noſter Fernandus ex Brunduſio, Hidronto, Trane, multiſque præterea Regni Neapolitani locis, quæ ſub nomine pignoris, à Fernando juvene, cum premeretur à Gallis, ſunt habita colligetis. Caveant ſibi Veneti, caveant. nimis oneroſa eſt hæc tantorum Regum moles. ſi convenerint, ſorte ſuccumbent. Ex Valeoleti. xvi. Calend. Martii, MDVI.

EPIST. CCXCVIII.

Quid Fernandus de naufragio Philippi ſenſerit. quid Philippus de Germana. quam amarum panem comedat Granatenſis Eccleſia ex Computatorum manu.

P. M. A. M. Archiepiſcopo Granatenſi.

EXactores tui ſcripſerunt ad me tuo nomine, ſe nequiviſſe à Quæſtoribus regiis, iſtius Regni Granatenſis, pecuniarum quandam ſummam, quæ mille ducentos excedit aureos nummos exigere. Ex eis, arguere hunc ajunt, portuaria & reliqua tributa, ob annorum inclementiam, quia penuria populi urgentur acerrima, colligere non potuiſſe illum, quia Judæus, pecuniarum tenax, pauperiem fingere, milleque ſupplicia prius exſpectare quam obolum ſolvat è manibus, alium ex re, ficto, alium decoxiſſe, recepiſſe vero ſe in tutum, ad cœnobia, ſacrave templa pleroſque, ne judicia ſubeant, conqueruntur. Ad quid hæc lamenta, Reverendiſſime? In caſſum lugent. mittant ad me teſtimonia, quibus Juridice oſtendant Quæſtores à vobis ſuo fuiſſe ordine requiſitos, neque in eorum domibus rem ullam familiarem fuiſſe repertam, tunc apud Fiſcales Computatores agemus, ut aliunde vobis è fiſco veſtra merces perſolvatur. *Mercedem* appello, quandoquidem diverſo à cæteris initiatis & ſacroſanctis ſacerdotibus ordine panis iſte præbetur. En quid, vir Sanctiſſime, en quid? tu tibi tuæque paſcuæ ovibus tanti cauſa mali fuiſti, ſoli in univerſo, aliena manu cibum ſumitis, quem & liberum & uberrimum, ſi tu, quando Regum lateri cum auctoritate ſumma perpetuus aſſidebas, id voluiſſes, voluiſti & victum tenuem, & eum ex fiſco annuum. quando & amplum & intra urbem ipſam, quam incolitis, aſſignatum habere potuiſti. tibi ipſi ſuccenſeas. pœnitebit indies magis ac magis. nil namque hodie infelicius, quam ex Computatorum dextera pecunias deſiderare. atque in deterius res indies labitur. ſibi ſuiſque neceſſariis ſtudent; cæteri muſſitant. ſatis deſpumatum ſit. ad alia, quæ nos minus cruciant deveniamus. Germana Galli Regis ex ſorore neptis ducitur in uxorem Regi Ferdinando. Id Philippum ejus generum lædit ad intima. Videt enim accidere poſſe, ut ex ea ſobolem ſocer procreet & maſculinam, cujus cauſa licet non Regna Caſtellana uxoria poſſit, ſi pro fatis vixerit, amittere poterit, de Aragonico Neapolitanoque deſperare, quæ ab hac Regnorum maſſa tollentur, ex patriæ Aragoniæ inſtitutis, ſi Rex marem filium habuerit. Philippus in Anglia adhuc Regis poteſtate eſt interceptus, necdum, quæ ſuperſtites à tempeſtate naves fuere, in integrum reſtituit. Rex vero Fernandus, ejus ſocer, ubi de illius & filiæ jactura, certior factus eſt, novam illico ad eos claſſem, quæ confractarum loco amiſſarumque navium è naufragio ſufficiatur, generoque per nuncios dicit, *Bono ſit animo, reſarciturum ſe propediem incommoda, quæ paſſus eſt, modo veniat incolumis. ſe namque illi*

Regna hæc relicturum Caſtellana promittit, ut patriam Neapolitanumque Regnum reviſat. hæc & multa præterea, quæ longum eſſet referre. Valete. ex Valleoleti. v. Calendas Martii, MDVI.

EPIST. CCXCIX.

Quæ ratio abſentum quæ nulla eſt.

P. M. A. M. Archiepiſcopo Granatenſi.

COmputatores hi veſtri Regii mirantur, quod miremini, incertos eſſe reditus vobis in Quæſtores Regios aſſignatos, gemunt ſuſpirantque ob famem peſtemque. devaſtatos populos, exactores omnes vectigalium decoxiſſe conqueruntur. hinc bene agi vobiſcum, ex aliorum pejore damno arguunt, quod male poſſitis divinis, uti decet, attente incumbere pane deficiente, quod parare vobis aliunde victui neceſſaria nequeatis; quod tecum agatur, uti moris eſt, cum abſentibus, omniaque tempore mutari lamenteris, decies repetitum eſt. quod nulla vel ſaltem parva, de abſentibus, in regiis præcipue domibus, mentio fiat, certo certius eſt. eſt in natura ſtatutum, ut nova præſentiaque placeant, diſtantia vero vel invidia corrodantur, vel oblivioni commendentur. At in ſera duraque ſolutione, teſtis & ego, quanta ſit rerum hoc tempore anguſtia. Laboramus & nos, qui Curiam nunquam deſerimus. annua nobis male ſtipendia perſolvuntur. dabitur tamen aliquando ſolutioni modus. Vale. ex Valleoleti. in Calendas Martii, MDVI.

EPIST. CCC.

Cum fortuna mutantur animi. eſt in Anglia Philippus ut non liber. dat Regi Anglo Ducem de Suffulch Philippus, quem ſub fide tenebat in ſuo ſtatu Regis Angli affinem ſuſpectum. quid Ioanna Regina diligat.

P. M. A. M. Comiti Tendillæ.

MIratur iſte noſter Antiſtes, tibi cor alterum, mutatos eſſe in eum abſentem, animos hominum, laborareque ſe gregemque iſtum ſacerdotalem inedia, nec ſacris, aut choro attente quenquam incumbere famelicum. Hæc illi meo nomine recitabis: tenuis eſt portio, ſi aliena manu puſillum id ſumendum, ſi ſero exigitur atque truncatum, ejus adſcribunt incuriæ. quom namque in ſummo rerum cardine apud Reges agebat, qui nec digitum ab ejus conſiliis diſcedebant, potuiſſet ampliſſima ſibi ſupereminentique è mina reditus iſtos conſtituere, exanguſtavit ſeipſum gregemque ſuum. Vellet nunc, ut reſarciretur error hoc tempore. differt ab illo in immenſum. aliæ ſunt rerum vices. de illo aut alio quoquam abſente, mentio nulla eſt. Non audeo ita aperte ad eum iſta ſcribere. ſi aliquando viderit ab his quos putat amicos, literas blandientes, eundemque aërem afflantes, quo præſentis aures demulcebant, credat eſſe aërem, qui quacunque ventus urgeat ullus, uti pulvis evaneſcit, temporibus ſe accommodet, vel ratione conſulente, vel neceſſitate urgente oportet. De reliquis ſcitote ambo, Germanam Regis ſponſam adventaſſe. tantam rerum mutationem cuncti admirantur. durum omnibus videtur novas cernere tam repente nuptias, in Caſtella præſertim, ejus dotalia Regna, quæ vixit nulli par, cujus oſſa gens omnis non minus veneratur, quam colebat viventem. Philippus Joannaque Reges adhuc Angliam tenent. tanta fuit eorum direptio in tempeſtate, quod refici vix queant. Rex Angliæ honorifice eos ſuſcepit, at in hoſpitii munus petiit à Philippo Rege Ducem de Suffulch, ipſius Regis ex quarta Duarti Regis filia conſobrinum, quem inter Geldrenſes fugitivum deprehenderat, nomine *Emon de la Pula*, petiit atque impetravit. Fama eſt, deditum eſſe. habebat eum Philippus in poteſtate. Catharina, Joannæ Reginæ ſoror, ex primogenito Angli Regis vidua, ſorori ſemper adſtat, ſororem amplectitur, ſolatur, comitatur. Joanna vero Regina blanditias abnuit univerſas, tenebris gaudet ac ſolitudine, fugit omne commercium. Varia ſunt de ſucceſſibus murmura. ex Valleoleti pridie nonas Aprilis, MDVI.

EPIST. CCCI.

Quid univerſus faciat orbis. Quid ſentiat, Gallis ſpoliatis.

P. M. A. M. Comiti Tendillæ.

QUantus eſt appetitus iſte tuus! Inſatiabile jam tibi, Comes Illuſtris, imbibiſti deſiderium. Vis ut ſcribam quæ non aguntur. Ut ſcilicet quid habeatur extra res Hiſpanas per terrarum orbem, ex Hiſpania, quid intra lares quiſque ſuos agant, minime datur intelligere, extra fores autem, nullus eſt rotantis fortunæ alumnus, qui hac tempeſtate rebulliat, aut fulgura detegat, enſe nudato. Summus tamen Pontifex Julius II. avidus repetundarum rerum ad Pontificiam tiaram perti-

pertinentium indies magis ac magis in Venetos accenditur, & dentes acuit. Rex Gallus labra in eos una contorquet. Ipſi vero univerſam videntur Principum potentiam negligere. Maximilianus Cæſar, caprearum venatu per montium anfractus invigilat. Rex Anglus vir ſagax, qui pacatiſſimus in uberi Regno inter maris Oceani fluxus & refluxus ocioſus degit, theſauris cogendis ſine ulla jam ſollicitudine, poſt habitum à Philippo Rege Ducem de Suffulch incumbit. Turcarum Princeps, confectus gravi ſenio, atque invalidus ſortem ſuam lecto jacens tranſigit. Sophius jam Perſarum, Medorum, Parthorumque Regnis habitis, inter Philoſophos receptus, novas velle condere Leges dicitur. à diſtantibus regionibus, longæ ambages. Soldanus Babylonicus, ad quem ego quondam Orator, contentus poſſeſſis intra ſuos limites, Veneri, Bacchoque (ex Mahometica lege) non inimicus, ſe continet, de futuro minime ſolicitus. De Regno Neapolitano Ducatuve Mediolani, provinciis celeberrimis, quid vis referam? Serviunt qui quondam Domini ac potentes. nil ultra. ſpontene, an inviti, vos colligite. Valete. ex Valleoleti. VI. Calendas Maii, M D VI.

Epist. CCCII.

Commendatitia Moralis.

P. M. A. M. Idem Archiepiſcopo.

Statueram nolle ulterius aures tuas, optime Præſul, effundendo preces prolabentibus fatigare. At nova me ratio movit, ut vertam ſententiam in ſupplices. delictum ſenſi non eſſe grave. Romerius in Abbatem Albazini tuæ Granatæ urbis tribus, mavis *parochia* verba ſolvit non decentia. Minus illum reverenter ac debuit, allocutus eſt. ſcio Abbatem ipſum Licentiatum de Frias, non eſſe ita Hyrcanum, ut carere velit fructu, qui ex benigna ſolet clementia colligi. In ſecundo eſt Romerius gradu ſalutis, qui erubuit, & veniam ſibi porrigi exoptat. Aëria fuit à ventis illico rapta, hujuſcemodi temeritas. Ignoſcatur igitur illi, benigniſſime Præſul, & in priſtinum ſacri tui pectoris amorem recipiatur, ipſique Abbati reconcilietur. Vale, ſanctiſſime Antiſtes mi. Legioni, quam dicitis Hiſpani *Leon.* nonis Maii, M D VI.

Epist. CCCIII.

Commendatitia Moralis.

P. M. A. M. Licentiato Frias Abbati Albazini Montanæ Granatæ Regionis.

Animi eſt non trucis aut immitis à lapſu ſurgere cupientem ſerena fronte ſuſcipere dextramque illi porrigere. major namque, uti profeſſio tua theologica fatetur, inter Angelos ob reſurgentem à caſu animæ unum cenſetur eſſe lætitia, quam de nunquam corruptis mille. Romerium igitur ad te cum rubore metuque reverenti venientem (licet inania ſuperbaque verba in te protulerit) ſuſcipito tum meo rogatu, tum ut ignoſcendo fructum à miſericordia benignitateque merearis; à nobis autem, uti hactenus à literatura, ita nunc ab humanitate laudaberis. Vale. Legioni nonis Maii, M. D. VI.

Epist. CCCIV.

Appulſus eſt Philippus Rex. ſuſpicio, an ſit ſervaturus pacta cum ſocero.

P. M. A. M. Comiti de Tendilla.

Optati jam tandem gener & filia Ferdinandi Regis ad Hiſpana litora, Clunium Galetiæ portum ampliſſimum advenerunt. Rex ubi portum attigiſſe intellexit, repente movit ex Valleoleti, Palantiamque urbem petit, Carrionio inde, poſt Sahagonio & Manſilla oppidis inſignibus, Legionem regni caput Caſtellæ veteris, proficiſcitur. per diverſa diverſi proceres ad Philippum Joannamque Reges venientes, relicto Ferdinando, convolarunt. plærique adſtant Fernando Regi; neſcio quid hodie novi immurmuratur, Philippum fama eſt pacta non ſervaturum, ſi armis Procerum ac ſuis ſuperiorem ſe ſenſerit. magnus fovetur ignis, quid futurum ſit, ignoramus. Inter utrumque tabellarii curſitant frequentes. ut Deus bene vertat, orate. Valete. Legioni in nonis Maii, M. D. VI.

EPIST. CCCV.

Diſſident ſocer & gener. quid Regina. it Autor Philippo oſtenſurus male ſanum eſſe, diſſentire à ſocero. Laus Philippi.

P. M. A. M. Archiepiſcopo & Comiti.

VOs duo Viri optimi, vaſto hiatu pacis amatores, vobis conſulite, ſunt verſa in obſcurum omnia.

Iam Zephyrus Boreaſque truces ſtimulantibus unum
Torribus accenſis, confligere velle videntur.

Pravi conſultores novarumque rerum ſtudioſi Proceres. Philippum Regem ducunt perſuaſum, ne ullo pacto ſocero credat, ne auſcultet, ne illum audiat, ne Joannam Reginam filiam genitori tantum oſtendat, ne soceri jugum patiatur, ſolus regnet. Iſtis aſſentitur, & non intelligit, quibus veniat irretitus laqueis. Juvenis eſt licet mitis, bonæ & magnanimæ naturæ. non eſt rerum experientia pollens, præſentes illum ſuſurri adſtringunt ac præcipitant. Abſentium ſana conſilia excutit, velut aper acuto genuino deſpumans, ſtare ſe nolle fœderibus ictis, aperte jam profeſſus eſt. ex Aſturica, ubi nunc agimus, illum cras adibo, libere illi pandam, quid ei conducat, quidve ſit nociturum, quid ab albido nigrum differat, quid à portu placido male fida ſtatio, aperiam. credet arbitror meis dictis, quandoquidem ſeſe mihi oſtendit mitiſſimum, quando Regina ejus ſocru vivente, Princeps hæreditarius ob uxorem ſe contulit in Hiſpaniam. Magno me amore proſequebatur, interque familiares internos admittebat, & audire plærumque à me delectabatur. Nullum ei queo, in tanti muneris benignitate, congruentius obſequium præſtare. Meo fungar officio. Deus faxit, ut proficiam. Joanni Fonſechæ, Palentino Epiſcopo, qui Regis Ferdinandi latus nunquam deſerit, conſilium hoc meum aperui. Me ſummopere apud Regem laudavit à propoſito. Regi ut hoc exſequar, ſummopere placet. Hujus ad bonum prona eſt voluntas. Arma ſumere nullo pacto ſtatuit. Quamcunque ſortem mavult experiri, quam armis in filios agere. gemit, luget, dolet generi cæcitatem, quod ſe adire nullo pacto velit niſi armatus & tanquam capiſtro raptatus. Joanna vero uxor, ut invalida, prægnans ducitur, ut elinguis tacet. confuſa ſunt omnia. Nemini datur intelligere, unde tam grande malum ſcateat; licet unde ſcateat intelligatur, ex impatientia namque ſocietatis in ſceptro. Scribo quæ ferveant. ſi aliud cupitis, aliunde quærite. Ex Aſturica. Idus Maii, MDVI.

EPIST. CCCVI.

Non ſtatur ſœderibus. quid Proceres. quid Autor cum Philippo. Laus Philippi. Oratio Autoris ad Philippum.

P. M. A. M. Archiepiſcopo & Comiti.

INgemuiſſe vos, quod ſocer & gener non conveniant, ſcribitis, timetiſque, ne ſi forte ſocer ſuccubuerit, omnia ruant in præceps. non quia Philippi diffidatis ingenio ac bonitati, ſed quia non bene queat dignoſcere, ex parva rerum experientia, quibus frenis, quibuſve calcaribus, ſit hos Proceres indomitos gubernaturus, qui Regibus inter eos natis & enutritis, rabidas ſæpe verterint, everſis calcibus clunes, atque ab eis vel invitis regios aliquando cenſus, extorſerint. Arguite ut vultis. Nil video deſiderabile. ſuperioribus literis, me iturum ad Philippum Regem fui pollicitus. ex Aſturica Ponferratam in Galitiæ faucibus ſitum oppidum inſigne me contuli. triduum ibi, an aliqua emergeret in melius immutatio exſpectans, commoratus ſum. Labi rem in deterius ſenſi. ad Philippum igitur per Villafrancam, Zebreriumque montem, tranſito Minio ditiſſimo flumine Compoſtellam profectus ſum. Inde Clunium, ubi Philippus Rex, cum fornacibus accenſis, Emmanuele, ac reliquis diſſidia cupientibus pedem fixerat. Adivi, Philippum Regem ſalutavi. Is putavit, me ad ſe iviſſe eadem labe infectum, qua cæteros. hinc ſeſe mecum (præteriti amoris in me non immemor) in ſeceſſu abdito, amotis teſtibus recluſit, fores cuſtodiente Claudio de Silli, quem conſilii mei feceram participem, quia recti erat judicii, ne quis mihi ſermonem ingrediens diſcinderet. Tunc ſic exorſus ſum: *Philippe Rex, utinam bonis avibus te Deus ex tot maris ac terrarum diſcriminibus ereptum ad hæc dotalia Regna perduxerit! eſto memor, quanto me favore, à legatione mea Babylonica redeuntem anno quo tu Princeps hæreditarius hic eras, ſuſcepiſti, qua me benignitate ſæpenumero compellaveris. Nefas eſſet me oblivioni tradidiſſe, quanti & ſcripta, & res meas alias feceris, ſculptum corde habeo, quæ mihi fueris pollicitus, modo viveres, animo fixum ſedet. Debeo hinc quantum nec facultatibus, aut vita ipſa, minime rependi queat, perſolvere cupio pretium tibi, mi Rex, utilius futurum, ſi mihi auſcultaveris, oblaturus advenio.* Loquendi quæ vellem, copiam dedit, foreque ſibi grata, quæcunque dixero, profeſſus eſt. Tunc ego: *Univer-*

Univerſum terræ ambitum, mi Rex, ſub tuis ſentire videor pedibus fluiturum, ſi ſoceri tui conſiliis inhæſeris, ab eoque te regi patiaris. ſi namque tua magnitudo animi, cum iſtis & ingenii dotibus, & juvenilibus corporis viribus, illius immiſcebitur prudentiæ, nil erit ſub orbe lunæ, quod vobis obſiſtat; Quom tot præcipue jam Regna uterque poſſideatis. At ſi ab his raptari malueris, qui tibi nunc diſſidium hoc perſuadere nituntur, rebus ſuis; non tuæ ſaluti conſulendo; Non intelligo, qualis ab eorum famelicis faucibus ſis evaſurus, cruentum & in mille fruſta lacerandum puto Regnum, quod uxorio tibi jure habiturus es. Conſule tibi, mi Rex, dum licet, quales in iſtorum manibus priſci Reges vixerint, qui ſe ab eis paſſi ſunt gubernari, in quas illos ærumnas conjecerint, ſciſcitator. Aliorum exemplo aperito oculos. Hæc ego, & multa præterea. Audivit attentis auribus, auſcultavit, mihi gratias egit. plura quam ego dicere conſtitueram, percunctatus eſt. Modo perſtet, non incaſſum laboraſſe, me arbitror. Interea valete. ex oppido Clunio. pridie Calendas Junii, MDVI.

EPIST. CCCVII.

Cur nil grande in humanis. cur nos occupet rerum ſatietas.

P.M.A.M. Ludovico Santio Regio generali Theſaurario diſcipulo.

AGebamus paucis ante diebus ex itinere in Galeciam, in urbe Pallantia, meridie, fere ocioſi, quando in ſermonem incidimus de varietate deſideriorum in rebus humanis, à te ipſo conjecturam feciſti, qui omni ſtudio, nixu, opera rem aliquando quæſitaſti, quæ parta nauſeam tibi poſtmodum non minorem excitaſſe quam pulliculorum elixorum epulum, febre laborantibus ſolet afferre, quande ſub magni genitoris tui ductu, adhuc adoleſceres, grandia poſſe, qualia genitor, pertractare negocia, te intemperanter optaſſe fateris. Nunc autem paucorum annorum intercapedine à patris interitu, quibus quicquid magni eſt, per te agitur, ab ea te cupiditate non minus diſtare inquis, quam diſtet ab albido nigrum. Unde in mortalibus tanta ſcateat animorum varietas, percunctatus es. Accipito quæ ſentiam, & hoc primum, in humanis nil grande, quia nil immortale. Nil toto conatu optandum, quia nil incorruptibile, quia brevi, qualecunque ſit, interiturum; nil tam dulce, quin in eo lateat cumulatior acrimoniæ menſura. Rerum incommoda priuſquam iſta, quæ optabilia videntur, aſſequamur, minime diſcernimus: latentes inter florentia prata colubras, non intuemur; vepribus circumſeptas eſſe roſas, non intelligimus. Quare primo rerum adſpectu pellecti, apertis faucibus, hiatu vaſto, ad illas procurrimus. Quando vero allata guſtamus, ad interna ipſorum per cognitionem deſcendentes, ab exiguo commodo, magni ponderis incommodum, ex ſuavi amarum, ex tranquillo laborioſum & ærumnoſum, ex lætitia mœrorem, ex bono denique, quod quærimus, malum prodire, ad nos inſilire, impetere, perterrere, perturbare mentis quietem, ſentimus. Ex illis namque invidiæ terrores, ambitio, quo magis creſcunt, major avaritia, fluctus, procellæ, quaſſationes animi, pullulant indies magis ac magis. Quare illarum commercio laſſi, oſcitamus, ructamus, evomimus faſtidium, veluti repletis crapula, advehunt. Hinc rugoſa nobis ipſis fronte ſeneſcentes iraſcimur. Hinc animus qui ſe derelictum, ſui mancipii cauſa, cognoſcit, ſuſpiriis agitur, gemit, conqueritur. ſe hac mole corporea circumſeptum dolet, tetro ſe videt ac cœnoſo incluſum carcere, nec ſpes ulla ex inveterata jam, durefactaque vitiorum conſuetudine enatandi. libertatis ſi namque paluſtribus ſeſe illis ſinubus exſolvere conabitur, veluti cathenis & compedibus arctatus, ſi rumpere vincula contenderit, in deterius, ex concepta labe, corruet, multo gravius premetur. Tu ergo dum per juvenilem licet ætatem, mentem ita fluctuoſis iſtis negotiationibus, quibus jam te ſaturum eſſe prædicas, implicator, ne te mergant in profundum, ne te corporeæ mole beluæ peſſundent, ne immergant, uti cœpiſti à teneris, procedito, ſuis aſſiduis dapibus animum cibato, & vitam protrahes nitidam, jucundam, nulla oppreſſam moleſtia, uti moris eſt tui, libris inter negocia, doctorumque familiaritatibus inhæreto. Quicquid tibi temporis à latere Regis, qui te diligit, honorat, de rebus gravibus conſulit, ſupereſt, id omne, de virtute, ſermocinando, diſceptando, illius felicem guſtum exſorbendo conterito, uti te facere mihi profeſſus es. Mihi inde gratulabor, qui talem ſim diſcipulum & amicum aſſecutus. tibi gaudebo, qui ſe beata hic frueris tranquillitate, multo beatiorem futuram exſpectas. Hæc pauca nunc à ſemiotioſo me, quom jam apud Philippum Regem deliberata peregerim, accipito. Plura ſi vixerimus, ad ingenii tui elegantis ornatum habiturus. Vale. ex oppido Clunio pridie Calendas Junii, MDVI.

EPIST. CCCVIII.

Conveniunt ſocer & gener Reges. diſcordes abeunt per diverſa. fœda de quibuſdam Proceribus.

P. M. A. M. Archiepiſcopo & Comiti.

HEu! heu! quid ultra ſperandum? ex Fernandi Regis benignitate erga filiam generumque tanta in Philippenſes immanitas ac petulantia emanavit, ut Regem ſocerum inermem, ſenem, triumphis onuſtum, venire ſemiſupplicem ad generum armatum, juvenem coëgerint. Hæc eſt rei ſumma. Ipſius nunc ſeriem habetote. Philippus ex vaſtarum voraginum conſilio, ſocero in Villafranca Galletiæ exſpectanti fieri obvius obviumque ultro venientem ſocerum ſuſcipere neglexit. ut ſoceri congreſſum vitaret, alio divertit. Ex Compoſtella namque Divi Jacobi tumulo, per Rivadaviam, Lemoſque & montium pene inviorum anfractus, iter cepit. Fernandus vero Ponferratam regreditur. Id ubi Aſturicæ Marchio & Beneventanus Comes, per quorum ditiones venturum ſe putabat, intelligunt, redeunti Aſturicæ ac Beneventi portas occludunt. O quam fœde fortunam ſecuti ſunt, aperto ſua per oppida edixere præconio, ne quis ex incolis Fernandinum quempiam ſuſciperet, nec alimentis juvaret. Horrendum dictu! atrox viſu! per villulas Fernandus Rex, heri (ut ita dixerim) fere omnipotens in terris, cum paucis hodie viſus eſt errabundus incedere, nil præter filiæ generique congreſſum expoſtulans. poſt multas tabellariorum concurſationes, Oratorum varios contractus, multiplices itinerum diverſiones, conventum eſt tandem, ut in adverſis Galleciæ faucibus, qua Philippus & uxor veniebant, inter Senabria rura congrediebantur. Ex Popula Senabriæ munito oppido Philippus, ex villa campeſtri, nomine *Rio negro*, Latine *Rivus niger*, Fernandus movent. In infelici ruris exigui agello, nomine *Remeſſal* conveniunt. præcedunt Philippum in conſpectu ſoceri, compoſitis ordinibus, armati Belgæ, circiter mille. Fernandum ſocerum, ac ſi capere illum, abducereque vinctum vellent, circumſepiunt. apparet tandem Philippus, movent alterne. it obvius genero armato ipſe inermis. colloquuntur. aſpere hoſtiliterque viſus eſt à longe ſocerum gener compellaſſe. ex generi motibus id colligebam. In Populam Senabriæ, gener ad Rium nigrum, & Aſturianum oppidulum ſocer, corruptis animis regrediuntur. pacti ſunt, ut Regnis Caſtellæ Fernandus abeat. nec datum eſt, filiam videre. Ita jactabundi redeunt Philippenſes, quod ſui voti compotes ſint effecti, lugentes autem & ſemianimes in tanto facinore Fernandini. ut malum malo addatur, eadem veſpera nuncius ad Fernandum mittitur, qui petat ab eo, ne impediat loca, per quæ venturus eſt Philippus gener, cedatque ipſi venienti. Ita Philippus Beneventum, Fernandus ad Villaſafilam digrediuntur. Quid ultra petitis? Hiſpana quies videtur vos velle deſerere. Neſcit hic juvenis, neſcit quo ſe vertat, hinc avaris, illinc ambitioſis, atque utrimque vafris hominibus circumſeptus alienigena, bonæ naturæ, apertique animi. trahetur in diverſa, perturbabitur ipſe atque obtundetur. omnia confundentur. Utinam vana prædicem! Ex his arboribus neſcio fructus alios colligere. Vos valete. Ex Villaſafila Divi Jacobi commendataria. XII. Calendas Julii, MDVI.

EPIST. CCCIX.

Secundo conveniunt & diſſentiunt. quid Regina proſit. multa horrenda. Vega laudatur. Dux Alba.

P. M. A. M. Archiepiſcopo & Comiti.

UT aliquanto minutius vobis hæc fercula regia ſcindam, imperatis, quo facilius digerere illa poſſitis. quid petitis? niſi Joanna, licet inutilis, quia invalida, viveret, media, vel Philippo genero redeundum ad Belgas fuiſſet, vel Pharſalica ſtrage cruentior eſſet iſta contentio. Certarunt Cæſar & Pompejus, quia non ultra ſocer & gener ſublata Julia, hic ab armis temperatum eſt à Fernando quia paternus amor tot opprobria ferre coëgit: ſperavit ſemper, Philippum intellecturum, quantum diſtaret ab eo regi, aut ab autoribus Stygiis præcipitari. Fernandum à Vega Galeciæ proregem, vita, moribus & doctrina clarum uterque veſtrum novit. Is Orator, atque una Ramon à Cardona Fernandi Regis affinis, ad Philippum miſſi, Philippo ſalutis fores aperirent, & mihi, ut ea Philippo referrem, quæ ad vos me relaturum ſcripſi, conſuluerunt. Ipſis namque in oppido Clunio, priuſquam Philippum adirem, pectus aperui, quæ me cauſa traheret, edixi, neque Fernandi à Vega profuit ſapientia; neque utriuſque prudentia potuerunt, ut Philippus ſuam vellet perniciem intelligere. ita ducunt irretitum ex Belgis Tiſiphoneus Emmanuel, & cæteri ipſius interni neceſſarii cum negociatoribus Optimatum, ad res perturban-

turbandas miſſis, capiſtratum trahunt infelicem. Aliud audite truculentius. en ſtatutum, ut à Regno Fernandus diſcedat, quod ipſe maluit quam armis agere in filios. Datur Emmanueli mandatum, ut paciſcatur inter utrumque. Is non venturum ſe ad Fernandum, niſi Dux Albenſis loco ſui obſes ad Philippum mittatur, qui Dux Fernandum pene ſolus de tot affinibus, & de ipſo bene meritis, nunquam deſerere decreverat. Mittitur Dux pro eo obſes ad generum. venit ipſe ad ſocerum. plura illi ex concordia Fernandus Rex, majoraque pollicetur commoda quam ex diſcordia ſperare queat. ut eam perturbationem omittat, ut utrumque reconciliet, quandoquidem ita eſt, ut ejus apud generum ſit auctoritatis, & hortatur, & monet. omnia in caſſum. nil agit, præterquam de diſceſſu. Fernando à Vega ejus amico veteri, ut det operam, ne Philippus gener eat contra icta fœdera, conſulenti, & ex reconciliatione uberiorem utilitatem amico oſtendenti, reſpondit; *Nolle ſe beneficium ullum, aut gratiam ab Aragonico Rege recipere.* Ita perfricata fronte, re infecta, *nullo ſe pacto, aſſenſurum* inquit, *ut in Caſtella moretur.* Diſceſſit. Immanem ejus animum ratione ulla frangere non potuerunt. His ita ſtantibus, Rex uterque Vallemoleti verſus, pedem movit. Tudellam oppidulum à Valleoleti octo millia paſſuum diſtans, ad Meridiem, Fernandus habitat; in villa Muzientes, ad milliare tertium à Valleoleti ad Septentrionem Philippus pedem fixit. Quia Joanna Regina & uxor progredi recuſavit. Sic ſtatur. ſucceſſus habebitis. Valete. ex Valleoleti. pridie Calendas Julii, MDVI.

Epist. CCCX.

Male concluſum inter Reges. de novo Comete.

P. M. A. M. Archiepiſcopo & Comiti.

Scripſi ad vos, in villa Muzientes, Philippum & Joannam, Fernandum vero in oppidulo Tudella conſediſſe. à Septentrione alter, alter à Meridie habent Vallemoleti. pactum eſt, ut ſe invicem reviſant, ſocer & gener. Eſt ab Oriente ipſi municipio vallis Oleti villula nomine *Renedo*, ad milliaria tria, dicunt vicini *lequam*. In ejus villæ ſacello iterum conveniunt intra ſacrum incluſi (Proceribus, innumeraque utriuſque Regis familiarium multitudine, foris, rei eventum exſpectantibus) circiter horæ dimidium collocuti ſunt. generum reperit à conſultoribus ita inſtructum, quod neque ab eo ſaltem potuit extorquere filiæ, (priuſquam diſcederet) conſpectum. Durior Caucaſea rupe, paternum nihil auſcultavit. minus benigne, ut multis viſum eſt, egit cum eo, qui ei tot Regna cum ſummo diuturnoque labore una cum uxore paraverat. nil egit, niſi ut iter jam capiat ad hæreditaria Regna; pacti tamen prius fuerant per internuncios, ne illi Philippus Divi Jacobi, Calatravæ, & Alcantaræ, Magiſtratus, dimidiamque Auri inſularis partem perturbet, nihilque contra eum in Neapolitano regno moliatur. Quando ne icta fœdera rumpat, nec ſe objiciat ſocero, qui eum æque amat ut filium: Quando tutiores eſſe paternos amplexus, quam ignominioſam iſtam defectionem, ſub promiſſæ præſertim Concordiæ nomine differebat. Quando libenti animo ſe diſceſſurum à Caſtellæ regnis pollicebatur, modo filiam ipſumque bene inſtructos cum Regni proceribus relinquat prius. Aſpidis illi ſurdas obtuſaſque aures præbebat. Ita rebus male concluſis ad uxores ambo, Tudellam Fernandus; Muzientes Philippus, regrediuntur. Fernandus Rex ſe propediem abiturum dicit: apud Joannam ejus filiam ex ipſius mandato manebo. Quibus agitanda ſit fluctibus iſta navis, non intelligimus. & hoc unum accipite: Euntibus ex Tudella Muzientes verſus, continuis tribus diebus; primo noctis crepuſculo à fronte crinita ſeſe offerebat nova ſtella; quæ ſimul cum reliquis ſtellarum orbibus fixarum, rotante cælo immobilis occidere cognoſcebatur. Fere ſub Arctico eſt; ad Zephyrum tamen apparebat prima veſpera. dehinc occidens in dexteram adſpectantibus vergebat. ex oppido Tudella ſtellam proſpicientibus perpendicularis villæ Muzientes videbatur imminere. Cometes eſt, non caprea ſaltans. Quid portendat, novit Altitonans. Valete. Ex Valleoleti, inter utrumque Regem nonis Julii, MDVI.

Epist. CCCXI.

Autoris collachrymatio ſuper Caſtella ob diſceſſum Fernandi Regis. multa Moralia. Laus Philippi. Dux Alba laudatur.

P. M. A. M. Archiepiſcopo & Comiti.

Mirabimini forſan, cur ita crebras ad vos jam literas dem. exigit regula temporum, ut modo raras, modo frequentes ſcribamus. Eſtne torpori locus hac tempeſtate? Liceat veſtræ hujus Caſtellæ imminentem calamitatem collachrymari: cui non tantum debeo, quia non mihi natalis terra, ut

ut vel unicum verbum ejus cauſa cogar à vero detorquere. Vixi libens in tuo gremio Caſtella, dum illa terrarum lucidiſſima lampas Regina Heliſabeth, hujus uxor, dumque is tibi rexit habenas, nunc invitus, mœſtus, ac de abſceſſu cogitans Fernandus tibi cum uxore, ignotam hactenus pacem pepererat. Is partam ſervare potens erat ſolus, pace aurium Philippenſium dictum velim. non benignitas, non ingenium, non animi magnitudo Philippo deeſt, rerum caret experientia. Redibis, ô miſera Caſtella, redibis ad priſtinam confuſionem tuam. quandoquidem tuam abs te animam abjeciſti. tanto turbine conflictaberis, ut quo te vertas, ignores. Proh rerum humanarum fallax poſſeſſio! triginta atque amplius annorum commercio ex his qui Fernandi Regis cauſa, cum ejus conjuge, tam auxere patrimonia, theſauros congeſſere cumulatiſſimos, tum ſanguine propinquis. nullus illum non deſeruit, præter Federicum Albæ Ducem ipſius conſobrinum & Bernardum Roies Deniæ Marchionem. Cæteri partim metu, partim cupiditate, permiſere Fernandum incomitatum diſcedere. Hujus Diſcordiæ ſatores, in Scyllam puto caſuros, qua ſe Charybdeam voraginem vitaturos putarunt. Juſti namque atque injuſti Deum memorem eſſe ſcimus. qua lucrum exſpectarunt, jacturam forte conſequentur. Ducem hunc Albæ ac Marchionem nullus eſt qui non extollat miris laudibus qui Fortunæ malunt ſe ſuaque omnia committere quam Fortunam ſequi. Marchio vero ſe, quacumque Fernandus eat, iturum pollicitus eſt, in Aragoniam Fernandum comitatur. Lugemus omnes, qui ſentimus, quid parere queat iſta rerum mutatio. in Valleoleti ſumus. Ex Muzientes namque villula, huc ſe Philippus & Joanna Reges, poſt Fernandi abſceſſum (ſed Joanna de genitore ignara) contulerunt. Vos valete. Ex Valleoleti. VII. Idus Julii, MDVI.

EPIST. CCCXII.

Quid Philippus. quid fautores. auferunt Galli Claudiam à Principe Carolo, quam ei deſponderant. de arcium præfectis. de nocte acta per Reginam in agro Muzientes.

P. M. A. M. Archiepiſcopo & Comiti.

TUmidi, tanquam ex alto, cæteros homines inſpectantes Regnum Philippenſes perambulant, quod jam Fernandus eorum ceſſerit conſiliis gloriabundi. At in Philippo neſcio quid turbinis videor inſpicere. Is conqueritur, quod ex tot Regnorum mole cenſus non dentur, unde ſuis, quos ex Belgis advexit, perſolvere ſtipendia queat. Quicquid haberi pecuniarum poteſt, inter ſe conſultores partiuntur; nec minus undique tunditur, quatitur, expugnatur; ut manum aperiat. Multa jam abalienavit, uxore inconſulta, cujus dotalia ſunt bona. nihil minus ſibi regii conſultores capiunt quam poſſint. Segovianam, Gienienſemque ac Placentiam arces Emmanueli juſſit Philippus obſignari. Cæteras eodem ordine à veteribus præfectis ereptas ſuis præbuit. At cum in Valleoleti moraremur, à Rege Gallorum miſſus Orator, Philippo Regi publice nunciavit, Claudiam ipſius Regis filiam, quam Carolo veſtro Principi hæreditario deſponſatam, aliquando vobis memeravimus fuiſſe à Carolo Principe oblatam, occaſione ſumpta, quod Dominus de Angulemam ſit futurus Rex Gallorum, niſi filius Ludovico Regi maſculus aliquis naſcatur, propterea fore æquius, ut Claudiam is habeat uxorem, ne Gallica potentia per minorem Britanniam Jus ad Claudiam matre deficiente pertinens, minuatur. Hoc nuncio de divortio ſuſcepto, ex Valleoleti Segoviam proficiſcebamur, ut ex Marchionis Moiæ, & ejus uxoris Boadillæ manibus, illa tolleretur arx, quando in villulæ nomine *Coxezes*, agro aperto, Regina Joanna perſtitit equo inſidens, ſuſpicata, ne in ejus villulæ Arce, quam habebat munitam, relinqueretur. Sibi namque id ſive ex ingenio ſuo, ſive ex delatoris alicujus verbis perſuaſerat, ut ſcilicet vir & conſultores, quos oderat, arce aliqua eſſent eam incluſuri. Integram in agro egit noctem equitans, nec precibus aut minis adduci potuit, ut Villulam ingrederetur. Poſtero die placuit, ut Burgos urbem peteremus. Civitatem hanc celebrem VII. Idus Septembris ingreſſi ſumus, MDVI.

EPIST. CCCXIII.

Diſcedit ex Hiſpania Ferdinandus Rex. febricula Philippum occupat. pœnitenti eſt animo Philippus, quod ſocerum amiſerit. Laus Marliani.

P. M. A. M. Archiepiſcopo.

DE his quæ attinent ad calamitoſum panem iſtum à quæſtorum manibus quotannis extorquendum, Hieronymo Matritenſi, quem tu Capitulareſque tui conſtituiſtis œconomum, ſcribam. Poſthac, quandoquidem ipſe tuo capitularique nomine, quid

quid facto ſit opus mihi ſignificat, & ſapidior eſt interdum, ac moleſta minus viva vox quam epiſtola. De Statu rerum vultis vos qui duo unus eſtis (ne cadat à cultura dextera) certiores faciam, uti ſoleo. Fernandus Rex ſuum iter Neapolim verſus proſequitur. Barchinonæ cum valida claſſe mare conſcendit. Onerariis pluribus & multiformibus aliis navibus, fluctus navigat. Ipſe tamen ſibi familiaribuſque internis, triremes ſubtiles elegit, ut captare terram, pernoctareque in terra ſit arbitrium. Philippus vero Rex laborat febricula. ex ludo pilæ, quo delectatur, exortam putant. ad ſudorem namque acrem, nudiuſquartus luſit, nec donec pori recluderentur, & imbiberetur ſudor, accurate ſibi proſpexit. intemperanter & ad ſedandam ex labore conceptam ſitim, potaſſe ajunt plerique. Animi etiam ferunt nonnulli dolore preſſum, quod ſtipendia perſolvere non queat ſuis Belgis, quos per varia rerum diſcrimina ſecum advexit. hæc Aloyſius Marlianus Philippi & fidus Medicus & prudens conſiliarius, addiditque, ſe vidiſſe in penetralibus Philippum, oculos cum his verbis in cælum tetendiſſe: *Va miſero mihi! quis in hanc me conjecit ærumnam, ut ſub magni Regis nomine meis deſint ad victum neceſſaria? quibus Flandriæ ſolum Comes, divitias opeſque ad cultum, ad copiam, ad elegantiam impartiebar.* Nec deſunt qui putent, actorum cum ſocero pœnituiſſe. Neſcit namque ſe de moloſſorum faucibus cervus mitis exſolvere. utcumque ſit, æger eſt. Cæteri Medici parvi faciunt ejus ægritudinem; at eximius hic Marlianus, qui eſt inter Philoſophos & Medicos lucida lampas, qui & Philippi arcana novit radicitus, *ſe vereri, ne curæ Philippo noceant*, mihi profeſſus eſt. Sum namque illi (quia & ipſe Mediolanenſis) amicitia devinctus. Interea dum quid hic morbulus pariat, videamus. Valete. Burgis XI. Calend. Octobr. MDVI.

EPIST. CCCXIV.

Quid agendum, ut nos honorent homines.

P. M. A. M. Ludovico Mendotio ſui Comitis Tendillæ hæredi erudito.

CUpiſti ſemper, ut homines te honore proſequantur, huic & bene vivere credant. quod ſi vixeris, uti ſentis & conſulis, ſi natura igniculum habueris vitæ ducem, ſi te ipſum audiveris, uti ab aliis tua vis auſcultari, quæcunque optas, aſſequeris, & de te bene ſentient homines, & à cunctis honoraberis. Sin aliter, ſambucam æmulaberis, quæ aliorum aures ſuo ſono demulcet, ipſa vero concentus ignorat ſuos. Non mordemur modo, ſed etiam à tergo conſpuimur ab auditoribus, quando nos aliter prædicare, vivere aliter animadvertunt. Memini, cum adhuc puer eſſem, audiviſſe à parentibus, accidiſſe Mediolani rem hujuſcemodi memorandam. Fœneratorem ferebant quendam pulpitarios corrupiſſe ſermocinatores, qui populo perſuaderent, ne quis vicinos uſuris premeret, ne pecunias magnifacerent, ne ſe vinci à pecuniis paterentur; pauperibus, orbis, viduis ſuccurrerent, auxilio eſſent Dei miniſtris indigentibus, pecunias profunderent. Quum vero ad unguem radicituſque reſecata res eſt, dilacerator ille, duo nefanda ſcelera ſub eo tectorio honeſtatis pietatiſque uno cogitaſſe, repertus eſt. Ex aliorum ipſe liberalitate, callido olfactu, qua pecuniæ præbebantur, intelligens, aſtu, dolo, fraude, ab innocentibus illas hac vel illac extorquebat. Dehinc cum cæteri pulpitariorum, minis, æterni damni pœna propoſita ab uſuris deterrerentur, ſolus ipſe per uſuras, quicquid auri, quicquidve argenti, in tota urbe reperiebatur (ſed inglorius, ſed ab omnibus fama dilaceratus) abſorbebat. Erimus & nos infames, & per hominum ora odioſi volitabimus, niſi orationi noſtræ conſonæ operationes reſponderint. Sic igitur operator, ut ſentis, ut aliis conſulis, & glorioſus vives. Vale. Burgis. XI. Calend. Octobris, MDVI.

EPIST. CCCXV.

Quid Medicus cum ægrotis debeat obſervare.

P. M. A. M. Petro Fagiardo Marchioni Belecenſi.

LAborare te febribus, & capitis anxia gravedine renunciatum eſt. Nihil eſt quod magis diſpliceat. angit me quidem languor tuus. at cum eſſe apud te intelligo Aloyſium Medicum eximium, levor omni cruciatu animi. Spero fore, ut cito ab utroque morbo liber evadas. quia præditum ſcimus, ornamentis omnibus, quibus eximius conſtare poteſt medicus, ingenio utpote, literis, & experientia, gravem etiam ac diligentem audio, deliberare mature, exequi non præcipitanter, quod agendum ſit in præbendis remediis. periculoſumque namque eſt obviare illico naturæ operanti. Interroganti etiam mihi de ordine ipſius, per pharmacane, an ciborum accommodata obſervantia, morbos

regat, abſtinere illum à præbendis pharmacis, quoad fieri poteſt, allatum eſt. Laudatiſſimus eſt in Medico modus iſte. Conſilium proſequatur, illi ſuadeto, & agenti credito, & libereris propediem. Vale. Burgis. XI. Calendas Octobris, M D VI.

EPIST. CCCXVI.

Moritur Rex Philippus. proclamatio Autoris, de ſorte humana. cum Philippi laudibus.

P. M. A. M. Archiepiſcopo & Comiti.

EJa agite, Sapientes duo, confidite blanditiis, & magnis rerum humanarum pollicitis, eja, referamne? an conticebo? periit Philippus Rex. Philippus ille, qui jam ſibi animo totum orbem abſorbere videbatur, maternum æmulans avum. Octavo Calendas Octobris animam emiſit ille juvenis, formoſus, pulcher, elegans, animo pollens & ingenio, proceræ validæque naturæ, uti flos vernus evanuit. Nil profuit, genitorem avumque Romanorum Imperatores habuiſſe. tantorum Regis ac Reginæ generum ſuſtulit è medio tenuis febricula ex inſperato, in ictu oculi obiit. Regina illi laboranti ſemper affuit, ſive immoderato dolore præpedita, ſive quod jam non ſentiat, quid ſit dolor, lacrymam vel unam emiſit nunquam. Mortuum familiares ejus more Belgico noctem integram ſuper ſtructo in ingenti aula tabulato, precioſis veſtibus ornatum, & auleis circumſeptum; ac ſi vivus in regio throno jaceret, ſervarunt. His & nos Reginæ familiares affuimus; innumera religioſorum diverſi habitus, adſtante caterva, quæ ſacra per noctis vigilias flebilia decantaret. Sole adventante, abſtulerunt è tabulato cadaver, ut illud eviſcerarent, & condirent aromatibus. Ita duobus accitis Chirurgis, ab imo ad ſummum aperuerunt univerſum, ſuras, femoraque, & quicquid erat in eo carnis, vulneratim, ut emuncto ſanguine ſerius putreſceret, exſecuerunt. Cor evulſum, ferunt ſe in patriam ad oſſa majorum ejus, aurea pyxide incluſum, allaturos. diſſolutis compaginibus capitis, educto cerebro, & ſciſſo utero, ereptis inteſtinis, cadaver, poſtea (ſed calce prius & aromatibus fucatum, deficiente balſamo) conſuerunt, vittiſque lineis ceratis membratim adſtrictum, per ſingulas commiſſuras in feretrum locarunt plumbeum, lignea caſſa ſuperaddita. Id exſangue corpus in cœnobio de Miraflores, ab ipſa urbe Burgenſi ſtadia circiter quatuor Carthuſienſis profeſſionis, nunc eſt ſub nomine depoſiti reconditum, ſed teſtamento legavit, ut iſthic apud vos Granatæ cum Regina Heliſabeth ſocru tumuletur. Valete. Burgis. IV. Calend. Octobris, M D VI.

EPIST. CCCXVII.

Quid ſtatuat ſocer, generi audita morte. de Gibraltaro municipio cum Duce Sidonio. de Regni regimine. quid proceres. Valentinus evadit è carceribus.

P. M. A. M. Archiepiſcopo & Comiti.

DIſtuli ad vos ſcribere, quia defuit nuncius, qui poſt Philippi Regis obitum ad vos proficiſceretur. Nunc quid curæ habeamus, accipite. eſt in mari Luguſtio à Genua urbe circiter viginti millia paſſuum, portus qui dilacerato nomine ab incolis *Portuſi* dicitur, Latine *Portus Delfini*. Ibi in anchoris ſtanti Fernando Regi, pridie nonas Octobris, nuncius de Philippi generi morte allatus eſt, per curſorem miſſum ab Aloyſio Ferrerio viro Valentino equite grandævo à Fernando, cum diſcederet, relicto, apud generum Oratore. Indoluit non parum, aut indoluiſſe viſus eſt. gener erat amatæ filiæ maritus; cœptum iter tamen proſecutus, Neapolitanum in Calendas Novembris captavit portum; cum ingenti applauſu populi ſuſceptus eſt. Scribit, ſe illic ad Regni ſtatum componendum, creandoſque novos Magiſtratus, ac Regni Leges reformandas, dies aliquot moraturum, ſe tamen de reditu in Caſtellam eſſe ſollicitum. Nobis autem nova vox exorta eſt, audito Philippi obitu, Medinæ Sidoniæ Dux, Gibraltarum in coronæ Regiæ dedecus, armatus obſidet, quatereque tormentis parat. à Regina chirographa petuntur ſignata, quibus vicinis imperetur, ut laborantibus Gibraltarenſibus ſuccurrant, Ducemque illum ſolvere obſidionem cogant, regiam injuriam propulſent. ab ea neque chirographum, neque verbum ullum extorquetur. Ex feneſtella Toletanum Archiepiſcopum cæteroſque Principes remedia poſcentes audit, at non illis auſcultat. nulli adhuc tabellæ manum impoſuit, præterquam de ſolvendo cantoribus Belgicis ſtipendio, quos ſolos admiſit ex Philippenſibus in familiam. muſicis namque modulis delectatur, quam artem à teneris ipſa didicerat. His ita conſideratis, ſumpſere Regimen univerſum in ſe cum Toletano Archiepiſcopo, magnus Comeſtabilis, alteri veſtrum amitinus, & Naiaræ Dux, factionum Hiſpanarum, *Ognez* & *Gamboa*,

Gamboa, primaria capita, uti apud Italos inſanæ, deteſtabiles ac Tartareæ appellationes *Guelforum & Ghebellinorum*. Hanc urbem una pari greſſu percurrerunt ambo, Toletano domi relicto ob auctoritatem ſacram, ne quis tumultus oriatur, ſtuduerunt. Inania hi quædam ſtatuta confingunt. neque enim de Proceribus quiſpiam eſt, qui alii parere ſubjiciique patiatur. Sic vivitur, beneficium exſpectamus divinæ Providentiæ. Fernandus apertis viſceribus à bonis deſideratur. Is niſi redierit, ruent omnia. Eſt aliud quod vobis ſignificem, licet extra aleam ſit hanc. Cæſar Borgia Dux ille Valentinus fratrum Alexandri Pontificis nepos, qui univerſam aliquando Italiam ſuis armis, & petulantia deturbabat, ex arce Methynnæ Campi, ubi captus tenebatur, evaſit. Solutum præfectus illum ſervabat, à mœnibus arcis, per funes ſe demiſit, ad Beneventanum primo Comitem confugit. Inde tranſiliit in eam Cantabriæ partem, quæ *Navarra* dicitur, ad Regem ipſius Navarræ, cujus ſororem, vivente propinquo ejus Alexandro Pontifice, cum titulo Ducatus Valentini, abjecta rubra tiara, in Cardinei honoris dedecus, uxorem fuerat aſſecutus. nil aliud fervet in hac olla. Valete. Burgis x. Calendas Decembris, MDVI.

Epist. CCCXVIII.

Ioannæ Reginæ vita. quid de Antiſteis vacantibus. quid de Rege Fernando.

P. M. A. M. Michaëli Perez de Almacam, magno Fernandi Regis Secretario.

SCio innumeros eſſe, qui tum adulandi, tum alio tendendi gratia, ſcribunt quotidie ad Regem, quæ libeat. propterea fuit conſilium, ad omnem aſſentationis ſuſpicionem tollendam, hæc ad te pauca, non ad Regem exarare. Haud aliter Fernandi Regis adventus ab Hiſpanis (paucis exceptis ſeditionum amatoribus) deſideratur, ac ſicca tellus dicitur à Philoſophis imbres appetere. In præceps eunt omnia, niſi properatis ad nos venire. Miſeretur filiæ Reginæ, quæ gravis utero vidua relicta, minime negociis, ut ipſe pater novit, exercitata, vitam ducit infelicem, tenebris & ſeceſſu gaudens, dextra mento infixa, atque ore clauſo, ac ſi eſſet, elinguis, nullius commercio delectatur, omne præſertim fœmineum genus & odit & abjicit à ſe, ut viro ſolebat vivente, ut chirographo tabellæve ulli, ad rerum gubernationem, dextram imponat, nullo modo poteſt adduci. De ſede vacuis Antiſteis, Placentina utputa, Segovienſi, Ovetana, pluribuſque aliis non parvi momenti rebus, quando urgetur, ut ſummo Pontifici ſupplicet, quos velit aſſumi, reſpondet; *Se genitorem exſpectare, qui merita novit ac mores hominum*, repetentibus, ut conjectet, exoriri ſolitos mille errores, multaſque animas deperire, niſi cuique gregi paſtor adſcribatur, inquit; *gravius fore arbitror, ſi paſtores gregibus regendis minime aptos elegero*. Nil ultra poteſt ab ea extorqueri. De ſolo patre mentio. hunc cupit, hunc viduitatis & invaletudinis ſuæ futurum ſolamen exſpectat. Ut ad patrem ſcribat invitata, *nolle ſe tantum laborem genitori proponere* dicit, *ut terrarum mariſque tam vaſta diſcrimina ſui cauſa ſubeat*. Hujuſcemodi ſunt ejus colloquia rara. Venite, & Regna hæc de luporum faucibus, qui jam rabioſis dentibus dilacerare cuncta cœperunt, eripietis. Valete interea Burgis. III. Calendas Decembris, MDVI.

Epist. CCCXIX.

Significativa de ſtatu rerum.

P. M. A. M. Catholico Regi Fernando.

STatueram tuas aures, Catholice Princeps, meis literis non fatigare, quia tantarum rerum pondere preſſum Regem, lecturum attente quæ ſcriberem, minime poſſe putabam. At aliquorum ambitio, aliorum ad aucupandam gratiam adulatio, variæque in hoc tanto rerum turbine opiniones, in quo alii fabellas innectunt, alii ſub ſpecie recti venena conſpargunt, plærique non quæ rei conducunt, ſed quæ ſapiunt, operantur, vel negocia invertentes, aut de neceſſariis aliqua prætereuntes, mutare conſilium, me coëgerunt. Quare mea erga tuam Majeſtatem integritas, ei notiſſima, illam à longe hortatur, ut tanquam à rabida peſte, à plæriſque caveat, qui præter cæteros errores, in quos cadunt, hoc peſtiferum immiſcent, ut ſe rei proficere arbitrentur, quando argumentis ſe velle oſtendere inquiunt, horum Regnorum regimen ad Majeſtatem tuam attinere. In ambiguum hiſce cavillationibus locant, id quod eſt ſole clarius & aëre patentius. Quid opus eſt in controverſia ſtatuere, debeatne Fernandus Rex, an Maximilianus Cæſar hoc ſibi ſumere gubernaculum? quis tam iners eſt? quis tam hebes ingenio qui non intelligat, quantum diſtet à patre, an à ſocero, pupilli patrimonium debere gubernari? non modo hiſce motoribus

non agat, aut referat gratias, immo imperet (ſi bene conſultum iri rebus exoptat) ut hæc agitare deſiſtant. Eſt jus tribuere, eſt arguendi cauſam præbere malevolis, eſt in dubio ponere quod dubio caret, ſi (ut ſæpe retuli huic Ludovico Ferrerio viro probato, qui tuam hic apud filiam Majeſtatem refert) inanes horum diſſidentium cogitatus deriderent. Si catellorum latratus floccifacerent, conatus omnes eorum infringerent, & à ſemetipſis à cæcitate, qua merguntur, rubore ſuffuſi deciderent. Scio quid me moveat, cur hæc audeam non invitatus ſcriptitare. audio, video, ſentio, quanta ſit aliquorum temeritas. Vidi tuæ Catholicæ Majeſtatis literas, quas oſtentant gratiarum activas. Pauci ſunt ad quos iſta ſcribi mereantur. Arbitror ænigmata hæc tuæ Majeſtati fore non obſcura. Patentibus valvis fores omnes adventanti tuæ majeſtati aperientur, non portæ, non mœnia, non janua, non oſtium obſtabit. quia nullum eſt aliud dare medium. quia ſolum in tuæ Majeſtatis adventu remedium; à bonis, qui pacem exoptant: à malis, quos neceſſitas diſſidiorum cogit, exſpectatur. Quam libere ſemper tuam ſum allocutus viva voce Majeſtatem, tam libere nunc ſtatui abſens calamum ſolvere. Plæraque ſcripſi ad eum, qui tuæ Majeſtatis novit arcana, Almazanum dico; illum Majeſtati tuæ recitaſſe arbitror. Propterea non ero longior, ne feliciſſimas iſtas aures longiore faſtidiam oratione. Ergo valeat tua Majeſtas. Burgis. VII. Idus Decembris, MDVI.

EPIST. CCCXX.

Quid reſpondeat interrogata Regina. quid Pontifex. quid Gallus pro Bononia. Prognoſticon de Bentivolis.

P. M. A. M. Suo Comiti Tendillæ.

RES noſtræ in vepribus habitant, nil mutantur in melius. Regina prægnans relicta, & vidua & invalida, ſolitudinis amica, domum ſemotam ab hominum commercio campeſtrem *de la Vega* dictam adiit. Quam ad ſtadia circiter decem ab hac urbe Burgenſi pater hujus Comeſtabilis amitini tui ad æſtivas ſibi delitias, inter ſata nemora conſtruxerat. Ibi moratur; ut provideat, ne Regna hæc hæreditaria ruant, monetur, rogatur, oratur ab Optimatibus quietem optantibus. Iri perditum omnia, perturbari, accendi proteſtantur. ipſa vero arguit, *ſe ex viri amiſſione, ex pondere ventris, ex valetudine, ex patris abſentia nequiviſſe hactenus negociis incumbere: at operam daturam impoſterum, ut rebus una cum ipſis conſulatur.* Inquit, *propterea patrem venturum, qui & ſciet & volet cuncta dirigere.* ad hæc uſque verba integro videtur eſſe ſenſu; at, quod ad genitorem ſcribat, quod dextram ulli Chirographo infigat, abſurdum eſt ac ſupervacaneum inſtare. *Se non audere ad patrem ſcribere, ut propria Regna deſerat, aliena gubernaturus, ut à quietis pacatiſque veniat ad perturbata & ita direpta, ut nullo pacto ſine magno labore jam queant reſarciri, ſe nolle* inquit cum reverenti pudore, *genitorem fatigare*; ut Proceres tamen Senatuſque à ſeipſis id ſcribant ad Regem, ſupplicentque illi ut veniat, ſuadere videtur. In his verſamur. longa Pacis conſuetudo, atque hinc ſpes, inde timor efficiunt, ne undique conflictemur; à Rege autem, crebro literas recipimus per tabellarios, qui diſpoſitis equis frequentes eunt redeuntque; *propediem ſe venturum* pollicetur. De ſummo Pontifice Julio II. fertur neſcio quid, de repetenda Bononia, Bentivoliſque ejiciendis, quod jam non ſint dicto parentes, Pontificiaque abutantur autoritate. Gallorum Rex ſuppetias Pontifici ſe laturum in Bentivolos fertur promiſiſſe, moverique jam utriuſque exercitum, ad provinciam capeſſendam fama eſt. Caſuram domum illam Bentivolorum florentiſſimam, peregiſſeque jam curſum Fortunæ ſuæ arridentis, multi ſuſpicantur. Interea dum quæ ſuccedent aut jam apud eos ſucceſſerunt, habeamus. Vos Valete Burgis. XIV. Calendas Januarii, MDVI.

EPIST. CCCXXI.

In diſcrimine Gallus exercitus in agro Bononienſi. de promiſſis Card. Aragonii.

P. M. A. M. Alfonſo Troyæ Protonotario & Subdiacono Apoſtolico, amico.

EX urbe Bononia ſcribis parum defuiſſe quin Gallorum exercitus funditus interierit, ſoluto per Bononienſes Rheno fluvio, qui Bononiam interluit, per planitiem urbi adjacentem, ubi caſtra metabantur, data fuit illis gratioſa diſcedendi venia. Scripſiſti una, Ludovicum Aragonium Cardinalem mihi, dum in Hiſpania verſatus eſt, diſcipulum, omnem operam ſuam ſi quid rei acciderit, quod mihi ſit conducturum, fuiſſe pollicitum. Tunc generoſi Principis officio functum prædicabimus, quando dictis ſuis, meiſque in eum obſequiis facta reſponderint, quod haud aliter fore exiſtimo. Vale. ex Burgis. XI. Calendas Januarii, MDVI.

EPIST.

EPIST. CCCXXII.

Gratiarum activa.

P. M. A. M. Ludovico Aragonio Cardinali.

ALfonſus Troya Subdiaconus Apoſtolicus ſcripſit ad me, ſublimitatem tuam animo eſſe erga me, qualem decet erga fidos aſſeclas, regio ſanguine ortum potentemque Principem, nil non meditatum, aut novi retulit, quod ſummus noſter Pontifex Julius II. de quatuor oblatis ſupplicationibus pro beneficio Reneræ Toletanæ diœceſis, eamque meo nomine ſuæ fuit ſanctitati porrecta, ferri ad Datarium juſſerit, cæteris rejectis, gratiæ ſunt ejus Sanctitati agendæ. Obnoxium ab hac die perpetuoque dicatum, dum vixero, ex ea de me opinione ſua Sanctitas comparavit. Burgis. XI. Calendas Januarii, MDVI.

EPIST. CCCXXIII.

Quid Rex cum Angiovinis in Regno. de Regina. de Principe. quid Proceres adverſi Regi. de Cæſare. Papa ejectis Bentivolis Bononiam recuperat.

P. M. A. M. Suis Archiepiſcopo & Comiti.

VIx bene terga verterat cum meis literis ad vos tabellarius, quando à Rege acceſſit alter, per quem Rex ſe venturum denuo pollicetur. Plures ad eum Itali Principes ivere, cæteri per Oratores illum reverenter ſalutarunt. Servat, quæ cum Gallis jecerat fœdera, de recipiendis in Regno Angiovinis ejectis: licet fieri id non queat, ſine ſuorum, qui de Gallorum manibus Regnum eripuerunt, ingenti jactura. Res hæc illum vehementer implicat. Filiæ vero Joannæ Reginæ tenor eſt idem. Non deſunt, qui perſuadere illi nitantur, ut vel Maximilianum ſocerum vocet: Aut Carolum filium Regnorum hæredem duci debere ad Regnorum regimen, ut eam à regendi levent ſollicitudine; quandoquidem vidualem velle ſervare ſeceſſum, eſt animo fixum. His acute breviterque verba hujuſmodi reſpondit: *Carolus hæres meus, quia è maribus primogenitus infans eſt, necdum Regno aptus. Maximilianus vero Cæſar ſocer, ſuo implicitus, Imperii nequit molem deſerere; ſuperaddito præcipue regendi patrimonii mariti mei ejus filii pondere. At ſi venire per alia negocia liceret, Regnorum tamen meorum regimen, haudquaquam calleret, quæ genitori ſunt notiſſima; qui ea mihi cum ſummis laboribus & vigiliis comparavit partim, partim deperdita reſtituit.* Nil diceretis eſſe hac fœmina ſapientius, ſi ejus extemporanea reſponſa audire daretur. Sed ſi ad ſignandam ullam pro rerum ſtatu tabellam obortis etiam lachrymis ſupplices deveneritis, fruſtra laborabitis. De cæteris autem rebus hæc habetote. Hiſdem fere diebus, quibus Rex Neapolim ingreſſus eſt, Bononiam ſummus Pontifex Bentivolis ejectis habuit in deditionem, veruntamen cum Gallorum ſuppetiis, qui à Pontifice in auxilii præſtiti mercedem, dura quædam, ut ajunt, pacta efflagitarunt, ſex utputa rubros galeros, Gallis Antiſtitibus præbendos; Novam in rebus Mediolanenſibus pragmaticam, qualem alias in Gallia univerſa præteriti Reges fuerunt aſſecuti; quod legatio rerum Gallicarum Cardinali Rothomagenſi aſſignetur, dum ille vixerit. Sint à Pontifice cuncta hæc habituri, nec ne, non eſt noſtrum quærere. ſit ſatis. Bononiam Pontificiæ tiaræ reddidit. Bononienſes ut ſe à Gallis (qui jam tormentis à planitie urbem quatiebant) exſolverent, Pontificem illico portis apertis ſuſceperunt: hac tamen lege ne Gallorum in urbe quiſpiam admitteretur. Bentivolus jam confectus ſenio, à dulci patria, cui tot annos imperitavit (viſu miſerandum) cum omni familia in exilium miſſus eſt. Domus ejus direpta, diruta, everſa. Ita vivitur in infelici Italia. Bellis modo à prora per Gallos, modo à puppi per eoſdem, & Hiſpanos ab utero, modo per ſuoſmet alumnos conflictata. Vos valete. Burgis. XII. Calendas Januarii, MDVI.

EPIST. CCCXXIV.

Exhumat Regina mariti corpus. quomodo eatur cum feretro, & quo.

P. M. A. M. Suo Archiepiſcopo & Comiti.

NUgis agimur, rodite nugas. Scripſi alias ad vos, Philippi Regis corpus exanime, in cœnobio Carthuſienſi de Miraflores, ſub nomine depoſiti, fuiſſe reconditum. Id Regina relicta vidua inquit, *velle ſe maritum ad ſtatutum, ab eo moriente, ſepulchrum ad vos Granatam, adducere.* It ad mariti tumulum, ut à tumulo pheretrum extrahatur, imperat. obſtant cucullati Carthuſienſes. Inſtat Regina, *velle ſe mariti corpus tollere.* Supervenit Burgenſis Antiſtes; Vetitum eſſe Legibus, & Philippi teſtamento, quod ipſa vellit, Reginæ proponit. Intra ſemeſtre, cadaver ullum moveri à depoſito non licere, ar-

guit. In furias illa concitatur, pervicaciſſimeque ſuis familiaribus, nec ſine minis, ut ſepulchri fornicem aperiant, pheretrum educant, imperat. Ulli Proceres, aut Antiſtites, ab eo inſtituto divellere illam nequiverunt. Non ultra obſtandum, ne forte præ rabie, quem geſtat utero fœtum, abortum ejiciat, fuit ſententia. XIII. Calendas igitur Januarii maritum exhumavit. Intra plumbeam capſam, lignea ſuperaddita, locatum vidimus, Oratores qui aderant, à Pontifice, Joannes Ruffus Epiſcopus Britonorienſis, à Maximiliano Cæſare, Andreas Burgenſis, & à Catholico Fernando Aloyſius Ferrerius, & ego cum Antiſtitibus quatuor, Burgenſi, Giennenſi, Malacenſi & Mindonienſi, quos, aperta utraque capſa, vocavit, ut mariti corpus recognoſceremus: nil vidimus præter hominis quandam formam jacentem, nec an facies hominis eſſet, bene dignoſcebatur. Vittis namque ceratis involuta erat, & ſpiſſa calce confucata, ex gypſo caput confectum inſpicere nos putabamus. Ita illitum aromatibus & calce, familiares ejus ipſum humaverant reconditum. In curru quadrijugi (quem quatuor equi ſonipedes è Frigia ducti, vehunt) aſportamus. Auro & ſerico Regio cultu ornatum, eminens pheretrum comitatur. in Turri Cremata oppido Behetriali inſigni in itinere medio ad vallem Oleti, pedem fiximus. Proceſſura ſit, priuſquam pariat, necne, ambigimus. In templo municipali, ac ſi hoſtes adeſſent, mœnia concuſſuri ſatellitibus armatis, cadaver cuſtoditur. Ne qua mulier introeat, accuratiſſime ſervatur. uritur namque miſera Zelotypia eadem, qua cum maritus viveret, cruciabatur. Solennia Sacra quotidie cum funerali pompa non inferius exercetur quam ſi nuper interiiſſet. Itidem qualibet veſpera fiebat, quando viatores eramus, nocturnæque cuſtodiæ locabantur. Hæc nos verſant negocia. Vos valete. Ex Turri Cremata IX. Calendas Januarii, MDVI.

PETRI

PETRI MARTYRIS A. M.
EPISTOLARUM
LIBER VIGESIMUS.

Epist. CCCXXV.

Amica ſuaſio de triſti miniſterio funerali.

P. M. A. M. Joanni Ruffo Epiſcopo Britonorienſi, Apoſtolico Legato.

ACcingis te, inquis, ut ad nos venias. Inſtitutum tuum tres tibi deditiſſimi laudamus. Sunt interea nobis epiſtolæ tuæ, licet macerrimæ, refugium nocturnum, ad triſte pheretri Philippi miniſterium, cui armatis ſatellitibus commixti, per diſpoſitas vigilias, viciſſim excubamus, perpetuo fumo funalium ardentium colorem nobis Æthiopem coaptavimus. ſæviret in omnes Regina, ſi à dato nobis ordine ſepiendi maritum diſcederemus. Vale & veni. ex Turre cremata. VI. Idus Januarii, MDVII.

Epist. CCCXXVI.

Suaſiva de Adventu Rufi legati ad Curiam, & propoſitio oblectationum benè ſtatum.

P. M. A. M. Eidem Joanni Ruffo Legato.

MAlacenſis ac Mindonienſis Antiſtites, & ego, qui Reginæ adſtamus, videmur nobis ſine ſpiritu, animaque vivere, quia hic oppidamur ſine te. Quid Burgis incomitatus agis? cui nihil otio ſolitudineque horribilius. Aëris forte, qua urgemur, intemperiem exhorres. Non opprimit hæc, tantæ dignitatis viros, contagio. Plebem tabes hæc, ſicco pede perambulat, hoſpitium tibi habeo per metatos præbitum, oppido ubi agimus conſonum, non negligendum tamen. Suboppidanum præterea rus tuæ meæque familiæ ad ſupplementum lectorum aſſignatum, habemus. huic eſt nomen *Cordubilla*, non diſtantius ab oppido decem ſtadiis. Deambulatorium amœnum, inter amnes duos ſitum, Arlancam & Alarconum. Proh quam ſapidas fluviorum ripas, quam umbroſa delectabilia ilicea nemora, & venatu apta, & quo lignatum noſtri proficiſcuntur muliones. eo animi gratia divertemus aliquando. conſtans namque fama eſt, Reginam hic pedem fixuram, quoad fœtum emittat, & ſe à partus anguſtiis reficiat. Virentia hic etiam tibi prata, benignis irrigata fluminibus, offerimus. Coëunt namque paulo infra Cordubillam prædicta flumina, & Turrim Crematam uno alveo perlambunt, violis, prateiſque aliis diverſis floribus inter dumos paſſim jam hoc Januario menſe colligimus. Veni ergo, & nos tuo commercio beabis. Vale interea. ex Turre Cremata. II. Idus Januarii, MDVII.

Epist. CCCXXVII.

Iocoſa de Muſis & furatis perdicibus.

P. M. A. M. Eidem Joanni Ruffo Legato.

DIanam auxilio magis quam favore Minervam, tibi affuiſſe inquis. quia perdices ex tuo captu ad nos miſeris ſagittatas, epiſtolam autem dederis incomptam. Sphingeum ænigma non capio. OEdipo eſſe opus cœleſtium penetralium indagator Malacenſis, Mercurio Mindonienſis acutior, atque una Martyr tuus, obtuſo plumbo hebetior, adjudicamus. Volucres namque Dianeas quas polliceri videris, nullas, epiſtolam vero cultiſſimam, ſed equo Gallatii Alcantarenſis magiſtri, viridem apicem ſomniantis, ſtrigoſiorem habuimus, nil eſt illo equo macilentius, nil tuo epiſtolio brevius. Quid autem palato noſtro guſtandum præbeas, non intelligimus, ni forte Mindonienſis ingluvies immoderata illos fuerit ſuffurata. rapto namque vivit. Suſpectum nobis illum quidam ſubtecti riſus faciunt. Vale, & te ipſum jam, non Dianeas volucres nobis præſtato. ex Turri Cremata. Idibus Januarii, MDVII.

EPIST. CCCXXVIII.

Vanus frater Reginæ, ſuſcitatum iri aliquando Philippum, perſuadet.

P. M. A. M. Eidem Joanni Ruffo Legato.

EX duobus cucullatis fratribus Miraflorantis Carthuſienſibus, qui Reginæ juſſu, nobiſcum exanime Philippi corpus comitantur, alter à priore eſt lævi ſicco folio levior, licet aqualiculo ſexquipede Matone corpulentior, & Terentiano milite glorioſior. is Reginæ, ut gratiam ejus aucuparetur, propoſitum de celebrando perpetuo mariti funere laudavit. Is *ſe legiſſe* inquit, *poſt quartum decimum ab interitu annum, Regem quendam à tumulo ſurrexiſſe.* Sperat Regina hujus vani hominis verbis infantilibus perſuaſa, redliturum ad ſuperos virum Regem. ita blacteronis cucullati ſermo, illius inſedit pectori. His agimur nugis, & una vigilanter buſto (quod extra nugarum eſt aleam) adſtamus. Vale. ex Turri Cremata. Idus Januarii, MDVII.

EPIST. CCCXXIX.

Duos Epiſcopos & ſe vocat Autor Triumviratum. nequit Regina divelli à loco tabido, de gravi peſte.

P. M. A. M. Eidem Joanni Ruffo Legato.

EX Triumviratus tui mutata ſententia, nullo pacto ad nos venias, aut ſiſte: aut ſi propior nobis eſſe cupis, Palantiam te confer, vel ad caſtrum Cæſaris vicinius. Peſtilentia falcem in nos jam tendit iracundiorem. accenditur indies magis. nec mendacis cucullati, qui mortuos Reges ſuſcitat, farcimenta, nec noſtri Malacenſis, cujus eſt apud eam autoritas, blanditiæ, vel Ludovici Ferrerii, qui Fernandum Regem patrem refert Orator & rector, conſilium, quicquam operantur. hinc evelli haudquaquam poteſt. Illi atque nobis una timemus. Toletanum Archiantiſtitem, Comeſtabilemque cæteroſque Proceres diſceſſum è tabido loco ſuadentes, nihili pendit, nullius viventis verba auſcultat. Quid ſors latura ſit, exſpectamus. Latronem tuarum volucrum deprehendimus, has Mondonienſis vaſtus hiatus inglutivit. Jocoſum ſe fuiſſe lepidumque, quod nos tuo munere ſpoliaverit, gloriatur; nos latrocinio arguimus. ex Turri Cremata xv. Calend. Februarii, MDVII.

EPIST. CCCXXX.

De lepore ab aquila interempto, & à paſtore capto, jocoſa & alluſiva ad Papam paſtorem.

P. M. A. M. Eidem Joanni Ruffo Legato.

NUllum unquam donum hoc tuo fuiſſe lepidius ſcribis, quia per multas excitaverit turbulas; non ortygiis volucribus tuis, quæ ad noſtrum, ut inquis, oblectamentum, capi putarunt, ſed Mondonienſi ingurgitationi omnes gratiæ debentur, qui ſibi natus, nunquam partitur amicos. Tu vero à me pro verbis, palato ſapidam quadrupedum, Bilbilitano vate judice, gloriam, accipito. Hanc Jovis ales ætherea plaga delapſa, uno alarum verbere ſtravit, necdum diſcerptam ex uncis unguibus, ſemianimem oblatus Opilio, rapuit. tibi ergo qui mortalis Jovis paſtorum Principis, refers poteſtatem, jure merito ſervatum, paſtoris auſpicio glorioſum pecus habeto, ut ſpacio dierum ſeptem, licet ille Marcus Martialius non ſis, formoſior efficiare, quod te Pallantiam, ubi agunt; & Regii & Inquiſitionis hæreſeos Senatores, iturum putes, laudamus conſilium. Proficiſcar & ego illuc propediem, quia majori indies obruimur diſcrimine, ob lethalem peſtem, quæ coaleſcit. Vale. ex Turri Cremata XII. Calendas Februarii, MDVII.

EPIST. CCCXXXI.

De diſſidiis Procerum Ognez & Gamboa in Curia, de ſpe adventus Regis. de Rege Navarræ & Comite Lerini.

P. M. A. M. Archiepiſcopo Granatenſi & Comiti Tendillæ.

SI forte aliquos armorum ſtrepitus audiviſtis, ne perterreamini. ſedata ſunt omnia. Utriuſque factionis ſcilicet Ognezinæ & Gamboinæ principes, Dux Nagiaræ, magnuſque Comeſtabilis, tumultum excitaverant; verba inter utrumque gravia intercideerant, arma capere incipiebant, confligere invicem in hoc, ubi Regina moratur, oppido, parabant. Ita præcipites ira trahebantur. Miſſi à Regina plærique Senatores, qui forte aderant, Marchioque Villenæ, Uruenæ etiam Comes ſeſe medios injecere. Utrumque adierunt, priuſquam certarent. pacarunt eorum animos. De negociis autem nulla mentio. Reginæ digiti eodem concreti ſunt torpore, ſignare quicquam recuſat. Arguit nolle

nolle incipere, unde cogatur proſequi ad genitoris adventum cuncta remittit. Rex vero ſpe nos inani replet. Scribit namque ſe venturum quotidie. Salutiferi adventum Medici deſideramus: venturum tamen ut Reginæ laboranti, Regniſque his prope ruentibus ſubveniat, in quibus eſt enutritus, multi arbitrantur. Alii magna ſuorum veterum, & Neapolitani recentis Regnorum mole preſſum, implicari putant, nec rediturum ultra credunt. Ipſe tamen poſt filiæ partum, quæ XIX. Calendas Februarii natam peperit, inter gratulandum in hæc verba de adventu ſuo ſcriptitavit idiomate veſtro. Quando non meditabimini, vobiſcum erit tabellarius, qui vos de meo diſceſſu certiores faciet. Accipimus, quæ dedit, nequimus aliud. Extra hæc, ſcitote Regem Navarræ, quæ pars eſt Cantabriæ conſtituiſſe funditus evertere Lerini Comitem, ut Regni perturbatorem, arma jam in eum movit. Incurſionibus ſe invicem proſtrant. quæ inde referentur, habebitis. Allatum eſt etiam Genuenſes, nobilibus ejectis à Gallo Rege defeciſſe. Sibi ipſi ruinam adſtruit miſera illa Civitas. Hic laboramus aëris intemperie; peſtis horrida nos urget, nec ullo poteſt hinc pacto Regina dimoveri. Deus bene vertat; ejus dextra quæ nos tueatur, indigemus. Vos valete. ex Turre Cremata. XII. Calendas Frebruarii, MDVII.

Epist. CCCXXXII.

Quomodo vehatur Philippi corpus. diſperſi familiares. Quid pravi conſultores. imitatio ſtatus.

P. M. A. M. Archiepiſcopo Granatenſi.

Salomonem, qui ſibi Antonomaſice *Sapientis* nomen vendicavit, ſua fefellit opinio. Interrogatus namque *quid eſt, quod præſens eſt, quodque futurum.* Reſpondit, *idem eſſe quod fuit hactenus*; fuiſſe hactenus, quod nunc ipſi pertractamus, habemuſque ante oculos, nuſquam legi, nuſquam me audiviſſe memini. Cadaver de tumulo raptum, quadriga circumvectum quadrijugi, funerali pompa ſeptum, cum initiatorum turba lugubre concinentium, nulla ætas meo judicio vidit. Triumphanti pene ſimilem, duximus ab urbe Burgenſi, quatuor ſonipedum ordine quadrigam trahentium nocturnis itineribus, & huc aſportamus, obſervamuſque. Hoc igitur meum niſi ſolveris propoſitum, aliaſque rem huic ſimilem contigiſſe oſtenderis, tu qui Salomoni ſapientia propior es, in tuum iſtum Salomonem os aperiam. Ad cætera, Philippo, è luce ſolis ablato, familiares ejus, Sortes de Villa, Fulanus de Aves, Filibertus de Vere, ac reliqui hujus bonæ farinæ, inter ſocerum & generum ſparſæ, piſtores, ſibimet conſcii, per Galliam in Belgas iter feciſſe ajunt. Commendatitias à Rege Gallo ad Regem Fernandum, ut ſibi magiſtratus redituſque à Philippo præbiti redintegrentur, petiiſſe feruntur. Regem ajunt illis reſpondiſſe: *Apud Fernandum Regem, ſe juxta eorum futura obſequia in eum interceſſurum.* Reginales autem res eundem ſervant tenorem, de his quos falſo *Grandes* vulgus (cum ſint mille ſervorum ſervi) appellat, meretricis Fortunæ filiis, hæc habeto, quæ Comiti noſtro, multorum ex eis affini, referas, circumſepti ſatellitibus armatis, frendentes invicem, ut ſe conficerent, perambularunt hactenus. Nunc vero præter Palatinos milites circiter centum, qui diſpoſiti per noctis dieique vigilias, & Philippæo ſemper adſunt cadaveri, & præſto ſunt, ſi forte tumultus aliquis exoriatur, nullos habemus ſatellites. De Regnis, labanturne an coaleſcant, Reginæ nulla cura. peſte premimur atroci. ſtat immobilis tamen. eſt Saturno adeo peſſundata, quod aut mutare ſe, aut ſi ſemel ſederit, ſurgere loco neſciat, aut velit. Do quod habeo, ſi aliud cupis, aliunde quære. Vale meum lumen. Ex Turri *peſte* Cremata. IV. Calendas Martii, MDVII.

Epist. CCCXXXIII.

Luzerius inquiſitor Cordubenſis, Archiepiſcopi familiam taxat hæreſeos. quid autor pro eo.

P. M. A. M. Archiepiſcopo.

Qualis erga te ſim, reſque tuas omnes, & ſororem, atque ejus ſobolem in carcere conjectos Cordubæ, tuus alumnus à teneris Canonicus Gonſalus Cabezas, quem hic habes ad hæc tantum negocia, tibi ſignificabit. Is mihi teſtis eſt qui mei ſint & quanti de tua bonitate, ſapientia & ſanctitate, ſermones. Quam falſo putem te, tuoſque *Lucerium* (quem juſtius *Tenebrerium* appellari cenſerem) inſimulaſſe, quibus artibus, ut figmentum probaret, teſtes fuerit aucupatus, & ſingulis domi foriſque, & concionatim aliquando, judicibus ediſſero. Interdum & cunctis cælitibus evocatis, præſtitas fuiſſe ad tam grande facinus aures, ira concitus conclamo, incuſo, redarguo, non dubito, quin hæc tibi late ſignificentur, per aliorum literas. Ergo ſatis, ne tibi videar, ſi quæ ſit erga te opera mea, recenſendo exprobrare. Vale. ex Turre Cremata. nonis Martii, MDVII.

Epist. CCCXXXIV.

Qualis ſit Archiepiſcopus Granatenſis. quam male ſit contra tales viros moliri quidquam adverſi. de Luzerio Tenebrerio.

P.M.A.M. Ad ſuum Comitem Tendillæ.

SÆpius, Illuſtris Comes, jam ad me ſcripſiſti, ut ſumma cura & diligentia navem operam iſti noſtro Sapienti, alteri Salomoni ſanctiſſimo, alteri Hilarioni, Archiepiſcopo noſtro, ne patiar, quoad ſatis mihi autoritatis ac virium fuerit, ut in tanti viri famam quis frangat genuinum, prædicem ejus innocentiam, tuear nomen, quod perditum iri ex Lucerio in Tenebrerium mutatus ille conatur. Quid retulerim in re, referamque ſæpiſſime, mihi teſtis Altiſſimus. Viſus ſum aliquando judices ſenſiſſe (apud quos agitur cauſa) perſuaſos, quando præcipue ſic arguebam ab experientia, quæ mater rerum eſſe perhibetur. En agite ſacroſancti judices, huic tantæ rei addicti, per quam facultates, fama, vita denique ipſa multorum in propatulum trahuntur, octogenariumne agnoſcitis eſſe jam Archiepiſcopum Granatenſem? novimus, inquiunt, Sanctoſne appellamus alios, præter eos, quorum doctrina moribuſque cuncti mortales elucidantur; quorum opera ſunt charitate refertiſſima. Ex Salvatoris quippe ſententia, nullos quidem alios, quam eos, qui ſancte fecerint & docuerint, *Sanctos* licet appellare. Si hoc annuitis; negare namque nephas eſt, cujus unquam doctrina ſanctior? cujus opera ſanctiora? cujus vita modeſtior? temperantior? aut continentior? quem antiſtitum integritate morum, charitate in pauperes, fervore in veteribus Chriſtianis erudiendis, novis alliciendis, huic anteſeceritis? Ego, ego acerrima accuſatione in eos inſurrexiſſem, ſi ex multorum annorum commercio, quibus apud eum, & genus ipſius ac familiares verſatus ſum, quicquam alienum à fide operatos, aut locutos fuiſſe animadvertiſſem. Cum his aſſentirentur, non defuere aliquando, qui taxare cordis arcana fuerint aggreſſi. Ad hoc ego, *neminem arbitror, Deum ſibi tanta conſanguinitate adſtrinxiſſe, ut ſcrutari corda hominum ei conceſſerit, quia ſibi propriam hanc ſervavit prærogativam, id hominum quiſquam audet velle profiteri, quo nec Angelorum ullum participem adhuc effectum fuiſſe intelligimus, in hominum penetralia deſcendere nemini datur. Eſtote igitur, Sacroſancti Iudices, Salvatoris Chriſti mandato contenti, qui* à verbis, & ab operibus debere homines judiri *nobis Legem dedit; quiſquis ultra tetenderit, eundem in laqueum nimium trahendo Ius incidit, in quem & ignavi Iudices incidunt, nimium Iura remittendo.* Legatus Apoſtolicus, cui eſt à Pontifice cum cæteris ad Sacroſanctam hanc Inquiſitionem electis, hoc onus demandatum, hæc optime capit. Multi præterea ſanæ mentis viri, propterea elucinatum iri aliquando atque obtenebratum Tenebrerium iſtum, qui lucidiſſimam iſtam lucem Lybico leone immanior exſtinguere aggreſſus eſt, jure putamus. Sit ſatis jam nimium; perrumpo præ animi turbatione. Nolui ad eum iſta ſcribere, ne vel adulationis, vel exprobrationis notam ſubiiſſe judicarer. Vale jam. ex Turri Cremata in nonis Martii, MDVII.

Epist. CCCXXXV.

Quam gravi peſte Curia urgeatur. quid operetur Autor pro Granatenſibus. quid aſportent à Regina, qui eam adeunt.

P. M. A. M. Archiepiſcopo Granatenſi.

QUinto nonas Martii manu tua exaratas habui literas. binæ ad te meæ proficiſcebantur, quando has mihi nuncius à vobis porrexit. harum alteræ vix bene domo exierant. De pecuniariis negociis nulla eſt impræſentiarum ſpes. exſpectandum eſt, ut tempora mutentur. interea ferte veſtram & vos æquo animo cum cæteris turbulentiam, fluctuſque quibus agimur, donec redemptor Fernandus Rex adventet. Nullus exſpectatur ordo rerum. ut valeamus, interrogas. dextra ſua nos ſervat creator, ſine qua nemo jam noſtrum viveret. Peſtilentia degimus circumvallati. intra Reginæ atrium jam flagrat. puellam ſervitio addictam ipſius oppreſſit. à fronte & à lateribus lævo dextroque mei hoſpitii, tres ſunt jam infectæ domus. intra hoſpitium deſponſatæ puellæ intumuit ſubalaris ſovicula, at ſine febri. Malacenſi Antiſtiti (tuos apprime redolenti mores) octo jam rapuit familiares. quo in diſcrimine verſemur, colligito. præ pudore nemo noſtrum audet, Regina manente diſcedere Speramus aliquando ſuadentibus, ut hinc abeat, credituram. Tu vero, ſancte Præſul, iſtas à legato Apoſtolico literas accipito, quibus intelliges, quid de te ſentiat, qualiſque ſit erga te animi. perſuaſum illum habemus, in re tua, qualiter expedit, & quales egeris octoginta annos, latiſſime tenet. Idem ut ſummus Pontifex intelligat, per ejus literas laborabimus. magni erunt momenti. quia non parvæ eſt apud

apud Sanctitatem ſuam auctoritatis. De ſtatu rerum jam ſatis ample certiorem te feci. Reginam multi adeunt. It namque ad maritum crebro. ibi datur fandi copia publica. hos depaſcit lætis verbis, illos triſtibus alloquitur. Abeunt hi fronte obducta, ſolo fixis oculis, & criſpo ſupercilio, illi alacres, & lætitia imbuti, fructus æqualis. Andreas Burgenſis à Maximiliano Cæſare, & infante Carolo Principe Regnorum hærede orator, ſpe nutrit inani multos mortales, venturum Cæſarem his, illis Carolum blacterat, magna pollicetur, fovet ſeditioſorum conventicula. Literas à Flandria à Principe è Germania à Cæſare ſpargit. is mihi eſt notiſſimus, & amicitiam profitetur. Interrogatus à me, *ſperetne non iri perditum hæc Regna, ſi alia quam Fernandi Regis manu gubernentur*, fatetur, *non alia*. cur igitur tribulos, cur infelix lolium jaciat in has ſegetes percunctatus, *imperata ſe exſequi oportere*, reſpondet. ait; *ſeſe in mandatis habere, ut quoquo modo poſſit, ſive id jure, ſive injuria fiat, adventui obſtet Fernandi Regis*. Et à Cæſare, atque una ab his, qui Principem Carolum infantem circumveniunt, qualia ſint horum pectora, judicatu facile eſt. Vale. ex Turri Cremata IV. Idus Martii, MDVII.

EPIST. CCCXXXVI.

Deſcriptio moralis de loco, modo & tempore mortis Valentini Ducis. de Pontifice. de Cæſare. de Comeſtabili. de duce Nageræ. de Rege Navarræ & Lerino Comite.

P. M. A. M. Suo Comiti.

COrollarium accipito, quo extra Caſtellanarum rerum aleam palatum novo guſtu demulceatis. Navarræ Regem in Lerini Comitem, Regni ejus Comeſtabilem arma cepiſſe, jam ad vos ſcripſi. Is habebat exercitus præfectum ſibi ſororium *Cæſarem Borgiam* rubri galeri contemptorem, Valentinum Ducem, qui ad eum ex arce Medinnæ Campi, quo poſt obitum Alexandri Pontificis, cujus ipſe fratris nepos eſſe dicebatur, ex urbe Neapoli vinctus fuerat aſportatus, corruptis quondam cuſtodibus è muro demiſſus profugerat. Dum exercitus, dum belli munia pararentur, levibus præliis intra utroſque certatum eſt. Lerinenſes conſulto terga verterunt, nimium effuſe Dux illos Valentinus adoritur. primus ex acie hoſtes Valentinus conſequitur. ex inſidiis proſiliunt Lerinenſes, telis Valentinum conficiunt, ex aliis paucos aſſecuti ſunt. inſidiis namque intellectis, priuſquam in eas inciderent, receperunt ſe in tutum. Ita perturbatricem illam animam cuncta obvia (quondam Pontificia Gallicaque potentia armatam) ſternentem, caſus inopinatus rapuit. neque enim noverant interfectores, quem confoderent. Quam ſint divinæ Arcana Providentiæ animadvertite. Quem ſolutis habenis, imo effrenem tanto tempore vagari dedit Omnipotens, huic abjecta morte ſatellitum dextera, quo anni die tanquam ignominioſum aliquid in Cardineum decorem dicitur conſpuiſſe, reddere ſpiritum ardentem, ex alto Deus imperavit. Sed quo in loco, percunctamini. Intra Pampilonenſis Epiſcopatus ditionem, quem & primum fuerat in ſano titulum aſſecutus, & profanus futurus primum abdicaverat, iſta dicuntur accidiſſe. Hæc de Valentino extrema feruntur. Quem quondam populus (dum fortuna fuit) ad aſtra ferebat; nunc, fortuna cadente, probris laceratur. ultori Deo factorum pœnas dicitur rependiſſe. De Valentino ſatis ſuperque. Rex autem Navarræ Lerinum urgeri intendit Comitem, ejiciet è Regno; fert Regi ſuppetias Magnus Caſtellæ Comeſtabilis tibi amitinus. Comes autem Lerinus, quia Duci ſit Naiaræ ex Ducis filia ſui filii uxore affinitate devinctus, hoſtem habet tuum amitinum, Naiaræ Duci infenſum. Ceſſit præterea Naiaræ Dux impotens obſiſtere adverſario. Ex Turri Cremata abiit cum Joanne Emmanuele. Vivimus jam quieti. De Maximiliano Cæſare diverſi diverſa ſentiunt. alii Flandriam verſus moturum putant. alii ad Italiam, ut coronetur à Pontifice. ſummus autem Pontifex ex recepta Bononia Romam tendit. Palmarum diem in Urbe ferunt celebraturum. Vale. ex Turri Cremata. IV. nonas Aprilis, MDVII.

EPIST. CCCXXXVII.

Negociativa beneficialis.

P. M. A. M. Bernardino Mendotio Illuſtriſſimi Infantacii Ducis filio.

PRoſit mihi, illuſtri genere orte Bernardine, ut parochialem Reneræ quam mihi (ſi non reſervata) Toletanus Archiepiſcopus Ordinarius præbuit. Si reſervata legatus Apoſtolicus, liberam linquas, ſenſiſſe quanti Venetis dixerim te eſſe momenti, quando ex legatione Babylonica me redeuntem Venetiis reperiſti; domumque tibi, mea opera, in qua ego te biduo habui convivam, à Veneto Senatu mihi Oratori præſtitam, Idem Senatus permiſerit, Alexandri Pontificis exeſis

jam ejus oſſibus vis tu ſpectativam alicujus eſſe momenti vel efficaciæ: qua fretus rem occupaſti. nil tibi juris eſt in hac cauſa. quia præcipue de quatuor ſupplicationibus novis, uti optime noſti, inter quas & tuo nomine unam, Pontifex ſummus *Iulius II.* jam tertius à tuo Alexandro meo nomine porrectam, ſolam voluit ferri ad Datarium expediendam. Cur igitur hominem tibi deditum, tu amice, ſtudes amittere? ſperans me litigando fatigaturum, quod es aliquando per judicum edicta facturus, id tua ſponte præſtes, diſcedam à mea poſſeſſione. tui armati ſatellites, qui templum irato in te vehementer Archiepiſcopo Toletano profanant, Procuratorem familiarem meum armis abjecerunt, quid opus eſt vi? quid *caſtellare* (ut vulgo loquar) prodeſt? Legibus, non armis agendum eſt. Sis igitur memor tui ipſius, ne te trahant in præceps pravi conſultores tui. Moveant etiam te Comeſtabilis patrui tui literæ, quibus tantopere te rogatum facit, ne me perturbes, in re præſertim, quæ tibi magnanimo locupleti generoſo tenuis eſt. Vix namque annuas ſexaginta auri dragmas, id eſt, ducatos cenſus ejus exſuperat. Parum tibi eſt rem auctura familiarem. Vale ex Turri Cremata. IV. nonas Aprilis, MDVII.

EPIST. CCCXXXVIII.

Congratulativa & ſuaſiva.

P. M. A. M. Theologo fratri Mauro Hiſpano.

DEſunt mihi verba, quibus ſcribere queam, quanam ſim lætitia affectus, quando Ludovicus Montalunus conterraneus tuus mihi retulit, paternitatem tuam ex urbe initiali noſtra Hieruſalem, ubi aliquot annos Guardianus cum vice Pontificis ſummi in orientali plaga fuiſti, rediiſſe in Caſtellam tibi patriam & natale ſolum, hoc tuum in Concheſe oppidum inſigne jam tandem perveniſſe: attamen quod ad me non dederis literas (quandoquidem ſeſe talis nuncius obtulerat) iniquo tuli animo. Iucundæ quidem mihi fuiſſent literæ tuæ, at multo jucundiorem ſpero futurum aliquando congreſſum, ſi te ad nos contuleris, uti per hujus nuncii verba polliceris. Proh quales amplexus, quæ colloquia, quantum nobis gaudii afferet illorum temporum ſecura recordatio, quibus una mecum vaſtam illam urbem Ægypti, Syriæque & Idumææ caput Cairum dies aliquot incoluiſti. Nil beatius quam extra omne diſcrimen, atque in tuto portu amicis, quibuſcum intra vaſtas procellas, & ſumma pericula fueris aliquando jactatus, occurrere. cætera coram. Vale. ex Turri Cremata. IV. nonas Aprilis, MDVII.

EPIST. CCCXXXIX.

Movetur Regina. de pheretro aperto Philippi, ubi ſiſtatur. quid de ſenatoribus cum Regina: quid de progreſſu.

P. M. A. M. Suo Comiti.

ANcoras è peſtifero Turris Crematæ fundo, velut à ſtatione malefida tandem eruimus. At è Scylla nos hæc noſtra Regina in Charybdim, ut eſt in proverbio, ſummerſit. in villulam nos duxit ad milliaria inde duo, nomine *Fornillos*, magalium eſt forte octo & viginti, ibi eſt condita commoda ſatis domuncula quædam. hac ipſa contenta eſt, quia ſui tantum capax. Proceres qualia poſſunt, domicilia incolunt. Toletanus Archiepiſcopus & amitinus tibi Comeſtabilis primas vices gerunt. Fernandum & cupiunt & exſpectant. Plærique aliter optarent, ne ſcilicet rediret. nos patitur ſolos, Malacenſem, Mundonienſem, & me, ſibi adeſſe ſedendo. Maritum vult eodem, quo diximus modo ſervari, honorari, comitatum jacere. Exſtat lapideus inſignis pons trajiciendus Fornillos è Turri Cremata tendentibus, ubi pontem tranſimus, monacharum occurrit illico cœnobium. Ibi deponi feretrum, repente imperat, atque in nudo campo juſſit, fratrum exiſtimans. at ubi ſenſit eſſe fœminarum domum, raptari feretrum repente imperat, atque in nudo campo ſub divo (facibus vix lumen ſervantibus, præ ventorum vi) nocte namque attolli corpus juſſit, per fabros ad id accitos aperiri capſam utramque, ſcilicet plumbeam ac ligneam. viri cadaver adſpectat, primariiſque accitis in teſtes, iterum claudi jubet, attollique humeris, & Fornillos aſportari. Jam poſt primum gallicinium novam ſtationem captamus. poſt paucos vero dies, quom figere pedem illam animadverterent Proceres, ut Pallantiam aliamve urbem aliquam Curiæ capacem adeat, hortantibus, reſpondet: *Viduam non decere per ornatas urbes, aut oppida magnifica proficiſci.* Magnus quidem eſt in ea Caſtitatis ſervandæ vigor, propterea ſibi perſuaſit villas tanquam ſeceſſus, eſſe quæritandas. Ex Pallantia, ubi major Curiæ pars inhabitat, juſſit accerſiri Senatores. quos à parentibus novit quondam electos retinuit, cæteros à viro conſcriptos dimiſit. eat quiſque aliam ſibi ſedem quæſitum imperat. ut quemque ex novis admitteret precibus, monitionibuſve, potuit haudquaquam

quaquam dimoveri. Electis ut gubernent, donec pater veniat, edixit. Ita ſuburbalibus tectis & ſcenis à nobis ipſis conſtructis caſtrenſi fere more pedem nos cum ea fiximus: cæteri Pallantiam urbem redire. De ſacroſancta Inquiſitione Hæreſcos hoc habeto, quod noſtro referas alteri Salomoni, quod capti teſtes à Tenebrerio (ut fama eſt) corrupti ſolvi ſunt juſſi. Tenebrerium putant aliquando inventi facinoris inauditi, pœnas luiturum. Vale. ex villa Fornillos, in Kalendas Maii, MDVII.

EPIST. CCCXL.

Simultates Methynnæ Campi. Genuenſes ſubjiciuntur à Gallo. de galero Toletani.

P. M. A. M. Archiepiſcopo Granatenſi & Comiti.

SAlutiferum ſit necne, quod Fernandus Rex veniat, ex emergentibus colligite. In Methinna Campi emporio Caſtellæ tanta eſt inter oppidanos exorta contentio & ſimultas, ut ſeipſos mutuo furore conficiant. Peremti jam ſunt in ipſa oppidi platea plærique ab utraque factione dimicando. oppidi Abbatia (quam ſua morte Segovienſis Epiſcopus Jo. Doctor de Methinna alteri veſtrum collega Romæ in oratorio munere dehinc ſucceſſor, vacuam reliquerat moriens) in hanc oppidanos traxit ruinam. Per ipſius namque Abbatiæ diſcordes initiatos electores, ad quos eligere Abbatem pertinet, directa in diverſos ſuffragia, in hoc diſcrimen oppidum adduxerunt. hi namque Sortem, illi Platonem optabant, neutrum dignoſcitis, propterea neutrum nomino, nec dignos calamo judico eos, quorum ambitioſa cauſa, novæ in urbibus factiones exoriuntur, imo & tollendos penitus è medio mallem. De his ſatis ſuperque. quia ſunt odioſa. A longe trahamus, quid ultra feratur. Genuenſes, qui nobiles paucis ante menſibus pepulerant ex urbe, Rex Gallus magno exercitu comparato, ducibus ipſis nobilibus adoritur. non magno fuit opus certamine. Imperatore miſeri carebant, tanquam oves ſine canibus tutoribus, ſine conſultoribus ſanis, ſine ordine diffident, illico ſicco ſe pede Regi dediderunt. Ita jugo Gallico ſubdiderunt colla Genuenſes, non minus jam Coronæ Gallicæ ſubjecti, quam Pariſius aut Lugdunum. De Rege vero, ſe indies ſtrictius venturum pollicetur, rebus Neapolitanis compoſitis. Negotiatur interea cum ſummo Pontifice Julii II. de galero rubro mittendo Archiepiſcopo Toletano. Valete. ex villa Furnillos nonis Maii, MDVII.

EPIST. CCCXLI.

Vide ſuperſtitionem exortam.

P. M. A. M. Archiepiſcopo.

IN Berna urbe Germaniæ novas quaſdam pullulare ſuperſtitiones, inter cœnobitas concionatores allatum eſt. Et de illorum numero elegerunt *Ioannem* cognomine *Ietzer.* is cerdo quondam innocens, correptum ſe fatetur quodam expiato Spiritu antiqui ejus cœnobii Subprioris Pariſiis, actis jam annis centum ſexaginta, à nocturnis petulantibus juvenibus occiſi, qui extra gregem (Obedientiæ impatiens) errabat. quom jam Subprioris Spiritus à torquentium ipſum Dæmonum poteſtate fuiſſet ereptus, quia recti juſtique præter impatientiæ crimen cultor eſſet, Joannis Jetzer ſibi pectus habitandum elegit. ex hujus purgati Spiritus ſuaſu, Joannes Jetzer fertur, populo protuliſſe, *virginem Deiparam* Mariam *ſine macula originali conceptam fuiſſe.* quod ubi ſenſerunt Cœnobitæ primarii, ſunt veriti perniciem, ſi tot annis pertractata materia, tot Syllogiſmorum argutiis in Franciſcos ſuſtentata dilueretur, Joanni Jetzer innocenti perſuadere præſtigiis conati ſunt, eum adverſe à certo intellexiſſe, ne id populo pateſaceret, ut facinus id optatum adſtruerent. ex conſilio fratris Magiſtri *Stephani* concionatoris, duorumque aliorum, Subprior cognomento *Franciſcus Viſlh* ſimulata virgine nocturnis Jetzer colloquiis ex feneſtella fallebat, originali maculæ virginem fuiſſe obnoxiam, proponens ac ſuadens; utque placidius innocentem ad votum traheret, præſtigiis & arte magica ſine autore accendi faces in templo, lampadeſque, ac pulſari campanas, & ſudore repleri quoddam Virginis ſimulachrum, & plæraque alia, & tonitruis etiam repleri domum horrendis, ad extremam uſque cænobitarum omnium formidinem per magicas artes, ut è cælo ad fratrem innocentem deſcendere cum majeſtate virgo Deipara putaretur, de ſeipſa notam originalem profeſſura. Hæc nuper allata ſunt, una cum literis ad Andream Burgenſem Cæſareum Oratorem. quæ ſequentur, habebitis. ex Fornillos. pridie Idus Maii, MDVII.

Epist. CCCXLII.

Soluti è Luzerii manibus affines Archiepiſcopi. Philoſophica pleraque.

P. M. A. M. Archiepiſcopo.

Decanum & germanas ejus cum genitrice tibi ſorore, reliquoſque tuos familiares innocentes, quos peſtifera pectoris contagione reſperſus ſub religionis ſpecie *Tenebrerius* tetro carcere concluſerat, eſſe jam tandem ſolutos, & lætor & gaudeo. Hæreſis illos teque arguerit Tenebrerius, nequeo pati æquo animo. hujuſcemodi facinus nuſquam memini me legiſſe, ut qui legem & doctrina & opere ſtudioſe profiteatur, iſſe contra Legem arguatur. Proh ſcelus! tantumne potuit aconitum è Tartareis exhaurire ſpeluncis, immanis iſto Cerberus, ut ſummum etiam Pontificem & ſacrum Cardinalium Senatum fere infecerit. ſpero equidem fore, ut ego aliquando in Tenebrerium iratos Cælites omnes, ac terreſtres commotoſque ad vindictam tanti ſceleris videam. Sed quid? dices, *rependetne paſſerculus impudens tot tantarumque aquilarum, etiamſi mille animas effunderet, injurias?* non quippe. At quid fiet? Proverbium inolevit: *Dei non eſſe, quin fuerit, quod jam evenerit, obſtare.* Solum eſt ad haſce procellas remedium *Patientia*, altera de Philoſophiæ columnis. eſt Sapientis æquanimiter adverſa ferre proſperaque. Vale. ex villula Fornillos XII. Calendas Junii, MDVII.

Epist. CCCXLIII.

De arce Segoviæ. de Ponſerrata. de Bononia & Bentivolis. de magno Capitaneo. de Toletano.

P. M. A. M. Suo Comiti Tendillæ.

Quæ ad Reverendiſſimum Antiſtitem meum pertinent, ad eum ſcripſi. Cætera quæ una conferatis, tu habeto. Marchioniſſa Moienſis viro valetudinario, virili animo fœmina, ubi primum Philippus Rex exceſſit è vita, Segovianam arcem ab ea ablatam, quæ Joannis Emmanuelis nomine ſervabatur, armatis militibus circumſepſerat cuniculis tormentiſque aliquibus illam preſſerat. Aliquandiu illam vi armorum, quæ hominum judicio inexpugnabilis videbatur, Idibus Maii cepit, tenetque, ſalvis tamen, eorum qui inerant, facultatibus. pullulant indies magis ac magis Hydrea capita. Comes (qui dicitur *Delemus*) Gallecus Princeps Ponſerratam inſigne oppidum in Galleciæ ſitum faucibus aggreſſus eſt, occupavit tenetque. Ita paulatim ignis protenditur, qui totam exuret Caſtellam, niſi malorum exſtinctor propere Fernandus ſuccurrerit. Ex Italia fertur miſerum Bentivolum Bononiam natale ſolum armis tentaſſe, at à præſidiis Pontificis profligatum, re infecta, miſerrimum rediiſſe Mediolanum, ubi exul degit cum uxore ac filiis uno & viginti, tum ex legitimo natis matrimonio, tum ex tranſverſo habitis. Magnum tibi amicum Gonſalum Fernandum Capitaneum noſtrum Pontifex & Veneti cupiunt, & ſtudent Imperatorem ſibi habere exercituum. Ab urbe Roma fertur, ad Cardineum evectum honorem, Toletanum Archiepiſcopum. Inquiſitionis una Hæreſeos illi provincia demandatur. Vale. ex villula Fornillos. XII. Calendas Junii, MDVII.

Epist. CCCXLIV.

Archiepiſcopi Granatenſis mors & collaudatio & vita.

P. M. A. M. Comiti Conſolatoria pro morte Archiepiſcopi Collegæ.

Proh Deus! infenſos jam nobis eſſe arbitror Superos, qui tantum ab orbe terræ virum ſuſtulerunt. obiit Fernandus à Talavera primus Granatenſis Archiepiſcopus, ex quo de Maurorum poteſtate Granatæ Regnum ſublatum eſt? obiit. Vas iſtud precioſum confractum eſt. ignoſcant qui ſuperſunt Antiſtites, dictum eorum pace velim, obiit, aut ſaltem eſt diminutus ſub orbe Lunæ in Pontificibus *dexter charitatis oculus.* Prudentiæ clarum lumen exſtinctum eſt, & prius eum exceſſiſſe, quam adverſe valere audivimus. repentinus fuit ejus interitus, inquis. quid in octogenario dici poteſt repentinum? ad eum ego putans bene valere, paulo ante ſcripſeram. actum eſt. Piget, pœnitet, crucior, tantum nobis virum ſublatum è medio, cujus virtus, cujus ardor fidei omne humanum ingenium ſuperabant. Hic erat meo judicio, qualem Deus deſiderare videtur, ſine macula, ſine auri cupiditate, ſine theſauri acervo. Hic ita profuſus in pauperes vixit, ut nec ſibi quidem ſervaſſe inquam reperiatur, unde vel menſem, ſi neceſſitas urgeret, parare ſibi quiret epulas. & quales quantaſque epulas? uno tantum ferculo arietino, diluto leni vino, paneque contentus communi. affini cuiquam nihil unquam præter victum impartitus eſt. *Nolle ſe pauperibus portionem tollere*, inquiens. Væ igitur miſeris!

miſeris! Væ viduis & parentibus orbatis! quid refugii deſolatis reſtat? quæ ſpes auxilii? Video ex illius obitu, abſciſſum tibi eſſe dimidium animæ. Eratis anima (ſi fieri poteſt) in duobus corporibus unica. Inter amicorum rara in terris paria commemorandi, novi non infirmam tui te corporis partem amiſiſſe. At ſi tuum incommodum cum ejus commodo penſitaveris, æquo animo feres jacturam tuam. Ego autem ſi ad te Conſalatoriam dare voluero, ſi ad id natum, ut moreretur, arguere intendero, ſi tunc mori cœpiſſe, cum naſceretur, ſi maſſam illam ex diverſis compactam, neceſſario ad ſui primordia redituram diſputare intendero, ægrotus ego agricola incolumi Æſculapio condire Medicinam præſumpſero. Memini namque ex officina tua fabrefactas quondam, licet ſermone patrio de tui fratris Jacobi Furtati Cardinalis obitu, qui veſtræ familiæ ſpes integra videbatur, Conſolatorias geminas. Sed tunc præcipue, quando tu, cuja magis intererat, majore indigebas conſolatione, collegiſti ad ſororem utriuſque germanam Menziam, quæ nec Apollo ipſe, aut quiſquam è junioribus ab eo cumulatius potuiſſet. Sit dictum ſatis, ne nova recordatione dormiens forte ſenſus excitetur. Vale. ex villa Fornillos. pridie Calendas Junii, MDVII.

EPIST. CCCXLV.

Conſolatoria & Laudativa.

P. M. A. M. Doctori Franciſco Ferrera Decano Granatenſi.

VItæ ducem avunculum iſtum tuum Archiepiſcopum fateor, amiſiſti. At ſolare illius ſolatio, laborum jam mercede ipſe fruitur. Nefas arbitror, aliter quenquam judicare, ſi quales egerit annos octoginta ſcrutari oblocutores voluerint, boni omnes hoc idem ſentiunt de viro vobiſque illius proſapia, quod & nos ſentimus. Quum una dierum Licentiati Vargas Telluſque plærique etiam alii Senatores regii una ſederemus, de illius obitu eduxit in medium negociator quidam, quod ab eo de reddita valetudinariis incolumitate miracula prodiiſſent, reſpondit ſublata voce Tellus, *ſe nihil horum de tali viro dubitare.* Vargas addidit, *nil ego miror, quod à tali Heroë miracula prodeant, ſi è lenone diceretur, aut fœneratore hæſitarem. E tali fonte tales latices exſpectandi ſunt. Quid hic unquam debuit Hilarioni eremitæ, quid D. Hieronymo, vita moribuſque?* hi atque alii præterea ſermones de avunculo tuo, hi debent animum tuum ad ejus mores imitandos, quoad fieri poteſt, excitare. Digito monſtraberis poſthac, mi Decane. *En illius ſacroſancti viri propago eſt! en ſanguis*, dicent homines. Literarum quibus mihi Hieronymus Matritenſis quondam œconomus avunculi tranquillum atque felicem ejus obitum pulchre diſſerebat exemplaria, Romam ad ſummum Pontificem, varioſque Cardinales legatus Apoſtolicus direxit, ut ex eorum pectoribus à Tenebrerio ſeminatum virus abradatur, totis viribus innititur. Longioribus ad Comitem ſcribo cum hoc eodem tabellario. Tu vale. ex villula Fornillos. pridie Calendas Junii, MDVII.

EPIST. CCCXLVI.

Qualis ſit ubique rerum ſtatus, & de Archiepiſcopo quadam.

P. M. A. M. Ad ſuum Comitem.

QUod Ubedæ cuncta ſint perturbata, quod ſe invicem diverſæ factiones, Molinenſis ſcilicet, & de la Cueva, mutuis cædibus conficiant ac deleant, quod hi arcem occupent, illi civitatem, hi *Principem infantem Carolum, ſui ſtomachi captatam occaſionem, ſe exſpectare*, inquiant, illi *Fernandum unicum ſalutis remedium fore* proclamant. Quibus appellationibus pluſquam civili inter ſe contentione diſceptent, novi refers, communis eſt tempeſtatis noſtræ contagio, generale malum, nil levius alicubi. Si namque ſcires, quibus furiis agatur Toletum, quibus Abula, cæteræque urbes, de Ubedæ fluctibus minime mirareris. Veniet aliquando qui cuncta ſedabit. Collegam tuum vita functum nemo bonus eſt qui non miris extollat laudibus. Ego profecto illius famæ defenſor acerrimus ſum, ſicuti prius fueram. Salutis cujus aut familiarium, aut propinquorum ſi ego mentem corruptam aliquando ſenſiſſem, ſi à doctrina & operibus diſſonare animum intellexiſſem aliquando, adverſatus ego ipſe tanquam in teterrimas vulpes profecto fuiſſem. Integro in Chriſtum Spiritu arbitror ipſum genuſque illius omne perpetuo vixiſſe. Vale. ex villula Fornillos. VI. Idus Junii, MDVII.

EPIST. CCCXLVII.

Negociativa.

P. M. A. M. Didaco de Mendoca illuſtri Duci Infantati.

ALfonſus Carrillus per literas me certiorem fecit, tractaſſe te cum Prothonotario

tario Bernardino, tibi ex utroque parente germano, ne mihi fructus uſurpet parochialis de Renera, quandoquidem nullum jus Bernardinus ſibi quæſitum habeat, ex jam conſumpta ejus Alexandrina ſpectativa, mihi vero fuerint parochialem impartiti Archiepiſcopus Toletanus, ſi non ſit reſervata; ſi vero reſervata, Legatus Apoſtolicus. ad firmiorem titulum pro utroque Summus Pontifex, qui de quatuor porrectis ſupplicationibus, inter quas & Bernardini nomine una, juſſit poſthaberi cæteris, præter eam, quæ meo nomine ſupplicabat, quam juſſit ore proprio ad Datarium deportari. pervicacis eſſe ingenii ſcribis, fratrem iſtum tuum, nec tuis parentem dictis, tibi tamen debeo, licet nihil peregeris. Ipſe vero aliquando cedet, quia debilibus hebetibuſque armis rem aggreſſus eſt; ſuo Juri jam alæ cruraque deciderunt. Tu autem, Illuſtris Dux, vale, cui me commendo. Ex villula Fornillos. VI. Idus Junii, MDVII.

EPIST. CCCLXVIII.

Laudativa. Laus Ioannis Fernandez ab genitore & avo aliiſque.

P. M. A. M. Didaco Furtato à Mendocia Infantadi Duci.

SUm recenti ex cauſa iſti tuæ familiæ deditus ob amicitiam cum Joanne Fernandez, tuo procuratore in hac noſtra labefactata Curia, quod urbanus ſit ac lepidus & omnium qui Curiam pro Optimatibus ſequuntur, ſagaciſſimus, quodque genitorem habuerit doctorem Alfonſum Fernandez Matritenſem: qui vos Hiſpanos nobiles ab errore quo cæci vivitis putantes, *Literas obeſſe armis*, dejecit; Si oculos intellectus aperueritis, potuit. Audivi quippe doctorem ipſum literis eximium fuiſſe, nec eo minus armis clarum. Quis namque eo tempore quo Alfonſus Carrillus Archiepiſcopus Toletanus & plærique alii Proceres regnum fere univerſum Toletanum in fide Portugalenſium ſuſtinebat, ſeſe magnanimus oſtentavit? nonne is primus pro Regibus Fernando & Heliſabeth in villa viridi una tantum munita domo & fidis familiaribus fretus patentia in proſpectu præſidii univerſi Matritenſis, quod Portugalenſium partibus ſub Marchione Villenæ favebat, vexilla erexit? nonne contra univerſam Procerum potentiam forti animo ſe tenuit, donec primus tuæ gentis Dux, avus tuus, eodem nomine, quo tu *Furtatus Mendocius* nuncupatus cum magnis copiis adventavit, & doctore liberato Madritum obſedit, cepitque tandem. unde robur ſumpſerunt Rex & Regina, Regnumque univerſum Toletanum confractis adverſariorum viribus receperunt. Quum ſit ergo Joannes Fernandez à tali viro progenitus, qui vobis oſtendit, armis literas non obeſſe, quom quod ſit ſuaviſſimum ejus commercium, & prudentia polleat innata, virum amo non mediocriter; tibique gaudeo quod talem ſis tibi conſecutus familiarem, ab cujus ore ſuſpenſi pendent, ubicunque concionetur, auditores. Vale. ex villula Fornillos. VI. Idus Junii, MDVII.

EPIST. CCCXLIX.

Rogatus Autor à Duce Infantati, dat cauſas, quare nequeat à Curia diſcedere.

P. M. A. M. Eidem Duci Infantati.

EAdem veſpera qua die mihi porrectæ fuerunt literæ ab Alonſo Carillo Petrus Beles tuus in Curia Procurator, alias mihi tuas dedit. cupere tete, inquis, Dux Illuſtris, ut interea dum rebus ordo aliquis exoriatur, dum obdormiunt negocia, proficiſcar ad te, ſimque tecum interea, ut ocio fruamur liberali, & Martinum quem præ filiis (quos habes plurimos) amas, in literarias delicias infigere dentes & prægustare hisdiebus oſtendam. neutrum ego recuſarem, ſi mihi eſſent ſopita negocia. nullo unquam tempore negocioſiorem me reperi, tum quia præter tres, Malacenſem, Mindonienſemque Epiſcopos & me Regina patitur neminem ſibi obſequi in ceremoniis; tum quia meis humeris incumbit quicquid panis, quicquid reliqui victus eſt habiturus Granatenſis Clerus, qui à regiis pendet Computatoribus. Initiatum Regina vult adeſſe neminem præter Belgas, quos à viro elegit vocinatores. horum harmonia demulcetur. horum concentu lenit vidualem, Saturniamque turbulentias. nec poſſum Archiepiſcopo Granatenſi vita functo, ſuoque generi univerſo deeſſe, quibus *Luzerius* quem ego *Tenebrerium* æquius appellaverim, inſidiatus eſt, eos hæreſeos crimine arguens. Si forte me aliquando ab his curis exſolvero, tibi mihique ipſi ſatisfaciam. nunc vale, Dux illuſtris. ex villula Fornillos. XV. Calendas Julii, MDVII.

EPIST.

EPIST. CCCL.

Quod confracti fiſci redditus. & de literis Regis.

P. M. A. M. Suo Comiti.

SCribis, Comes Illuſtris, iri perditum cuncta, Granatenſis Regni littora hoſtiliter ab Afris infeſtari, diurnos nocturnoſque latrones itinera cuncta intercipere. neminem domo tuto egredi. tempora rediiſſe confracta priſcorum Regum ignavia. quia militibus quibus tibi Proregi datum eſt ad Regni regimen imperare, ſtipendia non ſolvantur. non ſtare illos ita famelicos dictis imperatoriis conquereris, & deſperatis animis diſceſſiſſe multos ſine imperatorio commeatu, inquis: te fere ſolum cum tua familia penuria rerum peſteque circumvallatum (talis namque eſt hic annus & peſtifer & calamitoſus alimentorum egeſtate) ingemis, qualis eſſe debeas à nobis ipſis conjecturam facimus, & ab his quæ quotidie ab univerſis Hiſpaniæ urbibus ſcribuntur. propoſui tuas querelas computatoribus regiis coram Toletano Archiepiſcopo magnoque Comeſtabili amitino tuo, in quorum nunc manibus eſt ſumma rerum. reſpondent & ipſi, iiſdem de cauſis provinciis oppreſſis vectigalia portuariaque regia deperdita, exactores quæſtoreſque omnes decoxiſſe. adjecit tamen Comeſtabilis ſtimulis à me actus, ut aperte, quid tibi vellet, reſpondeam. *Scribito*, inquit, *Comiti*, *ut ipſemet Regni ejus reditus exigere jubeat*, *neque computatorum exſpectet remedium*, *provideat*, *ne Regnum iſtud detrimenti quicquam patiatur. Interea venturum*, *qui rebus ordinem ſtatuat.* recentes namque literas à Rege habuerunt, quibus denuo ſe propediem venturum pollicetur. Tu vale interea. ex villa Fornillos. IV. Calendas Julii, MDVII.

EPIST. CCCLI.

Quæ ſpes de adventu Regis. Reginæ affectus. de ſacello combuſto.

P. M. A. M. Suo Comiti.

J*Am tranquilla dies laxis adventat habenis*, lætare Comes illuſtris. Jam ſe exſolviſſe à Regni negociis Rex ſcribit. Diem aſſignavit per literas nobis, quo ſit mare conſcenſurus, ſeptimum Calendarum Julii. Immoderatum pene fuit eorum qui ſano vivunt pectore, gaudium. ne literas ultra exſpectemus priuſquam è claſſe inquit. Regina vero quæ ut ulli ad Regnorum regimen chirographo manum imponat induci nunquam potuit, ab Ludovico Ferrerio (qui apud eam *genitorem Regem* Orator & gubernator refert) ſuaſa *ut pro incolumi patris adventu ſupplicationes ſacraque fieri curaret cum debitis ceremoniis*, reſpondit integro ſenſu; *id imperaturam*: *aſt rem eſſe tanti per ſeipſam meriti in genitore qui pacata propria Regna deſerere conſtituat*, *ut aliena perturbata confractaque gubernaturus aſſumat*; *parvis indiget*, *qui tanta charitate rem ita arduam aggreditur*, *hominum apud Deum precibus. Deus eum reget ac tutabitur.* Ingenio pollet & memoria hæc noſtra Regina. Quæcunque non ad fœminam modo, ſed ad magnum attinent virum, acute ſentiat. caret diffinitiva, executivam abjicit. qualem nobis Belgæ remiſerunt, talem habemus. modo ſpe nos proximæ incolumitatis replet, modo enervat. ſic vivitur. Incomitem delemus & Ponferratam mittitur exercitus. Duces eunt Dux Albæ & Beneventanus Comes. Quid hoc portendat judicate. Hujus villulæ templum incenſum & combuſtum eſt. Vix Philippenſe feretrum eſt igne liberatum. Hæc fuit unica Reginæ eo tempore cura. multi præterea ſe vidiſſe Cometem errantem faſſi ſunt. Vale. ex Fornillos. III. non. Julii, MDVII.

EPIST. CCCLII.

De diſceſſu Regis ex Neapoli. cum Gallo Rege conveniet. Pontifex ad Oſtiam Tiberinam proficiſcitur. profligatur in Africa Domicellorum præfectus.

P. M. A. M. Suo Comiti.

FElix & quam tibi felix Hiſpania dies illa, lapillo tibi candidiſſimo numeranda. Ex recentibus regiis literis habemus, Regem è portu Neapolitano flantibus in puppim ventis ad nos vela dediſſe. Nullibi ſe, inquit, moraturum, præterquam unicum Savonæ, in Liguſtici maris litore, diem, ut ibi Ludovicum Aurelianenſem Chriſtianiſſimum Gallorum Regem affinem conveniat. Pontificem ajunt ex Urbe ad Oſtiam ſe contuliſſe Tiberinam. Sperat Regem eo deſcenſurum è navibus, ut una ſe conſpiciant, colloquantur, de communibus agant rebus. Suoſque oculos auguſtiſſimum noſtræ fidei ducem, cui ipſe inſidet, contemplando, depaſcat. Comes Regi venit noſter, *Autonomaſice*, Magnus Capitaneus Gonſalus Fernandus, qui patriam virtute bellica tot trophæorum cumulis ornavit. ejus loco ad Regni Neapolitani gubernaculum Comes Rivagorzanus Regis ex fratre nepos ſuffectus eſt. Ad propiora veniamus. Nil dulce quin amari acrimoniæque aliquid immiſceatur. Scribere nequeo, quo

mœrore confecti ſint hi Proceres omnes, qui Reginæ aſſident, quando ex tuis literis profligatum in Africa fuiſſe cum jactura trium millium militum Domicellorum præfectum, qui noſtro exercitui in Africa præerat. Sors hæc eſt Martialis, ut nunc hoſtes premamus, nunc urgeamur ab hoſtibus. Quid ſentiatur de rebus Ubedæ, cupis intelligere; ſi verum vis fatear, tu es apud Primarios ſuſpectus, quod factioni faveas, ex Granata, Molinenſium, quodque hoſpitio ſuſceperis Antonium Marricum Ubedæ gubernatorem, qui Fernando Regi adverſatur; teque fœdus cum eo in arcanis iniiſſe murmurant. Sit necne, tu videris. Scribe quid vis, reſpondeam. ne levi rumore moveantur, eis perſuadere nitor. Vale interea. ex villula Fornillos. Idibus Julii, MDVII.

EPIST. CCCLIII.

Quare Pontificem Rex non adierit. in Savona Rex. quid de magno Capitaneo.

P. M. A. M. Suo Comiti.

A Rege & internis ejus familiaribus literas habemus. Romanæ ſtationis male fidæ periculum ſibi claſſique timens (eſt namque procelloſa) ab Hoſtia Tiberina abſtinuit. Non deſunt qui ex induſtria præteriiſſe putent. Diſplicuiſſe id ajunt Summo Pontifici, qui illum avide operiebatur. Savonam urbem v. Calendas Julii captavit. Aderat Rex Chriſtianiſſimus. Si quibus complexibus, colloquiiſque, una congreſſos fuiſſe alterne, ſcribatur; ſi quibus tantum hoſpitem Rex tantus ſuſceperit modis; ſi quo apparatu, qua elegantia, qua copia rerum ſcribere tentavero, nimis longa texetur oratio. Ergo brevibus. Quo tantus ſuſcipi à tanto decuit, ſuſceptus eſt. Hic ſi virtutis præmium laus eſt, ſi honor, ſi gloria, bellicæ virtutis ſuæ, Magnus noſter *Gonſalus Fernandes* præmium eſt aſſecutus. Rex namque Chriſtianiſſimus,' deſcendentem illum, æque ac ſi Rex alter, & allocutus & complexus eſt. Eadem qua Rex uterque, ac Regina Germana, diſcubuit menſa. Admirabundus Rex Gallus, toto convivii tempore, fixos oculos in mactatorem ſuorum exercituum dicitur tenuiſſe. Indefeſſo virum intuitu ſemi abſorbebat. Tollebat virum præſentibus convivis ad aſtra. Non colloquiis, non conſpectu ſatiabatur. Tanta eſt virtutis etiam in hoſte vis, ut nihil de vera laude illi abſtulerit. Hæc ex Sabona ſcribuntur. Tu vale. ex Fornillos villula. XIV. Calendas Auguſti, MDVII.

EPIST. CCCLIV.

Eſt in litoribus Hiſpanis Rex. quid de Ponſerrata.

P. M. A. M. Suo Comiti.

QUam nobis ſerenat frontem divinus amor! beatiores nos indies magis ac magis facit. Curſores de adventu ſuo ſecutus Rex jam ad Hiſpana litora dicitur perveniſſe. In portu quem de Cadaches in Laletania dicunt incolæ, jecit anchoras incolumis, ſalva claſſe univerſa. Quid beatius, Comes Illuſtris? Comes de Lemus ubi ſenſit Regem certo venturum, vi etiam armorum territus, jam emolleſcit. Se facturum Regis imperata, ubi venerit, profitetur. Hæc ejus excuſatio non admittitur. Itur in eum aperto Marte. Vale. ex Fornillos. IX. Calendas Auguſti, MDVII.

EPIST. CCCLV.

Prædones Mauri cum navibus naufragantur. de hoſpitis Autoris morte.

P. M. A. M. Suo Comiti.

SI raræ interdum, aliquando crebræ ad te meæ literæ perferuntur, rari aut frequentes ad te moventes ſunt in cauſa tabellarij. Projecta tempeſtatibus in litus Berramedæ ac Sanctæ Mariæ Portuenſis infra Malacham unum & viginti piratarum Afrorum navigia nuper nobis ſignificaſti, circiter ſex centum prædones armatos, inquis, ea præda captos, navigiis omnibus ex naufragio confractis, id fuit gratum audiiſſe. Licet ad noſtram ſub præfecto domicellorum jacturam ſit parum reſarcitum: penſatum eſt tamen aliquantulum. Non diu ea Mauri victoria ſpero gloriabuntur. Pœnas pendent arbitror ſeptecuplices. Quod autem Bachalarius jam noſtræ Metropolitanæ Canonicus hoſpes meus interierit, doleo tibi mihique. Amiſimus namque, Tu obſequentem magnæ prudentiæ virum, ego amiciſſimum. Ergo quid? Comes Illuſtris, feramus æquo animo naturæ neceſſitatem. Rediit unde venerat. Idem nos aliquando iter aggrediemur. Elemento cuique prior ipſe quam nos impendit, quod mutuo acceperat. Vale. ex villula Fornillos. pridie Calendas Auguſti, MDVII.

EPIST. CCCLVI.

Significativa & Moralis.

P. M. A. M. Gometio à Toleto Ducis Albæ affini, Granatenſi Canonico.

INſtas ut tibi ſignificem, quid de te ſentiam. in Fortunæ rota, rotabis propediem. creaberis Epiſcopus. hinc arguo. Affini tuo, Albenſi Duci animo fixum ſedet, ne quandoquidem Placentinum Epiſcopum fratrem Guterrium amiſit, Epiſcopatus una exeat è familia. Is, licet quinque legitimos habeat filios, pluresque fratres, neminem tamen ſacris initiatum iri intendit. In te unum oculos conjicit, quia proximior ei ab illis es. Inſidebit iſtis humeris Epiſcopalis abolla, vertici galerus. Nil tibi apud Toletanum jam electum ad purpuream criſtam, defui, cæteroſve, quibus erit, Regi jam proximo, ſuadere, quibus Antiſteæ impræſentiarum vacuæ debeant impleri viris. Præter cæteras in te ingentes virtutes, utilem eis perſuaſi te fore concionibus pulpitariis exercendis. Quod maxime in paſtore deſiderandum eſt: quod eſt inter generoſos alba cornice rarius. Vale. Fornillos pridie Calendas Auguſti, MDVII.

EPIST. CCCLVII.

Negociativa.

P. M. A. M. Hieronymo Matritenſi Canonico.

SEro cum Phrygibus ſapuiſti. ſeræ fuerunt literæ tuæ, quibus velles Magiſtrum Alfonſum Campos fore tibi collegam, poſt obitum utriuſque amici Rami, Canonici, in ſubcollectoria Apoſtolica per legatum. Id munus Archidiacono veſtro Granatenſi legatus ipſe jam præbuerat. Si manus, noſter Comes Prorex, ad ſtipendia militibus ſolvenda impoſuit, reditibus Archiantiſteæ vacantis, providebimus, ne tollat quicquam. Sunt namque Pontificia bona. Nec ipſe aſpernabitur legati literas, quibus eum rogat, ne ſe in Pontificiis vectigalibus implicet. Vale. Fornillos. pridie Calendas Auguſti, MDVII.

EPIST. CCCLVIII.

Quid Imperator in conventu. de Margarita Cæſarea. ex Valentia Rex ſcribit. Fagiardus ad Regem. qua pompa.

P. M. A. M. Suo Comiti.

QUo propius accedit Rex, eo ſuavius auras vitales exſorbemus, obbibimus & recreamur. E Valentia Tarraconenſi, Regno ipſius hæreditario avito, III. Idus Auguſti orſum iter cœpit. Temperatis ad nos proficiſcitur itineribus, quia multis Proceribus obviis impeditus. Vellet ipſe, ob filiæ deſiderium, longis. Noſter Petrus Fagiardus Murtiæ præfectus, ut vulgo dicitur *Adelantatus*, ubi Regem ſenſit Valentiam attigiſſe, ipſius dominatui proximam, quingentorum amplius equitum caterva comitatus, ad Regem prævolavit. De illius ornatu, elegantia & copia, comitumque mira referuntur. Largos illius ſumptus Valentini Oriolanique cives ſtupent. Nil prædicant aliud quam de juvenis benigna liberalique beneficentia. Quibus lachrymis præ gaudio fluentibus, quibuſque ludis, hymnis & cantibus, apparatibus etiam Regem ſuum, ab exteris redeuntem terris, Valentini nobiles & populus, viri ac fœminæ ſuſceperint, calamo minime licet aperire. de noſtris hæc. ab exteris, Maximilianum Cæſarem ferunt in Conſtantia urbe conventus Germanos coëgiſſe: ubique pro concione orationem luculentam habuiſſe, qua contumelias, injurias, damnaque à Gallis Regibus duobus, Carolo & Ludovico Aurelianenſi, tum dolo, tum vi receptas, percenſuit. de Britanniæ minoris Ducifſa, conjuge rapta, de Margarita filia repudiata, Burgundia filio uſurpata, & multis id genus, poſtulans, ut ſibi ad vindictam auxilia ferant, quandoquidem Imperii membra ſunt, in deterius labi res Germanas res indies, niſi præteritis provideatur, congemit; ſuæ famæ, gloriæque multiplici nota commaculatæ, reique familiari tum ſuæ, tum filii ſive Caroli relicti ab eo Archiducis deperditæ miſereantur; magis rogare quam imperare nunciatur. Sive id ita fieri ſoleat in Imperio, ſive quod ipſe Cæſar benignus ſit. Eſt profecto benigniſſimus. hac via cum Germanis & Proceribus & urbanis egit; auxiliaturos arbitrantur multi. Margarita Cæſarea, futura (ſi fata Deuſque dediſſent) veſtra Regina, quia primogeniti veſtri quondam conjux, Carolum infantem curandum ex Flandriæ conſilio ſumpſit. Magni eſt ingenii fœmina. ſubjacent non inviti ejus Bel-

gæ imperio. Vale. Fornillos. VI. Idus Auguſti, MDVII.

EPIST. CCCLIX.

It obviam genitori Regina. Cæſar in Gallos. de Geldrenſibus. de negociis.

P. M. A. M. Suo Comiti.

AUdito Patris adventu; Regina ad limites uſque, Aragoniam à ſua hæreditaria Caſtella dirimentes, properaſſet, ni genitor, per literas obſtitiſſet, paterno imperio benigne parens, ut locum vicinum eligat, utriuſque Curiæ capaciorem, nocte fere media, IX. Calendas Septembris, poſt iterum apertum viri feretrum, quadrijugo plauſtro funerali præcedente, movit ex Fornillos villula, in oppidum nomine *Tortoles*, ad milliaria quindecim. Exoriente Sole, pedem fiximus, noctu ſemper graditur ajens: *Non decere viduas, ſole maritali amiſſo, Solis ultra lucem, in itineribus præcipue, ne conſpiciantur, intueri.* Hic Regem exſpectaturam arbitramur. Ex Germania Andreas Burgenſis mihi retulit; Cæſarem in Italiam in Gallos deſcenſurum, ut eos Mediolano ejiciat, cum ingenti exercitu, nec addidit, *Si quibit.* Genuenſes mercatores augere dicuntur & ipſi numerum armatorum, ut ſe, deſcendente Maximiliano, in libertatem vendicent. Margarita rei familiaris Flandriæ, Carolique infantis gubernatrix in Geldriæ Ducem (ea eſt Sicambria) cogit exercitum. Is namque Dux poſtquam ex Britannica Philippi Regis tempeſtate, contra ictum fœdus evaſit, duro infeſtat Flandrenſes bello, crebris incurſionibus, vaſtat obvia cuncta, immo & expugnare jam velle videtur aperto Marte oppida. Propinquus tuus, Infantati Dux dicitur iſſe Regi obviam, Almazanum uſque municipium, & urbem Oſoniam. Mei Capitulares conqueſti ſunt, quod aliquid de decimalibus eorum reditibus ſumpſeris ad militum ſtipendia; Ex his præcipue, quæ ad Sedem pertinent vacantem, *id* legatus Apoſtolicus *ſe non paſſurum*, inquit. Abſtineto propterea (licet te neceſſitas urgeat) pecuniarum. ex regio quæratur. *non licet polluere ſacrum.* Vale. ex oppida Tortoles. VII. Calendas Septembris, MDVII.

EPIST. CCCLX.

Petitiva.

P. M. A. M. Capitularibus Granatenſibus.

VElim ut Collegam, qui meæ ſit erga vos mentis, meorumque laborum, & operæ teſtis, mitteretis. non erit mihi gratum, veſtris rebus ſecus intendere. Mallem ſarcula vel ligones exercere, quam pecuniariam rem ullam cum his computatoribus Regiis tractare, his præcipue corruptis, & annorum egeſtate ac peſte, deficienteque moderatore, temporibus. Pro viribus interea ſtudebo, ut vobis quoad fieri poterit, ſatisfiat. Valete. ex oppido Tortoles. VII. Calendas Septembris, MDVII.

EPIST. CCCLXI.

Accuſativa.

P. M. A. M. Aloiſio Marliano.

NOn tibi fuit ſatis, Marliane, & conterranee & amiciſſime, ex Turricremata nobis inſalutatis diſceſſiſſe, quin etiam ad hanc Curiam ad quoſdam literas dediſti, ad me vero nullas. In te, an in iſtam Philoſophiam tuam, quæ te arripit à mortalibus, ſtupidumque reddit aliquando, culpam conjiciam, non intelligo. Vale. ex oppido Tortoles. VII. Calendas Septembris, MDVII.

EPIST. CCCLXII.

Quid ſit vivere. & quis vivat. quomodo vivatur.

P. M. A. M. Petro Fagiardo Marchioni Bellecenſi Antelantato Murcienſi.

VIvere vitam velles, quod pauci aſſequuntur. De grege te populi ac ſtultorum exſolve, & vitam vives. Sapiens namque ſolus eſt, cui datur vitam vivere. Sapientes pauci, in paucorum te numerum vendica, & vitam vives. Qui aſſequi id poſſis, percunctaris ne te ipſum fallas, ne tibi mentiaris oportet. Mentimur nobis, quia nos eſſe ſapientes, nobis perſuademus ipſis & fallimur. Abeſt namque tantum à ſapiente, qui ſe vinci, perturbarique à cupiditatibus ſinit, quantum diſtat ortus ab occaſu. Sapiens incerta non complectitur pro certis. Incerta ac fragilia, ſupervacaneas opes, titulos ac honores eſſe cognoſcimus. Illis tamen ſemper major pars hominum inhiat, licet vana eſſe intelligat. Omni tamen nixu illa quæritat, quibus obvoluta, veluti pulliculus inter ſtupas ſemper exæſtuat, gemit ſub pondere ſemper. O vos miſeros! qui felicitatem in ſumma locatis infelicitate opulenti. Nil aliud vos eſſe comperio, quam nundinarios Fortunæ aſellos, qui anxii per cruciatus & tormenta, quod ocioſi ſectatores veſtri comedant,

edant, veſtiant, luxurientur, coacervare quæritatis. Mulos vos eſſe lignorum portatores invenio divites, quos ad nemora ſylvaſque, lignatum vos (ut ipſi calefiant) veſtri ſectatores impellunt. Vos autem læti ſub ſarcina cæteris mulis grandiores, ſub onere tandem, quo majore premimini, aut obruti cœno per pluvioſam hyemem, aut pulvere ſuffocati æſtu procumbitis: animamque miſeram, quæ nec horam vixit dum viveret, ab ipſiſmet, in quorum cauſam miſeri vixiſtis, derelicti exhalatis. Tu autem, qui conſilium vis exemplo aliorum deterritus edocetor. Deſine ſperare, ſatiari tuum poſſe appetitum rebus, quæ ſatiare minime poſſunt. Quicquid namque ſub orbe jacet lunæ, ſub una congeſtum crumena ſatiare haudquaquam animam unam ſufficit. Quia *ipſa univerſo pretioſior orbe.* Humanis igitur his bonis utere, ut ſervis, ad neceſſitatem, non ad affluentiam. Illa tibi habeto, non illa tibi, ut moleſtos ſeſſores dorſo conjicito. Bonis autem animi confidito. atque inhæreto in Deum, & vitam vives. Et vale. v. Calend. Septembris, MDVII.

Epist. CCCLXIII.

Conveniunt Rex & filia. pulchra congratulatio. de Duce Najaræ & Emanuele.

P. M. A. M. Suo Comiti.

Jam tandem venit optata dies. lux tibi tua rediit, quam amiſeras Caſtella, qua latente in obſcuro propediem ruitura jacebas, è fletu & mœrore, ob diſcrimen, quod jam imminebat, in gaudium proſilito. Paternos complexus IV. Calend. Septembris in oppido Tortoles obſervatrix filia Regina tua Joanna ſubiit. Rex præ lætitia non temperavit à lachrymis. Regina vero licet immobilis extiterit, quia neſcit à deprehenſa pellice Belgica ob doloris atrocitatem, quid ſint lachrymæ: non leviter tamen animum aperuit in lætitiam. Inſtiterunt ad multam noctem alterne, contenderuntque, uter locum eligeret, ad quem commodius Curia duceretur. *Tu Regni Domina, licet filia*, Pater inquit, *tuum eſt deligere, quid aut quo malis, proficiſcamur.* Regina vero *perpetuo genitores à natis obſervatum iri debere* arguit. Paterna vicit reverentia. Eſt ab urbe Burgenſi oppidum ingens annona omnis generis uberrimum, ad ſex leuquas nomine *Sancta Maria del Campo*, eo ab Rege appellato, quo ſolemus more, Rex ubi eluxit, Regina noctu viri buſto comitata, tetendimus. Letheam Rex quadrigam tollere, licet monſtrifica res inaudita, non audet, ne illam perturbet. Hinc agitur cum præſidiis ab Emanuele diſcordiarum inter ſocerum & generum ſatore, in arce Burgenſi locatis, quam Emanueli Philippus Rex tradiderat, ne iracundiam malint Regis experiri, quam Arcem dedere. Emanuelem in tutelam dux Naiaræ aſſumpſit. De Emanuele, quamvis tantorum fuerit cauſa malorum, ea eſt ratio, quæ generoſo leoni de mure exiguo. Arcem tantum ſolvi à præſidiis imperatur. Comes Petrus Navarrus cum peditatu delecto, & bellicis ad muros quatiendos machinamentis jubetur accingi, ut niſi ſteterint imperatis incluſi arce pervicaciæ pœnas luant. ſe namque arcem dedituros inconſulto Emanuele recuſant. Dux Naiaræ receptor Emanuelis ab Rege vocatur ad Curiam, ſalvum petiit conductum, tutelares de regreſſu pro libito literas, quædamve ſibi pacta fieri. Iriſit Rex viri audaciam, juſſit per nuncium ab eo interrogari, an ſoleant Proceres Leges à Regibus exigere, qui licet regio ſe nomine libens Caſtellæ ſpoliaverit, Jus tamen integrum Regis habeat. Veremur, ne Ducis magnanimitas eum in præceps trahat. ſuperat vires animus. Vale. ex Sancta Maria Campi in nonis Septembris, MDVII.

Epist. CCCLXIV.

Datur in Mahamut galerus Toletano. cur non in Curia.

P. M. A. M. Suo Comiti.

Seræ ſunt hæ literæ, ſero nuncius occurrit. Quæ fiunt, accipito. Iidem buſti regii cuſtodes in hujus oppidi templo, hæ eædem initiatorum ceremoniæ, ac ſi nuper conclamatum eſſet. Vetuit ibi Regina rubrum Toletano Archiepiſcopo galerum imponi, qui cum Rege allatus eſt, aulæa juſſit, cæteraque ornamenta deportari: Non oportere lætum quicquam, aut jucundum exerceri, ubi ipſa lugendum mariti corpus habeat incluſum. Ad ſtadia igitur duodecim, diſtat oppidulum aliud nomine *Mahamut.* In ejus oppiduli ſacello Rege præſente, ex ſummi Pontificis Julii II. mandato, Cardineo ornatus eſt Toletanus galero XIX. Calendas Octobris, actis rite ſolennibus ſacris. Eodem die Comes Petrus Navarrus ex obſidione arcis Burgenſis ſcripſit, ſe habere tormenta machinamentaque omnia ſtata jam & depoſita, ſexdecim horarum ſpacio ſe diruturum è mœnibus, quantum ſat ſit ad immittendos expugnatores, niſi aliud imperetur; cœpturum ſe, ubi primum illuxerit, ſolvere tormenta in obſeſſos. Incluſis ni ſeſe illico

illico dederint, edixit interniciem. Civitas quæ ſeſe obtulit in pertinaces, juſſa eſt quieſcere. Vale. ex Sancta Maria Campi v. nonas Octobris, MDVII.

EPIST. CCCLXV.

De arce Burgenſi. de diſceſſu Andreæ Caſarei Oratoris.

P. M. A. M. Suo Comiti.

VIx domo ſuperiores literas emiſeram, quando allatum eſt; obſeſſum in arce Burgenſi præſidium pro Emmanuele ſeſe, cum necunde auxilia ſperaret, dedidiſſe; vim tormentorum iramque Regiam veritum. Andreas Burgenſis, ne ultra diſſidentium animos vanis concionibus foveret, dimiſſus eſt ex Hiſpania; donatum tamen & honoratum remiſit Rex. Ita jam nullæ vepres, nulli tribuli. purgata omnia. Regina patrem mira colit reverentia. Ex Germania fama eſt conſtans, Maximilianum, qui paulo ante armatus dicebatur, jam depoſuiſſe arma; pacemque initurum cum Rege Gallo, ut una omnes in Turcas ſeſe expediant: Ab Rege tamen Catholico noſtro ſuaſi, cujus animus fuit ſemper in noſtræ fidei hoſtes pronus. Vale. IV. non. Octobris, MDVII.

EPIST. CCCLXVI.

Negotiativa.

P. M. A. M. Gometio à Toleto.

GOmeti nunc frater, quia tu ejuſdem metropolis Canonicus, cujus ego Prior, future propediem Patrone ſalve. quod hiatu optas vaſto, aſſequeris. fies Epiſcopus, neſcio, an Placentinus, an Segovienſis, an Ovietanus. Hic tuis affinis Dux Albæ tibi ſoli ſtudet. Scribis, ut Canonicatus tuus Hieronymo detur Matritenſi à Rege cujus ſunt patrimonium omnia iſtius Regni beneficia; atque illius portio Vianæ quondam Archiepiſcopi à ſecretis. utrumque placet, quia uterque vir bonus, ſupplicabimus. dicito Concapitularibus noſtris, Tria & viginti ea beneficia quæ petierunt, ad unguem à Rege illis initiatis conceſſa, quos ipſi præpoſuerunt. Vale. ex Sancta Maria Campi. IV. nonas Octobris, MDVII.

EPIST. CCCLXVII.

De mutatione Curiæ.

P. M. A. M. Suo Comiti.

QUando crebros habeo nuncios, frequentes ad te literas do. Si raro, raras. Pacatis rebus Burgenſibus Rex natam compellavit, ut ex Sancta Maria Campi in amplam urbem aliquam Curia duceretur. Annuit patris mandato. diſceſſimus quiſque ſuo more, matutinis Rex, nocturnis Regina itineribus, ſuoque ferali curru, & duobus filiis, mare Fernando, Catharina fœmina infantibus in Hiſpania natis comitata. Arcos villa eſt itinere recto ad urbem Burgenſem ad ſtadia quindecim, ea iter faciebamus, quom Regina ignara prius quo duceretur, progredi recuſavit; *Nolle ſe Burgos urbem ultra viſere, dum vixerit; quia ibi marito ſit privata*, inquit. Fiximus ergo pedem cum ea nos ejus comites, Aloiſius Ferrerius pro Rege, vir jam ſenio confectus prudenſque, Malacenſis Mindonienſiſque Epiſcopi, & ego cum Franciſcorum Carthuſienſiumque de Miraflores initiatorum multitudine. Rex Burgos cum reliquis tetendit. Sic diverſi agimus. Septimo Iduum Octobris in hanc nos villam conjecit. Vale, ex villa Arcos. IV. Idus Octobris, MDVII.

EPIST. CCCLXVIII.

De adventu Reginæ Germanæ. de noverca & privigna.

P. M. A. M. Suo Comiti.

UBi ſedeamus, jam alias ad te ſcripſi, nunc quæ volitent accipito. Rex *Germanam* uxorem, Reginam, Valentiæ, ad nos veniens, ut expeditior proficiſceretur, reliquerat, eam juſſit accerſiri. Joanna Regina à genitore petiit, ut uxorem, ſibi novercam, ad ſe duceret videndam. Duxit, convenerunt. uti propriæ genitrici aſſurrexit, manumque petiit oſculandam, quali decuit filiam reverentia ſuſcepit. Ipſi urbem incolunt, nos ruramur. Vale. ex villa Arcos. nonis Novembris, MDVII.

EPIST. CCCLXIX.

Moralis.

P. M. A. M. Gometio à Toleto.

DE Fortunæ gremio, in quo ſedere anxius optas, nil novi, Rex neminem adhuc elegit;

elegit; tu emerges, ne verearis. Scio quibus agam fundamentis. At ne tibi cupido majus onus, quam honos paretur, ſtudere incipito. dorſum ſæpe gravant hæ ſarcinæ. trahunt in præceps animos, niſi evigiletur. Spero te futurum loco dignum, caveto præſertim ab adulatorum aucupio. Vale. ex villa Arcos. in nonis Novembris, MDVII.

EPIST. CCCLXX.

Quid Luzerius ſuper proceſſibus. quid cæteri arguant.

P. M. A. M. Suo Comiti Tendillæ.

SAcroſanctæ Inquiſitionis Hæreſeos Senatores quibus præſidet Toletanus noſter jam rubro inſignitus galero, fraudem dolumque in Luzerianis promulgationibus interceſſiſſe ſuſpicantur, aſtu partim, partim cruciatibus creditur à teſtibus in damnatos accuſationes extorſiſſe. Alii neophytas ipſos iſta confinxiſſe, ut quo latius crimen pateret, eo evaderet impunitius, quia proverbium inolevit, *Multum dimitti, quicquid à multis peccatur.* Et ſub occaſione Potentum (potentes namque jam commaculabant) qui hæc adſtruxerint, veniam ſe conſecuturos ſperarunt. Neque hi Luzerium immanitate liberant, qui apertis & patentibus figmentis in tantam prodierit feritatem, ut Chriſtum voce publica operibuſque profitentes, erroreſque quibus taxabantur, ſe admiſiſſe negantes, ignem tamen traderet. Luzerius autem ipſiuſve collegæ, juxta Legum præcepta ſe proceſſiſſe ajunt, allegata ſcilicet & probata. Quibus argumentis vita hominum agitetur, ac fama (quod eſt ipſa morte deterius intellige) propediem iſta detegentur quæ nunc latent. Væ interea miſeris ademptis! Tu vale. Arcos. pridie Idus Novembris, MDVII.

EPIST. CCCLXXI.

Cedit Regi Dux Naiaræ.

P. M. A. M. Suo Comiti.

SOlet magnanimitas egregiis bellorum ducibus gloriam (nec injuria) parere. Duci autem Naiaræ perniciem videbatur adſtruere. Pertinax erat. Rex imperat, ut omnes ſui patrimonii dedat arces. Ibat exercitus interim deleturus funditus omne patrimonium ejus, niſi eſſet dicto parens. Subjecit collum jugo. Naiarenſem illi arcem tantum Rex reliquit, nec abſtulit reditus, novis arces ejus regio nomine præſidiis munivit. Hæc pauca, quia novi amicum tibi ſemper Ducem hunc bellorum trophæis inſignem fuiſſe. Vale. Arcos. x. Calendas Decembris, MDVII.

EPIST. CCCLXXII.

Quæ petunt, aſſequuntur Capitulares Granatenſes.

P. M. A. M. Decano Granatenſi.

CApitulares habui veſtras literas, quibus petitis, ut vobis liceat trimeſtri otio frui, ut cæteris Cathedralium Eccleſiarum initiatis, utque liceat matutinas horas primo noctis crepuſculo propter male ſalubrem nocturnum rorem ob imminentes urbi nivales montes & nocturnos graſſatores nuper ad Legem Chriſti tractos, quorum eſt major in ea urbe, quam veterum Chiſtianorum numerus. Velletis etiam, ut initiatorum numerus ad duodecennium in ſingulos ordines (quod redditus non ſuppetunt ad ampliorem) reducatur. ut ſint utputa Canonici duodecim, duodecimque portionarii. idem in cæteris. En quæ petiſtis, omnia conſequimini. Literas habeo regias ad ſummum Pontificem, cuja eſt hæc omnia condonare. nil Regi negabitur. A Luzerio de ignominiis, injuriis, damnis, internitionibus illatis in miſeros innumeros mortales poſtulatur. Feritatem immanem interceſſiſſe jam ſuſpicantur judices. rei eventum exſpectamus. Vos interea valete. ex villa Arcos. XII. Calendas Decembris, MDVII.

EPIST. CCCLXXIII.

De Cæſare in Gallos. de Tunes in Aphrica. de Sophio. de Flandria.

P. M. A. M. Suo Comiti.

ADverte quam cuncta rotent, quam volvatur orbis. Summus Pontifex nova dicitur jeciſſe cum Cæſare fœdera. Cæſar autem ipſe novum exercitum in Galli Regis potentiam comparare: Mediolanum ſe velle, inquit, à Gallorum ſervitute liberare. Ex Europa nil aliud habetur. Ex Africa vero Teneſius Regulus per Oratores Regi noſtro ſe, ſuaque offert omnia; *abhæredatum ſe*, inquit, *à Rege Tremeſſenio*, *ejectumque ab illo*, *ab uberi Mauritaniæ regno*, *ad maritima*; Legationem hujus non magnificare videtur Rex. Sophium ajunt Veneti cum Turcarum Principis exercitu manum conſeruiſſe, duobuſque certaminibus ingentem ex eorum copiis copiam trucidaſſe. E Flandria Gallos quoſdam qui venerant in Geldrenſis Ducis auxilium, fuiſſe peremptos allatum eſt. nil novi aliud. Vale.

Vale. ex villa Arcos. pridie Calendas Decembris, MDVII.

EPIST. CCCLXXIV.

Negotiativa & oblativa.

P. M. A. M. Magiſtro Alfonſo Campos eximio Theologo.

FUrtatus Mendotius Abbatiæ Sanctæ fidei Granatenſis oppidi mihi eſt amicus. Is mihi pollicitus eſt, me inſcio cum nemine ſe contracturum. Moretus Canonicus noſter quædam interjecit argumenta, ſurripere nobis negocium diſſimulanter conatus eſt. cavet à me. ſcit obſtiturum ratione tui, quem majoris facio, quia ſanioribus vivis inteſtinis. diſtatis in immenſum & literis & moribus. Propterea dabitur omnis opera, ut eam tibi ſedem paremus. tu vide, unde ſis redditus, quos impenſites, habiturus. cætera nobis erunt curæ. Quæris, ubi ſiſtamus. ubi nullum, aut unquam eſt ſiſtere, ſiſtimus; in Curia ſcilicet, nunc apud Reginam in villa Arcos, nunc apud Regem Burgis ad milliare ſextum. Ubi negociis intenditur, utraque in Curia contubernium habemus. te ſatis laute, ſi ad nos aliquando venires, utrobique hoſpitabitur. Vale. III. nonas Decembris, MDVII.

EPIST. CCCLXXV.

Mira conſolatoria, exemplo Platonis.

P.M.A.M. Dionyſio Profeſſori Poëſis & Oratoriæ Toleti gutture capto & linguam ob elephantiam.

DUplici me conficit iſte morbus tuus mœſtitia. doleo amici doloribus, angor, quod vas liquore plenum precioſo, ita Fortuna concluſerit, ut latere in tenebris cogatur, neque prodire queat ad communem hominum utilitatem in publicum. eras namque commodiſſimus iſti urbi, dum licuit inſtrumento uti. Triſtor atque iterum angor, quando iſta conſidero, intercluſum tibi guttur, linguam corroſam, fœditate vultus ex elephantia maceratum. At quando Sapientum mecum ipſe ſententias evolvo, permitti ab Altitonante iſta, ut in clientes cadant ſuos, reperio. Vult namque per ignem & aquam, per terrores & pœnas, per anguſtias & calamitates parari ad ſuperos iter. Macerari, torqueri, cruciari debere ſervum, ne ſæviat in Dominum ſanxit. Ex incolumitate namque, otio ac cæteris Fortunæ illecebris, ad animæ ajunt perniciem impedimenta pullulare. Ut igitur teipſum fortitudinem amplexando ſoleris, & hortor & rogo, teipſum, id eſt, animi providentiam complectitor. Et videbis te ad idem natum, ad quod & nos, ut ſcilicet aliquando hinc diſcedamus, quo venimus. Et vale. Burgis. III. nonas Decemb. MDVII.

PETRI

PETRI MARTYRIS A. M.

EPISTOLARUM

LIBER VIGESIMUS PRIMUS.

Epist. CCCLXXVI.

Super Comitatu Belcaſtri negotiativa.

P. M. A. M. Joanni Jacobo Trivultio, Equiti Mediolanenſi primario, Marchioni Viglevani, Franciæ magno Mareſchallo.

IOannes Antonius Anglerienſis nepos meus, qui ſtipendio ſub tuis vexillis militat Gallico, ad me venit x. Calendas Januarii, tuas mihi literas porrexit. De Comitatu Belcaſtri cauſam tuam Regi propoſui Catholico, Domimino meo. qua fraude Francavillæ Duciſſa, Comitiſſa Accerrarum *Conſtantia de Avalos*, tibi Comitatum illum uſurpet, aperui. Quanti ſis faciendus & bello & pace, quantus ſis, Regi ſignificavi. talem ſuaſi virum, qui ductandis regendiſque exercitibus, nemini par ſis, non eſſe abjiciendum; quia præſertim jus ſibi ſervatum iri petat, nec aliud quicquam, quod nec hoſtibus ſolet negari. Quæ tu in Marchionatu Salutiæ in Alpibus ſitæ, Carmagnolæ redeunti mihi è legatione Babylonica, dixeris, repetii, te ſcilicet nullo pacto arma in Aragonum quenquam Regem ſumpturum, quia ſis apud eos fere enutritus Neapoli, honoribus auctus & auctoritate. Propterea de te, domum illam bene meritam aſſeverabis. Addidi præterea te (quom apud Carolum Regem de militari ab eo ducatu ſumendo ageres) primum cum eo fœdus jeciſſe, ne tua uteretur opera in eam domum, licet magno te Mareſchallatu (ut ajunt Galli) ornaverit. Comitatum vero iſtum Belcaſtri tunc à Rege Fernando I. ex Aragonica domo Neapoli regnante, aſſecutum propoſui, quom ab Innocentio VIII. Pontifice Maximo, bello urgebatur, Proceribus Regni, paucis exceptis, deficientibus, ut è Regno Fernandus ejiceretur. te namque cum duabus & viginti catafractorum turmis, non infirmis auxiliis, à Ludovico Sfortia miſſis Fernando ſuppetiis, iviſſe in Regnum, Regi nunciavi. Tuis laboribus, tua vigilantia, diligentia, opera, cum ea parte exercitus, Fernando fuiſſe robur non parvi faciendum diſſerui. Tua igitur virtute bellica Comitatum fuiſſe iſtum tibi à Fernando condonatum, non aliunde partum. Qui ſi fortis & prudentis Imperatoris officio functus non fuiſſes, deturbatus è Regno, forte Fernandus Rex fuiſſet. tanti obſequii præmium, ne tibi tollatur, Regem oravi. Senatoribus igitur Regiis demandatum eſt, ut utriuſque partis jura ſcrutentur diligenti cura. Suum cuique tribuatur, imperavit. Quæ ſequentur, intelliges. Vale interea. Burgis. IV. nonas Januarii, MDVIII.

Epist. CCCLXXVII.

De Cæſare & Gallis. quis Imperator ſit Galli & Veneti exercitus. Trivultius patriam vendidit Gallis.

P. M. A. M. Suo Comiti.

PAucis ante diebus venit ad me nuntius à Joanne Jacobo Trivultio noſtro concive, magno Franciæ Mareſchallo. Is præter patroni negocia, Maximilianum refert Cæſarem, ex Alpibus Tridentum uſque Imperii urbem Epiſcopalem, deſcendiſſe in Italiæ fines, cum magna impedimentorum & machinarum copia. Sed addidit, parvam eum & peditum & equitum habere coactam manum, quod deſint facultates ad ampliorem comparandam. Formidat ipſius acceſſum tamen Rex Gallus. Formidant & Veneti, qui ne in Italiam ingrediatur armatus, una cum Gallis obſtare parant. Sunt ex Germania in Italiam Cæſari tria itinera, ab Helvetiis per Comenſem lacum, unum & qua Benacus, *Garda* nunc, lacus, alterum, quæ ambo ex Alpinis jugis derivantur. Tertius ex Rheticis montibus per vallem Cadobrenſem, in provinciam, quæ Forum eſt Julii, nunc *Frivolum* appellatum à Venetis. Cujus provinciæ caput Urbs eſt Utinum. à Foro Julii Venetus agit in Cæſarem exercitus. ab utroque lacu radices occupant Alpium, copiæ Gallico merentes ſtipendio, quadripartitæ; Vaſconum fama eſt, ineſſe millia decem, totidem Italorum, duo Helvetiorum, quos *Suizios* dicit noſtra ætas, Hiſpanorum millia tria. Diverſi diverſis ob-

jecti anguſtiis Alpium. Catafractorum mille octingentorum habet exercitus Gallus numerum. *Cataphractum* vocat Gallus *lanceam groſſam.* Amborum eſt electus exercituum Imperator conterraneus meus Joannes Jacobus idem Trivultius, qui niſi propria raptatus rabie in Ludovicum Sfortiam patriam Gallis vendidiſſet, cunctis mortalibus gloria belli præcelleret: quem noſti, quando Mediolano in Hiſpaniam iter faciebamus. Hi ſunt novi belli apparatus. quæ ſuccedent, intelliges. De Sophio autem Perſa, inquiunt Veneti, non minoris ſe facere illius proſperos ſucceſſus in incommodum Chriſtianorum, quam ſi Turcæ illum ſternerent. Magni eſſe animi ajunt virum, magnique ingenii, atque una Philoſophiæ ſectatorem, amatoremque, cujus illi puero, Pater emoriens rudimenta reliquerat; naturæ amicus, quæ naturæ ſunt conſona fovet. Libertatem populorum, ut animos alliciat, ſe quæritare prædicat. De Turcarum Principis ſobole filium ajunt ad Sophium confugiſſe, ſtimuliſque Sophium urgere, ut in patrem progrediatur, qui jam ſenio marcidus æger jacet, uni deditus è filiis, quos habet plurimos; cui omnia Regna relinquere cæteroſque exhæredare cogitat. Vale. ex urbe Burgenſi. IV. Idus Januarii, MDVIII.

EPIST. CCCLXXVIII.

Suaſiva, ne quis inani vento crucietur; ne mutato loco mutetur animus.

P. M. A. M. Magiſtro Alonſo Campo eximio Theologo, Canonico Granatenſi.

FUrtatus Mendotius noſtræ Granatenſis Sanctæ Fidei Abbas, noſtro ſe rogatu annuit Abbatiam tibi præbiturum. Sed redditus petit æquantes Abbatiæ cenſum. Tu nonne Canonicus? nonne mercede frueris annua quadraginta numorum millium? ut quid irretire te cupis cum incommodo? Si quid iſte velit penſitaveris, de tuis quadraginta potius aliquid eſt tollendum, loci te anxietas movet, video. Prior me ſedebit Sortes? prior Plato. en vir bone, miſero ſunt iſta popello quæritanda, qui aliter jaceret, niſi talibus adminiculis, atomo levioribus, inniteretur. Viro autem egregio ſecus. Is locum honorat, adornat, non locus ipſum. quid tibi, hic an illic ſedeas, qui doctrina mortalem æquas quemque, qui ſapientia ſidera vincis. futilis eſt igitur hæc ratio, & ſi contenderis, aliena tibi manu, rete quærito. Nolo ego talem mea dextera virum gratuito cuiquam ſubjicere & implicare. Matritenſem Canonicum amicum utriuſque procuratorem meum, per Legatum Apoſtolicum, Bachalarium creavimus & Licentiatum, ab illo tu ſtrenam exigito gratulabundam. Non ſcribo ad eum, ne videar collatum velle beneficium exprobrare, quod probro par eſt. Nunc apud Regem ſum Burgis, quo veluti Caſtor & Pollux dimidium tempus diverto, reliquum in villa Arcos ad ſtadia forte XV. apud Reginam. Vale. ex urbe Burgenſi. IV. Idus Januarii, MDVIII.

EPIST. CCCLXXIX.

Negotiativa.

P. M. A. M. Capitularibus Granatenſibus.

QUalis mihi fuerit, cum Regii Fiſci computatoribus, ſuper taxatione frumentaria peſtilentis anni ſexti & quinquageſimi contentio, referre nequeo pertinaciter. quo pretio fœneratores redactum in coctum panem triticum famelica vendunt plebi miſere, eo intentarunt precio nos in eadem decimali undecima, quæ nos tangit, onerare. Dilatus eſt in alium diem conventus eorum, quid ſtatuetur, intelligetis. pedibus manibuſque (ut vulgo dicitur) enitar, ne nos opprimat. Valete. Burgis. IV. Idus Januarii, MDVIII.

EPIST. CCCLXXX.

Trivultii & Francavillæ merita ſuper cauſa Belcaſtri.

P. M. A. M. Joanni Jacobo Trivultio Mediolanenſi, Marchioni, Magno Franciæ Mareſchallo.

IN Belcaſtrenſi re tua inſenſos habes Curiales omnes, non quod tibi ſint, qui te non norunt, inimici, ſed quia ſint adverſariæ competitrici, & uxoris tuæ ſorori Duciſſæ Francavillæ, quam Neapoli noverunt amici, mulierem à literis, ab elegantia, à forma commendant, at virtute bellica tollunt ad ſidera. Niſi hæc mulier Hiſpano ſanguine progenita Hiſpanis Iſclam inſulam, quam ditione tenebat, quæ fere in faucibus jacet Neapolitani portus, dediſſet, quo tempore bellum atrox inter Gallos & Hiſpanos ingruebat, qui de Hiſpanis interrogant, ſalutem Hiſpanis, Gallis vero perniciem hanc fœminam peperiſſe contendunt. Ex ea inſula ferunt Hiſpanos vires in Regum collegiſſe. duras

præterea ſuiſſe paſſum obſidiones propugnando, trucidatos coram vidiſſe ſtrenuos nepotes duos. Hæc & multa præterea una voce arguunt, omni propterea gratia, omni ſavore dignam dicunt. Quid præmii tantæ fidei, fortitudini, conſtantiæ tribui poteſt, inclamitant. his ego, tantæ mulieri, quam Herculem ſuperaſſe vultis, tam bene de vobis meritæ dimidiam ſaltem Regni partem deberetis jure merito impartiri. Sed de veſtris, non de alienis facultatibus illi ſatisfacite. Quid ſi hic, qui Gallicam in noſtrum exercitum imperaturam recuſavit, in Regnum Neapolitanum, in quo ab annis teneris arma exercuit, vias, paſſus, plana, montes, anguſtias, patentes campos, flumina, mores denique hominum callet, tantum inermis domi manens promeruiſſe vobis probetur, quantum illa totis viribus innixa, Galli duces in vos miſſi furore boreali perciti, rerum Italarum ignari, laborum, vigiliarum, algoris atque æſtus, & inediæ impatientes, prudentiæ, magnanimitatique jure merito magni Gonſali Fernandi imperatoris noſtri facile ceſſerunt. Teſtem vobis magnum eundem habetote, quanti reliquos illius exercitus adverſi fecerit, quando Trivultium non venturum intellexit in eum, *Opimiora*, inquit, *ſpolia ex hoſte referemus, quo plures in nos venerint*. Solùs hic Trivultius animum illi in diverſa trahebat, cum pari rem ſe habiturum argumentabatur. Sed quid ego hæc? Sua petit integra fide, immenſo labore quæſita. nolite igitur tantum virum à Regiis obſequiis tollere. nequeunt mollefieri, conceptam ſervant pervicaciam. Rex tamen literas tibi Savonæ, quom una duo maximi Catholicus & Chriſtianiſſimus convenerunt, præbitas jubet corroborari affirmarique. propediem ad te Joannem Antonium cum his literis remittam. Si quid ultra emerget, integro tibi animo, ut patriæ principi obſequar. Vale. Burgis. III. Calendas Februarii, MDVIII.

Epist. CCCLXXXI.

Cæſar à Pontifice Imperator electus *appellatur. quomodo Germanis ſuccedat. de Sophio. de Afris infeſtantibus Granatam.*

P. M. A. M. Suo Comiti.

Maximilianum Cæſarem inter Tridentum & munitam Venetorum arcem nomine *Rovoredum* caſtra metantem novo Summus Pontifex titulo inſignivit. loco namque aureæ ſecundæ coronæ Imperatorem electum Pontificio chirographo nuncupavit. Rovoredi expugnationem tentaſſe dicitur, ac re infecta diſceſſiſſe. Validis namque reperit illam præſidiis & machinamentis munitam. Poſthæc relatum eſt circiter Idus Majas per Venetos milites, Germanos complures, qui ſorte pabulatum & frumentatum ab exercitu ierant, fuiſſe trucidatos. damna potius recipiunt Germani quam inferant. Joannes Jacobus Trivultius utriuſque ductor exercitus caſtra habet oppoſita hoſtium caſtris. Cito *Taratantara* clanget, nec loci natura, nec alimentorum penuria ſtare diu patientur, quin concurrant. ad vos illico mittam, qui referant rei exitum. Sophium Perſam ferunt in hyberna ſeceſſiſſe, nec laceſſere quenquam. Proxima, inquiunt, proditurum æſtate. Cæteri Principes dormitant. De nobis quid? pace fruimur aurea ſub Fernandi clypeo Regis tecti. Quod vero Aphri piratæ Granatæ litora perturbent, Chriſtianoſque abducant captivos, pœnitebit illos, non poſt multo luent pœnas. Vivat Fernandus, in decuplum ſolvent. Mos eſt, uti noſti, bellicus, ut hinc rapiamus, inde ſpoliemur. Viribus agit Mars. Burgis. XII. Calendas Martii, MDVIII.

Epist. CCCLXXXII.

Conſultiva & Congratulativa.

P. M. A. M. Aloiſio Marliano Philoſopho Vatique egregio Concivi S.

Caleſii te freti procelloſas rupes & Belgicas quas vocant *Bancos*, Syrtes Flandriæ evaſiſſe ſcribis. Margaritam rerum Caroli principis Infantis adminiſtratricem, adiiſſe inquis. Lætamur qui tibi bene cupimus, quia præſertim dicis eundem te locum apud eam Carolumque Principem retenturum, quem Philippo vivente fueras aſſecutus. At te iterum armatum inquis & militaturum, Maximiliano electo Imperatore, in Italia, quem ais ex Ducatu Mediolani utrique noſtrum patria Gallos ejecturum. quid ſentiam intellige. quod incolumis evaſeris, ſiſque in tuto, non aliter mihi gratum, quam ſi meæ dimidium animæ fluctuantis ſervatum renunciaretur. De bello autem ſi conſilium amici vis, bella gerant bellatores, Philoſophis inhæreat lectionis & contemplationis ſtudium. qui fieri poteſt ut bello aptus urgente ſenio reperiatur, qui à teneris unguiculis perpetuo libros, arma nunquam exercuerit? Si electus Imperator voti compos efficietur, liberum tibi erit in patriam redire. At ſi duros repererit obices, duplici Gallos iracun-

dia in te liberoſque tuos, & familiam concitabis, qui toto Sfortianus es pectore. Exſpectato igitur ſub tecto, non ſub pellibus rerum eventus. Et vale. Burgis in Calendas Martii, MDVIII.

Epist. CCCLXXXIII.

Negotiativa.

P. M. A. M. Decano & Capitularibus Granatenſibus.

Petitis ut veſtræ menſæ Capitularis portio ab Epiſcopali, nunc vacua ſecernatur Rege inconſulto. Id haudquaquam fieri eſt æquum, Regi rem propoſui. *Simus noſtra ſorte contenti* reſpondit, *donec paſtorem nobis dederit.* De pecuniis quæ nobis in Salinis aſſignatæ in exactorum Fiſcalem decoctum inciderunt, Chirographum accipite. De cæteris creditoribus neque volunt, neque ab æquo juſtoque diſcedit, ne ordinem pervertant, citentur, inquiratur in eorum prius facultates juridice, & juxta Legum ſanctionem, tunc mutabitur in aliud Fiſcale membrum, quod deerit. Abices redditus quondam à Mauris ſuo Mahometi dicatos includere in ordinaria veſtra ſtipendia tentarunt, obſtiti. Computatorum disjeci pertinacem contentionem. De cæteris quæ petitis, in ordine initiatorum ruralium & parochialium tribuum, ne cui amplior quam duodecim numorum veſtrorum, quos *maravedinos* vocatis, milium ſuperet, neve addatur quis adſignato jam numero. fiet, uti cenſuiſtis, quod veſtro privilegio addicti cenſus præcedant cujuſcunque alterius privilegii ſolutionem. Reſpondetur, multorum eſſe particularia, veſtrum generale, nec tolli poſſe quod alicui in loco ſignato conſcriptum ſit, ut generali tribuatur. Valete. in Calendas Martii, MDVIII.

Epist. CCCLXXXIV.

Imperatorem Gurritiam, Trigeſtum & Exercitum ajunt amiſiſſe. de Gallis quædam.

P. M. A. M. Suo Comiti.

Cæſari electo Imperatori ſatius fuiſſet, ut video, Pace media vixiſſe quam bellum quæritaſſe, quandoquidem impar duobus tantis hoſtibus. multi putant provinciam ſumpſiſſe confiſum Rep. Veneta, quæ jam ægre ferebat Gallorum viciniam. At ſero ſapuit. Ita multis ante diebus convenerat, ſed electi mora præbuit Veneto neceſſitatem, ut cum Gallo fœdus redintegraret, ne in ſe Gallicum furorem converteret, ſoluſque ſarcinam levaret cunctante Cæſare. Si tunc è Germanis deſcendiſſet montibus in Italiam, quando à Venetis arceſſebatur in Gallos, forte fortuna Gallorum cantus rauco ſonaſſet gutture. In hac amiſit lucta Imperator electus Gurritiæ Comitatum; amiſit & urbem illuſtrem Trigeſtum cum omnibus Trigeſtino freto oppidis adjacentibus. De ipſius autem exercitu quid? per exploratores Hiſpani generis milites caſtrenſes factus certior, Trivultius Imperator adverſæ partis jacere Germanos in caſtris, non ea cura vigiliis diſpoſitis, quam exigit regula Martis, proſiluit noctu, ad eos compoſitis ordinibus, qua nocte Dominicam obſervamus reſurrectionem, Germanorum adoritur caſtra, palantes oppreſſit. ſubita formidine diſperſit, vicit, profligavit atque in fugam vertit. Saucii qui cædi ſuperſuerunt, in Germaniam redierunt. Eſſet Cæſarea majeſtas in caſtris, necne, nondum intelligimus. Vale. Burgis in Calendas Martii, MDVIII.

Epist. CCCLXXXV.

Luzerius ut rationem det de Proceſſibus, accerſitur.

P. M. A. M. Decano Granatenſi.

Cardinalis hic noſter Hiſpanus Toletanus Archiantiſtes à quo ſacræ Inquiſitionis hæreſeos ſumma dependet, una cum ejus Senatu ad ſe *Luzerium*, vel, quod rei aptius *Tenebrerium* accerſunt, teſteſqus adduci jubent, quos iſte creditur tum aſtu, tum cruciatibus circumventos, ut inficeret religionem falſis delationibus, imo & ſatuis. ineptius namque confingi quicquam poteſt, quam quod virgines quæ à vicinis probantur paterna domo nunquam exiſſe, ibique viſæ perpetuo, dicantur Hiſpaniam univerſam peragraſſe, ut recutitam Legem veterem prædicarent, Chriſti autem dogmata ſternerent? Quid doctrinæ ſperatur in recluſis virginibus? Quid animi ad maternas delicias deſerendas? ut per orbem incompoſitæ proficiſcerentur. Et ut Bacchanales adſtruxit, pro equis hircorum tergoribus uſas & temulentas. Hujuſcemodi multa quis potuit judicum hiſce fabellis non tam infantilibus, ſed tartareis aures præſtare? ut hinc fundamentum caperent, ad damnationem & infamiam totius Hiſpaniæ. Senatus igitur hic, unde tanta contagio, ſcrutatur. Proceſſus formatos lectitant. Judicia tot crematorum, totque taxatorum quotidianis inſpectant conſiliis. Vale. Burgis. III. Idus Martii, MDVIII.

EPIST. CCCLXXXVI.

Negotiativa.

P. M. A. M. Jo. Jacobo Trivultio de lite Belcaſtri.

SOroria iſta tua & adverſaria Francavillæ Duciſſa coram Senatu Neapolitano, tuæ litis judici, propoſuit literas, tibi Savonæ præbitas, nullius fuiſſe vigoris, atque hinc ſurreptitias, quia Secretarii Almazani dextera minime fuerint referendatæ (ut ajunt) ego autem regem denuo adivi hortando, monendo, orando. à Rege petii, ne tantum virum, qualis tu es, velit à ſe abalienare, qui Comitatum illum non tanti facias, quanti Duciſſæ ipſius verba incompoſita, quibus gloriam tuam, quæ ingens eſt, taxare commaculareque videtur. Quia te adverſatum eſſe arguit Regi, quod in ejus auxilium in Regnum non veneris contra Gallos, qua fraude illi à te ſororio Comitatum creditum à Fœderico Rege jam ſpoliato ſub data Caſtelli novi cum diſcedente Iſcla Fœderico conſcriptum ſit privilegium impetraverit. Immo à miſero Rege hoſpite, qui exul in Galliam divertebat, extorſit, quando ipſa infami tectorio quo fraudem ſuam velat, te non veniſſe in Regnum inquiens. Regi ego dico, non minus te fuiſſe Regi obſecutum, quod non veneris quam ipſa fœmina (licet Herculeo eam multi vigore inſigniant) potuerit promereri, nec quin ipſa bene ſe geſſerit adnegamus. addidi Regi, ne patiatur, quod in ejus Curia, tanto viro quiſquam adverſetur, quem ſi amiſerimus, quid lucri conjicere poſſimus in crumenam, non intelligo. juſſit propterea Rex (illis invitis) literas propria dextera ſubſignatas, expediri. En illas tantopere deſideratas. utinam voti compos efficiaris, quandoquidem tanta te urget anxietate hujus Belcaſtrenſis Comitatus poſſeſſio, quod primum fuerit tuæ bellicæ virtutis præmium. Vale. Burgis pridie nonas Maii, MDVIII.

EPIST. CCCLXXXVII.

Narrativa & laudativa & ſuaſiva.

P. M. A. M. Trivultio Epiſcopo Comenſi Scaramuſiæ magni Trivultii nepoti.

MAtthæus Malfelitus vir Balearicus Aragonici Senatus Vice-Cancellarius, qualis quantuſque ſis mihi rediens ex Gallia Orator pro Catholico Rege meo retulit, qualem genere, talem te literis prædicat & ingenio pollere, nullam tibi naturæ dotem ex his deeſſe, quas (quom ſe beneficam in quemquam oſtendit) ſolet impartiri. Jo. Antonius Anglerienſis nepos meus, qui ſub tui patrui vexillis mœret, ſecundo ad me miſſus cum literis regiis à patruo petitis, ſuper lite Belcaſtrenſi revertetur. velim profuturas. officit patruo tuo, Francavillam è nobili genere Hiſpano eſſe ortam, & affines & amicos hic habet, quotquot Regis adhærent lateri. Tuus autem patruus neminem, me excepto. quia illam omnes, patruum nemo noverunt. nomine tantum notus eſt, illa & ſanguine Hiſpano cara, & meritis grata. de illius fœminæ morum elegantia, forma, literis & eloquentia, quicunque Neapolim Regi Catholico fuere comites, mira prædicant. At de fortitudine (ſuffla) Nezarinam quidem Sacarum, aut Hippolyten Amazonem bellicoſiſſimas clariora belli facinora geſſiſſe ratiocinantur. Semiramidem tantum excipiunt, quia inſulam Iſclam Hiſpana mulier Hiſpanis, non Gallis dederit, obſiderique ſe atque oppugnare paſſa fuerit. egregie quidem ſe geſſit, ſed nil ſupra homines, ut iſti volunt. his agimur procellis in primarios omnes, nitemur tamen contra rotantium ſphærarum impetum. de rebus autem meis per eundem intelliges, quid velim. officio fungere nobilis & magnanimi viri, ſi quid erit in quo apud iſtos Gallos, quorum Senatus Princeps eſſe diceris, opus fuerit opera tua. Cardinali Rotomagenſi Legato meas impartitor literas. Burgis. pridie nonas Maii, MDVIII.

EPIST. CCCLXXXVIII.

Quale ſit patriæ deſiderium. quibus cauſis cogamur amare illam. inter Reges negotiativa. remuneratio de ſtudio.

P.M.A.M. Georgio de Ambaſia Cardinali generali totius Galliæ Legato.

QUanta ſit ſoli natalis vis in natura, nemo eſt, qui ambigat.

Dulcis amor patriæ, dulce ſolum patriæ eſt,

attritum eſt proverbium. Degenerarem igitur ab univerſo, non modo humano, ſed ab omnium animantium genere, niſi & ego mihi bene cuperem in patria. Niſi mutatam ab ea elementorum particulam corporalem hanc, ſubſtantiam redditurum creditoribus aliquando ſtatuerem; en & qualis anxietas Spiritus eſt, qui per illos cœli meatus, in hanc molem peſſundatam infuſus, cupit illo trahere materiam iſtam, qua recluſus eſt, ac ſi nulla ſperaret

 alia,

alia, via hinc prodiens, quam illa cognita ad ſuperos poſſe remeare. Magno me, Purpurate, affeciſti beneficio, quom redeunti mihi ex legatione Babylonica Carmagnolem Marchionatu Salutiæ, vobis Alpes tranſeuntibus, cum Chriſtianiſſimo Rege ad rem Neapolitanam, tutelares à Regis à manu imperaſti literas, quas dicitis *ſalvum conductum*, atque etiam gratis impartiri, quibus ducibus ego & univerſus meus comitatus, tam fractis bellorum temporibus, provincias omnes Gallicas trajeci ſecurus, & honoratus ab incolis quacunque pedem tuli. acta placuit recenſere, Præſul optime, ut in memoriam tibi revocem; *Magnanimi eſſe, quem ſemel in patrocinium ſumpſerit, eundem cumulatioribus indies augere beneficiis.* Beatorum Gratiani, Philini, Carpophori & Fidelis oſſa in Abbatia Aronæ Borromæorum ab urbe Mediolano millia circiter quadringenta jacent; ex Abbatum crudeli incuria, contempta, in angulum abjectum cum ſuis quodque capſulis projecta jacent, & miſerando proſpectu Abbatiæ ipſius templum dirutum. in id me oppidum genitrix utero portavit, & peperit. tantam impietatem, inde tranſiens, ut locum natalis viſerem, fui collachrymatus. Vovi, me totis viribus daturum operam, ut quacunque daretur, Abbatiam aſſequerer. Voto addidi, redditus illos vel majorum illorum partem, ſi voti compos efficerer, me in illius templi reſtitutionem, & corporum illorum, qualem deceret, tumulaturam exhibiturum. Hinc ubi jam inter Hiſpanos & vos Gallos arma ceſſaſſe Concordiamque interceſſiſſe vidi, meis apud quos multos jam annos verſatus ſum, Regi & Reginæ, rem propoſui, ut à vobis Abbatiam impetrare conarentur, ſupplicavi. annuerunt meæ pietati. Ad Chriſtianiſſimum, teque, alioſque omnes, quos apud vos alicujus eſſe momenti, ſenſerunt, literas precarias dedere, ad oratores ſuos, imperativas. ex oratorum incuria, nil actum eſt ad hanc uſque diem. Rex autem Catholicus, qui nunc vobiſcum eſt affinitate adjunctus, fretus amicitia & ſanguinis vinculo, fretus & amore tuo, vir illuſtris, erga Catholicam ſuam majeſtatem, per literas non modo ſignatas, ſed propria manu ſcriptas, ad oratorem ſuum Jo. de Albion, Chriſtianiſſimum Regem Reginæ uxoris ejus avunculum, & te legatum, cum ampla Pontificali poteſtate, rogatos facit, ut Rex jubeat, tu Præſul ampliſſime, præbeas illius Abbatiæ poſſeſſori tantundem alicubi reddituum aliorum. Abbatiam iſtam ſoli natalis mei dirutam, nobis relinquat erigendam. Id tibi, Clariſſime Legate, modo velis, facillimum erit. Hac tibi opera Deum propitium, Cælites illos, quorum corpora honoratum expoſcunt ſepulchrum, patronos, Regem Catholicum amicum, me obſequentiſſimum comparabis. Benignis igitur auribus Reverendiſſimum Comenſem Epiſcopum concivem meum, & familiarem, quem ad id negocii miſi cum literis regiis audito, manumque beneficam aperito. Et Vale. Burgis ubi Curia eſt Hiſpana, pridie nonas Maii, M D VIII.

EPIST. CCCLXXXIX.

Congratulativa, Suaſiva & Donativa.

P. M. A. M. Comiti Miſochi, magni Trivultii, filio hæredi.

SOlent homines, à notis patribus, in ignotos filios amorem dirigere. Paterna cauſa te, magnifice Comes, obſervavi hactenus. poſthac autem, quia delatum eſt, te omni ornatum virtute, atque inniti ut præclare geſtis & bellicis trophæis onuſtum genitorem, æmuleris, te ipſum ut illum obſervabimus. Hæc pauca redeunti Jo. Antonio nepoti meo, licet ex tranſverſo nato, ſub tui genitoris Mareſchallatu ſtipendio Gallico militanti ad te dare conſtitui. Duos is ad te meo nomine canes Gallicos ex Hiſpania ducit, & equeſtria Hiſpano more calcaria totidem, pignus noſtri amoris erga te, ætati tuæ munera non diſſona, equo etiam illum donavimus Hiſpano curſore, militari. Commendatum habeto juvenem. De patriis negotiis ad patrem ſatis late. De his ad te nulla ſit cura, licet iſta tibi omnia parentur. Vale. Burgis. pridie nonas Maii, M D VIII.

EPIST. CCCXC.

Inſtructiva & Suaſiva.

P. M. A. M. Fernando Hiſpalenſi familiari ſuo in Gallia.

JO. Antonius noſter Anglerienſis, quæ velim, referet Puto legatum iſtum Rothomagenſem Cardinalem, Catholici Regis noſtri literas, manu propria præſertim, exaratas, non neglecturum, daturum operam arbitramur, ut voti compotes efficiamur. Andreas Burgenſis Imperatorius, in iſta Gallica curia orator, duram inacceſſamque rem iſtam facit, quia cum Gallis res ſit. Quos ipſe ait extra ſe ipſos, neminem putare augendum eſſe beneficiis. Dic iſti meo nomine, Gallos eſſe homines, qui & ipſi ratione vinci queant. Ita Barbaros aut inhumanos haudquaquam fore arbitror, ut rem ſint hujuſcemodi tanto Regi affini

affini negaturi. Res hæc nec ſtatum, nec autoritatem, aut gloriam, vel quod illi durius eſſe credunt, crumenam tangit. Eccleſiaſtica hæc, ignavis hominibus atque iiſdem inertibus. ipſos videmus, quotquot horis plena manu effundere, deſidibuſque aqualiculos, iſtis dapibus farcire. Præterea Rex noſter Catholicus morem Gallis geſſit ſæpiſſime. Ipſi autem vices non reddiderunt ullas. Dic ei meo nomine, vigilet, laboret, ſtudeat qua capiendi ſunt Galli. Scio, eum noviſſe, modo expergiſcatur, majorem me in eo ſpem habere, quam in iſto Oratore Regio Albiono, ignaro literarum, & à natura ſibi nato. daturum oſtenſurumque literas regias. Albionem credo, ſed ſecuturum leporem fugacem diffido. Valete ambo. Burgis. pridie nonas Maii, MDVIII.

Epist. CCCXCI.

Ratiocinativa & rogativa.

P. M. A. M. Jocabo Albiono viro Laletano Regis Oratori in Gallia.

Habes, Orator amice, quod petiſti. literas ſcilicet Catholici Regis tui, propria manu conſcriptas, in amoris fidem erga me ad Rothomagenſem iſtum, univerſæ Galliæ legatum, gratiarum activas, quod tibi benigne reſponderit, ſeque Regis noſtri poſtulata impleturum promiſerit, quia præcipue non nobis, ſed ipſiuſmet Abbatiæ dirutæ reſtitutioni, redditus ejus optamus, ubi jacere multa Sanctorum corpora tibi alias ſignificavi. Fungere amici officio, & tui Regis mandata exſequi curato. Hæc eſt noſtro pectori unica rerum humanarum cupido. ex multiplicibus namque ambitionis titulis, cumulatiores moleſtiarum prodeunt acervi, quam delitiarum. has unciatim ex tumido faſtu excerpimus; illas omni modiorum & heminarum menſura nobis fortuna miniſtrat. Habebis me tibi perpetuo deditum, ſi enixe huic meæ rei ſtudueris. Scio quanta ſit muneris Oratorii vis. Vale Burgis. pridie nonas Maii, MDVIII.

Epist. CCCXCII.

Carmine defletur hoc exordium de morte Ducis Mediolanenſis. Quid Marchio Plegii in prætorem curiæ. quid Petrus Gerio contra Regem.

P. M. A. M. Suo Comiti.

Sit qualis Fortuna, vide, Comes Inache, magnus Dux ille, ac ſapiens, poterit tibi dicere, quid ſit Novercæ rabies, ſpumas ubi mandere cordi eſt.

Princeps ille, ab orbis Principibus univerſis prudens habitus, quem finitimæ potentiæ formidabant, Turcarum Princeps magno faciebat, qui Reges Neapolitanos deturbavit, Gallos in Italiam, Maximilianumque Imperatorem affinem adduxit, Venetos, quacunque ſederet animo, aliquando trahebat. Is exul, in anguſto, ſub Gallica ſervatus cuſtodia, periit. Quali dolore animam illam exhalaverit, tu judicato, ab illo victus, captus, in vincula conjectus, qui & ipſe Ludovicus, pauper quondam, & carcere clauſus, capitis reus eſt habitus. ab eo, quem ipſemet Novariæ ſeptum duriſſima fregit obſidione, deditumque cepiſſet, niſi obſidionem invitis etiam fœderatis Venetis, ſolvere properaſſet, veritus Gallicam potentiam in ſe concitare. en fatorum ordo! en Fortunæ conſtantiam! ut celſa ruant, ut ſtrata reſurgant. Tu vero ſcribis Petrum Aquilarium Plegii Marchionem mihi diſcipulum, ne judex à Rege miſſus, ſeditioſos quoſdam Cordubæ, debitis afficeret ſuppliciis, obſtitiſſe. Et quod inconſultius, judicem ipſum Curiæ prætorem, ad oppidum avitum ſuum Montillam vinctum, ſatellitibus ſeptum, ductum iri juſſiſſe. Majorem mihi in modum id diſplicet. Pœnitebit Marchionem, reique participes omnes. Proderit fortaſſe uxorem habere Regis amitinam, Magnique Gonſali Fernandi patrui auctoritas, quæ maxima eſt apud Regem. at vereor ne Regi nuper ad Regni habenas redeunti, expediat, nullo pacto tale facinus impunitum relinquere, ne à cæteris poſtmodum contemptui & riſui habeatur. vereor, ne in ejus caput faba cudatur talis, ut ejus exemplo cæteri deterreantur. Præ ira video Regem flammas evomentem. nil hinc boni ſperatur. Petrus autem Gerio Comitis Ureniæ primogenitus, qui & ipſe literaria mea ſuxit ubera, temperantius ſe habuiſſe prædicatur, licet & ipſe Regem aliquantulum perturbaverit. quom namque Rex illi juſſerit edici, ut Medinæ Sidoniæ Ducis tutelam deponat, quam ei Ducis pater moriens reliquerat, reſpondiſſe dicitur, ſe affectum ingenti moleſtia, quod nequeat dicto eſſe Regio parens ſine gravi deſerti pupilli nota: At ſe ſuaque omnia eſſe Regi obnoxia. Creditam retinuit invito Rege tutelam. Sed nullam ſolvit ex ore labem. nulla in Regium quemquam ſparſit convitia, ne modo injuriam ingentem. me miſeret Marchionis, ne in calamitatem aliquam trahatur, dubito. Ludovico hæredi tuo conſule, ne in Regiam inſurgat Coronam unquam. Et valebit. ex villa Arcos. v. nonas Junii, MDVIII.

Epist.

EPIST. CCCXCIII.

Luzerius capitur. divinatio deploratur. teſtes Luzerii ſolvuntur. Rex it ad Marchionem Plegii. capitur in Africa Pegnonum.

P. M. A. M. Suo Comiti.

PAulatim enatat afflictorum innocentia. Archiepiſcopi, qui fuit quondam animæ dimidium, accuſationem Tartarea deſputam rabie, patet latiſſime. Soluti ſunt vinculis omnes teſtes, quorum dictis, tum inanibus & fatuis, tum iniquis & perniciofis, Tenebrerius inhærens, occaſiones raptavit, quibus tot corpora confligeret, animas perturbaret, familias innumeras infamia repleret. O miſeram Hiſpaniam, tot virorum fortium genitricem, tam nephanda labe, contra jus faſque commaculatam! Ductus eſt Tenebrerius in Burgenſem vinctus arcem. præfectoque arcis imperatum, ut ſub fida ſervetur cuſtodia. Sed quid? mortene ſua Therſites mille penſabit Hectorum ærumnas? levabit miſerorum curas. cordis anxii preſſuræ midebitur aliquantulum, ſe injuria damnatos, ſe ſub iniquo judice cauſam habuiſſe, patefieri. Sit ſatis de hac tempeſtate tractatum, Comes Illuſtris. Rex Cordubam verſus, filia in villa Arcos relicta, in male conſultum Marchionem de Plegio movit. Deus bene vertat. Timeo Marchioni diſcipulo meo quondam. Veh præbentibus æqualibus exemplum! In Valle agimus Oleti. Ex itinere, fama eſt, Petrum Navarrum Comitem, bellorum magiſtrum, impetiiſſe, expugnaſſe, cepiſſeque promontorium in faucibus Veles de la Gomera in Africa, unde Hiſpana litora piratæ Afri ſæpe ſpoliant, favente illis Regulo Bellecenſi, quem ajunt vino Venereque ſepultum vivere. Commodiſſimam fore ſtationem noſtris poſthac rupem illam inquiunt. Vocant promontorium id *Pegnonum*. Vale ex Valleoleti. in nonis Auguſti, MDVIII.

EPIST. CCCXCIV.

Duplex Pragmatica in Regno. quid de utroque litigante ſuper Belcaſtrenſi lite.

P. M. A. M. Trivultio, Magno Mareſchallo, Marchioni.

TU ſcribis regias tibi literas in lite Belcaſtri parum profuiſſe. Duciſſa vero Francavillæ, tibi ſororia, atque eadem adverſaria, tonitruis ingentibus Curiam replevit. Affines autem & fautores ejus, vocibus intonant horrendis hujuſmodi: *En! contra Francavillæ Duciſſam, quæ in Regno tantum eſt Regi obſecuta, quæ affuit, propugnavit, bella geſſit, nepotes amiſit, fauces Neapolitani portus Hiſpanis aperuit, pragmaticis abrogabitur illius cauſa, qui urgente neceſſitate deſeruit, cum hoſtibus fuit, in Hiſpanos conſuluit? eſtne iſta tantorum obſequiorum merces?* contra literas tibi à Rege mandatas, me inſcio, impetravit, per affines & fautores, quibus ut utrumque Pragmaticæ regiæ caput ſervetur, edicitur. *Id tua cauſæ conducere minime*, inquis. Tu autem quid petis? ut Pragmaticæ regiæ tua cauſa infringantur? ſuſtineri Leges conditas minime iniquum eſt. At, ſi latentem in re fraudem, penſitaverimus, nil eſt in quo Duciſſæ fiat injuria. Primum namque Pragmaticæ regiæ caput, hunc habet ſenſum: *Si qua inter poſſeſſores rerum ab Alſonſo I. Fernandoque illius filio habitarum, lis exoriatur, nobis inconſultis, noſtra Sanctæ Claræ in Regno Senatus, quæſtionem diſcutiat, deliberet, decernat.* Alterum: *Si de rebus ab Alſonſo Fernandoque ſecundis Fœderico Regibus elargitis, quid emerſerit, ſanxit Rex Catholicus, ad ſe rem deduci, ut meritis & qualitate perſonarum inſpectis, ſuo Regio nutu res procedat.* Hæc eſt utriuſque Pragmaticæ medulla. primum tibi caput expedit, quia tuis meritis Fernandus I. Comitatum impartitus eſt. Secundum vero cauſam implicat tuam, quia Fœdericus Rex, licet Regno diſcedens, Duciſſam tuo donavit Comitatu, pretium hoſpitii, quia illum in Iſcla extorrem, in Galliam ſpoliatum proficiſcentem, ſuſcepit. *Te vero non modo*, ajunt fautores Duciſſæ, *non affuiſſe nobis indigentibus, verumetiam & cum hoſtibus fuiſti.* Tibi ut cæteris, qui affuerunt, abſtulimus. Quid quereris? annuit tamen Rex, *te magni eſſe faciendum, cupereque ſe, ut tibi mos geratur.* Sed neſcit qua tendat. Omnis opera impenditur. Non dormiemus. Interea vale. Burgis. VI. Idus Auguſti, MDVIII.

EPIST. CCCCXV.

Autoris contentio cum Rege ſuper Belcaſtrenſi negocio. quid Regi ferat de utroque litigante. quid de ipſis advocati dicant in judicio.

P. M. A. M. Scaramutiæ Trivultio, Magni Trivultii nepoti, Epiſcopo Comenſi.

PRoficiſcente nuntio ad patruum tuum, qui labentis Italiæ ſolum eſt lumen, & ſpes ſolatii, fuit conſilium, ad te quoque pauca dare. De re Belcaſtrenſi ad illum late ſcribo. Tu vero hæc accipito, quæ illi ocioſo referas. Quantum publico debetur laudum præconi,

præconi, tantum vos Francavillæ cupiditati, doloſiſque tectoriis debere cognoſco. Coacti namque ſuimus, patrui tui merita, virtutumque acervos ingentes, & bellorum illuſtria geſta Regi, univerſæque Hiſpaniæ patefacere, quæ apud eos ſopita jacebant. Quanti ſit iſte tuus patruus merito faciendus, jam didicere, qui hactenus eum ignorabant. Ipſa vero, ſi laudi ſuæ conſuluiſſet, eam, qua ſororium falſo commaculare eſt conata, hoſtilitatis notam contexiſſet; Sororium inſignem chlamyde (ut ajunt) cooperuiſſet. Seipſam horrida ſecuri percuſſit. Competitorem extulit ad aſtra. Opertuit namque ad infringendas Duciſſæ propoſitiones, utriuſque opera, quid uterque valeat, quid promereatur, educere in medium. Qui de fœmina illa illuſtri honoratiſſime ſentiebant, re intellecta, mutantur, quando præſertim advocatorum allegationes, quarum hic exemplar habemus, inſpectant. Horum hic rapaciſſimam in publico ſuggeſtu & concione coram Regio Senatu Neapoli vocat. Ille nil intactum relicturam, alius, manus habituram promptas ad omne nefas, proclamat; quandoquidem perfricata fronte in tantum ſororium auſa eſt id facinus. Judicibus omnes publice ſuadent, ne iſti fœminæ aures præſtent. Nec deſunt qui ſe probaturos profiteantur, diu illam hæſitaſſe, Gallisne an Hiſpanis Iſclam eſſet deditura. Sed majore ſpe lucri compulſa, Hiſpanos dicitur admiſiſſe. Imo & in proditionis notam, præcipitem ajunt decidiſſe. quum namque in Galliam, exul jam extorris Regno miſer Fœdericus Rex, in Iſcla, ipſi Duciſſæ homagio credita in præfecturam, ſe accingeret ad iter, ut Gallis, non Hiſpanis inſulam traderet, quo minus graviter ſe Galli victores premerent; Pinguius dicitur, famæ oblita, pignus elegiſſe. Quom iſta Regi refero, nec datur iſta conticere, obmuteſcit. Trivultium fuiſſe maximo Hiſpanis commodo, quod in eos exercitum non duxaverit Gallicum, negat nemo. Hæc & multa præterea, quæ longa eſſent narratu, ſperamus tamen rem aliquando conſecuturos. Nunc vale. ex Hiſpana Curia VI. Idus Auguſti, MDVIII.

EPIST. CCCXCVI.

Ratio, quare pauci fruantur poſſeſſis. & quomodo vita vivatur.

P. M. A. M. Ludovico Sancio Regio generali Theſaurario.

PAucos eſſe homines, qui præſentibus fruantur, etſi per facultates liceat, ſæpe numero te audiviſſe ſenſiſſeque experimento, inquis. Velles præterea, cur id mali accidat, intelligere. Non leve namque malum eſt. quia dum animus ad futura diſtenditur, oblivione ſui, velut vermiculus inter vepres deperditur, ita vitam quiſquis de futuro ſollicitam tranſigit, infelix vivit. Nec vivere dici poteſt, quia ſemper ut vita labatur, optare videtur. qui enim ad craſtinum oculos intellectus protendit, ut cras jam tandem veniat, anxie cupit. Dum vero mentem implicitam atque irretitam habemus, vivere hodie definimus. Ita diem ex die protrahens major pars hominum miſerrime vitam perdit, nec vita fruitur unquam. Unde autem tanta calamitas mortalibus exoriatur, advertito. Ex inſanis rerum cupiditatibus iſta proveniunt. Si contenti præſentibus eſſemus, nil ultra expetentes viveremus. Ex abſentium igitur & futurorum cupiditate, vita hominum fit miſera. Si ſapiens igitur fueris, finem impones cupiditati, & vita frueris. quia ſibi ſemper præſens ſapiens eſſe reperitur. Stultus vero cupidus ſemper à ſe eſt alienus, & alteri addictus. Ejus namque rei ſervus eſt quiſque, quam toto animo concupiſcit, & quæritat. Inutilem nitimur depaſcere beluam, *corpus* utpote, cæleſtem autem dominum *intellectum* fame conficimus, curis, ſuſpiriis, ſollicitudinibus exagitamus. Ambitione animum Sortes cruciat, divitiarum cupiditate perturbat Marcus, luxu marceſcit involutus cœno Lucius, gaudet vicinorum incommodo luridus Antonius, ſimultatibus aſſidue ſtudet Publius. De animi tranquillitate nulla cura. Vivunt ergo miſeri, qui ſub hujuſce perturbationum pedibus ſtrati jacent; nec vita fruuntur. Væ infelicibus! quam futuram exſpectant, qui talem tranſigunt. Tu vero quandoquidem doctrina polles & ingenio, ita hiſce fluctibus te implicato, ut fluctibus obſiſtas, illiſque ad tranquillitatis portum, pro placidis ventis utare. Id eveniet, ſi tu illis dominaberis, præſens tibi, ſi hoc obſervaveris, ſemper reperieris. Futuris ergo ita provideto, ne te, quin paſcas animum ſtudioſis operibus, diſtrahere valeant à præſentibus, & vita frueris. Quod cæleſte munus paucis eſt hominibus à Superis impartitum. Vale. ex Hiſpana Curia VI. Idus Auguſti, MDVIII.

EPIST. CCCXCVII.

Significativa. Quando cœperit Autor pati renum & iliorum paſſionem.

P. M. A. M. Eidem generali Theſaurario.

SEquens ab ea qua Regem, teque in ejus cubiculo ſalutavi dies, ilibus renibuſque maceratum, præcipitem dedit Martyrem tuum, diebus noctibuſque ſeptem, quales ſint Tartareæ pœnæ didici. Ignotum mihi tormenti genus hactenus. Audi præterea pauca quæ familiaris meus referet. Ne irrita facias rogo. Vale. ex Hiſpana Curia. IV. Idus Auguſti, MDVIII.

EPIST. CCCXCVIII.

Paradoxa quibus colligitur quid ſit verax verum primarium & quid ſucceſſivum.

P. M. A. M. Fernando à Vega Ciceroniano viro, Conſiliario à Secretis Regio, Commendatario Majori Caſtellæ.

VErum ſe toto nixu quærere amicus ille noſter de Primatibus Hiſpanis unus, quum tecum ille egoque una domi tuæ meridiaremur, obloquitur. Qua verum excuti queat ea ſe tendere ingenium, die noctuque, prædicat, & repetit, nil ſibi ultra ſedere animo, ac placere, quam unicum id quod eſt verum. Quid ſibi hac ratiocinatione velit, non intelligo. Noſti enim tu, qui oratores omnes ac vates egregios exſuxiſti ad unguem, Philoſophiam percurriſti, doctores noſtræ religionis examuſſim complexus es, ſolum id eſſe verax verum, quod eſt Deus. Nullus hominum, quorum nos ſanctiones & autoritatem obſervamus, poſſe Deum aliter quæri quam inventus jam diu ſit, monumentis reliquit. poſſe quæri? balbutivi, imo & igne cremari eos videmus quotidie, qui ſibi volunt aliter quæri poſſe perſuadere. Lex ſtatuta nobis eſt, à qua divertere nefas eſt, atque impium. Verum igitur hoc jam repertum eſt. Quo tendimus ultra? ab hoc autem vero, quod veri totius ſemen eſt, cætera manant vera, veluti à bono ſemine, bonæ ſegetes prodeunt, diſperguntur per univerſum. In his tanquam ſegetibus licet hominibus ſeſe involvere, in his verſari, hæc pertractare. Icareæ nobis alæ cremabuntur, & pelago merſi deglutiemur, ſi altius tentabimus evolare. Si vero, ut ex pendentibus veris, quæ veriora ſunt, elicere queat, libris ſolum ſe inhærere profitebitur, cur ab ubere verorum omnium, poſt illud verum, in quo nemini licet ultra ruminare, divertit Philoſophia? Qui adamante vel pyropo jam effoſſo, quid quærat effodiendo interrogantibus, ſe pyropum vel adamantem quærere reſpondet, Draconem forte in ſubterraneo ſpecu latentem, qui eum abſorbebit, pro adamante vel pyropo reperiet. Contenti ergo tu & ego, vivamus his quæ ſuper terra ab antiquis effoſſa videmus. Et tuti adamante fruemur. ejus tu pendentium verorum genitricis lacte nutritus, vitam hominibus utilem, Regibus ſano conſilio directariam, tibi tranquillam eglomeras, quia finem ſequeris qui ſolus eſt finis optandus virtutem, quæ unico tramite graditur, veluti ad unicum ſagitta ſignum dirigitur. Hinc eſt quod vitiis imbuti ſtupeant vagantes, quia extra finem procedunt, cum vitiis pateant lata æquora campi, quibus inviis vagi pererrent. Propterea ſemper fluctuant animis nunquam contenti cupiditatum ſectatores. Vale jam, ne te nimis longa oratione, tibi nota fatigem. pridie Idus Auguſti, MDVIII.

EPIST. CCCXCIX.

Quid virilem, quid fœmineum appetitum urgeat.

P. M. A. M. Petro Fagiardo Marchioni Bellecenſi diſcipulo.

QUi fiat, ut fœminas viri magis quam fœminæ viros appetere videantur, cum & experimento & Ariſtotelis ſententia, qui dicit *non infirmius fœminam appetere virum quam ſicca tellus deſiderat imbres*, è converſo accidere conſtet, velles intelligere. Nemini dubium eſt, quin ardentior, inſatiabiliorque ſit fœminæ appetitus in Venerem quam viri, *quom fœmina ex viri ſemine pingueſcat, exhilaretur, valeat, vir autem ex fœmina commercio hebetatur, languet, deficit.* Unde igitur tam diverſa tendant, auſculta. Eja age ſi tibi exciderit ex annulo precioſus lapis, licet aſſueto careat lapis ornatu, minime ad te redire curabit. Tu autem precioſum lapillum, omni ſtudio amiſſum quæritabis. Senſatum accipe exemplum. En dic: Si è ſtabulis ſaginatus equus rupto evaſit capiſtro, liber ad paſcua, cuinam acrior erit cura? equone redeundi ad aſſuetas ſtragulorum hordei nitidiſſimi, ac fœni purgatiſſimi, & ſcalpentis ſtrigilis delicias, aut equi domino de reducendo? Domino profecto maxima, equo vel nulla, vel non eadem, ne redigatur in ſervitutem. Quorſum hæc, inquis? ex Adæ coſta fœmina excidiſſe

excidiſſe vult noſtra Religio, liberam ſe fœmina ſentit à viro ſeparata; viro autem conjuncta mancipium ſeſe aliquando, ex naturæ inſtitutione inclusam fuiſſe virili coſtæ divinat. Unde ne in eam iterum regrediatur, ſemper ſuſpecta videtur, quod maxime appetit, non quæritare, virumque, ut ad ſe proficiſcatur, exſpectare. Licet regula ſæpe numero patiatur exceptionem. Videmus namque guſtato viro plures fœminas ſeſe dediſſe præcipites viri amore, quam è converſo. Tu credito quæ voles, & vale. Idibus Auguſti, M D VIII.

Epist. CCCC.

Philoſophia oſtendit ad ſuperos iter.

P. M. A. M. Fernando à Vega, Conſiliario à Secretis regio, aurato equiti.

ARtes aliæ, vir magnifice, poſſunt ab humanorum ingeniorum officinis, dici excuſſæ atque inventæ. Genitrix autem illa felicitatis humanæ, ſi qua felicitas reperitur, de qua tibi paucis ante diebus diſſerui, Philoſophia nullam ſibi originem aliam, quam ex celſa ſede tonantis habere profitetur. Si ex Deo igitur recto venit tramite Philoſophia: ubi ſperant homines extra hujus prædia, poſſeſſiones ac fundos, ſuæ peregrinationis viaticum ad promiſſa virtutum præmia, poſſe reperire? cum cætera ſint omnia ad bene recteque vivendum ſub Deo jacentia: huic veluti fortunatis agris, uberrimæ ſegetes obnoxia. Ea enim eſt, per quam Deus verus inſtituit Religionem, qua tranquillitas animi, qua iter ad Superos patet, qua Deo conjungimur. Eſt inter Deum & homines fidiſſima interpres, dux amantiſſima. Ea nobis per Elementorum admirandam utilemque diſcordiam, per ſiderum curſus, per eorum in terras afflatus, à quibus variarum rerum generatio prodit, quanta ſit rerum autoris vis, quanta ſapientia, quantus amor, oſtendit. ea in terris anima dicitur eſſe civitatum, quia ex divinis ſuperiſque legibus, humanas, quibus rite gubernamur, elicuit. Ea militarem diſciplinam urbium, domorumque ſtructuram, civium cœtus, agriculturam ad victum, medicinam ad ſalutem docuit. Hæc tandem ab hominibus, qui eam complectuntur miſeriam detrudit, animi perturbationes expellens, felicitatem parit, quia ſcire uti rebus, quas poſſidemus, ita ut ipſarum nos domini eſſe ſciamus, non illarum nos ſervi, ac ſi porrecto digito indicaret, oſtendit. Jam ſatis. vale. XII. Calendas Septembris, M D VIII.

Epist. CCCCI.

De duobus rationis aurigis & de Bonis perfectis.

P. M. A. M. Fernando à Vega, Equiti aurato, à Secretis Conſiliario Regio.

ALbenſem Ducem iſtum tuum, cui te, inquis, annorum triginta commercio devinctum majorum heri bonorum eſſe poſſeſſorem, quam tu poſſideas, ratiocinatus es, oportere propterea te illi familiarem eſſe fateri, non æqua lance invicem intima familiaritate conjunctos. Si propoſitionem tibi majorem ſatis apte confutavero, nil detractum de illius amplitudine ac fortuna decore aperta fronte profiteri licebit, quod vos intima eſſe devinctos familiaritate, imo & neceſſitudine recenſuerim: majorum, inquis, eſſe bonorum poſſeſſorem, pedibus manibuſque; quia utrumque non infirme cognoſco, negandum id jure merito probabo. Is namque majorum eſt poſſeſſor bonorum, qui Deo propior per virtutem elevatur. Ille beatior inter homines vocitatur, qui animæ vires ad divina, ſæpius erigit. Duas animæ beluas immanes, Iraſcibilem & Concupiſcibilem (inter ſacra Dei penetralia ratione fabricata) proſternit, calcat, lacerat; depellit è præcordiis cordis ac jecoris vires rationi, veluti equi duo aurigæ: ut illi pareant, quacunque illa velit, proficiſcantur, addictæ ſunt. Hos quicunque bene domitos reget, res humanas tanti faciet, quanti oportet fieri. Is hoſtium internorum victoriam aſſequitur. quod eſt quam totum orbem vincere, glorioſius, & recta patebit huic iter ad ſuperos. Is fragilia quæ adeptus eſt, liber poſſidet. illis velut inſtrumentis utitur, non ut ſeſſoribus paret, ad neceſſitatem ſervat, ad exigentiam diffundit. Is petulanti beſtiæ, appetitui ſcilicet corporeo, quæ conveniunt feræ beſtiæ impartitur, ad animum vitæ cauſam tribuens, & vitam ratione duce componens. Qui per hæc vaſti maris æquora ſuam navim ita gubernabit, raro ullius egebit, raro (ut major pars hominum ſemper) dolebit. De re ſatis multa. Adaptemus jam tandem. Iſte tuus, quia ſeipſum non poſſidet, nihil poſſidere dici poteſt; quia ſervis homini datis in ſervos, ſubjacet & duci qua velint, patitur. Tu vero, licet in Fortunæ gremio ſedeas, quæ fortunæ ſunt, de Fortunæ acervo ſumpta intelligis. tantique illa facis, quanti debent; nec pateris, ut te relegent à te ipſo, aut diſturbent. De Virtute namque major tibi cura eſt, quam de divitiis, aut Ve-

neris & Bacchi conſuetudine. Quantum igitur ab noctivaga Phebe diſtat crinitus Apollo, tantum à divite longa titulorum pagina circumvoluto diſtat animi bonis ornatus. Quare tibi factam (ſi qua interceſſit) injuriam exiſtimo, non illi. Quia ſi te Fortunæ ſuperat blandimentis, illi tu præcellis intra virtutis amplexum. nec plura his. Vale. ex Valleoleti. in VII. Cal. Septembr. M D VIII.

EPIST. CCCCII.

In Berna urbe Germaniæ confuſio inter fratres de Conceptione Virginis. qui & ubi combuſti.

P. M. A. M. Suo Comiti.

ANno ſuperiore ſcripſi pullulantem in Berna urbe Germaniæ ſuperſtitionem inter concionatores ad Archiepiſcopum tibi collegam. Quæ poſt hæc evenerint, accipito. Veriti cœnobitæ concionatores, rem hanc de conceptione beatæ Virginis, fore ipſis pernicioſam, ſi eorum argumentatio, tot annos manibus pedibuſque ſuſtentata, infringeretur, cogitaſſe feruntur de veneno in cibo ſemel, in potu ſecundo, in Euchariſtia tertio, fratri illi Joanni Jetzer innocenti, præbendo: Is *nulla fuiſſe tactam originali macula beatam virginem*, perſuaſione ſani ſpiritus edicebat. Id quom minus proceſſiſſet, fruſtrati ad magicas artes confugiunt. E cœnobio viri quatuor, quorum unus clarus fuiſſe dicitur concionator, magiſter frater *Stephanus* Subprior, alter nomine *Franciſcus Viſth*, chirographa proprio ipſorum quatuor ſanguine inſcripta, feruntur Dæmoni ſub ſpecie Æthiopis porrexiſſe. Dæmon is, ad eorum poſtulata, cum ſociorum cœtu, aderat. eorum opera, nemine accendente, in templis accenſæ faces repertæ ſunt, pulſarique auditæ ſunt campanæ, trahente reſtes nemine; cœnobium ipſum ingentibus fremitibus noctu ſemper concutiebant; ſed tunc præcipue, quando fallere innocentem Jetzer ſtatuerant. concuſſis namque cellæ ipſius foribus, ſub Beatæ Virginis habitu fœmineo, per feneſtellam Subprior apparebat, fratre Stephano inſpectante, Gabrielemque Archangelum diſſimulante, ut fratri innocenti perſuaderent, *ne ſine originali nota genitam Beatam Virginem putaret, ne id ultra populo ediceret*. Innocentis dehinc opera uſi, in manus illi acri quodam pulvere injecto ſtigmata, Chriſti plagas æmulantia figebant, & præbito ſoporifero poculo ad ecſtaſin diſtrahebant. per aliud poculum in ſe rediens experrectus, populo mirante, quæ fratres adſtruxerant, veluti fanaticus enarrabat. Ita decepti Bernenſes aliquot menſes, fraudem contextam patefecere. per judices Pontificios deprehenſi quatuor hujus facinoris ſtructores, damnati pridie Calend. Junii anni hujus M D VIII. publico incendio abſumpti, in Araris fluminis ripa, fuiſſe dicuntur. Hæc habui ab his qui ad Curiam veniunt ex Germania Oratores ab inclyto Cæſare Maximiliano electo Imperatore. hæc habeto, & vale IV. Calend. Sept. M D VIII.

EPIST. CCCCIII.

De Temporum anguſtiis.

P. M. A. M. Capitularibus Granatenſibus ſede vacante.

NImium vobis eblandimini. Inſtatis anxie, ut vobis alia ſint tempora, ac reliquis iſtius Regni Eccleſiaſticis. Almerienſes Malacenſeſque initiati, vix anni præteriti chirographum, quod dicitis declaratoriam, exigendorum redituum ipſorum ſunt aſſecuti. Vos autem illam & præſentis anni alteram habuiſtis. neque adhuc ſedatis animos. obolum vos dilatum deploratis? multi aureum ablatum patiuntur. nonne animadvertitis, quam calamitoſa, peſte fameque tempora fuerint? putatis vos eſſe ſolos quibus redditus implicentur. nec vobiſcum agitur, ut fiſcalium redituum decoctio exigeret. ne ſitis adeo teneri ut liqueſiamini. durum vobis videtur pedum plantam madefacere, ubi vicini veſtri merguntur. De re autem frumentaria, quam anno ſexto & quingenteſimo ad Pragmaticæ pretium habuiſtis, ſatis controverſum eſt, panem illum datum fuiſſe pauperibus ab Archiepiſcopo; propterea fore impium rem hanc ulterius in medium trahere, ut majore pretio poſt illius obitum vobis computetur. In os tamen Colchici draconis aureos pulveres conjeci, qui res hujuſmodi è ſubterraneis meatibus effodit. puto diſſimulatum iri, ſilentioque prætereundum. Valete. Cordubæ. pridie Idus Septembris, M D VIII.

EPIST. CCCCIV.

Petri Aquilaris Plegii Marchionis executio in Curiæ prætorem, quo die Corduba fuimus.

P. M. A. M. Petro Fagiardo Marchioni Antelantato.

VIdiſſe perpetuos in Curia negociatores tuos fecit, ne ad te literas hactenus dederim. exiſtimavi namque Pachiecum præcipue tuum, qui maximus eſt rerum indagator, nil prætermiſiſſe, de quo te certiorem non fecerit.

cerit. nunc autem quia neminem hoc tuo nomine video, nova præſertim ea ſuperaddita, quod Tendillæ Comes ductor meus in Hiſpaniam ad nos in Curiam venit, qui à me iſta exigebat. Quæ apud Regem accident, à cujus latere nunquam diſcedo, ad te ſcribam. hoc primum tibi minime dulce futurum habeto. Rex ubi intellexit condiſcipulum coætaneumque tuum *Petrum Aquilarem* Marchionem Plegienſem, Curiæ Prætorem ſub tua cuſtodia captum, miſiſſe Montillam, obſtitiſſeque, ne reos plecteret, percitus ira (longis ex urbe Burgenſi itineribus) per inſenſos æſtus, huc ſe contulit. Cordubam VII. Idus Septembris ingreſſus eſt. per Senatores Regios leges ac jura citantur quotidianis conſiliis. eſſe Marchionis uxorem Regis amitinam, quia Enrici avunculi Regis filia ſit, forte à mulcta temperabitur. Sed vereor, ne durior, quam tu egoque vellemus, ſaba in illum cudatur. Regi conducit, ſi velit imperare, cæteros Proceres hujus exemplo deterrere. noſti, quales animos in Reges ignavos ac deſides, vos Regni Principes habere ſoliti ſitis. Timeo propterea vehementer Marchioni noſtro. Quæ ſtatuent in eum, intelliges. Vale. Cordubæ pridie Idus Septembris, MDVIII.

EPIST. CCCCV.

Qua mulcta Rex in Marchionem Plegi proceſſit ob Prætorem violatum.

P.M.A.M. Petro Fagiardo Marchioni Antelato Murcienſi.

MOErens gemenſque ſumpſi calamum. Proh! quam utilius fuiſſet Marchioni noſtro Plegienſi febribus eo die laboraſſe, quo præ nimia benignitate in concives ſuos & amicos Cordubenſes, præſidem illum miſit Montiliam ſub cuſtodia. audi qua fuerit ex Legum ſanctione jactura peſſundatus. Montiliana illa atria, quæ vidiſti aliquando, multo auro, multoque ebore compta ornataque, proh dolor! funditus dirui ſunt juſſa; quia privati carceris, in Curiæ præſidem præcipue, miniſterio ſint functa. Indicta eſt inſuper illi viginti myriadum (dicitis Hiſpani *Contos*) mulcta. arcis & juris dicendi præfecturam Antecheræ oppidi inſignis abſtulerunt, aliaſque arces omnes aviti patrimonii. Interdictum etiam illi eſt, ne Cordubam, dum vixerit, ne Vandaliam univerſam decemnio adeat. Ita ſua impenſa & incommodo, legem cæteris Proceribus ſtatuit, qua vivant, quod nobis male gratum. De cæteris civibus qui Marchioni adhæſerant, partim ſupplicium ſumptum, partim abdicati à magiſtratibus exilio mulctati ſunt. His actis jam accingimur Hiſpalim profecturi, quæ ibi acciderint, per me habebis. Vale. Cordubæ. XIV. Calend. Novembr. MDVIII.

EPIST. CCCCVI.

Pe. Giron abducit in Portugalliam Ducem Methinnæ Sidoniæ.

P.M.A.M. Petro Fagiardo Marchioni Belecenſi.

VEnimus Hiſpalim acciti, pupillus Methinnæ Sidoniæ Dux & tutor illius Petrus Giron, tibi ſub noſtro ductu condiſcipulus, Ureniæ Comitis hæres primarius, alterne tutor & pupillus, licet non coævi ſororibus conjugati, ſuis uxoribus contenti vivunt. quanquam per ætatem nondum ſit Duci nota copula, Ducem Rex tibi ex nepte Cæſarauguſta, ni Archiepiſcopi filia captare affinem voluiſſet: tum ut eam ſibi familiam in Andaluzia, quæ eſt Vandalia, potentem in futuros eventus devinciret, tum etiam ne duæ domus iſtæ, Urenia ſcilicet ac Sidonia colligatæ, inſoleſcerent præ potentia, turbarentque aliquando pacem auream, ſi tempora tulerint, ut Philippea paulo prius accidit tempeſtate. Acceſſit uterque Petro Gironi, ut Ducis tutelam ſolvat, Rex imperat. Magnorum Procerum tutelam ad Regem, ex Regni conſuetudine, Rex arguit attinere. Reſpondit Gironi à Ducis genitore ſocero ſibi tutelam teſtamento relictam, cum moreretur. nec poſſe pupillum geminato ſororium, ſine inſigni nota deſerere. Rex inſtat, ut Ducalis domus, familiaribus ipſius gubernandæ rei ducalis curam linquat. Renuit Giron. è Curia Gironem Rex jubet diſcedere, manere Ducem. E ſuburbanis Hiſpalenſibus villis, equos diſponit curſores Giron, noctu confractis exilii terminis, urbem Ducisque atrium per ſcalas ingreſſus, è lecto jacentem pupillum educit. in Portugaliam tranſportat. miſſi à Rege curſores celeres, qui deprehenſos traherent, neutrum ſunt aſſecuti. Quid ultra fiet, habebis. Vale. Hiſpali. VIII. Calend. Decembr. MDVIII.

EPIST. CCCCVII.

Obſidetur à Mauris Arzilla. Niebla oppidum datur in prædam. Conveniunt Papa, Gallus & Hiſpanus Reges in Venetos, & Cæſar. Fonſeca.

P. M. A. M. Petro Fagiardo Marchioni Bellecenſi.

PORtugaliæ Regem habere in Africa urbes, ut novis utar vocabulis, Tangiar, Arzillam, & loca plæraque alia, quæ ditionis fuere quondam Regni Fezenſis in Mauritania. Arzillam tumultuario bellatorum centum millium amplius exercitu comparato, Rex ipſe Fezenſis, cæteris Africæ Regibus potentior, adortus eſt. urbem illico cepit. obvios mactavit. Portugalenſes cædi ſuperſtites in arcem ſeſe receperunt. Ad id anguſtiæ deventum eſt, ut triduum tantum ad deditionem pacti fuerint. genero Regi Portugaliæ imploranti opem propere miſit auxilia ſocer Rex noſter. Curiales omnes Duce Antonio Fonſeca egregio equite amico tibi accinguntur. Jam trajicere in miſerorum laborantium auxilium parabant, quando illorum calamitati, Comitem Petrum Navarrum claſſe maritima, quam per ea litora ductitabat, allatum eſt, ſuccurriſſe. E navibus namque vi tormentorum hoſtium caſtra aperto in litore ſedentia ita concuſſerat, ut ex obſidione diſcedere coëgerit. Mira eſt ejus viri fortuna in re bellica. Mauris igitur inde fugatis, ſervatiſque arcis præſidiis, urbe tamen à Mauris diruta, noſtri rediere. Iisdem fere diebus quibus iſta in Aphrica gerebantur, ad præfectos arcium Methinnæ Sidoniæ Ducis, nuncii à Rege mittuntur. dedant arces, oppidaque de Jure Regni edicitur. Væ oppido Nieblæ egregio, diviti. Mandata Regis detrectant oppidani. expugnatur oppidum, præconis voce monitum, ne vim exſpectaret. datur in prædam, nec viris parcitur, nec mulieribus. Primarios oppidi viros octo curiæ præſes nomine *Mercatus*, qui aderat cum exercitu, è pinnis mœnium ſublimioribus, laqueo ſuſpendit, defectionis ſuaſores. formidabili exemplo perterriti cæteri deduntur omnes. Regiis arcibus locatis præſidiis, diſceſſum paramus in veterem Caſtellam. Audio de Conventu Pontificis, electi Imperatoris, Galli & noſtri Regum. in Venetos neſcio quid immurmurari. nil apte habetur. Vale. Hiſpali XII. Cal. Januar. MDVIII.

PETRI

PETRI MARTYRIS A. M.

EPISTOLARUM

LIBER VIGESIMUS SECUNDUS.

Epist. CCCCVIII.

De Conventu Cameracenſi contra Venetos & Turcas. quid quiſque petat ab eis.

P. M. A. M. Petro Fagiardo Marchioni Bellecenſi.

EX quo die Iduum Decembris quinta Hiſpali ad veterem Caſtellam ituri, terga dedimus, quo cum ad te ſcribere quiverim, ad hanc uſque pridie nonarum Februarii, nullus occurrit, qua Reginam ibi degentem viduam ejus filiam ſalutaturus, in villam Arcos ſe Rex contulit. quom in itinere natalem Chriſti celebraturus diem, Rex in inſigni municipio nomine *Caceres* pedem fixiſſet, per celerem è Gallia miſſum tabellarium habuit; In urbe Germaniæ inferioris, nomine *Cambray*, per Oratores quemque ſuos, Pontificem Julium II. Maximilianum Cæſarem electum, Ludovicum Chriſtianiſſimum Gallorum Regem & Catholicum noſtrum de bello in Turcas una gerendo, qui potentiſſimi Chriſtiano nomini minitantur, conveniſſe. addito capite in fœdere, ut è Venetorum poteſtate ſua quiſque prius extorqueat; Pontifex ut puta Ravenam, Cerviam, Ariminum, Faventiam & multa præterea Juris Eccleſiaſtici loca. Maximilianus Veronam, Paduam, Vicentiam, Triviſium, Friuoli provinciam, Trigeſti civitatem, & maritimum ſinum univerſum; Gorriciæque Comitatum, diverſis uſurpata temporibus. Rex autem Gallus Brixiam, Bergamum, Cremam, & recenter habitam, in venditi vicini Ludovici Sfortiæ Mediolani Ducis precium Cremonam cum adjacentibus. Rex vero noſter in Neapolitano regno, portuoſas urbes Brunduſium, Tranen, Hidrontum, ut junioribus utar vocabulis, & multa præterea ſub occaſione pignoris à Fernando II. Rege, ad ſe tracta oppida, cum ſuis quæque peditibus in Apulia. Magnum, ſi tempus tulerit, occupandi Regni totius momentum. Ictum eſt in fœdere, ne quiſque è collegio ſe queat exſolvere, ſuis etiam receptis, ni fœderatorum quiſque, prius quæ ad eum attineant, aſſequatur. Væ potentiæ Venetæ, ſi una omnes in eos ſe converterint. male reſtituros ſuſpicandum eſt. Aliis nunc artibus agendum eſt, quam cum res eorum, qui ſunt Itali, cum Italis gerebantur. Vale. ex villa Arcos. pridie nonas Februarii, MDIX.

Epist. CCCCIX.

Congratulativa & exhortativa moralis.

P. M. A. M. Gometio à Toleto Ducis Albenſis Conſobrino.

EN habes quod te hactenus macerabat, torquebat, cruciabat. Epiſcopus es Placentinus deſignatus. tecum habita, quandoquidem literas calles, Theologiciſque es imbutus doctrinis, quibus homines iter ad aſtra quæritant. curato, ne te Fortunæ iſta frons læta ab inſtituto primo divertat. Utere iſta potentia, quæ annuas duodecies auri dragmas ſuperat millies, tanquam inſtrumento ad temperantius vivendum, & beatam vives vitam. Trium tibi jam ferorum animalium imminent diſcrimina, à quibus hactenus liber eras, Ambitionis utputa, Avaritiæ atque Ocii illiberalis. ab his ſi tu caveris, bene tibi conſultum fatebor. In illa ſi decideris, è fortunato fies infortunatiſſimus, & è Granatenſi Canonico, in pinguem Antiſtitem emerſiſſe aliquando pœnitebit. Vale. ex villa Arcos. pridie nonas Februarii, MDIX.

Epist. CCCCX.

Mutatur Regina; aperta in Venetos adjuratio. quare Mediolanenſes oderint Venetos. de Cancellario Mercuriano.

P. M. A. M. Eneco Lopez Tendillæ Comiti, Regni Granatenſis Proregi.

MEæ à te literæ (quia corporibus præſentes eramus in Curia) diſceſſerant. Jubes ut revertantur. hoc eſt injuriam Fagiardo meo inferre, ad quem iſta cœperam abſentem dirigere, tibi proſit eſſe illo ſeniorem

exempla-

exemplaribus ille contentus erit. modeſtus eſt, non ſuccenſebit nobis,quanta ſenibus reverentia debeatur, non ignorat. ergo ad te revocati redeamus. Reginam Joannam jam tandem, tum artifice patientia, tum blanditiis, minis etiam commixtis, ac ſi proceram ulmum, ad centrum uſque radicatam, convulſiſſet, ex villa eruit Arcos, infortunata cæli temperie Rex. Regina in itinere in villula Renedo à Valleoleto ab Oriente tres diſtanti lapides morante, cum quadrijugi maritali buſto ſolito, Rex ad Vallemoletum conceſſit. en aperi aures. ibi IV. nonas Martii Antiſtite Palentino celebrante, inter divina ſacra, admoti altaribus in populi conſpectu, affuerunt oratores pro Julio II. Pontifice Maximo Joannes Ruffus Britonorus Epiſcopus Apoſtolicus legatus, pro Cæſare duo illi Oratores, quos Monzonum conſtat veniſſe pro Imperatore, Germanus alter, alter Italus: Mercurius de Gatineria pro Principe Carolo, cumque illis aderat Claudius de Cyli, vir Burgundus, tibi notus, quia diu verſatus eſt in hac curia regia Orator; Regis autem Galli nomine Monſieur de la Guixa, una cum Rege ipſo, qui aderat pro ſe Rex, ſuiſque Regnis, & filiæ, pro Dominis cæteri, altaribus & ſacroſanctæ Euchariſtiæ dextris impoſitis addito jurejurando polliciti ſunt, neminem è fœderatis deſerturos, donec quiſque antiqui ſui Juris facultates, ex alati Leonis marini faucibus ad unguem aſſequantur. Mediolanenſes hac deliberata ſanctione gaudebunt. nil namque magis verentur quam Venetorum jugum, nobilibus intolerandum, quos omnes paulatim abolere, aut de medio tollere, de quacunque civitate nituntur; propterea nobilibus exoſi. Rabidi vivunt in illos Mediolanenſes, qui præter Brixiam, Bergamum, Cremam & Vicentiam Ducatus crura & lacertos ablatos quondam: per nuper in precium ſui Ducis venditi, Cremonam cum Abduaglarea, viſcera & jecur ipſius urbis Mediolani, abreptam terrarum fortunatiſſimam glebam, dextrum Ducatus oculum, ad mœnia fere vaſtæ illius civitatis applicati Veneti, jam labra lambere & deglutire ſalivam ſuper ea videntur. Vidit, vidit miſerando intuitu Venetorum Orator quæ agerentur. aderat & ipſe. Qualem ei ſtomachum hæc fercula præbuerint, tu colligito; & vale. ex Valleoleto in nonis Martii, MDIX.

EPIST. CCCCXI.

Pars Venetiarum comburitur. Romæ fulgur. Alexandrinus Cardinal. juſtus moritur. Regina ducitur Tordeſillas.

P. M. A. M. Suo Comiti.

SI licet prodigiis aures adhibere, Venetis prodigia minari videntur ruinam. nono Calendas Aprilis ab Urbe relatum eſt, inaudito caſu, Venetorum navalia, tormentario pulvere ſuccenſo, fuiſſe combuſta. Sed audi novum inopinumque eventum. Scripſi ad te alias eſſe Venetorum navalia munitam urbem, per ſeipſam, ab urbis eorum corpore ſemotam, in quibus navigia fabricantur omnia, & fabrilia cuduntur, ad rem maritimam cuncta, univerſus ibi tormentarius pulvis conficitur, tam ad terreſtrem, quam ad maritimam rem bellicam, ex pulverariis artificibus, capſam reſarciens unus, malleo clavum in ea ſuffigens, ignem è clavo excuſſit. In pulveris acervum tranſiliens favilla, illico ſuccendit cameram, atque ex ea in aliam, in qua erat pulveris coacervata magna moles. Fit ſtrages horrenda. tantus fuit ejus incendii furor, tanta vis accenſi pulveris, ut Arſenale univerſum labefactarit. columnas plures marmoreas, quæ tabulatum ſuſtinebant, eruit, & per aëra volitando deportavit in diverſa. multi cremantur, univerſa urbs concuſſa eſt. è vicinis domibus extra navale ruerunt nonnullæ feneſtrarum vitrearum valvæ, quibus ad decorem & arcendos algores caloreſque urbs Veneta pollet, ad rupturam uſque quatiebantur. terræ motum, qui rem ignorabant, urbem ſubmerſurum arbitrati ſunt. In urbe Roma iiſdem fere diebus, cujuſdam Cardinalis atrium fulgure ictum exarſit. paulo inde poſt obiit Cardinalis ille Alexandrinus, Chriſtianorum Principum pro Eccleſiaſtica libertate acerrimus propugnator. Is in Rotæ Senatu ſeverus ſemper habitus, à recto Pontificem quemquam ullius Principis cauſa frena ſolvere nunquam quoad potuit, paſſus eſt. A nobis hæc habeto; Reginam Joannam filiam in oppidum Tordeſillas in Doriæ fluminis ripa ſitam eminenti, jam tandem Rex genitor perduxit. ibi acturam putamus, quicquid ei ſupereſt vitæ Saturnia ſolitudine contentam. Vale. ex Tordeſillas. III. Calendas Aprilis, MDIX.

EPIST. CCCCXII.

Cabanillas Valentinus & Orator pro Albiono.

P. M. A. M. Joanni Baptiſtæ Anglerio fratri.

JOannem Albionum Catholicus Rex herus meus è Gallia revocat, quem in rebus noſtris minime operoſum reperiſtis. Novum mittit Oratorem. Is *Hieronymus Cabanillas* nomine, eques Valentinus & generoſus, mihi eſt amicus. Speramus alio ſtudio in rebus noſtris mandata ſui Regis exſecuturum. Viva namque illi Rex Catholicus voce imperavit, ut à Chriſtianiſſimo Francorum Rege ſuo nomine regio, Abbatiam quam (quia natale nobis ſolum) tantopere cupimus, poſtulet enixe ſibi dari, non alteri, Rex efflagitat. penſatum iri alibi Rex pollicetur. Fernandum familiarem à teneris meum, ad id cum Oratore ipſo remitto. Illi ſamulabitur & obſequetur, ut avidius Orator noſtris rebus intendat. nil prætermittimus quod ad hominem attineat. Superi ſtatuant in melius. vos autem invigilate, ut à vobis, ſi quid emerſerit, fiat Orator illico certior. puto non defuturum, tum quia nobilis, tum quia in Curia ſim ego ipſius abſentis rationem in ejus negociis habiturus. Vale. ex Hiſpana Curia. VII. Idus Aprilis, M D IX.

EPIST. CCCCXIII.

Apparatus Cardinalis Toletani ad rem Oranenſem.

P. M. A. M. Suo Comiti.

CRepidatus hic noſter Cardinalis Hiſpanus, cujus animus in noſtræ Legis averſos pronus ſemper fuit, ſtimulis Regem agitavit, licet ejus rei cupidum, ut in Oranum urbem, quandoquidem arcem ejus Mazalchibir, & magnum portum poſſidemus, provincia caperetur. ad id ſe pecunias mutuaturum obtulit. eſt namque uti noſti, Craſſo Romano pecunioſior, quia theſauris cogendis inhiaverit. res ſtatuta eſt, cum ſit Rex gravioribus nunc implicitus negotiis, ipſemet exercitum ſequetur. aſſignavit illi Rex è fiſco regio, unde ſit, quoſcunque numos ad bellum præbendos, exacturus. Jam comparata eſt militum manus. Carthaginem novam ſunt conventuri, ut inde trajiciant. Duces habent egregios magiſtros à longa rerum experientia. Primarius eſt ei ductor Petrus ille Navarrus Comes, mari & terris bellicæ gloriæ fama illuſtris. Acceſſos ut proprætores Rodoricum Moſcoſum virum Gallecum, Comitem Altomiræ, mirum & animi dotibus & corporis agilitate juvenem, in hoſtes noſtræ fidei ferventem, turmarum ductores pro Centurionibus, ſtrenui & bello exercitati ſequuntur Joannes Spinoſa multis vulneribus pugnando acceptis inſignis, animo integerrimus, in Mahometanos præcipue. Duo præterea inter amicorum paria numerandi, Petrus Aries Segovienſis cognomine *Juſtator*, & Gonſalus Aiora, non minus armis quam literis clarus, egregii ambo, & morum præſtantia & corporis habitudine. multi deinde, quibus integri exercitus cura credi libere poſſet. Quorum mihi nomina; nec forte tibi nota. His circumſeptus crepidalis frater Franciſcus decore Cardineo inſignitus, Carthaginem petiturus eſt. Quæ ſequentur, habebis. Vale. ex Valleoleti. III. Calendas Maii, M D IX.

EPIST. CCCCXIV.

Ruptura cum Gallis. de Turcis. de Sophio. it Gallus in Italiam. quid Anglus. Regina Germana filium peperit. de Cæſare.

P. M. A. M. Suo Comiti.

JActam eſſe aleam intra fines Venetorum intelligimus. Intra terminos eorum, hoſtili acie Galli *Franciam*, *Franciam* inclamitantes, Abduam fluvium trajecerunt; ſugaci curſu, inde regreſſi ſunt, quia furtim parva manu, ut belli tantum indictores, fuerant ingreſſi. propinqua Venetorum præſidia Gallos inſecuta, terminos & ipſa Gallos ingreſſa, ut Mediolanenſes audito nomine Libertatis incitarent, *Libertatem*, *libertatem* ingeminabant. Ita jam ignis excitatur novus, cum miſerrima Italiæ calamitate. Sero extinguetur. Jam *la Guixa* Gallus orator diſceſſit ad herum. Venetus dimittetur propediem, ne illius mora fœderatos in ſuſpicionem inducat. Is miſer: qua profecturus ſit, quia mari terriſque concluſus eſt, ignorat. Quotquot petit à Rege tutelares literas, impetrat, ſe tamen minime tuto evaſurum credit. Claudius de Sili, qui pro electo Imperatore ac noſtro Principe hic aſſidet, Cæſarem magna parare in Venetos mihi retulit. *Ex Flandria*, inquit, *ad eum miſſa in auxilium armatorum decem millia.* Turcarum Princeps in Sophium Perſam, grandes mittit copias. Formidoloſus ei eſt, populos Turcæ ditionarios cum exercitu infeſtat ingenti. Rex Gallus, ipſe ipſe, ut militibus animum augeat, copias in Venetos ductitabit. Jam iter cepit in Italiam. Rex Anglus

conjugium differt promiſſum ejus filii, & Catharinæ noſtri Regis filiæ, jam dudum illi poſt alterius viri mortem deſponſatæ. renuit pecunias dotales. eſt opinio, ſponſum primum, qui novi frater erat, intactam, (quia eſſet invalidus, ætate non matura) reliquiſſe. Regina vero *Germana*, ex Rege noſtro viro, v. nonas Maii acto meridie, circiter horæ dimidium, quo puncto Saturnus filiorum devorator cum ſigno Virginis Orientalem ſpectabat horizontem, marem filium peperit. Is non integram vixit horam. Spem tantum novæ ſobolis Regi præſtitit. Miraberis tam diverſas, tamque multiplices una me tibi arca ſegetes contriviſſe. habebis aut nulla vel pauca alias, ut noſtra munera penſitentur. Vale. ex oppido Tordeſillas pridie Idus Maii, M D IX.

EPIST. CCCCXV.

Mors Regis Angliæ. Gallus in Venetos exercitu tripartito. Quid Mediolanenſes. Quid Cæſar. Quid Turca.

P. M. A. M. Suo Comiti.

VArias tibi meſſes, paucis ante diebus, uno acervo præbui. non minores tibi nunc in horreum intendo conjicere. Rex Anglus Regum omnium auro ditiſſimus conceſſit ad ſuperos (ſi ad ſuperos concedere divitibus datum eſt) periit, inquio. Rex Gallus in Maii Calendas Mediolanum ingreſſus eſt triumphans. feſtivis ſuſceptus eſt canticis à meis civibus. Quia in Venetos exercitum ducturus, Ducatus Mediolani paulatim voratores. meis civibus formidabiles jam intra viſcera recepti, ob Cremonam atque Abduеglaream, tripartito juſſit Venetorum fines infeſtari. A lacu de *Garda* vulgo per Marchionem Mantuanum ſtipendiarium ſibi, per Chiamonum Ducatus gubernatorem à Caſſano oppido in Abduæ ripa eminenti ſito. per Palizam veteranum ducem alibi incurſitatum eſt. quo die certabitur ſignis collatis, Mediolanenſes in primam ſeſe offerunt aciem prodituros. Tantum eſt de Venetis conceptum odium, magnaque formidine premuntur, ne ſub eorum jugo aliquando corruant, qui alienæ ſunt nobilitatis hoſtes acerrimi, ſibi ſuiſque mercatoriis nobilibus nati. Veneti magnificis apparatibus exercitum habent in Gallum inſtructum, miro tormentorum numero munitum, Comite Petiliano Duce *Nicolao Urſino*, à teneris in armis educato. partem ductat copiarum Bartholomæus Livianus animo & viribus pollens, atque multis præliis inſignis. tenues habent in Pontificem Veneti copias. propterea Pontificii milites vallem, quæ dicitur *de Lamon*, profligatis Venetorum copiis, & eorum duce capto in ditione Faventiæ, receperunt. Summus vero Pontifex aqua & igni, & omni hominum commercio Venetis interdixit, deditque præconio publico in prædam ipſos eorumque facultates, & anathemate, ab Eccleſia ſummovit, tanquam putridum & vicinis omnibus injurioſum membrum. Imperatorem electum fertur venturum, at ſero, amota ſcilicet menſa, cæteriſve convivis jam cæna repletis, thoros quæritantibus. Turcarum Princeps ne iſta Chriſtianorum inundatio in ipſum convertatur, timet, licet ſenio confectus & invalidus, lecto ſemper moribundo ſimilis jaceat: dat tamen operam, ut præſto ſint ejus milites in armis, ſi qua opus ſit facto. Heri curiam à Gallo Rege novus orator ingreſſus eſt, dictus *Monſieur de Mirapoix* Galliæ Narbonenſis, ſub Carcaſſonæ Mareſchalli nomine, gubernator. Sit ſatis uno pugno comprehenſum. Vale. ex Valleoleti. M D IX.

EPIST. CCCCXVI.

Venetorum horrenda ſtrages.

P. M. A. M. Suo Comiti.

MAjus ex benigno & placido à natura in tetricum, furibundum & præcipitem, hoc anno converſus eſt, ex ſolita ſerenitate Gradivi, ſoliſque commercio (qui vigeſimo Tauri gradu in ipſius Calendas coiere) turbulentiam parturivit obſcuram. Caſſanum in Abduæ ripa ſitum eſt eminens municipium. ibi exercitus uterque Gallus ſcilicet ac Venetus, fluvio interſecante (ad baliſtæ ictum tormentariæ) caſtrametabantur. Imperatori Petiliano & Duce Bartholomæo Liviano, & Proveditoribus (ut ipſorum utar vocabulo) ab inclyto Senatu Veneto, ex ſuffragiis univerſa nobilitatis imperatum eſt, ne ullo pacto manum conſererent. victoriam ſe in cunctatione in manu habituros Veneti arbitrabantur, atque ita omnium judicio ceſſiſſet. ſtare namque diu Galli illic nequiviſſent. at ſuperni Regis ſententia, quæ mutari raro ſolet, occaſionem ruinæ quæſivit. Pontem inſtruit Gallus. inſpectantibus hoſtibus, partem exercitus infirmiorem præmittit. ſtructa cataphractorum acies, nemine turbante tranſitum, ſubſequitur. A tergo agmen agens Rex ipſe, trajecit. en habes in agro fortunatiſſimo Cremonenſi, gemina caſtris oppoſita caſtra, perniciem ſibi alterne minitantia. Spectaculum horrendum, atrox & tormentorum

torum ferali mugitu, & criſtatorum militum armatorum numero, & magnitudine fere paria. Ductitabat Gallus cataphractorum (*groſſas* dicunt Galli *lanceas*) duo millia, levis armaturæ equitum duo millia quingenta; peditum tria & viginti millia. Venetis vero cataphractorum duo millia merebant, levium armorum equites tria millia, peditum tria & triginta millia. Veneti mutandi locum, ut Rivoltam proficiſcantur, qua venturi Gallis jam tranſmiſſis erant commeatus, conſilium capiunt. ſive per exploratores id Rex Gallus intellexerit, ſive perniciem ſuam ſentiens, ni Rivoltam prius ipſe occuparet, idem conſtituit. qua hora exercitum Veneti movent, eadem fere & Galli, greſſum eadem dirigunt via. Anteſignana Gallorum acies, quæ Mediolanenſium majori ex parte fuerat, in Bartholomæum Livianum, qui à tergo, cum equitibus ſeptingentorum, & peditibus duo millia agebat agmen, ex inſperato incidit, ſive bellandi cupidus, ſive quod ita cogeret occaſio oblata. Bartholomæus Petilianum imperatorem, conſultoreſque, qui præibant agmen incedens, de rei ſtatu per celeres nuncios certiores facit. eunt redeuntque ter nuncii. Imperatorem & hortatur & monet Livianus præſto ſit, illi ſuccurrat; neceſſario eſſe pugnandum; neque vitari, neque differri ultra certamen poſſe nunciat. Diſtabant in immenſum. quia progrediebantur medii, cum machinamentis multiplicibus, commeatibuſque plauſtrorum & rhedarum ordines, tractum immenſum occupantes. Impetit ſtringitque prima Gallica manus, deſertum à ſuis ultimum Venetæ globum. Livianus certare cogitur. it præceps in primam hoſtium aciem. ruunt & ipſius milites animo forti. tanto in hoſtes furore prorumpit, ut cedere illos coëgerit, multoſque trucidaverit. Sed cum parva copia nequivit miſer immenſæ multitudinis impetum ſuſtinere. Rex namque ipſe, qui non longe aberat, primam videns aciem ſuorum deturbari ac flecti, ſeſe ipſum cum vaſto cataphractorum cuneo in paucos conjecit, detruſit, confregit disjecitque Liviani ſtrenuorum aciem. Horum nemo evaſit, quin aut equorum incurſu calcatus fuerit & contritus aut trucidatus. Bartholomæus ipſe multis vulneribus confoſſus, ſed uno præcipue haſtæ ictu in faciem, vivus capitur, incertum an victurus ſit. Petilianus autem Comes audita Bartholomæi Ducis anteſignani exercitus ſtrage, una cum Venetis conſultoribus in fugam (relictis impedimentis omnibus) ſe convertit. terga dantes Galli inſequuntur. *Sexdecim*, inquiunt, *millia hominum illo certamine periiſſe; in agro Venetis fatali, de Caraviagio, ubi quondam Franciſcus Sfortia, Ludovici nuper capti, & Aſcanii Cardinalis genitor, illos ad interniciem profligavit.* infauſta vero decima ſexta dies, pridie fuit Maii Iduum, quo à Venetis deſecturas vicinas conflictui, civitates audita exercitus Veneti ſtrage, ſuſpicamur. Interea dum quid tanta formido pariat, intelligamus, vale. ex Valleoleti v. Calendas Junii, MDIX.

EPIST. CCCCXVII.

Conſultiva & ſignificativa moralis.

P. M. A. M. Hieronymo Matritenſi; Granatenſi Canonico.

TRanquillo vive animo, cupiditatibus jam finem impone. Quod tota mente deſiderabas, aſſecutus Pontificia plumbata Chirographa, vaſto à te hiatu exſpectata, tandem adventarunt. ex Canonico Abbas Sanctæ Fidei, urbeculæ Granatenſis diœceſis, effectus & honorem & locum mutabis. cave ne teipſum mutes. Vixiſti hactenus, qualiter virum decuit laude dignum. Solent homines pinguiori paſtu torpeſcere, honoratiorique ſede inſoleſcere. Quod te facturum minime credendum eſt. Conſummati namque viri jam mores imbibiſti. Volui ego iſta, non ut diffidam, ſed ut amice me ſemper tecum egiſſe cognoſcas. Vale. ex Valleoleti. v. Calendas Junii, MDIX.

EPIST. CCCCXVIII.

Orana expugnatio.

P. M. A. M. Suo Comiti.

TAbellarium habuimus ab exercitu cui præeſt in Africa, crepidatus hic noſter Cardinalis è Carthaginenſi portu. XVII. Calendas Junii Chriſtiana claſſis vela dedit. Anguſtum tractum illum biduo peregere. Magnum portum, ſine objice incolumis eſt ingreſſa. Arx Mazalchebir Chriſtianis munita præſidiis, deſcenſum è navibus tutum noſtris præbuit. Cardinalis poſt compoſitos ordines, Moyſen orando imitaturus arcem ingreditur. Duces exercitus in litore, nil cunctati acies inſtruunt. Diverſa: montem qui portum ſepit, adſcendere incipiunt. obviam tutaturi montem Mauri, equo pedibuſque numero ingenti occurrunt. tormenta noſtri, baliſtaſque progredientes paulatim in hoſtes ſolvunt atque una irrumpunt. Vertitur Maura manus in fugam. noſtri profligatos properato curſu (ne vires reſumant, ne ſe iterum con-

 globent,

globent) inſequuntur. deturbant, mactant, permixti hoſtibus ad urbis mœnia trucidando adveniunt. nulli hoſtium data eſt copia recipiendi ſe in urbem. portas oppidani claudunt. Qui hoſtium cædi ſuperfuere, per colles diſperſi palantes fugiunt. Martis afflatum felicem noſtri ſecuti, & prædæ cupiditate accenſi, per ſcalas admotas, perque lanceas oblongas, quas *Picas* vocat militaris ordo, oppugnare incipiunt. deficientibus bello aptis propugnatoribus, aut paucis adſtantibus, muros occupant noſtri. è muris in tecta proſiliunt. Interea dum pauci rem peragunt, cæteri ingrediuntur. Duarum horarum ſpacio univerſa urbs capitur. captivorum fuit & ſupellectilium præda opima. Mercatorium namque nundinale emporium Aphricæ fuiſſe Oranum per longa annorum curricula, ob portum *Antonomaſice* magnum fuiſſe audivimus. Hæc impræſentiarum. Vale. ex Valleoleti. in nonis Junii, MDIX.

EPIST. CCCCXIX.

Quæ Venetorum internicies. Papa & Cæſar ſua recuperant. quod Galli Regis periculum in pugna.

P. M. A. M. Suo Comiti.

DIes pridie Iduum Maii, Venetis infortunatus, qualis fatorum ſit ordo, quid provideat Altitonans, oſtendit. Remp. mari terraque cunctis gentibus formidoloſam annis mille amplius coaleſcentem, quamvis à Turcarum exercitibus plæraque damna ſuſtulerint, brevis hora, fere radicitus contrivit. Audita ſtrage Petiliano Comiti cæterisque terga vertentibus hoſti, clauſæ fuerunt urbium portæ. Sequitur victoriam Gallus Rex, Cremona, Brixia, Bergamum, Crema, univerſaque Mediolani quondam Juris oppida & appendices Gallo ſeſe dedunt. Miſit & portarum claves, Venetis dimiſſis, Padua. miſerunt & Verona ac Vincentia. procedit Gallus exercitus. Peſquera oppidum eſt in Gardæ lacus faucibus, qua Mintius fluvius, qui Mantuam interluit, lacus ipſius aquas ſuſcipit. Veneta Peſchariæ præſidia furori Gallico reſtiterunt. Ex arce atque ipſius aggeribus tormentorum ictibus paucos è Gallis peremerunt. Sed præcipue nobiles, & rei bellicæ conſiliarios, qui convenerant in oppidi templo, de rebus deliberaturi, duarum machinarum in templi muros conjectarum ictibus ipſius templi muros tectaque in conſultantium caput diruerunt, atque ita vivi, contra morem noſtræ tempeſtatis, ſepulti in ſacro jacuerunt. ea jactura iratus Rex admotis machinamentis omnibus, tum ſuis, tum in caſtris repertis, hoſtium arcem quatit, atque una ſcalas & omne genus machinamentorum juſſit apparari. muri diruuntur. Conſcendit Helvetia phalanx, qua muri patebant. Subſequitur univerſi exercitus peditatus. capitur arx. quingenti milites, qui præſidio aderant, ad unum trucidantur. Nec præfecto arcis qui vitam multo auro redemiſſet, quia è nobilibus Venetis opulentus eſſet, nomine vir clarus, ignoverunt. Nobiles cæteros tum in pugna, tum in deditis urbibus captos, Mediolanum Rex miſit captivos. Ipſe adhuc eſt in caſtris Paduam, Veronam, Vicentiam Imperatori electo (quia Juris ejus eſſent) aſſignat. Oratores Cæſareos, qui erant in caſtris, ad ea miſit loca, ut imperatorio nomine Leges caperent, & præſidia. Summus Pontifex & ipſe Ravennam, Cerviam, Faventiam, Ariminum, arce excepta recuperavit. Cæſar ipſe, medius Tridento & Inſpruch cum parva manu ſicco pede ſua ſumpſit. Petilianus Comes, cum reliquiis exercitus, Trivifium ſe recepit. Id ſolum exſtat in Italia in Veneta fide municipium. ſcribitur à rerum bellicarum peritis, Gallum Regem una cum exercitu univerſo in diſcrimine bis verſatum ultimo. ſtat ſententia, in pontis jacti à Gallis tranſitu, Gallos implicitos & turmatim, non agmine denſo, trajicientes, colla in Venetorum poteſtatem, ſi concurriſſent, ſubjeciſſe. tranſmiſſam namque exercitus partem facile diſturbaſſent. Nec altera tranſportatis auxilio eſſe potuiſſet. Si præterea Comes Petilianus illorum imperator, Liviano ſuccurriſſet eo impetu quo ſuis laborantibus Rex Gallus ſubvenit, de Gallis & eorum Rege, omnium judicio qui rem intelligunt, Abdua reditum prohibente, actum fuiſſet. Hæc eſt rerum humanarum ſors. Petilianus Comes in Proveditores ſibi datos, ut pupillo tutores, culpam conjicit. neque aliter credendum eſt. Egregius namque bellorum ductor eſt, & Venetis ab eorum veteri inſtituto, inſitum eſt detrectare pugnam. Artibus quam viribus Fortunam malunt gubernare. Tu vale. ex Valleoleti. III. Calendas Junii, MDIX.

EPIST. CCCCXX.

Tumultus exortus Venetiis. quæ ſpes Venetorum. quid cum Gallo. Rex Hiſpaniæ nondum ſua recepit in Regno. Toletanus ex Orano rediit. quare.

P. M. A. M. Suo Comiti.

VIx è manu priorem ſolveram epiſtolam, cum ex Italia nuncius alter, & tabel-

tabellarius ad te iturus occurrit: quoniam frontem vertere aut oſtendere rugoſam filiis, inimica quietis Fortuna, donec ad oſſa illos trahat, nunquam deſiſtit. Fama eſt ad augendam calamitatem, Venetiis tumultuatum inter cives. auditas ajunt fuiſſe voces, Galli hoſtis nomen proferentes geminato. Alii populum in Patres & nobiles jurgiis agere, de ſeceſſuque à nobilibus, locutos populares nonnullos. Fertur præterea Senatum ipſum, Oratores ad Regem Gallum miſiſſe, qui de Concordia tractarent. Regem ad hæc, *non licere ſibi, nec velle ipſos audire, ſine confœderatorum omnium conſenſu*, atque ita mœſtos dimiſiſſe. Proh! Comes illuſtris, quid ſentis jam tandem? Quid de volatili rerum humanarum ſtatu? Quis putaſſet unquam, tam proceram arborem iſtam uno ſpiritu potuiſſe interire? Non interiit tamen. Radices adhuc habet validas, urbem ipſam natalem, & Triviſium in Italia. forte aliquando reviviſcet, quia præcipue Creta illi, Corcyra, Cypruſque reſtent incolumes, felicia quondam Regna. vires reſumere inde quibunt. Sed ingens fuit hæc ruina. Res Neapolitanas Rex noſter nondum recepit. Paratur exercitus qui manu poſtulabit, niſi ſat erit petere. Ex Africa vero crepidatus noſter Cardinalis, capta urbe Orano, Carthaginem dicitur illico rediiſſe in Hiſpaniam. Sunt qui ferant tumultu perterritum militari, quia non præberet ſtipendia, quæ promiſerat, licet ex regio fiſco habenda. Alii ferunt, ut relictis in Africa novis ſuccurratur auxiliis cum Rege acturum rediiſſe. Varia ſunt hominum dicta. Tu vale & cape quæ ſentias. Ex Valleoleti in Calendas Julii, M D IX.

Epist. CCCCXXI.

Nuptiæ Angli Regis. quid Cæſar & Gallus. In Orano familiariter ſe tractant Chriſtiani & Afri. recuperantur à Venetis oppida Regni.

P. M. A. M. Suo Comiti.

Aperi crumenam, & collige; nec raras ire meas conquereris. Rex Anglus pâtre mortuo Catharinam Regis noſtri filiam, illico ſibi jugali vinculo copulavit. quo die Joh. Baptiſtæ natalem colimus, è Gallia Regi noſtro ſcribitur. Imperatorem electum & Gallum Regem Chriſtianiſſimum, Veronæ conventuros. ex Africa fertur Arabes (quos Hiſpanum idioma vocat *Alaraves* vocabulo corrupto) quæ gens eſt vaga exlex, ſub divo agens, aut caſtrenſibus tentoriis, quæ ſua ſuoſque camelis geſtant, quacunque proficiſcuntur; ita frequentia cum noſtris qui Oranum præſidio tenent, commercia exercere, ut à centeno videantur anno fuiſſe familiares invicem. Armenta gregeſque venum ad noſtros important, altiliaque ac cæteras res venum, haud ſecus ac rurales ad fora ſolent urbana. Allatum una eſt ex Italia, Venetos tum ſtrage hebetatos Gallica, tum noſtri exercitus jam gradientis formidine, Brunduſium, Tranem, Otrontem & reliquas pendices, quas in Regno poſſidebant, ſolviſſe, noſtriſque regiis Ducibus dediſſe. ſero repullulabunt in Regno. Crepidatus noſter Cardinalis inſuetos ſibi labores bellicos temperaturus & reſumpturus vires in Alcala, oppido juris Toletanæ Antiſteæ, quod putatis *Complutum* eſſe, regreſſus eſt. Ibi moratur Academiæ quam conſtruit, intentus. fore rem inſignem arbitramur, ſi uti cœpit, in ejus fabrica redditusque illi adnectendos proſequetur. Vale. ex Valleoleti. IV. nonas Julii, M D IX.

Epist. CCCCXXII.

Congratulativa & negociativa.

P. M. A. M. Suo fratri Jo. Baptiſtæ de Angleria.

Ex quo profligatum fuiſſe Venetum exercitum (in quo tu aderas neceſſario, quia ſub Petiliano Comite Nicolao Urſino Veneto ſtipendio militabas decurio) animo vixi ſemper anxio, veritus, ne in gladium incidiſſes. Ab hac me ſollicitudine Jo. An. noſter Angler. exemit. Scripſit namque te incolumem evaſiſſe, meaque gratia Jo. Jacobum Trivultium magnum Franciæ Mareſchallum dediſſe operam, ut tibi, uxori natiſque tuis, quos Brixiæ habebas, ſalvis etiam facultatibus, ignoſceretur. gratiæ iſti Patrono debentur. nitar & ego totis viribus, ne illum beneficii pœniteat. Rex Catholicus herus meus denuo ad Oratores ſuos, qui Romæ agunt, & in Curia Gallica, ut à Pontifice & à Rege Chriſtianiſſimo exigam literas, quibus ne ultra differatur poſſeſſori Abbatiæ tantopere à nobis deſideratæ, quia noſtri natalis locus eſt, qua recompenſatio præbeatur, literas mittit. Deus faxit, ut jam tandem navis iſta portum optatum aſſequatur. vos me cogitis (imo verius patria) ut inſaniam in hujus rei petitione. viverem æquo tranquilloque animo, quia nil deeſt, meque Rex tantus amore non mediocri proſequatur, ni vos in patria angeretis. Vale. & meo nomine, illuſtri magno Trivultio, af-

ſinibuſque omnibus & propinquis ſalutes impartitor, ex Hiſpana Curia. IV. nonas Julii, M D IX.

Epist. CCCCXXIII.

Piſas recuperat Florentia. Quid Gallus & Hiſpanus Reges cum Florentinis.

P. M. A. M. Suo Comiti.

NUper allatum eſt Florentinos fuiſſe aſſecutos à Regibus Gallo & noſtro, ut Piſanos deſtituant moneantque, ne Florentinorum detrectent jugum. uterque Rex à Florentinis (dividenda in partes æquas) ducatorum millia centum recepēre. Ita miſeri Piſani cives deſerti, qui annuas agrorum populationes, qui obſidiones horrendas, qui & oppugnationes hoſtiles fuerant animo invicto ob libertatem perpeſſi, fœminis etiam viriliter propugnantibus cervicem imperio Florentinorum ſubjicere coguntur. Hoc Florentinis laudi adſcribitur: afflictorum miſerati calamitates, quas Piſanimet Pacis conditiones voluerunt, eas Florentini ſanxere, ne viris fortibus civitas deſereretur. Tum etiam ut tanto bello jam tandem finem imponerent, quo & ipſi exhauſti jam ex diuturnitate, imprimis lege ſtatutum eſt, ne Florentino cuiquam liceat ullo tempore injurias, aut illata damna, quæ favente Carolo Rege Chriſtianiſſimo tranſeunte Neapolim, cum Piſani rebellaſſent à Florentinis, repetere. utroſque ſapientes judico, ut Piſanus civis tam fractis rebus Fortunæ jam tandem cedat: Florentinus vero, ne ultra fortunam experiatur. Tu vale. ex Valleoleti. Idibus Julii, M D IX.

Epist. CCCCXXIV.

Cur non conveniant Cæſar & Gallus in pactis.

P. M. A. M. Suo Comiti.

SUperioribus ad te ſcripſi diebus conventuras Veronæ Maximilianum Cæſarem & Regem Gallorum. Liquefacta eſt iſta pactio. cauſas innectunt varias. Defuiſſe Cæſari commeatum Imperatoriæ Majeſtati conſonum, inquiunt aliqui. plærique non confiſum putant. Sit utcunque. neuter alterum adibit ultra. Vale. ex Valeoleti. XV. Calendas Auguſti, M D IX.

Epist. CCCCXXV.

Recuperant Veneti Paduam. de Germanis quædam.

P. M. A. M. Suo Comiti.

LIteras habuimus circiter Calendas Auguſti ex Italia, quibus allatum eſt, Petilianum Comitem, Triviſii cum reliquiis exercitus Veneti receptum Paduam recuperaſſe, trucidatis Imperatoriis Germanorum præſidiis (octingentorum amplius hominum) ſeſe in urbe ipſas obſidionem omnem, quæcunque emerſerit, cum duodecim militum delectorum millibus exſpectaturum incluſiſſe. Ajunt barbaros Germanorum mores ab Italis longe diſſonos, Paduanos cives nequiviſſe pati; propterea defeciſſe, dediſſeque ſecreto hanc operam. Sed miſelli à Charybdi vorabuntur, qui Scyllæ ſcopulos putaverunt evadere. non paſſuros namque confœderatos, Paduam à Cæſare tolli arbitramur. Quæ hinc evenient, habebis. Vale. ex Valleoleti. in nonis Auguſti, M D IX.

Epist. CCCCXXVI.

Iterum in Venetos itur. capitur à Venetis Lignagum oppidum. capitur & Mantua Marchio. Gallus liberat Mediolanenſes à vectigalibus. Quid cives. revertitur in Galliam Rex.

P. M. A. M. Suo Comiti.

QUod Veneti Paduam receperint, ſummus Pontifex labra mordet. Cæſar & Gallus rabidi rem ſentiunt. grandes parant exercitus ad ejus obſidionem. Additur & aliud fortunatum Venetis. Marchio Mantuanus Venetis inſenſiſſimus, ob lacus Benaci, *Gardia* dictus, oppida municipiaque à Venetis majoribus abrepta ipſius, Lignagum oppidum præſidio tenebat, quia ſtipendio Gallico merebat. Veneti levis armaturæ, quos vocant *Stradiotes* equites, tertia vigilia ex inſperato adoriuntur oppidum. Marchio Gallos eſſe, quos exſpectabat, ut una in Venetas copias graſſarentur, eſt arbitratus, quoniam copias adventare ſignificatum eſt novas. Sit necne videant alii; in re, oppidum ſtradiotæ, ingrediuntur, palantes Marchionem & milites ipſius repererunt. ex ea incuria, ſive ex oppidanorum proditione capitur Marchio; ex ipſius militibus qui reſtitere, trucidati ſunt, cæteri cum eo vinciuntur. Venetias ipſe ductus eſt. eſt & aliud referendum. Rex Gallus VII. nonas Auguſti ex Abiagraſſo Ducali oppido, ægrotus in Galliam

Galliam profecturus, diſceſſiſſe dicitur. profuturum ei patrium aërem medici pollicentur. Mediolanenſes ex Brixia, Bergamo, Cremona & Crema, cum ſuis pendicibus, primariis Ducatus membris reſtitutis, reliquit lætabundos, quia ſe vident à Venetorum ingluvie tutos, qui paulatim ex Principum diſcordia, illos exedebant, ut populi etiam animos diſcedens captaret; è portuariis & vectigalibus à Sfortiadis impoſitis, partem non exiguam deduxit, liberiores reliquit. Primariis vero penſiones annuas opimas aſſignavit. Chriſtianiſſimi Regis in cives ſuos & ſubjectos (quia maternus eorum ſanguis) animus integer eſt & mitis, cupitque ut cum eis benigne agatur, modo cæteri, quibus de gubernando Ducatu Provincia relinquetur, à jurgiis, contumeliis, & injuriis abſtineant. Ambitio illa borealis, & in quodcunque genus hominum ſuperbia innata Gallis ſuſpicari me cogunt, non laturos diu Mediolanenſes Gallorum jugum, ni forte nativos mutaverint ſe temperando mores. Vale. ex Valleoleti. xv. Calend. Sept. M D IX.

EPIST. CCCCXXVII.

Mille morbis laborat Rex Gallus. Cæſar obſidet Paduam. qui obſeſſi. quid ſperetur.

P. M. A. M. Suo Comiti.

E Curia Gallica fertur, Chriſtianiſſimum elephantia podagraque laborare. Ex Italia, inquiunt, Cæſarem electum Imperatorem, obſidione gravi Paduam premere, Confœderatis omnibus ſuas copias in exercitu ejus habentibus, quadraginta hominum millia coacta, eſt opinio. At ſi forti animo rem obſeſſi complectentur, duram ſe provinciam obſidentes amplexatos fuiſſe cognoſcent. eſt namque triplicibus ſepta muris urbs illa. difficilis eſt ad ejus mœnia acceſſus ob foſſas, vallos & antemuralia munitiſſima. Magno præterea cedet adjumento Petiliano Comiti, propugnationis duci, cives omnes armis ineptos, fideique Venetæ ſuſpectos emiſiſſe. Incluſorum nullus eſt jam, qui pati extrema non malit omnia quam ſeſe dedere, quia præſertim, uti fama eſt, primariorum Venetorum filii centum amplius inſint, cum ſingulis quiſque decem fidis clientibus, ad necem potius ſuſtinendam paratis, qui animum firmant ſtipendiariis. ambiguus igitur eſt hujus rei eventus. Tu vale. ex Valleoleti. pridie Idus Septembris, M D IX.

EPIST. CCCCXXVIII.

De quadam Beaticula & ejus cauſa diſcordant concionatores, fratres. quid Rex & reliqui ſentiant.

P. M. A. M. Suo Comiti.

NOvum audi genus Latriæ, quod nunc pullulat. Fanatici cujuſdam ruſtici Abulenſis Diœceſis filia, ab unguiculis primis in oppido quod vulgo dicitur *Piedra hita* Salmanticæ enutrita ex genitoris inſtituto, intenta contemplationi, corpus fertur cibis adeo tenuibus aſſueſeciſſe, ut ſtomachus ejus jam vix eſcam ferat. Habitum hæc grandiuſcula concionatorum ſumpſit. nunc vaticinatricem Sibyllam ſe facit. Deum ſe habere familiarem nutibus, geſtibus & colloquiis; ſeque Deum corpore his videre luminibus, ſtringere complexibus, & in amore ejus liqueſieri, profitetur. quando ſe Deo plenam eſſe prædicat, rapta in exſtaſim veluti mortua, protentis in crucifixi Jeſu formam lacertis, jacet. concretos illi nodos diriguiſſe, omnes in ſicci batilli ſpeciem multi ſpectando publice faſſi ſunt. excitata, mira de Divinis proloquens, ignara literarum fœmina, ſapientes æquare Theologos dicitur. Sacerdotem ſacra tractantem interdum æmulata, veluti de Sapientia Salomon, amatoria in Chriſtum verba audientium corda frangentia promit. *Se Chriſtum nunc habere comitem*, *nunc ſe ipſam Chriſtum eſſe* dicit. Interdum ſe *Chriſti ſponſam* profert palam. Attonita plærumque Deiparam confingit Virginem adeſſe; cum ipſa de honore ac dextra, veluti cum ſui nati ſponſa contendentem, in propatulo illam adverterunt. Quando per anguſtum ſit præcipue prodeundum, ac ſi corporaliter præſentem ſocrum inſpectaret, uti præeat repetens alloquitur, veluti dicenti ſocrui, *Decet tanti filii ſponſam precedere.* nemine quicquam aliud audiente, aut vidente, reſpondet, *niſi tu Virgo Chriſtum peperiſſes*, *Chriſtum ego ſponſum non aſſequerer*, *ſponſi mei genitricem oportet omni honore dignam judicari.* his veluti fanatico Spiritu oppreſſa, involvitur. Nugæne ſint, an cælite afflata mente iſta proferat, in dubio eſt. ex ipſiſmet concionatoribus fratribus Dominicanis hi rem derident, abſcindendam ſuperſtitionem exorientem inanem arguunt, contendunt, inſtant. alii tuentur *Beaticulam*; hoc namque nomine Hiſpanus ſermo veſter *Moniales Vagas* appellat; ex Deoque prodire quæcunque illa promat, conantur ſuſtinere. Altercatio inter eos orta eſt non mediocris, quæ non facile abluetur. ad ſummum Pontificem

tificem res delata eſt. Legato ipſius Joanni Ruffo Forolivienſi viro, Epiſcopo Britonorienſi & Burgenſi ac Vichenſi Antiſtitibus Theologis egregiis ambobus ejuſdem Regulæ concionariis viris, ut una tres ipſi rem ſcrutentur, demandatum eſt à ſummo Pontifice, ſcindantque ſurgentem levitatem, ne ſcandalum pariat, ſi fœmineam levitatem eſſe repererint. Rex, qui ſani eſt animi, ſano pectore iſta fieri putat, ut rem ſanctam ſuo acceſſu ad *Beaticulam* fovet. Crepidatus noſter Cardinalis Beaticulam laudat. infuſam in ea divinam ſapientiam arguit. Ita in diverſa trahuntur. Tempus rerum judex ſagaciſſimus, quæ ſim ego crediturus, mihi aperiet. Tu vale. ex Valleoleti. pridie nonas Octobris, M D IX.

EPIST. CCCCXXIX.

Solvitur obſidio Patavina. Chriſtianæ triremes à Turcis fœde capiuntur. De miſera Vicentia.

P. M. A. M. Suo Comiti.

MAximilianus Cæſar electus Imperator Paduanam fruſtra oppugnationem tentavit. propugnatores intra urbem triplicibus turritis mœnibus, vallo, foſſis & machinamentis munitiſſimam, ſe viros ſtrenuos oſtendere. longe abeſt, ut vi capi queat, niſi concluſis animus defuerit. longa forſitan poterit obſidione deficientibus alimentis capi. Retroceſſit ergo hyematum, ad millia quinque loci aquoſi & algentis iniquitate coactus. In ſtativis Ver exſpectaturum, ajunt, ut aſſentiente anni tempore, regrediatur. Vicentiam gleba fortunatam urbem, amœnam & opulentam, mœnibus nudavit, ejus urbis primarii cum familiis & ſuppellectile Venetias confugerunt, priuſquam Germanorum inundatio adventaret. Ex urbe Roma fertur, in mari Adriatico, qua ſpectat Apulia montes Epiros Galearum Triremium Pontificis & noſtrarum claſſem, cum Camalio prædone pyrata, magni Turchi ſtipendiario, præfecto maritimo ejus artis perito duce, concurriſſe, & noſtros pugna navali commiſſa, tres triremes cum univerſis, qui inerant, amiſiſſe ferunt. Ex noſtrarum Galearum præfectis in Turcharum claſſem unum temerarie, non uti regula Martis exigit, incurriſſe, noſtra claſſe à longe reliqua ſubſequente, unde copia fuit Camalio, qui conglobatam claſſem integram trahebat, adoriri, capere, ſternere præeuntem, noſtra claſſe hebetata, regreſſum eſt. Hac elati victoria Turchæ, ad uſque Syracuſas, Siculum infeſtaſſe dicuntur littus, univerſamque inſulam formidine repleviſſe. Ita in hac alea *Venerem* aliquando, interdum & *Caniculam* reperimus. Vale. ex Valleoleti. Idibus Octobris, M D IX.

EPIST. CCCCXXX.

Ingens terræ motus Conſtantinopoli. de Sophio. de Papa cum Albigenſi Epiſcopo. de legato & Gallis.

P. M. A. M. Suo Comiti.

PEr tabellarium ab Urbe habemus, terræ motu Conſtantinopolim fere mediam corruiſſe, nec Sophiæ templo illæſo hactenus, quin ſcinderetur, peperciſſe. Pontifex vero ad Regem à magno magiſtro Rhodio ad ſe datas miſit literas, quibus ſignificabat, Sophium de Chriſti Lege ſumenda cogitare. Is adhuc verſat in ambiguo, neque Mahometis legem colit, neque Moſeis adhæret inſtitutis, neque Chriſtianam adhuc Religionem complexus eſt. Summus Pontifex agit Viterbii, ab Urbe diei iter diſtantis. Ibi Galerum rubrum Albigenſi Epiſcopo alias promiſſum, recuſavit præbere, quia ſit Rothomagenſis Cardinalis legati ex fratre nepos, cui eſt Pontifex iratus, ex ſuſpicione mali animi adverſus ſe. Obſcuro vultu fronteque obducta ſuſcepit Albigenſem, quia præcipue nuper legatus ipſe vacantes quaſdam in Mediolani Ducatu Abbatiarum & Epiſcopatuum deturbaverit, nec Pontificio Chirographo plumbato, adſignatos admitti paſſus fuerit. Eadem volunt Galli frui Pragmatica in Inſubria (quam occupant) qua in Gallia, non cogitantes, an ipſi, uti majores eorum, periclitanti ruentique Eccleſiæ ſuccurrerint. Quibus auxiliis præſtitis & Chriſtianiſſimorum nomen ſunt aſſecuti. Vale. ex Valleoleti. XII. Calendas Novembris, M D IX.

EPIST. CCCCXXXI.

De Regina Ioanna. de Polonis. de Turcis. de beaticula.

P. M. A. M. Suo Comiti.

DE externis hactenus, de utriſque nunc ſermo reſurgat. Turdeſillas oppidum æternam Reginæ Joannæ ſedem futuram, Rex ejus genitor adivit, ut ingruente hyeme in hac vaſta Caſtellæ veteris planitie, quæ à Pyrenæis montibus non longe diſtans, frigida eſt, ab æſtivis filiam cubiculis, Dorio fluvio imminentibus, ad apricas in eodem atrio, & blandimento regali ſtructas, abducat

cat cameras. Eſt Saturno adeo plena, motus inimica adeo, ut à lethalibus ad vitales, ab aëris ventoſis & ab omni intemperie tutas ſtationes concedere recuſaverit, neque profuerunt paternæ blanditiæ, neque minis, quas immiſcuit interdum, commota, genitori paruit. quem alias obſervat, veneratur, colit. Patentes tamen aulas, quas inhabitat, ſtoreis conſtratas & auleis, parietibus contectis, ea ſemi-invita fecit habitaculum filiæ componi, ſatis apte, ne frigore torpeſcat. his actis, ad Vallemdoleti regreſſus eſt. Ibi per tabellarios audivimus, Poloniæ Regem Turcarumque copias terreſtri certamine conflixiſſe. in quo ajunt, Turcarum quinquaginta millia, Polonorum triginta trucidata. De beaticula Abilenſi eſt etiam quod referam. Apoſtolicus legatus Britonorienſis Epiſcopus & reliqui duo Epiſcopi Burgenſis & Vichenſis, impunitam ſolvi debere ſanxerunt. ſive quod ſimplici mente agitari fœminam ſenſerint, ſive quod res ejus probaverint, aut de hujus infantilibus actis curandum minime putent. Utcumque ſit, liberandam cenſuerunt. Ex Valleoleti. IX. Calendas Novembris, MDIX.

EPIST. CCCCXXXII.

De Regis debito ad fabricas Eccleſiarum Alpuxarrenſium.

P. M. A. M. Decano & Capitulo Granatenſibus.

JOannes Lopez Reginæ vita functæ Teſtamenti examen & cura me allocutus eſt. Statutum eſſe, inquit, in Regio Senatu, cui eſt onus injunctum de exſequendis Reginæ legatis, ne ultra differantur illorum quinque & viginti millium ducatorum aſſignatio qui in vallium, montium fabricis Eccleſiarum debentur, ex Pontificis decreto, qui redditus eos decimales, hac lege Regibus addixit, ut ubi novis opus eſt Eccleſiis, illas erigant. Ubi vero, ex Meſchitis Mahometanis, Eccleſiæ mutantur, quicquid dirutum male compoſitum reperiatur, reſarciendum fore Reges obligantur, neque novas erigere, neque collabentes reficere hactenus curarunt. Decimales autem redditus ad unguem fiſcus exegit. Satisfiet igitur propediem. Vos vero tum dabitis operam, ne templorum ſtructuræ defraudentur. Quæ ad Religionem attinent, diligenter accuratéque amplectemini, ne divino incompoſite cultu exercitato, novi Chriſticolæ nuper in fidem recepti malo exemplo perturbentur ſtudete, & valebitis. Ex Valleoleti. IX. Calendas Novembris, MDIX.

EPIST. CCCCXXXIII.

Rex ad Afros. Capiuntur triremes Venetæ in Pado, quid Veneti retineant. amici Rex Hiſpanus & Cæſar denuo.

P. M. A. M. Suo Comiti.

FAma eſt Madritum nos propediem ituros, ut ad veſtram veſtro vocabulo *Andaluziam* proficiſcamur. Sedet animo Regi, claſſem ingentem, qua trajiciat ipſe ipſe in Afros Mahometanos, parare. iiſdem diebus allatum eſt, Venetos è claſſe, quam in Pado fluvio ad Ferrariæ damna ductitabant, triremes quindecim cum ingenti hominum & machinamentorum jactura amiſiſſe, quod gravi Venetis cedit incommodo. Paduam tamen, Triviſium & Vicentiam ſuſtinent. Unde ſperant, aliquando ſe vires reſumpturos. Adverſis hactenus animis, ob res Caſtellæ, Cæſar Imperator electus, & Rex noſter (uti noſti) vivebant. Nunc per internuncios fœdere adſtricti ſunt, atque amici. Jam ſentit Imperator, unicum eſſe in Fernando conſocero, regendæ hujus Machinæ Caſtellanæ remedium. nil aliud occurrit. Vale. ex Valleoleti. IV. nonas Decembris, MDIX.

PETRI MARTYRIS A. M.

EPISTOLARUM

LIBER VIGESIMUS TERTIUS.

Epist. CCCCXXXIV.

Quæ fiant in univerſo, quid in pugna contra Mauros Comes Altemira Gallecus.

P. M. A. M. Suo Comiti.

Accipe quæ à diverſis orbis partibus habeantur. In Europa Cæſar Maximilianus, Rex Gallus, & noſter, ſecundo in Venetos convenerunt, animis, fœderibus & armis, ut Paduam & reliquas Italiæ terras ab eis tollant, quæ Cæſarei Juris eſſe reperiuntur. Conqueritur namque ſe extra Confœderatorum aleam ' decluſum, cum aliorum ſua quiſque receperit. Ex Aſia vero Aſiæque vicinia ſcito, Selimſachum magni Turchi ſecundo-genitum, qui Aſiæ Minori præeſt, pro genitore ſimultatibus agere cum fratribus reliquis, ſtudereque ut aut interſecto, aut dejecto fratre grandiore, Imperium ipſe uſurpet ſuum, etiam patre vivente, qui decrepitus lecto confectus ſpiritum vix dentibus retinet. Ex hac diſcordia, ſi Chriſtiani Principes in Turcas convenirent, facile Turcarum Imperium rueret. Ex Africa nuper habuimus, Comitem Petrum Navarrum egregium bellorum magiſtrum ex Æoliis inſulis, Siciliæ ſuburbanis, claſſe ibi munita per dies aliquot Bygiam Regni caput Africani unius abiiſſe. in proſpectu urbis ob ventos in proram illi à terra flantes in nonis Januarii velificando moratus eſt horas quinque. Data eſt Bugianis civibus ex hac circuitione copia emittendi in fœminis, & ſenibus bello inutilibus, pueros & ſupellectilia. armis apti capiendis cum ſuo Rege parati animis ac telis ſuſcipere noſtros, neve deſcendant, impedituri ad litus prodeunt. Ex turritis urbis mœnibus connitebantur ducentorum amplius tormentorum omnis generis lapideos ferreoſque globos in noſtras naves conjicere. ſed ſive quod ex alto mitterentur, aut magiſtrorum imperitia, ſive quod verius puto, noſtrorum fidem Chriſtus ex excelſo ſuæ Deitatis throno deſpectaret, fere nullam percuſſere è noſtra claſſe navem. Jactura igitur exigua minime territi compoſitis ordinibus in terram noſtri detrudendo Afros deſcenderunt. Rex eorum decem millibus peditum, equitum vero ſatis apta caterva ſeptus, montem, qui adjacet urbi, captat, ut è culmine facilius in noſtros ruat. Noſtri radices montis occupant egregie cuneati. Paulatim per acclivem ſerpſerunt. Sagittis & plumbatis è ſclopetis emiſſis ab imo ad ſummum Afros perturbant, gradatim adſcendunt. Proh! quid Judicii fuiſſe cenſebimus apud Superos? Bonus ille ſtrenuus miles, militum rector egregius, naturæ dotibus præcellens, lenitate morum, agilitate corporis eximius Rodoricus Moſcoſius, Comes Altemiræ, vir Gallecus, nulli viventium inferior, omni virtute, pietate, erga Chriſtum & Chriſti fidem fervore mirandus, venenata à ſuiſmet, qui eum ſequebantur, ſagitta, infelici eventu transfixo fœmore vulneratus eſt ad necem. quom namque baliſtis armatis montem peditatus gradatim adſcenderet, ipſe autem præiret invito baliſtario, qui ad hoſtes tantum oculos intentos habebat, baliſta ſolvitur in Comitem ipſum, ſagitta pervolavit ab imo. quando ſeſe vulneratum ſenſit, erectis in cælum oculis gratias fertur egiſſe Altitonanti, qui quod ipſe vehementer optabat, ei fuerit impartitus; ut ſcilicet contra Mauros pugnando liceret occumbere. Hoc illi reſtat ſolamen ampliſſimum, quod non illico deciderit. Forti animo cæteros exhortans procedit. Afri truduntur. Hi verſis primo veſtigiis retrocedebant ſenſim. At ubi cominus ventum eſt, ubi haſtis multiplicibus, enſibuſque agi cœptum eſt, propere terga vertunt in fugam. Una hoſtibus commixti noſtri, ad urbem pervolant, urbem capiunt. in prædam datur. Rex eorum cum paucis evaſit. O laude dignum facinus! Nil jam Hiſpanis arduum, nil aggrediuntur incaſſum. Africam formidine repleverunt. Vale. ex Madrito, quo mutavit Rex Curiam, ne ocio ſub tectis diu agentes, torpeſcamus. x. Calendas Februarii, MDX.

EPIST. CCCCXXXV.

Deditur in Africa urbs Alger, Gallus Veronam recipit pro impenſis pro Cæſare. Comes Petiliani moritur. de rebus Africanis.

P. M. A. M. Suo Comiti.

ALger urbs eſt in Afro litore, non longe diſtans ab urbe Bugia. ea vicinorum damno edocta, ne in eandem incidat Charybdim, ut in prædam eat; Oratores ad Regem miſit. recepta eſt in deditionem. novam ibi arcem condidere, noſtriſque præſidiis muniverunt. Iiſdem fere diebus ab Italia ſcriptum eſt, Veronam in Gallorum veniſſe poteſtatem, ſub occaſione pignoris, recuperandarum aliquando pecuniarum, quas Maximiliano Cæſari Gallus Rex, ad bellicas impenſas mutuaſſe arguit. Eſt igitur Verona Gallicis fulta præſidiis. Ita ſibi paulatim Gallus, non Cæſari res, à Venetis abreptas, Imperatorio nomine uſurpat. Ajunt prætcrea Nicolaum Urſinum Petiliani Comitem Venetorum Imperatorem, ſenio laboribuſque, ob duram obſidionem confectum, vita functum. ejus tumulo Veneti, Ennianum illud de Romanorum Fabio, à Virgilio ſumptum,

UNUS HIC NOBIS CUNCTANDO RESTITUIT REM,

inſcripſiſſe feruntur. A nobis autem hæc habeto. Rex cum videat paucorum militum Hiſpanorum, ſub Comitis Petri Navarri ductu felices eventus arguit, à fortiori: Si tanta formidine incolas Afros omnes, paucorum ad eos acceſſus replevit; quid fore putandum eſt ipſo Rege cum exercitu valido trajiciente? Sub jugum venturam Africam univerſam, jure merito credendum eſt. Inſurrexit igitur animus Regi ad Africanam provinciam totis viribus capeſſendam. propterea nunc ſtatuit, in avita Regna ſe conferre, ut Aragónium, Valentinum & Catalaunum conventus cogat, ad exigendas ab eis pecunias, quibus augere poſſit, ad rem tantam, facientes copias. Ad illa igitur noſtro mari adjacentia regna, ubi primum feſtos Reſurrectionis Dominicæ dies egerimus, proficiſcemur. Interea vale. Madrito. XVI. Calendas Aprilis, MDX.

EPIST. CCCCXXXVI.

Iterum in Venetos. quid Veneti. quid Papa & Roma fecerint ob captam Bugiam. Dux Termenenſis in Venetos mittitur. Philoſophica quædam. Monzonium imus. Regina Angliæ paritura. de ſpe Venetorum.

P. M. A. M. Suo Comiti.

TErtio nonas Aprilis Madrito diſceſſimus, cum ex itinere in Cæſarea Auguſta, quam vulgus dicit *Zaragoçam*, moraremur, ex Anglia *Albion* inſula Regi nunciatum eſt, ejus inſulæ Reginam ſibi filiam, partui proximam eſſe, quia nono gravetur menſe. Monzonum oppidum, in rapacis Cingæ fluminis planitie ſitum, trium Regnorum fines contingens, Rex ad conventus excitandos elegit. Huc V. Calendas Maii pervenimus. ex Gallia ſenſimus iterum conveniſſe Confœderatos, ut in mare Venetos nitantur detrudere. Italia dimiſſa Veneti Paduam, Triviſiumque adhuc ſuſtinent, ita ſultas & munitas, ut duriorem ſorte provinciam ſint reperturi, quam exiſtiment. Duobus his locis in Italia, licet Vicentiam & Lignagum teneant, Fortunæ rabiem ſtatuerunt ſuſtinere, donec mutet ſententiam. Sciunt namque eſſe inconſtantem. Nil præterea illis de maritimis quæ poſſident Regnis ablatum eſt; Cretæ utputa, Corcyræ, Cyprique intacta adhuc retinent. Scribit Cabanillas orator noſter in Gallia, non inferiorem exercitum parari ad Venetos eradicandos ab Italia, quam is fuerit, quem Rex ipſe ad eos infringendos anno ſuperiore ductitavit. Scribitur præterea ab Urbe, Pontificem & Curiam univerſam hymnis, canticis & nocturnis per Urbem ignibus, cum diem exornaſſe, quo ipſis allatum eſt Bugiam urbem, de Maurorum ereptam fuiſſe poteſtate. Ajunt una, Ducem de Termines Neapolitanum Principem, copiarum noſtri Regis ductorem, cum valida militum manu, è Neapoli laturum Maximiliano ſuppetias in Venetos, jam diſceſſiſſe Monzonum. VI. nonas Maii, MDX.

EPIST. CCCCXXXVII.

Rex Bugiæ profligatur.

P. M. A. M. Suo Comiti.

FElicioribus indies magis ac magis eventibus, Deus duce Petro Navarro Hiſpanos proſequitur ex Bugia. Quam virtute militum paulo prius ceperat, per exploratores

Navarrus ipſe intellexit, Regem ejectum, comparata vicinorum equitum & peditum manu, caſtris poſitis ſub divo eſſe, in herbida planitie quadam, ad millia à Bugia quindecim. unde ne alimenti genus ullum importaretur ad noſtros, itinera cuncta intercipiebat. rem licet arduam, complecti ſtatuit. Prima noctis vigilia cuneos militum extra urbis mœnia, nemine gnaro, quo ducerentur, inſtruit, ut ſe quiſque cibo potuque recreent, edicit; parentque pedes ad laborioſum iter, animoſque capeſſant ſollicitos, hortatur. noctem eam, quæ aderat fore cunctis glorioſam, & aliorum præclare geſtorum ornamentum, favente Deo, cujus cauſam gerunt, enunciat. Illa dies erat Veneris ſignata, XIII. Calendas Maii. Pergunt viam pullulante aurora, Regis Bugiæ caſtra in proſpectu habuit, taciti ex Ducis mandato, agmine compoſito, ad latus uſque caſtrorum gradatim procedunt. Inſanus quidam tympaniſtes ſignum dat extemporaneum. ſopiti jacebant hoſtes, nil tale timentes. excitantur, capiunt arma attoniti. noſtri citato curſu ad caſtra proficiſcuntur, obvios trucidant, caſtra occupant. Rex eorum primariis aut peremptis aut captis, raptim è lecto, lintea tantum texta coopertus, tranſiliit. equum, qui primus oblatus eſt, nudo reſiliens dorſo præhendit aufugitque percuſſo cane velocius. evaſiſſet nemo de univerſo Regis exercitu, ni tympaniſta properaſſet. gravatos namque ſomno oppreſſiſſent omnes. Sexcentos è præfectis arcium, & primariis ejus Regiæ aulicis trucidarunt. caſtris ſpoliatis, quadringentorum boum, camelorum autem ducentorum, armenta in prædam abduxerunt. multa boum, camelorum etiam capita, tubarum & tympanorum ſtrepitu ac militum clamoribus perterrita, in diverſa evaſerunt. quæ non fuit conſilium ultra perquirere. quia ſciebant ſuperventuras illico Maurorum turmas, audita incurſione illa inſperata, tum quia longo itinere & labore noctis quam duxerant inſomnem, feſſa noſtrorum phalanx eſſet, in cujuſdam fluminis ripa vicina, turba hoſtium, quæ confluxerat, noſtros ſtringit, tentavitque bello pro viribus. Sed ubi immobiles fortibuſque animis conſiſtere noſtros animadvertit ea multitudo, quæ ingens erat, tranſitum facile paſſa eſt. plumbatis namque ac ſagittis accedentes, tranſverberabantur. quia ſemi ſunt inermes. Cum præda igitur ad urbem noſtri regreſſi ſunt incolumes. Tu vale. ex Monzono. V. Idus Maii, MDX.

EPIST. CCCCXXXVIII.

De conventibus & extortoribus Aragonicis.

P. M. A. M. Suo Comiti.

DIſtamus à vobis & ſepti ſumus, ac ſi Alpinis aggeribus ſecluderemur. Quia nemini licet ab his regnis ſemel ingreſſo referre pedem, quin in cujuſque Regni finibus, labra rabidus confricare cogatur, ob avaros, crudos & truculentos exactores portuariorum, & vectigalium, qui ad textam uſque interiorem viatores exeuntes denudant, ut ſcrutentur, an pecunias exportent, nulla ratione habita, an illas ad viaticum reditus importaverint, ſi quæ ſuperſint. Jumentorum clitellas, equorum & mularum ephippia & phaleras, ut ſi latentes in eis pecunias repererint, abripiant illas, reique auctorem mille conficiant moleſtiis, reperti ſunt aliquando ſcidiſſe; nec licet viatori veſtem ullam aut lineam textam efferre non indutam, quindecimam ejus valoris partem eorum arbitrio taxatam, relinquat. putas fore horum ingluviem immoderatam, regiis parcere ſupellectilibus, novis præſertim, quin ejus à cubiculariis, quando hinc exitur, exigatur portuarium? Regnicolarum namque ſunt hæc, non Regis intoleranda tributa. Quorſum hæc, dicis? ob has efferas necubi terrarum aſſuetas extorſiones, pauci ad nos veniunt, rariores ad vos regrediuntur. Ab hac frequentia, niſi cogat ſumma neceſſitas, abſtinetur. habes hinc non crebras à me literas. Quæ autem nunc agantur, accipito. A V. Calend. Maii, qua huc ſumus ingreſſi, ad diem uſque Iduum quartam, variis inter Catalanos & Aragones quæſtionibus, tempus conſumptum eſt. propoſitio tandem ex compoſito, lingua dictata eſt Catalana, reſponſum vero Aragonica. contentiones inanes reipſa bonorum ſunt uſi officio incolarum. Petiit Rex ab eis, ut è facultatibus publicis ſubveniatur ad parandum in Chriſti hoſtes bellum. Reſponſum eſt laudari propoſitum, libentique animo impartituros; at quædam prius è Rep. propoſituros. Hæ ſunt horum ambages, qui liberi patriis Legibus nil imperio Regis gubernantur. Tu vale. ex Monzono, per eundem tabellarium, per quem ſuperiores dedi, qui triduum poſt eas præbitas, moratus eſt. Pridie Idus Maii, MDX.

Epist. CCCCXXXIX.

Mors & vita Cardinalis, Legati Galliarum. de Gallis & Venetis. moritur Cæſarinus Cardinalis. Vicentia & Lignagum capiuntur.

P. M. A. M. Suo Comiti.

GEorgius Amboſius Cardinalis Rothomagenſis, vulgo *Ruanus* Galliæ legatus univerſæ, cujus nutu Rex Gallus gubernabatur, vaſto hiatu Pontificatus cupitor, quam ob cauſam & Pontifici ſemper adverſatus eſt, & Cardinales ſeducere nunquam deſtitit, è Gallia ſcribitur, ad æterna præmia evolaſſe. qualia ſint, ipſe referat. caſte vixiſſe hominem, fama eſt: at non ſobrie. vino namque minime parce fruebatur, licet Medicorum conſilio averſum: quia podagra laborabat crebro; podagraque interiit tandem, quæ illi ad cerebrum protenta eſt. Ita corporis arce occupata, reliquum mors habuit in deditionem. laudanda erant de Pontificatu hominis colloquia. ajebat enim, *ſe optare Pontificatum, ut Eccleſiæ mores, ut clericorum vitam reformaret & exactiones moderaretur.* Loquebatur optime Reverendus Pater, quid autem ſentiret, ſcrutatori animorum patebat; neque ambitione, neque avaritia moveri putandum eſt, quandoquidem id ipſe de ſe ferebat. De cadavere ſatis. ex Italia dicitur in ea provincia quam *Poleſenum* appellatam, in Padi fluminis ripa jacentem, aquoſam, hominum induſtria uberem, Veneti quondam à Duce Ferrariæ rapuerant, belli cauſas in eum quæritando, Gallorum ſimul & Venetorum acies, ſe invicem perturbare incurſionibus. Alterne ſe (levibus tamen præliis) conficiunt. Integro agmine concurrere neutri ſtatuunt. Ab urbe Roma Cardinalem Cæſarinum inopinata morte raptatum inquiunt. A nobis ſcito proximos eſſe ab Imperatore unum, à Margarita Flandriæ Principiſque ipſius Caroli moderatrice alterum, oratores. Quid ferant, neſcimus. Habetur aliud ex Italia. Galli Vicentiam à Venetis abripuerunt, at fere deſertam & peſte vexatam. captum eſt & Lignagum oppidum, quod adhuc in fide Venetorum, ex quo ibi Mantuanum Marchionem apprehenderant, ſervabatur. Monzoni, pridie nonas Junii, MDX.

Epist. CCCCXL.

Opinio de Tripoli urbe in Africa & Petro Navarro. Gallus exercitum dimittit. Pontifex cogitat liberare Genuam. Cardinalis Narbonenſis capitur.

P. M. A. M. Suo Comiti.

EX quo à nobis literas habuiſti, ex Africa relatum eſt, Comitem Petrum Navarrum velificando nunc hac; nunc illac; tanquam errabundum per aëra milvum, ſuorum militum claſſem Siciliam inter & Lybiam diſſimulanter pervehere neſcio quid, clauſis immurmuratur labellis, impetiturum ex tempore Tripolim Barbaricam urbem, urbium maritimarum tum arte, tum natura munitiſſimam. quid verſet animo vir iſte; miramur vehementer. omnia putat ſe facilia reperturum, ex quo ita ſicco pede Auranum & Bugiam validas turritis mœnibus urbes depopulati ſunt, & bellica virtute ceperunt. ex Italia ferunt, Gallos majorem ſui peditatus partem dimiſiſſe, Paduanamque provinciam deſeruiſſe. *nolle ſe pro aliena re;* inquiunt, *vires ſuas hebetare. ſatis Cæſari factum videri debere; quando ſemel in ejus manus Paduam cæteraque conjecerunt.* Rex tamen Catholicus noſter, tercentum cataphractorum lanceas cum Duce Termenenſi ad Cæſaream mittit majeſtatem. At ipſum in itinere ſtitiſſe pedem ferunt, audita Galli peditatus dimiſſione. novum exſpectat à Rege mandatum. De Pontifice pullulat novus cogitatus. Vellet de Gallorum poteſtate Genuam Savonamque ſibi natale ſolum abripere. durum fore putandum eſt, de tanti leonis faucibus prædam illam iri ablatum, Pontificia ſolum coſta. Ajunt una, Pontificem conjeciſſe vinctum in Adriani molem, Sancti Angeli caſtellum, Cardinalem Narbonenſem, Legati Rhotomagenſis ex fratre nepotem, patrui mores in Pontificem redolentem, quia inſalutato Pontifice ad Regem Gallum profugere tentavit. De noſtris conventibus nil eſt quod referam. conveniunt quotidie, concludetur nihil. Vale. ex Monzono. XVI. Calendas Auguſti, MDX.

Epist. CCCCXLI.

De inveſtitura Regni. Oratores à Cæſare & Carolo Principe. Mercurius de Gatinera Orator.

P. M. A. M. Suo Comiti.

DIverſis ad te literis habuiſti, quantum certaminis, quidve diſceptationis de

Neapolitano Regno. ejus, ut vulgo loquar, Inveſtituram, nunquam eſt à Pontifice, cuja intereſt Neapolitanum Regem coronare, conſecutus Rex noſter ad hunc uſque diem, nuper allatam ſcito. fuit noſtro Regi lætitiæ non mediocri. neque enim legitimus illius Regni Rex aliter poterat appellari. Gallo fuiſſe ajunt infeſtiſſimum. Cur hoc ipſi referant (de ſumma potentia prius vita quam invidia tolletur; in ea præſertim re, à qua ſemel guſtata, quis fuerit ejectus) ipſi viderint; nos juncos in imo jacentes malumus æmulari, quam cacumina montium incolendo à rapidis per aëra raptari Typhonibus. à Cæſare diebus iiſdem *Ioannes Schad* Germanus juvenis, nobili ortus proſapia Matthæi Langæ magni, Cæſari à Secretis & Gurſienſis Epiſcopi ſororius, Papiæ enutritus à teneris, orator acceſſit: à Margarita vero una Mercurinus de Gatinera vir Italus meo natali vicinus. diſtat namque paſſuum millia tantum duodecim à Verbano lacu Gatinera, qui *Lacus Major* appellatur Antonomaſice. is eſt literis & rerum experientia clarus, pro Carolo Principe, Burgundi Senatus princeps, magni nominis vir. Quid uterque afferat in mandatis, nondum intelligimus. Allatum eſt & aliud magnanimum dictu quidem, ſed omni judicio arduum, durum & impoſſibile factu. Quonam pacto non par viribus, de fortis leonis faucibus agnum catellus abripiet? Minatur ſummus Pontifex noſter Julius, de Galli Regis ſervitute ſe liberaturum Genuam & Savonam, Liguſtici maris urbes, ſibi patriam; nec paſſurum cives ſuos Gallico premi jugo, qui ad hæc uſque tempora liberi vixerunt. corroditur, cruciaturque animo, propterea dentibus frendens triremes, partim proprias, Venetorum partim, cum armatis militibus, undecim ad portum miſit, ignaro Gallo Rege, Genuenſem, terraque turmas peditum pleraſque, ut una urbem terra marique impeterent, ad defectionemque in libertatem provocarent. Urbs autem Galli Regis potentiam verita, quia præcipue ſit ob caſtellum nuper in ipſo portu ſtructum graviter oppreſſa à tumultu cavit, nemo ad defectionem inclamitare auſus eſt. Ita re infecta, excitato concitatoque in iram, dormiente Gallo, terreſtres maritimæque ſuppetiæ diſceſſerunt. Deprehenſum habuit tamen intra urbem Epiſcopum quendam è primoribus Genuenſibus habitu militari, qui ad defectionem cives incitaturus advenerat, miſſus à Pontifice. Ita ſero miſera requieſcet Italia. Tu vale qui es in tuto. Monzoni. Idibus Auguſti, MDX.

EPIST. CCCCXLII.

Quid Ferrariæ Dux Miranda. Tripolis urbis in Africa expugnatio. de Hiſpanorum fortitudine in ea expugnatione.

P. M. A. M. Suo Comiti.

Superiores clauſeram ad te literas, quando differente diſceſſum tabellario, acceſſit alter ab Italia. Summus Pontifex grandia verſat animo. Alfonſum Heſtenſem Ferrariæ Ducem è ſtatu avito ab annis circiter tricentum, abdicaturum minatur. Cardinalis Rothomagenſis Legati qui Gallicam univerſam ad ſe potentiam vivens trahebat pollicitationibus & favore fretum, inquit Pontifex, Ducem ipſum irreverenter temerarieque & locutum & operatum in eum, decidiſſe propterea è Jure Feudi. Eſt namque Ferraria (uti noſti) Pontificiæ Tiaræ feudataria. Salinas præterea novas in Pontificis ignominiam, ipſo invito moneneque, ne Jus Pontificii Fiſci labefactaret, ne jacturam ejus in ſui commodum quæreret, conſtruxiſſe conqueritur, per terminos citatus juridicos coram Cardineo Senatu, niſi ad Pontificium Cardineumque tribunal, de ſe rationem redditurus, acceſſerit, in contumacem agetur. Ita novæ naſcuntur in Itala meſſe vepres, novi tribuli pullulant. Ex Africa facinus audi minime credibile viribus humanis accidere potuiſſe. Audiſti aliquando Tripolin eſſe urbem Barbaricam Africæ ditiſſimum emporium, turritis mœnibus invictis, mari terraque ſeptam, natura munitam & arte mira, ſub ditione agentem Regis Tuneti, dicitis Hiſpani *Tunez*. Eam urbem ex Æoliis inſulis claſſe advectus Petrus idem Navarrus Comes adortus impetit. Ad novæ claſſis proſpectum, ab alto incolarum equitum peditumque multitudo accurrit, ſagittariis ſcopetariiſque littora complentur. Suſpicati namque fuerant, ea nubila in terras eorum procellas advectura, quia per varios nuncios didicerant de copiis illis Hiſpanis, quod intra inſulas eis vicinas ſtantes egreſſum in Africam pararent. ſagittis globuliſque plumbeis, majoribus etiam æneis baliſtis & multiplicibus tormentis, deſcenſum è navibus prohibere nituntur. E converſo noſtri cujus cauſam agerent, Chriſti ſcilicet memores, intrepidi hoſtium ictus ſuſcipiunt, redduntque vices eaſdem, & detrudendo Aphros in terram ſaliunt, arcent à litore cunctos. acies inſtruunt. gradatim agmine compoſito in hoſtes movent. cadebant utrimque pugnando non pauci. Mauris nam-

namque patriorum mœnium proſpectus, uxorum filiorumque, & pænatum manes ac propriæ domus, animos præſtabant. noſtros fidei zelus & prædæ una cupiditas, & gloria belli accendebant. Ita certatum eſt duro Marte in littore, duarum horarum ſpacio. Victi tandem Tripolani terga vertunt. trucidantur paſſim. Interea dum pars una littoralem cuneum exagitat, pars altera eventu non infirmiore, muris innixa, per ſcalas haſtaſque (quas *picas* vocat noſtra ætas) adſcendit. Magna vi, propugnatores è pinnis & propugnaculis Hiſpanus miles detrudit. è muris in urbem tranſilit. portæ noſtris in harena victoribus aperiuntur. Ita noſtrorum pars utraque urbem occupat. Ibi dira belli facies, ibi luctus, ibi languidus clamor & vagitus lachrymabilis. Quid in filios parentes, quid in uxores viri gemerent, tu judicato. Non minus horis totidem intra urbem in vicis, plateis, atque domibus, forti animo ſtrictis gladiis pugnatum eſt. Miſeris Tripolanis in uxorum & penatum conſpectu rabide pro re familiari, libertateque ac vita certantibus in ſtando pervicaciter, tandem vulnera inferendo, accipiendo, moriendo, trucidando, cuncta ruunt. Ingens fuit atque opima præda. In ſervitutem uterque ſexus ætaſque omnis trahitur. Ita rerum vices verſant humana. formidabiles quondam Hiſpanis Aphri, nunc Hiſpanis cedunt, quacunque concurratur. Vale. Monzoni. Idibus Auguſti, MDX.

Epist. CCCCXLIII.

Anathema in Ferrariæ Ducem. & tenor Anathematis. quid Gallus. quid Helvetii.

P. M. A. M. Suo Comiti.

Ab urbe Roma nuper allatum eſt, ſummum Pontificem Julium velle conſtanti pectore Ferrariæ Ducem familiamque illam Heſtenſem antiquam radicitus eruere. Bononiam ſe Pontifex contulit, ut ex propinquo rem amplexetur. In Alſonſum ipſum Ducem auxiliarioſve ſuos quoſcunque, aut ſuppetias ferentes, Anathema promulgavit horrendum. aqua interdicit & igni. criſtæ mihi præ horrore, quando edictum legi riguerunt. Ab avo ac genitore hujus Alſonſi, taxare incipit familiam Heſtenſem, quod armis favoribuſque perturbatores Eccleſiæ fuerint proſecuti. Aperte Alſonſum arguit; quod ſtatuerit non degenerare à majoribus: ſpecifice vero, quod Rothomagenſi Cardinali legato, de perturbanda Pontificia Tiara, deque ejiciendo ipſo Julio Pontifice à Petri ſede, cupidiſſimo ſemper inhæſerit, in ejuſque favorem, cum potentia Gallica, ſuas vires, ſuoſque conatus omnes paratos habuerit, & ſtructas ſalinas in Pontificis ignominiam, & Eccleſiæ detrimentum, contra jus feudi ſtatuat exercere. Hæc & multa enarrantur præterea. Gallus autem Rex anathemate minime perterritus, licet fautores auxiliariique in eo includantur, ſentiens, quo Pontifex tendat, Alſonſum Heſtenſem tutari ſtatuit. Cardinales in Pontificem nititur, quotquot poteſt concitare, per quos ad Concilium cogitat vocare, aut per Concilium deterrere Pontificem. Quis panis ex hac tam trita exſpectetur farina, quid tranquilli ſperet Italia, tu conjectator. Ad noſtra veniamus. per tres conventus ſtatutum eſt, ut quæcunque Rex petiit, exhibeantur. quingenta dragmarum auri millia inter ſe Regi præbenda aſſignarunt, pro cujuſque conventus facultatis portione. Quo die ſua concluſit Aragon. Comitia, quiſque namque per ſe conventus agit, eodem de Tripolitana victoria allatum eſt, idque in Comitiales publicos actus annotari cenſuerunt. propediem igitur hinc jam peractis negotiationibus diſcedemus. ſed audi, quid à Tripoli fuerit poſt ejus excidium habitum. Turcarum Princeps audito Chriſtianorum in Tripolim incurſu, diu Mauros ad ejus obſidionem cogitans, quatuor deſtinavit navigia eorum appellatione *Fuſtas*. quid rei eſſet exploratum, ad eas è portu triremem (*Galleam* dicimus) Comes ipſe Navarrus dimiſit. dimicatum eſt. quatuor captæ fuerunt fuſtæ, atque una cum eis Caravella, qua pyratice capti quadraginta vehebantur Chriſtiani. Ex urbe vero Roma ſcribitur, Pontificem, ſanctumque Senatum Cardinalium Senatum Urbemque ipſam univerſam fluxiſſe in lætitiam, ob Tripolim de Mahometanorum poteſtate ereptam, quia poſſe capi viribus humanis, ob ejus & artis & naturæ robur, nullius hominis ſedebat judicio. Magno cedunt hæc noſtrorum præclara facinora noſtræ religioni adjumento. ſit ſatis laboratum. Vale. ex Monzono, Cinga rapaci nobilitato. pridie Calendas Septembris, MDX.

EPIST. CCCCXLIV.

De truculenta tyrannide in Ariza in viatores. Quid Papa, quid Gallus, quid Helvetii. quid Hiſpana lancea tercentum. de tyrannide vectigalium. de ſævitia quæ exercetur in Ariza.

P. M. A. M. Suo Comiti.

PEractis ad Regis nutum trium conventuum Comitiis, terras mutavimus. In tuto jam ſumus, ab efferis portuariorum, fines cuſtodientium, extorſionibus. Ac ſi Regna hæc Satanus Lemurum princeps, illa Chriſtus gubernaret, ſic vivitur. nullum immanius latrocinium, ſi præcipue per tyranni Siſypho Tityoque avidioris oppidum Arizam iter feceris. ibi Cerbereæ fauces, ibi Charybdea vorago. En! quid truculentius? peregrinus ſacerdos Compoſtellam petens, horario veteri (quod dicimus *Breviarium*) armatus, Arizam prætergrediebatur. Id quia tabulis eſſet licet confractis, ſordidiſque ex longa manuum contrectatione diſſutum, octo & viginti Aragonicis denariis redimere fuit coactus, cumque illi deeſſet ſumma, per Arizanorum oſtia mendicare compellitur. nec inde aliter datum eſt diſcedere. nec cuiquam tyrannidis ignaro, qui libellum vel minimum importaverit, pro rapina libellum linquere, ſi minoris ſit, permittit. argenteum cogitur pro quolibet libello tabulato perſolvere. Item Comes illuſtris, in cæteris rebus omnibus eſt tanta pluribus in locis horum vectigalium ſævitia, quod nec Regiis ignoſcant ſuppellectilibus. de his graſſatoribus jam ſatis. Madriti tuo natali Guadalaxariæ vicini agimus. Hic habuimus, perſtare Pontificem in ſententia Ferrarienſi, evocaſſeque in Italia Suiciorum (ſunt *Elvetii*) numerum ingentem ſtipendiarium, qui Mediolani Ducatum impetant, in Regem Gallum fautorem Alfonſi Heſtenſis Ducis Ferrariæ. Helvetios ubi ſenſit Rex Gallus adventare, impetravit à Cæſare, ut illis imperaret, ne in feudatarium Imperii arma caperent. in feudum namque Mediolani Ducatum ſe habere ab Imperatore fatetur Gallus. Licet namque jugum neſciant, aut minime patiantur Cæſareum Helvetii, adſtricti tamen fœdere ſunt, & jurejurando, ne ipſius Cæſaris injuſſu bellum gerant ullum in Imperii membrum. Imperatoris edicto regreſſi Helvetii, fruſtratum ſua ſpe reliquere Pontificem. Rex autem noſter auxiliarios ad Pontificem miſit catafractos trecentos, qui fidenti animo proſequitur in Heſtenſem Ducem. Tricentas has lanceas ex icto fœdere debet Rex noſter quotannis, quandocunque bellum gerat Pontifex, in auxilium Eccleſiaſticæ rei, cum ſuo duce præbere, ob feudum Neapolitani Regni, per quadrimeſtre. Cataphractorum dux eſt Fabricius Columna, vir bello egregius, Romanus eques nobilis. hæc ferunt ægerrime Gallum tuliſſe, nec ſtare excuſationibus, quod ad tutelam tantum rerum Pontificiarum, non in quenquam alium lanceas illas dederit. In Romania (quam dicunt *Flaminiam*) provincia Pontificia, moratur Fabricius, quo ſit eundem, exſpectans. Pontifex juſtam ſumere provinciam videtur, at duram, obſtante Gallo, qui ſic è medio Dux Ferrariæ tollatur, Genuæ, cæteriſque Ciſalpinæ Galliæ, quæ *Lombardia* vulgo dicitur, quas poſſidet terris timet. Suo igitur magis commodo, quam Ducis ærumna motus, de tutela contendit. Vale. Madriti. v. Calendas Octobris, M D X.

EPIST. CCCCXLV.

Strages inaudita in inſula Gerves. interniciesque lachrymanda nullo perſequente. Laus Garſiæ à Toleto.

P. M. A. M. Suo Comiti.

INfelix habuimus adeoque triſte nuncium, ut Regis Curiæque totius animos acriter perturbarit. Noſtine Federici à Toleto Albæ Ducis filium, futurum, ſi ordine ſuo fata proceſſiſſent, hæredem? Juvenem dico *Garſiam*, lenitate morum, & doctrina ita pollentem, ut Curialium omnium oculos in ſe converſos haberet. Hunc juventus colebat omnis. Hunc ſenectus admirabatur, in hunc genitoris viſcera præ gaudio liquefiebant, quando tantum filium ſe genuiſſe contemplabatur. Regem ipſum talem fuiſſe ſortitum ſubconſobrinum, haud equidem pœnitebat. natus namque pater ejus eſt ex Regis genitricis ſorore. Tot animi corporiſque dotibus, ut paucis abſolvam, vix alium noſtra tempeſtate de ſuæ bonitatis acervo natura donaverat. Is gloriæ cupidus, ut Bugiam pro genitore, cui eſt credita, in Africam mitteretur, omni ſtudio inſtitit. Amatæ uxoris, quam ventris pondere preſſam relinquebat, ac duorum, licet annum vix ageret tertium & vigeſimum, filiorum immemor, accepta venia, Malacham proficiſcitur, ut inde trajiceret in Aphricam. ſequuntur illum è nobilibus complures. Interea dum è Curia iter peragit, Bugiam gravi peſte urgeri allatum eſt. Per genitoris, per Regis etiam literas, ne Bugiam pergat,

pergat, monetur; redeat hortantur, imperantque uterque. In commodius tempus aliud animi ſui gloriæ cupiditatem ſervet, edicunt. De reditu, obtemperare infauſto ſidere recuſavit. navigat. Bugiam præterlabitur. ad Comitem Petrum Navarrum, de hoſtibus Afris tot trophæis onuſtum, tendit. quo tempore Comes inter Syrtes Aphricas, poſitam inſulam, quæ vulgo dicitur *Gierres*, erat impetiturus, accedit. Ejus namque vadoſa littora jam pridem exploraverat. eunt, in terram ſaliunt, acies inſtruunt. Ebulliens juvenis, leo magnanimus, gloriæ raptatus cupiditate, primam petit à Comite aciem in hoſtes ductitandam. renuit Comes, quamdiu potuit. Ad veteranos eam provinciam attinere, ſub veteranorum ducum regula rem militarem prius experiatur, quam ſe tanto periculo exponat; hortatur, monet, immo &, quiſnam eſſet, conjectans orat. Variis inter eos agitatum fuiſſe argumentis fertur. At victus tandem generoſi juvenis precibus, Comes primam illi aciem in hoſtes, licet invitus, permittit. Vigebat calor Aphro ſpiritu peſtilens. potus deficiebat, ſiti fere peribant. Ad ſextum intra terram lapidem puteos inſula tenet. magis hauriendæ aquæ aviditate quam conferendi manus ad puteos, non rite ſervatis ordinibus, milites procurrunt, multis præ ſiti deficientibus in itinere. Puteos adeunt incompoſiti, non ſine tumultu aquæ hauſtui intendebant. Gervienſes è tranſparietibus prædiorum puteis vicinorum, inter palmeta latentes, id futurum arbitrati, quid fieret, deſpectabant. Ad noſtros ſublato clamore ingenti, ſolutis habenis, ex inſidiis provolant. Octoginta primum equites, palantes noſtros, & letali ſiti & ardore ſolis languidos adoriuntur. Garſias juvenis licet ductandorum militum inexpertus, ſtrenui tamen militis & magnanimi ducis vicem gerit, arma capit, comites adhortatur, vires animoſque ex neceſſitate reſumant, edicit. Hæc referens, paucis comitatus, in hoſtes ruit. Cæteri terga vertunt partim, partim ſemineces, præ laſſitudine interfici ſe patiuntur. Garſias paucique illi ab equitibus trucidantur. O facinus inauditum! rem tantam hoſtes ipſi admirati, verebantur inſidias, nec libere inſequi audebant. tanta fuit fugientium concepta formido, ut nemo faciem ad hoſtes verteret, præ ſitis languore plærique cadebant. in harenoſas voragines herbidas, prata eſſe putantes, multi viarum ignari abſorbebantur. latentibus alii ſub harena vorticibus obruebantur. Ea eſt illi terræ natura voraginoſa. Quid multa? Flos noſtræ gentis amiſſus eſt. Qui hoſtium ingentibus copiis parva manu non modo reſtiterant, ſed eas ſæpe ſtraverant, fugaverant, trucidaverant: qui urbes Oranum, Bugiam, Tripolim inacceſſas, mari terraque potentes, natura atque arte munitiſſimas vi ceperant, ſpoliaverant, depopulati fuerant, qui cælum jam ſuis poſſe capi dextris arbitrabantur, egregia illa corpora, forteſque illas trophæiſque ingentibus ornatas animas in octoginta inſularium ruſticorum ſemiinermium fauces attulerunt, ut inhoneſte truculenterque illis abuterentur. O quam lachrymanda ſtrages! ferro paucos, ſiti plures, terræ tectis voraginibus & hiatibus ſubmerſos multos ajunt, circiter quatuor millia egregiorum militum, cum ſuis ductoribus, interiere. Quid Comes ipſe, quid cæteri ſuperſtites in tanta fortunæ rabie fecerint, alias habebis. nequeo præ dolore dextram ultra movere. Vale. ex Madrito. in Calendas Octobris, MDX.

EPIST. CCCCXLVI.

Ratio, cur Autor novis magis quam veteribus utatur nominibus, licet alias dixerit.

P. M. A. M. Suo Comiti.

CUr vetera in urbium, locorum & provinciarum appellatione nomina prætermittam, quæris, ne te aut eorum quempiam, ad quos meæ pervenerint, confundam, monemur, ut dilucide ſcribamus. obſcureſcit ſermo incerto vocabulo interſertus, quando de ipſius loci indagatione agitur, conſentaneum eſſe judico, ut ſua veteri appellatione promatur, non prætermittendo novam, ſi novam induerit. At quærentes, quid naſcitur? quid emerget in rebus humanis? cur ignoto noſtra tempeſtate ſono lædemus? Cordubam Tarraconem liceat, Nolam, Capuam, quia ſunt eadem & in cæteris hujuſmodi. Si vis etiam veteri denominatione propinqua, ut Tagus, qui nunc *Tajo*, Cæſarauguſta, quæ nunc *Zaragoſſa*, Hydrontem, quæ *Otronto*, Tunetum, quod nunc *Tunez*, pro Aurano *Oranum*, pro Hipono *Bona*, haud equidem diſplicet. Hiſtoriam deſiderans, ſi in eas inciderit terras, quæ abraſa penitus appellatione antiqua novam ſumpſere, quid efficiet? ſi nomine ignoto involvetur? turbabitur & hæſitabit quidem. multis namque hoc evenit locis. quæ tum ut bellorum injurias aut aquarum incurſus vitarent, è planis ad tumulos propinquos, aut ad montana ſublata ſunt, tum è montanis, uberioris agri colendi gratia, vel aquarum penuria, deducta, velut legimus ſæpenumero, quæ

ad victorum arbitrium, aliam appellationem ſunt aſſecuta. Trahetur profecto in vertiginem, quicunque de rebus Granatenſibus aliquid optat intelligere, ſi Granatam *Illiberim* appellavero, ſi Almeriam *Abderam* dixero, ut plærique fecere, quia præcipue dubium, an illa ſit Illiberis, an hæc Abdera. Quid ſi Ecigiam *Aſtigiam*, ſi Sibiliam *Hiſpalim*, ſi Jaënum *Menteſam* vocavero? rugas in frontem contrahet auditor. immo & piget Guadalchevirum fluvium, *Bethim*, Andaluziam *Vandaliam*, aut *Bethicam* aliquando dixiſſe, Neapolimque appellaſſe *Parthenopem*. Vivamus igitur hoc pacto hactenus, ut à tergo labore irrito ac fruſtrato, & vocabulorum omni tetricitate relicta, epiſtolarum orationem noſtram apertam lenemque ac patentem efficiamus, non animus eſt aliam velle nimium curioſis rationem reddere. tibi paucis, præter ea, ſatisfactum iri arbitror, hoc noſtro inſtituto. Nil rerum nunc habes, quia nihil habemus. ex turbulenta, putrida, torrida Fortunæ olla, quando quid ferbuerit, ſtomachum tibi replebimus. Vale. ex Madrito, non *Materto*, ut quidam. in Calendis Novembris, M D X.

PETRI

PETRI MARTYRIS A. M.

EPISTOLARUM

LIBER VIGESIMUS QUARTIUS.

Epist. CCCCXLVII.

Veneti Vicentiam recipiunt. Veronam quatiunt. Papa in Bentivolos. Bononiam it Chiamonus. Cardinales à Papa ſecedunt. Cæſar & Gallus eis favent. Papa fere moritur. Chiamonus ad mœnia Bononiæ. Fabricius ſuccurrit. quid populus, quid Galli.

P. M. A. M. Suo Comiti.

VEneti reſurgunt, Vicentiam urbem, urbium & ubere & amœnitate gemmam receperunt ſed miſeram ovem ter Galli Germanique diripuere. Ad ultimum ſolatium, Germanus illam mœnibus nudavit. Ita dilacerata diſcerptaque à tot undique lupis, vix urbis faciem retinet. Veronam & Veneti concuſſere tormentis, tentaruntque oppugnationem, ſed in caſſum. De ſummo Pontifice Julio, Sacrique Cardinei Senatus rebus hæc habeto. Cardinalium cœtus univerſus, licet invitus, tum quia per alienas minime ſoliti errare terras, tum etiam, quia duram magniſque diſcriminibus referant provinciam, Pontificem amplexurum cernebant, à qua precibus aut monitis divertere illius animum nunquam potuere, ab Urbe tamen ut ſuum Pontificem ſequeretur, movit graviora in Pontificem, præ cæteris incuſſere murmura rabidioribuſque ſuſurris taxavere illum. Bernardinus Carvaiallus vir Hiſpanus Placentinus nobilis & diſertus concionator, & Theologiæ peritus Cardinalis cumque illo Cuſentinus, & ipſe Hiſpanus è Gallis, nullus erat, qui non detrectaret. ubi Florentiam in Etruria Carvaiallus & Cuſentinus, una cum Gallis collegis, devenere, Mediolanum ad Regem Gallum diverterunt. Pontificem, Gallo favente, nec abnuente Cæſare, ut de ſe moribuſque ſuis rationem reddat, in Concilium ſe vocaturos Cardinales; illi contendunt in Pontificem, libelloſque formant. Pontifex, relicto in Urbe Rotæ Senatu, cauſarum judice, Bononiæ parabat exercitum, in Alfonſum Heſtenſem Ducis nomine privatum anathemate, quando in Alfonſi Heſtenſis auxilium, Chiamonus generalis Ducatus Mediolani gubernator, & *magnus* Regiæ domus Gallicæ, ipſorum titulo *magiſter*, cum exercitu Gallico advenit, ducentibus eum Bononiam Bentivolis exulibus, poſt utriuſque parentis Joannis & Genebræ obitum, qui Mediolani animas exuerant miſeras extorres è patria, multis cædibus afflictorum civium Bononienſium, ob tyrannidem onuſtas. Chiamono Bononienſem agrum perpetuis incurſionibus infeſtante, in fere lethalem incidit valetudinem Pontifex. cum jam laboraret extremum, actumque de illo putarent Aulici omnes, ad Bononiæ mœnia copias applicat Chiamonus. Populus audito Bentivolorum nomine, quos eorum factionarii ex longa temporum conſuetudine appetebant, & Gallicum formidans furorem, conventicula exercebat. de deditione cogitare videbatur. Dum ita populus fluctuaret, in deteriuſque res indies laberetur, neque Pontificiæ copiæ ad arcendos, ſi vim inferre decernerent, ſatisfacturas viderent, ecce tranſiliit ex adverſo Fabritius Columna in urbem Bononiam cum trecentis illis catafractis, noſtri Regis, de quibus alias mentionem fecimus. Fluctuantes, fereque deficientes cives, animo invicto confirmat. pullulantem jam ſeditionem ſedavit. utraque factio Fabricii auctoritatem ſecuta, in fide perſtitit. Ita ex Hiſpania, Pontifici vix vivo, Senatui etiam Cardineo, ſalus exorta, ſub Italo tamen duce. quam fragilis populi ſit voluntas, quam vento mobilior adverte. Qui populus paulo ante jam arma capere in Gallorum auxilium, Pontificemque ſuum in Gallorum manus conjicere parabat, Fabricio duce petit, poſtulat, inſtat, ut educatur in Gallos armatus: Se Gallos ad unum trucidaturos proclamant, qui fines eorum ſint auſi conterere. conſtans viget opinio, ad interniciem actum fuiſſet de Gallis, ni Fabricius obſtitiſſet. Vix tamen Chiamonus & ejus milites evaſere, quia populi furorem frenare penitus nequivit Fabritius, cujus rei ratio ab affinitate atque amicitia inter ambos Reges exorta eſt. Sciebat enim Hiſpano Regi noſtro, ſedere animo tantum, ne Pontifex Pontificiaque tiara quid detrimenti caperet.

Cujus Regis ſtipendio trecentas illas lanceas ductitat. Nec longe abeſt, ut credi queat. Venerat namque Chiamonus, Bononienſis populi animis in Bentivolos magis, quam ſui exercitus, licet egregii, fretus viribus. Sit jam ſatis. ex Madrito. in nonis Januarii, MDXI.

EPIST. CCCCXLVIII.

Miſeranda deſcriptio de reliquiis Gervenſibus. Claſſis Soldanica proſtratur à Rhodiis. de ſtrage Maurorum in Bugia.

P. M. A. M. Suo Comiti.

VAriis conditum ferculis cœnam accipito. In ſtrage noſtrorum in inſula Gervenſi, qui cum Navarro Comite agmen agebant à tergo, deſertis & ipſi ſignis, præcipites in mare ad naves divertebant. Tantus terror omnes invaſit, quod in horæ, ut ita dixerim, momento nullam viderint conſtare aciem, attoniti omnes, quo furor & formido trahebant, eo diſpergebantur; quid fugerent, quove tenderent, ignari. clades horrenda, nullo cladem exercente. fuga ſuper omne dedecus ignominioſa, nemine inſequente. Et quo miſeri irruebant? Si qui evaſere, ad naves, in quibus nullus vini erat, aquæ nullus hauſtus. freti namque terræ, quam impetebant, alimentis, ſed aquæ præcipue, vacuos advexerant cados omnes & penu vacuum. Vis paucis? conſumpta eſt tandem fere univerſa decem millium virorum fortium glorioſa trophæis & ſpoliis opimis multitudo: cui nec validæ potuerunt reſiſtere turres hactenus, nec multarum fere adamantina urbium mœnia. de tam infelici atque atroci eventu, ſatis ſuperque. ad aliena curramus. Literas Rex habuit ab Oriente, quibus intellexit; inter inſulas Cycladas, quarum contexturam noſtra ætas vocat *Archipelagum*, circiter mare Ciliciæ magni Magiſtri Rhodi claſſem ingentem aliam Magni Soldani Babylonici profligaſſe, cepiſſeque univerſam, cum ingenti hominum, emptarumque mercium pretioſarum copia, quæ una cum claſſe ipſa Soldanica è Syria, Damaſco & Alexandria Ægyptia, duobus emporiis egregiis, vehebantur. E Bugia vero fertur, ſub vafro ſtratagemate fuiſſe Afros à noſtris præſidiis magna ſtrage confectos. Audi rem narratu dignam. eſt apud Aphros genus hominum fanaticum, vocant ipſi *Morabitos*. his fidem præſtant, afflatoſque divino ſpiritu arbitrantur. A Morabitis perſuaſi convicini omnes, quia ſuis ſe orationibus tormentorum omnium noſtrorum vim compreſſuros daturoſque operam, ne ſolvi queant à tormentis globuli, vires etiam Chriſtianorum hebetaturos, coacto ingenti cuneo Maurorum Bugiam impetunt. noſtri per exploratores, re intellecta, taciti rem exſpectarunt. ſubterraneos manu factos ad id cuniculos extra mœnia, lychnis è cuniculis ad interna deductis, noſtri pulvereis farciverunt cadis. Mauri, ubi ſilere omnia ſenſerunt, vera eſſe quæ Morabiti ſacerdotes eorum diſſeruerant arbitrati ad mœnia, oppugnaturi, turmas applicant. noſtri una baliſtas & univerſa tormentorum genera, ſuffixo per lychnos latentes igne, in applicatos hoſtes ad mœnia diſcutiunt. hinc per aëra cum excuſſa tellure, cadiſque cunicularibus, & horrendo fragore, Maurorum multa corpora volitarunt. Illinc fruſtatim diſcindi reliqua, & per campos patentes à ferreis lapideiſque aſportari globis cernebatur. Ab Italia ſcribitur, Venetos adhuc ſuſtinere Gallicum Germanicumque furores. Vicentiam retinent. Veronam conſequi nequivere, quia præſidiis eam repererint, præter Cæſarea, munitam Gallicis: ſitque urbs ipſa per ſe arte ſumma expugnatu difficilis. Summum etiam Pontificem revixiſſe ajunt; nulla vitæ ſpe dies quatuor laboravit extremum, nulli ſunt ejus firmiores quam de recuperanda Ferraria, belloque in Gallos gerendo, ſermones; ejecturum ſe Gallos ex Italia minatur, palamque hoc ſæpe dicere inquiunt. quæ fient, habebis. rem omnium judicio arduam complectitur. Tu vale & vive magna auditurus. Hiſpalim ſumus propediem profecturi, ne Scytharum mobilitatem, quos hæc noſtra Curia æmulatur, diſcamus. Madriti Idus Januarii, MDXI.

EPIST. CCCCXLIX.

De hujus anni varia calamitate. quæ ſpes de Afris. Moralia quædam. de Gallo. de Papa. de rerum eventu. de duce Ferrariæ. Horrida hyems. de pecudum interitu. Trajectus in Aphricam.

P. M. A. M. Suo Comiti.

AB Idibus Januariis ſeptimis, quibus Madrito diſceſſimus, ad uſque fere mœnia hujus urbis, gelatum nivibuſque perpetuis albicans iter, peregimus; IX. autem Calend. Februarii ſumus Hiſpalim ingreſſi. inſuetam nulliuſque hominis memoria, inquiunt incolæ medii, tam horridam hyemem ſe fuiſſe perpeſſos. raro nivibus, gelu rarius regiones mediæ vexantur. hoc autem anno viſu miſerandum, greges majori ex parte conſumpti, balantes

balantes circum exhauſta matrum ubera catulos fames & frigus una cum matribus perimebant paſſim. nulla dumeta, arbuſtula nulla, non circumſepta hœdis agniſque mortuis, vel jam exhalantibus animulam. Hirundines tamen ex apricis terris tranſvolaſſe reperimus; Solitam hic aëris temperiem inventuras putantes & properaſſe pœnituit. Ex hac urbe valido exercitu comparato Rex in Africam ſe transjecturum inquit. Jure merito credendum eſt: Licet eventus belli ſint incerti, uti per Giervianam ſtragem liquet colligere, collum Hiſpano jugo Africam formidine trepidantem ſubmiſſuram. Variæ ſunt rerum vices. ſtravere quondam Hiſpaniam ſubjecereque traducti (duce Comite Juliano) Mauri. noſtra vero tempeſtate vobis Hiſpanis, ad univerſam Africam domandam facilis via panditur; captis jam per veſtros Duces, nec multitudine mira Orano, Bugia & Tripoli ditiſſimis Emporiis & munitiſſimis urbibus. mutari non poteſt rerum ordo, quin æterno motui obnoxius ſit. at vereor, ne noſtri Regis conatibus, vaſta Galli Regis ingluvies occurrat. Scripſit namque ad me Hieronymus Cabanillas Regius noſter apud Gallum Regem Orator, mihi amiciſſimus, ſedere animo Gallo ipſi, velle in Italiam proficiſci, ut exercitu coacto in Pontificem, ſub prætextu tutandi Alfonſum Heſtenſem, gerat bellum. Hanc ſi provinciam Gallus amplexabitur, noſtro Regi minime conducit alienis ſe terris bello implicare. Si namque Gallus aut detrudet è ſede Pontificem, uti minatur, aut vicerit, vel ad votum traxerit, Neapolitanam ſumpturum illico expeditionem, nullus eſt qui non ſuſpicetur. nil namque verſat animo magis, uti per apertas colligitur conjecturas, quam ut ſuſceptas in ipſo Regno contumelias, injurias, damna, jacturas, cædes, ſtrages, & internicies aliquando reſarciat. Pontifex autem in concepto ſtat propoſito; ut privatum jam nomine Ducis Alfonſum Heſtenſem familiamque illam veterem irreverentem extinguat. quas roſas ex his ſpinetis exſpectemus, tu videris. Vale. ex urbe Sibilia, dicat *Hiſpalim* curioſus nimium. pridie Calendas Februarii, MDXI.

EPIST. CCCCL.

De obſidione Mirandulæ à Papa. de Imola & Cardinalibus privandis. de Duce Urbini. de Papienſi Cardinali & alia diverſa.

P. M. A. M. Suo Comiti.

EX Urbe Roma paulo poſt miſſas ad te priores literas, habuimus, quod ſummus Pontifex ipſe ipſe, licet eam exagitet horrida hyems, Apennino proximam regionem, ad Boream verſam, exercitum ductitat. Mirandulam oppidum inſigne, quia ſit fœdere poſſeſſor ejus Alfonſo Heſtenſi adſtrictus, obſidet. tormentis quatit. foſſas oppidales ajunt gelu concretas. oppidani ſeſe tuentur. è muris in caſtra ferrei globi ex tormentis jaciuntur. De Pontificiis tentoriis, ab ejus latere raptatos fuiſſe fruſtatim ferunt familiares aliquot à diſcuſſis tormentis, ipſum tamen ſtare imperterritum. ſecum habet ex fratre nepotem Urbini Ducem, ſub-imperatorem exercitus. Bononiam vero Cardinali credidit Papienſi præſidio, viro ab ipſo Pontifice ad ſummum erecto faſtigium. Is ſe jactat ab antiquis Immolæ Dominis ortum, atque inde nobili progenie. nec deſunt qui putent ad ejus urbis ſceptrum tendere; quod mutationi crebræ eſt obnoxium. Veteres namque Dominos, Comes quondam Hieronymus Sixti IV. Pontificis Maximi nepos, viventis Cardinalis Sancti Georgii frater, abſtulerat ejus filiis orbis genitore, vivente matre, Cæſar Borgia, Valentinus Dux, Alexandri VI. ſemen. Valentino Julius II. Alexandro VI. vita functo. Rex Gallus Lugduni agit. De tranſitu ad Italiam contra Pontificem cogitat. Magna tempeſtas exoritur. Pontifex autem animo fixum tenet, velle honore Cardineo, & reliquis fortunæ ornamentis privare *Bernardinum Carvaiallum* Hiſpanum, *Renatum de Prie* & *Guilielmum de Briſonet* Gallos, atque una Federicum Sanſeverinum Neapolitanum; *Schiſmatis* eos *auctores*; & *Schiſmaticos* ſuis ſcriptis appellat. Rex vero noſter alio tendens animum, edicit, quæcunque navigia in Hiſpanis reperiantur litoribus, ſeſe apparent ad ſuſcipiendas exercitus in Africam trajiciendi copias. Latinas & ego ipſe literas plures, habita vulgari materia à ſummo Secretariorum Almazano, conſcripſi ad omnes ſingulatim Chriſtianos Principes, ad Suiziorum etiam XII. Reſpublicas, quas ipſi *Cantones* appellant: quia in Saboiæ Ducem arma capere intendunt, veterem quandam nacti occaſionem, quod plæraque floreniorum millia teſtamento jam pridem moriens Dux qui-

dam reliquerit. Pontificem orat, Gallum Regem rogat, cæteros hortatur, ut conveniant, arma inter ſe deponant. ne ſint ei ad Aphram provinciam in noſtræ religionis augmentum, impedimento; ſed præcipue Regi Gallo affini, & fœdere adſtricto ſuadet inſtanter, ut ab incepto in Pontificem deſiſtat, non decere filios in univerſi Chriſtiani generis parentem, arma capere. Liceat Pontifici ditionarios ſuos effrenes domare, inertes calcaribus agitare, ut libuerit. ne obſtet juſte agenti, ſuadet, hortatur, monet, rogat, unitatem in Eccleſia quæritet ac foveat. diſſenſionem, ſub Concilii Particularis prætextu abdicet, tollat, quia præſertim Generale Concilium Pontifex ſe habiturum ordine recto pollicetur. Ita diverſo Chriſtiani Principes diverſa diſcutiunt. quæ ſuccedent, habebis. Interea vale. ex urbe Sibilia, dicat *Hiſpalim* curioſus. v. nonas Februarii, MDXI.

Epist. CCCCLI.

Papa capit Mirandulam. Papa compurgat Venetos. quid in hoc Cæſar. quid Gallus. Moritur Chiamonus Gallus Mediolani gubernator.

P. M. A. M. Petro Fagiardo Marchioni Bellecenſi.

HAbuiſti hactenus literarum, quas ad meum Tendillæ Comitem exarabam, exemplaria. habebis primaria poſthac. præſentem namque illum habemus in Curia, per exemplaria proxima, Pontificem *Iulium* ex Pacifico *Martialem* effectum, ductitaſſe acies intellexiſti. horrenda frigora perpeſſus eſt. Mirandola tamen ſeſe dedit. nec paſſus eſt dari militibus in prædam. per murorum rupturas, qua tormentis via patebat, perque gelatas foſſas, pedibus non per patentes, aut equo portas ingreſſus eſt. præ ira in turbatorem Gallum nutrire barbam cingulotenus dicitur. quid ſit Pontificis ardor iſte pectoris pariturus, non intelligimus. grandia ſunt quæ verſat animo. *Chriſtum, cujus ſe cauſam ſuſcepiſſe proclamat, viam inventurum*, qua & Heſtenſem familiam diſperdat, & Gallum Schiſmatis, & Heſtenſis fautorem, puniat, ſermone roborato affirmat: *Cælites*, inquit, *proprias cauſas, modo qui eis patrocinetur, aſſurgat, nunquam deſeruiſſe.* Venetos in amicitiam & fœdus admiſit; Cæſari hoc Galloque Regi moleſtiſſimum. Gallo quia Venetos purgatos & expiatos Anathemate reſurrecturos ſuſpicatur: Cæſari, quia ex Cambrenſis conventus pactione, ſua ſe non poſſidere arguit. Pontifex ſatis putat factum ad ejus partis rationem, quando Paduam, Veronam, Vicentiam, & multa præterea, in ejus poteſtatem conjecerunt, cæteris quæ ſupererant ad eum attinentibus captu facilibus, extenuatis Venetorum viribus, in ſtrage Caravaienſi. *Nil eſſe*, ait Pontifex, *cur illi debeant ſuccenſere, ſi pacta per confœderatos tueri Cæſar nequiverit. Cupere ſe* prædicat, *Italiam jam tandem placare, ne perpetuis bellorum jacturis conflictetur.* Rex noſter animo cruciatur. Pacem inter eos totis viribus quæritat. Ad Aphricanam tamen expeditionem ſeſe accingit. Eſt aliud quo claudam epiſtolam. Chiamonus ille Mediolani gubernator, & Gallici ductor exercitus, febri correptus, Mediolani periit. Deſcendiſſe illam animam ad cælos autumant homines, & tartareas viſitaſſe cavernas, quia Pontificem quondam Bononiæ, Acharonteas jam jam perambulantem fabuloſas ripas, non pingui Minerva læſerit, & quo tempore ſpiritum naturæ reddidit, Pontificem haberet iratum. Barbatum Petrum piſcatorem hominum, paradiſi claves ea die abſcondiſſe, Romæ, inter jocoſa dicteria, Curiales obloquuntur. Tu vale. data Sibiliæ, nolo ultra *Hiſpalim* hanc urbem, nolo reliquas veteribus appellare nominibus, ne te aut cæteros, ad quos ſcripſero, rem, non ſonum quærentes, vocabuli curioſa hæſitatione confundam. Idibus Martii, MDXI.

Epist. CCCCLII.

Trivultius ſufficitur in locum gubernatoris Chiamoni. Conventus Mantuanus. quid proponat Cæſar, quid reſpondeat Papa. quid concluſum.

P. M. A. M. Suo Fagiardo.

CHiamono Gallo vita functo, curam exercitus, quam ille gerebat, & Ducatus Mediolani gubernaculum, magno noſtro Trivultio Rex Gallus credidit. Is niſi Ludovici Sfortiæ inimicus Gallis patriam vendidiſſet, primum inter egregios Heroas locum aſſequeretur. Pontifex equo invectus candido, ſed barbatus, Bononiam regreſſus eſt. De Pace agi placet. Mantuæ conventus habetur. Matthæus Langa Cæſari à Secretis, & Charus Gurſenſis Epiſcopus pro hero ſuo, pro Rege noſtro Catanienſis Epiſcopus, genere Aragonius, & Hieronymus Vicus Valentinus, hic apud Pontificem, ille apud Imperatorem electum agentes, oratorio munere convenerunt. Affuit & Pariſienſis Antiſtes Gallici Senatus princeps. Ibi ſtatutum eſt inter eos, ut Gurſenſis noſtrique ambo Pontificem adeant, quæ acta ſint, relaturi, Pariſienſis rei

eventum

eventum exſpectet à Pontifice. Langa Gurſenſis poſtulat, ut Venetos non modo deſerat, ſed Cambracenſia pacta redintegret. *Se nullo pacto deſerturum Venetos* Pontifex edicit. *Si quid inobſervanter admiſerint, pœnas luiſſe Venetos non abſonas crimini* arguit. *De fœderibus autem Cambracenſibus, nil eſſe cauſæ, cur ultra debeant novari. quandoquidem ad unguem èxpleta, nec confœderatorum quempiam eſſe, cui non ſatiſfactum fuerit. Si autem de manibus ſibi decidi permiſerit Imperator, in manus illi conjecta, quæ ſui juris quondam fuiſſe arguebat, præter Trivîſium, Confœderatorum neminem dignum accuſatione* Pontifex Gurſenſi placide proponit, *nolle ſe perpetuo fluctu Italiam, Chriſtianumque nomen in præceps trahere.* Gurſenſis autem Langa, fruſtra de Pace ſermones fieri aliter, ira concitus Germanica, dicit, datque terga Pontifici; nec ſuaſionibus, nec precibus moveri potuit, ut conſultius ageretur, ut herus ipſius Cæſar, ut Catholicus Rex noſter, de propoſitionibus conſulantur, ut exſpectet, quid ad hæc ipſi reſpondeant, ut res in deliberatione ſiſtatur, ut utrimque rationibus agatur, minime potuit detineri. re infecta diſceſſit. nullum poſſe medium reperiri, quo Cæſari ſatisfaciat, hac dempta de deſerendis Venetis ratione. turbatiora quam veniens repererat, reliquit omnia. non deſunt qui ſeductum à Gallo Rege veniſſe ſuſpicentur. cuja videtur, ne pax iſta ſortiatur effectum, intereſſe. Sub namque rupti fœderis Cambracenſis occaſione, belli cauſas nanciſcitur in Pontificem. proque Schiſmaticis agit, & Heſtenſi familia. Ita procelloſis agitur Petri navicula fluctibus. Tu vale. data Sibiliæ. IV. Calendas Maii, MDXI.

EPIST. CCCCLIII.

De Concilio & Conciliabulo. ſtant Gallorum caſtra oppoſita Pontificiis & Hiſpanis caſtris. quid velint alterne.

P. M. A. M. Petro Fagiardo Marchioni.

VIx bene ſuperiorem epiſtolam emiſeram, quando alius ad nos curſor ex urbe Roma pervenit. Is affert, turbata eſſe omnia. Cæſar & Gallus de particulari Concilio agentes per Cardinales à ſuo Pontifice alienatos, in Concilium Piſas, in Septembris Calendas Pontificem citavere. At Pontifex è converſo, publico edixit præconio, generale Concilium in Lateranenſi palatio, Pontificia ſede, ad Dominicæ Reſurrectionis proximæ diem celebrandum. Armis agere Gallus ſtatuit, ſi rationibus nequiverit. Stant namque jam caſtris oppoſita caſtra, Gallicis Trivultius, Pontificiis Urbini Dux, & bello egregius ductor Fabricius Columna, trecentorum catafractorum, quos Pontifici Rex noſter ex compoſito debet, Imperator, præſunt. In Padi ripa caſtra metatus uterque, Ferrariam petiturus Pontificius, ne Ferrariam petat Gallus, obſtiturus. quid hinc queat ſcaturire, colligito. Iterum vale, & geminas accipito, aliquando nullas habiturus. ex urbe Sibilia. III. Calendas Maii, MDXI.

EPIST. CCCCLIV.

Quid Pontifex. quid Gallus. quid Hiſpanus. quid Fabricius Columna cum trecentis lanceis Hiſpanis, magna controverſia.

P. M. A. M. Suo Fagiardo.

VAh quam importuna eſt hæc gens Gallica! A provincia in Pontificem Rex noſter nullo pacto poteſt Regem Gallum divertere. per amicitiam initam, per affinitatem, per & mille Cælites, à noſtro Rege Rex Gallus efflagitat, ut ad infrigendam Pontificis iracundiam, Pontificem aliquantulum linquat. conqueritur namque Gallus, ex noſtri Regis favore, Pontificem eum ſibi animum induiſſe; ubi pacatum ſenſerit, ſe futurum illi obſequentem filium pollicetur. Id facile factu dicit, ſi ſe deſertum ſenſerit. Rex igitur noſter, ut à Gallo tollat omnem diſſolvendæ amicitiæ occaſionem, peracto quadrimeſtri, quo in Pontificio tenetur exercitu ter centum lanceas ſua pecunia ſuſtinere, Fabricium juſſit cum catafractis ipſis, redire Neapolim. ex Regni namque feudo ita pactum eſt, ut quotannis ad rerum Eccleſiæ tutelam, Rex noſter ad Pontificem, ſi exercitum cogat, per quadrimeſtre mittat. non contentus his Gallus, ut Claſſem in Africam trajecturam, ſolvat, rogando precandoque efflagitat, in aliudque tempus rem differat, per literas, per oratores, per Reginam Germanam ſibi ex ſorore neptem, noſtri Reges uxorem orat, ut ſibi morem gerat; ſe hoc pro ſupremo habiturum beneficio. quia Pontificem arbitretur credere, ad ſui auxilium in ipſum claſſem parari eam, non contra Mauros & Africam univerſam. propterea ſuperbire adeo Pontificem, Gallus immurmurat. hæc & multa præterea in hanc ſententiam. Rex autem noſter dentibus præ rabie frendens, quod à tanto incepto diſtrahatur, perſuadere Regi Gallo nititur, ne talem ſibi pervicaciam imbibat: ne contra ſummum noſtræ Religionis Pontificem, omnium animarum parentem,

parentem; cui cælorum claudere atque aperire portas datum eſt, leves nactus occaſiones, arma ſumat. proponenti Gallo Pontificem ſtudere, ut è Mediolani Ducatu, poſt ejectos Heſtenſes è Ferraria, ipſum detrudat, idque minatum fuiſſe. Rex noſter vadimonium offert, ſe tutaturum eum, in auxiliumque venturum, ſi Pontifex hujuſcemodi rem tentaverit, quia ſe Pontifici debere in Eccleſiæ tutelam, non in affinium & amicorum incommodum ſuorum pollicetur. Iterum inſtante Gallo, nec ulli rationi cedente, repetit Rex, ut exemplo ſui edoceatur, quo ſtomacho poſſit Pontifex, quove animo ferre, ſi quiſquam ei obſtet, ne ditionarios inobſervantes Eccleſiæ domare queat. per ſuum Oratorem Hieronymum Cabanillas imperat Rex interrogari, quid ipſe Gallus ſentiret, ſi dextram quis illi minacem in Borboni peccantem Ducem, aut alium quempiam Procerum, ipſius apprehenderet, vel ſuppetias deficienti ferret. addidit inſuper repetito Rex noſter; Meminerit Gallus, *Chriſtianiſſimum* ſe nomine inſignitum, quod ejus majores Eccleſiam complexi ſunt fluctuantem, pacaverunt & ſedaverunt exorientia Schiſmata. diſcriminoſam abſonamque tanto nomini fore talem oſtendit provinciam, à ſuo Pontifice Cardineos viros Eccleſiæ poſtes ſeducere, in diverſa tendentes ſuſcipere, ut diſſidium in Eccleſia ſerant, fovere, turpe, grave, atque obſcœnum eſſe. hæc ante oculos mentis ratione advocata Rex noſter Gallo Regi objiciat, hortatur, monet, rogat, ſeque patiatur vires explere Hiſpanas, in hoſtes noſtræ Religionis, & Africam univerſam, quæ jam formidine trepidans, ob abſciſſos, per Hiſpanos duces, lacertos collum videtur Chriſtiano jugo ſubjicere. Ad hæc omnia Gallus aures plumbeas porrigit, obtuſas calce lapidibuſque obſeratas, velut ſanaticus fabuloſoque Thyoneo thyrſo verberatus, cruciatur animo, repetit argumenta priora; jurejurando aſſerit, ſe nil aliud petere, niſi ut iram Pontificis infringat, conducere hoc honori gloriæque coronæ Gallicæ, ne parvæ Pontificiæ vires ſeſe jactent, immenſas ipſius repreſſiſſe. Hæc referens, Granoblum urbem, ſitam in Alpibus, iturus in Italiam proceſſit. ibi pedem ſiſtit. ſtant tamen caſtris oppoſita caſtra in Padi ripa. quid ſit futurum, ignoramus. Vale. Sibiliæ. III. nonas Maii, MDXI.

EPIST. CCCCLV.

Pontificis exercitus ſternitur à Trivultio. Bononiam capit Trivultius. Claſſis Hiſpana ſolvitur. quid agitent Gallus & Hiſpanus Reges. præſidia amittuntur Neapolim.

P. M. A. M. Suo Fagiardo.

UBi primum Fabricius Columna cum lanceis Hiſpano ſtipendio merentibus trecentis terga vertit, ad tollendam Gallorum frangendi fœderis omnem occaſionem, quam non inviti Galli quæritant, quando conducere utilitati arbitrantur, Pontificii vires exercitus hebetatæ ſunt. Pontifex turbatus, Ravennam conceſſit. Trivultius concivis meus, Chiamono ſuffectus, in palantes Pontificios, cum exercitu Gallo irruit, profligat. impedimentis omnibus ſpoliat. ſparſi Pontificii, fugientes per diverſa tendunt. Obſtitit namque Trivultius trucidationi pro viribus; quia Italus Italo ſanguini parcere ſtuduit, quo pinguefacere campos Galli oblectantur. Ravennam ad Pontificem è fugientibus plærique tetenderunt, Urbinatem ſecuti Ducem, alii Urbinum, multi Florentiam verſus, Marchio. Antonio Columna Duce iter ceperunt. Bononia belli eventum ſecuta, portas victis Pontificiis clauſit, Trivultio victori aperuit. Gallo Rege imperanti Bentivolios Trivultius immittit, in patrios avitoſque lares locat. Cardinalis ille Papienſis Pontificium vimen, pingui ſolo enutritum, evectum ad immenſum rerum culmen, cui Bononia credita, ſimultates præ invidia cum Urbinate Duce, Pontificis nepote exercebat. Solet hoc parere Potentum Regia. Is apud homines ſuſpectus, eam putatur dediſſe operam, ne Urbinas Pontificii exercitus ductor admitteretur. adauxit ſuſpicionem, quod illæſum magniſque opibus onuſtum Galli abire Cardinalem permiſerint. Bononia Bentivoliis relicta. Trivultius victoriam ſecutus, oppidum Mirandulæ convicinum, cum Gallicis copiis petiit cepitque. Idem propediem de Mirandula futurum arbitramur. Ad eam quippe redituram à quo illam Pontifex abſtulerat, quia præcipue Trivultii gener ſit; licet potiora eſſe alterius illius fratris jura multi judicent. Gallum Regem præ gaudio frontem leniſſe, auditis hujuſcemodi ſucceſſibus, ajunt; nec temperaſſe à motibus præ ſpe futurorum. verſat namque animo, uti colligitur, imperium Italiæ. Rex vero noſter videns, Gallum alas protendere, atque inſultare nimium, ſolvere arguit à fortiori, quoniam in Chriſti vicarium contra jus faſque

Gallus

Gallus ſævit, quoniam facultatibus Eccleſiam Chriſti ſponſam nititur ſpoliare, aperto conſtat argumento, nemini viventium ignoturum. Claſſem igitur exercitumque trajecturum in Africam dimiſit, ne ſe reperiat implicitum alienis terris, Gallo nudante ulterius enſem. Una iterum per Oratorem ſuum Cabanillas Gallum monet, ut ſibi ſatisfactum fuiſſe cogitet, Pontificis Eccleſiæque rem ita labefactaſſe, Bononiam reddat, è tyrannorum poteſtate liberet, ſitque Pontifici liberum Jus ſuum, cum Heſtenſibus exercere. Juſtæ Pontificis querelæ Rex futurum ſe participem proponit, quod Pontificem tali tempore dimiſſis tercentum lanceis ad ipſius Galli Regis poſtulata deſeruerit. Hæc repetito agitantur, quid ſit Gallus reſponſurus, tempus loquetur. ne tamen inſperato queat Gallus, ſi qua ultra moliatur, Neapolitanum adoriri Regnum, è delectis militibus, ad Regnum mittit tria millia, qui ſeſe Gallis objiciant, primoſque illorum impetus ſuſtineant, donec fortiores adventent copiæ, ſi opus fuerit, atque una literas deſtinat ad Regem Angliæ, generum ſuum, ut illico virum mittat, cui magna credi queant tractanda, ſignatque ac petit Joannem quendem Aſtilem, generi *Manuxerium* (ut eorum utar vocabulo) regii cubiculi cuſtodem, quod alias Catholica Regina vivente, pro ipſo Rege Angliæ venerit in Hiſpaniam, ſitque præterea cæteris Brittannis præſtantior, & jam Regi noſtro notus, ut ſuo Regi fidus. Aliquid grande parituras has literas arbitror. Harum ego exemplar aſſecutus ſum. Ex Sibilia. VI. Idus Junii, MDXI.

Epist. CCCCLVI.

Rex Tremeſſenius Maurus ſubdit ſe Hiſpano Regi. de angelis & portento Frivolano.

P. M. A. M. Suo Fagiardo.

Externa tibi ab hominibus duo, è cælo tertium eſt animus referre. Rex Tremeſſenius Afer per eum è proceribus Hiſpanis, quem *Alcaidem Donzellorum* vos appellatis, cui Oranum, & Marzalquebir magni portus arx credita ſunt præſidio, potentiam formidans Hiſpanam, *vela demittit*, ut eſt in proverbio. Annuum paciſcitur tributum duplarum aurearum, quas vocatis *Zaienes*, ducatum quadrante circiter ſuperantium millia terdecim, in eadem civitate Orano quæſtoribus regiis præbendarum, ditionarium ſe futurum poſthac Hiſpaniæ coronæ jurejurando pollicetur, munus ſe quotannis miſſurum promittit ad Regem, dignum Regibus, ad curiam quamcunque terrarum inhabitet. Illo anni tempore, altero capite, ut quæcunque reperiantur Chriſtiana mancipia in ejus Regni incolis, libere omni excuſatione ſublata dedantur, neve commercium patiatur ullum in ejus Regno, præterquam in urbe Orano. Aliud jactum eſt fœdus, ut ſcilicet Rex Tremeſenius hoſtem ſe futurum cuique noſtri Regis hoſti profiteatur: ſitque adſtrictus ad Regem ipſe ipſe venire manu armata, ſi trajiceret Rex. At ſi per ſuos duces rem agere in Africa ſtatuerit, ut familiam militeſque ſuos ad imperatorem regium mittat, tutaturum præterea ſe ab omni cujuſvis Afræ potentiæ injuria noſtra præſidia, quæ Oranum ſuſtinent, & ſi quæ damna in ſegetes, aut agros vagi Arabes intulerint, ſe reſarciturum illa paciſcitur. En rerum vices! quæ vos quondam ſtravit Africa, nunc veſtro jugo collum ſubjicit. ſi per Galli Regis impatientem quietis animum licebit, propediem habebitis univerſam. Venerant ex Anglia (dicitis *Inglaterram* Hiſpani) ea fuit *Albion* inſula, atque alias *Britannia*, duo millia nobilium propria pecunia armatorum, quia bellum eſſet cum noſtræ legis hoſtibus gerendum. Hi gloriæ cupitæ inexpertes, dolore animi cruciati, rabieque accenſi, in Regem Gallum, in patriam redierunt, quia illius cauſa ſolutam claſſem, dimiſſumque exercitum repperere. Tertium erit portentuoſum oſtentum. Eſt in Italia provincia, quæ dicitur vulgo *Friuoli*, Alpibus à Germania vicina, Cæſareæ quondam, nunc Venetæ ditionis urbs, nomine *Udena*. in hujus urbis campanaria cœnobii Franciſcanorum turri, per diem apertum univerſo id ſpectante populo, aërei duo viſi ſunt Angeli ſtare alati, nudis paratiſque ad feriendum erectis enſibus, noctu vero ad uſque intempeſtam eadem (quæ Angeli per diem) accenſæ faces loca tenuerunt. Quid iſta prænuncient, ſi vivere dabitur, intelligemus. Burgos tendimus in veterem Caſtellam, quæ Pyrenæorum adjacet radicibus, ut inde velut ex ſpecularia turre, quid generis humani perturbator Gallus adſtruat inſpectemus. Tu vale. ex Cazalla oppido ex itinere, quia hic ſeſe nuncius obtulit. IV. nonas Juſii, MDXI.

EPIST. CCCCLVII.

Laudativa.

P. M. A. M. Dieco Villaſcuſæ, Theologo eximio, Epiſcopo Malacenſi.

DOmum habebas in urbe Granata, tua emptam pecunia. domum ipſam dono dediſti germanæ neptibuſque ex ea Archiepiſcopi primi Granatenſis, cui viventi charitate in homines pietate, in Deum nullus fere par. Quid de te ſentiam, nequeo promere. reliquit ille nudas, ne à pauperibus tolleret, quod cæteri ſolent, aut in theſauros congerere, vel affinibus impartiri, divo illas commendavit. Tu non tegete, non magali, ſed commoda contexiſti domo. Quam tibi putas ex iſto charitatis officio ſedem apud ſuperos conſtruxiſſe? gemmis quidem ornatam, auroque ac lapidibus precioſis compactam, vel divina ſunt verba in caſſum prolatà. Noſti namque ſolo charitatis amœno hauſtu, proximos divinæ menti mortales fieri. Ad eum qui eſt viva charitas, hoc uno tramite patet acceſſus. Quibus enim aliis depaſcere Deum dapibus aptius poterimus, quam illis quibus ipſemet conſtat? Quia igitur ipſe ipſe ſit ipſa Charitas, qui charitate præcelluerit, in Deo ſibi hoſpitium adamantino robore coædificatum præparat. Tibi ergo gratulor, quòd hujuſmodi Charitatis exemplo Deo proximam tibi ſedem comparaveris, mihi gaudeo, qui talem ſim ſortitus patronum, & in ejus amicitiam admiſſus. Vale. ex Guadalupeo cœnobio. ex itinere. pridie nonas Julii, MDXI.

EPIST. CCCCLVIII.

Dux Urbinas Papienſem Cardinalem trucidat. quid Papa Urbini patruus. quid Cardinales. quid interſector. quid Gallus. Prognoſticon de Concilio & Conciliabulo.

P. M. A. M. Suo Fagiardo.

ALium ab Italia tabellarium habemus. Ad Pontificem Ravennæ agentem, Cardinalis ille Papienſis (quo tenente præſidio Bononiam Gallis aditus in eam patuit) veniebat centum equitibus circumſeptus. In media ipſius urbis platea Dux Urbinas dentibus in eum frendens inſilit per medios centum equites, viginti tantum à pedibus famulis comitatus, nudato enſe Cardinalem adoritur. tranſverberat uno ictu. Famuli Domini exemplum, arbitriumque ſecuti, multis Cardinalem vulneribus ad necem confecerunt. Centum ejus equites autoritate Ducis (qui fuerat paulo ante ipſorum imperator) attoniti, rem inultam reliquere. Pontifex nepotis deteſtatus temeritatem fere ingemuiſſe narratur, tum quia Cardinalem illum apud ſe nutritum diligebat, tum etiam quia Pontificiam videbat autoritatem pollui, niſi pœnas nepos Dux Urbinas atrocis facti lueret, quia præcipue nullius hominis memoria trucidatum eo pacto fuiſſe Cardinalium quemquam reperiatur. Univerſus Purpuratorum Senatus ſtupore repletus, magnos edidit conqueſtus, fœdatam eam dignitatem lamentantur. Dux autem in ſui excuſationem, *ſe proditorem egregium trucidaſſe, non Cardinalem* arguit, *quod in ſui omniumque Chriſtianorum parentis, & domini Pontificis, atque in totius Eccleſiæ perniciem, Bononiæ portas, Pontificiis retrocedentibus, non fugatis, quia non fuerat manu conſertum, clauſerit. Gallis vero inſequentibus aperuerit, cujus rei cauſa & trucidati plerique fuerunt, & ſpoliati omnes, & amiſſa Bononia. Nil igitur eſſe, cur illi debeant ſuccenſere, qui tantorum cauſam malorum de medio tulerit.* His per nuncios Pontifici Cardineoque Senatui relatis ipſis inſalutatis, Urbinum ſe contulit. Pontifex autem Ariminum, cum ſummo animi angore relicta Bononia Bentivolis conceſſit, ut inde Romam proficiſcatur. Rex Gallus Granobli in Alpibus, ob ſurreptam Pontifici Bononiam geſtiens agit. Sed arbitror, in amarum fel, dulce mel iſtud aliquando verſurum vices. Si namque ſapient Chriſtiani Principes, pullulanti ipſorum ſervituti ex talibus Gallorum ſucceſſibus obviam ibunt. Quia præcipue faveat Rex ipſe Gallus particularis Concilii excitatoribus Cardinalibus, qui jam ſub ipſius Regis umbra Piſas, ad Septembris Calendas advocarunt Pontificem. Pontifex Concilium non rejicit, ſed quale congregari ſoleat, offert in Lateranenſi, utpote Baſilica Romæ, non Piſis, ad Chriſti Domini reſurrectionem, non ad proximas Calendas Septembris. Pontifice vocante non deſertoribus ſui corporis membris, Gallo Regi Cæſar ob iram in Pontificem, quia de Venetorum poteſtate, quæ Cæſarei ſolebant eſſe Juris, non aſſequatur, adhæret, Particulari aſſentitur Concilio. Quæ ſcabies Dominicum gregem circumeat, tu judica. Et vale. ex Guadalupe. VIII. Idus Julii, MDIX.

EPIST.

Epist. CCCCLIX.

Florentinis Gallus favet in Senenſes. ubi ſit Gallus & cur ibi.

P. M. A. M. Suo Fagiardo.

CLauſa domi ſervabatur ad te itura ſuperior epiſtola, nuncium operiens, qui ſe diſceſſurum hujus diei primo diluculo fuerat mentitus, quando eodem hoc die diverſos tabellarios è Gallia & ab Urbe Rex accepit. Pontificem ſcribunt ingreſſurum Urbem, quo die Chriſtiana religio Beati Petri ante ſolemne colit. Florentini contra Senenſes arma capiunt. Reddi montem Pulchianum mavis Pollicianum oppidum, Florentini juris quondam quærunt. Gallus hos ignes in Italia fovet. Florentinis auxilia mittit. ſub hoc prætextu propius accedit ad Urbem, & conſilia de mutando vel trahendo ad votum Pontificem. quæ verſat animo, paulatim exſequitur. Ni cæteri Principes illico convenerint, ad coaleſcentem jam nimis ignem exſtinguendum, ſero ſapient. Gallo cogentur cedere, puto ſentire, quid eis immineat. daturoſque operam, ne ulterius vagetur ardens flamma. Rex Gallus villam nunc inhabitat Rhodano adjacentem quæ *Valentia* dicitur in radicibus Alpium ſitam. Egeſtatem ſuſtinet cum curia ibi ob viciniæ ſterilitatem immenſam; ut è propinquo rebus Italis intendat, ibi moratur. Summus Pontifex ad univerſos Chriſtiani orbis Principes, nuncios miſit, quibus ad Reſurrectionis diem proximam, ſeſſurum ſe in Laterano ad Concilium generale celebrandum edicit. Principes hortans monenſque, ut aut veniant, aut Oratores mittant, cum quibus de communi omnium Chriſtianorum commodo agi poſſit. Deſertorum Cardinalium actionibus derogavit, aëreas illorum congeries (uti de gigantibus eſt in fabulis) pro nihilo pendi jubet. Anathema in eos promulgat. Sex aliorum Cardinalium ipſi oſtendunt ſignaturas, quibus ſe una futuros polliceri videntur. Accuſati vero falſo conſcriptas arguunt, conqueruntur, blaſphemiis confictores inſequuntur. ſe nil tale unquam cogitaſſe adjurant, ut fragilem quam amplexi ſint cauſam, hujuſmodi figmentis roborent, ea ipſos chirographa conſcripſiſſe, proclamant. His præſtigiis agitur Chriſtiana Religio. Deus bene vertat. Tu vale. ex Guadalupe. VIII. Idus Julii, M D XI.

Epist. CCCCLX.

Curiæ congregatio Burgis ex univerſa Caſtella. & locorum nomina in Curiis habentia ſuffragia.

P. M. A. M. Petro Fagiardo Marchioni.

QUid in conventu vocato Burgos à Rege ex urbibus & municipiis quibus eſt datum habere ſuffragia in Curiis ſit actum, cupis intelligere. Quæ ſint urbium & municipiorum nomina petis. duo ſibi capita ſtringit iſta congregatio. cauſarum ad arma trahentium Regem una erit narratrix, de pecuniis ad bellum ſuſcipiendum & alendum altera. Movendi belli cauſas ſuis quaſque temporibus in Gallicis actionibus annectemus. urbium autem atque oppidorum ſuffragiis curialibus fruentium nomina ſunt hæc: Burgos, Legio, quam dicitis *Leon*, Granata, Toletum, Sibilia quæ eſt *Hiſpalis*, Corduba, Murtia, Gremium quod vos dicitis *Iaën*, Concha, quam *Cuencan* dicitis, Guadalaiara, Soria, Taurum dicitis *Toro*, Zamora, Avila, Valedolitan dicitis *Valladolid*, Madritum. His eſto contentus, donec aliud habeamus. Vale. M D XI.

Epist. CCCCLXI.

Quid de Conciliabulariis. de monte Pulchiano, oppido Florentinorum. de Gallis. Hiſpanis. Papa. Cæſare. Bononia.

P. M. A. M. Suo Fagiardo.

NOſtrum iter Burgos mercatoriam urbem Pyrenæis, qua Oceanus Hiſpaniam & Galliam Aquitaniam quatit, vicinam proſequebamur, quando in Medina campi me circiter Idus Julii tertiana febris ardentiſſima corripuit. ſemilanguidus Tordeſillas (ubi Regina Joanna, Regnorum Caſtellæ Domina ſedet, æternoque ſeſſura eſt ſuo Saturno peſſundata) profectus ſum. Ibi ſumptum farmaco *manna Calabrum* valetudinem reddidit. per Vallemdoletum, deinde inſigne oppidum Burgos venimus. hanc urbem futuram nobis diuturnam ſedem, ob turbidos Galli Regis cogitatus, contra veſtræ Curiæ morem, quæ ſemper uti ſcite vagatur, arbitramur. ubi ubi ad quintum decimum Calendas Septembris acceſſimus, per curſores intelleximus, ſummum Pontificem Cardinales citaſſe Concilii excitatores, eo inconſulto, ſpe Gallici favoris impulſos, quinquaginta illis dies aſſignavit, quibus edicit, ut rationem

 reddituri,

redditurì, Pontificio adſint, Cardineique Senatus tribunali, perniciem, ni dictis auſcultaverint, eis ſua Cardinaliumque ſanctione, minatur, infernisque manibus per Anathema ipſos dicaturum. quid conſilii capient, neſcimus. Papiæ à Mediolano millia viginti agunt. Veh! ſi pervicaces. Veh & forte fautoribus! exercituum namque Dominus eſt potentium aliquando parva manu proſtrator Deus. Florentini ex noſtri Regis conſilio, cui auſcultat Pandulfus Senenſium tyrannus, montem Pollicianum oppidum, à Senenſibus extorſerunt, & pax inter eos icta. id noſtro Regi gratum, Gallo ingratum. Ille namque Pacem, iſte diſſidium in Italia ſtudet enutrire. noſtro Regi de Bononia conquerenti, quod Bononiam uſurpaverit, reſpondit Gallus, Bononiam non ſuo, ſed Bentivolorum nomine captam, ſibi nil rei eſſe cum Bononia. Pontifex, ut quid animo Bononienſibus ſederet, experiretur, atque una terreret, Reginum Cardinalem legatum à latere cum exercitu Bononiam verſus miſit. id ubi Rex Gallus intellexit, quingentos quinquaginta juſſit catafractos, dicunt *lanceas groſſas*, in auxilium Bentivolorum, contra Legatum proficiſci, qui una cum Bentivolis adortum noctu Legatum ſtraverunt. Ita diſperſos, Legatum & Pontificios magna ex parte tum peremptos, vulneratos & ſpoliatos, penitus, quia nil ſuſpicabantur, audito præſertim Galli reſponſo de Bononia Galli reliquere. Legatus ab eorum vix evaſit furore. Ex his nugis quales Galli ſunt cogitatus, colligito. Is retroceſſiſſe ad urbem narratur nundinarium Lugdunum, *Leonem* dicit vulgus. Cæſar Imperator electus, exercitu coacto, tum ſuo, tum Gallico auxiliario, Paduam cogitat obſidere. Tu vale. Burgis. IX. Calendas Septembris, MDXI.

EPIST. CCCCLXII.

De Abbate Aronæ homicida. de vi ſoli natalis. de anno XXIV. *de re Belcaſtrenſi. de Gallo & Hiſpano Regibus.*

P. M. A. M. Magno Trivultio Comiti.

A Vobis nuncius ad nos tulit, Abbatem iſtum Divi Gratiani Aronenſis, juvenem petulantem, Generalis Theſaurarii Ferrerii filium, de Gallicis militibus cataphractis, peremiſſe unum, quam ob cauſam Abbatiam, Legum Pontificiarum ſanctione, privatus, tolliturque ab Eccleſia jure ipſo. Hoc meo Regi Catholico ſignificato, ad Summum Pontificem Julium II. non communi ſcribit commendatione, ut optatam, quia natale ſolum, Abbatiam nobis impertiatur, ſi ablaturus eam ab homicida ſit. Putamus, modo dentur opportuno tempore Regiæ literæ, non negaturum. è Gallia vero Hieronymus Cabanillas Valentinus eques Orator noſter, cujus ego negocia exerceo apud Catholicum utriuſque Regem ſcribit, Regem Gallum gravi addicto jurejurando ſuiſſe pollicitum, è primis reditibus ad ejus nutum attinentibus, eam nobis præbiturum portionem, ut permutatione media, cum quovis Abbatiæ poſſeſſore, noſtri voti compotes fieri poſſimus. hæc illuſtri tuæ Dignitati ſignifico, ut ſi ab ambobus, aut ab alterutro Principum ad vos chirographa venerint, detis operam, ut jam tandem deſideratam in terris unicam rerum fragilium humanarum portiunculam conſequamur. Cogit vis ſoli natalis, ut eo ſemper oculos animumque direxerimus. hic nobis apud Regem tantum, à quo diligimur, unde ſatis honeſte vitam agamus, minime deeſt. at paternus trahit aër, per quem hic Spiritus, è ſuperis ſedibus, ubi formatus, in tetrum hunc corporeum carcerem iter fecit. Satis velim ſuiſſe vagatum per alienas terras, alienos flatus abſorpſiſſe, aquas potaſſe alienas. raptor immodice veſtri, propinquorum coæqualiumque, atque Alpinarum aurarum deſiderio: quæ noſtram Inſubriam æſtivo tempore, placido flatu incurſitant, utque, ſi ad eam, quam quartus & vigeſimus annus ſupra quingenteſimum à milleſimo à Chriſti natali, aquarum colluvionem à Deucalione vel Noë futuram inæqualem, vixerimus, recipere nos in tutum ad alta montium cacumina valeamus. Sit prolapſum ſatis. De tuis autem Belcaſtrenſibus negociis, profuerintne patentes Regiæ ad Senatum Sanctæ Claræ Neapolitanum, ut rebus tuis conſulant, conſcriptæ nil ſcribis, puto velle te exſpectare (quia prudens es) quid ex pullulantibus novis diſſidiis inter Principes Chriſtianos tempora ſint allatura. Iſte Rex tuus Chriſtianiſſimus abſorbere quæſitis variis occaſionibus totam Italiam velle videtur. Meus autem Catholicus, Gallicæ cupiditatis non ignarus, Eccleſiæ cauſam forte amplexabitur. ipſi viderint. tu, qui ſola reſtas rerum bellicarum accenſa lampas in Italia, rebus Italis jam conſule, & vale. Burgis. X. Calendas Septembris, MDXI.

EPIST. CCCCLXIII.

Quid Papæ familiares eo laborante. quid Conciliabularii. quid Urbinas.

P. M. A. M. Suo Fagiardo.

ADverte, quanti ſint iſti noſtræ Fortunæ Aſclopi faciendi. Summus Pontifex, uti per diſpoſitos equos qui ad nos ab Urbe decem interdum, novem dierum ſpacio volitant, uti ab internis Palatinis habetur, ad extremum vitæ marginem acceſſit. quartum nullo pacto inquiunt diem victurum. ad hoc rei ventum eſt, ut familiares ejus intimi pro jam functo vita deſeruerint. Audi facinus horrendum dictu: criſtæ mihi dureſcunt recitando. Qua hora, brevi ſpiritum exhalaturum Pontificem dominum miniſtri putarunt, ad prædæ curam converſi omnes, dominum deſeruiſſe feruntur, neque opimis inhiaſſe ſpoliis tantum, aut ſe precioſis polluiſſe rebus, ſed ne interiorem quidem textam lineam intra ipſius cubiculum reliquiſſe ſcribitur. Iſta ubi Dux Urbinas Pontificis ex fratre nepos intellexit, qui adhuc domi (licet in Urbe ob interfectum Papienſem purpuratum, propter Bononiæ deditionem ipſi ignominioſam & exercitui ærumnoſam) ſe retinebat incluſum, ruptis privati carceris Legibus, in Vaticanum, ubi palatium exſtat, tranſilivit, patruum reperit Pontificem adhuc ſpirantem, medicos accivit. Horum nemo ſpem de vita Pontificis retinuit, præter Judæum quendam, qui à longa experientia notiſſimam Pontificis habebat naturam: *Poſſe Pontificem reviviſcere*, ſolus ille contendit. In hoc ſtatu ſunt res. Si rebus ſic ſtantibus inter Chriſtianos Principes perierit, nova exorietur contentio. novis inhiabitur conventiculis. Cardinales vocatos in judicium horrendum, qui Papiæ agebant, Romam verſus ferunt illico per diſpoſitis equos moviſſe. quæ ſequentur habebis. Vale. Burgis. Idibus Septembris, MDXI.

EPIST. CCCCLXIV.

Papa revixit. quomodo ſe habeat cum conciliabulariis & Florentinis & Piſanis. quid Cardin. Sanct Crucis. quid ſuus Rex cum eo.

P. M. A. M. Suo Fagiardo.

ALtero (à miſſa priore ad te epiſtola) die, novum ab Urbe tabellarium habuimus. Summus Pontifex revixit, in acerrimam inimicorum ejus, ſed præcipue Galli Regis, & Cardinalium è grege collegarum errantium rabiem. valet optime. devii Cardiles, audita Pontificis confirmatione, à properanti curſu ad Urbem, cum ſummo animi languore pedem fixerunt. Pontifex in eos, libellos format. Ipſi in Pontificem pervicacibus animis induruerunt. Rex Gallus Epiſcopos omnes, Abbateſque Primarios, quique initiali polleant aliquo valido Magiſtratu Gallos, ad particulare cogit Concilium Piſas proficiſci. quam urbem Florentinis, ſub quorum ditione urbs illa degit, ob Galli Regis potentiam recuſare non audentibus, ad Concilium, aut, uti plerique ajunt, conventiculum elegerunt. Ad Florentinos Pontifex de Rotæ auditoribus unum *Simonetam* nomine miſit Oratorem, ut à divinis interdiceret, Anathemaque in eos promulget, ſi conventiculum patientur. Florentini à Pontificis edicto ad futurum Concilium rem duci oportere arguunt. Bernardinus Carvaiallus tituli S. Crucis Cardinalis, ſe hujus navis Typhim, hujus currus Automedontem profitetur. Carvaiallum Rex noſter monet, ut à provincia hujuſcemodi diſcedat. annuit; ex Plombino trajecturum Neapolim cum Regiis triremibus per nuncios pollicetur. at multi verentur, ne illum ambitio divertat à promiſſis. eſt namque elatiſſimus à naturâ, ſibi ſuæque doctrinæ, licet eruditus, nimium credit. nimium facere ſua merita videtur, neſcit ſtare loco. Ex Germania relatum eſt, nullum Pontificum, aut alias initiatorum Præſulum, Cæſareis mandatis de particulari Concilio ſtare velle. Nemo ex Germania pedem ad id movit. E Gallia Britanniaque minore, Gallo dotali, adeunt. at inviti. minis illos Gallus adigit. Vale. Burgis. XII. Calendis Octobris, MDXI.

EPIST. CCCCLXV.

Inauditum hactenus prodigium in agro Cremenſi. de fruſto unius ſaxi delapſi ab aëre.

P. M. A. M. Suo Fagiardo.

PRodigiis miſera undique exagitatur Italia, necdum ceſſaſſe iram cælitum in illam præſagiunt. Eſt Brixiæ Bergamoque Ducatus Mediolani urbibus, ex Adriatici Leonis faucibus nuper ereptis inſigne municipium nomine *Crema* vicinum. fama eſt non vulgaris, ſpectatum pavonem immenſum, pridie nonas Septembris circiter meridiem in aërea Cremenſi plaga fuiſſe viſum, cum univerſorum incolarum ſtupore, miraculum inconnive ſuſpicientibus, pavo viſus in pyramidem converti, adeoque celeri ab occidente in orien-

tem raptari curſu, ut in horæ momento, magnam hemiſphærii partem, doctorum inſpectantium ſententia pervolaſſe credatur. Ex nubium illico denſitate, tenebras ferunt ſurrexiſſe, quales viventium nullus unquam ſe cognoviſſe fateatur. Obſcuriorem ſe vidiſſe noctem intempeſtam nullam, quicunque ſenum aderat, referebat. Per eam noctis faciem, cum formidoloſis fulguribus, inaudita tonitrua regionem circumſepſerunt. Fulgurum fuit adeo perlucens rabida flamma, ut apertius ex Bergamo ſita in montibus urbe planitiei Cremenſi imminenti, Cremenſem agrum deſpexerint montani Bergamenſes, quam per claram queat deſpectari diem. Ex horrendo illo fragore, quid irata natura in eam regionem pepererit, percunctaberis. ſaxa demiſit in Cremenſi planitie (ubi nullus unquam æquans ovum lapis viſus fuit) immenſæ magnitudinis, ponderis egregii. Peremptos in fluminibus piſces, interfectas in aëre volucres, trucidatas in agris pecudes ferunt innumeras. Decem fuiſſe reperta centilibralia ſaxa ferunt. inter vineas Cremenſes plæraque decidere, quæ ſuo impetu & pondere terram elevavere concuſſam, ad quindecim hominum ſtaturas, vineaſque ſubmerſiſſe Cremenſes ajunt non paucas. E ſaxis grandioribus Mediolanum unum allatum eſt, librarum Mediolanenſium, quæ octo & viginti conſtant unciis, centum decem. Id religioſe à meis civibus, rei miraculo percuſſis, ſervatur. Ex fruſtis diſruptorum ad me affines unum pugno paulo grandius miſerunt. Regi, præſente Magno Capitaneo Gonſalo Fernando illud oſtendi nudius quartus. Saxi totius magnitudinem, ex noſtro relatu & hujus fruſti pondus colorem & odorem ſunt admirati. Pondus auro non levius, color eſt ſemiglaucus, odor ſulphureus. Margaritam æmulatur metallariam. mira ſuper hiſce prodigiis conſcripta fanatice, phyſice, theologice ad nos miſſa ſunt ab Italia. quid portendant, quomodoque gignantur, tibi utraque ſervo, ſi aliquando ad nos veneris. Nunc vale. Burgis. VI. Calendas Octobris, MDXI.

EPIST. CCCCLXVI.

Prognoſticon ex præſentibus diſſidiis. quæ converſatio inter Gallum & Hiſpanum Reges. quid Scotus. quid Anglus & alia multa.

P. M. A. M. Suo Fagiardo.

PEtis ex tanta rerum turbulentia, quæ inter Pontificem & Cardinales illos pervicaces verſatur, Gallo Rege virus, & pullulans diſſidium fovente, quid ego ſentiam arbitrerque futurum. Bella horrida, calamitoſos non divino, ſed judico ſucceſſus, præteritis graviores imminere neceſſario. Rex noſter, multiplicibus nunciis per Oratorem ſuum, Gallo Regi & affini & fœderato, ut Bononiam Pontifici reddat, nititur perſuadere. ne Pontifici tollat arbitrium in rebelles ditionarios Eccleſiæ, quin liceat ei dictis non parentes frenare. Satisfactum fuiſſe velit ſatiſque ſævitum; aberrantes à Senatu Sacro Cardinales deſerat, hortatur. Brevibus accipe, quid ultro citroque actum ſit. De Concilio particulari reſpondet Gallus, ſe non fauturum ultra Conciliariis in Pontificem, modo Pontifex Bentivolis Bononiam linquat, modo Alfonſum Heſtenſem reſtituat. Repetito Rex noſter illi propoſuit, Victoris, legem victo dantis, eſſe poſtulatum hujuſcemodi non ſuo Pontifici parentis, ne tali conſilio regatur, Concordiam in Eccleſia, non procellam ferat. Jus Pontifici ſinat exercere, exemplo ſui edoceatur, monet, quam ægre pateretur, ſi volentem læſæ Majeſtatis crimine tactum, è ſuis incolis, aut feudo obligatis, aliquem debitis afficere pœnis, è tranſverſo quiſquam turbaturus inſiliret, neque his auſcultat, aut rationibus ullis terretur. Cum Oratore noſtro Hieronymo Cabanillas Valentino equite, ab Anglico Scotoque Regibus miſſi Oratores, una Gallum monuerunt, ut provinciam deſerat, ne Pontifici moleſtus ultra eſſe velit, ſe nullo pacto Eccleſiam deſerturos, aperte profeſſi ſunt. Se rem habiturum cum univerſis, injuriam fore communem animadvertat. non cadit ab inſtituto Gallus; Se neque Bononiam, neque Alfonſum Heſtenſem deſerturum, ſe uſque ad perniciem Pontificis, ni annuerit utrique poſtulato non ceſſurum. Stimulaturum Cardinales errabundos à ſuo grege, deſpumans minatur. Una lege cum ſtatu Mediolani cumque cæteris omnibus quæ poſſidet; hæc ſe habiturum reſpondit. De aberrantibus Cardinalibus ſurrexiſſe Gallum Regem ſcribit Cabanillas noſter orator, & rem ipſorum appellaſſe figmentum inane, occaſionemque ſumptam ab eis, ut Pontificem deterreant, appellavit ipſe Rex *farſam*. Hujuſcemodi ſunt Galli Regis conatus. noſtro Regi moleſtiſſima ſunt hæc. in Aphricam vellet vires experiri ſuas: Pontificem Eccleſiamque ſine inſigni nota nequit deſerere; cum affine fœderatoque Rege pacem exoptat. Quo Gallus tendat, intelligit. Anceps eſt, neſcit, quo ſe vertat Rex noſter. Puto Pontificis cauſam ſuſcepturum, tum quia pium, tum quia de communi omnium agitur libertate. Si namque

que

que Pontificem Gallus ſtraverit, ſub pedibus ſe ſperat univerſam Italiam habiturum, Legeſque daturum univerſis Chriſtianæ Religionis Principibus, quales libuerit. Repetito tamen iterum atque iterum per literas, per Oratorem ſuum, hortatur rogatque, libret Gallus diligenter, quam à gloria humana, quam à conſcientia ſit alienum bella gerere in Eccleſiam noſtræ legis initialem. Quid ſi è vita dum his agitur fluctibus, evocaretur, animo verſet. Quo ſperet evolaturam ejus animam, ut mitibus verbis ipſum, Reginam ejus uxorem, ut conſiliarios omnes Cabanillas alloquatur, ut agant apud Regem ſuum de Pace, dat in frequentibus mandatis. Vale. Burgis. IV. nonas Octobris, M D XI.

EPIST. CCCCLXVII.

Pacta fœderis inter Hiſpanos & Venetos cum Papa, quibus quiſque militibus agat. Ægidii concio.

P. M. A. M. Suo Fagiardo.

SOlet ardentibus in Venerem hoc menſe cervis, Rex nemoroſas perluſtrare convalles, ut inter dumeta latens, prætereuntes, præ nimio fœminarum deſidereo ſui oblitos, transfigat venenatis ſagittis cervos. Arandæ Dorianæ, ac Lermæ & Ventoſillæ ſylvas venatui aptas, perer̄rabat Rex, ecce duo adſunt, ab Italia unus, è Gallia alter, tabellarii. Ego autem qui Regem fueram ſecutus, ne me ruralia frigora macerarent, Regi tamen proximus in Aranda Doriana celebri oppido, uti noſti, permanſeram. Fœderatos in Gallum cum Pontifice ferunt, & noſtro Rege Venetos. Icti autem fœderis leges edictæ ſunt, *ut Rex Venetique Pontifici adſint ad recuperandas de cujuſcumque injuſte poſſidentis poteſtate, facultates Eccleſiæ, ne quiſquam eorum pedem è fœdere referat, niſi rebus Eccleſiæ ad unguem ſit conſultum* prius *aperte in Gallum*, licet nomine ſignetur nemo, conventum eſt, *quandoquidem is eſt, qui tutari profitetur Eccleſiæ tyrannos.* Putamus Anglicum Ungarumque Reges fœdus inituros, quia utrique ſit jam Gallica potentia infenſa, ſeque filios Eccleſiæ eſſe profiteantur. Tertio nonas menſis hujus, Pontifice rem divinam in templo divæ Mariæ de populo in Tybridis ripa ſito, celebrante, pulpitaria fœderatos oratione laudavit, & pacta fœderis populo patefecit, Ægidius Auguſtinæ regulæ profeſſor generalis, in quibus voce ſublata; quas quiſque copias ſit paraturus enumeravit. A Pontifice capturos arma Cataphractorum lanceas ſexcentas, peditum millia decem, levis armaturæ ad eventus rerum. Rex noſter in auxilium offert Cataphractorum lanceas mille ducentas, levis armaturæ mille, peditum millia decem. Venetum Senatum feruntur promiſiſſe, Cataphractorum & peditum totidem copias levis armaturæ; Albanenſium ſtradiotorum ampliorem pollicentur numerum. At quadraginta ducatorum millia noſtro ſe Regi præbiturum, quoto menſe utraque potentia pacta eſt ad Hiſpanum exercitum in Italia, ad ipſos, ſub ſpecie Eccleſiæ amplexandæ, tutandos, alendum. Præſentanea namque eſt utrique pernicies, niſi Rex noſter adjuverit. Vale. Burgis. in Calendis Novembris, M D XI.

EPIST. CCCCLXVIII.

Quid Piſis conciliabulum. quid Pontifex. quid Florentia. quibus conqueſtibus Papa imploret auxilium, & Gallo maledicat.

P. M. A. M. Suo Fagiardo.

PIſis, qui tribus aſtant Cardinalibus Galli Epiſcopi, ſeſſiones admittunt. Summus Pontifex Anathemate Florentinos taxavit. Florentini de interdicto à divinis Pontifici parent, clauſas templorum ſervant fores: Agi tamen Piſis particulare Concilium patiuntur. At inviti, Gallicam veriti potentiam; nec lanceas quadringentas, ut vulgo loquar, quas Gallus in conciliabuli tutelam mittebat, admiſerunt, rationibus, non armis agendum eſſe arguentes. Ad Chriſtianos omnes Principes, legatos Pontifex deſtinat. Ab ſingulis per membranea brevia chirographa Apoſtolica, in Regem Gallum auxilia petens, tanquam acriter à filio pater verberatus, ac proinde, ac ſi pane privaretur, ſe contorquet, omnium vires in Gallum implorat, incitat, efflagitat, degenerare Gallum à ſuis majoribus, qui *Chriſtianiſſimorum* nomen ob tutelam Eccleſiæ præſtitam, ſunt conſecuti, conqueritur; quod illi jure merito ſuæ regiæ familiæ pepererunt, hic nititur denigrare, abjicere, abolereque veluti rabidus labia mandens, ſpumas evomit. Videtur ac ſi eſſet à viarum graſſatoribus oppreſſus, miſericordiam ab omnibus petere. Iſta latius ex brevium literarum exemplari, quod ad te mitto, colliges, quas attulit Guillermus Caſadorus de Rotæ judicibus unus, vir Barchinonenſis, legitque publice, Rege Principibuſque multis ſpectantibus, inter ſacra divina, è ſuggeſtu eminenti, lingua Latina, qua conſcriptæ literæ ferebantur. At ex eodem poſtea ſuggeſtu, materna oratione, Ovientenſis Epiſcopus, orator pulpitarius, eloquentia inſignis, literarum ſenſum, populo ab

ejus

ejus ore pendenti, vehementibus verbis aperuit, quam fœde à Cardinei Senatus gremio, Cardinales illi deſciverint, quam nefarie Rex Gallus illos ſeduxerit, foveatque, quam ſacrilege Pontificias acies in agro Bononienſi Rex idem ſtraverit, & Bononiam uſurpaverit ac teneat, quam Tyrannice Ferrariæ tutelam in Eccleſiæ dedecus ac jacturam fuerit amplexatus, quam ignominioſe *Chriſtianiſſimi* nomine abutatur, quam obſcœne ablaturum ſe, dilaceraturum, voraturumque reliquas Pontificii patrimonii urbes, ut ſuum proferat imperium, niſi qualem ipſe dederit Pacem, Pontifex ferierit, cæteris omnibus Chriſtianis Principibus excluſis minetur, eleganti ſermone diſſeruit his, multis præterea in hanc ſententiam recitatis. ad Regem Orator ipſe Pontificius Caſadorus, graditur. Quæ ſcripta viderit, legerit, audiverit, exſequatur Pontificio nomine poſtulavit. Rex autem his intellectis, ſe ipſum bonaque omnia propria, filiæque & affinium atque amicorum, in auxilium Eccleſiæ ſerena fronte obtulit. Bono ſit animo Pontifex, Caſſiodoro dat in mandatis. His actis è ſacris nos domos quiſque noſtras petimus. Caſſiodorus ſe ad Regem Portugaliæ idem perſuaſurus accingit, quod ante fecerat apud Regem Navarræ ex itinere ad nos. Vale. Burgis. XV. Calendas Decembris, M D XI.

EPIST. CCCCLXIX.

Galli produnt inimicitias. capiunt Galli viatores Hiſpanos. Anglus cum Hiſpanis. quid ſuper hoc Gallus. quid Cardinalis S. Crucis cum Rege ſuo.

P. M. A. M. Suo Fagiardo.

TRes adventarunt duorum intercapedine dierum tabellarii, ad Oratorem Gallum, qui nondum dimiſſus eſt, unus: ad Regem ex Italia & Germania duo, quid afferant habeto. Galli jam produnt inimicitias, curſores viatoreſque quoſcumque Hiſpanos, capiunt. literas aperiunt, tranſire neminem patiuntur. diſſidii clarum argumentum. Curiam ferunt Gallicam nobilibus eſſe vacuam. ad patrias quiſque domos ad futurum bellum paraturus conceſſit. Angliæ majoris Britanniæ Regem noſtri Regis generum, ſperamus ex conſilio ſoceri, cauſam Eccleſiæ una ſuſcepturum. Suſpicio hæc eſt Gallo moleſtiſſima. Chriſtianorum namque Principum Galli neminem magis verentur. Experti namque Anglorum vires, & Belli Regulam, triplicato exercitu concurrere, cum Anglis minime audent Galli. Sperat præterea Rex Anglus, ſe ex hoc diſſidio Guiannæ ſeu Aquitaniæ Ducatum, in quo eſt Burdegalia, vergens ad Hiſpaniam, & ad Septentrionem, ad Belgas Normandiam provinciam, antiqui Juris Anglorum, de Galli Regis poteſtate poſſe ſuſcipere: quæ provinciæ Caleſio freto adjacent. In cujus maris littore in continenti Gallico is Rex urbem adhuc ſuſtinet, nomine *Calais*, ſeu *Caletum*, à qua *fretum Caleſium* eſt appellatum. Ad conciliabularios jam nos dextera trahat. quæ res tanti eſt momenti, ut de diſſidio Religionis agat Cardinalis S. Crucis Bernardinus Carvaiallus noſter Hiſpanus, ſui ipſius, religionis quam profitetur, & fœderis cum ſuo Rege pacti oblitus, Piſas, quando putabamus Neapolim, profectus eſt. Ipſe ipſe ornatu Pontificio divina exercuit officia, & oratione pulpitaria ſtudioſe concocta, ab Anathemate Pontificio, Piſanos prius, & Piſis agentes, abſolvit. Gallum dehinc Regem, quod Pontificis errores corrigere ſtatuerit, Eccleſiamque informem reformare decreverit, ſummis laudibus extulit. Pontificem criminibus acuto genuino taxavit. In fœderatos cum Pontifice vehementi ſermone conſpuit; quod ſanctos Regis Galli cogitatus reſcindere ſtatuerint, fœde redarguit. animo ſint fidenti omnes, ſuadet. Imperatorem namque ait, Galli Regis conatus & Eccleſiæ cauſam amplexurum. hæc noſter Carvaiallus ſtruxit agitavitque. Noſter autem exercitus duce *Ramono de Cardona* Neapolitani regni Prorege, it viam agmine compoſito, ut ſe Pontificio Venetoque exercitui conjungat Bononiæ. Is Ramonus nobili genere ortus eſt, natura urbanus, mitis, elegans. At neſcio, an ad tantum exercitum gubernandum, hæc ſatis ſint, mallem exercitatiorem. Tu vale. Burgis. in Calendas Decembris, M D XI.

EPIST. CCCCLXX.

Privantur Cardinales honore & reditibus. Cardinalis Cuſentinus privatus moritur. quid Mediolanum in Conciliabularios. quid Gallus in eos. de Cilice pradone ac Turcæ filio.

P. M. A. M. Suo Fagiardo.

SAt commodis avibus Bernardinus Carvaiallus & collegæ conciliarem provinciam complexi ſunt. Summus Pontifex illos & honore privavit Cardineo, & Senatu fratrum collegarum, & bonis omnibus ſpoliavit beneficialibus, & acerrimo gravavit anathemate. Quoſcunque illis faventes dat pro hæreticis, putridaque vocat membra, jure merito à

Catholicorum Eccleſia abſcindenda. Antiſteis eos omnibus, & cæteris redditibus privavit quos Carvaiallus & Cuſentinus in Hiſpania Regnoque Neapolitano poſſidebant. alios Rex noſter, ex nutu Pontificis, præfecit familiares. Sat lucroſe nundinarunt, ſed præſertim Cuſentinus, qui exorto in Piſano lupanari tumultu, inter cives & conciliabulariorum famulos, in quo de familiaribus ejus nonnulli trucidati fuerunt, trepido pavore perculſus & animi dolore, quod Pontificali beneficentia privatus eſſet, animam repentino interitu ſuo reddidit creditori. Formidine preſſi collegæ, atque utroque territi caſu, Mediolanum aufugerunt. Ejicere illos populus conatus eſt, *peſtem contagioſam* appellans. At Rex Gallus, qui eorum dux eſt, ut recipiantur, imperat. Illi renuunt, facultates, filios & quicquid illis fortunarum eſt, offerunt, ut animas Deo ſervare liceat, orant ſupplices. Gallus rabidus accenditur, nihilo cadit ab inſtituto, uberioribus replet Conciliabularios redditibus, majoraque pollicetur. perſtent in propoſito hortatur. noſtros tamen tabellarios, quos vinctos habebat, dimiſit, propoſita ſupplicii pœna, ſi deprehenſi ultra fuerint. Noſtrum Oratorem adhuc apud ſe morari, ſuumque hic eſſe Galli patiuntur. De his jam ſatis. Ad extera tendamus. A magno Rhodiorum magiſtro Rex habuit literas, è Cilicia Sophianæ ſectæ quendam ait ignotum hominem circiter triginta hominum millia coëgiſſe in Turcarum Principem, & exercitum Turcarum ingentem diſturbaſſe. ſcribit vigere inter magni Turcarum Principis filios diſſidium atrox, & ſecundo genitum arma in patrem ægrotum, confectum ſenio ſumpſiſſe. Quare hortatur Regem, ne tantam ſinat occaſionem fluere, facile factu arguit, Turcarum vires validiſſimas poſſe hac tempeſtate confringi, ſi diſcordes potens aliquis adoriatur. Sophium ſcribit, circa montem Amanum vivere incluſum. putant aliqui ociaturum poſthac; alii ut vires, coactis ad futura bella theſauris, colligat intendere arbitrantur. Exiſtimant alii, Leges novas in ſeceſſu ad naturam condere, promulgaturumque aliquando ferunt. Perſæ, Parthi Medique Leges ejus jam feruntur induiſſe. nec deſunt qui Turcarum primogenitum, qui Aſiæ minori præeſt, ad conciliandum ſibi in fratrem, cujus animum formidat, Sophium Sophianaque inſtituta fuiſſe amplexatum. Vale. Burgis. Idib. Decembris, MDXI.

EPIST. CCCCLXXI.

Quæ Pontifex dicat in Gallum. quomodo nos imperat Gallus. quæ, qualia quantaque ſint Afrorum regulorum munera.

P. M. A. M. Suo Fagiardo.

QUam apertas haberet Rex noſter Aphricæ portas, ni Rex Gallus vires noſtras in ſe averteret, ex his quæ referam, licet colligere. Omnia dederentur, ſed nequit Rex utramque ſimul gerere provinciam, Pontifici utputa eſſe auxilio, vim à Rege Gallo ſibi inferri proclamanti, & *Eccleſiæ tyrannum, laceratorem, diſcerptorem, voratorem, ſchiſmatum autorem* appellanti, atque una exercitum in Africam tranſmittere. ut ab alterutra ſe exſolvat oportet. Sed ad inſtitutum deveniamus. à Tremeſenio Rege Afro adſunt, atque à Teneſio regulo legati, à Tyranno una potente quodam, nomine *Cadibamet*, qui & ipſe partem Africæ occupat, nulli Regum parens, capturi Leges, quaſcunque Rex noſter dederit, acceſſerunt, ſecumque Judæos octo ad pacta ferienda, de commerciis pertractandis in urbe Orano ab ipſius Tremeſeni Regis poteſtate nuper erepta, adduxerunt. munera vero, quæ alias pacti fuerunt, afferunt. A Rege Tremeſenio equos decem & cum illis equeſtria Afro more laborata ornamenta, totidemque cetras (dicitis Hiſpani *adargas*) accipitrum (dicitis *falcones*) numerum eundem, & minuta præterea, tapetes coriaque ad ephippia (dicitis *ſillas ginetas*) Mauro more conſtruendas, & palmarum fructibus mulos onuſtos. Teneſius Regulus ſex miſit equos, accipitres & ipſe, cetraſque, deque aliis, facultates dimenſus ſuas. Idem Cadihamet, rem ſuam librans, geminos miſit equos, & leonem domitum, cum tapetibus & cetris. ex errantibus Arabibus plærique una venerunt. Literarum, quas à Dominis ferebant, ſenſa hæc audito Latine. *Mullei Bandalla Attabiti Rex Tremeſenius, ſtratus in tuo conſpectu, Rex admirande, meipſum & quicquid eſt fortunarum, publice privatimque tibi ſubjicio. Ab hac die, qua me tibi dedo, cæteris omnibus, Mauræ Legis Regibus, præcello, virtutis & imperii tui magnitudinem conjectans. Inter vitæ dies minime auſim illos numerare, quibus à te vixi alienus. Deus faxit, ut hæc mea felicitas indies magis ac magis coaleſcat. Munera quæ ſunt, non qualia tanto Regi nuper in Dominum aſſumpto, mitti debuiſſent, ſint monumentum & pignus noſtri animi, ſint aliarum omnium, quæ reſtant facultatum oblativa, una cum Chriſtianis in univerſis ditioni meæ ſubjectis regionibus, repertis, quos religioſum decuit Regem imprimis*

petere. ne tibi ſim moleſtus, multa prætermitto, quæ adulatoria nimis parumque memoranda exiſtimo. Literarum autem illarum data hoc ſonat: *Ex Tremeſenio quarto die de Rageu anno ab eorum ſeductore*, D CCCC XVII. noſtra computatione, M D XI. XII. Octobris. in eadem fere ſententia cæteri diſſeruerunt Oratores. Vale. Burgis. XII. Calendas Januarii, M D XI.

EPIST. CCCCLXXII.

De temporum varietate. De Helvetiis & Cardinali Sedunenſi.

P. M. A. M. Suo Fagiardo.

QUam varii ſint in terras cœlorum afflatus advertito. ex his quæ nobis puto & tibi acciderunt, acres ab æterno ſolent Hiſpali Majo Junioque menſibus vigere calores. Decembri Januarioque menſibus horrenda Burgis frigorum tempeſtas. Aprilem, Majum & Junium egimus Hiſpali, dicitis urbem illam Hiſpani *Sibiliam.* omitto menſes reliquos perturbationibus aptos, illis menſibus, ſubitis aliquando, ſed paucorum dierum æſtubus urgebamur, majori ex parte repentinis adſtricti frigoribus ad ignem applicati, adverſo tempori medebamur. Populus incola intemperiem admirabatur inſuetam. æſtivæ volucres, ciconiæ utputa & hirundines, quæ loca quæritant aprica ante Calendas Februarii, quo tempore nos Siviliam ex Caſtella profecti fueramus, è tranſmarinis regionibus tranſvolarant, eandem putantes reperturas temperiem, quam ſuperioribus annis eo anni tempore ſolebant reperire. acceſſiſſe pœnituit. è converſo poſt hæc Burgos urbem veteris Caſtellæ caput, ubi nec olea, nec vinea, in qua matureſcat unquam acinus, viſitur, inhabitantibus Decembri Januarioque menſibus, vernus tepor eblanditus eſt. Muſcas è latibulis ad faſtidium uſque prandentium, prodiiſſe vidimus, qui præcipue ad meridiem feneſtras habemus fluvialem planitiem ſpectantes, ubi muſeum ego forte ſum aſſecutus hoſpitium, ex metatorum benignitate, meo guſtui ſapidiſſimum. Inter hæc habeto, quæ ex Italia ferantur. Summus Pontifex in Italiam Elvetios vocat, dicitis vos *Suizios.* hos incitat, congregat ac ducit Cardinalis quidam Helvetius Subdunenſis, appellat eum populus *de Sion.* De numero, quove tendat, aut ubi ſint impræſentiarum, quidve velint, nondum habemus. Vale interea. Burgis. III. Calendas Januarii, M D XI.

PETRI

PETRI MARTYRIS A. M.

EPISTOLARUM

LIBER VIGESIMUS QUINTUS.

Epist. CCCCLXXIII.

Afrorum lætitia in ripa fluminis Burgenſis. verba Regis de rerum vicibus pulchra. de Helvetiis multa, & quis ſit Italiæ gemitus.

P. M. A. M. Suo Fagiardo.

PRoh! quam mira ſunt divina Myſteria! quam variæ ſunt rerum vices! In Calendas Januarii, abnepotes Afrorum, qui univerſam quondam diſſipaverant Hiſpaniam, vidimus Burgis in fluminis ripa, lætitiæ ſigna exercere diverſa, quod ſub jugum venerint noſtri Regis. Solutis habenis Numidico veteri more, cuneatim modo, modo diſperſi in alios alii incurſitantes, inſequendo interdum, interdum terga vertendo, clamores ad ſidera tollebant. Rex aderat Principibus elegantibuſque juvenibus Curiæ comitatus. Afris & noſtri Mauris equis inſidentes, Mauro more phaleratis, immiſcebant, nec ſibi Rex pepercit. ultro citroque ſolutis & ipſe loris, adſtante cum nympharum choro Regina calcaribus equum, cui inſidebat, agitavit. ubi ceſſit è curſu, parumper anhelans, in proceres qui aderant verſus, ſemiobortis præ gaudio lachrymis, hæc verba in cælum attollens oculos protulit: *Oh Deus omnipotens, quas grates tibi referre poterimus, qui hodie, quo die abhinc Anno xx. de Granatæ Regno Mahometæ ludibria deturbavimus à radice, in hujus urbis fluvialibus pratis, ab eorum domibus ſemotiſſime ludentes cernimus Afros, eorum ſobolem, qui noſtros quondam majores ſtragibus horrendis confecerant.* In Europam redeamus ab Africa. per mercatorem Mediolanenſem, qui ad nos veluti celer tabellarius venit ob ſua commercia, intelleximus Helvetiorum xv. millia in Italiam deſcendiſſe, eſſeque in radicibus Alpium, ut Mediolani Ducatum contra Gallos adoriantur. à Pontifice vocatos putant. Nil enim prætermittit, quod ad Galli Regis perniciem faciat. Infauſtæ noſtra tempeſtate me miſeret Italiæ, è tam barbaris carbonariis, opilionibus & ſubulcis, aut quando honoratius, vaccariis, bubulcis Alpeſtribus, horrore montano torvis, quid exſpectari aliud poteſt, niſi ærumna & calamitas? Si namque uvarum & ficuum dulcedine, uti aliquando Galli, pellecti Helvetii ſemel terram guſtaverint, haud facile, quin quotannis redeant, obſtabitur. Vale. Burgis. III. Idus Januarii, MDXII.

Epist. CCCCLXXIV.

Supplicio Galli afficiunt Oratorem Helvetiorum. quid Helvetii. quid Mediolanum. quid Hiſpani. quo die templum Hiſpalenſe corruerit.

P. M. A. M. Suo Fagiardo.

EOdem die quo nuncium exſpectabat iturum ad te, ſuperior Epiſtola, tabellarius acceſſit ex Italia. Quæ afferat, habeto. Duodecim illa, ajunt alii terdecim, Helvetiorum municipia, quæ vocant ipſi *Cantones*, Oratorem ad Pontificem mittebant, ſolo tantum viæ duce itineribus exercitato comitante. Iter ambo facientes per Mediolani Ducatus vias, à Gallis deprehenſi, triplex lignum & laqueum perpeſſi vitam finivere ignominioſam. hanc injuriam ulturos, inquiunt Helvetii, deſcendiſſe in Italiam, licet una vocentur à Pontifice. utcumque ſit, miſera patietur Italia, ſed ea regio præſertim, quæ me genuit, quid ſint iſta nubila paritura, ſollicite exſpectamus. refert idem, urbem ipſam Mediolanum acri laborare penuria. Scribitur ex urbe Roma, allatam Ravennam ad noſtri exercitus munimentum, per Ariminenſem maritimam regionem alimentorum rei frumentariæ, ex regno Neapolitano, tormentorumque bellicorum omnis generis copiam ingentem. Ex urbe veſtra Sibilia nuncius acceſſit alter, per quem dicitur auguſtiſſimi illius templi partem meliorem corruiſſe die nonarum hujus menſis ultima. Quadraginta ducatorum millium ajunt damno rem accidiſſe, ſed quia hora crepuſculana, Hiſpano more ſeptima poſt meridiem caſus evenerit, ſola templi jactura deploratur. deprehenſus namque nemo interiit. Vale. Burgis. III. Idus Januarii, MDXII.

EPIST. CCCCLXXV.

Hiſpani contra Gallos. moritur Dux Termenenſis. quid Conciliabularii. de Gallia. de Flandria.

P. M. A. M. Suo Fagiardo.

TAbellarium ex Italia Rex habuit, quo ab Urbe diſcedente, noſtræ acies ex itinere ex Senogallia Imolam verſus, à Bononia ſitam millia paſſuum xx. faciebant iter. Imolæ pedem figunt. Copiæ vero Gallicæ per propinqua Bononiæ loca in ſtativis noſtros exſpectant. Ad Helvetios lanceas miſit Dux de Nemours alias *Monſieur de Foys* exercitus imperator Gallici, noſtræ Reginæ *Germana* germanus quadringentas. Ipſum ajunt ſecuturum. Allatum eſt aliud nobis triſte nuncium. Eſt in regno Neapolitano urbs, nomine *Termenes*, ejus Dominus Ducali titulo præditus, Regi noſtro affectiſſimus incola, armorum ductor egregius, Pontificii exercitus ductor erat. In hoc ſita erat ſpes rei bene gerendæ, quia rei bellicæ peritior & exercitatior noſtro Prorege, ætateque maturior. Is ab urbe Roma dimiſſus à Pontifice, ut ad noſtros cum Pontificiis proficiſceretur, febricula laborabat. At alii putant ſorbitione aliqua Socratica ob invidiam poſthabiti Urbinatis, utcunque mortuus eſt in oppido *Civita Caſtellana*, ut juniore utar vocabulo; ſemirabidus, ſeipſum contorquens, & à canibus viſcera ſibi diſcerpi proclamans, animam egregiam exhalavit. Mediolanenſes ad hunc uſque diem obſtant, ne Schiſmatici corruptas eorum ſententias exſequantur. Clauſis vivunt, ut Pontifici pareant, foribus templorum. Sibi quiſque Cardinalium privatorum honoribus, in Pontificis contemptum, ſacerdotem habent initialem, per quem ſacra exercent divina. at arcane, clauſis hoſpitiis. neque audent aperte urbem perambulare. E Flandria fertur, Hiſpanos plures in oppugnatione unius oppidi Gueldrenſis fuiſſe baliſtis & tormentis interemptos, reque infecta provinciam deſeruiſſe, interempto præcipue Fernan. Gomez Davila viro apud eos primario, genere & opibus inter Hiſpanos Proceres (uti noſti) non infimo, rerum bene geſtarum plurium gloria inſigni. E Gallia vero heri acceſſit Fernandus Hiſpalenſis, domi meæ enutritus à parvulo, quem ego Cabanillæ Oratori noſtro dederam mutuo familiarem, quo rebus meis de Abbatia patria intenderet ex mandato Regis noſtri apud Regem Gallum. Is more curſoris ad Regem miſſus eſt, arcanorum particeps. æquum eſt, ut Regem prius alloquatur. habet namque res in mandatis, quæ ſcribi nequeunt. quando quæ afferat habebimus, tibi ſignificabimus. Vale. Burgis. xii. Calendas Februarii. M D XII.

EPIST. CCCCLXXVI.

Suaſiva in Gallum. de Galli aperta cupiditate. qui Principes fuerint adverſati Eccleſiæ. quid lucri pariat appetitus. Qui Reges ruerint ex rebellione in Papam.

P. M. A. M. Suo diſcipulo Duci Guimaranco & Bergantiæ.

ES Regi tuo Portugaliæ conſobrinus. te propterea decebit, eritque tuum, illi conſulere, ut referente Guilelmo Caſadoro de Rotæ Senatoribus, poſtulatis obtemperet Pontificiis, de auxilio Eccleſiæ præſtando in Regem Gallum qui, uti Pontifex conqueritur, Eccleſiæ patrimonium opprimere, & religionem Chriſtianam confundere, & perturbare conatur. Rex noſter Catholicus, apud quem tu es à teneris ad adoleſcentiam uſque enutritus, tui Regis conſobrini ſocer, Pontifici Eccleſiæque non defuturum pollicitus eſt. quia præcipue quo tendat Rex Gallus intelligit. claris namque conſtat argumentis, ad univerſum inhiare. Subacto namque Pontifice, aut ad votum per vim tracto, quis potis erit ardenti ejus cupiditati reſiſtere. Non in caſſum iſta tibi propono; non deſunt ex nundinariis Galliæ piperariis commerciis, qui tuum Regem ſuſpicentur Gallo, ob eas merces adſtrictum, adhæſurum. eſt namque mercatorum, ſaliva Mercurialis ſapidiſſima, ſuaviſque cujuſcunque lucri ingurgitatio. Tu ergo qui ex noſtra officina literas mediocres exhauſiſti, quid ex ſtudioſa veterum autorum lectione repereris, Eccleſiæ deſertoribus accidiſſe, conſobrino Regi, ſi videris ancipiti edicito. Ruiturum credat Regem Gallum, niſi deſtiterit, iturumque in præceps, ſi univerſi Chriſtiani orbis parenti nitetur adverſari. Exemplo edoceatur Rex tuus Alfonſi Portugaliæ & Joannis Caſtellæ Regum, quos Gregorius X. Pontifex Maximus gravi mulcta confecit. quid Rudolpho Imperatori à Martino IV. mulctato acciderit enarrato. An Petrum Regem Aragonum pœnituerit Bonifacio VIII. calces vertiſſe, illi oſtendito. Philippus & Ladiſlaus Pannoniæ, quæ *Ungaria* dicitur, Reges, qui Innocentio IV. & Alexandro V. non auſcultarunt, Regno dejecti ſunt. Fœdericus Imperator Gregorii VIII. ſenſit iram, in ejus potentiam perniciem. Caveat igitur Rex tuus, ne

Gallica illum contagio labefactet. Et vale. Burgis. VI. Calendas Februarii, MDXII.

Epist. CCCCLXXVII.

De abbatia Marmoteria & morte filii Galeatii nepotis Ludovici. de ſpe Gallorum prognoſticon. Helvetii cives Mediolani. Dux de Nemours. de Rege Gallo & Hiſpano. Nota.

P. M. A. M. Suo Fagiardo.

NOn memini, an alias ad te ſcripſerim, narraſſe non dubito, ex Galleatio Sfortia, cujus relicti parvuli nomine Ludovicus Sfortia patruus, Ducatus Mediolani gubernaculum moderabat, filium ex Alfonſi II. Regis Neapolitani filia relictum fuiſſe, quoniam ſub ſuſpicione veneni exceſſit è vita, licet multi ex uxoris, quam ardenter amabat, incontinentia defeciſſe putent. valetudinarius namque ab illa minime abſtinebat. Is puer hujus Galeatii filius *Ioann. Maria* nomine, à Gallis Mediolanum impetentibus, à maternis raptatus amplexibus, matre auxilium fruſtra cælitum implorante in Galliam deportatus eſt. Hunc ut ſpes ſobolis, quæ perturbare aliquando Gallis Ducatus quiret poſſeſſionem, cœnobitam Ciſtertienſem coëgerunt initiari, ſub honoris Abbatialis de Marmotier prætextu. Is nuper obiit. Galli ſe liberos eſſe omni ſuſpicione amittendi ultra Ducatum arbitrantur, quia præcipue Imperator novam illis præbuerit ex privilegio inveſtituram. Sed forte prodibit aliunde, quam minime rebuntur, veſpertilio per diem experrectus aliquis, qui ſuo morſu petulantes eorum reſcindet cogitatus; ſi perſtiterint in ea, qua nunc aguntur pervicacia. miris namque modis ab alto Deus res verſat humanas, & florentia ſceptra diſturbat ex abſcondito. relatum quoque ad uſque ſuburbia Mediolani, Helvetios quos ab Alpibus deſcendiſſe memoravimus, acceſſiſſe vaſtaſſeque omnia ex itinere, quacunque profecti ſunt. In prædam, in ſtragem, in interniciem verterunt omnia. Tantus terror ex barbaro illo incurſu, Mediolanenſes invaſit, ut colligere ſarcinas ad diſceſſum è patria multi ceperint; alii proprias munire domos validis præſidiis, de publico nil ſolliciti. Non enim Galli, ut populus arma caperet, paſſi ſunt, ne in ipſos, qui ſunt à natura immites & injurioſi, arma converteret. murmur ingens exortum, trepidatio gravis fervebat in urbe. Dux de Nemours imperator Gallorum, & cæteri ductores obviam inſtructi exeunt. Helvetii ſagittis plumbatiſque ſclopetalibus Gallos excipiunt. ſtringunt ordines ex eorum regula. ad eos minime audent Galli progredi. vulnerati à longe Gallorum plures, nec Dux ipſe imperator & cum eo *Moſſur* eorum appellatione, de la Paliza partis exercitus ductor, immunes evaſerunt. vulnerati ambo plumbatis fuerunt, à jam feſſis, propterea leviter, deploratus tamen Nemours à ſorore Regina noſtra, quia per incertos auctores fama viguerat, peremptum. donec eam Fernandus meus tuuſque acceſſit è Gallia. Is eam ſolatus eſt, quia vivere incolumem attulit. Ita ſumpta in centumplum (de Oratore ſuo laqueo mulctato) vindicta contra inſontes, jactura ſuperante, tercentum millium auri dragmarum æſtimationem, ſpoliis miſerorum incolarum onuſti, Helvetii redierunt, quia noſtros nondum veniſſe Bononiam, uti Pontifex illis futurum prædixiſſe fertur, intellexerunt. Actum penitus erat de Gallis, ſi una Bononiam noſtri, & Helvetii Mediolanum impetiiſſent. Hæc mora noſtrorum, Gallis peperit ſalutem, quia collectis viribus, non diſperſis in diverſa, certare illis datum eſt. Helvetiis terga dantibus, Bononiam nunc Galli revertuntur, ut integri noſtris adventantibus obſiſtant. Ita horrida videmus exoriri bella, quæ ſine multo ſanguine perfici nequibunt. Deus bene vertat. Vale. Burgis. pridie Calendas Februarii, MDXII.

Epist. CCCCLXXVIII.

Capitur Baſtida Ferrariæ oppidum. obſidetur Bononia. quid Bentivoli. de vi Gallorum. quid Regina Franciæ. filius oritur. ſtatim moritur.

P. M. A. M. Suo Fagiardo.

NOn multo poſt ſuperiores literas, domo dimiſſas, habuimus noſtrum exercitum Bononiam adveniſſe. cum parte peditatus Comes ille bellator inſignis Petrus Navarrus ex tranſverſo Baſtidam in Padi fluminis ripa ad fluminis tutelam, ne qua vis navalis in Ferrarienſes agros adſcendat, ſtructum municipium exiguum, arce valida munitum petiit, quingentorum militum præſidio tormentiſque pluribus tenebatur, adoriuntur noſtri locum. Incluſos hortatur Comes ad deditionem. recuſant ſe dedere. per obſeſſorum tormenta ſuos Comes, navigiolis provincialibus traductus, ad muros applicat. Ipſemet ſequitur. decem è noſtris perimuntur, trajiciunt tamen. Sua locat tormenta Comes, muri parumper diruit, per ruinas partim ſcalis applicatis noſtri adſcendunt, locum vi capiunt. Præſidianos trucidant ad unum.

unum. locum Pontificiis aſſignat militibus, & Bononiam ad exercitum Comes revertitur. noſtræ Pontificiæque acies Bononiam ſepiunt, adverſo licet tempore. Venetæ non adſunt, cauſam ignoramus, cum & ipſi exercitui addituros ſuas copias pacti ſint. Spe defectionis adverſæ partis, à Bentivolis putamus talem ſumptam fuiſſe provinciam, alias namque duriſſimam, agere ſub divo, in Apennini radicibus ad Boream verſis hac tempeſtate, moleſtiſſimum eſt. conſtans præterea fama viget, Bentivolos, quoſcunque ſenſerunt eorum cogitatibus adverſari, jugulaſſe. propterea ſpes debilior, nec adverſæ partis parvulis peperciſſe putantur. Deus bene vertat. ex Ducatu Mediolani ſcribitur, Gallos fregiſſe templorum fores clauſas, aut vi aperuiſſe, cogereque Mediolanenſes, ne Anathemati Pontificio pareant. Concilium vult fieri particulare, vi & armis in ſacro agitur. tutaturos aliquando ſuperos cauſam ſuam quæ nunc fluctuat, putandum eſt. Reginam dicunt Gallorum peperiſſe marem puerum, ſpem optatam ſucceſſionis, ne infantis innocentis anima paternæ pervicaciæ pœnas lueret, illico baptizatus exceſſit è vita. Sunt qui ferant à Regina gravida audiviſſe dictum ſæpius marito Regi, *ne in Pontificem arma exerceret, ne labefactaret Eccleſiam, ne diſſidium foveret. Fixum animo ſe habere, non diu eo fœtu, quem utero geſtabat, gaviſuros, niſi maritus in gratiam redeat Pontificis, univerſi Chriſtiani generis parentis, nil fortunati poſſe Chriſtianum quenquam exſpectare, qui à ſuo Pontifice querulo ſit anathemate taxatus, qui filius à patre maledictus vivat. omnia ſe vereri adverſa, ruinam timere longe majorem quam cogitare queat*, obortis lachrymis diſſeruiſſe ajunt. Surdas præſtat illi aures maritus. Ipſa jam de filio vates fuit. Cætera ventura eſſe credendum eſt, niſi ab ſe Rex ille detruſerit excuſſeritque pectoris iracundiam in Pontificem. Tu vale. Burgis. Calendas Martii, MDXII.

EPIST. CCCCLXXIX.

Amittitur Baſtida. Rex Anglus Gallo infenſus. quare Veneti non ſteterint promiſſis. quid Rex cum eis. Flandria. de morte repentina Comeſtabilis Caſtellæ.

P. M. A. M. Suo Fagiardo.

MAgnitudo rerum, quæ noſtra perturbant tempora, facit, ut crebros habeamus tabellarios, licet ſimus undique interclusi terra. Diſpoſuit Rex noſter Barchinonæ velocia navigia, dicitis *Caravellas*, quæ vicem equorum pelago gerant. Baſtidam oppidulum Ferrariæ Dux reaſſumpſit, bellico ſtratagemate. Ipſe ipſe cum quingentis equitibus Baſtidam verſus ivit. tercentum ex illis inſidiis noctu locatis, cæteros ad Baſtidæ muros, qui ad certamen incluſos incitarent, permiſit. exeunt Pontificii. vertunt ex compoſito terga Ferrarienſes. in inſidias cadunt Pontificii, ſepiuntur, trucidantur. repentino curſu adoriuntur locum, & vi capiunt, redduntque vices eaſdem, ad unum peremerunt Pontificios. Rex Angliæ ſuaſu noſtri Regis ſoceri, in fœdus aliorum venit Confœderatorum, hac lege, ne pax cum Rege Gallo fiat, priuſquam ipſe Guiannæ Ducatum à Gallis anno abhinc ſeptuageſimo uſurpatum recipiat. Quadraginta mittit in Angliam Rex noſter Hiſpana navigia, quibus Angli trajiciant ad nos. Cæſarem ferunt inducias cum Venetis feriiſſe, quo tutum queant promiſſum in fœdere exercitum mittere. eam enim nacti cauſam diſtulerunt ſtare promiſſis. Rex vero noſter in Gallum ſe apparat, ad eam ultra Pyrenæos tranſmontanam provinciam, quæ ditionis eſt Hiſpanæ, cujus caput eſt oppidum nomine *Fonterabia*, tormenta præmittit. duodecim eo trahuntur vaſa grandia tormentaria. Anglis adventantibus, convenient illico ex univerſa Hiſpania, quotquot ſtipendio vivunt regio milites, atque inſuper è gregariis numerus ingens. Ex Flandria per mercatores habetur, bellicos noſtrorum eventus in Geldriæ Ducem infelices procedere. Multi è noſtris perimuntur à Geldrenſibus. nil proficiunt. habeto aliud ſingulare. Attonita eſt univerſa Curia ex magni Caſtellæ commeſtabilis interitu. non quod periit, ſed quoniam dolore ſtomachi nudius tantum tertius à die lunæ preſſus hora circiter meridiana eo lunæ die perierit. Repentinus hic caſus Proceres terruit. Vale. Burgis. IX. Calendas Martii, MDXII.

EPIST. CCCCLXXX.

Suſpecti invicem Reges Gallus & Hiſpanus. Bononia tormentis quatitur. Sanſeverinus Cardinalis galero privatur. Labores Hiſpanorum ſub dio. de Strigonio Cardinali.

P. M. A. M. Suo Fagiardo.

EAdem hac hora, qua priorem Epiſtolam exaraveram, è Gallia tabellarius alter advenit. ſtrictius res agitur. Regum jam neuter incurſitare patitur nuncios incomitatos alterne. Cardinalem Sanſeverinum cum Cardinei Senatus ſanctione privavit galero Pontifex, quia ſequeretur aliorum aberrantium inſtituta.

Bononiam

Bononiam noſter exercitus tormentis concutit. muri pars diruta. per murorum rupturam ex Hiſpanis quidam ingreſſi, repagula repercre interius ſtructa, mœnibus ipſis munitiora. Traxere Hiſpani ad caſtra duos ex obſeſſis, quos inter utraque munimenta deprehenderunt, ſigniferum & tubicinem. Per cuniculos etiam manufactos, Petrus Navarrus pulvereis cadis immiſſis, murorum tentavit disjectionem. ſed muri tenuitas & foſſalis humor hebetans, obſtiterunt. ad interna proruptus pulvis ſemimadidus, murum qua ſuppoſitus erat, ſtare paſſus eſt. Vivunt igitur noſtri ſub divo, & loci & temporis natura gravati. Deficit noſtris indies magis habendæ Bononiæ ſpes. quia obſidetur ab Apennino tantum, à planitie vero liberos habet ingreſſus. qua Galli cum ſuo Duce de Nemours ad lapidem caſtrametantur quartum. Intus autem præſidio tenent urbem præter habitatores, Gallorum peditum tria millia, cataphractorum lanceæ quingentæ. Noſtro exercitui ajunt coacta catafractorum duo millia, peditum ſeptem decem, armaturæ levis vix mille. Recentioribus præterea copiis indies augentur obſeſſi. Sic agitur Bononiæ. Ferunt etiam Cardinalem Strigonium Ungarum, ad Pontificem Romam fuiſſe profectum, cum ornata numeroſaque comitum caterva. hunc ajunt è collegio diſceſſiſſe, qua die in Sanſeverinum Cardinalem promulgata fuit privationis à rubro galero ſententia. Tu vale. Burgis. IX. Calendas Martii, M D XII.

EPIST. CCCCLXXXI.

Hiſpani ſolvunt obſidionem Bononiæ. Dux de Nemurs Bononiam intrat. de infelici Brixia, quæ datur in prædam. de Venetis. quid Theodorus Trivultius in Gallum ducem petulantem.

P. M. A. M. Suo Fagiardo.

COEno ſemiobruta & nivibus horrendis atque Apennini frigoribus confecta gens noſtra, aquis algore deficientibus & media, & militibus in diverſas valetudines cadentibus quærere tecta conſtituit. rei cernens difficultatem, quia præcipue per transfugam intellectum eſt, ingreſſum fuiſſe urbem noctu latenter Ducem de Nemurs imperatorem, cum univerſis, quas foris habuiſſe diximus copiis. hunc ajunt, neceſſitate cogente, per Brixiam à Venetis irruptam, belli fortunam tentaturum. Sequenti nocte in noſtros id conſilii capere fuiſſe coactum. Dum namque implicitos cum noſtris Gallos Veneti cernerent, Brixiam imparatam adoriri cœperant. Noſtris igitur obſidionem Bononiæ relinquentibus, qui ſe in tuto, integro exercitu, & facta prius hoſtibus pugnandi copia, receperant in oppidum à Bononia millia circiter duodecim, *Sancti Petri* nomine, Dux ipſe Nemurs, præſidio relicta cuidam Gallo duci Monſieur de Lautrech, cum reliquo exercitu longis itineribus Brixiam petiit. Arces adhuc ejus urbis à Gallis ſervabantur. Per colles igitur arcibus munitos qua patet in urbem via, deſcendunt Galli; Venetorum militum & civium promiſcue facta cædes. Urbs datur in prædam. Væ miſeræ inſonti! nec ſuperſtitibus, qua tegantur veſtis ulla, non quo procumbant relictus lectus. Solitam exercuerunt in victos crudelem ſævitiam. His actis, Bononiam reverſus eſt. Res hæc Venetis alas abſcindit in immenſum particulare Venetorum commodum, & ſuas & fœderatorum vires labefactavit. Si namque ſuum noſtro conjunxiſſent exercitui, actum ad vota fuiſſet. Sic nunc ſtatur. Mediolani rabidis vivitur in Gallos animis; tum ob Brixiæ vicinæ immanitatem & vim illatam de conciliabulariis, tum ob eorum Ambitionem & Superbiam inſolentem. cuidam Gallo ductori, conſpuendo appellanti *Proditores* univerſos *Italos*, cum de crudelitate in Brixianos plerique conquererentur, Theodorus Trivultius magni Trivultii ex fratre nepos, reſpondit obloquenti: *Veſtra temeritas, Galli, veſtrum nihilipendere omne genus hominum, trahit ut nemo queat veſtrum non modo jugum ferre, ſed neque familiaritatem aut amicitiam veſtram ſervare.* Theodorum ajunt ſui memorem, ſuperbe mendacii arguentem Gallum, pugione impetiiſſe, peremerit necne, adhuc latet. Galli viderint, quos puto noſtra ætate tranſilituros Alpes, non placido paſſu, licet illis favere impræſentiarum fortuna videatur. Quia præſertim nudiusquartus, publico in illos præconio Rex noſter arma capi juſſerit, licet Gallum nomen taceatur. Sonat enim edictum arma capienda in Pontificis & Eccleſiæ irritatores, & bona uſurpantes. Tu vale. Burgis. IV. Idus Martii, M D XII.

EPIST. CCCCLXXXII.

Diſcedunt Mauri Tremeſemii. Veniunt oratores ex Alger. Eunt ſe paratum Dux & Cardinalis. De monſtro Ravennæ.

P. M. A. M. Suo Fagiardo.

MAuri Tremeſemii, compoſitis cum Rege ſuis rebus, regreſſi ſunt in Aphricam. Ex urbe alia littorali, quæ dicitur *Alger*, à Bugia parum diſtanti, nuper venerunt

runt Oratores; ſuopte ſtudio ſeſe noſtro Regi dedidit. veritam clades finitimorum arbitramur. Cardinalis noſter Hiſpanus crepidatus Toletanus Archiantiſtes, & Dux Albenſis ituro in Gallos exercitui creatus imperator, rem familiarem compoſituri, ſuas domos profecti ſunt, ut parati redeant actis Dominicæ Reſurrectionis ſolemnibus. Ex Italia monſtri allatum depictum ſimulachrum Ravennæ ortum, ex conjugata. Hominis eſt figura, ſed capite, vultuque planiſſimo, torve leonem æmulans, facie capilliſque à leoninis non diſſimilibus. erectum habet in fronte cornu, ſed carneum. ſiniſtram, Luna & litera Ypſilon, monſtratur habere mammillam ſignatam: dextram vero T. litera, pectus litera B. Crux habet dextrum virile, lene ſiniſtrum ſquamoſum. Dextro genu videtur habere oculum, pedes efferos, ut gryphis confingunt pictores. Hæc de Monſtro, cujus imaginem ab Urbe allatam vidimus, ſit necne monſtrum ipſum ita genitum, nil curo. fictum putant aliqui. A Pontifice ajunt novum cogi exercitum, quia Gallos intelligat ſuum duplicato augere. Fertur ex Gallia, ſeptem urbes, ſingulas conſtruere naves ingentes, quibus claſſes noſtras putant poſſe impetere. Terra vero inquiunt, ad jam paratum exercitum, quem agunt in Italiam, numeroſiores peditum præcipue Germanorum & Vaſconum miſſuros copias. Ita horrendus inſurgit bellorum fremitus. Stare loco neſciunt Galli. Eadem qua venerit hora ſupra dictus grex militum, certamen quæritabunt. ad noſtros proficiſcentur. Recuſare pugnam nec nolent, nec poterunt noſtri, licet numero pauciores, qui obſidione Bononiæ ſoluta, in hyberna, per varia Bononienſis ditionis & Flaminiæ loca profecti ſunt. Sine ſtrepenti pluviarum lapſu, ſineque acerrimis grandinibus diſſolvi nequeunt hæc nubiloſa tonitrua. Deus bene vertat. Vale. Burgis. XIII. Calendas Aprilis, M D XII.

EPIST. CCCCLXXXIII.

Ravennæ clades.

P. M. A. M. Suo Marchioni Bellecenſi.

Nubila deſcripſi gravibus prægnantia nimbis.

QUid pepererint, accipito. Galli poſt militum, quos operiebantur adventum, fere triplicato, Pontificios & Hiſpanos ſuperabant. Hiſpani atque Itali duces Catholici Regis ſtipendia merentes, certamen pro viribus vitabant, quia per prætoriæ cohortis præfectum, per diſpoſitos equos ad id miſſum, nomine *Valdeſium*, à Rege in mandatis habuerant, ne ullo pacto cum Gallis conſererent manus, ſed rem protrahendo & cunctando, fame illos abſumerent, ne rem tutam in diſcrimine locarent, moniti fuerant. Galli eſurie preſſi, & triplicata fere militum copia freti, atque recenti ſtrage Brixienſi elati, trahere in apertum Pontificios & Hiſpanos nitebantur. Noſtrorum veſtigia vagi per hoſtium terras, Pontificias dico, ſequebantur. Propterea magis ac magis indies commeatus illis deficiebant. Noſtrorum autem aperta erant omnia, quia pro Pontifice res gerebatur. Mora Hiſpanis erat ſalubris, Gallis autem pernicioſa. Neceſſitas igitur Gallos coëgit, remedium quærere, ne fame perirent. De obſidenda Ravenna urbe, quondam ab urbe Roma primaria cogitarunt. Senſerant enim incluſa ibi eſſe ad noſtrum exercitum alendum magna commeatuum horrea. In ſacris diebus ſacras ſtatuunt exordiri operationes. In Cæna Domini, quæ fuit hoc anno Iduum Aprilis ſexta, ſeſe applicant ad muros. ea nocte, ſequentive toto Paraſceves die, infelicis & inſontis Ravennæ, mœnia quatiunt. Præſidio Ravennam, & impoſitos commeatus tenebant Marcus Antonius Columna Romanus & Don Petrus de Caſtro Hiſpanus, equites, ambo rei bellicæ periti, cum ſingulis equitum centuriis, & cum duorum millium peditum turma Ludovicus Dentecus Neapolitanus nobilis. Per nocturnas excubias nuncios hi demittunt de mœnibus, qui Ramonum à Cardona Proregem, & reliquos duces faciant de periculo certiores, moneantque, ſe propediem ad manus hoſtium venturos, ni propere ſuccurrant. Sabbato, Reſurrectionis Dominicæ profeſto, re intellecta, noſter adventat exercitus, ad milliaria duo à Ravenna caſtrametantur duces, & de loco propius capiendo conſilium ineunt. Suffragiis multorum, Italorum præcipue, præoccupandum eſſe cenſent collem quendam in Ravennæ proſpectu atque ibi inſidendum in ſummam hoſtium moleſtiam. Sed ut inevitabilia ſunt Dei judicia, ſubdereque oportet colla ſtatutis cœleſtibus, ajunt Comitem illum Petrum Navarrum trophæis bellicis ornatiſſimum, ducibus equitum, & ipſi Imperatori de loco ea nocte mutando, annuere minime voluiſſe. fieri aliter haudquaquam potuit, quod eſſet Comes ipſe in univerſ. peditat. præfectus, in quo non minor victoriæ ſpes ſita, quam in equitibus erat. Inter utroſque jacet vaſta planities, quæ *Ravenna Claſſis* dicitur, ad cujus latus exſtat Sylva Stabina; abluunt planitiem Roncus & Sabius duo exigui ac vadoſi fluvii.

Sunt

Sunt & foſſæ manu factæ, quæ ſuperfluas pluviarum tempore inducant aquas ad fluvios, ne ſata ſubruant. Galli priores, fluvios & foſſas tranſiliunt. locum occupant ab Hiſpanis atque Italis ducibus, qui equitum ducebant ordines, delectum. Hinc Hiſpanorum cladis. Hinc illuſtrium Italorum internicies. Hinc ſublata victoria, quam licet numero impares, in manu tamen ſe habere arbitrabantur. Prima luce diei Reſurrectionis Domini, ſunt in proſpectu acies. fugere quin concurrant, non datur ultra. Regis Catholici mandatum ſternitur. Loci commoditas dedit Gallis, ut machinas omnes & tormenta bellica, quibus pugnæ tempore utuntur, ad votum ſiſterent. Hiſpanis contra non licuit ſua commode in Gallos figere. Ab alto namque Hiſpanus ad imum, ex imo Gallus leniter in altum ad Hiſpanas equitum acies ſuos plumbeos aut ferreos globos jaculabatur. Proh miſeros! Stetere diu immobiles, contra tormentorum vim Gallicorum. Heu infelices! majori ex parte omnis equitatus diſcerptus eſt. Quia in aciem Hiſpanam tormentum aliquod ruebat, quotquot equites habebat obvios, dimembrabat, caput illi, huic humeros, alii corporis dimidium in fruſta raptabat. Jacebat interea ſolo ſtratus cum univerſo peditatu Comes ipſe Navarrus qui præerat, donec tormentis jam excuſſis Galli de more ſuo manum conſererent. Gallorum namque conſuetudinem callebat. Ruunt Galli. horrendus clamor exoritur, aër finditur. haſtis concurrunt pedites. cædes fit immanis. Aufugit interea Ramonus Prorex. fugiunt eo diſcedente, qui ſupererant, paucis exceptis, equites. Peditatus pugnæ intentus deſeritur. Gallicum fere totum peditatum trucidant Hiſpani. Stratagemate uſus eſt inaudito hactenus in ea pugna Navarrus Comes, dum longis haſtis ab altis humeris certarent utrimque, delectos jubet quoſdam pedites, rei bellicæ peritiores, ſolo ſub longarum haſtarum umbra incurvari, curtis enſibus Hiſpanis accinctos, qui, uti ex inſidiis, certantibus Gallorum militibus cura ferirent. Cadebant inſcii qua malum veniret. conducti Germani cadebant & Vaſcones. Ad quindecim millia peditum ajunt fuiſſe ab Hiſpanis interfecta. Gallus eques vacua videns omnia, Hiſpanis equitibus, fugientes inſequitur prædæ ſtudio. Pedes noſter Gallorum occupat caſtra, in tormentorum vaſa quidam inſiliunt & ſuæ patriæ ſymbolum multiplicato promunt elatis clamoribus. Pauci pedites Hiſpani ad hanc uſque horam interierant, ſed quum ſe à tergo viderent deſertos, ab equitibus circumſepiuntur, premuntur undique. Strenue ſeſe, quoad fieri potuit, tuentur, nec ſeſe dedunt Gallis hortantibus, ne malint ad unum trucidari, & ſtant immobiles & mori magis ſe velle dicunt quam vinci. Circumit globum Hiſpanorum deſertum tanquam leo rabidus Gallorum Imperator *Monſieur de Foix* & Dux de Nemours Reginæ noſtræ *Germanæ* frater. Juvenis annos natus nondum quatuor & viginti, & magnanimi ducis & ſtrenue militis officio fungitur, delectam nobilium manum jurejurando adſtringit, ut aut mortem petant, aut cum eo globum noſtrorum diſturbent ac trucident. *Ruite in hos paucos hoſtes, ô milites ruite. quid moramini? Proh pudor! ſine ſpe auxilii, ſine ullo præſidio ſemimortuos veremini.* His dictis ſeſe nobiliumque manum juvenum totius Galliæ florem conjicit præcipitem, in mediam, dicam, phalangem Hiſpanorum. trucidatur ipſe, & quicunque illum ſequebantur, quibus comitibus cuncta concutiebat, perimantur. delapſus in agmen infelix juvenis, proclamaſſe dicitur alta voce: *Ne me perimite, ô Hiſpani, ne trucidate. Veſtræ Reginæ frater ſum. Si me ſervaveritis, veſtro Regi gratum erit, qui me diligit uti filium.* Nil inter pedites ſupplicatio profuit. Mille fuit vulneribus confoſſus, & viridem adhuc animam magna parantem exhalavit. nocte namque ſuperiore, inter juveniles jocos, publice fertur, cum talos è manu dimitti pararet in tabula, dixiſſe: *Vel pro Neapoli ſenio, vel pro Mediolano canicula,* vulgo, *vel octodecim pro Neapoli, vel bazarum pro Mediolano,* & inde parabolam dicitur adſtantibus ipſum fuiſſe commentatum, hoc eſt: Luce craſtina vel ſtratis Hiſpanis Neapolim proficiſcemur, vel profligatis Gallis Mediolanum amittemus ex forte octo millibus Hiſpanorum peditum, paulo namque plures fuiſſe fama eſt. pro tantis agmine compoſito vexillis quinque millia evaſiſſe feruntur. quia imperatori nobilibuſque & majore ducum parte peremptis, qui ſuperfuerant, minime auſi ſunt illos inſequi. Ramonus à Cardona Prorex nuſpiam ad eam uſque horam, qua tabellarius hic iter ad nos cepit, reperitur. *Dominam Cardonam* ſolet noſtrum Proregem Julius Summus Pontifex appellare, quod magis elegans & perpolitus quam egregius imperator ſit. Hac una in re Catholicus Rex, omnium judicio elegit adverſe. Bonus quidem ſemper fuit & placidis moribus imbutus, comiſque inter aulicos elegantes, ſed minime durus, aut exercitatus in re bellica. Putant aliqui nec de grege quidem familiarium, Regis filium eſſe, propterea voluiſſe tantos illi honores tribuere. Cæſos fuiſſe ajunt aut captos, ex Italis & Hiſpanis ducibus, quos vertere terga pudor prohibuit,

hibuit, pleroſque paucos tamen ex Italis. Cardinalem de Medicis legatum & Fabricium Columnam gubernatorem exercitus, Marchiones autem Peſcaræ, Padulæ, Telæ, Bitonti Comitem populi; in eo conflictu captos ferunt. Don Joann. à Cardona fortiſſime ſe geſſit, rebus tamen penitus confractis ſeſe dedidit. Raphaël etiam Pacis, Don Fernandus Davalos Aquinas, Don Joann. de Acuna Prior Meſſinas Siculorum dux militum. Alvaradus & Pomarus Hiſpani peditum præſtites egregii, Don *Hieronymus Llores* Laletanus, plærique etiam alii non obſcuri Centuriones, partim fortiter dimicando peremptí partim capti. Ex Gallis trucidati ſunt primarius ipſe imperator Dux de Nemours & Foix *Muſſures*, Alagrus cum filio, Grota, Chiatilenus, Clæta, Gramons, Molart, Bouët, Mongiron, Baldeſarleo, plærique etiam alii, quorum nomina me latent, ad numerum uſque octo & viginti, militum ductores è nobilibus: gradus inferioris, ad numerum uſque ducentorum; è Germanis vero ducibus trucidati ſunt quatuor, quia nec plures erant cum Germanis quater mille, Jacobus & Philippus fratres unanimes, Gaſpar tertius, quartus Fabricius, Germaniæ futuri maximo luctui, juvenes forma conſpicui, honeſta familia orti & bello ſtrenui. Franciſcus Maria Dux Urbini, Summi Pontificis ex fratre nepos, Præfectus Urbis, Senogaliæ Dominus, Pontificii Prætor exercitus minime fuit peremptus aut captus à Gallis, ſed ſibi militibuſque creditis callide conſuluit. quo namque tempore conſeruere manus ambo exercitus, in tutum ſe recepit, ut ex monticulo, quæ fierent, inſpiceret. Galli ex campo fugatis Italis & Hiſpanis Ravennam denuo quatiunt. Auxilii ſpe ſublata præſidiarii paciſcuntur, ut eis liceat protentis vexillis & acie compoſita diſcedere, neve quid mali Ravennates innocentes patiantur. Ingreditur Gallus. omnia eunt in prædam. nemini parcitur. Eam perpeſſi ſunt crudelem calamitatem miſeri Ravennates, quam paucis ante diebus Brixienſes. His actis, victores Galli diſſident. Progrediendum eſſe Sanſeverinus Cardinalis conciliabularius, Pontificis averſus, & quidam alii proclamant. Satis actum, ſatiſque ſanguinis exhauſtum, ſuffragantur alii. Romam eundum, deinde Neapolim Sanſeverinus Catholici Regis inimicus, quia factionis Angiovinæ in Regno, vociferat, circumcurſitat, è duce in ducem, ut provinciam præturæ capiat, è ducibus ſuperſtitibus aliquis, rabide negotiatur, Ferrariæ Ducem adit, Leutrecum mille vulneribus in faciem læſum ſtimulat. ejus rogatus abjiciunt omnes. Palizam virum rei bellicæ peritum conſulit, quid facto ſit opus. *captandam eſſe amplexandamque oblatam occaſionem dominatus univerſæ Italiæ* proponebat. Hinc Paliza cæteris Gallis ducibus exercitatior, qui & freno indigere prætorem ipſum de Nemours ajebat, reſpondit, Sanſeverinum redarguens à crudelitate ac petulantia. *Parcendum eſſe ſuperſtitibus feſſis, vulneratis & ſemimortuis, ſervandum eſſe quod partum erat, finem imponendum crudelitati, ſat ſanguinis ſparſum eſſe utrimque* dicebat. *Inſolentiam ſæpe victoribus peperiſſe perniciem. Helvetios eſſe Pontifici ſœderatos, qui Ducatui Mediolani finitimi ſunt, & nobis infenſi; poſſe illos à tergo nos impetere, Ducatuque ſpoliare, ſi longius profectos eſſe ſenſerint, atque dehinc nos intercipere.* Vicit Palizæ pietas, ſepeliendis mortuis & ſauciis curandis invigilant. Hæc allata ſunt, hæc habeto. Et vale. Burgis. IX. Calendas Maii, M D XII.

EPIST. CCCCLXXXIV.

Gallia plena luctu. De crudelitate ruſticorum. Turbatur Papa. De Hieronymo vico. Quid Veneto. quid Gallis oratoribus.

P. M. A. M. Ad eundem Marchionem Bellecenſem.

QUalis & quam varia, quam luctuoſa utrimque fuerit Ravennæ pugna, urbiſque ipſius quam miſeranda ſtrages ſuperioribus diebus ad te ſcripſi. Quæ nunc afferantur, accipito. Galli ſuperſtites, Mediolanum regreſſi, mœſti vivunt ob affinium, propinquorum & amicorum internitiem, univerſa eſt plena luctu Gallia. Ramonus Prorex è fuga nunquam retroſpexiſſe dicitur, donec Anchonem venit. Ibi adhuc attonitus, & ſtridore ſclopiſque tormentorum hoſtilium tremens ſe parat ad Regnum militibus deſertum iturum, reliquias ſuperſtites non exſpectat. Ex Urbe ſcribitur, peditum certamine durante, Caravaialum Dominum oppidi Xodar Vandalum, è præfectis equitum ſat ſtrenuum, & bello utilem hactenus, vi tormentorum perterritum, pugnam deſeruiſſe, & volitando Romam appulſum, tanquam leporem canibus inſequentibus. timebat etiam ruſticorum ſævitiam, propterea die noctuque celeri curſu curabat evadere. Solent boni habitatores ejus terræ, ſpoliorum cauſa, in victos crudeliter vim exercere. nemini parcunt afflicto, profligato præcipue. Pontifici retulit Carvaialus, ad unum interiiſſe noſtros, ſeque vix evaſiſſe, ut ſuæ Beatitudini rem ſignificaret, quo ſibi ſuiſque rebus conſulere quiret, affore

aſſore propediem Gallos victores. Turbavit hæc prima delatio magnum Pontificis animum. Sed audita Gallorum internicie, quæ noſtrorum jacturam triplo ſuperabat, reſumpſit ſpiritum. auditu pudendum eſt de Hieronymo Vico Regis Oratore, viro Valentino; nullam ſcribitur fœminam enervatius unquam timuiſſe mortem. Ad primos famæ afflatus, in naviculas præcipitanter detrudi juſſit, quicquid poſſidebat, inſcius, quo tendere vellet, Neapolim dicebat, motus ejus formidine fractus, quia Regis Catholici auctoritatem referebat, totam urbem concuſſit: Senatus Venetus illico, Gallorum victoria intellecta, veritus, ne in eos furor Gallicus ruat, perterrefactus eſt, ſuppetias ſuperſtitibus Hiſpanis, pecuniarum ſummam miſit, obtulitque vires ſuas in eorum auxilium. Gallis oratoribus pacem petentibus reſpondit Pontifex: *Chriſto illatam fuiſſe injuriam, non ſibi, Chriſtum compellent, non deſuturum Eccleſiæ ſuæ Chriſtum ſe ſperare, ſeque pacem nolle cum Chriſti hoſtibus*, inquit, *niſi prius ad Chriſtum revertantur, Bononia, reliquis etiam Eccleſiæ urbibus & oppidis reſtitutis.* Hæc ſcribuntur, hæc habeto. Vale. Burgis. pridie Calend. Maii, MDXII.

EPIST. CCCCLXXXV.

Octodecim oratores. Oratorum oratio ad Regem Gallum. Exprobratio cruda. Quid reſpondeat Rex Gallus. Rationes, quare abſtulerit Helvetiis ſtipendia. Repetitio Oratorum. Minantur Regi Gallo. Varia conſilia de corrigendo. Quare faveat Conciliabulariis. Reſponſum Regis. Orator Florentinus.

P. M. A. M. Ad eundem Marchionem Bellecenſem.

TAbellarium habemus Villaraſa ab Hieronymo Cabanilla, Valentino equite, noſtri Regis in Gallia Oratore. Ad Gallum Regem Chriſtianiſſimum veniſſe ab Helvetiis ait Oratores octodecim cum tabellione ac mandatis hujuſcemodi: *Rex Chriſtianiſſime, ſolebant tui majores, tuque illorum veſtigia imitando, annua Francorum octodecim millium Helvetiis præbere ſtipendia, quibus ipſi ad ſterilitatis patriæ levamen partim utebantur, partim viduis orfaniſque, quorum genitores & mariti pugnando veſtro nomine obierant, pro qualitate perſonarum ſuccurrebatur. Tu nobis ea ſtipendia abſtuliſti. A te omnis Helvetia per nos percunctatur, quid cauſæ inſit, cur parto tibi pacatoque* noſtro ſanguine *Ducatu Mediolani, duplicataque Tibi fere*, cum Helvetiorum fortitudine, *tua potentia, de pane iſto exiguo illis tollendo cogitaveris.* Helvetiorum mandatis expoſitis, cauſas innexuit confictas, veras cooperiens, de occupata Bilinzona & pleriſque locis aliis, ab Helvetiis in eorum finibus, ſitis, in pignus ſeptuaginta millium ducatorum ipſis promiſſorum, in venditi Ludovici Ducis Mediolani precium apud Novariam, tacuit. *Exhauſtum eſſe Gallicæ coronæ ærarium, ob continuas bellorum impenſas, propterea nequire ſe impræſentiarum eas Helvetiis præbere pecunias.* His auditis, è cubiculo exeundi, conſultum, quid reſpondere conveniet, veniam petunt. Facto cuneo in aulæ amplioris angulo, à deambulantibus aulicis ſemoti, ſummiſſo inter ſe ſuſurro deliberant. Tabellioni reſpondendi cura demandatur, regreſſi ad Regem ſunt. Ad oratores tabellio dexteram vertens, his paucis Regem compellat: *Hi Oratores Helvetiorum Reip. nomine reſpondent: Solere Deum ſæpenumero quos premere cogitat, in altum tollere, ut poſtmodum quo gravior ſit caſus ad eorum ſuperbiam, quæ in conſpectu Dei fœtet, infringendam, ab humilibus & abjectis inde dejiciantur. Vale ut valere cupis Helvetios.* His dictis terga vertunt, *ſe Gallis perniciem parituros*, inſinuantes ea parabola. Fuere ex auditoribus, qui verberandos eſſe cenſerent ob tam inſolens reſponſum, temeritatem inauditam appellantes. Vetuit Rex: *Oratoribus licere*, inquit, *mandata cuique Principi referre.* Hæc de Helvetiis. Scribit idem Orator noſter, ſe conqueſtum fuiſſe apud Regem Gallum, quod Conciliabulariis faveat contra Pontificem. Subridendo inquit, Regem reſpondiſſe, *Larvam eſſe ac jocoſam declamationem illorum conſilia. Se tantum iſta fovere, ut Pontificis animum averſum attrahat.* A nobis hoc accipe. Oratorem habemus novum à Rep. Florentina *Franciſcum Guizardinum* nomine, honeſto loco natum, eruditum. Ab eo rerum, quæ in Italia gerentur, verum eliciemus. Sum illi familiaris. Vale. Burgis. IV. nonas Maii, MDXII.

EPIST. CCCCLXXXVI.

Veneti nobis amici. De Sedunenſi trahente Helvetios. Quis fuerit Sedunenſis. Britanni claſſem Gallicam prehendunt. Quid ſit Scotia. De Britanniæ prærogativis. De Turcarum apparatu. Papa hortatur ad unionem. Orator Anglus petitur. De Gallorum impatientia. Magnus Capitaneus ad Italiam.

P. M. A. M. Ad eundem Marchionem Bellecenſem.

AB Urbe ſcribitur, quinque millia peditum & gravis armaturæ lanceas octingentas eſſe coactas ex reliquiis exercitus è pugna Ravennate. Senatus Venetus ſeſe oſtendit

noſtris amicum & ſuppetias offert noſtris in Gallos. Sedunenſis Cardinalis Helvetiorum primas, Helvetios mittitur in Gallos provocare. Is Sedunenſis fuit à juventute Cæſaris Capellanus, vivax homo & Gallorum hoſtis. ejus opera Cæſar magnis in rebus uſus eſt. quicquid creditum illi fuit, bene geſſit. propterea paulatim ad id culmen evectus eſt. E finibus Gallorum à præſidiariis noſtris habemus, Britannos arma jam in Gallos moviſſe. quinque navium claſſiculam in Calidoniam, dico Scotiam, Rex Gallus cum pecuniis ad ſtipendia Scoti præbenda mittebat. Bellorum namque temporibus conducere Scotos Galli ſolent, ſed votum interceperunt Britanni. Claſſiculam adorti Britanni, partim tormentorum vi ſubmerſerunt, partim ceperunt, evaſiſſe nullam dicitur. Sororii ſunt Scotus & Anglus Reges. Anglici Regis ſororem habet Scotus uxorem, ſunt tamen à majoribus diverſi animis, & ſuos quiſque fines validis tuetur præſidiis, nec magno tractu diſterminantur ambo. Regna ſunt contigua, anguſtique tantum rivi fluxu diſterminantur. Sed eſt Scotia ſeptentrionalior & horridis montibus fulta: Anglia vero meridionalior, & planitie uberi gaudens, frugibus & pecore atque metallis abundans. Turcarum Principem ajunt mari ac terris exercitum parare. Qua ſit directurus, neſcitur. Summus Pontifex per breves membranas, more ſuo, non deſinit Chriſtianos Principes hortari & monere, ut conveniant animis, ne diſcordes reperiantur, ſi qua vis infidelium ingruerit, ſed à Gallo Rege præcipue petit, ut res Eccleſiæ reſtituat, quo poſſint omnes una coire ad vim hoſtium, ſi vim tentaverint, repellendam. Ab Anglico Rege noſtri Regis genero habemus Oratorem poſtulatum alias à noſtro Rege nomine Jo. Aſtil ſui Regis Manuxerium Ceremoniarum magiſtrum. Conventuros ſocerum & generum in Gallos putamus. A nobis hæc habeto. Regina Germana miſſa eſt Monzonum à viro Rege, conventus illuc vocatura, Valentinum, Aragonum & Laletanum pecunias petitum ad Gallorum furorem reprimendum, ſi qua bellum tentaverit in fœderatos. longo namque probatum eſt experimento, Gallos ſtare loco neſcire, & pacis inimicos, neque ſtragibus aut contumeliis deterrentur unquam, aut pedem ſiſtunt ab infeſtandis finitimis. Galli ſe tumultibus & ſeditionibus fatentur gaudere, ſed magnanimitatis eſſe ajunt ipſi. Qui vero cum eis negociantur, & notos habere putant, ambitioni adſcribunt & avaritiæ. Aliud accipito, quod Epiſtolam claudat. Magnus noſter Gonſalus Fernandus, Gallorum ſtrator eſt monitus à Rege, ut ſe apparet ad res Italas denuo capeſſendas. univerſa appetit illum Italia. craſtinum citavit ad reſponſum. noctem egit in Sancti Franciſci cœnobio inſomnem. Poſtero die expletis omnibus ſacris & expiatus ſacra Euchariſtia, ad Regem reverſus ſeſe obtulit Regi. Propediem diſcedet. Tremunt Galli audito ejus nomine. Vale. Burgis. XII. Calend. Junii, M D XII.

EPIST. CCCCLXXXVII.

De Concilio Lateranenſi. Oratio in Concilio per Ægidium Card. Orationibus, non armis agendum. *Qui Reges deleti ob inobſervantiam. Turcus fugat patrem. Fratres delet omnes. Nomen Turci Siccanii. Minatur Chriſtianis. Deſideratur Magnus. Diſceſſit Magnus. Magni Laudes. Infames qui manſerint.*

P. M. A. M. Ad eundem Marchionem Bellecenſem.

DIes agitur ab adventu tabellarii undecimus ex Urbe. Non licuit prius per nuncios quæ referat ſignificare. Quarta nonarum Maii Lateranenſi Concilio edicto per Julium ſummum Pontificem, initium dedit. Ea prima ſeſſione, pulpitariam habuit orationem frater Ægidius Auguſtinianæ inſtitutionis generalis, vir eloquens & eruditus. Orationis ejus ſeries bipartito acta eſt. Laudato Synodorum conventu, *debere Pontifices orationibus, non armis agere res ſuas* argumentatus eſt. Dehinc quo Regem Gallum ab inceptis deterreret, multorum Principum, Regum & Imperatorum è Regnis dejectorum exempla promulgavit. Federicum à Gregorio VIII. & ab Innocentio IV. Rodulfum Imperatores, ob inobſervantiam erga Pontifices fuiſſe dejectos ab Imperio dixit. Joannem Caſtellæ atque Alfonſum Portugalliæ Reges à Gregorio X. & Martino IV. Petrum Aragonum, à Bonifacio VIII. Philippum & ab Alexandro V. Ladiſlaum Pannoniarum Reges fuiſſe depulſos enumeravit. Per tabellarium eundem ſcribitur, unum è filiis magni Turcarum Principis, qui apud ſocerum Tartarum, ut vulgo loquar, Regem, vitam egerat, armata manu Conſtantinopolim fuiſſe profectum, & patrem decrepitum è Regno fugaſſe, fratremque natu majorem ac propinquos omnes ejeciſſe cum Janicerorum favore. Hi ſunt equites levis armaturæ, quia magnanimum eſſe ſenſerunt. *Selimſachus* appellatur, Chriſtianæ legis inimicus. Nec dum bene fixus in Imperio eſt, & jam bella Chriſtianis ſe illaturum minatur. Quid futurum ſit pacatis tot Aſiæ atque

atque Europæ regnis, tu judicato. Ad nos veniamus. A Pontifice ac Senatu Veneto & reliquis Italiæ Principibus, faucibus apertis deſideratur magnus noſter *Gonſalus Fernandus*. à Rege Catholico jam dimiſſus eſt. heri ad veſperam quinto Calendas Junii, die ſignato Veneri, cepit iter. Univerſa illum nobilitas intendit ſequi. nil horridum, nil durum ſibi quiſquam veretur ſub tali duce. Generoſis juvenibus Hiſpaniam ſpoliavit. Mira eſt hujus viri apud omnes autoritas. Se infamem victurum & ludibrium populi futurum intelligit, qui permanſerit. E ſanguine quoque regio Villæ Fermoſæ Dux Regis ex fratre nepos ſub eo militaturus ſe parat; ei pariturus ut Regi patruo. Vale. Burgis. IV. Calend. Junii, MDXII.

EPIST. CCCCLXXXVIII.

Claſſis Anglica 90. navium. Lipuzca quondam Bardulia. Nobiles Anglici & Regis affines inſunt. Pacta de diviſione Galliæ. Quid cum Rege Navarræ agatur. Inter flammam & prunas hic Rex. Quis orator pro ſuo Rege. Dux Albæ Prætor. Quo tendat Dux Albæ. Galli fugiunt Mediolanum. Helvetii diſcedunt contra Gallos.

P. M. A. M. Ad eundem Marchionem Bellecenſem.

QUinto Idus Junii, die à Mercurio denominato, perlatum eſt Regis Britanni claſſem navium nonaginta cum pugnatorum octo millibus Britannis omnibus appulſam eſſe in Hiſpaniam Bermeum portum vi ventorum appulſam, cum Paſſagii portum maluiſſent, qui ad res gerendas & commeatus ſuſcipiendos commodior eſt & hoſtibus vicinior. In Cantabriæ Pyrenæorumque montium regione, quæ *Lipuzca* dicitur, à majoribus *Bardulia* nuncupata, portus hi jacent, centum ajunt primarios præſtantia corporum & elegantia pollentes juvenes qui militibus præſint ſub generali duce Marchione de Orſet, Regis propinquos trajeciſſe: duos etiam Regi conjunctos ſanguine, pecuniis & commeatibus bene fulta claſſis advenit. Sunt qui dicant, noſtris etiam militibus præbenda eſſe ſtipendia Britannica, quoniam pacti ſunt ſocer & gener, Burdegaliam, Britannici quondam juris, ad priſcam Britanniæ ditionem redituram, ſi res procederet ad votum. cum Rege Navarræ agitur, eſt in Cantabris hoc Regnum, ut arces quæ ſunt in Pyrenæis mediæ, in poteſtate noſtri Regis deponat, quo tuto queat noſter exercitus cum Anglico convenire ac tuto traducere commeatus & impedimenta. Male fidendum eſt huic Regi, quia Gallus eſt, Domini de Nebrito filius, & dotale eſt illi Regnum, non hæreditarium. Neſcit qua ſe vertat. Inter Scyllam laborat & Charybdim. Si Regi noſtro adhæret, hoſtem ſibi parat Regem Gallum; ſub cujus ditione natus eſt, & paternos habet reditus pinguiores. Si vero verſo Regi Gallo, locat in diſcrimine Regnum, quod eſt in Hiſpania citra Pyrenæos. negociatur apud noſtrum Regem primarius eques Navarræ Mareſchallus factionis Agramonteſiæ primas, quæ factio Regem ſuum ſequitur, Viamonteſiæ adverſa, cujus caput eſt Lerini Comes & ipſius Regni comeſtabilis. Federicus à Toledo Dux Albæ, Regis, uti noſti, amitinus, præfectus exercitus deſignatus, jam diſceſſit, Julii Calendas decima octava circiter meridiem. Ad Salvaterram Alabenſe oppidum proficiſcitur, ut inde, velut è ſpecula, eligat, qua tandem conveniat. Ex magna urbe Mediolano, per diſpoſitos equos, venit familiaris quidam Cardinalis Medices Florentini, qui captus fuerat legatus Pontificis, in Ravennæ pugna. Sui heri nomine attulit, Gallos univerſam deſeruiſſe Romandiolam, aufugiſſeque Mediolanum, nec illic ſedatis vivere animis. fere nulla reliquerunt Bononiæ præſidia, quia ſenſerunt ex Alpibus magnos deſcendere cuneos Helvetiorum, inclamitando ex agro Veronenſi: *Cæſar*, *Cæſar*, *Maurus*, *Maurus*. Hoc eſt Ludovici Sfortiæ Ducis quondam ſymbolum. *depereat Gallus*, *quiſquis Italiam tenet*. Quæ hinc evenient, habebis. Vale. Burgis. XI. Calend. Julii, MDXII.

EPIST. CCCCLXXXIX.

Galli turbati in Italia cogitant eam deſerere. Conciliabularii aufugerunt. de vita & moribus Beatæ oppidi de Piedrahita.

P. M. A. M. Ad eundem Marchionem Bellecenſem.

SUperioribus ad te diebus ſcripſi, incerta fama relatum eſſe, Gallos in Italia poſt Ravennatem victoriam ita quaſſatos eſſe, ut perturbati vivant. per extraordinarias cujuſdam Barchinonenſis juvenis epiſtolas, qui Taurini ad radices Alpium in Italia bonis artibus operam dat, ſcriptas ad genitorem, in ea urbe virum primarium, hæc referuntur. Scis namque terra marique nobis iter à Gallis intercluſum; propterea curſoribus non eſt via. Gallos, inquit epiſtola, in fugam poſitos, Mediolanum & confinia deſerere. Genuam verſos cum præda & captivis iter multi capiebant. Sed intercepti à Mantuæ Marchione, diverterunt ad Haſtenſe oppidum,

ibique eſſe valde trepidos, & magis de tranſitu Alpium in Gallias quam de reditu cogitantes. Id ait, & ex pallore ipſorum, & ſuſurris triſtibus ac demiſſa facie colligi. Scribit idem, Cardinales cönciliabularios pedibus ſibi conſuluiſſe, ut cæteros, nuſpiam, ait, neque Taurini fuiſſe ſuſceptos hoſpitio, ſed trepidando hoſtem & ipſos aufugiſſe. Ex Gallia fertur, Regem Gallorum audito Britannicæ claſſis adventu in Hiſpaniam, quadringentas catafractorum lanceas revocaſſe in Burdegaliam. Ex mercatoris literis fertur, in Regno Neapolitano paratas eſſe noſtrorum militum non negligendas copias, peditum puta millia ſeptem, catafractorum lanceas octingentas, ut ſe conjungant Helvetiis. Britanni caſtra mutarunt in Gallos fines, noſtros exſpectant. Conſerere manum cupiunt & Bajonam impetere. Sed duram puto fore provinciam, periculoſamque, & turritis mœnibus, & validis virorum fortium præſidiis; fertur eſſe inexpugnabile oppidum, ut frontem hoſtilem decet. A Marte parumper ad religionem tranſeamus. Audiſti unquam de muliercula quadam in oppido de Piedrahità nutrita, minimo contenta cibo. ad Curiam deducta eſt. & Rex & Cardinalis Hiſpaniarum primas, una & reliqui Proceres eam viſerunt. multitudo ingens ad eam confluit. *Beatam* appellant. rapitur in exſtaſin. rigent illi membra, ut arboreos truncos eſſe, lacertos ejus & crura eſſe putes digitoſque, ſine nervis & ſine articulis, ſine ullo colore viventis, exporrecta, fanatico ſpiritu, ut de Sibyllis legitur, ſe oſtendit afflatam. Chriſtum alloquitur uti præſentem & ſibi comitem, ac ſponſum; Deiparam interdum compellat virginem; ſi qua per anguſtum oſtium ſit tranſeundum, Deiparam invitat in tranſitu, & confingit, *Virginem tanquam filii ſui ſponſam, velle ipſam cogere, ut prior tranſeat.* ait Beaticula tunc, audientibus cunctis: *Ego Chriſti ſponſa eſſe nequirem, niſi tu Maria virgo illum mihi peperiſſes. hinc te præcedere decet.* His & hujuſcemodi colloquiis (fere dixi, nugis) totam tenet Curiam attonitam. dehinc familiariter Chriſtum alloquitur, & uti ſponſa cum Chriſto verſari videtur, nihil videntibus his qui admittuntur. A Cardinale hæreſeos majore inquiſitore, ac reliquis ad id miniſterium cum eo addictis, ad examen adſtricta. quæ gerat, probare videntur; quandoquidem impune dimiſſa eſt. E ſancti Dominici fratribus, cujus ipſa inſtitutionem atque habitum profitetur, multi rem increpant; & alii Beaticulam ſectantur, & ſanctitatem ejus extollunt ad ſidera. diſſident acriter. Tollendam eſſe de medio ſuperſtitionem hanc, proclamant hi; fovendam eſſe illius ſanctimoniam, vociferant illi. à dæmone deceptam, ajunt aliqui; ab Angelis & Chriſto viſitatam argumentantur alii. Ex ea diſcordia populo riſum concitant. Regis & Cardinalis auctoritas, qui puellæ mores ſcrutati ſunt, nec damnarunt, facit, ut ei ſectatores non deſint, credantque divino plenam ſpiritu. Jam ſatis evagatur ſuper beaticula puella. Tu vale. Burgis. v. Calendas Julii, MDXII.

EPIST. CCCCXC.

Gallorum fuga & ſtrages. Tenent arces. Genua Lanternam quatit. jugum eſt. Aufugiunt & cives Mediolanenſes ob inſanam peſtem factionum. damna patriæ ob factionarios. Deploranda depopulatio. de Navarræ negotiatione.

P. M. A. M. Ad eundem Marchionem Bellecenſem.

DEfuere nobis hactenus tabellarii, mari & terris à Gallis intercepti. Nunc ingentem paucorum dierum ſpacio perduxerunt venti, pelago vectam tabellariorum catervam. Ex Urbe pridie nonarum Julii unum dedit, ex Neapoli alterum IV. nonarum ejuſdem. ex Genua tertium, Iduum ſeptima ipſius Julii. Superiora repetunt omnes, Gallos ſcilicet in fugam verſos. audito Helvetiorum & Germanorum deſcenſu ex Alpibus, qua Veronæ imminent. Cæſare impellente ac Pontifice vocante, Galli diffidunt. Qui caſtrametabantur in Papiæ viridanti ſylva venatibus ſervata, quam *Parcum* appellant, applicatis ad Papiæ mœnia Germanis & Helvetiis, incompoſiti fere, fugam rapiunt Galli, ad fluminis Magaroni pontem, majorem peditum partem & lanceas catafractorum ducentorum Galli amiſerunt, ponte rupto, tormentorum pondere, obrutoque bombardæ tertiæ vaſe, duas namque traduxerant. interceptos trucidarunt. Mediolanum & Ducatum univerſum deſeruerunt. Arces tenent. Genuenſes premunt obſidione caſtellum in eodem portu, ſuper vaſta rupe à Gallis erectum, quo ſtante Gallorum ſervi ſunt, neque Gallis invitis licet Genuenſibus portu ſuo uti. Durum eſt illis jugum ea moles & intolerabile frenum. fame oportet, non vi armorum ſtringere præſidium ejus ſtruis. Helvetii Mediolano incedunt liberi, Cardinali Helvetio. Duce Julius Pontifex Helvetios novis titulis exornat, *Principum domitores* & *Eccleſiæ reparatores* appellat. Ad hanc provinciam eliminandorum ex Italia Gallorum, conveniunt & Veneti. Magnus Trivultius, prima

ria hujus labis & perniciei cauſa, quod Barbari torqueant Italiam, una & duo Galleacii primarii cives, Vice-Comes & Paraveſinus, ſugam rapuere cum Gallis. Gelſorum Gebelinorumque inſana fatuitas miſeros exagitat. Alterne ſibi mortem & calamitates adſtruunt. Hi Gallis vocatis, factionis adverſæ principes, ejiciunt. Illi ſtimulatis Helvetiis & Germanis, ut in patriam redeant, & inimicos expellant, iterum Gallos deturbant, nulla ratione habita patriæ innocentis & populi, dummodo ſuas animorum turbas expleant. In Haſteſana regione, villam novam elegantem & frugibus bene fortunatam, populoſiſſimam & reliquas ejus ſtatus villas atque oppida combuſſerunt partim, aut diruerunt incolæ ipſi, ne Gallis hoſpitiorum aut commeatuum ſuperſit commoditas in Italia. Res Navarræ differuntur. quid cauſæ inſit, non intelligimus. Mareſchallus qui pro ſuo Rege negociatur, apud me conqueſtus eſt, majora pluraque peti quam deceat. Rex autem noſter tuta vult itinera, quacunque exercitibus ſint deportanda neceſſaria. Vale interea. Burgis. III. Idus Julii, MDXII.

Epist. CCCCXCI.

Oratores ad Regem Navarræ. Literæ reperta de fœdere cum Gallo. Sacerdos Michaël portavit literas. capita fœderum cum Gallo. Quos ſtatus polliceatur Gallus in præmium. Uſque Burgos promittit Gallus Navarro. Proteſtatio Regi Navarræ. Quid reſpondeat Navarrus Rex. Movit Albæ Dux exercitum. Aufugit Regina cum filiis.

P. M. A. M. Ad eundem Marchionem Belleceníem.

AD Regem Navarræ miſſi ſunt Oratores. Antonius Acugna Zamorenſis Epiſcopus à noſtro Rege, ab Anglico exercitu alius, ut itinera faciat ſecura, deditis arcibus mediis petunt. Interea literarum quoddam exemplar fuiſſe repertum fama eſt, quibus conſtare videtur, Regem Navarræ cum Rege Gallorum fuiſſe pactum contra Hiſpaniam. In Regis ſecretarii crumena, ab uno ſacerdote Pompilonenſi, nomine *Don Miguel*, in ſuæ pellicis cubiculo interfecti literas ajunt inventas, ad Regemque noſtrum benevolentiæ captandæ cauſa, Michaëlem initiatum eas miſiſſe. fœderis capita hæc feruntur inſcripta. Rex Navarræ bellum Caſtellæ indicet, & Caſtellæ fines armatus invadat, cum potentia Gallica, quando Regi Gallo videbitur. In facti præmium Rex Gallus, Regi Navarræ, terras, oppida & villas, quæ hactenus fuerant Domini de Foix Germanæ Reginæ Aragonum fratris, Ducis de Nemours, & Ducatum ipſum de Nemours, ſe præbiturum pollicetur. Hæc, perempto in pugna Ravennate duce ipſo Reginæ fratre, ad Coronam redierant Gallicam, jure an injuria factum ſit, Regina Ducis ſorore, vivente, non eſt meum quærere. Caput alterum eſt, ut ablata Domino de Nebrito, Regis Navarræ patri, multa oppida reſtituantur. Caput aliud, ut Rex Gallus conſona perſonis ſtipendia Regi ipſi Navarro, & ejus genitori ac filiis præbeat, deinde ut Rex Gallus quicquid virium aſſequitur, exponat in recuperandis omnibus terris Caſtellæ, quæ jacent mediæ ad uſque villulam, quæ dicitur *Gamonale*, ab urbe Burgenſi milliaria duo tantum, quæ quondam Reginæ Navarræ majoribus dicuntur paruiſſe. Literis prælectis, per Oratores prædictos Regi Navarræ proteſtatum eſt, ut illico Regi Gallo bellum indicat, ſin minus, habebitur pro hæretico, qui contra hæreticum Regem arma movere recuſet, & tanquam in hæreticum ibitur. Reſpondet, ſe nihil habere in mandatis à Pontifice, neque Pontificem ei quicquam jubere, quia novit, ſe nihil poſſe. ſunt namque Navarræ redditus tenues. Navarræ ſitus, quod in Pyrenæos limites, radices & anguſtias Pyrenæorum utrimque occupet, formidoloſior eſt Navarra Caſtellæ, quam ejus Regis potentia. Armato namque Gallo eſt in ejus arbitrio præbere iter in Caſtellam. Interea Dux Albæ moviſſe dicitur ex Salvaterra, ubi Regis imperium exſpectabat. Navarram verſus Regina, cujus dotale Regnum eſt, cum filiis trajeciſſe Pyrenæos in Bearnum dicitur. Tu vale. Burgis. XV. Calendas Auguſti, MDXII.

Epist. CCCCXCII.

Dux Alba tranſit. occurrunt Roncalenſes. In planitiem Dux prodit. Ducis edictum de ſervandis bonis. Comes Lerini exſul præcedit. Viamonteſii ad Comitem veterem Dominum. Aufugit Rex Navarræ. Proteſtatio civium. Proteſtatio de deditione. VIII. Calend. Auguſti urbem capit Dux. De Turci Selimſachi animo. de aſtu Selimſachi parricidæ. contra patris voluntatem it Conſtantinopolim. Fraus Selimſachi. Pecunias dat filio pater. fugat patrem perfidus. capit imperium. fugat fratres. obtruncat quotquot aſſequitur.

P. M. A. M. Ad eundem Marchionem Bellecenſem.

AUdi, quid noſtri egerint. Dux Albæ præfectus, & exercitus ſub eo militans, die tertia decima Calendarum Auguſti, Pompelonem

pelonem Regni Navarræ caput, per valles Borundæ ac Liziamberæ ad anguſtias venit, quæ *Portus ſtrictus* dicuntur. Obvii prodeunt armati ſexcenti Roncaleſii pedites, cæteris Navarris bellicoſiores, tranſitum prohibituri, ſi poſſent, ſed noſtris adventantibus, parvo negocio anguſtias deſeruere. In planitie, quæ vulgo *Pompelonenſis Conca* dicitur, deſcendunt noſtri, edicitur in villarum proſpectu, ne quis miles, pœna propoſita, ſata deſtruat, ne cuiquam inermi damnum aut injuria inferatur. Præcedit ut præſes exercitus, Don Loiſius Viamonteſius, Lerini Comes, Navarræ comeſtabilis, domo extorris ob ſimultates cum Rege, quia ſit Agramonteſius, alterius factionis caput, ab ea quæ Regi dedita erat. Comitem Lerini, Ducis Nagiaræ filius ejus ſororius cum catafractis regiis ſeptingentis comitabatur. Viri omnes fœminæque ſuæ factionis Viamonteſiæ fautori, prodeunt obviam, nec manibus vacuis cum ſummo ſuſcipitur gaudio. Audito nuncio quod noſtri ſtricti portus anguſtias tranſierint, ex Pompelone diſcedit Rex, & Sangueſam oppidum munitum in vallis Roncalis faucibus ſitum proficiſcitur, nec bene validus. Regi diſcedenti proteſtati ſunt cives, ſe tutaturos urbem cum eo, ſi permanſerit, ſed ſi deſerere urbem ſtatuat, ne proditionis arguantur, ſupplicant, ſi cum hoſte, ad urbem ſe applicante paciſcentur. Veniam præbet infelix Rex. Dux Albæ cum exercitu Pompelonem tendit, caſtra locat. fœdera petunt cives. nullius generis negotiatio admittitur, ut ſeſe Catholico Regi libere dedant, expoſcitur, niſi malint in prædam dari. Veriti cives, ne ſi vim exſpectarint, penitus evertantur, in deditionem veniunt. Dominico die Calendarum Auguſti octava ſunt urbem ingreſſi noſtri, arcem & templorum turres præſidiis Dux Albæ munit. Hæc de rebus Navarræ ab exercitu. Ab Urbe autem ſcribitur, Magnum Turcarum Principem Selimſachum, majores ab Otomano ejus familiæ fundatore, cui Selimſachus eſt decimus hæres, magnanimitate ſuperare. Audi, quonam pacto patrem decrepitum deceperit. Is Selimſachus patre conſentiente ab adoleſcentia nupſit filiæ magni Regis Tartari, ut vulgo loquar, ad fines Thraciæ. Apud ſocerum vitam agens, ſæpenumero miſit nuncios ad genitorem, ut bona venia liceat ei Conſtantinopolim venire, patrem priuſquam hominem exuat, ſalutatum. Pater autem juvenis filii noſcens animum, quod ferus eſſet, adventum renuit, diem protrahebat ex die, veritus id quod accidit, ne ſenectutem ſuam & fratres, omnes ſibi filios ac nepotes perturbaret. Selimſachus, patre ignaro, capit iter, favente ſocero. Itinere fere medio, de adventu filii certior factus genitor, nuncios mittit, qui Selimſachum hortentur, ne armatus veniat, ſed revertatur. Reſpondet, *ſe licet invitum, patris imperio pariturum.* Sed ne tumultu exorto, à ſuis perimatur, qui ſe deceptos conquererentur, ſi terga verterit, ſupplex orat, ut pecuniarum aliquam ſummam comitibus præbendam pater impartiatur. Jugulum in manu filii poſuit pater, pecuniarum acervum filio miſit, militibus diviſit & novos ſuperaddidit. Recta Conſtantinopolim proficiſcitur, patrem è regia fugat. Fratres & eorum filii propinqui etiam omnes aufugiunt. in Aſiam trajiciunt. Imperium, faventibus bellatorum ducibus, capit. Baſſanos, quorum conſilio cuncta regebantur, obtruncat, ex quorum nece, magnos pecuniarum ad futura bella cum fratribus, majore natu præcipue, ad quem imperium attinebat, cumulos congerit. Magna dicitur animo verſare. Deus noſtra cuſtodiat. Tu vale. Burgis. VI. Calendas Auguſti, MDXII.

Epist. CCCCXCIII.

De Curiis Monzonenſibus. Regis hortatus, ne producant. Qui Mediolanum gubernent. Vellent Ducem cives, non Germanos. Bononiam recuperavit Papa. Parmam vult & Placentiam.

P. M. A. M. Marchioni Bellecenſi Petro Fagiardo.

Crebros jam habemus ex Italia nuntios, propterea crebras ad te mitto literas. Nullus fere prætерlabitur dies, quin Pachiecus tuus in hac curia negociorum geſtor à me petat, ut ſcribam. Diſpoſitos ait impenſa tua pedites habere, quo frequenter queas rerum ſucceſſus intelligere. Accipito igitur quæ impræſentiarum emergunt. Ex Monzono oppido, in quo Aragonicus, Valentinus & Laletanus conventus, apud Reginam loco Regis, coacti ſunt, ſcribitur rem in longum protrahi. Conſuetis gravaminibus omnia confunduntur. Si quis aliquid ſibi contra jus illatum putat, aut à regia corona quæquam deberi exiſtimat, nunquam diſſolvuntur conventus, donec conquerenti ſatisfiat, neque Regibus parere in exigendis pecuniis, ſolent aliter. Regina quotidie ſcribit, ſe vexari eorum petitionibus, nec exſolvere ſe quire, quod ſe maxime optare oſtendit. Rex imminentis neceſſitatis bellicæ vim proponit, ut in aliud tempus querelas differant, per literas,

literas, per nuntios, per miniſtros, conventum, præſidenteſque hortatur monetque, & ſummiſſis fere verbis rogare videtur. Omnis interea bellorum vigor Caſtellæ incumbit. Ex Urbe ſcribitur, Julium Pontificem Helvetiis favere. Mediolanum Sedunenſis Cardinalis & Helvetiorum oratores atque una pro Cæſare Andreas Burgenſis gubernant. Vellent ſuum Mediolanenſes Ducem, Ludovici quondam vita functi in vinculis Gallorum filium, qui *Maximilianus* appellatur. Pontifex nil magis cupere videtur, quam Gallorum exterminium ex Italia. Bononia & quæ ſunt Eccleſiaſtici juris cætera recuperavit. Parmam & Placentiam egregias Ducatus Mediolani quondam urbes tiaræ intendit vendicare Pontificiæ, *membra fuiſſe quondam Exarchatus Ravennæ*, inquit. quæ urbs poſt Romam primaria eſſe ſolebat, Imperatorum ſedes in Italia. In Calend. Auguſti, M D XII.

EPIST. CCCCXCIV.

Collachrymatio de ſuis concivibus. Pejus eſt eis cum Helvetiis quam cum Gallis. Sævitia ſæviores Helvetii. De barbara Helvetiorum natura. Extorſiones à miſeris civibus. Quam ruſtici Helvetii ſint. Omnia deflenda. Non alieni, ſed ipſimet cives cauſa malorum. Quæ pernicies ex hac peſte factionum. Pulchrum proverbium.

P. M. A. M. Marchioni Bellecenſi Petro Fagiardo.

PRoh miſeros concives meos Mediolanenſes! proh infelices! *Calamitoſos* appellare ſolemus viros, qui ex Charybdis voratu in Scylleam cadunt rabiem. Quo titulo ærumnoſos appellabimus Mediolanenſes, qui & rabie Scyllea & Charybdeo hiatu à multis jam annis continuo tractu concutiuntur. ejectis Gallis meliores ſperabant ſucceſſus. In deterius magis ac magis res eorum ruunt. Helvetiorum millia quindecim Mediolani agunt, ſe Mediolanum à Gallorum ſævitia tutaturos inquiunt, & ſævitia ipſa ſævius ipſi male fortunatos cives excoriant. Quid humanitatis à ſylveſtribus, montanis, barbaris, carbonariis, ferrariis, bubulcis poteſt emanare? Quid particulatim in hoſpitiis gerant contra inermes armati, uſus & conſuetudo rei bellicæ dicat. A nobilibus, ſi præcipue tantillo Gallicæ coronæ deditos intelligunt, ad oſſa uſque pecunias extorquent mulctæ nomine. à Rep. exigunt quoto menſe tributa intolerabilia. Nec matrum gemitus, nec infantum ululatus, dura ruſticorum corda in hoſpitiis emolliunt. Neque totius urbis ab ipſis toties alias, à Gallis ſæpe, à Germanis aliquando expilatæ, paupertas ad ullam primarios eorum miſerationem movet, neque in religione pietas, neque in profano humanitas eſt. deflenda ſunt omnia. Quod malum non Galli, non Helvetii, non Teutonici trahunt, ſed ipſimet cives inter ſe diſcordes, ob atrum ſemen & tartareum venenum ab immundis inter eos ſatum ſpiritibus Guelſorum & Gibellinorum. Qua peſte neque vos Hiſpani liberi eſtis, diſſidetis & vos, licet nomine diverſo, Onez & Gamboa, & alterno vos odio proſequimini. O ingens malum! O pernicies contagioſa! Tanta eſt meorum concivium concepta in adverſarios animorum perturbatio, ut ex igne flammato ſeſe invicem detrudant in prunas, & è prunis ardentibus in flagrantes iterum flammas præcipitent. Miſer interea populus innocens ſuo ſudore ſibi ſuæque familiæ victum quæritans, inter has primatum procellas, quas ſatus conteritur. Neque ſine horrore, ſine mœſtitia nequeo iſta referre, quia præſertim ſtrages iſta fratres, & propinquos meos non leviter maceravit. Vale igitur. Burgis. v. nonas Auguſti, M D XII.

EPIST. CCCCXCV.

Anglicus Rex ipſe trajecit in Galliam. De animo Regis Angliæ. Oppidani Bajonam deſeruerunt. Movetur noſter exercitus. Ex Sangueſſa Rex infelix nuncios mittit ad Ducem. ut diſcedat è Regno, Dux ait. Objectio literarum. Rex diſceſſit à Regno. Tudella & Stella non deduntur. Maja & S. Ioannis de pede portus dant ſe. quos locaverit in præſidiis Dux.

P. M. A. M. Marchioni Bellecenſi Petro Fagiardo.

CÆlorum influxus Gallis mala multa minantur. Magnanimus & belli nervis abundans, pecuniis dico à patre relictis, Rex Britannus, ſive mavis Anglicus, obſtrepit fremitque in antiquum ſuæ domus hoſtem, Regem Gallum undique. trajeciſſe ipſum in Galliam fama eſt ad oppidum invincibile dictum *Caleſium*, à quo fretum ipſum dicitur *Caleſium*, in littore Gallico ſitum, & ſemper ſervatum à majoribus in Gallorum oculis. Mira feruntur de juvenis Regis animo, deque exercitu comparato, ut ab eo latere Gallos impetat. A nobis autem Britanni qui ad nos trajecerunt, noſtro exercitui ſtimulos ingerunt, ut conveniant, quo poſſint una Galliam adoriri & vaſtare. Miſſus à Rege noſtro Calderonus quidam, Regiæ domus metatus, qui Bajonam hoſtium frontem & ſcutum diligenter exploraret, reverſus eſt,

ait partim ejectos, ſua ſponte partim oppidanos Bajonam deſeruiſſe, præſidia ait ineſſe valida, trementia tamen, ob adventum Anglorum. Rex infelix Navarræ, audita urbis primariæ deditione, movente præſertim exercitu, miſit Duci Albæ obviam famulum à ſecretis, cum quatuor ſenibus, ex oppido Sangueſſa, quo ſe receperat de Pace tractatum. Renuit Dux, fœdus ullum ſe velle inire. *ut è Regno diſcedat, ni velit obſideri & capi, ubicunque pedem fixerit in Regno*, reſpondit. Debuiſſe fœderibus inhærere, quando fœdera offerebantur. Objecit Regi literas in ſui à Secretis familiaris perempti crumena, à Don Michaële ſacerdote in Pompelone repertas, de pacto cum Rege Gallorum contra Caſtellam. per vallem igitur Roncalem miſer per Pyrenæos montes trajecit in Bearnum avitam regionem in Galliam. Deduntur cætera Rege jubente, ne ruinam exſpectent præter Stellam & Tudellam, ejus Regni oppida primaria. Deduntur etiam in Pyrenæorum vertice arx ſita nomine *Maja*, & trans Pyrenæos egregium Sancti Joannis de pede portus oppidum, ad cujus præſidium cum fortibus militibus præmiſit Dux, ſecuturus ipſe poſtmodum, Gonzalum Doval ſtrenuum equitem, in primario Pompilonis templo turrito Joannem locavit de Prato Medellini oriundum. Hoc in ſtatu res ſunt. Tu vale. Burgis. v. Idus Auguſti, M D XII.

EPIST. CCCCXCVI.

Conqueſtus Proregis de Ablatis. Dux Ferrariæ Romæ. Animus Papæ contra Ducem Ferrariæ. Aufugit Dux. Mediolanum conqueritur de ſuo Duce non dato à fœderatis. quid Helvetii contra Venetos. Haſta urbs in noſtra manu. Salutiæ Marchio nobiſcum. Conventus Mantuæ. Barbari Principes Pacifici. Derident nos Barbari. cur eatur Lucronium.

P. M. A. M. Marchioni Bellecenſi Petro Fagiardo.

HIſpano exercitui alendo partim habebant hactenus quædam millia ducatorum, Pontifex & Senatus Venetus: Gallis per Helvetios & Germanos eliminatis ablata ſunt. Male actum fuiſſe conqueritur Prorex, quandoquidem ſub ea ſpe, nulla propria neceſſitate impellente, collegerit quotquot Hiſpanos per Italiam vagabantur, paratuſque ſit, quacunque fœderati ſtatuant, proficiſci. nec ſiſtere tutum ſit, donec ex Italia penitus Galli eradicentur. Arces namque adhuc ſunt in Gallorum poteſtate. Alfonſus Heſtenſis Ferrariæ, ſi Pontifex permittat, Dux, ſub tutelaribus Pontificis literis & Fabricii Columnæ fide Romam profectus fuerat, ſpe ſedandi Pontificem erga ſe iratum. Petit ab Alfonſo Heſtenſe Ferrariam Pontifex. Tutelares citat Pontificias literas Alfonſus Heſtenſis. Suæ perſonæ reſpondit Pontifex datum eſſe chirographum eundi redeundique, non Ferrariæ. Pontificis animo detecto, Fabricius Alfonſum Heſtenſem ex urbe deducit veritus, ne contra fidem à Fabricio datam, Pontifex Alfonſum capiat. Neapolim ſe contuliſſe dicitur. Mediolanenſes ruminant & murmure aſſiduo roduntur, quod dare illis promiſſum Ducem fœderati differant. ſuſpicio eſt in Italia, Imperatorem & Regem noſtrum dare velle Ducatum alterutri è nepotibus, Carolo ſcilicet Hiſpaniarum Principi, aut Fernando, ut veſtro more dicam, Infanti. Helvetios ajunt repreſſiſſe Venetorum cogitatus de Brixia, Bergamo, Verona, & reliquis Ducatus Mediolani quondam membris. Patavio ac Treviſio contentos eſſe volunt. Montis ferrati Marchio, qui ſtatum ſuum habet in Alpium radicibus in Italia, ex fœderatorum decreto urbem tenet Haſtenſem. Salutiæ Marchio & ipſe in Alpibus ſedem habens ab Italiæ latere, fœderatis ſe conjunxit. Sabaudiæ vero Dux Gallicas partes ſequitur. Fœderatorum fit conventus in urbe Mantua. quæ decernent intelliges. Noſtræ fidei hoſtes magnus Turcarum Princeps, & Perſarum Rex Sophius ac Soldanus Babylonicus pace nunc fruuntur. Impræſentiarum dormiunt, Chriſtianorum ineptias, ſtrages ac diſſidia derident. De mutanda Curia Rex cogitat. Lucronium ibimus, quo ſimus rebus gerendis in Gallos propiores, & Stellam Tudellamque pertinaces perterreamus. Vale. Burgis. Idibus Auguſti, M D XII.

EPIST. CCCCXCVII.

In Tudela diſcordes de deditione. Zamorenſis Epiſcopus capitur. Quare jus violaverit oratorum Rex Navarræ. Bearnum occupatum à Gallis. Rex Navarræ excommunicatur & quare. Baduarius Venetus orator. Veneti ſcribunt Orientalia ſuis legatis. Epiſcopus Burgenſis obiit in Urbe. Moritur pauper, licet dives. Papæ liberalitas in Epiſcopum inhumandum. Comitis Miſochi mors. Incurſitarunt Galli Roſſilionem. Vult Papa Ducatum Ferrariæ. Laus Papæ Iulii.

P. M. A. M. Marchioni Bellecenſi.

PAucis ante diebus Pachiecho tuo literas ad te dedi, Tudelam Stellamque Navarræ oppida

oppida primaria *nolle ſe dedere*, inquiunt, *niſi Regi Catholico præſenti.* Auguſti die duodecimo Lucronium profecturus Rex diſceſſit. Lucronium pervenimus. In oppido Tudella tumultus exortus eſt VII. Calendis Septembris, Dedendum eſſe oppidum, nec ruinam exſpectandam, ex oppidanis hi proponunt, non dedendum & in fide ſui Regis ſiſtendum alii conſulunt. ad arma ventum eſt. Regem oportet, ſi Tudelam voluerit, Tudelam ſe conferre. Ibit, ut arbitror: ne oblata è manibus delabatur occaſio. Dixi alias Antonium Zugnam Zamorenſem Epiſcopum miſſum à Rege noſtro oratorem ad Navarræ Regem. ab ipſo Rege captus eſt in Salvaterra Bearni, & in Galliam ductus. In ſui excuſationem, inquit Rex, *non habuiſſe à ſe veniendi literas tutelares, ſineque ipſius bona venia fines ſuos ingreſſum.* Credimus Regem, Jus Oratorium violaſſe, quo ſuſpicionem Gallis tolleret, ne putarent; Si Oratores admitteret, fraudem ineſſe. Bearni regio Gallicis eſt plena militibus, illic Galli convenient noſtris oppoſiti. Ex urbe Roma plumbatæ ſunt membranæ à Pontifice allatæ bullæ, Regem Navarræ anathematizantes, quod arma ſumere contra Regem Gallum, quem pro excommunicato Pontifex promulgabit, recuſet. In univerſis Navarræ finibus publicabuntur per præcones & pulpitarios oratores. A Veneto Senatu habemus Oratorem Joannem Baduarium genere nobilem, claris moribus ornatum. Ab eo, quæ in Oriente gerentur, apertius ac verius intelligemus. Veneti namque ſuis Oratoribus apud quemcunque Regem aut alias Principem agant, res Orientales ſignificant, quo illas Principibus enarrent. Ex Urbe ſcribunt, mortuum eſſe fratrem Paſchalem Dominicæ inſtitutionis profeſſorem, Epiſcopum Burgenſem, qui Romam ſeſe contulerat Lateranenſi Concilio affuturus. Is vivens ita redditus ſuos indigentibus ex Chriſti regula diſtribuebat, licet opimos, ut pauper & ære alieno peſſundatus obierit. Legatis ejus, Summus Pontifex, illius animadverſa bonitate ſedis vacantis fructus elargitus eſt ad debita perſolvenda. Taurini ad radices Alpium in Italia mortuus eſt etiam unicus magni Trivultii filius Comes Miſochi. Hujus genitor magnus Trivultius Franciæ Mareſchallus contra Caleſium, quo ajunt Regem Angliæ deſcendiſſe, miſſus eſt. Magna eſt hujus viri rei bellicæ peritia. Hac eadem die, qua hæc ſcribo, mihi Rex faſſus eſt viva voce, Gallos infeſtaſſe Roſſilionis Comitatum, & multa pecorum capita fuiſſe deprædatos ex agro, dum interea conventus Aragones, Valentini & Laletani ſuis cavillationibus protrahunt. iterum ab Urbe ſcribitur, ſedere animo Summo Pontifici, velle Ferrariæ Ducatum, pro Urbini Duci ſuo ex fratre nepote Urbis præfecto. hoc invidioſe forſan dictum, cum ſit Julius Pontifex Eccleſiæ ſponſæ ſibi creditæ magis amator quam propinquorum. Vale. Lucronii. V. Calendis Septembris, MDXII.

EPIST. CCCCXCVIII.

Revocatur Gonſalus Fernandus Magnus. Loxiam ſe recipit. Cenſus magni. Nota miram ejus laudem. Mareſchallus Navarræ ad Regem. Veniunt nobiles ad Regem ad præſtandum homagium. Tres Galli Duces contra nos. Perijoannes pyrata in Oceanum. de baſiliſcis.

P. M. A. M. Marchioni Bellecenſi.

Superioribus diebus ad te ſcripſi, magnum Gonſalum Fernandum à Rege dimiſſum, ut in Italiam proficiſceretur. Is dum ſe parat & ab diverſis Hiſpaniarum partibus egregios rei bellicæ peritos milites exſpectat, trivit in caſſum tempus, quo properare debuiſſet. Interea loci relatum eſt ab Helvetiis & reliquis Italiæ viribus, ejectos fuiſſe Gallos, neque jam Galli ullius eſſe in Italia veſtigium, præterquam in præſidiis arcium. Fruſtratur ſuo deſiderio magnus noſter. revocatur à Rege. non jam opus eſſe ipſius opera monetur. Fuit hoc nuncium illi amaro felle amarius, fuit Iliaco dolore gravius. Mori maluiſſet, ut ajunt, qui magnitudinem animi ejus bene norunt. In oppido Metinæ campi nundinario, implicitus, quicquid auri intexti aut argenti, quicquid ſericeum, aut alias pretioſum illuc fuerat à mercatoribus deportatum, coëmit, militibus nobilibus præcipue, dividendum, ſub fide data mercatoribus. neque enim pecunias aſſequebatur ad id pondus. profectione ceſſante, in manus ejus omnia deperierunt. Multi ut eum ſequerentur facultates omnes, patrimoniis etiam detruncatis, abſumpſerant in apparatus bellicos. His quicquid poſſidebat auri atque argenti, ſupellectilium etiam, pro qualitate perſonarum impartitus eſt. Loxia celebre oppidum in Regno Granatenſi datum eſt illi dum vivat in habitationis ſedem cum uxore ac filiabus, marem habet nullum. ſe recepit Loxiam, in ſeceſſu illo victurus, donec ex redditibus propriis, ſua virtute bellica partis, creditoribus ſatisfiat. Sunt ei cenſus quadraginta forte millium ducatorum: ſed in vaſto pelago ſunt aquæ urceolus.

Urceolus eſt animo gloria inexplebili. Neſcit tamen priſcam illam majeſtatem, qua Italiæ, volentibus Italis, legem dare videbatur, deponere. Qui eum adeunt ſalutandi vel negotiandi gratia, nihilominus auctoritatem ejus ſtare loco inquiunt, quam quando ſublimius calcabat obvios hoſtes, & poſt ejectos ex Neapolitano regno Gallos de magno Capitaneo. Ad res Navarræ veniamus. Mareſchallus qui pro ſuo Rege hic negociabatur, ad Regem Catholicum ſummiſſus venit, una & Comes oppidi Sancti Stephani, Regni illius primates. multi præterea nobiles, juratum deditionem venerunt. Se poſthac fidem noſtro Regi ſervaturos polliciti ſunt. ex quo Rex ſuus eos deſeruit, quem Pontifex Regis titulo privavit, quod ſit Regi Gallo amicus. *Ioannem de Nebrito* nominandum jubet. In Galliæ finibus tres ſunt electi gubernatores, Dominus Longavilla, Dux Borboni & la Paliza. utrum concordes futuri ſint, dicat natura Gallica, quæ ſtomachos eorum ſemper fluctibus agitat. Stella & Tudella jugum adhuc recuſant. Perijoannes, Galli Regis præfectus maritimæ, cum magnis quatuor armatis triremibus ad Oceanum tendit. Inſunt triremibus baſiliſci tres in ſtrage Venetorum habiti, machinæ genus, quod uno ictu potis eſt navim unam, quocunque illa ſit, perterebrare, atque diſcerpere. Vale. Lucronii III. non. Septembris, M D XII.

EPIST. CCCCXCIX.

Noſtri ſunt in S. Ioann. de Bajonæ munimentis. Monet Rex noſter Anglos, ut ad noſtros veniant. Recuſant Britanni. Bajonam volunt. Diſcrimina proponit, ſi Bajonam petant. ut belli magiſter ſibi conſulit. Renteriam Britanni vaſtarunt. In regno Granatæ prædones multi, pyratæ Turcæ ac Mauri. Periculum defectionis converſorum. Marchio villæ Formoſæ obſtat, ne duelles vulnerentur. de Archiepiſcopo Cæſar-auguſtano.

P. M. A. M. Marchioni Belleceníi.

APud me adhuc jacebat in pluteo ſuperior Epiſtola, quando ad Regem duo venere volantes tabellarii. Ab Albenſi Duce præfecto alter; ab interiore Betica Andaluziam vocatis, alter. Qui ab exercitu venit, tranſiliiſſe Pyrenæos in Galliam ad oppidum ſancti Joannis Pede-portum noſtrum univerſum exercitum cum impedimentis, machinis & tormentis omnibus refert. Ad exercitus Anglici duces & præfectos Rex noſter nuncios miſerat, ſignificatum duram fore provinciam, ſi ab ea parte, quam Bajona oppidum portum Galliæ cuſtodit, bellum inchoabitur; quia validioribus ſit præſidiis munitum, & mœnibus turritis, ac frequentibus pinnis & repagulis circumſeptum, uti periculorum frontem decet. neque pinnam aut repagulum ineſſe ait ullum, quod non ſit variis tormentorum generibus fultum; quod in id oppidum, quicquid virium Galli aſſequuntur, incluſerint. propterea Rex noſter, tanquam bellorum callidus magiſter, Anglicos hortatur & monet, ut ſeſe noſtro exercitui conjungant in ea Galliæ parte, qua ſunt inermes & incautæ civitates & oppida, Bajonam eſſe hoc pacto obſidendam, à longe ſcilicet, & ſine periculo; captis à tergo ejus, oppidis & urbibus, non irrumpendo ad ejus muros. Reſpondent Britanni, *ſe veniſſe, ut primo impetu Bajonam adoriantur; neque aliud ſe habere à ſuo Rege in mandatis. eat noſter exercitus ad ſe*, inquiunt, *nolle ſe à proſpectu Bajonæ mutare.* Inſtat Rex, *ut pervicaciam deponant, ſibi eſſe curæ de mandato ſui generi Regis ipſorum*; & repetit per legatos recentes, quam *periculoſum ſit armatum hoſtem velle in faciem ferire, morituros eſſe vi tormentorum quotquot oppugnationem tentaverint.* Stant immobiles illi. Neſcimus, quid ſtatuent. Animo Regis fixum eſt, velle à tuta parte hoſtes impetere, non qua vim exſpectant. Interea loci, ne ocioſi vivant Britanni, irruperunt in eam Cantabriæ partem, que Lipuzca dicitur, ferro atque igni tumultuarie loca quædam vaſtarunt, *Kenteriam* appellant. Qui ex Betica curſor venit, Granatæ urbis ait, univerſum Regnum tremere, quod gens vaga, *Gandules* dicunt, totum incurſitent Regnum, neque urbem ipſam immunem evadere à rapinis ſinunt, noctu cives ab hortis, à mœnibus, ab ipſius urbis viis trahuntur in prædam. ex urbe ipſa credunt labem oriri, quia necdum Mahometicas nuper converſi ſuperſtitiones exuerunt. Eſt & timor alius. Turcarum & Maurorum pyratæ littora illa perturbant, ex inſperato variis in locis armati deſcendunt, & villas totas oppidaque, niſi ſint valde munita, in prædam trahunt. Multa jam loca ſunt depopulati. Si quis pyratarum Ducum in interna proſilire nunc auderet, Rege in Gallos occupato, deficerent nuper converſi. omnia ruerent. veteres namque Chriſtiani numero pauci ſunt, & ejus urbis inquilini. Inter Chriſtianos veteres nuper exorta eſt ſeditio ob ſimultates Marchionis Cenetenſis & Ducis Archenſis, qui ambo juvenes ſeſe convitiis momorderunt, & nudatis enſibus, niſi affuiſſent medii, ſe confeciſſent. Tertius juvenis Ludovicus Mendotius Tendillæ Comes vallis formoſi Marchio, qui

præſidio

præſidio Alhambram tenet, & Regni cuſtodiendi præfecturam, illico accurrit, & exortum ſedavit tumultum. utrique rixanti eſt propinquus, & prudens ipſe atque animo ingens. Ad Navarræ veniamus rem. Archiantiſtes Cæſar-Auguſtæ Regis ex pellice filius, vir magnanimus & bello egregius & pace, cum tribus millibus peditum & ſexcentis equitibus Aragonicis eſt Tiraſonæ, *Tarazonam* vulgus dicit, à Tudela parum diſtante, Tudelam invadet, ſi parere diſtulerit. Vale. Lucronii in nonis Septembris, M D XII.

Epist. D.

Rex Portugalliæ favet Gallis. Liſcanus in Perijoannem. Selinſachi ferocia. Tudella & Stella dedunt ſe. Angli pervicaces. Quid in Conventu Mantuæ ſtatutum. Contra Florentinos, ut mutetur ſtatus. Prata oppidum in prædam. Ejiciuntur Soderini à Florentia. Familia Medicea intromittitur. Præſidiarii Pratenſes capti.

P. M. A. M. Marchioni Bellecenſi.

NOn avidius aut frequentius ad floridas vepres, & roſida dumeta, thymoſque bene olentes convolitant apes, quam ad nos, à notis omnibus orbis partibus, hoc tempore properant curſores. Portugalliæ Regem Emmanuëlem noſtri Regis generum, inquiunt, non modo non deturbaſſe à ſuis littoribus Perijoannem Gallorum præfectum maritimum, jam in Oceanum cum triremibus delapſum per fretum Herculeum, ſed quaſſatas naves ei refeciſſe, fulſiſſe etiam commeatibus. Liſcanus noſtræ Claſſis cujuſdam præfectus, Perijoannem inſequebatur, ut deprehenſum in mari noſtro aut ſterneret aut ipſe vinceretur, ab eo incluſum intra portus Portugallicos. pertranſivit Liſcanus, neque uſpiam ultra ſeſe repererunt. Evaſit ergo Perijoannes pyraticam in Oceano contra claſſes Hiſpanas exercitaturus. Jo. Baduarius Orator Venetus habet ab illuſtri ſua Rep. literas. Mira ſcribuntur de Selinſachi Turcarum Principis ferocia ſævitiaque in fratres & propinquos omnes. Ajunt trajecturum in Aſiam in perniciem Corcuti fratris majoris & filiorum ejus, quibus primam genituram arripuit. A nobis quæ gerantur, accipe. Tudela Navarræ ſimul & Stella pertinaces hactenus, ſubdunt colla jugo, die hujus menſis octavo fidem ob ſequentia præſtiterunt. His diebus Anglis renitentibus reſponſum eſt, *ut aut ſeſe noſtris conjungant militibus, vel diſcedant, utrum malint, eligant. Nolle ſe*, Rex Catholicus qui egregius eſt bellorum magiſter, inquit, *tam ancipiti fortunæ ſuum, generique ſui exercitum credere, ut hoſtem velit, qui cautus eſt & paratiſſimus à fronte, cum poſſit ab incauto & imparato latere adoriri.* Ex conventu Mantuano fertur, ſtatuiſſe fœderatos, ſed præcipue Pontificem, qui rabidus in Gallos; toto conatu nititur excerpere ab Italia Gallorum nomen, ut ſtatus Florentiæ mutetur, quia nequeunt præſentem ſtatum ab amicitia Gallorum divertere. Ad rem peragendam Urbini Dux, Summi Pontificis nepos, cum copiis Eccleſiaſticis montana occupat. Planitiem Romanus à Cardona Prorex cum Hiſpanorum manu valida quatit. Pratam oppidum inſigni à Florentia diſtantem milliaria decem quod reluctaverit, vi captum in prædam dedit Romanus, Florentiam tendunt utrimque populus novarum rerum ſemper ſtudioſus arma capit, tumultuatur. Ejicitur Confalovernis, & factionis ejus Soderinæ ac Pacenſis, quicunque imperabant. Medices familia extorris immittitur, cujus eſt hodie caput Cardinalis Laurentii Medices filius, qui ſub civili toga univerſos Italiæ primates ſua providentia moderabatur. Lucas Sabellius cum equitibus quinquaginta, peditibus autem conductis centum Pratam præſidio tenebat, capti omnes, aut perempti fuerunt. Vale. Lucronii. III. Calend. Octobris, M D XII.

Epist. DI.

Fœderati Ducem dabunt Mediolano. de rebus Ferrariæ. Regium & Mutina tolluntur Duci. Exercitus Gallicus contra nos. Delfinus Prætor exercitus. Ad Stellæ arcis præfectum literæ. Defecit Iacobus Velez ante tempus. Fuga Mareſchalli. Unus Comes Anglus ad Curiam diſceſſerunt. Angli pervicaces. obiit Turcus decrepitus. Quid promittat Selimſachus. Gallus exercitus venit. Deficiunt multa in Regno. Fonſeca mittitur à Rege. Offert ſe Fonſeca. Sequuntur Fonſecam Curiales.

P. M. A. M. Marchioni Bellecenſi.

MUltus rerum acervos uno tibi concludam faſce. Mediolani fœderati decreverunt ſuum præbere Ducem Maximilianum Ludovici Sfortiæ filium primarium. per Helvetios reponetur, quod ſint viciniores. Alfonſus Eſtenſis Ferrariæ Ducis nomine privatus à Pontifice, in Bruciis eſt in Regno Neapolitano. Res Ferrariæ in priore ſtatu ſunt, abſciſſis tamen duobus primoribus membris Regio ac Mutina, quorum alterum ſibi retinere Pontifex intendit, Regium dico. alterum, inquio Mutinam, Imperatori eſt im-

partiturus, quod ſit imperialis. Joannes Nebriti titulo & ipſe privatus Regio in Pyrenæorum radicibus, qua Galliam ſpectant, cum univerſo Galli Regis exercitu eſt, Duce Franciſco de Angolemam Delphino, hærede Galliarum, cui adſtant finium tres gubernatores, rei bellicæ peritiores, Paliza, Borbonus & Longavilla, regnum Navarræ peratus impetere. Patentes miſit literas ad arcis præfectos ſed præcipue ad Jacobum Vellez Stellæ præfectum arcis, quia majoris momenti ſit Stella, Jacobuſque ipſe fuerit regio ſuo pane à teneris enutritus. Errata ſe traditurum oblivioni pollicetur, modo ipſo adventante deficiant à noſtro Rege. diem ſui adventus cum exercitu Calendas aſſignat Novembris. præoccupavit mandatum Jacobus Vellez, defecit. Diſtulit acceſſum herus quondam ejus, Rex privatus. Rex noſter deditam ierat ſuſceptum Tudelam. Audita Stellæ defectione, Lucronium rediit illico. Navarræ Mareſchallus qui data fide Curiam loco carceris habebat, aufugit, univerſum Navarræ regnum concitaturus. Ad Regem Catholicum venit è præfectis Anglorum nobilis quidam Comes, elegans profecto juvenis, Bajonæ Gallicæ difficultates illi Rex aperuit. Reverſus nequivit Marchioni de Orſet exercitus prætori perſuadere tranſitum Britannorum ad nos, qua tutius erat Galliam adoriri. nuncios habemus, qui abiiſſe Britannos, inquiunt, die hujus menſis ſeptima, ſine boni Regis noſtri aut ſui venia. Badduarius Orator inquit, magnum Turcarum Principem decrepitum à filio ejectum obiiſſe in oppido Thraciæ à Conſtantinopoli diſtanti tria, * nomine *Adrianopoli*. Selimſachus uſurpator Imperii, ad fratres & propinquos, de ipſorum more, pullatas miſit veſtes, & ingentium ſtipendiorum promiſſa, modo ad ſe veniant ſupplices, tanquam Magno Principi parituri. Rex autem noſter videns Gallos eſſe paratos in Salvaterra Bearni, ut Navarram impetant, & intelligens Sangueſſam, & Lumberium in faucibus vallis Runcállis oppida, qua Gallus exercitus erat tranſiturus, una cum Stella defeciſſe, turbatur animo, diſtrahitur in diverſa, neſcit quid conſilii capiat. Antonium Fonſecam equitem rei bellicæ, uti noſti à teneris exercitatiſſimum, qui ſi memores, Regi Carolo ad Regnum Neapolitanum proficiſcenti, ante oculos, laceratis fœderum capitibus, inimicitias eſt auſus indicere, ad ſe Rex vocat. rem aperit, univerſas Gallorum vires eſſe coactas, & paratas ad ingreſſum, diſcrimen eſſe ingens; ſed tamen Fonſecæ, inquit, fidere prudentiæ atque induſtriæ, cui primum tribuit, à magno Capitaneo, inter Hiſpanos bellorum duces locum. Fonſeca ſubridens fronte ſerena, ſe provinciam ſumpturum offert, Regi animum præſtat, ſe proviſurum pollicetur imminenti periculo, Deo favente. nil adverſi timere ſe, inquit, ſub tali Rege, cui ſemper propitium fuiſſe Deum omnipotentem cognovit. His dictis, domum proficiſcitur, propere ſe accingit. hujus menſis die viceſimo diſceſſit. quotquot in curia erant nobiles, illum ſequuntur, ſub eo tanquam ſub egregio bellorum præceptore militaturi. quæ fient, intelliges. Valę. Lucronii. XXIII. Octobris, MDXII.

EPIST. DII.

Palliza prætor exercitus in Regno. Trucidatur Valdeſius. Fonſeca ſtratagemata. Arx Taſſalla deditur. Excuſationes Mareſchalli. Iterum aufugit Mareſchallus. De caſu Mongelloſi loci. Delfinus provocat Ducem. Quid Dux reſponderit. Munera invicem mittunt. Dux Albæ noctu diſcedit.

P. M. A. M. Marchioni Bellecenſi.

FOrmidoloſa ſunt quæ afferuntur. Delphinus, Borbonus & Longavilla Delphini collegæ in exercitu retroceſſerunt. Pallizæ ſeniori & rei bellicæ peritiori prætura datur, ducente Rege, ſpoliato & nomine privato, per vallem Roncali. Pyrenæos trajecit in Navarræ Regnum Palliza. In vallis faucibus ſeſe objecit Valdeſius prætoriæ cohortis præfectus, alias in Italia à Rege miſſus, Duces monitum, ne cum Gallis confligerent, licet incaſſum. Quadringentos habebat ſecum milites, qui tumultu facto ſeceſſerant ab Albæ Duce, quod ſtipendia deficerent. Erat itineri proxima turris humili circumſcepta muro. Loci defendendi provinciam ſumpſit Valdeſius. Palliza præter exercitus hoſtium, Valdeſio notus, illum hortatur & monet, ne Germanorum & Vaſconum conductorum furorem exſpectet, ne ſit pervicax in re tam perdita. Stat animo fixus Valdeſius, tormentorum duces acciri jubet Paliza. temporis teritur aliquantulum. Ecce tormenta muris applicantur. non cadit à propoſito Valdeſius. Parvo negocio caſtellum & turrim diruunt. Valdeſius & qui cum eo inerant ſtrenui milites, à Germanis per tormentorum ruinas ingreſſis, fortiter pugnando, trucidantur. pauci evaſerunt. Progreditur Gallus exercitus, ſerius tamen (ob Valdeſii fortitudinem) quam præfectis arcium per patentes literas promiſerat, Rex nomine regio privatus. Quare Antonio Fonſecæ data fuit occa-

ſio

ſio exercendi prudentiam, qua pollet. ipſo adventante cum nobilibus Curiæ ac præſidiis Navarræ Lomberium oppidum ſeſe cum arce dedidit. Tafalla arx oppido dedito recuſavit. operam dat Fonſeca, tanquam rei bellicæ gnarus, ne quiſquam Tafallæ fines intret, qui arcis præfecto queat de àdventu Gallorum ſignificare. Itinera imperat intercipi omnia. ad muros arcis ſeſe applicat, ſe diruturum arcem, & præfectum illico trucidaturum, cum univerſis ejus præſidiariis minatur. animum ex neceſſitate capit, per crebros nuncios præfecto perſuadet, à Gallis ſe deceptum eſſe, ac reliquos omnes incolas, neque venturos, neque ſi velint licere, quod noſtri valida manu ſint illis in vallium anguſtiis oppoſiti. quare præfectus de auxilio Gallorum deſperatus, tum blanditiis & pollicitationibus pellectus, tum minis deterritus, arcem dedidit. Mareſchallum Navarræ ad ſe Fonſeca vocaverat, venit. In ſui excuſationem quod è Curia tacitus aufugerit rupta fide, favorem hoſti ſuo adverſæ partis Via-Monteſiæ Principi datum à Rege nequiviſſe ſe pati arguit. ad Curiam revertitur. datur magno Caſtellæ Comeſtabili cuſtodiendus. Audito Gallorum tranſitu iterum aufugit, ſuæ partis populos irritaturus. Interea Dux Albæ Prætor exercitus laborat apud Mongelloſum villulam, ultimum Bearni terminum, cum Sancto Joann. pede portus. Galli noſtros profligaverant Duce Delphino, provocaveratque Delphinus Albæ Ducem ad certamen. cui Dux reſponderat; *ſe habere in mandatis à ſuo Rege Catholico tantum ut fines illos tueatur, non ut confligat.* Miſſurum ſe ait ad Regem petitum, ut parere Delphino liceat. Interea mutuis ſe per vim utres muneribus ſalutant, Hiſpano Dux Albæ vino Delphinum, Delphinus Ducem Gallico. Dum iſta gerebantur, & alterne per nuncios ſe alloquerentur Dux Albæ, qui poſt Britannorum diſceſſum imparem ſe Gallo exercitui noverat, milites tacite monet, ut ad diſceſſum ſeſe apparent. præſidiis & commeatibus oppidum Sancti Joannis munit. per noctis ſilentia tacitus Pyrenæos conſcendit, ut Pompelonem redeat, per montium culmina, in quibus exſtat vetus cœnobium Ronciſvallis. hæc habemus, hæc habeto. Vale. Lucroni XXVII. Octobris, MDXII.

EPIST. DIII.

Imperium Regis Angliæ ad ſuos, ut Catholico Regi pareant. fruſtra imperavit, quia diſceſſerant. Mors Valdeſii profuit. Aragonia dicitur ab Aragonio flumine. Diviſio Hiſpaniarum. Quare non Luſitanus, Rex Portugaliæ.

P. M. A. M. Marchioni Bellecenſi.

DUm Rex per nuncios cum Britannis ageret, ut qua tutior eſſet ingreſſus, Galliam adoriantur Hiſpanis conjuncti, Britannum eorum Regem ſibi generum, per diſpoſita navigia certiorem facit, de ſuorum ducum Britannorum reluctatu à ſuis conſiliis, feciales illico mittit Rex generí ut ubicunque reperiantur, retrocedant, imperat, Catholico Regi ſocero ſuo colla ſubdant, quacunque juſſerit, proficiſcantur. Ne audeant in patriam redire, neque patriam appellare Britanniam, ſi Catholici Regis mandata detrectaverint. Hæc incaſſum. abſceſſerant enim. Ad Regem vero ſocerum ſcribebat, ne illis navigiorum impartiretur ſupplementum, ut renitentes omnes jugulo mulctarentur. fruſtra omnia. Oceanus illos receperat. quid ſit Rex Britannus in ſuos animadverſurus, quando redierint, ſi Oceani minas evaſerint, neſcimus. Martinum Muxicam Rex ad generum miſit oratorem, quæ referet, habebis. De Britannis valde Rex conqueritur, quod ſolus relictus ſit & fere imparatus Britannis fidens contra Gallicam potentiam. Egregie ſumus laboraturi cum Gallis, qui jam Navarram ſunt ingreſſi, Pyrenæis ſuperatis. Dux Albæ in tuto eſt, uti ferunt. Valdeſii pervicax animus fecit, ne Dux & quicunque illum comitabantur, in itinere detinerentur. Dum namque Valdeſius Gallos detinuit, fuit Duci copia tranſeundi montes, fuiſſet alias forte interceptus, ſi recta, non implicitì cum Valdeſio Galli ad Runciſvallis anguſtias tetendiſſent Pompelonem Dux conceſſerat. Interea unum habeto, gratum, ut arbitror, futurum, Lumberium & Sangueſſam ajunt oppida in fluminis Aragonii ripa eſſe ſita. quare arbitror, ab hoc flumine dictam fuiſſe Aragoniam provinciam, non à Tarracone, ut multi volunt, ſicut Hiberiam antiqui ab Hibero flumine denominarunt. Admiratus etiam es, cur Emmanuëlem Portugaliæ, non Luſitaniæ, ut plærique non inerudití, Regem appellaverim. Quod fueris admiratus, miror de te. Nonne cum lacte meo literali nutriebaris adoleſcens, Hiſpaniam in tres partes, à noſtris majoribus Coſmographis fuiſſe

fuiſſe diviſam ſæpenumero intellexiſti? Terraconenſem ſcilicet, Luſitaniam & Bæthicam. Nonne ſæpius tibi condiſcipuliſque tuis aliis Proceribus aperui, Tarraconenſem Doria flumine ac noſtro mari concludi; Luſitaniam autem Doria & Anna fluminibus diſterminari, & ad Oceanum tendere; Fluminibus his ambobus in Oceano derivantibus. Bæthicam vero duplicem eſſe diximus, Interiorem qua Anna & Bæthi ſtringitur. Exteriorem, qua Bæthis eam ac mare amplexantur. Si ergo quicquid jacet medium inter Annam & Doriam dicitur Luſitania, quomodo Luſitaniæ Regem appellabimus eum, qui quotæ partis Luſitaniæ Dominus eſt. Cum in Luſitania ſint locatæ multæ urbes & oppida multa Caſtellanæ ditioni ſubjecta, interque Regnum univerſum fere Toletanum Regnum & in Caſtella Veteri Methina campi, Segovia, Salmantica, Abula, & multa præterea. Vale. Lucronii. pridie Calendas Novembris, MDXII.

EPIST. DIV.

Callidum Fonſecæ ſtratagema. Fonſecæ providentia. Galli timuerunt. Quid publicet Fonſeca. Dux Albæ negat, ſe fuiſſe monitum, ſed defectu ciborum properaſſe. Stellæ arx deditur. Copula ſeducit Calabrum. Copula captivus. Dux cuſtoditur in Atienza.

P. M. A. M. Marchioni Bellecenſi.

DEtinuit nuncium heri procurator tuus. propterea, geminas nunc epiſtolas habetò, nullas habiturus aliquando per Viamonteſiæ factionis exploratores, cum jam Pompelonem Fonſeca præſidiis Lomberii ac Sangueſſæ relictis, deveniſſet, Gallos per Tahoiſum, Urozum, Artiedam, Ajancem, Runcalis oppida & villas veniſſe intellexit. callido ſtratagemate Fonſeca uſus eſt. Præſto ſint omnes milites in armis imperat, in manu ſe habere præclaram occaſionem profligandorum hoſtium privatim publiceque inter amicos promulgat, per crebros præcones jubet, ne quiſquam per noctis tenebras aut alia quacunque cauſa excuſationes innectat. dum hæc agitantur, per frequentes curſores ut propere gradiatur, ne uſpiam moretur, aut caſtra locet, Ducem monet (ut ipſe ait) de Gallorum rebus certiorem facit, & una ipſe arma capit, tympanorum reboatu & tubarum clangoribus urbem replens egreditur, ac ſi Gallos numero militum ſuperaret, ſpem rei bene gerendæ ſimulat. Finem ea nocte ſe daturum bellis, fronte ſerena prædicat. per Agramonteſiæ factionis exploratores Gallorum amicos, Galli de Fonſecæ actibus & ſermonibus edocti, noctem egere in armis trepidi, nunciis frequentibus eos exagitantibus, quod Fonſeca ſe apparet, quod ad arma ſit conclamatum, quod urbem ſit egreſſus, magna militum copia ſtipatus, quod recta tendat ad eos, quod ſe victoriam in manu habere profiteatur, varii exploratores enunciant. Ita deluſi Galli à Fonſeca dicuntur, & Pompelonem Dux incolumis cum ſuis militibus ea nocte devenit. negat Dux, ſe ullos habuiſſe à Fonſeca nuncios, aut ejus monitu properaſſe, ſed coactum commeatuum inopia non fixiſſe in agro pedem, & laborem eum ſumpſiſſe, ne una cum militibus equi perirent, licet feſſi. vaſtatus enim erat ager medius, neque penſi quicquam erat incolis. Dum hæc gererentur, Damicellorum præfectus rebellem Stellæ arcem tormentis quatit. Jacobus Vellez arcis præpoſitus eam, ſub ſpe adventus Gallorum tuetur. Differunt Galli dies aliquot à promiſſis. tranſire Pompelonem veriti ſunt Galli, propter noſtrum exercitum, ne à tergo lædantur, propterea defectu aquæ Stellæ arx deditur. per aquatores namque Jacobus Vellez ad uſque ſignatum ab hero ſuo Rege privato diem, ſe tantum munierat. His in Navarra ſic ſtantibus, in Curia, Philippus Copula Neapolitanus eques, honeſta natus familia, miſerum Don Fernandum Aragonium Calabriæ, priuſquam fortuna ſuæ domus caderet, Ducem ſeducit, ut ad Gallos transfugiat, Regem patruum derelinquat perſuadet. proditio detegitur. Philippus & alii plærique participes conſilii deprehenſi capiuntur, & Dux ipſe ſub fida cuſtodia ducitur Atienzam. quæ ſuccedent, intelliges. Vale. Lucronii. in Calendas Novembris, MDXII.

EPIST. DV.

Obſeſſio Pompelonenſis. Copia obſidentium. Hoſtes fulti tormentis, noſtri non. In magno diſcrimine res eſt. Auxilia petuntur. Ducis Calabriæ laudes. Galli non ignoſcunt miſeris. Quid adſtrueret Copula? Igne Alquitrano regiam confundere. Qua pœna luerint commiſſa. Pater Copulæ jugulatur. Aggreſſio agri Iacchæ. Valdebrotum villa. Præclarum ſacerdotis facinus. Novum ſtratagema. Sternunt ſe Galli confuſi. Trucidati majori ex parte.

P. M. A. M. Marchioni Bellecenſi.

FEra bella parantur Gallorum exercitus jam jam occupat Pampelonis planitiem, quæ *Concha* dicitur noſtri ſe obſideri, cum ſint Gallis

Gallis impares patientur. Ex Gallia namque octingentos eduxerant cataphractos, levis armaturæ plures, peditum autem Germanorum & Vaſconum, ac Bearneſium millia duodecim. Ingreſſis Navarram ſuperadditi ſunt, primo Agramonteſii ſexies mille: dehinc ex diverſis Regni partibus, ſui Regis amore commoti quater mille. Noſtri autem erant extenuati, ob relicta multis in locis præſidia, & multorum ex Sancto Joanne Pedeportus, duce inconſulto, furtivos diſceſſus, incommoda belli fugientium. Tormentorum præterea Galli multitudinem trahunt. Noſtri autem, ut nil tale Rege timente, tormentis & machinis carent. Duos tantum habent falconetos, & ferream bombardam, quæ neque bene verti poteſt, neque apta eſt ictui tormentario. Præterea nequaquam abundant pulvere, aut globis diſcutiendis. Turbatum video Regis animum, non ſuppetebant vires ad hoſtes inde propulſandos impræſentiarum, obſeſſis timemus: finitimi Caſtellæ Principes, ut armati properent, rogantur. Rebus ſic ſe habentibus, Fernandus Aragonius, *Calabriæ Dux* appellatus, ex Atienza propediem ad Xativæ caſtellum, Optimatum Regibus Aragonicis infenſorum, receptaculum ducetur, accuratius cuſtodiendus. Miſeret infelicis juvenis, præclaris moribus, ut tam bene natum decet, ornatiſſimi. Vide, quantum poſſint prava conſilia. multo deteriorem apud Gallos vitam egiſſet; quandoquidem Galli, extra ſe nihili penitus faciant ullum genus hominum, neque ſubjectis aut ſupplicibus ignoſcere, didicerint. Non longe indigebat miſer exempla quærere. Quales erga patrem ejus Federicum, & generoſam genitricem fuerint, debuiſſet edoceri. Malignus Philippi Copulæ aſtus, quo ipſe Gallis ſe conciliaret, juvenem incautum feſellit, ſed tanti facinoris pœnas luit; cum facti participibus, per Curiæ prætores faſſi ſunt conveniſſe, ut ſopitos à te clam Ferdinandi Ducis domus rectorem, & Commendatarium Conchillum cubiculi cuſtodem à Rege Duci datos jugularent. Dehinc intempeſta nocte, quæ diem Octobris ſextum & vigeſimum erat ſecutura, ipſi ad Regiam profecti, ignem aqua inexſtinguibilem, quem vos Hiſpani dicitis *Alcbitranum*, in regiam cremandam conjicerent; dumque igni exſtinguendo populus & Curiales intenderent, per diſpoſitos equos, ad Gallorum exercitum, Philippo regente, Dux aufugeret; Hiberum fluvium trajiciens, qua vadoſus erat. Fuere Philippus & conſortes ad equorum caudas, primo raptati; dehinc membratim diſcerpti ad aliorum exemplum, ne ipſe glorioſius vitam finiret, quam ejus genitor: qui & ipſe fuerat à Rege Ferdinando, primo hujus Fernandi ducis avo, ob inſidiam jugulatus. De his ſatis. ad hoſtes veniamus. adverte præclarum facinus. Per montes Pyrenæos, ad ejus urbis, quæ dicitur Jaccha juris Aragoni, agros vaſtandos, & urbem ipſam infeſtandam, cum equitibus paucis, ob montium arduorum in ea parte aſperitatem: peditibus autem tribus millibus trajecit Bearni gubernator, pro Rege depoſito. villam primam adoriuntur, quæ dicitur *Valdebrot*. Aufugiunt incolæ. pedem figunt hoſtes in ea villa. Per ſacerdotes vicinia concitatur. Noctu Gallis ex itinere feſſis, & jam ſopore gravatis, ejus villæ ſacerdos, vocatis è proximis duabus villis, conſociis duobus, manum coëgit juvenum, forte quinquaginta, Villam incendunt, fumo deturbantur Galli. Flamma duce palantes ipſi ſagittis hoſtes conficiunt. Obcæcati fumo, Galli qua tanta labes veniat ignari, ſe ſternunt & conſundunt, perempti majori ex parte. quinque illic tormentorum vaſa, & univerſa reliquere ſuppellectilia cum impedimentis omnibus. eſt fama, ex omni numero evaſiſſe quingentos tantum, per noctis ſilentia, & montium anfractus latitantes obrependo. Vale. Lucronii. VII. Novembris, MDXII.

EPIST. DVI.

Rejecti Galli à noſtris. Perempti 50. Galli, 70. capti. Lepuzcam male tractarunt Galli. Qua ſervaverunt S. Sebaſtianum. Diſturbantur Galli à S. Sebaſtiano. fugiunt Galli. Borboni Dux in periculo.

P. M. A. M. Marchioni Bellecenſi.

CUrſores Pachiecus tuus nimium fatigat, meque adigit ad ſcribendum, neque injuria quidem. emergunt namque ſingulis diebus, epiſtola digna negocia. Ab exercitu Gallorum Pompelonem obſidentium, plæræque peditum & equitum turmæ ſolutæ fuerunt. Eſt à Pompelone oppidum *Pons Reginæ* nuncupatum, milliaria duodecim paulo amplius, à Lucronio, ubi moramur triginta circiter. Id oppidum Galli ſunt adorti, noſtra præſidia diſturbaturi, ſi quiviſſent. Rejecti ſunt à noſtris cum ignominia & jactura; terga vertentes Gallos noſtri ſunt inſecuti. Fugientium Gallorum quinquaginta noſtri peremerunt, ſeptuaginta vinctos habuerunt ad manus. Altera parte qua Pyrenæos Oceanus quatit, Borboni dux erat, cum alio exercitu

Britannis oppoſitus, ubi primum Britannos diſceſſiſſe cognovit, vacua videns eſſe bellatoribus illa confinia, quæ Britanni deſeruerant, Lipuzcam Pyreneorum regiunculam aggreditur. Villas Renteriam, Airum, Ajarzum & Arnanium ferro atque igne vaſtavit. Dehinc Sancti Sebaſtiani oppidum turritis mœnibus munitum, in Oceani litore ſitum adit. Oppidani metu hoſtium perculſi, ruinam & exterminium veriti, dedere oppidum cogitabant, uti fama eſt. Inerant forte fortuna exſpectantes navigia, quibus in Flandriam tranfretarent ad Carolum Principem, Don Joannes Aragonum Cæſar-Auguſtani Archiantiſtitis filius, & ejus nutritor pædagogus Joannes Lanuza commendatarius Spatenſis, Artieta, etiam ut vulgo loquar *Biſcainus*, maritimus bellator egregius, navis unius dominus, qui ad oppidanos è navi deſcendit: Horum & unius juvenis Germani, qui ſolitus erat ductare, in exercitu Britanorum, Germanorum peditum turmas, favore, oppidani animum ſumpſerunt. Tribus his ducibus arma capiunt, applicantes ad muros Gallos diſturbant. Rejiciunt è muris circiter octoginta, cum globulis tormentorum peremerunt. Interea de ingreſſu hoſtium in provinciam vicinia fit certior. Armati procurrunt ex omni montium latere habitatores terræ. Moniti rumoribus exercitatorum incolarum Galli, ne in anguſtiis montium ignotis intercipiantur, fugam rapiunt. eſt opinio, fuiſſe Gallorum temeritati auxilio Superos. nam ſi diutius paulo moram in montibus protraxiſſent, actum fuiſſe de Borboni Duce, ac militibus omnibus ejus comitibus. ad unum fuiſſent omnes capti, aut perempti. Mira de illorum montium anfractibus, & rupibus inviis, qua Galli fuerant auſi trajicere, referuntur. Vale. Lucronii. VIII. Novembris, MDXII.

EPIST. DVII.

Nuncius ab obſeſſis. vetantur provocatione hoſtium. Bona ſpes præbetur. Dux Najaræ prætor fit. Quare Najara erit ſolicitus. Copiæ Ducis Najaræ. Apparatus ex Caſtella. Salazarius fefellit hoſtes. Obſeſſi nihili faciunt hoſtes. Præmium Salazarii. Viſit aliquando caſtra hoſtium Dux.

P. M. A. M. Marchioni Bellecenſi.

HOdie qui eſt dies Novembris quartus decimus, dimiſſus ab obſeſſis è mœnibus nuncius ad Regem venit. Gallorum excubias noto idiomate fefellit, *forti eſſe animo incluſos* inquit. piſtrinis manualibus farinam conficiunt, ſublatis exterioribus. Duo tantum fluvialia ſervant adhuc illæſa. quia ſagittis, & ſclopetis è mœnibus proximis illa tuentur. Laceſſunt hoſtes noſtri, levibus prælüs aliquando, ſed vetari à duce, ne id crebro fiat. Machinas & impedimenta cis fluvium, urbem verſus Galli trahunt. Tentaturos oppugnationem arbitramur, licet bona ſpe Regis aures obſeſſi repleant: ſolicitum video Regem; tamen Britanorum adventu confiſus, parum diligenter Caſtellæ vires advocaverat. ſero ſapit. tunc ſe ſummerſum novit, quando vix providere quivit, ne cuncta ruant. Dux Najaræ, bellorum egregius magiſter, cogendi novum exercitum, quo abigat hoſtes, electus eſt. Interea dum cæteri adventent, ſuæ familiæ arma colligit è vicino. rem vigilanter tractabit, tum quia gloriæ cupidus eſt: tum etiam quia generi ſui, Lerini Comitis, res agatur: ejus genitorem Rex Joannes deleverat. Ex Najara ſui Ducatus capite, & ejus membris manum coëgit peditum trium millium, ſeptingentorum equitum, levis & gravis armaturæ quadringentorum. Advexit una tormentorum vaſa quinque, generis ejus quod *Rebaduchines* appellant, bigis impoſita: adducta etiam ex Fonte Rabia, Bajonæ Gallicæ finitimo municipio: ſunt vaſa octo: colubrinæ duæ; canones totidem: ſacres & ſalconeti quatuor: ejuſdem generis ex Methinna campi decem advecta ſunt. veniunt & gradatim à proceribus equites. ita paulatim reficimur & ſperamus, ſi exſpectaverint, cum ignominia fugituros hoſtes. Dux Albæ de obſidione deque Regis cura ſollicitus, unum poſt alium nuncios deſtinat, pauci evadunt. Salazarius regiæ domus metator, lingua fretus Gallica, fefellit hoſtes. Najaræ Ducem obſeſſorum nomine hortatur, ne properet, rem ſuam ſtudeat animo tranquillo bene componere. ne quicquam præcipitet. nil obſeſſis timeat. Idem attulit ad Regem, obſeſſos nihili facere Gallorum cogitata. Læta fronte ſuſceptus eſt à Rege Salazarius, cum literis obſeſſorum. Octoginta ducatorum annuorum ſtrenam Rex illi aſſignavit. remittitque, meliori præmii ſpe præbita, pro periculis ſubeundis. in Ponte Reginæ oppido eſt Dux Najaræ. Viſit caſtra hoſtium ſæpe, à longe tamen ſeſe oſtentans. neque audet eos adoriri, donec Procerum ſuppetiæ adventent. Gallos intelligimus laborare inedia & frigore. Germanos ajunt ſtudere ſeditionibus. quæ ultra fient, habebis. Lucronii. XIV. Novembris, MDXII.

EPIST.

EPIST. DVIII.

Regis Ioannis & Palliza colloquia. Regis Ioannis propoſitio & poſtulatum. Reſpondet Palliza cruda verba in afflictum. Quomodo venerit in auxilium. Quid ſtatuat Palliza. Laus Hiſpanorum, hoſtili voce. Fatetur ſuam capturam Palliza. Mira laus Hiſpanorum. Alia laus à patientia. Alia laus à ſapientia. Concluſio. Probatio fortitudinis. Concludit. Tormenta trahuntur ad muros.

P. M. A. M. Marchioni Bellecenſi.

AUditu gratum eſt: quia ſpem affert rei bene gerendæ, quid Palliza Gallici prætor exercitus Regi Joanni de oppugnatione inſtanti edixerit. Pallizam Rex privatus Regno hortatur, ne fruſtra Rex Chriſtianiſſimus vires & potentiam ſuam in ipſius auxilium miſiſſe videatur, ut muros tormentis diruat; quandoquidem per obſeſſos illi copia applicandi, ad muros tormenta præbetur; ut Vaſcones, ut Germani, Chriſtianiſſimi Regis conducti ſtipendiis, per murorum ruinas immittantur, ad expugnandum ſuadet: cives illicò defecturos, & interna præſidia trucidaturos affirmat, *ita conventum eſſe*, inquiens. Ad hæc Palliza bellis aſſuetus reſpondiſſe dicitur, in hunc modum: *Decepiſti Rex, Chriſtianiſſimum Regem herum meum, decepiſti univerſum Navarræ tibi hactenus parens Regnum, ubi primum Gallicas acies Pyrenaos trajeciſſe ſenſiſſet, partes ſuſcepturum tuas, & à Caſtellanis defecturum perſuaſiſti. tuis fretus verbis, ſuas copias me Pratore, in tui auxilium miſit, lege prabita, ut ab Hiſpanis exercitibus te tueamur, ut aperte, ſi ſors tulerit, tuo nomine confligamus, non ut fortuna tam ancipiti Galli Regis exercitus credatur. Nolle ſe caſui ſubjicere ſuum, ſuique Regis honorem*, ait, *qui cum nihil eorum videat, qua Rex infelix promiſerit de incolarum defectione, catera putat ejuſcemodi ſucceſſus habitura. Pracedat ipſe Rex cum ſuis factionariis, & obſequentibus exſulibus, quorum res agitur; ſe cum Germanis & reliquis militibus à tergo ſecuturum pollicetur. Novi ego*, inquit Palliza, *quanti faciendi ſunt viri Caſtellani, qui bella geſſi longo tempore in eos in Regno Neapolitano. Quam forti animo expugnent Rubus oppidum à Barleta diſtans milliaria octo, ubi ego & valida mecum merentia præſidia capti fuimus, urbiſque ipſius Neapolis Caſtella, qua nullis humanis viribus poſſe capi credebantur, multaque alia in Regno loquuntur. Si ergo expugnatores egregii ſunt, multo valentiores propugnatores erunt, quia illud muris obſtantibus, hoc muris tuentibus. Omne genus hominum ſuperant Hiſpani patientia laborum, inediæque ac ſitis, algoris praterea & caloris, & vigiliarum ſupra quam credi poteſt. Sunt una omnes laudis adeo cupidi, ut mortem avidius petant, ſi honoris aliqua portio ſeſe offerat, quam vivere velint inglorii. Si pro nomine tantillo, ſi pro fama, quantulacunque ſit, gregarii etiam Caſtellani milites vitam projiciunt, ut rem ſine gloria, non neceſſariam, quo animo putas intra hos muros nobilitatem, qua ineſt, cujus eſt magis proprium gloriam optare, ſapientia mœnia defenſuram? Prater* Albæ Ducem *eorum pratorem, &* Fonſecam *illum, qui nos paulo ante ſuo ſtratagemate deluſit, multi Optimatum filii, multi propinqui, ut nomen aliquod inter vicinos aſſequantur, ſeſe obſidione claudi paſſi ſunt, furorem puto fore, talibus viris, hac mœnia tuentibus, non fortitudinem, ſi expugnationem tentaveris.* Pallizæ verbis motus Rex infelix, ſe primam periculi frontem aggreſſurum offert; ſe ipſius terga ſecuturum Palliza pollicetur. Is dictis tormenta jubet applicari, ac ſiſti ad muros, ut altero die quatere ac diruere muros incipiat. quæ ſequentur habebis. Vale. Lucronii. XXIII. Novembris, MDXII.

EPIST. DIX.

Arcis Stella deditio. Regis Granata ac Procerum ſtrages. Commendatitia Alvari Gometii. Laus Alvari Gometii. Pleraque urbis latera patent.

P. M. A. M. Præfecto Damicellorum Stellæ arcem habenti.

STella oppidum à te habitum in deditionem gaudio curiam replevit. Verebamur, ne Stella iſta pervicacia ſua magnum nobis aliquod incommodum portenderet, hoſtibus adeo vicinis. Nil minus de te ſperabatur, quod à teneris in bellica ſis educatus diſciplina & exercitatione, ſub avis, à genitore, patruoque tuo Comite Caprenſe; quo bellorum ſocio in adoleſcentia, Mauros magna manu equitum ac peditum, fines tuos avitos incurſitantes, profligaſtis, & Regem ipſum Granatenſem, cum univerſis eum ſequentibus Granatæ primoribus ad manus habuiſtis. hæc ſuo loco latius. In præſentiarum eſt quid à te petam. An tibi ſit notus Alvarus Gometius Villa regalis, enutritus meo lacte literali, magni Ducis Infantati gener; non intelligo. Jure merito notus eſſe debet, quia ſit ingenio ſublimi pollens, & acquiſita doctrina inter doctos, non indoctus, valeatque, tam verſu, quam libero pede gratia dicendi, tumque ſemper fueris, quia literarum non ignarus, hujuſcemodi virorum, è procerum ſtirpe præſertim, amator. Is eſt incluſus inter

obſeſſos Pompelone. Qualis eſſe debeat parentum ejus animus, conjectator, de tali præcipue oculo dextro, futuroque illorum ſenectuti baculo. Iſtum, qui tibi meas dabit literas, ad me nuncium, uterque parens Gometii miſit, ut hinc ego dem operam urbem ingrediendi ad obſeſſum filium, cum eorum literis rogant, arbitror & cum pecuniis, licet hoc taceant, gratum & parentibus & mihi præceptori, ac tanto juveni, & rem hiſtoria dignam facies, ſi tuo ductu & induſtria, quandoquidem eunt ac redeunt ab obſeſſis, ad te aliquando nuncii, voti compotes efficiemur. Audio namque obſidionem minus preſſam eſſe aut ſtrictam, quam arbitrabamur. Latera eſſe urbis aliqua hoſtibus vacua inquiunt, cum non audeant caſtra dividere ob Nagiaræ Ducem vicinum, ne forte diſperſos adoriatur, & quia futuræ oppugnationi magis intenti ſint, quam ſingularium nunciorum cura ſolicitet. quando rebus, uti ſperamus, bene geſtis, ad nos diverteris, amplam à te rerum rationem exigemus: quo tractim ad poſteros nomen tuum noſtris annalibus remittamus. Si per nuncios interea licuerit, ad me, quæ accident, ſcribito. tuis literis ſummopere delectabor. Vale. Lucronii. die XIII. Novembris, MDXII.

EPIST. DX.

Tribus diebus Pompelon quatitur à tormentis. Muniunt ſe defenſores. Fecialium admonitio. Deriſio noſtrorum in Gallos. Quid ſit reſponſum fecialibus. Trucidantur, qui ſcalas adſcenderant. Quid in caſtra retulerint dejecti. Deſeritur oppugnatio. Navarri diſcedunt. Neſciunt Germani, qua ſit fugiendum.

P. M. A. M. Præfecto Damicellorum Stellæ arcem habenti.

MAgna cape ac multa, & paucis confecta diebus. Salazarius idem regius metator, felicibus avibus ad obſeſſos ivit, rediitque ad Regem incolumis IV. Calendas Decembris. Pallizam Gallorum exercitus Prætorem ſcripſi admoviſſe machinas & omnia tormenta, ut Pompelonis mœnia dirueret. tribus diebus Mercurio, Jove ac Venere, continuis tormentorum ictibus mœnia percuſſit, ac circiter centum viginti cubitorum ſpacium disjecit. Interea dum ab oppugnatoribus muri quaterentur, foſſis & aggeribus, propugnatores interna muniebant; cuppis ligneis tellure repletis, & ſaccis lana refertis validiora conſtruebant repagula. Quacunque patebat aditus, materia ipſa murorum diruta, ſtrues interiores hoſtibus occultabat. Ad muros applicati Gallorum feciales, hortabantur & monebant noſtros, ut ſeſe dederent, ne vim paratam exſpectarent, vitam & equos ac ſuppellectilia fore indemnia, ſi fores aperuerint intra diem tertium. ſi diſtulerint, vitæ ſolum Ducis, Prætoris & paucorum parcituros, cæteros autem omnes ſe trucidaturos minantur. Derident noſtri Gallorum oblata. Jactantiam abjiciant & ſuo fungantur officio, reſpondetur. tubicinibus & fecialibus imperatur, ne ulterius veniant, niſi malint ſagittæ vel ſcopetæ tranſverberatu pœnas luere temeritatis. Die Sabbato, mavis Saturno ſeſe ad oppugnationem Regis Joannis obſervatores accingunt: ſcalas admovent, adſcendunt. disjiciuntur tanquam pecudes ab internis dejecti à muris. conſociis in caſtra referunt, quam forti animo, quantaque ferocia, & quam accenſis vultibus propugnatores ſtare loco viderint. De foſſis, de repagulis horrenda prædicant. Inſuperabilia eſſe omnia enarrant. univerſus deterretur exercitus. occubituros, quotquot adierint, repulſi affirmant. Tanta illos formido invaſit, ut neque pudor, neque ſui Regis imperium quenquam impelleret. Ita oppugnatio deſeritur. Mille ducentos, ajunt, ex hoſtibus primo illo congreſſu fuiſſe tum peremptos, tum vulneratos. E noſtris ſolum tres inquiunt. De diſceſſu ſcribunt obſeſſi, cogitare Gallos, & Provincia deſerenda. Per transfugas habetur, Navarros omnes jam caſtra dereliquiſſe, Germanos autem & Vaſcones, ac Piccardos manere, quia ignorant, qua ſit iter ad fugam. quæ indies gerentur, indies habebis. Vale. Lucronii. XXIX. Novembris, MDXII.

EPIST. DXI.

Incolarum cupiditas. Decepti redierunt. Quid ſperabant exules. Periculum noſtrorum à civibus. De civium cæcitate. Quid disjecerit & expulerit hoſtes. Fugiunt hoſtes. Varia conſilia de inſequendo.

P. M. A. M. Præfecto Damicellorum Stellæ arcem habenti.

RIdiculum eſt, narratu tamen dignum, quæ Pompelonis Conchæ, id eſt, planiciei habitatores ruricolæ Navarri egerint, audita oppugnatione futura. certabant invicem, quiſnam eſſet præda incluſorum ditior rediturus, advectis in caſtra bigis quadrigiſque, ac jumentorum, quicquid aſſequebantur clitellatorum onuſta ſe revecturos, quæcunque inſultando garriebant, demiſſo capite vultibuſque triſtibus, ſpe ſua decepti redierunt.

redierunt. Agramonteſiæ factionis præcipue Pompelonenſes exules, quibus diebus tormentis agebatur in muros ſparſim, & per conventicula ſuos quiſque Caſtellanos incluſos hoſpites verbis inanibus, inter ſe dividebant, ſeque cum uxoribus & natis in diem proximum dormituros putabant. His ambagibus ſeipſos miſeri deluſerunt. Germanos & Vaſcones, quibus prædæ partem pollicebantur, reliquoſve Gallos milites inani ſpe depaſti ſunt. Fuit Caſtellanis obſeſſis tamen, inter hæc fortunæ ludibria, non levius à civibus, quam ab hoſtibus periculum. Suſurri & murmura, non ignavius per urbem, quam in Gallorum caſtris vagabantur. Non inferiore cura, non minore ſolicitudine ſervanda erant à civibus terga, quam ab hoſtibus frons. Præſens malum obſeſſorum hoſpitium, quorum cauſa tot ærumnas patiebantur, cives exagitabat. Quanta ſit expugnantium, Germanorum præcipue, ſævitia, quanta crudelitas in victos, immemores, leviorem calamitatem, quæ ante oculos erat, ingemiſcebant. Plærique tamen & Viamonteſii præcipue, qui Regis Joannis ſortunæ fuerant adverſati, graviorem ruinam, tum à victoribus, tum à priſco Rege inimico proſpectantes, noſtris auxilio erant, & una mœnibus tuendis adſtabant. Quid tandem, dices? Hoc tandem accipe. Sitis, fames, frigus, anni tempus, vigiliæ, rerum omnium neceſſariarum penuria, & Hiſpanorum militum nota conſtantia Gallos pepulit ab obſidione pridie Calendas Decembris. Per noctis ſilentia papiliones & tentoria incompoſiti eruerunt. per vallem Roncalis, qua venerant, haudquaquam auſi ſunt, ob Lumberii & Sangueſſæ, Oliti & Taſallæ munita, in itinere oppida, quæ noſtra tenebant præſidia. Qua inter Pyrenæorum culmina ſita eſt Arx, nomina *Maja*, ceperunt iter. Dux Najeræ ſecutus eorum diſceſſum, Pompelonem venit. Diſſident inter ſe duces. diverſis inhærent conſiliis, terga hoſtium ſtimulari debere, ſolvendoſque levis armaturæ equites, atque agiles pedites ad hoſtium veſtigia hi dicebant; *pontem argenteum ſugientibus eſſe conſtruendum*, ex Julii Cæſaris ſententia, ſerebant alii. Horum ſuffragiis adhæſerunt reliqui. torpuerunt. fremebant dentibus, præ rabie multi è centurionibus, & cohortum præfectis. parendum fuit imperatoribus. Ita evadunt hoſtes, qui forte ad unum, aut jugo caput, aut gladio jugulum ſuppoſuiſſent. Vale. Lucronii. III. Decembris, MDXII.

EPIST. DXII.

Montani veniunt ad fugientes. Germanorum ſtrages in montibus. Tormenta capta ſunt. Deſidia Prætoris evaſerunt multi. Centurio Dona Maria. Galli non potuerunt ſuccurrere afflictis. Borbonus ipſe rediit alia parte. Navarra jam Caſtellana.

P. M. A. M. Præfecto Damicellorum Stellæ arcem habenti.

NUncius ad te iturus, me coëgit, ut ſtrictius quam res exigeret, Gallorum diſceſſum deſcriberem. Particularia quædam accipito. Varias eſſe, inter Pyrenæos, regiunculas noſti. Alava & Lipuzca ſunt Navarræ propiores. Harum incolæ, audito Gallorum proſugio, duce Joanne à Silva illarum gubernatore, occurrunt ad numerum trium millium bellatorum. Circiter quinquaginta juvenes agiles & gnari viarum, quom cernerent agmen lento gradu cum duce procedere, occulte à ſociorum cuneo divertunt. Inerti ſequitur paſſu Joannes prætor eorum. Præſtites illi pauci anguſtias occupant. Pars exercitus hoſtium jam tranſierat. Germanos qui à tergo cum impedimentis agmen ſequebantur, intercipiunt. nil reluctantur, frigore, fame, vigiliis & laſſitudine languentes Germani. Per montium anfractus impedimentis derelictis ſparguntur ignari qua tenderent. pars major tum gladio, tum rerum penuria exſtincta eſt. E tormentis unum grandius & magnæ molis dejecere præceps in profundam vallem. Decem alia in Lipuzcanorum poteſtatem devenere. Joannes à Silva magis Parideus quam Achilleus, aut Hectoreus, majorum ſuorum gloriæ bellicæ male æmulator, pigrius quam regula Martis exigat, ſeſe geſſit. Serò ad rem venit. Opinione omnium neque unguicula hoſtium ex univerſo exercitu evaſiſſet, ſi præmiſſis ferre ſuppetias properaſſet, quin aut capti ad unum, aut perempti fuiſſent. Michaël dictus *Dona Maria*, Navarrus eques auratus primas, Viamonteſius cum paucis familiaribus armatis, præſto in auxilium paucorum anguſtias occupantium advenit. ſupervenerunt & aliunde paulatim plærique alii. Quare non licuit Gallis, licet ante ipſorum oculos iſta fierent, ad impedimentorum aut ſubſequentium militum laborantium ſavorem vertere faciem. In Galliam ergo mœſti, ac ſpoliati cum dedecore, qui evaſerunt, regreſſi ſunt. Retroceſſit etiam male tractatus Borboni Dux, qui Oceanum verſus Renteriam & loca quædam alia incauta & nil tale timentia, ferro atque igne vaſtaverat. Ita

Navarræ Regnum, quod hactenus in Gallorum poteſtate poſitum, Hiſpaniæ naſum torquebat, & frendere præ ira faciebat, ad coronam deductum eſt Hiſpanam. quæ ulterius accident, habebis. Vale. Lucronii. IX. Decembris, M D XII.

EPIST. DXIII.

Rediit Fonſeca ad Curiam. Dux Albæ permanet. Prorex Navarræ Damicellorum præfectus & Marchio appellatur. De Comeſtabilis & Beneventi rixa. Quid uterque alleget. Quomodo conclusum; Dux Najara ad Curiam. Quæ tormenta Gallica.

P. M. A. M. Præfecto Damicellorum Stellæ arcem habenti.

FRequenter nunc ſcribo, quia frequentes mittit procurator tuus nuncios. Antonius Fonſeca die decimo Decembris ad Curiam rediit. honorifice ſuſceptus eſt. Dux autem ipſe Albæ neceſſaria relicturus præſidia permanet. In Regno nuper capto novis oportet artibus uti, donec novorum animi ſubditorum, nova ſtudia, veteribus exutis, induant. Damicellorum præfectus deſtinatus eſt prorex Comarenſis. Marchionis illum titulo Rex ornat, quo ſit locus & magiſtratus honoratior. Eſt Comares in regno Granatenſi oppidum. Accipe nunc quid extra noſtram aleam acciderit. Magnus Caſtellæ Comeſtabilis, & Beneventi Comes, neptis ex fratre ipſius Comeſtabilis maritus, jurgiis & contumeliis ſeſe invicem laceſſerunt, ſuper dotalibus Comitiſſæ oppidis & patrimonio. Ceſſiſſe Juri Comitem, & Comitiſſam ejus uxorem, in vita functi Comeſtabilis fratris ſui Comitiſſæ genitoris, Comeſtabilis arguit; Se nequiviſſe id facere Comes inquit, neque uxorem velle pacto ſtare. Patris reverentia vel timore, ſi quid annuerit, non ſponte ſua, inquit Comitiſſa.. alterne ſibi Comeſtabilis & Comes indixerunt inimicitias. Comitem ad duellum Comeſtabilis provocat. Non detrectat Comes. Locus extra Lucronii pomœria ſolitarius aſſignatur. Ad Regis aures delata eſt res. proſcinditur ſimultas.. In amicitiam, Rege id volente, redeunt. Novis pecuniis redemit Comeſtabilis ſuæ neptis hæreditatem. Nudius quartus Dux Najaræ ad Curiam regreſſus eſt. Eodem illo die nunciatum eſt, revecta fuiſſe Pompelonem vaſa tormentaria raptata à Gallis. Quatuor ajunt ineſſe validos Canones & Colubrinas, & novem id genus, quod ſacres aut falconetes appellant. De diſceſſu ex hoc oppido jam ſermo eſt. Burgos, unde huc profecturi diſceſſimus, regrediemur, non tamen ibi diu moraturi, uti Rex ait. Ex urbe fertur, Pontificem, & Cæſarem nova fœdera inituros. Quid cauſæ recentis inſit, non habemus. Vale. Lucronii. XVIII. Decembris, M D XII.

PETRI MARTYRIS A. M.
EPISTOLARUM
LIBER VIGESIMUS SEXTUS.

Epist. DXIV.

Fœdera Imperatoris & aliorum. Dux Mediolanus ſuo populo. Papa dat munera Duci. Quare amet Ducem. Favet Duci Papa. Inundationes magnæ.

P. M. A. M. Ludovico Furtato Mendocio mei Tendillæ Comitis filio.

SIc vivitur. Raras modo, modo crebras ad te literas do. defuit nuncius. Quæ poſt ſuperiores meas acciderint, accipito. Die vigeſimo quarto Decembris natalis Chriſti profeſto, Burgos venimus. Dux Albæ ad nos venit relictis in regno Navarræ aptis præſidiis. Ex Italia per diſpoſitos equos Betrianus quidam juvenis à Petro de Urrea Oratore apud Cæſarem venit. Concluſiſſe refert Cæſarem cum Pontifice, publiciſque per utriuſque urbes aut oppida edictis eſſe promulgatum, fore ſucceſſus communes. Status & perſonas alterne obtulerunt ſibi, hoſtes hoſtibus & amicos amicis futuros polliciti ſunt. Cæteris Chriſtianis Principibus edicitur, ut idem liceat intra menſes duos fœdus inire. Venetis quinque & viginti dierum terminus aſſignatur, lege Venetis præbita, ut Pontifici auxilio ſint ad Ferrariam Pontificiæ tiaræ reducendam. Imperatori autem Brixia, & quæcunque alia Venetis ablata manu teneantur. Per fœderatos Mediolani Dux electus *Maximilianus* nomine pro Pontifice, Cæſare, Catholico noſtro Rege ac Helvetiis, à Matthæo Langa Cæſareo à Secretis Epiſcopo Gurſenſi & Ramono à Cardona Prorege Neapolitano, trium exercituum Pontificii, Cæſarei, Hiſpani, imperatore & oratoribus Helvetiis, Mediolanum ducetur propediem. Is Dux eſt Palmæ, oratores ſpectans. Summus Pontifex per ſacræ Rotæ auditorem nomine *Campegium*, præſtantibus donat muneribus Maximilianum, equorum ſcilicet, ac ſericearum atque intextarum auro telarum ad veſtes & ſupellectilia domus conficienda. *Sfortiam progeniem eſſe de ſe bene meritam*, inquit, *quod patruo ſuo Sixto IV. Pontifici Maximo, ad Pontificatum adipiſcendum, Sfortia domus oratores ſuis ſuffragiis auxilia præſtiterint. unde & ipſe Cardinalatus apicem, patruo præbente, nunc Pontificatum ſit aſſecutus:* Juveni Duci favebit pro viribus. Burgis, quando iſta ferebantur, eramus. Inde huc die quinto Januarii, alterius jam anni, ſerius quam itineris intercapedo exigeret, pervenimus. quia nos, univerſam dico curiam validæ fluviorum inundationes & torrentes triduo in oppido Palenzuela fere obſeſſos detinuerunt, obrutis proluvio pontibus. non diu moraturum hic Regem arbitrabamur: non tamen quo ſit conceſſurus & adhuc aperuit. Vale. ex Valledolito. die ſeptimo Januarii, MDXIII.

Epist. DXV.

Signa futura probitatis in Carolo duodecenni noſtro Principe. Quid de Principe futurum ſentiatur. Principis miræ dotes. Temperans redarguit intemperantes. De gravitate. Perfecta omnia à natura. Quid ſperetur ab educatione.

P. M. A. M. Ludovico Furtato Mendocio mei Tendillæ Comitis filio.

QUæ annus duodecimus à quingenteſimo ſupra milleſimum à Chriſti natali, meo judicio, memoratu digna pepererit, vidiſti. Tertii nunc decimi accipito initia. Quid de Carolo Principe puero adhuc, omnium Regnorum hærede, quæ divus Fernandus Aragò Rex Catholicus, ejus avus poſſidet aut gubernat, ſentiatur in Curia, cupis primum intelligere. Multa de illius primordiis referuntur. A natura emittit animi excelſi argumenta, pullulare ajunt in eo, juſti & recti præclara ſigna. Eſt in ætate puerili adulationi & mendacio non modo non fautor, ſed aperte inimicus. ab hujuſcemodi abhorret hominibus. ſobrietatem, inquiunt, illi ſummopere placere. Si quem è domeſticis intemperanter crapulatum ſenſerit, torvo illum inſpectat vultu & abjicit. in craſtinum redeuntem

tem acerrimis inſectatur jurgiis, quam fœdum ſit cuiquam nobili vinci ebrietate, ſenili quadam objurgatione oſtendit. De gravitate Caroli, ultra quam ætas ferat, multa ſcribuntur. In riſu, motu, geſtu, & reſponſis modeſtiſſimus. Nil denique in eo magis impræſentiarum deſideratur, quam natura illi fuerit elargita, unde ſperamus in clarum Principem, & tot Regnorum bene meritum Regem evaſurum. Hæc ab utero & genitura. Ab eruditione autem credimus mores optimos ebibiturum. Neque altrici naturæ inſtitutores officient. Nutritium ferunt Guillelmum de Croy Dominum de Xebres longa eſſe rerum experientia pollentem: qui ſit modeſtus, temperans & gravis admodum. à quo nullum, inquiunt, notabile vitium prodiiſſe unquam. Præceptorem vero, ne quid deſit, aſſecutus eſt à teneris unguiculis Ludovicum Vaccam nobili ſanguine ortum Hiſpanum & literis & claris moribus egregium, benignum & virtutum omnium clarum exemplar. mox grandior effectus, præceptorem adjunxerunt Belgæ Adrianum Trajectinum, qui nec literis divinis inter tranſmontanos, neque ſanctitate morum in Chriſtiana religione habeat ſuperiorem, Lovaniæ Principem Academiæ, ac ipſius urbis Decanum. Horum exempla creduntur ad ingenium pueri irrigandum, ut coaleſcat amplificeturque profutura. Quantum inſtitutio ad naturam vel in male natis moderandam, vel in bene afflatis expoliendam poſſit prodeſſe, ſæpe tecum alias. Ex ferro videmus vili metallo vectes fieri ac feras, inſtrumentaque alia proſpicientium oculos ſua pulchritudine ad ſe trahentia, ſi ad arguti manus artificis cudendum devenerit ferrum. E converſo accidit auri maſſam jacere incultam opificum negligentia. Fruamur ergo Fernando ſene illius avo, dum per ejus ætatem licuerit, & divina illum nobis providentia præſtiterit, & in puero Carolo, magni futuri Regis initia præ ſe ferente gaudeamus. Vale. Data in Valledolito Idibus Januarii, MDXIII.

EPIST. DXVI.

Quæ ſit exemplo Reginæ Iohannæ ſumma felicitas, quæ nihil curat de Regnis. Deſcriptio Turdiſillarum. Pater ad filiam. Quæ ſit Regina regia. Conſilium quo vivatur. De vita Reginæ, Saturno peſſundatæ. De opibus cura nulla. de nugis ſic. Quæ ſit vita tranquillæ. Quæ ſint procellæ potentum. Helvetiis à Duce Mediolani dantur ſtipendia. qui gubernent Ducem Mediolani.

P. M. A. M. Ludovico Furtato Mendocio mei Tendillæ Comitis filio.

HIſtoria digniſſimam, quia vitæ nunc magiſtra erit, audi rem. Tordeſſillas noſti eſſe oppidum in Dorii fluminis ripa ſitum, ab hoc municipio diſtans lequas quinque, neque te latet, Reginam Joannam Caſtellæ Dominam, Fernandi Regis filiam illic eſſe incluſam ſponte ſua, æternumque permanſuram, dum vixerit. Ad filiam genitor tetendit. ſecutus ego ſum. grandius namque exemplum vidi nullum, aut legi, quo magis deberemus, quæ ſit rerum humanarum inſania perdiſcere. miſeret amici Ludovici Ferrerii Valentini nobilis equitis, qui talis volucris cuſtos eſt deſignatus. Quo riſu agitemur, quam vanis affectibus raptemur, mulier iſta nobis aperit. Hiſpaniarum paucis angulis exceptis, & inſularum noſtri maris, ac Regni Neapolitani, orbis etiam novi, non minoris faciendi quam cogniti hactenus, Domina eſt partim, partim hæres indubia. Quid iſthac circuitione velim interrogabis. Audi & diſce vivere. Anguſtis contenta cameris, nihili penitus hæc omnia facit. Neque à Patre, ab inſalubribus illius atrii, quod magnum eſt & commodum, cubiculis ad paratas regio more aulas divelli potuit, neque lecto procumbere vult molli fultoque lodicibus, neque veſtibus indui, vigente frigore, pelliceis, aut aliis ad anni tempus aptis. privatis utitur ſupellectilibus. In ſumendo autem cibo extraordinarie vagatur, triduum aliquando tranſigit jejunium, neque ſupplicum familiarium precibus flecti unquam potuit, ut eſcam ſumeret ullam, aut potum. Saturno peſſundata eſt. Hæc nihil ad rem priorem de contemnendis mortalibus auris imperiorum. Eſt huic maximæ Reginæ de Regnis aut opibus cura penitus nulla, de nugis magna. Hinc multo beatius vivit, tranquilliorемque vitam tranſigit non incolumis quam qui ſibi vivant incolumes, qui regnorum ambitione popularium importunis votis afflati, perpetuo

perpetuo macerantur, mille procellis & fortunæ ictibus quaſſati undique. Hæc à nobis. Ex Italia ſcribitur, Maximilianum Ducem ſuaſu fœderatorum præbere Helvetiis, quo in ſidem Italiæ detineantur contra Gallos, annua ducatorum quadraginta millia. Populus Mediolanenſis miſit obviam ſuo Duci venienti, ducatorum auri millia centum viginti, quibus ſe ad ingreſſum ornaret. Hiſpani milites Trecium oppidum, quia pertinax eſſet in fide Gallorum, dederunt in prædam. Arx Novariæ urbis, nomine fœderatorum manu tenetur. cæteræ arces, Mediolani dico, Genuæ & Cremonæ, adhuc præſidiis tenentur Gallicis. Cardinalis Sedunenſis Germaniæ, Gurſenſis Epiſcopus Inſubriæ legati pro Pontifice ac Cæſare, pro Catholico autem Rege Ramonus Prorex, & Petrus Urrea Orator novum Ducem gubernant impræſentiarum. de cujus Ducis moribus ad te alias ſcribam. nunc vale. ex Valledolito. XVII. Januarii, MDXIII.

Epist. DXVII.

Mors Iulii Papæ. quæ acquiſiverit Eccleſiæ, Parmam & Placentiam. quid dat Eccleſiæ, & quare. de fabrica S. Petri. quantum vixerit. quo die coronatus. quo die mortuus. ſchiſmatici ubi ſint. Tramulla cum Helvetiis. quid hi reſponderint. Rex Hiſpaniæ ægrotat. Laus Iulii in ſponſam amantiſſimam Eccleſiam. De vita & honeſt. cler.

P. M. A. M. Ludovico Furtato Mendocio mei Tendillæ Comitis filio.

Methinnam Campi venatus gratia ſe Rex contulit. ſequor illum ego, quocunque tendat. Senatus regius in Valledoleto permanet. uno contextu hinc accipe non pauca. Magnus ille Julius Pontifex Maximus, alta meditantem animam, & magna gerentem, XX. Februarii nocte intempeſta emiſit. Quantum Eccleſiæ patrimonium addixerit, ſuis locis habuiſti. Ravennam, Forum Livii, Forum Julii, quod dicitur Imola, Cremam, Ariminum & multa præterea de poſſidentium manibus ereptas urbes ſponſæ ſuæ Eccleſiæ addixit. affinibus neque villulam unquam, ut ſolebant cæteri Pontifices, impartitus eſt. Redditibus propinquos Eccleſiaſticis ornabat. Quid de Bononia dicam, bonarum artium altrice, quam de Bentivolorum vetere Tyrannide liberavit? Parmam præterea, Placentiamque, Ducatus Mediolani egregias quondam urbes ad ſe traxit: *Exarchatus Ravennæ fuiſſe ambas*, inquiens. Quæcunque tandem vel armatus vel inermis adeptus eſt, ſponſæ reliquit ſuæ amantiſſimæ. quadringentos millies auri nummos reliquiſſe ajunt futuroque Pontifici teſtamento legaviſſe, ne ſi pauperem hoſtes Eccleſiam repererint, ſævire denuo temerarie incipiant. Beati Petri in Vaticano molem ſacram arte mira & murorum robore ſtructam reliquit inceptam. Vixit annos novem & ſexaginta, ſeptuageſimum tetigit. Anno MDIII. in Calendas Novembris. quo die Conclavim fuerunt ingreſſi Cardinales, ſuffragiis omnium, qui erant V. & XX. creatus eſt. coronatus autem ejuſdem menſis die XXVI. Fuerit in arcanis à Venere ac vino abhorrens, aut aliter, arcanorum ejus participes dijudicent. nos ab operibus ejus noſtros ſumus exorſi actus, quæ illum ab aliorum Pontificum alea ſegregarunt. De Julio ſatis. ad alia veniamus. hoc in pera tabellaria tulit curſor, quæ autem ore refert accipe. Schiſmaticos ait Cardinales eſſe in Maſillia ut transfretent ad Urbem. Rex Gallorum per curſores crebros, perque ſuos Oratores hortatur, & rogat, ne Collegium Pontificem creaturum conveniat, donec Gallici Cardinales abſentes adeant, quo Electioni futuræ queant intereſſe. Quid ſtatuent, habebis. Dominum de Tramulla Gallicum Primatem ſcribunt eſſe inter Helvetios, ut eos magnis pollicitationibus in fidem Gallorum totis viribus trahat. Fuit à fœminis ejectus è templo tanquam excommunicatus. vix popularem evaſiſſe furorem dicitur. Reſponſum tandem illi eſt: Helvetios fore Gallorum amicos, modo nil contra Mediolani Ducem moliantur, aut in Pontificem. Nudius tertius qui fuit Martii dies undecimus, Rex noſter Catholicus parumper ægrotavit. Heri quicquid comederat, evomuit. vivido tamen eſt animo. Vale. Methinnæ Campi. XIII. Martii, MDXIII.

Epist. DXVIII.

Laus Reginæ Gallicæ. Oratores Reginæ Gallicæ. Habet charos Hiſpanos. Literæ pro literis datæ. quæ ſtemmata Lipuzcanis data. Germani perierunt. Bene munita noſtra præſidia. Paratur exercitus Gallicus. Trivultius magna molitur. Dux Guimaraneus peremit uxorem. De Don Petro Girone. Quid arguat pro Ducatu Sidonio.

P. M. A. M. Ludovico Furtato Mendocio mei Tendillæ Comitis filio.

Ad Regem ex Gallia venerunt à Regina Galliarum, quæ amica pacis eſt, caſta & prudens, duo Franciſceæ inſtitutionis fra-

tres. Venit & pone illos ex ipſius Reginæ familiaribus Hiſpanus nomine *Iaches*, & arces tutandas, & ſuæ domus fida obſequia credit Hiſpanis viris Regina illa. Literas ad Regem omnes attulerunt, de pace putamus. Remiſſi utrique fuerunt illico. Quid reportent, nec nos intelligimus, neque ipſi ſciunt. literæ pro literis datæ ſunt. *Catum referunt in pera*, ut eſt in proverbio. Lipuzcanos viros ob rapta Gallis fugientibus impedimenta, apud Velatem & Lizandum oppidula in anguſtiis montium, & quia ſeſe in propulſando Borboni Duce forti animo geſſerint, quando vaſtans omnia, fines eorum incaute invaſerat, Rex Catholicus honorificis donavit ſtemmatibus, vaſis puta tormentariis x. quæ geſtare poſthac in vexillis queant, centum una millibus Marapetinis, ut more veſtro loquar, annuis. læti gratia diſcedunt Lipuzcani. Horum exemplo multi eriguntur. Qui vero ſe negligenter geſſerunt, erubeſcunt. Epiſcopus Illerdenſis Conchillus, Reginæ Gallicæ nuncios ſecutus eſt. longis itineribus in Galliam tendit; ad pacis aliqua fœdera tractandum putamus. Ex Gallia intelligimus Germanos, qui evaſerunt è Pompelone, fere omnes ex conceptis præ frigore & egeſtate morbis periiſſe. Fertur præterea Sancti Joannis Pede portus oppidum, intra fines Gallicos, quia ultra Pyrenæos ſitum: foſſis & aggeribus adeo eſſe munitum, ut jam noſtra præſidia nil vereantur. Ajunt quoque, cogi magnum exercitum in Gallia, & magnum Trivultium, Franciæ magnum Mareſchallum eſſe in urbe Taurino bonarum artium altrice in Italia. Magna moliri debet. Artes quærere, quibus patriæ reſtituatur totis viribus conabitur. quieſcet nunquam aliter, dum vixerit. Novum audi aliud, dictu horrendum. Dux Guimaraneus, condiſcipulus tuus apud me, Portugalenſis, præ zelotypia uxorem propriam, & ſuſpectum ephebum jugulaſſe dicitur. Proh durum facinus! Quid dicam de altero tibi eodem modo condiſcipulo? Petrus Giron, Urveniæ Comitis hæres, audita Henrici ſororii ſui Methinæ Sidoniæ Ducis morte, provinciam ſumpſit Ducatus ipſius apprehendendi. Spurios eſſe duos Henrici ſororii ſui fratres arguit, neque hæreditati aptos. Ad uxorem vero ſuam jure merito, ſtatum illum pervenire. neſcio an ſit favorem in Rege reperturus. quæ ſuccedent, habebis. Vale. data Methinnæ Campi. xx. Martii, MDXIII.

EPIST. DXIX.

Leo X. Papa annorum XXXVIII. *de affectibus Cardinalium. Ignota febri laborat Rex Hiſp. Eſt in Meliorata Rex. recidivavit. Phreniſi laboravit. Copia Anglorum contra Gallos. Medices eſt Papa. De moribus Papæ. Quando in conclavim. Rex Hiſp. liber à febri.*

P. M. A. M. Ludovico Furtato Mendocio mei Tendillæ Comitis filio.

MArtii ſeptimo & viceſimo die, per incertam famam eſt allatum à Burdegallia, & finibus Hiſpaniarum ultra Pyrenæos, creatum eſſe Pontificem Cardinalem Laurentii Medices filium Florentinum. Vix credere id poſſumus, quia ſit annum natus nondum octavum & trigeſimum, ſoleantque ſacræ ſedis Romanæ Cardines potius decrepitos quam ætate virentes deligere, quo domitis jam carnis & mundi affectibus, rerum experientia pollentes, quid agendum ſit, liberius & callidius intelligant. De ſpe autem illorum ac deſiderio crebræ mutationes illius oneris, & cur id cupiant, prætereo. ipſi viderint. Coram æterno Judice hujus puncti ratio ab eis exigetur. De Rege noſtro hoc ſcito. In deterius labitur, febri laboravit ignota. Modo namque in tertianam, in continuam modo proſilivit. Noſti quoniam à parvulo es educatus in curia, veteri ſuo more ſeceſſiſſe quotannis à ſecularibus negociis ad cœnobium aliquod ſemotum, ubi hebdomadem agerent ſanctam, Regem & Reginam. Uxore defuncta, prætermiſit nunquam Rex conſuetudinem illam; ſemifebricitans ſe contulit Rex ea ſecunda feria *Melioratam*, in Hieronymorum fratrum cœnobium, ab Ulmeto municipio milliaria duo. convaluerat aliquantiſper. nocturnis, præter medicorum conſilium, voluit ſacris intereſſe. Nocturni aëris intemperies illum recidivavit. eo die qui Reſurrectionem Dominicam ſecutus eſt, pharmacum ſumpſit. Nocte ſequente febris illum eſt ardentior adorta. Prima ſequenti luce putarunt emblemmate medici laboranti ſuccurrere. crevit illico febris, & fere factus exanimis eſt. Verba protulit freneſi admixta. turbati eo caſu Medici diffidere cœperunt. Hæc de Rege. ad Britannos tranſeamus. Juvenis ille Rex Britannus, animo pollens, ac belli nervis abundans, Gallos intendit dura ſtrena ſalutare. *Terra*, inquiunt, *trium & viginti millium bellatorum numerum coëgiſſe; maritima vero claſſe millia decem.* Incredibile memoratu eſt de machinarum & tormentorum copia. Vale.

Vale. ex cœnobio Meliorata. pridie Calendas Aprilis. Addo aliquid. exſpecta parumper. Diſtulerat abſceſſum nuncius. ſuperiore nocte procubueram. ecce Guizardini Oratoris Florentini familiarem! crebris ictibus portam hoſpitii mihi concutit. è ſomno excitor. Heri ſui Oratoris nomine mihi ſignificat, ſe habuiſſe literas ex Florentia de creatione Medices Cardinalis concivis ſui Græce ac Latine. habemus Pontificem eruditum, ſed Muſicum, & qui cantorum collegiis & frequenti corona delectetur. pacis eſt ſuopte ſtudio amator, minime Martialis, mitis admodum, ſuorum & affinium & familiarium æquo amantior. Qualis futurus ſit Pontifex, tempus loquetur. IV. nonas Martii Conclavim ſunt ingreſſi Cardinales præſentes, nullam de abſentibus rationem habuere, intra diem ſeptimum ab ingreſſu rem peregerunt. Interea dum nuncius moratur, Rex bene valuit. liber eſt febri. & tu vale. ex Valledoleto. XX. Aprilis, MDXIII.

EPIST. DXX.

Papa dicitur Leo X. Leonum tempora turbulenta. de Lanterna caſtello. laborant egeſtate magna. Laus Cuſentini confirmati. Trivultii prudentia patriæ nociva. de Sophio & Selimſacho. perſequitur Tyrannus propinquos. Veneti conveniunt cum Gallo. Magna proponunt Veneti.

P. M. A. M. Ludovico Furtato Mendocio mei Tendillæ Comitis filio.

AB Urbe unum, à Florentinis alterum habemus tabellarios. ad portum qui *Liurnus* dicitur ait viva voce curſor appulſos eſſe Cardinales à Julio damnatos, Caravaiallum ſcilicet Hiſpanum & Sanſeverinum Angiovinæ factionis in regno Neapolitano ſeditioſum, & quietis male ſtudioſum. Quæ autem in pera tabellarius ferat, habeto. Scribitur ab Urbe, novum Pontificem *Leonis X.* ſibi nomen ſumpſiſſe. Fallat utinam. præſagio neſcio quid ex hujus nominis Pontificibus. Pauci ſua tempora egere tranquilla, ſine aliqua Italiæ ærumna raro vitam finiere. ſæpe Italiam illorum ætate Saraceni perturbarunt. Deus omen avertat. Ex Genua fertur, caſtellum illud in Genuæ portum ſuper vaſta imminenti portui rupe à Gallis in Genuenſium & jugum opprobrioſum & jacturam ingentem conſtructum, laborare penuria rerum omnium, *Lanternam* caſtellum id nominant. Ibat onuſta commeatibus navis una Gallica in obſeſſorum auxilium, quo illos reficeret, invalidoſque abduceret, & eorum loco ſufficeret incolumes. A claſſe Genuenſe, in qua incidit, capta eſt ea navis. quare ſperant brevi Genuenſes à ſe diſcuſſuros eam ſervitutem. Intolerabilis eſt hoſtilitas. Amicum tuum Joannem Rufum Forolivienſem Cuſentinum Archiepiſcopum pro ſede Apoſtolica ſub Julio, Leo X. Pontifex confirmavit honorifice. Vix reperio, quem huic viro æquem inter ſui ordinis prælatos. Galli exercitum novum cogunt, magnus Trivultius, bellorum ille magiſter egregius, & noſtri Regis judicio nemini par in regendis exercitibus, toto conatu Gallos excitat. monet ut in Italiam redeant & impellit. Amor patriæ facit, ut ſua ſapientia & induſtria patriam modo perturbet, modo laceret. Non ſaturam eſſe fortunam ærumnis Italiæ ſuſpicamur. Sophius Perſa ex Amaro monte, qui aquarum divortio Ciliciam dividit à Syria, in Turcas inhiat, Selimſachi parricidæ fautores. Corcutum majorem Selimſachi tyranni fratrem ejectum & Accinatum Corcuti, ſi bene relatum eſt, primogenitum apud ſe Sophius habet. Illorum favore putat ſe debellaturum Selimſachum uſurpatorem Imperii, qui præcipue ob humanitatem Corcutus à patris militibus & populis ametur: Selimſachus autem ob ſui ferociam & crudelitatem odio habetur. Veneti cum Gallo rege in recentem Italiæ perniciem convenerunt. Quando illis futura pernicies poſt vicinorum ruinam proponitur, excuſationes innectunt, *Cæſarem eſſe in cauſa, qui eos cogat iſta moliri, qui pro Verona recuſet ducatorum millia tercentum, & ſeptingenta petat, & Venetiarum ſervitutem.* Has atque alias mihi cauſas Joannes Baduarius Orator Venetus adducit: cur Veneti ſeſe dent præcipites, qui toties Gallorum inſidiam ſint experti. & addidit: *mea Reſp. quaque via nititur impræſentiarum à Cæſaris & illius conſultoris Epiſcopi Gurſenſis avaritia ſe exſolvere.* de futuris fidemne ſint, nec ne Galli ſervaturi, Deus novit, & ni ſervaverint, forte aliter quam hactenus futuros rerum eventus. *Nil nobis poteſt infelicius evenire, quam Cæſaris poſtulata ſuſcipere.* Hæc Veneti. Tu vale. ex Valledoleto. in nonis Maii, MDXIII.

EPIST. DXXI.

Tres curſores habemus. Papa mitis. Papa potens. Dictum Biantis. Adjuravit in Gallum Anglus. Compoſitio Trivultii cum Caſtore. De venditis Principibus. Quintana ad Cæſarem. quid ſuſpicetur. Turci obſident caſtellum S. Petri. Inquietus Turcarum Princeps.

P. M. A. M. Ludovico Furtato Mendocio mei Tendillæ Comitis filio.

R Ecentes habemus ex Italia, paucorum dierum intercapedine, tres curſores. Sanſeverinum & Caravaiallum à Julio Pontifice, rubro galero privatos ajunt eſſe Florentiæ bene ſperantes de reconciliatione. ad Cardines recuperandos ſperant Sancta ✠ & Severinus. Eſt enim Leo Papa, paterni aſtus & prudentiæ, ut ajunt, expers, ſuapte natura mitis & benignus, facilis & pronus in collegarum Cardinalium beneficentia. Nidum reperit hic noſter Leo Pontifex plumis multo magis fultum, quam alius Pontificum repererit unquam. Diximus, quid Julius Papa moriens reliquerit. Addita eſt inſuper huic Florentina potentia ex Fœderatorum conventu adverſæ factionis viris ejectis. Tempus, rerum index veriſſimus, aperiet, quid in eo Biantis doctum, *Magiſtratus virum oſtendit*, operaturum ſit. Ducem Florentinarum copiarum Antonium à Cardona Padullæ Marchionem deſtinavit. Joannes Haſtil Britanni Regis Orator, mihi retulit magnanimum Regem ſuum Britannis proceribus & nobilibus convocatis in Galli Regis perniciem adjuraſſe, necdum transfretaſſe, ut fama fuerat, ſed circiter Maii dimidum, aut quo ſerius finem tranſmiſſurum exercitum per Caleſium fretum in Galliam, marique ac terris eam impetiturum. Trivultius ille concivis meus, patriæ non ſecus amator, quam de Caſtore legatur, qui præ nimio amore filiorum capita comedit, in plano Inſubriæ Gallicas tenet copias. Helvetios & ipſe, quorum eſt membrum, ob Miſochi Comitatum in Alpibus inter Helvetios ſitum, ſeducere nititur. De illorum conſtantia dubitatur, licet contra Gallos ſe feroces oſtendant impræſentiarum. Sunt qui prædicent, & filium aliquando vendituros Maximilianum Ducem, qui Ludovicum ejus patrem apud Novariam Gallis vendidiſſe creduntur. Ad nos venio. Murmur eſt exortum in Curia ob Petri Quintanæ repentinam tacitumque diſceſſum per diſpoſitos equos. Is eſt Almacani Secretarii conſobrinus, & arcanorum particeps. qui judicio pollent & rerum experientia, putant à Rege miſſum ad Pacis fœdus aliquod feriendum, fœderatis inconſultis, cum Rege Gallo. Hic ludus Joanni Haſtili oratori minime placet, licet Almacanus interrogatus hoc aperte neget. Rhodii caſtellum habent in continenti Græci, trans Helleſpontum Sancti Petri nomine. Id obſideri dicitur à Turcis. Formidant Rhodii magis ac magis indies Turcarum Principis ferocem animum, qui ſit inquietus & bellicæ gloriæ cupidiſſimus, quem etiam conſcientia ſcelerum exagitet, ob perludentes in ejus facie genitoris & propinquorum interfectorum animas. ex Valledoleto. XIX. Maii, MDXIII.

EPIST. DXXII.

Turcus in Aſiam relicto filio gubernatore, Selimſachus ſtringitur. ad Rhodios commeatus. de Rhodio magiſtro. Claſſis Gallica dejecta. Magnæ Genuenſium perturbationes. Laur. Fliſcus necatur. Gens Adorna ejicitur. de potentia & lapſu Genuæ.

P. M. A. M. Ludovico Furtato Mendocio mei Tendillæ Comitis filio.

SEnatus Venetus ad Joannem Baduarium literas miſit, in quibus hæc de Turcarum Principe referuntur. Selimſachum ajunt Turcarum Principem obſidionem ſolviſſe à Sancto Petro Rhodiorum arce munita, tranſfretaſſeque ipſum in Aſiam, filio in Conſtantinopoli gubernatore relicto, quia ſenſerit Accinatum majoris ſui fratris primogenitum ex Amano Tauri montis horrenti jugo, cum ingentibus Sophii Regis Perſarum copiis in Magneſiam, eam juniores *Amaſiam* appellant, deſcendiſſe: Curcutumque patrem à tergo majora parantem ex Anguri Aſiæ provincia. Turbari animo & ambigere incipit Selimſachus parricida, qua primum ſe vertat, ad fratremne prior, aut nepotem, inſcius. Interea dum trans Helleſpontum iſta geruntur, in Conſtantinopoli, ea eſt Bizantium, eſt exorta inter Janicerorum primarios Duces ſeditio valida. Quare coactus eſt Selimſachus per Legatos rem Aſiaticam tractare. Bizancium regreſſus, majoribus ſe reperit negociis implicitum quam Rhodon petere. Amatur Circutus ob humanitatem, & vim à fratre illatam; habetur odio Selimſachus ob parricidium & tyrannidem. Ex Sicilia annuente noſtro rege, rei frumentariæ ingens

gens copia portatur ad Rhodios, qui per frequentes curſores magnum magiſtrum, qui eſt in Gallia, vexant, ut paſtor ipſe properet ad gregem ſuum, ab imminenti fero lupo, tutandum. Scribitur etiam ex Genua, claſſem Gallicam, quæ Lanternæ caſtello ferre ſuppetias tentaverat, non ſine jactura fuiſſe à Genuenſi claſſe rejectam. laborant ſumma inedia incluſi. Excutient propediem jugum id infeſtiſſimum Genuenſes, niſi dira labes factionum obſtiterit. Exortus eſt in urbe ipſa Genua ſuperioribus diebus acer tumultus, Joannem Adornum ipſorum ducem Laurentinus tituli Comitis inſignitus, è gente Fliſca dicitur adiiſſe conſulens, ut Galli, quos armata manu adventare ſignificavit, admittantur. Inſilivit in Laurentinum dux Adornus, jurgiis Laurentinum Fliſcum lacerat, *patriæ proditorem* appellat. Aufugit Fliſcus, è palatio prodeuntem Adorni Ducis frater interficit. Fliſca factio in ſui Laurentini vindictam arma capit. ejicitur Fliſca ex urbe. Adorni extra urbem Fliſcos inſequuntur. Aperto Marte crudelis, plus quam civilis exoritur pugna. Vincuntur Adorni, & ab urbe radicitus fugantur. In Bergantinum ſe fugiens Dux Adornus conjecit, vix ea levi navicula evaſit, in Corſicam inſulam ad claſſem Genuenſem tranavit. Ita urbs illa mutuis armis, extero nullo urgente hoſte, ſe conficit, & quæ quondam noſtri maris duci eſſe ſolebat, nunc inteſtinis odiis & rabida peſte inimicitiarum exagitata, è ſervitute labitur in ſervitutem. Ex Valledoleto. in nonis Junii, MDXIII.

EPIST. DXXIII.

De miranda Gallorum ſtrage ad Novariam. Qui Gallorum duces. Mediolanum fluctuat. Obſeſſis in Caſtello ſuccurritur. Helvetii accurrunt. Novariam ingrediuntur. Novaria concutitur. Conſilium Trivultii. Tramuglia jactantia. Helvetiorum invitatio. Recuſant pugnam Galli. Exeunt ad Gallos Helvetii. Trucidant Germanos. Strages Gallorum.

P. M. A. M. Ludovico Furtato Mendocio mei Tendillæ Comitis filio.

PArva manu ſæpe legiſti Romanos hinc, Athenienſes inde, maximas hoſtium copias profligaſſe. Nil unquam memini me legiſſe in re bellica majus, quam impræſentiarum inter Gallos accidit & Elvetios. Deſcendiſſe Gallos in Italiam retuli, ducibus Trivultio & Gallo primate Tramuglia Novariam petunt, Cataphractos duxerunt mille & trecentos, levis armaturæ majorem copiam, peditum autem millia quatuordecim. Mediolanum, audito Gallorum adventu, Trivultii factione populum ſtimulante, tumultuatur. per ſpurium Trivultii filium obſeſſis intra caſtellum commeatibus ſuccurritur. Laborabant enim ad extremam eſuriem. Dux Maximilianus quem ajunt eſſe non ea prudentia vel animi vigore, quo oporteret, Mediolano exivit, Novariam tetendit Gallis obviam ſub ſpe auxilii Elvetiorum. Vires ſuas in ejus tutelam Elvetii offerunt, conventus frequentant Elvetii, quibus magis expedit vitam, quam Ducatum amittere aut ſinere, ut ad Gallorum manus deveniat. Quater mille pedites Dux ſecum habebat. properanter millia quatuor Elevetiorum accurrunt, noctu furtim Novariam obſeſſam ingrediuntur, Duci ſpem rei bene gerendæ præbent. Ad muros Galli machinas applicant, quatiuntque hoſtiliter. Trivultius Tramugliæ Gallo collegæ ſuo ſuadet, ne tempus hoc inane obſidendi Novariam teratur, incaſſum eſſe iſta; Mediolanum rei caput eſſe petendum, populo vocante proclamat inde faciles fore ſucceſſus reliquos ajebat. Tramuglia, ſive quod ſic ſtatutum eſſet in fatis, ſive ne videretur alterius conſilio res geri, ad Trivultii conſilium faciem dedit nunquam; ſe ibi habiturum ad manus filium, ubi genitorem Ludovicum habuerat. & his dictis per literas Galliam replet univerſam, propediem ſe miſſurum Maximilianum filium, ut eodem carcere moriatur, in quo Ludovicus genitor; ſibi omnia tribuebat, de collega Trivultio nulla mentione facta. Dum his Tramulla nugis Galliam, ſeque depaſcit, Elvetii numero pauci, pediteſque tantum, neque enim fas fuit, equites obſidioni credere, portis patentibus Gallos provocant, ignominiis laceſſunt ac jurgiis hoſtes. *effæminatorum eſſe, minime ſtrenuorum tormentis agere, ubi certandi præbeatur. viri concurrant viris*, portas pollicentur apertas. detrectant Elvetiorum oblata Galli, noctem illam, quæ nonas Junii ſecuta eſt, inſomnem Galli tranſegerunt, veriti, quod eluceſcente aurora, illis contigit. refectis cibo exiguoque ſomno militibus Helvetiorum duces, primo diluculo taciti educunt turmas. agmine compoſito, qua machinas Germani, & impedimenta cuſtodiebant, primum ruunt. ſternunt ac trucidant ad unum. equites in fugam vertuntur omnes. Fit ſtrages inaudita, faciem in Helvetios nemo vertit ultra. Ramonus à Cardona Prorex vocatur ex Placentia, ut in auxilium Helvetiorum veniat. Super Pado ſe conſtruere pontem,

quo trajiciat, reſpondet. Hæc allata ſunt, hæc habeto. & vale. ex Valledoleto. XVIII. Junii, MDXIII.

EPIST. DXXIV.

De Duce Suffulchi. Iugulatur Suffulchus. Frater Suffulchenſis Prætor. Artes Galli contra Anglum. De prædonibus. De aſylorum libertate. Latrones ſuſpenſi. Aſyla franchias *vocant. Sequuntur victoriam Helvetii. Vercellæ ac Taurinum mulctantur. Haſta capitur.*

P. M. A. M. Ludovico Furtato Mendocio mei Tendillæ Comitis filio.

SI memor es, ſcripſi ad te alias in Philippi regis naufragio, Enrichum Angliæ Regem vita functum, ab hoſpite Philippo, conſobrinum ſuum, quem Philippus habebat in poteſtate, priuſquam ex Anglia diſcederet, quo tempeſtas illum appulerat, exegiſſe. quis is eſſet, quibus artibus ad Philippi regis manus devenerit, quamve ſortem aſſecutus fuerit, accipito. *Emon de la Pulla* dicebatur. Dux erat Suffulchenſis è primariis Angliæ principibus, ex quarta, ut ajunt, *Duarti* Regis filia ortus. Habitum in deditionem *Enrichus* Rex in arcem concluſit Londrenſem, ſub fida cuſtodia. prodigus erat, ære peſſundatus alieno. Judicium veritus aufugit, in Burgundiam prius. Revocatus fide præbita, creditoribuſque, Regis amore dilatione ſolutionis debitorum annuentibus, rediit, ſed priſtinam profundendi naturam reſumens, ſeſe iterum gravavit ad extremum, aufugitque denuo ad Sicambrorum Ducem, qui noſtra tempeſtate *Geldrenſis* dicitur. Illum devicto Duce Geldrenſe Philppus calamitoſum, & omnium rerum egentem ad manus habuit. Ex compoſito, neque enim aliter ex Anglia Philippus diſceſſiſſet, Suffulchenſem Ducem Regis conſobrinum Philippus tradidit, icto tamen cum jurejurando fœdere, ne illum Rex aut perimeret, aut male tractaret. Ita ſucceſſit vivente Enricho promittente. Sed Enrichus juvenis ſucceſſor jugulari Emonem in Londrenſi caſtello juſſit, quia cum fratre una fugitivo Gallicæ claſſis præfecto, Richardo Pulla, de concitanda in Regem Anglia per literas agebat. In Angli namque Regis injuriam hunc Rex Gallus fovebat; ſperans, aliquando fore, ut hujus Richardi opera æterno ſuo hoſti Regi Anglo perniciem queat adſtruere. Idem Jo. Aſtil orator Anglus mihi retulit, latronum quandam copiam, in plauſtra pecunias ex municipiis ad Regem vehentia, ad bellorum auxilium inſiluiſſe, Aſylorum fretos receptubus, quos ait eſſe in Anglia plures, ad quos genus omne facinoroſorum, præterquam criminis Hæreſeos infectorum, confugiens tutum eſt, etiamſi deciderint in crimen læſæ Majeſtatis. Ex his habuit Rex ad manus octoginta, priuſquam ſeſe reciperent in Aſyla; laqueo illis facti præmium perſolvit. Aſyla hujuſcemodi *Franchias* appellant regnicolæ. Ex Italia fertur Helvetios, Maximiliano Duce regente illos, fugatorum Gallorum veſtigia ſecutos, Vercellis urbi egregiæ quindecim ducatorum millium tributum impoſuiſſe, dedidiſſeque in prædam Sancti Germani oppidum nobile, quia parum obſtiterit, ſuperveniente demum Proſpero Columna cum cataphractis equitibus ex Haſta civitate, Gallis, qui ſe fugientes in eam receperant, ejectis, urbem diripuerunt. Taurinum autem bonarum artium altricem, valida pecuniarum ſumma multarunt. Vale. ex Valledoleto. V. Julii, MDXIII.

EPIST. DXXV.

Peſcariæ Marchioni Genua deditur. Albanus Venetorum Dux Veronam obſidet. Papa Cardinales, à Iulio ejectos reſtituit in priſtinum gradum. Qui Cardinales ob id irati. Confeſſio Cardinalium. petunt errati veniam. Dux Bregantiæ in Africam cum magna manu. Anglus in Morinis obſidet Teruanam. Anglorum plauſtra perdita. Stringitur Teruana.

P. M. A. M. Ludovico Furtato Mendocio mei Tendillæ Comitis filio.

EX Italia, ex Angliaque, & Portugalia, paucorum dierum intercapedine, Tabellarios habemus. Ex Italia ſcribitur in bellorum crepitante ſchola Tartarea, Peſcariæ Marchionem Neapolitanum Principem, ſtipendio Regis noſtri militantem, Hiſpani peditatus Prætorem Genuam tetendiſſe, cum univerſa Hiſpanorum, & quorundam cataphractorum copia, militum furorem non exſpectavit, Genua ſe dedidit. Rediens Albianus Venetorum Imperator de ſtrage Gallorum, Veronam auſus eſt obſidere. Genuenſi re perfecta, ſeſe Peſcariæ Marchio, cum Proſpero Columna Prorege conjunxit. Acceptis in unum omnibus militibus, ad Abianum tendunt, ex itinere Peſcariam, in Benaci lacus faucibus, qua Mincius labi incipit, oppidum, Brixiam quoque ac Bergamum recipiunt. Recta proficiſcuntur ad Albianum. ſolvit obſidionem Albianus; Patavium ſe recepit.

cepit. Circumvicina omnia noſtris, ne in prædam veniant, deduntur. Ab Urbe dicitur Leonem Pontificem Maximum, Eccleſiæ reconciliaſſe Cardinales depoſitos, Sanctæ Crucis & Sanſeverinum, Chriſtianis Principibus inconſultis, reſtituiſſeque illos ad gradus priſtinos, demiſſo tamen vultu, & ſupplices paulatim fuiſſe ingreſſos, capitibus detectis, abollis induti curtis & moratis non purpureis, ſuos errores in Julium & Sedem Apoſtolicam profitentes, pervicaciamque ſuam appellantes opinionem, lemureoſque ſuaſus fuiſſe, qui ſe impulerint, non ratione, publice veniam petentes, admiſſi ſunt, non candidati ad rubros galeros, non tamen ad ablatos redituum titulos. Anglus & Helvetius Cardinales adeſſe noluerunt, Pontificis ſententiam damnarunt. aperire portam ad hujuſcemodi facinora patranda, ſpemque veniæ poſteris monſtrandam, inquiunt eſſe id benignitatis; & irati Roma diſceſſerunt. Ex Portugalia laudabilius nuncium habemus. In Africam trajecit Dux Gimaraneus, cum haſtatis octo millibus, ſcopetariis tribus, & baliſtariis, cataphractis ſexcentis, calonibus tribus, velitibus bis mille. Quid ex Anglia feratur, habeto. Galliam calcat ille Rex Anglus magnanimus. Teruanam Morinorum caput obſidet, patiuntur Galli eam ignominiam. Suum non audent exercitum Anglico objicere. uti ſolet accidere in re bellica, damnum paſſus eſt Anglus, leve tamen. plauſtra quadrigata miſit è caſtris ſignatum, decem & novem ad Teruanæ foſſas implendas, quo dirutis per tormenta muris, facilior fiat oppugnatio. in Gallorum præſidia inciderunt. certarunt acriter. è Gallis ducibus tres vi armorum fuerunt perempti. victi tamen Angli fuerunt, qui loco mœnium plauſtra in gyrum locaverunt. longe aberant à caſtris. defuit propterea illis auxilium. obſidio ſtringitur. mœnia perpetuis tormentorum ictibus concutiuntur. Vale. ex Valleoleto. VI. Calendas Auguſti, MDXIII.

EPIST. DXXVI.

Ruthenus contra Polonum. Dux Mediolani laborat febri. collacbrymatur autor ſuper Mediolanum. Civium rabies, non exteri vaſtant. Exemplo Gothorum timor. Himbres diſturbarunt foſſas. Cæſar in Anglorum caſtris. Mutantur caſtra. quid Rex Gallus. Proſtrantur Galli à Cæſare. Duces & vexilla capiuntur.

P. M. A. M. Ludovico Furtato Mendocio mei Tendillæ Comitis filio.

SCythias, Sarmathias eſſe duas, ad Septentrionem citra Euxinum Pontum & Mœotidem Paludem verſam unam, in Europa, in Aſia, trans Helleſpontum alteram, ſæpe intellexiſti. Citeriorem incolunt Rutheni, qui & Ruxii & Tartari dicuntur. Hi contra Polonum Regem armati venerunt, Regni partem vaſtarunt. Petit à Pontifice ſuppetias, ut Chriſtianos Principes, in ſui auxilium hortetur, orat. Sunt namque Tartari, licet nomine Chriſtiani, à Chriſtianis moribus devii, barbariſque reguntur legibus. Ab Italia calamitoſa fertur Helvetiorum eſſe Mediolani quinque millia. Miſeram urbem quotidianis infeſtant exactionibus. Maximilianus Dux in Haſta oppido febribus laborat, qualis ejus infelicis urbis ſit fortuna, proh dolor! ex prædictis colligito. Neque arbitreris peſtem illam, ab Helvetiis, aut Gallis, neque Germanis vel Hiſpanis emanare. Qui omnes ad ejus patriæ perniciem petulanter inſultant. Rabida vindictæ ſitis civium, in cives, infelicem urbem, & vicina omnia exagitat. Si concordi viverent animo, tuti eſſent ab omnibus exteris incurſibus. Alterne ſibi viſcera dilacerant. quibus diſſidentibus inſontes populi dantur in prædam paſſim. Mediolanum mittit Rex oratorem Diecum de Aquila Calatravæ commendatarium, virum prudentem, literis pollentem. Fluctuavit & ipſe in tantis fortunæ motibus. Veremur, ne tot ſucceſſibus elati Helvetii, aliquando latius, exemplo Gothorum, alas protendere cogitent. Rex Anglus cuniculis effoſſis Teruanam, in ſummo tenebat diſcrimine, niſi perpetui dierum octodecim imbres mole facta tellure foſſas diruiſſent. Dum hæc ita geruntur, Cæſar Imperator ad Angli venit exercitum. erant locata majori ex parte caſtra ad Septentrionem, qua Galli erant venturi, nuda fere, aut parvo tuta præſidio. Cæſaris conſilio ad alterum Teruanæ latus caſtra ſunt mutata. Rex Gallus, licet æger, ex Pariſio curru vectus,

vectus, in apertum cum exercitu prodiit. ſuarum copiarum robur cum delectis ducibus miſit, ut commeatibus obſeſſos juvarent. Eunt obviam Cæſar & Anglus; parva manu Germanorum & Anglorum ingentes Gallorum copias proſtrant & in fugam vertunt. Plauſtra jumentaque oneraria cum commeatibus, & majorem Ducum & vexillorum partem capiunt, Galli Regis vires hebetant. Hæc fama tulit. quando particularius, quæ ſint acta, intellexerimus, particularius ſignificabimus. Vale. ex Valledoleto. XIV. Septembris, MDXIII.

EPIST. DXXVII.

Captorum qualitates & numerus. Deditur Teruana. Quæ Anglorum copia. Cæſaris ſunt literæ ad Regem. Helvetii petunt Devinionem. tremit tota Gallia. Scotus in Angliam. Scoti monitio ad ſororium. quid reſponderit ſororio. Laus Reginæ Angliæ. Reginæ oratio ad proceres. in Scotum Angli. Trucidatur Scotus & ſui omnes. Non reperitur Rex peremptus.

P. M. A. M. Ludovico Furtato Mendocio mei Tendillæ Comitis filio.

HAbemus quæ acciderint in certamine, cui Cæſar cum Anglo Rege interfuit. Captorum ducum nomina mihi Rex enumeravit. Dominum, inquit, Longæ Villæ ac Rotholini Marchionem cum centum Nobilium, cui præerat manu, Dominum etiam Laclete, Bajartumque, omnes egregios bellorum magiſtros; Pallizam quoque Gallici prætorem exercitus in Pompelonis expeditione, fuiſſe vulneratum ait captumque, ſed ſub fide militari fuiſſe dimiſſum. Teruanenſes obſeſſi, ubi captos Galli exercitus, tot primarios duces intellexerunt, ad eorum namque conſpectum ducti ſunt, & qui rerum omnium penuria laborabant, ſeſe illico dediderunt. Ita cum ingenti damno Gallorum & ignominia Rex Anglus fines Gallicos infeſtat. Angli Regis generi ſui Rex noſter ait, ex quindecim Germanorum millibus, & Britannorum, Anglorum dico, quatuor & triginta exercitum conſtare, præter eos, qui machinarum & impedimentorum curam habent, quorum eſt ingens numerus. Cæſaris & Angli literæ ad Regem ſunt dimiſſæ Auguſti menſis die vigeſima tertia, quem Teruanæ deditio præceſſerat. Elvetii Burgundiam parant impetere, qua munitum oppidum Devinio, id nunc *Degiunum* (vulgo *Dijon*) dicitur. Florentinus orator, qui eſt apud Regem noſtrum à Lugdunenſibus mercatoribus concivibus literas habet; Contremere jam in univerſa Gallia ad Elvetiorum motus: cuncta eſſe formidine plena prædicant. Fertur etiam Scotum Regem cum quadraginta bellatorum millibus in Anglia contra ſororium Regem Anglum, fuiſſe profectum. moverat prius & hortatus fuerat Scotus Anglium ſororium, *ne Gallo Regi amico ſuo bellum inferret. ut regrediatur*, per crebros nuncios perſuadere nixus fuerat. Alioquin ſe Angliam aggreſſurum minatus fuerat. nequire ſe tam veteri amico, urgente neceſſitate, deficere. Ad hæc Anglus animoſe reſponderat: *Se quando provinciam in Gallos complectebatur, de inſidia ſua non dubitaſſe. Se non deſtiturum ab incepto, eat, eat. præſidia ſe reperturum* reſpondet, *qualia forte non putabit, & forſan ipſum pœnitebit.* Regina Catherina genitricem Heliſabetham æmulata, patriſque animo imbuta, ad Regni regimen abſente viro relicta, ducibus Britannis, qui ad Regni præſidium relicti fuerant, convocatis, quæ emergunt, egregia oratione pateſacit. *Ut ſeſe ad fines proprios tuendos apparent*, hortatur. Meminerint *Deum eſſe propitium juxta tuentibus*, neque obliviſcantur *Anglicum robur præcellere cunctis gentibus.* Patriam amplexantur ab hoſtibus, & quod deterius eſt à finibus, qui eam tueri deberent, contra jus faſque nos turbare nitentibus. Reginæ monitis accenſi Proceres, eunt in Scotum, jam fines Angliæ calcantem. Scotum ſternunt, proſtrant, perimunt, quotquot in Angliam tranſmiſſi fuerant. De Rege ipſo nil certi habetur. creditur inter mortuos jacere trucidatus. quando intelligemus, intelliges. Vale. ex Valledoleto. die XXIII. Septembris, MDXIII.

EPIST. DXXVIII.

Hiſpani contra Venetos. Munimenta Patavina. Vaſtatio agri Patavini. Cuncta deſunt Hiſpanis. Venetorum prudentia. Helvetii ſuper Devinionem. quid petant Helvetii. Fraudat Helvetios Palliza. Teruana ſternitur. Tornacum deditur. Qua merce Tornacenſes redemerint ſe. Delphinus Prætor exercitus. Cæſar adeſt. in Turchas Rex Ungarus. In Urbe ſigna lætitiæ.

P. M. A. M. Ludovico Furtato Mendocio mei Tendillæ Comitis filio.

PRoh tempora! Proh Chriſtianorum proterva rabies! Mille fervent undique Fortunæ ludibria, mille calamitates quæ geſta ſint in Italia & radicibus Alpium Novariæ, Vercellis, Taurino, Haſte, Sancto Germano, & re-

& reliquis infelicibus locis, alias habuiſti. Conantur Hiſpani detrudere Venetos in Mare, terris ablatis continentibus. Quadringentas deſtinavit Summus Pontifex cataphractas lanceas, in exercitu Hiſpano, ſub noſtro Prorege. Patavium infeſtare conantur, ubi valida ſunt Venetorum præſidia, ibi ſuas vires omnes Veneti coëgerunt. Applicare ſe ad muros minime audent. foſſas inhabitabant aquoſas noſtri. præ machinarum timore nulla eſt turris, nulla pinna, quæ non ſit fulta tormentis. Arbores omnes tulerunt è medio Veneti, quo pateant campi, & libere diſcurrere queant projecti in hoſtes tormentarii globi. Laborant penuria rerum omnium noſtri, qua urgente & foſſarum incommodis adſtricti, relinquere provinciam ſuſceptam, cito cogentur. Uvis & fructibus tantummodo veſcuntur. cætera deſunt. Veneti ſolitam fortunæ inconſtantiam ſe profitentur exſpectare. putant ſe paulatim cunctando laſſare fœderatos. *Patientia omnia vinci* didicerunt. Ab Helvetiis autem fertur, eos in Burgundiam deſcendiſſe, obſidereque Devinionem. Jurejurando pacti ſunt invicem, in Gallorum perniciem, niſi tria ſibi à Gallis fœderum capita concedantur, ut Ducatus Mediolani arces dedant, quas adhuc retinent, ut veteribus Dominis Burgundiæ loca reſtituant, ut impenſas ſua cauſa expoſitas perſolvant. Annuit his omnibus Palliza Gallici exercitus Prætor, quo tempus insereret, ad fatigandum Helvetiorum impetum. conſulendi Regem ſuum popoſcit inducias. præbentur. Helvetios feſellit. Digiunum interea dum eunt redeuntque nuncii, munivit adeo Palliza, ut haudquaquam ultra poſſit expugnari. Nil voluit eorum, quæ Palliza promiſit explere Rex. Ad Angliam divertamus. Captam ſtravit Teruariam, diruitque penitus. Tornacum, Nerviorum caput adivit. Seſe dedunt Tornacenſes; ne agrorum vaſtitatem & expugnationem patiantur, quadraginta millia ducatorum Regi Anglo præbuerunt. Inde ad proſpectum Ambianæ urbis caſtra movit. Ibi Rex Gallus inſederat cum triginta millibus bellatorum. Fama viget, *Franciſcum de Angulema* Delphinum hæredem Regni Franciæ levi prælio tentaſſe Anglos, fuiſſeque vulneratum. Eſt hic pro Rege invalido dux exercitus Gallici. Adſtat Regi Anglo Cæſar, Gallorum ob ſuſceptas non leves injurias, hoſtis meritiſſimus. Ab Ungaria, quæ *Pannonia* eſt *inferior*, inquiunt, eum Regem quatuor mille Turcas equites trucidaſſe, qui fines Ungaros fuerant ingreſſi. In urbem ob eam victoriam lætitiæ ſigna publice ſunt inſtaurata. Quibus fatis Chriſtiana religio concutiatur, hinc colligito. Vale. ex Valledoleto. XVII. Octobris, MDXIII.

EPIST. DXXIX.

Strages claſſis Scoti Regis. Hiberniæ Princeps ſubditur. Ruteni inſultant iterum. Qui Cardinales erecti. Veneti ſolum tuentur Patavium. Mutata omnia in Rege. Quæ obſtant, ne convaleſcat: quotennis ſit Rex.

P. M. A. M. Ludovico Furtato Mendocio mei Tendillæ Comitis filio.

NOn ceſſat undique Fortuna quaſſare rem Chriſtianam. Placidis Anglo Regi palmis eblanditur, Gallos horrenda premit rugoſa fronte. Quid de futuro cogitet, futura tempora dicent. In Galli Regis auxilium multi capacem ſtruxerat Scotus Rex navim. ad ſupplementum claſſis quinque aliis additis. majorem vim tormentorum, Angli diſcerpſerunt, demiſereque in profundum, reliquas ceperunt. prehenderunt unam Daccarum regis, qui *Dinamarca* dicitur, aliam & ipſam ingentem: ea ut Scotæ claſſi jungeretur, in Anglicam vehebatur. hæc frivola tenuiaque ſunt. vah! quid dices? profligatos fuiſſe Scotorum, cum ſuo Rege millia quadraginta ſcripſimus. trucidatus & ipſe fuit pugnans inter confertas acies viriliter. Ait Joannes Aſtilus orator Anglus, ne quid ad præſentem ſui Regis felicitatem deſit, veniſſe ad ejus manus Principem inſulæ Hyberniæ, qui majorem inſulæ partem alienam ab Anglo ipſo ſuſtinebat. Rutheni redeunt & inſultant in Ungarum & Polonum Reges. Summus Pontifex ex affinibus & familiaribus quatuor erexit Cardinales, in acrem ejus ordinis invidiam & querelam, qui dum illi ſuffragarentur, ne Cardinalem ullum crearet, donec ad minorem numerum gradus ille Cardineus reduceretur, pepigere. A Venetis fertur, Bernardinum Valmontonum è ducibus eorum unum, captum à Germanis fuiſſe, in provincia Frivoli, quam dicunt *Forum Iulii*. Ad eam Hiſpani tendunt, in favorem Cæſaris. Livianus curam habet tutandi Patavium. Julianus Pontificis frater, Romanus à populo Romano creatus eſt Pontifex, licet hoc alieno ſit loco. Ubi primum creatus fuit, Romano populo applaudenti & gratulanti, ripæ Tiberinæ tributa dimiſit, ſeque fere lachrymando, præ lætitia, res populi Romani ſolicita cura proſpecturum, eſt pollicitus. Rex noſter eſt in Abbatia Valbona, ſex à nobis lequeas diſtante, cervorum venationibus

bus intendens, ſemitriſtis ex adverſa valetudine venit. Non idem eſt vultus, non eadem facilitas in audiendo, non eadem lenitas. tria ſunt illi, ne priores reſumat vires, oppoſita: ſenilis ætas; ſecundum namque agit & ſexageſimum annum. Uxor, quam à latere nunquam abigit: & Venatus cælique vivendi cupiditas, quæ illum in ſylvis detinet, ultra, quam juvenili ætati, citra ſalutem, fas eſſet. Vale. ex Valledoleto. xxv. Octobris, MDXIII.

EPIST. DXXX.

Quæ Ducis Mediolani ſocietas. Defletur Mediolani afflictatio. Pacta quæ petunt Helvetii. inter patruum & nepotem Turcos quæ colloquia. Ioannes Curſius orator laudatur. Toletanus ager fortunatus.

P. M. A. M. Ludovico Furtato Mendocio mei Tendillæ Comitis filio.

VAtes egregius ille Auſonius, de Mediolani dignitatibus, Epigramma confecit. Carminis initium eſt: *Et Mediolani mira omnia.* Converte nunc, & verum fatebere: *Mediolani dira omnia.* Juvenis ille Maximilianus, in omni vitiorum genere putridos familiares dicitur incidiſſe neceſſarios, horumque commercio delectari, & eorum regitur conſiliis. Primatum retinent Joannes Gonzaga, & Manfredus Corrigia. Miſerum! in fœtidam omnium flagitiorum Piſcinam obrutum tenent. Proſcribendis civibus, & bonis miſerorum raptandis invigilatur. Hinc inexplebili Helvetiorum fame: Duce ab hujuſmodi profanis gubernato inde; infelix urbs urbium gemma magis ac magis it præceps. Helvetiorum ibi reſtiterunt quinque millia. Galli & Helvetii convenerunt, his pactis fœderibus, ut Gallus Rex Ducatus Mediolani arces cum incluſis munitionibus & machinis Duci dedat, utque infra diem quindecimum Helvetiis Galli præbeant ducatorum ducenta millia. Circiter idus Novembris totidem. Neve Gallus arma capiat in quenquam auxiliarium Helvetiorum. Ne Gallus ullo tempore tentet membrum aliquod Helvetiorum locare ſtipendio, cæteris inconſultis. Ipſi vero ſe diſceſſuros, ex Davinionis obſidione, ac educturos incolumes ex arcibus præſidiarios earum, donec Ducatus terminos tranſierint. Hic idem curſor attulit, Selimſachi principatus uſurpatoris Accinatum nepotem ex fratre Corcuto majore natu perempto, Aſiæ cum triginta millibus pugnatorum ſectæ Sophianæ, ex Armenia, per Taurum montem, in Aſiam minorem deſcendiſſe contra patruum uſurpatorem. Selimſachus nepoti per oratores pacem ſuadet, magna pollicetur, modo arma deponat. Reſpondet Accinatus nepos, ſe qua pater morte perierit, vitam finiturum, aut patris necem ulturum; & una progreditur. Scripſi alias, nos hic habuiſſe apud Regem, Oratorem Florentinum Franciſcum Guizardinum. Is propediem diſcedet. miſſus namque alius fuit Joannes Curſius Græce ac Latine eruditiſſimus: ab his ac reliquis Oratoribus, quid extra noſtros lares Hiſpanos agatur, elicio. Scribunt namque ad eos ſui Principes, aut Reſp. quicquid emergit, in univerſo. De diſceſſu ad oppidum Matritum trans montes iſtos Segovianos, ut vulgo loquar ad Meridiem, ſermo eſt. Scis namque magis apricam eſſe regionem illam regni Toletani, ubi eſt ager oleis & vinetis fortunatus. Olea namque ob horrorem hyemalem, citra hos montes nulla coaleſcit; vel rariſſima; niſi forte ſub monticuli alicujus latere demiſſo; à Borealibus tuto flatibus. Dum hæc ita ſcriberem, veniſſe intellexi ad horam hanc Garciam Brizuelam noſtri Proregis equitem familiarem, per equos diſpoſitos, à Prorege miſſum. quando quid deferat, habuerimus, quid affert, habebis. Vale. ex Valledoleto. III. Novembris, MDXIII.

EPIST. DXXXI.

De teſticulis tauri. Cur Rex quæreret habere filios. inter ſocerum & generum iracundia. quid uterque arguat. Facile diſcordant Reges. ad Carrionzillum Rex. Durus halitus Regi.

P. M. A. M. Ludovico Furtato Mendocio mei Tendillæ Comitis filio.

AUdiſſe te, inquis, cum de Regis valetudine ſermo fieret de tauri teſtibus neſcio quid. petis ut quid de hoc ſentiatur, aperiam. Ab initio rei ad aures meas devenerat. Deſtiti hactenus, ne autor ego dicerer. donec paulatim ſerpens rumor, per podia circumactus, populorum aures & conventicula repleverit. uti feratur, accipito. Catholicus Rex habendæ prolis, maſculinæ præcipue, (cui hæreditaria ſua Regna paterna queat relinquere, tanquam hæredi propinquiori, quam nepos Carolus ſit) eſt cupidiſſimus. Jurene an injuria genero prius Philippo, & mox ex eo nepoti Carolo ſuccenſeat, & an ſuccenſeat, ipſi judicent. repletas querelis utrimque propoſitis

poſitis aures habeo hactenus ſatigatas. Non fuiſſe dicto parentem generum arguebat ſocer. cupiditate regni Caſtellæ captum ſocerum, ſe male habere gener conquerebatur. Perſuaſores, qui ex diſſidiis amborum rem propriam augere ſtudebant, fovere inter ipſos odium nitebantur; neque calido nimis opifice opus erat, cum de imperio res ageretur, quod non patitur collegam, licet de univerſo contentio ſit. Quid ex ea diſcordia ſucceſſerit, late ſuis locis. Nunc ad tua poſtulata reflecto habenas. In Metinna campi Caſtellæ veteris emporio, Rex & univerſa curia Martio præterito morabantur. Eſt ab eo municipio villula diſtans milliaria quatuor, nomine *Carrionzillum*: ubi Regis pater Rex Joannes natus fuiſſe dicitur. Amœnis eſt fulta nemoribus, villula, & venatibus apta. Seceſſit in eam Rex uxore comite. Sumpſiſſe ibi dicitur cibaria quædam ad Venerem facientia. Putavit, eo medio fore, ut uxor gravidaretur. Eo inſcio, conditi Taurini teſtes in eſcam fuerunt expoſiti ad rem optatam, & manu coci Reginæ, qui Gallus erat. quid hoc fuerit, quid ſimplex, aut quid mixtum, me latet. In re hoc eſt; Regem adeo dapes illæ perturbarunt, ut ineſcatus velut hamo, ſalutem nunquam ſenſerit ultra. Hinc illi vomitus. hinc illæ febres. neque arbitrantur Medici convaliturum. Durus eſt illi halitus, & gravis admodum. Anhelum vix trahit ſpiritum. tecto & muris odit claudi: vellet ſub aperto ſemper eſſe cælo. Inde ſylvas frequentat ſubtriſtis, negociis jam averſus. Vale. ex Valledoleto. Idibus Novembris, MDXIII.

Epist. DXXXII.

De rebus Indicis, ſed præcipue de fluminis Maragnoni latitudine. Linguarum, quadrupedum & volucrum varietas. Nomina regionum. De Maragnono flumine. Reguli Chiacones. in æquinoctio fluvius. Arcticus polus. Aurum & pretioſiſſimi uniones. Varietas terrarum. temperies immenſa. Nives alicubi. Cur aliquando calor. Duæ coloniæ. Hojeda, Nicueſſa. Io. Coſſa, tres duces periere.

P. M. A. M. Ludovico Furtato Mendocio mei Tendillæ Comitis filio.

PEtis quid habeatur ab orbe novo. Majora indies, hactenus latentia deteguntur. De vaſta quadam tellure, quæ ſeſe offert nautis, in lævam ab Herculeo freto ſe vertentibus ad meridiem, latam fecimus alias mentionem. In ea tellure Provincias eſſe varias *Pariam* puta, *Curianam*, *Cuchibacoam*, *Caubietum*, *Saturniam*, *Caubanam*, *Urabam*, *Zaraboroam*, *Beraguam*, & multas præterea diximus. Magnæ illius terræ litora peragrantes, Chriſtophorus Colonus primus tantæ inventor magnitudinis, dehinc illum æmulantes Hiſpani, varia reperere flumina, tum ingentia, tum parva, & mediocria, præter cætera in unum incidere latitudinis adeo immenſæ, ut incredibile ſit poſſe id in natura fieri. Octoginta milliarium amplius ajunt, & flumen eſſe aſſeverant, non maris ſinum, quod dulcium ſit aquarum, quod fluat in Oceanum, & inſulis refertum ſit; neque fluxum patiatur, aut refluxum in internis. Quadraginta, plærique leguas cum caravellis adverſo eo flumine adnavigarunt. Et diverſos accolarum Regulos ſalutavere, mutuiſque muneribus ſeſe invicem amicitia devinxere, licet ab initio rejicere hoſpites conarentur. Regulos *Chiacones* appellant. Flumini eſt nomen patrium *Maragnonus*. ſub æquinoctiali locant linea plærique nautæ fluminis ejus fauces: trans lineam alii conſtituunt. Se ibi polum Arcticum amittere fatentur omnes. Linguarum eſt in illis tractibus, & nationum magna varietas. Animalium, volucrum piſciumque ac monſtrorum diverſitas eſt ingens. mores varii. ubique auro ſcatent. unionibus abundant ubique regiones illæ: quarum ſub eodem ejus terræ diſcurſu æquinoctio plæræque ſubſunt, aliæ citra, trans aliæ. Elyſias mille atque iterum mille provincias fovent illi tractus; ſteriles etiam alias arenoſaſque, ac horridas natura ſoli: Caribium ſive Canibalium humanarum carnium heluonum, & venenatis ſagittis advenientes hoſpites excipientium, altrices alias: mitium & hoſpitalium incolarum alias: frondeſcunt ibi arbores majori in parte toto anno; & prata vireſcunt. Vere tantum & autumno fruuntur incolæ: hyemis horridæ, aut æſtatis moleſtæ, expertes. Qui colles & decurrentium fluminum ripas inhabitant, beatæ vivunt. In elatis montibus alicubi perpetuæ nives conſpiciuntur. In profundis autem vallibus, ob rorantes, ad ima è montibus ſolares radios calor ingens, quia vel ſub linea, vel propinqui lineæ ſint æquinoctiali. Coloniæ ſunt in ea terra duæ deſtinatæ: in Urabe magno ſinu, per Alfonſum Hojedam una; per Diecum Nicueſſa in Beragua, altera. ad Beraguam ſeptingentorum hominum claſſe Nicueſſa pervexit. Ad Urabam quadringentorum Hoieda, cui datus eſt comes Joannes Coſſa egregius, & exercitus eorum litorum nauclerus. Sed infelici omnes fato, & ſiniſtris avibus periere tres ipſi primarii, & commilitonum

litonum pars major variis adacti caſibus. Particulares aliquando de his inventis ædemus libros, quæ meo judicio majora ſunt & mirabiliora, quam quæ ab antiquis deſcripta Coſmographis. Jam vale. ex Valledoleto. XVIII. Decembris, MDXIII.

EPIST. DXXXIII.

Pacta Galli cum Anglo. Rediit Anglus. Galli humilitas eſt vulpina. Miſit 7. Epiſcopos ad Leonem. Miſerunt & reliqui. Datur Gurſenſi galerum. Proteſtatio Venetorum. Gallum ſtimulant Veneti deſperati. cum Caſare Veneti. Nota de Venetis. Providentia Venetorum. Dux Mediolani expilatur. Turchus inhiat Italia. Superat ſuos majores ferocia.

P. M. A. M. Ludovico Furtato Mendocio mei Tendillæ Comitis filio.

EX variis orbis regionibus varia referuntur. Rex Anglus cum Gallis pepigit, ne Tornachum repetant, neve Teruanam ædificent; & urgente jam hyeme rediit in Angliam, Scotiæ res compoſiturus, ejus Rege, qui ſororius Anglo erat, interempto, utque Scotæ Reginæ ſorori ſuæ viduæ ſuppetias ferat in Principes Scotos, ſi opus fuerit. Filium reliquit Scotus in cunabulis. Rex Gallus frequentes mittit ad nos nuncios, humilitatem præ ſe fert. vulpinam eſſe putamus: nec defuturum, quin caput erigat occaſione qualibet ſurgente. Ad Urbem dicitur ſeptem Epiſcopos miſiſſe, qui ſe Gallicanamque Leoni Papæ offerant Eccleſiam. Miſſi & à Cæſare ſunt, & Maximiliano Mediolani Duce Oratores, Dux Bari ejus frater cum equitibus duobus Mediolanenſibus. A Cæſare autem Matthæus Langa Gurſenſis Epiſcopus. Huic rubrum præbuit Pontifex galerum. Venetus vero, qui Gallo eſt fœderatus, inſtat, ut Gallus tranſmittat exercitum. quod ni fecerit, intra paucos dies initurum fœdus cum Cæſare ac reliquis Italiæ Principibus; non poſſe tantum pondus ultra ſuſtinere proteſtatur. Ad hæc Gallus fremit. videt Venetis à ſe disjunctis, claudi ſibi viam trajiciendi Alpes in Italiam. ſtimulat quoque Gallum Trivultius è patria exul, Cæſar ex Gurſenſis, ut ajunt, conſilio, nimis premit Venetos. Conditiones ab eis petit nimis duras, in ultimam deſperationem illos traxit. Vereor ne *funiculus* iſte, uti eſt in proverbio, *ex diſtentu nimio frangatur.* Malunt Veneti cum tributis, quæ petuntur, bellum protrahere, quam gratuito, ſe tantæ ſervituti objicere. Fortunam, quæ mutari ſolet, & quid cæli adſtruant, in rebus ſuis experiri ſtatuunt. Dum cunctantur, aut fœderatorum aliquem moriturum, aut è cuneo diſceſſurum, longa bellorum moleſtia feſſum, ſperant. Gallus quandocunque dabitur poſſe, trajiciet Alpes, ne tanta Venetorum occaſio labatur è manibus. Maximilianus Dux ab Helvetiis expilatur ad cutem. Ingentem pecuniarum ſummam, ob ſtipendia non ſoluta, jure merito petunt, quia ſuo cruore Gallis ejectis ducem fecerint: ſed ad explendam eorum ſitim, & ad ea perſolvenda, quæ merentur, Craſſi Crœſique opes non ſufficerent. Turcarum Tyrannus, qui ferocitate animoque omnes ſuperat majores, accingere ſe in Italiam cuperet, & jam perfectum eſſet, ni Sophius Perſa, illius nepoti, ex fratre majore natu, ſuppetias ferens immineret à tergo. Vale. ex Valledoleto. IX. Calendas Decembris, MDXIII.

EPIST. DXXXIV.

Livianus Dux Venetorum. Rejicitur Livianus à noſtris. Qua oppida dedantur noſtris. Livianus includitur Patavii. Tormenta jaculantur Venetias. Loca data in prædam. Aurata palatia exuruntur. Exclamatio in ſævos exuſtores. de Zafuſinis dirutis. Sternitur Livianus. de Marco Antonio Columna.

P. M. A. M. Ludovico Furtato Mendocio mei Tendillæ Comitis filio.

INter Hiſpanorum & Venetorum exercitus in aperto certamen contigit. huic Brizuela Proregis familiaris, quem paucis ante diebus, per equos diſpoſitos, miſſum diximus, interfuit. Rei ordinem hujuſcemodi fuiſſe mihi retulit. Gallis ex Italia fugatis ab Helvetiis, Bartholomeus Livianus Venetorum Dux, ad Patavina ſua rediens ſtativa, Brixiam, dehinc Veronam obſidere auſus eſt, ab utraque rejectus à noſtris fuit. Secutus namque illico eſt eum Prorex noſter cum exercitu cataphractorum mille, armaturæ levis ſeptingentis velitibus, peditibus vero ſeptem millibus. Bergomum quoque noſtris deditur, ex itinere. Reſtitit arx, quæ *Capella* dicitur. Expugnatur tandem, nobilibus quibuſdam machinarum trajectu peremptis. Peſcaria quoque in Benaci lacus, qua Mincius fluere incipit faucibus poſita, capitur. deditur & Lignagum municipium. Fixere pedem tandem, incluſo intra Patavium Bartholomæo Liviano, in oppido juris Veronenſis dicto *Alvere*, in Atheſis fluminis ripa.

Liviano

Liviano incluſo libera datur noſtris vagandi poteſtas. Jam Octobris nono Calendarum pervenerat. tranquilli & ſereni, præter ejus terræ naturam temporis commoditate uſi noſtri, ad litus, qua Venetias proſpectare licebat, caſtra locant. tormentorum globos in urbem jaculantur. Formidine quatitur univerſa plebs, inſueto tonitru ſalutata. Villas Montagnanam, Heſtem, Monceleſum in prædam datas ſternunt. Bubulentam in amœni fluminis Bachilii, quem *Bataglionem* vulgus appellat, ripa, palatiis regalibus, & amœnis viridariis fultam, funditus evertunt. aurata mirifque modis laborata, pictaque atria comburunt. Vah Hiſpani! vah Germani! quid vobis ad delitias ſtructi parietes injuriæ attulerunt? quam minime generoſum eſt in ſilentes, inermes, auratas aulas ſævire. Elyſio illic tractui debuiſſetis ignoſcere, qui neque in vos tormenta jaciebat, neque inde latentes inſidias, aut jacturam exſpectabatis. Plebem Sachi opulentum oppidum, & Meſtrum ipſius urbis Venetiarum forum nundinarium, depopulati ſunt. Ingentes miroque artificio ſtructas ad naves projiciendas è ſinu Adriatico ad fluvium vulgo *Brentam*, & Ebrentam in ſinum, machinas, dicunt *Zaſuſinas*, ſe jactat Brizegnus, ipſe ex Proregis imperio, cum infeſta militum manu disjeciſſe, quibus diruptis, Venetiis ab eo latere commeatus tolluntur. Ad redeuntes ab ea ſtrage noſtros Bartholomeus Livianus è Patavio tranſilit, quam præſidio tenet, noſtros intercipit. Pugnatum eſt acriter apud Ciutatellam. Sternitur Livianus. Patavium multis è militibus amiſſis, regreſſus eſt. Sunt qui credant non longe abfuiſſe Marcum Antonium Columnam, Ducem & ipſum Venetorum, cum ſuis cohortibus vocatum à Liviano ex Treviſio, potuiſſeque, ſi Livianus parumper rem diſtuliſſet, pugnæ intereſſe. Id ſi accidiſſet, ſorte qui victoria potiti ſunt, corruiſſent. Sic res Italas fortuna conquaſſat. Tu vale, & lætus vive, quandoquidem in tuto es. Ex Valledoleto. in Calendas Decembris, MDXIII.

PETRI MARTYRIS A. M.

EPISTOLARUM

LIBER VIGESIMUS SEPTIMUS.

Epist. DXXXV.

Papa ſuſcepit à Duce Oratores. Quid dicat Papa. Paci ſtudet Papa. qui vellet affinitatem cum Rege Hiſpaniarum.

P. M. A. M. Ludovico Furtato Mendocio mei Tendillæ Comitis filio.

Heſterna nobis dies plures dedit curſores. Suſcepit Summus Pontifex à Maximiliano Duce legationem, uti à Duce Mediolani. Ad hæc Galli Regis orator frendens, fremens, ſpumans, labra mordens, in Pontificem verba jecit querula: *Chriſtianiſſimum ſuum Regem*, inquit, *verum & legitimum eſſe Mediolani Ducem, non alium quenquam.* Nullius eſſe roboris *Pontificis eam ſuſceptionem* proteſtatur. *Nequire ſe aliter impræſentiarum facere*, Pontifex reſpondet. *Maximilianum annuente* Cæſare Imperatore *hujus rei judice*, dicit *ſe reperire Ducatus poſſeſſorem. Nil eſſe, cur debeat quis ſuccenſere.* Leone ferocior diſcedit Gallus orator. Cæteri ſuo funguntur officio. Rex Anglus Scotiæ gubernationem tentavit. admiſſus minime fuit à Scotis proceribus, imo & Reginam, quod ſit Angli Regis ſoror, exauctorarunt: & filium ei abſtulerunt infantem Regem. Multo majores quam nunquam alias parat Anglus copias in Galliam trajiciendas. A Pontifice VIII. die hujus menſis Januarii Curiam ingreſſus eſt ad Regem nuncius Galeatius Butrigarius, vir Bononienſis, egregius quippe & literis, & animi bonitate pollens, nobili ortus familia. componendæ inter Principes Chriſtianos paci Pontifex invigilat, tum ex officio, tum ob imminentem Turci ferocis potentiam formidoloſam. Dixi alias, ni fallor; electum fuiſſe mittendum ad Novum Orbem Petrum Ariem, virum à teneris in Regia nutritum domo; in re bellica exercitum, cum militibus mille ducentum, quo vi armorum, è latere putati continentis Septentrionali per montes interjacentes, ad Auſtrale trajiciat,

ſama notum pelagus. Secundo flumine Bethi cum claſſe trajecit in Oceanum, uxore comite; quæ paternas abjiciens delicias octo filiorum prole relicta, ad incogniti orbis tractus forti animo ſequi maritum, ut ſuum Hypſicratea Mithridatem ſtatuit. Fertur è Gallia Reginam Gallicanam vita functam. Vixit ſub inſigni caſtitatis & prudentiæ nomine. Sublata eſt è medio altera *Iulia:* inter utrumque Regem *Fernandum* Catholicum, & *Ludovicum* Chriſtianiſſimum. Pacis fuit cauſa inter eos ſæpenumero. Pontifex vellet in noſtri Regis affinitatem connecti, per Julianum ejus fratrem: propterea cum Butrigario nuncio miſit Florentinum quendam civem nomine *Ioannem Veſpucium*, qui de matrimonio cum aliqua Regis propinqua tractet, quid fiet intelliges. Vale. ex Valledoleto. x. Calendas Januarii, MDXIV.

EPIST. DXXXVI.

Quater mille Turcæ ſtrati. De portentis Mediolani. Meſa orator in Galliam.

P. M. A. M. Ludovico Furtato Mendocio mei Tendillæ Comitis filio.

Accipe nuncium, quo delectaberis. Ungariæ fines Turcarum incurſitavit iterum multitudo equeſtris. Fuerunt ab Ungaro Rege profligati Turcæ. ad quater mille trucidati ſunt. Lætata eſt ob id nuncium Roma, uti anno ſuperiore. Venetis durum evenit incommodum. Eſt primaria urbis ejus via ditium receptrix mercium, *Rialtum* vulgo dicta. Combuſta eſt univerſa cum ſumma urbis jactura. neſcitur, unde ignis emerſerit. Conſternata eſt eo caſu civitas, qui die decimo Januarii accidit. Sed prognoſtico magis terretur. Suſpicantur ob id portentum, res eorum proceſſuras in deterius. Mediolani ajunt, eodem tempore tres viſas publice lunas fuiſſe. Helvetii caſtella tenent adhuc Mediolani & Cremonæ, & una Ducem in caſtello ſervant. Nil eſt, ut verum fateamur, quod non mereantur à Duce ob eorum conſtantiam in Gallos, quos ex univerſa pepulerunt Italia; grave tamen eſt onus. Ex Gallia fertur Gallicanam Eccleſiam univerſalem cum ſuo Rege fovere Cardinalium à Julio Pontifice mulctatorum opiniones deſiiſſe, ſanxiſſeque, leves fuiſſe motus eorum. Ex Vandalia, *Andaluzia* dico, allatum eſt, claſſem, qua Petrus Aries tendebat ad Indos cum mille ducentis militibus, fuiſſe tempeſtatibus quaſſatam, rediiſſeque ad litora Gaditana ſemiconcuſſam. Hodie qui eſt dies Januarii quintus, Catholicus Rex elegit in Principem Senatus (dicitis *Præſidentem* Hiſpani) Antonium de Roges Archiepiſcopum Granatenſem. fautorem poſthac habebimus Regium Senatum, quandoquidem aſſecuti ſumus, tu affinem, ego prælatum, cum ſim Metropolitanæ ſuæ Sedis Prior. vir eſt integer, juſti amator, rigidus facinoroſorum & ſceleratorum perſecutor, bene ſperandum eſt. Catholicus Rex noſter in Galliam miſit Oratorem quendam inſtitutionis Dominicæ concionatorem, nomine *Bernardum Meſam*, honeſto natum loco, Toletanum civem, inſulæ Cubæ deſignatum Epiſcopum, quid in mandatis ferat, non intelligimus. Tempus omnium rerum eximius præco, aliquando nobis aperiet. In Scotia, Regis Angli conſilium non admittunt. Ejus Regni Proceres puerum Regem patre nuper orbatum, & Regni habenas ſuſceperunt. Rex autem Anglus ſe magnifice præparat in Gallos; ſed vereor, ne Pacis deſiderium in noſtro Rege, cogitatus ejus proſcindat, nequit jam Rex noſter ferre bellorum moleſtias, ob graveſcens jam ſenium, & ægritudinem, quæ illum vehementer indies magis ac magis languefacit. Vale. ex Valledoleto. VI. Februarii, MDXIV.

EPIST. DXXXVII.

Emmanuël captus. Rationes Regis Hiſpaniarum de pace optata. Petit Gallus pacem. Fiunt induciæ anni unius.

P. M. A. M. Ludovico Furtato Mendocio.

Memores, qui ſit ille Joannes Emmanuël, diſſidii fomes quondam inter ſocerum & generum Reges. Margarita noſtri Principis Caroli & amita & rectrix illum conjecit in carceres. Quid cauſæ inſit, neſcitur. creditur pertinaci animo ſolutam habere linguam in Fernandum Regem, quem Margarita uti patrem obſervat. Rex Anglus febribus laboravit ardentibus, adeo ut Medici timuerint, in puſtulas, quas vulgus *Viruelas* appellat, morbus deſiit: & jam valet. ferox & minax in Gallum ſurgit è lecto. Sed fruſtra, ut arbitror. publicæ namque editæ ſunt induciæ unius anni, per Petrum Quintanam Almazani Secretarii patruelem tractatæ: quem alias diximus ad Cæſarem, & Gallum Regem ſecreto fuiſſe miſſum: quid tunc afferret in mandatis, nunc detegitur. Vix Cæſarem ad eas traxit inducias: traxit tamen una & Pontificem. Multis probat rationibus Rex noſter,

noſter, *ſe debuiſſe Pacis fœderibus auſcultare.* Primo ne forte iterum ab amicis deſeratur, quando magis amicorum auxilio indigeat; uti contigit, quando ab Anglis deſertus, relictus fuit ſolus & imparatus in univerſæ potentiæ Gallicæ faucibus, cum ſummo diſcrimine. Neque bellicæ rei labores, & incommoda ſe poſſe ulterius tolerare, contra Chriſtianos præcipue Principes, ad quorum diſcordiam invitum ſe fuiſſe ſemper, tractum ediſſerit. Addit quoque Regem Gallum fere ſupplicem, Pacis munia, poſtulare: *fœdumque ac inhumanum fore*, Regi tanto præſertim, *pacem petenti, pacem negare.* Ait etiam, *cupere ſe paucos hos vitæ dies, qui ſuperſunt, contra hoſtes noſtræ fidei exercere.* Nil horum admittit Rex Anglus: labra mordere, ac ſpumas mandere fertur: nequiſſe tamen aliorum ſententiæ contraire. Joannem Haſtilem Angli Regis oratorem adibo: quid de hac re ſentiat, ſcrutabor, & tibi ſignificabo. Vale. ex Valledoleto. v. nonas Martii, MDXIV.

EPIST. DXXXVIII.

Quæ dixerit Anglus contra ſocerum. Quæ cauſæ Regem moverunt. Suſpicio coëgit Regem.

P. M. A. M. Ludovico Furtato Mendocio.

JOannem Haſtilem nudius tertius conveni. Regem ſuum, inquit, in Chatholicum Regem ſocerum verba promere gravia; ſe proditurum conqueritur: tantam fuiſſe domandæ ſuperbiæ Gallicæ occaſionem, interciſam dolet, gemit, ferre non poteſt. in ſocerum his verbis invectum eſſe dicit: *Quid me, ſocer, ocio beato viventem, ut arma caperem in Gallum Regem excitaſti? Sat mihi erat ad mei gloriam Imperii tributarium habere Gallum: pace fruebar aurea, cur fontem mihi nitidum, ſocer, perturbaſti? Pontificemque Maximum Chriſtianorum Regum parentem, ut me ad arma moveret, ſtimulaſti. Illius hortatu & conſilio tuo, ſocer, in Gallum Regem bellicos apparatus mari ac terris, quales nullus forte Regum ab annis mille, coëgi; per Caleſium fretum copias ingentes, commeatus immenſos, pecuniarum acervos innumeros tranſvexi: horrendas, & (ut ita dixerim) cælo formidabiles machinarum ſtrues tranſmiſi: Gallica litora admiratione ac timore repleta concuſſi. In Galliam dehinc ego ego ipſe devectus* Teruanam *caput Marinorum munitiſſimam urbem in ſumma Galli Regis ignominia obſedi, concuſſi, cepi, &, ne me dividere meas vires cogeret, ſolo æquavi. Cæſarem utrique noſtrum ſanguine conjunctum evocavi, mea pecunia juvi: qui putans adfore tempus, quo de Gallis ſibi domuique ſuæ perpetuo injurioſiſſimis vindictam ſumere poſſet: ſuæ Serenæ Imperialis oblitus Majeſtatis, advenit: una florentes copias Gallorum obſeſſis opem ferre aggredientes, parva manu fudimus, trucidavimuſque partim, duceſque Gallorum, artis bellicæ peritos, fere omnes cum vexillis eorum cepimus.* Tornacum *dehinc* Nerviorum *urbem illuſtrem & opulentam Gallis abſtuli. quæ ne meam experirentur potentiam, multorum aureorum tributo ſeipſam mulctavit: deditione libera oblata. In Ambiani demum proſpectu, ubi Rex Gallus hoſtis caſtrametabatur, in univerſæ Galliæ terrorem caſtra locavi. Regem Caledonium Regum omnium, ob generis vetuſtatem illuſtriſſimum, mihi ſororium, cum univerſa Scotorum nobilitate, clariſque illius Regni Proceribus, per meos duces intra meos fines trucidavi. Sororem amantiſſimam effeci viduam. Nepotem in cunabulis tanto parente orbavi. Regem ipſum Gallorum, Principibus omnibus infenſiſſimum hoſtem, ad extremum jam exterminium præcipitem trahebam. Tali tempore, ſocer, ad inducias raptor, eo, dico, tempore, quo ſtratus hoſtis ſub tuis jacebat pedibus. quæ te neceſſitas coëgit, ſocer? quis vigor in hoſtem? Actum eſt: nemini ultra fidendum.* Has ſui Regis fuiſſe querelas, hos ſermones, inquit Orator Haſtil, ſe vero nihil horum traxiſſe Regem noſtrum ad has inducias, ait arbitrari; ſed ſperaſſe ait, Regem Gallum tanti beneficii memorem, quod eum à præſentanea pernicie liberaverit: nunquam ei defuturum. timuiſſe quoque ait, ne gener Anglus adeo grandis effectus inſoleſceret. quia ſecundis rebus etiam filios in parentes aliquando inſurrexiſſe didicerit. Nepotis quoque Caroli Principis viſus eſt etiam habuiſſe rationem, ne Philippi genitoris ejus exemplo, ſit pro tempore grandior effectus, de ſe iterum à Caſtellæ regnis ejiciendo cogitaturus. Hæc Joannes Haſtil, illa Regis iterni à ſecretis neceſſarii: ſi quid ego credam, à me cupis extorquere: utraque dicam meo judicio conſonare. Vale. ex Valledoleto. VIII. Idus Martii, MDXIII.

EPIST. DXXXIX.

Mors Almazani. De piratis Mauris. Veneti nolunt pacem. Anglus petit nuptias ſororis cum Carolo V.

P. M. A. M. Ludovico Furtato Mendocio.

APrilis quarta decima die exceſſit è vita Almazanus, Regis animæ ſolus integer particeps. gravia quæque in illum Rex exonerabat, haud ſecus ac in alterum ſeipſum. fidiſſimus & Arcanorum gnarus cuſtos, ac longa rerum experientia prudens, & incorruptus

ruptus erat. à capiendis muneribus abſtinuit, veluti ab anguibus venenatis. Suffectus eſt patruelis ipſius Petrus Quintana, Secretorum & ipſe particeps ſub Almazani ferula. Fuit hujus familiaris à manibus interitus moleſtiſſimus Regi, addiditque illius ægritudini moleſtiam non mediocrem. Interroganti Fernando à Vega divi Jacobi de Spata Commendatario Majori Caſtellæ, quid à Rege pro filiis, aut uxore cuperet; reſpondit Almazanus morti proximus: *Supremo Regi me commendato; terrena omnia in manu Regum poſita, vana nulliuſque momenti, ſunt ærumnoſa potius quam felicia.* Addita eſt & alia Regi anxietas. ex Africa trajiciunt in Hiſpana litora Mauri ſæpenumero, litoraleſque villas vaſtant, & abducunt captivos in prædam, & uti piratæ aufugiunt. Callos jam videtur ſtomacho effeciſſe Rex: laborem patitur ex ægritudine, quæ illum, aquore lambente medullas, & aſthmate fatigante ſpiritum, ex halitu gravi vehementer angit; ea minime ferre ſolebat. Ad portum tamen Deniæ Civitatis ajunt appulſas eſſe triremes undecim, vigintique alia navigia. Quid hæc claſſis operabitur, ſentiemus. Baſtida familiaris Proregis noſtri vir primarius ad Regem venit: Venetos, inquit, nolle cum fœderatis ullo pacto pacem, ni Veronam, Brixiam, Bergamum cum reliquis pendicibus ablatis reſtituant. Inſtant ipſi, ut Rex Gallus Alpes tranſeat: Gallus autem ſpe illos depaſcit. Forti animo ſint, per crebros nuncios hortatur; ſe cum valida manu propediem auxilio venturum pollicetur. Noſtri interea ſimul & Pontificii quicquid jacet medium inter Patavium & Venetias, ſternunt. quo egeſtate compulſi & Patavium dedatur, & ipſi Gallorum fœdera deſerere cogantur. Ciutadella oppidum valde munitum à Patavio diſtans millia duodecim, cum ſuis præſidiariis ducibus, & primario Bernardino Valmontono noſtri ceperunt. Ad Belgas tranſeamus. Auditur, Angli Regis ſororem noſtro Principi Carolo hac lege deſponſatam, ut eam Carolus ducat uxorem, quum primum annum foras ejecerit quartum decimum. inſtat Rex Anglus, ut pacto ſtetur: quandoquidem die vigeſimo quarto Februarii præteriti maturam fœderibus egerit ætatem. Avus autem Caroli uterque, Cæſar ſcilicet ac Rex Catholicus, differendas eſſe nuptias cenſent: quia ſit Carolus robore corporis non egregie donatus à natura; quantum debilibus fœminæ copula nocere ſoleat, multis exemplis edocentur. Periere namque non pauci ex his qui habenas in hujuſmodi culturæ agris ſolvere voluerunt: inter quos Joannes Princeps horum Regnorum, ſi vixiſſet, Rex futurus. Ægre fert Anglus moram: ſe cum Gallo initurum amicitiam minatur. Vale. ex Valledoleto. VI. nonas Junii, MDXIV.

EPIST. DXL.

De rebus Darienis. Balboa uſurpat imperium. de mari Auſtrali. Millia bellatorum. Papa Pandulfos odit. Sponſa Caroli V. nubit Gallo. Turcus implicitus cum Sophio.

P. M. A. M. Ludovico Furtato Mendocio.

Ab orbe novo nuncios habemus. Vaſchus Nunnez Balboa manu promptorum favore invitis Magiſtratibus à Rege deſignatis, Imperium ſibi uſurpavit in Darienenſes Hiſpanos, ejecto gubernatore Nicueſſa, & Baccalario Anziſo in carceres conjecto. Is erat juris dicundi Prætor. Balboa facinus adeo ingens aggreſſus eſt, ac perfecit, ut læſæ Majeſtatis non modo veniam fuerit aſſecutus, ſed titulis honoratis inſignitus. Fama dedicerant, qui eas incolebant terras, eſſe trans Montes altos in ipſorum proſpectu jacentes, Mare aliud Auſtrale, margaritis & auro ditius: medios tamen Reges ſui Juris acres eſſe defenſores; mille propterea opus eſſe armatis hominibus ad illorum Regum potentiam infringendam. Mittebatur ad eos vias ferro aperiendas Petrus Arias, de quo ſupra, cum ea bellatorum manu. Interea dum ſeſe apparant in Hiſpania, dum coguntur milites, dum armantur, dum navigia conſtruuntur, Vaſchus Nunnez ille Balboa tantæ rei fortunam tentare conſtituit: centum nonaginta viros ex Darienenſibus coëgit, in Calendas Septembris anni ſuperioris MDXIII. iter capit, ferro partim, partim blanditiis, & noſtratibus donis Regulis pacatis, Montes ſuperat, Mare ſalutat, Petro Ariæ ac ſociis ſuis, laborem illum atque una tantæ rei famam & gloriam ſurripuit. Mira ſcribuntur. quando certi aliquid habebimus, ſcies. Ex Anglia ſcribitur, Regem illum eſſe *Cæſari* ac noſtro Regi iratum, nuptiarum moram *Repudium* appellat. Regi Gallo deſpondiſſe ſororem fertur; nec placere hæc ſuis Regnicolis. In Pannonia (*Ungaria* dico: eſt & alia Pannonia, quæ *Auſtria* dicitur) tumultus exortus eſt, ob Cardinalem Strigonium, qui ex Cruciata illis conceſſa in Turcas à Pontifice, magnos dicitur coëgiſſe cumulos pecuniarum, neque Ungaros ducat in Turcas: tali ſeſe occaſione oblata, Turco implicito cum Sophio Perſa, ad quem trajeciſſe Taurum dicitur in Armeniam, portis Caſpiis æquatis, ita ut plauſtris

ſtris curribuſque commeatus, & machinas trahentibus pateat iter. Ducentum ajunt tranſmiſiſſe bellatorum millia. certi adhuc nihil habemus: ſcies, quando ſciemus. Ex Italia fertur, Senenſes à diverſarum partium factione pulſatos, extorres, tentaſſe reditum in patriam, ſed ſua ſpe fruſtratos, mœſtos in exilium rediiſſe. Non deſunt qui credant, quod favente Pontifice eam ſint provinciam aggreſſi. Sentiunt namque alieno vivere Pontificem animo in Pandulfos, urbis ejus Tyrannos. Vale. ex Valleoleto. x. Calendas Auguſti, MDXIV.

EPIST. DXLI.

Coëgit Selimſachus patrem, tres fratres & propinquos perire. Gallus nubit & mortem ſibi accelerabit.

P. M. A. M. Ludovico Furtato Mendocio.

QUanta ſit, quæque futura nobis aliquando formidoloſa Selimſachi magni Turcarum Principis ferocitas, hinc licet colligere. Patrem Regno pulſum coëgit animi dolore perire, tres fratres ad necem traxit, ex nepotibus & ſanguine conjunctis, quos potuit habere trucidavit. Reſtat ex majore natu frater filius, huic Sophius Perſa patrocinatur, & favet in Selimſachum, tanto ſanguine madidum. Selimſachus conſcientia ſcelerum, & innata truculentia ſtimulatus, cupiditate quoque Tyrannidis agitatus, ac donec nepos illi vixerit, minime ſecurus, Sophium adoriri conſtituit. Jam Helleſponto trajecit in Aſiam. Ex univerſa Græcia Thraciaque unum coëgit exercitum, ex Aſiaticis alterum. Taurum tranſibit. In campo Cotio in Armenia majore, caſtra locaſſe, Euphrate ſupra fontes ſuperato, dicitur, in urbis Tauridis proſpectu, ea eſt Armeniæ majoris caput. Putant aliqui Sophium, modo voluiſſet, prohibere tranſitum potuiſſe, ſed fretum exemplo Cambyſis, qui penuria rerum in illis montibus univerſum amiſit exercitum, conſulto ceſſiſſe. Fraudem Selimſachus fraude intexuit. ſecum enim mille octingentorum milliarium ſpacio per eas ambages & loca invia, per anfractus montium, per inacceſſas rupes, per valles ſyderibus ipſis abſconditas, & ferientia cælum culmina, prætervexit: quicquid alendo exercitui bellatorum ducentum amplius millium ſat fore arbitratus eſt: ex Conſtantinopoli veluti rabidus torrens præmiſit obvia quæque. Ad neceſſaria comportanda, Græciam univerſam, Thraciamque ac minorem Aſiam plauſtris, curribus, & jumentis onerariis, pene ſpoliavit. Quæ ultra ſuccedent, habebis. Rex noſter, venatus eam iterum Valbonam Abbatiam petiit ſuccinctus, Curia hic relicta. Ex Gallia fertur, Gallum Regem ad oppidum *Abbavillam* nomine, novam nuptam Anglicam, in ſui perniciem exſpectaturum, conceſſiſſe. Quid Galli de ſuo Rege ſene, valetudinario, elephantia gravato, ex novo octodecennis puellæ formoſæ giganteo concubitu ſentire queant, colligito. Et vale. Ex Valleoleto. IV. nonas Octobris, MDXIV.

EPIST. DXLII.

Quæ ſit ætas Regis Hiſpaniarum. Adagium de nuptiis Galli. Trivultius patriæ noxius.

P. M. A. M. Ludovico Furtato Mendocio.

TEſtes advoco ſuperos omnes: Rex noſter niſi duobus ſeſe ſpoliaverit appetitibus, dabit animam autori rerum, & terræ corpus propere. Sexageſimum jam agit ac tertium annum, & uxorem à latere nunquam dimittit. Non ſatis eſt illi una; pectoris dico anhelatio: exercere nititur ultra vires & uxoriam. Altera quæ illi vitam eſt intercifura cauſa eſt venatus cupiditas. Jam hyems eſt in manibus, regio hæc frigoribus urgetur: *nequit*, ut ille ait, *à Iove frigido & à ſylvis abſtinere.* appetitus hic illum arctius raptat, quam quando per ætatem licebat juvenilem. Legionem urbem montanam ait ſe petiturum: quia urſos audiat illic vagari quoſdam, neque (quod pernicioſius illi futurum eſt) Reginam patitur alicubi ſiſtere, tanquam ſui pectoris coſtam, ſine qua diſſolvendæ ſint reliquæ, ſecum illam trahit. Una cauſa propediem duos traducet Charon ſua cymba potentes Reges, niſi ambo à languente caverint Venere. Gallus ſuæ ſponſæ, futuro ſuæ vitæ gladio, uti ſponſum decet, ornatus exivit obviam, ſonipede phalerato Hiſpano inſidens elegantiſſime, ſemicevens, labra lambens, & ſalivam deglutiens, advenientem ſuſcepit: quod pulchra ſit ſine fuco, nativo tantum colore compta, Hymenæos dicitur celebraſſe. Ad languentis Veneris incitamentum medicatas eſcas ſumpſiſſe creditur: quia *quinque ſe lanceas primo congreſſu fregiſſe* jactitavit, quinque ſibi ipſi ligonicas foſſulas effecit. Si vernos ipſe anni ſequentis flores odoraverit, autumnos tu tibi quingentos poteris polliceri. Nil magis vitam præſcindit inter ſe atque citius quam voraginis illius barathreæ perfoſſio, in qua vir quicquid virium

& ſubſtantiæ vitalis aſſequitur, amittit. agitatione lateris calor vitalis exſtinguitur, radicalis humor exſiccatur. De bello tamen & Italia iterum concutienda cogitat bonus Rex, à Venetis urgetur, ut properet; neque deſunt præſentanei ſtimulatores alii; Trivultius patriæ titio, & exules alii, crebris illum hortatibus adigunt: Germanos habet ſtipendiarios octies mille. Satis tibi jam ſit uno contextu duos habere Reges ad interitum longis itineribus, & properanti curſu tendentes. Vale. ex Valleoleto. idibus Novembris, M D XIV.

EPIST. DXLIII.

Aufugit Prorex. Iactantia Turci de Sophio. Inſtructio cuneorum. Quadraginta millia trucidata in uno cornu. Centum quadraginta millia hominum amiſit Turcus. Metus Rhodiorum.

P. M. A. M. Ludovico Furtato Mendocio.

AUdi bellorum vices. vide rerum humanarum inconſtantiam. Venetorum duces in Rovigo municipio hyemantem Proregem noſtrum Ramonum à Cardona ſunt adorti. aufugit Ramonus, militum facta eſt diſperſio, ſupellectilia impedimentaque amiſſa. Brixiam ſe contulit Ramonus. Bergomum ſeſe dedit Venetis. confide ſecundis rebus. Rex vero contra Medicorum omnium, & Senatorum ſententiam, ad urbem Legionem ſe contulit, hanc vos Hiſpani *Leon* appellatis. plura paſſus eſt incommoda quam ſi ab Euri Boreæque tempeſtatibus, aut Africi naufragus evaſiſſet. Imbrium fuit & ventorum vis tanta, & aquarum inundationes adeo ingentes, ut quiſque rivulus ſuperbo lapſu magna quæque flumina æquaret. Jumenta rapuerunt oneraria multa, homines quoque non paucos: Regis & Reginæ plæræque ſarcinæ ſunt deperditæ. Inde labitur Rex ex conceptis humoribus in deterius. Negocia ſequi & quærere ſolebat, à negociis nunc abhorret. Hæc de Rege Catholico: ad non Catholicum revertamur. Nos dormitamus. Selimſachus Turcarum Princeps evigilat. Is ad magnum Magiſtrum Rhodium, & Raguſios tributarios ſuos literas miſit, *amicos* appellans, quibus ſe jactat diruiſſe Sophium, omniaque illius Regna ſuo Imperio ſubdidiſſe. literarum exemplar ad nos miſit. Pugnæ tempore, inquit, ſe ſuas acies tripartito conſtituiſſe: uno cornu Europæam ſe dicit locaſſe manum, altero Aſiaticam, mediam ipſe cum phalange Macedonica ſuiſque fidis neceſſariis tenuit. Sophium ait, duas tantum acies inſtruxiſſe, quarum alteri *Mahometem* Uſcancii filium egregium bellorum magiſtrum; alteri ſeipſum præfecit. Mahometæ ſorti obtigit Aſiaticus exercitus: Europæos Sophius ſtravit, Aſiatica Turci manus Sophii Prætorem debellavit. Sophius Europæum, trucidavitque ad unum, quotquot ſe obtulerunt. Quadraginta, inquit, millia Selimſachus fuiſſe eo cornu deſiderata è ſuis. Jam præcipitem trahebat Sophius hoſtilem exercitum, niſi Turcus ipſe laborantibus ſuis cum valida manu affuiſſet: Sophianos feſſos & jam languidos, recentes copiæ profligarunt. Sophius victus eſt: licet cruentam reliquerit hoſti victoriam. fatetur Selimſachus per ſuas literas trucidata è ſuis fuiſſe in eo certamine centum quinquaginta hominum millia. *Tyrannum & Dei contemptorem* Turcus appellat *Sophium*, atque *alieni uſurpatorem*, ac ſi nil unquam ſceleris ipſe perpetraſſet, & puras ab omni macula manus haberet. Magnus Rhodius Magiſter futuram deplorans calamitatem, Pontificem hortatur, rogat, orat, ut Chriſtianorum concordiæ totis viribus innitatur. nam à Sophio Selimſachus expeditus, ſuam in nos potentiam exercebit. Tu vale & dole Chriſtianorum diſſidiis. ex Valleoleto, XIV. Calendas Decembris, M D XIV.

EPIST. DXLIV.

Iacet lecto Gallus. Cui ſe junxit Anglus excuſans.

P. M. A. M. Ludovico Furtato Mendocio.

DE Chriſtianis rebus parum habetur, quod relatu dignum ſit, præterquam Regem Gallorum morbo, ætateque ac lateris agitatione gravatum lecto jacere; nec deſiſtere propterea quin exercitum paret in Italiam tranſmittendum. Neque illo eſt Rex noſter validior, in pejus pergit ejus aſthma, humorque turgeſaciens. Anglus Rex ad Pontificem ſcripſiſſe dicitur, ſe Gallo Regi hoſti capitali, per ſororis matrimonium conjunxiſſe, quia ſe deſertum fuiſſe ab omnibus fœderatis, in faucibuſque hoſtis ſolum relictum, quo tempore generalem hoſtem ipſe jam ſtratum habebat, repudiatamque à Carolo Hiſpaniarum Principe ſororem eandem ſuam, quæ Gallo eſt copulata: utroque avo Caroli (paterno ſcilicet Cæſare ac materno Fernando Aragonio) aſſentientibus. Nullibi præterea ſororem ſuam poſſe honoratiorem aſſequi titulum quam quod *Regina Franciæ* nuncupetur. Ungaros ajunt à ſeditionibus deſtitiſſe. Ab hoſtibus

hoſtibus fidei, quorum diſſenſio, noſtram differt perniciem, non à ſuſpicione liberat, neque tutos facit. Scribitur Selimſachum Turcarum Principem adeo debilem & confractum ex pugna remanſiſſe, quod ſe inde movere nequiverit, donec cum recentibus copiis Sophius illum ſepeliendis mortuis, & ſauciis curandis intentum, adortus profligaverit. In Aſiam ajunt mœſtum rediiſſe, neque Conſtantinopolim audere ob pudorem proficiſci, quia utriuſque provinciæ, Aſiæ dico & univerſæ Græciæ, florem reliquerit trucidatum. ſerunt alii, ſua ſponte rediiſſe, nec profligatum, ſed quia veritus ſit, ne frigore, aut eſurie reliquias, hyeme adventante, amitteret exercitus. volunt alii, ſeceſſiſſe ab eo plures copias, ut obviam irent commeatibus, quæ à Conſtantinopoli trahebantur, quia fame peribant. Qui S. Petri Caſtellum in Aſiatico litore præſidio tenent Rhodii milites, triſtes & capite demiſſo vivere vicinos Turci populos, neque in Conſtantinopolitanis oris lætitiæ ſignum videri ullum, ſive quod ſæva tigride Tyrannum crudeliorem ſint malo fato ſortiti; ſive quod amicos & propinquos amiſerint, aut Principe fugato nepotem ejus, favente Sophio, cum recentibus militibus propediem in eos venturum arbitrentur; quod patruo paruerint, licet inviti. Ab orbe novo ſcribitur, Petrum Ariam cum integra claſſe ad fluminis Darienis ripam appulſum incolumem; lætis animis ſeſe invicem habitatores & hoſpites ſalutarunt. Vale. ex Valleoleto. v. Calendas Decembris, MDXIV.

Epist. DXLV.

Hæretici Boëmi contra ſuum Regem tertio certarunt. Darien prope æquinoctium.

P. M. A. M. Ludovico Furtato Mendocio.

E Variis orbis partibus varia referuntur. Aperto Marte Poloni Sarmatæ cenſiti hæretici ab Eccleſia, in ſuum Regem deducere illos ad Pontificis edicta nitentem, arma ſumpſerunt, & bis ad Boryſthenem fluvium collatis ſignis in eum certarunt. Conceptam ab atavis ſuperſtitionem exuere cum vita volunt: utrimque jactura ingens oblata eſt, licet alterne ſe contriverint, ſuis tamen limitibus antiquis vivunt. Angliæ Regina peperit abortivum, ex concepta moleſtia ob diſcordiam viri & genitoris Regum, præ nimio dolore, immaturum fertur ejeciſſe fœtum. Exprobrabat innocenti Reginæ vir patris ejus deſertionem, & conqueſtus ſuos in eam expectorabat. Ab Urbe ſcribitur, Julianum fratrem Pontificis uxorem duxiſſe Sabaudiæ Ducis ſororem. Diſtulerunt noſtri per Joannem Veſpucium ad contrahendum nobiſcum à Pontifice miſſum rem concludere. ſero ſapimus aliquando. Ab orbe novo fertur, habitatores Darienis ægrotos eſſe majori ex parte, eo quod ſedem in cœnoſi Darienis ripa primi elegerint, atque circumſepti montibus, ſintque proximi æquinoctio. diſtant namque gradus tantum ſeptem, unde Meridianis perpendicularibus fere, montaniſque rotantibus ad ima radiis feriuntur. O ſi collium tamen culmina vel montium latera elegiſſent, qua à ventis detur perflare aërem in alicujus nitidi fontis, aut fluminis vicinia. Elyſiæ ſunt terræ illæ, ſi præſertim Oceanum ſpectent. Egeſtas primos coëgit ibi figere pedem: quia illuc applicati pagum reperere ditem, & commeatibus patriis refertum. Cemaco loci Regulo vi armorum ejecto, pagum ipſi occupavere; neque de loco mutando unquam inire conſilium. Helvetii ſe totis viribus tutaturos Maximilianum Ducem, Gallis fœdera petentibus, reſponderunt. Inter noſtros milites & Venetos in agro Patavino quædam feruntur poſt fugatum à Robigo Proregem accidiſſe, ſub lingua immurmuratur. parum igitur, aut fere nihil eſſe debet, aut noſtris damno cedere, quandoquidem non aperte loquuntur. Rex noſter putans, locorum mutationem ad ſui morbi levamen profuturam, ex Valleoleto Metinnam conceſſit, Curia in Valledoleto relicta. ſequor illum ego, quocunque proficiſcatur. proceſſit in hydropiſin. neque motu, neque quiete ſerpens malum minuitur. Vale. ex Metinna Campi pridie Calendas Januarii, MDXIV.

PETRI MARTYRIS A. M.
EPISTOLARUM
LIBER VIGESIMUS OCTAVUS.

Epist. DXLVI.

Moritur Rex Gallus, & quando. quis ejus ſucceſſor. adagium de Gallo. de Turci ducibus, quomodo diſſideant.

P. M. A. M. Ludovico Furtato Mendocio.

AUdi, audi, & diſce, an Fortunæ illecebræ, quas falſo Vulgus *Bona* eſſe dicit, proſint ad mortis habenas, aut vertendas vel moderandas. In Calendis Januarii emiſit Ludovicus Chriſtianiſſimus Gallorum Rex animam illam, Italici ſanguinis effuſione ac Imperii cupiditate inſatiabilem. Suffectus eſt Franciſcus Angulemam juvenis annos natus viginti duos. Qua ſit animum directurus, facile judicatu eſt. paratum reliquit ei Rex vita functus, Germanorum exercitum quindecim millium, *Lancechneches* vocant id peditum genus, pugnæ ſtlatariæ aptiſſimum, immobile. quid cogitet, propediem intelligemus: magna credimus, quia magnanimum eſſe ajunt. Ad Catholicum Regem noſtrum, & *Germanam* Reginam affinem ſuam ſcripſit literas benignitate refertas: fore ſe filium utriuſque dicto parentem pollicetur. ita futurum arbitramur. *Gallico* tamen *more*, id eſt, *quantum ſibi rebuſque ſuis conducere ſenſerit.* Rex Catholicus noſter nil verbis fidit. In Navarram nuper habitum Regnum, terdecim delectos miſit peditum ductores, cum ſingulis ducentorum peditum turmis, qui Pyrenæorum anguſtias, ſi qua vis ingruat, tueantur. ſagax eſt, & longa rerum experientia ſapiens. Nollet ſurgentis hujus Chriſtianiſſimi Regis adeo armati impetum imparatus exſpectare. De Selimſachi mœſto reditu ab Imperio Sophiano varia retulimus, licet à prioribus, hæc parum diſtent; vario tamen contextu rem accidiſſe intelleximus, his diebus. Commeatus ex Thracia, & univerſa Græcia longiſſimis tractibus vehebantur. Aſia namque eo anno frugibus caruit: neque Armenia illi poterat vel heminam frumenti præbere. Vaſtaverat Sophius eo adventante vicina omnia. de adventu commeatuum per Tauri montis anguſtias fama vagatur, ne fame pereant. Imperatore inconſulto, multæ militum turmæ tendunt, advenientes. re intellecta, Selimſachus per celeres nuncios, commeatuum præſidiarios monet de defectione ſuorum, ut ſe ab eis tueantur: neque ſinant de commeatibus quicquam minui, donec ad ſe veniant. revocare quenquam nunquam potuit. ad plauſtra proficiſcuntur, crudeliſſimo concurſu certarunt invicem, & ſe alternie acriter trucidarunt præſidiarii & ab Imperatore ſecedentes. Selimſachus autem à ſuis deſertus, & Sophium cum recentibus copiis adventaturum ſuſpicans, Tauridem relinquit; quadringentas totas Armeniorum familias primarias ſecum duxit, & per iter brevius, quam qua venerat, per Tauri juga, difficilius tamen & aſperius viam capit, totum exercitum & caſtrenſia ſupellectilia cum impedimentis amittit. reliquias inſecutus Sophius in anguſtiis Tauri trucidavit. pauci evaſerunt. Ita qui totum orbem uno ſe pugno concluſurum uno die arbitrabatur, cum ingenti damno & ignominia nunc in Propontidem dejectus in Trapeſundæ Regno latet: rubore atque animi mœſtitia fultus. quæ ſuccedent, habebis. Vale. ex Metinna Campi IV. Idus Januarii, M D XV.

Epist. DXLVII.

Ulmeti degit Rex. Papa vult Parmam, &c. de Helvetiorum culmine. adagium de Rota Fortunæ. ludibrium fortunæ; quod ſoror Angli Regis nupſerit famulo. Artes Regum inter ſe. De Orbe Novo & Inſula dite unionibus.

P. M. A. M. Ludovico Furtato Mendocio.

DE antiquo more ſanctam acturus hebdomadam Jeronymorum cœnobium, nomine *Melioratam*, ſe Rex contulit, à Metinna diſtans milliaria quinque, ab Ulmeto municipio duo tantum. Inde licet invalidus Ulmetum ipſum petiit, dehinc Arandam Dorianam, unde Reginam miſit in Aragoniam, ad eos conventus in Monzonum convocandos. Ventoſillam exiguam paucarum domorum

domorum ruſticanam villam tenet, ſylvas frequentans cervorum cauſa. Ab Urbe ſentitur, ancipiti animo eſſe Pontificem, Gallone, ſi quid accidit, ob Gallicæ fœminæ ductæ à Juliano in uxorem, contractam aſſinitatem; ſit adhæſurus, an noſtro, qui contrahere per propinquum aliquandiu diſtulit. Parmam petit Pontifex, & Placentiam urbes, Ducatus Mediolani primaria membra: quæ Julius ejus prædeceſſor, fuiſſe quondam *Exarchatus Ravennæ brachia* dicebat. Helvetii in ſuis conventibus, quos crebro celebrant, ſuper hoc Pontificis petito deliberant. Quæ illi ſtatuent, facere oportebit. in Fortunæ rotæ culmine nunc ſedent, clavum figant ne Rota labatur. Inter Gallum & Anglum Reges, fama eſt, ridendum quoddam accidiſſe ſtratagema. Familiarem ſuum, quem ex imo loco Rex Anglus evexit & Ducem effecit, nomine *Charolus Brandon*, in Galliam repetitum ſororem viduam miſit, cum literis ad Regem Gallum, velle ſe nuptui dare ſororem, iſti eidem familiari ſcribens: creditur iſta minime ſcripſiſſe, quo fierent. Sed Rex Gallus verba, non animum Regis Angli librans, ne ſi vidua hæc ad potentiorem aliquando Principem deveniret, formidoloſum aliquid pariat, ſui Regis literas oſtendi jubet his ſuſpectis, ut hinc & fratris, inde Domini mandata exſequantur ambo, imperat. Rex genialem parari thorum jubet, deſpondet, & una ut coëant, datur opera, ne diſſolvi ulterius queat matrimonii vinculum, ſi forte pœnituerit ea ſcripſiſſe. Ita inter Reges vivitur, artes artibus deludunt. Ab Orbe Novo ſcribitur, Petrum Ariam ad Auſtrale pelagus miſiſſe Gaſparem Moralem familiarem ſuum, quod ad inſulam tenderet ex litore à Vaſco Nunnez Balboa primo illius pelagi repertore viſam, ſed non aditam ob tempeſtuoſum anni tempus, quam unionibus abundare proximi continentis Reguli profeſſi fuerant. Ivit, renitentem Inſulæ Regulum armis debellavit. Centum armatorum peditum habebat Gaſpar manum, contra inermem, licet ferocem, non fuit opus magno labore. Mitis effectus Regulus noſtros hoſpitaliter ſuſcepit. Atria dicunt eſſe, domos ejus Rege digna. Fortunatiſſima eſt, arboribus & frugibus, ac ſylveſtribus animalibus ac volucribus inſula. Unum tulit unionem, nucem æquans mediocrem. is ad haſtam poſitus inter Darienenſes precio mille ducentorum Caſtellanorum fuit venditus. Vale. ex Aranda Doriana. III. non. Aprilis. M D XV.

EPIST. DXLVIII.

De Concilio quid agitetur. ſententia: ut taceant Dominicani & Franciſcani de Conceptione B. Virginis.

P. M. A. M. Ludovico Furtato Mendocio.

LOcum crebro mutamus. Burgos urbem incolimus. proſequitur Leo X. inceptum à Julio Concilium Lateranenſe. De hujuſcemodi ſeſſionibus nil ſcripſi hactenus, quia nil arduum tractaſſe Conciliarios audiveram. De mutando Calendario, ajunt agi, & anno reducendo ad rationem certiorem. ex quo namque per Cæſarem Julium ſolaris hic annus in quinque ac ſexaginta ſupra trecentos dies, & ſex horis additis, diſtinctus fuit, aberrare per dies undecim reperitur, diſcutitur; nil tamen ſtatuunt. Aſtronomicæ artis periti, quicunque ſunt in Chriſtiana religione, à Pontifice monentur, ut quiſque per ſua ſcripta de hac re ſententiam dicat. Proxima ſeſſione ſancitum eſt, & meo judicio ſanctiſſime, ne veterata inter Franciſcos & Dominicos fratres de conceptu Virginis diſſenſio ultra vagetur. æternum eſt utrique impoſitum ſilentium: pie id credere, non eſſe impium, judicatum eſt. Statuerunt etiam proſcindendam eſſe Pragmaticam Galli Regis de præbendis ad Regis votum Eccleſiaſticis beneficiis; ſed Regis Galli orator ab eo ſtatim appellavit, neque poſſe impræſentiarum Regem ſuum, probos viros deſtinare oratores ob ingruentia bella, interea ſe uſurum antiqua conſuetudine proteſtatur. Reſervas omnes Pontifex revocaſſe, fœduſque cum Cæſare ac noſtro Rege, & Elvetiis iniiſſe, contra Gallum Regem, magna parantem, ut Alpes in Italiam trajiciat armatus. Parmam & una Placentiam urbes, Pontifex à fœderatis accepit, Cæſarque Bergomum Venetis ablatum, à noſtris habuit. Multi dubitant de animo Pontificis: *Colligere ſe*, ajunt, *à conjecturis, aliter eum ſentire quam profiteatur*, ſed hac præcipua, quam referre eſt animus. Octavianus Fragoſus eſt Genuæ Dux, Gallicis rebus hic ſemper inhæſit, neque trahi unquam potuit ad Maximiliani Ducis amicitiam; Genuam in fide Gallorum ſuſtinet. Elvetiis Genuam in Fragoſum petierunt, in Fragoſi auxilium copias duxit Florentinas Laurentius Medices Pontificis nepos, & familiæ caput. collige hinc, quid ſit credendum. & vale. Burgis. pridie nonas Junii, M D XV.

EPIST. DXLIX.

De variis Italiæ conflictibus animorum. Veneti ut Gallus tranſeat, inſtant.

P. M. A. M. Ludovico Furtato Mendocio.

NEque horrendis frigoribus, aut æſtu rabido curſores deterrentur: cutem habent teſtudinea concha duriorem: formicis horrea parantibus crebriores eunt redeuntque volitando. Non ſatis in Italiam ſævivit hactenus fortuna: lachrymoſiores pullulant ærumnæ. Gallicum eſt publice proclamatum nomen in urbe Genua, quæ ad ſui perniciem civilibus odiis ſemper invigilat. Pontifex ſecreto creditur fovere Fragoſum Ducem Genuenſem. Veneti ſtant in armis; Gallum Regem opperiuntur ad excidium Italiæ. ſtimulant per frequentes nuncios Gallum, ut properet; ipſe autem nil cupere magis videtur. In Helvetiorum conventibus ſancitum eſt, Maximiliano Duci ferendas eſſe ſuppetias; at tamen eſt aliquantulum Duci timendum. diſſident jam inter ſe Helvetii. ſata eſt inter eos diſcordia, ſimultatibus ſtudent. ſunt qui nolint arma eſſe ſumenda in Regem Gallum. Sunt & qui parere primoribus eorum recuſent, licet ſuffragiis communibus ſit ſtatutum, ut eatur in Gallos. inviti trahuntur multi, corrupti à Gallis, ut ajunt. Anguſtias Alpium occupant Helvetii, qua venturos putant Gallos. Pinarolum in Alpibus, & in Alpium vicinia, Novariam & Alexandriam tenent. Prorex noſter ſe iturum inquit in Helvetiorum auxilium cum exercitu ſuo equeſtri pedeſtrique, ſi Galli tranſierint. Liviano Venetorum Duci jacturam, dicitur Prorex, neſcio quam intuliſſe in accepti in Rovigo damni vindictam. levis debet colaphus eſſe, quandoquidem non concutitur aër tonitruis. Laurentius Medices apud Proregem Ramonum Pontificias ducit copias. *Signa*, inquiunt, *à Laurentio prodiiſſe*, quod prono ſit animo ad Gallos, ne pugnæ tempore, ſi pugnandum fuerit, aut ſecedat, vel aliquid deterius machinetur, timent. Cæſar eſt in Vienna Pannoniæ Auſtriæ cum undecenne puella, viventibus fœminis, ut ajunt, formoſiore, Ungari alterius Pannoniæ Regis filia, dicitur celebraturus Hymenæos. Id autem nuncium quod ad nos tu ſcripſiſti, Regis & aulicorum omnium animos perturbavit, quod noſtrum ſit mare pyraticis adeo refertum Lybicarum & Turcicarum claſſium, ut nemo audeat ex ullo portu Europæ exſerere caput. Quod Sardiniæ primariam Urbem oppugnaverint, quod Gibraltarum ad Herculeum fretum tormentis auſi ſint concutere; quod una Baleares inſulas fuerint depopulati; quod quæque obvia nullo obſtante rapiant, & infeſtent omnia maritima, cenſeto quid ſentiamus. Regis ægritudo effecit, ne contra eatur, deſidem illum tenet ac mœſtum: nequit jam tollere caput. breves arbitror futuros dies ejus. Tu vale. Burgis. Idibus Julii, MDXV.

EPIST. DL.

Conſolatoria de morte Comitis Tendillæ. de Regis repentino caſu in lecto. quomodo fuerit adjutus, cum jam exſpiraret.

P. M. A. M. Ad Ludovicum Mendocium Marchionem & Comitem.

PAtrem tuum, quo ego duce in Hiſpaniam veni, obiiſſe, intellexi. Vivere is nunc incipit, non mortuus eſt, ſed eſt in tuto, à fortunæ viciſſitudinibus liber. Quid de octogenario aliud poterat exſpectari, niſi ut naturæ mutuum redderet? Inter illuſtres Heroas præclare geſtis, & inter cælites vita & moribus inſignes charitate fervidus cohabitat. Ora reliquit hominum de ſe plena laudibus. bello & pace ſummam eſt gloriam aſſequutus. Novum tibi Marchioni titulum adeptus eſt, patrioſque cenſus multiplicatos, & in iſto Granatenſi Regno gubernando regulam præbuit, qua futurus es & tu Regibus charus, habituſque in pretio. Satis cum eo bene actum eſt: quandoquidem in gravi ætate datum illi fuit talem habuiſſe ante oculos, cum abiret, & facultatum & laudis hæredem. Mœrorem igitur nos abjiciamus, & illi magis, quod tantis laudibus tolli mereatur, invideamus, quam quod obierit, miſereamur. Demus operam, ne quid in vita, quæ aſflatu ſolo brevior eſt, nobis occurrat animi perturbativum, quoad fieri poterit. Ad te poſthac noſtræ literæ, uti ad illum hactenus, dirigentur, uti petis. Quid de Rege Deus ſtatuat, cupis intelligere: labitur in deterius. Huc repentino motu exagitatus conceſſit. quia in urbe Burgenſi noctium proxime præteritarum una fere ſuffocatus dormiens eſt. ex catarrho & ſyncope cordis fibras concludentibus. Senſit gurgitantem ac ſtertentem horride unus ex his, quos *Spinoſæ Monteros* vocatis, quibus Regis nocturna creditur cuſtodia. cuſtos is per aulam deambulabat, ex ipſorum more cæteris collegis dormientibus,

bus, vicibus namque vigilant, interque ſeſe excubias diſpartiunt, ad ſtrepitum fere jam evomentis Regis animam accurrit. Cubiculum ingreſſus, Regem reperit inclinato extra lecti ſpondam capite ſemiexanimem. proclamat miſer. cubicularii adventant, Regem elevant: membra ejus confricant, corpus totum concutiunt. torquebat ſine voce oculos ſui inſcius. frigida vultum irrorant aqua. rediit tandem. Hinc inſperatus hic diſceſſus, æſtivo tempore. imo rari ulterius illic recuſavit, ne idem accideret. Locorum mutationem ſibi fore ſalubrem putat. de Rege noſtro ſatis. Quid claſſis pyratarum Cilicum & Numidarum in noſtro mari cum ſumma noſtra ignominia operentur, tu plenius intelligis, qui propior es, & illorum litorum Prorex. Deſunt tibi ad illorum vim infringendam vires, inquis. quia regiis opus eſt auxiliis, arbitror te vera dicere. Neque Rex eſt incuſandus. nequit enim cum validis morbis, & una cum hoſtibus certare. Vale. ex Aranda Doriana. xv. Calendas Auguſti, MDXV.

Epist. DLI.

Auguſto menſe gelu. de libellis miſſis ad Papam. de Orbe Novo. ſigna, quod Papa nos fraudet. Multa diverſa.

P. M. A. M. Marchioni Mondejaris.

Audi quam varia ſyderum ſint conſilia. quis hoc crederet? regionis hujus vineta xv. Calendas Auguſti concreta gelu ſunt omnia, uvæ deperditæ. Vis ut quæ ab exteris habeantur, uti patri tuo quondam, tibi ſignificem. Non abnuo, quandoquidem illius loco te ſum habiturus, ſuxeriſque tu & meas literales mammillas. hoc primum ad urbem Romam familiarem meum, Orduniæ, capillati mei, qui tibi aliquando porrexit jentaculum addiſcenti, apud me, fratrem juris peritum, qui me à Romanuſculis cavillationibus tueatur, miſi. Litigioſæ quædam mihi contentiones exortæ ſunt. Habebis egregium procuratorem, ſi quid tibi negocii acciderit in Urbe. dicitur Licentiatus *Aguinniga*. Ad aliena pergamus. In Laurentino Pontificis nepote, qui patrui copiis præeſt, apertiora indies apparent diverſi animi à noſtris ſigna. Inde colligunt Pontificis animum alium eſſe quam polliceatur. Per Licentiatum illum meum ad Pontificem direxi de Orbe Novo pauca, habebit aliquando plura. De Particularibus hiſce inventis libellos cudo. prodibunt, ſi vixerimus. Helvetii Lamparoſam vallem in Alpibus occupant, ea putant Gallos tentaturos tranſitum. Ajunt perempta fuiſſe Vaſconum & reliquorum militum Gallorum millia decem, qui ſubſequenti exercitui, ut viam aperirent, tutaque redderent itinera, præmiſſi fuerant. Forti animo tenent Helvetii anguſtias illas Alpium. propterea quæſituros putant Gallos aliunde trajectum. Deterrent ab his inceptis Galli Regem ſuum; difficultates & pericula, majorumque ſuorum exempla illi proponunt. argumentis eum divertere ab hac provincia nituntur. Trivultius autem & reliqui extorres à patria, patriæ ipſi calamitoſi cives, juvenem Regem ſtimulis adigunt, laudis & ſupinæ illi gloriæ munia enarrant, retrocedere oſtendunt eſſe ignominioſum, difficultates non eſſe eas quas meticuloſi putant. Fœderatos nunquam conventuros, ſuſpectos eſſe alterne omnes, Helvetios non eſſe uti ſolebant, unanimes, *Galli Regis exercitum potentem eſſe ad infringendas totius orbis vires*, juveni Regi perſuadent. Ita trahunt juvenis animum in diverſa. proceſſurum putamus, quia magnanimus eſt & gloriæ cupidus. Ita præ inteſtinis odiis Guelforum & Gibellinorum ſata ſemina Tartarea, ex barbaris in barbaros, Italiam ipſimet Itali dilacerandam conjiciunt. Rex noſter non is qui ſolebat, eſt converſus ex Phœbæo alacri & placido in rabidum, ob infirmitatem, quæ illum indies magis ac magis gravat. Revocatum ex Aragonicis conventibus ſuum Vice-Cancellarium, cum ſumma juſſit ignominia capi, ac duci ad oppidum Simancas, à Valledoleto lequas diſtans duas, quid cauſæ, alias. nunc vale. ex Aranda. XVII. Calendas Septembris, MDXV.

Epist. DLII.

De ſtatuto Regis Hiſp. in Calatajuto, contra Procerum privilegia. de captis Turcarum navibus. Tranſitus Regis Galliarum per anguſtias Alpium. Captura Proſperi Columnæ.

P. M. A. M. Marchioni Mondejaris.

Repentino motu, Aranda Segoviam venimus, repentiniore diſceſſimus, & longis itineribus Calatajutum conceſſimus. Hic ab Aragonicis vult Rex aliter agi ſuper Juſtitiæ obſervantia, quam hactenus. Ut Aragonum ſtipendiis dux eligatur cum militibus quingentis, qui homicidas ac ſceleratos quoſque inſectetur, quacunque profugiant proceres, in quorum oppidis tanquam in opacis & montanis abditis nemoribus aut aſylis,

lis, tumultuarii & ſicarii quique recipiuntur, Regis adverſantur ſententiæ; populi ſavent, Proceres antiqua oſtendunt privilegia de hujuſcemodi tutela, quia Reges ipſi quondam elegerint, non ſortiti fuerint. A Rege petunt ipſi Proceres, ut ordine ſuo per conventus tractetur, ne privilegia infringat. Rex qui eorum callet mores cavilloſos, populis providere ſtudet, qui ex hujuſcemodi Procerum receptaculis premuntur. Hic ſumus. Finis loquetur. Ex Italia & ejus calce, Neapoli dico, fertur, noſtras triremes profligaſſe ac cepiſſe terdecim Turcarum navigia, *fuſtas* dicit populus. An tempeſtatibus actas ad ea litora, an certamine nautico, nondum habemus certi quicquam; ſecundum eſt & fauſtum nuncium, utcunque ſit. A femore autem ipſius infelicis Italiæ, ex Inſubria dico ſcribitur, Regem Gallorum ſui eſſe ductorem exercitus. Per Argentariam vallem nulli unquam turmæ peditum hactenus perviam, ne modo exercitui, per horrendas Alpium coſtas, per famem, per ſitim, & magna diſcrimina, per immenſos labores trajecit exercitum, via impedimentis aperta, montibus æquatis, nequivit aliunde ob Helvetios reliquas Alpium anguſtias occupantes. Per exploratores Proſper Columna equitatus Maximiliani Ducis præfectus, qua Galli venirent, intellexit. Longis itineribus cum quadringentis cataphractis ad eam partem procurrit, primos tranſeuntes ſe profligaturum; & reliquum exercitum inter illas horrendas valles retenturum, donec inedia periret, arbitratus. Prævertit fortuna conſilium. Villafranca in vallium Argentariæ faucibus ſita eſt. ſiſtit ibi Proſper, feſſos recreat milites equoſque. proditur ab oppidanis interea qui Gallorum primam aciem, quæ jam tranſierat, monuerunt de Proſperi & ſuorum militum laſſitudine. Per vada extranea & devia traducunt Gallos; Proſperum & milites omnes adoriuntur, capiuntque ad unum. Tuto Rex Gallus, & univerſus exercitus ad plana deſcendit; in regiuncula dicta *Monſerratus* habet caſtra, in oppido dicto *Cuni*, ab Helvetiis alias oppugnato, ſed minime capto. quæ ſuccedent, habebis. ex Calatajuto. XIV. Septembris, MDXV.

EPIST. DLIII.

Confuſio Helvetiorum in diverſa tendentium poſt captum Proſperum.

P. M. A. M. Marchioni Mondejaris.

PAucis ante diebus ſcripſi, Gallicum exercitum Alpes cum ſuo Rege ſuperaſſe, Proſperumque Columnam captum à Gallis cum equitatu. His auditis, Helvetii, qui omnium rerum penuria in Alpibus laborabant, ſpe ſua fruſtrati, Alpes deſerunt, Montiam proficiſcuntur. ibi diſſident inter ſe, deſerendam eſſe provinciam hi ferebant, quia pecuniis aut commeatibus illis minime à fœderatis ſuccurreretur. Qui ſaniore conſilio vivebant, tolerandas eſſe quaſcunque difficultates, & potius moriendum prædicabant, ſe Italiæ propediem dominos fore, ſi duraverint, aliqui è prudentioribus arguebant. Præbitos à Pontifice tantos honores, neque pro vita eſſe amittendos: Lituratum iri quicquid præclare geſtum eſt hactenus, cum gemitu plærique ferebant. Hæc aliquibus incaſſum. Albertus Bernenſium Helvetiorum Dux à vicinis ſeceſſit, & patriam verſus iter cepit, cum Helvetiorum phalange decem millium. Ex itinere fit obvius Dux Barri Maximiliani Ducis frater, cum recentibus Helvetiorum copiis ad millia viginti, cum mandatis ab univerſo Helvetiorum conventu, ne quis retrocedat, bonorum, exilii ac vitæ pœna propoſita, ſive ſtipendia perſolvantur à fœderatis, ſive non, eſſe ferenda extrema omnia cenſent, vel vincendum, vel omni Helvetiorum multitudini moriendum ad unum, venturos qui domi ſuperſunt, ſi adverſi aliquid acciderit. Siſtunt pedem, qui diverterant, animo tamen averſo. Gallorum propoſitis & promiſſis aures præſtant. ingentes pecuniarum acervos Galli pollicentur Helvetiis, modo redeant. Non defuere qui annuerint, Galeratum uſque municipium cum ducatorum millibus quingentis & valido præſidio profectus eſt Leutrecus, è primoribus ducibus, ut Helvetiis pecunias impartiretur. Galli ajunt, ſe ab Helvetiis fuiſſe proditos, quod cum eis jecerint fœdera, & tumultuarie Galleratum venerint, per vim ablaturos pecunias, neque fidem ſervaſſe. Ramonus Prorex noſter, hæc ſentiens, pedem ſiſtit. non audet ſe credere diſcordantibus Helvetiis, ne medius intercipiatur à Gallis & Helvetiis, quia præſertim neque Laurentio Medices fidebat. Suſpectas, inquiunt, à Pontifice reperiſſe membraneas breves literas. Cardinalis

Sedunenſis

Sedunenſis laborat, ſudat, cruciatur, ut conveniant Helvetii, nunc hac, nunc illac incurſitat. ad Proregem profectus, illum urget, ut ſeſe jungat Helvetiis, futuros illico concordes ex ejus adventu. tanquam alatus Mercurius quieſcit nunquam. Rex interea Gallus ex Boſſallora villa in Ticini fluminis ripa ſita, milliaria ſorte ſexdecim ab urbe Mediolano progreditur, ſperat ſe cum ſolis Helvetiis, & his paucis rem habiturum. Sentit fœderatorum diffidentiam de Helvetiis, & animorum inter ſe ſuſpicionem. quæ ſuccedent, intelliges. Nequeunt iſtæ claſſes fluctuantes, niſi ad vaſtas rupes elidi. Tu vale. ex Calatajuto. XIII. Calendas Octobris, MDXV.

EPIST. DLIV.

De varia fœderatorum conflictatione, quid ſperet autor. ubi Dux, pro quo pugnandum eſt, ſit incluſus. & Rex Gallus præſens. Helvetii diſcordes. Genua contra nos.

P. M. A. M. Marchioni Mondeiaris.

SUnt horum temporum adeo crebræ nuntiorum curſitationes, ut nullus fere dies prætereat, quin novi aliquid habeamus. Gallum Regem in ſummo eſſe diſcrimine referunt hi. Adeſſe tempus ajunt, quo Gallicum nomen exſtinguetur, evadere nullo modo poſſe Regem ipſum, aut è ſuis militibus unum, quin aut trucidetur, aut capiatur. Ex cataphractis tribus fere millibus, & peditibus ſex & triginta millibus, levis etiam armaturæ non paucis neminem excipiunt. Irrident alii qui ſunt rerum experientia ſapientes. Putant iſthæc Helvetiorum diſſidia, Proregiſque noſtri ſuſpectione de Pontificiis & Helvetiis, Ludovici Mediolani Ducis exemplo, aliquid magnum in Fortunæ gremio paritura. Addunt etiam Bartholomæum Livianum tenere præſidio Laudem urbem, à Mediolano millia diſtantem viginti tantum, cum exercitu recenti Venetorum. eſt & medius inter Proregem & Helvetios, quia Placentiam Prorex occupabat à Mediolano millia quadraginta. Interſecat igitur Libianus Proregis iter. Etiam fama eſt promulgata, ſive id Gallicum fuerit ſtratagema, de quingentis millibus ducatis aureis per Lautrecum cum quingentorum cataphractorum præſidio Galeratum Helvetiis præbendorum, ſive id acciderit, deterrentur eo nuncio Hiſpani, neſcio & an Pontificii. Hæc varia varii. Ego autem, qui bellorum eventus eſſe haudquaquam certos legi ſæpe, audivique noſtra tempeſtate, quive parva manu ſcio profligatas fuiſſe aliquando magnas adverſorum copias, caſui rem reporto. Maximilianus Dux, ſive quod iners ſit ac deſes, ſive quod patris edoctus exemplo, perfidiam timet Helvetiorum, ſeſe intra Caſtellum continet, Gallis de deditione magna pollicentibus, reſpondiſſe inquiunt, *ſe velle mori Ducem, neque vereri quicquam ſub talibus parentibus, quales Helvetii ſint.* Putant aliqui triumviratum illum, de quo alias mentionem fecimus, ex eleganti juvene in Sardanapalum Ducem convertiſſe. Caret conſilio ad horum temporum exigentiam. Ergo ubi Elvetii, aut ex fœderatis nemo viderit quenquam, pro quo ſit pugnandum; contra, ſuum Galli Regem præſentem habent animoſum, elegantem, potentem, tractabilemque cujus res agitur, quid ſperandum eſt? Neque parum offuturam exiſtimo Proſperi Columnæ ac ſuorum militum capturam. Genua die octavo Septembris Ramirum Nunnez Guzmanum oratorem noſtrum emiſit, publiceque ſunt erecta Gallica vexilla. Jacobus Aquila noſter orator apud Ducem vir prudens eſt, & literarum gnarus, ſed parum profutura credimus ejus conſilia. ut exeat, die noctuque Ducem hortatur, ut Helvetiis ſeſe oſtendat, ut intelligant, cujuſnam ſint vitam abjecturi, nequire deteriora pati, quam quæ à Gallis exſpectat. incaſſum omnia, manet incluſus. Tu vale, & aures præpara patentes ad audiendum ſucceſſus. ex Calatajuto. VI. Calendas Octobris, MDXV.

EPIST. DLV.

Dux Geldriæ Germanorum Prætor cum Gallo remittitur. cum Trivultio ad Mediolani portas Petrus Navarrus incurſitavit.

P. M. A. M. Marchioni Mondeiaris.

AFluctuante Italia fertur Regem Gallorum Ducem Gueldriæ retromiſiſſe per equos diſpoſitos, quia ſenſerit ab ea parte ob Cæſarem pullulare quoſdam motus. Prætor erat univerſi Germanorum peditatus. fratrem ejus ſuffecit Rex. Ex Boſſalora & Mazenta, quæ diſtat à Mediolano milliaria forte quindecim, cuncta vaſtans Gallicus exercitus proceſſit. Ne quid incommodi patiantur incolæ, ſemper jubet magnanimus Rex edici, ſed fruſtra. Belli eſt regula, ut quacunque magnus ducatur exercitus, eant in prædam cuncta. Primam frontem gradientis exercitus Trivultio, ſuæ meæque patriæ gladio ancipiti tradidit, tanquam viarum gnaro, & qui

vigilantiore cura rem ſit acturus, ne ſenio confectus vivat ultra extorris. Ad Mediolani portas, inquiunt eum, & cum peditibus quibus præeſt, Petrum Navarrum ſeſe applicuiſſe. Ex adventu ſuo ſperavit excitare tumultum in urbe; rejectos fuiſſe inquiunt cum ignominia. Helvetiis deeſt equitatus, pugnaturos tamen credunt. Id ſi fuerit, magna erit Chriſtianorum ſtrages: duram amplectentur provinciam. Quid ſolus peditatus diſcors contra Germanorum robur, qui ordinem ſervant eundem in præliis, & contra Gallicum equitatum validiorem, quam nunquam hactenus. Proh quanta ſanguinis imminet effuſio. Sedunenſis concionator inter Helvetios effectus eſt; ut conveniant, hortatur, ne partam velint gloriam amittere, ne præclaros à Pontifice datos eorum bellicæ virtuti titulos deturpari patiantur. Tantam occaſionem oblatam ne ſinant è manibus labi rogat. Diem adeſſe illis, inquit, quæ proſtrata potentia Gallica, Helvetios univerſis totius orbis populis & gentibus ſit prælatura. Proh quantam nobis quietem, quantum nomen & quam æternam famam, atque glorioſam eſt nobis iſta dies paritura, tum orando, gemendo partim, & lachrymas effundendo, minando etiam plæriſque, ac exilium, & ſui generis exterminium in patria proponendo ſe macerat. Gallorum eſt vir infenſiſſimus hoſtis. Nullum ponit in victoria dubium, ſi unanimes ad rem gerendam, progrediantur, ſed ſi recuſaverint, ſe tamen Belli Fortunam, cum dicto parentibus experturum. Emori ſatius eſſe concutiendo ſe dicit, quam cum tanta ignominia redire victos in patriam, ubi concluſi inter horridorum montium aggeres vitam ſint perpetuo miſeram & calamitoſam acturi. Hæc & alia multa Sedunenſis: ſed parum profutura creduntur. Tu vale. III. Calendas Octobris, MDXV.

EPIST. DLVI.

De crudeli pugna Heroicum Poëma quoddam, repentino afflatu Platonico depactum ex tempore. Quis fructus effuſionis ſanguinis. Quid utilitatis contra infideles. Hæc eſt crudelis illa pugna prope Mediolanum. Quæ cauſa trahat præcipites Helvetios. Helvetiorum inaudita audacia.

P. M. A. M. Marchioni Mondeiaris.

Proh facinus crudele, atrox dictuque nefandum
Fulgure deterius ſævo, tonitruque tremendo,
Certarunt acies, campos tinxiſſe cruore.
Quid te Galle juvat Rex inclyte? quid tibi guttur
Eſt nunc plus ſolitone tuum ſuavioribus eſcis
Propterea implebis? precio majore parabis.
Proh dolor, optatas veſtes lectone recumbes
Conſtrato melius? meliorave pocula ſumes?
Haud equidem, Ambitio eſt, tituli ſub nomine quodam,
Quæ genus humanum raptat, vertitque quatitque,
Peſtis dira nimis, tetro ſata ſemine Averni.
Hæc fuit, hæc vaſtum tibi cor concuſſit, ut amplum
Imperium imperio jungas, ſubdaſque popellos,
Qui leges ſervare tuas, tua juſſa recuſent.
Feciſti miſeros multos, miſer ipſe futurus
Iudicis ante pedes Iuſti. mihi crede, pigebit,
Cladibus his tantis cauſam, ſtimuloſque dediſſe.
Ex nece tam ſæva, vacuaſti templa, Deoque,
Carataſque faces, & thurea dona tuliſti
Innumera, & luctu, & lachrymis, gemituque replevit
Compita, tecta, vias, urbes atque oppida multa,
Hæc tua tam fervens ſceptri immoderata cupido.
Certe hoſtis, noſtræ legis furibundus & acer
Turcarum Princeps, fœdatus ſanguine fratrum;
Et patris, & reliquæ ſtirpis, turbæque nepotum.
Proſtrari exhauſtu potuiſſet forte minore
Sanguinis, & fatui Mahometæ jura periſſe.
Sit monſtraſſe ſatis qui ſis, memor eſto, quod ille es,
Cui datus eſt ſuperans Titulus de nomine Chriſti.
Arma cape in Turcas hoſtes, placeatque potentes
Exercere tuas vires ſub nomine tanto.
Sat generoſe heros juvenili ardore citate,
Sat tecum. Facti ſeriem referamus amicis.

Heroo exorſus pede ſum tantæ ſtragis initium, novo quodam ſufflatus inſperato furore, venerunt in buccam repente, nolo laborem irritum fieri. præcedant ergo, & ordo pugnæ liberiore ſubſequatur oratione. Ad milliaria quinque ad urbem illam Mediolanum Majeſtatem fere cœleſtem æmulantem, nobilitate refertam, decoram, ditem, fortunatiſſimam applicavit exercitum Chriſtianiſſimus Rex, pulchris, uti fama eſt, naturæ dotibus ornatus, annum natus vix tertium & vigeſimum. Mediolanum ex Montia Helvetii ſe contulerant, paucis tunc ad certamen hortativis his verbis ad pugnam paratos, Sedunenſis Cardilis alloquitur: *Felicitas veſtra, ô ſocii, niſi animos reſumſeritis, & vincere ſtudueritis, in ignominiam & calamitatem inſignem convertetur. Memores eſtote, commilitones egregii, quam facile, quamque leviter, octo vix Helvetiorum millia ad Novariam tantumdem virium Gallorum ſtraverint ac fuderint, & ex univerſa, cum noſtri filii Maximiliani Ducis paucis equitibus Italia fuderint. Præclarior utiliorque nunc ſeſe nobis offert occaſio. Regem ipſum, ipſum Gallorum, ni diſſidere perſeveraverimus, cum ipſius Galliæ totis viribus, ad manus ſumus habituri, & finem bellorum inter Chriſtianos populos, cum ſumma laude noſtra impoſituri. Si hodie, ô ſocii, victores evaſerimus, quis ultra contra nomen Helvetiorum audebit exſerere vel digitum?* Hos hortatur, illos monet, aliis eblanditur.

ditur. Sed fama eſt ſurdis dici omnia. laudis æmulatio vicinorum trahit præcipites Helvetios. Sunt per conventus diſtributi. Inferioribus eſt majorum conventuum moleſta inſolentia. Baſilei, Bernenſeſque, atque alii de Principatu gloriantes, minorum judiciis, nimium ſibi tribuere videntur, cum effuſio ſanguinis & pericula bellorum communia ſint. Hebetiores id ægre ferunt. Hinc exorta Diſcordiæ peſtis. Sedunenſis autem, his dictis, quæ ſupra memoravi, exit ruitque cum ſuo comitatu in hoſtes, ſequitur illum acies prima. Vaſcones, Normandi, Picardi, primi veniunt in occurſum, trucidantur majori ex parte. Helvetii tanquam urſi adverſa venabuli haſta in vulnerantem venatorem, foſſas tranſiliunt, qua tormenta in eos parata erant Gallica, pertinaci ſpiritu cadendo, mactando, ad tenebras uſque pugnatum eſt. Totam egerunt noctem ſemiobruti inſomnem Helvetii. Gallorum exercitus jam diſcindebatur, & ni Rex ipſe, Pyrrho animoſior, acies circumcurriſſet, actum erat, nunc à fronte, à tergo nunc, circumitans, hos pudore, illos metu, ad cuneos reducebat. Viarum ignorantia & noctis horrenda formido, maximo fuit Regi adjumento; ſtetere namque multi, qui aufugiſſent, ſi qua forſan iter ad fugam illis patuiſſet. Et clari Ducis & ſtrenui militis officio ea nocte functus eſt Rex. Horas octo & viginti ſine cibo ac quiete dicitur conſumpſiſſe; ab ocrea & crepida uſque ad clypeum armatus, ſiſtendis etiam ad Helvetiorum latera tormentis invigilavit, ut, ubi primum eluceſceret, Helvetiorum ilia machinarum globis emiſſis tranſverberarentur. ita ceſſit. rabide certatum eſt utrimque. ſed à ſociis male adjuti pauci, qui ſuperfuere, ſtrictis ordinibus, & protentis ſignis diſceſſerunt, ducibus omnibus in fruſta per aëra raptatis à pilis ferreis aut plumbeis. Bartholomæus etiam Livianus Venetorum dux cum una cataphractorum acie recenti à tergo improviſus adveniens, Helvetiorum phalangem in Gallos inſultantem conterruit. Is ex laude tempore pugnæ affuit. Hæc ſuccincte accipito. quando latius rem intellexerimus, latius ſcribemus. Vale. ex Calatajuto. pridie Calend. Octobr. M D XV.

Epist. DLVII.

Continuatio narrationis de pugna Gallorum contra Helvetios. Solus Rex fuit cauſa victoriæ.

P. M. A. M. Marchioni Mondeiaris.

PRopere nuncius à te mearum literarum reſponſum attulit de ſtrage apud Mediolanum, quando id acciderit, quidve inde ſucceſſerit, cupis intelligere. Septembris Idus pugnæ hora ante occaſum ſolis tertia fecit initium. Poſtero die eluceſcente repetitum eſt certamen, & acriter pugnatum ſed nequivere tantam equitum & peditum copiam, eo ordine pugnantium, quo ipſi diutius ſuſtinere, ſoli pedites Helvetii, à fœderatis omnibus deſerti, neque intra ſe concordes. pro certo habetur primo congreſſu Gallorum agmen retroceſſiſſe disjectum, impedimentaque Papiam verſus, quæ ſtabat in fide Gallorum iter cepiſſe; putaturque Regis ipſius virtutem, & animi fortitudinem tanto diſcrimini præſtitiſſe medelam. Neque offuit Liviani Venetorum ducis adventus, utiajunt plærique, ex adverſo. Ceſſerunt tandem Helvetii, minime tamen, uti ſcribitur, victi, ſed laſſi & præ inedia & vigilia languidi, ducibus omnibus & ſociis majori ex parte deſideratis. Mediolanenſes benigne ſuperſtites illos exceperunt, & cibis ſanos recrearunt, ſaucios curarunt, figere tamen pedem noluerunt, mille incolumibus in Ducis & Caſtelli cuſtodiam relictis. Comum verſus ipſi, quæ civitas eſt in finibus eorum, inde in patriam profecti ſunt; ſpe Duci relicta, ſe cum ſociorum numero majore in ejus auxilium rediturос. bono ſit animo, ſuadent. Reliquias eorum non eſt auſus Rex proſequi, aut ducem mittere in abeuntes. deſperatis liberum reliquit abſceſſum. Rex ipſe victor Papiam conceſſit. Noluiſſe Mediolanum fertur, donec majori exercitus parti det commeatum, ne ſub ſpecie tumultus alicujus detur in prædam. varii ſunt in curia hominum affectus, inter exteros præcipue, Neapolitanos, Florentinos, Genuenſes, Gallorum parti ſtudent plærique, qui Regi gloriæ non inviderat, hanc fuiſſe ſui ſucceſſus cauſam ab afflicta urbe Mediolano prædicant, alias alii excitant, honoratiori adhæreamus. Contendunt & nonnulli Helvetios omnes, nemine à ſociis diſcedente, conflixiſſe, omneſque cum in Montia eſſent, propoſitis Gallorum conditionibus, annuiſſe, diſceſſiſſeque omnes à fide præſtita. Varie iſta referuntur, varie accipito. A Bartholomæo Saliceto Pontificio à Secretis, viro erudito literas habemus, quibus ait, Romam ſuam ingemiſcere futuram calamitatem, quod non habeat tanto ponderi ſuſtinendo duces. Oportebit Romam Leges accipere, quas victor ob victoriam, & ardentem ætatem dare voluerit. Contractationes & longas ad ſtatuendum deliberationes de copiis auxiliaribus Pontificiis & Hiſpanis ad Helvetios mittendis deplorat. Quid in tanto rerum conflictu diverſe ſentiatur intelligis.

Locus autem tanta clade famoſus, Sanctorum *Donati & Luliani planities* appellatus. jacet is ager medius inter Marianum oppidum, & calamitoſum Mediolanum. Vale. ex Calatajuto. IV. non. Octobris, MDXV.

EPIST. DLVIII.

Venatus cauſa it Buitragum Rex. quomodo pro Juſtitia exercenda confregerit Proceribus privilegia. Dux auſcultat Gallos. Qui Duci noceant conſiliis. Fractus animo Dux obſeſſus. Periit Libianus. Quid eum peremerit.

P. M. A. M. Marchioni Mondeiaris.

REx neſcit, qua tendat, aut quid velit, ex ingraveſcente morbo. Peractis, quæ ab Aragonibus petebat, ex Calatajuto Buitragum venatibus aptum oppidum pervenit. Quæ autem ab Aragonicis exegit, contra vetera illorum ſtatuta geſta ſunt, ut ſcilicet tributa colligantur, ad ſtipendia quingentis militibus perſolvenda, qui ſicarios & ſceleſtos homines, quacunque proficiſcantur, quæritent. Habent namque Procerum oppida pro aſylis, ad quæ criminibus commiſſis confugiant. populis id actum eſt annuentibus, Proceribus invitis. Non bene fortunatus Buitragi ſylvas pervagatus eſt, licet ibi cervos non paucos repererit. Inde faſtiditus repente receſſit, in Siguenca curſorem habuimus novum. Quæ reliqua de notabili pugna ſcribantur audito. Regem ipſum juvenem Chriſtianiſſimum fertur Macedonis Alexandri more adeo cominus pugnaſſe, ut longarum haſtarum, quas *Piccas* vocant, fuerit ictibus percuſſus ab hoſtibus, chalybei thoracis temperatum robur, ne transverberaretur, effecit. Saguli ſuperinduti pertuſos & thoracis cicatrices gloriabundus oſtentat. Nobiles, qui aderant Regem ſuum in tanto diſcrimine cernentes, relictis equis inter confertas pugnantium hoſtium turmas eunt præcipites. ſtrenue pugnando fere omnes occubuerunt. Clari populorum domini ſunt inter eos trucidati, Umbercorus, Buſius, Ambaſius & Maugioronus, plærique alii, quorum nomina ignorant, qui ea ſcripſere. Repleta eſt luctu Gallia, licet victor Rex eorum evaſerit. Mediolanum triumphans ingreſſus eſt Rex. Caſtellum in quo Dux eſt obſeſſus cum Helvetiorum præſidio, die noctuque tormentis quatitur. Octoginta id genus, quod appellant *Canones*, ad muros dicitur locaſſe Petrus Navarrus Comes, intra paucos dies ſe mœnia diruturum pollicetur. Maximilianus Dux audit de deditione nuncios. Noſter orator Diecus Aquila ut forti ſit animo, ne ſeſe dedat, hortatur & monet. Helvetios illico redituros, & fœderatorum exercitus venturos edicit; ita namque cum ſuperſtitibus conventum fuiſſe inquit. Gonzagam & Corrigiam ac Manfredum veteres deliciarum magiſtros & callidos opifices miſer vitulus habet ad aures. Surdo prædicat noſter Aquila, dejectum ſentit animum ejus, nec ſibi ipſi fidere, neque ad imperii pondus aptum. Magnis Gallorum promiſſis credimus caput ſummiſſurum. Breve tempus hujus latentis anguis vibrantem linguam aperiet. Attulit idem curſor, Bartholomæum Libianum poſt pugnam iter facientem ad Brixiæ ac Veronæ obſidionem periiſſe rabidum in lecto, cum in certamine maluiſſet, quo tempore ſperabat Veneto Senatui, qui eum evexerat, ablatas urbes, confractis hoſtium eorum viribus, reſtituturum, auferri è medio pati non potuit. Hernioſus erat, geſtabatque bracculas ſuſtinentes herniam. Pugnæ autem tempore, quo ſolutior & agilior atque expeditior eſſet, bracculas ademit, in ſui perniciem. hinc præ nimio labore defluxit illi tabes, neque ultra remedium adinvenit. Hæc habemus, hæc habetote. Et vale. ex Siguenca. XXVIII. Octobris, MDXV.

EPIST. DLIX.

Regis deterior ratio. Quare eligatur Placentia.

P. M. A. M. Marchioni Mondeiaris.

MAtritum oppidum v. Calendas Novembris nos ſuſcepit. Ex Scylla in Charybdim Rex labitur, in deterius dico. Qua ſit eundum, ad proximam hyemem ferendam, conſulit medicos. Deligent Placentiam urbem, uti arbitror, quæ ſita eſt in valle latente, à flatibus Borealibus tuta. nec ibi diu morabimur, aut alicubi, donec Rex vel torquentes morbos excutiat, vel naturæ concedat. irrequietus vitam agit. Ab Italia ſcribitur, Helvetios frequentibus inhærere conventibus, ut ferant Maximiliano Duci ſuppetias. Dux autem à tanto illos labore liberavit, dedit Caſtellum, ſeque ipſum magnis Gallorum pollicitis, in Galliam conceſſit. ibi veluti redemptus à gravi ſervitute ociatur. Melle ſuavius ei ſapit is vitæ modus. Triginta illi Ducatorum aureorum millia deſignarunt. perbelle contentus eſt. uti exoneratus gravi ſarcina delectatur & gaudet. juvenis minime natus ad imperium, imperii moleſtias ferre nequivit. Forte tantum ſatius Italiæ populis.

pulis. Nam ſi Helvetiis Fortuna faviſſet, oportebat Italiam à ruſticis Alpeſtribus Leges ſuſcipere, quas dictare illis libuiſſet. quam ſapidum id eſſe debeat, tu judicato. O durum eſt id Gallorum imperium! fatemur. ſed durius arbitror montanum. tenuiſſent Helvetii Ducem ſub perpetua pædagogica ferula ſubjectum, ſub amati filii nomine, pro arbitrioque ſuo numerare paſſus, & verba promere, perpetuo illum coëgiſſent. Nos hæc ſentimus, hæc dicimus, tu pro libito judica, & vale. ex oppido Matrito, quod *Mantuam* eſſe *Carpentanam* Coſmographorum calculis computatis exiſtimo. VI. nonis Novembris, MDXV.

EPIST. DLX.

De morte ac vita Gonſali Fernandi magni Capitanei. Laus ejus magna. Qua morte. Medici nocuerunt. legit Papa libellum de Orbe novo. multa de aëre Darienis jam ſalubri.

P. M. A. M. Marchioni Mondeiaris.

VÆ tibi, væ Hiſpania! vita functus eſt Gonſalus ille Fernandus Aquilaris à Corduba, *magnus Imperator*, Antonomaſice ac jure merito appellatus, qui nomen tuum primus hac tempeſtate ſuper aſtra locavit. Latuiſti hactenus Hiſpania, & tuorum virtus militum ſopita jacebat. Eo alumno tuo, duce, à Hiſpania, famam æternam conſecuta es. Is eſt à facie terræ ad ſuperos revocatus, qui more torrentis obvia quæque ſternebat. Quæ geſſerit, quando bellorum turbinibus implicabatur Neapoli, ex meis ad te, varioſque tuæ conditionis Principes epiſtolis licet colligere. Quartana illum rapuit in Calendas Decembris. Medicorum properata diligentia finem ejus maturaſſe creditur. Regi nuncium vehementer fuit moleſtum, aut fuiſſe viſum eſt, ſcrutator cordium Deus eſt ſolus. Fuit namque viri ejus magnanimitas aliquando Regi ſuſpecta. vivere propterea illum in ſeceſſu ocioſum patiebatur. de hoc ſatis, licet nunquam ſatis. Ab Urbe gloriabundum neſcio quid de me ſcripſit procurator meus Licentiatus Martinus de Aguinniga Ordunnæ Cantabriæ oriundus, quem in Urbem impenſamet mea ſuſtineo, ad litium tempeſtuoſas procellas. Pontifex quo die Sancti Michaëlis ſolemne agitur, ſorori convivæ Cardinalibuſque pleriſque ipſe ipſe *libellos* quoſdam ex mea officina emiſſos, *de Orbe Novo* recitavit cum ſumma laude de me, quod eam ſumpſerim provinciam, ne tampræclara inventa in rapacis oblivionis fauces collabantur. Ab Orbe Novo magna feruntur, majoraque indies exſpectantur. A pulſo Petro Aria miſſus eſt ad inſulam ditem ad Auſtrale pelagus per Vaſcum Nunnez nuper repertum, Gaſper Morales Petri Ariæ familiaris cum peditibus ſeptuaginta, ivit, cum Regulo quater pugnavit, amicitiam, vicinis eam petentibus, inierunt. Dies egerunt ibi lautos quoſdam. abundat namque leporibus & cuniculis, cæteriſque ſylveſtribus quadrupedibus & volucribus inſula jure merito *Dives* appellata. Mutuis ſe muneribus colligarunt, noſtratibus calculis vitreis & tintinnabulis, aliqua etiam ſorte ſecuri Regulum donarunt. Compenſat Regulus muneribus munera, centum decem unionum libras octunciales noſtris impartitus eſt fecitque ſe lubens Regi noſtro tributarium annuarum centum librarum unionum. Res de unionibus famam ſuperat. Diverſi etiam centuriones per diverſas ejus vaſtæ telluris regiones tetenderunt indagatum. Quæ afferent, habebis. Darienis aërem affectum eſſe ajunt ſalubriorem, quod nemora ſylvaſque adumbrantes oppidum diſciderint; ſuffocatam nimium & opacam vallem arborum denſitas detinebat, neque flatibus ventorum aërem purgantibus, locus erat ullus. Vale. ex Madrito. V. non. Decembris, M. D XV.

EPIST. DLXI.

Putat Rex locorum mutationem profuturam, inde ex Placentia per villas. venit Adrianus Lovaniæ Decanus orator à Principe Carolo. abhorret à tecto Rex. Dotes Adriani oratoris. Qui ſit Dux Bavariæ. Petunt ſtemmata Darienenſes. quæ ſtemmata data ſint.

P. M. A. M. Marchioni Bellecenſi.

PEr illuſtre oppidum Talaveram, dehinc Oropeſſam Caſataiatam & Valparaiſum, poſt Torillum & Malpartitam pervenimus Plaſentiam, cum horrido ventorum & tonitruum procelloſo nimbo, qui nos ex inſperato repente inter Torrillum & proximum flumen *de las barcas* appellatum, adortus eſt. Alia via venando Rex paulatim advenit. non citius venit quam cito diſcedere cogitavit. Loca eſſe valetudinis ſuæ cauſam imaginatus; ſeceſſit ad Ducis Albæ villam, quæ dicitur *Abadia*; ſub pretextu cervorum inſectandorum, ſub dio eſſe cupit ſemper, abhorret à tecto. Ibi ſuſcepit libens à noſtro Principe nepote ſuo Carolo venientem oratorem. is *Adrianus* Trajectinus dicitur, vir gravis pri-

ma ſenecta venerandus, Principis ipſius præceptor. Salutavi hominem, tractavi nondum. Bonum eſſe, ac literarum diſciplina egregium audiveramus. Quantum licet colligere, utriuſque dotis & probitatis & doctrinæ argumenta præ ſe fert. Cujus & quanti ſit ponderis, tempus deteget. De Principe jam quindecenni quid ſperandum ſit ſcrutabimur. Lovaniæ eſt hic orator Academiæ Princeps, quem *Decanum* dicunt. Ab exteris fertur, Helvetios animo pervicaci, ut Galli pellantur vivere. Cæſarem hortantur, ut provinciam Ducatus ſumat. Triginta millia Helvetiorum ſuamet impenſa conventura offerunt, modo velit ipſorum poſtulatis annuere: haud ſecus ac ſi Cæſareo ſtipendio eſſent merituri, ſe obtemperaturos Cæſari pollicentur. Galli Regis oratores audiunt, auſcultant minime. Guilielmus Bavariæ Dux, Imperatorio nomine cum ignominia Venetorum copias è Veronenſi agro repulit. Cæſaris eſt is Dux ex ſorore nepos, egregius animo juvenis. Rege adhuc in ea villa moram trahente miſerunt ab Orbe Novo Darienenſes nuncium Enrichum Colmenarem, de quo alias, ſtemmata petitum, quibus noſcat poſteritas, primos ejus terræ incolas honoratos titulos promeruiſſe. In ſcuto viridi Caſtellum auratum, cum depictis in eo à dextris leone, à ſiniſtris autem tigride ſcutum ſuſtinentibus, illos ornavit Rex. Circumeunt autem ſcutum quatuor ſagittarum, totidemque arcuum manipuli. Rex autem uti ajunt, qui ad nos veniunt nuncii Palatini, delectatus eſt venatus fortuna ſecunda. Cervos namque plures, inquiunt, regia manu, ſagitta tamen fuiſſe transfixos. Vale melius quam Rex valeat. Placentiæ pridie Idus Decembris, MDXV.

Epist. DLXII.

De lectura libelli de Orbe Nove per ipſummet Papam coram Cardinalibus & ſorore invitatis.

P. M. A. M. Leoni X. Papæ.

Quom incidiſſent in ſcripta quædam mea, Galleatius Butrigarius, hic pro tua Sanctitate, & Joannes Curſius pro ſua Florentina Rep. oratores, de Orbe Novo, placitura tuæ Sanctitati, ſi quando ad ejus manus deveniet, mihi ſignificarunt. Eo ſuaſu calamum reſumpſi deſidem effectum, perſuaſoribus ut ea colligerem, deficientibus. Noſtri agelli primitiæ ad te Petri vicarium in terris deferebantur. Cui rerum omnium decimæ ac primitiæ debentur, intercepit eas Gallus, una cum viatoribus & latoribus ipſis. Succeſſiva illis habuit tua Sanctitas per meum familiarem Licentiatum Aguinigam, quem iſthic mea impenſa teneo contra tuæ Sanctitatis Curiæ litigioſos perturbatores. Ea relatum eſt, Sanctitatem tuam ipſam ipſam Cardinalibus plæriſque, & amata ſorore adſtantibus, amota menſa, ſerena fronte, ad laſſitudinem uſque legiſſe univerſa. Licet anguſta dextera, Tua Sanctitas mecum egerit, Catholici Regis poſtulata de me rejiciens, in Reſervarum ſupplicatione, nuncio tamen eo delectatus, archetypis rerum earum è latebris ſcrinialibus extractis, tranſcribere illa feci, & quo intercipientium injurias vitarent, quove late iſta vagentur, quæ nova ſunt & miranda, impreſſorum typis cudenda commendari permiſi, id ita pertinaciter mihi perſuadente Antonio Nebriſſenſe Hiſpano, viro erudito, qui Bononiæ literaria ſuxit ubera, ſi quid in his, quæ ex noſtra prodeunt officina, reperietur guſtui Doctorum ſapidum, tuæ Beatitudini gratiæ debentur, cujus cauſa labor ſumptus eſt, licet prima rerum frons, id eſt, è tribus Decadibus Prima, diverſos nacta ſit auctores, temporum curriculis id exigentibus. Vadit una Babylonica legatio mea ad Sanctitatem Tuam, præfatione præeunte, per quam intelliget, an creditum mihi Talentum in Religione noſtra ſuffoderim, an duplicaverim. Valeat Beatitudo Tua, ante cujus pedes ſacros, animo, ſi nequeo corpore, ſtratus me illi obnoxium perpetuo futurum polliceor. De Catholici Regis adverſa valetudine nihil ſcribo, quia ſentio Reverendum Archiepiſcopum Cuſentinum legatum tuæ ſedis Apoſtolicæ, late cuncta ſignificare.. ex Guadaluppe VII. Calend. Januarii, MDXV.

Epist. DLXIII.

Cardinali Gurſenſi non grato. Mercurinus pro utriſque.

P. M. A. M. Matthæo Langæ Gurſenſi Epiſcopo, Cardinali electo.

Solet grandium negociorum moles, de magnorum Principum memoria, parvi ponderis & momenti res detrudere, ſolentque oblivioni tradere clientum obſequia, propterea eſt animus, non ut exprobrem, immo ut magis me devinciam, paucis repetere, quæ mihi animum præſtant ad ſubſequentem petitionem. Quantum tuo ſororio Joanni Schad Cæſareo in Hiſpania oratori adſtiterim, quantumque in rebus tui Epiſcopatus Carthaginenſis tibi à Rege Catholico præbiti, à Pontifice negati, laboraverim, ſororium ipſum teſtem advoco. cito etiam Mercurinum de Gatinaria Burgundi Senatus Principem, una pro Cæſare &

re & Carolo Principe Oratorem. Dehinc ſi in filium advenientem Maximilianum juvenem Germanum tuum à ſecretis ſuſcepi, ſi hoſpitio ac menſa longo illum tempore collegi, ſi direxi, ſi juvi necne, ipſum arbitror retuliſſe. Quod nullum ego fructum ex hac ſatione collegerim, quod Catholici Regis literæ in meam commendationem nihil apud te hactenus profuerint, vaſtis occupationibus magis quam ingratitudini adſcribo. Nunc autem cogor à perturbatoribus cavilloſis excitare ingenium, & à te petere, ut urgenti ſtimulo provideas. Per regium indultum fueram aſſecutus unum, ut vulgo, beneficium, in urbe Lorca tu Epiſcopatus Carthaginenſis diœceſi. Petiit à te Rex Catholicus per literas, uti acceptationi hujuſcemodi annueres. Chirographum præbuiſti, dediſti & alteri; Meum, inquiunt, non admitti debere in Romana rota, quia ſit Secretarii tantum, non Notarii & teſtium auctoritate expeditum. Peto, ut illico nova proviſio veniat, eo quo petitur modo, ſi minus, cibus mihi Harpyiarum unguibus abripietur. Id ſi acciderit, ne me tibi fuiſſe obſequentem fruſtra poſſim conqueri. oportebit ut vicario tuo Carthaginenſi jubeas aſſignatum iri mihi tantundem reddituum, quantum mihi tua cauſa auferetur, etſi menſuram exceſſerit, non tibi propterea ſuccenſebimus. Vale. ex Guadaluppe. III. Calend. Januar. MDXV.

EPIST. DLXIV.

Papa Bononiæ ſuſcepit Gallum Regem. Anglus & noſter conveniunt contra Gallum. de apparatu Selinſachi Turcæ. quid dicat ſuper habenda Roma & omnibus Chriſtianis. breves noſtri Regis dies.

P. M. A. M. Marchioni Bellicenſi.

QUæ habeantur ex Italia, legito. Bononiam ex Urbe profecturus Pontifex, ſiſtit Florentiæ. Adibit illum Chriſtianiſſimus Rex Gallus victor, ex urbe Mediolano jam pacata. Bononiæ conventuros ajunt. hæc de illis. Fernandus Rex ſocer & Enrichus Rex Anglus gener, fœdera renovarunt. Heri autem, qui fuit hujus menſis dies XIV. edicta eſt ea Pax per præcones & compita, Senatu Regio præſente. Hæc niſi conjunctio duraverit, nunquam deſinet victor Gallus inſultare, elatus tanta victoria, forte ſeſe hoc freno temperabit. Et qui prudentia pollent ob longam rerum experientiam, & qui tremunt Turcarum potentiam, inquiunt parari claſſes ingentes in Thracia Bizancii & plærisque in Græciæ portubus aliis. Irridere Turcas ajunt, Chriſtianorum diſſidia, mutuis & noſtris cædibus gaudere ac ſalivam deglutire præ deſiderio impetendi Chriſtianum nomen. Se Troianorum dicit Selimſachus eorum Princeps eſſe hæredem, qui Romam condidere, Conſtantinique ſucceſſorem, qui caput Imperii tranſtulit in Thraciam, ſibique deberi, quæcunque Conſtantinopolitano quondam Imperio paruerunt Regna & Principatus. Sperat fore quando nos adoriri aggredietur, ut parvo negocio vires noſtras ſit proſtraturus, jam quaſſatas. Paratum habebam hoc Epiſtolæ caput, diſtulit tabellarius diſceſſum ad te. Novum habemus curſorem à Pontificia Curia. Convenerunt Bononiæ Pontifex & Chriſtianiſſimus Rex, quid in arcanis pacti ſint, paucis patet. lætitiæ ſigna utrimque viſa ſunt. Rex autem noſter mortem quæritans, peragrare nunquam deſinit. Ex Abbatia villulá deteriorem aliam petiit. fugere hominum commercia videtur. ea eſt dicta *Corchuiela*, magalium quinque. Inde petiit validum municipium caſtri Cæſaris, vulgò *Xericium* appellatum. *Se iturum Hiſpalim* publice profeſſus eſt, *mox Granatam*, hæc ait. ſed addere debuiſſet, *Ni ſtamen Lacheſis abſcindere properaverit*. hæc Regis verba Granatenſem Archiepiſcopum, & è Senatoribus Regis quoſdam, ut Hiſpalim præirent, impulerunt. Ego Guadaluppem, ubi Deiparæ Virginis nomine celeberrime colitur, inſigne Hieronymorum fratrum cœnobium conceſſi. Hic Regem qui ſe hac tranſiturum profeſſus eſt, opperior. Breves timeo futuros ejus dies. Tu vale interea, dum quid fata velint, detegatur. Ex Guadaluppe. pridie Calend. Januarii, MDXV.

EPIST. DLXV.

De Adriano Principis oratore cum Rege. de pactis nomine Caroli pueri. Laus Adriani. Pacta cum Rege de Carolo. Magiſtratus uniti. Promiſſa Regis. Lanuza orator. Laus Principis pueri.

P. M. A. M. Marchioni Mondeiaris.

SCripſi ad te ſuperioribus diebus, eſſe apud nos Adrianum Trajectinum, pro Carolo noſtro Principe Oratorem. Is Regem adivit, Regi per extremos jam vitæ margines deambulanti, quædam annuit fœderum capita, dato adventu Caroli Principis hæredis, ut ei ſatisfaceret. Ea permiſſione de Regnis dividendis, aut ſaltem de magiſtratibus D. Jacobi, Alcantaræ ac Calatravæ, de regia corona tollendis conſilium abraſit. Proſpiciens namque Rex avus nepotem Carolum avitis ſuis mandatis

mandatis non obtemperanter auſcultare, licet non adoleſcentis, ſed moderatorum potius culpa id accidere videatur: irato vivebat in nepotem animo. Pacavit ſua prudentia Regis ſtomachum Adrinus: quæcunque Rex petierit affirmans Caroli nomine. Pacta vero hæc fuere, quod Carolus illico veniet, non armis ſeptus uti pater ejus Rex Philippus, ſed ſuis tantum familiaribus, & miniſtris comitatus: eatque Fernandus ejus frater, qui claſſe non deſcendat, niſi prior Carolus ſuam adſcenderit, in Hiſpaniam venturus. Caſtellæ gubernaculum Regi permittat Carolus, donec vixerit, etiamſi acciderit, Joannam Reginam Caroli matrem, Regis filiam Caſtellæ Dominam è vita migrare. Ne fœdus aliquod Rex feriat cum ulla potentia, Carolo aut Cæſare inſciis, ac fœdus non annuentibus. Ut ex Caſtellæ proventibus quadraginta Carolo in Andarpiam, quæ *Anverſa* dicitur, ducatorum millia, Ferdinando autem infanti, quando Flandriam tenebit, millia viginti, ſe procuraturum Rex pollicetur: ne magiſtratus à Corona regia tollantur: hac tamen lege præbita, ut ſi acciderit ſe moriturum, tantundem rédditũum Carolus infanti Fernando aſſignet, quantus eſt minoris magiſtratus valor, neque ab infante Fernando Carolus quicquam eorum tollat, quæ ad eum pertinent, Cæſare deficiente. Promiſit quoque Rex ad Caroli poſtulata ſe Caroli familiaribus, quorum antiqua fides fuerit probatiſſima de comendis magiſtratuum & beneficiorum partem aliquam impartiturum. Utque infanti Fernando in Flandria ſtanti, gubernatió illorum ſtatuum præbeatur, ſi civitatibus ejus terræ placuerit abſente Carolo, addito prudentum conſilio, quorum vult Principes fore Dominam Margaritam amborum amitam, & una Dominum Bergenſem. Additum eſt, ut Hiſpani omnes, qui ad Principem Rege invito & inſcio, confugerunt, de Curia pellantur Principis, ad tollendum omne odii ſeminarium. Si tamen læſæ Majeſtatis quiſquam reperiatur, non ſolum è curia, ſed etiam è terris omnibus cogatur abire. Poſtquam autem Princeps in Hiſpaniam pervenerit, ut Rex convocatis Principibus omnibus, & urbium ac municipiorum ſuffragia habentium procuratoribus, det operam, ut Carolus nunc hæres poſt matris obitum ab ipſis jurejurando adſtrictis, pro legitimo Rege Caſtellæ habeatur, & ab Aragonicis ac reliquis hæreditariis, aut partis à Rege Regnis, poſt Regis abſceſſum è vita. Rex quoque jus terrarum, quæ ad principatum pertinent, libere Carolo adminiſtrandum ſolvat, & reddítus exigere permittat. Si tamen Reginam Joannam obire contigerit, plures Carolo de redditibus colligere pecunias ad bonorum arbitrium patiatur, quo vivere illuſtrius Carolus queat & magnificentius, qualem tantum decet Principem. Jurabit in Flandria Carolus hæc obſervaturum coram Domina Margarita cæteriſque Flandriæ Principibus, & ſex urbium primariarum procuratoribus adſtantibus, juramentaque confirmantibus coram commendatario Joanne Lanuza oratore regio, in auguſtiori terræ templo, quo tempore ſacra interſit Euchariſtia. Itidem Rex convocatis Hiſpaniarum Proceribus, & procuratoribus ſe facturum, habito per literas ita peractum in Flandria fuiſſe, promiſit. Additum eſt in calce capitum fœderalium, immunem ab hoc vinculo futurum, qui pacta ſervaverit ad unguem. ſi vero illorum alter abierit, aut ſtare promiſſis recuſaverit, nunquam ab hoc debito ſe ſolutum intelligat. Movit & conditiones alias Rex, quibus obſtitit pro viribus Adrianus, ſuis efficacibus argumentis, Regis poſtulata refellens. His autem annuit hac lege, ut Principi placeat ire pedibus in hanc conſtitutionem, placitura vero, quæcunque Rex voluerit, profeſſus eſt, Regi ſuadens, nunquam ullum fuiſſe amato genitori filium adeo dicto parentem, qui Carolum ſuperet erga Regem avum obſervantia. Alia ex parte Adrianus uti prudens tantæ navis fluctuantis gubernator, Principem admonuit, ne cuiquam rei à Rege propoſitæ ſeſe objiciat, immo per celeres nuncios Regi ſcribat, ſe quæcunque imperata libenti animo ſuſcepturum. De vitæ Regis brevitate ob graves morbos ætate jam marcida, qui robuſtos etiam juvenes proſternere facile quirent, dolendum eſt. His ita peractis, Adrianus Orator acerbum Regis animum ita ſedavit, ut conceptum erga nepotem odium in ſummum amorem converterit. Rex autem ad vitæ finem properat, neque, ut arbitramur, pacti reſponſum vivus exſpectabit. Tu vale. ex Guadaluppe. XXII. Januarii, MDXV.

PETRI

PETRI MARTYRIS A. M.

EPISTOLARUM

LIBER VIGESIMUS NONUS.

Epist. DLXVI.

Catholici Regis obitus & vita. Laus Caroli.

P. M. A. M. Ad Ludovicum Marlianum affinem, Epiſcopum Tudenſem, Caroli Principis Phyſicum & Conſiliarium.

OCcaſio non ſinit ultra vagari, quid opus eſt circuitionibus? Proh cunctis mortalibus exemplum inauditum, non quod exceſſerit è corporeo carcere Regis anima, exceſſit namque, mirandum eſt, hac enim & ipſe erat natus lege, qua cæteri homines, ut moreretur, ſed quo illum traxerit divina voluntas moriturum, eſt horridum auditu. Madrigalegium villulam tibi alias deſcripſi. In meritoria ejus domuncula inculta interceptus reſtitit. Inſpice, quam parum ſit Fortunæ applauſibus & ſecularibus favoribus fidendum. Tot Regnorum Dominus, totque palmarum cumulis ornatus, Chriſtianæ religionis amplificator, & proſtrator hoſtium Rex in ruſticana obiit caſa, & pauper contra hominum opinionem obiit. Vix ad funeris pompam, & paucis familiaribus præbendas veſtes pullatas, pecuniæ apud eum, neque alibi congeſtæ, repertæ ſunt, quod nemo unquam de vivente judicavit. Nunc qui fuerit, quam larga manu dederit, quam falſo theſaurizantis cum crimine taxaverint homines, aperte intelligitur. Proh Hiſpaniam! proh Chriſti dogma! quem oculum, proh Carole Princeps, quem regnandi magiſtrum amiſiſtis. Pollens ingenio tu quidem, & cæteris præclaris naturæ dotibus ornatus es, ut audio, Carole, ſed adoloſcentulus ex ephebis, nondum evaſus, quæ ætas moderatoribus indiget. Non deerunt boni conſultores, inquiet aliquis: non deerunt, opinor, ſed hujus artis opificem, argutum adeo, & tanta rerum experientia prudentem, raro legimus à natura fuiſſe orbi terrarum condonatum. Eo duce multo faciliorem ad erectos Hiſpanorum animos temperandos viam reperiſſes, ſi eo vivente tantæ molis habenas ſuſcepiſſes. Qualis fuerit, pacata una tantum cum uxore Caſtellæ Regna, Granatenſe dehinc Regnum de Maurorum manibus ereptum, Gallica mox potentia toties, cum ingenti jactura proſtrata, docebunt. Quod egregius regendi artifex fuerit, beata Pax Hiſpanis Regnis una cum Heliſabetha uxore, præbita, & poſt conſortis obitum ſuſtentata, cujus neque nomen Hiſpania ſenſerat unquam, teſtis adveniat. Bella geſſit in Chriſtianos aliquando, fateor, quod forte aliquis invidus damnare cogitabit, geſſit fateor, ſed invitus, ſed tractus aliorum inſolentia, & Regni cupiditate. In Chriſtianum quenquam enſem nudavit nunquam, explicari vexilla nunquam libens imperavit. Nihil æque à pueritia ad extremum uſque vitæ terminum cogitavit, quam de bello ſolum in hoſtes Religionis noſtræ inferendo. quid ultra dicemus, ſi tanti Regis univerſa merita, proſequi, Marliane, ſtuderem, in infinitum protenderetur oratio. Ergo vale, ac tuum aliquando dominatorem orbis, annuente Jove, Æſculapium, hoc gemmato monili de tibi dedito Rege Fernando Catholico perornabis. Curſor ad vos ſe præparat iturus. Ego ut mortuo debitum præſtem, quod viventi obſequium præſtiti, corpus ejus exanime, Granatam ſepulchro ſedem deſtinatam, comitabor, quia præcipue illius initiatorum Collegii Prior ego ſum, cui magiſtratui, Antiſtite abſente (ut abeſt) Cleri regimen, & parandæ funeralis pompæ onus incumbit. Tu vale. Guadaluppæ jam ſuccinctus ad iter. XXIII. Januarii, MDXVI.

Epist. DLXVII.

Qua pompa funus Corduba & Granata receperint. Don Pe. Giron movet bellum. Fonſeca in eum.

P. M. A. M. Ad Marlianum.

SCripſi ſublatum è medio Regem Catholicum. Exanime corpus ejus Granatam ex ipſius legato detulimus. Corduba, qua fecimus iter, tranſeuntes buſti comites honorifice ſuſcepit. Magnificentiſſima pompa Re-

gem proſecuta eſt, pullata univerſa civitas exivit obviam funeri, ſpacio non brevi. admixti rectoribus urbis Principes finitimi Plegi Marchio, & Capræ Comes, cæterique nobiles omnes longa trahentes ſyrmata, flebilibus modis, è campo aperto ad templum uſque primarium, feretrum geſtantes tractim, comitati ſunt. Itidem & Granata, Marchione Mondeiaris Tendillæ Comite, Regni Granatenſis Prorege, cæteriſque nobilibus feretro ſubeuntibus effecit. Eodem quo miranda Heliſabetha ejus uxor, jacet ſepulchro, condidimus. Peractis, uti moris eſt ſolemnibus, obortis lachrymis diximus: *O gloria digniſſime Rex, extremum vale.* Madritum id eſt in Carpentana regione municipium, quod plærique *Mantuam* volunt eſſe *Carpetaneam*, ego me contuli, ubi Senatus Regnorum moderator coactus eſt, fratre Ximenez una relicto gubernatore. Sereniſſimum Principem apertis lacertis & cordibus anhelantibus exſpectamus. ne differatis. de diſſolvenda Pace tranquilla Principes Hiſpani cogitant. hac enim via majores eorum patrimonia conſtruxerunt, auxeruntque juniores. In Vandalia vulgo *Andaluzia* labes eſt exorta. Don Petrus Giron Urveniæ Comitis primogenitus, magni animi nec hebetis potentiæ juvenis repetere Ducatum Methinæ Sidoniæ armis intendit, non negligendum cogit exercitum. Spurios eſſe arguit Ducem poſſidentem & fratrem ejus, quod ex propinqua illos Joannes Dux vita functus, uxoris ſuæ genitor ſuſceperit, neque in diſpenſatione Pontificia clauſulas quadrantes illi matrimonio conſcriptas eſſe, quod ſubreptitia fuerit ſupplicatio & ſubvelata. Dum hæc ita moraretur epiſtola, per curſores habemus Petrum ipſum Gironem obſeſſum graviter tenere Gibraltarum in Gaditani freti faucibus ſitum municipium, & quatere tormentis. ita paulatim ſpinæ carduique veſtras has ſegetes, niſi properaveritis, ſuffocabunt. Per præcones tamen edictum eſt, ut Majeſtatis reus habeatur, quicunque Gironi faverit. Ad eum debellandum it Antonius Fonſeca, vir ab adoleſcentia ad ætatem uſque maturam in re bellica continuo curſu exercitatus. quæ ſuccedent, habebis. Vale. ex Matrito. v. Calendas Martii, M D XVI.

Epist. DLXVIII.

Quod Regem *velint appellare Principem abſentem, varias ducit ſententias.*

P. M. A. M. Ad Marlianum de Carolo Principe venturo.

Caroli Principis vehementer cupitum adventum pollicemini. Beatis Hiſpanorum animos; quanto properatius ſtabitis promiſſis, tanto dulcius erit. Sed audio vos abſentem & populis inconſultis *Hiſpaniarum Regem* appellare velle, Regina matre vivente, neſcio an intempeſtive. Contra mores & veterem horum Regnorum conſuetudinem rem tentabitis. Hæres eſt, fatentur omnes, ſed *Regium nomen* negant dari ſolitum, poſſeſſore adhuc vivente, ſive mas is ſit, ſive fœmina, vel abſenti præcipue, aut præſenti comitis regnorum non vocatis. O (dices) invalidæ matris loco gubernaturus eſt, & id quidem annuunt populi, ſed ſub legitimo ſuo *Principis* titulo poſſe inquiunt. Ad evitandam invidiam Fernandus Rex Catholicus, uxore vita functa, Caſtellæ Regis adepto nomine, ſe ſpoliavit, quom jure nequiret. In adoleſcentem vos, qui eum regitis, invidiam, ſi hoc feceritis, excitabitis. *bene natum eſſe,* inquiunt, *& à vobis educatum egregie*; culpa vobis adſcribetur, ſi adverſi quid evenerit. Quicquid à Caſtella petieritis, aſſequemini, didicit namque nil aliud quam parere ſuis Regibus, ſi rite rexerint, ut eſt Regis officium, ſed invitos video novitatem admiſſuros. Audita Principis natura diligitur, obſervatur, deſideratur ore aperto. Legum perverſio amorem ſolet in odium convertere. veniat avita ſecuturus veſtigia, & felices guſtabit ſucceſſus: ſi diverterit, Hiſpanorum animos elatos, licet nunc, ob partam & longo tempore à Catholicis ejus maternis avis nutritam pacem, dormiant, expergefaciet in aliquem errorem, quod Deus avertat. Solent enim, etiam inertes equi calcaribus ſtimulati, calces in Dominum aliquando excutere. cui gentium hoc ſoleat magis accidere quam Hiſpanis non intelligo. Expedit igitur ut ordine ſuo iſtius magni pullulantis herois res dirigatis, ſi cupitis, ut Fortunæ frons læta, ſuccedente tempore coaleſcat in lætiorem. Juſtius quippe *Regis nomine* fruetur electus, quam Regni legibus vetantibus. Aragonios audio ac Laletanos & Valentinos, qui ſunt Caſtellanis liberiores, neque ſuas leges municipales infringi unquam paſſi fuerunt, abhorrere ab hac fama, publiceque profiteri negativam, ſi poſtulabitur. In his tibi recenſendis,

ſendis, qui Carolum à lacte educaſti, mihi ſatisfacio. Placebit, ſi gratias à vobis pro animi impellentis qualitate recepero, ſi adverſe ponderabitis conſilium; pigebit. Vale. ex Matrito. pridie Calendas Maii, MDXVI.

EPIST. DLXIX.

De Principis dotibus. de Adriano, Cardinali. de repulſa Venetorum à Brixia cum Gallis. De Galli Regis apparatu.

P. M. A. M. Ludovico Mendocio Marchionis Mondeiaris, Granatæ Proregis.

PRimitias accipe à Principe noſtro Carolo, relicto tot Regnorum hærede. ipſius dextra ſignatas habemus literas ſub data quintæ decimæ Calendas Martii, ad Fernandum fratrem ac Reginam aviam novercalem, ad proceres & antiſtites & Cardinalem fratrem Franciſcum Ximenez Toletanum Archiantiſtitem, relictum una cum regio Senatu tantum gubernatorem. ut partæ à ſuis avis maternis Paci ſervandæ invigilent, hortatur, donec ipſe adeat, quod propediem futurum pollicetur. Qui apud Principem verſantur tam Hiſpani quam Belgæ (Belgica eſt enim Flandria) mira inquiunt de illius moribus & præclara indole. Sexdecennis eſt, gravitate tamen ajunt pollere ſenili. nec deſunt, qui tantam in adoleſcente autoritatem *imperitiam & naturæ defectum* appellent, ſed abſint interpretes maligni. Audit attente, reſpondet brevibus & per interpretes. linguam nondum callet Hiſpanam. idiomati addiſcendo ſtudet. eſt docilis. optime ſperatur ab his qui ejus interna cognoſcunt. Dicunt magnanimum eſſe ac liberalem, juſtique ac veri amatorem, cum adulatoribus & intemperantibus ſecus. Adrianus Trajectinus ejus apud nos Orator, qui diu Principem erudivit, eadem profitetur. de nobis ſatis. ad Gallos pennam dirigamus. Gallorum Rex magnum fertur exercitum comparare. An ut Navarram impetat, an ut Mediolano ſuccurrat, neſcitur. Puto ego ut tutius queat noſtri Principis negociatores fallere. Sunt namque apud eum Dominus de Xebres nutritor, & magnus Cancellarius de Pace agentes. Tentarunt Gallus & Venetus exercitus Brixiæ oppugnationem, fuerunt ab Hiſpanis præſidiis cum ignominia & damno repulſi. Mediolanum & univerſa Inſubria mihi patria, ex calamitate indies magis ac magis cadunt in calamitatem, de provincia tot bellis conflictata undique quid ſperatur? Univerſa fere data eſt in prædam. nil reliqui eſt, quo ſi quid ſupereſt, dilaceretur latius. Maximilianus Cæſar, electus Imperator, validas & ipſe Germanorum copias cogit; atque una Hiſpanorum & Helvetiorum, putat extrudere Gallos ex Italia. Eunt & auxilia noſtra Neapolitana, Duce Fabricio Columna. Rex Anglus Cæſarem ſtimulat, auxilia pecuniaſque contra Gallos pollicetur. Vale. Matriti. VI. nonis Martii, MDXVI.

EPIST. DLXX.

Gallus capit Principis nuncios & ſcindit itinera. Rex Navarræ excitatur. S. Iohannis oppidum deditur. Mira de Hiſpanis. Qui capti cum Mareſchallo. S. Iohannis obſidio ſolvitur.

P. M. A. M. Marchioni Bellecenſi.

UNo contextu varias accipe Fortunæ colludentis nugas. Rex Gallus itinera intercepit, quoſcunque nuntios ad Principem euntes aut redeuntes ab eo, intra Gallicæ ditionis terminos gubernatores finium deprehendunt, ex ſui Regis mandato capiunt. Extorquere ab eis etiam per tormentorum minas nituntur, quid afferant reportentque. Solviſſe aliquos è primis dicitur Burdegaliæ gubernator; ſed lege præbita, ne Gallicum terere pedibus ſolum audeant ultra, capitis pœna propoſita. de hoc ſatis. Rex Joannes, uxorio Navarræ ſpoliatus Regno, audito Catholici Regis obitu, defectionem à corona Caſtellæ ſperavit, familiarum factionariorumque ac gregariorum militum cogit exercitum. S. Joannis pede portus oppidum adoritur, oppidani ſeſe dedunt. Arx ſtat contra. Præſidio inerant Prætor quidam, dictus *Avila* ſignatus oculo evulſo in certamine, ſtrenue ſe tutatur. invitati ad deditionem cum promiſſis, ad unum reſpondent, Caſtellanos eſſe ſe, vitam propterea potius præbituros; ſuo fungantur officio. hæc pridie Idus Martii. Hiſdem fere diebus facinus evenit egregium, quo ſublata eſt miſero Regi ſpes omnis. Dum ipſe hujus arcis expugnationi intendit, Navarræ Mareſchallus factionis Agramonteſiæ caput, qui Regi ejecto adhæret, cum univerſæ factionis extorribus, collectis peditibus circiter mille, paucis equitibus, ob invios montium ſaltus per valles Pyrenæorum, Roncalem, & Iſannam, Navarram ingreditur. Re per exploratores adverſæ factionis Viamonteſiæ, quæ noſtris partibus favet, intellecta, ſtrenuus & rebus bellicis, variiſque duellis exercitus à juventute

Villalua, dux peditum noſtrorum, una & Navarrus eques auratus *Donna Maria* dictus, egregius & ipſe bellorum magiſter; alii præterea quorum nomina piget neſcire, quandoquidem omnes validiſſime ſeſe geſſerunt, per aſperas Pyrenæorum ſemitas & per ruptos anfractus montium, latus capiunt fere invium, nivibus mergebantur tenus genu, neque victui neceſſaria ſuppetebant, difficultates tamen omnes & duros labores ſuperarunt. Jam ſine calceis & inter vepres ac latentia ſub nivibus acuta ſaxa, laceratis caligis & ſagulis truncatis, ad hoſtes longis itineribus ſe applicant. Hoſtes priuſquam ex montium anguſtiis ſe exſolverent, adoriuntur, profligant, capiunt ad unum primarios, Mareſchallum ipſum, & Don Petrum ejus affinem, Comitis etiam S. Stephani filium & Jacobum Bellez qui quondam fuerat Regis Joannis alter oculus, ac Stellæ oppidi primarii in eo Regno præfectus, dominos quoque Garri, Gamboæ ac Vicani oppidorum, qui & ipſi exules factionis Agramonteſiæ nobis adverſæ, in patriam redire nitebantur. Ad arcem Atienzæ ducti ſunt, ſub fida ibi cuſtodia ſervantur. Perempti ſunt in pugna vulgo pauci, capti octingenti amplius. His auditis male fortunatus Rex obſidionem arcis Sancti Joannis pede portus ſolvit. Diſcedentem ex arce Avila Prætor inſequitur, ſubſtitem ejus aciem perturbavit ſtravitque. victores redeunt noſtri & oppidum recipiunt. De Navarræ generali Prætore deligendo nunc conſulitur. quando promulgata fuerit electio, tibi ſignificabitur. Ab Urbe habemus, Pontificem eſſe Florentiæ, iturum ad Urbem ajunt ad Palmarum ſolemne. Tu vale. Matriti. III. non. Aprilis, MDXVI.

Epist. DLXXI.

Quid Cæſar Mediolani. quid Galli de ſuburbiis combuſtis. de reditu Cæſaris. quid Helvetii dicerent. de Papa natura & moribus. de morte Regis Ungariæ. de promiſſis Principis. Dux Najara ſit Prætor. Muſicus eſt Papa. de Barbaroſſa.

P. M. A. M. Marchionibus diſcipulis Bellecenſi & Mondeiaris.

Aprilis univerſo parit orbi florum ac fructuum ac virentium herbarum varios proſpectus, ita & in Fortunæ inconſtanti gremio, varios hic Aprilis pariet effectus multis gentibus. Ex Alpibus Cæſar ad portas fere Mediolani, cum exercitu univerſo, profectus eſt. Audito ejus deſcenſu ad plana Inſubriæ, Galli egregia quædam ſuburbia, & magnifica plura palatia, ne venienti nidum præberent, ubi pedem figerent, combuſſerunt. Voluiſſent Cumanum & Papienſe ſuburbia pari ordine diruere, manu armata cives vetuerunt. Suburbiis miſerando viſu combuſtis, civibuſque cum uxoribus & filiis ærumnoſè dimiſſis, Galli trementes ad viridarium Caſtelli ſeſe receperunt, magis de fuga cogitantes quam de pugna cum Cæſare. Ceſſiſſet ad votum Cæſaris, ſi exercitum Cæſar ad mœnia ſolum admoviſſet. Diffidebant Galli ſibi & civibus, quos male tractaverant. Sed ſortem ſecutus ſuam Cæſar, quam in manu habebat, amiſit, non tamen ſua, ut ajunt, culpa, ſed Helvetiorum militum tumultuantium & ſtipendia poſtulantium tali tempore. Seditione territus verituſque ſeſe credere Helvetiorum fidei, quam aliquando videntur non ſervaſſe, maluit retrocedere, quum belli nervi jam deficerent, quibus non ad diem præbitis, & Germani & Helvetii terga vertunt locatoribus. Multi tamen voces ad cælum efferebant: *Procede Cæſar, procede, non tibi deerimus, donec res perficiatur, ſtipendia in commodius exſpectabimus tempus.* abiit exercitu dimiſſo. in prædam data ſunt oppida multa. ruunt omnia in præceps. Plangentium genas & pectora lacerantium, gemitus atque ululatus languentium concivium & propinquorum meorum ab his ultimis oris exaudio. Hinc raptarum virginum ſparſos capillos, hinc confixa in viſcera innocentium telorum vulnera, ploratuſque videor ſentire. Pœnituit exercitæ crudelitatis Gallos poſt Cæſaris diſceſſum, ſed quæ medela infortunatis, ſuper quos ſors ignita cecidit horrida. Refecturos ex portuariis ipſis urbanis damna pollicentur. crede ſi libet. de his ergo ſatis ſuperque. Noſtras jam calamitates levemus, per alienos agros ſulcum trahendo. Summus Pontifex, Palmarum profeſto Urbem ingreſſus eſt ex Florentia. Bonum ajunt eſſe hunc virum, minime autem ſceptro dignum. propinquis & familiaribus nimium indulget. ab illis regitur. Harmonia ipſe Muſica ſummopere delectatur, vocalium Muſicorum, & citharœdorum coronæ, commerciaque illi ſunt gratiſſima. A gravibus abhorret negociis; quiſnam ſit è duobus felicior, neſcio judicare, ipſene, an Rex Pannoniæ, *Ungagariæ* dico, qui duodecimo die Januarii dicitur obiiſſe. Feliciores ego illos exiſtimo, qui abſentibus jam fruuntur auris claro de ſe aliquo relicto nomine, quam inerti animo viventes. Carolus Princeps noſter reiterato Sancti Joannis diem ſuo adventui adſignat; fiet, ſi volent venti Oceanuſque. Ex Africa ſcribitur, Pyratam illum Ænobarbum, vulgo

Barba-

Barbaroxam tentaſſe Tabracam, *Bugiam* dico; ab Hiſpanis præſidiis repulſus eſt. A nobis nil aliud niſi quod Najaræ Dux Navarræ vicinior cæteris proceribus, generalis illorum confinium eſt Prætor electus. Vale. Matriti. Idibus Maii, MDXVI.

EPIST. DLXXII.

Princeps ſit Rex. de funere facto Regi avo. de pompa Hephæſtionis. de Cæſare. de Gallo. de Anglo. de Venetis.

P. M. A. M. Marchionibus diſcipulis Bellecenſi & Mondeiaris.

CÆſaris eſt Reges creare. Carolum Principem, ejus ex Philippo Regem nepotem, *Regem* jubet appellari. Qui Caſtellam incolimus, Regem poſthac nuncupabimus. Aragones cum ſuis pendicibus non admittent, niſi per ſuarum Curiarum ſuffragia præſens eligatur. Sapidius forte Caſtellanis etiam foret exſpectaſſe parumper. maturos mallem edere racemos, quam intempeſtivos & acerbos, de meo guſtu loquor, & forte multorum. Qui conſilium præbuerunt, ipſi viderint. In Flandria, quæ Belgicæ pars eſt glacialis Oceani, & oppido Bruxellis, Carolus Rex Catholici Regis avi funeralem pompam inſtrui præcepit, qualem vix ulli unquam Principi ſtructam legerim. Etiamſi Alexandri Macedonis curam in honorando ſui familiaris Hephæſtionis buſto, Regis noſtri familiaris miniſtri adhibuiſſent, haudquaquam potuiſſet ornatius copioſiuſque parari. Si phaleratos equos, ſi tabulatorum & pulpitorum ſtructuras, ſi Antiſtitum & ſacerdotum fratrumque religioſorum, dehinc nobilium & magiſtratuum agmina, ſi ordinem, ſi faces, ſi vexilla pullato cuncta cooperta colore, ſi cætera particulatim ad me ſcripta ſtuduero recenſere, modum epiſtolæ in infinitum excederem. contentus ergo ſis hoc epilogo: *Magno Regi avo materno, magnus Rex nepos heres, hujuſmodi pompam funeralem condonavit*, & ſatis. Novas habemus literas. excuſationes Rex innectit, quare nequiverit ſtare promiſſis, de ſuo ad nos adventu, menſe Julio; Auguſto pollicetur, ni divina voluntas obſtiterit. ore aperto deſideratur ab omnibus, ut fauſte feliciterque Oceanum prehendat, ſupplicant omnes. Conventus interea cum Gallis agitur, quo libere queat ad nos venire, opus eſt ut vel Pax fiat, vel ſaltem fœdus aliquod jaciatur. terra namque ac mari ſumus à Gallis circumſepti. multa petunt Galli, nec toleranda quidem; cum Regem videant Carolum hac neceſſitate urgeri, dabuntur pauca, ſi fieri poterit, tempori eſt ſerviendum. Habemus & ex Italia literas, quibus fertur Cæſarem redeuntem, exercitu ſoluto, munitiones & impedimenta reliquiſſe, Brixiamque ad Venetos defeciſſe. Veneti Veronam tentarunt obſidione, auxiliantibus Gallis. Cardinalis Sedunenſis præerat Veronenſibus Hiſpanis & Helvetiis præſidiis, obſidentes ejecerunt cum jactura. Rex Anglus, quod Gallus Rex, contra fœdera, Teruanæ mœnia reſtituerit, bellum Gallo indixit, & ſe apparat. Vale. Matriti. pridie Calendas Junii, MDXVI.

EPIST. DLXXIII.

De malis exorientibus, ni Rex venerit. de fratre gubernatore. De Genuenſibus Carthaginem concutientibus.

P. M. A. M. Ad Marlianum.

NI properaveritis, ruent omnia. neſcit Hiſpania parere non Regibus, aut non legitime regnaturis. Nauſeam inducit magnanimis viris hujus fratris, licet potentis & Reip. amatoris gubernatio. Eſt quippe grandis animo & ipſe, ad ædificandum, literatoſque viros fovendum natus magis quam ad imperandum, bellicis colloquiis & apparatibus gaudet. In portu novæ Carthaginis facinus evenit graviſſimum, & urbi Carthaginis ærumnoſum, & coronæ regiæ pudendum. Stabant in anchoris onerariæ naves, Genuenſes *Carrhachas* dicunt, tres, lanas ſtipantes. ex Hiſpania namque ad diverſas orbis partes, lanarum ingens aſportatur quotannis copia. Bellico inerant apparatu ſociæ tres aliæ, quæ piratam quærebant Hiſpanum Joannem Rio. Is cum una navi dicta *Galeono* damna intulerat Genuenſibus mercatoribus, uti prædonem hunc inſequebantur, ſupplicio afficiendum, ſi reperiretur. Ecce ad portum regia claſſis advenit, comitem vehit Galeonum navem piraticam. Claſſi quatuor Galearum, majus triremium; præerat Laletanus quidam nomine *Berengellus* dominus, iners animo, balbutiens lingua. ducebat & fuſtas una novem. Per nuncios cognitum petunt Galeonum & ipſius poſſeſſorem Genuenſes, ut prædarum pœnas luant. Renuit Berengellus. repetunt debere ſibi ex fœdere cum Hiſpanis Regibus; fieri de Galeono dominoque ipſius poteſtatem, male, reſpondiſſe dicitur Berenguellus. Bellicæ naves Galeonum quærentes, Galeonum tormentis diſcutiunt & ſubruunt. Imprudenter Berenguellus in Carrachas mercatorias inſontes jaculatur machinas. Genuenſes ea injuria conciti tres demittunt

tunt è navibus ſcaphas, binos locant in eis Canones tormentarios, unam è melioribus triremibus dilacerant & ſubmergunt, conquaſſant aliam. Berenguellus prætor claſſem ilico deſeruit, terram captavit in tutum. dat operam, ut ex urbe Genuenſes naves moleſtia conficiantur. jaculantur ex litore ad naves. Jaciunt ad urbem ex navibus ferreos ingentes globos, eminentiores diruunt domos, tecta concutiunt. Per aulas & penetralia cum ingenti jactura & totius urbis terrore volitabant globi, tum ferrei, tum lapidei. Nil hoſtilius poteſt à Turcarum ſævitia, miſera civitas exſpectare. Quid præfectorum imprudentia ſoleat parere, hinc colligito. In pacatos & amicos ſeſe voluit hic bonus vir oſtentare, qui nihil unquam egregium ſex annorum intercapedine geſſit in Mauros, Hiſpana littora & ante ipſius oculos ſingulis horis infeſtantes. ergo venite, ut emergentia ſcandala regio nomine proſcindatis. Vale. Madriti. Idibus Julii, MDXVI.

EPIST. DLXXIV.

Marlianus fit Epiſcopus. de Barbaroxa. de Dieco de Vera.

P. M. A. M. Ad Marlianum.

AUdio rem novam. maluiſſem tuis quam alienis fieri certior literis. Tudetenſem ajunt te creatum Antiſtitem, ex obitu boni viri magiſtri Azpetiæ inquiſitoris hæreſeos. Martialem & mille fulctam ærumnis, egiſti hactenus vitam exul, extorris, inops, ob Gallorum inexhauſtam imperii cupiditatem. quieſces tandem, & quod annorum ſupereſt, vives beatus. Mundo ſatur ex legitima uxore liberos elegantes, patri ſimiles effigie, ſpero & virtutibus, procreaſti. Nunc ut mundo fruaris alio, priore ſeculari amiſſa uxore, ſenio properante, novam duxiſti ſponſam. profit, Marliane. Sed mutuo ſumptæ amicæ loco, is tibi datus eſt Epiſcopatus tenuis, dabitur propediem pinguior in legitimam conjugem, quandoquidem Regi tanto tam carus es, & jure merito cito tranſilies. Eſt tamen non macer agnus, ſi Epiſcopatus Italos communes dimetieris; valoris eſt ducatorum duorum millium amplius, ſed ſi Epiſcopatus alios Hiſpanos inſpexeris, pauper, ditiorem aſſequeris. profit igitur natiſque tuis, qui me *avum* appellant, quia tu *patrem*, favor iſte regius. Ad aliena dextram feramus. Intellexiſti, arbitror, Ænobarbum quendam, vulgo *Barbaroxam* è pirata converſum in terreſtrem perturbatorem in Africa; ſeduxit per Maurorum Morabitos, hi ſunt eorum ſacerdotes, maritimæ partem Africæ. Per Morabitos populis perſuaſit, eodem quo alias Mahometes in Romanos aſtu, ut à Chriſtianis deficerent, *nefas eſſe*, inquiens, *felices Mahometis ſanctos aſſeclas, Chriſtianis ejus legis hoſtibus eſſe obtemperantes & ſubjectos. Se capiant in Regem, qui ſit ejuſdem Legis obſervator, à Chriſtianorum jugo ſe liberaturum, & ſervaturum indemnes* pollicetur. Morabitis tantam præſtant Mauri fidem, ut pro ſemidiis illos colant. crediderunt Ænobarbo Morabiti. crediderunt & Morabitis populi. Ænobarbo ſe multi dediderunt. Alger municipium præcipue, non longe diſtans à Bugia, quæ Tabraca eſt, in Regem capit Ænobarbum. Regem ſe jam Ænobarbus nuncupat in Africa. Turcas habet ſecum circiter trecentos, arcubus & telorum omnis generis inſtrumentis, hi bella gerunt acerrime, maritimis terreſtribuſque pugnis frequentibus aſſueti. Re intellecta, Cardinalis hic noſter gubernator octo millium armatorum cogit exercitum. jam ſunt ad diſceſſum parati. de ſucceſſibus non judico. Huic militum copiæ non meo guſtui aptum elegit ducem, Diecum quendam de Vera tormentorum præfectum, Deus bene vertat. is magis loquax eſt & jactabundus quam ſtrenuus. Vale, & venite. Madriti. pridie Calendas Auguſti, MDXVI.

EPIST. DLXXV.

De pervicacia ut inſtruantur milites. de inobſervantia erga mandata quorundam. quid fecerit Valdoletum, quid alii.

P. M. A. M. Ad Marlianum.

NOnne divinavi alias, Marliane, cum dixi fore, ut iſtæ novæ, hujus noſtræ tempeſtatis fabricæ pervicaces, eſſent aliquando tumultus, ac turbas excitaturæ? Nil niſi armorum motus optatur. ſunt qui labra lambunt præ dulcore, quando bellicum facinus aliquod coram eis accidiſſe narratur, præcipue geſtiunt, quando gravia intercesſerint aliqua vulnera. Sed de inſtituendis armatis tyronibus in urbibus aut municipiis, itur contra dicta eorum. Burgenſis, Salamantina, & Legionenſis, primariæ civitates, ſimul & inſigne oppidum Vallisoleti, hujuſcemodi homines & eorum figmenta exſecrantur, parere recuſant, ſupplicant, quia nollent rebellione taxari. non audiuntur, ſtant immobiles in ſententia equo ligneo ſtrigoſiores. Rationes quibus debeat hujuſcemodi mandatum revocari, adductas in medio non admittunt. Ex armorum captu in pacatis urbibus,

bibus, arguunt incommoda, ſcandalaque innumera proventura, ſub eorum libertatis prætextu, liberos namque volunt, & ab oneribus immunes tributiſque fore eos, qui cenſebuntur, ſurdas præſtat aures. Repetunt latrones, ſicarios, nocturnos graſſatores, & bonorum oppreſſores, inde creandos iri (& quod non flocciſaciendum eſt) fabri mechanicarum artium ſua exercebunt inertius miniſteria, terſorum fulgure thoracum pellecti, & haſtarum agitatione; aut ſcopetarum, & ſcorpionum, balliſtas dicit vulgus jactu ad ſcopum aſſueti, tempus terent incaſſum. quia facilis eſt à quotidiano labore ad inanes ludos trajectus. de rixis & ſimultatibus, ex hujuſcemodi exercitio in urbibus exorientibus multa proponuntur. obtuſus & plumbeus paratur ad hæc omnia ſtomachus. jubent inſtrui cuneos. pauci legem annuunt, & hi inviti. Valleoletum cum ignominia miſſos à prædictis decuriones, juvenes electuros, ejecit. Si vim eorum tentaverit, armis tutabuntur ſe. Plebs inſtituit jam tribunos novos, qui noctu cum delecta juvenum manu perluſtrant oppidum, & per diſpoſitas cuſtodias reviſant mœnia, ne occulte quiſquam ingrediatur. Ex oppidanis & regiis magiſtratibus, quoſcunque viderunt hujus commenti fautores, ejecerunt. Itidem & aliæ facient urbes jam commotæ, ſi perſtiterit. Fraterno ſe fœdere conjunxerunt populi multi ad obſiſtendum. Ergo venite, ut veſtræ cum prudentiæ ligonibus poſſitis pullulantes has ſpinas à veſtris prædiis eruere. Si differetis, coaleſcent, & ſegetes has veſtras lætas ſuffocabunt. Vale. Madriti. IV. Idus Auguſti, MDXVI.

EPIST. DLXXVI.

De Xeure rectore Principis. Genuenſes truduntur in carceres ob concuſſam Carthaginem. de fuſtis Turcarum captis. Laus Adriani Oratoris. Laus Mottæ. Laus Alfonſi Manrichi. de Berenguello & fuſtis.

P. M. A. M. Ad Marlianum.

DIffertur adventus veſter, ſubtriſtes incedunt boni omnes Hiſpani. Oceani forte vagantis dura conſilia vos detinent. qui vero cupiunt, ex amoris natura, in deteriorem partem accipiunt moram. Non deſunt qui judicent ex quæſitis occaſionibus eorum, qui Regem gubernant, id accidere tum ut pecuniæ ad eos mittantur, quas ſine labore ac periculis coacervant, ab hoc gubernatore ad vos miſſæ, ſub parandæ claſſis prætextu. Neſcio quid immurmuratur de iſtius veſtri magni cubicularii, & una nutritii avaritia. id ſi ita eſt, væ Regi! væ regnis ab eo regendis! niſi ſeſe ab hujuſcemodi profundo puteo exemerit; omne malum ex avarorum conſiliis, uti noſti, prodit. Invida forte fama hæc ventilat, quod Deus faxit. Quod te Tudetenſem Rex creavit, audivimus, & una Dertoſenſem hunc noſtrum Adrianum, furibundæ naturæ quorundam ſua modeſtia temperatorem, regium oratorem veſtrum. hic vir eſt omni celſa ſede dignus. Promotus eſt & magiſter Mota concionator egregius, ad Pacenſem. neque hoc alienum à recto & æquo. eſt enim prudens, & linguarum copia inſignis, & rerum experientia pollens. Veterem autem Pacenſem Epiſcopum Alfonſum Manrichum genere nobilem ac virtutibus & claris moribus ornatum, in Cordubenſem mutaſtis. Omnia laude digna. Atque utinam ſtet Catholicus noſter Rex perpetuo fixus in hac ſententia, ut bene meritos erigat. Nullum celeſte Numen ei deerit cum his & ſimilibus conſiliis. Ad alia. edictum eſt gubernatoris & ſenatus nomine, ut quicunque Genuenſium terram terunt Hiſpanam, trudantur in vincula, facultateſque deponantur, donec jure an injuria noſtram Carthaginem Hiſpanam tormentis auſi ſint concutere, domoſque diruere. De piratis autem, quatuor ſunt captæ Turcarum triremes piraticæ à noſtris, cui certamini Berenguellus interfuit. acris fuit unius diei fere integri pugna, dubia diu, licet contra quatuor illas, novem eſſent noſtræ triremes quatuor & (ut vulgo) fuſtæ quinque, ad unum fuerunt tandem capti aut perempti Turcæ. Vale & Regem ducite. Madriti. XVI. Calend. Septembr. MDXVI.

EPIST. DLXXVII.

De pugna & morte Soldani à Turcis cæſi. de pactis cum Gallo. per Dn. de Xeures & magnum Cancellarium. de Leone & Iulio Pontificibus ſpoliatur Dux Urbinas. de Iulio Papa.

P. M. A. M. Marchionibus.

TAbellarium habemus ex Italia, quæ ferantur, habetote. Ab Oriente ſcribitur, magnum Turcarum Principem Selimſachum, Amano Tauri montis jugo ſuperato, cum exercitu valido fuiſſe adortum, Ægypti, Syriæque ac Paleſtinæ dominum, magnum Soldanum Babylonicum. imparatum reperiſſe illum inquiunt; dimicatum tamen eſſe acriter fertur, ſed victum Turcarum multitudine Soldanum fuiſſe, mortuumque in prælio ajunt. Hæc impræſentiarum per incertam famam

ſamam allata ſunt; quando apertius intelligemus, quid acciderit, apertius ſignificabimus vobis. Id ſi ita eſt, Turcis iter aperitur ad Italiæ moleſtiam. Quando namque tutum ſe ab aliis lateribus tergoque ſenſerit, furorem in Chriſtianos convertet nativum, ſed præcipue, ſi paternæ potentiæ, Soldanicam addiderit, quæ ingens eſt; quid facturum ſperamus hominem, ad crudelia natum bella & ſanguine gaudentem imperii cupiditate raptatum? Ex Flandria literas habemus, vereor, ne diutius Regis adventus differatur quam oporteat, vel ſaltem oportere putetur. Tenues vident, qui apud Regem ſunt Hiſpani, claſſicos apparatus, & hyems advenit. propediem erunt Syrtes illæ, quas *Bancos* vocant, inacceſſæ, Borealeque pelagus illud diſcriminoſum. Pecunias mittit quotidie Cardinalis gubernator innumeras ad ſuſtinendam claſſem. Regis nutritius Dominus Xebrenſis camerarius, & magnus Regis cancellarius, negociatores apud Gallos ad Regem regreſſi ſunt. Pacem ajunt afferre, ſed quibus conditionibus, nondum intelligimus, veremur ne gravibus. Ab Urbe ſcribitur, Leonem Pontificem propinquorum & internorum familiarium eſſe amantiorem æquo. Longe diſtat à Julio prædeceſſore ſuo, ut fama eſt. Chriſti Eccleſiam *Julius* ſponſam appellabat ſuam, ſponſam ornare monilibus, & ſponſam quocunque modo poſſet ditare ſtudebat ille, nulla propinquorum, aut neceſſariorum habita ratione: hic Leo, uti fertur, nullam de ſponſa curam habet, liceatne an non liceat, propinquos nititur extollere. Urbini Ducem, Franciſcum Mariam urbis præfectum, Julii nepotem, ſub prætextu, quod Cardinalem Papienſem peremerit, ſpoliavit. ſpoliaſſe liceat, ſed cur Eccleſiæ fundum nepoti eſt impartitus? nepotem namque Urbini Ducem nominat. jam valete. nequeo ulterius. Madriti. XIII. Calendas Septembris, MDXVI.

EPIST. DLXXVIII.

Quæ mors Soldani. Quid illius exercitus reliquiæ. Quid Turcus dicat de Chriſtianis. Rationes quare putet, ſe facile debellaturum Chriſtianos. non ſervantur mandata Chriſti. Nota, Chriſtiane.

P. M. A. M. Marchionibus Mondeiaris & Bellecenſi.

A Summo Pontifice adſunt literæ, direptionem potentiæ Soldanicæ, fatentur, & Soldanum ipſum dolore animi, cum ſuos videret profligatos, decidiſſe ab equo exanimem, interiiſſeque ilico, erat quippe jam ſenio confectus. Is idem regnabat Camſous Gaurus, quem ego Catholicorum Fernandi & Heliſabethæ Regum nomine orator adivi, anno primo poſt quingenteſimum à milleſimo, de quo late in legatione mea Babylonica; vergebat in gravem tunc ætatem. Exercitus reliquiæ Damaſci dicuntur conveniſſe in Syria, novum Soldanum electuræ. Sunt Mamalucci Soldanorum equeſtres milites Chriſtiani à natura omnes, per fora & nundinas empti, veluti pecudes, quorum opera, ſi evadant in viros armis pertractandis aptos, utuntur Soldani; tam in regendis regnis, quam in re bellica, ſed abnegato Chriſti nomine, Mahometeas ſectantur inſanias, recutiti. Si regna Turcarum Princeps Soldanica poſſederit pacata, væ nobis! Sunt illius quotidiani ſermones elatiſſimi: *Chriſtianos facile debellatum iri* blacterat, *quod Chriſti mandata non ſervent.* Ait, *intelligere ſe, Chriſtum præcepiſſe, ut ipſius amici ſequaces, mites incedant atque humiles, bonorum fortuna ſint abjectiores, egenis ſuccurrant, laborantibus animi aut corporis ægritudine miſereantur, nil proprium retineant, honeſte, ſobrie caſteque vivant; ne ſint avari, ne ſuperbi, ne ambitioſi.* Conſtantinopoli, & intra Principis regiam Chriſtiani verſantur multi, negociorum cauſa, tum etiam à diverſis Potentatibus Oratores, Veneti præcipue, ac Genuenſes totius orbis hoſpites, ſunt cubiculariis & neceſſariis internis ipſius Principis domeſtici, quæ in ejus penetralibus agitentur, facile diſcunt. ſunt quippe ſagaces Arcanorum indagatores alienorum. Et domum & poſtes, & cardines, *Chriſti dogmata non obſervare* cognovit, *oppoſitam agere vitam illos* didicit *à Chriſti moribus, cogendis theſauris inhiare, nullum luxuriæ genus, gulæ nullum prætermittere, anguſta manu egenis ſubvenire; velle non diligi, non amari, non obſervari ſolum, ſed coli, ut Dii, atque adorari; propterea Chriſtum non futurum illis auxilio*, aperte ac repetito inquit. quid conjectandum ſit, vaticinemini. Madriti. VI. Calendas Novembris, MDXVI.

EPIST. DLXXIX.

Quo genere Barbaroxa. qui aufugit à Selinſacho. litera Magni Turci ad Rhodum magiſtrum. Litera Turcæ & Soldani. Quid Turcus contra Chriſtianos.

P. M. A. M. Marliano Epiſcopo Tudetenſi.

Barbaroxa pirata quondam, nunc ferox terræ perturbator, quaſſat res Africanas, late.

late jam vagatur. unde hic habeat originem, velles intelligere. Cilix eſt, ſub hujus Selinſachi, Turcarum Principis violenti genitore, militavit in Selinſachum ipſum, quando patrem ſenio gravatum expulit è regia Bizanzio, quæ eſt, uti noſti, Conſtantinopolis. Diffiſus inſidiæ Selinſachi ſanguinarii, licet honorifice velle illum tractare videretur, aufugit, commeatu non petito. Sed audi, quo ſtratagemate compiratas deluſit ſuos. Ubi primum de figendo pede in terram cogitavit, quaſcunque naves aſſequebatur, combuſſit, ad tollendam illis omnem fugæ ſpem, aut piraticæ artis ulterius exercendæ cogitatum. cum tercentum paulo amplius conſociis hæc aggreſſus eſt. ni propediem obvietur, creſcet contagio. Reperit in populis Mauris favorem, eo quod Legem ipſorum profiteatur ore, re autem prædonis animum geſtat. Alias me iſta ſcripſiſſe ſcio, ſed an ad te, non reminiſcor, ſatis tamen. De ſtrage Mamaluccorum & Soldani morte ſcire debetis, nuper à Pontifice, Turcarum Principis ipſius, habemus literarum exemplar in hunc ſenſum è Græco in Latinum traductarum. *Soldanus* Selinſachus, *Conſtantinopolis & cæterorum imperiorum maximus Imperator, Perſiæ, Aſiæ, Arabiæ, Europaque Rex, magno magiſtro Rhodio* Fabricio Caretto *ſalutem. Proſtrato* Sophio *infideli hoſte, cane, qui legem noſtram fœdabat, novo exercitu comparato, ad illum penitus delendum, gradiebamur. Soldanus autem Babylonicus, noſtræ fidei caput, à nobis rupto fœdere, ad Sophium partes ſuas direxit. Soldanum per Oratores hortati ſumus & monuimus, ne faveret hæretico. renuit, petitis noſtris non auſcultavit. Itinere unius diei armatus contra nos venit obviam. In valle, ubi Propheta noſter* David *ſepultus eſt, contra nos ad pugnam ſe accinxit. Ex Dei & noſtræ Legis inſtituto, quam ad unguem nitimur obſervare, noſtri Sapientes repererunt, hæretici fautorem* Soldanum *graviter debere puniri. Movimus in illum noſtras acies vigeſimo quarto Auguſti, ab hora diei tertia, multis utrimque cadentibus, ad veſperam uſque dimicatum eſt ancipiti victoria. Ipſum & è primariis ejus principibus* duodecim *trucidavimus, ejus Regna & imperia occupavimus omnia. Hæc vobis, tanquam amico, ut nobiſcum gratulemini ſignificavimus. ex regia noſtra curia in campo Alepi.* XXVI. *Auguſti.* Eſt ejus narratio longior; prætermiſi ambages, collegi ſuccum tantum, quo intelligas, an dormire nobis expediat. Sperat ex noſtræ Religionis adverſa obſervatione & ex Chriſtianorum Principum diſſidiis, facilem ſe viam habiturum ad Chriſtianorum perniciem. Ait enim: *Chriſtianis non favebit Chriſtus eorum Deus, quod ab ejus moribus & præceptis longe vagentur.* Vale, & venite jam tandem. Madriti. III. non. Decemb. M D XVI.

EPIST. DLXXX.

De Cæſare. de Papa. de Rege. quomodo Turcus in Soldanum. de pactis Sophii & Soldani dilatis. Laus Hiſpanorum. Laus Regis.

P. M. A. M. Marchionibus Bellecenſi & Mondeiaris.

AB Urbe ſcribitur, Pontificem Summum iturum Florentiam, natale ſolum. Ex Flandria vero quod Imperator electus audit nuncios Veronam repetentes, ſuſpicantur multi auſcultaturum, quia nervis careat bellicis. Inſtat ut ſibi Veronam ſumat tutandam nepos, Rex noſter. dixiſſe ajunt; *Iturum ſe ad nepotem in Flandriam*, jureque jurando aſſeruiſſe, *non diſceſſurum inde, niſi prius nepotem viderit jam vela feciſſe ad nos.* Ægerrime fert ejus moras, ut qui, quanti facienda ſit Hiſpania, bene calleat. Multi de altoribus & conſultoribus conqueruntur. multi eos taxant inſidia, eo quod dubitent de præſentis autoritatis ſuæ lapſu, ſi ad nos venerint. Neque enim erit æquum, ut Borealium Belgarum conſiliis res Hiſpanæ gubernentur. Longe abſunt eorum ingenia atque educatio à moribus Hiſpanis. Illorum Deus eſt voluptas: Hiſpanorum ſobria quædam mentis elatio, ad honores directa, temperatiores facit. Rex tamen à natura crapulonibus & bibacibus hominibus dicitur eſſe infenſus, quia ipſe temperatus. In alis tamen ſunt in inſula Gelanda, quæ eſt in Batavis & oppido Medialburcho. De Sophianis, Soldanicis & Principis Turcarum rebus habuiſtis exemplaria directa originaliter ad eximium Philoſophum Ludovicum Marlianum, Tudetenſem Epiſcopum, noſtri Regis medicum, internum & arcanorum omnium participem, vos habetote pauca de iiſdem ſuperaddita. Sophius Perſa & Soldanus Babylonicus Selinſachi potentiam & inſatiabilem cupiditatem formidantes, per nuncios alterne negociabantur, ut ſi in alterum ipſorum Selinſachus movere arma tentaret, auxiliaretur alteri opprimendo. Priuſquam paciſcerentur, dum in ambiguo eſſent, Sophius adverſæ legis ab utroque (*nil enim putat eſſe Deum aliud quam ſolam naturam, regique omnia debere juxta naturæ igniculos*) de Soldano dubitabat, ne urgente neceſſitate cum ſuæ legis ſectatore conveniret in eum. ita dum illi hæſitarunt, Selinſachus expedite ſolvit in Soldanum, non plene paratum ad eam vim repellendam. Reſtat illi ſola cum Sophio expeditio, dehinc in nos, deſides & minime concordes, utram ſit partem electurus, novit qui cuncta videt. in manu ejus eſt. ſtare loco neſcit, nec Tyrannico magnanimoque viro convenit. Valete Madriti. V. Idus Decembris, M D XVI.

PETRI MARTYRIS A. M. EPISTOLARUM

LIBER TRIGESIMUS.

Epist. DLXXXI.

Sublata ſtipendia petit Autor reſtitui. & Heroica ſunt mixta Carmina de morte fratris.

P. M. A. M. Ad Marlianum Epiſcopum.

ADrianus Trajectinus Dertoſenſis Epiſcopus, una cum Cardinali, & Regio Senatu, Regnorum moderator, quod nondum adſint literæ Regiæ ſtipendiorum meorum confirmativæ, mirantur vehementer. Scripſit namque non vulgares ad utrumque iſtius veſtræ navis temonem: dico nutritorem, & magnum Cancellarium; ad te minime; quia operam illius non putavi apud te fore mihi neceſſariam. Nunc ad te ſcribit. tibi fient omnia plana: quandoquidem tam juſta peto, ac tam debita, quæ non Judæis, Mauriſque etiam potuere negare neuter avus noſtri Regis; ſi quando tuliſſent obſequia, quæ ego ipſe tuli, & feciſſe fatentur.

Et quorum ſunt nota tibi non pauca, gelaſcunt
Et plectrum, & chordæ in manibus ſi forte Camœnis
Bacchus & alma Ceres deerunt. Tibi dentur honores,
Et tituli, & bullæ, & candor, rubeuſque galerus.
Nos panem petimus veterem, ne noſtra ſenectus
Dicatur triviſſe ſuos tam turpiter annos,
Ut jam declinans Cererem ſibi deeſſe queratur.
Me curſor jubet eſſe brevem, volat. ergo valebis.

Tale habes epiſtolii decus, quale tui Martyris affinis concivis eſt ingenium & quale ſpacium ſcribendi. Cætera expediet Fernandus familiaris meus, quem Philippeo tempore, tenero quodam amore in Hiſpania *Fernandicum* appellabas; illum ad te mitto, quo calcaribus tua quatiat ilia, ſi torpentem in mearum rerum expeditione repererit. Miſiſtis ex cubiculariis Regiis *Mos.* de Laxao. acutus homo eſt & ſagax, magis aptus ad riſus concitandos & jocos movendos, quam ad ſuadendum, ubi ſit opus gravitate ac ſeriis. Parum ſolamini cum his nunciis Hiſpanos animos: ſuum Regem cupit Hiſpania, alieno neſcit nomini parere. ergo venite. Dum hæc ſcriberem, flebile mihi ex patria nuncium allatum eſt. Joannes Baptiſta ex utroque parente mihi germanus, & animæ meæ dimidium; ob ſingulares ejus virtutes magis quam propinquitate ſanguinis; conceſſit è vita. Brixianas fugiens ærumnas, ubi domum & prædia ſibi paraverat, & honeſtas facultates, Mantuam ſe contulerat, cum uxore & quatuor filiabus ſine ullo mare. Ecce additum mihi onus familiæ alienæ: opus erit, ut miſellas ego poſthac foveam; quibus bellorum furiæ, quicquid ſuppellectilium aſſequebantur, calamitoſe raptarunt. Vale. Madriti. VI. non. Januarii, MDXVII.

Epist. DLXXXII.

Eſt apud Regem Cæſar. quid ei ſuadeat. quid nutritores. amiſſa eſt Verona. Laus Regis Caroli.

P. M. A. M. Marchionibus diſcipulis.

EX Flandria ſcribitur, Cæſarem avum eſſe apud Regem nepotem, in diverſis tamen municipiis, quia utriuſque capax Curiæ neutrum ſit. Alterne ſe viſunt, it at avum nepos, ad nepotem ſemel tantum Cæſar, de nepotis ſolicitus mora. Quanti momenti ſit Hiſpania, nepoti proponit; ne tantam occaſionem omittat, hortatur & monet. Cupit & pollicetur Rex, ſe obtemperaturum. Hebetes tamen maritimos apparatus vident noſtri; occaſiones innectunt Regis à Secretis. Mallent, cum eo Leonis vertice lucrifacere à longe: quam ad Regem innumeræ mittantur, ab hoc noſtro fratre gubernatore, ſingulis horis, pecuniæ, quam locare in diſcrimine autoritatem, qua fruuntur apud eum, quem uti pupillum tutores impellunt trahuntque, quocunque libet. Eſt quippe adoleſcens & ſuavis naturæ; illorum præcepta imbibit & ſorpſit à cunabulis, adeo ut neque vertere ſe audeat, nutritore magnoque ſuo Cancellario inconſultis. Hos ambos ajunt regreſſos eſſe in Galliam; concluſum de Pace. quo tuto queat Rex venire. mari namque ac terra circumſeptus eſt à Gallis; quom ad utrumque mare noſtrum dico & Oceanum, extra Pyrenæos

næos media occupet litora. Fama eſt, traditam eſſe Gallis Veronam Italiæ portam & aggerem invictum. Galli ex pacto Venetis illam dediderunt; quod Gallis fuerint auxiliati contra reliquas potencias confœderatas, ad recuperandum Mediolani Ducatum. Sero de alati Leonis faucibus redimetur. proh! quantum aliquando pœnitebit. Occluſerunt ipſimet ſibi portas, ne deſcendere queant ulterius in Inſubriam. Inſubriæ caput eſt Mediolanum natale meum. undique à multis annis quaſſata fuit bellorum calamitatibus ea Provincia. Valete, & ut veſtra pax duret, optate. Madriti. in nonas Martii, MDXVII.

EPIST. DLXXXIII.

Novus Soldanus. quomodo prius Mammelucchi fugaverant Turcas. de proditione contra Soldanum.

P. M. A. M. Marchionibus.

TAbellarios habemus plures. Ab Orientis oris profligati Soldani exercitus. Mammaluccorum reliquias ajunt novum creaſſe Soldanum; Turcarumque copiam ingentem, cum Arabum vagantium auxiliis proſtituiſſe. hæc dederunt, hæc damus. Inquiunt novum aliud de Turcarum Principis, & Soldani pugna. Soldanum ſcribunt primas Turcarum frontes, & primas acies primo impetu ſtraviſſe. cœperant, uti fertur, Turcarum copiæ terga vertere. defecit à Soldano è primariis ejus Principibus, armorum magiſter & bona partis exercitus Prætor. Alepi erat hic Prorex. eſt Alepum civitas in Damaſcena Syria à Damaſco prima. Hujus Alepani Principis fratrem germanum Soldanus jugulaverat, Majeſtatis crimine deprehenſum. in fratris vindictam dicitur is dominum perdidiſſe: victoriam is hoſtibus tribuit, quæ in dubio erat. Ab Urbe ſcribitur Pontificem erexiſſe in Urbini Ducem Laurentium ex Petro Medices majore natu ſibi nepotem. Petrum hunc ex naviculæ inverſione Liris ſorpſit, quando Galli ab Hiſpanis profligati, Cajetam verſus aufugiebant; Lirim dicit noſtra ætas *Gaiglianum* fluvium. Fecit & una præfectum Urbis, in exilium miſſo vetere Urbini Duce. Is Mantuam elegit exilii ſedem, fremit dentibus, turbulas aliquando excitabit moleſtas. eſt rabidus, puſillus corpore, animo elatus. Præfecti Urbis intereſt Imperatores coram Pontifice coronare tertio diademate, quo *Auguſti* queant Cæſares appellari. Duos ergo Urbini Duces habemus, ejectum & electum. Solet iſte ſanguis Pontificius liquefieri, uti ſaccarum aut ſal mordens, aqua ſuperinjecta, quando ex Pontificum illicita beneficentia tollitur aliquid de Chriſti Eccleſiæ fimbria ad illorum ornatum. Exſpectet Laurentius Medices non diſſonos ſucceſſus ab aſſuetis. Vos valete. Madriti. Idibus Martii, MDXVII.

EPIST. DLXXXIV.

De Villafrades, & injuria Senatui Valdoletano illata ab Urvenia Comitis familia.

P. M. A. M. Ad Marlianum Epiſcopum.

PErgit Fortuna ſuas artes exercere, niſi veneritis, confundentur omnia. Eſt in Caſtella veteri, villa, *Villafrades* appellata, lis eſt diu agitata inter Urveniæ Comitem & particularem quendam ſtrenuum equitem auratum nomine *Gutierre Quixadam.* Valleoletanus magiſtratus cenſuit ad Quixadam attinere Jus loci. Miſſos executores, Urvenienſes in magiſtratus ignominiam male tractarunt. ſtare nolunt Senatus editioni. Sunt præterea urbes multæ perturbatæ, ob noſtræ tempeſtatis ſtratagemata de armis exercendis inventa. Alterne ſe incitant & invitant ad unionem, ſe nolle hujuſmodi mandato parere proteſtantur. Valliſoleti municipium, quale noſti, urbibus egregiis nihilo humilius, nocturnas vicatim agit vigilias, ne noctu ex inſperato vis aliqua mittatur à gubernatore, ac ſi Turcas ad muros haberent obſidentes, tutelæ invigilant. A vobis relatum eſt, Veronam vos è manibus ſolviſſe. Aggeres ſibi Cæſar, & Rex nepos, & portas adamantinas, iter ad Italas regiones concluſuras conſtruxerunt, ſi quando acciderit opus fore. Si anguſtiæ illæ Scluſanæ inter vaſtas rupes ſitæ, munitis arcibus, inacceſſæ fuerunt hactenus, quid fore putandum. Præteritis edocti periculis Veneti, triplo illas roborabunt, ne ultra illis invitis, aditus cuiquam Tranſalpino Principi pateat ea parte in Italiam. Ut verum tamen nos fateamur, forte ſanius Italiæ. Sunt Itali, quamvis ſui tantum ſanguinis amatores, & nullius exteri ſuſceptores, ad ullum decus, Veneti: ſunt tamen Itali, mitiuſque bella gerunt quam barbara gens illa Germana, ferox, indomita. Deus hæc agitat, Deo curam ſinamus. Dimiſiſtis è Verona vos præſidiarios milites, illos Urbinas Dux ejectus, in unum redegiſſe dicitur, quo Urbini Ducatum repetat. Si id ita eſt, væ iterum Italiæ! novus ignis paulo ſopitus excitabitur. Hiſpanos ajunt eſſe quater mille, armis exercitatiſſimos, & pronos ad omne facinus, Germanos ſeptingentos, Vaſcones au-

tem è demiſſis ter centum, una, inquiunt, eſſe Hiſpanis admixtos. Manus eſt militaris non negligenda, ſub deſperato præcipue, ſpoliatoque Imperatore. Pro concione ſtans medius in agmine, illos affatus eſt, opem ſuam & facultates proprias & alienas pollicitus illis eſt, ſi ei vellent auxiliari, ad ſtatus patrios recuperandos. Fidum illi omnes obſequium obtulerunt. Cito quid hoc tonitruum ſit pariturum, intelligemus. Vale. Madriti. xv. Calendas April. MDXVII.

EPIST. DLXXXV.

Veniam impetrarunt Genuenſes de Carthaginis concuſſu. Infauſtum naufragium. Moralia.

P. M. A. M. Marchionibus diſcipulis.

DE Urbinate ejecto reſuſcitante, deque aliis exteris caſibus habuiſtis exemplaria. Genuenſes veniam admiſſi contra Carthaginem noſtram à Rege in Flandria impetrarunt, & impetraſſe meriti ſunt: quia ubi primum res acta eſt, Oratores miſerunt, qui Regi referrent, fuiſſe id ſuis civibus moleſtiſſimum, licet noſtræ claſſis præfectus Berenguellus elinguis, cauſam dederit urgentem. Quod id ægerrime tulerint, conſtat ex eventu. Illico fuit edictum, ut capitis rei haberentur, quicunque navibus illis imperabant, ſtatuerantque, ut rei participes omnes quam primum fuiſſent appulſi ad portum, punirentur. Sed abſcidit & exſecuta eſt latam eorum fortuna ſententiam. In anchoris erant naves illæ armatæ, quæ rem patrarant in portu Villafranchæ Nicenſis. inſperatus ſupervenit turbo, concuſſas & conquaſſatas, in gyrumque ruptis anchorarum vinculis raptatas, una cum viris tercentum amplius, tum nauticis, tum militaribus ſummerſit, nullus evaſit. *maluiſſent Genuenſes*, uti ajunt, *ſua quam Fortunæ manu ſontes ſtatuta pœna afficere.* Cardinalis tamen gubernator à Regis benignitate diſcedit: *non ita leviter illis ignoſcendum*, inquit. Quæ ſuccedent, habebitis. Audite nunc, audite, quæ ſunt hujus fluctuantis orbis inſaniæ. Urbinas ejectus ex urbe Mantua, ubi extorris ocioſus agebat, ſomno rupto expergefactus eſt taliter ut cum Hiſpanorum, Germanorumque ac Vaſconum ex urbe Verona à Venetis etiam dimiſſorum exercitu, repentinus in Ducatum Urbini primo inſilivit, parvo negocio Papales expulit, civibus veterem dominum optantibus, in Eccleſiæ dehinc terras, Urbino habito, ſævivit. Dies tantum octo in eo quievit, ne ſegnes efficerentur milites neve ſtatum ſuum ad oſſa roderent, Papæ impenſa ſtatuit exercitum alere, qui præcipue ſenſit, Pontificem ſuas vires cogere, & alienas implorare contra ſe. Implorat auxilia Leo Maximus contra Catellum labefactatum: qui deriſus hi ſint, attendite, ne veſtris applauſibus confidatis. Exit Urbino tanquam furibundus torrens. Comitem habet bellorum egregium magiſtrum Federicum Gonzagam de ſtirpe Mantuanorum Principum Bozeni municipii dominum. A Venetis, quorum ſemper fuit peditatus mille hominum ductor, & ipſe dimiſſus, cum duobus præfectis levis armaturæ equitum Epiroticorum, Andrea Bugiaro & Franciſco Zucca. Tercentum hi velitibus imperant. Federici Gonzagæ Urbinas conſilia ſequitur. Fama eſt vaſtaſſe jam plures terras Pontificias, dediſſeque multa in prædam, quo ſibi milites fidos faciat. Valete. Madriti. XII. Calendas Aprilis, MDXVII.

EPIST. DLXXXVI.

De Fortunæ ludis. Leo Maximus auxilia implorat aliqua in Catellum hebetem. De Cardinali Senenſi autore. qui Romæ capitur cum complicibus.

P. M. A. M. Marchionibus.

QUo palpabilius cognoſcatis vos qui ſedetis in crudelis novercæ gremio: per ſtatus a majoribus relictos, quinam ſint ejus ludi jocique, advertite. Dixi Leonem ingentem potentiſſimum à Catello hebete perturbatum iri, adeo ut parum ſuis viribus fretus Leo, auxilia imploraverit Chriſtianorum Principum in Catellum. Proceſſit Catellus in immenſum vagans per Pontificias terras. Fanum eſt civitas Papalis egregia: expugnare illam tentavit Catellus Urbinas ejectus; non perfecit. Agrum ejus & diœceſin univerſam diripuit, deditque in prædam. Exercitum aluit Fanenſium impenſa dies octo. Fanenſibus exhauſtis, Piſaurum, dicit vulgus *Peſarum*, tetendit: ejus terminos VII. Calendas Februarii occupavit; Quindecim in Piſaurenſi agro dies omnia vaſtans moratus eſt: Candelariam & Novelariam Juris Piſaurenſis oppida, hoſtiliter infeſtavit. Exercitu bene depaſto ditatoque, miſerorum inſontium ſpoliis, turmatim diſtribuit milites hybernatum per ea Piſaurenſia loca. quæ hinc evenient, habebitis. Interea loci ne tempus terat incaſſum, quo ſe Principibus, quænam ſit, apertius oſtendat Fortuna, in Summum Pontificem inſidias paravit, nec patrari tantum facinus paſſa eſt. Cardines quidam dicuntur ſuam domum voluiſſe diruere. Chirurgo cancreum

cancreum ulcus veteratum inter nates Pontifici curanti, perſuaſerunt, ut inter medicamina venenum immiſceret. provinciam amplexatus eſt Chirurgus rei perficiendæ Cardinalis Senenſis, quia Pandulpham ſuam familiam Pontifex ejecit ab ea urbe, in qua Pandulphus ejus genitor abſolute imperitabat, Princeps hujus machinæ dicitur fuiſſe, dentibus frendens in Pontificem, *Tyrannum crudelem* appellans: verba paſſus eſt ab ore decidere, quæ ſanius tenuiſſet. Res delata eſt ad Pontificios neceſſarios; mox ad ipſum Pontificem, de cujus vita agebatur. Abſens erat ab Urbe Senenſis. vocatur. ſenſit detectum eſſe commentum. recuſabat. datur illi fides, ut ajunt, tutelaris. ſub data fide, vel non data, videat ipſe, venit ad Vaticanum, ſedem Pontificiam. capitur. in S. Angeli caſtellum, Adriani molem mittitur. Capiuntur una S. Georgii, & Genuenſis Saulus Cardinales, quod ſciviſſe rem dicantur, tacuerintque. Adrianus & Volterra Cardinales, re intellecta; fugam rapuerunt, quo tetenderint, non ſcribitur. En ludos! en jocos! en deriſus rotæ rotantis! & rotare tamen cupimus in ambitionis ſclopis. Rotent quicunque volent, ego tutus in imo ſedens quietus vivo. Madriti. in Calendas Aprilis, M D XVII.

EPIST. DLXXXVII.

Admirative hic multa narrantur de mundi ludibriis. Quid Iulius Leoni reliquerit. Cauſa admirationis. Catellus Leonem perturbat. Magna potentia in exiguam.

P. M. A. M. Marchionibus.

AD egregiam vulgi fabellam de Urbinatibus ejecto & electo, eſt omnis ſermo vertendus. nil enim hac noſtra tempeſtate ferventius ebullit, in pernicioſo procelloſoque Ambitionis & Avaritiæ cacabo. Quid hoc rei ſit, me trahit attonitum, ad judicia Dei non comprehenſibilia remitto ſententiam. Julius II. hujus noſtri ſacri Leonis prædeceſſor exhauſtum ab Alexandro VI. Pontificatum ingreſſus eſt, tenuem & depauperatum invenit. Tacitus ab initio theſauros coacervavit. Refectis viribus Gallicam ſtatuit potentiam, & Venetam Remp. Julius confringere ac perfecit. Leoni ſucceſſori ſuo, ex reſtitutis, Bononia, Ravenna, multis præterea civitatibus & municipiis, duplicatum fere reliquit imperium, nec theſauris vacuum. Florentina eſt Reſp. ſuperaddita Pontificatui, ob Medicæ familiæ primatum in ea urbe. Quænam admiratio eſt hæc, omnem ſuperans admirationem? Inops, exul, miſer, extorris, nobilis *Franciſcus Maria Roboretus*, id eſt ejecti Ducis Urbini nomen, Ducatu & Urbis præfectura privatus, per alienas terras vagans, viam invenit, qua tantum Pontificem fere triplicato Principatu, Julii, Gallorum & Venetorum ſtratoris ſucceſſorem, faſtidio moleſtiaque ac mœrore repleret, qua Regem Regum & Cæſarum Auguſtorum creatorem ignominiis, contumeliis, jurgiis, injuriis, jacturis & damnis ingentibus conficeret. Sed væ miſeris inſontibus populis qui prædas, incendia, rapinas, virginum & nuptarum crudelia ſtupra paſſi ſunt. Venit contra Urbinatem ejectum Laurentius Medices electus Dux Papalis exercitus, ſed quibus viribus audite. Cum Gallicis cataphractis quadringentis, Hiſpanis tercentum, Pontificiis reliquis ad numerum mille ducentorum, ut fama eſt, velitibus equitibus levis armaturæ, duobus millibus, peditibus quindecim millibus. It ad ejectum. confligere nunquam electus eſt auſus cum ejecto. In Carthachitoſanenſi oppido caſtra metabatur ejectus, caſtra metatus Laurentius electus ad milliaria tria. Incurſionibus ſe invicem infeſtarunt diu. Mondainum Fanenſe oppidum in Laurentii fere conſpectu dedit in prædam ejectus, occaſionem nactus, quod hoſti Laurentio commeatus præbuerit. hæc impræſentiarum, cætera poſthæc. Valete. Madriti. III. nonis Aprilis, M D XVII.

EPIST. DLXXXVIII.

Multa de utroque, Urbinate, electo & ejecto. De præda ſublata Laurentio. Ludibria Fortunæ. ſe parant ad pugnam. non auſi ſunt Papales confligere.

P. M. A. M. Marchionibus.

CRebros habet ab Urbe tabellarios Joannes Ruffus Forolivienſis Cuſentinus Antiſtes, Apoſtolicus legatus in Hiſpania. Labra mordet præ moleſtia Pontifex, non minus ob ſuorum militum & nepotis Laurentii deſidiam & inertiam, quam ob ejecti Urbinatis petulantiam. Caſtra locarunt ambo in monte quodam ab Urbino non multum diſtanti. Dierum quindecim intercapedine alterne ſe infeſtabant. Caſtrorum munitionibus tuti erant ab incurſibus repentinis ambo in caſtris. ager incurſitabatur utrimque. Urbinati ejecto fuit illis diebus commodior copia commeatuum, quoniam à tergo veteres habebat obſervantes incolas, Laurentio ſecus. Exiguus præterea Urbinatis ejecti exercitus facilius alebatur, quam tot millium armatorum multitudo ſub Laurentio electo

militans. Dum ſic ſtaretur, Laurentius juſſit ad ſe quædam duci mulorum impedimenta, cum quibus pretioſæ illius veſtes & ſupellectilia multa portabantur. Diximus, duos eſſe in Urbinatis ejecti caſtris Epiroticos equitum ductores, Franciſcum Zucam & Andream Bugiar; hi prædis & latrociniis aſſueti, neſciunt ſtare loco; tercentum velitibus quibus imperabant ad ſe vocatis, quid intellexerint de advenientibus onerariis jumentis, aperiunt, paratos militum animos inveniunt, itinera occupant, in venientes ad Laurentium incidunt, adoriuntur, ſternunt, præda potiuntur, divites ad ſua caſtra redierunt. Tanto facinore turbatus Laurentius inde diſcedit. Fanum urbem, cujus viciniam omnem jam Urbinas ejectus dilaceraverat, petit Laurentius electus. Sequitur ejectus veſtigia illius. Sic luditur in luſoria Fortunæ tabula. Vertit aciem electus ſuſam, Brunum verſus. eſt id oppidum celebre Urbinatis juriſdictionis. præit, re intellecta per exploratores, ejectus. per pontes electus, per difficilia vada ejectus; tranſmittunt fluvio copias. in proſpectu erant. ſigna dat Laurentius, ad pugnam ſe cataphracti Papales apparant, Gallearum ſeneſtellas demittunt, haſtas manu capiunt. Altera parte Fœdericus Gonzaga Bozeni dominus, cujus conſilio, quia veteranus militum gubernator, Urbinas ejectus regitur, Hiſpanorum cuneos properanter inſtruit. erant ex tranſitu fluminis madidi ſemique ſparſi adhuc. in ictu oculi globus efficitur. Stringunt una ſecum alienigenas milites. ita parati animis in colle vicino, quid ſors latura ſit, exſpectant. Papalis autem multitudo, illorum ferociam cernens, à congreſſu abſtinuit. Sic luditur in rota rotante rerum humanarum. Vos valete. Madriti. IV. Idus Maii, MDXVII.

EPIST. DLXXXIX.

Quot cruciatibus affligatur Papa. vulneratur Laurentius. Mondolſum oppidum exuritur & diſſipatur. Vrbinas ejectus in vindictam contra Montembrochium eandem, exercet crudelitatem. Ignoſcitur tantum fœminis & militibus.

P. M. A. M. Marchionibus.

POntifex mille anguſtiis circumſeptus, neſcit qua ſe vertat. Hinc paratæ per Cardinales inſidiæ, quo perimeretur veneno, illum terrent. graves bellorum impenſæ inde fatigant. Perſeverantes ejecti Urbinatis incurſitationes & rapinæ cruciant, quæ in ſummum ejus dedecus & ignominiam cedunt. Propinquorum & familiarium, quibus ſubeſt inexhauſta petendi vorago moleſtiis mille conficit. Hæ ſunt tympaniſtriæ Fortunæ chorizantis in alto throno choreæ. ſunt perpetui Principatus affectantium ludi. Nullo pacto à Catello, non latrante ſolum in Leonem, ſed Leonis calcaria remordente, diſcedendum eſt, donec quo ſit tandem caſurus, intelligamus. nequibit enim diu tantum onus ſuſtinere. Eſt Mondolſum inter Fanum & Senogaliam Urbinati ejecto cum urbis præfectura ereptum oppidum. In fide adhuc Urbinatis ejecti ſtabat Mondolſum. Urbinas electus Mondolſum petit, obſidet, quatit tormentis. Scopetarius è latebris trans murum, latus occipitis Laurentii globulo percuſſit. Anchonem Pontificiam urbem ſemimortuus dicitur eſſe delatus. Creſcit in Papalibus ducibus, qui ſub Laurentio merent, in obſeſſos ira. quærunt omni conatu oppidum expugnare. per cuniculos ſubterraneos oppidum tandem capiunt, in percuſſi Ducis vindictam dant in prædam; oppidanos præter fœminas ad unum trucidant. Ignotum eſt etiam præſidiariis militibus. combuſſerunt demum univerſum. Proh miſeranda ſtrages! quid miſeri meruerant inſontes? Ut malum malo addatur, Urbinas ejectus Montembrochium, & ipſum valde munitum Juris Pontificii municipium adit, quatit, expugnat, dat in prædam. municipales ad unum trucidavit, in vindictam Mondolfi comburit. Proh dolor! fœminis & ipſe, præſidiariiſque militibus pepercit. prodierunt nunquam in auxilium Papales. Ad Montem Imperialem ſic appellatum, ob palatium ibi ſtructum, Imperatore dignum, ſe recepit Papalis exercitus. Eſt is Mons Piſauri viridarium, vinetis & fructetis omnifariam, hortiſque recentibus fultus, omnem amœnitatem ſuperans. Fama eſt ejectum ilico Papalium veſtigia ſecuturum. quæ ſuccedent, habebitis. Valete. Madriti. nonis Julii, MDXVII.

EPIST. DXC.

Paratur adventus Regis. quem Aragones & Laletani nolunt Regem *appellare. de Magno Cancellario. de damnis illatis, ab Vrbinate. tributum exigitur à Peruſinis. Hiſpanorum audacia. de inertia Papalium.*

P. M. A. M. Marchionibus.

A Belgis habemus literas. noſtri jam Regis Caroli avo Cæſari data eſt fides de adventu. Naves conducuntur de recenti. Magnum Regis Cancellarium ajunt eſſe paratum ad iter terreſtre, ut præeat. qualis ille ſit,

ſit, quando venerit, ſcrutabimur. avarum & ſui amantem commodi fama præcedens refert. Scribitur Aragones & Laletanos, dicitis *Catalanes*, nuncios miſiſſe ſalutatum Regem, ſed non ut Regem. recuſant *Regem* appellare, donec in eorum conventibus præſens per publica ſuffragia recipiatur cenſeaturque, an Regem liceat, matre vivente, nominare. Nullis Regis mandatis auſcultant. literas regias ſi quæ mittantur, ſervant clauſas. Statuta patria inquiunt ſervatum iri debere, obtemperaturos, quando in Regem fuerit admiſſus, aliter minime. Ad Urbinatia fulgura in Summum Pontificem jaculata petulanter, donec diſſolvantur, revertamur. Dixi paucis ante diebus Papalem exercitum cum duce ſuo Laurentio jam valido, montem Imperialem Piſauro imminentem occupaſſe, ſecutus eſt Urbinas ejectus. In Giniſtreto à Piſauro millia diſtanti ſex tantum, ſiſtit. Papales per Hiſpanos centuriones incurſionibus fatigat. Ex inſperato una noctium Papales præſtites in ſtationibus ſub monte Imperiali adoriuntur Hiſpani. In Germanorum & una Hiſpanorum cuſtodias incidunt, trucidarunt ad unum utroſque, vaſtatis quibuſque obviis, abductiſque viris pluribus in ſervitutem ex itinere, Gineſtretum redierunt incolumes, paucis è ſuis deſideratis. Erant in exercitu Papali quater mille Vaſcones, hi videntes Papalium ducum inertiam, & illorum male fortunatos eventus, quodque audirent pinguibus prædiis diteſcere milites, qui Urbinatem ejectum ſequebantur, electo Urbinate relicto, ad Urbinatem ejectum ſeducti transfugerunt, tormentaria vaſa ſurripiunt duo. Aucto exercitu, ejectus Piſauri relinquit electum. Ne ſegnes effecti milites torpeſcant, certareque deſueſcant, Etruriam verſus movit exercitum. it Peruſium. ab urbe tanta caſtrametatur ad milliaria duo. compoſitis ordinibus & vexillis protentis Peruſium luſtrat, Feciales mittit, agri & villarum ſtragem minatur, ni dicto pareant. commeatus & pecunias petit. Commeatus & pecuniarum ingentem ſummam præbuit infelix Peruſina civitas, quo ſe redimeret à latronum furore. A decurione Hiſpano, nomine *Maldonato* dicitur repertas fuiſſe literas in caſtris ad Pontificem, quibus Hiſpanorum ſeceſſum ab Urbinate ejecto polliceri videbatur. Datus fuit reliquis Hiſpanis cum ſex aliis facti participibus, ut mulctarentur. publico illos ſpectaculo haſtis longis infixerunt, hic ſiſtit opus. Vos valete. XIV. Calendas Auguſti Madriti, MDXVII.

EPIST. DXCI.

De vindicta Villafrada juſtitiæ miniſtri ſuſceperunt ignominiam. de præſidente Valledoletano. Regina Portugaliæ obiit. octo natos reliquit.

P. M. A. M. Ad Marlianum.

QUanti conſtet, Leonem Pontificem Summum ſpoliaſſe Urbino & Urbis præfectura Franciſcum Mariam Roboretum, Julii nepotem, elegiſſeque in Ducem ex fratre nepotem Laurentium Medices, non autem Eccleſiæ ſtatus illos reddidiſſe prædeceſſoris exemplo, aliunde quærite. De his quæ apud nos accidunt, eſt mihi cura tibi ſignificare. De contemtu Comitis Urveniæ, erga Senatum Valledoletanum regium, ſuper Villa Guterro Quixade per Senatorum ſententias nomine *Villardefrades*, ut miſſos executores male tractaverint, intellexiſti; bene autem eſt. ſed audi rem novam. Jacobum Villaeſcuſam concionatorem egregium, Epiſcopum Malacitanum, hujus Valloletani Senatus Principem, optime noſti. Plures enim annos egit apud vos cum Regina Joanna. quam eruditus, quamque modeſtus ſit, ac penitus ab omni ſtrepitu Martiali alienus, calles ad unguem. Mutatus ab illo eſt in immenſum, tempori ſe accommodavit. ulturus regium id dedecus, & vim illatam Juſtitiæ miniſtris, prætorias cohortes, reliquos etiam quoquomodo ſtipendia merentes regia juſſit acciri. Coactis militaribus præſidiis ipſe ipſe medius, equo vectus ſonipede armatus iter cepiſſet, præeuntibus tubarum bellicarum clangoribus, & protentis vexillis villam diruturus & ſale ſaturus ut proditricem, niſi Comeſtabilis reſtitiſſet. Villæ inerant eam defenſuri Comitis ipſius Urveniæ filius Don Rodericus ſecundo genitus & gener Don Beltranus à Cueva, Albucherchi Ducatus hæres, plærique etiam nobiles alii idem quod Don Rodericus diſcrimen exſpectaturi. Cucurrit ad ebullientes juvenes magnus Comeſtabilis eorum propinquus. Juvenes temeritatis accuſat, provinciam deſerant ſuſceptam monet, fiat Senatui regio adminiſtrandæ Juſtitiæ copia, conſulit. Parent veterani principis rerum experientia ſapientis dicto. juvenes eduxit ſine vi armorum, ſine ullo bellico ulterius ſtrepitu. tuus Malacitanus antiſtes arma ſumpta depoſuit, ad abollam & Epiſcopalem togam rediit. Villa ſuccenſa eſt, non tamen eſt univerſa combuſta. ad aliorum exemplum ſatisfactum eſt. pacata ſunt omnia. tuto jam venire poteſtis & debetis, erigere criſtas poſthac nullus audebit.

Portugaliæ

Portugaliæ Reginam Donnam Mariam noſtri Regis materteram ſcito eſſe vita functam: bene filiatum reliquit maritum. quatuor illi mares peperit filios, fœmellas totidem. Vale, & venite. Madriti. XII. Calendas Auguſti, MDXVII.

EPIST. DXCII.

Dux Urbinas effrenis in Papam. Heſa civitas it in prædam. Urbinas ejectus auſcultat nuncios.

P. M. A. M. Marchionibus.

AD ſomnia non ſomnia reduco arundinem. Solutis habenis Urbinas ejectus, tanquam effrenis equus, omnia calcat & conterit. Quom in agro Peruſino caſtrametaretur, ſenſit ſuos hoſtes Urbinum verſus velle divertere. Tributo à Peruſinis accepto, carpit ipſe Anchonem verſus iter, miſſo Urbinum commodo præſidio, dat in prædam civitatem Heſam, quæ cum Anchoni de pari certabat, immo & jam velle caput extollere in illam videbatur. Anchonitanum minatur ſe velle depopulari agrum, & quicquid in eo eſt villarum; Anchonem deinde ipſam niſi quæcunque petierit illico præbuerint. militaria petit omniſaria tela, ſcopetas, ſcorpiones, haſtas longas & commeatus gratuito; nil defuit, omnia emiſit miſera civitas. Ita furentis muſtelæ, quæ Leonem habet naribus deprehenſum, venenatos evaſit genuinos. Ariminum dehinc proficiſcitur. Arimini ſuburbium Helvetii tenebant mille quingenti, ut relatum eſt. Noctu per Hiſpanos, omnes trucidati, aut capti fuerunt, licet ſuburbium illud eſſet validis mœnibus circumſeptum. Fœdericus Gonzaga Bocanenſis pro Urbinate dux ejus exercitus, ſcopetario globo in ea percuſſus expugnatione. Fama vagatur, quod jam Urbinas ejectus aures aperiat Pontificiis nunciis. Ægidium Viterbienſem, Auguſtinæ profeſſionis concionatorem, Cardinalem, in ea provincia legatum, audiviſſe dicitur ejectus in Ariminenſi agro. Hinc Hiſpani diffidere cœperunt. Audiunt & ipſi nuncios à Rege ſuo miſſos, hortantes ne contra Pontificem bellum gerant. nil eſt concluſum. cito mutabuntur hæc nubila. Ex Flandria fertur nutritium de Xebres, & magnum Cancellarium duras Pacis conditiones, quo tuto Rex venire queat, annuiſſe. Primo ut anniculæ infanti Galli Regis filiæ nubat, Rex noſter uxorio certamini jam maturus, quo ſero ſobolem procreet. ut centum millia ducatorum tributum pendat pro Regno Neapolitano. ut Angiovinos æternos noſtrorum Regum hoſtes in Regnum Rex noſter admittat, ſtatibus eorum reſtitutis ad unum. Super Navarræ petitione reſponſum eſt, ut ab illo Rege ſpoliato veniant in Caſtellam Oratores. ſatisfiet illis pro viribus, impræſentiarum nequire quicquam promittere Regem abſentem, vivente matre præſertim. ſic vivitur. poſtrant Hiſpani paſſim Gallos, & ut victi tributa pendent. quid hoc rei ſit, non intelligo. Puto non potuiſſe aliter fieri, quandoquidem ita factum eſt. Hæc ſero ſcribo, licet jam diu hæc allata ſint. ex Curia delatum eſt. Valete. Madriti. X. Calendas Auguſti, MDXVII.

EPIST. DXCIII.

De ſtrage Hollandiæ. de artibus Galli contra Regem. de Siciliæ generalibus motibus.

P. M. A. M. Marchionibus.

SPes eſt de adventu Regis. in inſula eſt Gelandia, & oppido Medialburecho. nil exſpectat præterquam ventorum flatus aptos. Infelix eſt illi allatum paucis ante diebus nuncium. Olandia eſt alia in Oceano dives inſula, à qua telæ ſubtiles candidæ, *Olanda* vocantur. munitis oppidis & pulcherrimis villis fulcta eſt. Ejus partem & majorem ac meliorem in prædam dederunt. ſoluti quidam milites ad numerum quinque millium, Duce, ut ajunt, Geldriæ, ea eſt Sicambria, Tyranno. Data opera dimiſſos à Gallo Rege inquiunt. Putat his commentis & aſtubus Regis noſtri adventum deturbare Gallus. Vires collecturum Regem noſtrum pacata Hiſpania, quibus illatas tot injurias in ejus Auſtriæ familiam ulciſci queat aliquando, ſuſpicantur Galli. propterea proſcindere illius adventum totis viribus innitentur. ad fortunæ petulantiam facies vertenda eſt. Quod pacifice Siciliæ Regnum hactenus Hiſpani Reges poſſederint, cognoviſtis. Neſcio quid fuerit per famam incertam delatum. Nunc audite quid rei ſit. Catholico Rege vita functo, Panormus civitas fere Regni caput jugum excuſſit. Don Ugum Moncadam Proregem poteſtate regia exſequendi juſtitiam ſpoliant. qui ſaniore vigent conſilio, aliter ſentiunt. nil immutandum eſſe perhibent, donec à Carolo jam Rege novæ literæ veniant. nil profuit. excitarunt Proceres populum ad ſeditionem, ne Ugoni pareatur, contendunt. In urbe Termino conveniunt Regni gubernationi ipſi proviſuri, Marchiones Iraquii & Legodiæ, ut vulgaribus utar vocabulis, Comites Goliſani & Cameratæ, barones cum his Petrepreciæ, Chinninæ, Caſtelli Vitrani,

ni, alii quoque, ex ſeipſis gubernatores creant. Ugonem ejiciunt, ad Meſſanenſes nuncios mittunt, ut ſuo conſilio inhæreant, ſuadere nituntur. Renuerunt Meſſanenſes. Ugonem invitant, illi parituri uti Proregi, haudquaquam poſſe à Magiſtratu abdicari niſi à Rege, cuja intereſt, erigere tollereque Magiſtratus arguunt. Irati Proceres Meſſanenſibus Ugonis fautoribus commeatus intercludunt. fame laborant Meſſanenſes ob eam cauſam. hæc habemus impræſentiarum. hæc habetote, ac valete. Madriti. III. non. Septembris, MDXVII.

EPIST. DXCIV.

De Ugone & Senatu Inquiſitionis interficiendis populari tumultu. quomodo evaſerint utrique. crudelia omnia. de moribus Xeuris. Vaticinium autoris.

P. M. A. M. Marchionibus.

PArticularius habemus res tumultuarias Siculorum. Uno habitu famæ non prodeunt rerum novarum puncti graves omnes. Crudelius audiſtis nunquam facinus. Caſtellum in quo Senatus ſacræ Hæreſeos Inquiſitionis jus dicebat, populi furor aggreſſus eſt, oppugnare illud cœperunt, trucidare judices intendunt, Potentum bonorum auxilio fuit opus. vix è populi ſævientis manibus illos potuerunt eripere, in tutum eos abduxerunt. Aſt aliud majus, quando in Ugonem ſtatuerunt inſurgere, cum tormentis ejus domum adierunt, oppugnarunt, jam excuſſis muris aditus patebant. jam Ugoni proclamabant interitum: *Moriatur Ugo, Ugo moriatur*, ſublatis vocibus æthera rumpentes vociferabant. Ceſſiſſet ad eorum votum niſi domum Ugo in litore, litorique proximam ſtantem in anchoris navim propriam habuiſſet. Ad navim ſe recepit per poſticum, ita crudelem populi furentis cogitatum evaſit. Mellachum primum conceſſit; inde Meſanam, uti diximus, ſe contulit. Dum hæc agerentur, à Rege Carolo literæ deferuntur, ut pacati vivant, Panormitanis jubet. A ſe Ugonem Moncadam ad Regni regimen electum ſcribit. Dum literæ in Senatu le.erentur, vox elata eſt rabida procacis populi dicentis: *Vivat Regina Ioanna, vivat Princeps Carolus, ſed Ugo Moncada moriatur.* Non his contentus inſanus populus, ſed, creditur inſufflantibus à tergo Proceribus aliquibus, Prætorium adit, Senatum univerſum, jam ut Regni rebus provideret, coactum trucidat. nemini parcit, fit ſtrages inaudita. Proh truculentum facinus! ſenatum integrum fuiſſe à ſeditioſo populo interfectum, legi nunquam. Sic vivitur in Fortunæ gremio. In Regno etiam Neapolitano turbulæ quædam erant excitatæ. Don Ramonus à Cardona, illius Regni Prorex, longa rerum experientia prudens illas ſedavit. Sed abſcindere illi fimbriam Regis nutritius dominus *de Xevres* Gallice, Latine *Capra*, in benefactorum præmium ſtuduit. Triremium quibus Ramonus Prorex diu præfuit ad tutelam Regni deſtinatarum, ſibi petiit Caper imperium, quo abſens illarum ſtipendiis frueretur. Renuit Prorex illas velle relinquere, niſi prius impenſæ debitæ ſolvantur. erat ſumma ingens, propterea deſtitit à poſtulato bonus vir, liquidioribus intendit. Ajunt eſſe avarum, ſibique magis natum, & ſuæ quam Regis utilitati. Væ nobis, ſi vel ita eſt, vel ſi ab hujuſmodi hominibus ſe Rex gubernari patiatur. Juvenis eſt, neſcimus qua ſit temonem directurus; tempus loquetur. Vos valete. Madriti. III. Idus Septembris, MDXVII.

EPIST. DXCV.

Prorex Ugo ad Hiſpanos Urbinates. Deſerunt Urbinatem Hiſpani, ſed jure. quia promiſſis ſteterant.

P. M. A. M. Marchionibus.

AD procacis Fortunæ petulantiam regrediamur parumper. Videns Leo maximus nequire ſe vi ulla catellum à ſua excutere cervice, aut muſtelam à naribus disjicere, artibus jam innititur. Ugonem illum Moncadam Siciliæ Proregem fama eſt, ex Meſſana trajeciſſe fretum, iviſſeque ad Hiſpanos ejecto Urbinati faventes. Credimus rogatu Pontificis, ex noſtri Regis mandato. Seduxit illos Ugo, ut in Regnum Neapolitanum concedant, imperatum eſt. Ajunt & Hieronymum Vichum oratorem noſtrum partem habere in hac ſeductione, qui & ipſe fuerit primarios Hiſpanorum præfectos allocutus ſecreto. Parent imperio regio Hiſpani. Nil eſſe cur jure debeat ejectus eos taxare duabus rationibus probant. Pactis ineſſe ajunt, ne ab illo diſcedant, donec in Urbini ſtatu reducatur. reductum eſſe; ergo ſolutos à jurejurando, ſeque liberos eſſe dicunt: propoſuiſſe præterea illos, quando conveniebant, exceptionem à ſui Regis imperio, cui neſciunt Hiſpani non obtemperare; ſe à ſuo Rege invitari ad tuendum regnum Neapolitanum, ergo non debere corripi. Eſt aliud tertium, quod in faciem ejecti projiciunt: *Audiſti tu*, inquiunt, *à Pontifice legatum & nuncios præterea, ſemnuſque, te cum Pontifice agere nobis inſcius de Pace; nec à conqueſtu aut perfidiæ appellatione deſinis? ſi*

quid eſt inter nos errati, multo majus eſt crimen tuum, quam Hiſpanorum, quibus non licet à ſui Regis mandato referre pedem, quique promiſſis ſteterunt ad unguem. Utcunque ſit, Hiſpanis abeuntibus, cum Pontifice jam paciſcitur ejectus. Eunt redeuntque medii frequentes negociatores, à Chriſtianiſſimo & Catholico noſtro Regibus. horum auctoritas Regum commendabilem reddet Pontifici ejectum. concluſum eſt nihil. quando fuerit; habebitis. Valete. pridie Idus Septembris, MDXVII.

EPIST. DXCVI.

De conventu Cleri contra decimam poſtulatam. Cardinales XXXI. creati. Vendit galeros Papa. Franciſcani Rhodii degenerant in proditores.

P. M. A. M. Marchionibus.

INtelligere cupitis, quid ſibi velit univerſus Hiſpaniæ clerus in hoc oppido coactus. Ab Urbe ſcriptum eſt, Pontificem ſub prætextu adventus Turcarum, decimam beneficialium omnium reddituum velle ab Hiſpanis petere. Ad rei tantæ objicem convenerunt. Affui huic Synodo & ego, quia Prior ſum Metropolitanæ Granatenſis, electus à Capitulo. Statutum eſt, ut ſupplicetur. Si Pontifex inſtiterit, parere renuemus. quia neſcitur legitimam eſſe cauſam ad exactionem adeo novam, nuſquam in Hiſpania auditam hactenus. tam inuſitato jugo peſſundari eſt grave, quia præcipue ſit per generalia ſancitum Concilia, *ne quis Pontifex decimam ullam exigere conetur, niſi forte ſenſerit aliena Legis potentem aliquem in Chriſtianorum terras prius irruiſſe.* ſic ſtatur. Cardinalis hic noſter gubernator laudat propoſitum noſtrum. ſe nobis fauturum pollicetur. patravit & aliud larga manu Pontifex generoſum facinus. Unum & triginta Cardinales ſimul menſe Junio creavit, contra veterum Cardinalium conſilium. Labra mordent omnes præ rabie. ut pecunias cogat factum creditur. Vileſcit jam gradus ille purpuratus. Cardinalem S. Georgii veteranum centum quinquaginta millium ducatorum ſumma mulctavit Pontifex, cauſam à præbendo per Chirurgum veneno captans, quia conticuiſſe ſcitum conſilium dicatur. Reliqui Cardinales conſilii participes, irati Leonis ungulas formidantes, pedibus ſibi conſuluerunt. Fertur & aliud horridum auditu. Intra Rhodon eſt Franciſcanorum fratrum cœnobium mœnibus inhærens, cuniculos ajunt fuiſſe repertos, per quos Turcarum copiis daretur aditus in urbem. Cogitati ſceleris autores pœnas dederunt. periculo proviſum eſt, cum paucorum ſupplicio. hæc feruntur, hæc damus. Valete. Madriti. Idibus Septembris, MDXVII.

EPIST. DXCVII.

Rex in mari. Cardinalis gubernator & Senatus Arandæ exſpectabunt.

P. M. A. M. Marchionibus.

TAbellarius ex Flandria, literas affert à Rege in hunc ſenſum. Septimo Septembris die navim ſum ingreſſus. Mea claſſis vela fecit. Deum orate, ut fauſte feliciterque ſuccedat. Non deſunt qui credant nutritoribus & intimis conſultoribus invitis, qui maſſam ad ſui libitum pinſebant. Vereri ajunt illos ne Regem oporteat aliter gubernari, aliiſque artibus quam ab eis fuerit educatus. gubernator hic noſter movet in veterem Caſtellam. Ego Matriti reſto valetudinarius. ſequar ubi per ſalutem dabitur. In Gallecïæ portibus arbitramur deſcenſurum Regem, uti Philippo ejus genitori accidit. Arandam Dorianam celebre oppidum, uti noſtis, & rerum victui neceſſariarum abundans, tenebunt interea gubernator & Senatus Regius. In Flandriam vocavit Rex è Proceribus Siculis Regni ſeductoribus in Ugonem Proregem quoſdam, ſecum advehit in Hiſpaniam, donec Siculæ ſedentur ſeditiones. Ad eos tumultus pacandos Diecus Aquila, quondam apud Maximilianum juvenem Mediolani Ducem Orator, miſſus eſt. Prudens eſt & literarum non ignarus, ſucceſſus ſunt incerti. Valete. Madriti. VI. Calendas Octobris, MDXVII.

EPIST. DXCVIII.

Cardinalis gubernator ægrotat graviter. Regem optat.

P. M. A. M. Marchionibus.

CArdinalis gubernator Matriti febribus ægrotaverat. convaluerat. nunc recidivavit. Eſt natus & enutritus in horum montium Segovianorum latere meridionali aprico. Septentrionalis alterius lateris aër illum perturbavit non leviter. Breves fore dies illius, Medici autumant. eſt octogenario major. ipſe Regis adventum affectu avidiſſimo deſiderare videtur. Sentit ſine Rege non rite poſſe corda Hiſpanorum moderari ac regi. ſub regio nomine ſperat multa perficere, quæ nunc ſupprimit. quæ ſancita ſunt in divina Providentia, illa evenient. Ego febribus laboro Madriti, neque per eas licuit Curiam ſequi, ſi Cu-

ſi Curiam ſine Rege poſſumus appellare. permanſit & Regina vidua novercalis Regis avia. Ad illam ſcribuntur univerſi ſucceſſus. inde nos illos elicimus. paroxyſmum, ut medico utar vocabulo, exſpecto. propterea manu aliena epiſtolam accipite, his paucis contenti. Madriti. XIV. Calendas Octobris, MDXVII.

EPIST. DXCIX.

Quo ſit appulſus Rex. de Regis & ſororis conſtanti pectore in tempeſtate.

P. M. A. M. Marchionibus.

REgem habemus. Leonoram ſororem natu majorem ſecum advehit. Ambos ferunt magno fuiſſe animo imperterritoque in ferendis concutientibus & fere invertentibus navim, qua vehebantur, fluctibus: tempeſtatem namque perpeſſi ſunt graviſſimam. reliquos nautas & familiares omnes evomuiſſe ad viſcera uſque ajunt: ipſos autem ſtomachos indemnes ſervaſſe. Validæ naturæ argumentum. Unda rapax navem regiam impulit quo noluiſſent. Ad montes Aſturum horridos, hujus menſis die XIX. ſtationem præhendit non bene tutam, claſſe diſperſa, *Tazones* vulgo locus dicitur. vicinum Gigionis portum nautæ, illorum litorum gnari, optabant: non licuit per adverſantes ventos. *Villaviciosam* nomine oppidum petivit Rex. ibi Regem reliquit incolumem curſor. Laude hic dignum facinus evenit. videntes ad eorum litora inſuetam claſſem adventare, Gallicam arbitrati hoſtilem aſtutiam, properanter arma capiunt, fœminas pueroſque ac ſeneſcentes cum ſupellectilibus ad montana detrudendo in tutum miſerunt. Quotquot erant armis apti capiendis, tela omnifariam, grandia ſcuta, galeas acutas, patrio more raptim ſibi accingunt. Colles mari imminentes occupant, conveniunt animis parati ad repulſam. O pulchrum ſpectaculum! E regia navi proclamatum eſt: *Hiſpania, Hiſpania. Rex noſter Catholicus, Rex noſter.* Audito ſymbolo, ſcuta, lanceas, haſtas longas, miſſilia, enſeſque demptis etiam galeis, & quicquid telorum attulerant, in terram tanquam res male ſumptas projiciunt, ſuperque genua flectunt, ac tollunt voces ad ſidera præ gaudio. Regiam navim, viſis Hiſpanis vexillis, proni adorant, litus inermes implent. Regem qua decuit reverentia ſalutant, familias & facultates è montibus reducunt. in oppidum læti Regem ſuſcipiunt. Nunc ſatis. Valete. Madriti. XI. Calendas Octobris, MDXVII.

EPIST. DC.

Petrus Nunius & Epiſcopus Aſturicenſis pellitur è Curia.

P. M. A. M. Marchionibus.

NOvam & incogitatam audite rem. Ubi primum Curſor acceſſit regius, Cardinalis gubernator Arandæ oppidi portas claudit, prætoriam cohortem, quæ Infantem Regis fratrem comitatur, & noningentos ſuæ cuſtodiæ, duce Spinoſa claudo, milites jubet eſſe præſto in armis: quid rei ſit, mirantur omnes. Prodit in lucem gravidi montis fœtus ilico. Petrum Nunium Infantis cuſtodem nutritorem à cunabulis, à Catholica Regina Eliſabetha ad id miniſterium electum, Calatravæ religionis Commendatarium majorem, & Epiſcopum Aſturicenſem ipſius Infantis bonarum artium præceptorem, genere nobili ambos, uti noſtis, è Curia jubet ex mandato Regis exire. Populi Curialis ſeditionem, ſi forte recuſaſſent, veritus eſt: ſunt enim & amicis & redditibus potentes ambo: propterea vi agendum eſſe duxit, ſi vim tentaſſent. Eant quocunque velint, edicitur, ut his quæ aſſecuti ſunt, fortunæ bonis jam tranquillo fruantur. paruerunt, libenti an invito animo, vos judicate. abſtulerunt & omnes amborum affines ab Infantis latere, quos ambo locarant in Infantis familiam. Coætaneum puerum Altemiræ Comitem Epiſcopi nepotem, fuit Infanti duriſſimum amittere, non ſine fletu diſcedentem inſpexit. eſt is miræ indolis puer, corpore agillimus, ingenio ad quamcunque rem ſpectantibus gratam eleganti & prono. cum illo erant Infantis exercitia univerſa gratiora, ſive pertractandis armis, ſive ſeriis, ſive jocoſis ludis intenderetur, ad literarum ſtudia ſuis temporibus divertebant invicem, Comitis patruo Epiſcopo dirigente, amborum eruditore. Repentina mutatione hac, univerſa Curia dicitur eſſe attonita. cauſa latet adhuc. quando patebit, intelligetis. nunc valete. Madriti. VII. Calendas Octobris, MDXVII.

EPIST. DCI.

De annalibus Aſturum. Caſus triſtis de nave Regis exuſta. Comeſtabilis munificentia.

P. M. A. M. Marchionibus.

A Rege frequentes incurſitant nuncii, per horridos montes Aſturum. cum ſumma equorum & jumentorum penuria,

Renoſam de Campo, ut vulgo loquar, petiit. magnam quoque paſſi ſunt egeſtatem. terra namque illa propriis incolis eſt frugibus & reliquis victui neceſſariis ſatis abundans, peregrinis minime, quia remotus ille ſeceſſus inacceſſarum rupium raro ſolet hoſpites cognoſcere. Annales conſtruxerunt Aſtures ad nepotes transferendos, quod ad eos primum Rex fuerit appulſus, beatæ rei loco acceperunt omen. Sancti Vicentii municipium Rex tenet. equos mulaſque, quibus queat familiam educere ab arduis illis Pyrenæorum jugis, exſpectat. deſunt & oneraria jumenta pro aſportandis ſupellectilibus. neque enim eſt montanis illis de nutriendis equis aut mulabus cura. Caſus præterea, proh dolor! accidit Regi horrendus. vix tempero à lachrymis. In omnium conſpectu ex regia claſſe unam è primariis navibus in alto pelago ignis conſumpſit, qua centum amplius inerant regii familiares ac plures nobiles, equorum ſtabula in ea vehebantur. Nil ſervatum eſt. Magnus Caſtellæ Comeſtabilis ſeſe magnum eſſe oſtendit. Commeatibus itinera omnia, qua Rex venturus eſt, munivit. Cum ſeptingentis ipſe familiaribus, equitibus & propinquis Regem ivit ſalutatum, rediitque ilico propoſitis oblationibus obſervantiæ, ne hoſpitia impediret, quæ pauca & humilia ſunt, uti ſolet accidere in locis hujuſmodi, neve annonam ad regios allatam abſumeret; vetitum eſt, ne Procerum quiſquam Regem adeat, donec ab illis montibus explicet ſe. Valete. ex Aranda, quo me contuli pridie Calendas Octobris, MDXVII.

EPIST. DCII.

Male ſuccedit in Africa. Ænobarbus Tremeſſenium debellavit Regem.

P. M. A. M. Marchionibus.

INtelligimus ex Africa, cui vos eſtis viciniores, res noſtras male ſuccedere. Turca ille vulgo *Barbaroxa* protendit alas. Tremeſſenium Regem obſequentem noſtrum adortus eſt. Morabitos, hi ſunt Afrorum ſacerdotes, ſeduxit; *non eſſe parendum Regi, qui Chriſtiano cuiquam ſubſit*, pulpitariis orationibus Morabiti præconati ſunt. *Ænobarbo Mahometicæ Legis conſervatori credendum eſſe*, populis facile perſuaſerunt. Regem ejecit illorum favore adjutus Ænobarbus. hæc repente allata ſunt. cætera quando evenient, habebitis. Ad Regem tendamus vela. Turdeſillas ad Reginam matrem, paucis è ſuiſmet comitantibus petiit. comitem duxit Leonoram majorem natu ſororem. Regina, licet non incolumis; filiorum proſpectu delectata eſt, veſtes ſumpſit nitidas, quod raro ſolet, viduitatem ſordeſcere oportere docet: filios gratis donavit muneribus. de Regnis nulla eſt Reginæ cura. Ruant an coaleſcant, tantundem eſt in ejus gremio. Dum ore aperto Cardinalis gubernator Regem ad ſe venturum exſpectaret, in Roa municipio quo venerat ex Aranda propior futurus Regi, eſt interceptus & omni ſpe fruſtratus Regem viſendi. Invitus dicitur calicem illum bibiſſe. Cæſar Auguſtanus Archiepiſcopus Catholici Regis naturalis filius, & Reginæ frater, audita Toletana Antiſtea vacatura convolavit Turdeſillas. jam Caſtellam erat ingreſſus. vetitum eſt, ne ingrediatur oppidum. ut Reginam ſororem videre, ut Regem nepotem ſalutare liceat, inſtanter petit. Negantur omnia. ut ſe jungat cæteris Proceribus, illi edicitur. repetitur idem. Ex ante-muralibus Turdeſillanis dimittitur deſpumans. Adverſe actum immurmuratur: inurbane atque impudenter fuiſſe id Regi conſultum per omnium ora pervagatur. Sed durius aliud contra Regni Leges & conſuetudinem emergit, quod forte aliquando turbulas excitabit. Nutritorem dominum de Xebres ajunt Regi Toletanum Archiepiſcopatum petiiſſe puero cuidam nepoti ſuo Cameracenſi jam Epiſcopo præbendum, Regemque illius poſtulatis annuiſſe. Nemini hæc rerum initia placent, quid ſucceſſurum ſit ex his ſeminibus, tempus dicet. ajunt, Proceres quoſdam autores fuiſſe, Regique ſuaſiſſe, ut alienigenæ illam præberet potentiam, ne aliquando, uti aſſolet, in regiam inſoleſcat coronam indigena. ex invidia putandum eſt, ne forte ad aliquem eorum non amicum deveniret, ſi ab alienigenæ manibus tanta moles evaderet. ecce jam apertum aditum, quo innumeræ diſtrahentur ab his Regnis pecuniæ. avarum namque eſſe ajunt homines hunc regiæ navis temonem. Deus bene vertat. ex Valleoleto quo Rex cito venturus eſt. IV. Idus Novembris, MDXVII.

EPIST. DCIII.

De Regis adventu. de Aragonum conſtantia.

P. M. A. M. Marchionibus.

UNo contextu multa capite. Novembris dies decimus octavus Regem dedit huic municipio egregio, qualem decuit regalem pompam tale oppidum parare, diligenter, eleganter & copioſe paravit, triumphales arcus & currus triumphales conſtruxit, ager tamen extra mœnia fultus, & viæ omnes intra, populi

populi cuneati concurſu erant preſſæ: in ſextum inde diem Adriano fuit oratori allatus purpureus galerus. Adſtante Rege boniſque omnibus præbitus illi fuit, & ſolennibus conviviis dies ille conſumptus. Pontifex eſt Viterbii ab Urbe milliaria viginti. Fugit à moleſtiis negociorum, gaudet venatu & vocali Muſica. Habemus à Venetis Oratorem à quo intelligemus quæ in Orientis oris evenient. Illuſtris enim illa Reſp. ſuos monet Oratores de ſucceſſibus rerum, quo queant eas Regibus, apud quos illos habent, ſignificare. *Franciſcus Cornelius* is appellatur vir nobilis; neque enim è populo quenquam Veneti ad ullum honorem admittunt. De Urbinate ejecto dicitur eſſe concluſum cum Pontifice, ut relictis ſtatibus iterum eat in exilium. particularius alias habebitis de hac turbula tonante. Ab Aragonicis Oratores adſunt. Carolum tanquam Principem, non autem Regem ſalutarunt. Eat ad ſe, hortantur & orant: *Non licere illum appellare Regem, niſi prius in Regno ſe illorum privilegia ſervaturum juraverit.* Sic vivitur. Caſtella potens ſubdit colla jugo nil hæſitans: tenuia illa Regna dicere audent, *nolle ſe Regem admittere ſine ſtrictis conditionibus.* Hæ ſunt artes quibus res humanæ reguntur. Valete. ex Valleoleto. IX. Calendas Decembris, MDXVII.

EPIST. DCIV.

Urbinas denuo redit exul Mantuam. Comparationes admirativæ. quid autorem trahat in phreneſin. de Barbaroxa altero catello contra nos.

P. M. A. M. Marchionibus.

INter Fortunæ familiares ſunt & ſatellites, quorum opera utitur ad perturbandas res humanas, quo ridiculas eſſe aut ærumnis fultas magis appareat. E duobus quos in alea exercet, jam alterum ſtravit, Urbinatem ejectum dico. Is Pontificis admiſit fœdera. pecunias eſt illi Pontifex impartitus non modicas. it ex compoſito, Urbinum currus, plauſtraque ac oneraria jumenta opibus onuſta raptatis, abduxit. Mantuam iterum exilii ſedem ſtatibus relictis, conceſſit. Ibi ociaturus, donec novi conſurgant venti aliqui, hujuſmodi ſcintillarum ad tempus ſopitarum, excitatores. Sperat aliquando repetere, quod nunc deſerit, inſufflante à tergo potentiore aliquo Principe, ut fieri ſolet ac moris eſt in rotæ rotantis aſtubus & conſiliis. Cur de tam tenui negocio tam multa ſcripſerim, interrogabitis forte. Magni ego penſi rem hanc eſſe judico, in qua pygmæus gigantem tanta confecerit moleſtia, totque ignominiis ingentem cuniculus leonem oneraverit, paſſerculus aquilam. Ordo ſatorum eſt, latentia Dei judicia ſunt, quæ me in has trahunt phreneſes, non res ipſa. excuſſit tandem è collo, cervicem illi dilacerantem catellum leo maximus, ad rabiem præ animi dolore perductus; quis hæc non mirabitur? Satelles alius Ænobarbus à pyraticis ad terreſtres turbas converſus, Mauris Tremeſſenis fallacias extruxit egregias. ejecti Regis nepos à patruo ſub fida cuſtodia ob Regni zelotypiam ſervabatur carceribus. per Morabitos populo perſuaſit Ænobarbus, ut vinctum ſolverent & Regem crearent, quandoquidem ſit Mahometicæ Legis obſervator; ſe nihil aliud cupere, niſi ut Regi pareant, qui à Chriſtianis abhorreat, neque Regi Chriſtiano ſit obnoxius. figmentis crediderunt. Solutum juvenem ilico Ænobarbus peremit, & ſe Regem nominat Tremeſenium. hi ſunt ludi, hæ nugæ. Valete. ex Valleoleto. IV. Calendas Decembris, MDXVII.

EPIST. DCV.

De Selimſachi habitudine, de animo & verbis. Coguntur milites in Ænobarbum. Gallus orator petit Navarram. quam audacter Aragones negarunt mandata Regis.

P. M. A. M. Marchionibus.

CUpitis de Selimſacho Turcarum Principe frequentes narrationes, & qualis ejus habitudo corporis ſit, intelligere. Accipite primum quod poſterius petiſtis. Venetus Orator hæc habet ab illuſtriſſimo Senatu ſuo. Puſillo eſt corpore, ſuffuſcus, nec alioquin formoſus. Sedentem ajunt aut equitantem ſat commodi eſſe adſpectus, monſtro autem ſimilem ſi ſtet pedibus; ventroſus eſt, breviſſimuſque cruribus. cælo dicunt illum ſub tentoriis magis quam ſub tecto gaudere. Rei bellicæ deditos ſummis afficit honoribus. Hiſtoriarum perpetua lectione delectatur. Alexandro invidet, quod brevi tempore ſubegiſſe orbem cum parva manu militum dicatur. cum duobus enim & triginta ſolum peditum millibus, equitibus autem quatuor millibus ex Macedonia movit in Perſarum Regem potentiſſimum. Se autem cum multiplicatis viribus, niſi propediem quod orbis ſupereſt, ſubegerit, erubeſcere. Væ igitur Chriſtianis omnibus, niſi conveniatur ilico. Hebetant vires ſuas, ſe invicem dilacerant. Quando prementur, bellantes ſuccumbent.

utinam evadam mendax! cum hoc ſuſpirio annum claudo decimum ſeptimum à quingenteſimo & milleſimo. Quæ octavus decimus pariet, habebitis. Reſtat adhuc puſillum. Audite: deſcribuntur milites, qui transfretent in Africam, in *Barbarubram*, ut Latine loquar, qui quales, quantique ac quot ſint futuri, nondum ſcimus. Ex Gallia orator acceſſit. Eques eſt auratus nobilis, dominus dicitur *de la Roche*. Navarram vellent Galli: ut Nebritenſibus Joannis Regis ejecti filiis reſtituatur, petunt. Sero aut ſaltem ægerrime patientur Caſtellani Pyrenæorum anguſtias abalienari & Gallo ſanguini præberi. eſt enim, uti noſtis, citra Pyrenæos in Hiſpania Regnum illud, magni quippe momenti ob locorum ſitum, licet exiguum. Aragones à Rege requiſiti ut conventus Regni cogant, reſponderunt, *nil debere illius imperio agere, quia non ſit Rex, ſed Princeps tantum hæres.* Eat juretque Legum Regni obſervantiam prius: dehinc in Regem erigetur, ſi matre vivente fas eſt Regem dici; per ſuum interea Juſtitiæ præfectum convocari oportere ajunt Regnicolarum curias. Hæc volitant per confuſum aërem, hæc habetote. ex Valleoleto. III. Calendas Januarii, M D XVII.

PETRI

PETRI MARTYRIS A. M.

EPISTOLARUM

LIBER TRIGESIMUS PRIMUS.

Epist. DCVI.

De apparatibus Turcarum in Vallona. De Gallo, Cæſare, Anglo, Ungaro & Portugallo ad reſiſtendum. Decima negatur Papa. De Cardinale Ximenez. de Licentiato Vargas theſaurario. de copiis in Barbaroſſam.

P. M. A. M. Marchionibus.

AB Urbe ſcribitur, Pontificem cum ſuis purpuratis collegis tremere. diſtant ab Apuliæ littoribus, parvo freto interſecante, ſinu ſcilicet Adriatico, Epirus & Dalmatia. E regione Idrontis, dicitur vulgo *Otrontum*, Turcarum receptus eſt, dictus *Vallona*. Ad Idrontis fora & nundinas trajectu brevi Vallonenſes tranſvehunt commerciatum. Quæ igitur per univerſam agitentur Græciam facile intelligitur. In Vallona, inquiunt, magnos bellicos apparatus & tormentorum & commeatuum coacervari. publicis per omnes regiones edictis denunciatum eſſe ajunt, ne quis audeat alio commeatus ullos vehere, præterquam in Vallonam. Gallorum Rex ad eam ſe expeditionem, ſi oportuerit, iturum cum univerſa Gallica potentia Pontifici pollicetur. pacti & ſunt idem Cæſar, Anglus & Pannoniarum Reges, nec Portugallicus tergiverſatur. Rex noſter à Pontifice per frequentes literas, perque varios nuncios monetur, ne obdormiat. Neapolitanum Regnum eſſe in tanti lupi faucibus meminerit, ſeſe apparet, hortatur. Decimam ab Hiſpanis initiatis exigendam aſſentitur Pontifex. Convenit negaturus clerus Hiſpanus omnis, ſeipſos ſuaque omnia expoſituros conferunt, quando neceſſitas ingruerit, impræſentiarum minime, quia non ea ſentiant eſſe vera, quæ Papa promulgat. occaſiones eſſe quæſitas, non præbitas, quibus ſub juſti nomine pecunias extorqueat. Hæc de Clero: de ſecularibus autem hæc habeto. Ab urbibus & municipiis habentibus in Curiis & Regnorum conventibus ſuffragia, procuratores à Rege vocati veniunt. quæ ſtatuentur, habebitis. parata ſunt in Barbarubram trajectura millia peditum octo, cataphracti ſexcenti, velites levis armaturæ quadringenti. Audite quæ naſcantur vepres in veſtris ſegetibus. bonus ille frater Ximenez Cardinalis gubernator theſauros ad *V. Belgas* tranſmittendos coacervavit. Licentiatus Vargas theſaurarius vobis notus ad afferendas quaſcunque pecunias ab illo congeſtas Complutum (ea *Alcala*) miſſus eſt. Glacialis Oceani accolæ ditabuntur, veſtra expilabitur Caſtella. Nil Rege liberalius, nil ejus comitibus conſultoribus rapacius. Deus bene vertat. Valete. ex Valleoleto. pridie nonas Februarii, MDXVIII.

Epist. DCVII.

Rex Turcarum potentior effectus inſoleſcit. novum Soldanum & ſectatores mactat more carnificis.

P. M. A. M. Marchionibus.

CAſtellæ procuratores acceſſerunt. die quinto Februarii primum in cœnobio fratrum Dominicorum S. Pauli, quid fieri debeat, conſulturi, convenerunt. Sintne Regem, an ſolum Principem appellaturi Carolum, jam Regem à longe vocatum vivente matre diſputabunt; quæ concludentur, habebitis. Repetitur ab Urbe, Turcarum Principem eſſe ipſa ferocia ferociorem; inſolentemque ac ſuperbiſſimum effectum, ex Soldanicis Regnis priſcæ potentiæ ſuperadditis, Ægypto dico, Syria & Palæſtina cum Arabiarum parte. conſcientia ſcelerum agitatur, verentur ejus eruptionem, qua non putatur. Ex præcepto Legis Mahometicæ ajunt non proditurum ad lunam uſque Julianam. Secum habet obſides, uxorem & filios ejus Principis Mamallucorum, qui Dominus erat Alepi, magnæ civitatis in Syria, & pugnæ tempore defecit à Soldano cum ſuis militibus in Soldanum iratus, eo quod fratrem ejus Soldanus jugulaſſet. hujus Principis transfugæ proditio Victoriam Turcis præbuit. primo enim congreſſu Mammelucci primas Turcarum frontes perfregerant, victoriaque potiebantur, ni Princeps ille in hoſtium favorem ab his diſceſſiſſet. Facinus aliud patravit, priuſquam

priuſquam regrederetur Conſtantinopolim Selimſachus Turcarum Princeps, Soldano mortuo, ut jam diximus, ex caſu equi: ſecutus victoriam aptis præſidiis in Syria Damaſco relictis, Mamalluccorum reliquias Cairum uſque longis itineribus perſecutus, certavit ad ejus magnæ urbis muros, & intra urbis vicos quater, cum ſuperſtitibus Mamalucchis qui eo confugerant & novum Soldanum creaverant. Vicit tandem Selimſachus, & urbe potitus eſt dimidia fere illius parte tum diruta tum combuſta. eſt in Ægypto provincia adverſo Nilo in ejus ripa nomine *Saëtum.* fugati Mammaluchi ad millia duo paulo amplius, cum novo Soldano in eam ſe receperunt. data fide, ne quid detrimenti paterentur, illos vocat Selimſachus. veniunt. ad unum obtruncat. Soldanum ipſum per urbis illius vias aſino prius vectum, ſuſpendi patibulo jubet. hæ ſunt artes Selimſachi Turcæ. quid ſperandum ſit, judicate. Ex Valleoleto. IV. Idus Februarii, MDXVIII.

Epist. DCVIII.

Rex creatur in Curiis. de Mota & Don Garſia. Mira laus Regis. de Belgarum deſiderio abeundi ex Hiſpania. ſtudent crumenis implendis. Laus Regis denuo. de ſuis alitur.

P. M. A. M. Marchionibus.

Regem jam reipſa habemus, ſicut prius nomine. Octavo hujus menſis die in Regem fuit à procuratoribus erectus, juravit & ipſe Caſtellæ privilegia ſe ſervaturum indemnia. diſcordarunt procuratores aliquandiu, plæraque voluiſſent à Rege petere, ut puta ne pecuniæ aſportarentur ex Regno, ne Magiſtratus & beneficia darentur exteris, & quædam præterea, ſed Hiſpani duo, magiſter Mota concionator Pacenſis Epiſcopus, & Don Garſias Padilla Calatravæ commendator Procuratorum cogitata ſuis circuitionibus tum minis, tum pollicitis, & rhetoricis argumentis conſuderunt. Simpliciter & de plano res acta eſt. Quoad Regem nil eſt quod poſſit ultra deſiderari. Eſt à natura omni egregia dote præditus. de his autem, qui ejus inhærent lateri, ab axe gelido advectis, hoc dici poteſt; ac ſi apud Superos nati, altique eſſent, nunc vero in abſtruſis & deſertis locis aut rupibus horridis vitam agerent, ita cupiunt ad boreales flatus tanquam ad beatos portus, veluti è ſcopulis infelicibus hinc evadere. Tanta eſt ſoli natalis vis. Temperiem fatentur Hiſpanam. Nec negant quin in patria vivant majorem anni partem, præ concreta glacie miſerrimi. Rapiuntur tamen illarum partium deſiderio. ſed crumenas auro fulcire prius inhiant. huic uni ſtudio invigilant. Nec detrectat juvenis Rex. farcit illos, quacunque poſſe datur: non ſatiat tamen. Quæ qualiſve ſit gens hæc, depingere adhuc neſcio. Inſufflat vulgus hic in omne genus hominum non arctoum. minores faciunt Hiſpanos, quam ſi nati eſſent inter eorum cloacas. Rugiunt jam Hiſpani. labra mordent. ſubmurmurant taciti. ſatorum vices tales eſſe conqueruntur, quod ipſi domitores Regnorum ita flocciſiant ab his, quorum Deus unicus (ſub Rege temperato) Bacchus eſt cum Citherea. Ita regitur terrarum facies, & quicquid eam perambulat, ut motu ac lumine agitatis elementis, modo imperent aquilonibus auſtri, modo contra. Annuerunt Regi Procuratores ex Epiſcopi Pacenſis & Garſiæ Padillæ vaſris & callidis ſuaſionibus, circiter ſexties centena millia ducatorum per annos tres diſtribuenda. Solebant Reges Catholici, quando id petebant tributum, quadringenta ſolum petere. novo Regi æquum eſt aliquid ultra ſolitum condonaſſe, modo in ipſius Regis commodum cedant. Jam ſatis ſuperque. Vos valete. ex Valleoleto. pridie idus Februarii, MDXVIII.

Epist. DCIX.

De torneamento ſanguinario. deque haſtiludio Regis. Videre Regem pulchrum fuit. Nondum, *quid.*

P. M. A. M. Marchionibus.

Poſt exacta ad Regis votum Comitia, quæ *Cortes* dicitis, dimiſſis procuratoribus Regni, ſtructum fuit à Flandricis Regis familiaribus, more ſuo Belgico haſtiludium paucis admixtis Hiſpanis, & ipſis nobilibus Regiis elegantibus. Armati prodeunt, in hujus oppidi platea ingenti equites ſexaginta, hinc triginta, inde totidem per apertum concurrunt, ac ſi hoſtes eſſent invicem dimicaturi. horrida viſu fuit pugna hæc. haſtis alterne concuſſis, ex equorum conflictu major pars cecidit. Illico equi ſeptem interiere. ex militibus nullus periit, aut confractus membra fuit. Sunt illa, quibus teguntur ad id miniſterium, arma, arte adeo mira fabricata ac robore tanto ut corpus geſtantis ab omni caſu tutentur, licet equis lapſi conculcentur. Rex vero ipſe diem hujus menſis ſeptimum decimum illuſtravit haſtiludio, ſed non atroci, nec in vacuo. metas habuerunt medias, dicit Hiſpanus *telam.* mitto haſtiludentium admiſſorum (neque enim ſine judicum adſtantium venia quiſquam audebat in ſtadium prodire) numerum & elegantiam

elegantiam Procerum Regem comitantium, & ornatus, precioſaſque veſtes omitto, populi multitudinem inauditam, & erecta tabulata, viaſque ac plateas regali luxu comptas prætereo. Regem ipſum fuit pulcherrimum videre incurſitantem, à planta pedum ad verticem armatum, uti convenit in exercitatione tali, totus albo coopertus prodiit, clypeumque raſum candidum hoc tantum adagio inſcriptum attulit, *Nondum*; inferre volens, ſe nihil adhuc præclarum geſſiſſe. Magno ſtabulario ſuo licuit in eum haſtam dirigere. quater ad metam cucurrit in adverſum, tres perfregit in eum haſtas. cum ſummo populi applauſu lancearum fragor excipiebatur. Nemo fuit non admiratus tantum in Rege ex ephebis nondum egreſſo, animi vigorem. eo namque die octavum decimum nondum attigerat annum. natus enim eſt hujus menſis die quarta & vigeſima anno quingenteſimo ſupra milleſimum. mira ejus erat ſub armis dexteritas, mirus decor. Signa prodeunt ab eo futuri Regis tot regnorum bene merentis ſucceſſoris, niſi avarorum aut ambitioſorum beatam ejus indolem proſtituent mala conſilia. Valete. ex Valleoleto. XI. Calendas Martii, Anno MDXVIII.

EPIST. DCX.

De monſtris apud Berdelum in Bergomenſi agro viſis, ut ſcribitur.

P. M. A. M. Marchionibus.

NAturæ portenta Fortunæ fabellis immiſceamus. De Ravennate monſtro ex Urbe ad nos miſſo, priuſquam Gallorum ſævitiæ Ravenna ſuccumberet, vidiſtis ſuo tempore. Nunc accipite, quæ nuper prelis formata Chalcographorum, & ſparſa per univerſum emerſerunt, aut emerſiſſe dicantur. Sunt namque qui fictum fuiſſe monſtrum illud, quamvis illico Ravennæ pernicies fuerit ſubſecuta; forte & hæc; illa tamen, prout allata ſunt, legite. Eſt in Bergomenſi agro in Inſubria, quæ vulgo *Lombardia*, nobile vicina ſylva oppidulum, nomine *Verdelum*. peditum turmas publico ſpectaculo Decembri menſe viſas fuiſſe plures ad ſylvæ limites cataphractorum ſtructis aciebus, & levis armaturæ equitibus intertextis ad numerum ingentem, & gravium leviumque tormentorum copiam non exiguam, ſuis curribus locatam, ad opus paratam. Auſos propius quam ex diſtantibus collibus viſendi cauſa procedere, vis quædam flaminis mortuos in terram ſubito lapſu disjiciebat. ex monticulis igitur proſpectantes, per latam planitiem adventantem alterum ex oppoſito exercitum videbant, aut videre putabant: à tergoque præire cernebantur egregii bellorum duces. nuncii de Pace agentes circumcurſitabant inter utraſque. mox lacertum excutere primorem ex advenis, quaſi propoſita fœdera detrectaret, apparebat, projicere demum in altúm manicam ferream in indictæ pugnæ ſignum. hoc ſigno dato, tubarum clangores, & excuſſorum tormentorum tonitrua, fumoſaque fulgura vidiſſe, audiviſſeque teſtantur. Concurrere demum acies tanto furore, ut clamores audirentur animos ad pugnam excitantium, & quaſi morientium gemitus, ac ferientium telorum fragorem. Itaque dimicatum eſt, ut nullus ad veſperam toto agro ultra conſpiceretur. porcorum poſthæc ingens multitudo grunnientium, & ejulatus, uti rabidi canes emittentium dicitur in ſylvam irruiſſe. Altero die populi concurſus, pugnæ locum reviſens, nil penitus præterquam equorum curruumque veſtigia, & orbitas, terramque illam, quam triverant, in minutiſſimum pulverem redactam reperiiſſe dicitur. ſylvam ingreſſi, attritam adeo invenerunt, & confractas illius arbores, ac ſi grandinem horrendam atrox nimbus in illam demiſiſſet. quid ſibi velint hæc prodigia, judicate. Verane ſint an ad populi cibum commenta, effectus peperiſſe ſemper ærumnoſos experimento compertum eſt. Valete. ex Valleoleto. XXIII. Februarii, MDXVIII.

EPIST. DCXI.

De culicibus cum longis tibiis de quibus videntur Hiſpani vaticinari. de puteis inexhauſtis.

P. M. A. M. Ludovico Marliano Epiſcopo Tudetenſi, cujus filii pranſuri erant apud Autorem, quem Marlianus *Patrem* ſemper appellat.

Ituri quo ſint nati, Pater ipſe rogamus,
Pranſurus veniat, vivere ſi optat avum.
Si nos hoc dono ornaris, ſignare lapillo,
Hanc lucem ſtatuo candidiore nive.

TEtraſtichon extorſerunt filii tui, mihi nepotes, ſi tu mihi filius, uti ludis. Accipe, vah quæ hic fabulentur Hiſpani quidam Prophetiis dediti, ſic vatum omnia dicunt. Ex veſtris tenus genu curtis veſtibus neſcio quid divinant. ex Prophetis ajunt ſe carpſiſſe, *quod Hiſpania tunc ſeditionibus urgebitur, quando ad eam venient longarum tibiarum culices imperaturi;*

turi; longas appellant Regis & familiarium advectorum tibias, eo quod ex veſtium brevitate tibias oſtendant; ajuntque ſe timere Prophetiæ ſucceſſum, quod Regem videant ab exteris gubernari; nec Hiſpanorum amicis, & proprii, non Regis commodi ſtudioſis. Conſule igitur tu, qui bonus es, & Regem obſervas, uti decet, ut multorum Regnorum, & bellicarum gentium ſe Regem eſſe meminerit, ut ab avaris & ambitioſis conſiliis caveat. de ipſius facilitate in dando iſtis advectis in Hiſpaniam, & de ipſorum inſatiabili cupiditate, neſcio quid immurmuratur. Super his quæ nunc vident vaticinia proferunt de futuris. Quod ſit liberalis, laude dignum quidem, ſed quod ita prodige profundat, ut nihil ſibi relinquat, detque Hiſpanas opes exteris, ægre ferunt. *puteos* vocant *inexhauſtos* veſtros, Magnum Cancellarium, & iſtum nutritorem *Monſieur* Xebrem, cæteroſque circumſtantes nec virtutum, ſed obſequiorum levium rationem haberi apud vos, cum ſuſpiriis obloquuntur. cætera, pluraque coram alias, quando ad nos venire te vetat acceſſus ad Regem. nunc vale. VII. Martii. ex Valleoleto, MDXVIII.

EPIST. DCXII.

Germana vidua adducitur à Rege. de Oriola revocanda. De Turcarum apparatu bellico.

P. M. A. M. Marchioni Bellecenſi.

GErmanam viduam, Regis noſtri aviam novercalem, Rex ipſe à cœnobio Franciſceo, dico *Abrogio* adduxit. eſt mitiſſimus Rex, & præbendi honores cupidus. ac ſi mater eſſet, hanc obſervat. Ad te ſolum attinet, tu ergo ſolus hæc habeto, quod nunc referam. Fernandus meus à teneris, qui tibi dum puer eſſet, jentacula ſæpe miniſtravit, & condiſcipulis, quando literalia mea ſugebatis ubera, miſſus eſt ad Pontificem. ſupplicavit Regis nomine, ut ea gratia de tollenda Oriola, urbe Valentini Regni, à juriſdictione Carthaginenſi, à Julio conceſſa, revocetur. quia non licuit Fernando Regi Catholico in Caſtellæ præjudicium, cujus non Rex tunc, ſed tantum erat gubernator, id à Pontifice poſtulare. Irata eſt Caſtella univerſa ob eam ſemotionem, quæ à noningentis annis Epiſcopatui paruit Carthaginenſi. quæ afferet, habebis. De Turcarum Principe fama eſt in eo Græciæ portu, qui dicitur *Valona*, magnos bellorum apparatus, & commeatuum copias ingentes congerere. quo rabiem ſuam velit explere, neſcitur. Vale. ex Valleoleto. pridie Calendas Martii, MDXVIII.

EPIST. DCXIII.

Hiſpane loquitur Rex. qui præceptores. Xeures & Beure inimici. quæ jurgia inter eos. Nota contra Dn. de Cheures adagium.

P. M. A. M. Marchioni Bellecenſi & Mondeiaris.

REm audite, qua delectabimini. Rex jam callet Hiſpanam linguam, ac promit, ac ſi eſſet inter vos natus, & enutritus. Repente videtur, ut in Parnaſſi jugis ille ſomniator, aut Arcadicus alter greges cuſtodiens inter dumeta didiciſſe. nec mirum quidem. pollet naturæ dotibus ipſe, indieſque magis in eo ſigna Regis bene meriti repullulant, apud ſe Hiſpanos habet magiſtros, inter quos & Motam, quo nemo, eſt nativæ linguæ copioſior aut elegantior. ab eo putamus & à magiſtro Ludovico cognomine *Vacca*, Regem imbibiſſe idioma. Epiſcopus eſt Pacenſis hic noſter Hiſpanus, Mota primorum erudimentorum præceptor alter. Apud Regem ſunt advecti primarii duo Belgæ, Monſ. hic de Xebres, *Capra* dicitur Gallice *Xebres*. Caprum ergo poſthac hunc appellabo, ut Latine loquar. dicitur alter Monſ. *de Beure*. hic eſt major OEconomus. adverſe ſenſerunt ſemper in conſiliis. quod Toletanam Antiſteam ſibi Caper acceperit, male ſenſit hic OEconomus, ſive præ invidia, quæ ſemen eſt Tartareum, & hoſpes æterna in Regum domibus; ſive quod videat Hiſpanorum animos turbatos ob eam rem, & multos præterea in Regem, qui neſcit ab hujus magni Capri voluntate vel puncto diſcedere. verba jecit in Caprum jurgioſa, *proditorem* appellavit, ſui, non Regis commodi ſtudioſum, tracturumque ſuis artibus & Avaritia præcipitem Regem, quem indies magis ac magis reddit Hiſpanis odioſum, quod omnia ſibi & conſociis raptet, nulla de Hiſpanis viris egregiis, quorum hæ ſunt opes, habita ratione. œconomi dictis contumelioſis, contumelioſe Caper camerarius major, & Regis laqueus reſpondit, *eſſe mentitum*. Ad manus venire optabat, uti ait OEconomus, ni prohibuiſſent præſentes. Caper autem ab his ſaltubus aſtute cavet. vafer eſt & ingenio ſagaci patientiſſimus. rem ſuam curat, neque à propoſito coacervandi quicquam illum divertit, modo vaginæ ſuos retineant hoſpites. nullus apud Regem verſatur in penetralibus aut cubiculis, qui ſit ibi aliena, quam Capri manu locatus. nil poteſt Regi ad aurem dici,

dici, quod illorum aliquis non percipiat. ad Caprum cuncta referuntur. hinc eſt Rex Capro adeo parens, ut pupillus tutori nullus unquam fuerit ſubmiſſior. Ab Hiſpanis cavent hi omnes tanquam ab hoſtibus infenſiſſimis. pauci admittuntur ad arcana cubiculi, & ſi quis forte, protentis oculis Caprenſes illum continue inſpectant, ſi quid Regi dicant. Magiſter ille Mota Epiſcopus aditus habet apertiſſimos, ſed ajunt Capro eſſe obtemperantiſſimum. Motæ conſilio Caper regitur, quod ſit Mota ſagaciſſimus, temporique ſciat perbelle ſervire. Si cœptis artibus inhæſerit, emerget ad rerum culmen, & jure merito. eſt enim & eruditus & multarum gnarus linguarum. Sed vereor, illius ſapientiam patriæ ſuæ fore nocivam, ſi Capri cupiditatem foverit. Valete. ex Valleoleto. Idibus Martii, MDXVIII.

Epist. DCXIV.

De Catharina Regia abducta & reducta ad matrem. quid mater egerit filia privata. Libertas Procerum in dicendo. De Cancellario. de familiarium voracitate. Quid Turcus de Chriſtianis dicat.

P. M. A. M. Marchionibus.

Catherinam poſthumam *Infantem*, ut veſtro utar vocabulo, qui Regum non primogenitos utriuſque ſexus *Infantes* appellatis, juſſit, inſcia Catholica Regina illius matre, Rex adduci ad ſe, ne in tanto ſeceſſu enutrita, non regio ſanguini conſonam induat educationem. tanta fuit Reginæ matris ejus filiæ, quam ex tanta natorum copia ſolam habet, ſuæ ſolitudinis levamen abſentis moleſtia, ut à cibo poſt id abſtinuerit triduo, ſtatueritque, nil comedere, donec reducatur. Matri eſt reddita, ſecutuſque illam eſt Rex, Tordeſillas, matrem ſolaturus. ſorore relicta, regreſſus eſt, & Aragoniam petiturus ſe jam apparat. recuſant illa Regna velle aliter vocare Regem aut ejus edictis, parere. Proceres Caſtellanos ad ſe vocavit, ut ſervandæ Paci ſtudeant, hortatus eſt. Magnus Caſtellæ Comeſtabilis, & Admirantus, Duxque Albæ ac Compoſtellanus Archiepiſcopus aderant. Quiſque de his Regnis gubernandis aliter ſcilicet quam cœptum ſit, ſuam dixit ſententiam, inſinuarunt. neque deſtitit aliquis eorum ab hortatu, ne tanta ſit Regis proluvies in diffundendo alienas opes in inſatiabilia ſuorum advenarum guttura. de mittendo in Flandriam Infante Fernando ſermo eſt exortus. inde ad B. Franciſci portas affixum eſt chirographum perturbativum, ita inquiens: *Ve tibi, Caſtella, ſi abduci Fernandum Infantem patieris.* hæc Hiſpano idiomate. fuerunt populi varia murmura, nil tamen ultra. Publicis, non jam arcanis ſermonibus taxantur regiæ navis magiſtri, præter Caprum. Fama eſt magnum Cancellarium nulli lucro parcere, quacunque veniat. ſana miſcet ac profana, juſtumne ſit an injuſtum, modo aurum adſeratur, eſt diſcrimen nullum, uti ajunt, & aperte licet in multis cognoſcere. gladius eſt hic biceps cum ſuis L L. eſt namque Jureconſultus, Regis famam & honorem Avaritia ſua deglutiens. Sunt & rapaces plures lupi alii, quos impræſentiarum tacere intendo. hi & ipſi quæque obvia devorant, minuta tamen uti de parvis quadrupedibus in Lybiæ vaſtitate leones venatores ſequentibus legitur, quæ de prædæ reliquiis paſcuntur, membrorum carnibus à leonibus adeſis. Ad Turcarum Principem veniamus. dicitur in Sophium arma parare. commentum eſſe putant aliqui, ut nos incautos reddat, quo tutius nos queat adoriri. res namque bellicæ in Græco littore in Apuliæ proſpectu longe abſunt à Sophianis finibus. Fallar opto. noſtræ religioni timeo, quia præcipue miſcet in quotidianis ſermonibus, ſe noſcere Chriſtianum dogma, audiſſeque, non ſervatum iri Chriſti Leges à membris, & à capite Chriſtianis, unde ſperat Chriſtum non futurum auxilio Chriſtianis, ſi provinciam in eos ſumpſerit. hæc aliquando latius. multa enim audivi ab eo dici, quæ me perterrent. nunc valete. Paramus diſceſſum. ex Valleoleto. XIII. Calendas Aprilis, MDXVIII.

Epist. DCXV.

Infans abducitur, & Monſ. de Beure ſub honoris ſpecie cum eo. De Capri verſutia. Adagium deſperatum.

P. M. A. M. Marchionibus.

Pedem fiximus in Auguſta-Cæſarea. Sed quid ex quo Valleoletum deſeruimus, acciderit, habetote. in Aranda Doriana moram traximus diebus aliquot. Ex eo municipio Proceribus, qui aderant, non prohibentibus, Fernandus Infans dimiſſus eſt; ſublatis ei familiaribus Hiſpanis majori ex parte. boni Regis rectores hoc adſtruunt, ne quid reſtet eorum cogitatibus adverſum. Regni ſuſpicio & zelotypia male ferunt ſocium. Quanta ſit hujus magni Capri verſutia, hinc colligito. ſub honoris ſpecie cum Rege tractavit, ut competitor ejus Monſ. de Beure OEconomus Infantem ducat in Flandriam,

 ejuſque

ejuſque domum gubernet. licet OEconomi filius maneat ſub genitoris titulo. Juvenis eſt. neſciet, aut audebit in Caprum, vel in quenquam ex Capri pendicibus emutire. ergo libere ac ſolute per hæc pinguia Caſtellana paſcua Belgæ Gallique vagabuntur, & ad votum inter greges & armenta deligent, quæcunque oculis placebunt, quandoquidem Caſtellani Proceres, ut rem ipſi ſuam curent augeantque, lupis conniventibus confuſioni tantæ aſſentiunt, diſſimulareque intendunt. è populo nemo potis eſt tantæ diſſipationi, quanta per hos corde Gallos, Hiſpanis inimicos paratur, qui Regem trahunt quacunque volunt, ſeſe objicere hi ac ſuper Tartarum incederent, ſperarentque, ſe ad Elyſias regiones profecturos, ita cupiunt ſeſe ab his terris exſolvere ad concretas ex frequenti Borea, & longis noctibus hyemalibus moleſtiſſimas regiones redire. neque aliter cupere Regem ſentimus. ergo quandoquidem per veſtrorum inertiam dabitur, guttura veſtro ſanguine implebunt. Auguſtanos Cæſarea tertio non. Maii ſuſcepit. eſt in atrio Rex dicto *Algiaſeria*, donec Regia in ingreſſum pompa pararetur. ibi exſpectat. nos in civitate ipſa jam ſumus hoſpitati. Ab Italia quid feratur, accipite. Ob Turcarum formidinem Pontifex ipſe pedibus laborioſam celebravit ſupplicationem, dicitis *proceſſionem*. admixtis lachrymis preces Chriſto, ſuperiſque ſudiſſe dicitur, *ut ab hoſte rabido fidem ſuam tueatur, & audiat conqueſtus genitoris, fratrum & propinquorum à Selimſacho Principe interemptorum, ob Imperii tyrannidem, & in tantorum ſcelerum vindictam expergiſcatur.* oravit ipſe, ac ſacer Cardineus Senatus. Valete. ex Auguſta Cæſarea pridie non. Maii, M D XVIII.

Epist. DCXVI.

Revocatio Oriolæ. de Scandaro Mauro & noſtris in Africa. de quinquennali Principum fœdere contra Turcas viſo apparatu. Quando natus filius Galli Regis.

P. M. A. M. Marchioni Bellecenſi.

FErnandus meus tuuſque ab Urbe rediit. quod optabatis, attulit, plumbo firmatam dico membranam Pontificiam. quæcunque Julius II. in Carthaginenſis Antiſteæ jacturam, de Oriola ſeparanda, revocavit Leo X. habetis quod toto animo tu tuique Murcienſes petebatis. Labra mordebunt præ rabie Orioleſes, titillo ſcalpenti præ gaudio pſallent Murcienſes. Sic vivitur. frons eſt Fortunæ variis tenoribus, his læta, illis moleſta. Tu autem qui Aphricæ teris limina, ex anguſto pelagi divortio à nobis ad me ſcribis, Regem Tremeſenium exulem cum noſtris auxiliis à Comarenſi Marchione Prorege in Aphrica præbitis, obſediſſe Ænobarbi duces militum, in oppido munito dicto *Alcala*, ſed Argotum nobili genere ortum Cordubenſem, noſtrorum præfectum præcurriſſe, nec ſine diſcrimine, priuſquam Rex ſe applicaret, caſtra in oppidi proſpectu locaſſe. Argotum namque Scandarus dux primas, noctu feſſos ex itinere milites noſtros adortus eſt imparatos, & nil tale ab incluſis timentes deprehendit. tres è noſtris interfeciſſe dicis. Sed Argotum ſumptis propere armis, furorem Scandari repreſſiſſe, fugaſſeque, ac peremiſſe Scandarum ipſum cominus pugnantem. Ais Regem exulem his actis ſuperveniſſe, obſidereque, noſtris juvantibus, Scandari reliquias. placuit univerſæ Curiæ nuncium iſtud. habemus & nos per celeres tabellarios eadem, quæ tu ſcripſiſti. Dabit, uti ſpero, ſuæ temeritatis debitas cum ſuis militibus pœnas Ænobarbus. Ab Urbe ſcribitur, Chriſtianos Principes convenire animis, viſa Turcarum potentia, & bellico apparatu, quinquennalia junxere fœdera, in templo Minervæ, adſtantibus Pontifice, Cardinaliumque cœtu. Sadoletus vir eruditus Orationem habuit luculentam in hujus unionis laudem. De imperandi cupiditate Principis Turcarum mira retulit, & animo illius elato, ſed de crudelitate, qua impulſus, quærit noſtro ſanguine paſtum, ea propoſuit quæ ſummam in adſtantibus genuerunt formidinem. Ex Gallia fertur natum eſſe Chriſtianiſſimo Regi marem filium, *Delphinem* appellat Gallia Regni hæredem. Primo noctis crepuſculo quinta hora diei octavæ & vigeſimæ menſis Aprilis prodiit in lucem. Ad Urbem redeamus. quatuor Pontifex deſtinavit legatos de Concordia ſuaſuros, ad Cæſarem, Gallum, Hiſpanum & Anglum. Noſtrum ajunt eſſe Auguſtinæ profeſſionis virum eruditum, Ægidium Viterbienſem, Concionatorem egregium, Cardinalem: diſceſſiſſe illum, inquiunt, ab Urbe, ut ad Hiſpaniam veniat. Eſt aliud quod referam: in unius Cardinalis domo propinqui Pontificis, mula peperit crinitum caudatumque animal equo ſimile. Vale. ex Auguſta Cæſarea. VI. Idibus Maii, M D XVIII.

EPIST. DCXVII.

Pompa Cæſar-auguſtana in ſuſceptu Regis & Leonoræ, quæ deſpondebitur Portugallo. Laus Leonoræ infantis. Adagium de Principatu in Curru Veneris. Ænobarbus obſidetur.

P. M. A. M. Marchioni Bellecenſi.

EA qua convenit Regia pompa Cæſar-auguſtana civitas Regem ſuſcepit die nonarum Maii. Juravit Rex ſervaturum ſe patrias eorum L L. & inſtituta. Regem nondum ipſi appellant. An vivente matre, Rex debeat nuncupari, adhuc dubitant, dubitabuntque, donec per univerſa totius Regni comitia cenſeatur. Sororem ſecum duxiſſe Regem natu majorem *Leonoram* nomine, dixi alias. ea eſt nympharum venuſtiſſima, elegans. cum Rege Portugaliæ audio tractari matrimonium. Mallent qui puellam diligunt, cum primogenito hærede juvene. ætas ætati eſſet commodior. Si tertium florem in una progenie, poſt duas puellæ materteras ſorores invicem, bonus ſenex gibboſus Rex abſorpſerit, jactanter poterit in curru Veneris principatum efflagitare. Concludetur arbitror, quia per Regis legatos aperte oppugnatur puellæ caſus largitionibus, his duabus primariis voraginibus promiſſis, quo Regem fallant. explicare qui ſint, non eſt opus. pro explicatis illos habetote, cerdones & caulium venditrices, pannoſæ vetulæ, in triviis digito tranſeuntes ſignant. ab illis intelligetis, quacunque pecus balent. detorquent L L. & Jura omnia. Puella calamitatem ſentit ſuam, ſi annoſo cogetur deſponderi filiis onuſto. nec fallitur in hoc. neque enim plures habet quam octo. unde ſi quos illa pepererit, victum aliunde quærere cogentur. Scribis, ex Aphrica, peremptos ab hoſtibus fuiſſe ducentum pedites è noſtris, equites autem fere totidem. ſunt bellorum vices. Mars propterea *dubius* appellatur, modo ſerenat, obnubilat modo frontem ſuis ſectatoribus, reſumptis tamen viribus. Per curſores habemus obſeſſum eſſe Ænobarbum in arce Tremeſeni. peremit è noſtris ex arce in oppugnatione plæroſque ſtrenuos milites, præter cæteros præfectum nomine *Collatium* bellorum egregium magiſtrum; ſed quandoquidem ſeptus eſt, æquo animo feramus ſuſceptas jacturas. dabit Deus quandoque finem. cras qui erit dies hujus menſis vigeſimus, thronum ab Aragonicis paratum adſcendet Rex, ut inde ad conventus citentur Curiæ. quæ in eis agentur, habebis. Vale. ex Auguſta-Cæſarea. XIV. Calendas Junii, MDXVIII.

EPIST. DCXVIII.

De oratione habita in his. quid reſponderit Archiepiſcopus Cæſar-auguſtanus Curiarum nomine.

P. M. A. M. Marchioni Bellecenſi.

PRidie quam Rex Orationem haberet ad populum Cæſar-auguſtanum, ad te ſcripſi, quia nuncius eo ad te die diſceſſit. Nunc quid ultra contigerit, accipito. In populi Procerumque corona, Regi in ſuggeſtu alto ſedenti, per Protonotarium Aragonium, uti moris eſt, elata voce, oratio eſt ſermone recitata vulgari, per non Oratores, nec Rhetores quidem formata. Judicata eſt namque magis ad habendarum pecuniarum cupiditatem facere, quam ad Regnorum rite gubernandorum deſiderium. Ea in hunc ſenſum, prætermiſſis ambagibus, eſt habita. *Sereniſſimus Rex, relictis ſuis veteribus ſtatibus à tergo ad vos hæc Regna gubernaturus venit, fatens ſe habere avum* Romanorum Imperatorem, Ungarorum ac Dacearum, *dicit* vulgus *Dinamarcam*, Reges *ſororios duos*, Anglum & Portugallicum *ex materteris avunculos. Pontificem*, inquit Rex, *ſe habere ſui amantiſſimum. quare ſub tanti Regis ductu ſperare poteſtis, beata vos Pace fruituros; quod eſt ſingulare ac divinum munus. hortatur igitur vos, ut expedite, quod veſtris Regibus præbere ſoletis* donativum, *deſignetis. Neque manum reſtringatis vos, ad quos ego, poſtergatis tot Principatibus cum ſummo Flamingorum mœrore ac lachrymis ob meum ab eis diſceſſum, libens veni. Octingenta millia florenorum ſibi*, dicit Rex Sereniſſimus *oblata ab illis derelictis; quanto liberalius æquum eſt*, ut *vos animos paretis ad ejus obſequium. Moveant etiam vos ad beneficentiam horrida bella quæ geruntur impræſentiarum, gerendaque ſunt in hoſtes fidei, quæ ſine pecuniis, belli nervis, geri nequeunt.* Ad hæc, univerſi cœtus nomine, Cæſar-auguſtanus Archiepiſcopus reſpondit: *Aragonas fuiſſe Regibus fidos; cætera fore, uti per Curias ſtatuetur.* His actis, ex aula ducitur Rex ad deſtinatum Regibus locum, ubi pro tribunali ſedere ſolent in conventibus. hos ipſi *Curias* vocant. ſuffragia ibi ſuſcipiuntur. jam ſatis. Vale. ex Auguſta-Cæſarea. X. Calendas Junii, MDXVIII.

EPIST. DCXIX.

De diſceſſu Infantis. de quiete animorum Xevrenſium. de avaritia Cancellarii. Deploratio in Caſtellam.

P. M. A. M. Marchionibus.

AB Oceano Cantabro Don Fernandum Infantem conſcendiſſe claſſem allatum eſt, qua vectandus erat ad glaciale fretum. defuit illi Dacarum Regis navis ingens, quæ in ſicco littore, dum reſtauraretur, combuſta eſt. Jam tutum dormitabunt regii Belgæ ac Galli rectores. Sublatus eſt illis metus. ſublata eſt Caſtellæ adipiſcendæ valetudinis ſpes. in Proceribus eſt exigua. ſtupidi Regem ſequuntur. ſibi ſtudere videntur. tanta eſt jam vis in hujus Capri cornibus, ut illi Proceres obſervantius aſſurgant quam Regi. Ergo valeat Caſtellæ ſpiritus anhelans. Aragones, reſpectu Caſtellæ pygmæi, figunt pedem in primo aſſumpto propoſito, ne *Regem* appellent, neve obulum impartiantur, vivente matre; vel, niſi matris aſſenſum oſtenderit, aut non eſſe ſui Juris probaverit. Regi Anglo ſtructas fuiſſe à Gallis inſidias, per noſtrumque Regem detectas, primus regius Cancellarius mihi retulit. fabulam puto. eſt namque vafer hic vir, ad cogendos auri globos inhiat. priuſquam accederet, de reditu cogitabat, ſed non ſtrigoſa crumena. vaſtus eſt & ejus gurges. Deus bene vertat. jam ſunt omnia venalia. miſera Caſtella mille modis depauperabitur. nos hic ſuis cavillationibus Aragones detinebunt. hoſpitiorum eſt caritas immenſa. Rerum victui neceſſariarum ingens penuria, duplo multa, triplo amplius alia coëmuntur quam in Caſtella, neque aliunde Curia ſperat univerſa vel numum, præterquam ex Caſtella. Spongiæ ſunt multæ paratæ ad Caſtellæ ſuccum exhauriendum. Vale. ex Auguſta-Cæſarea. IV. Calendas Junii, MDXVIII.

EPIST. DCXX.

De morbo Cancellarii. quantum expediat Inquiſitioni, quod non ſurgat. de venditione Leonoræ Portugallæ.

P. M. A. M. Marchionibus.

VIx è manibus abierat prior ad vos epiſtola, quando in febrem decidiſſe audivi primum Cancellarium. auguratur ſibi obitum, ex duobus ejus familiaribus in ejus cubiculo vita functis intra paucos dies, tertio ſuffocato in Hiberi fluminis alveo. Sacræ Inquiſitionis hæreſeos expedit ut majores viſat ſuos. Viginti publice millia illi ducatorum Neophytæ promiſerant, è quibus decem receperat, quo Regi conſuleret & perſuaderet publicari debere teſtes, de Hæreſi deponentes, quodque in publicis includerentur carceribus. niſi Atropos ejus filum diſrupeit, ſacra proſtrabitur inquiſitio & miſeri Regis fama ſternetur, qui ſe patitur à talibus Harpyis gubernari. de puella Leonora cum ſeneſcente Rege concludetur. infelicis namque puellæ venditores, fore honoratius, ut ilico Regina vocetur quam hæredis uxor, illi nituntur perſuadere. plorat illa tamen, & juvencula juvenculum mallet exſpectantem, quam vetulum jam longis itineribus ad lethum recedentem. ex Auguſta-Cæſarea. pridie Calendas Junii, MDXVIII.

EPIST. DCXXI.

Appulſus eſt Infans. de varietate poſtulatorum in Curiis. quid Ægidius Cardinal. legatus Regi ſuadeat & minetur. de Tragico Ænobarbæ exitu.

P. M. A. M. Marchionibus.

ILluſtriſſimus Infans Don Fernandus, ſuperatis Oceani tumoribus, in Flandriam appulſus eſt incolumis. eſt amabilis naturæ. pronus eſt in benignitatem erga venientes ad ſe. colunt illum Belgæ, *Flamingi* vulgo. In Curiis Aragonicis eſt conventum, ut pars utraque, Rex puta Regnique urbes & municipia parte altera, Jureconſultos deligant, qui LL. & Jura pertractent, ſtatuantque, an queat, ſine Regni labe, *Rex* appellari abſolute, ut ſaltem addatur, ſine Reginæ matris ejus injuria, quam ſe juraſſe in Reginam, patre moriente, arguunt. Rex autem inſtat, ne aliter verba ſonent quam in Caſtella fuerit pronunciatum, ut ſcilicet *Corregnans* dicatur. Ad alia legatum habemus à latere fratrem *Ægidium* Viterbienſem, Auguſtinæ profeſſionis concionatorem eximium, Cardinalem. Regem ſalutavit. ut ſe excutiat, ut oculos aperiat, ut vigilet, ut Neapolitanum Regnum in Turcarum faucibus eſſe meminerit, ut claſſem apparet, fervida petit efflagitatione. Ad Afros tendamus vela. Ænobarbus, videns noſtrorum perſeverantiam, ſentienſque, ſe diu nequire pati, quin omnes eſurie pereant, laborabant namque omnium rerum egeſtate, de fuga clandeſtina cogitavit, per captivos Chriſtianos muri partem, qua minime noſtri cuſtodiebant, disjecit, ea qua ſine incommodo, pateret exitus equitatui. diſ-

rupto

rupto muro Chriſtianos omnes trucidavit. equites habebat centum circiter. Ad diſceſſum dat ſignum. Sub nocte ſilente, prodit in apertum, in equorum clunibus quicquid auri argentique ac gemmarum è templis & domibus rapuerat, alligant. Ingentem ajunt eam fuiſſe ſummam, ſed in ſui perniciem illa coëgerat. aufugit. inſequuntur Regis ejecti equites noſtris admixti primo diluculo, neque enim prius ſenſere dolos, ad milliaria circiter quadraginta continuo curſu, macerantes calcaribus equos. Ænobarbum tandem intra nemus quoddam aſſequuntur. acies utraque rem geſſit ſine peditibus. aliquandiu pugnatum eſt atrociſſime. quadringenti erant noſtri equites. peditatus acceſſit Hiſpanus. victus eſt multitudine tandem Ænobarbus. ſed cruentam dedit noſtris victoriam. peremit pleroſque, vulneravit multos. erant enim delecti milites omnes & ſtrenui, qui ſequebantur. trucidati ſunt ad unum; & præda potiti ſunt noſtri. Ænobarbi caput, haſta infixum, allatum eſt ad urbem Tremeſenium cum ingenti Maurorum & noſtrorum lætitia. Ita turbulentos dies exegit ſuos Ænobarbus, pirata, Cilix, qui ſua magnanimitate auſus eſt ſuis viribus impares provincias amplexari. ex Auguſta-Cæſarea IV. nonas Julii, MDXVIII.

EPIST. DCXXII.

Mors Cancellarii. Ejuſdem vita. Quot Ducatorum miſerit in Flandriam. Unde pecunias tot habuerint. Collacrymatio ſuper Rege devorato à ſuis.

P. M. A. M. Marchionibus.

PRimus hic regius Cancellarius, quem ægrotare alias vobis ſignificavi, Belga homo, Jureconſultus, ad egregios noſtri Regis mores pervertendos natus, qui priuſquam ex Flandria moveret, venalia cœperat facere omnia. qui Senatores adauxit, qui Secretarios ad numerum circiter quadragenum, metatos numeros, lictores quos dicitis *alguaziles* multos, precio creare à Rege, poſſeque id ex Legum ſanctione fieri perſuaſerat: qui jam in Inquiſitione Hæreſeos, ſacram Majeſtatem precio diruere ſtatuerat, jam ſine precio trajecit Acherontem, neque trientem ſecum quem porrigeret nautæ, detulit. Jam coacervandi & hæc Regna ſternendi redeundique ilico, ad flatus horridos Boreales deſiderio finem impoſuit. jam cæcitati ſuæ, trahendi præcipitem miſerum populum, qui ſe, ipſi conſortique ſuo Capro credidit, lora injecit. hic ſi diu vixiſſet, ad rabiem uſque univerſam traxiſſet Hiſpaniam: quandoquidem Rex monitus, ut ab horum pernicioſis conſiliis caveat, minime auſcultat. E pluribus ergo Hydræ capitibus unum exciſum eſt, ne ſeptem renaſcantur, orandum eſt. Ab his qui penetralia illorum callent, pro certo mihi relatum eſt, has Charybdeas voragines nil minus quam undecies centena millia ducatorum jam à miſera Caſtella miſiſſe in Flandriam, ex cruciata partim, quæ ad bellum hoſtile tantum à Pontificibus eſt conceſſa, ex ſacra Inquiſitione partim, à qua non ſolum de jam condemnatis crimine hæreſeos, bona ex Regis conceſſione aſſecuti ſunt, ſed eorum qui ſolum capti, nondum judicum ſubierant ſententias, ex Archiepiſcopatu Toletano jam plus quam centum decem millia, ex magiſtratibus, præturis, præfecturis, multiſque aliis hujuſcemodi rebus venditis, numerus eſt innumerus. veluti ad haſtam venduntur quæcunque vacare contingit, quæ & qualia quantaque, quod à publicanis neophytis quæſtoribus moniti, nova excogitata tributa, de quibus alias erit ſermo longior, ſubſidia conceſſa, & *donativum* quod dicitis *ſervitium* prævendiderunt, ſub gravi fœnore, ut pecunias haberent præſentes, nulla de Regis fama, nulla de Regis fiſci diſſipatione habita cura. *pauperem ſe eſſe* Rex conqueritur, & fatetur verum. corroditur ad oſſa, neque ſe poteſt à tanta illuvie liberare. Jam valete. rumpor præ dolore. nil ultra. ex Auguſta-Cæſarea. III. Idus Julii, MDXVIII.

EPIST. DCXXIII.

Leonora eſt jam Regina Portugalliæ. Regis facilitas in dando. Regem ipſum expilant. Multitudo unionum raptata.

P. M. A. M. Marchionibus.

JAm res acta eſt de puella Regina *Leonora*. vetulo Regi Julii die XIII. illam deſponſavit. Regia corona ornata prodivit in publicum, honoratius eſſe Regi quam Principi nuptam perſuaſa. Unum & viginti millia ducatorum, pretium ſanguinis virginei, per Galuanum Senenſem mercatorem trapezitam Valloletanum jam municipalem, à multis annis, in Flandriam, ut Galuanus ipſe mihi retulit, Guillelmus de Croy dictus *Xebres*, mavis Latine *Caper* miſit. hæ fuerunt pecuniæ ab Oratore Portugallico publice numeratæ. quid de miſſis in arcanis? de Capro educatore ſatis. ab Indis nova multa feruntur. civitates repererunt Hiſpani, ab inſula Cuba,

quæ

quæ *Fernandina* dicitur, diſcedentes ad occidentem, meridionaliter tamen, in quibus vivitur Legibus, mercimoniaque tractantur, & induuntur; libros habent, interjectis lineatim Regum & idolorum imaginibus, ut apud nos videmus Chalcographos hiſtoriales, ſive fabuloſos ornare figuris codices, quo magis emptores alliciant, vias ſtratas, ex lapidibus & calce conſtratas domos, & atria magnifica, templa etiam egregia, ubi Cemibus, nocturnos lemures æmulantibus litant humanis victimis. Pueros puellaſque, ſervos etiam pretio emptos, quotannis jugulant innumeros. Ad particulares, de his inventis, narrationes cætera remitto. Ex Putato continenti feruntur unionum ſæpenumero cumuli. ſunt jam edocti, publicani omnes quæſtores neophytæque de horum Gallorum & Flamingorum familiarium ſtudiis in rapiendo, uti ſagaces odori canes, quacunque quid emergat, olfacere invigilant. cum quid detegunt, ad Flamingos & Gallos hos certatim procurrunt: de his quæ cognoverunt, faciunt certiores; partem de præda illis pollicentur. Si à Rege rem illam impetrarint, ad Regem res defertur. facilius aſſentitur quam ipſi poſtulent. Sunt Harpyiarum apud infelicem juvenem verſantium adeo rapaces ungues, ut neque ſuccum neque medullam illi relinquant. Cur hæc tam longa oratione protulerim, audite. Libras Unionum, dicitis *perlas*, centum ſexaginta, uti fertur, attulerunt ab Indis noſtris occidentalibus octunciales, de Regis quinta collectas. Xebrica uxor per odoros neophytas monita, priuſquam portarentur, impudenter illas popoſcit, poſtulatas rapuit, neque Regi videre tantum illas licuit, neque nubenti ſorori vel unam ex illis unciolam ſervavit. Sub hoc tenore cuncta procedunt. Valete. ex Auguſta-Cæſarea. XII. Calendas Auguſti, MDXVIII.

EPIST. DCXXIV.

Profligatio Maurorum & ingens præda per Marchionem Comarenſem. de Aragonum inobſervantia erga Regem ſuper Iuſtitia. De Paraſano Ribera prætore. Adagium de pecuniis. de cavillationibus. Concio Motæ. de Procerum ſpeluncis.

P. M. A. M. Marchioni Bellecenſi.

TU ad nos ſcribis, quæ in Africa geruntur, nos ad te noſtra. Placuit univerſæ Curiæ audiſſe, quod novus iſte Comarenſis Marchio Ludovicus à Corduba ſeptendecim Maurorum villas fuerit deprædatus, cum ducentorum hoſtium captorum & interemptorum jactura, armenta boum & camelorum, quæ abduxit, uti ais, innumera, corda militum, excitabunt. Sunt namque Hiſpani, uti noſti, vitæ prodigi, quando prædæ alicujus ſpes occurrit. Ugonem Moncadam regiæ claſſis præfectum, inquis, poſt negocium à Comarenſi peractum, ſuperveniſſe, diſceſſiſſeque in Bugiam, quæ *Tabraca* eſt. Arago eſt libertatis tantæ ut magis audeat quam honeſtum ſit. In regiam autoritatem multa patrant inobſervanter. Nec regios permittunt magiſtratus punire ſceleſtos & facinoroſos, neque ipſi perſequuntur. Vice-Cancellarium, qui vices Regis habet in Curiis, redeuntem, primo noctis crepuſculo, larvatus quidam adortus eſt, ut illum occideret. obſtiterunt comites qui erant plurimi, domum illum reducentes ex curiis. neque uti tale facinus merebatur, perquiſitum eſt, neque ſi repertus fuiſſet, in alicujus primarii equitis atrio luiſſet pœnas. naturæ beneficio vivunt ſine juſtitia. In Africam trajiciamus. Peraſanus vir nobilis qui Tabraca præſidio tenet, dico *Bugiam*, dari ſibi milites petit, quibus ſe Mauris magna illaturum damna pollicetur, ſi præbeantur. Sed fruſtra. Triginta potius Tabracas & Africas ſeptem iri perditum patientur, boni Regis conſultores interni, quibus creditur, quam decem aureos duplices perlucidos de manu ſolvere velint. Ad legatum venio. hic noſter legatus tertio Calendas Auguſti cùm ſumma Regis & univerſæ Curiæ attentione concionatus eſt, & rem divinam celebravit. Ea veſpera jurarunt Aragones Regem ut corregnantem. jam Curiæ procedent ad negocia. neque enim hactenus actum eſt quicquam aliud quam cavillationibus protrahere tempus ſuper modo jurandi. quarto nonis Auguſti concionatus eſt Pacenſis Epiſcopus, magiſter Mota in Curiis. *Iuſtitiam è cælo miſſam* ait. *Infauſtas eſſe terras*, inquit, *in quibus Iuſtitia deeſt*. hortatus eſt ad eam revocandam, cum ab his terris aufugerit, ſed fruſtra. mores mutare non cogitant hi Proceres. Latronum ſpeluncæ ſunt eorum oppida. aſyla ſunt facinoroſorum. Valete. ex Auguſta-Cæſarea. pridie non. Auguſti, MDXVIII.

EPIST. DCXXV.

Fama fallax de Selymo. de nece filii Ludovici Borromæi Comitis. quid Leutrecus in Trivultium fautorem homicidæ. Xevres laborat profluvio ſanguinis. Populus per Garceſium excitatur. Inobſervantia erga Regem.

P. M. A. M. Marchioni Bellecenſi.

TUrcarum Principem allatum eſt fuiſſe à Sophio in Syria profligatum, nec reperiri. fabulam puto. quia per famam incertam non à Venetis aut Raguſeis vel Genuenſibus, à quibus certa ſolent afferri de rebus Orientalibus. Mediolani autem caſus accedit ex his qui ſolent inter fortunæ ludos accidere. Ludovicus Borromæus Comes apud Leutrecum Mediolani gubernatorem filium habebat adoleſcentem; Jacobi Trivultii Magni bellorum magiſtri propinquus quidam adoleſcentem peremit. ſavit homicidæ propinquo Trivultius. nequivit Leutrecus de homicida facere judicium. adoleſcentem amabat Leutreccus, ideo tulit ægrius patratum fuiſſe crimen favore Trivultii. Conqueſtus apud herum Regem Chriſtianiſſimum. Leutreccus à Rege impetravit Trivultii facultates, poſt ejus obitum, quo familiæ ſuæ nomen poſt ejus mortem exſtinguatur. meritum eſt laborum præmium. ter patriam hic ſubdidit Gallis, fuitque hujus cauſa gravibus bellis Italia longo tempore conquaſſata, ut in Gibellinos diverſæ partis factionarios iram expleret ſuam. Ad nos veniamus. Caper hic, vulgo *Xebres* Regis educator, mavis *devorator*, fluxu ſanguinis laborat. formidat exemplo ſui collegæ magni Cancellarii. de illius ſalute Medici hæſitant. Ad alia. Annuit Rex legato de paranda claſſe; ea enim eſt legati, nomine Pontificis efflagitatio. In hac urbe populi ſeditio eſt coorta, Garceſio Jureconſulto una cum ſocero ſtimulantibus. Juſtitiam exerceri debere poſcit populus. Nil immutandum de veteribus ſtatutis, ajunt Proceres. petit populus, ut cuique liceat annonam & cætera victui neceſſaria importare, primores urbis prohibent. ſe de eo curam habere ajunt. inde tanta eſt caritas rerum. Eſt in paucorum poteſtate triticum univerſum, nec aliunde importari patiuntur. Viſa eſt Regi juſta petitio. poſtulata conceſſit. primarii contra Regis edictum inſurrexerunt. ſiſtunt curias. Rex ei edicto coactus eſt abrogare. denuo populus primariis civibus ſubjicitur. Libertatem appellant hanc ſui Regis inobſervantiam, quod nequeat, ſi jus petatur, jus exercere. ſuis Legibus vivere malunt antiquis, licet nocivis, quam pati quod Regis arbitrio quicquam fiat. Vale. ex Auguſta-Cæſarea. Idibus Auguſti, MDXVIII.

EPIST. DCXXVI.

Oratores Genuenſes. Ugonis Moncadæ præfecti claſſis concio & victoria contra multitudinem: de ingenti Hiſpanorum naufragio. Pacem Turca petit à Perſis, ut alibi belligeret.

P. M. A. M. Marchionibus.

NOvos habemus Genuenſes Oratores. Gallo Regi quamvis pareant, Hiſpaniam tamen optant ob frequentia commercia ſervare amicam. Ab Africa fertur, Ugonem Moncadam regiæ claſſis præfectum, apud Alger cum militibus vix mille quingentis, in terram deſcendiſſe. Viginti ajunt hoſtium millia confluxiſſe, qui formidant, augent hoſtium numerum. multitudo tamen fertur fuiſſe ingens equitum ac peditum. In unius montis latere noſtri exſpectant venientes hoſtes, ordines pro militum numero componunt. hortatur Ugo pro tempore milites; *Aut cum ſumma gloria vincendum, vel ad unum cum ſummo dedecore moriendum* proponit. *meminerint ſe eſſe Hiſpanos* monet. *quam ſæpe parva manu copias ingentes Hiſpani fuderint, ante oculos ponant* ſuadet. *Deum eos habere propitium, ne vereantur*, conſulit. His dictis, ruunt in hoſtes. clivum adſcendentes, ſcopetarii præmiſſi, viam haſtatis aperiunt. primæ frontis Mauros tranſverberant, ſubſequentes fugam rapiunt. prorumpunt à tergo noſtri. multos trucidant, non dant revertendi locum. ad radices uſque montis victoriam ſecuti ſunt noſtri. Ulterius ad plana non ſunt auſi progredi, ne ab equitibus premerentur. Sed quid? Paucos inde poſt dies ſuis eſt uſa moribus fortuna. Turbo veniens à Borea claſſem ita concuſſit, ut fere univerſam diſcerpſerit. ad quater mille ſunt obruti: octingenti capti in litore ab hoſtibus. O infelix naufragium! Jam verſa eſt Hiſpanis in novercam hæc infauſta Rhamnuſia, quæ diu blanda mater extitit. Inſula quæ vulgo dicitur *Gerues*, è Syrtibus una, Hiſpanæ calamitati dedit initium. Ad extera tendamus. Sophius Perſa, qua venturos Turcas ſuſpicatur latam vaſtavit regionem, quo ſi tentaverint aggredi Perſas, fame pereat exercitus. Turcarum autem Princeps in mandatis dediſſe finium præfectis fertur, ut Pacem tentent cum Sophio, modo non ſit ignominioſa, quamcunque annuent, admittet.

admittet. regreſſus namque ipſe eſt Conſtantinopolim. Ibi jam dicitur magnas copias terra comparare. Qua ſit irrupturus, nemo eſt qui divinare queat. eſt ejus magna vis in ſecretis poſita. Væ judicantibus! quicunque audet ſuper ipſius machinamentis emutire, aut opiniones promere, trucidatur illico deprehenſus. Vale. ex Auguſta-Cæſarea. XVII. Calendas Septembris, MDXVIII.

EPIST. DCXXVII.

Deſignatur Orator ad Turcam. invitatur autor ad id. renuit is id ob ſenectam. Avaritia quorundam. Eſt Intus malum, non Extra. Quantum valeant anni. De citatione Cupidinis ad haſtiludium.

P. M. A. M. Marchionibus.

AUdito Turcarum Principis è Syria in Thraciam reditu, magniſque illius bellicis apparatibus intellectis, quibus ſummus Pontifex perterritus, eam inſtituit ſupplicationem, quam ipſe pedes, Cardineo Senatu comitante, celebravit. de mittendo ad illum oratore ſermocinantur conſultores regii, quo ſub ſpecie ſalutationis quod vicinus noſtris ſit Regnis, & congratulationis victoriarum, exploretur, quid animi habeat, qualeſque ſint ejus copiæ. Invitor ego ab eis ad hanc provinciam. putat, quia legatione functus, apud Soldanum Babylonicum, Catholicorum Regis & Reginæ vita functorum nomine, poſtulata impetravi, fore, ut facilius, quæ ipſi ſub camino cogitant, à Selimſacho, ſim ego quam alius aſſecuturus. falluntur. Neque Selimſachus is eſt qui decipi queat argumentis, eſt namque aſtutus & vafer. neque ea ſunt tempora. deeſt etiam mihi robur illud ad labores perferendos. quatuor & quadraginta tunc annos agebam; octo decem ſuperadditi vires illas hebetarunt. Annorum lapſus, qui ſolutis habenis & volante columba celerius evadunt, membrorum ſecum rapiunt vigorem. Attamen ſi honoratam mihi pararint legationem, forte onus complectar, ſed longe arbitror jacet hic lepus. Pecunia opus erit ad alendos comites. Solvere de manibus pecunias eſt his regiis quartana gravius. eſt eorum auri fames adeo immoderata, ut ſtare hoc loco minime queant res, niſi mores ipſi mutaverint, quod durum eſſet, mutabuntur tempora. Major eſt tamen in Proceribus culpa, qui venientibus in Regis & Regni gubernaculo ceſſerunt. publicanorum & quæſtorum eſt altera, qui manibus ambabus clauſos innocentum oculos aperiunt, his Belgis & Gallis pecuniarum acervos offerunt. De vacantibus aut vacaturis faciunt ilico certiores, quo ipſi partem aſſequantur. Ita paulatim ad prædas illos aſſuefecerunt. Regi etiam perſuadendo, ut ſuos, qui patria relicta eum ſunt ad exteras nationes comitati, ditefaciat. Eſt ergo Intus malum quod patitur miſera Caſtella. Jam ſatis expectoravi. epiſtolam jocoſo claudam ludo. Caſtellani nobiles, qui adſunt, gratum populo ſtruxerunt haſtiludium. pars una Cupidinem citat. ſuſpendi ac mille cruciatibus torqueri debere poſtulat, à judicibus ſuper alto tribunali ſedentibus in metæ medio, tuetur illum pars altera. Stultorum eſſe juvenum, non ipſius Cupidinis culpam, ſi vulnerari ſe patiuntur, arguit. Suo illuſtrius tunc fungi officio probant, quando plures nobilioreſque ſecum trahit vinctos Cupido, cavendum eſſe rejiciendumque, ſi venerit armatus, inquiunt, nolentem vulneraſſe nunquam reperietur. quid ergo mali facit artifex, qui ſuam perbelle artem exercet? Spectaculum eſt placidiſſimum, qui viciſſe à judicibus cenſebuntur, Cupidinem ex ſententia tractabunt. diſcedit nuncius. vos valete. ex Auguſta-Cæſarea. V. Idus Septembris, MDXVIII.

EPIST. DCXXVIII.

Ubi ſit Selimſachus. ubi pater ejus obiit. De Burgenſi Epiſcopo. Sponſa Caroli V. obit. Autor nil petit à Papa munificentia oblata.

P. M. A. M. Marchionibus.

AB externis ſumat initium epiſtola. Selimſachus Turcarum Princeps eſt in civitate Adrianopoli, à Conſtantinopoli trium itinere dierum ab Antimaco, ubi Selimſachi pater obiit milliaria tria. magna molitur parricida Selimſachus, dentes acuit, uti à canibus laceſſitus aper, inter ſylvarum feras feriſſimus. Qua ſit primum directurus novaculam, neſcitur. eſt ejus diligentia in arcanis actionibus tanta, ut ſit difficillimum, quid conſilii meditetur indagare. Ad Gallos vertatur oratio. Pridie Calendas Octobris deſponſata noſtro Regi primogenita Regis Chriſtianiſſimi obiit. fama eſt, Gallos operam dare, ut cum illius ſorore vix annicula deſpondeat, quo ſero procreet ſobolem. Ad nos reiteratus eſt ſermo de me ad Selimſachum deſtinando. Burgenſis Epiſcopus, cui ſum familiaris, mihi fuit in conſilio abſenti propitius, non eſſe mihi dandam tantæ peregrinationis moleſtiam. conſuluit, tum ob ætatem jam graveſcentem, tertii namque jam & ſexageſimi calcem anni percurro, tum etiam quia

me

me ſæpe vidit præ iliaco dolore gementem, quid ſtatuent, ignoro. Ad mei commodum arbitror, quia niſi honorificum præbuerint comitatum, ſupervacaneum erit inſtare, nec nolentem cogent, neque ab ſe tam lucidum tamque dulce metallum, uti eſt aurum, virgineum præſertim volent à ſuis pectoribus eruere. Intra cordis penetralia illud arreptum ſuffodiunt. ad Belgas portandum, nulli rudentes, funes nulli, ab illis unciolam extorquere ſufficient. Ad alia. Eſt ab hac urbe diſtans milliaria quinque villa, nomine *Popula*; ſæpe ad illam diverto animi cauſa. ad me ſe contulit Romam rediturus Dirachenſis Epiſcopus ſacriſta Pontificius. Venerat legato comes Ceremoniarum magiſter. late ſeſe mihi obtulit, quia & legato ipſi & reliquis ejus comitibus fui, ut ipſi ajunt, utilis in eorum expeditionibus, ut ſe medio à Pontifice aliquid peterem, inſtanter poſtulavit. nil aliud à me potuit extorquere, quam ut Pontifici diceret, *me eſſe beato Pontifice beatiorem. Me nullius Fortunæ blandimentis eſſe indigum.* Si vos ergo qui Fortunæ illecebras magnifacitis, à Pontifice cupitis alicujus beneficii gratiam conſequi, pronum vobis offero Dirachenſem Archiepiſcopum Pontifici gratiſſimum. Ex Auguſta-Cæſarea. idibus Septembris, MDXVIII.

EPIST. DCXXIX.

Vaſtavit Hungariam Turca ſub diſſimulatione pacis. de deprehenſis magis ac ſagis combuſtis. de claſſe in Inſulas aromatum. de ſucceſſore magni Cancellarii.

P. M. A. M. Marchionibus.

CHriſtiani Principes dormiunt, Selimſachus vigilat ſolus, & vicina perturbat. Vafro eſt uſus ſtrategemate. Rex Pannonus, *Ungarum* dico, miſerat eum ſalutatum congratulatamque victoriam per oratores. quod non tulerit in mandatis de amicitia ineunda, ſe moleſte tuliſſe diſſimulavit, ſuaſitque Oratori, ut hoc ſuo Regi conſulat, datque literas ad pacem & amicitiam invitantes, quo ſecurum reddat Regem, ut imparatum queat adoriri. Interea per celeres tabellarios præſidiariis confinium præfectis imperat, ut incurſionibus Pannoniam infeſtent. Heri mandatum exſecuti ſunt Præfecti. Septem dierum itinere terram vaſtarunt, in prædam, quicquid fuit obvium, dedere. Apud Brixiam eſt vallis altis circumſepta montibus. ex craſſis illius vaporibus, ob ſolis carentiam, eſt opinio generatum iri Spiritus varios. ſi de Necromantia quid eſt credendum, dæmonum opera putantur ejus vallis incolæ uti ad veneficia. Magos magaſque deprehenderunt multos, octoginta combuſſerunt. Infantes permiſſe innumeros, aërem terraſque turbinibus & nimbis inſolentibus ſæpe in regionum perniciem commoviſſe cum grandinibus & horrendis typhonibus confeſſi ſunt. putant hac dira contagione infectam eſſe provinciam univerſam. Ad nos. in noſtro Senatu regio de rebus Indicis concluſum eſt debere mitti claſſem quæ Inſulas aromatum genitrices perquirant. duobus transfugis Portugalenſibus à ſuo Rege diſcedentibus, qui vicinas earum terras longo tempore tractarunt, eſt provincia credita. In Collocuto, Canenoro, Cochino & Mellaca quam putant multi *auream* eſſe *Cherſoneſum*, horum alter ſeptennio verſatus eſt, ad quarum urbium nundinas & fora venum ab illis inſulis aromata comportantur; quatuor & viginti millia ducatorum ſunt ad claſſem hanc inſtruendam deſtinata. Si fauſte res ſucceſſerit, Orientalibus & Portugallo Regi commercia intercipiemus, aromatum & gemmarum, animos hominum effœminantium. Fernandus Magalianes eſt primario nomen. Rodericus Falerius alter, hic Aſtronomiæ peritiam profitetur. Ad alia. Mortuo magno Cancellario, ſuffectus eſt Mercurinus de Gatinera vir eruditus & Jureconſultus longo tempore Burgundi Senatus Princeps, & anno MDX. ad Catholicum Regem Fernandum pro Maximiliano Cæſare, proque Rege noſtro Carolo, dum puer eſſet orator. Juſtus eſt & integer. Spero quæ proſtrata inter Scyllam jacent & Charybdim, hujus conſiliis reſuſcitatum iri, modo viam inveniat, qua de hujus claſſis rectoribus ſciat evadere, ne ab eis ſuffocetur. tempus loquetur. Valete. ex Auguſta-Cæſarea. XV. Calendas Octobris, MDXVIII.

EPIST. DCXXX.

It in Portugalliam Leonora Regina. Adagium de inguine tenero. Supplicatio Caſtellanorum contra Belgas. de inſtanti novi Cancellarii adventu.

P. M. A. M. Marchionibus.

EGregia nympha Leonora Regis noſtri ſoror eſt Regina. hujus menſis die quinto iter cepit ad maritum Portugalliæ Regem. Albæ Dux ad limites uſque Portugalliám à Caſtella dirimentes eam comitabitur. Don Alfonſus Manrichus Cordubenſis epiſcopus illam ad maritum ducet. It comes Harpyiæ celerior curvis unguibus Xebrenſis vetula, marito in rapiendo nihilo melior. Univerſam

verſam Portugalliam, ſi univerſa præbeatur, devorabit. Magno conſtabit amanti Regi tenerum illud intactum inguen, ſeductis tot venditoribus. Ad nos. Audiſtis forte aliquando à Toletanis civibus & una Hiſpalenſibus ex aliis quoque urbibus miſſos fuiſſe ad Regem nuncios ſupplicatum, ne tam crudeliter velit Caſtellam à ſuis Gallis & Flamingis excoriari; ne tam aperta manu Caſtellanas opes inter illos profundat; ne tam impie quæque vacantia vendantur; ne tot pecunias contra Regni Leges à Regno ab his, quos ſecum advexit, tranſportari patiatur, commercia confundi omnia, aurum jam in Caſtella non reperiri, & quod deterius eſt, Regem premi ære alieno, neque ex tanta auri alluvie Regiam propterea domum eſſe ditem; ne Caſtellana beneficia, ne Magiſtratus, ne præfecturas alienis impartiatur. Caſtellanas res Caſtellanis dari debere poſtulant: Flamingas Flamingis reminiſcatur. hæc iter capere ad odium à ſumma obſervantia & amore, quibus ejus adventus deſiderabatur. Hæc & multa præterea Regi dixerunt, ſed fruſtra. regitur, non regit. incidit in latrones. repulſi ſunt nuncii à Caſtellaniſmet interpretibus & actoribus patriæ titionibus, quo rem ſuam perficiant. hi Charybdeas Capri ac reliquorum ejus collegarum voragines & fovent & illis prædas monſtrant digito, qui ſunt aliunde, quærite. Jam ſatis. Mercurinum à Gatinera Cancellarium electum propediem venturum, dicunt jam eſſe in Hiſpania. ſumus & amicitia ex quo Monzonum venit orator, & vicino natali conjunctiſſimi. Gatinariæ namque ipſe, in Arona ego inſigni municipio, ſito in lacus majoris ripa, nati ſumus ad milliaria duodecim. utinam liberum illi fiat poſſe ſua natura & animi bonitate uti. Valete. ex Auguſta-Cæſarea. VI. Calendas Octobris, MDXVIII.

EPIST. DCXXXI.

De dilatione curiarum. De Iuſtitia neglectu. de Capro & collegis ejus.

P. M. A. M. Marchionibus.

RAras mitti nunc epiſtolas conquerimini. rari eunt tabellarii. neque ſe offert quicquam niſi tragœdia dignum. Video trahi præcipitem à ſuiſmet ſecum advectis Regem à natura egregie donatum, quo magis illis guttura replet, eo latius ipſi guttura pandunt. neſcit illis negare quicquam, ſed noſtrorum eſt primaria culpa. Ad Curias veniamus. Verbis ſe propediem expedituros Regi pollicentur: re autem parum expeditur. Jurgiosis inter ſe clamoribus dies conſumunt totos, concludunt nihil. ſimultatibus agitati tendunt in diverſa. hoc uno concordes, ne Rex quicquam imperet à ſuis Legibus alienum. hi Juſtitiam exerceri uno modo proponunt, vetant alii. Ne ſicarios & homicidas proceres admittant, poſtulatur à populis. eunt contra Proceres, tolli de Libertate ſua, inquiunt, ſi quicquam immutetur. Sic nos trahunt attonitos, & crumenas nobis rerum penuria evacuant. Sed gravius eſt & aliud poſtulatum. quæ cuique debentur pecunias vocant *greuges*, id eſt, gravamina. A veteribus ſcriniis educta corroſa portant multi diplomata & extra hominum memoriam aliqua, contracta eſſe debita illa cum ſuis majoribus à Regibus antiquis debita; deberi ſibi ſtipendia dicunt alii *Alvalanes*, ut Aragonice loquar, oſtendunt alii multorum annorum à Regibus præbitos, nec ſolutos. alii à potentioribus ſua uſurpari conqueruntur. Curias non paſſuros perfici, niſi ad unguem cuique ſatisfiat. eſt namque in cujuſvis gravati poteſtate Curias impedire, licet humillimæ ſortis, ne concludantur. Eſt hujus Regni donativum librarum ducenta millia: libra vero ducato undecima parte minor. ducenta millia opus erit, ut Rex illis ſuperaddat, ſi greuges omnes ſit ſoluturus. & quod ridiculum eſt, jam Caper & collegæ à fœneratoribus donativum illud, dicunt ipſi *ſervitium*, exegerunt & conculcarunt in Corbanas, fœneratoribus parte non exigua deſignata, quo pecunias prænumerarent. Itidem & de Caſtellano donativo fecerunt, paſſerculum manu tenere malunt quam volantem perdicem exſpectare. ita & Rex & fœneratores ſe deceptos in fine ludi reperient. quia ſi quod Aragones præbuerint in ſuos ipſimet greuges, quicquid erit, diſpartientur, vento plenas ab eis dexteras Rex aſportabit, ære alieno peſſundatus. Valete. ex Auguſta-Cæſarea. XIII. Calendas Decembris, MDXVIII.

EPIST. DCXXXII.

De obitu & funerali pompa I. Trivultii. Fœdus ictum inter Gallum & Anglum. de auxiliis Galli contra Turcas. autoris loco alius legatur ad Turcam. Comparatio Capri cum fœneratore. de claſſe Hiſpaniæ.

P. M. A. M. Marchionibus.

DE J. Jacobo Trivultio Mediolanenſi cive quam egregius bellorum magiſter, quanta ſciret creditos exercitus arte gubernare,

re, quam aſtutus, quamque ſagax eſſet in explorandis hoſtium conſiliis, illiſque obices opponere, puto vos à me ſæpius habuiſſe. Is animi tædio confectus diem obiit exul, hujus menſis quinto in oppido Galliæ dicto *Diaritiis*, ab urbe Pariſio duorum itinere dierum. Merita ſuſcepit obſequiorum tantorum à Gallis præmia. ter Gallis patriam pede ſicco præbuit. nunc jam quieſcit à turbulentiis ab eo ſatis in Italia. Hic eſt ordo fatorum, ut qui vitam agunt in humani generis perturbationem, turbati & ipſi moriantur. Funeralem ejus pompam ajunt fuiſſe, qualem non Regi maximo pararint unquam ſucceſſores. Mediolano propediem ad me illius ordo portabitur. Ad exteros. Gallus & Anglus Reges conveniunt: per oratores Anglos Pariſiis jactum eſt fœdus. Tornacum, ea eſt Nerviorum caput, Gallis reſtituitur, expoſitis prius impenſis omnibus tam bellorum quam in urbe ipſa factis, nequit Anglus tantum pondus in alienis terris ſuſtinere. Chriſtianiſſimus autem Rex ad provinciam in Turcas ſuſpiciendam Pontifici offert peditum millia quadraginta, cataphractorum tria. Rex noſter ſuam parat claſſem, ut expeditior ſit cæteris Regibus expedit, quia in fronte hoſtem habeant. Ad me venio. poſtulatis annuerunt meis hi regii conſultores. quieſcere me jam ſinunt à laborioſa ad Selimſachum legatione. Ad id onus *Garſiam* cognomine *Loayſam* S. Joannis commendatarium elegerunt: per diſpoſitos equos Neapolim uſque volitabit. inde à Prorege inſtructus comitibus trajiciet in Græciam. Ægidius Cardinalis legatus, nulla uſus eſt, prohibente Capro, Apoſtolica facultate. In peram, ut eſt in proverbio, quicquid attulerat de theſauris Eccleſiæ, reportabit intactum, neque obolum habebit ex univerſis, de ſua tolli crumena; bonus Caper, quicquid ad alienas manus venerit, arbitratur. Caſtellæ miſeretur hic miſericors, mille modis exhauſtæ, fœneratorem imitatur Mediolanenſem, qui pulpitarios hortabatur, ut quam deteſtabile ſit crimen uſura, quam Deo male gratum, quam proximo pernicioſum, quanti ſint fœneratoribus apud inferos cruciatus, quæ tormenta parata proclamarent. pio putabant zelo moveri bonum civem. At ille commentis his utebatur, quo cæteris metu pœnarum perculſis; ſolus ipſe uſurariam artem quiret exercere. Ne pecuniis Hiſpania ſpolietur, arguit hic temperans, quo ſolus ipſe illas queat abſorbere. Proh Hiſpani proceres, qui tam devoratorem colubrum & fertis & fovetis, quo uſque jam tandem ſtertitis? nolo ultra. quia quo longius eo, magis excandeſco. decimum octavum claudo annum, Hiſpaniæ præſentem & futuram deteriorem, niſi Deus averterit, calamitatem ingemiſcendo, utinam felicioribus auſpiciis ſequentem incipiamus! Ex Auguſta-Cæſarea. III. Calendas Januarii, MDXVIII.

PETRI MARTYRIS A. M.

EPISTOLARUM

LIBER TRIGESIMUS SECUNDUS.

Epist. DCXXXIII.

De laſſitudine Regis in Curiis. Conſultatio ſuper Navarram à Gallis petitam. De caſu Regis in Cortinis. de Selimſacho. de Fr. Chiregato. de Germana vidua regina.

P. M. A. M. Marchionibus.

Catholicus Rex Aragonum cavillationibus faſtiditus, ſe diſceſſurum Curiis non peractis minatur. paucorum dierum petunt intercapedinem Aragones, conventuros propediem pollicentur. ſuper modo regendi Juſtitiam eſt major difficultas, licet gravaminum ſit valde implicata negociatio. plura ipſi ſingulatim ſibi deberi proponunt, quam in genere per univerſum Regnum ſint præbituri. Nudius tertius Rex Proceres Caſtellanos, qui eum ſunt comitati, accerſiri juſſit. Gallorum efflagitationes de Navarra reſtituenda illis aperuit; quid faciendum, aut quid reſpondendum ſit, illos conſulit. negatur & rejicitur petitio, dilata eſt tamen res. Ex Barchinona, quam propediem petemus, Oratores in Galliam mittentur ad rem de Jure diſcutiendam. Ex Caſtella, cui eſt annexa Navarra, Legum interea periti accerſuntur, qui altercationi adſint de Jure arguturi contra Legis peritos Gallos. ſuis iſta locis dicentur. Unum advertite;

tite, quid fuit univerſæ curiæ moleſtum: dum divinam rem Rex audiret in Cortinis, decidit exanimis, ilico tamen rediit. Ex non temperata cœna præcedenti partim id accidiſſe aliqui prædicant, non deſunt qui putent eam cerebri vertiginem à Venere prodiiſſe. hac enim intemperie Philippus Rex pater ejus obiiſſe creditur à prudentibus. plures namque fœminas ad eum neceſſarii leones perducebant, quarum ego duas nobilibus ortas familiis agnovi, non autem ea morte, quam iſti Galli & Belgæ Regi tenero nituntur perſuadere, quo illum trahant in Hiſpanorum odium, tanquam & Regis & Hiſpanorum inimici, ne id quidem ſecreto, ſed palam & ſine rubore, cum objectione quadam barbara profitentur. Hæc ego tacuiſſem, ni Caſtellam ab ea labe nitidiſſimam labefacterent rabidi. Turcarum Princeps nunc voluptatibus indulget, imperat tamen ut militaris quiſque præſto ſit ad tubæ clangorem. In Curia neſcio quid immurmuratur de *Germana* Regina vidua, quod de ſecundis nuptiis audiat nuncios. fœmina eſt & pinguis ac bene pota. quis dubitat, quin titillo medullitus mordeatur. Ab Urbe per novum nuncium Franciſcum Chiregatum juvenem eruditum petit Pontifex à Rege, ut Tripalda municipium in Regno Neapolitano reſtituatur Urſinis, ſuis ex ſorore nepotibus, à quibus bellorum tempore fuit ablata. ſero arbitror fore, ut in hoc Pontifice obtemperetur, niſi forte fulgentis metalli rotulæ per caprarum dumeta rotatæ compulerint. Valete. ex Auguſta-Cæſarea. pridie Idus Januarii, M D XIX.

EPIST. DCXXXIV.

De rebus ab Indis venientibus, & priuſquam Rex illas videat, raptatis. De Aragonicis Curiis. Fama de obitu Cæſaris. De Ugone Moncada.

P. M. A. M. Marchionibus.

AB Indis & putato continenti proximis inſulis, precioſi crebro afferuntur uniones. Sed quid Regi aut Hiſpanis tanti autoribus inventi prodeſt? priuſquam terram capiant in litoribus Hiſpanis, illos hi regii gurgites, ut cætera emergentia olfaciunt, odoris canibus Hiſpanis plena ſunt omnia Regnorum loca. nil pullulat, à quo extorqueri poſſent opes, quin mille accurrant ſatellites, arte jam intellecta, Gallis & Belgis rem ſignificantes, quo ipſi partem aſſequantur. qui primus Regem adit, is primus prædam rapit. facilius, quicquid petunt, Rex condonat, quam ipſi petere audeant. Xebrenſis vetula rapuit primo certior effecta unionum libras octunciales ſexaginta, plures alii dicunt. ſed auditu eſt rabioſum ut jam ementes ab eis & ſacra & profana, in monetamque ipſam ſpuant, ſi duplicibus & quadruplicibus ducatis ſimplex aliquis, vetus præcipue, nitentibus & decoris immiſceatur, ut ipſi jocoſe contumelioſeque garriunt. De Comitiis, mavis Curiis Aragonicis nil eſt ultra quod referam. peracta ſunt omnia. peracta eſt & ſpes Regis de donativo. gravamina illi de manibus partem rapuerunt majorem. ſi quid reſtitit, fœneratorum ſitis id omne corroſit. duodecies centena millia ducatorum, nos qui Regem ſecuti ſumus, in hoc Regno reliquimus. ſunt qui me ſtricte calculaſſe ajunt. quindecies amplius multi putant. ex miſera Caſtella cuncta importata. Aragones ditavit, ditabit & Laletanos Rex, apud quos eſt rerum penuria durior. In Ilerda aurato flumine Sicori, & Petrei atque Afranii fato Romanorum ducum à Cæſare in ejus agro obſeſſorum nobili Urbe ſumus. hic per incertam famam relatum eſt, Maximilianum Cæſarem vita functum. A claſſe noſtra, cujus eſt præfectus Ugus Moncada fertur naufragii reliquias eſſe in inſula Ebuſo, dicit vulgus *Ibizam*, ſalinis egregiis notam. tumultibus ſtudent milites. neque obolus illis præbetur. jam inſulam univerſam depopulati ſunt, fame adacti. armenti aut gregis pecus jam Ebuſanis reſtat nullum, nec quid comedant, aut quid ſerant, uti ipſi conqueruntur. ad Regem oratores miſerunt, quos ego lachrymis effuſis cum animi angore audivi. ſic vivitur cum hac avara gente, ſub Rege clariſſimo, tenebroſiſſima. Vos valete, ex urbe Ilerda. III. Calendas Februarii, M D XIX.

EPIST. DCXXXV.

Inſtat legatus de claſſe. Obiit Aragonius Cardinalis. de pullis veſtibus. de pompa funerali Cæſaris. cui ſuccedere qui velint. de Laurentio Medices Ægro.

P. M. A. M. Marchionibus.

FEbruarii die decimo ſeptimo Barchinonam pervenimus. hic Pontificius legatus inſtat, ut claſſis mittenda præparetur. repentinam Romæ Turcarum timent irruptionem. Cardinalis Aragonius regio ſanguine ortus periit. Naturali an adjutus morte dubitatur. repentinus namque rabiduſque fuit exitus. De Curiis ſunt hæc, de nobis vero, eadem facta eſt Laletanis, *Catalanes* dicitis, Propoſitio, quæ in Aragonicis conventibus, per eundem

eundem Aragonium protonotarium. in tertium inde diem, ob propalatum avi Cæſaris obitum, pullas ſumpſit veſtes Rex, ſumpſit & univerſa Curia. pompa funeralis in templo primario ſtructa eſt, qualis à tanto nepote tanto avo inſtrui debuit. Coronam Imperii ſperamus ad Regem noſtrum venturam, Electorum beneficentia in eum. Legati Pontificii poſtulata jam auſcultantur. terreſtres ac maritimæ cenſentur Neapolim verſus mittendæ copiæ. Timent hi Belgæ regii non minus Pontificis animum pronum in Gallos. Minatus eſt Legatus ſæpenumero conventurum Pontificem cum Gallo, ni claſſis properanter inſtrueretur. ſuſpicamur & jam conveniſſe. aliter enim niſi neceſſitas urgeret, obdormirent in pecuniis exhibendis. Durum eſt illis amplexandas, & ſub ſpe apparentes, diſſolvere. de jam coactis non eſt cogitandum. Rex Gallus apud Anglum inſtat, ut in ſui favorem ad Electores ſcribat. Recuſat Anglus, æternum quod recuſabit. licet aperto fœdere ſint colligati; animis tamen convenient nunquam: eſt inter eos immortalis ſimultas. Nititur Gallus totis viribus à noſtro Rege Electionem Imperii divertere. ſibi efflagitat primum. Sed ſi aſſequi nequibit, favebit tertio cuivis. Laurentius Medices Pontificis ex fratre nepos, Urbini Dux, gravi laborat ægritudine. eſt ſitis impatiens, non paret Medicis: propterea citato curſu Florentiam petiit Cardinalis Medici, ejus propinquus. Pontifex ægre fert ejus morbum. Eſt tamen adeo bonæ naturæ, quod facile disjiciet quicquid evenerit. Vale Barchinonæ. XII. Calendas Martii, MDXIX.

EPIST. DCXXXVI.

Durachenſis ad Urbem legatus, ne claſſis parata mittatur, efflagitat. de Martino Spinoſa. unde Cæſaris mors.

P. M. A. M. Archiepiſcopo Durachenſi Papali Sacriſtæ majori.

DUas habui abs te literas, ex quo à me ex villa *Popula* Auguſtæ-Cæſareæ vicina, ubi ego ſemotus à moleſtiis curialibus ociarer, mecum meridiaſti ad Urbem rediens; cur à me petis, ut, quid novi emergat, tibi ſignificem, donec apud nos eſt Romanus legatus, quem ad has tu regiones extremas comitatus es. Ingemiſcebat, uti ego tuque teſtes ſumus; Legatus, quod tepide claſſis pararetur, plangit pectus nunc quod ſit parata, vertit ſolium, ne mittatur, efflagitat. quæ nova formido eſt hæc exorta repente? paulo ante Turcarum furores tremebatis, nunc noſtros videmini extimeſcere. ſi forte quid adverſe machinati eſtis, quid vos in ſuſpicionem traxerit, vos videritis. Bis mille ſunt & quingenti equites cataphracti, velites paulo pauciores, pedites autem decies mille deſtinati Neapolim trajicientur. Abominandum aliud quod in ſummum Pontificis dedecus fertis emergit. Quid arbitramini judicatum de neſando doctore Martino Spinoſa Sacræ Rotæ auditore, quod ſe procuratorem cauſarum, cum ſit judex, efficiat? hocne Papa diſſimulat? hocne conſentit? Quid mirum, ſi Chriſtus patitur perturbatum iri Petri naviculam, aut ſcopulis collidi, donec putridis tabulis ab ea diſcerptis, novis & recentibus incolumibus reficiatur. tale facinus admittitur, ut idem ſit judex in cauſis alienis, & procurator, contra Regis familiares præſertim, cujus eſt favore ex gleba effectus homo. quam aptus ſit ſcriptoribus campus de quocunque mortali in utramque partem, meo nomine Pontifici aperite. Niſi Spinoſæ flagitioſas ſpinas & collegarum ejus amputaverit, prodere in vulgus cogemur, qualis Pontifici ſit Patientia. Duodecimum Januarii diem ais rapuiſſe Cæſarem ab orbe terræ, id jam intellexeramus. dies laboravit ægrotus viginti. teneros puellæ amplexus fama eſt illi properaſſe interitum fluxu ſanguinis. obiit in oppido inferioris Auſtriæ, nomine *Vek.* Vale. Barchinonæ. VII. Calendas Martii, MDXIX.

EPIST. DCXXXVII.

Quid repertum in Cæſaris gazophylacio. de aureo vellere.

P. M. A. M. Marchionibus.

AUditu gratioſum eſt, quid fuerit inter arcana Cæſaris ſupellectilia repertum. duas quocunque proficiſcebatur, ſecum habebat arcas, grave jumenti onerarii geſtamen. Auro plenas putarunt cubicularii ſemper ad caſus inopinatos parato. Marmoreas repererunt tabulas ſepulchrales, qui eas incluſerit, nemo repertus eſt. Teſtamento præterea explendo ſuæ domeſticæ capellæ initiatos & cantores præfecit, neque majoris dignitatis quenquam. familiaribus nil legavit. ſui ſtudioſos ait, non ipſi bene obnoxios fuiſſe. Mortuo Cæſare, Dux Bretumberchenſis è Germanis Principibus unus à Cæſare, dum viveret, ob rebellionem privatus in Imperium, perturbaturus Germaniam, Gallo Rege ſtimulis & pecunia favente, tranſilivit. Electores autem, uti moris eſt, intra ſemeſtre ſuffragaturi de Corona Imperii convenient: ſi diſtulerint, res defertur ad Pontificem.

ficem. qui & ipſe nititur toto conatu nepoti Laurentio apicem eum Imperatorium comparare. Magna uterque Pontifex & Gallus Rex Electoribus pollicentur. Duros habet Rex noſter competitores: ad eum tamen, quod Germanus ſit, magnaque & ipſe offerat, directuros animos arbitramur. Conſtabit magno. Nollent Electores fulgidos auri noſtros nummos, ſi offerantur, de manibus inſufflare, ſi è Caſtella præcipue, uti puto fore, exhaurientur. dulce eſt ac jucundum hoc noſtrum virgineum metallum, in venuſtas & cunctis mortalibus gratas formas diductum. Ad alia. Hujus menſis die quinto Rex aureo ſuo Vellere Proceres inſignivit, dicit vulgus *Fuſon*. eſt collo pendens agniculus aureus, obſequentiæ vinculo adſtringuntur qui ſuſcipiunt. Magnus affuit Comeſtabilis Caſtellæ. Affuerunt & Duces Albæ, Cardonæ, Begiaris, Princeps Viſſignani, Almirantus, Aſturicæ Marchio, cuique fuit in templi majoris ſedibus locus aſſignatus, cujuſque ſtemmatibus à tergo depictis. fraternæ religionis eſt quoddam vinculum. aderant & veteres alii in id collegium alias admiſſi. Si adſuiſſetis & vos decentem agnum veſtris pectoribus ex pulchre laborato pendentem torque habuiſſetis. abſentibus hi non præbentur honores. Valete. Barchinonæ. nonis Martii, MDXIX.

EPIST. DCXXXVIII.

De ſolemni pompa funerali Trivultii. Ejus epitaphium. Germana Regina nubit Marchioni Brandenburgico.

P. M. A. M. Marchionibus.

DIxi alias functum vita fuiſſe magnum Trivultium in exilio. Allatus eſt pompæ funeralis ejus ordo. nulli Regum fuit latior præſtita. Mille præciſo numero pueri, puellæ mille, ruſtici bis mille cereos feretro pullati præferebant ſingulos. una omnes voce clamabant: *He morto il patre de la patria.* Sub lingua multos è converſo immurmuraſſe credendum eſt, nec immerito quidem. illius enim novos motus ſemper in adverſæ factionis cives quæritans, animus inquietus, Italiam perturbavit ſæpe univerſam. feretrum ſequebantur cataphracti equites centum, ſigniferi quinquaginta, ſcutati totidem. Trivultii ſtemmatibus in pictis pullis veſtibus terram verrentibus. ex affinibus & amicis mille nobiles buſtum comitabantur, & geſtabant tractim. Viæ qua funus ferebatur copertæ pulla omnes. Religioſis templa omnia cœnobiaque fratrum evacuata; horum fuit numerus innumerus. cantibus omnes mortuo gratias agebant, quas vivo minime forte egiſſent. à mortuo namque cereum quiſque ingentem eſt aſſecutus, quem à vivo non rapuiſſent. Hæc & inania multa, unum ex his omnibus mihi elegi non tacendum. Eſt Epitaphium viro conveniens hujuſmodi:

JACOBUS TRIVULTIUS QUI NUNQUAM QUIEVIT, NUNC QUIESCIT.

conſonum eſt vitæ, an poſt mortem quieſcat, qui patriam quieſcere nunquam permiſit, ambigo. de convicino meo Trivultio ſatis, extremum illi dico Vale. *Germana* ex Catholica Fernando vidua, ex Regina transformata eſt in Marchioniſſam, Umbratili Brandalburgenſi Marchioni nupſit. Impudice jam ſeſe oſtentat, gemmis auroque onuſta. Hoc Rex promiſerat, ſi verus Marchio Elector hujus frater ſuo adeſſet ſuffragio in electione. Nullum habuit magis adverſum bona fœmina, de conditionibus nil curans rem apprehendit, verba non fecit irrita, fœmineum opus exegit, & vetitis diebus quadrageſimalibus: ardentius propterea furit, quia quo flagitioſius aut impudentius quid committitur, eo tenacius abſorbetur. Barchinonæ. XVI. Calendas Aprilis, MDXIX.

EPIST. DCXXXIX.

De variis artibus quæſitis ad pecuniarum emunctionem.

P. M. A. M. Marchionibus.

VOrago hæc inexhauſta Caprenſis, quæ non ſolum Regis & Regnorum ejus facultates expilat ad oſſa uſque, ſed honorem & famam devorat, commentum reperit novum, quo ſi quid reliquiarum auri reſtat, id omne recolligat, vindemiavit Caſtellana vineta, ſagaci nunc naſo quæritat, ſi latens inter palmitum folia racemus aliquis acerbus à frondatoribus relictus ſit, ut illum ipſe decerpat. Regis ſupplicatu ipſo impellente impetravit à Pontifice mandatum extorquendi redituum omnium Eccleſiaſticorum decimam. Rem tentavit Hiſpanis inauditam, neque in Conciliis unquam generalibus exigi permiſſam, niſi jam alienæ Legis hoſtes irrupiſſent alicubi contra Chriſtianum nomen. ſi patietur Caſtella id onus, erit ejus exactio ingens. undecies centena millia miſiſſe hunc & minores Harpyias in Flandriam, dixi alias. duplicarunt ab eo tempore forte tenacius anſam, extorquendi modos excogitat, quos neque Craſſum aut Midam reperire potuiſſe crederetis.

Non

Non inficior, quin Hiſpani met ſint neophytæ ſagaces ut plurimum, qui arcanos Belgis ignaris cuniculos detegant, monſtrentque digito, ut prædæ partem ipſi aſſequantur. Attamen quæ debet admitti excuſatio de Capro, cum videat his artibus aperte iri perditum & regna & famam pupilli Regis optimæ naturæ, quem educavit, quique adoleſcens adhuc illius fidit conſiliis, & ſolam forte putabitis excoriari Caſtellam. Multo rabidius mandunt ſpumas Neapolitanum Siculumque ac Regna cætera noſtri maris Hiſpano jugo parentia: hinc illorum ploratus & planctus exaudiuntur. Vos valete & veſtræ Caſtellæ futuram deteriorem calamitatem exſpectate. nequibunt namque Hiſpani tantam tamque ignominioſam expilationem diu perferre. Sed vereor ne ſero ſapiant. A Germania proximi veniunt Oratores ad Cæſarem, quæ ferent habebitis. Valete. Barchinonæ. non. Maii, M D XIX.

EPIST. DCXL.

Spes Caroli ex conventu Electorum. De conventu noſtrorum in Gallia ſuper Navarra. Laus Magni Cancellarii.

P. M. A. M. Marchionibus.

IN Francfordia urbe Germana Imperatorum Electores conveniunt. Speratur electio in Carolum Regem noſtrum. Super negocio autem Navarræ, quæ repetitur à Gallis, ierunt Oratores, & re infecta redierunt. Narbonæ pedem fixerant. in Gallia conventui aſſignata eſt civitas Mons Peſulanus, vulgo *Mompellier*. Nondum ad ſtatutum venerat locum magnus Franciæ magiſter, ad controverſiarum diſcuſſionem audiendam cum Pariſienſi antiſtite, & multorum Regum à ſecretis Roberteto, ob longam rerum experientiam Gallicarum negotiationum ſagaci directore. Venerunt tandem Galli. adierunt noſtri. Monſ. ille Xebres, de quo multa, & Mercurinus à Gatinera magnus noſtri Regis Cancellarius, vir integer, incorruptus, & Belga Jodocus, argumentator egregius, cum plæriſque Caſtellanis Juriſperitis. Res fuit diſcuſſa, minime concluſa. Per urinam egerebat ſanguinem magnus ille magiſter Gallus. interiit eo morbo. Noſtri autem veriti, ne ſi res ad Chriſtianiſſimum Regem deveniſſet, forte detinerentur, ſub prætextu alterius ſufficiendi defuncti loco, donec fines Gallos poſtergaverint, longis regreſſi ſunt itineribus. Eodem noſtri jure ſe retinere Navarram arguebant, quo Galli Narbonenſem & Toloſanam provincias retinent, à Martino Pontifice Gallo præ inimicitia cum Hiſpanis ablatas, Regis Aragonum rebus in prædam datis, ob inobſervantiam, ut Martinus ille Pontifex Gallus formato proceſſu prædicabat. Juratum à Laletanis repercre Oratores Germani, quos diximus adventare: ſed corregnantem, non abſolute. Controverſiis diu actum eſt: An matre vivente liceret Regem appellare, & an ſuper additis conditionibus matre annuente, aut ſi mater reſipiſcat, ſi eſt invalida, uti arguitur. Ab Urbe autem habemus, mortuum eſſe Pontificis nepotem Laurentium Urbini Ducem. audita illius morte, patruum Pontificem ajunt hæc verba dixiſſe: *Deus illi parcat. Si diutius vixiſſet, & patrimonia univerſa & nos ipſos dilapidaſſet.* erat enim prodigus. Boni eſt ſtomachi Papa hic noſter. hoc ſublato, facilius erit iter noſtro Regi ad Imperium. Durus fuiſſet competitor. Barchinonæ. Idibus Julii, M D XIX.

EPIST. DCXLI.

Quid inquiat Loayſa orator. à Turca quomodo tractatus fuerit. Deſcriptio magni Turcæ. comparatio Peribaſſani & Capri. de moribus Selimſachi.

P. M. A. M. Marchionibus.

A Selimſacho Turcarum Principe rediit Orator Loayſa, de quo alias. ad me venit. Amplam ſui diſcurſus rationem mihi præbuit. In Adrianopoli Curiam reperit. ea urbs à Conſtantinopoli diſtat itinere dierum trium. ducitur, ſed ſemivinctus, ad Principem: utrumque enim illius latus familiares aulici claudebant, ipſo per duos theſaurarios ſecretiores utrimque adſtricto per lacertos. *an genus aliquod telorum ſecum afferat latens*, interrogatur: *ſe nullum habere*, inquit; totum perquiſivere tamen, ſuſpicari videbantur. *Ex patria vetere conſuetudine* id ajunt, *non ſuſpicatione fieri*. Introducitur tandem, ſuppoſito pulvinari ſolo ſutoris more pedibus reductis ſedebat Selimſachus, Perſice indutus; ex quo Sophium Perſarum Regem ſe viciſſe prædicat. A dextris arcum, à ſiniſtris latum enſem ſtratos habebat; parvum eſſe ait & macrum icterico fere colore, oculis ſemiviridibus, magnis, ampla fronte & pectore: aſſurrexit Oratori parumper, reſedit ilico. tentavit accedere Orator, ut Hiſpano more illi dexteram oſcularetur; ac ſi crimen aliquod admiſiſſet, retractus fuit, cum rugoſis adſtantium frontibus. Credentiales Oratores literas accepit primarius Selimſachi educator, qui aderat ſtans pedibus. Is *Peribaſſanus* appel-

latur. autoritatis eſſe dicitur maximæ, ac jure merito. Ad ſalutationem & victoriarum congratulationem ab Oratore propoſitas nihil reſpondit Selimſachus. Ita reducitur ab iiſdem comitibus noſter Orator, inſcius, an ſit vocalis, an mutus Selimſachus. In hujus Principis curia & regnis fama eſt magnarum rerum quas geſſit autorem fuiſſe inſtitutorem ejus Peribaſſanum. hinc poteſt colligi, quantum vel erigantur vel ſternantur Principes educatorum conſiliis. Sua Peribaſſanus fide in pupillum ſuum, illum evexit ad ſydera, qui erat inops, ejectus à patre. Trahit noſtrum Regnis onuſtum præcipitem iſtius eſurientis Capri avaritia. De crudelitate Selimſachi multa feruntur. imperii cauſa fratres duos, nepotes quinque, præfectos genitoris decem peremit, & manu propria quoſdam ex his qui patri viventi conſulebant, ut foris retineretur, ne fereret in Regno ſimultates. ſepties dicitur non ſine vitæ diſcrimine collatis ſignis pugnaſſe. Mendax eſt & fallax, avarus etiam, juſtus tamen, eſt omnibus formidoloſus. cupidum ſe oſtendit feriendæ pacis cum noſtro Rege. Multa prætereo mihi narrata, quia non ea facio digna memoratu. Barchinonæ. XIII. Calendas Julii, MDXIX.

Epist. DCXLII.

Proſper Columna ad Regem. De Veſca Duci Albæ reſtituta. Piratæ Rege inſpectante percurrunt & litoralia loca vaſtant. de Cleri conventu contra decimam.

P. M. A. M. Marchioni Mondeiaris.

PRoſper Columna primas familiæ Columniæ Romanus Regem venit ſalutatum, ut is cujus familia eſt Hiſpanæ coronæ obſervatrix, ob multa quæ habent Columnenſes in Regno Neapolitano municipia, honorifice ſuſceptus eſt. Quid aliud afferat, neſcitur. Ad alia. De Veſca oppido in Granatenſi Regno, quod ab Albæ Duce defecerat, inquiunt non potuiſſe Catholicum Regem Fernandum id oppidum abalienare à Corona, quod gubernator eſſet Caſtellæ, non Rex. Jam oppidanis invitis eſt Duci Albæ reſtitutum. erit hoc noſtro Fagiardo Marchioni ſub mea diſciplina tibi condiſcipulo moleſtiſſimum, qui ſemper ea in re Duci Albæ fuit adverſatus, oppidaniſque dedit in Ducem ſuppetias. Ignominioſum audi aliud factum. veluti elegantes per aulam regiam ſolent tuto deambulare, ita piratæ coram noſtris, Curiæ dico ac Regis vultibus, in proſpectu velificant. Medium videntur oſtendere nobis unguem. litus univerſum hoc infeſtant, in prædam dedere oppidum ad milliaria hinc duodecim, duxere captivos vicinos omnes, & majora minantur. proh dolor, proh dolor! de obolo expendendo ad hanc damnoſam ignominiam tollendam nulla mentio. De hoc ſatis. Ab univerſo Hiſpano Clero aſſunt procuratores. citor & ego ad conventum, ut Granatenſis metropolitanæ Prior. inter Scyllam verſor & Charybdim. in Regis poſtulata dicere nefas eſt, quia regius ſum rerum Indicarum Senator, ut annuatur tributum grave, horrendum auditu. Ibo vocatus & tacebo, compeſcam digito labra, vel Toletanis ſuffragiis rem Granatenſem credam. unanimes omnes eunt pedibus in negativam. Pontificem arguunt, id nequiviſſe concedere. Conciliorum ſanctiones adducunt in medium, quæ decimam poſſe à Pontifice peti vetant, niſi jam ab hoſtibus noſtra religio reipſa comprimatur. Ad congregatos procuratores miſſi ſunt à Rege, mavis à Regis corroſoribus, ſuaſores, Cardinalis Dertoſenſis Regis adoleſcentis præceptor. Comites illi dati ſunt Mercurinus à Gatinera magnus Regis Cancellarius, Burgenſis & Pacenſis Epiſcopi, Biſuntinus Decanus, Belga Panormitanus deſignatus, antiſtes & Licentiatus Vargas theſaurarius. Oratorum officio male uſi ſunt, quandoquidem non reliquere perſuaſos auditores. Nil reſponſum eſt præter negativam. Neque libum ex hac farina ſibi pinſet bonus Caper. Vale. Barchinonæ. IV. nonas Julii, MDXIX.

Epist. DCXLIII.

Eſt electus Imperator Rex. de illius genio & ingenio multa. Literæ Electorum & nomina. de Claſſe & militibus.

P. M. A. M. Marchionibus.

FAuſte feliciterque factum optate, uno Electorum conſenſu Rex eſt Romanorum nuncupatus Carolus Rex noſter, cujus ingenio, cujus indole, cujus benigna natura nil felicius, cujus genio nil infelicius, qui teneram ejus ætatem ab educatione tyrannica non præſervavit, per celeres curſores, qui citatis equis volitant cum talibus præcipue nunciis, habemus concluſum fuiſſe IV. Calendas Julii in Francofordia, ubi conveniſſe diximus ad id miniſterii Electores. vultis Electorum nomina, ut quiſque ſuo ſuffragatur ordine, accipite. Tres primis fruuntur ſuffragiis Archiepiſcopi, Albertus Maguntinus, Hermanus Colonienſis, Richardus Trevirenſis.

renſis. Sequitur Boëmiæ Rex qui per procuratorem geſſit. Dehinc ſeculares alii optimates, Ludovicus Palatinus Comes, Federicus Saxoniæ Dux, & Joachimus Brandalburgenſis Marchio. Literarum titulus ab Electoribus miſſarum hic eſt: *Omnium Sereniſſimo, Potentiſſimo Principi & Domino, Domino Carolo, nato Archiduci Auſtriæ, Regi Hiſpaniarum, utriuſque Siciliæ ac Hieruſalem, & Duci Burgundiæ, Brabantiæ Comiti, Habsburgi, Flandriæ, Tirolis, Domino noſtro clementiſſimo.* Epiſtolæ calcem his claudunt verbis: *Electionis ordine & ſignificatione narrata, humile, debitum & promptum noſtræ ſervitutis obſequium.* de hoc ſatis. De claſſe noſtra parumper. Claſſi præfectus eſt Capræ Comes, vir quippe aptus ad magnas provincias capeſſendas, eſt jam ſemiparata, ingens erit. Roſtratarum navium ſeptuaginta, triremium terdecim. timet Gallus, ne ad perturbandam in ſe Genuam, dehinc Mediolanum inſtruatur. propterea Genuenſes in remis feruntur habere triremium & levium aliarum navium copiam in actu paratam. Quando vela ventis dederit, particularius quæ & qualis erit, habebitis. Valete interea. Barchinonæ Idus Julii, MDXIX.

EPIST. DCXLIV.

Deriſus Laletanorum de futuris Curiis.

P. M. A. M. Marchionibus.

QUid agatur in conventu hoc Laletano, accipite. Quando huc pervenimus, hi cives cum lepido ſurriſu nos exceperunt, dicentes: *Duplicibus & quadruplicibus aureis nummis Aragoniam impleſtis; nonne oportet & nos, qualis illius auri virginalis Indici ſapor ſit, degnſtare? Novem egiſtis in Aragonia menſes, duodecim eſt æquum apud nos.* putabam joco dici, in rem convertitur, ut video, amarus hic lepos. Anni jam eſt pars dimidia tranſacta, nec cœptum eſt agi quicquam. Jusjurandum de dando nomine Regio, longioribus & jurgioſioribus argumentis hi diſtulerunt quam Aragones. Nunc eſt gravaminum contentio propoſita, dicunt ipſi *Greuges.* Eſt horum gravaminum tanta poſtulatio, ut arbitremur ad Regis ærarium neque obolum proventurum. Balbutiens Berengellus quinquaginta petit à Rege ducatorum millia, de triremium, cujus fuit diu præfectus, gubernatione; ac ſi præclarum aliquid multorum annorum intercapedine patraſſet. nec finientur curiæ, donec ad unguem poſtulata omnia compleantur. è veteribus ſcriniis diplomata corroſa multi producunt à Rege Martino & reliquis ſucceſſive Regibus Aragonum, audita nunquam; admittuntur tamen à Curiis. Cur iſta nulli Regum petita nunc petantur interrogati, Laletani reſpondent: *Cernere ſe Flamingorum & Gallorum, Regem regentium, cogitatus qui ſunt apprehendendi quicquid venerit obviam, ut aufugiant tanquam ex hoſtium terra: propterea nolle ſe neque debere, quæ ſua ſunt, amittere, quæ præteritis Regibus omittebant, quia & patres eorum nutrierant & filios ac ſe aluerant: ſi Reges obſequiis & donativu proſequebamur, in nos ipſos & lares noſtros cuncta revertebantur.* Hi ſunt horum civium ſermones, hi joci converſi in effectum. ad oſſa uſque nos corrodunt, tum hoſpitiorum conducturis gravibus, tum alimentorum mira caritate. Barchinonæ. XIII. Calendas Auguſti, MDXIX.

EPIST. DCXLV.

De gravibus exactionibus à viatoribus defenſis. de variis & oppoſitis affectibus Belgarum & Laletanorum.

P. M. A. M. Marchionibus.

NOn magis vincti carceribus detinentur quam nos in his terris. In confinibus quicunque cupit in Caſtellam redire, ter excoriatur ſub vectigalium nomine, è Laletanis in Aragoniam aut Valentiam primo, ex Aragonia in Caſtellam ſecundo, nec lenius aut mitius intra Caſtellæ fines tractantur à quæſtoribus & publicanis viatores. ac ſi hæc Regna Turcis, illa Sophianis Perſis parerent, ita dura eſt exactio, ex antiqua priſcorum temporum conſuetudine, in quibus ſub Regibus diverſis, diverſiſque animis vixere, hoc evenit: ſub uno nunc Rege accipientia Leges, inveteratos retinent tamen mores. Sed comprehenſos nunc alia nos tenet ratio. Rex optat hinc diſcedere, Laletani ſentiunt aliter. vellet Rex, ne Greuges peterentur; ſtatuunt Laletani neque obulum prætermittere. aperte dicunt, ſe nil ultra exſpectaturos à Rege, quem intelligunt ſoli diſceſſui inhiare, ex Belgarum & Gallorum, qui eum à teneris educarunt, conſilio. De Regis indole nil ſatis dici poteſt. excellentiſſimæ naturæ ac munificæ eſt, ſed veluti capiſtratum trahunt eum avariſſimi nutritores; neque didicit faciem vertere, aut aliud eligere, quam quod illi ſuadent. quos neque abyſſus auro farcita ſaturaret. hinc præ invidia recto nequeunt oculo Hiſpanum inſpicere quenquam. formidant, ne de ipſorum faucibus prædæ tollantur. Callidius hos Laletani quam vos Caſtellani cognoverunt. Ab his neque furfuris atomum, neque cineris favillam aſſequentur

unquam, ſi forte ſolitum tercentarum millium librarum quæ ducatu ſunt minores parte duodecima, donativum Laletani aſſignaverint, illud inter ſe ſub gravaminum occaſione partientur. labra ſuper hoc mordet Caper & cæteri minores Cerberi. Laletani qui eos naſcunt neque timent, derident. rabie premuntur illi, ſalivam deglutiunt hi. ſic vivitur. Valete. Barchinonæ. IV. Calendas Auguſti, MDXIX.

EPIST. DCXLVI.

De magnis & parvis lupis multa. quantum excorient & corrodant Regem.

P. M. A. M. Marchionibus.

A Caſtellanis dilacerationibus ad Neapolitanas divertamus parumper. quæ ferantur, accipite. Illuſtrem hunc Proſperum Columnæ familiæ caput in Urbe veniſſe ait vox populi, & forte non vulgarium, ad Caprenſis ingluviei famam. A miſero pupillo eſuriens educator, Soræ Ducatum in Regno Neapolitano extorſit & una maris præfecturam. is magiſtratus dicitur *Almirantatus.* Audio & alia multa in illis terris, Capro ſuadente. Rex mutaturum ſe Ramonum à Cardona virum jam longa rerum experientia prudentem in illius Regni gubernaculo ſæpe locutus eſt. Dedit operam per callida ſtrategemata bonus vir, ut res ad Proregis aures deveniret. Ramonus ne tanta injuria afficeretur, per Proſperum ipſum obtulit Capro centum ajunt & viginti, nonnulli centum quinquaginta ducatorum millia ſub nomine venditionis Ducatus Soræ, ac præfecturæ maritimæ, quorum ſunt redditus non tanti faciendi. puteos implet Flandricos hic bonus Caper, & Regis pupilli domum exhauſtam & conqueſtibus plenam relinquit. ad oſſa uſque illum corrodit. Millia ducatorum annuit plæriſque Rex ex neceſſariis, qui centum argenteos nunquam ſunt nummos aſſecuti. Sunt de parvis lupis inter quos Tympaniſtria qui Carolum Regem Franciæ, quando Neapolim petebat, fiſtulam pulſando ſcurram imitatus comitabatur. Sunt è cubiculi ſervis non pauci quibus multo plura ducatorum millia impartitus eſt Rex, quam obolos unquam poſſederint. ex his lupulis innumeros habet apud ſe Rex famelicos hiantes. Hi ad quater & quinquies, ſexties etiam & decies millies ducatorum fauces aperiunt. Caper autem & ſtabularius, Brixianus etiam quidam & Beurre, Marchioque ille qui Germanam ex Regina transformavit in Marchioniſſam, non aperiunt crumenæ ligulas ad has tenues eſcas. depauperarunt hi & Siciliam. Ex Sardinia tentarunt Marchionatus Oreſtani redditus, ad exoneranda Regis Joannis debita deſignatos, abſorbere! Sed id Aragones minime paſſi ſunt. plura dicentur alias. Valete. Barchinonæ. Calendis Septembris, MDXIX.

EPIST. DCXLVII.

De claſſe vela dante ſub Moncada. de acribus Caprenſis Comitis conqueſtibus.

P. M. A. M. Marchionibus.

EAt claſſis bonis avibus. quarto & quinto decimo hujus menſis vela dedit in altum. Ugum Moncadam Siciliæ quondam Proregem illi præfecerunt. recuſavit Capræ Comes provinciam, cui fuerat prius demandata. Neapolim putarat fore mittendam, uti prædixerant, ubi ſe arbitrabatur cum ſumma autoritate futurum generalem armorum ducem & forte Proregem, ſive quod temporum ſit alia ratio, ſive quod Ramonus alter à Cardona diu Prorex aurato præoccupaverit rem ſtrategemate, ut multi autumant. Quo ſit claſſis primum jactura anchoras neſcitur. Sicilia dicitur ad ſtipendia militibus perſolvenda paratam habere pecuniarum ingentem ſummam; quia ſit in lupi rapacis faucibus, ambigimus, an eas ſit relicturus pecunias, qui nulli parcit pecuniæ. Inveteratam timemus cupiditatem. Impræſentiarum autem claſſiariis ſunt ſtipendia magis promiſſa quam præbita; ſarcita tamen diſceſſit claſſis, neque deeſſe quiſquam dicitur ex eo numero quem ſupra memoravi. Caprenſis Comitis conqueſtus acres ſunt. facultates dilapidaſſe ait ſuas, tum in filiorum quondam ad Regem dum Princeps eſſet miſſorum impenſa gravi in Flandriam, ubi convivia & magnifica haſtiludia celebrando ingentes opes conſumpſerant, tum quia ad hanc expeditionem deſignatam ex patrimonio tredecim ducatorum millia penderit, in parandis, quæ ad rem tantam erant neceſſaria. pecuniarum petit jacturam reſarciri, quandoquidem honoris non licet. Valete. Barchinonæ. XIV. Calendas Octobris, MDXIX.

EPIST. DCXLVIII.

Peſtem Rex fugit. invitatur à C. Palatino ad Imperialem coronam. Quam magni animi ſit Rex & gravis. de Valentinis. de miſeranda præda.

P. M. A. M. Marchionibus.

PEſte urgemur. Badalonam à Barchinona villulam milliaria diſtantem tria Rex petiit. Contagio eſt illico ſubſecuta, longius Rex Cæſar aufugit, oppidum à Barchinona milliaria diſtans octodecim, dicunt leguas ſex, inhabitat: turrim ego itinere in medio ſancto Olivæ quondam atrium incolo. A diverſis Germaniæ Belgicæque Galliæ regionibus oratores confluunt. eſt ingens concurſus. Venit Principum Electorum nomine Comes Palatinus, electionem Imperii ſtante ſulta Optimatum corona obtulit. Res viſu digna ſine oſtentatione ulla tantum honorem ſuſcepit. Rex jam Cæſar quicquid in humanis præſtare fortuna poteſt, viſus eſt nihili facere. tanta eſt ejus gravitas & animi magnitudo, ut habere ſub pedibus univerſum præ ſe ferre videatur. Germanorum Principum nomine ſuadet hortaturque Palatinus Orator, ut ad coronam capeſcendam ſe accingat properetque. Auſcultat libenter nuncium natalis Patriæ cupidus. Belgæ familiares domeſtici onuſti auro libentius. Sed hiatu avidiore ſatrapæ ipſius, quorum conſiliis regitur, libentiſſime. Hiſpaniam Hiſpanis eſſe relinquendam; Flandriam Flandricis eſſe commodam publice fatentur. Valentinos differt, uti ſuſpicatur conventus. Amiſſurum ſe Regnum illud prudentiores Regi prognoſticantur, ni acceſſerit. Nil curandam avari ſuadent. Redeundum in patriam & coronam imperialem eſſe quærendam ajunt. vincet arbitror conterraneorum poſtulatio, qui ſuo ſtudent commodo, & ſuo deſiderio optatam arguunt cauſam, de Imperio ſcilicet. Sentiunt & à Valentinis neque obolum ſe habituros de donativo, quia gravaminum intelligant petendorum ſummam eſſe numeroſiorem: dicunt & Valentini greuges. fertur præterea triginta jam ducatorum millia ſub gravi fœnore capta, ſub ſpe donativi ejus præbendi, ſi Curiæ Valentinæ celebrabuntur. ita teritur, comeditur, corroditur, abſumitur ab internis educatoribus, & fœnorum magiſtris. Non deſunt qui arbitrentur & judicent, id à ſuiſmet primoribus agi data opera: quia Gallico ſint nomine affecti, ſecretaque à Gallis recipiant ſtipendia, quo miſeri juvenis vires hebetent, ne queat, ſi forte cogitaverit, caput erigere in Gallos. Hæc varie ſummurmurantur. Hæc uti colligo, ſuſcipite & valete. Barchinonæ pridie Calendas Decembris, MDXIX.

EPIST. DCXLIX.

De calamitoſa eſurie Bugianorum militum. De Franciſco Garaio. It autor Valentiam.

P. M. A. M. Marchionibus.

EX Afra urbe Tabraca, *Bugia* dico, venere nuncii ab obſeſſis noſtris præſidiis, agreſtibus herbis, neque illis ad ſaturitatem contentos quinque ſe ajunt menſes egiſſe, arcibus incluſos, nequeunt ſine vitæ diſcrimine inde caput exſerere. Ea ſe pati extrema; inquiunt, ne ſi ab Afris deprehendantur, dedere arces cogantur; ſe tantum dedecus non admiſſuros, ut ſpiritu anhelante cedant hoſtibus, remque à ſuo Rege creditam amitti patiantur, quo animo id referant, memoratu dignum eſt. Bis cocti tantum panis ſumulam ad eſum & pulveris globulorumque tormentariorum, qui accedentes hoſtes queant ſalutare, poſtulant ſibi & ſociis dari. Ita leviter ſuper ea ærumna ſermocinantur, ac ſi de ſcaccorum ludo fieret mentio. Quanto ſit in tuendis arcibus creditis veſtrorum Hiſpanorum conſtantia, hinc colligite. Ab Orbe novo ſcribitur, Franciſcum Garaium Jamaicæ inſulæ gubernatorem, ea eſt Hiſpaniolæ & Cubæ auſtralis, ad cultum redegiſſe talem Jamaicam, ut in ea colonias jam plures erexerit. Ubertate ſoli beata eſt ea inſula, in qua vix toto anno diei ac noctis noſcitur diſcrimen. ibi temperies gratiſſima. culturæ magis quam auro legendo intendunt, licet ibi aurum reperiatur. Armentis gregibusque referta eſt jam. cogitat Garaius alias quærere vicinas inſulas. ad id naves inſtruxit ſua impenſa. eſt aliud referendum. Moneor ut me apparem ad iter Valentiam verſus, Hieronymo Cabanillæ prætoriæ cohortis præfecto futurus comes. Irrita puto fore, quæ iſti regio nomine petunt, ut ſcilicet Valentini jurent Regem abſentem & donativum, præſenti dari ſolitum poſt exactas Curias, dat abſenti. Neutrum arbitror aſſenſuros. Audivimus Valentinum populum de inſurgendo in Proceres & Nobilitatem cogitare. Nos ibimus, quæ ſucceſſerint, habebitis. Valete. Barchinonæ. Calendas Decembris, M D XIX.

EPIST. DCL.

De Orbe novo & Corteſio. de donis ingentibus ad Regem miſſis.

P. M. A. M. Marchionibus.

SCripſi alias, ad repertas novas terras, Olloam, Jucatanam, Cozumellam miſſos fuiſſe à Dieco Valazquez Cubæ progubernatore milites ſub prætore Fernando Corteſio. Hi videntes eas, quas prehenderunt terras, auro abundare atque argento gemmisque variis, pedem figere & coloniam erigere conſtituerunt; nulla de Dieco Valazquez progubernatore, qui eos miſerat, facta mentione. Magiſtratus inter ſe diviſerunt, ad loci populique ſedem aptantes regimen. Nuncios ad Regem deſtinarunt. Ecce illos cum donis ingentibus ex auro argentoque ac variarum volucrum pennis arte mira laboratis, à Regulis ex compoſito & rerum noſtratium permutatione habitis. Mira de terris illis referuntur, de victimis humanis præcipue. de illarum regionum rebus, particulares cogito condere commentarios. modum epiſtolæ tranſcenderem, ſi de urbium illarum magnitudine, de viarum platearumque ordine, deque Legibus & libris cæteriſque vivendi modis, vellem impræſentiarum facere ſermonem. petaſatus hæc ſcribo. Valentiam tendo. Valete IV. nonas Decembris, MDXIX.

EPIST. DCLI.

De Valentinis multa.

P. M. A. M. Magno Cancellario Mercurino à Gatinera & Ludovico Marliano Epiſcopo Tudetenſi, ambobus Cæſareis Rectoribus.

PEr horridas Carraffæ montes & vias fere præcipites pelago rugienti imminentes, qua deſpiciendo viſcera ſentiebam præ formidine morſu quodam perturbari, & per colles Vallagerios latronum inſidiis, ob ſaltus nemoroſos & concavas rupes aptiſſimos, Dertuſiam, dehinc Valentiam pervenimus. Valentines reperimus ex recenti fama, quod Rex ad eos non ſit venturus, mœſtiſſimos. ſunt in hoc Regno, uti in Laletano, tres ſtatus, quos ipſi *Brachia* vocant, Eccleſiaſticum, Militare, Populare. In Populari Regni urbes & oppida concluduntur, oculum potius à quolibet ipſorum, ut nobis præbeat extorquebitis, quam ut Regem nominent abſentem, neque abſenti vel obolum præſtent, ſupervacaneum eſt inſtare: ſe deluſos & deſpectos eſſe dicunt, niſi Rex eos adierit Curiaſque veteri more celebret apud ipſos. Mechanici Nobiles jam expellunt. audet nemo generoſus in hac urbe morari. feſtis diebus contra gubernatoris & reliquorum Regis & Regni magiſtratuum aſſenſum arma capiunt, ordines inſtruunt, & pugnæ ſimulachra exercent, ac ſi eundum eſſet in hoſtes. Nimium ſe oppreſſos fuiſſe à Nobilibus hactenus conqueruntur. populares in libertatem ſe vendicant, nemini è magiſtratibus parent. Niſi Regem ergo Cæſarem huc adduxeritis, cum ignominia gravi Regnum hoc amittetis, & forte labes hæc veluti contagio ad vicina Regna tranſiliet. Vos qui Regem magis quam Regis coſtas, quas iſti veſtri collegæ corrodunt, amatis, rite conſulite, & valete. ex urbe Valentia. Idibus Decembris, MDXIX.

EPIST. DCLII.

Quid Cardinalis petat à Valentinis.

P. M. A. M. Marchioni Bellecenſi P. Fagiardo.

DErtoſenſem hic habemus Cardinalem à Cæſare miſſum, ut Valentini regium acceptent ipſius manu juramentum, quod abſens poſitis ambabus manibus in Euangeliis præſtitit de ſervandis Valentinorum privilegiis & patriis Legibus. ſunt in propoſito conſtantes, ne abſenti non jurato aut Curiis celebratis quicquam tribuant. Rex autem ipſe dicitur Barchinona diſceſſiſſe Caſtellam verſus, nos ſequemur re Valentina infecta. Sed audi, quid paucis ante diebus acciderit Barchinonæ in condiſcipulum apud me tuum, Cardonæ Ducem, quo intelligas, quam adverſe ſentiant Barchinonenſes vim inferre tentantes. eſt in hac regione carnium penuria. ex agris numerum quendam vervecum macellarii ad lanios Curiæ dividendorum ducebant. Iter erat illis ad macella per Ducis atrium. Ducis œconomi partem arietum ad Ducalis familiæ uſum invitis gregis ductoribus, ſoluturi tamen eorum pretium, detinent. Proclamatum eſt per totam urbem aſſuetum eorum ſymbolum: *Viafora*, *viafora*. Concurrit tumultuarie civitas univerſa, Ducis domum armatus adit populus ſuum, & ducales promunt ſymbolum: *Cardona*, *Cardona*, ſeditio exoritur ingens. Regis autoritas intervenit, ſe juſtitiam adminiſtraturum populo pollicetur. arma deponant imperat, ad ſedandum populi furorem. Ducem ipſum cum uxore

uxore ac filiabus, marem habet nullum, in ſe Rex capit, ducit in palatium; domum dehinc aliam aſſignat à qua non diſcedant ſuo injuſſu. non multo poſt ſoluti ſunt, quia levium familiarum culpa, non imperio Ducis aut uxoris exortum fuiſſe initium rei compertum eſt. Valentinus vero populus crebris *caracolis*, ut vulgo loquar, intendit. Ingentem ejus atrii, quod *Reale* dicitur, plateam replent, Zeneti Marchionem ſolum è Proceribus patiuntur, ſive quod illis beneſecerit, pecunias in genere mutando & particularibus ſeditioſis præſertim, largiendo: ſive quod ipſe tumultibus gaudeat. tria millia & amplius armatorum convenere ad id ludium, aliquando ſub vexillis octodecim. augent alii hunc numerum. Elatus eſt in fumoſam ardentem ſuperbiam hic populus. quanto ſit tempore hoc monſtrum duraturum, novit Altitonans. ne ſerpat hæc labes, orandum eſt. Vale. Valentiæ. XIII. Calendas Januarii, MDXIX.

EPIST. DCLIII.

De curſoribus per Murtiam. De Urbino & Senogallia Eccleſia incorporatis. De Leone X. de Comite Hieronymo & Franciſcheto. De Laletania Regem male tractante.

P. M. A. M. Marchioni Bellecenſi.

TUo condiſcipulo Marchioni Mondeiaris Regni Granatæ Proregi hæc nota facies. curſoribus ad eum eſt iter per iſtam tui ſoli urbem Murtiam. Leo X. Pontifex poſt ſui nepotis ex fratre obitum, Urbinum & Senogaliam Franciſco Mariæ Roboreto ademptas in Eccleſiæ patrimonium concluſit. Sero jam Urbinas ejectus terras illas recuperabit. Duriores habebit poſthac competetiores. Aliter ſub Eccleſiæ nomine fautores expergiſcentur, ſi motus evenerit, quam Pontificis ſanguinis cauſa longo conſtat experimento, cælitibus omnibus Pontificiam eſſe progeniem exoſam, nemo diu fruitur Eccleſiæ bonis à Pontificibus præbitis, uti fumus è paleis evaneſcunt. Ubi ſub Sexto IV. Comitis Hieronymi faſtus? Ubi Franciſcheti ſub Innocentio VIII.? Quid de Alexandri VI. multiplici propagine quam ad ſidera uſque Fortuna ludens provexerat? qui fuerunt illorum exitus? Valentini Ducis præſertim, qui formidine Chriſtianum genus omne jam videbatur velle perturbare, qui tot cladibus Italiam univerſam cum genitoris favore fœdaverat. His edocti exemplis debuiſſent & Leo patruus donans & donati nepotes ab Eccleſiæ patrimonio temperare. Dum hæc ſcribo, ecce tabellarium à Rege. Revocamur ad curiam. A Laletanis fuiſſe male tractatum ait Regem. ex tercentum millibus libris, quæ ducato ſunt minores quarta parte, quinque tantum & viginti Regi ſuperfuiſſe à Greugibus fama eſt, & id reſiduum tenue fœnus conſumpſit. pluſquam quindecies centena millia ducatorum in Laletania Rex & ejus Caſtellana curia reliquerunt, neque obolum ab eis exhauſit. ditata eſt provincia, depauperata Caſtella. jam gemit ſub pondere. quæ ſuccedent, Deus novit. Belgarum familiarium ingluvies creſcit, qua neque Sathanæ facile eſſet. neophytæ Belgis artes detegunt ad extorquendas à Caſtellanis pecunias, per officiorum & exactionum venditiones ex quibus partem ipſi rapiunt. Vale. ex Valentia. VIII. Calendas Januarii, MDXIX.

EPIST. DCLIV.

Diſcedit Rex. quid de Valentinis. quid de Imperio. Laus Caſtella.

P. M. A. M. Magno Cancellario Mercurino à Gatinera & Marliano.

LIcet ſentiat Valentinus populus vos jam diſceſſiſſe, ſperat tamen, vos ad ſe diverſuros ex itinere, priuſquam Aragoniam poſtergetis. Id ſi non feceritis, ſaxit omnipotens, ne aliquando vos pœniteat. credimus Dertoſenſis, qui ſano vivit conſilio & ego, vobis duobus invitis, qui veſtri eſtis pupilli amatores. O vocamur in Germaniam, dicetis forte. Occaſionem oblatam de Imperio viſne prætereamus? non, inquam, præteritote, non in aliquantula mora dicimus non eſſe periculum. Illud in manu eſt, aufugere jam nequit. Quidnam timetis? Non cogitabunt Electores facile de tollendis præbitis ſuffragiis, quia præcipue audivimus ingentes vos pecuniarum acervos illis promiſiſſe, quibus eos ambiviſtis. Nollent tam ſuaves aureas oblatas eſcas amittere, & auro præcipue virgineo, ſplendido, intacto, quo Duplices illi & Quadruplices cuduntur nummi. præterea, ut verum fateamur, dicite, *quid eſt eſſe Imperatorem*, dicite? eſtne *aliud quicquam*, quam *altiſſima arboris umbra? Eſt ſolis radius per feneſtram intrans, qui domum illuminet, apprehendite manu, ſi poteſtis ejus luminis unciolam, quam inde auferatis. parate vobis ex ea luce, quibus induamini ſericeas veſtes, replete menſas.* Neque decentem familiam alere poteſt Imperator ex Imperii fiſco. ne dicam exercitus ad illatas propulſandum injurias, aut ſurgentes exſtinguere, ſi vos fallimini, multi vident quæ ſunt in re: cæteris omiſſis dicite: *Nonne Germani*

mani qui ſub Imperio vivunt, ab Imperatore ipſo conducti ad bellum, ad hoſtes, relicto Imperatore, tranſibunt ſtipendio deficiente? Neque proditionis ſe putant debere taxari, ſi ad exponentes nummos ierint, ſi deerunt Imperatori pecuniæ. Quid ergo Regem tantopere ſtimulat, ut pulpam adeo pinguem tam deſpecte ſtatuatis abjicere, oſſa corroſa ſecuturi. quando pulpam nomino, de Caſtella intelligo, de qua etiam deſerenda cogitatis, licet veſtri apud Regem collegæ, qui & vos ſua ferula deterrent, eam fere denudaverint, & mille modis expilaverint: Caſtella tamen eſt omnibus rebus abundans, à quibus reſarciri queunt illæ dilacerationes. ergo ſanius quam illi, ſuo innixi commodo, ob id pupillo credito pernicioſi, conſulunt, conſulite & valete. Valentiæ. VI. Calendas Januarii, MDXIX.

EPIST. DCLV.

De novo Magno Cancellario & Marliano probatis viris. De Capro ejuſque ſequacibus. Laus Regis.

P. M. A. M. Marchioni Bellecenſi.

Tua me petitio fatigat, de populorum conqueſtibus multa enarras, conterraneo mihi Magno Cancellario & Philoſophorum maximo affini Ludovico Marliano nunc Tudetenſi Epiſcopo. Regis noſtri ſemianimis collateralibus culpam impingis. culpa quidem aliqua digni ſunt, licet à culpa liberari mereantur. Aures habent Regis apertas. ſcio repletas eſſe amborum ſanis ſuaſionibus & monitis, parum tamen ad rem ut grave onus piorum educatorum excutiat. Si acriter inſtiterint, ut oculos aperiat, ne ſe ab voraciſſimis lupis, Capro cæteriſque ſuppoſitis à Capro cubiculariis regi patiatur; rem ſuam in diſcrimine locabunt. ibunt excuſſo ſago ad nubila. exſerere audet nemo linguæ cuſpidulam in illos; de Cruciata raptata, quæ ad ſolum hoſtilem uſum conceſſa eſt, de tributis, quæ *ſervitia* vocatis: de mutando alcavalæ tributo, qua mutatione univerſorum Caſtellæ regnorum agricolæ, negociorumque tractatores à quæſtoribus excoriabuntur, uti fieri alias ſolebat, per mille fraudes & cavillationes. de venditis magiſtratibus & juſtitiæ lance, vivente illo vaſto raptore Magno Cancellario, quem Auguſtæ Cæſareæ diximus obiiſſe fœdata. de corruptelis ab innocentibus vel minima quæque petentibus à Rege magna feruntur, quid faciemus? aut quid illi facient? obtuſæ ſunt omnibus Regis aures, illis exceptis, quos à Borealibus ſecum abduxit flatibus, neſcit ab illorum ſuſurris diſcedere. Aperiet aliquando, ut ſperamus, & bonis conſultoribus. Gravis eſt & perſpicacis ingenii. Curiam propediem petemus. ibi ſagaci naſo ſcrutabor quid fieri poterit. Sed aut viventibus aut à Regis latere non diſcedentibus prioribus Harpyis, vereor ne irrita ſint futura quæcunque ſerentur in Regis agello. Sero excitari ad prudentiam inquiunt multi genus hoc Burgundum. Rex autem adhuc tener eſt neque pollet rerum experientia. Veniet cum pilis, Deo favente. æquo animo ferenda ſunt interea quæ accident. Claudo annum decimum nonum hac circuitione. utinam felicioribus incipiam ſucceſſibus vigeſimum. Vale. Valentiæ pridie Calendas Januarii, MDXIX.

PETRI MARTYRIS A. M.

EPISTOLARUM

LIBER TRIGESIMUS TERTIUS.

Epist. DCLVI.

De receſſu maris Valentiæ. de prognoſticante civitate. inſoleſcit populus Valentinus. non parent magiſtratibus.

P. M. A. M. Magno Concellario & Marliano.

MEas vos optare dicitis literas, dum abſum. Illas habetote. Novo arcano conſilio naturæ, eſt animus incipere annum vigeſimum à quingenteſimo ſupra milleſimum. ſtupet hæc civitas. aliquod ſibi diſcrimen venturum ominatur. pontem in litore ligneum habent, *gravum* appellant. Quod ſit ibi mare ad ſpacium ingens vadoſum, ex navibus in alto manentibus per lintres & oblongas cymbas merces ad pontem illum deferebantur. Ex ponte calonum humeris ad terram, ad urbem mox cum rhedis & onerariis jumentis portabantur. Retractum eſt mare. In ſicco eſt pons paſſus forte viginti. Eſt ea res huic civitati valde incommoda. Statio enim vulgus dicit *plaia*; hæc eſt male fida & harenis male tenacibus anchorarum periculoſa. Concutitur ventis omnibus, præterquam borealibus, à quibus erecti à tergo civitatis colles tuentur. Quoties ab Euro vel Auſtro furunt venti, naves ibi ſtantes in anchoris quatiunt, & ſæpe ſubruunt. Sed miſera civitas omnium urbium noſtræ tempeſtatis amœniſſima it præceps, jam ſuo pondere premitur. populus inſolens imperat. nobiles ab urbe diverterunt ad villas patrias, in ſeceſſu vitam agunt. Pugnæ ſimulachris diebus feſtis omnibus vulgus intendit. Nulli jam paret regio magiſtratui. ſunt artes mechanicæ octo & quadraginta. Ars habet ſingula binos Judices, appellant *ſyndicos*. Illis vocantibus conveniunt, aliter minime. Quid hinc ſperetur conjectemini. Valete. Valentiæ. VI. Idus Januarii, MDXX.

Epist. DCLVII.

Quid Autor alleget Valentinis turbatis, quod Rex eos deſerat.

P. M. A. M. Magno Cancellario.

EX Illerda, quam vulgus dicit *Leridam*, curſorem habimus à vobis. Itineribus longis ait vos tendere in Caſtellam, ut inde Hiſpania univerſa relicta trajiciatis ad Belgas. Non deſinunt Valentini ſperare adventum veſtrum. putant vos diverſuros ad ſe priuſquam Aragonios poſtergetis fines. His accidit quod de animabus Lethæi fluminis ripas perambulantibus fabuloſe recenſetur. ſciunt ſe diſceſſiſſe ex corporibus, ſperant tamen ſe poſſe redire, quia id maxime cupiunt. Ego autem qui ſum Regis Cæſaris obſervantiſſimus, adduco illis in medium, quibus urgeamini neceſſitatibus. Illis præter Imperialis Coronæ decus aperio magni eſſe momenti rem alteram, quæ populo latens emergit; Gallum, inquio, & Brittannum Reges circiter Idus Maii conventuros. Multo intereſſe ajo, ſi perſuaſus à Gallo ſemel diſceſſerit Anglus. Eam ſe amiſſurum occaſionem, ut prior Anglum compellet, ſi in veſtris ſe conventibus implicaverit, Aragonum & Laletanorum exemplis edoctus properat coactus. In aliud ſe tempus veſtra differre ſe dicit, non negligere, uti conquerimini. Excuſationem admittunt Valentini nullam. De his ſatis. ad vos redeo. Repetito hic fama eſt veniſſe nuncios ad Cæſarem Regem Barchinonam, ex quo ego à vobis diſceſſi, ab Urbibus Caſtellanis, ab inſigni Toleto, quæ primatum tenet præcipue, audio ſupplicaſſe, ne Caſtellanis infringat Rex immunitates à majoribus conceſſas, ut juramenti de ſervandis præſtiti in Valleoletanis conventibus reminiſcatur, & patrias eorum Leges, non à populis ſtatutas, ut Aragonicas & Laletanas; ſed ab ipſiſmet Regibus compactas & in volumen *ſeptempartitas* dictum, redactas. non fuiſſe auditos, immo & cum ignominia fuiſſe jurgioſe repulſos nuncios fertur. Coacta ſolet Patientia in rabiem transformari. Nullus eſt tam ſegnis aſellus, qui vehementer ſtimulatus in dominum aliquando calces non excutiat; quanto

magis leones, quales Hiſpani ſe bellorum temporibus oſtendunt. Valete, & quoad poteritis, juveni Regi Cæſari benigniſſimo ſanis veſtris conſiliis ſuccurrite. Valentiæ. XII. Calend. Februarii, MDXX.

EPIST. DCLVIII.

Quid Cardinalis egerit cum Euangeliis.

P. M. A. M. Magno Cancellario & Marliano Epiſcopo.

Cardinalis Dertoſenſis à vobis, Rege dico miſſus ad nos venit. Euangeliorum attulit volumen, ſuper quo Rex dicitur de ſervandis horum ſtatutis & privilegiis jurando manus impoſuiſſe. Valentinis rem propoſuit, librum oſtendit, juramenti locum aſſignavit: ut ſint hoc promiſſo contenti nomine Regis hortatus eſt. Nequire ullo pacto Regem impræſentiarum venire arguit. Regem & ipſi jurent abſentem ſuaſit. fruſtra omnia. torſere naſum aliqui, ſurriſere alii. Rabie conciti plerique adagia vomuere diverſa. Sed unum audite à Don Frangello equite aurato apud Catholicum Fernandum Regem à teneris educato depromptum. Is ad me venit tum ridendo tum gemendo inquit: *Quid de nobis Rex veſter, noſter futurus ſentire videtur? putavitne Valentinos à Chriſti dogmate tam alienos, ut Euangeliorum libris careamus? Euangelia mitti ad nos opus fore credidit? habemus Euangelia & fidem præſtamus Euangeliis, ut veniat, neque nos tam parvo faciat opus eſt.* Hi ſunt & hujuſmodi deſertorum civium ſermones. De Valentinorum animis erga vos ſatis. De ſeditionibus & tumultibus exortis parumper. Præter quotidianas ſimultates inſolentis populi adverſus nobiles egregia una coorta eſt, die quinto & vigeſimo Januarii. Eſt inter nobiles Don Rodericus Gioſredus nomine, juvenis elatus animo. Eſt & inter artes mechanicas una conficiendorum cucullorum ad rem maritimam & agreſtem commoda, dicit populus hic cucullos *capotes*. Don Roderici Gioſredi familiaris eam artem ſtatuit exercere; artis illius præpoſitis, quos appellant *ſyndicos*, inconſultis, minime licet ullius artis tabernam aperire in hac urbe alias. Invitis artis præfectis tabernam aperuit ille cum heri ſui favore capotalem, & publice capotes cepit conſuere. Ad arma conclamatum eſt, vim inferri capoteis ſyndicis conqueſtum. Artes aliæ in hujus auxilium concurrunt, in ictu oculi ad quindecim armatorum millium convenit multitudo. Verita eſt urbs univerſalem prædam. ſunt namque in urbibus tumultuum excitatores utplurimum petulantes, quibus nihil penſi eſt, occaſiones ad hos optant ſaltus, vexilla è domibus ea ſervantium, etiam invitis ſervatoribus, raptant. Vulgus ſequitur, Gioſredi domum ſe combuſturos ajunt. Abſcidit malum hoc jam coaleſcens occurrens forte fortuna doctor Figuerola gubernatoris aſſeſſor vobis amicus. Tabernam capotalem tyronis illius adivit, facultates omnes ejus in publicam plateam eductas comburi juſſit. Ita ſedatus eſt ea vindicta populi furor. Paratus tamen eſt ad quamcunque levem cauſam pullulantem excitare novos ardores; ni veneritis, actum erit. Valete. IV. nonas Februarii. Valentiæ, MDXX.

EPIST. DCLIX.

Quid de Cardinali, de Vice-cancellario, de Garſeſio, de Carpentario, & cerdone oratoribus.

P. M. A. M. Magno Cancellario & Marliano.

Crebros habemus à vobis nuncios ad Cardinalem Dertuſenſem afflictum in agro illi à vobis credito laborantem. fruſtra & in caſſum omnia. laterem eſt lavare, ac è ſicca rupe fontem excuti poſſe contendere. de recenti Vice-Cancellarium Aragonium ad nos miſiſtis, addito in collegam Jureconſulto illo Garſeſio Aragonico excitandis popularibus tumultibus aptiſſimo, qui nobis cum Rege Cæſaream Auguſtam tenentibus in nobiles vulgi ſeditionem commovit. Eadem quæ nos aſſequentur. ſunt Valentini urbani ac bene morati. Nollent Hieronymo Cabanillæ præfecto prætoriæ cohortis ſuo civi primario mihique præmiſſis aut Romano Cardinali ſubſecuto tantam in frontem fabam cudere, tantaque nos ignominia conficere, ut nobis negata, reliquis annuant, momenti non altioris. Deriſum Fortunæ ſecum Vice-Cancellarius cum Garſeſio attulerunt. qui ad vos ierant à tumultuante populo miſſi nuncii duo: Faber carpentarius alter, calceis conficiendis cerdo alter, ſe à vobis quæcunque petierint impetraſſe contra nobilitatem jactitant; Vice-Cancellarium & Garſeſium afferre ajunt in mandatis, ut hujus rei ſint judices executores. Adventantibus per ſyndicos artium qui habenas regunt, imperatum eſt ut ſiſtant in itinere ad Divi Antonii ſacellum ab urbe Valentiā diſtans milliaria duo uſque ad noctis crepuſculum per cerariorum tabernas faces quotquot reperiuntur, quæri jubent. lætitia ingens exorta eſt, voces ad cælum elatæ, conventiculi coacti. Ignari gnaros percunctantur, quid cauſæ ad eam petulantiam emergat. Inquiunt qui rem intelli-

gunt

gunt cum excandeſcentia. En amentes & inepti! rem tantam ignoratis? Noſtri adventant oratores. Quidquid populus optabat, aſſecuti ſunt à Rege Cæſare: Vice-Cancellarium Aragonium & doctorem Garſeſium cum noſtris oratoribus ad nos mittit Rex qui à gubernatore cæteriſque regiis magiſtratibus de adminiſtratione juſtitiæ rationem exigant ad unguem; illataſque nobis injurias ulciſcantur. Jam nobis ſerena dies advenit: iſtorum nobilium inſolentium, qui nos reſque noſtras ita ſuperbe tractarunt hactenus, & jugum excutiemus. Æquum eſt ut Oratoribus tantis Reip. tam utilibus & honorificis ſuſcipiendis à ſummo ad minimum invigilemus. Hæc & hujuſcemodi multa populus ampullose promit, ample quidem verbis, ſed re ampliſſime. diſcedit curſor. quæ ad noctem fient, cras ſcribemus. Idus Februarii, M D XX.

Epist. DCLX.

De inſaniis Valentinis adaucta ob conceſſionem regiam. De triumpho inſani populi.

P. M. A. M. Magno Cancellario & Marliano.

INter Fortunæ ludibria non eſt exiguum hoc de inſolenti Valentino populo, cui vos alas, uti formicæ volare cupienti accidit, impoſuiſtis. ex conceſſione votorum ejus perniciem propriam concupiunt, perniciem annuiſtis. Duæ ſunt illis hoc impetratu exortæ alæ, quibus per aëra illos ducentibus vel fame labentur cito præcipites, vel in rapacium volucrum ungues incident. Aërem prehendit habitandum quiſque mechanicus, qui à miniſterio, cui eſt addictus ad arma tractanda ludoſque exercendos ſe confert, deſides & ocioſi fiunt indies magis ac magis hac nova ſibi raptata laſcivia, quam ipſi vocant *Libertatem*, ut feſtis diebus appareant elegantes, qui cuculo aut panno vili contenti erant, nunc quicquid aſſequuntur peculii, magno labore parti, in thoracibus ſericeis & caligis purpureis expendunt, & vagantur, peſſundantque ſe ære alieno, ac laborant domi inedia. Alia eſt altera quæ illos trahet propediem ad extremam egeſtatem. A nobilibus & divitibus civibus ad eſum & veſtitum ſibi uxoribuſque ac familiæ neceſſaria conſequebantur, quis Nobilibus ejectis ab eis emet magni pretii materias adornatus? quis ſutor? carpentarius faber quis? aut aliarum artium opifex obolum jam ex induſtria miniſterii ſibi comparabit? Miſereor his tam perdite errantibus ovibus ſine paſtore, in luporum fauces cadent ilico. Ad paratam nudius quartus inſanam pompam derídiculis à populo appellatis Oratoribus, veniendum: neque ſilentio prætereundum, ut intelligatis vos qui Regi aſſidetis, quonam pacto gladium locaſtis in manu furentum & ex inſanis inſaniores feciſtis. Ecce illo die noctis crepuſculum, ad ſuos oratores eunt mechanici ad Divi Antonii ſacellum: viæ plenæ, quæ mediæ ſunt, ager refertus, faces exeunt accenſæ, ſupra ducentum equitum numerus ingens. Qua erat tranſeundum per urbem, ſenum, fœminarum, puerorum cumuli preſſiſſimi, lignarii ſuum, cerdones calcearii ſuum, collegas uti patriæ liberatores, plenis buccis & obortis lachrymis præ lætitia ſalutabant. brevibus accipite. Regio ſunt ſuſcepti comitatu cerdo calcearius & faber carpentarius. Inſolentia eſt illis ex hoc munere adaucta: quæ hinc evenient, intelligetis. Valete. Valentia. IV. Idus Februarii, M D XX.

Epist. DCLXI.

Quæ Autor egerit cum Valentinis. quid illi adducant in medium.

P. M. A. M. Magno Cancellario & Marliano.

VIx abierat curſor, qui ad vos meas attulit de ſuſceptis ab inepto vulgo ſuis nunciis, ſub Libertatis nomine miſeram Valentinis ſervitutem afferentibus, quando ecce alterum, ut ilico ad vos properem nomine Cæſaris imperatis. Nil differo, donec oneraria mea jumenta pararentur veniam petitum à Romano Cardinali Dertoſenſi profectus ſum. Ægre tulit repentinum diſceſſum meum, ſuam ſolabatur mecum calamitatem, meum optaſſet comitatum, quum & ipſe nil aliud exſpectet quam ut revocetur. nil ejus mora operabitur. vivit anxius hanc inſpectans confuſionem populi. Nobiles priuſquam hinc populi furentis rabiem timentes, diſcederent ajebant, ſe nequire etſi vellent una cum ſacerdotum brachio regiis poſtulatis annuere, urbium aliarum quæ in Curiis habent ſuffragia deficientibus. Allocutus ego ſum ex illis præſentibus plures, & perſuadere conatus ſum, ut Regis Cæſaris excuſationes admittant, quæ ſunt urgentiſſimæ, coguntque properare ob cauſas paucis ante diebus ad vos ſcriptas de Imperio, deque Regum Galli & Angli ſuſpecto conventu. Addidi tertium his verbis eos appellans. Quam acer fuerit in Imperialis Coronæ petitione Regi noſtro competitor Rex Gallus, arbitror Valentinos vos intellexiſſe; durus quippe fuit. Is ſedu-

cere totis viribus Electores, ni Rex properat, conabitur. hæc & multa in hunc ſenſum. E præſentibus mea dicta plærique admittebant: cum excandeſcentia negabant alii, ſedem illam imperialem non modo his Regnis, ſed & Regi ipſi commodam fore negabant, imo & futuram incommodam arguebant. Hiſpaniam, inquiunt, quæ libera erat & ſuis fruebatur prærogativis, ſub titulis Imperialibus in provincialem calamitatem eſſe vertendam. *Turgentem* appellant *ambitionem* & *inanem ventum* Imperiale *nomen*. Ad quid noſtro Regi gratulabimur, ſi tam exigui ſunt redditus Imperiales uti fertur? Si Germanum aſſequetur nullum ad bella gerenda ſine ingentibus pecuniis? Si Germania ſolis indigenis ſit, ob horrenda frigora habitabilis? Utinam ad Gallum umbra iſta deveniſſet! Nos Pace ac noſtro Rege frueremur. Gallia vero quæ nos patimur patiemurque, ni Deus providerit, gravius indies ipſa ſentiret. Irriguo indiget alieno ager ille fumoſus Imperialis ac ſterilis. Noſtri fontes exhaurientur, & campi areſcent, fame nos peribimus, ut alienæ terræ noſtro pane ſaturentur. hi deſertorum ſunt Valentinorum cum gemitibus ſermones. Videte, quales relinquatis, & valete. ad vos eo. Valentiæ Idibus Februarii, MDXX.

EPIST. DCLXII.

Multa de adulatoribus. dicit Autor, ſe nolle adulari. de gratitudine erga Caſtellam.

P. M. A. M. Magno Cancellario & Marliano.

INvidiam, ambitionemque & avaritiam ajunt ſapientes eſſe peſtiferas & humano generi pernicioſas, quia turbatos trahunt animos hominum in diverſa. vitia ſunt quæ à bono, juſto & recto divertunt, fateor. Adulationem ego in Regum atriis pernicioſiorem eſſe hoſpitem cenſeo. Nocent illa poſſeſſoribus, nocent & vicinis. hæc in penetralibus Regum habitat. quodvis præclarum ingenium, ſi contagioſi adulatores auſcultentur, pervertunt. Quorſum hæc, percunctabimini, quia nimis acriter iſta quæ nunc eveniunt, carpere me dicitis. cedendum eſſe tempori creditis, vel obſequendum vel tacendum exigit iſta dies. Quid à me optatis? ut ſordidum adulationis fimum tractem. Eſt id miniſterium à mea natura diſſonum. Nullius boni viri officium eſt adulari. parit odium Veritas, inquitis. pariat & necem reſpondeo. Caſtella me honoribus affecit, & ſummo amore proſequitur, ſuxerunt mea literalia ubera Caſtellæ Principes fere omnes. debeo igitur immenſum Caſtellæ perſolvere, opus eſt. Reſtat nil aliud mihi niſi ut Caſtella ſentiat, me illius tanta ruina ſummopere dolere. gemo una & collachrymor ſuper fortunatiſſimo Carolo Rege, quem ab ejus inimicis internis cerno trahi præcipitem. Alieno ære audio eſſe gravatum adeo ut erigere caput miſer nequeat. Si hæc ita ſunt, ſi, uti Peribaſſanus Selimſachi magni Turcarum Principis educator, pupillum ſuum, Selimpſachum inopem & extorrem evexit ad ſydera; hic veſter Caper educator ſuum ad orbis imperium deſignatum voracitate ſua preſſum tenet: quid fieri poteſt aliud quam cum planctu labia mordere præ rabie, incipereque de vobis male ſentire, qui non mortem potius eligatis quam ea perferre, quæ oculis cernitis, licet integerrimas vos à tanta labe manus ſervetis, non eſt ſatis. Ne me putetis dicendi modum mutaturum, niſi mores apud vos mutentur. Valete. ex Valleoleto. XIII. Calend. Martii, MDXX.

EPIST. DCLXIII.

De vocandis Compoſtellam curiis & de petitione donativi.

P. M. A. M. Magno Cancellario.

HAbui ab excellentia tua literas. Quod ſim in Valleoleto, inquis, tibi placere; ut hic exſpectem, ſuades. exſpecto quidem, quia præcipue ais, vos propediem huc venturos. Sed quid hoc mali eſt, quacunque iter facio, reſonat aër maledictis. Ad quid nati eſtis? Duo feruntur Capri & Hiſpanorum, qui apud Regem ſunt ſuæ patriæ gladii ancipites, conſilio peti à Caſtella, unum ut Curiæ vocentur ad Compoſtellam, lege præbita, à vobis, ne procuratores urbium & municipiorum ſuffragia in Curiis habentium, quicquam aliud ferant in mandatis, præterquam ſe Regis cuique imperio parituros, Libertatem tolli hoc dictato ſuſurrant; ſervis pretio emptis Leges hujuſmodi ſolere præſcribi immurmurant: paratos video multorum animos ad negativam. Alterum eſt, ut donativum, priore nondum exacto, quod Hiſpani dicunt *ſervitium*, præparetur. Ambo cudunt ſabam Hiſpanis, uti video in frontem. Quid futurum ſit, ambigo. ſe nimium ſtimulatos hactenus arbitrabantur, ſi calcar calcaribus addetur, calces timeo. Nec confidite, quod civitas Burgenſis primaria ceſſerit poſtulato. corruptos fuiſſe ac ſubornatos particulatim è rectoribus quoſdam per magiſtrum Motam concivem, Pacenſem Epiſcopum, qui ſagax eſt & vaſer,

quo

quo Regi gratum faciens & Capro, quem timet, magis emergat in rota Fortunæ: ergo *vim* eam eſſe, non *conceſſionem*; *ſeductionem*, non *voluntatem populi*, vulgus id officium erga Regem appellat. tergiverſuros ab hac petitione puto multos, vos videritis. Ex Valleoleto. VI. Calend. Martii, MDXX.

EPIST. DCLXIV.

Quod Caſtella debeat & poſſit acriter gubernari ex opinione adulatorum. Rex ex Compoſtella recedit.

P. M. A. M. Marchionibus diſcipulis.

PRæſentes habeo Regis duas Juſti columnas, Magnum Cancellarium mihi conterraneum & Marlianum affinem ex Marlianis fœminis in noſtram familiam de Angleria matrimonio traductis, propterea originales poſthac vos meas habebitis, non ulterius exemplaria, uti hactenus. ſcripſi fieri ſermonem de convocandis Caſtellanis Curiis in Conpoſtellam; ſcribo de adducendo illuc & Regio Senatu. Immurmurant populi; rem novam eſſe, inquiunt ac duram, arbitror fore, quia Ignis comburens domum domi eſt. Jactant jam hi Belgæ Gallique Regem gubernantes, *Caſtellam poſſe debereque virga regi.* Verba hæc non à Barbaris officinis prompta ſunt, ſagaces olfactores Hiſpani, qui ſibi leporem quæritant ex his inventis, de patriæ ruina nil curantes, iſta moliuntur. Vereor magnum aliquid, quia præcipue deſerere Hiſpaniam ex Compoſtella Rex cogitat. Deus bene vertat. In Calendis Martii Rex Valleoletum ingreſſus eſt, quæ ſuccedent, habebitis. Valete. ex Valleoleto. III. non. Martii, MDXX.

EPIST. DCLXV.

De tumultu exortò contra Regem exiturum ad Turdeſillas.

P. M. A. M. Marchionibus.

NUdius quartus ſub atroci nimbo cæli catarractis apertis Rex equitavit exiturus Turdeſillas ad genitricem Reginam, unde iter eſt capturus ad Gallecos, ut in Flandriam trajiciat. Vagans fama populum perturbavit, movitque in ſeditionem. Relatum namque populo eſt, rectores oppidanos tributum, quod *ſervitium* dicitis, alterum, primo nondum exacto, annuiſſe, tumultuatum eſt. Ad S. Michaëlis campanam, qua populus ad arma vocatur, accurrunt quidam, campanam quatiunt, armatur populus, ad portas confluit, ne Rex exeat obſtiturus, feciſſetque, quod optabat, niſi pluvia ingens populum detardaſſet. Jam ad portam, qua erat exiturus Rex, ſe applicaverat, quando populi jam copia appropinquabat armata. tentaruntque pauci, qui præierant, ex valvis duabus unam claudere. reſtitit prætoria cohors, exivit ergo Rex. Contra rectores, qui dicuntur annuiſſe de donativo, populi eſt murmur rabidum, in diſcrimine ſunt. Cæteræ orbis partes ſilent depoſitis armorum ſtrepitibus. Noſtra vero claſſis, quam ex litoribus Barchinonæ diſceſſiſſe diximus alias, in Siciliam appulſa eſt. Maria illa perluſtrat Turcarum Princeps, uti habetur ab Oriente, refertque Don Petrus Guivara, qui ab Hieruſalem peregrinus regreſſus eſt. in armis habet claſſem ingentem, galeacearum circiter centum, duplo levium triremium, quas dicimus *galeas ſutiles.* Turcas tamen ajunt à Sophio infeſtari. ſunt qui putent præ timore noſtræ claſſis, à Raguſeis præcipue, potius paratam, quam ut prodire audiat. Ab Indis nobis Coloacana, Olloa & Cozumella, in quibus, ut alias dixi, vivitur Legibus & Politice, licet pecuniis non commercientur. allata ſunt multa precioſaque ad Regem dona. Rotas vidimus duas, auream unam, argenteam alteram, octo & viginti ſpithamarum æqua circumferentia orbiculari compactas, miris modis laboratas. alia etiam innumera tulerunt monilia, veſteſque ac lodices, ſcripta galleaſque & diverſorum animalium ac variarum volucrum tegmina nobis ignota, quæ tædioſum eſſet nominare. Particulatim de hujuſmodi rebus alio volumine aliquando videbitis, quod Decadibus meis tribus de Orbe Novo annectetur. Nunc ſumus in alis ut Regem ſequamur, qui dum hæc ſcribo dicitur ex Tordeſillis jam evolaſſe. Vos valete, nullam ulterius à me ex Caſtella habituri. pridie Idus Martii ex perturbato Valdoleto municipio, MDXX.

EPIST. DCLXVI.

De diſcordia in Curiis. de donativo varia.

P. M. A. M. Marchionibus.

DIverſis itineribus profecti Compoſtellam tenemus, via quæ vulgo *Franceſum iter* dicitur, Rex & reliqua Curia, Senatus per Ponferratam villam Francam aſperumque montem Zerberium & nimio flumine nobilem civitatem Aurenſem. Divi Jacobi templum mira vetuſtatis majeſtate venerandum viſimus, corpus minime oſtenditur. Conventus procu-

procuratorum urbium & municipiorum habentium in curiis ſuffragia coactus aſſidet. Annuerunt de donativo petito triennali, dimidia temporis parte alterius donativi nondum exacta plærique, negarunt multi. Sed Salamantina præcipue civitas, cujus procuratores è Curiis exploſi fuerunt, quia tulerint negativam & nullo pacto tale donativum debere aut poſſe peti argumentati ſunt. Onocrotali tamen voraces, quos trahit ſola cupiditas, neque de horum Regnorum ruina tædet, quam cernunt futuram ex eorum inſatiabili hydropiſi, non deſiſtunt à calcaribus, quacunque via fiat, modo fiat, expoſtulant. Miſer agnus innocens Rex, quem educarunt, neſcit ab eorum ſtimulis ſe exſolvere. Proteſtantur qui ſano vivunt conſilio, iri perditum hæc Regna his artibus, auſcultat minime. Toletum urbs nullos procuratores ad Curias, ad Regem nuncios miſit, nobiles equites primarios duos, Don Petrum Laſſum & Don Alphonſum à Sylva, ſupplicatum, ne tantopere Regni Leges infringantur, ne inuſitata petantur. conqueruntur una quod in Compoſtellam ad ultimas orbis partes, contra morem majorum, Curias ire Rex impulerit, quodque Senatum eo ſecum traxerit, relictis & regia præſentia & regio Senatu tot Regnis deſertis. Male auditi fuerunt. Venit & Comes Palmæ qui Toletum gubernabat. magiſtratu privatur à Rege, quod in ea urbe non dedit operam apud cives, ut regiæ voluntati aſſentirentur. Nulla ejus excuſatio, quod nequiverit, admittitur. conquerenti de ablato magiſtratu, reſpondit Rex: Annus tibi deſignatus peractus eſt, meum eſt producere in alterum; quando nobis expedierit, tua utemur opera, nil eſt quod conqueri debeas. Adivit Regem & Don Petrus Urveniæ Comitis hæres, qui ſe jus habere ſuper Ducatu Medinæ Sidoniæ, uti noſtis, prætendit. Reſtitui debere in Ducatus poſſeſſionem, quam ſemel apprehenderat, moriente Duce ſuo ſororio, petiit. non eſt aſſecutus poſtulata. Minatus eſt ſe jus ſuum petiturum armis, quando Juſtitia denegetur. Reſpondit illi Rex: Si quid molieris Don Petre Giron in noſtram autoritatem, lues debitas pœnas. Ex Compoſtella. nonis Aprilis, MDXX.

EPIST. DCLXVII.

De motu Galleciæ ſuper ſuffragiis Zamorenſibus.

P. M. A. M. Marchioni Bellecenſi diſcipulo.

UNus poſt alterum it nuncius. vix prior epiſtola exierat domo, quando Pachiecus tuus ſe alterum ad te miſſurum retulit. quæ poſt illas acciderunt, habetote. Ea tuo condiſcipulo Marchioni vallis formoſæ & Mondeiaris ſignificabis. eſt vetus conſuetudo in Curiis, ut Zamoræ, quam aliqui Numantiæ ſolum eſſe arbitrantur, ſed falluntur, procuratores pro Regno Galleciæ ſuffragentur. Neque enim Regnum illud habet in Curiis ſuffragia. Archiepiſcopus Compoſtellanus ejus Regni Princeps primarius, Beneventanus Comes, qui & in Regni ejus faucibus & intra Regnum ipſum villas & oppida poſſidet: Atque una Comes Don Fernandus Andrada, qui Obegninum quondam Gallorum Ducem profligavit, cepitque in Calabria, è Gallecis & ipſe Principibus unus, D. Franciſci cœnobium, ubi Curiæ celebrantur, adivere. Petunt audiri, vetantur introire, exploduntur. Elatis vocibus proteſtati ſunt ad valvas, procuratoribus & duobus Hiſpanis totius molis hujus autoribus audientibus, ſe pro nihilo habituros, quicquid Zamorani procuratores annuerint. Galleciæ regnum dignum eſſe ut admittatur. Acceſſerunt & Toletani nuncii Don Petrus Laſſus à Vega & Don Alphonſus Sylva, ſe pro rato non habituros, niſi Toletani procuratores exſpectentur, quos ajunt eſſe in itinere. obtuſas illis aures præſtiterunt Curiarum præſides duo, Epiſcopus Pacenſis & Don Garſias Padilla. variis ſuſurris repletus eſt aër. murmura ſunt exorta ingentia in Epiſcopum & Garſiam; fungi officio ſuo erga Regem, qui eos & extulit ex imo, & elaturus eſt ad altiora, inquiunt alii. S. Yſidori præconantur alii ſe quædam reperiſſe omnia de ruina Caſtellæ, quando Curiæ in Gallecia celebrarentur. Laſſum ad arcem Gibraltarii, ejus eſt præfectus, Sylva Neapolim ad ſuam centuriam, cujus eſt caput, proficiſcantur ob inobſervantiam, imperatum eſt. Curiales Caſtellani his rebus attoniti, quid futurum ſit, exſpectant. Vale. ex Compoſtella. VI. Idus Aprilis, MDXX.

EPIST.

EPIST. DCLXVIII.

Laus portus Clunii. De turri & Epitaphio.

P. M. A. M. Marchioni Bellecenſi.

EX Compoſtella Clunium venimus. Huic portui nullus eſt par. Navium capax eſt omnium quas maria tenent. portui turris imminet Oceanum ſpectans, qua Britannia major, dico Angliam, Oceano. Miris eſt compacta artificiis, ſed inutilibus, eo quod ſint interna ejus omnia tabulata diruta. Antiquum ibi fuiſſe Faron die noctuque ardentem navium vagantium nocturnum ducem fama eſt. In lævam converſis, ubi ad turrim quadratum eſt ventum, ſaxum ſe offert nativum, non conciſum; hoc Epitaphio inſigne:

MARTI. AUGUSTI. SACRUM. G. SEGIUS. ARCHITECTUS.

Et quædam præterea literæ vetuſtate corroſæ. Romanorum fuiſſe monumentum credendum eſt. Nulla eſt apud incolas de hac mole magnifica ulterior notitia. Poſtero die quo Rex Clunium ingreſſus eſt, per curſores habemus urbem Toletum ſtudere defectioni, quod audiverint ejus cives ſuis nunciis non fuiſſe auſcultatum. tu qui propior es, apertius rem intelliges, odia inter factiones capitalia non minus eſſe in cauſa feruntur quam barbarorum Regem devorantium ingluvies, ne diverſæ factionis opiniones videantur amplecti, factionarii adverſi occaſionem adverſandi ſumunt à gravaminibus & totis viribus populum nituntur excitare. Regem eſſe quocunque modo timendum & obſervandum arguunt alii, diſcordes non modo familiæ in familiam, ſed frater dicitur fratri eſſe oppoſitus. è multis Sylvæ progeniei nobilibus; Fumbus inter quos & Epiſcopus Segovienſis, & Don Jo. arcis ipſius Toletanæ præfectus & illius familiæ caput, hi candidum, nigrum illi eſſe amplectendum ferunt. Confuſio eſt exorta, quæ Regnum inficiet, niſi aliter provideatur. Avaræ nec ob id Harpyiæ à ſuis poſtulatis deſiſtunt. Cupiunt veluti ab inferis ad ſuperos hinc ad Boreales halitus Regem trahere, neque ipſe aliter deſiderare videtur. Sed venti prohibent Boreales, ubi primum ſecundi flaverint, volitabit. Audiſti de Regina quadam Maura Fecenſe, quæ Chriſtiani captivi ab ea liberati arte aufugit à marito Rege, baptiſmatis lavacro heri fuit adſperſa. Regem Cæſarem & Germanam ex Regina in Marchioniſſam transformatam, habuit, vos dicitis patrinos. optandum eſt, ut Chriſti Spiritus, qui illam traxerit, in ea perſeveret. Vale. ex Clunio, dicitis *la Curugna*: IV. Calend. Maii, MDXX.

EPIST. DCLXIX.

Regis Angli oblata & Regis Dacharum. de conventu futuro Galli & Angli. de Helvetiis. de miro Comete.

P. M. A. M. Marchioni Bellecenſi.

CUrſores habemus. Rex Angliæ vires ſuas offert Cæſari, ſe comitaturum eum ad Coronam, ſi opus fuerit licet ex Galli Regis rogatu annuerit Anglus colloquium in utriuſque finibus, apud Caleſium oppidum. Qui conventus Cæſareis eſt ſuſpectiſſimus. verentur ne quid detrimenti rebus Cæſareis afferat illa conjunctio, ſi prius acciderit quam Cæſar Anglum alloquatur. Præterea ſunt adverſi venti moleſtiſſimi, properare præveniteque optarent, quia præcipue hoc Anglus optare videtur. petitus fuerat à Gallis is conventus ad Idus Junii, intellecta noſtrorum ſuſpicione, ad Maii finem ſtringi petierunt Galli. Daccarum Rex, dicit populus *Dinamarca*, Orcadum dominus, Regis Cæſaris ſororius, multa peditum millia equitum plæraque obtulit, ſeque ipſum venturum ſuo tempore. Ab Helvetiis allatum eſt, ſe à Gallis enixe requiſitos, ut fœdera ineant. Nil concluſuros ſunt polliciti ante D. Joannis ſolenne. ſunt Gallorum promiſſa ingentia. De Pontificis autem animo erga Cæſarem, bene ſe ſperare ajunt Cæſarei. Hæc à Magno Cancellario qui eſt arcanorum Cæſaris archivum. Naturæ nunc audite gravem partum. Heri qui fuit Maii dies decima ſeptima, ſole ad occaſum vergente, Cometem in ſua ſpecie mirandum inter Zephyrum & Boream vidimus, in media cæli regione ſuper hoc oppido. In Zenith noſtri capitis ortus cadenſque in Oceanum perſtitit in celſa regione aëris immobilis, & in globum converſus eſt igneum, à quo tria ſpectatu digna prodibant: viæ duæ argentei coloris retroactæ, velut ſerpentis colubri per herbida prata, quæ ad Zenith tendebat, una triginta circiter gyris conſtabat, quæ ad imum non plus duodecim: ab eo vero latere, quod relictam ſpectat Caſtellam, fumus exibat nigerrimus, qui paulatim Cometæ uterum abſorbebat: ita ut fœtum emittere prægnans cometes videretur; donec viſus ab univerſa Curia conſumptus eſt tandem. Tunc quæ ſalax Aſtronomus Manilius heroico de Cometis tradidit carmine, ſubierunt in mentem. Quum primum

in

in Caſtellam profectus fuero, ex Manilio tibi carmina illa excerpam, ut inde queas, quid Cometes portendant, colligere. nunc vale. ex Clunio. xv. Calend. Junii, MDXX.

Epist. DCLXX.

Diſceſſus Regis & Caſtellanorum conqueſtus de vendita parte redituum ob magnas impenſas.

P. M. A. M. Marchioni Bellecenſi.

EX Caſtella jam meas habebitis. Inſperati nocte intempeſta, quam ſecundus & vigeſimus Maii dies ſequebatur, tam optati à Belgis quam ab Hiſpanis deplorati exorti venti Cæſarea vela tetenderunt. Illuceſcente jam die clivos imminentes Oceano conſcendimus omnes. Nil ſpectabilius cerni poteſt. Turritis arcibus & magnificis atriis refertum vidimus velificatum pelagus. Mœſtos vidi Caſtellanorum omnium vultus, qui miſeram Hiſpaniam cernunt verſam in provinciam, ab Oceano glaciali gubernandam. Gubernatorem reliquit Dertuſenſem Cardinalem. Contra Regni leges arguunt factum Caſtellani. Alienigenæ vetant id munus poſſe ſalvis legibus præberi. Conqueritur & Cardinalis tenuem ſibi relictam benefaciendi poteſtatem. Ad Belgas eat opus eſt, qui ultra Patronatus parva beneficia quicquam optaverit. Vendita & fuit reddituum Caſtellæ copia quædam quam dicitis *Iuros*. Tenues jam erunt poſthac Regibus Caſtellæ vires, quandoquidem abalienati ſunt cenſus. Neceſſitatem parandæ claſſis præter alias ingentes impenſas, & multarum claſſium tum in Afros deſtinatarum, quam ad vehendum ad Belgas infantem & infantis ſororis Rgis Leonoræ nuptias arguunt, nec immerito quidem. Sed eſt concepta in Hiſpanis omnibus opinio de illorum voracitate, quod nihil queant in candidum dirigere, quum intelligant illorum eſſe inexhauſta guttura. Ad nos. Rege ſublato ab oculis, diſceſſimus Caſtellam verſus. Ex itinere relatum eſt Zamoram, quam plærique ducti errore *Numantiam* credunt eſſe, Procuratores *patriæ proditores*, quod annuerint de donativo promulgaſſe. Ni aufugiſſent, in fruſta ſecti à furenti populo fuiſſent: eorum domus diruturi procurrerunt. obſtitit prudens matrona Albeliſtæ Comitiſſa, atque una urbis ipſius Epiſcopus Don Antonius de Acunna. Audivimus & neſcio quid de motu Segoviæ. Fervebit olla paulatim in noſtram calamitatem. Vale. ex Valleoleto, quo die ſum appulſus. IV. Calend. Junii, MDXX.

Epist. DCLXXI.

Turdeſillas Segoviæ procurator in curiis diſcerptus à plebe.

P. M. A. M. Marchioni Bellecenſi.

DOnec audiero in Flandriam appulſos eſſe meos conterraneum Magnum Cancellarium & affinem Marlianum Epiſcopum Tudetenſem, ad vos ibunt meæ. ad illos tunc quia Regi relata, quæ ſcripſero, ſorte parturient aliquid utilitatis. exemplaribus eritis contenti. Infauſtum audite ac monſtro ſimile facinus. Segoviæ procurator nomine *Tordeſillas*, quod annuerit in Curiis de donativo, nec obſtiterit, ne Don Fernandus Bouadilla Chincionis Comitis titulo à Rege donaretur: quia Segovienſis ditionis ſtatus ejus fuerint; A Regina Eliſabetha ob ingentia genitricis ejus Marchioniſſæ Moiæ obſequia ſemoti, & Marchioniſſæ ipſiuſque hæredibus, ſemper appellante Segovia, præbiti: quid reportet à Curiis, à populo furenti, interrogatur. Se rationem eam regiis magiſtratibus & urbis rectoribus collegis ſuis, non populo daturum reſpondet. Ambagibus poſthabitis, paulo poſt hæc dicta, ſive eodem, ſive poſtero die mechanici artes deſerunt, arma capiunt. ſive apud collegas, ſive alibi, Turdeſillam prehendunt, *patriæ proditorem* appellantes, trahunt raptantque præcipitem, conſpuunt, expilant; alapis colaphiſque mille, ac mille jurgiis & contumeliis afficitur. *Moriatur, moriatur*, ſublatis vocibus, *patriæ proditor* proclamant. Hinc ad ſupplicium extra urbem lacer & ſanguine rorans ducitur. Franciſci fratres accurrunt, ut confiteri ſaltem illum ſinant, flexis genibus efflagitant, orantque. Reſpondetur: *Non eſt veſtra confeſſione opus, plebs eum à peccatis omnibus abſolvit.* Ita fato natus adverſo infelix ſuſpenditur. Sanæ mentis quidam verba protulit querula, quod hæc ita fierent, æqua lance tractatus eſt. Comitem Turdeſillo dedere in patibulo. Scriba ex tranſverſo alter furentium nomina ſignabat calamo, deprehenſus eandem cucurrit viam. Quæ roſæ pullulent ex his vepribus, conſiderate. Nec ultimas fore arbitror, univerſum audio Regnum perturbatum eſſe. Vale. ex Valleoleto. III. non. Junii, MDXX.

EPIST. DCLXXII.

De novis rebellionibus. de rabie Toletanorum. quid de Aſcavallis. quid de Antiſtea. quid de donativis. de obſidione arcis Segoviæ.

P. M. A. M. Marchioni Bellecenſi & Mondeiaris.

EX malo labimur in pejus indies. Guadalaiara, Cyguenza & vicina ſtudent iiſdem motibus: nec potens eſt Infantati Dux ſedare populum ebullientem. Infantati ſtatus & Buitragum ipſius Ducis juriſdictio ſunt in propinqua defectione: nec audet Dux emutire, plauſibus & blanditiis opus eſſe magis quam ſeveritate arbitratur. Mantua Carpentana, quæ dicitur vulgo *Madritum*, calces concuſſit, arma ſumpſit, Caſtellum obſidet: ex Licentiati Vargas regii theſaurarii domo raptaſſe per vim dicuntur circiter ducentas integras armaturas, & de ambabus ejus domibus, quas magnificas in oppido unam, in agro alteram erexit, diruendis cogitarunt. ſuſpectus eſt vulgo, quod regios pertractet redditus, & vir bonus ſit, ad magna quæque aptus negocia. Toletum diffidet præ rabie, quod barbaro, inepto, alienigenæ ſuam præbuerit Rex Antiſteam. Regi abſtulit omnem autoritatem, Magiſtratus expulit regios. Alcavallas ſe non ultra ſoluturos ajunt Toletani, quod fuerint ad extremam neceſſitatem cuidam veteri Regi pro annis octo conceſſæ tantum: Tyrannice autem inquiunt in ordinarium fuiſſe tributum converſas. de donativo autem ajunt, nec primum in Valleoletanis Curiis conceſſum debuiſſe peti: quanto minus ſecundum, primo nondum exacto. Segovia non contenta prioribus crudelitatibus, arcem obſidet, aquæductum præſidiariis præbentem potum fregerunt. Agrum perpetuis ſervant cuſtodiis, ne quid ad obſeſſos ingrediatur. Don Jacobus commendator Calatravæ Comitis Don Fernandi frater ſe includi paſſus eſt intra arcem, tutatur una templum majus, quod eſt arci proximum. Deus tot malis exorientibus ſua occurrat clementia. Valete. ex Valleoleto nonis Junii, M D XX.

EPIST. DCLXXIII.

De acceſſu Regis, & quo pacto in Anglia ſuſceptus. de cauſantibus tot mala. de Conventu Galli & Angli.

P. M. A. M. Magno Cancellario & Marliano.

OCeani furentis rabiem vos evaſiſſe, Angliam captaſſe, Conturberii ſacram B. Thomæ ſedem viſiſſe: materteram Angliæ Reginam tanti nepotis amplexu delectatam, ut par fuit, fuiſſe, Cæſarem à tanto Rege ſuſceptum, uti decuit, audivimus, nec ſine lætitia ingenti. Sed additum eſt, Regem ipſum Angliæ una & Reginam Caleſium trajeciſſe fretum ad Galli Regis colloquium, jam diu ab utriſque compoſitum, vos parte alia in Flandriam. Quid Gallus & Anglus egerint, non eſt noſtræ farinæ ultra ſollicitudinem, qua torquemur, ne Leoni noſtro Lupi & Vulpeculæ conventus detrimenti aliquid ſit pariturus. Si memores eſtis, neque id *pingui Minerva*, ut eſt in proverbio, ſed ex intimis viſceribus in mandatis mihi dediſtis, ut vos de horum Regnorum ſucceſſibus, quæ turbata relinquebatis, certiores facerem. Verebamini namque ex prodigioſi Cometæ ſignificatione periculum Cæſaris, vel ſeditionis ex veſtrorum collegarum Gallorum & Belgarum, miſero pupillo quem educarunt inimicorum, voracitate horridas in Hiſpania ſeditiones. Proh dolor! Aperte videbant Onocrotali abſorptores & una duo illi tantæ labis miniſtri Caſtellani præſentaneam horum Regnorum perniciem, cum tam intemperanter Regni leges infringerentur, clauſis tamen oculis, profunda guttura aperiebant illi. Hi ſub ſpe cibi pinguioris patriæ immemores, tum pollicitis, tum minis & vafris artibus procuratores curiarum ſubornando, ad hos quos ſcribere me cogitis, terminos rem deduxere. De Zamoræ Segoviæque crudelibus facinoribus, quidve Toletani ferant, deque aliis pejoris mali pullulantibus argumentis, incluſo contenti eſtote exemplari; Originaliter ad Marchiones duos, qui literalia mea ubera ab adoleſcentia ſuxerunt, illa dum evenirent, dirigebam. poſthac ad vos. quia forte prodeſſe poteritis apud feliciſſimum à natura, infelicem ab educatoribus Cæſarem, hæc illi ſignificando. Licet vereamur ægritudinem iſtam potius in augmentum quam in ſalutem proceſſuram, donec per eoſdem medicos regi valetudinarium intellexerimus. Valete. ex Valleoleto. Idibus Junii, M D XX.

EPIST. DCLXXIV.

Burgos amiſit ſuum candorem, defecit. Mors Gioſredi crudeliſſima. quæritur Motæ frater trucidandus.

P. M. A. M. Magno Cancellario & Marliano Epiſcopo Tudetenſi.

PLacidis mallem ſermonibus veſtras aures demulcere, faceremque libentius, ſi placido nos vultu ac materno Fortuna proſpiceret: ſed ſi novercali rabidoque nos ex Scylla disjicit in Charybdim, & ex incendio in incendium trahit, quid faciemus? quæ dat, accipite. Burgenſis illa civitas cordata ob frequentia mercatorum orbis hoſpitum commercia, candorem ſuum amiſit, gravius inundavit alluvies. Duo ibi atrocia ſunt commiſſa. Gioſredum Regium metatum facetum illum, qui à vobis arcis Laris præfecturam, Burgenſibus invitis, ad quos ejus arcis cuſtodia pertinebat, impetravit; erat civibus illis exoſus; protulit verba injurioſa in plebejos quoſdam. eam nacti cauſam Gioſredi domum adit furens populus armatus, partem anteriorem diruit diſceſſitque. Gallum Oratorem à vobis in Clunio dimiſſum, redeuntem comitabatur Gioſredus. exiens iterum minatus eſt Burgenſibus, inquiens: *Ex ſanguine Burgenſium neophytarum integram ſpero me domum erecturum*; & hinc alia hujuſcemodi. Hæc inquiens oratorem comitatur abeuntem. Cogitur populus ab his qui verba hæc audierant. Gioſredum jam iter facientem quæritant. Equites illum aſſecuti ſunt, evadere nequivit: nec ſacelli, quo ſe recepit, numen; nec Chriſti nomen imploratum; neque aræ complexus profuerunt. E ſacello evulſus ad urbem trahitur, multo crudelius quam Segovienſes ſuum Turdeſillum tractarunt. mille Gioſredum vulneribus confectum ſuſpenderunt, dehinc raptandum pueris tradiderunt. Eſt & aliud multo ſævius, quod læſæ Majeſtatis crimen complectitur. Eſt Garſias Mota Pacenſis Epiſcopi frater, unus è rectoribus ejus urbis, & is cujus ſuffragio donativum civitatis nomine conceſſum eſt. Garſiam trucidandum quærunt, latuit. Domum ejus adorti comburere tentarunt: quod in diſcrimine locaretur civitas eo igni ob vicinas domos ligneas, deſtiterunt ab incendio. domum ingrediuntur, in vicinam plateam è feneſtris quicquid intra domum repertum eſt, projicitur, auri argentique ac ſupellectilium copia ingens acervatur. Proh indignum facinus! erat is Guarcirvizius præfectus cuſtos omnium privilegiorum bullarumque Pontificalium & brevium membranarum ſcripturarumque omnium, quas cum Regibus Caſtellæ Pontifices Regeſque ac Potentatus cæteri ab initio rerum per fœdera inita, vel alterne gratias aut contractus, cumque illis Caſtellæ Reges negotiati fuerant. In ea domo ſcripturarum earum arcas habebat, quæ in egregia debuiſſent arce ſub fidis veteribus regiis cuſtodibus & præfectis ſervari. tradita ſunt igni & in cinerem verſa omnia. Caſtellæ nulla fides reſtat geſtorum ſuorum cum vivente quoquam. qualia hinc commoda ſperentur, conjectamini: ni veneritis, cuncta ruent. Valete. ex Valleoleto. Idibus Junii, M D XX.

EPIST. DCLXXV.

De prodigioſis Cometis.

P. M. A. M. Marchionibus.

INtellexiſſe vos arbitror per meas literas de acceſſu Regis Cæſaris ad optatum natalem ſuum ad Belgas. de rebus aliis exemplaria literarum, quas dedi ad Magnum Cancellarium & Marlianum Philoſophorum noſtræ tempeſtatis maximum, nec mediocrem oratorem, legetis. Vos autem, ut ſtem promiſſis, ex Manilii aſtronomi ac vatis libro primo heroica de Cometarum portentis carmina ſuſcipite, ut intelligatis, quam aperte Cometes ille Clunienſis, quem vobis deſcripſi, Rege Cæſare diſcedere jam parante, naſcentes nunc rubos, vepres ac dumeta ſpinoſa, ſine roſis aut moris comeſtibilibus ſignificaverit. Autorem ipſum audite.

Funera cum facibus veniunt, terriſque minantur
Ardentes ſine fine rogos, cum Mundus & ipſa
Ægrotet natura novum ſortita ſepulchrum:
Quin & bella canunt ignes, ſubitoſque tumultus,
Et clandeſtinis ſurgentia fraudibus arma:
Extremas modo per gentes, ut fœdere rupto,
Quum fera ductorem rapuit Germania Varum,
Infecitque trium legionum ſanguine campos;
Arſerunt toto paſſim minitantia cælo
Lumina, & ipſa tulit bellum natura per ignes,
Oppoſuitque ſuas vires, finemque minata eſt.
Nec mirere: graves verumque hominumque ruinas
Sæpe domi culpa eſt, nec ſcimus credere cælo.
Civiles etiam motus cognataque bella
Significant: nec plura alias incendia mundus
Suſtinuit, quam cum ducibus jurata cruentis
Arma Philippeos implerunt ſanguine campos.

En de Cometarum portentis, quæ cæleſtes ignes, id eſt Cometæ ſignificant, quorum effectus præ oculis habemus. nec ſatisfactum arbitror, parari multo pejora video, quam acciderint

acciderint ad hunc uſque diem: multa & ſaltantium caprarum & alias Cometarum genera deſcribit ſuo Meteororum libro Philoſophus. Sed qualem noſtris oculis in Clunio vidimus nullum: hinc ex his pluſquam civilibus ſimultatibus vereor deteriora. Nollem hæc ſcribere ſi materia daretur ſapidior. Hæc fortuna parit, hæc dici oportet, hæc ad Cæſareos non ſcribo. quia uti ſuæ domus illorum quiſque novit penetralia, ita Maniliana carmina novit. Valete. ex Valledoleto. Idibus Junii, MDXX.

EPIST. DCLXXVI.

De ejecto ex Valentia Prorege. de Caracellis contra Proregis juſſum. de motibus Valdoleti.

P. M. A. M. Magno Cancellario & Marliano.

Canicula minutæque ſtellæ ſuas certis anni temporibus ſortiuntur vices, & cælorum proceres, Solem puta Lunamque, ac reliqua errantia ſidera ſuis affectibus moleſtia ſolent afficere. Ita Valentinus populus poſt abactos Proceres, Proregem nunc Don Jacobum à Mendoça, quem paulo ante læti ſuſceperant, male tractatum ejecerunt. Sed qualiter acciderit, uti Reverendiſſimus Cardinalis Dertuſenſis mihi retulit, habetote. Inſolens tot ſucceſſibus effecta plebs, ſolitum belli ſimulachrum die Pentecoſtes exercere ſtatuerat, petiit per Syndicos à Prorege veniam. Satisfactum hactenus ait Prorex. hujuſcemodi armorum ſpectacula regiæ adverſantur autoritati, propterea ut ceſſarent jam tandem ab iſtiuſmodi actibus hortatus eſt, imperare non eſt auſus. Iraſcitur populus, ſævit plebecula. ſuam parat multo plenius explere petulantiam. Statuta venit hora. Vias vicoſque omnes ſcopetarum ſclopis, tympanorum reboatibus & clamoribus implens verſus Proregis atrium, in ejus impudentiorem ignominiam dirigit greſſum. per nuncios petiit Prorex, ut ſaltem abſtineant à ſuæ domus tranſitu, ne uxorem gravidam, quæ iſtos formidat ſtrepitus, locent in abortus diſcrimine. Rabidius in adverſum tendunt. Ante fores atrii duplicato ſcopetas ſolvunt, & tympana quatiunt. perterretur uxor tremens, perturbatur, embryonem peperit. Poſt paucos inde dies occaſionem nacta plebecula, quod Prorex nobilibus magis faveret quam populo, inſurgit, tumultuatur, arma capit, Proregem obſidet ac expugnat. per poſticas atrii feneſtras ſe demittit, aufugit larvatus. Eſt & hujus oppidi Valdoleti vulgus elatum, conventiculis intendit. De diruendis procuratorum domibus ſermones movet. Heri Franciſceæ regulæ frater unus Alburcherchi Ducem Franciſci de la Serna Curiarum Procuratoris hoſpitem adivit: ſecreto monuit, ut ilico ab ea domo diſcedat, in ſummo eſſe periculo, ſi moretur. audiſſe in ejus cœnobii angulo, Quadrillas iniſſe conſilium de domo illa diruenda, ipſoque Duce perimendo cum univerſa familia, ſi obſtare niteretur. perbelle ſatis compoſiteque labuntur hæc veſtra Regna quæ deſeruiſtis. Valete. ex Valledoleto. x. Calend. Junii, MDXX.

EPIST. DCLXXVII.

De beneficentia in Valdoletum. de Segovia diſcorde. Toletum Don Pe. Laſſum ſuſcepit honorifice, quod negaverat de Mota promoto in Palentinum.

P. M. A. M. Magno Cancellario & Marliano.

Relatum eſt mihi, nomine Cæſaris veniſſe mandatum, ut Valdoletanis de promiſſo donativo dimittatur obligatio, utque nundinis & mercato fruantur liberis, & libera piſcium, tritici atque hordei ſit venditio, ſine ullius tributi ſolutione. Sero ſapuiſtis. placatus eſt tamen hac beneficentia populus aliquantiſper. optandum eſt ut conſtet. Segovia eſt inter ſe diffidens, Clerus ac nobiles à populo diſſentiunt. Arcem tenet populus obſeſſam, & in ea Comitem ipſum Don Fernandum, ipſius arcis nomine Regis præfectum. In Arevalo regiæ conveniunt cohortes, Segoviam ituræ, duce Curiæ prætore Ronchillo, ut ſi fieri poterit, tumultuum excitatores luant ſuæ crudelitatis pœnas. Toletum cum ſolemni pompa Don Petrum Laſſum ſuſcepit, & *patriæ liberatorem* appellat: quod in Clunio ſit aperte locutus Regi de Regni gravaminibus. Malo vivit ſtomacho urbs illa, fomes eſt futura ingentium malorum. Cæteras nititur ſeducere civitates: Pacenſem Epiſcopum magiſtrum Motam creaſtis & Palentinum cum alterius Epiſcopatus retentione. Licet Hiſpanus ſit, duabus tamen de cauſis parum eſt Hiſpanis ſatisfactum. Ejus ductu & conſilio ſuſpicantur omnia fieri quæcunque contra Regni leges & ſtatuta emergunt, quo ipſe fortunales ſibi ſarcinas augeat, cum Capri favore. Altera eſt cauſa, quod ejus conſenſu penſionibus graventur Antiſteæ in alienigenas: quibus modis hæc Regna pecuniis evacuantur. Hæc ſunt in uſu: hæc habetote & valete. ex Valledoleto Calendis Julii, MDXX.

EPIST. DCLXVIII.

De carminibus filii Io. Vaſquez rectoris Murciæ, quod nunquam annuerit de donativo.

P. M. A. M. ad Ludovicum Vaſquez, Joannis Vaſquez Murciæ Rectoris filium eruditum.

PEr egregium rectorem iſtius urbis patrem tuum, qui nec prece nec precio diverti potuit, ut de novo donativo annuendo aſſentiretur, intelliges quæ hic acciderint, quamque turbulenta ſubeant tempora. Tuum de Imperii electione Heroicum tulit poëma. ſucco plenum eſt, & elegantia. Nil æque ob veterem cum genitore tuo amicitiam me potuit delectare, te filium multo magis ob innatas & acquiſitas tuis vigiliis virtutes, admiratur, quam vi naturæ coactus amet, quum amet ardenter. In humanis actionibus habes virtutum omnium in patre ſpeculum: quæ in egregio cive poſſunt deſiderari. A Deo autem & natura, quæ dare viventium nemo poteſt, jam inſtrumenta es conſecutus, quibus ab injuria oblivionis te genuſque tuum queas vendicare. Turbida hæc noſtra tempeſtas, materiam ingeniis præſtat ſatis amplam, licet calamitoſam, qua poſſis ex homine in heroëm transformari, ac lethargi tetras cavernas evadere. Vives poſtquam vivere deſieris, modo deſidiam excutias, nec laborem amplecti recuſaveris. Vale & conſilio adhære huic meo. ex Valledoleto. Calendas Julii, MDXX.

EPIST. DCLXXIX.

Ronchillus Segoviam petit. Segovia illum pellit. è Segovianis quidam perimuntur & alii capiuntur.

P. M. A. M. Magno Cancellario & Marliano.

FAme, flamma, ferro Regna ruunt regia. cum equitibus quadringentis, peditibus duobus millibus, prætor ille Ronchillus Segoviam petebat, in Seditionis autores. ſenſit infelicem civitatem ejectis bonis omnibus eſſe in plebeculæ ſævientis poteſtate. Siſtit in S. Maria de Nieva itinere in medio. Adortus eſt Segovienſis populus cum exercitu octo millium peditum, equitum paucorum prætorem ipſum. Inſilit illis à tergo cum una equitum centuria Don Ludovicus de la Cueva, peremit quoſdam, cepit ſex è primariis, inter quos rectorem urbis ejus Peraltam. It poſthæc ingens multitudo populi, Ronchillum è loco, ubi ſtiterat, fugere coëgit, liberum reliquit Segovienſibus oppidum, ubi conſederat. Contra regias cohortes mittit Toletum ſuppetias Segovienſibus, duce Joanne Padilla juvene nobili, ſed earum ſeditionum autore, ob adverſæ partis familiæ de Silva, odium inteſtinum, uxore Donna Maria Pachieca Tendillæ Comitis vita functi filia ſtimulante. elati ajunt animi eſſe fœminam illam, & mariti maritum. Trahunt etiam Toletani Archiepiſcopatus loca in ſuæ urbis jus & obſervantiam. ipſius urbis arcem & portas & pontes & vias prehenderunt, nobilibus multis eorum opinioni adverſantibus. Regios magiſtratus abdicarunt. Dux Infantati Guadalaiaræ fere dominus, tumultuantem jam civitatem illam, jugulato è ſeditioſis uno primario, nomine N. de Coca, quem populus ſequebatur, ſedavit. Sed Duci adverſum aliud contigit. Comes Saldaniæ primogenitus ejus hæres inobſervanter patrem tractavit. enſe evaginato intra patris hoſpitium trucidandum quæſivit Don Rodericum fratrem unicum, eo quod Rodericus adoleſcentem quendam Comitis famulum percuſſerit alapa. Indignatus Dux pater, filium Comitem exilio mulctavit. Pro Burgenſi populo venit ad Cardinalem & Senatores Salinæ Comes, veniam petitum præteritorum cum ſummiſſione humili ejus urbis nomine. non impetravit. timeo deteriora. Vos valete. ex Valleoleto. III. nonas Julii, MDXX.

EPIST. DCLXXX.

De facultate corrigendi Clericos.

P. M. A. M. Magno Cancellario.

JUſta petiſtis, quando impetraſtis à Pontifice, ut regii Senatus Princeps quiret Sacerdotum errores corrigere, ſed cauſa fuit id Breve Pontificium durioris in his Regnis acrimoniæ. tribulos addidiſtis in veſtris ſegetibus. Appellat clerus, Toletum convenit univerſus. Currentibus addit ea civitas jam diu ſæviens calcaria. Rem adeo novam, licet recti faciem monſtret, non patientur. eſt his artibus conceptum in veſtros collegas odium augere, indies magis ac magis excandeſcunt & creſcit contagio. Salmantica regnorum Academia nobiles & ipſa diſcuſſit ab humeris. petulantem juvenem Don Petrum à patre Maldonatum à matre Pigmentellum populus ſibi ducem elegit. Clodium imitatus ad populum à nobilitate tranſilivit. eſt Beneventani Comitis nepos ex ſorore. Auræ vulgaris dulcedine

dulcedine pellectus eo faſtu gaudet. Itidem & Avila, quam Latinus *Abulam* appellat, effecit, vicinæ ſunt, facile conſociantur. Redditus regios ambæ colligunt, exactoribus ejectis & quæſtoribus eliminatis. Medina Campi jam ſequitur illorum veſtigia. Cardinali & Senatui tormenta regia, quæ ibi ſunt depoſita, petentibus ut Ronchillo prætori dentur, negavit, *nolle ſe inſtrumenta præbere, quibus ſuis nundinis utiles vicinos & amicos Segovienſes torqueant.* Rogat etiam Medina, *ut à conſilio delendi Segoviam abſtineant; nequire ſe non ferre talibus vicinis ſuppetias, ſi inſtiterint*, proteſtatur. petit idem & jam ructat murmura, & hoc oppidum Valdoleti. Conca & ipſa palpitat. fomes omnium malorum Toletum, ob ſuam Antiſteam barbaro inepto ſtirpis ejus hoſtilis præbitam, præter querelas alias, mugit uti jaculis taurus vulneratus. per literas, per nuncios, quibuſcunque modis poteſt, ſecum trahere univerſum Regnum nititur. Murcia unius Regni caput calces excuſſit, Magiſtratus ejecit, prætorem curiæ Leguizamum virum nobilem à Senatu ad ſeditiones ejus pullulantes miſſum, adortus eſt furens populus, ſub occaſione, quod in unius nobilis & plebei controverſia dixerit, *aliter eſſe agendum cum nobili, aliter cum plebejo. Ergo tu factionarius es*, inclamat vulgus, & occidendum quæſierunt. Evaſit ſeminudus, fugiens ad milliaria novem amplius. ſecuti ſunt ejus veſtigia, latuit, mœſti quod Giofredi Burgenſis exemplo careant, regreſſi ſunt. ſed duas accipite roſas jam tandem inter tot ſpinas ſpirantes, à vobis unam, à fortuna alteram. pacabitur forte multorum animus de tot averſis ex hac quam miſiſtis beneficentia, de donativo non exigendo, licet multæ urbes annuerint. Quæ vero à fortuna eſt? A claſſe noſtra è litoribus Laletanis dimiſſa, nuncii venerunt, ituri ad vos propediem. Inſula Gierves è Syrtibus una, noſtrorum quondam ſepulchrum, quia noſtras copias ſæpius profligarunt, ſeſe dedidit. Cæſari obſervanter parebit, ſubdidit colla jugo. Tuus œconomus Carolus ſcripſit, hos motus Cæſareæ detraxiſſe Majeſtati plurimum apud vicinos Reges. ubinam ſit culpa, tu intelligis. intelligant & tui familiares, ne odium vertant in immeritos. Attamen cito diſſolventur hæc nubila: neque deerunt aquæ tantum ignem nunc flammantem exſtincturæ. Vale. ex Valdoleto. x. Calendas Auguſti, MDXX.

EPIST. DCLXXXI.

De conventibus Cæſaris & Angli. de ſpe adventus Cæſaris. Conventus communitatis in Abula. de pugna in Medina. de horrida combuſtione urbis & cœnobii Franciſcanorum.

P. M. A. M. Magno Cancellario & Marliano.

A Vobis quod Rex Anglus trajecerit fretum & Cæſarem una cum regina Cæſaris matertera intra Cæſaris fines viſerit, è converſo Cæſar Caleſium petierit, delectamur vehementer, laudamuſque conſilium veſtrum, quod totis viribus retinere Angli Regis animum ſtudeatis. Iturum dicitur propediem in Germaniam ad primam coronam Cæſarem, quo liberiores eſſe poſſitis ad reditum, inquitis. Rite fiet. qua namque hora ſentiet Hiſpania, vos ad ſe faciem dirigere, ſedabitur. Duris aliter & amaris dapibus depaſcemur. A nobis quid novi emergat, audite. Civitates & oppida quæ diximus, querula eſſe in Avila, invitis Cardinali & Senatu, conveniunt per Procuratores, quæque duos aut ternos deſtinat. Ne conventui intendant, aut ſi aliquid velint una cum eis à Cæſare petatur ajunt, ſe fauturos eorum poſtulatis pollicentur. Surdas præſtant aures, citant & reliqua Regni membra, ut de communi commodo conſultura veniant ad ſe. Valdoletum confricat humeros. ſanguis hujus populi ebullit, crebros cogit conventiculos. Senatus aut prætor curiæ quiſquam prehendere neminem audent. Antonius Fonſeca relictus à Rege generalis militum regiorum dux, edicebat ſtipendia, ut pedites quoſdam cogeret, curabatque velle ex oppido tormentarium pulverem aſportare. vetuit populus tumultuans, & conqueſtus eſt quod in ſuos vicinos iſta molirentur. petiit una ut prætor Ronchillus & copiæ Segoviam infeſtantes, diſſolvantur. aliam petunt quæri viam qua tumultuum autores puniantur, quam ejus urbis excidio: de militibus & pulvere annuerunt, de tollendis armis à Segovienſibus conſulendi tempus in diem tertium Cardinalis & Senatus petierunt. Antonius Fonſeca his ita ipſo invito conceſſis, Arevalum petiit. Regias, quotquot poteſt, cohortes accerſit. Medinam Campi ante lucem adoritur. Regia petit placidis verbis tormenta, ibi ad hos caſus emergentes à Catholicis Regibus depoſita. Vetuerunt contra vicinos Segovienſes educi. Ad viarum fauces locant è tormentis quædam, ad defenſionem ſe accin-

gunt, ad manus ventum eſt, vim tentat. Fonſeca affines & aſſeclas plures intus habebat, in eis confiderat. ſefellit eum opinio. Solvunt in volentem ingredi tormenta Medinenſes, perimunt quoſdam. Gutterius Quixada tunc oppidi gubernator erat, generali Regis armorum duci machinas tradi debere conſuluit, pervicaciam oppidanorum cernens, ſceptrum cujus autoritate regebat, ad eos projecit, *nolle ſe ea poteſtate uti contra regios duces* ait, exivitque ad Fonſecam. ut paucis abſolvam, ad ignem proclamatum eſt. Incendium, de quo Poëtæ fabulantur, Trojanum non puto fuiſſe crudelius. incenditur nundinarium illud oppidum, ubi à diverſis orbis partibus mercatoriæ ſervabantur facultates. Combuſtum eſt D. Franciſci cœnobium ad medullam, adeo ut ibi fuiſſe unquam quicquam ædificatum negares. miſeranda ſtrages. quæ in Octobris nundinis à venditione ſupererant merces ad Maias alteras in eo cœnobio colligebantur omnes. Tam atrox tamque repentinus ſupervenit turbo igneus, ut exportari nihil potuerit. quicquid precioſum inerat, in cinerem converſum eſt. Tercentum millia Ducatorum amplius ajunt id incendium abſtuliſſe mercatoribus. Raſa eſt jam platea ingens illa, raſæ & viæ omnes nundinales. In lateribus paucæ domus evaſerunt: oppidani autem, licet facultates univerſas abſumi cernerent, à pugna tamen nunquam deſtiterunt, donec Fonſeca re infecta provinciam reliquerit. Ingreſſum tentavit in Tordeſillas, vetitum eſt à Marchione Deniæ Reginæ relicto cuſtode, populo id exigente, qui & ipſe motus erat petebatque per Reginam rerum dominam gubernari debere Regna. Arevalum ſe contulit Fonſeca. Ita paulatim imus præcipites, ibimuſque indies magis ac magis, ni properatis ad hæc Regna venire. Valete. ex Valledoleto. XVII. Calendas Septembris, M D XX.

EPIST. DCLXXXII.

De gelu in Auguſto menſe Prognoſticon. De caſu popularium motuum. De motu Gallecia ac ſervato per Compoſtellanum Archiepiſcopum Prorege.

P. M. A. M. Magno Cancellario.

DIſtulit curſor diſceſſum, uno propterea contextu duas habeto meas. Circiter Idus Auguſti decidit è cæli regione concretus ros, gelatæ ſunt in vineis uvæ. ſperant reconvalituras ſi ſupervenerit imber. pro portento habetur, quia nunquam alias. ex hoc novo naturæ officio prognoſticamur, propediem fore, ut gelentur populares hæ alluvies. ſine alis volitant, ſine ducibus certant. Galleciæ quoque Regnum eſt in armis, perimendum quæſivit furens populus Fonſalitæ Comitem Proregem. Archiepiſcopi Compoſtellani Don Alfonſi Alzevedi, cujus eſt in eo Regno autoritas primaria, ſervatus eſt opera. Audita vicini oppidi Medinæ Campi jactura, Valdoletum turbatum eſt. nulla ratione habita de Cæſarea in eos beneficentia de nundinis & foro liberis, deque tritici, hordei & piſcium venditione ſine ullo tributo, tumultuantur oppidani, inobſervanter furiunt. de Cardinali & Senatu jam nulla mentio. Fonſecæ relicti à Cæſare militum Ducis domum adeunt magnificam, comburunt & funditus evertunt, petuntque à Cardinali, ut à Fonſeca tollatur exercitus. populi rabiem timentes Cardinalis & Senatus, per præcones Fonſecam militibus ſpoliant. Audito edicto Fonſecam deſerunt milites. His perculſus caſibus Fonſeca fugam rapuit, aufugit & frater ejus Burgenſis Epiſcopus. Ronchillus vero regiæ Curiæ præfectus nuſquam viſus eſt ultra. Fonſecam arbitramur fuiſſe comitatum. per præcones promulgati ſunt ab inepta plebe debacchante *hoſtes Reipublicæ.* quo tetenderint, eſt incertum. Poſt Fonſecæ dirutam combuſtamque domum, ſolutis habenis jam vagatur ignara plebs: Petri Portilli procuratoris municipalis, qui dicitur annuiſſe de mutandis Alcavalæ tributis ab ordine priore, domum adeunt & deprædantur. Is eſt opulentus mercator, combureręque cœperunt, & feciſſent, niſi pars major obſtitiſſet, ob viciniam, quæ univerſa flagraſſet illa incenſa. ruunt & in Franciſci Sernæ atrium, eo quod procurator in Clunio annuerint Regi de donativo. temperarunt ab incendio, ne ſerpens ignis oppidum ſterneret, præda contenti & parte domus diruta diſceſſerunt. Ne ſint omnia ſtomachoſa, unum accipito ſapidum. Tres illi populi, qui montes incolunt Cantabros & bellis apti, vulgo *Biſcaini*, Aſtures & Lipuzcani ſe venturos ad unum offerunt in Regiæ coronæ auxilium, ſi vocentur: Roderici à Rua computatoris, equitis Aſturis, honeſto loco nati, diligentia & induſtria retenti ſunt Aſtures in fide. Labimur in deterius indies magis ac magis, ni properatis. Vale. ex Valdoleto. XIII. Calendas Septembris, M D XX.

EPIST.

EPIST. DCLXXXIII.

Cur tantum vagetur iſta labes, & quorum cauſa. Quid annuerint trementes Cardinalis & Senatus inſolenti vulgo.

P. M. A. M. Magno Cancellario.

NOvas habemus à vobis literas, quod ſitis Hiſpanis perturbationibus perturbati. Non miramur, veſtra res agitur. Si amiſeritis hæc Regna, veſtræ coronæ gemmas & lacertorum vires perdetis. Excoriarunt iſti collegæ tui Caper & conſocii Cerberi ad oſſa uſque Regna hæc. Unde obolum poſſint habere ad ſtipendia militibus perſolvenda, quibus obſtare tantæ labi queant, non reperitur. Propterea diſſolutis cohortibus populo ſubdere capita coguntur Cardinalis & Senatus: ad quos ab hujus populi conventiculis venere nuncii, multaque inſolenter petierunt. Nil negatum eſt, nec ſe tutos arbitrantur. De mittendis Abulam procuratoribus ad eos qui ab aliis urbibus & municipibus illic ſunt congregati, ſermo eſt inter eos agitatus. Beneventanus Comes & Oxomenſis Epiſcopus municipales & ipſi debere curias illas huc vocari, non autem mittendos eſſe Procuratores à tanto municipio ad illos, ſuffragati ſunt. ſuſpecti ſunt populo. Jam Cardinalis gubernator & Senatus quandoquidem prohibere nequeunt quin conveniant, ad ſe illos trahere conati ſunt. Nil minus quam ipſi poſtulent ſe Regnorum utilitati conſulturos pollicentur. Recuſant adventum qui Abulæ negociantur. Volunt (uti ſuſpicamur) imperare. Sunt in hoc oppido terdecim tribus, dicunt *perochias*, ſingulis conveniunt diebus. Inſultant ignari plebeji jam in primatios, veluti vulpes in leonem, quando catenatum & quartana preſſum leonem ſentit: tortos in Comitem & Epiſcopum, reliquos etiam nobiles omnes jam dirigit oculos petulans plebecula. Imperatorem ſibi elegit, quem ſequatur, Infantem Granatæ convicinum virum regia ſtirpe ortum & ſanguinem regium redolentem, omni virtute præditum, licet adverſe à populo ſentiat, non auſus eſt recuſare, quinque illi addixerunt populares legatos, quorum conſilio gubernetur oppidum. nocturnas exercent excubias. verentur, ne ruat ex inſperato militum aliqua manus ſub nobilium favore. Vagos omnes qui ſine artibus, aut ſine domino agunt, ejecere. Ita cohortibus regiis diſſolutis & ſpe dempta, ne cogere queant ullas copias, Cardinalis & Senatus ut implicitum gregem ſine tutoribus melampis ſe eſſe reperiunt, ſævibunt in eos lupi ad libitum. Toletum habet in Curiis Abulenſibus primatum: Toletanarum copiarum præfecto Jo. Padillas Medina Campi tormenta regia illi oppido credita præbere ſtatuit: quid cogitent, tempus loquetur, nil proſperi emergit. Communitatis nomen coaleſcit, regium labitur in deterius. Vale. ex Valdoleto. IV. Calend. Septembris, MDXX.

EPIST. DCLXXXIV.

Quid Cochenſis Epiſcopus. Quid Ajora hiſtoricus in conventu plebejo. ejus oratio.

P. M. A. M. Magno Cancellario.

SÆpe accidit, ut mittendi curſores diſceſſum producant. Datus eſt locus, ut priori adderem plæraque. Ad ſedandos Valdoletanorum animos ex Cardinalis & Senatus nutu Conchenſis Epiſcopus hujus princeps Cancellariæ Valdoletanorum adivit conciliabulum. Jurejurando præeunte aſſeruit; *Cardinali & Senatui Medinæ calamitoſam ærumnam fuiſſe moleſtiſſimam, ne velint ejus ruinâ cuiquam ipſorum culpam impingere.* Exhortatuſque eſt Valdoletanos eorum nomine, *bono ſint animo, fore ipſos Regnorum commodo fautores*, & hinc multa; & ſuggeſtum conſcendit Gonſalus Ajora, regius hiſtoricus, lingua diſertus, de Monarchia, de Democratia, de Ariſtocratia quædam, quid utilius, quid tutius, Romanorum principatu aliorum exemplis edixit; ut Romani coaluerint Concordia durante, ut ruerint Diſcordia pullulante, diſſeruit. Quid uterque profecerit, tempus dicit. Video paulatim iſta venire ad ineptorum poteſtatem: quibus nihil penſi eſt. Ad ſubulcorum manus per mare tempeſtuoſum regendi naves cerno trahi miniſterium, depulſis artis maritimæ naucleris. Nudiuſquartus Regina Catholica accerſiri juſſit Conchenſem Epiſcopum veterem ſuum capellanum majorem, & è Senatoribus antiquis Zapatam, Polancum, Aquirrum; Juris peritos. Redierunt nulla re, quæ momenti ſit alicujus, acta: vivit eadem Saturnia gravedine peſſundata, à negociis abhorrens. Ruat cœlum an nova procreet ſidera, illi tantundem eſt. Eodem die Burgenſis populus ut crimen crimini addat, in Burgenſis Epiſcopi proviſores ſævivit, ejecitque inde facto impetu. Oppidum Epiſcopale, nomine *villa Fruel* properanter adeunt, Epiſcopum trucidandum quærunt; ociabatur namque ibi, quid inſolentia vulgi eſſet paritura, exſpectans. Aufugit: dedere oppidum in prædam, & una Epiſcopi ſupellectilia omnia. Quæſi-

vit

vit & Palantinus populus Epiſcopi ſui fratrem Garſiam Ruizium Mottam, peremiſſet repertum. latuit. Sævivit & idem populus in Clerum, eo quod poſſeſſionem Epiſcopatus liberam magiſtro Mottæ Pacenſi Epiſcopo dederit: putans, Epiſcopum ipſum apud Regem Cæſarem, ut Capro aduletur, malorum autorem. Hæc fiunt, hæc habeto. ex Valdoleto. III. Calend. Septemb. M D XX.

Epist. DCLXXXV.

Boadillæ plebejus refert Medinæ dominum. de crudeli nece rectorum Medinæ. de ſuperbiſſimo Boadillæ dominatu. de rebus Alfonſi Nigni.

P. M. A. M. Magno Cancellario.

Multiplicata hujus hydræ capita renaſcuntur. Quis tandem ſit futurus tot malorum finis, ambigimus. Boni torpeſcunt omnes & è patriis laribus eliminantur. Sicarii, lenones, prædis & latrociniis aſſueti elevant capita. O dictu miſerandum! In Medina Campi combuſta, vilis panni tonſor nomine Boadilla, manu promptis & petulantibus coactis oppidi uſurpat autoritatem. In prætorio coram cæteris rectoribus oppidi eorum collegam *Ægidium* cognomine *Nepotem*, ipſius Boadillæ quondam herum, enſe nudato trucidavit, nec emutire quiſquam eorum auſus eſt, per prætorii feneſtram dehinc ad pueros cadaver ejecit. trahitur miſero raptu per cœnoſas oppidi vias, & diſcerpitur. Hoc perempto quærit Boadilla ſequentibus digladiatoribus rectorem alium nomine *Loppe de Vera*, repertum eadem lege ſectum in fruſta tractavit. In Chriſtophorum quendam librorum paginatorem, quod dicere auſus fuiſſet, debere tradi ducibus regiis machinas regias, æqualem exercuit ſævitiam. Ita lanitonſor rerum illius oppidi regendas ſibi uſurpavit habenas, ſtaturque illius dicto. Primariam ſibi domum in prætorium elegit, dat leges pro libito. Accerſitos in Concilium oppidi primores, ſedere jubet, ſi grati ſint, reliquos ſtare patitur. audet erigere caput contra illius torrentem nemo. tributa quibus alatur exercitus contra regios magiſtratus, imponit. Senatum quo duce imperat & executores miniſtros ſibi eligit. Larvam hanc inter cæteras Fortuna excitat. Cito cadet, quia cito ſine fundamentis ſurrexit. Malum interea ingens eſt. In hoc autem egregio municipio Valdoleto vicatim exiguntur ſub mutui nomine pecuniæ, quibus excubiæ alantur. Mille militum elegerunt numerum, qui præſto ſint ad emerſuras occaſiones. Quid ipſi velint, non intelligunt. Alatam imitantur formicam per aëra vagantem, quo tendat ignaram. Eſt hujus oppidi concivis Alfonſus Nignus vir nobilis, quod cum ſenſerunt ſuis cogitatibus averſum, licet Juſtitiæ ſit præfectus, quem dicunt *Merinum*, alias *Alguazillum majorem*, odio proſequuntur. turrim ejus egregiam in agro mœnibus vicinam combuſſit vulgi furor, viridariumque ingens adhærens mœnibus, arboribus, vinetis, roſetiſque erutis, muros etiam circumſepientes diruerunt. Ad conventum Abulenſem à Cardinali & Senatu miſſus Commendatarius Hyneſtroſa, ſuaſum, ne illa fierent, Senatu regio inconſulto, quia præcipue ſint una ipſi fautores futuri in his omnibus, quæ ad Regni commodum & honorem faciant. neque auditus, neque admiſſus, regreſſus eſt. ſunt hæ artes quibus Fortuna exagitat hæc Regna. Intelligimus etiam Madritenſes arcem illam quam dicunt *Alcaçar*, obſidere, ut à regio arcis præfecto Franciſco de Vargas noſtri theſaurarii Vargas nepote auferant, & populo dedant, petiiſſeque ad id onus à Toletanis auxilia. Sed audi deterius aliud. Senatus princeps Granatenſis Archiepiſcopus & Senatorum pars major, magnus etiam Caſtellæ Commendatarius Fernandus à Vega, de turbati populi adverſis conſiliis facti certiores, latenter ab oculis hominum evanuerunt. quo diverterint, ipſi dicent aliquando. Sapienter egiſſe judicati ſunt. Re tamen à populi primoribus intellecta, ſupplices à Cardinali petierunt, ut illos accerſiret. præbita fide tutelari, reverſi ſunt Granatenſis, & qui cum eo ierant Senatores. ut conſtanti ſint animo populares, optandum eſt. volubilitatem formido. quia præcipue Jo. Padilla Toletanarum copiarum dux à Turdeſillanis Deniæ Marchione Reginæ cuſtode invito, cum bis centum militibus ſuſceptus eſt intra oppidum, à quo Fonſecam regium generalem exercituum ducem deturbarunt. Altero die Padilla vocatus à Regina, multa de Regnorum ruina diſſeruit: ad ejus præſentia dicta præſtitit aures Sereniſſima Regina, dixitque *ſe proviſuram*: ſed ſua priſtina valetudine peſſundata operatur nihil, recuſatque diplomati cuiquam imponere manum. quod ſi faceret, actum de noſtri Cæſaris eſſet autoritate, vivente matre præſertim. Dum hæc ita ſcripſiſſem & diſceſſum tabellarius differret; audivimus, Madritenſes dediſſe in prædam egregium illud nundinale oppidum, dictum *Torreion*, Jo. Ariæ municipium, eo quod Jo. ipſe Arias ejus dominus cum equitibus ducentum, peditibus autem quibuſdam veniret contra in præfecti arcis obſeſſi auxilium, ſataque omnia vineaſque ac arbores

omnes

omnes ejus oppidi viciniæ exſtirpaſſe. Unde rejectis venientibus auxiliis ad obſeſſos, ſuſceptiſque mille peditibus Toletanis, arcem tandem expugnarunt. Eſt ea jam in populi poteſtate, cum armamentis omnifariam illic à Catholicis Regibus incluſis. ergo noſtras vires hebetat, ſuas adauget, hæc communitatis inſolentia. *Se deleturos quotquot proceres à corona Regia quicquam poſſideant*, aperte prædicant. *Coronam ſe ditaturos regiam* inquiunt. quid judicem ambigo. Ubeda etiam ac Baizia & Gienium in Vandalia fremunt. Complutum quod eſt Alcala de Henares, levavit ab onere gubernandi Archiepiſcopatum Toletanum, Don Franciſcum Mendozam ejus Antiſteæ gubernatorem, poteſtatem illi ademit. Vale ex Valleoleto Idus Septembris, M D XX.

EPIST. DCLXXXVI.

De tranſitu conventus Abulenſis ad Turdeſillas. de Marchione Deniæ. Regnorum petitiones. de damnis hoſpitiorum.

P. M. A. M. Magno Cancellario.

HAbui à te literas, quibus duo capita continentur: narrativum unum; alterum interrogativum. Sed audi prius, quo in ſtatu res noſtræ ſint. Procuratores Abulenſes Marchione Deniæ cum uxore ac univerſa ejus familia inobſervanter ejecto, Turdeſillas petiere, ibi Jo. Padilla ſomniat ſe magnum eſſe magni exercitus prætorem. Centurionibus ac tribunis circumſeptus comedit ac negociatur, omnia confuſa. In Caprum veſtrum quem ajunt ſua voracitate tot malorum cauſam fuiſſe maledictis inſectantur hæc Regna. Zamoram in fide regia ſuſtinet ad hunc uſque diem Comes Albeliſtæ, illius urbis Epiſcopo ejecto, qui ebulliens & nova ſemper moliens communitatum vires implorat in hoſtem ſuum. Saturninus eſt & Martialis hic Epiſcopus, veremur ne aliquid ſiniſtrum pariat. Petrus etiam Giron Comitis Ureniæ primus hæres, fervet inter hos motus. Sperat hac via tumultuaria, ſe jus quod petit de Medinæ Sidoniæ Ducatu conſecuturum. Audi quam ſit populo fidendum. Sub præbita fide Granatenſis Archiepiſcopus princeps Senatus & qui eum ſecuti ſunt regreſſi, denuo aufugerunt noctu & clam, quia per exploratores moniti fuerunt de vulgi murmure in eos. Statuiſſe plebem domos eorum ea nocte impetere, per amicos fuerunt moniti. en quibus artibus nobiſcum agatur. Eſt gladius in manu furentis, populo poteſtatem præbere. Ad vos tandem. Cæſarem ais paratum eſſe, ut in Germaniam proficiſcatur, nec animo decidere propter hæc adverſa. Viri eſt ea magnanimi & fortis natura, ut neque proſperis extollatur aut prematur adverſis. fumi ſunt hi paleares, qui licet naribus ſint moleſti, quia fœtidi, ad capitiſque apti gravedinem; propere tamen diſſolvuntur. Interragativo nunc alteri epiſtolæ tuæ capiti reſpondeamus. Ut quid iſti ſeditionum excitatores petant, tibi ſignificem cupis: primaria illorum poſtulata, quæ dicunt legibus contineri, ſunt hæc. Primo petunt, ut Rex veniat, nec tam parvi putet eſſe momenti hæc Regna, quæ poſſint abſente ſuo Rege gubernari. Petunt ut jam nubat ad horum Regnorum voluntatem. Quod majeſtas Catholicæ Reginæ matris ejus, ad quam viventem ſpectant Regnorum redditus, decenti muniatur familia. Quod non alienigenis beneficia vel officia præbeantur: neque in prætorias cohortes admittantur. & ſuam inſtituat domum avorum maternorum exemplo. Quod auferantur miniſtri additi poſt obitum Catholicæ Reginæ in Regia domo: nec ſtipendio fruatur ullo quiſque abſens à Curia. Quod nulli Procerum pars ulla detur in actione reddituum regiorum. Quod gubernatores abſente Rege ſint regnicolæ, deturque illis ampla providendi poteſtas. Utque tollatur de hoſpitibus conſuetudo. Id negant lege fieri. Inde jacturas, damna, ſtupra, injuriaſque ajunt exoriri hoſpitibus innumeras. excipiunt in itineribus, in quibus ſex dierum dicunt ſe paſſuros id incommodum. Ultra id ſpatium ſolvatur à Curialibus hoſpitii præmium, quale magiſtratus loci aſſignaverint. In ruribus autem ut regiæ cohortes & reliquæ cuſtodiæ ſine pretio ſtativas habeant, patiuntur: ſed in urbibus aut oppidis, ubi Curia pedem fixerit, ſexaginta tantum hoſpitia Regi præbeant; de communi ære neceſſariis miniſtris diſtribuenda Senatoribus aut hujuſmodi Juſtitiæ vel cenſuum miniſtris minime. Quod alcavalæ tertiæque ac reliqua tributa reducantur ad ſummam, quæ Catholica Regina vivente colligebatur, aut illius teſtamento relictam. Quod exteris nulla detur naturalitas & datæ revocentur. Ne donativum, quod dicunt *ſervitium*, detur ullo tempore. Ne locus detur ut debita decennio ſopita, quæ vulgus appellat *Albachias* excitentur, ob exactorum extorſiones. Ut ad Curias eant delecti ex omni civitate vel oppido ſuffraganti tres viri: Eccleſiaſticus unus, è nobilibus alter, è populo tertius. ad impenſam provideatur, Eccleſiaſticus à capitulo, cæteris ab ipſo mittente loco; de propriis redditibus loci. Neve

Rex quicquam hujuſmodi nunciis promittat vel impartiatur, aut ex eis quenquam nominet aut chirographa mittat limitibus incluſa: ſed liberum ſit procuratoribus juſtis annuere, ac negare quæcunque contra Regni leges aut ſtatuta proponantur, poſſintque in Curiis procuratores convenire, ſine alicujus Præſidentis à Rege ſtatuti præſentia, poſſintque Juris peritum eligere, cum quo liceat de Regni legibus conſulere. Quod abrogetur beneficiis datis aut promiſſis procuratoribus Regni in Clunio. Quod ſuffragantes urbes & oppida queant ſingulis tribus annis convenire, conſultum de communi commodo. Quod pecuniæ non aſportentur è Regno. Ut monetæ cudantur tam aureæ ad ſcutorum Gallicorum valorem, quam argenteæ; vulgaresque numuli ad exterarum monetarum penſum: nec illis decuſſis appareant ultra tariæ vel aliæ alibi decuſſæ. aurum quippe Hiſpanum purum prodit ac naturale ad varias orbis partes. diteſcunt alibi fabri monetales & eorum domini in magnam Hiſpaniæ jacturam, exteras admittendo viles monetas, exportando perfectas. Petunt una ut greges & armenta non educantur è regnis Caſtellæ, ne frumenta, ne coria, ne lanarum plus quam pars dimidia, reliquam tollant ab emptoribus, æquo precio laniſactores Regni. Ne Senatores favore vel precio eligantur, quodque ab eis miniſtratæ rei exigatur ratio ſingulis quatuor annis, ne poſſit eorum quiſquam, aut bis in eadem cauſa ſuffragari, vel ſecundæ alicujus litis diſcuſſioni bis intereſſe. Idem de reliquis Regni juſtitiæ miniſtris qui non ſint perpetui. Ne quis in regia domo fruatur ſtipendiis aut locis duobus. Ne referendarii ſint cameræ regiæ, ne quiſquam petat affinibus aut amicis: quia fiunt ſub ea occaſione fraudes innumeræ. Quod liceat à Curiæ præſidibus ad regium Senatum appellare; ne civitatum aut oppidorum correctores poſſint prorogari ultra annum, niſi locus ipſe ſupplicaverit. Itidem de reliquis ab illis pendentibus, ſolvanturque illorum ſtipendia, de fiſco, non de civitatum redditibus: neque illis quicquam aſſignetur ſuper fiſci pœnas, ab eis præcipue condemnatis: quia eſſet præbere illis gladium in vicinos. Quod nemo cogatur invitus bullas indulgentes accipere; nec pecuniæ inde habitæ in alios uſus convertantur, quam in hoſtes fidei: ſique à Rege ſit alicui facta de ſimilibus gratia, revocetur, deponanturque illæ pecuniæ in Eccleſiarum æraria: unde ad uſum ſtatutum extrahantur: diligentibus ſuper ea re deſignatis inquiſitoribus. Ne cuiquam aſſignentur Indi ad obſequia effodiendo aurum, & ſi qui ſunt, tollantur à poſſeſſoribus. Ne domus contractationis rerum Indicarum alio mutetur. Ne Rex cuiquam pecunias non viſas per chirographa impartiatur, ni prius ad cameram venerint. Ne de bonis accuſati alicujus fiat gratia, ni prius res tranſierit in rem judicatam, & præbitæ revocentur à Rege decepto à ſuis voracibus gurgitibus. Ut gratiæ poſt Catholicæ Reginæ mortem factæ per Regem revocentur, donec an in bene meritos ſint exhibitæ cenſeatur: quia ex conſilio malorum ſunt multi recepti non neceſſarii, in multis officiis favore vel corruptela, & ita ſtatutum legato Catholica regina reliquit. Ut privilegia nobilitatis & alterius modi Regno nociva, niſi aperte conſtiterit recipientes fuiſſe optime meritos, revocentur: de reſervis ſpectativiſque ſuper officiis & beneficiis. Quod miniſtri Regii fraude deprehenſi deleantur è libris, ſiantque inhabiles: Abjiciantur quicunque pecuniis aut corruptelis aliquibus reperiantur officia ſibi comparaſſe vel beneficia, & ſi qui forte emerunt, morte mulctentur, ſi tentaverint exercere, poſtquam fuerint moniti. Ut prælati majorem partem anni cumque ſuo grege reſideant, qui ſecus, amittant redditus. Ut aboleatur membranea brevis Pontificia, quæ Juriſdictioni regiæ ſubdebat Eccleſiaſticos. Nec urbium aut municipiorum rectores ſtipendia queant ab illo Procerum recipere, ſin aliter, aboleantur è magiſtratu. Ut à morte reginæ Catholicæ quicquid ablatum eſt, reſtituatur. Ne in bene geſtorum præmium quicquam de corona regia dematur: pecuniæ officia & beneficio tribuantur. Quod regii cenſus appellati *Iuros*, de regiis redimantur redditibus. Ne Procerum cuiquam dentur arcium præfecturæ, & ſi quas habent, ut tollantur. Ne panni ab exteris partibus advecti ſint his quæ texuntur in Regno deteriores. Ut urbes, oppida, villæque à Regia corona tranſmiſſæ ad Proceres in tributis & cenſibus cum Regiis, æquis contribuantur portionibus. Cætera quæ ſervari poſtulant, pauci ſunt momenti. Hæc autem ajunt à noſtri Cæſaris majoribus fuiſſe ſancita, in volumenque dictum *Septempartitas*, redacta. Cur magis pati debeant ſuarum legum & ſtatutorum dilacerationem, quam Hiſpani reliqui, Aragones puta, Valentini & Laletani, quam Belgæ, quam Germani Cæſarei, percunctantur. Mi Magne Cancellarię, ut verum fateamur, ſi ablata paſſione turbante rationem, penſitaverimus rem, non longe à juſto vagatur in ſuis poſtulatis miſera Caſtella. Sed quid? ad dementem temeritatem & ſicariorum petulantium manus res deducta eſt,

qui

qui cum nihil penſi habent bonis invidentes, ſui generis ſceleratos extollunt. Imperat hac tempeſtate ac ſævit in nobilitatem vulgus ignarum. Hinc facile eſt vaticinatu, ſeditiones has cito ruituras, quia & conſilio & ducibus carent. Nequeunt multa, quæ petiiſti velle te intelligere parvo eſſe contenta ſpatio: jam tandem claudatur exundans rivus. Tu vale. ex Valleoleto. idibus Septembris, MDXX.

EPIST. DCLXXXVII.

De ſermone Don Petri Guivaræ Franciſco Regi ſuper tumultibus à ſuis lateralibus cauſatis. Verba Regis in favorem ſtabularii. de Epiſcopo Zamoræ. de Regno Valentiæ. Pellitur Comeſtabilis.

P. M. A. M. Magno Cancellario.

A Nobis relatum eſt Don Petrum Guivaram Spatenſem Commendatarium à Cardinali & Senatu ad vos dimiſſum, libere Regi locutum, coram Capro & conſortibus, Clementiſſimi Principis lupis rapacibus: de horum malorum ob commoda particularia ſeminibus, nec erubuiſſe Caprum nec pœnitentis ulla ſigna oſtendiſſe. An profutura ſint ad remedium ejus dicta exſpectamus: quod fiet, ſi devoratores noverit ſuos ſub ſpecie ac nomine nutritorum Rex, & aures præbere deſtiterit illorum perniciosis conſiliis. Miſſus eſt Rodericus Nignus Toletanus eques nobilis, Regi dicturus, Cardinalis & Senatus nomine, quid expediat ad tantorum malorum levamen. Is ſi auſcultabitur, putamus utile fore. Sed ſi excoriatores horum Regnorum obſtiterint, labemur in pejus. De civitate illa vero tradita magno ſtabulario, ut eam oblatis triginta millibus ducatorum vendat, Regnum id ſenſiſſe graviter audimus. paratos audio cives illius urbis ad defectionem, obſtiturosque, ne vendantur. Cæſarem vero dicunt repetiiſſe, ut res fiat, nec appellationem civium admittere, ſcripſiſſeque dicitur Cæſar in hunc ſenſum: *Solent grati obſequiorum Reges, neceſſarios liberalibus donis ornare, propterea æquo animo feratis oportet.* Hæc ſtabularii, conſortes, ſibique, non Regi ſtudentes, ajunt. Nos qui extra illam ludimus aleam, dicimus, æquum eſſe, ut his majoribusque donis ditetur Stabularius, quia majoris ſunt multo momenti quæ præſtitit Regi obſequia Stabularius, quam magnus ille Capitaneus qui toties Gallis enervatis deletiſque liberum reliquit coronæ Hiſpanæ Regnum illud Neapolitanum: cum devicerit Stabularius pinguiora Regna & Turcarum copias deleverit, pro quibus meritis præberi ſolent ducibus autoribus hujuſcemodi præmia. A nobis ſcito, Valdoletanas tribus tractare jam nil aliud in ſuis conventiculis, quam de diruendis rectorum domibus, deque radicitus exſtirpandis omnibus potentibus, quo liberius ipſi queant has pultes convolvere. Beneventanum Comitem & Oxomenſem Epiſcopum, paulo ante ſuos heroas eliminarunt. Zamoræ antiſtes Antonius Acugna contra Comitem Albeliſtæ petit auxilia communitatis, aſſequetur, ut arbitror. Valentiæ Regnum tendit ad ruinam indies magis ac magis. In dominos quæque oppida erigunt criſtas, populari aſſentiuntur defectioni, ampliorem hinc ſperant libertatem, ſed falluntur. neſciunt namque ſine paſtoribus oves qua tendant ad neceſſaria paſcua. Burgenſem cordatam civitatem, provincia quæ dicitur *Merindates*, ad ſeditionem invitat novam. Literas detinuit gladiarius quidam faber ſeditioſorum primas, ex Comeſtabilis ſuaſu. Provincia duplicavit, & bellorum ducem creavit Salvaterræ Comitem, Ampudiæ Mareſchallum. Ad tribus delatæ ſecundæ illius provinciæ literæ. in Comeſtabilem detentorem & fabrum gladiarium inſurgit populus Burgenſis, fabrum petunt, ad Comeſtabilem ſe recipit tremens. non eſt auſus obſiſtere, ne trucidaretur. vivit Comeſtabilis in ſummo diſcrimine. Facto impetu à furenti populo intra ſui atrii ſedem obſidetur & oppugnatur. Satius eſſe credens cedere quam vim tentare; paciſcitur cum eis, & ignominioſe pellitur, una cum uxore ac natis & familia. cujus ærumnoſo caſu audito, ſui Status oppida defecerunt ab eo. Viam reliquis oſtendit horum ſuæ vetuſtæ domus municipium Comitatus caput. Tremunt & alia Regna, Laletanum ſcilicet ac Aragonum quæ licet Caſtellam exhauriendo ditaſtis, deſperatis tamen animis vivunt ob Juſtitiæ fugam. De utraque idem audimus Sicilia, noſtrique maris inſulis aliis. Confuſe vivitur ubique. Vos valete. ex Valleoleto. poſtridie ab incluſis, MDXX.

EPIST. DCLXXXVIII.

Conſultationes de tollendo Regio nomine matre vivente. de Najara & multis aliis locis deficientibus à Dominis.

P. M. A. M. Magno Cancellario.

NImium protenditur iſta lues, mi Magne Cancellarie. Quid jam audeant, habeto. Poſtquam Turdeſillas occuparunt,

ejecto Deniæ Marchione, relicto à Cæſare in cuſtodiam Catholicæ Reginæ ſuæ matris ac ſereniſſimæ ſororis Catherinæ poſthumæ, Curiarum communitatis procuratores Catholicam Reginam hortari ac orare ſupplices non deſierunt, ut ipſa velit literis & diplomatibus manum imponere, dicentes; *Regna hæc, dum ipſa vixerit, ſua eſſe, non filii.* nec deſtiterunt à colloquiis de tollendo Cæſari nomine regio, non potuiſſe ipſum regium nomen aſſumere, matre vivente. Audi rem nigro exſtincto carbone nigriorem: adeo temerarie rem tentarunt, ut ad ſuffragia ventum ſit, deque terdecim ibi ſuffragantibus urbibus & oppidis, majorem ajunt partem iſſe, in eam ſententiam, ut Regium nomen Caſtellæ, jam præbitum per generales Curias, Cæſari tolleretur. Obſtitit pars minor, nec paſſa eſt ullo pacto ſermonem ultra fieri de re hujuſcemodi. Sub horum favore Naiara & oppidum Duegnas ab hoc municipio diſtans lequas ſex, defecerunt à veteribus dominis, idem & cæteri populi facient, niſi aliter hi proceres excutient pennas. Comeſtabilis tamen ſuum vetus Hari oppidum reduxit ad priſtinum ſtatum primariis plæriſque tumultus excitatoribus affectis ſupplicio. Hoc municipium jam tendit ad perniciem: Regio magiſtratui qui dicitur *Corrector*, poteſtatem & ſceptrum ademit, occaſionem nacta, quod illius conſenſu Fonſeca Regnorum à Cæſare relictus imperator exercitus, pulverem tormentarium contra Segoviam expendendum ex oppido tentaverit aſportare: quodque ſtipendiarios colligi milites aſſentiretur. Jam ad conventicula tribuum res devenit. Cardinalis & Senatus ociantur, nec ſine periculo vitam agunt. A vobis autem audimus, Gallorum Regem itinera vetare noſtris curſoribus, neve Hiſpanus quiſquam tutus poſſit ejus fines calcare, quin deprehenſus capiatur. ergo inimicitias indicit. cito igitur emerget, unde Cæſaris è Clunio diſcedentis jusjurandum expleatur: qui Cardinali Dertuſenſi fore, ut Gallus, Cæſare abſente, Navarram ſit impetiturus, ſuſpicanti, reſpondit: *Hoc non eſt tuæ inquiſitionis, ad me hoc attinet, Cardinalis, vel me ipſe, vel ego illum radicitus delebo: ſi Deus eſt;* ad primum ejus motum erga res meas. Vale. ex Valleoleto. XVI. Calendas Octobris, MDXX.

EPIST. DCLXXXIX.

De nova ſecta Lutheranorum apud Germanos exorta.

P. M. A. M. Marchionibus diſcipulis.

QUæ in Regnis gerantur, vos non latent. Ex his quæ ab exteris habemus, legite prodigium horrendum mihi ab Alfonſo Valdeſio magnæ ſpei juvene, cujus patrem Ferdinandum de Valdes Rectorem Conchenſem noſtis. non minus fideliter quam ornate deſcriptum, cujus epiſtola ſic habet.

Alfonſus Valdeſius Petro Martyri ſuo Salutem.

§. QUod ex me ſcire cupis, qui fuerit ortus atque progreſſus Lutheranorum ſectæ nuper apud Germanos exortæ, ſi non ornate, diligenter tamen ſcribam, ea bona fide referens, quæ à fide dignis accepi. Audiſti (opinor) Julium II. Pontificem Maximum, templum in Romana urbe Apoſtolorum Principi dicatum, incredibili ſumptu, atque non viſa hactenus magnitudine ædificare cœpiſſe. indecorum (ut arbitror) ratus, in humili templo Apoſtolorum Principem habitare: præſertim quum ex omnibus mundi partibus, religionis cauſa illuc homines confluerent, conſummaſſetque inſigne opus vir maximus magnanimuſque; ni in ipſo curſu mors eum è terris rapuiſſet. Succeſſit huic Leo X. cui cum tanto ſumptui pecuniæ non ſuppeterent, miſſis per univerſum Chriſtianum orbem, largiſſimis condonationibus (quas *Indulgentias* vocant) his qui Eleemoſynam pro ejus templi ſtructura conferrent, ingentem pecuniarum vim ſeſe hinc corraſurum exiſtimabat, præſertim à Germanis, qui ſingulari quadam religione Romanam Eccleſiam venerabantur. Veruntamen quum nihil ſit in rebus humanis tam firmum atque ſtabile, quod non temporis injuria, vel hominum malitia corruat, hujuſcemodi condonationibus factum eſt, ut Germania, quæ nullam non Chriſtianam nationem religione ſuperabat, ab omnibus in præſentia ſuperetur. Nam Wettembergæ (ea eſt civitas Saxoniæ) quum Dominicanus quidam concionaretur, Pontificiſque condonationes, unde & ipſe non aſpernandum lucrum venabatur, populo obtrudere conaretur, proſiliit Monachus Auguſtinenſis, cui nomen *Martinus Lutherus* Saxo, & hujus tragœdiæ auctor, & Dominicani fortaſſis invidia

dia motus, nonnullos Articulos typis excuſſos emiſit, in quibus aſſerebat, Dominicanum longe majora tribuere ſuis condonationibus, quam vel Romanus Pontifex conceſſiſſet, vel concedere fas eſſet. Dominicanus perlectis Articulis incanduit in Auguſtinenſem. adeoque inter Monachos tum convitiis, tum argumentis incruduit pugna, dum alius concionem, alius Articulos defendit; ut Auguſtinenſis (quæ eſt malorum audacia) condonationes Pontificis prope irridere cœperit, diceretque, non ad ſalutem populi Chriſtiani, ſed ad ſacerdotum avaritiam explendam adinventas eſſe, atque inde inter Monachos de Romani Pontificis poteſtate diſputari cœptum eſt. Habes primam hujus Tragœdiæ ſcenam, quam Monachorum odiis debemus. Dum enim Auguſtinenſis invidet Dominicano, & Dominicanus viciſſim Auguſtinenſi, atque hi etiam Franciſcanis, quid quæſo poterimus præter graviſſima diſſidia ſperare? Nunc ad ſecundum ſcenam veniamus. Audierat Federicus Dux Saxoniæ ad Albertum Cardinalem, & Archiepiſcopum Moguntinum, ejus in Romanis Imperatoribus deſignandis collegam quo cum haud recte illi conveniebat, magnum commodum ex hujuſmodi condonationibus venire. Sic enim inter ipſum & Romanum Pontificem conventum erat, dumque occaſionem captat Dux qua Moguntinum eo commodo privaret; nactus Monachum ad quodvis facinus non minus audacem quam impudentem, qui Pontificis condonationibus jam bellum indixerat, omnem pecuniam ex hujuſmodi condonationibus per univerſam ditionem ſuam collectam, è Commiſſariorum (quos vocant) manibus eripuit, dicens; *Se velle proprium hominem Romam deſtinare, qui eam pecuniam in fabricam templi D. Petri exponeret, videretque, in quem uſum reliquæ pecuniæ, quæ ab aliis partibus ferrentur, Romæ conſumerentur.* Pontifex vero, cujus eſt eccleſiaſticam libertatem tueri, nec permittere, ut prophani Principes ſe his immiſceant, quæ ad unum Romanum Pontificem ſpectant, monuit Ducem ſemel atque iterum tum literis amanter ſcriptis, tum nunciis ad hoc in Germaniam deſtinatis, ne tantam injuriam Apoſtolicæ Sedi inferret; ſed interceptam pecuniam reſtitueret. Quod dum ille obſtinate negaret, in ſuaque ſententia perſtaret, Pontifex ad extrema converſus, hominem à fidelium conſortio ſemotum pronunciat. Tum Auguſtinenſis, Ducis favorem captans; magna audacia aſſeveravit; hujuſmodi ſententiam, ut iniquam non ligare: nec poſſe Romanum Pontificem quenquam injuſte (uti ajunt) excommunicare: cœpitque multa, graviaque in Romanum Pontificem, & Romanenſes typis excuſa emittere, quæ per univerſam Germaniam facile pervolarunt. Hortabatur præterea Lutherus Ducem Saxoniæ, ne hujuſmodi terroribus ab ea ſententia, quam ſemel animo infixiſſet, ſeſe divelli pateretur. Intumuerant dudum Germanorum animi, videntes Romanenſium mores pluſquam prophanos, cœperantque de excutiendo Romani Pontificis jugo clam per cuniculos agere. Quo factum eſt, ut quum primum Lutheri ſcripta in vulgum prodiere, mirum quanto applauſu ab omnibus ſuſcepta ſint. Ibi Germani geſtire, & convicia in Romanenſes jactare, petereque, ut generalis Chriſtianorum omnium conventus indiceretur: in quo excuſſis his quæ Lutherus ſcribebat, alius ordo in rebus Eccleſiæ ſtatueretur. Quod utinam factum fuiſſet. Verumtamen dum Pontifex jus ſuum mordicus tuetur; dum timet Chriſtianorum conventum, dum (ut libere loquar) plus apud eum valet privatum commodum in generali Synodo forte periclitaturum, quam Chriſtiani populi ſalus; dum cupit Lutherana ſcripta, nondum diſcuſſa è medio tollere, Legatum à latere ad Cæſarem Maximilianum mittit, qui inter alia curaret, ut Cæſaris atque univerſi Romani Imperii autoritate, Luthero ſilentium indiceretur. Habebantur tum Imperialia Comitia in Auguſta celeberrima Germaniæ civitate, Cæſareoque decreto Lutherus venire juſſus, Auguſtæ comparuit, ſua ſcripta fortiter propugnaturus: ob idque cum Cajetano (id enim nomen erat Legato) in harenam proditurus. Cajetanus aſſerebat, *Monachum non audiendum, qui tot blaſphemias in Romanum Pontificem ſcripſiſſet.* Status Imperii viciſſim contendebant, *iniquum eſſe hominem inauditum damnare compellereve*, ut *quæ ſcripta ſe propugnaturum aſſeverabat, niſi convictus revocaret.* Quod ſi Cajetanus ipſe vir (ut noſti) in ſacris literis eruditiſſimus, Lutherum convincere poſſet; paratos eſſe tum Cæſarem, tum Imperii Status, ſententiam in hominem pronuntiare. Cajetanus itaque videns, ſe nihil proficere poſſe, niſi manus cum Luthero cominus confereret: idque quum ſemel tentatum, male homini ſucceſſiſſet, re infecta diſceſſit. Lutherus vero majori cum gloria dimiſſus quam admiſſus, quaſi parta victoria geſtiens (ut ſunt hominum ingenia ad malum proclivia) Ducis Saxoniæ præſidio fretus, novo fervore nova dogmata ab Apoſtolicis inſtitutis diſſidentia & ſcripſit & emiſit. Tum Pontifex videns, ſe nec blanditiis nec monitis tantum efficere poſſe, ut Monachus ille blaſphemus meritis pœnis plecteretur, ne

venenum, quod impune, longe lateque ſpargebat, latius ſerperet, Orthodoxoſque viros in partes ſuas pertraheret, quo hominem ut hæreticum & ſchiſmaticum declaratum omnes fugerent, ſæviſſimam *Bullam* (ut vocant) in Lutherum Lutherique fautores emiſit. Quo facto, non tam commotus, quam in rabiem verſus Lutherus, ipſum Pontificem Maximum (ô impudentia!) *hæreticum* & *ſchiſmaticum* pronunciat, libellumque cui titulum fecerat *de captivitate Babylonica Eccleſiæ*, emittit, in quo (Deum immortalem!) quibus machinis, Conciliorum, ſummorumque Pontificum decreta atque ſtatuta oppugnat? aſſeveratque *Ioannem Hus* in Concilio Conſtantienſi inique damnatum, ſeque omnes illius articulos damnatos, ut Orthodoxos defendere velle. Nec his etiam contentus, quotquot Wittembergæ nactus eſt Juris Pontificii libros, publico igni tradidit, dicens; *eos Chriſtianam pietatem pervertiſſe atque inquinaſſe; ob idque è medio tollendos eſſe.* Horum itaque fama per univerſam Germaniam ſparſa, adeo Germanorum animos in Apoſtolicam ſedem commovit, ut niſi Pontificis prudentia pietaſque, aut Cæſaris noſtri felicitas cum generali Synodo his malis occurrat, vereor atque iterum vereor, ne hoc malum latius ſerpat, quam ut poſtea illi antidotum adhibere valeamus. Hæc ad te ex tempore ſcribere viſum eſt: tu ea boni conſule. Et vale. *Bruxellis pridie Calendas Septembris*, MDXX.

De infido Cucullato ſatis: multa ſunt in ejus confutationem à peritis & gravibus viris ſcripta, quæ ad manus veſtras facile devenient. Valete. ex Valleoleto. XIV. Calendas Octobris, MDXX.

Epist. DCXC.

Prodigus eſt Papa. de ſuis mutabilitatibus. Turca diſſolvit claſſem & quare.

P. M. A. M. Marchionibus.

Tabellarium habemus à mercatoribus, qui ex pacto ſingulis menſibus unum deſtinant ab Italia. Pontificem ſcribunt eſſe magis profuſum quam avarum. propterea licet duplicato Pontificatus cenſu ex additis Florentia & Bononia ſuiſque pendicibus magnos pecuniarum redditus aſſequatur: neceſſitate tamen urgetur æterna. inde inconſtanter facile reſervas & exſpectativas aſſentitur expediri, mox revocat. Turcarum Princeps claſſem diſſolvit ſuam præ formidine noſtræ claſſis, quam ad Orientem miſimus, quandoquidem non ultra ſuam aluit, quam noſtra conſtiterit. Quæ de deditione Gervenſi? jam & ipſa dimiſſa eſt. aliud audite. Cardinalis & Senatus unum è Senatoribus regiis ad Cæſarem miſerunt nomine doctorem *Guivaram* cui mandata dederunt de procelloſo rerum Caſtellæ ſtatu. quonam pacto ruant omnia in deterius, ni venerit Rex. Contra Zamorenſem Epiſcopum Breve Pontificium delatum eſt contraque ſeditioſos initiatos omnes. producere illud, ne acrior exoriatur ſeditio, non audent. Ex Gallia fertur Comitem Petrum Navarrum in Ravenate pugna captum à Gallis, carceris impatientem, ut libertatem aſſequeretur; Gallo Regi fidem de obſequendo præſtitiſſe. coacta claſſe ajunt illum petiiſſe altum mare. quo tendat, aut quid moliatur, ignoramus. Galli præſides ex Narbonenſi Gallia lenones & vagos omnes ad remos conjeciſſiſſe dicuntur. ab exteris nil ultra occurrit. ergo valete. ex Valleoleto in Calendis Octobris, MDXX.

Epist. DCXCI.

Adagium de Caſtellæ morbis. Senatus & Cardinalis tollunt autoritatem. quid de Proceribus dicant plebei. de Capro vorace. de novis gubernatoribus. de Iunctæ nunciis. de Concordia Procerum cum vulgo. Tria imperata Cardinali. Cardinalis reſponſum. Laſcivia Iuncterorum. de incuria Luporum apud Regem.

P. M. A. M. Magno Cancellario.

Ad hos uſque dies in cruribus & pedum articulis podagram Caſtella patiebatur. Jam ad cubitos humeroſque paulatim ſerpſit, & cervicem. Nova machinantur popularium motuum fautores. de abroganda Senatui regio poteſtate, noviſque creandis magiſtratibus, deque redditibus regiis in ſe recipiendis loquuntur. nec paſſuros, ut Cardinalis vicem gerat Regiam, quod ſit alienigena, licet illum obſervent, quia mitis eſt. Proceres *Coronæ Regiæ uſurpatores* & *gregis regii lupos* appellant: quare ſe deleturos omnes blaterant. Sed majore illos odio proſequuntur, quod voraces Capri & complicum cogitatus non modo non interceperint, quom facile potuiſſent, ſed ut gratiam ejus captarent, poſtergata Regis mentione, foverunt. erigere namque in Hiſpania caput non auſus Caper fuiſſet; quanto minus Toletanam ſibi uſurpare contra Regni leges Antiſteam: aut reliquas uvas de famelicorum Hiſpanorum faucibus ex Hiſpana vinea decerpere; ex qua neque acerbum quidem racemum relinquere ſtuduit, quin aut in ſuum inexhauſtum gurgitem illum detruſerit: aut in facinorum conſcios immerſerit: unde quæ nunc ſentitis, emergunt.

emergunt, quod periculoſius eſt, è Proceribus multi per literas cum ejus popularis conventus primoribus de concordia tractant, ne in ſuos ſtatus ruant, aut eorum ſubditos ſemiebullientes ſubornent, formidantes. Si morabimini, forte reperietis utroſque ſeductos. De novis autem gubernatoribus regnicolis Conneſtabili & Almiranto, quos Legibus conſonos elegiſtis, bene quidem vos; ſed non admittuntur. Ajunt enim Juncteri conſultores: Regem abſentem, ſalvis Legibus, nequire gubernatores eligere. Lupus Furtatus nobilis vir quem ad nos miſiſtis cum ſpe veſtri adventus, eos, qui ſano vivunt animo, ſolatus eſt: non tamen alii deſinunt ſuas ineptias exercere. Nuncios ad Cardinalem & Senatum Juncta Turdeſillana miſit. Ne quid agant in Regni negociis, audet imperare ac minari; ad ſe veniant Senatores, rationem de anteactis præbituri: jubent quo ſi quis prece aut precio vel amore aut metu contra Leges aliquando conſuluerit, tali pœna mulctetur, ut cæteri illorum exemplo futuri deterreantur. Spectaculum atrox, in Regiam autoritatem fœdum ac deteſtabile. Reſponderunt, ſe audiviſſe, neque ultra quicquam. per notarium ac teſtes dicta colligit Franciſcus Agnaia, juvenis bene compoſitæ hactenus Salmanticæ, non bene compoſitus procurator. Cardinali autem per cucullatum fratrem quendam concionatorem, ſeditioſum, lingua promptum, Dominicæ profeſſionis dictum *Alſonſum de Medina*, tria imperat *Iuncta*, quam *ſanctam* temerarius appellavit, ut Inquiſitionis hæreſeos primo tantum exerceat miniſterium: ſecundo ut gubernatoris inſignia deponat ac nomen: tertio ne cuiquam Procerum inhæreat, quia inde ſcandalum poterit exoriri; ſi vero hinc exire libuerit: Sanctam dicit Junctam, ad quemcunque Regnorum locum elegerit ad ſui moram ut obſervanter tractetur, ſcripturam. Inde ad Senatores converſus, impudenter hortatur, ne differant Junctæ ſanctæ parere, ni mulctari cupiant. Ad hæc Senatores reſponderunt: *Se niſi coactos, aut per vim tractos hujuſcemodi mandata impleturos.* Cardinalis autem, *ſe à Cæſare creatum gubernatorem jure medio, quia ſit ejus vaſallus; quodque non ſit vitæ inhoneſtæ, aut ignarus ad id onus exercendum, & ſit recti cupidus, nec minus horum regnorum commodi ſtudioſus, quam ipſimet, qui hoc profitentur: potuiſſeque Cæſarem ſalvis Legibus eligere, quia ſit vigenario major, ſeque apud Proceres unguentum fore; ſi ad eorum quenquam diverterit, non autem ſcandalum, uti ipſi ajunt.* Altero die cucullatus hic buccinator, ad tumultus populares excitandos eloquens, è ſuggeſtu tribus convocat, eas appellant *quadrillas*. Padillam ait Sanctæ Junctæ Imperatorem, manu venturum armata, Vallcoletanos objurgaturum, ni utrique Sanctæ Junctæ mandatis paruerint. Caſtagnedam ſigillorum, licentiatum Ximenez Regiſtrorum, Rodoricum Ruam & Chriſtophorum Suarez computatoriorum voluminum Regiorum reddituum cuſtodes; cum ſuis quemque oneribus ire ad ſe coëgerunt: de cæteris Regiorum negociorum miniſtris idem. Reginam Catholicam inſulſæ Junctæ procuratores ſunt allocuti longo ſermone, largis effuderunt buccis de Regni dilacerationibus poſt Catholici patris ejus obitum. Taxaruntque filium, quod ſibi Regis nomen ſumpſerit, ea vivente. De re utraque ſe nihil ſciſſe ad eum uſque diem, profeſſa eſt. ad tertium ajunt reſpondiſſe, *proviſuram ſe poſthac, ne Regna ruant, ſignaturamque propediem chirographa quaque ad Regni gubernationem facienda* fuiſſe pollicitam. In præſentiarum tamen nequire ob adverſam valetudinem. His elati ſermonibus Sanctæ Junctæ naucleri, qui navim adſcenderunt nunquam, aut mare proſpectarunt, non intuentes maritum aut genitorem ab ea id potuiſſe aſſequi nullis precibus. Ludum Troicum, qui *cannarum* dicitur inſtituerunt. Vicos viaſque omnes, plateas etiam atrii Regii, inſpectantibus ex alto Regina & Donna Catherina infante ejus filia: ſolutis habenis laſcivis impleverunt ſtridoribus præ lætitia. Eſt eorum jam turgida adeo ſuperbia, ut miſſos à Cardinali duos Epiſcopos Lucenſem & Ovetenſem cum mandatis de Concordia, inauditos neque admiſſos in oppidum, remiſerint. Jam pudor & timor ſtrepentibus alis abierunt. Ex aula quoſcunque Reginæ aut filiæ miniſtros, contra illarum inanes ſtructuras ſentire ſuſpicantur, pepulerunt. nec ſereniſſimæ puellæ Infantis lachrymis crudelem ſententiam flexerunt, ut puellas paucas, cum quibus eſt enutrita, relinquerent. Acri ſcopa tanquam fœtidas ſcobes ſexus utriuſque miniſtros ex atrio verrerunt. Reginæ Catholicæ placere iſta dicunt. Alfonſum Quintanillam Medinenſem equitem, una cum uxore, Deniæ Marchionis & uxoris ejus loco ſuffecerunt. Fama hic viget, tantorum autores malorum, qui apud vos ſunt, hanc magnanimi Regis Cæſaris ingentem jacturam nihili facere, quod non parum indignationem auget populorum. Argumento eſſe inquiunt, quod ridendo iſta ſuſcipiant auſcultentque; neque ob id à ludis ac jocis & ſympoſiis magis abſtineant quam ſi virtute ſua Regi addidiſſent pacifica ſuis Regnis hæreditariis alia Regna. Ad hanc uſque metam epiſtola, quæ jam epiſtolæ modum tranſilit,

tranſilit, moram faciente, quod rari jam curſores eant redeantque ob intercepta itinera. quæ acciderunt interea, ſuſcipito. Quatuor è Junctæ ducibus militum *Padillam* ipſum *fortunæ* nunc *palponem* ab inepto populo habitum pro *Hannibale*, cum nulla polleat rerum experientia: Joannem Bravum Segovienſis exercitus: Suerum Aquilanum Abulenſis: Joannem Zapatam Madritenſis, ſtultitiæ duces, veniſſe ſcito ad Cardinalem: Comite fratre illo loquace Alfonſo Medinæ, lethali ſtimulo hujus incendii: Reddere voluerunt cauſas, cur Epiſcopos rejecerint inauditos. Redarguit illos Cardinalis, quod ſuos recuſent nuncios audire de Pace acturos, quibus mediis eos hortabatur, ut pacifice, non ſumptis armis, in ſuum Regem peterent Regni commoda: eorum ſe futurum procuratorem, promittens, ut quæcunque petierint, aſſequantur; ſuarum cicatricum fore ſe chirurgum & valetudinis medicum, modo ut ſubditi, non ut hoſtes ſalutem quærant, ut accepturi à Rege, non daturi Regi leges videantur. In ſeditioſum dehinc cucullatum converſus, quam facinoroſum illi ſit indumento ac profeſſione eloquentiam in populorum exagitationibus exercere prædicavit. In caſſum omnia ſummerſi jam ſunt & obruti pelagi profundo. Venerant hi, Senatores apprehenſuri, Valleoleto non obſtante, quod oppidum jam præceps & ipſum lapſum eſt: cordatis viris & potentibus eliminatis. Sed ab exploratoribus moniti Senatores, aufugerant partim, veteres præcipue. Novi autem plærique tum prece, tum precio in Senatum admiſſi, ut honoratam Senatorum famam hac via conſequerentur, capi voluerunt, cum non ſeceſſerint. Armata manu illos in hujus oppidi fœdam ignominiam abduxerunt, dimiſerunt mox ex itinere Turdeſillano. ipſi vero ad Regnorum arcem Turdeſillas Reginæ ſedem regreſſi ſunt, quæ audit auſcultatque illorum nugas; exſequitur nihil. Cardinalis vero diſceſſum tentavit ſæpe. Neque illi parent, neque ut exeat, patiuntur, retroque illum traxerunt oppido armato ex ponte fluviali, tibi noto: diſcedentem in Calendis Octobris cohors prætoria quæ Cardinalem ut Proregem comitabatur, confringere portas à cuſtodibus occluſas voluiſſe, aut confluenti populo in pontis faucibus obſiſtere. dedit ſe medium Don Petrus Giron populo gratus; ſuaſit Cardinali reditum. invitus retroceſſit. Pice nigrius audi aliud. Ex inſula Gervenſi redierunt equites quorum halitu dedita fuit. circiter milliaria viginti diſtant à nobis. nititur Juncta illos ad ſe reducere: *Reginam*, inquiens, *velle gubernare, Reginæque ſuæ adeſſe debere.* Parte alia Comeſtabilis, uti Prorex, idem ſummo ſtudio quæritat. cui adhæſerit illa moles armatorum, tutiorem videbit rem ſuam. offert etiam Petrus Giron, ſe iturum ad eos nomine Junctæ ſeducendos. quid fiet, habebis. Vale. ex Valleoleto. v. nonas Octobris, M D XX.

EPIST. DCXCII.

Ociantur Turcæ, Soldanus & Sophius. nos fluctuamus. Papa laborat corpore, viget animo, in dandis & tollendis cenſuris. Quid Lupus Furtatus afferat.

P. M. A. M. Marchionibus.

QUæ à diverſis orbis partibus referantur, accipite. Turcarum Princeps ociatur. Soldano de bellorum fremitu nulla eſt cura. Sophius Perſarum, Armeniorum ac Medorum dominus dormitat, ſoli nos fluctuamus. Pontifex tertiana laborat febri, corpore invalidus eſt, in dandis Reſervis ad pecunias colligendas, mox abrogandas validiſſimus. Ex Flandria fertur, Cordubenſem Epiſcopum & Villafrancæ Marchionem Ducis Albæ filium, fuiſſe monitos die Septembris XIV. ut præſto eſſent, huc per equos diſpoſitos venturi nomine Cæſaris, promiſſum adventum ejus & Legum obſervantiam, quo Regnorum turbulentiæ ſedarentur. Quid interceſſerit, quid averſi conſultores fuerint moliti, non intelligimus, ea nubes candida diſſoluta eſt. mutata eſt ſententia. perſtant illi. laboramus nos, uti per literarum exemplaria videre licet quas ad Regis intimos do. puto namque vos, licet Hiſpani ſitis, nec extra Hiſpaniam pedem habeatis, multa latere: cum ſitis vos in tranquillo, harum popularium ineptiarum expertes. Per Lupum Furtatum nobilem Hiſpanum ad plæroſque Primates eblandiendo excuſandoque ſe, cur Comeſtabili & Almiranto, non autem ipſis gubernandi onus præbuerit: benigne hortando illos, ut Regnorum invigilent tranquillitati, pollicetur adventum, quem credimus longiorem caudam habiturum quam oporteret. miſſus eſt & Don Alvarus Ayala Marchionis Aquilaris gener à Cæſare cum literis ad Senatum & gubernatores, idem pollicentes & ut forti ſint animo exhortantes. Ex Italia dicunt Cardinalem Medices, Leonis Papæ nepotem ex fratre Florentiam petiiſſe. Florentinæ Princeps eſt Reip. adverſæ factionis primariis expulſis. Valete. ex Valleoleto. 5. non. Novembris, M D XX.

EPIST.

EPIST. DCXCIII.

Quid proteſtetur Burgos Iuncteris & Valdoleto. quid Comeſtabilis promittat Burgenſibus. tentant mutare Reginam. Gervenſes dividuntur.

P. M. A. M. Magno Cancellario.

JAm prata floreſcere incipiunt. caniſtrum præpara, quo jam tandem pullulantes è tot ſpinis roſas, paucas tamen, queas carpere. Civitas primaria Burgenſis per procuratores ſuos Juncteros incuſavit, quod auſi fuerint ſævire in Senatores, admittereque ſermones de Regio nomine ſemel præbito debitoque Regi tollendo. Si de ſolis Regnorum gravaminibus & patriarum Legum obſervantia velint deliberare, ſe fore fautores. Sed ſi de vendicanda ſibi autoritate gubernandi cogitaverint, alienos ſe ab eorum nugis futuros proteſtantur. ſcripſeruntque ad Valdoletanos, ut reſipiſcerent: ſi remediorum conſocios habere velint Burgenſes, paucis à Rege impetratis ſe fore contentos profitentur, quæ ad Regni commodum faciant. Ad quæ Comeſtabilis operam navaturum ſuam apud Regem pollicitus eſt: deditque obſides filios, ut paulatim aſtu vafro diſpergat ea fulgura popularia: fama eſt etiam tentaſſe Juncteros educere Reginam è Turdeſillis, Toletumque traducere. Re ſuſpicata, Valleoletani nuncios ad eam miſerunt ſupplicatum, ut ad ſe veniat, ſi mutare ſedem ſua Majeſtas ſtatuerit. Se nil tale cogitaſſe, facturamque illos de ſua voluntate certiores, reſpondit Regina. De Gervenſibus bellatoribus partem Comeſtabilis aſſecutus eſt: Petrus Giron partem, ſua impenſa ſeductam, ad Junctam duxit, quæ illum ſuarum copiarum Imperatorem creavit. Hac electione Toletum turbatum eſt. Suum voluiſſet Padillam, qui & ipſe diſceſſerat ex Turdeſillis Toletum. re intellecta, ſuos revocat Toletum milites, & Padillam retinet. Soria vero, Guadalaiara & Zamora, Burgenſes imitati, Juncteros deſeruerunt. Zamoræ autem Epiſcopus, Albeliſtæ Comite recepto in civitatem, vagatur armatus, Juncterus totus effectus, excitat ſcandala & tumultus. Juncteri duos ad ſe cauſidicos Juris peritos Doctorem Olmedillam & Licentiatum Bernardinum, ſub ſpecie libertatis, effecti Reges ad ſe ire juſſerunt, ut juridice dictent, quæ ſint à Rege pro Legum obſervantia petituri, proponunt. Cardinalis autem nil prætermittit, quod ad tantæ valetudinis adverſæ faciat ſalutem. euntibus ad Juncteros Juris conſultis, dedit in mandatis, ut Juncteris operam ſuam polliceantur, &, ſi opus fuerit, ſe iturum in Flandriam ſupplicatum Cæſari, ut eorum annuat poſtulatis adverſus pravos conſultores, qui aſſident ejus lateri. Bernardinus vero de Cauſidicis alter Cardinalem iturum Turdeſillas dixit, ſi opus eſſet, non in Flandriam: quo errore decepti Juncteri, ad Cardinalem nuncios mittunt in hanc ſententiam: *Permittit Sancta Iuncta, ut Cardinalis ad ſe veniat, quatuor tamen rebus ſervatis; ne cum inſignis aut nomine gubernatoris, ut prætoriam cohortem quæ illum ut Proregem comitatur, dimittat, ut aſſignatam domum ingrediatur adveniens, ipſis inconſultis inde non exiturus: relaturos* ajunt *ſe quæ ipſi ſtatuerint per proprios nuncios. Ne quid ſcribat ad Cæſarem ab eis non viſum.* Renuit conditiones Cardinalis, dixitque, *protuliſſe nunquam ſe verba hujuſcemodi. Iturum ſe in Flandriam ad Cæſarem*, ait, *dixiſſe, non autem Tordeſillas ad tumultuarios. ſi ſanari velint à tanto morbo, apud Regem poſſe medelam reperiri; apud ipſos minime*, inquit. Poſtero die Don Petrus Giron Juncterus ob cauſam omnibus notam effectus, ad Cardinalem venit, ſuaſitque, ut Junctæ poſtulata ſuſciperet, *eam eſſe viam*, inquiens, *ad concordiam.* Gironis propoſita rejecit. Juncta poſthæc miſit ad oppidum Fonſecæ dictum *Alahegium*, obſident, tormentis ab oppido Medina præbitis, quæ Cæſareo recuſarunt præbere imperatori, quatiunt; ab internis præſidiis multi obſidentes è ſcopetis & ſagittis perimuntur, incluſis ipſi parum nocent. En aliud. Cardinalis tanta inſolentia ſatur, nocte fere ſolus, ad Rivumſiccum Almirantis oppidum nundinale, ſupellectilibus & familia relictis, aufugit. Ego permaneo, neſcius, quo tendam in medio igne flammato, quanto humilius potero, quid futurum ſit, expectabo. Jam ſatis. ex Valleoleto. x. Calendas Novembris, MDXX.

EPIST. DCXCIV.

Moralis de felicitate non nota.

P. M. A. M. Fernando à Vega Commendatario majore Caſtellæ.

EX quo tibi tuiſque rebus conſulens ad amatam uxorem & dulces natos te contuliſti furtim, mavis ſævientis populi furorem, timens aufugiſti: nullus ſeſe mihi obtulit qui ad te profecturum diceret, neque ubinam lateres, intelligebam. Nunc autem hoc tuo nuncio à me literas exigente, quid de te ſentiam, accipito. Quid in te lateat adeo cœleſte, ut Deum naturamque meliorem tibi tam propitios habeas, ambigo. Excedit

cedit omne meritum humanum. Nolenti beatum tibi ocium tribuerunt. Quietem Elyſiam tergiverſanti præſtiterunt. In tranquillo jam rure ac tuo quieſcis. Neſciebas, cum hic eſſes, ad eam felicitatem iter invenire. Fore id feliciſſimum, ſi accideret, ſermocinabaris mecum ſæpe. Id optabas, deliberabas, prædicabas, eligebas minime. Quum hoc ſentires, in mari tamen & procellas inter Palatinas fluctuabas: licet portum adſpiceres, in quem protentis velis tuam navim reducere quires, te nunquam recipiebas, inter ſcopulos & ambeſas tamen rupes morans excutiebaris. parato igitur Superis grates immenſas, & ne turbida iſta tempeſtas mutetur, optato. ſi namque ſerena tempora refulſerint, ad priores velis nolis tempeſtates raptaberis. cave interea tibi: tranſverſatum te geſtant ſuis gutturibus hi Juncteri timentque, ne tua illos prudentia det aliquando præcipites. Ego autem qui nec focum habeo, neque vineam in Caſtella, quo tendam inſcius: hic in pelagi turbati medio rugitu exſpectabo, quid fata ferant: puppim ad flantes ventos interea pro neceſſitate temporis, obvolvam. cito namque concrepare deſinent hæc tonitrua. Tu vale, ex Valleoleto, quo die Cardinalis ante lucem, nobis inſalutatis, uno tantum cubiculario comite tacitus evolavit, & *Juncta* dicta *Sancta* paulatim disjungitur. x. Cal. Novembris, MDXX.

Epist. DCXCV.

De ſuſpenſis barbitonſore ac birretario. De tribus nunciis ad Junctam. Poſtulata Burgenſium. de recidiva Valdoletanorum. Andaluſia ſtat fidei.

P. M. A. M. Magno Cancellario.

PAucos poſt dies à priore mea, nova emerſerunt multa, Junctæ inſanæ disjunctionem augurantia. per Infantem Granatæ tribubus ita volentibus, cum ſit eorum Prætor, barbitonſor & pileorum opifex, temerariæ plebis agitatores, media in platea patibulo ſunt ſuſpenſi; latuerunt alii plures eo territi exemplo. Eo die ſequentibus etiam quatuor aliis viſum eſt oppidum quieſcere aliquantiſper. Oppidani ad Juncteros miſere nuncios tres: ſani unum conſilii nomine *Georgium de Ferrera*, & pravæ mentis duos; ex ordine unum equeſtri nomine *Saraviam* virum ſemicatilinarium, ſui profuſum, alieni appetentem, è mechanicis alterum frenarium nomine *Alfonſum Veram*. Georgius, Junctæ proteſtatus eſt, ut reſipiſcant, ne Gironem, ne ſcandalis aptum ferendis fratrem Alfonſum concionatorem; ne Zamorenſem Epiſcopum ad ſe ultra mittant. Gravaminibus intendant ſolum demendis, de cætero nil curent. his actis regreſſus eſt. Inſani duo rerum novarum ſtudioſi cum inſanis perſtiterunt, ad ſui commodum tendunt; de Rep. nil curant. hæc de Valdoletanis. Burgenſem dixi civitatem, viſa Juncterorum dementia, ſeceſſiſſe cum plæriſque aliis. petit hæc civitas pauca ſibi à Rege præberi: Ut de hoſpitibus tollatur conſuetudo; ne pecuniæ de Regno exportentur; ne alienigenis officia vel beneficia præbeantur: ut Alcavallæ ad priſtinam exactionem reducantur; ne petatur donativum, contentus ſit Rex veteribus avorum tributis, & pauca præterea. Comeſtabilis ſe à Cæſare impetraturum illa pollicetur, gubernatoriaque poteſtate non uſurum, donec illa ferantur. obſides dedit filios populo, ne defraudari ſuſpicetur. ſed quid? dum hæc ita ſcripſiſſem, ecce ignem, qui exſtingui videbatur, repullulantem. recidivavit Saraviæ ac Veræ impulſu Valdoletum. Infantem & Oxomenſem Epiſcopum eorum medicos egregios expulerunt quadrillæ. per ſeditioſos res agitur. Cardinalis & Senatus in Rivoſicco agunt timentes. non arbitrantur, ſe tutos ibi eſſe. oppidani met illi ſemipalpitant in ſuum Dominum abſentem. quia adhuc eſt in Laletania. optare videntur & hi novos motus, ut audio, nec dicere deſinunt: ſi Juncterorum exercitus ad ſe venerit; quod Cardinalem & Senatores admiſerint, non exſpectaturos vim. Comeſtabilis qui Gervenſium militum partem aſſecutus eſt, quicquid argenti cælati poſſidebat, in monetam decuſſit ad ſtipendia illis perſolvenda, neque obolum de fiſco reperiunt. tanta fuit veſtrorum Onocrotalorum vorago degluticns; ut ad oſſa uſque cervices horum Regnorum excoriaverint. Scribis Toletanos cum Gallis agere, ut in Navarram traducant exercitum: quo plenius queant ſeditioſos animos ſaturare. Immenſum eſt in veſtros Capros odium & à Capro inſertos pampinos apud felicem à natura, infelicem ab educatione Cæſarem. Andaluzia tamen, quæ *Vandalia* eſt, in tranquillo manet. Non deſunt à murmuribus illi populi, ſed erigere caput non audent. Hiſpalim ſuſtinet in fide Medinæ Sidoniæ Duciſſa; Regium redolens ſanguinem, quod Catholici Regis Fernandi ſit ex Cæſar-Auguſtano Archiepiſcopo neptis: de viro ejus nulla mentio, eſt morioni ſimilis, penitus iners: Dux autem Archenſis adverſæ factionis Princeps, urbem illam ſeducere, ut ajunt, conatur, ob inimicitias veteres ſuæ domus cum Sidonia. De Granatæ Regno deſideratis intelligere.

gere. Baza nobis excuſſit calces, Regios perturbavit Magiſtratus. Ludovicus Mendotius Tendillæ Comes & Mondeiaris Marchio, quem reliquiſtis ejus Regni generalem armorum ducem & Alhambræ regii caſtelli præfectum, regiis ejus Regni cohortibus accitis, ad Baccenſem convolans urbem cum favore bonorum facile ſeditioſos domuit: horum Principes affecit patibulo. Convicini autem, qui jam motibus intendebant, Baccenſium exemplo territi, criſtas erigere deſierunt. fuit cæteris ejus Regni habitatoribus id præclarum facinus, utile. Gienium, Ubeda, Bayzia jam confricabant humeros. profuit ad id ſedandum Gabrielis Merini Bari Archiepiſcopi, & Legionis Hiſpanæ Epiſcopi præſentia; qui ut matrem viſeret adhuc viventem, Ubedam fuerat profectus; eſt namque Ubedanus. Exſtat inter eos tamen odium inteſtinum, quod Don Jacobus Caravaialus, in agro venientem Ubedam verſus, Don Ludovicum de la Cueva, cum quo particulares exercebat inimicitias, trucidaverit. Scribitis & vos adeſſe tempus quo Cæſar ſit ab Electoribus coronam ſuſcepturus. placet Hiſpanis, quia liberior erit poſt id ad capiendum iter ad eos. Audi nunc, quæ apud nos novi emergunt, ſpem ſalutis afferentia. Caſtellani Proceres ex hac populari ſeditione jugulum vident paratum, in eos namque ſcabiem hanc ſcalpendam eſſe Juncteri blaterant, ut ad coronam eorum terras ablatas reducant. Hoc veriti expergiſcuntur, qui alias his motibus gaudebant, ſperantes inde lucrum, uti ex turbido flumine piſcatores. Beneventanus Comes & Aſturicæ Marchio cum validis armatorum copiis equeſtribus peditibuſque ad Rivumſiccum & Cardinalem & Senatum tetenderunt, hujus menſis die vigeſimo ſeptimo hic, vigeſimo octavo ille. Almirantus vero ejus oppidi Riviſicci dominus adventare jam dicitur ex Laletania, ubi ſtatus habet non negligendos. VI. Idus Novembris, MDXX.

EPIST. DCXCVI.

Marlianus dat rationes, quare debeat Rex excuſari & liberari à querelis. Oratio Cæſaris ad Senatum. De tribus claſſibus. De locata ſorore Portugallo. De proxima Coronatione.

P. M. A. M. Marchionibus.

MARlianus Philoſophorum ætatis noſtræ maximus nec inter Oratores ultimus, à me ſtimulatus, quod eorum cauſa qui cum Rege venerant, tot ſint exortæ inter ſegetes regias vepres, viciæque ac tribuli, frumenta ſuffocantes, Regem excuſans, reſcribit magnas fuiſſe cauſas expenſarum, quæ Regem coëgerint, cum hic eſſet, quærere pecunias; literarum ipſius exemplar habetote, ſenſa videbitis, callide diſerteque compoſita, ſed à propoſito alienum eſt reſponſum. neque enim unquam incuſavi Cæſarem, in quo nil taxandum reperiri poteſt. eſt à natura ſere divinus. credidit, ut par erat illi ætati, felix alias ejus genius. non tutatus eſt eum ab educatione voraginoſa. his omiſſis, Marlianum audite.

Ludovicus Marlianus Tudetenſis Epiſcopus conterraneo & affini Petro Martyri Cæſareo Senatori.

§. PLures habuimus tuas ex Hiſpania, de rerum iſta perturbatione. turbati quippe ſumus, ſed audi, quibus cauſis auſim ego Cæſarem ab ea labe, qua incuſatur liberare. Quum ad Valdoletanos perveniſſet, querelas agitari ſentiens de pecuniis è Regno tranſmiſſis rebuſque aliis quibuſdam, Prætoribus ac Senatui rationem dedit in hunc ſenſum: *Etſi nulla ſit populis reddenda conſiliorum à Regibus ratio; tam apertam tamen eſſe illis rerum ſuarum non rationem tantum, ſed neceſſitatem, ut nec eam tacere velit nec poſſit.* Viderent quam conveniret delatum ad eos Orbis imperium ſocordia amittere & ad alios transferri. De conjugio vero, ſe conjugium optare, inquit; ſalvis humanis diviniſque Legibus fieri non poſſe niſi alieno; quod ſummopere quærebat, conſenſu. Nec ſe, nec ſuos ſuperbe imperaſſe Hiſpaniæ. ſe negare nolle, quin aliqua eſſent & liberalitati ſuæ & novitati Regni condonanda in eos qui eum educaverant. Ne aurum ex provincia exportaretur; non ſupereſſe magnam auri vim, ſi cenſerent Hiſpani, quantum Senatui, quantum prætoribus, arcis præfectis, ipſi denique Regno deberetur. Animadverterent autem hi qui diligentius res judicant alienas, quantum auri contra Ænobarbum, quem vulgus *Barbaroxam* appellat, Africæ peſtem, fuerit expoſitum, quantumque ſibi claſſes inſtructæ pecuniarum exhauſerint. prima quæ in Africa naufragio fere tota deperiit, dehinc in reſtituenda, alia etiam claſſe, qua ipſe Cæſar vehendus erat in Hiſpaniam, quaque frater Fernandus ad Belgas ductus eſt. tertia quæ contra hoſtes ad orientem & Gervenſes miſſa fuit navium roſtratarum ſeptuaginta, triremiumque terdecim cum octingentis gravis armaturæ, levis autem quingentis equitibus, peditibus vero decem millibus, quæ claſſis jam per an-

num alitur, cum Pontifex & Rex Gallus atque una Genuenſes, vix per ſemeſtre viginti triremes ſuſtinuerint, quin illas reliquerint, uti cadavera deſerta præſidiis. Emiſſas præterea duas claſſes alias, ad orbem exterum, cujus tu præclara inventa tribus decadibus collegiſti. aromata quæſitum unam, ad aurum jam repertum alteram. Animadverterunt præterea, locatam eſſe Regi Portugalliæ ſororem, ſed quod gravius eſt, librare ſecum deberent, quanta contentione, pollicitis, oblatis ac latis largitionibus fuerit à Gallis Imperii petitione oppugnatus. Non fuiſſe partum gratis Imperium, ut mala prope infinita averterentur: quæ ſi ad Gallos Imperium deveniſſet, ſubſecuta fuiſſent. Illudque reputare Hiſpanos debere, non mediocrem auri jacturam emerſiſſe, ex tam diuturna & neceſſaria apud Celtiberos & Laletanos facta mora. Donativum autem non exigendi gratia petitum eſt, ſed ut hic ſuus diſceſſus plus autoritatis apud finitimos haberet, ſe autem, inquit, triennio tantum affuturum. De fratre ablato ex Hiſpania, quem Regno Auſtriæ præfecturus erat, longe majora, quando illum mittebat, cogitaſſe. De Toletana vero dignitate præbenda, eam ſe curam habuiſſe, ut illius gratia daretur, cui ſecundum à ſe locum crediderit. Nulli debere majorem curam eſſe Regni quam Regi. Ad quatriduum aut paulo longius coronatum habebimus Cæſarem, quantocyus licuerit poſt id ad vos iter expediemus. de iſtorum Regnorum commodis, quæ ſua Majeſtas tanti facit, quanti æquum eſt fieri debere, tractabitur. Interim tu vale, ac apud tuos Hiſpanos, quandoquidem non vulgaris es apud eos opinionis ac nominis, tui noſtrique Regis Cæſaris rationem tuere, noſtraſque illis cauſas proponito. ex Aquiſgrano urbe Germaniæ ubi pompam paramus coronationis *Octobris die vigeſima*, M D XX.

Vos autem hoc exemplar habetote ex Valdoleto. idibus Novembris. Reſpondi nondum. quando acciderit, videbitis, quantum ipſe diſſonet à meis ſignificationibus, de cauſis tot tantorumque malorum. nullus eſt enim qui conqueratur de Rege. neque emergit, cur poſſit quis Regi ſuccenſere aut dicere contra impenſas, quas Marlianus recitat. de voraginibus Regem adoleſcentem deglutientibus, ſub ſilentio, forte illorum pertimeſcens genuinos, præterivit. de hoc alias. Vos valete, M D XX.

EPIST. DCXCVII.

Coronatus eſt Rex. Quo tempore mutata ſit Imperii ſucceſſio. De confluxu ad Iuncteros. De Comeſtabili ſuſcepto Burgis.

P. M. A. M. Marchionibus.

TAbellarium habemus à Rege. Jam coronatus Cæſar eſt Aquiſgrani urbe Germaniæ, loco à majoribus aſſignato ad Imperatorum coronationem, ex quo Gregorius Papa Quintus & Imperator Otho Tertius, anno abhinc quingenteſimo ac vigeſimo, ambo Germani affines convenerunt, ne ultra per ſucceſſionem Imperatores aſſequerentur Imperium. Rei ordinem nondum habemus, quia emiſſus repente fuit hic tabellarius, ut rem nobis ſignificaret. ad nos amici propediem conſcribent, uti res acta eſt, ad vos ego. Mira de Electorum potentia refert & elegantia ac ceremoniis. Octobris præteriti dies vigeſima tertia fuit eo actu nobilitata. de me autem hæc habetote. Aufugiſſe latenter noctu Cardinalem, intellexiſſe vos credendum eſt. Nequivi ego illum ſequi, commodius tempus exſpectaturus. Manſi ergo maneboque in hoc oppido, in igne medio, donec violentis acta vorticibus Regia claſſis vel portum petat, vel, quod Deus avertat, illidatur. in magno quippe diſcrimine vagatur. Ad Juncteros confluunt undique ingentes copiæ. Comeſtabilis deſignatus gubernator in Calendis Novembris à Burgenſibus honorifice ſuſceptus eſt, quod illis promiſerit, ſe non uſurum poteſtate gubernatoria, donec à Rege illorum poſtulata impetraverit. Sub perpetua tamen cuſtodia ſervatur una cum filiis Joanne Tovaro & Bernardino Velaſco, quos ibi reliquerat obſides. Almirantus vero ex avitis & dotalibus terris quas habet in Laletania, veniens, auditis Valdoletani natalis ſui ſoli motibus ex itinere in Cervera oppido ſiſtens parumper, quia eſt invalidus, epiſtolam ſcripſit ad Valdoletanos vulgarem, dicendi copia pollentem, & ſententiis utilibus refertam, cui ſi Valdoletani crediderint, à gravi, quo laborant morbo, revaleſcent. qua hora adveniſſe dicitur, eadem ad vos ſcribo. Valete. ex Valdoleto. pridie Calendas Novembris, M D XX.

§. *Inter*

§. *Inter Morales.*

EPIST. DCXCVIII.

Amiſit oblatam ſortem. dat cauſas auctor, cur nolit ſequi fugientes.

P. M. A. M. Fernanduo à Vega Commendatori Majori Caſtellæ.

HAbui epiſtolium tuum elegans profecto, meis reſpondens, quibus ego, te invito factum à ſuperis felicem fuiſſe te dicebam. ſortem tibi è manibus evaſiſſe video, ad immanes rediiſti ventorum turbines, nec peractis tempeſtatibus inter Scyllæam iterum rabiem & Charybdeam voraginem lembum agitandum credidiſti. dolendum tibi potius quam invidendum arbitror, qui quod optabas deſerens, quod fugiendum ſore arguebas, repetiiſti, quando ad ſemiobſeſſos in Rivoſicco te contuliſti; ego autem tuis conſiliis inhærens, & à tuis actis abhorrens eam mihi vitam elegi, quam tu tranquillam fore; ſi eveniſſet, prædicabas. Auratum Commendatoris Riberæ atrium, qui exul eſt à patria, quod inter cordatos enumeratur, inhabito. Commendatorem ipſum, ſuis ineptiis averſum, habent odio tumultuarii, cum ſit è Rectoribus unus, licet non ierit ad curias Gallecas, quodque tranſeunte Don Petro Girone per villam quæ dicitur *Moiados*, cum Gervenſibus ſeductis, unius centuriæ partem illi ſurripuerit, cujus ipſe præfectus erat, & per vicepræfectum gubernabatur, ac volanti greſſu ad Rivumſiccum perduxit. quod facinus à Cardinali & Senatoribus magni factum eſt & jure merito. quandoquidem ex Philoſophorum ſententia, *facti dimidiu* dicitur *ille gratiam promereri, qui facto principium dat.* Hanc ergo domum, licet de illa diruenda ſermonem ſæpe ſeditioſi moveant, ejus amœnitate pellectus, incolere ſtatuo, donec veſtra claſſis fluctuans extra male fidam ſtationem anchoras projeciſſe intellexero. Ad vos tunc proficiſcar. Ero, uti arbitror, ab ebullienti populari cacabo, & colubrorum morſibus ſecurus, quod non ſim veſtri ordinis Senator. Vobis namque ſolis invident facinoroſi. Manent & una mecum è duobus magiſtratibus duo Jureconſulti, è veſtris tribus ordinibus quorum tu Princeps es, Licentiatus Varrentus, vir, uti noſti, cum Jureconſultura non vulgaris Orator, & ſacræ Inquiſitionis hæreſeos doctor Manſus Metropolitanæ Granatenſis Decanus, cujus & ego Prior ſum, ſed in domibus illi ſecuris, quia popularibus, in ſuſpecta ego, quia poſſeſſoris inviſi eſt. donec illos pedem figere videro, quieſcet in me Spiritus ab acribus invidorum genuinis, qui ſorte veſtras implebunt ſuſurris aures incuſantes, noſque moram trahamus in loco tanta contagione polluto. Vale jam. ex Valleoleto. XIII. Calend. Septembris, M D XX.

EPIST. DCXCIX.

De coronatione Caroli Cæſaris in Romanum Regem.

P. M. A. M. Marchionibus.

AUdite narratu pulcherrimum. Totum ordinem coronationis Cæſareæ deſcripſit Valdeſius, cujus epiſtolæ exemplar ad vos mitto. Valdeſium igitur loquentem audite.

Alfonſus Valdeſius Petro Martyri ſuo ſalutem dicit.

§. QUod fauſtum felixque ſit, habemus Cæſarem noſtrum in Romanorum Regem coronatum, tanta pompa, tantoque omnium applauſu, ut omnes Romanorum triumphos hic unus (crede mihi) quam longiſſime ſuperarit. Quod ſi & militum & equitum legiones, quibuſcum Cæſar Aquiſgranum ingreſſus eſt, ſi omnium Ordinum Aulicorum magnificos apparatus, ſi Germanorum armatas acies, ſi tubarum clangores, ſi tympanorum bellicorumque inſtrumentorum ſtrepitum, ſi auri, argentique ac gemmarum ornatus, ſi ipſum denique ingredientem Cæſarem deſcribere tentarem, & mihi eſſet difficile, & tibi ſorte ingratum. Quapropter quæ ſcitu tantum digna judicavi, his tibi literis impertiar. Principio rumor erat Aquiſgranum, ubi hujuſmodi ſolennia celebrari ſolent, peſte laborare, ob idque agebatur de alio loco ad hoc deſignando. Cæſar vero (ut eſt animo intrepido) contempta morbi ſuſpicione, noluit alibi quam Aquiſgrani coronari, ne antiquiſſimæ civitati injuriam inferre videretur, Lovaniique Infanti Ferdinando valedicto, recta Aquiſgranum verſus proficiſcitur. Electores autem, qui Coloniæ Cæſaris adventum præſtolabantur, ubi Cæſarem venire audiunt, Aquiſgranum & ipſe veniunt, de ceremoniis aliiſque rebus neceſſariis tractaturi. Coronationi itaque dies XXIII. Octobris indicta eſt, tametſi eſſent, qui contenderent niſi in die feſto Cæſarem coronari non debere, nec fas eſſe. Hic tamen ſcrupulus è medio ſublatus eſt autoritate Epiſcopi Leo-

dienſis, in cujus diœceſi ea civitas ſita eſt. Juſſit enim ut deinceps in ea provincia dies S. Severini, quo ſolennia celebranda erant, ſeſtus haberetur. Omnibus tandem rite diſpoſitis, tres Archiepiſcopi Electores, Moguntinus, Colonienſis ac Trevirenſis Civitatis Senatui (ut moris eſt) decretum Electionis exhibent, quo venturum Regem rite electum eſſe ſciant. A meridie autem Archiepiſcopi Electores una cum Electore Palatino cum magna pompa venienti Cæſari obviam prodeunt, alii vero Electores, Rex videlicet Bohemiæ, atque Dux Saxoniæ, necnon & Brandenburgenſis Marchio, licet non aderant, ſuos tamen Deputatos cum ampliſſimis mandatis, qui Coronationi intereſſent, miſerunt. Cæſare itaque, qua tenentur, reverentia ſalutato, immiſcent ſe ordini, ita ut Colonienſis dextrum, utpote Conſecrator, Moguntinus ſiniſtrum latus Cæſaris clauderent, Trevirenſis autem una cum Palatino, & Oratore Brandenburgenſi præcedebat ante Cæſarem. Et Zodus Papenſis Imperii ſubmareſchalcus nudum gladium præferebat, Cæſarem ſolus in ordine ſequebatur Orator Bohemiæ. poſt quem Cardinalis Sedunenſis, Saltzburgenſis & Toletanus incedebant. Nam reliqui Principum Oratores adeſſe noluerunt, dicentes, eorum loca ab Electoribus occupata eſſe. Dum introëuntium ordo à Domino de Iſelſtain diſponitur, Civitatis Senatores jusjurandum ſolitum à Cæſare recipiunt. Ibi exorta inter Juliacenſem, & Saxones contentio, hoc modo ſedata eſt, ut Juliacenſis tanquam illius provinciæ Advocatus primus intraret, rectaque Civitatem pertranſiret, Saxo vero ceu Imperii Mareſchalcus in civitate maneret, exercituique præeſſet. In ipſa porta Civitatis armatus Cæſar crucem adoraturus, caputque Caroli Magni deoſculaturus, ex equo deſcendit, quem cuſtodes portæ ſuo jure capiunt. Inde Cæſar ad templum uſque Deiparæ Virgini ſacrum, vetuſtateque inſigne ducitur. Alium enim equum conſcenderat Cæſar, qui Mareſchalco Colonienſi ex more ceſſit, non tamen abſque contentione, ſacrificis ipſum equum ſibi vendicare conantibus. A templo Cæſar in Regiam ſuam ductus eſt. Die ſequenti Coronatio hoc ordine celebratur. Ab Archiepiſcopis Electoribus Cæſar in templum introducitur. præcedebat Colonienſis, veluti Conſecrator canens cum choro TE DEUM LAUDAMUS. Qui & Miſſam (ut vocant) incepit. Antequam Euangelium caneret Diaconus, proſtratis omnibus, Chorus Divorum ſuffragia implorabat. Deinde Colonienſis Cæſarem in hunc modum allocutus eſt: *Vis ſanctam fidem Catholicis viris traditam tenere, & operibus juſtis ſervare?* Cui Cæſar: *Volo. Vis ſanctis Eccleſiis, Eccleſiarumque miniſtris fidelis eſſe tutor atque defenſor?* Reſpondet: *Volo. Vis Regnum tibi à Deo conceſſum ſecundum juſtitiam prædeceſſorum tuorum regere, & efficaciter defendere?* Reſpondet: *Volo. Vis jura Regni, Imperiique, ac bona ejus diſperſa injuſte, conſervare & recuperare, ac fideliter in uſus Regni, Imperiique diſpenſare?* Reſpondet: *Volo. Vis pauperum & divitum, viduarum & orphanorum æquus eſſe judex, & pius defenſor?* Reſpondet: *Volo. Vis ſanctiſſimo in Chriſto Patri Domino Rom. Pontifici, & ſacræ Rom. Eccleſiæ ſubjectionem debitam, & fidem reverenter exhibere?* Reſpondet: *Volo.* His dictis, Moguntinus & Trevirenſis Cæſarem ad ſummum altare ducunt; in quo Cæſar omnia quæ dixerat, ſe pro virili præſtaturum jurejurando pollicetur. Tunc Colonienſis ad populum converſus, tum Latine, tum Germanice dixit: *Vultis tali Principi ac Rectori vos ſubjicere, ipſiuſque Regnum firmare, fide ſtabilire, ac juſſionibus illius obtemperare?* Clamant omnes: *Fiat, fiat, fiat.* Ibi Colonienſis unxit Cæſarem dicens: *Ungo te in Regem oleo ſanctificato, in nomine Patris & Filii & Spiritus Sancti, Amen.* Unctum Regem Moguntinus & Treverenſis in ſacrarium ducunt, eumque rurſus Cæſareis ornamentis Caroli Magni indutum, è ſacrario educunt. Cui ſedenti, tres Archiepiſcopi ſimul, enſem Caroli Magni tradunt, dicentes: *Accipe gladium per manus Epiſcoporum, ut per eum æquitatem exerceas, iniquitatem deſtruas, Eccleſiam protegas, ac falſos Chriſtianos oppugnes.* Deinde ſolus Colonienſis dedit Cæſari aureum annulum, regiamque veſtem, atque ſceptrum dicens: *Accipe virgam virtutis atque æquitatis, qua intelligas diligere pios, & terrere reprobos.* Poſt hæc tres Archiepiſcopi ſimul Regiam Coronam auream, non (ut vulgus autumat) ferream, capiti imponunt dicentes: *Accipe Coronam Regiam.* Et tandem unctum, & coronatum Regem ad ſedem lapideam Caroli Magni magna religione ſervatam ducunt, in qua quum ſederet, Archiepiſcopi Electores Regiam dignitatem Cæſari congratulabantur. Principes autem prophani, & nobiles, quotquot aderant, Equeſtris Ordinis inſignibus à Cæſare donabantur. Quibus peractis, peragitur & ſacrum, quo durante, Cæſarea Inſignia in hunc modum ſervabantur. Limburgenſis Comes Imperii Subpincerna Coronam: Comes Palatinus Archidapifer globum orbis; & Zodus Papenſis Imperii Submareſchalcus enſem: Comes in Zorn Imperii Subcamerarius ſceptrum. Peracto ſacro, Cæſarem Imperialibus indutum, in domum Senatoriam Urbis ducunt. In qua

pro

pro ſingulis Electoribus, etiam abſentibus, ſingulæ menſæ paratæ erant, aliæque pro aliis Principibus Germanis proque Colonienſ. Francofordienſ. Nurembergenſ. atque Aquiſgrani Senatoribus aliæ item menſæ. in eo autem convivio Electorum quilibet munia ſua exſequitur. Lymburgenſis Comes Imperii Subpincerna primum poculum Cæſari propinat. Comes Palatinus ceu Imperii Archidapifer primum cibum menſæ Cæſareæ miniſtrat. Et Zodus Papenſis Submareſchalcus cum baculo in manu Archidapiferum præcedebat. Convivio magnifico, ſumptuoſiſſimoque peracto, Cæſarem in templum D. Virgini ſacrum, deindeque in Aulam ſuam reducunt. Habes & unctum & coronatum Cæſarem. Tu viciſſim ſi quid boni apud vos evenerit, ne graveris nobis impartiri. Vale. *Aquiſgrani.* VIII. *Calendas Novembris*, *Anno* MDXX.

Scribuntur & alia multa, quæ quum non ſint ad rem neceſſaria, prætermittuntur. Valete. ex Valleoleto. XII. Calendas Decembris, MDXX.

Epist. DCC.

De Vice-Comite Valdorna & Licentiato Spinoſa miſſis ad Cardinalem. De Saravia perturbatore. de petulante Pigmentelo.

P. M. A. M. Magno Cancellario.

FOrtuna hæc Valdoletana ſuo ad unguem fungitur officio. Die hujus menſis ſexto miſſi ſunt ab hujus oppidi procuratoribus ad Cardinalem ad Rivumſiccum nuncii Don Petrus Bazanus Valduernæ Vice-Comes & una doctor Spinoſa inter cauſidicos clarus. Mandata de proponendis paucis ad Legum Regni obſervantiam capitibus attulerunt, prætermiſſis quæ ad rem minime faciebant; fidem præſtitit Cardinalis à Rege impetraturum ſe illa. ut Juncteri aſſentirentur Turdeſillas ierunt. ſe nihil horum à Valdoletanis habuiſſe Juncteri fatentur, immo è contra. uti mutabiles ſunt pelagi procellæ; ſic vulgus ineptum. Id ſtruxerat vaniſſimus ille ordinis equeſtris Saravia, pauper ex ditiſſimo apud quadrillas. ſicariorum eſt vagorum inquilinorum concitator. putat hac via ſe adepturum aliquod excelſum rerum culmen. falletur arbitror. Regreſſi ad oppidum, Vice-Comes & Spinoſa adverſe ſuſcepti ſunt. quadrillas nil tale intellexiſſe ajunt. Junctæ Turdeſillanæ parendum eſſe proclamant. pereundum, ſi contradicatur. ergo die ſexto convaleſcebat, ægrotum prius hoc oppidum, à quo Regnorum pendet ſalus, de novo autem recidivavit, ita volentibus nefariis. putant hi Caſtellanæ molis ſe fore architectos. In Comeſtabilem & Benaventanum Comitem, alioſque Proceres adagia jactant, ſuper ſtatus eorum. *Ante collectas ſegetes mendicaturos*, hi blacterant, *ante novum muſtum* alii. Saravia præſertim & ejus ponderis cucurbitæ, *Regiam* inquiunt *Coronam ſe velle ditefacere ab eorum majoribus uſurpatam rapiendo à Proceribus.* Nec longe abeſſet, uti colligere fas eſt, ſi Regnum cerneret, ad Regni commodum præbitam ab ineptis poteſtatem, eos exercere. Turres ſine fundamentis ædificant. cadent propediem. Murcia & ipſa mittit ad Juncteros. non deſunt qui putent Marchionem Bellecenſem illius Regni principem & Adelantatum fautorem hujus turbulentiæ. forte illum neceſſitas coëgit, quom ipſius oppida cœperint caput erigere. Salmanticam dicitur ad Juncteros miſiſſe pedum circiter duo millia, duce Don Petro Maldonato, alias *Pigmentelo*, Benaventani Comitis nepote. petulans juvenis eſt. petulanter procedet, ut arbitror. Merindatum provincia peditum dicitur decem millia coëgiſſe in Comeſtabilem. Confluunt undique ab urbibus & oppidis magnæ copiæ, ni Proceres ſetas excuſſerint, actum erit de illis, nimis diu dormiunt, alterque in alterum oculos jactat & expectat, quid fata ferant. Cardinalis è rectoribus Medinenſibus unum miſit, nomine *Franciſcum Diaz*, ſuaſum Medinenſibus, ut Alahegii ſolvant obſidionem, fere hominem trucidarunt, ſervatur auxilio paucorum, ad Juncteros catenis vinctus raptatur. Rex Portugaliæ dicitur ſuas vires in Regis favorem Proceribus obtuliſſe. Quinquaginta petunt mutuo ducatorum millia. quæ fient, habebis. Vale. interea. ex Valleoleto. XXVI. Novembris, MDXX.

Epist. DCCI.

Ut ſolvatur nuncius Antoris captus ſub ſuſpicione. Iudicium de motibus populi.

P. M. A. M. Licentiato Bernardino Cauſidicorum clariſſimo.

PRæſtantiſſime, Audivi demandatam tibi eſſe portarum hujus oppidi curam, ne quis exeat introëatque vobis inſciis. Ad nuncium Apoſtolicum qui eſt apud Cardinalem in Rivoſicco mitto tractatum quædam negocia Cameræ Apoſtolicæ, quia ſumus arbitrarii Judices, Reverendus Conchenſis Epiſcopus veſtræ Cancellariæ princeps & ego, inter Cameram ipſam & Mindonenſis Epiſcopi hæredes, miſeram unum è meis familiaribus. regredientem prohibent ingredi cuſtodes. peto

to ut mittas è tuis aliquem qui eum introducat. Nil adverſi poteſtis à mea exſpectare familia. Quantum ego ſim pacis amator, noſti. Crucior ego multo magis quam vos ipſi, cum videam, navim hanc veſtram in tanto diſcrimine fluctuare. ut iſta nubila jam tandem convertantur in ſerenum opto. horum à te turbinum primarias cauſas intellecturus ad te ibo, cum primum per morbum gravedinis cujuſdam rheumaticæ liceat. Tu mihi hujus nocivæ nucis nucleos enodabis ambigenti. Sonus quidem primarius horum motuum ſanus, ut leges Regni ſerventur indemnes: ſed meo judicio aberratur in Proceſſu. Supplicatu, non armis agendum eſſe, crederem ſatius. Vale. ex atrio Commendatoris Riberæ hoſpitio nunc meo, cadente meridie. XXVIII. Novembris, MDXX.

EPIST. DCCII.

Male reſponſum Comiti Benaventano & Almiranti.

P. M. A. M. Eidem Licentiato.

VEniens ad me Fernandus Rodoricus meus, te gratias, inquit, promeruiſſe in colore rei, non minus quam in reipſa. ait enim introductorem tuum ab eo veniam petiiſſe de mora, excuſaſſeque portarum cuſtodes, quod meum retinuerint. non licere illis aliter facere. functi ſunt officio ſuo. nil eſt cur illis ſuccenſeatur. Audio ad veſtros quos dicitis *Deputatos*, miſſos fuiſſe nuncios ab Almirante & Benaventano Comite, vires oblatum ſuas & induſtriam ad pacem & concordiam, nec fuiſſe reſponſum ſapienter. forte non ſic, uti relatum eſt. timeo tamen aliquid, quia vulgus veſtrum vult ſapere, ut deſipiant Principes, quod eſt futuræ tempeſtatis argumentum. Cætera coram. ad te ibo capitis dimiſſa gravedine. Interea vale. ex hoſpitio meo. ad veſperas, die Novembris XXVIII. MDXX.

EPIST. DCCIII.

Reſponſiva ad Marlianum de excuſatione Regis. Laus Regis. quæ cauſa motuum.

P. M. A. M. Ludovico Marliano Epiſcopo Tudetenſi.

HAbui elegantem & ſucco plenam epiſtolam tuam in excuſationem Cæſaris mitiſſimi. Qui Cæſarem incuſet, nullus eſt. Qui neget tot claſſium totque militum copias ſecum attuliſſe ingentes impenſas, nemo eſt qui neget. quod Aragones & Laletani ſuis cavilloſis occaſionibus Cæſarem tanto tempore detinuerint, unde miſera Caſtella fuit ea intercapedine temporis exhauſta, licet jacturam ſenſerit intolerabilem Caſtella, quia ex depauperatione ſua ditata ſunt ea Regna, non ſunt hi conqueſtus tamen, neque impenſam pro Sereniſſima ſorore Portugallico Regi præbita in uxorem, exprobrant. Nil horum tumultus exortos excitavit, quia juſta omnia, quia fieri aliter non debuit. Ab uno epiſtolæ tuæ capite initium capiunt, ubi dicis: Nec ſe nec ſuos ſuperbe imperitaſſe Hiſpaniæ. Illud, *nec ſe*, aſſentiuntur, quia nil benignius, vel mitius aut glorioſius Cæſare. Illud autem, *nec ſuos*, incuſant, & *dictum à vero diſſonum* ajunt. addunt alii, dictum à te illud, *ſuperbe*, juxta recti tenorem, quia non *ſuperbe*, ſed *ſuperbiſſime*, temerarieque ac inſolenter fuerunt à veſtris Hiſpani tractati. A Rege culpam tollunt, quia nondum ex ephebis erat elapſus, ſed quid ſuperbius quam illos æquo animo pati, quod Hiſpani crudis afficerentur pœnis ex venialibus erroribus in Belgas, neque in Belgam auderet quenquam Curiæ præfectus ullus juſtitiæ, manum imponere, licet in Hiſpanum aliquem, injuriam atrocem admiſiſſet. quas ego ipſe ignominias vidi? quoſque deriſus à viliſſimis ſtabulariis & ſordidiſſimis coquinarum ſcopariis inferri nobilibus Hiſpanis? quid fœdius quam paſſos fuiſſe voraces eos qui tempore illo miſerum adoleſcentem abſorbebant, ut in foribus atrii volentem ex Curiæ præfectis unum digladiatorem tumultuarium ad carcerem trahere, præfectus ipſe violenter & ignominioſe raperetur à Belga illo qui dicitur *Pravoſtes palatii*, unde territi Præſules alii abſtinuerunt poſt id à corrigendis erroribus. Addunt ad hæc, ex illorum pravis educationibus Cæſarem nihili penitus hæc Regna feciſſe, imo & ab eis falſo perſuaſum, quo facilius illum fallerent, ut Hiſpanos odio haberet. Hæ ſunt artes, ſunt hæ, Marliane mi obſervandiſſime, quæ vepres has inter ſegetes Cæſareas ſeminarunt. Caper veſter & à Capro pendentes Cerberi, Regis infelicis, ad orbis imperium nati, familiares hæc ſemina reliquerunt. Ad ſydera voces prodeunt, quod Regem Caper ad hæc Regna traxerit eo animo, ut ſub Regis umbra quiret poſt collectas uvas hanc vineam, uti fecerunt, exſtirpare. Non illos latebat futuros ſucceſſus hos, quando ſibi, contra Regni leges Toletanam Archiantiſteam, necdum bene ingreſſi Regnum uſurpavit Caper, in totius Regni odium contra Regem, de qua re tu Regem excuſas. Accuſat Regem nemo. quid facere poterat imberbis

berbis adoleſcens ad eum uſque diem ſub tutoribus ejuſmodi ac magiſtris? Quid deinde ſucceſſerit, æqua lance de cæteris vacantibus tu noſti, quam exigua fuerit de Hiſpano quoquam mentio, & quam ſolutis habenis Hiſpanus panis ab Hiſpanorum faucibus ereptus fuerit, ut ganeonum Belgarum & Gallorum, Regem ipſum devorantium guttura replerentur? Quis à concreto Borea & horrendis frigoribus ad hanc temperiem venit, qui non hinc plures aureos aſportaverit quam obolos unquam fuerit aſſecutus? quales, illorum cauſa, regios redditus reliqueritis, tu videris. particularia omitto multa, ab ipſo Job excuſſa vi patientia. Jam ſatis vagatum eſt ſuper cauſis harum ſeditionum. Ut altitonans ſuam huic tanto malo, pullulanti dextram imponat, orandum eſt. In humanis nullum eſt judicium ad hanc labem detergendam aptum. Vale. ex Valleoleto cum alia ad magnum Cancellarium noſtrum conterraneum epiſtola de rebus emergentibus. xxix. Novembris, M D XX.

Epist. DCCIV.

Pro coronatione ſupplicatio, ſed non læta. Adventus Almirantis. quid cum Girone Almirantus. quid cum Iunƈteris. quid promittant Iunƈteris.

P.M.A.M. Magno Cancellario.

Variis confeƈtum herbis accipe farcimen, quandoquidem ut minuta quæque vobis ſignificem optatis. Hujus menſis die undecima pro coronato Cæſare ſupplicatio generalis in hoc oppido eſt celebrata. populi fuit concurſus non frequens, quia corruptis vivunt animis, varia promebant judicia. fiƈtum hi dicebant ad deterrendum. ſi verum, ajebant alii, fore deterius, quia videant terrarum paulo antea dominam Hiſpaniam converſam eſſe in provinciam. Ad urticas pungentes veniamus. Die poſtero poſt ſpeƈtaculum Coronationis, Almirantus rediens ex Laletania in oppido Decigales, priuſquam ſe ad Rivumſiccum conferret, fixit pedem. Nuncios ad Don Petrum Gironem miſit, Junƈterorum Imperatorem eleƈtum accerſiri facit. ſine Junƈtæ venia ſe nequire reſpondet. Reſponſum eſt à Junƈteris interrogatis, ut ſuum ſequatur judicium. Non eſt auſus adire, ne ſuſpeƈtum ſe redderet. Hæc videns Almirantus, ad hoſpites ſuos in Rivumſiccum conceſſit. Exit obviam magna militum caterva. Semitriſtis, *in Mauros*, inquit, *in Mauros iſta parentur. Noſtri ſunt omnes, conſilio, non armis agendum eſt.* Mox Turdeſillas verſus ad Junƈteros, pacis ardens amore, tetendit. Turdeſillas ipſemet adit, paucis & his inermibus comitatus. Vetant ingredi oppidum; petenti Reginæ adſpeƈtum negarunt. Ad eum exiere Junƈtæ nomine duodecim ex collegio illo. Nec monitis neque hortatu, aut precibus promiſſiſque fleƈtere potuit illorum animos, ut ab ea deciderent pervicacia. daturum ſe operam, ut quæ petierint, impetrentur, cum Cardinali & Senatoribus pollicetur, in cujus rei tutelam ſuas arces quoſvecunque affines, obſides, aut alias amicos in eorum manus præbiturum ſe offert. demerſi jam ſunt, volunt imperare. Addit, *ſe gubernatoria nolle uti poteſtate, neque agere velle ſe apud eos ut primas Regni, aut dominus, ſed unum ſe civem Valdoletanum & unum è regnicolis qui Regni commoda plus quam ſuamet exoptet, fore apud eos* jurejurando promittit. nil horum profuit. colloquia repulerunt, ejus eloquentiam veriti. Ita re infeƈta regreſſus eſt in Rivumſiccum. A longe venientem Cardinalis & Senatores proſpeƈtabant, boni aliquid de Concordia quam deſiderabant, exſpeƈtantes. quando autem acceſſit propius, *quid novi afferret Almirantus*, percunƈtantur, *an deponenda vel ſumenda ſint arma* interrogant. *Ad arma veniendum fore* dixit, *obſtinatos eſſe Iunƈteros* inquit. *de pace nil velle illos audire* nunciat. Mox patitur, quod ante prohibuerat, ut lata per Senatores in Junƈteros ſententia promulgaretur. Tribunal palam erigitur, per præcones, quicunque ſub eo communitatis ſymbolo arma ceperunt, in læſæ Majeſtatis crimen incidiſſe cenſiti ſunt. Ita Junƈterorum ægritudo jam eſt incurabilis. Tu vale. ex Valleoleto. ſuam quam, ad te mitto clauſam Marliano dari jubebis. ego autem quod ad veſtrum alterum ſcribo, ad utrumque ſcriptum puto. Nonis Decembris, M D XX.

Epist. DCCV.

Iunƈteri in Villabraxima infeſtant agrum Rivificci. de anguſtiis Cardinalis & Senatorum. de proceribus qui tulerunt ſuppetias. quid Iunƈteri dicant.

P. M. A. M. Magno Cancellario.

Raros jam habemus à vobis nuncios, rariores à nobis vos. ergo plures habetote. Junƈteri coaƈto exercitu valido caſtrametati ſunt à Rivoſicco milliaria tria, dicitur *Villabraxima* locus. Don Petrus Giron & ſeditioſus Zamorenſis Epiſcopus, duces exercitus, ad Riviſicci mœnia incurſitant, dedi ſibi Senatores poſtulant. in ſummo diſcrimine res locata eſt. Sunt & Procerum ingentes copiæ,

poſtquam præcipue additus eſt Hari Comes Comeſtabilis primogenitus, cum veteranis quibuſdam militibus. Junćterorum copiæ ſunt numero plures, ruſticanæ, vomeribus & ligonibus pertractandis aptiores quam armis. Valdoletani Senatus princeps Conchenſis Epiſcopus, pacis amator cum Senatoribus quatuor ad utroſque ivit, ad Junćteros primo, ut arma deponant Regia imperat autoritate, uti ex verbis ejus colligere potui, qui mihi rationem earum rerum præbuit, excuſationes eorum videtur admiſiſſe. *Salutem ſe Regni quærere* Junćteros, ait dixiſſe, *Proceres autem cum ſumma Regnorum jactura ſui eſſe commodi ſtudioſos. ab ipſis conſtructam Regni perniciem & legum dilacerationem, eo quod dilapidatum iri à pravis conſultoribus Regnorum facultates & redditus, paſſi fuerint. Infantem Fernandum Principem à Regnis ablatum eorum conſenſu, alienatamque Toletanam Antiſteam, & barbaro puero præbitam, ipſis rogantibus*, arguerunt, & hinc multa. His rebus imbutus Conchenſis ad Rivumſiccum tetendit. Coactos reperit cum Cardinali ac Senatoribus hos Proceres, Almirantum Aſturicenſem & Deniæ Marchiones: Comites autem Beniventanum, Hari, Albeliſtæ, Mirandæ, Caſtricæſaris, Salinarum, Aquilarum, Ognati. Aderant & Proceres alii, Caſtellæ major Commendator, è Prioribus D. Joannis Rhodii Don Jacobus à Toleto; Adelantatus Galeciæ, Prælati vero, Nuncius Apoſtolicus, Ovetenſis & Lucenſis Epiſcopi; ut arma deponerent, proteſtatus eſt Epiſcopus; Nec Regi, nec Regno iſta prodeſſe dixit: Proceribus dicitur majorem horum motuum culpam injeciſſe. Jurgioſa verba utrimque interceſſiſſe, Conchenſis mihi retulit. En quid ait Almirantus? *Iunctæ conſilia tibi placere inſinuas, è magiſtratu abdicaberis.* ſe nolle conſiliis Procerum inhærere; nolle ſe Proceres illum collegam in proceſſu rerum dixerunt; neque quod magiſtratu privetur, ægre laturum, inquit Conchenſis. in hoc ſtatu ſunt res. utri partium favere velitis, vos videte. Scyllæam inter rabiem & Charybdæam voraginem vagatur hæc regia navis. Vos valete. ex Valdoleto. III. Idus Decembris, MDXX.

EPIST. DCCVI.

De morte Selimſachi, & quando. de laudibus Peribaſſani. de metu Pontificis & ejus revocationibus. de Gazello contra Turcam.

P. M. A. M. Marchionibus.

QUæ ab exteris ferantur regionibus, veſtra ſunt: quæ in his Regnis, Belgica. Selimſachus Turcarum Princeps ſpurcam, magnanimam tamen animam, peſte adortus repentina exhalavit die Septembris XV. in Adrianopoli. filium reliquit annos natum octodecim. is ad arma pronus non eſt, uti fertur. Sed nil ad rem noſtram, cur ſopore premi pectora ſinamus. Peribaſſanum habet rerum omnium, quas pater egit, autorem, quem uti genitorem ipſe, uti dominum bellorum duces obſervant, eo quod Principi ſemper, ſibi nunquam conſuluiſſe cognoverint. Unde quo minus Peribaſſanus ſuæ rei proſpexit, eo magis & Principis & ſua coaluit gloria. Audimus tamen una, Mamaluchorum principem quendam ex his, qui Soldani fortuna cadente, ad Turcas ſeceſſit, cum eſſet Alepi dominus, nomine *Gazellum*, novi Turcarum Principis ignavia fretum, coacta manu extorrium Mamaluchorum & è Mamaluchis deſcendentium, quos *Turchomanes* appellant, in Syria defeciſſe, ubi Selimſachus illum gubernatorem reliquerat, ſed quid? exercitus ingens in eum paratur. caſurum arbitramur, quum primum acies viderit Janicerorum. Pontifex vero militibus & tormentariis quibuſdam vaſis ſtipatus incedit, quandocunque prodiit è Vaticani palatio. eum ſibi timorem ajunt imbibiſſe, ex quo accerſitum ad ſe ſub tutelari diplomate Paulum Bajonum Peruſinum tyrannum jugulari fecit. Colonienſes fidejuſſores Pauli & genus omne Bajonum formidare dicitur. crudelis efficitur in ſuſpectos quoſque. dicitur etiam ſpectativas, reſervas, regreſſus & coadjutorias revocaſſe contra morem majorum. Sancti Georgii & Sanctæ Crucis Cardinales ſub tegmine valetudinis recuperandæ, Pontificis manus evaſere. Neapolim profecti ſunt. quæ in Regnis his agantur, à veſtris habetote. ex Valdoleto. pridie Idus Decembris, MDXX.

EPIST. DCCVII.

De Apoſtolicæ Cameræ negociis. de Zamorenſi Epiſcopo jaculante globos in Rivumſiccum. Iocus in Epiſcopum Orietenſem.

P. M. A. M. Vianeſio Albergato Nuncio Apoſtolico apud Cardinalem in Rivoſicco.

DE tuo Apoſtolicæ Cameræ negocio cum hæredibus Epiſcopi Mindonienſis vita functi nil agitur: turbida hæc tempora faciunt, ut nugari ſit, velle impræſentiarum hæc agitare. animo æquo patiaris oportet, donec atra hæc nubes diſſolvatur. Ne deſinamus interea vivere. Salutavit, ut audio, vos

vos Zamorenſis ebulliens Epiſcopus quibuſdam globis ferreis tormentariis, ab exercitu Junctero, qui ſedem habet in agro Villabraximæ, Ovetenſem Epiſcopum per Rivoſiccana prata deambulantem, horas canonicas recitando, perterruiſſe globum unum è jaculatis, ſuo ſibilo taliter ajunt, ut è mula ſemianimis deciderit, & an adhuc præ formidine ſtrepentis globi palleat, cupio intelligere. caſum atrocem fuiſſe illum, tremens adhuc prædicat. O virum imperterritum! felicitatem appellat infortunium. Quid enim beatius cuiquam poteſt accidere? Si namque illa hora qua procul ab omni ambitionis & avaritiæ fimo, in extaſim raptatus, horas contemplans recitabat, animam, alterius Epiſcopi præſertim dextra, exhalaſſet, ad ſuperos recta conceſſiſſet. Quod vobiſcum non ſum, epiſtolio me taxat ſuo, qui ex miti palumbe in egregium converſus eſt bellatorem, ut ipſe de ſe jactat; facit ut virum decet poſteritate digniſſimum. Mavortios heroas turpe foret his temporibus ocio marceſcere, quibus aëra ſtridoribus reboant, tonitruis nubila diſſolvuntur. Nos qui magis Joviales ſumus quam Martiales, nec per ora hominum ſumus digni volitare, in Lethæis ociamur ripis, inter aurata deſides lacunaria, domorum veſtri Riviſicci anguſtias, & iſtorum oppidanorum nundinis aſſuetorum, Cerbeream voraginem in exigendis pro ſordido vilique hoſpitio pecuniarum acervis, horreſco, hic morabor, donec collachrymandum hoc diſſidium aliquo modo componatur. Bellator igitur Ovetenſis, quem fragor, crepitus, ſonitus, ſtrepitus armorum delectat: inter oculos caligantia præ nitore, deterſa tela, verſetur: nos inter librorum choreas. Armis tunc oblectabar, quando in Granatenſes Mauros exercebantur. Jam ſatis ſum evagatus. Reverendiſſimo purpurato Dertuſenſi velim dici oſcula manuum. Et valete. ex Valledoleto. pridie Idus Decembris, MDXX.

EPIST. DCCVIII.

Luſus jocuſque in Epiſcopum. dat Autor rationem de ſe.

P. M. A. M. Epiſcopo Ovetenſi.

Pygmæo digitulo brevius, ſed gigantæo longius lacerto, ſi lepores, ſi ſales, ſique mixtam ſinapeam acrimoniam penſitaverimus, epiſtolium accepi tuum. Ominatum fuiſſe me tibi vitæ brevitatem conquereris, quando ad Vianeſium Apoſtolicum Nuncium ſcripſi, fore te beatum, ſi tempore illo, quo maximæ contemplationi adſtrictus è mula decidiſſe prædicaris, ob furentis globi fragorem, ab Epiſcopo Zamorenſi excuſſum ex Villabraxima vitam exuiſſes. Iracundia illa qua fidum aſſeclam tuum, Juncta ipſa junctiorem appellas, Mavortiis convenit heroibus. Marti namque ſapidiſſima Gratiarum Dea Venus eſt gratiſſima. Severa nimium ſunt ac peſſundantia ſpiritus quæ à Gradivo prodeant, niſi Cytharæa venuſtate condiantur, ubi tunc libra ſinapis contuſa, mi Patrone? in cavernulis narium, ut arbitror, hoſpitabatur, aceto perfuſa. O quam belle muſtaciam, ut vulgo loquar, expectoraſti. Eam ſi retinuiſſes, diſcrimen pepeiſſet in ilibus, quando præcipue maluiſſe te, inquiunt, ut ego Præcurſor ad ſuperos iter tibi facerem. Sumus Junctæ junctiores, quia Paci invigilamus. Hoſpites habeo in his auratis atriis Riberiacis, quotquot ad hos municipales corruptos à Juncta veniunt, pacem optare me cognoſcunt. paci dandam operam ſuadeo, quanto in diſcrimine verſentur, quam denigratum nomen ſint per univerſum orbem conſecuti, aperio. Cauſas motuum occultas eſſe ajo, effectus autem tumultuarios in proprium Regem apertos eſſe. audior & auſcultor. ſentio ſedere illis animo quæ refero, quia me ad rectum tendere intelligunt. profuturos aliquando ſermones meos puto. Vos autem ſub heroum Martialium nomine, quid iſthic agitis aliud quam Martialibus viris panem conſumere & inerti ocio ſtudere, præque ſuſpicione palleſcere, non ſentio. Claudo rivum, ne nimis inundans pluvia torrentem augeat. Vale. Reverendiſſimo purpurato velim dici humilem commendationem. ex Valdoleto Idibus Decembris, MDXX.

EPIST. DCCIX.

De motu Burgenſium & Comeſtabili cuſtodito. de inobſervantia fœda Toletanorum. Quid uxor Almirantis. Iuncteri ad Villalpandum. Datur in prædam Turdeſillas. Accerſit Autor Iuncteros. Accuſatio Iuncterorum. Oratio Autoris. placuit ſuaſio. Ironia. De fatuis Valdoletanis.

P. M. A. M. Magno Cancellario.

Cito clanget Alecto feralem tubam ad arma plus quam civilia. In Rivoſicco ſunt cum Proceribus cataphracti ſeptingenti, peditum tria millia, equorum eſt Juncteris minor numerus, peditum multo major. Globos è Villabraxima Juncteri ad Riviſicci mœnia ſunt jaculati, è quibus unus Beneventi Comitem in agro perambulantem perterruit,

ad cujus pedes decidit. Res Burgenſes in diſcrimen tendunt mutationis ſtatus, quia non aſſequantur à vobis pauca illa rerum capita; unde fidejuſſorem detinent ſub fida cuſtodia Comeſtabilem. Andaluzia, velut è ſpecularia turre, quid ſors latura ſit inter Proceres & Juncteros, proſpectat, ſequetur victores. Toletum omnium fomes malorum, regiis quæſtoribus abſtulit omnem exigendi alcavallas poteſtatem, ſe ab eo tributo immunem eſſe dicit. Mittitur in eos à gubernatoribus Don Antonius Cuniga è D. Joannis Prioribus alter. Almirantis uxor Modicæ Comitiſſa it reditque frequens à Proceribus ad Juncteros; quid operetur, non intelligimus. credimus perſuaſuram Almirantis nomine Don Petro Gironi, ut Juncteros decipiat, à quibus, uti à marino fluctu, conſtantiæ nil poteſt exſpectari. Almirantis hæres Don Fernandus Enrriquez eſt Don Petri Gironis ſororius. Comeſtabilis eſt ipſe nepos ex ſorore. Perniciem Optimatum fore ſibi commodam non arbitrari credendum eſt. neque ignarus eſt adeo, licet Regi ſit iratus Cæſari, ob cauſas omnibus notas de Ducatu Medinæ Sidoniæ, quin intelligat, quam periculoſum ſit popularibus motibus fidere, quamque facinoroſum judicetur, arma capere in Regiam autoritatem. Em! Em! dum hæc ita ſuper pluteo ſcripta morarentur, Juncteri exercitum moverunt. Ad Villalpandum Comeſtabilis oppidum, frumentariæ rei uberrimum, ſub occaſione tollendi Proceribus in Rivoſicco clauſis, commeatuum viam profecti ſunt Juncteri, ducibus Don Petro Girone ac Epiſcopo rabido Zamorenſe. Ad Regnorum arcem Turdeſillas Reginæ ſedem Proceres, expeditionem ſuſcipiunt & contendunt. dum in Villalpando Juncteri morantur, ubi non eſt paſſus Petrus Giron quicquam mali fieri oppidanis, Proceres oppugnant Turdeſillas. propugnatoribus, ex Juncterorum inertia oppidum deſertum, expugnarunt, dederuntque in prædam. Regina vero ſtrepitus & tormentorum tonitrua clamoreſque hominum & tubarum clangores ſentiens, *quid rei ſit*, interrogat. Proceres eſſe Regnorum ejus uſurpatores nominatim ajunt, ſtudentque illos in odium Reginæ trahere. Supplicant ut in eos exeat ex atrio. Reſpondit Regina, *hi quos nominibus appellatis, adverſi nunquam meis fuere parentibus, neque mihi erunt inobſervantes, portas illis aperiri*, jubeo. Capto municipio, è Procuratoribus Juncteris pauci evaſerunt, deprehenſi ſub fida ſervantur cuſtodia. Ita luditur in Fortunæ fritillo. Juncteri duces, qui ſe deceptos repererunt, ad hoc oppidum adhuc ægrotum regreſſi ſunt triſtes. Senatores vero, quum primum Juncteri moverunt è Rivoſicco exercitum, collectis ſarcinulis trepidi ad caſtrum Cæſaris diverterunt. In quartum hinc diem Junctæ procuratores evaſi è manibus Procerum, huc & ipſi venerunt. Commendatoris Riberæ atrium, quod ego inhabito, eſt ingens & populari fiſco addictum, eo quod ejus dominus ſit Juncteris adverſus. huc de ſuis ineptiis conſulturi, qui ſuperſunt Procuratores Juncteri conveniunt. Vetere familiaritate in Reginæ Catholicæ capella cum Epiſcopo Zamorenſi, & cum Don Petro Laſſo à Vega ob conſuetudinem apud me, cum ſugeret una cum Proceribus Regnorum, ubera mea literalia fretus: quodque his fuerit hujus fomenti motor, ad meum cubiculum utrumque accerſivi. Ambo ad amici quondam & præceptoris vocem illico venerunt. poſt ſalutationes, quales præteritum tempus exigebat, ad præſens procurrendo. Quanti ſit periculi, rem hanc ea via tractare, aperui, quod ex Abula Hineſtroſam Commendatarium pepulerint. Quodque ex Turdeſillis Lucenſem & Ovetenſem Epiſcopos non admiſerint, à Cardinali & Senatu miſſos, autoritatem ſuam apud Cæſarem offerentes omnes. Quod Almirantem ipſum fere ſupplicem deſiderio pacis ardentem, & inermem atque incomitatum, ex ipſius municipii Turdeſillani mœnibus prohibuerint ingredi, accuſavi. Audiri à Turcis Mauros, à Sarracenis Judæos, & Chriſtianos ab utriſque, prædicavi. quam turpe quamque fœdum ſit proditorum nomen apud omne genus humanum conſecuti, arguo. Neque ſciviſſe à tanta ſe labe vel tantillo exſolvere. His & aliis multis in hunc ſenſum perfricatis, fuiſſe ignoranter factum hactenus, maleque ſuis rebus proſpectum, annuerunt. ſubſequor ego in hæc verba: Audite attentis auribus quæ referam. In hac tumultuaria farina & fluctuante claſſe, vos eſtis ambo primarii, qui polleant ingenio tantillaque gravitate vigeant, præter vos ambos pauci ſunt. De præteritis fruſtra eſſet velle aliam rationem exigere. actum eſt, nec poteſt aliter fieri quin fuerint: ſed ſi forte impræſentiarum ſeſe offerret ſanior ad concordiam occaſio, amplectemini ne conſilium ejus, qui non minus horum Regnorum bonam optat valetudinem quam vos ipſi? *Quorſum tendam*, interrogant. En ajo, ſi mea opera Summus Pontifex Chriſtianorum pater generalis ſeſe dederit medium, auſcultabitiſne? *Qui fieri poſſit*, interrogant. Pontificium, inquio, Nuncium habemus in Rivoſicco. per Nuncios agit ſuos Pontifex inter diſcordes Principes. Multorum lites compoſuere

ſuere Pontifices. Componetur & hæc illius authoritate altercatio, quæ Regna trahit in præceps, modo velitis. Ambæ namque partes, vos ſcilicet ac Proceres, qui vos trahunt jam ſemiruptos & ab arce Regnorum Reginæ ſedem fugarunt, Regni commodo ſtudere vos dicitis. Sub quo Symbolo partes ambæ Regni ruinam contexitis, quia multa jam eunt in prædam loca. Itinera tutiſſima hactenus, minime tuta rapinis & prædis: facinoroſos ac ſceleſtos homines ditatis; bonos premitis. Ad ſicariorum manus jam res deducitur. Conſulite veſtris, qui ſuperſunt collegis, & meo annuite hortatui. meum erit exſequi, quod polliceor. placuiſſe dixerunt quæ propoſuerim. *Collegis id ſe ſuaſuros totis viribus* promiſerunt. diſcedunt à me bene perſuaſi. Collegas accerſunt, rem propoſuerunt. Vix fieri potuit ut venirent in eam ſententiam, quia illorum pars major eſt inepta, nec ſanæ mentis, in re jam tandem per ſuffragia ventum eſt ad ſenſum. Fernandum Rodericum meum à teneris juvenem, qualem noſti callidum magnarum rerum artificem, ad Rivumſiccum ad Cardinalem & Nuncium, qui adhuc morantur in eo municipio, miſi. fuit gratiſſima Cardinali negotiatio, fuit & Comiti Beneventano, qui forte fortuna eo die ex Turdeſillis ad ſuum Beneventum proficiſcebatur. Nuncio Apoſtolico ſuadent, ut rem aggrediatur, fore ut gloriam aſſequatur ingentem, ſi ſuo ductu res effectum ſortietur. Annuit Vianeſeus Albergatus nuncius. regreſſus eſt Fernandus meus cum literis Nuncii, quibus ſeſe offert venturum. Legi ego Juncteris quia Latine ſcripſit literas. nil ſtatuunt, deliberant, conſulunt, arguunt invicem, utiliuſne an deterius futurum ſit, portam hanc aperire. dum ita Junctери ambigunt, Cardinalis & Nuncius ad Proceres & Regnorum arcem, Juncteris ereptam, Turdeſillas profecti ſunt. Sic ſtamus exſpectantes Juncterorum ſapientem promulgationem, de ſuo medico Pontificis halitu & Vianeſii opera. Ex oppido Simancas ad milliaria quinque à Valdoleto infeſtatur interea ſingulis horis acribus incurſionibus Valdoletum. audet exire nemo. vineæ culturæque deſeruntur. trucidantur in agris ruricolæ. nil tutum eſt. ad arma conclamatur quotidie. caput è portis exſerere audet nemo. apprenhenſam tamen pervicaciam ſervant indemnem, ſed neque Generalis Junctæ procuratoribus parent, jam populus hic inſoleſcit. nil aſſentiuntur fieri, ipſis inconſultis: onera tributorum miſeris oppidanis ad libitum imponunt ad militaria ſtipendia. Sunt pauperum lachrymæ, ſunt gemitus inauditi. Don Petrus Giron publicis vocibus *Proditor* ab eis appellatur, quod Vilalpandum, Rivoſicco derelicto, tetenderit, quo locus daretur Proceribus impetendi Turdeſillas. Is videns Juncteros jam eſſe in particularis opidi poteſtate, ſineque conſilio atque viribus regi, ſeceſſit ab eis, atque ſic paulatim deſeruntur. Juncteri ſuperſtites, qui ajunt cum ingentibus copiis adventare Numen ſuum Padillam ex urbe Toleto. Hoc in ſtatu res ſunt. do longas, quia longa nobis præbent ſpacia curſores rari. Vale. ex Valleoleto. VI. Calendas Januarii, MDXX.

PETRI MARTYRIS A. M.

EPISTOLARUM

LIBER TRIGESIMUS QUARTUS.

Epist. DCCX.

Quam inſane fuerit ſuſceptus Padilla. quid vulgus ignarum. Cur jam contra Gironem & Laſſum populus ſæviat. Prognoſticon de Padillæ lapſu. de Apoſtolico nuncio. It Fernandus ad Proceres. Quid Proceres petant.

P. M. A. M. Magno Cancellario.

PRoh! quibus contumeliis & colaphis, quibus tempora hæc noſtra fortuna fatigat? Padilla ille Toletanus juvenis, ab inepto vulgo ad ſui, & populi perniciem elatus, ab hoc oppido more triumphantis ſuſceptus eſt. Vellent oppidani illius arbitrio cuncta gubernari Juncta generalis aliter ſentit. Rhythmice cantando pueri, agmine facto, tranſeuntem, quacunque tendat, Padillam ſalutant, *patriæ* ajunt eſſe *liberatorem.* Don Petrum vero Gironem & Don Petrum Laſſum, ſolos in hoc vaſto gurgite viros graves, jam *proditores* appellant, quod ineptos eſſe Junctæ cogitatus ambo intelligant. Miſereor ego Padillæ, quem ominor cito lapſurum præcipitem. Jam neſcit & ipſe quo tendat. Licet parum ſapiens, incipit intelligere, quam vanæ ſint populares auræ, collegarum exemplis edoctus. quos paulo ante non obſervabant modo aut colebant, ſed adorabant, nunc per vulgi fœtidas buccas *Proditorum* titulis decorati ruminantur. De Apoſtolico nuncio ſtatutum jam tandem, ut veniat, non tamen intra oppidum patiuntur Valdelotani timentes, ne ſpargat Anathema in Epiſcopum Zamorenſem, aut è ſacerdotibus loci aliquem. Ad D. Hieronymi trans pontem cœnobium dictum *de Prato* ferunt. It Fernandus idem meus ex Cardinalis & Procerum, pacem amantiùm, conſilio. Nuncium ducit. deſignati à Juncta generali Nuncium ſalutant, ut Pontificis ſimulachrum. quid velit, interrogant. *Nil ſe aliud cupere*, inquit, *quam Pontificem velle ſcire, an Pacem optent.* Optare reſpondent. *Quid velint Proceres qui ſunt in Turdeſillis oppoſiti, à quibus ipſe venit*, percunctantur. *Quid vos ad rem tantam moveat*, vellet ſanctiſſimus Dominus noſter cognoſcere, quo, re tanti momenti habita, queat aptius me medio Regni commodo conſulere. Inquiunt, *ut Regni leges ſerventur.* Itidem proceribus dici debere ajunt. It cum literis tutelaribus Fernandus idem meus ad Turdeſillas. Vianeſius interea nuncius nolle ſe ullo pacto huic negocio ulterius intendere, niſi admittatur intra oppidum, inquit. Audivi ego ſingulos, Medicum, non vulneratorem ſe habituros in Nuncio, profiteor. duriuſcule ſum ab eis conſecutus poſtulata. En ingreditur. Sequitur illum Mauſignus quidam Portugalenſis, qui ſe Portugaliæ Regis dixit eſſe Oratorem. Utrumque domi admitto. eſt atrium ingens, ubi hoſpitor. adeunt Vianeſium. Regis ſui nomine multa profitetur Mauſignus. Nuncium ſalutant denuo. *Qua fretus Pontificia poteſtate velle ſe nomine Pontificis inter eos & Proceres tractare* percunctantur. literas ſe habere à Cardinali Medices, qui Pontificatum gubernat, mentitur. eas enim ex meo conſilio confinxit, oſtenditque. *placere*, inquiunt Juncteri. Veræne ſint, an fictæ, nil curant. Ad Proceres Fernandus remittitur, de Juncterorum animo Proceribus ſignificatum. petunt per eum Proceres rerum, quas Juncteri poſtulant, capita. redit ad nos, cum quaterno poſtulatorum Nuncio præbito, & Junctæ literis quibus Proceres hortantur ac rogant, *ut capitibus illis poſtulatorum examuſſim conſideratis, velint una ſecum dare operam, ut illa ſerventur, quæ ad Regni commodum facere videantur, tollendaque ac toleranda deſignent*, addentes, *Pacem optare ſe.* Reddit cum poſtulatis Fernandus, lapidatur miſer à pueris, deprædatur à cuſtodibus. mille modis perturbatur. patiebamur æquo animo caſus omnes, quia res tanta ſicco pede perfici non poterat. Ajunt, Cardinalem velle ſe curſorem ad vos deſtinare ex Turdeſillis. claudo propterea epiſtolam, ſi diſtulerit, quæ ſuccedent, ſcribemus. Vale interea. ex Valleoleto. XVI. Calendas Februarii, MDXXI.

EPIST. DCCXI.

Gravis in Valdoletanos ſententia. Tollitur Cancelleria. De Cæſaris epiſtolio ad ſororem. de novo caduco morbo Romæ. Almirantis ſtratagemata. de duplici matrimonio.

P. M. A. M. Marchioni Mondeiaris.

PAuca tibi nunc ſignificabo, quia ſorenſia. Eſt Cæſar in Valleoletanos vehementer iratus. oculum juſſit dextrum illis erui. Mandatum edicto venit, ut Senatus, qui dicitur Canzellaria, hinc tollatur. Senatoribus imperat, ut hinc tanquam à morboſo læſæ Majeſtatis crimine infecto loco diſcedant confeſtim. Id ſi recuſaverint, per gubernatores alius eligatur Senatus, præſentibuſque poteſtas omnis dematur. *Regio ſe mandato parituros* ajunt. egreſſum tentant. ab oppidanis detinentur. regredi ſunt coacti. vim inferri conqueſti ſunt. Apparuit & epiſtola, quam propria Cæſaris dextera exaratam ad Donnam Catharinam Illuſtriſſimam Infantem ſororem eſſe dixerunt, cujus Data erat ex Bruxellis, priuſquam de capto Turdeſillarum oppido, Reginaque liberata, fuerit certior factus Cæſar. qua ſororem hortabatur, ut viribus totis niteretur, inde Juncteros propellere, *Proditores* illos appellans, & *læſæ Majeſtatis reos.* Fictam ab Almirante arbitramur, quem noſcimus ad hujuſcemodi confingenda aptum ſtratagemata, & quia ſcimus ipſum ſpargi juſſiſſe plures, ad odium contra Juncteros concitandum, per plateas templaque hujus oppidi literas quibus alienis recitabat nominibus Padillam cæteroſque Junctæ primarios, ſibi, non Regno conſulentes, trahere populos in eam vertiginem, ſecretoque agere cum Proceribus de Pace, quia populi ſe reperiant irretitos, & ſuo Regi odioſos. Hæc tamen fruſtra. per leviſſimos & nullius penſi vulgares homines res agitur quos hujuſcemodi tempeſtas alit. de his ſatis. Romam ajunt inaudito quodam morbo vexari. cadunt in plateis & diſcumbentes multi ex inſperato mortui. Ad Cæſarem redeo, curſorem habemus ab eo. Per Gurſenſem & Salisburgenſem Epiſcopum Cardinalem in Germanis curiis habita eſt nomine Cæſaris oratio die Januarii XXVII. captata eſt à Germanis benevolentia ex argumento quo ait, *ſe coactum eſſe res Germanas proſequi amore vehementi, tum quod Germanus ipſe ſit Archidux Auſtriæ, tum ut ex eorum beneficentia per electionem Imperii ultro tam amice delati*, cætera quæ intexuit, eos continent ſenſus, quos apud nos in curiis Valdoletanis & Aragonicis ac Laletanis, ea vidiſſe vos credendum eſt; propterea laborem hunc vitare intendo, ut alia vobis ſignificem. literæ Cæſaris ad gubernatores ſunt excuſativæ, *quod nequiverit ad nos citius venire; coactum ſe fuiſſe*, ait, *tantum ſibi moræ ſumere ad res Germaniæ componendas; fuiſſe quoque*, ait, *opus non parvo tempore ad fratris Fernandi ac ſororis Donnæ Mariæ nuptias tractandas, accepta Ungari Regis filia uxore pro Fernando fratre, dataque ſorore in uxorem ipſi Ungaro Regi. Se his actis ilico paraturum claſſem qua trajiciat ad nos pollicetur.* Eſt aliud quo neque Toletani particulatim neque Hiſpania in genere collachrymabuntur. Obiit Croyus puer, Capri Onocrotali nepos Toletanus Archiepiſcopus. De ſorore tua Donna Maria Pachieca hujus tumultuarii Padillæ uxore neſcio quid fertur, quod mariti ſit ipſa maritus. Toletum dicitur ipſa in hanc pervicaciam ſuſtinere. male de illa ſentitur. quid tu ſentias, quandoquidem diverſe à Toleto ſe habeat Granata tibi credita, hæſitamus. Illius conſiliis te non aſſentiri arbitramur. Quid animi habeas, opus eſt, ut mihi ſignifices, ad murmura infringenda. Jam vale. nimis evagatus ſum. Ex Valleoleto. VI. Idus Februarii, MDXXI.

EPIST. DCCXII.

De varietate poſtulatorum à Iuncta. tractatur de conferentia inter Proceres & Iunctam. de captura Nuncii & ejus levitate. de Mauſigno turbatore. Levia Vianeſii verba. Burgos arma capit. Copiæ ad Iuncteros.

P. M. A. M. Magno Cancellario.

REgreſſum ad proceres Fernandum meum cum poſtulatis à Juncta, ſcripſi ad te ſuperioribus diebus, & duplicato introcluſum illarum exemplar do, quia non ab hoſtibus Gallis intercipiuntur ſolum noſtri curſores, ſed à Juncteris multo diligentius. ad præſentia veniamus. Tres Fernandum meum dies Proceres detinuerunt, Junctæ poſtulata cribrantes, deliberantes, examinantes. centum decem novem erant petitorum capita. Juſta quædam, Regi auctoritatem dementia plæraque, tolerabilia multa, vana etiam nonnulla. His ita pertractatis & diſcuſſis ipſo Juvene Fernando admiſſo in conventu, remittitur cum mandatis in hanc ſententiam: *Poſtulata*, inquiunt Proceres, *ob petitorum multitudinem eſſe confuſa, per internuncios nullo pacto diſcuti poſſe, ut alterne deſignatis Procuratoribus in intermedio loco aliquo fiat conferentia* efflagitatur. Per

Per Vianeſium Nuncium iſta referuntur. Placuit Juncteris propoſitio. Suos ilico ad conventum ituros deſignant Procuratores. Petunt una ſupplices à nuntio, ut medius aſſit. Nequire diſcordes inde diſcedere, ut Proceribus de ſuis Deputatis deligendis perſuadeat, orant. Ad diſceſſum rem compoſiturus, ſe præparat Nuncius ad Cardinalem, apud quem ex præcepto Pontificis morabatur ſemper. Dixi Mauſignum quendam Portugallicum fuiſſe ſecutum ad nos Vianeſium nuncium, licet non vocatum. Is fontes noſtros perturbavit. tum ex innata illis levitate, tum quod in Vianeſio ſummam reperit inconſtantiam, & nunquam fuerit ſui Regis Portugalliæ nomine auditus à quoquam. Pontificis optabant ſolum nomen, & Pontificia volebant autoritate rem tractari. Mauſignus hic cum Vianeſio diſcedens ſumpſit onus educendi jumenta duo ſarcinaria cum facultatibus alienis. Ad portas, ut exirent applicati, per cuſtodes, qui vident addita ſuis alia duo jumenta onuſta, retrocedere Nuncium cogunt, quia præcipue Vianeſius noſter ſe ferre ad Almirantem pecuniarum ſummam non contemnendam quatuor millium ducatorum, præconatus fuerat. Moræ ac ignominiæ impatiens noſter Vianeſius, non librans, quanti ſit momenti res quam tractabat, concitus ira excandeſcenti, quicquid lactis emunxerat, calcibus in catinum diſcuſſis, in mille partes guttatim diſperſit. detentus biduo fuit. dimiſſus tandem ad Cardinalem & Proceres profectus, cum ſpumoſa rabie Proceribus perſuaſit, ne ullo pacto de Pace loquantur. Se venditurum rochetos & comparaturum coſelettos in Juncteros elatis inſanis vocibus blaterat; primam ſe in eos haſtam jacturum crocitat, *ſceleratos*, *Poltronos*, *Gagliofos & Ribaldos* appellat, excepto nemine, ſuſpendendos patibulis, de hinc in fruſta ſecandos Juncteros omnes dementer inclamitat. Taliter ſe geſſit bonus Vianeſius. hæc fuit Vianeſii opera, ut inſtrumenta pacis jam parata diſcerpſerit. de Vianeſio jam ſatis. Aliud audi gratum Cæſari futurum. Valdoletani, Junctæ generalis opifices, torvis inſpectant oculis. ſuſurros jactant in eos, nec Juncteri ſe tutos fore poſthac, in eorum poteſtate, arbitrantur, poſt epiſtolam præcipue unam à gubernatoribus Cardinali & Almirante ad Valdoletanos miſſam per Fecialem, dicit vulgus *Reidarmas*, qua Valdoletanos hortabantur & monebant, *ut Iuncteros & quoſcunque autoritati regiæ ſuſpectos ejicerent, armaque deponerent, & Regiæ obtemperarent Majeſtati, uti fideles decet ſubditos.* Id ni propere exſequerentur, ſe ruituros in Valleoletanos fines, ignique ac ferro vaſtaturos obvia quæque, tanquam in rebelles & læſæ Majeſtatis reos. Fecialem detinent Valdoletani Deputati, de generali Juncta nulla facta mentione. *ſe reſponſuros per ſuum nuncium* dixerunt. Burgenſes vero x. Calendas Januarii ceperunt arma in Comeſtabilem, eo quod de impetrandis à Cæſare ſuis poſtulatis fuerunt fruſtrati. Zamorenſis Epiſcopus à fronte, Salvaterræ Comes cum Merindatibus à tergo Burgenſes excitarunt quadrillas. defecit uterque. rem ſunt aggreſſi, quam itinere in medio deſeruerunt, quia impar erat eorum ſapientiæ ac fortitudini animi talis pervicacia cum ſe deceptos ab inanibus cucurbitis viderunt Burgenſes, ſubdunt in diem tertium colla jugo. promiſſis ab ipſo Comeſtabili paucis poſtulatis, & urbem & arcem dediderunt: Senatum regium & à Senatu electum urbis gubernatorem quem *Correctorem* dicunt, admiſerunt. Padilla vero & Zamorenſis jam Ampudia oppido Comitis illius Salvaterræ recuperato, quam Procerum nomine ceperat Don Franceſius de Viamonte. ad hujus oppidi vicina rura duxerunt copias hyematum. quibus ſic ſtantibus, relatum eſt ex Abula, Segovia & Salmantica, eſſe in Medina Campi copias ingentes coactas, quæ ob Turdeſillana Simancheaque præſidia non audebant ad Juncteros venire. tetendit ad eos colligendos Padilla. inertes ſe ac deſides oſtenderunt Proceres. qui ſalvis omnibus locum dedere Padillæ ut tranſiret, quem facillime diſcerpſiſſent, ſi prodire fuiſſent auſi. Quid rei fuerit, non intelligo. duriorem forte jam reperient ad quietem viam. Coactis in unum copiis, quæ Methinnæ illum exſpectabant, cum ſumma oppidanorum lætitia Padilla ſuſceptus eſt, & in circumvicinis villis ſtativas illi aſſignarunt. Inter tot amaras eſcas unam accipito ſapidulam. Andaluzia, Juncterorum cernens inſanas actiones, ſuas in eos offert vires. Non plura impræſentiarum. ajunt nuncium diſceſſurum. claudo igitur rivum. Vale. ex Valleoleto. Idus Februarii, M D XXI.

Epist. DCCXIII.

Admonitio Cardinalis ad Cæſarem, quod viam gubernandi mutet & præclara conſilia. De Iuncteris & Proceribus multa. Taxantur Proceres. Quid Comes Beneventanus. quid Almirantus. quid Proceres cum Cardinali. Don Franceſius. de lupis acribus. Fortunæ ludibrium. Padillam putat populus Alexandrum. de vulgi inconſtantia. Padilla erigitur in Ducem. de triumviratu. de Gervenſibus.

P. M. A. M. Magno Cancellario.

CAſus accidit tibi ſignificandus, quo poſſis feliciſſimo Cæſari eſſe utilis, ſed ad aurem

aurem iſta recenſenda, quia pulſat ad intima voraces iſtos, & honoris & facultatum ſuæ Majeſtatis abſorptores. Junćteri quacunque datur, multo ſtrićtius itinera cuſtodiunt, ne quid ſcribatur in eos, quam hoſtes Galli. Cardinalis literas deprehenderunt ad Sereniſſimum Cæſarem longiſſimas, quibus libere ſuam hortatur & monet Majeſtatem, ut à vetere via gubernandi deviet, doceatque modum qui ſervari deberet. hæ interceptæ literæ in publico Valdoletanorum conventu lectæ ſunt, propterea liceat mihi facere te certiorem de primariis in literis capitibus contentis, quandoquidem illas non habuiſtis. Primo capite dicit aperte, tot tantorumque malorum cauſam à ſuæ Majeſtatis lateribus emanaſſe, inde, inquit, ſe non magnopere criminari hæc Regna: quia præcipue nullam videant tanto vulneri medelam parari, quod hiſdem regatur conſultoribus, qui ſua vel incuria vel voracitate adeo crudis vulneribus hæc Regna confecerunt. Abjecta mox omni formidine proteſtatur aperte, ſeditiones has finem habituras nunquam, niſi ſenſerit Hiſpania Cæſarem à ſeipſo agere, non per lupos ſui gregis dilaceratores, uti hactenus. Monet demum, uti Regna hæc ſtatuant privare ſuam Majeſtatem Regio nomine matre vivente, niſi prudentius ſe geſſerit, quam ait ac forti animo refert in uno capite, ſapientiorem eſſe, quod nil velit ſubſcribere aut elargiri, quam ſua Majeſtas in negando nihil, quia illinc nihil de Regno tollitur, hinc omne patrimonium. Prodigalitatem eſſe Cardinalis inſinuat eam, quæ ab collateralibus ad ſui commodum *Liberalitas* appellatur, quæ trahat & ipſum Cæſarem in præceps & ſua Regna. Alio capite taxat Proceres, quod ſui ſint commodi, non de Cæſaris obſervantia ſoliciti, quodque ſi viderint Juncterorum ignem creſcere, potius ligna quam latices ſint parati projicere, facileque ſint partes eorum ſecuturi. Nolle ſe, inquiunt, habita perdere patrimonia, & licet ſuam videant perniciem ad oculum: cum nihil magis optare ſe Juncteri dicant quam Procerum ruinam. Neque ad id Proceres unum ex propria crumena obolum expendunt, ſed è cenſu regio non pro militibus ſolum, quos alunt toto anno, verum & pro ſtabulariis & coquinarum miniſtris exigunt ad unguem ſtipendia, ac ſi nihil eorum intereſſet, quum tremere fere videantur, ne ipſorummet populi ab eis deficiant ſub ſpe adipiſcendæ Libertatis. Nec mirere, Magne Cancellarie, quod hæc verba in his Cardinalitiis literis reperta ſunt. dico enim ego qui vitam ago in mediis prunis ardentibus, id fore faciliimum, ſi Juncteri ſeſe prudentius haberent; ſed in fumum evaneſcet hæc flamma, ut ominor, quia rerum carent experientia Junctæ inſanæ capita, ſentiunturque à Regno, non ad Regni commodum, ſed ad propriam jactantiam alendam in his verſari nugis. Hæc de rerum genere; particulariter autem ait uno capite, Beniventanum Comitem eſſe proteſtatum, ſe vires oblaturum ſuas Juncteris, niſi aliter à Rege provideatur, ne Juncteri ſæviant in ſua municipia villaſque quas diſſipant uti vineam hoſtilem. Parte alia Almirantum conqueſtum eſſe inquit Cardinalis, quod Rex pravorum conſiliis motus, poteſtatem ignoſcendi gubernatoribus abſtulerit, quod eſt trahere multorum animos in eorum contemptum, alios in deſperationem. Non ſervaturum ſe inquit Almirantus id regium mandatum, ſi à Toleto veniunt, uti dicitur, quatuor procuratores veniam petituri præteritorum, ſtatuſque ſuos oblaturum ait, ac in vadimonium & ſervandæ fidei firmamentum arces ſe ſuas illis dediturum. Nolle ſe qui in Juncterorum ſit faucibus, ultimam ſuarum rerum ruinam exſpectare. Alio capite fremere videtur contra eos qui cauſa fuerunt, quod correctores urbium & oppidorum prece vel precio eligerentur à Rege, & cum acrimonia verborum ineptas has electiones taxat, inquiens, ejuſmodi perverſas operationes dediſſe cauſas primarias his tot tantiſque malis. Scribit etiam qui ſint apud ſe Almirantumque gubernatores, Comeſtabili ſatis afflicto in rebus Burgenſibus, equites aurati Procereſque in Turdeſillanis præſidiis contra Juncteros parati. Marchiones nominat Aſturicæ ac Deniæ, Navarrum etiam dictum *de Fakes*, Comites autem de Haro Mirandæ, Albeliſtæ, Sirvelæ, Ciſonteum, Don Beltranum Cuevam Alburcherchi Ducatus hæredem, Commendatorem majorem Caſtellæ Fernandum à Vega, Vice-Comitem Valduernæ, Don Joannem de Oglloa Fernandi de Oglloa morionis vel morioni ſimilis, qui eſt unus è navi Junctera nauclerus frater, unde cito naufragaturam ſperandum eſt, quum à talibus gubernetur. nominat & Jacobum de Roias Monconi Caſtellani dominum. laudat & ſummopere Don Petrum de la Cueva Alburcherchi Ducis fratrem, Regique commendat ſuper cæteros, quod adeo ſe ſtrenue geſſerit, ut venientia ad Juncteros auxilia Segoviana, Salamantina, quod bis ex inſperato illos adoriens, noctu imparatos profligaverit, peremeritque ac ſpoliaverit ſemel ſeptingentos ex illis, apud villam nomine *Zarcam*. Ait alio capite, Beneventi & Lunæ ac Oſorni Comites paratos eſſe in ſuis terris, venturoſque

roſque cum ingentibus copiis, quandocunque vocabuntur. Ognati Comitem ſcribit paulo inferius ex ipſius & Almirantis mandato eſſe in oppido Simancas cum validis præſidiis, quibus ſingulis diebus crebris incurſionibus Valleoletanos infeſtat. Laudat una Don Franciſcum Viamonteſium Navarrum, quod Ampudiæ Comitis rebellis Salvaterræ patrimoniale oppidum validum ceperit, futurum Juncteris incommodiſſimum, quod à tergo commeatus illis ſit ablaturum. Longo poſt hoc oratione Cardinalis Regi ſuadet, ne captum illud oppidum cuiquam petenti præbeat, ſed in regiam illud inſerat coronam; quia ſi eam aperuerit portam, graviſſimis erit ab aliis obſequentibus moleſtiis laceſſitus, ſed fruſtra hoc. fuit enim poſt paucos dies, uti ſupra memoravi, à Juncteris per duces Epiſcopum Zamoræ & Joannem Padillam expugnatum. In hos ſenſus Cardinalis epiſtola vagabatur, & negociativos plures, ſed interjectis ignotis characteribus paſſim multis in locis, quos dicitis *cyfras*. E multis hæc pauca fuit conſilium tibi ſignificare, ne tanti viri deperdantur monitus, tanquam à vero patre emanantes, in luporum rabidorum culpam, qui non gregis modo, ſed gregum paſtorem ipſum deglutire conantur, neque putes ab Hiſpanis excipi Hiſpanorum aliquos, qui apud vos ſunt. Si forte duplicato ſcripſerit ad vos Cardinalis, operam me fatebor & impenſam amiſiſſe. de Cardinalis volumine ſatis. Aliud accipe fortunæ ludibrium in ejus jocos nuper elapſum. Don Petrum Laſſum equitem Toletanum nobilem, ſcis hujus citati leporis primum fuiſſe motorem, quod minime fuerit, à Regiæ navis gubernatoribus auditus, in oppido Magazii ſuæ civitatis nomine, ſuper quibuſdam quæſtibus, apud Turrim Crematam ex itinere ad Valleoletum, quando ex Laletania regrediebamur, ſuper quibuſdam mutationibus Alcavallarum & plæriſque mandatis aliis de Legum inverſione; Quodque fuerit exploſus in Cluniis curiis una cum Don Alfonſo à Silva, juſſique abire, Laſſus ad Gibraltarum, cujus arcis erat præfectus, & Silva Neapolim ad ſuam centuriam. Is Don Petrus Laſſus ab univerſa Juncta fuit dux generalis electus, poſt Don Petri Gironis diſceſſum, quod ſit illo Padilla, quem furens populus Alexandro comparat, prudentior, ac inter ſuos cives nobilior, licet Padilla nulla ſit rerum experientia pollens, præclarumque nihil geſſerit unquam, quia nullis adhuc fuit obvius copiis hoſtilibus. re ad vulgi aures delata, tumultus exoritur ardens. non viri ſolum ac leproſa plebs ad arma capienda concurrunt. fœminæ viſæ ſunt captatis haſtis minabundæ domo exire, Padillam ſe velle Junctæ militum ducem, non Laſſum, quem *patriæ ſervatorem* paulo ante blaterabant, & nunc *proditorem* appellant. Vici ac plateæ nomine proditorio de Don Petro Laſſo ac Don Petro Girone rebombarunt vocibus elatis, quod munus imperatorium velit Laſſus de Padillæ manibus eripere, trucidandos eſſe Junctæ generalis opifices, qui talia ſint machinati. Padillæ domum adeunt, ſeminudum, neque bene pexum, ac ſine pileo extrahunt. in plateam fere penſilem raptant. Padillæ ſymbolum per univerſum oppidum audiebatur: *Padilla vivat, vivat Padilla.* inclamitatur: *Dux exercitus erit Padilla.* Populo jactat dexteram Padilla ex alta feneſtra plateæ imminente, ſilentium innuit, ſe id cupere, ut Laſſo provincia demandetur. Aptiorem ad id Laſſum civem ſuum fatetur. ſuis humeris eſſe impar id onus. Toletanis copiis ſe contentum eſſe prædicat. fruſtra omnia. Neutrum tamen Juncta tunc admiſit. Trium ſibi viratum elegit: Epiſcopum Zamorenſem, Don Gonzalum Guzmanum primarium civem Legionenſem, magni Commendatoris Calatravæ Petri Nunii nepotem ex fratre, juvenem alias cordatum, & levem tertium Salamantinum, nomine Jacobum & ipſum Guzmanum. Quibus electis bellica jubent inſtrumenta parari, tormenta, ſcalaſque ac vineas ad muros applicandas. ex Valleoleto & ſtativis prodeunt irati, quod à Proceribus ſe deriſos arbitrantur, cum ſuos non elegerint ipſi intra diem jam quartum & vigeſimum procuratores, ad conferentiam mittendos, uti Juncta ſuos ilico deſtinarat, in argumentum deſiderii Concordiæ. pacem nolle Proceres autumant. Inde in campum caſtra locaturi. amœnum & fortunatum gleba, vinetiſque oppidum de Cigales Beneventani Comitis locum, exeuntes male tractarunt. Comitis ipſius egregium atrium antiquum cum ſupellectilibus & frumenti omne genus, magnis acervis igne conſumpſerunt univerſum, oppidanis, quicquid auferre nequibant, reliquerunt. Ita fit quacunque itur. Comes dentibus frendens præ tanta jactura ſe Juncterum fore prædicat, niſi aliter provideritis. Vos videritis. phana ſacraque violantur. E cœnobiis deſpectis res depoſitas per vim extrahunt. Gervenſes equites ſe nolle ſequi Juncteros inquiunt, quod ad plenum non ſint eis promiſſa ſtipendia ſoluta. Salmanticæ multiſque aliis in locis eadem Tyrannica in eos, qui opinioni Juncterorum adverſantur, phane ac profane vis exercetur. Vale. ex Valleoleto. VII. nonas Martii, M D XXI.

EPIST. DCCXIV.

De direptione Turris Lovatoni. de Comeſtabili.

P. M. A. M. Eidem Magno Cancellario.

EN dum hæc ita moraretur epiſtola, curſore non diſcedente, pauca emergunt. A vobis habemus ſublatam eſſe gubernatoribus ignoſcendi erratis facultatem. Turbulas potius quam quietem excitaturum id mandatum Cæſaris putant Hiſpani. forte melius conſuluiſtis. eventus erit judex. Aliud habeto, Almiranto male gratum futurum. ſtrepitus crepituſque ac fremitus Juncterorum in oppidum Almiranti avitum antiquum ac nobile, quod dicitur *Turris Lobaton*, expleti ſunt acriter, tormentis omnifariam oppugnarunt expugnaruntque, ac datum in prædam diruerunt, & arcem una quæ inexpugnabilis videbatur, & quæ dicitur irato Regi Caſtellæ Joanni reſtitiſſe aliquando, ne illam aſſequeretur, quum diu obſeſſam tenuerit, ac tormentis concuſſerit. hac via putant Juncteri ſe commeatuum commoditatem Turdeſillanis Proceribus & Simancheis intercepturos, quo ad extremam eſuriem tracti, ſecum de Regni rebus ad ſui libitum conveniant, aut ea quæ ipſi duxerint eſſe Regia, ſolvant è manibus. in duro res Procerum eſt. quando illius oppidi quatiebantur mœnia, venit Almirantus ipſe cum præſidiis Turdeſillanis ad oppugnantium proſpectum. Clivum, ubi ſacellum eſſe dicitur S. Pelai, occupavit. obviam exivit Padilla cum exercitus parte. conquerens ac gemens ſui oppidi calamitatem Almirantus, non audens conferre manum, retroceſſit. ibi fixerunt pedem Juncteri, vias occupantes omnes, à quibus poſſent ad Procerum auxilium, commeatus comportari. de impetendo jam Turdeſillarum oppido fabulantur: ſed ſi tentaverint, duram arbitror fore illis provinciam. Ineſt multa nobilitas, quam pudor & timor, ne ad ruſticorum arbitrium deveniant, ſtrenuam efficiet. Audi tamen inter tot acria unum ſuave. Comeſtabilem audimus, Burgenſibus rebus tum pollicitis, tum aſtu compoſitis, coactiſque Navarrenſibus veteranis peditibus, à duce Nageræ Prorege Navarræ mutuatis, ac Gervenſibus equitibus cito venturum ajunt. Si venerit, cito fumare deſinent Juncterorum fornaces, neſcio quid ultra. Cogor epiſtolarem excedere modum, quia rari jam ſunt curſores. Jam vale. ex Valleoleto, una cum priore. IV. nonas Martii, MDXXI.

EPIST. DCCXV.

De confictis tributis imponendis impreſſis à Toletanis ad populos concitandos. de Orbe novo & gente politica.

P. M. A. M. Magno Cancellario.

NEc ſatis protenta eſt epiſtola, dormitant nimium jam noſtræ literæ. dum hæc morantur, ad manus habui à Chalcographorum officina emiſſam à facinoroſis Toletanis hujus Juncteræ dementiæ fotoribus longam ac verboſam paginam, ſub ſpe concitandorum populorum contra vos, quæ quanto major eſt tanto minus efficax. quia facile potuit populo perſuaderi falſo fuiſſe confictam, & à re valde alienam eſſe, neque vos unquam de hujuſmodi tributis imponendis cogitaſſe. ea eſt animus tibi ſignificare, quo intelligas, quam peſtifera ſit iſta contagio, quæ tolli non poterit niſi veneritis. Eſt carnium & piſcium aliarumque rerum ponderibus ſubjectarum, pondus *Arreldum* appellatum, id quadraginta conſtat unciis. pro ſingulo arreldo rerum ſi vendantur, in Regno ajunt duos provinciales nummulos dictos *Marapetinos* aſſignaſſe ſolvendos. pro rebus vero per deſignatos miniſtros ponderandis pro ſingulo rubo, eſt rubus librarum ſex deunciaIium quinque ac viginti, quinque nummos provinciales, ex cera aut abdomine, pro conficiendis candelis, è lana, è ſerico, è tabulis, tignis, trabibus, è pannis variis, è telis, è coriis, ex oleo, vino, aceto, metallis, amygdalis, nucibus, acruminibus, ſardelis, & ſalitis piſcibus ac recentibus, è panſis, è ficubus ac mercibus quibuſcumque aliis certam tributi portionem, ſi vendantur in Regno, ſed ſi deportanda, in duplo. De gregibus etiam & armentis, cæteriſque rebus aliis omnibus, quæ vel permutando, vel pecuniis ſolvendis tractantur, per ſpecies quaſque ſuas, pretia nominant imponenda, quæ prætermiſi, quia faſtidio ſunt apta gignendo. Figmenta hæc arbitror in frontes eorum fabam concuſſura. quo namque latius fallax mendacium protendunt, eo ſe apertius decipi ſentiunt populi, qui cæci, relictis artibus, lucri expertes impelluntur vagari, ſibi familiæque perniciem hac dementia conſtruentes. Facinus infandum hoc, clauſula concludunt horrenda falſaque dicentes: *Exemplar hoc ab Originali compoſito à Burgenſibus traductum eſt. Segovianum vero nuſquam apparuit, quia demerſum eſt.* Quum neque Burgenſes unquam, aut Segoviani tale facinus cogitaverint. Ajo igitur ſic; Ne his nugis perturbemini, cito

cadent omnia, ſi veneritis, uti pollicemini præcipue. Claudat ingentem tabellam de Indiis Oceanis noſtris fama recens. Veniſſe naves Hiſpalim dicitur ab Occidenti meridionali Cubæ inſulæ, quæ dicitur *Fernandina*. Reperiſſe ajunt urbes munitas, & veſtitas ac ornatas gentes, quarum templa ingentia domuſque calce ac lapidibus magnifice conſtructæ ſunt. quando venerint, particulariter habebis. Vale. ex Valleoleto cum ſuperioribus ex defectu curſorum. pridie nonas Martii, MDXXI.

Epist. DCCXVI.

Super epiſtola Cardinalis & Almirantis ad Valdoletanos exhortativa & minativa quali pacto reſponſum ſit. de Procerum conſiliis. de Portugalenſibus. Gravamina Procerum. Petita populorum. Determinatio contra Proceres.

P. M. A. M. Magno Cancellario.

PAucis ante diebus tibi ſignificavi literas ab Cardinale & Almirante miſſas nomine gubernatorio ad Valleoletanos per fecialem tubicinem, nec dimiſſum, donec vocatis in conventum deſignatis conſultoribus, quid reſpondendum eſſet, conſtituiſſent. ex hoc reſponſo intelligetis, quibus de ſeditionibus exortis culpa ſit impingenda. Forte utriſque adjudicabitis. Epiſtolæ ſenſa verbis tantum ex vulgari mutatis in Latinum ſermonem, ſuſcipito. A ſupra ſcripto incipiamus titulo.

Illuſtres Domini.

§. EPiſtolam ad nos veſtram tulit à vobis tubicen fecialis. Titulo caret ſuperiore. Propterea ſitne ad nos directa, hæſitamus. Reſpondemus tamen vobis, à quibus ait nunciuseſſe delatam ad nos. Duas res continet hæc epiſtola, ut ad Catholicorum Reginæ matris ac Regis filii obſervantiam ac fidem reducamur, nec auxilium aut favorem præſtemus cuiquam communitatis nomine agenti, ait. Minatorium caput eſt alterum & belli atrocis indictivum, ni vobis paruerimus. Quod ad primum attinet; Nobile hoc oppidum ac fidele inquit, ſe ſuoſque municipales omnes fuiſſe ab æterno, futuroſque ſuis Majeſtatibus obſequentiſſimos ac obtemperantes eorum Imperiis, adeo ut majores imitati, ſtatuerint vitam & facultates pro Regiis obſequiis amittere. quare cernentes provinciam hanc ſumptam ſui commodum & Regum autoritatem & obſequium conducere, ſtatuere ſe ajunt, velle illam ſequi, non autem Procerum conſilia, quæ nobis conſtant, inquiunt, eſſe Regiis obſequiis averſa; quod ſi poſthabita perturbatione animi, ponderare rem volueritis, Regna hæc fatebimini ſervaſſe ad unguem ſemper duo illa, quæ Regibus ſunt debita, *Fidem* ſcilicet, & *redditurum*, quibus autoritas regia ſuſtineatur, *exhibitionem*. E contra Proceres infidos Regibus ſemper fuiſſe, longo conſtat experimento. Quiſnam *Ioannem* hujus nominis *ſecundum*, Regem irreverenter præhendit & ex Rege captivum effecit? Proceres quidem. Quis illum ab eorum manibus liberavit, in regiamque reſtituit auctoritatem? nonne Communitates? Sed Valleoletana hæc noſtra præcipue, quando in Portillo municipio impudenter illum captum detinebant. Si quis eorum temporum hiſtoriam legerit, iſta diſcet. Succeſſit Joanni mox Enrrichus ejus hæres filius. Quis illum cum ignominia horrenda ſceptro privavit? Quis Regem alium fratrem ejus abjecti loco ſuffecit? nonne Proceres? Communitates vero nonne illi regiam poteſtatem, Regiumque nomen & diadema reſtituerunt? ex Abula proditores & autores tanti ſceleris propulſantes? Et qui Portugalenſes, ne Catholici Fernandus & Eliſabetha Reges regno avito potirentur, intromiſit? nonne Proceres? hoſtes autem hos quis pepulit armis? quis profligavit? nonne Communitates? unde reperietis unquam inobſervatos à Communitatibus Reges fuiſſe? à Proceribus autem ſemper. De ablata Regibus autoritate à Proceribus, & à Communitatibus reſtituta, jam ſatis. Ad facultates veniamus. Luce clarius conſtat, populos eſſe, qui Regibus neceſſaria ſubminiſtrant, ac ditefaciunt ſuo ſudore Reges; Proceres è contra nulli alteri rei magis intendunt quam depauperare Reges ac expilare. Quid rei hoc eſt? pauci jam populi, pauca oppida Coronæ regiæ reſtant, quæ Proceres non rapuerint. Ex innumeris, quæ abhinc ad Compoſtellam uſque centum lequarum ſpacio jacent oppida media, tria ſolum retinent regium nomen. Reliqua omnia ſublata de Regio diademate ſunt à Proceribus. Unde venit, ut jam Regibus deſint neceſſaria, non niſi à Proceribus, qui redditus Regios retinent uſurpatos, quæ res cogit Reges, ut vexationibus perturbent populos, nova ab illis tributa exigentes, quo Regia ſuſtineatur autoritas. Quare ut obſequantur & regiam coronam dilaceratam reſarciant, hanc ſe provinciam ſumpſiſſe, inquiunt, non ut à ſuis Regibus deficiant. propediem intelliget Rex, quæ ſint Procerum conſilia in hoc ſimulato capiendorum armorum obſequio. Arma dicunt, ſe contra communitates in Coronæ Regiæ

Regiæ accepiſſe favorem. quando ad rationem devenietur, multo majorem poſtulabunt pecuniarum ſummam quam perſolvi queat à Rege, populos vero nil aliud quærere reperient, quam ut fides & obſervantia redditusque Regibus augeatur, de ſeipſis nulla facta mentione. Audiat, audiat ſua Majeſtas ſuorum populorum querelas, & intelliget, populos Regi optare potentiam, Proceres autem exinanitionem: non modo pauperiem; quo facilius queant, ſi quid reſtat, exſorbere. Non capiat, non abjiciat populorum nuncios ex malorum conſultorum opera, ſi juſta petierint & ipſi commoda, cur non admittentur? ſi forte injuſta, pedem referent ilico, & patientur æquo animo, quæcunque imperaverit. Quod ad alterum epiſtolæ veſtræ caput attinet, ubi dicitis, à vobis, ſuas Catholicas Majeſtates, ut nobis crudele bellum igni ac ferro inferatis, imperaturas. Accidere poterit, ut vos Illuſtriſſim. Almirante cum reliquis Proceribus, noſtris fidelibus obſequiis non admiſſis, bellum nobis inferre tentetis. quod ſi acciderit contra ſuarum Majeſtatum voluntatem, in magnam Dei omnipotentis injuriam. & ſummam Regnorum perturbationem & jacturam fore arbitramur. Id ſi eveniet, injuſte actum judicabitur. Ex noſtra vero parte, cum nil quæramus præterquam Regis & patriæ libertatem & commodum, juſte vobiſcum certabimus. unde ſperamus nos non ſolum rem noſtram tutaturos, ſed veſtros exercitus quoſcunque contra nos coëgeritis, profligaturos. Arbitramur etiam fore, ut noſtra manu, quos poſſidetis Regiæ Coronæ ſtatus uſurpatos, antiquis dominis relinquatis, quandoquidem ſi verum excudatur, alieni eſtis à regiis obſequiis, & proteſtamur, nos totis viribus adhæſuros his quos Regnum ad id oneris deſtinavit. Quare veſtræ Dominationi, Domine Almirante, ſupplicamus, in Dei, Regis ac noſtro nomine, ut armis depoſitis, Regni poſtulatis adhæreat, ut ſcandala & pericula innumera evitentur, quæ ſolent ex bellis evenire; detque operam, ut Catholicus Rex dominus noſter juſta intelligat noſtra poſtulata, & una nobiſcum Regi domino noſtro ſupplicet de Regni gravaminibus tollendis. Sed ſi Dominatio veſtra ſuo incœpto perſeveraverit, ſciat nos cum exercitibus ſuæ Majeſtatis; quos cogimus in vos proceſſuros tanquam contra rebelles & infidos, innixuroſque totis viribus, ut vos & quicunque arma ceperint in adverſum, ad debitam obſervantiam vi armorum reducamini.

Hæc & hujuſmodi, Magne Cancellarie, *ventilantur*. Utiliora faxit Deus ut eligatis. quid ego amplectendum conſulerem, ne quinque cogar ſolidos, ut eſt in proverbio, perſolvere, conticebo. Vale. ex Valleoleto. XIV. Calendas Aprilis, M D XXI.

§. *Inter Hiſtoriales.*

EPIST. DCCXVII.

De lacuna ſalſa. Tenuſtitam. Muteczuma Rex. Ordo civitatis. Arbor monetalis. Utilitas nuculæ. litant humano ſanguine.

P. M. A. M. Marchionibus.

AB Indis vos quæ habeantur, ſcitote. Scribit Cardinalis gubernator ad Regem iſta. Ad vos ego, propterea devenient ilico ad magni Cancellarii manus. Hiſpani ex inſula Cuba, quæ *Fernandina* dicitur, Occidentem ſecuti meridionalius aliquantulum, per Jucatana littora, prius tractata, in interna ejus terræ ſalſum reperere pelagus, à mari diſtans lequas ſexaginta amplius, more Caſpii ſive Hircani, ſed majus multo; lequas enim ajunt continere in gyrum lacunam ipſam ſeptuaginta circiter. fluit ac refluit ibi ad Oceani vices, nec qua regrediatur aqua, intelligitur. multa flumina in eam labuntur. *Piſcium* ajunt *lacunam eſſe volucribuſque aquaticis refertam.* Civitas eſt in ejus lacunæ medio fundata, nomine ſuo dicta *Tenuſtitam*, alias *Mexico* à noſtris novo nomine *Venetia dives* appellata, cujus Rex potentiſſimus eſt nomine *Muteczuma*, ultima producta. Numero domorum quinquaginta millium inquiunt conſtare civitatem illam; addunt multi dimidium ab hoc numero. ſunt incredibilia quæ de hujus urbis & circumvicinarum ædificiis, commerciis & hominum frequentia referuntur. domus ſunt lapideæ omnes. atria Principum in ea ſunt multa, quod huic Muteczumæ Regi pareat Procerum ingens multitudo, qui certis anni temporibus ex debito Regi aſſident filioſque omnes à pueris mittunt erudiendos in ejus Regis palatio. terrarum eſt vaſta intercapedo, quæ huic Regi pareat. Circumeunt lacunam ſex aliæ civitates munitæ lapideis & ipſæ domibus constructæ, in aqua partim, in ſicco partim, quinque aut ſex millium domorum, à quibus circumcurſitant perpetuo tractu naviculæ uniligneæ ad urbem ipſam primariam, ſuos ad eam vehentes proventus, & ex urbe in patriam peregrinum aliquid revehentes, uti apud nos paſſim fieri videmus è villis & ruribus ad vicinas civitates & oppida. plateas habent ingentes, porticibus circumſeptas, ubi mercatoriæ ſunt pulchræ constructæ tabernæ.

 Fora

Fora & nundinas exercent, ad quas ajunt ſexaginta ſeptuagintaque millia hominum concurrere negociorum cauſa ter in hebdomada. Quas tractent merces, longum eſſet narratu. plæraque tamen audite. Veſtes illorum & ſuppellectilia domorum, aulæa ornatuſque ſunt ex goſampio, quod Italum vulgus *bombaſum*, Hiſpanus *algodon* appellat. ſerico lanaque carent, quod oves non aſſequantur, neque boves aut capras habent, venatu & volucribus ac piſcibus veſcuntur. Miris fucant goſampium coloribus, & pulchre telas intexunt. Fructus provinciales ſunt innumeri, herbæque hortenſes variæ, à noſtris diſſimiles. Moneta utuntur non è metallo, ſed ex quarundam arborum nuculis amygdalæ ſimilibus, quæ paucis in locis aluntur, apricis puta aquoſiſque. eſt in his arboribus nutriendis ſumma opus diligentia, paucoſque durant annos. plantatur hæc arbor ſub alterius altæ arboris umbra, ne dum tenera eſt, ſole ſiccetur æſtivo, aut atrocibus nimbis concutiatur. uti nutricis in gremio fovetur infans: ita ſub alterius arboris tutela coaleſcit hæc. ubi vero jam induruit, nutrix arbor evellitur aut ſcinditur, quo illa frui jam queat aëreo ſpiritu ac ſolari, & radices ejus in tellure vicina ſeſe protendere poſſint. precioſiores tamen merces viciſſitudinaria tractantur permutatione. Sed hujus nuculæ nummalis audite quæ ſit utilitas. non eſt comeſtibilis, licet nucleoſa ſit, quia guſtu eſt amariuſcula, & quoniam tenera eſt, uti amygdala ſpoliata conteritur, & ex eo pulvere vinum efficitur nobile, Principibus tantum uſuale ſolis; plebs autem populuſque vino utitur ex maicii granis & fructibus confecto. per caupones edulia venduntur aſſa elixaque. cervos, lepores, cuniculos, apros, aliorum etiam quadrupedum nobis ignotorum armenta paſcit illa tellus. De templorum magnitudine cultuque ac ornatu mira referuntur. In his habent ſimulachra, quibus humana carne litant, uti alias diximus terras facere, variis Deorum ſtatuis vario immolant effectu. huic pro frugibus, pro incolumitate illi, alii pro victoria, ſi ad manus veniendum ſit cum hoſtibus in re bellica, ſed cui pro frugibus certis anni temporibus immolant, ſationis præcipue tempore, mox maturationis ob grandinum formidinem, demum paulo ante ſectionem. De his inventis particulares cudo libellos *Decadibus* quas vidiſtis de *Orbo Novo* poſtligandos, tunc hæc latius intelligetis. Nunc valete. ex Valleoleto. nonis Martii, MDXXI.

Epist. DCCXVIII.

Mobilitas vulgi. Quid petat Autor. Minæ Iunctærorum. Polanci ſententia. Concluſio inanis. Pecuniæ caritas. Odia in Caprum. Præparat ludum Fortuna.

P.M.A.M. Magno Cancellario & Epiſcopo Tudetenſi fidis Cæſaris animabus.

In quo turbine verſer, quamque ſit mobile vulgus, intelligite. Quod ſalutem ejus quærens Fernandum Rodericum familiarem meum, quem vos noſtis, à Nuncio Pacem nomine Pontificis agitante, paſſus quater fuerim ire ad gubernatores, cum Junctærorum non modo venia & literis tutelaribus, ſed rogatu. Hujus oppidi ægroti conſultores lictorem cum notario ac teſtibus ad me imperatum, ut priuſquam ſol occidat, exeam ex oppido, miſerunt. Jam *proditorem* appellant *Fernandum Rodericum*; ajunt meo ductu eorum conſilia proceribus ſub umbra pacis agitandæ, detexiſſe. Ad majus templum, in quo conveniebant, ſum profectus. Quid peccaverim, interrogo, ſi pro meritis ex pacis deſiderio perſolvunt odium, fore qui judicet. diſceſſum admittere me, inquio, ſed ut tempus præbeant commodius peto, utque unum è Deputatis deſtinent, qui ſarcinulas videat colligere meas, & in tutum locet, ne perturber à portarum cuſtodibus ſub occaſione quod exportem opes alienas, uti multis accidit. Nuncio ipſi præcipue quem irreverenter tractarunt, quod aliena quædam educeret. efflagito chirographum, poſtquam exivi, ad eos id potens mitto. Quæ ſit mobilitas populi, colligite. Chirographo quod adhuc eſt apud me, eritque in teſtem actionum mearum, ſubſcripſerunt in hunc ſenſum: *Neque tuis neque alienis pedibus audebis exire. id ſi tentaveris, in quaſcunque poſſideas facultates, multaberis, temporalibuſque bonis ſi quæ habes in Caſtella, privaberis.* una portarum imperant cuſtodibus, ne me patiantur è portis caput exſerere. Fuit & hic populus in præbendis octo dierum induciis, à Proceribus petitis duriſſimus, neque paucos annuiſſent illos ad Concordiam tractandam, niſi ex Turrilobatonis, ubi pedem fixerant, Joannes Padilla primarius è ducibus ad eos illa ſe dierum intercapedine ad præparanda exercitui movendo impedimenta, indigere ſcripſiſſet. his igitur induciis ab utraque Juncta conceſſis, Junctæ generalis Procuratores Don Petrus Laſſus & juris peritus bachallarius

Guadalaiara ad S. Thomæ cœnobium deſignatum, quod in Doriæ fluminis ripa ſitum, pontis ipſius Turdeſillani fauces tenet, proficiſcuntur. Mittitur ad eos nomine gubernatorum Licentiatus Polancus, veteranus Regius Senator, vir integer. Affuerunt alternatis colloquiis Laodicenſis Epiſcopus & Dominicæ regulæ generalis Garſias Loaiſa, fraterque tertius *Ordinis Franciſcei* dictus *Angelorum*. Quid egerint, accipito. In grave crimen incidiſſe Juncteros arguit Polancus, quod Senatores Regios & Juſtitiæ prætores ubique deturbaverint, redditus regios confuderint uſurpaverintque: præfectoſque arcium & alterius modi miniſtros regios ejecerint, quod Rege aut Regina matre non annuentibus, conventus & curias convocaverint, quod ſumptis armis de tollendo regio nomine, auſi fuerint os aperire per univerſum Regnum invalidæ matris loco, Cæſari præbito, Polancus taxavit. Juncteri autem procuratores, his auditis, feciſſe juxta Regni leges, collegas ſuos ſeque dixerunt. quia ſupplicantibus pro Regni gravaminibus fuerint aures concluſæ, quod nullum repererint in ſupplicatu remedium, reſponderunt. Dum hæc ita gererentur, eundo ad gubernatores Cardinalem & Almirantem, tertius namque Comeſtabilis aberat in rebus Burgenſibus implicitus, octo dierum induciis elapſis, à Proceribus, quo iſta queant per celeres nuncios Comeſtabili ad firmiora Concordiæ fundamenta, ſignificari, dilatio petitur induciarum. Renuit vulgus ignarum, & ſi qui ſint, ſunt quidem non pauci, è primariis emutire audent minime. ſaliunt petulantes in eos & jurgiis laceſſunt, ſi conſulere in adverſum tentant. Concluſum tamen eſt, ut demptis quibuſdam Junctæ poſtulatis, Regiam penitus autoritatem tollentibus, cætera quæ ad Regni commodum facere videbantur, gubernatores annuerent, Proceresque omnes ſeſe jurejurando adſtringerent fore Regni legibus fautores una cum ipſis, ſi Cæſar Rex, malis conſultoribus aliter perſuadentibus, aſſentiri quæ petierint recuſaverit. his contenti fœderibus Laſſus & collega rem ad Juncterorum duces referunt, qui adhuc in Turrilobatono morabantur. placuit Padillæ duci primario; recuſarunt plærique inſani, rerum novarum cupidi, ne ab imperio dejiciantur, veriti. Ita res diſſoluta eſt. male ſana collegarum conſilia cernentes Laſſus & collega, tutius iter elegerunt. Juncteris derelictis, alia via tetenderunt. Laborant interea Proceres in Turdeſillis omni rerum penuria & à militibus, quod ſtipendia deficerent, paulatim deſerebantur. A Januenſibus in his anguſtiis Auguſtino & Nicolao Grimaldis quindecim aſſecuti ſunt aureorum millia, quibus recrearunt parumper milites. Veneruntque mutuo à Rege Portugalliæ millia quinquaginta, ſed ex bellorum diuturnitate conſumptis omnibus, ad Reginæ monilia Procerumque abacos & univerſa toreumata deventum eſt, quæ in fruſta ſecta dividebant viritim pecuniarum loco. In hoc ſtatu ſunt res. diſtulit abſceſſum curſor. Unum addam, quoniam an rite factum, & an veſtro conſilio proviſum fuerit ambigo. E ſeditioſis cucullatis Dominicæ profeſſionis unum, Paulum Legionenſem Juncta miſerat ad Cæſarem, addito illi comite equeſtris ordinis viro nobili cujus nomen ignoro. Iniquo tulerunt animo Juncteri, quod non fuerint admiſſi. ſunt in caſu hoc, in veſtrum Caprum & à Capro fomites horrenda murmura. *Quænam ſit ægroto gregi curando ſpes, lupis adhuc paſtorem gubernantibus*, interrogant. *Quid nocere Cæſari potuiſſet ſuarum ovium arietes admittere?* Ex itinere moniti ajunt, ſe ab urbe Cameracenſi retroceſſiſſe, quoniam è Curia nunciatum illis fuit, tetros carceres eſſe paratos, in quos eſſent conjiciendi, Cæſare non viſo. ſpargit ob id cucullatus hic ſemina pacis valde diſſona. Nullum à Cæſare exſpectandum ſuadet eſſe remedium, donec iſdem collateralibus regatur, à quorum inexhauſta fuit avaritia, malorum hic fons defoſſus. Qui autem ſani vivunt erga Cæſarem animo ſuamque vident præſentaneam ruinam, ſero vos venturos dicunt, ac timent, quia vos implicitos Wormatienſibus audiunt conventibus in Germania. Niſi furfur aliquod in Juncterorum oculos aliquis projecerit, quo cæcutiant, actum & de ſe putant & de Cæſarea autoritate in his Regnis. Quacunque Junctæ ducibus iter capere libuerit, ea patebunt undique portarum cardines. ſpes tamen ſalutis emergit, quia deſides effectos video illos in præda Lovatonia. famaque ſummurmuratur tacita, Comeſtabilem rebus Burgenſibus compoſitis & arce habita in deditionem, jam accingi, ut ſuas cum Turdeſillanis copiis conjungat. Hic Fortuna ſuam præparat tabulam luſoriam, ut vel hæc Regna ſint ampla, excuſſo jugo regio, libertatem conſecutura, vel ſervitutem multo graviorem in Procerum manus ſubitura; donec talo è manibus dimiſſo, quinam ſint caniculam & qui ſenionem projecturi, cognovero, nullam habebis meam. Ergo vale. ex Valleoleto. Idibus Martii, MDXXI.

EPIST.

EPIST. DCCXIX.

Quærunt pacem gubernatores, Alterna injuria. Quid ſtatuerit Andaluzia. Prior Epiſcopum profligavit. Caſus inopinatus.

P. M. A. M. Magno Cancellario.

MUltas cogor jam epiſtolas una concludere, quia rari ſunt curſores. Cardinalis & Almirantus, præſentaneam cernentes ſuam ſortem infelicem, de Pace iterum tentant Juncteros. Reſponſum eſt, ſe nolle ſub nomine gubernatorum rei quicquam habere cum eis, uti cum particularibus perſonis placere. his ita ſtantibus, allatum eſt, Salvaterræ Comitem cepiſſe quædam vaſa tormentaria cum ſuis curribus, quæ ad Comeſtabilem ex Bilbao trahebantur, & Padilla dux alia ex parte præparans exercitus motum, vetuſtate venerandam & invictam hactenus Turrislobatoni arcem, ne ſit apta receptui Procerum diruit, multaſque ipſius oppidi domos combuſſit. Valdoletani vero quoniam in urbe Burgenſi, ut alias ſcripſi, promulgatæ fuerunt urbes & viri Communitati faventes proditorioque nomine taxatæ; Tabulatum & ipſi in ſuæ plateæ medio erexerunt, Proceresque ac omnem Senatum & cæteros miniſtros feciſſe contra Regiam Majeſtatem per præcones adjudicarunt, quod recuſare inquiant Regni & Coronæ Regiæ commodum ſuis artibus. Ita ſe alterne crudis famæ jaculis conficiunt, eritque hic Fortunæ luſus varius, donec, quod facto proximum eſt, Regio Symbolo proclamato Leonis & Caſtellæ vexilla utrimque protenta, dimicatura concurrant. Duo tamen interim audi non ingrata vobis futura. Ex Vandalia, dico *Andaluziam*, nuncium habemus. in oppido uberrimo dicto *Rambla* concurrerat univerſa provincia, ut de rebus his dubiis deliberarent. Ut contra nomen hoc *Communitatis* eatur, ſtatutum eſt. ſingulæ urbes cum ſuis pendicibus ſingulos deſignant exercitus. Hiſpalis, Corduba, Granata, Gienniumque ac Ubeda & Bayzia unanimes apparant ſe, ut præſto ſint, ſi vocentur. Nobilis illa Bethi abluta Hiſpalis civitas duos habet intra ſe nutritos feros leones factionarios in diverſa tendentes, Methinnæ Sidoniæ unum, Archenſem alterum, Duces valde potentes. Ejecit ambos generoſa civitas, ne ſua contagione populum inficiant, quia tentarunt Archenſis populum ſeducere, Sidonius retinere in fide Regia. cum *Sidonium Ducem* dico, intelligo uxorem ejus Catholici Fernandi Regis neptem, ex Archiepiſcopo Cæſar-Auguſtano filio, ergo Cæſaris amitam, quæ Regium animum redolet, mariti eſt illa maritus, quod inter egregios queat moriones ille Dux numerari. Alterum non minoris faciendum accipito. Eſt juris Toletani oppidum *Romerale* dictum. Concurrerunt Antonius Zunniga, quem S. Joannis Priorem feciſtis, in ejus oppidi campo, & Zamorenſis Epiſcopus, contra Toletanos ille, pro Toletanis hic. qui Toletum, hac provincia relicta, ſub ſpe illius Antiſteæ fuerat profectus, ut ajunt multi. fuit à Priore profligatus Epiſcopus, ſed uti conqueritur, non legitimo Marte, quod ejus diei eſſent pactæ inter eos induciæ. Prior autem ſuos milites injuſſu ſuo ſolutos Epiſcopi terga infeſtaſſe fatetur; actum eſſet penitus de Toletano Regno, ni Prior hic arma contra Toletum ſumpſiſſet. Epiſcopus autem hic uti fanaticus vagatur inſcius quid velit, quem non ſuſcepta injuria movit à Rege ulla, ſed in eam rabiem adverſæ factionis odium contra Albeliſtæ Comitem ejectorem ſuum traxit. Miſerabile tamen facinus inopinatum inter has rixas evenit. Mora eſt oppidum inſigne in Toletanà ditione. Oppidani Toletanorum inſaniam ſecuti, Communitatis nomen induerant, neque ab eo ſumpto conſilio dejici à ſuo Commendatario domino potuerant. eſt enim juri Spatenſi ſubjectum oppidum. Prior ipſe ſuo monitu admixtis minis, oppidanos ad Regiam traxit fidem; & eam ſervaturos ſe jurejurando ſunt polliciti. Abeunte Priore recidivarunt. Itur ad eos, in templum majus pueros ſeneſque ac muliebre genus omne cum ſuppellectilibus univerſis includunt. tentant milites expugnationem. Una permanſerat aperta tantum porta, eaque trabibus & vectibus conſtricta erat, ita ut difficilis eſſet introitus, ex alto incluſimet tormentarii pulveris cadum in oppugnantes milites tentant dejicere accenſum, furore pulveris impulſus cadus, ad interna templi decidit. Incenduntur omnia impoſita, & templum ipſum comburitur univerſum. Evadere nemo potuit quia portam prius ignis occupavit; proh impium & horrendum caſum! in cinerem illius oppidi facultates univerſæ cum familiis omnibus converſa ſunt. quinque millium ajunt amplius puerorum ac fœminarum ſenumque jam graveſcentium fuiſſe numerum combuſtorum. Dum hæc ita moraretur epiſtola, ecce nuncium qui rei bene gerendæ ſpem attulit. Comeſtabilis pacatis Burgenſibus rebus ad nos veniens, Bezerrillum oppidum, quod hoſpitio ſuum exercitum ſuſcipere recuſaverit, dedit in prædam. Don Joannem Figuæroam Archenſis Ducis fratrem & è Junctæ ducibus unum, cujus fomento

fomento Bezerrillum inſoleverat, præhendit. quid futurum ſit, exſpecto. hoc oppidum à Simancheis præſidiis incurſionibus infeſtatur quotidianis, ad portas uſque; neque reſipiſcere tamen incipit, induruerunt ad ſaxi uſque duritiem. Sunt in facinoroſorum poteſtate, bonis ejectis, redacti. Vale jam. ex Valleoleto. XII. Calendas Maii, MDXXI.

EPIST. DCCXX.

De diſperſione Communitatum. Salvaterra Comes. Laus Licentiati Aguirri. Laus Comeſtabilis. de agreſtibus Palentinis. Fernandus à Vega. Stratagema. Conſilium de confligendo. Symbolum confligendi. de felicitate Cæſaris. Morale.

P. M. A. M. Magno Cancellario.

POſt prioris tabellarii diſceſſum acciderunt quæ nunc referam. Populorum hæc ardens flamma ſuas paulatim exſtinguit faces. Eſt inter Pyrenæorum vaſtos montes planities uberrima, quam dicunt *Alabam*. In ejus medio eſt civitas egregia ſuper eminenti colle ſtructa nomine *Victoria*. planitiem infeſtabat manu militari Comes Salvaterræ, cujus oppidum titulare ad lequas inde quatuor jacet in montium anguſtiis, qua itur Pompelonem in Navarram. Is à Victorienſibus fuit profligatus & penitus deletus, cujus audita ſtrage fugaque, Ordunna civitas Bizcayæ in montibus Cantabris caput, arcem diruit funditus, quod præfectura eſſet Comitis ejus, à qua mille moleſtiis cives infeſtabat. captuſque in pugna primarius ejus petulantiæ dux Gonzalus Barahona vir nobili ſanguine ortus, per Juſtitiæ prætores jugulatus eſt. Comes autem ipſe nuſquam apparuit ultra. Licentiatus Aguirrus è veteribus regiis Senatoribus ejus urbis civis, cum propinquis familiaribuſque ſuis & clientibus in fide regia eam urbem ſuſtinuit armatus. ſtrenue prudenterque ſe geſſit eo tempore. neque offuit armorum agitationi, quod literis ac animi bonitate polleat. Comeſtabilis autem animo invicto Princeps, refecto impenſa rebellium Bezerrillenſium exercitu, medium ſe locavit, longis itineribus veniens, inter Valdoletum & Juncteros, in Turrilobatono adhuc morantes, in Pegnaflore Valdoletani Juris oppido. Eo nuncio Valdoletanæ infelicis cymbæ naucleri contremuerunt. Uti fanatici per oppidum proclamando vagantur; pœnis gravibus propoſitis, ut quiſque aptus ad arma exeat, edicunt per præcones. exeunt pauci. Inſanias eſſe illorum turbas, jam ſentit populus. duo cucullati fratres dementes Dominicus unus, Mercedis alter, & Licentiati Villenæ filii duo magis inſtabant, quos fama eſt Inquiſitionis hæreſeos formidinem traxiſſe ad hanc voraginem. populi deriſum cernentes, qui quo magis illi vociferando debacchabantur, tanto ſegnius prodibat. ad unum properant remedium infelices, extrahunt vexillum. In agro eſſe vexillum per præcones nunciant; pudeat vexillum relinquere deſertum, rabide clamant. *proditores*, elatis vocibus exire renitentes appellant. ut in prædam dentur domus eorum, fuit tumultuantium ſententia. obſtiterunt ſanioris conſilii cives. manſit ea nocte vexillum paucis mechanicis cuſtodientibus, in agro trans pontem, qua itur ad eorum hoſtes. die poſtero ſævitum eſt à bonis, ſi qui permanſerunt, in ſtolidos conſultores, qui vexillum auſi fuerint, ſine ulla majeſtate, tractare. Vexillo reportato in oppidum, ſentiunt procaces hi, Regii ſceptri uſurpatores, à populo ſe nihili fieri. Convenerant ex Pallentia & oppido Duegnas mille ducentum pedites, ſed agreſtes vomeribus & marris magis apti quam armis, Duce Saravia Valdoletano cive egeno, ſine ſapientia eloquente. Non licuit his militibus cum reliquis in Turrilobatono conjungi, ob Comeſtabilem qui medium iter ſervabat. Ad gubernatores & proceres, qui ſe Comeſtabili conjunxerant, veniamus. Ex Pegna flore ſtatutum eſt, ut Juncteri ſepiantur in Turrilobatono quo illis commeatus tollantur. Quod facile factu judicarunt, quia eſſet Proceribus equitum nobilium copia ingens, Juncteris fere nulla, & ea bellorum expers. Per Fernandum à Vega Caſtellæ majorem Commendatarium, locandorum caſtrorum explorant ſedem. It cum equitibus delectis quindecim. Juncterorum ſtationes circuit, non licuit univerſas, quia multi ad paucos ilico exierunt. Altera die quæ fuit Aprilis vigeſima regreſſus, eluſcente crepuſculo, Juncteros ſentit per tympanorum & tubarum ſtrepitus invitare milites ad diſceſſum. Certiores per celeres nuntios facit de re gubernatores; ut properent, ſuadet. Vafro interea uſus eſt bellico ſtratagemate. bellicos habebat ſecum tubicines, clangere illos imperat, exiſtimans, ut evenit, Juncteros univerſum adeſſe hoſtilem exercitum ſuſpicantes pedem fixuros. Ita factum eſt, qui ad noctem intempeſtam prodituri erant, exſpectare lucem ſtatuerunt, ne per noctis tenebras in hoſtium inſidias caderent imparati. Quæ in divina Providentia ſunt penſitata, diverti minime queunt. Ex ea mora gubernatoribus & ducibus reliquis, datum eſt poſſe conſequi Juncteros, qui ſub clara luce ſuas inſtruunt acies & compoſitis ordinibus

gradiuntur. Proceres vero cum equitibus, qui totam noctem egerant percurrendo, ne oblatam pugnæ occaſionem amitterent, inſomnem: Juncterorum proſpectum attingunt. Paulatim, licet feſſi, eorum inhærent veſtigiis, peditatum à tergo reliquerant univerſum, nequiverunt enim pedites ſequi properantes equos. Adeo jam equites cum Proceribus, Juncteris appropinquarunt, ut alterne tormentariis globis ſe infeſtarent, nec in vacuum quidem, perempti namque plærique fuerunt, ſed è procerum globis, globus unus Juncterorum cuneum ultimum perturbavit, parumper ea globi ſalutatione, cuneus titubare cœpit. Senſerunt Proceres haſtarum ventilatione, cunei formidinem. tunc ſtringendos eſſe omni mora ſublata, licet peditatus abeſſet ſtatuerunt, quia præcipue prima Juncterorum acies jam reliquas deſeruerat, villam nomine *Villalarum* proximam ingreſſa. inde ſperarunt Proceres reliquos Juncteros deſiderio applicandi ſe ad ſocios, ordines diſturbaturos, ac ſi res acta jam fuiſſet; ita evenit. *Ad illos, ad illos*, proclamatum eſt. una omnes equitum acies Juncteros per diverſa congrediuntur. Nullius fuit haſtæ, gladii nullius facultas exercendi. Sine vi, ſine ſanguine victoriam ſunt adepti equites. Prætoria cohors cujus eſt pro fratre Don Alvaro, Don Jan à Luna præfectus, eo die prima in hoſtes irrupit, ſecutæ cæteræ forti animo. Arma dejiciunt Juncteri, ſtrati panſis manibus veniam petunt. A cæde abſtinuerunt, quia cum Nobilibus res acta eſt & regnicolis. Veh ſi peditatus interfuiſſet. ut ad colendos agros revertantur, permiſſum eſt. Quam fauſte Cæſaris procedant res, videto. ſi ſolo Cæſaris audito nomine tot concreta nubila tam facile diſſolvantur, quid eo præſente fiet? Altero poſt eam dimicationem die per Curiæ prætores ſub proditorum nomine promulgatis ſententiis Padilla Toletanarum copiarum, Joannes Bravus Segovienſium, Salmantinarum Franciſcus Maldonatus duces jugulati ſunt. Don Petrus autem à patre Maldonatus, à matre Pigmentellus, Salmantinarum dux alter, ſub avunculi Comitis Beneventani umbra ſervatus eſt, ne ſociorum & ipſe pœnam ſubiret. ſub fida tamen ſervatur cuſtodia. in Simancheum miſſus eſt Caſtellum. Sed vide quam mira ſit artifex Fortuna, ſtudia cujus ſunt nil beatum offerre, quin adverſi aliquid immiſceat. Vix hæc nobis obtulit mella, quando ex adverſo fella horrida ſupervenire nunciatum eſt. Rumor eſt Gallos tranſiſſe Pyrenæos cum validis copiis. quid ſit, nondum intelligimus. Hiſpanorum motuum novitate fretos, non amiſſuros occaſionem arbitramur, quin, uti ſolent, inſiliant in occupatos. ſed ſpero fore ut & ipſi ſuas ſint relaturi ex his agris urticas, deſideratæ lactucæ loco. Jam vale. ex Valleoleto. v. Calendas Maii, MDXXI.

EPIST. DCCCXXI.

Galli vocati à Iuncteris veniunt. Iter ducum Procerum. Pompelon capitur à Gallis. filius Mareſchalli fugit. Capitur Zamora. Quatiunt Lucronium Galli.

P. M. A. M. Magno Cancellario.

QUandoquidem Galli nos habent incluſos terra, opus eſt ut crebros mari credamus, quo aliquis è multis evadat. Accipe quid acciderit, ex quo meas non habuiſti. Galli à Juncteris plæriſque impulſi Toletanis præcipue ac particulatim ab uxore Padillæ proceſſurum hunc ignem arbitrati, Pyrenæos tranſierunt. Caſu audito, Naiaræ Dux Prorex Navarram deſeruit; regnicolarum veritus proditionem, quod inermis eſſet, Comeſtabili namque veteranos, quos habebat ad Regni præſidium, jam milites mutuo dederat. Quibus auxiliaris res acta eſt in Juncteros. Is ad gubernatores venit Segoviam, quo poſt Juncterorum disjecta nubila, per Metimnam Campi ſe contulerant, ut turbatos civium animos pacarent, facerentque obnoxios Regio nomini. Paucis exceptis turbarum excitatoribus, in ſingulis locis, à quibus ipſimet, judicium veriti, cum Junctæ primariis evaſis exilio ſe ipſos fugiendo mulctarunt, ignotum eſt. de deſertione conqueritur bonus Prorex Dux Naiaræ, ut ilico provideatur, expoſtulat. Regnum interea univerſum occupant Galli & una Pompelonem Regni caput, urbem unicam. Neque his contentos Hybero eſſe vicinos, ut flumine per vada tranſito, Caſtellam impetant, & curſu furenti ſuas ſe vires cum Juncteris commixturos, de Hiſpanorum fide erga ſuos Reges male gnari, blaterant. Gubernatores populorum poſcunt vires, Segovia, Abula, Salmantica & Soria, nec minus Valdoletum & Madritum pro cujuſque loci auctoritate ac populorum frequentia, mittunt in Gallos auxilia. Cito Gallos ad arma ſtimulaſſe Hiſpanos pœnitebit. Ego autem ex gubernatorum & Reverendiſſimi Cardinalis præcipue mandato hic morabor, interea ocio literali vacans. Morantur & una mecum ſacræ Inquiſitionis hæreſeos Doctor Manſus, & alterius Senatus magiſtratuum Spatenſis, Alcantaræ, Calatravæ, Licentiatus Varrentus: donec quo in portu ſit Regia claſſis fluctuans, anchoras

projectura

projectura intellexerimus. Particularia nunc accipe pauca. Mareſchalli Navarræ Agramonteſiæ factionis principis qui Simancheum incolit carcerem filius, audito Gallorum ingreſſu aufugit è Curia gubernatorum, dum itinera illius cauſa viæque ſervantur, ecce major cephalus, non quæſitus ea in parte in cuſtodum retia incidit. Zamoræ tumultuarius ille Epiſcopus aufugiens deprehenſus eſt, in cujuſdam villæ meritoria taberna apud Lucronium. ad Duciſſæ Naiaræ poteſtatem ductus eſt. non ingrata fuit gubernatoribus ea præda, Gallos acrius adegiſſet evaſus, quam ipſimet cogitent. Audi & aliud. Ferrera ille, qui quondam, ſuæ Reginæ creditas ad genitorem ferendas literas, marito Regi Philippo tradidit, magni diſſidii cauſam inter virum & uxorem ferens, aliam ciſtam dicitur contexuiſſe. facile dicitur Pompelonenſem arcem, cujus erat præfectus, Gallis poſcentibus, ſine vi illata dediđiſſe. Excuſationes tamen illius gubernatores videntur admittere. *Arcem fuiſſe non bene munitam, neque paribus præſidiis fultam, debilemque non perfectis mœnibus* dicitur per fide dignos teſtes probaſſe. fuit illi & aliud incommodum. abſens erat Gallis impetentibus Regnum, quia miniſterio alteri erat implicitus. præfectus enim erat impedimentorum. utcunque ſit, arx dedita Gallis eſt, ita ut nil in Regno Navarræ jam reſtet, quin ad Gallorum poteſtatem ſit deductum. Em, Em, dum hæc ita moraretur epiſtola, nuncium habemus, qui refert, Gallos trajeciſſe Hibero flumine copias omnes, gravique impetu Lucronii mœnia quatere tormentis; intra Caſtellæ fines. Veremur vehementer, nec ſperare deſinimus. præmiſſa enim ſunt veteranorum illa præſidia quæ ad Juncteros delendos Comeſtabilis ex Navarra detraxerat. forte obſiſtent oppugnantibus ad acceſſum uſque gubernatorum, qui propediem cum populorum quam maximis copiis ad eos proficiſcentur. quæ ſuccedent, habebis. nunc vale. ex Valleoleto. III. nonas Maii, MDXXI.

EPIST. DCCXXII.

Tumultus Italiæ. Xeures obiit. Helvetios vocat Papa. De examinatione Lutheri ejuſque doctrina ex epiſtola Valdeſii.

P. M. A. M. Marchioni Bellecenſi.

MUltos uno caniſtro tibi fructus, licet non ſapidos, ab alienis terris condono. Tumultuaria peſtis hæc popularis generaliter ſerpit. Mediolanum, Ferraria Mantuaque urbes ſtudent & illæ ſeditionibus. Roma ſigna dat, ſuo Pontifice non eſſe contentam, poſt petitum Pauli Bajoni Peruſini Tyranni ſanguinarii ſororiſque publice fœdati concubitu, jugulum. Colonnenſes qui fidejuſſerant, ne à Pontifice detrimenti quicquam Bajonus reciperet, vivunt adverſo in Pontificem animo. Ex Germania tres habemus paucorum dierum intercapedine curſores, peſte urgentur gravi. Cæſarei palatii rodit intima. Cæſaris ipſius ſemianima Ludovicus Marlianus Tudetenſis Epiſcopus, ætatis noſtræ Philoſophorum maximus, mihi affinis ex Marlianis fœminis matrimonio in meam familiam de Angleria transmiſſis peſte obiit. Nec Capro illi pepercit, cujus animus tetendit ſemper ad ſui commodum, de pupilli ſui ad orbis Imperium nati ſalute parum curanti. Cæſarem jam tandem ab immani educatione liberavit. Exuit & ipſe gentibus non bene gratam animam. Comitati ſunt illos Doctor Parræ Hiſpanus Medicus, cum Illuſtriſſimo Infante, ad Boream profectus, quia Infantem ſemper à cunabulis curaverat, noveratque illius naturam. Almeriæ hunc Cæſar nominaverat Epiſcopum. Podalirii aut Æſculapii dogmatibus incubuiſſe nil profuit homini. ſecutus eſt illos Don Petrus à Toleto magnus haſtiluſor, Ducis Albæ nepos ex fratre; functi vita ſunt & plures alii. Plena formidine Cæſarea vivit curia. Ab Urbe ſcribitur, Pontificem accerſiri jubere Elvetiorum copias octo millium ob metum Hiſpanorum peditum, qui ex inſula Gervenſi dimiſſi vagantur egeni. Prædis aſſueti erant, ſub Franciſco Maria Roboreto Urbini Duce, prædis gaudent. Audi majus aliud: Tutelares dedit Cæſar Luthero hæretico literas. Ad Curiam venit large comitatus. Nunquam, ſi fautores aſſint Principes rerum novarum, deſunt excitatoribus ſequaces, modo cibi aut ambitionis ſpes refulſerit. Quæ apud Cæſarem in hoc negocio acta ſunt, à Valdeſio accipe.

Alfonſus Valdeſius Petro Martyri ſuo Salutem.

§. LUtheranæ factionis & ortum & ad eum uſque diem progreſſum ex Bruxellis ad te ſcripſi. Nunc quæ deinde ſequuta ſunt, accipe. Cæſar convocatis in hanc Wormatienſem civitatem Rom. Imperii Electoribus, cæteriſque ordinibus, ante omnia Lutheri cauſam tractandam propoſuit, cupiens, ut totius Rom. Imperii autoritate, hominis inſania cohiberetur, cæterique ab ea arcerentur. quod tametſi ſedulo curaverit, nihil tamen efficere potuit, niſi ut Lutherus ſub fide

publica Cæſaris vocatus audiretur, antequam adverſus eum quicquam ſtatueretur. Ajebant enim iniquum eſſe, hominem inauditum condemnare, atque ad Cæſaris dignitatem, pietatemque pertinere, ut ſi Lutherus ſuos errores revocaret, cætera omnia quæ tum docte, tum Chriſtiane ſcripſiſſet excuterentur, atque Cæſaris autoritate Germania ab Apoſtolicæ Sedis gravaminibus oppreſſionibuſque ſublevaretur. Cæſar videns, ſe nihil aliud imperare poſſe, ſub fide publica Lutherum ad ſe venire, in ſuaque & omnium Ordinum Imperii præſentia hominem ſiſti jubet. qui interrogatus, *An qui paſſim ſub ejus nomine circumferuntur libri*, *ſui eſſent*, *& quæ in his ſcripſiſſet*, *revocare vellet*, *nec ne*. Reſpondit, *omnes libros* (quorum tituli ad hominis petitionem legebantur) *ſuos eſſe*, *nec hoc velle negare*, *nec unquam negaturum*. Quoad ſecundam vero partem ſibi factæ interrogationis, videlicet *an quæ ſcripſerat*, *revocare vellet*, petiit, *ut Cæſar deliberandi tempus ſibi concederet*, quod illi à Cæſare uſque in ſequentem diem conceſſum eſt. Eo ipſo die, Cæſare atque Romani Imperii Electoribus, aliiſque Ordinibus præſentibus Martinus Lutherus juſſus, ut ad ſecundam partem heſternæ interrogationis reſponderet, poſt longam diffuſamque orationem, quam tum Latine, tum Germanice habuit, dixit, *ſe non poſſe quicquam in libris ſuis contentum revocare*, *niſi doctrina Euangelica*, *& veteris inſtrumenti teſtimonio ſibi comprobaretur*, *eum erraſſe impieque ſcripſiſſe*. Et quum denuo urgeretur, ut omiſſis aliis, per negativam aut affirmativam reſponderet, *an vellet ſtare decretis*, *& conſtitutionibus Conciliorum*, *necne*. Reſpondit, *ſe nihil velle revocare*, *nec poſſe etiam ſtare decretis Conciliorum*, *quum ipſa Concilia aliquando ſibi ipſis contraria fuerint*. Tunc Cæſar hominem abire jubet, ſolutoque pro eo die conventu, ſequenti die Principibus Electoribus ad ſe venire juſſis, ſchedulam manu propria ſcriptam exhibet, in qua declarabat, quid ſibi in ea re faciendum eſſe videretur, ab eiſque petebat, ut omnes pedibus in eam ſententiam irent; videlicet, ut ſæviſſima edicta in Lutherum, Lutheranoſque emitterentur, hominiſque inſani libri comburerentur. Electores vero aliique Imperii ordines, quorum aliqui Lutheri venenum hauſerant, alii autem nequaquam Lutherum damnandum eſſe contendebant, niſi Germani prius à Romanenſium (ut ajebant) gravaminibus & oppreſſionibus liberarentur, apud Cæſarem ſummis precibus effecerunt, *ut ſaltem ſecreto Lutherus admoneretur*, *ut quæ adverſus Eccleſiæ conſtitutiones ab eo ſcripta ſunt*, *revocaret*. Quod quum Cæſar illis conceſſiſſet, illique per triduum Lutherum induratum fruſtra monuiſſent, videntes, ſe nihil proficere, Cæſaris decreto ſubſcripſerunt. Quibus peractis, Cæſar nolens publicæ fidei, quam Luthero conceſſerat, contravenire, per publicum inſtrumentum hominem admonere juſſit, *ut ex urbe* hac *Wormatienſi per diem ſequentem diſcederet*, *atque intra viginti dierum ſpacium in locum ſibi tutum ſe reciperet*. Paruit Lutherus. Tunc Cæſar tum ſua, tum Principum Electorum, atque omnium Romani Imperii Ordinum autoritate, graviſſimo edicto in Lutherum Lutheranoſque, & in eorum ſcripta emiſſo, quotquot hic reperti ſunt, Lutheri libros cum maxima pompa comburi juſſit, ut ejus exemplo idem per alias Germaniæ civitates fieret. Habes hujus Tragœdiæ, ut quidam volunt, finem, &, ut egomet mihi perſuadeo, non finem, ſed initium. Nam video Germanorum animos graviter in ſedem Romanam concitatos, nec video Cæſaris edicta magni ponderis apud eos futura, quum poſt editionem Lutheri libri paſſim per vicos & plateas impune vendantur. Hinc facile conjectare poteris, quid abſente Cæſare futurum ſit. Poterat hoc malum cum maxima Chriſtianæ Reip. utilitate profligari, ſi Pontifex à generali Synodo non abhorreret, ſi publicam ſalutem privatis commodis anteponeret. Sed dum Jus ſuum mordicus tenet, dum obturatis auribus, pio fortaſſis affectu, Lutherum damnatum & flammis devoratum cupit, univerſam Remp. Chriſtianam perditum iri video, ni Deus ipſe rebus noſtris ſuccurrat. Vale. *Wormatiæ*. III. *Idus Maii*, M D XXI.

Habes rem fideliſſime deſcriptam. Sed, uti video, ſcire velles quænam hæc ſint mala ſemina hujus hæretici, quæ ingens pelagus complectuntur. Ad hæc reſpondeo, nolle meos hortos talibus ſorbis, aut alias acribus & venenoſis fructibus inficere, vel meis lactucis talem cicutam commiſcere. Vide multas in ejus figmenta per Theologos editiones jam è Chalcographorum prelis emiſſas. Illi argumenta ejus infringunt ad unguem. Habeto alicujus exemplar, ſi perquiſiveris, facile invenies. Inde ſumes Lutheri vomicas ac leproſa ulcera cum medicaminibus. Valde alienum à bono fore arbitrarer, ſi vulnera patefacerem, medela non præſentanea. hoc unum addo; paucos fuiſſe *Leones* Pontifices, quorum temporibus Eccleſia non fuerit aut ab infidelibus, aut ab hæreticis infeſtata, ut alias per exempla innumera tibi tuoque condiſcipulo enarravi. Jam vale. ex Valleoleto. VII. Idus Junii, M D XXI.

EPIST. DCCXXIII.

Conſolatio pro Marliano. de Adelantati jactura cum ignominia. Exoſa Deo ſuperbia.

P. M. A. M. Magno Cancellario.

PRoh dolor! vita functum eſſe Marlianum noſtrum Tudetenſem Epiſcopum, qui tuæ dimidium erat animæ, dolore confectus gravi ſum, quod orbata ſit mundi facies tanto viro. Arbitror etiam, non tibi ſolum & è Curialibus multis, ſed & ipſi Cæſari mortem illius jacturæ fore. Attamen cum ad id natus eſſet, ut reverteretur, ferendum eſt æquo animo. ſequemur & nos. His ergo omiſſis, ad noſtra veniamus. Galli civitatem Lucronii obſident, ut ajunt, & quatiunt tormentis. graviter hoc patiuntur gubernatores cæterique Caſtellani. Dum hæc ita fluctuant, bonus Villenæ Marchio ſuæ fidens factioni Toletum tetendit. Iviſſe pœnituit. ejectus fuit à prædominantibus in populo. *nolle ſe potentes*, inquiunt, *in urbe ſua*. Ejecta & fuerat prius progenies omnis à Sylva, cujus ipſe fautor erat, eo quod & illi à Portugallenſibus deſcendant, uti & Marchionis ipſius genus omne Pachiecorum, qui jam in Caſtella coaluerunt, ut in ſylvis fluvialibus cuniculi. Tentavit poſt id Don Jacobus Cardenas, *Granata*, ut vulgo loquar, *Adelantatus*, inter Toletanos concordiam. Toletum ingreſſus eſt ſub nomine Toletani civis, cum magna tamen equitum levis armaturæ caterva. fuit à pueris & inſolenti populo disjectus, & ſpoliati ad unum, equis etiam raptatis, comites ejus. Ita miſera civitas in rapacium poteſtatem redacta it in præceps. Magni alicujus mali prognoſticon eſt, ubi ſapientibus exploſis, inſipientes regunt. Scripſiſti propediem conventibus Germanicis peractis, in Flandriam rediturum Cæſarem, & claſſem paraturum qua trajiciat ad nos. Quanto citius id evenerit, eo melius fore credito. Ex mora quippe nequeunt niſi creſcere ſcandala pullulantia. Licet ex proſtratu communitatum pacata omnia videntur, & quæque civitas ad gubernatores contra Gallos mittat ſua impenſa ſuppetias, animi tamen adhuc fervent ad novos motus, oblata qualicunque occaſione prompti. Gubernatores jam Gallorum ſequuntur veſtigia. Differri non poteſt, quin hæc tonitrua ſuos pariant effectus. Non exſpectaturos, neque Lucronium expugnaturos arbitramur. ſunt valida peditum præſidia ejus mœnia tuentia. donec applicent ſe gubernatores, bene ſperamus. Sunt noſtri equites ad millia tria, Gallis multo pauciores. peditatum habent Galli numeroſiorem, ſed noſtro imparem; quia gregarii ſunt ſui, bellis exercitatiſſimi noſtri & Hiſpani, qui Gallos, niſi Helvetios aut Germanos aſſequantur, ſuperant virtute bellica. in his qui à Communitatibus ſunt, non eſt tanta fiducia, Deus eſt autor pugnarum. Gallorum ſuperbiam eſſe illi exoſam, credendum eſt. Noſtri autem Cæſaris humilitas & reverentia ſacri, ſuperum omnium in ſe favorem habet conciliatum. Eſt & alia ratio quæ ſpem ſalutis oſtendit. Noſcunt aperte Navarri, Gallorum Regem ſibi, non priſtini ſui Regis filiis ſtudere, uti promiſerat. Re intellecta, labra mordent, hoſtilibus vivunt in Gallos animis. quod illis paulo ante placebat, nunc eſt odioſum. Vale. ex Valleoleto quo ſingulis horis ad nos curſores veniunt. Hem! exſpecta parumper. Lucronii deſeruerunt obſidionem Galli, è mœnibus fuerunt à ſcopetariis noſtris male tractati. noſtri gubernatores eorum ſequuntur veſtigia. Idibus Junii, MDXXI.

EPIST. DCCXXIV.

Litera à Rhodiis. Litera à magno Cancellario. Papa contra Gallum.

P. M. A. M. Marchioni Belleceſi.

A Nobis tuus, quem hic habes, familiaris ſcribet, ab exteris ego. Eſt Lorenzana vir egregius D. Joannis Rhodii Commendator Bambæ, Rhodii conventus in Hiſpania procurator, duas hic mihi Rhodias oſtendit literas: à Vice-Magno magiſtro unas; ab ejus Senatus Cancellario alteras. omiſſis quæ ad particularia Ordinis pecuniaria negocia pertinent, quæ in rotante Fortunæ rota emergunt, hæc ſunt. Scripſi ad te alias in Syria, Principem Mamalucorum quendam nomine *Gazellum*, ignavia novi Turcarum Principis fretum, audita genitoris ejus morte; quinque ac viginti bellatorum tum equitum, tum peditum millia, in eum à Periballano, reliquis etiam veteranis ducibus, miſſa fuerunt. Is Gazellus à ſuiſmet derelictus, audito exercitus Turcarum adventu, veluti tetra nubes adventante Borea diſſipatus eſt Gazelli exercitus. Ipſe autem cum paucis ad Sophium Perſam aufugit. Aperient ergo mentis oculos Chriſtiani Principes. Irruent in nos, qua non putemus; noſtræ Egis hoſtes immanes, impatientes ocii. Poſt hæc habui à Bruxellis literas à magno Cancellario: Cæſar in Flandriam regreſſus eſt. Properanter intendit negociis rerum Flandri-

carum, quo expeditius ad nos tendere queat: poſſe tamen id nullo pacto fieri hoc anno, quod Rex Gallus totis viribus innitatur Cæſareæ Majeſtatis adventum in Hiſpaniam intercidere. *Magnos*, inquit, *eſſe Gallorum apparatus bellicos, ſed Cæſaris majores auxiliantibus & Germanis & hæreditariis ſuis civitatibus.* De futura victoria contra Gallos, ita loquuntur, ac ſi eam jam in manu haberent, quia præſertim arbitrentur, Regem Anglum non defuturum Cæſari, ſi opus fuerit. Additur, Pontificem vertiſſe folium in Gallum Regem, quod inſolentem ſentiat eſſe maleque pacatum, non minus contra Pontificis ipſius res quam contra Cæſarem. Placuit etiam Pontifici favor præſtitus Eccleſiæ contra hæreticum *Lutherum*, quem in Gallo Rege, licet nomine *Chriſtianiſſimo*, non reperit. Venit ad Cæſarem una Rex Daccarum & Gottorum Orcadumque inſularum, quem vulgus dicit *Dinamarcam*, properato curſu, cum intellexerit, Regem Gallum eſſe Cæſari ſororio ſuo inimicum. ſuas offert ad unguem vires. Ducem exercitus Cæſarei ſe futurum offert, comitaturoſque ſuam Majeſtatem quacunque ierit, equites traduxit non multos, peditum offert numerum quinquaginta millium. Virum ajunt eſſe procerum & decorum, vultuque miti & una Martiali, animo, ſub benignitatis velamine, ingenti, præ ſe ferre Regis egregii autoritatem ſcribit. Ait una conventuros in Caleſio Chriſtianorum Principum oratores, quo deliberetur, an modus aliquis Concordiæ reperiri queat inter Cæſarem & Regem Chriſtianiſſimum. Puto fruſtra. neque enim datur Chriſtiano gregi poſſe frui pace Gallis incolumibus. Tanta eſt illorum ſuperbia, ut quieſcere vicinum quenquam nunquam ſinant. Vale. ex Valleoleto. XVIII. Calendas Junii, MDXXI.

EPIST. DCCXXV.

Familiaris & amica Beltrani laus tam à dotibus naturæ & artis. quam à peritia linguæ Italicæ & Iuriſprudentiæ, aliiſque qualitatibus. Contra invidos.

P. M. A. M. Doctori Beltrano amico, Regio Senatori.

MUlta mihi dictant, ut amare obſervareque debeam perſonam tuam. Es à natura mitis & urbanus, ab arte ac vigiliis eruditus. Quis præterea in orbe Hiſpano elegantior te? quis aptior ad pertractanda magna negotia? Additur rationi ratio altera, quod Bononiæ meo natali vicinæ, tuæ præſtantis juventutis annos in Legum ænigmatibus reſolvendis, contriveris, quas ita imbibiſti tibi, ut ex *Platonis* ſententia in te ſint *anima civitatis*: ſicuti ſunt gladius excorians in his, qui ut mechanicis artibus cauſa quæſtus illis utuntur. Nec parum facit ad ingenii mei captandi laqueum, quod Italam ita ſcias linguam proferre, ac ſi apud Italos natus, nuſquamque alibi vel menſem unum conſumpſeris. Miſſa tandem iſta de te faciamus, quæ per ſe conſtant. Scripſit ad me jam binas literas Martinus Luppus Aguiniga meus à teneris, nunc jam vir meo ſupplicatu regius continuus, ut vulgo loquar, quem iſthic habeo ad negocia quædam, reperiſſe tuum erga me animum integerrimum, & mei viſendi cupidum. Velles me vobiſcum, quandoquidem contrita ſunt jam vana vulgi cogitata. Dico nec potuiſſe, nec voluiſſe vos fugientes ſequi. Apud vos furore populi concitatos nil profuiſſem, mihi autem incommodus impune fuiſſem & gratuito. Ingens atrium auratum Commendatoris Riberæ temporibus his procelloſis inhabitavi; paſſerculis nutriendis & hortenſibus oleribus ac odoratis herbis florentibus colendis, ex Reverendiſſ. Cardinalis imperio, intentus. Quantumque ex adventu Apoſtolici Nuncii, mea induſtria huc vocati, commodi evenerit, Triumviratus gubernatorum teſtificatur confeſſio. & per nuntios & per literas plures, utilem fuiſſe moram hanc meam fatentur. Hinc ſedandi animum cauſam apprehendo. Morabor hic, quoad Gallica vos inſolentia terruerit ancipites. Spero tamen cito fore ut tranſiſſe ad noſtra pœniteat. Sed ſuper hac mea ſententia morandi inter delicias hortenſes hoc tempore, rodant invidi, ſuſurrent maledici, murmurent ocioſi ad libitum quiſque ſuum, & ſuæ naturæ ſuccos amaros abſorbeant ad ſaturitatem. Quo rabidius mordaces in me torquere ſagittas intellexero, eo ſuavius ego mei conſcius dormitabo. Tu vale. Valeant & illi, diverſa tamen lance. Ex Valleoleto. X. Calendas Julii, MDXXI.

EPIST.

EPIST. DCCXXVI.

De prælio & victoria contra Gallos. Perſequuntur Gallos noſtri. Don Giron & Beltranus adoriuntur hoſtes. Quid pudor faciat. Prognoſticon de belli eventu. Gubernatorum oratio conſultrix contra hoſtes. Laus Hiſpanorum. decepti hoſtes. Magna dexteritas noſtrorum. Oratio Almirantis. Oratio Comeſtabilis. OEconomus Comeſtabilis percuſſus. de Quixada decidente. de Duce Naiara. Capiuntur duces hoſtis. Literæ Regis Galli. Promiſſa Regis.

P. M. A. M. Marchionibus Bellecenſi & Mondeiaris.

SCio gubernatores ad Cæſarem, quæ acta ſunt in Regno Navarræ ſcripſiſſe: propterea nunc ea vos habetote. Illico namque ad magni Cancellarii manus devenient. Condiſcipulus veſter Don Petrus Giron Urveniæ Comitatus & Don Beltranus à Cueva ſororius ejus Alburcherchi Ducatus futuri hæredes, ne laude ſua defraudentur, particularia quædam in hac meſſe accipiant. dum Galli tormentis Lucronium concuterent, ſcopetarii noſtri præſidiarii è mœnibus Lucronii, multos in horas perimebant. ea de cauſa, quodque ſentirent gubernatorum triumviratum, paulatim ad eos applicare ſe, provinciam inceptam Galli, hujus menſis die primo ac vigeſimo deſeruerunt, caſtraque ad ſylvam Viennæ ad milliaria ſex è Lucronio traduxerunt. hac re intellecta, gubernatores Lucronium ſe conferunt. Ad aliam dehinc ſylvam, quæ dicitur *Regis hortus noſtri*, Gallorum veſtigia ſecuti ſunt. mutato ex ea ſylva Gallorum exercitu, noſtri caſtra ſua ibi locarunt. Eum locum repererunt fœtore cadaverum infectiſſimum. perierant ea in ſylva multi ex hoſtibus, tum rerum egeſtate defecti, tum vulneribus acceptis in obſidione Lucronii, neque noſtris copia ſuppetebat commeatuum. Quare coacti ſunt milites afficere regnicolas mille moleſtiis, ex ſtipendiorum & rerum neceſſariarum carentia. Signis relictis vagabantur. in prædam omnia, nullo habito diſcrimine, trahebantur. neque templis, agrorum jam gregibus & armentis raptatis, ignoſcebatur. Clamoribus æthera vicini replebant. Quid providere quirent, gubernatores neſciebant. neque ſtipendiis, neque frumentaria re militibus ſuccurrebatur; cum auxiliares civitatum & provinciarum copiæ nondum adveniſſent. In quartum inde diem Gallis retrocedentibus Pompelonem verſus: & in campo dicto *Tevas* caſtrametantibus, noſtri ſylvam occuparunt Mendaviam, hoſtibus vicinam. conſerere tamen neutri audebant. Dum in ea ſylva morarentur, ecce ad noſtros è civitatibus Bizcaja ac Lipuzca regionibus Cantabris, uti noſtis, commeatuum & pecuniarum copia quædam, militum etiam novem millium numerus advenit: Cataphractorum & levis armaturæ equitum ad numerum duorum millium. die XXVI. itur ad ſylvam, quæ dicitur *S. Maria regadio*. Inde ad aliam propius nomine *Segnora*. Inde jam ſtatutum eſt ut egregii mittantur equites aliqui caſtra hoſtium exploratum. Hanc ſibi provinciam dari petunt, quos dixi, veſtri condiſcipuli, Don Petrus Giron & Don Beltranus à Cueva ſororius ejus, magnanimi juvenes ambo, cum parva manu equitum familiarium & clientum, peditum minore, ad hoſtium fere proſpectum applicati, oculos Stellam oppidum verſus dirigentes, ex oppido vident Gallorum cataphractorum cuneum exeuntem, ut ſuis ad exercitum conjungerentur. Uti ad viſos tauros feræ tigres, ita ruunt in Gallos hi duo. Beltranus prior, commilitones ſuos ſecuturos putans, pauci accurrunt. circumſepitur Beltranus, in auxilium ſororii Giron in medios hoſtes ſe conjicit. Inerme caput habebat Giron umbratili tantum pileo tectus, de cætero armatus, quia nil tale fuerant ſuſpicati emerſurum. circundatur & ipſe. præ pudore deſertores prorumpunt, ſervantur ambo; ſed percuſſi ab hoſtibus, non acriter vulnerati tamen. hoſtes ad ſuos evaſerunt, è ſuppellectilibus amiſſa parte. peremptum ajunt eo fuiſſe certamine levi primarium è Gallis quem exploratorum relatu ajunt ab exercitu fuiſſe deploratum. Hæc dederunt, hæc damus. Ad maſſam generalem revertamur. In campo Tevæ Galli (is locus eſt à Pompelone milliaria ſex, dicunt leguas Hiſpani duas) ad Pontem Reginæ oppidum aliud noſtri ab hoſtibus milliaria totidem, ſiſtunt. Clanget Alecto feralis Tartari tubicina propere ad pugnam. partium alterutra cito langueſcet, deflebitque, utinam hoſtilis. ſtare nequeunt. laboratur egeſtate utrimque. Poſt hæc ſcripta, differente nuncio ituro ad vos, qui nullum habetis nunc apud gubernatores familiarem, uti ſolebatis veſtrum: ecce nuncium de pugna, reque peracta cum Gallis ad unum proſtratis. Quo acciderit ordine, accipite. Pridie Calendas Julii vocantur à gubernatoribus in conſilium copiarum duces, quanta ſit in exercitu rerum penuria quamve in deterius res labatur, quod Galli ex univerſo Regno in urbem Pompelonem rem frumentariam omnem cum præſidio valido congeſſerint, edicunt, alienum eſſe à ratione morari diutius,

quoniam

quoniam vel tumultu militari confundentur omnia, vel pereant egeſtate milites proponunt. Nullo pacto manendum eſſe decernitur. Sed qualis futurus ſit motus, tenditur in diverſa conſilia. Retrocedendum non eſſe, conventum eſt. Ad urbis ipſius Pompelonis obſidionem ajebant aliqui, quo laceſſiti hoſtes ad pugnam prodire cogerentur è caſtris, quæ munierant itinere in medio. unde timendum eſſe ajebant alii; nec locandam eſſe rerum ſummam in tanto diſcrimine. Poſt longam ſuffragiorum exagitationem, ſtatutum eſt, ut quid latura ſit ſors, experiantur. certamen eſſe quærendum ſanxerunt. hac audita ſententia milites, qui egeſtate preſſi, tumultuarie paſſim ſtipendia & victui neceſſaria flagitabant, caſtra vocibus elatis replentes ajunt: *Nolumus ſtipendia, duces, nolumus, modo ad pugnam nos educatis. Ad pugnam, ad pugnam nos educite. Ibi vel ſtipendia inveniemus, aut pulchre pugnando vitam ærumnoſam hanc finiemus. Satius eſt emori quam hic præ inedia tabeſcere.* Solent namque Hiſpani veſtri parviſacere vitam, ubi aut prædæ, aut honoris adipiſcendi refulſerit ſpes. Caſtra igitur movent, non recta via tamen gradiendum ſtatuunt, ſed alia quæ duplo longior erat, aſt lenior propter medii montis aſperitatem, qui dicitur *de Reniega*, cujus fauces Galli anguſtas occupabant à Septentrione; patere noſtris iter aliud nullum arbitrabantur hoſtes, inde læti ſe victoriam in manu habere credebant. votorum quippe, ſi Regula Martis valeret, compotes fuiſſent, ſi per eas anguſtias duxiſſent exercitum. per varios igitur anfractus, calonum lacertis, adjuvantibus etiam militibus, non exercitui ſolum, ſed & impedimentis & machinis omnibus ſtrata ſunt itinera. paſſuum bene gnaros magiſtros ſecum habebant noſtri. Traducunt tandem & hoſtibus nil tale ſuſpicantibus, hora poſtmeridiana quarta, caſtra locare incipiunt noſtri, in campo qui dicitur *Squiros*, qui locus eſt à Pompelone milliaria tria medius, ab hoſtibus totidem. ita quod jam magis obſeſſos noſtri ſe reperirent quam obſidentes, cum à fronte exercitum hoſtium haberent, à tergo Pompelonem, ubi valida poſita erant præſidia non contemnenda. Intellecto noſtrorum ſtratagemate Galli, priuſquam ab itineris languore & inedia ſeſe reficiant adoriendos eſſe noſtros cenſuerunt, prudenter quidem & à belli regula non alienum, ſed aliter, uti video, ſtatutum erat in divina providentia. Exeunt è caſtris hoſtes. Ad laſſos quieti veniunt, ſaturi ad eſurientes, ad fere inermes armati. Ex inſperato apparent. Conclamatur à noſtris ad arma. Nulla fuit cibi aut potus capiendi facultas. O mira dexteritas! O inaudita certandi cupiditas, & animorum magnitudo! Nullius egeſtatis memores, in ictu oculi ad ſua quiſque ſigna proſilierunt. Equites etiam laſſos reſumunt equos, vix effrenatos. Levis armaturæ præcedit agmen unum, cataphracti Galli ruunt animis paratis in illud. diſcerpitur noſtrum, aufugitque. tormenta utrimque in adverſos diriguntur. Potuiſſe noſtros ea via, qua venerant, traduxiſſe machinas, arbitrati ſunt nunquam hoſtes. Inde audito noſtrorum tormentorum tonitru diffidere cœperunt, licet illis parum noſtra offuerint tormenta. ſua vero noſtris intulerunt damna graviora, quia è loco aptiore. manipulum è noſtris peditibus vis globorum hoſtilium deturbavit, retroque cedere coëgit. ordine tamen compoſito pedem retro ferebat. Ad trepidantem manipulum Almirantus cohorte regia relicta, cui, diſcurrens per ordines, Comeſtabilis ejus collega reliquerat curam, ſolutis habenis procurrit: *Quo tenditis milites*, inquit? *Hem pudor! Hem patriæ veſtræ perniciem! Nonne hi ſunt Galli, quos Hiſpani proſtrant quandocunque illos habent obvios? ubi veſtrorum majorum animus? ubi veſtrorum provincialium præclare geſtorum memoria? faciem ad hoſtes, faciem, viri nobiles, non terga vertite. Pedes ego ipſe vobiſcum, ego pedes ero.* His dictis, calcaria tolli jubet, & ex equo velle deſcendere ſignificavit. Vetuerunt ejus cunei duces, reſponderuntque ſe à pugna non diſcedere, ut deſerant, ſed ut retro relicta ſua tormenta & ipſi reducant ad pugnam, ne ita ignominioſe ab hoſtium machinis dilacerentur. *Tormentis non opus eſſe*, inquit Almirantus, *ad manus jam deveniſſe negocium* ait. *manibus promptis jam, non tormentis rem indigere* conclamat. Fulmine velocius regrediuntur noſtri. Ruunt ferocius in hoſtes quam terga verterant, furentium territi globorum ſclopis, obvium hoſtilem manipulum diſcerpunt. Comeſtabilis interea per apertum diſcurrens campum, ex ordine in ordinem furore raptatus Martiali, ſeſe validius Hectore geſſit eo die, cum delectis equitibus vix quatuor & viginti, modo à dextris, à ſiniſtris modo currens hos hortabatur, illos monebat, *Se Hiſpanos eſſe reminiſcerentur, qui hac tempeſtate bellicæ gloriæ culmen ſint aſſecuti, quam fœdum ſit à vicinis & majoribus degenerare* prædicat. Hæc dicens inter confertos hoſtes ſe projicit. In magno diſcrimine, ſocii circumſeptum viderunt. OEconomo ſuo ante oculos & lateri ejus proximo, tormenti hoſtilis globi ventus furens, femur percuſſit & equi illius partem anteriorem per aëra raptavit, decidit œconomus equo diſcerpto. Herus ejus Comeſtabilis & conſocii

conſocii extremum Vale dixerunt illi, mortuum arbitrantes. Surrexit attonitus. Equi ſanguine ac cerebri minutis tota facies Comeſtabilis velut craſſo imbre verno, irrorata deformis effecta eſt. partem & ſordis illius Petrus Giron ex ſorore Comeſtabilis nepos, ſuſcepit, qui acriter & ipſe pugnavit, ac vulneratus fuit. Nec ob id deſtitere à pugna, donec funditus hoſtes fuere ſtrati. Duo Comeſtabilem cataphracti hoſtes percuſſerunt haſtis in latus dextrum, ita lividum ad noctem cubicularii repererunt illi lacertum & è coſtis plæraſque, ut carbone intinctas potuiſſent credere. OEconomo nomen eſt *Petrus Porres* proceræ ſtaturæ juvenis facie decorus, mihi familiaris. Fuerunt & plærique alii ex eo comitatu vulnerati. nullus trucidatus. percuſſores autem in fruſta ſecti, ſuæ magnanimæ temeritatis pœnas luerunt. Secundus vero cuneus peditum, qui à Communitatibus fuerat miſſus, ſive quod adhuc labes illa vigeat in animis eorum, ſive quod minime hoſtium facies alias viderint, ad hoſtium proſpectum aufugit partim, perſtiterunt tamen immobiles ejus cunei duces, cum paucis delectis, quorum dux erat Don Jacobus Enrriquez Almirantis affinis vir bello egregius. disjecit & hic objectum ſibi cuneum. Tertio peditum ordini præerat validus ille haſtiluſor Gutterius Quixada nobilis eques, Villæ Garciæ dominus. Certamine ſingulari concurrunt præeuntes agmina gradientia ordinis hoſtilis objecti ductor Germanus quidam & noſter Quixada. Transfixo gutture, primo ictu peremit hoſtem Quixada. A Germani ducis commilitonibus cum haſtis longis raptatus Quixada, tollitur in altum ſublimis. Inter ſuos decidit Quixada ſemianimis. Thoracis tegmen in mille fruſta pertuſum, dilaceratum eſt. Thorax autem ejus tali erat arte temperatus, ut nullis ictibus tranſverberari potuerit. Surgit ilico, ſemiattonitus tamen, animum præſtat ſuis. *Victoriam, victoriam in manu eſſe*, proclamat. ſtringunt noſtri hoſtium pectoribus pectora. fit cædes inaudita. terga dat hoſtilis ille cuneus. parvo in ſpacio circiter ſeptingenti trucidantur. Cataphracti vero Galli, ſolito gentis impetu, noſtros adoriuntur. primo obvios perturbant. Erat aciei primæ ductor Dux Naiaræ, una cum Comeſtabili Navarræ ſororio ſuo Viamonteſiæ factionis capite, cum cataphractis ducentum, in eam aciem globi hoſtiles dirigebantur. propterea latuerunt aliquandiu ſub præſentis collis latere. vim tormentorum vitantes, ſed cum incolis ejuſdem alio declivo generoſa Gallorum acies animoſa, regiam inſidere cohortem conſpexerunt, cataphractorum circiter ſexcentum, veluti rupem immobilem exſpectantem, obſtupuere omnes, ſtetereque parumper. dehinc cohorte ad illos movente rapuerunt fugam. circumſepiuntur undique miſeri, qui vix numero erant centum octoginta. veluti aquæ cyathus in magnum aliquod pelagus projectus, abſorpti ſunt. Diſperguntur, trucidantur vel capiuntur ad unum. Peditatus vero illorum, noſtro numeroſior tripartitus, à tripartito noſtro diſſipatus eſt ab omni parte. Totius Gallorum exercitus imperator dominus Aſparroſus & proprætor ab illo primus dominus Tornoy capiuntur. Cæteris neci ſuperſtitibus, quibus fortuna belli pepercit, ignotum eſt. nulli hoſtium qui disjectis armis veniam petierit, vim intulere victores. immo & præter primarios paucos, libere ſoluti ſunt omnes, dataque opera eſt ut vulnerati curentur. tanta eſt in veſtris Hiſpanis Romana illa magnanimitas inſita, ut neſciant in victos ſævire, cum ſunt ipſi victoriæ cupidiores cæteris gentibus. Almirantis gubernatoris vidi literas, quibus teſtatur, eo congreſſu fuiſſe trucidatos ad millia quinque hoſtium, noſtris autem vix quinquaginta, & vi tormentorum, non virtute virili diſcerptos majori ex parte. Ex eorum ducis primarii Aſparroſi ſcriniis literæ repertæ, manifeſte fatentur, *Chriſtianiſſimum Regem ipſum herum ſuum, à quo miſſa ſunt, ſuo, non Regis Ioannis filiorum nomine, rem gerere; placuiſſeque ſibi*, Chriſtianiſſimus Rex in literis ait, *impetum factum intra Caſtellæ fines, ſupplementaque ſe propediem cum pecuniarum ingenti copia miſſurum* pollicetur. laudatque ſummopere *oppugnationem Lucronii*, fore ut expugnarent exiſtimans. Valete jam. conqueri ſolebatis, quod brevis eſſem in ſcribendo; nunc quod nimium prolixus fuerim, dicturos vos arbitror. Illa ſi brevia cum his longis compenſaveritis, nil reperitis, cur mihi ſuccenſere debeatis. Iterum valete. tertio die poſt victoriam, id eſt. VI. nonarum Julii, M D XXI.

EPIST. DCCXXVII.

Redimitur Navarræ Regnum à Gallis occupatum. In Toletanos proviſio.

P. M. A. M. Magno Cancellario.

SCio, gubernatores vobis enunciaſſe ſucceſſus Navarrenſes, & quid animi Chriſtianiſſimus Rex habuerit in ea expeditione, per ſuas literas in ſcriniis domini Aſparroſi generalis ejus ducis repertas. propterea ne laborem ſumam irritum, conticebo. quæ demum ſucceſſerunt, accipito. In quintum à

proſtratu Gallorum diem, Triumviratus hic noſter gubernatorius Pompelonem ingreſſus eſt. Incluſi nulla ſpe ſuppetiarum relicta, Caſtellum dediderunt. Præſidiarii vero ea nocte, qua ſocios intellexerunt debellatos, fugam rapuerunt: exſpectare lucem non ſunt auſi, ne obſiderentur. Deditur & Regnum univerſum, duabus arcibus exceptis, quarum una, quæ *Maia* dicitur, in Pyrenæorum verticibus ſita eſt, in radice alterius lateris Septentrionalis à Gallia ſpectat, altera *S. Ioannis Peda portus* nomine. Gubernatores autem per Petrum Saocolam Regium à ſecretis, cujus opera ſolius ad res bellicas pertractandas utuntur, ad populos totius Regni literas exaratas dederunt, quibus univerſa rei ſeries exponitur, hortantes, ut Deo, qui eſt victoriarum dominus, gratiæ agantur. Sed mella hæc & ſacchareos panes deturbat nobis una fœmina. Donna Maria Pachiecha, noſtri Marchionis Mondeiaris, qui Granatenſe Regnum in fide retinet, ſoror in ſua perſtat pervicacia; famam quærit ſua dementia. Toletum ſuſtinet in priore propoſito, nec mariti jugulo, nec Juncterorum aliorum exilio, aut Gallorum profligatu, perterrita, deſiſtit ab incepto. Sicariorum & procacium petulantium multitudine fulta perſiſtit. In Aſparroſi etiam ſcriniis ajunt repertas eſſe ab ea & conſortibus ſeditioſis epiſtolas ſuaſivas, ad adventum Gallorum. Marchioni fratri diſplicet hæc ſororis opinio. Incuſare illam per nuncios, perque crebras literas nunquam deſtitit, profuit nihil. demerſa eſt. neque ut emergere unquam poſſit vita ſuperſtite ſperatur. per amatam cubicularem ejus ancillam patefactum ajunt, *dæmonem* illam habere *familiarem*, quem conſulat. Don Antonio Zuniga S. Joannis Priori à vobis facto imperatur, ut obſidionem ſtringat in Toletanos, tollatque incluſis commeatuum vias, ut inedia conſumpti ſeſe dedant, luantque tanti facinoris pœnas debitas. Eſt à mœnibus ejus urbis parum diſtans cœnobium *de la Siſla* dictum, in eo caſtrametatur Prior, indeque cives incurſionibus perpetuis & commerciorum interceptu fatigat. Ad gubernatores tamen ſcripſit, Toletanorum animos eſſe diſpoſitos ad eorum juſſa capeſſenda. Valeat excellentia tua ex Valdoleto. VI. Calendas Auguſti, MDXXI.

EPIST. DCCXXVIII.

Negat Cardinalis autori acceſſum ad Curiam.

P. M. A. M. Adriano Trajectino Romano Cardinali, Dertoſenſi gubernatori.

DOnec habui Doctorem Manſum inquiſitionis hæreſeos judicem, Metrapolitanæ Granatenſis Eccleſiæ Decanum, cujus & ego ſum Prior, harum popularium procellarum conſocium, æquo tuli animo ſolitudinem hanc. Nunc autem, quandoquidem tua Reverendiſſ. Dom. juſſit illum accerſiri, quid me jam diutius hic patitur morari? Revocer & ego jam tandem, cui eſſe in oppido ampliſſimo & auratis atriis eſt par ſolitudini ſylveſtri, abeſſe à curia. Scripſi crebro alias, ſed paucis ante diebus unas per Luppum familiarem meum; cui anno ſuperiore uti puero plaudebat tua Reverendiſſ. Dom. ut parentes iſti civitati Lucronii vicinos viſeret, illi fueram impartitus veniam: hoc mandato præbito, ut regrediens ſacras ejus manus oſcularetur meo nomine. Reſponſum attulit benigniſſimum, revocativum minime. quod mihi moleſtum fuit, quia grave mihi eſt carere tanto tempore hilari commercio tuæ Reverendiſſ. Dom. cui me totum tradidi, ex quo Loaniæ tantum Decanus ſe contulit in Hiſpaniam, Cæſaris, adhuc ſolum Principis, Orator. Hac me ſuſpenſione liberet, oro. Valeat feliciter Veſtra Reverendiſſima Dominatio, cui me commendo. ex Valleoleto, ubi moror invitus. XII. Calendas Auguſti, MDXXI.

§. *Inter Morales.*

EPIST. DCCXXIX.

Expugnatum oppidum S. Ioannis Pede portus. Conqueſtus Cardinalis de curis jocatur. pulchra comparatio. Iocatur cum Martyre.

P. M. A. M. Doctori Augredienſi Reverendiſſimi Dertoſenſis Medico & Conſiliario.

HAbui per Luppum meum familiarem tuas una cum literis Reverendiſſimi: cujus juſſu, ut ait, ad me ſcribis, virili noſtrorum fortitudine ſcalis appoſitis expugnatum *S. Ioannis Pede portus* Caſtellum, quod præſidio tenebat Janicotus quidam Vaſcus Cantaber, Regio noſtro ſtipendio altus diu; ſed audito Gallorum adventu cum ſicariis plæriſque

plæriſque ad Gallos transfugiſſe, quod proditionis tantæ ſuſpendio, dehinc dimembratione luerit pœnas, eſt dediſſe meritum ſuo facinori præmium, & deterruiſſe alios ſui generis vagos milites eo exemplo. Tanta tamen eſt Gallorum inſolentia, & perturbandi vicinos omnes cupiditas, ut ſupervacaneum ſit, quietem exſpectare, niſi domi quærantur, niſi uti Romani Carthaginem, ita nos Galliam impetierimus; de Pace deſperandum eſt. In epiſtolæ tuæ calce, ut me ſoleris, ais arbitrari te, quod à Reverendiſſ. revocer per literas quas ad me dedit, per meum familiarem. ejus epiſtolæ capito exemplar, ut videas quam fallaris, & ſuæ Reverendiſſ. Dominationi perſuadeto, ut me vocet, quandoquidem ſocium mihi abſtulit Doct. Manſum, qui ſolitudinem hanc meam ſolabatur. & vale capeque de verbo ad verbum Reverendiſſ. heri noſtri literas, quo intelligas, quam eleganter & quam à propoſito noſtro diſſonum ſcripſerit. in Calend. Auguſti, M D XXI.

Petro Martyri Cardinalis Dertoſenſis.

§. VEnerande Dn. Martyr amice, Binas literas tuas his diebus elapſis accepi, quarum priores Luppulus iſte tuus, ſeu, ut tu dicis, Luppus integer, quia barbatus, attulit, Doct. Manſus alteras. Utriſque vero ſatis indicas, tibi moleſtam eſſe à curia noſtra abſentiam: proindeque petis, ut vel ad tuum viridarium ipſe me conferam, vel te ad nos accerſam. utinam mihi liceret vel has meas ſpinas, quæ animum meum perpetuo ſic pungunt, ut quieſcere nunquam ſinant, cum tuis ſuaviſſimis oleribus commutare. idque hac lege, ut ſi unquam commutationis me pœniteret, non ſolum in aſperiora ſpineta, ſed etiam in piſtrinum, aut, neſcio quid deterius conjicerer: vel daretur ab his abſoluto moleſtiis, pro curialibus lautitiis, cum eo Martyre ab eo ſatis holeribus veſci. Sed quantum video, neutrum horum meo Martyri placuerit, ſed ita me ſecum aut ſe mecum eſſe deſiderat, ut tamen crucem hanc meam ſeu Martyrium nequaquam ego deponam, immo ut rem, cujus ipſe nomen poſſidet, ego ſentiam atque teneam. Quod an ſatis amici ſit animi, Martyr ipſe judicet. quandoquidem tamen ita Deo placet, ut hæc moles & is faſcis humeris inſideat meis, neceſſe eſt patienter feram, ne alioqui mihi martyrium duplicetur. Quod vero ad tuum huc adventum attinet, meo judicio conſulte facies, ſi perſtes iſthic, quoad vel iſtuc accedamus, vel iſtis regionibus magis appropinquamus. quorum alterum brevi credo fiet. Luppulum iſtum tuum Luppum eſſe facturi; quid mirum, cum Martyres adeo facile in confeſſores & è confeſſoribus rurſus in Martyres, immo quod majus eſt, Agni in Lupos & quidem rapaciſſimos, quotidie transmutantur, quanquam è Lupis in agnos non perinde facilis eſt reditus, niſi operante illo Agno immaculato. Vale, felix mi Martyr, cujus hortenſibus deliciis & paſſerculorum concentibus magis invideo, quam miſerear ſolitudine. holera ſic fovere ac rigare cura, ne nobis iſtuc euntibus emarcuerint. ex Lucronio. XXVIII. Julii. in calce vero ſubſcripſit: *V. Pater, Amicus. A. Cardinalis Dertoſenſis.*

En habes, Doctor Agredenſis, quæ modo reſcripſerit. An ſit revocatio ad vos, aut Imperium ut ſiſtam, tu videto. Scripſeram alias multo prius, ne me ultra pateretur ocio marceſcere, licet nunquam deeſt, quid aut legam aut ſcribam; ocium tamen eſt mihi male tolerabile ſine vobis & reliquis curialibus, licet hortenſes delitiæ concinentiumque paſſerculorum harmoniæ neſcio quid ſuave pariant; nauſeam tamen nimium familiaria inducunt: quid autem mihi reſponderit, & quam alienum à meis poſtulatis, intelligito. Accipe una reſponſum ſuperioris ejus epiſtolæ, quod illi porriges meo nomine. Unde Mercurius eris inter Jovem ſummum & mortalium, non Deorum, imum. & vale. ex Valleoleto, M D XXI.

EPIST. DCCXXX.

Reſpondens Autor ſibi gratulatur de Cardinalis Hadriani literis. Comparatio. Argumenta. Divinatio.

P. M. A. M. Cardinali Dertoſenſi.

QUa fuerim delectatione repletus, quando per Luppulum, jam Luppum vidi Reverendiſſimæ Dominationis tuæ literas, nequeo promere, quod in talibus tantiſque rerum anguſtiis tempus repererit confeſſor Pontifex ad exiguum ſimplicem confeſſorem nomine *Martyrem* ſcribendi. Intimi eſt amoris ac veri argumentum. Innatæ ſuæ benignitati adſcribendum humanos applauſus, quibus mecum utebantur paſſim. Nunc aperte cognoſco calorem iſtum amoroſum eundem eſſe, qui jacet in præcordiis, quem vultus profeſſus eſt. Ærumnas mihi deſcribit ſuas. Ærumnas quippe judico eſſe, noſcoque. Inter ſcopulos & ambeſas rupes fluctuare miſerum eſt. Sed hi ſunt rotæ rotantis Fortunæ fructus. Altam arborem quatiunt venti ac ſternunt, eruuntque radicitus tiphones, humiles juncos prætereunt. Magnis

magna creduntur, magna quæ ſunt, ponderant. omne pondus eſt humeris grave. quodcunque grave querulum eſt. quod igitur conqueratur V. Reverendiſſ. Dominatio, non miror. A natura tamen & immenſa Dei beneficentia Reverendiſſimæ Dominationi tuæ in rebus magnis, ſi quæ ſunt in humanis res magnæ, præſtitam video tantam animi fortitudinem, ut facile didicerit, per undoſas iſtas procellas, ſuam navim dirigere, ne dehiſcat. Velim meis poſtulatis aliter reſponderi, licet ſui reditus ad nos ſpem præbeat; langueſco tamen, veritus, ne Gallica pervicacia, tot calamitatum ſuſceptarum memor, quærendo vindictam in partem aliquam tranſiliat, quare detineamini. Non audeo longius ſcribere. Ergo valeat feliciter tua Reverendiſſima Dominatio, cui me humiliter commendo. ex Valleoleto. nonis Auguſti, MDXXI.

Epist. DCCXXXI.

Suaſiva. De ſtudiis ſenectutis. Ad faſcias eunt ſenes.

P. M. A. M. Georgio Varacaldo Regio à Secretis.

Datum eſt mihi tuum ex Turdeſillis epiſtolium, placuit. pueraſcere te, inquis Græce, quod jam ſeneſcas. Infanteſco ego vergens ad decrepitam, ſi tu pueraſcis. quo enim quiſque declinatius ad metam tendit ultimam, eo pronior ad faſcias, id eſt, ad nuper naſcentium turmas. Perbelle præteritam egimus æſtatem, in qua pluſquam civilibus ſimultatibus omnia ferbuerunt. Tu Græcis ænigmatibus ad linguæ Latinæ ornatum enodandis & colligendis; ego noſtrorum temporum Fortunæ ludibriis & Principum cruentis nugis, & una delitiis hortenſibus ac coloquintidarum cavillis ad umbracula texenda complicandis, moleſtiarum ſenectutis levamen, intentus. Beatam ergo nos ambo viximus vitam, hoc puſillo temporis, ab avaritia & ambitione, peculiaribus regiarum peſtibus ſemoti. Amemus nos igitur alterne, & aliquando reviſamus, quandoquidem ſatis vicini ſumus. nulla eſt amoris vinculo Libertas liberior, neque ſuavius, quam eorum, qui literas amant, commercium. Vale. ſtrenuo iſti genitori tuo Reginalis Prætorii cohortis præfecto da ſalutes meo nomine. ex Valleoleto. VIII. Idus Auguſti, MDXXI.

Epist. DCCXXXII.

Copiæ Cæſaris quantæ. unde cauſa belli. Tranſfugium Roberti. Conqueſtus Cæſaris. Excuſatio Galli. Proditio Roberti contra fratrem. Pœna proditoris. Copiæ Gallicæ.

P. M. A. M. Marchionibus.

Ex Flandria literas habemus, particulares ego à Jeronymo Cabanilla prætoriæ cohortis præfecto amico intimo. Magnos ſcribit eſſe utrimque paratos exercitus, ad agros horride cruentandos. propterea oppidum hoc ſolennes inſtituit ſupplicationes, pro pace, ſi paci locus eſt cum Gallis. Ad equorum millia decem, peditum vero triginta millium amplius conſtare ait Cæſareum exercitum, Germanorumque majori ex parte. Belgicæ urbes & oppida, injuriarum in ſuum Principem illatarum à Gallis, memores, pecuniis juvant. Nec Germania crumenas claudit. Unde initium hæc nova ſimultas ſumpſerit, cognoſcite. Sunt in Germania & Ducatu Lucemburgenſi fratres duo, Liegienſis epiſcopus unus, Robertus de la Marchia dominus alter, ſtipendiis ſe cenſuit Gallicis uterque diu. Ad ſe traxit utrumque Cæſar. uſus in eos eſt ampla beneficentia. Epiſcopo namque Valentinum Hiſpanum tribuit Archiepiſcopatum. Alteri non deſuit, quid condonaretur. poſtea vero quam in Aquiſgrania Cæſar coronatus Wormatiam conceſſit Robertus de la Marchia veniam petiit à Cæſare viſendi patriam. Paucos poſt inde dies, renunciatum eſt, Robertum ad Gallos transfugiſſe. Mox in ipſamet Pariſienſi civitate Galliæ capite non contemnendum comparavit exercitum. An id Chriſtianiſſimi Regis Gallorum voluntate ac pecuniis, necne, locus ipſe & agentis potentia citentur: locus Pariſius, poteſtas Roberto nulla vel exigua. Movit exercitum, tubis ac tympanis vocantibus publice milites. Se iturum in dominum de Triverios adverſarium præconatus eſt, cum quo lis fuerat ſuper uno oppido, in Senatu Cæſareo tractata, lataque fuerat ſententia contra Robertum, domino de Triverios relicto, ſævivit lepus cum lepore certans, in leonis ſepta, conſocio lepore relicto. Repentino ſaltu ſalivit Robertus in Ducatum Lucemburgenſem & inſperata obſidione circumſepſit oppidum Cæſareum nomine *Vericon*, cum ſumma Cæſaris inobſervantia, & deditiorum ejus jactura, circumvicina depopulando. Fuit inde cum ignominia & damno rejectus, tria ibi tormentaria vaſa fugiens reliquit

quit amiſſa. His intellectis, Cæſar ſervandorum fœderum cum Chriſtianiſſimo Rege cupidus, Oratores miſit ad Chriſtianiſſimum & Illuſtriſſimum etiam Anglum Reges. conqueſtus eſt, quod ruptis fœderibus favorem & auxilium Roberto Chriſtianiſſimus Rex præſtiterit. Chriſtianiſſimum Regem hortatur ac monet, ut Robertum deſerat reducereque jubeat copias in ſui contumeliam & ſubditorum ſuorum incommoda perductas, ſin minus, violata putat eſſe per eum fœdera. Et Cæſari & Anglo Regi reſpondit Gallus; Roberto ſe nulla præſtitiſſe auxilia. Robertum in dominum de Triverios audivit arma captaſſe, quod ei oppidum *Hierſes* detineat uſurpatum. imperaturum tamen ſe Roberto ſub Regiæ ſuæ benevolentiæ perdendæ pœna, ut provinciam deſerat. fecitque Rex Chriſtianiſſimus edici per fines ſuos, ne ſubditorum ſuorum quiſquam Roberto faveat aut illius ſtipendio cenſeatur. In arcanis aliter cogitaſſe ſuſpicatum eſt. Roberti frater Liegienſis Epiſcopus de Cæſare bene meritus, & ſuæ M. obæratus, in fratrem Robertum inſultantem arma miſerat, in Cæſaris favorem. Vericoni obſidione relicta, ſe obtemperare velle Chriſtianiſſimo Regi diſſimulans Robertus retroceſſit: & una noctium Liegiam, fratris civitatem cum civium quorundam aſſenſu & conſilio adortus eſt. proditione detecta è conjuratis in decem animadverſum eſt, ex alto ponte in flumen ſaxis in collum alligatis; triginta vero truncato capite pœnas luerunt. tercentum ſunt exilio perpetuo mulctati. In Robertum inſolentem Comes Naſauti, vir egregius bello, cum armatorum ingenti copia, mittitur. tria illius oppida hæreditaria demolivit, in quorum uno, *Florangies* dicto, Roberti filium, una cum caſtello, habuit Naſautus in deditionem. his actis, in Lucemburgenſi Ducatu fixit pedem Naſautus, cum peditibus decem millibus, equitibus tribus millibus. oppoſuit Chriſtianiſſimus Gallus exercitum triginta millium bellatorum, tum ut Roberto faveret, tum ut fines Gallicos defenderet; intra tamen ſuos fines continebatur. his intellectis Cæſar adauxit exercitum ad eum, quem ſupra diximus, numerum. væ alterutris! utinam hoſtibus Cæſaris, id væ, quandoquidem ſunt inquieti atque ita bellorum cupidi. Valete interea & pro victoria, quandoquidem Concordiæ non eſt locus. veſtras cogite Virgines, ut orationibus fatigent Superos. ex Valleoleto. III. Idus Auguſti, M D XXI.

EPIST. DCCXXXIII.

Mediolani fulgur. Mira ruina.

P. M. A. M. Marchionibus.

VIx domo abierat ſuperior epiſtola, quando ad nos perlatum eſt, licet ſero, portentum accidiſſe Mediolani, quale raro legimus contigiſſe. III. Calendas Julii, Beatorum Petri & Pauli profeſto, Galli arcis ejus ingentis præſidiarii, tormentarii pulveris ex armamentario eduxerant cados octoginta mittendos ad ſuos milites, à noſtro exercitu intra Parmam obſeſſos. In arcis veſtibulo cadi jacebant, currum quo veherentur, expectantes. ecce de cælo tonantis iram adventantem! ex inſperato ſub aëre fere ſereno fulgur demittitur horrendum. eo fragore crepituque, turris Homagia, cui ſuberant, à fundamentis exilivit & diſcerpta eſt ac in mille minuta per aëra rotando deportata. Univerſum eo reverberatu concuſſum eſt Caſtellum. Duo arcis arcanæ præfecti una cum primi aditus Caſtelli præfecto aderant. primo noctis crepuſculo obruit omnes atque una milites octingentos ea ſtrages; horologica Campana, militum appellatrix ad conventum, in ejus turris vertice poſita erat. ad milliaria quinque raptatam à fulguris impetu repererunt. In Caſtelli prima fronte marmorea erant Franciſci Sfortiæ primi Ducis Mediolani ſtemmata, portæ infixa, cui adhærebat B. Ambroſii, ejus urbis patroni, marmorea & ipſa ingens imago; labe illa ceſſante, reperta ſunt indemnia integraque, utraque jacentia in platea ipſa oppoſita Caſtello, quæ jam erat herbida. quid ſibi velint hæc prodigia, Gallis, ut arbitror, minitantia boni judicent. pridie Idus Auguſti, M D XXI.

EPIST. DCCXXXIV.

Fœdus cum Anglo. Quis pro Gallo. Querela Cæſaris. Laus Cæſaris.

P. M. A. M. Marchionibus.

AB exteris originales habetote meas; habemus datas Bruxellis literas à Cæſare die decima menſis hujus. Arma parantur in Gallum perturbatorem. Fœdus cum Anglo Rege quæritur per Oratores, à Leone Pontifice Cæſareque petit idem Gallus Rex. In oppidum Caleſium conveniant. Adſtat pro ſuo Rege Cardinalis Anglus, auditurus Pontificis ac Cæſaris & Chriſtianiſſimi alternatas querelas, quo illas poſthæc ſuo Regi referat, cuinam

cuinam ſuppetias ferre debeat ex fœdere icto, ut Rex Anglus ei parti adhæreat, quæ pactis ſteterit, ſi altera fœdus ictum violaverit. Nomina nunc Oratorum habetote, donec quid egerint, ad me ſcribatur. An pacis modus aliquis inter Cæſarem & Gallum Regem poſſit reperiri, tractabitur. A Leone Pontifice maximo erit Caleſii *Hieronymus Ginutius* Senenſis, Epiſcopus Aſculanus, Rotæ auditor, nuncius Apoſtolicus; pro Cæſare *Mercurinus à Gatineja*, Juris utriuſque Doctor, eques ex dominis Arborii, Baro Ozani & Terriculæ, Cæſareus magnus Cancellarius: pro Chriſtianiſſimo Rege Francorum *Antonius de Prato* Juris utriuſque Doctor, Eques, Comes Valliſtolinæ. In eo conventu uti ad me ſcripſit Magnus Cancellarius, Cæſar conqueritur, Gallum Regem ruptis fœderibus undique ſine ulla præbita cauſa Cæſarem infeſtaſſe. rationeſque dicet; cur Rex Anglus debeat contra Gallum ferre ſuppetias. è contra Gallus priorem inquiet Cæſarem rupiſſe, petetque ſuppetias illas ſibi deberi. quid concludetur, ſuo loco habebitis. Ex Italia vero ſcribitur, triremes quaſdam Papales noſtraſque defectionem Genuæ tentaſſe, ſed fruſtra. Fragoſa namque factio nunc ejus urbis domina ejectis Adornis re intellecta obſtitit. Ajunt etiam Cardinalem Sedunenſem Helvetium & Barri Ducem Maximiliani Ducis Mediolani fratrem, qui ſeſe Gallis dedidit, Mediolanum verſus tendere. eſt Civitas ipſa jugo jam Gallorum ſatura ob impoſita petitaque nova tributa. revolutio hinc aliqua naſcetur; quia præcipue Pontifex jam inſolentia Gallorum faſtiditus, qui omne genus hominum deſpiciunt, noſtri Cæſaris benignitatem & manſuetudinem fovere jam ſtatuit. De Rege vero Cæſare ajunt, qui ab eo veniunt, *barbatum jam eſſe, virilemque ac decentem vultum cum majeſtate graviſſima præ ſe ferre.* Nec mirum quidem, cum à quarto & vigeſimo Februarii die quo natus eſt, annum agat primum & vigeſimum. licet Auſtriæ illa familia ſero ſoleat matureſcere, *virilem* tamen *animum in ætate juvenili* noſtro *Cæſari ineſſe* prædicant, qui apud eum verſantur in internis. Valete. longius alias ad vos ſcribam. nunc ſatis ex Valleoleto, ubi adhuc ex gubernatorum conſilio, ſed præcipue Cardinalis, invitus moror. Idibus Auguſti, M D XXI.

EPIST. DCCXXXV.

De hoſtilibus Gallorum cœptis. Oratio Galli oratoris ad Electores. Oratio Cæſaris. Maguntini oratio. Laus Infantis. Libere jam imperat Cæſar. Papa contra Gallum. Copia tormentorum Hiſpanici exercitus.

P. M. A. M. Marchionibus.

LIcet Rex Gallus interceperit itinera, publiceque jam indixerit inimicitias, evadunt aliqui tamen: paucorum dierum intervallo duos habemus tabellarios. Ne Cæſar in Italiam proficiſcatur, totis viribus innititur Rex Gallus, ſubornare pro viribus etiam cum pecuniarum ſumma conatur Electores, ut infenſos Cæſari reddat. Miſiſſe ajunt illum ad Electores primo *Credentiales* literas. Mox ad aurem per Oratores allocutus ſingulos, publice autem apud eos hæc tractari juſſit per Oratorem. quos ita compellavit: Chriſtianiſſimo hero meo renunciatum eſt, Sereniſſimum Romanorum Regem apud vos fuiſſe conqueſtum, quod Robertum de la Marchia Ducemque Gueldriæ contra ſuam Majeſtatem excitaverit, quodque in Regno Navarræ miſerit exercitum. Se Roberto aut Duci Gueldriæ ſuppetias tuliſſe negat; quod exercitum in Navarra miſerit, ſed id jure feciſſe ex pacto cum voluntate Cæſaris contractis fœderibus cum domino de Xevres magno Cæſaris Camerario & cum Magno Cancellario Cæſaris nomine. Ait herum ſuum Chriſtianiſſimum, Cæſari præbiturum, quaſcunque ſuppetias velit, modo in Italiam proficiſcatur inermis, uti Sigiſmundum & Fridericum ejus prædeceſſores feciſſe conſtat: ſi autem armatus Italiam ingredi curaverit, obſtiturum ſe, quia id fieri non poſſit ſine totius Italiæ ſuaque perturbatione & incommodo particulari ob Ducatum Mediolani cæteroſque ſibi amicos. His ad Cæſarem delatis, Electores convocat, quæcunque Orator Gallus dixerit, falſa eſſe proponit, in teſtes ipſoſmet citat, quod nil horum Cæſar apud eos egerit; eoſdem eſſe prioribus ſimiles dolos Gallorum ait. non licuiſſe Navarram impetere per contracta fœdera oſtendit, paupereſque illos Gueldrenſem & Robertum ſua ſponte quæ fecerint, facere non potuiſſe. addit injurias veteres in ſuam Auſtriæ familiam per Gallorum Reges illatas eſſe innumeras ab æterno; itinera rupta, ſuoſque nobiles depræhenſos infra Galliarum terminos, priuſquam eſſent moniti, eſſe captos. perſuaſos reliquit Cæſar Electores, & ſtatutum eſt, ut

illæ peditum viginti millium copiæ Cæſari ad tertiam coronationem Romam ituro præbendæ, in Gallum Regem dentur. vocatuſque fuit ab Electoribus in concilium orator Gallus, qui jam commeatum à Cæſare poſtulaverat; & per Archiepiſcopum Maguntinum eorum nomine, his verbis egerunt cum oratore Gallo: *Nos magnopere piget ac tædet, veſtrum Regem Chriſtianiſſimum ita pervicaci animo perſiſtere in antiqua ſuorum majorum ſententia, ut perturbare perpetuo publice ac latenter noſtri Cæſaris res velit: pacem inter eos cuperemus; ſed quandoquidem pacis eſtis inimici, veſtro Regi renunciate, Germanos ſuo Regi deeſſe non poſſe.* His actis, Gallus orator diſceſſit, juſſitque Cæſar oratorem ſuum, qui erat apud Chriſtianiſſimum Regem, accepta bona venia, regredi ad ſe. Reſtant igitur apertæ inimicitiæ. De Infante noſtro Fernando, qui Auſtriæ relictus eſt gubernator, mira referuntur, quod prudens & magnanimitate clarus, indies exſpectatur in Cæſarea curia. Auſtria quæ fervebat & ipſa popularibus ſeditionibus, ejus induſtria & ſtudio pacata eſt. Pullulantia inter hortenſes utiles herbas nociva papavera, ſuperbos dico potentes, dicitur abſcidiſſe, reſtituiſſeque veteres ab eis ejectos Senatores, novoſque ab his electos ejeciſſe. Magnum eſt Cæſari curarum levamen frater is, ad Regnorum moleſtias tolerandas. Rocandolfus primarius quidam erat Infanti gratiſſimus. ſolent ex Principum ſæpe benignitate inſoleſcere domeſtici neceſſarii. perſuadentem ſibi magis quam familiari conveniat, abjecit Rocandolfum ab ſe. Fuit exemplo cæteris ne ſibi plus arrogent autoritatis quam Principi placeat velle tribuere. Cæſarem una inquiunt poſt Capri obitum eſſe alium ab eo qui tunc erat. videbatur ſub ejus ferula (ut ipſemet Cæſar aliquando faſſus eſt) faſcinatus. dormitabat in Cæſare vis naturæ, neque vel cogitare quicquam audebat illo inconſulto. Nunc vero liber imperat, neque potis eſt quiſquam divertere à voluntate ſua, ſi aliquid emergit, priores abjicit à ſe arcanorum participes, à ſeipſo audit reſpondetque graviter ac prudentiſſime. *Hiſpanam intelligere* Cæſarem ajunt *linguam, & promere ac ſi natus altuſque eſſet in Hiſpania.* Compellat & Germanos, magnam de ſe ſpem præbet. Magni cubicularii locum à Capri obitu nemini adhuc aſſignavit. Ierunt ex Lucemburgo ad Cæſarem exercituum duces per equos diſpoſitos properanter Comes Nauſati, & dominus de Iſelſtain ac dominus de Uſanera, accepto à Cæſare mandato quid agendum ſit, redituri. Sequetur illos Cæſar & generalis imperatoris Imperator ipſe officio fungetur, uti ſcribitur. per diverſa Chriſtianiſſimum Regem adorientur. hæc de Cæſare. Ab Italia ſcribitur, Neapolitanum noſtrum exercitum Pontificio annexum, moviſſe in Gallos ad Mediolani Ducatum, ab annis triginta infortunatiſſimum, quod perpetuis fuerit exercitibus concuſſus. Hiſpanorum ajunt eſſe millia ſex. Helvetiorum totidem quos Pontifex ſtipendiarios habebat, præ timore Hiſpanorum vagantium ex inſula Gervenſi dimiſſorum. Parvo ſe putant negocio pulſuros Gallos, quod peditatu careant, coactuſque ſit Rex Chriſtianiſſimus ex cataphractis præſidiariis educere Mediolano tercentum ob urgentes neceſſitates in ſuis confinibus contra Cæſarem. Non eſt exigua in Hiſpanis atque Italis militibus qui Cæſarem ſequuntur ſpes. Miſſa & ſunt ad me ducum exercitus Cæſarei nomina, & quot quiſque ſit præfectus equorum, ſed quum præter Albæ Ducem futurum Hiſpanorum ſub Imperatore imperatorem, & Fonſecam ejus ſubprætorem ac Don Ugum à Moncada, Comitemque Cariati Italorum ductores futuros, neminem noſcatis, irritum hunc laborem à me tollam. De impedimentis autem & vaſis tormentariis incredibilis eſt quæ ſcribitur copia, quinque ac viginti ſupra centum vaſa majora ex his quæ *Canones & Colubrinas* appellant. Minora vero centum quinquaginta. Vidi literas alias quibus peditatus numerus augetur. Millium ajunt bellatorum quinquaginta quinque è Germanis urbibus ac Belgicis oppidis præter Italos ac Hiſpanos ſtipendiarios quorum numerus non aſſeritur. Hæc ita fervent. ſtant jam caſtris oppoſita caſtra. alterne ſe remordent. Igne ferroque ac prædis undique laboratur ægerrime. gravida hæc tetra nubila, cum horrendis arbitror grandinibus, ſuos effectus exonerabunt. Jam ſaturos vos tanta prolixitate arbitror fore, quando hanc epiſtolam legeritis. Famelicos aliquando reddam, cum nullam dedero. Valete. ex Valleoleto. XVI. Calendas Septembris, MDXXI.

Epist. DCCXXXVI.

Conqueſtus Cæſaris. Laborant Genua. De Venetis & Gallis. Litera Cæſaris ad gubernatores.

P. M. A. M. Marchionibus.

MAri ac terris imperat Cæſar, ut in Gallos eatur, publiceque per præcones edictum eſt. Conqueritur Rex Cæſar, quod Gallus pullulantia foverit ſcandala in Hiſpania, quod ab omni parte inſperato in Cæſaris regnis turbas excitaverit. Scabiem hanc à Gallis tantopere quæſitam, arbitror Hiſpanos

nos

nos Gallo ſcalpturos ad acrimoniam uſque, Oceano præcipue Cantabrico, cui ſunt montani finitimi adeo familiares ac miti lacunæ. In Urbe vero pro victoria in Gallos lætitiæ ſigna excitata ſunt. Ab ea ruber galerus, Cæſaris rogatu miſſus eſt ad Legienſem Epiſcopum. Habemus etiam Genuenſibus eſſe ſublatam commeatuum copiam per noſtras & Pontificias triremes, laborareque urbem illam inedia. Sunt & Neapolitanæ noſtræ copiæ in Parmenſi agro à Mediolano millia ſexaginta. Proregem taxat Pontifex, quod inerter ac deſidioſe conjunxerit ſe. qua mora putatur datam eſſe Gallis materiam reficiendi ſuas vires. Pontifex, quo pecunias ad bellum alendum cogeret, atrium ingens & magiſtratum S. Georgii vendidit. Is obiit Neapoli. Venetis minatur Pontifex in eos ruiturum ſe, ſi Gallis adhæſerint. Galli è contra inſtant, ut faveant cauſæ Gallicæ, idem in Helvetiis. ab utriſque ſtimulantur magnis promiſſis. ſunt volubiles. putamus illis adhæſuros qui apertiore manu prodierint. Veneti, loco Leonardi Loredani principis eorum vita functi, Hieronymum Grimanum Grimani Cardinalis genitorem, nonagenario majorem, ſuffecerunt. Ferrariæ Ducem & Mantuæ Marchionem noſtrarum eſſe partium ajunt. Turci in Ungarum inſiliunt cum potenti exercitu. Cardinalis Anglus eſt apud Cæſarem, quid tractet, neſcimus. Rex Gallus Cardinalibus abſtulit quoſcunque cenſus Gallicos & Mediolanenſes. Gallus Rex mercatores Italos omnes qui Legionenſes nundinas frequentabant, ſpoliavit. Idem in Gallos Romæ Pontifex. Scripſit Cæſar alias literas ad gubernatores ac Naiaræ Ducem Proregem Navarræ, bellicam eorum virtutem & felicitatem contra Gallos laudans imperatque, ut captis redditibus Regiis exercitus ſuſtineatur, & nullo pacto ſolvatur, utque Galliam impetant, quacunque fieri poterit. Valete. XII. Calendas Septembris, MDXXI.

EPIST. DCCXXXVII.

Toletum ægrotat. De rabie Gallorum. De rebus Valentiæ. Copiæ Marchionis. Oriola in prædam data. Miſeranda ſtrages.

P. M. A. M. Magno Cancellario.

PAucis ante diebus gubernatores ex urbe Pompelone & Lucronio Burgos conceſſerunt, huc venturi, uti ad me ſcribit Reverendiſſimus Purpuratus Dertoſenſis, ſuadens, ut exſpectem. Madritum ajunt profecturos ad res Toletanas, quæ non minus ægrotant quam die primo. Seditionem fovente Donna Maria Pachieca Padillæ jugulati uxore. pedem figunt Burgis impræſentiarum, ſuper hoſpitiorum ſolutione avare graviterque tractantur. ſed vereor ne potius cogantur referre pedem ad fines Gallorum quam ulterius procedere. Rumores namque deferuntur, inniti in oppidum Fontis rabidæ noſtrum, in Gallia tamen ultra Pyrenæos ſitum, explere ſuam rabiem optant, de ſtrage illata in regno Navarræ, regnoque de faucibus eorum eruto. vereor ne tempus anni & montium horridorum interjacentium anguſtiæ ſint noſtris impedimento, ne ſubſidium ferre queant obſeſſis, ſi tentaverint obſidionem Galli. licet Lipuzcani, quorum res agitur, ſperent ſe obſtituros. ambigimus tamen, ſi ſtrinxerint negotium, eventus loquetur. Ex Valentia vero miſeranda referuntur. Procerum terras popularis furor invadit ac ſternit. Gandiam oppidum Ducale validum, plæraque etiam alia dederunt in prædam. Crudelius atque petulantius quam Turcæ quirent, in potentes vulgus armatum ſævit. Marchio Bellecenſis contra Valentinos eſt in campo, cum equitibus ſexcentis, peditibus quater mille. Eſt illi comes affinis ejus novus Marchio Helchienſis Adelantati Granatæ filius, magni Comeſtabilis gener, juvenis & ipſe pollens animo. ſui Marchionatus tituli oppidum Helchie adierunt, quia & ipſum una cum Valentia calces in dominum concuſſerit. ſuburbium ejus oppidi denudatum eſt ſupellectilibus. domibus eſt ignotum. ſeditioſi ſunt exilio mulctati, ſupplicio paucis affectis. Inde compoſitis ordinibus Oriolam urbem regni Valentiæ ditionariam in temporalibus, Pontificiis ac Regiis edictis parere recuſantem, ut in ſpiritualibus Carthaginenſi ſubderentur Epiſcopatui, adierunt. Atroci pugna, nobilibus faventibus, & Don Petro Maza illorum gubernatore disjectis & inobſervanter tractatis, certatum eſt. ceciderunt ex Orioleſibus non pauci, victi ſunt. data eſt urbs florentiſſima in prædam, à vicinis & affinibus. quæ in ſummum magnæ Caſtellæ dedecus minitari audebat aliquando Carthagini ſuæ altrici, ac Murciæ regni capiti. Miſerando raptu deleta eſt. neque in pariete clavum, neque in ſolo ſcabellum, illis Murciani reliquere. ita infelix civitas inſolentia populari labefactata, ruinam perpeſſa eſt. Audio te iturum propediem Calcſium, ut ſi qua inveniatur ad Concordiam via, experiamini. ſi quæ agentur, mihi renunciaveris, placebit. Ex Valleoleto. Calendis Septembris, MDXXI.

EPIST. DCCXXXVIII.

De Magni Cancellarii literis. Luit pœnas Gallus. Copia Cæſaris. Veneti cum Gallo.

P. M. A. M. ad Fernandum à Vega magnum Caſtellæ commendatarium.

EST magnus Cæſaris Cancellarius tibi amicus, mihi vero conterraneus. Inde quas ad me ſcripſerit ex Caleſio, navis Caleto, literas habeto, quam elegantes & fucco plenæ ſint, cognoſce. ſunt in reſponſum mearum, quas ad illum poſt exſtinctas populares faces miſeram. Ipſum audi reſonantem.

§. *TAmetſi multorum literis ad nos perlatum ſit de parta adverſus rebelles Hiſpanos victoria, quamque præſens numen rebus iſtis affulſerit, tamen neque ingratum fuit per literas tuas idem cognoſcere, tum quod non dubium judicium, erga Cæſarem noſtrum, de conſtanti & nihil ejuſmodi aura populari labefactato animo tuo, dedere: tum quod de tua ſalute ac ſtatu (quod nobis ſemper audire gratum eſt) intelleximus. Cæterum, poſtquam tantopere Cæſaris noſtri genium extollis, felicitatemque admiraris, quod ſola nominis umbra ſeditioſos ſubditos perdiderit, miror quod non & hoc ad tantum felicitatis cumulum addideris, quod Cæſar noſter eo maxime tempore illius inſperatæ victoriæ, compos fuerit, quo multo majus imminens & jam præſens periculum è cervicibus Hiſpaniæ depellendum fuit, ut Gallus potentiſſimus alioquin hoſtis, qui tanquam ex inſidiis fortiſſimos Hiſpanos civili & periculoſiſſimo bello occupatos invaſerat, tantumque tam repente profecerat, tam audacis & perfidioſi facti pœnas luerit meritas. Quamobrem ætas, mihi crede, nulla erit, quæ tantæ rei memoriam obliturare poſſit. Referrem & quam in his partibus proſpero curſu Cæſaris res proceſſerint, niſi vererer epiſtolæ modum excedere. Hoc tamen habeto, Gallum qui breviſſimo tempore crediderat hunc adoleſcentem ad Monarchiam natum contundere, eo nunc ſtatu eſſe, ut ſemideſperatis rebus nihil aliud quam pacem imploret. eam demum concedemus, cum talem nanciſci pacem poterimus, ut ſine moleſtia in pace vivamus. Nos hic in Belgis ſub ſignis habemus ad triginta millia peditum, equitum autem decem. In Italia quoque communibus Rom. Pontificis auſpiciis, opulentiſſimum habemus exercitum, qui jam intra fines Ducatus erant Mediolanenſis in Parmiæ obſidione. Helvetios quorum fœdere potiſſimum hoſtes exultabant, ab eis non ſolum magna parte diſtraximus, ſed majorem eorum numerum nobis conjunximus. Et dum hæc ſcribo, res jam ad belli fervorem ſpectabat, ut vel Galli cederent Italia, vel cum noſtris acie congrederentur. Gallis ſe Venetorum copiæ junxerunt, neſcimus quo conſilio, ſi præſertim pugna decertandum erit. Nam ſi vicerimus, quemadmodum belli regula pene promittere videtur, uno tempore de Gallis & Venetis actum erit. Hæc ſunt in cauſa, quare Cæſar non tantum ad vos ſuum adventum maturaverit. dabitur opera, ut rebus quoquomodo in his partibus ſtabilitis, primo tempore Cæſar vobiſcum ſit, quem torquet optatæ provinciæ deſiderium, ex qua velut ex certa officina, vera ſua gloriæ ac amplitudinis inſtrumenta depromturus eſt. Tu vale, ſciaſque nos quocunque tempore fore tui memores. Hæc ad te ſcripſi, quo magis atteſtatam facerem meam apud te benevolentiam. quid hic agamus, Philippus noſter à Secretis tibi deditiſſimus, ut me implicitum liberet ab eo labore, meo juſſu tibi late ſignificabit.* Vale. datis Caleſii. xx. Septembris, M D XXI.

EPIST. DCCXXXIX.

Nomina Oratorum Caleti. Oratio legati Apoſtolici. Oratio Magni Cancellarii. Oratio Galli Oratoris. Validæ rationes. Verba Galli Oratoris impudica. Quid Anglus Cardinalis. Viva rationes contra Gallum. Deriſio in Gallum. Occaſio quæſita. Quantum ſervent promiſſa Galli.

P. M. A. M. Marchionibus.

MIſi ad vos literarum exemplar quas habui à Magno Cancellario ex Caleſio, mavultis Caleto. Quæ acta ſunt in eo conventu, nunc habetote. Pro Pontifice Leone X. affuit Hieronymus Ginutius rotæ auditor Apoſtolicæ, Senenſis vir eruditus, Epiſcopus Aſculanus. Pro Cæſare Mercurinus noſter à Gattinera Magnus Cancellarius Cæſaris. Pro Chriſtianiſſimo Gallorum Rege Antonius de Prato, Magnus & ipſe Galliarum Cancellarius. Adſtitit Cardinalis Anglus pro Sereniſſimo Rege Angliæ hero ſuo, auditurus, quid partes velint. Petunt namque Pontifex & Cæſar, ut Anglus Rex auxilio ſit ipſis contra Gallum, quod fœderum fuerit violator; idem Gallus in Cæſarem, aitque primo Cæſarem contraiviſſe. Referet Cardinalis, quæ quiſque poſtulet, & quibus rationibus utrique innixi id petant. Quinque ſeſſionibus rem pertractarunt. ſuppetiæ nondum ſunt cuiquam aperte promiſſæ. Particulariter nunc auditæ, quæ ipſorum quiſque in medium produxerit. Requiſitus à Cardinali ejus conventus principe pro ſuo Rege, nuncius Apoſtolicus, ut judicium dicat ſuum de Pace tractanda ſic diſſeruit: *Scio ſanctiſſimum D.N. Leonem Pontificem admiſſurum quaſcunque Pacis conditiones quæ admitti poſſint. Nulla eſt mihi præbita poteſtas alia. Vos videritis, quid*

agendum ſit. Illo tacente, Cæſareus ſic exorſus eſt: *Sereniſsimus Imperator herus meus, licet juvenis, cum gravitate ſenili à bellorum motibus inter Chriſtianos abhorret; cuperet maternorum avorum exemplo in hoſtes fidei arma exercere. Angitur vehementer intercidi à Chriſtianiſsimo Gallorum Rege ſua cogitata. primo Roberto de la Marchia favente Cæſareo Vaſallo, & auxiliis talibus adjuvante, ut auſus fuerit Cæſareos fines impetere, uti latro nocturnus, luit ille pœnas tanti facinoris, Caſtellis ejus per Cæſarea præſidia demolitis. Abſtinuit Cæſar à bello in Chriſtianiſsimum gerendo, licet aperte conſtaret, exercitum eum, ejus voluntate coactum, immo & pecuniis, ne occaſionem idem Rex Gallus ſumeret conquerendi, quod Cæſar non ſtaret promiſsis.* Ad conqueſtus Cæſaris Chriſtianiſſimus Rex, excuſationes innectens negativas, *ſe id non patraſſe contra Cæſarem, neque Roberto tuliſſe auxilia*; noluit annuere, quod Sereniſſimus Rex Angliæ de Pace componenda judex eſſet, neque ut illius autoritate controverſiæ componerentur. Quid vero Rex Chriſtianiſſimus in ſubornando Hiſpanorum animos & ſubditos in ſuam Majeſtatem concitando egerit, in regnum Navarræ irruens ex inſperato per ſuos exercitus & Caſtellæ fines aggrediendo, notiſſimum eſt. quid rei ſucceſſiſſet, niſi virtus & ſana fides Hiſpanorum erga ſuum Regem iviſſet obviam, & Gallorum exercitum ad meritas ſuæ infidæ temeritatis pœnas luendas adegiſſet. erat equidem Gallus exercitus ad interniciem tractus, ſi placuiſſet Hiſpanorum nobilium magnanimitati, qua moti pepercerunt omnibus, quibus fortuna belli ignovit. Hac ſtrage intellecta, depreſſus animo Rex Gallus, quod prius præ ſuperbia recuſaverat, optare ſe ſignificavit, ut ſcilicet Sereniſſimi Regis Angli manu ageretur de Pace. Cæſar vero ſolitam Chriſtianiſſimi Regis inſidiam noſcens, qui præter ea, quæ diximus, Neapolim Siciliamque, contractis quacunque via potuit Principum fœderibus, ſeducere conatus eſt. per deprehenſas literas patent ejus adverſa cogitata. His igitur ponderatis, Cæſareæ dignitati nequaquam convenit aures ad concordiam aperire, niſi prius de tot injuriis vindictam ſumat. Eſt & alius huic rei obex fortiſſimus, ne quicquam agi queat. Eſt Cæſar ſumma devinctus Pontifici obſervantia. inconſulto igitur Pontifice nil poteſt annuere. In mandatis nil afferimus collegæ mei & ego à Cæſare aliud, quam de violatis fœderibus mentionem facere, petereque à Sereniſſimo Rege Angliæ, ut nobis in Gallos violatores promiſſas ſuppetias ferat. Ad hæc Orator Gallus ait: *Supervacaneum igitur erit de Concordia tractare, ſi à Pontifice hic, à Cæſare ille, nullum habent annuendi de Concordia mandatum.* dixitque fronte perfricata; *Eſſe alienum à vero, quæcunque nomine Cæſaris dicta ſint.* Arguit è converſo, *Cæſarem*, inquiens, *primo fœdera violaſſe, quod neque matrimonii cum Chriſtianiſsimi Regis filia pacta ſervaverit, neque debita centum millium ducatorum pro Regno Neapolitano perſolverit, neque fidejuſsiones de illis perſolvendis præſtiterit; quod hoſtibus Chriſtianiſsimi faverit, quod ejus dominia invaſerit*, & hinc multa. de illatis autem in Cæſarem injuriis à Magno Cancellario recitatis; neque Roberto faviſſe, neque auxilia præſtitiſſe, aut alteri cuiquam. Si Regi Navarræ præſtiterit ſuppetias, id jure feciſſe, quod ita fuerit in Noviodunenſi fœdere à Magno Cæſaris Camerario Dn. de Xeures & ejus collega Magno Cancellario aſſenſum, unde ait, *Sereniſsimum Regem Angliæ ſuppetias jure merito debere Chriſtianiſsimo ſuo Regi contra Cæſarem præbere.* Ad hæc Cæſareus: *Quæ nota ſunt, probatione non indigent. A documentis, à deprehenſis literis, à rebus geſtis, ab ipſius demum Chriſtianiſsimi Regis verbis, viva voce prolatis, palam patent, quæ diximus, oſtendemuſque, rebus exigentibus.* Cardinalis Anglus Concordiæ viam quæritans, ne Rex ejus quietiſſimus in ſuo Regno, bellorum perturbationibus ſe implicet, *artes quæri ad Pacem debere* hortatus eſt. ut brevibus abſolvam, nil eſt actum, in illis multorum dierum conventibus & colloquiis. Cæſareus Galli Oratoris propoſitiones confutavit omnes, quod Roberto non ſint auxilia lata, bonorum remittit judicio, qui noſcant Roberti facultates, an potens ille fuerit per ſe exercitum integrum cogere, quo tanta temeritate ſtimulatus, ea auderet quæ auſus eſt; locus etiam ubi copias illas convocavit, loquatur. Pariſiis namque cerebro, medulla & vertice totius Galliæ, cum tympanorum & tubarum reboatu, Magnificus Orator Gallus, qui à vero dicit, noſtra eſſe aliena, interrogetur, an ea fieri poſſent ignorante Rege ſuo. De Gueldriæ Duce inſolenter & ipſo calces excutiente idem, qui à ſeipſo neque panem aſſequitur ad rem familiarem. De centum autem millibus ducatis pro Regno Neapolitano, fuiſſe Cæſarem defraudatum: pecunias, quæcunque ſuperioribus annis expoſitæ fuerunt, jure merito debere reſtitui argumentatus eſt, cum liberum ei Regnum avus Catholicus Rex reliquerit, fueritque à Summo Pontifice omni jure, ſi quod jus habebat Rex Chriſtianiſſimus, privatus. præterea nonne quando Germanam affinem ſuam Catholico Regi Fernando dedit uxorem ſe omni jure, ſi quod erat, ſpoliavit? renunciavitque Juri, liti & cauſæ, quid in hoc

petat

petat Orator Gallus, percunctatur. Cancellarius de Regno Navarræ minime licuiſſe id facere probavit, quia in diſceptatione Montis-Peſulani concluſum fuit, potuiſſe Regem Catholicum illud Regnum adipiſci, illoque ſucceſſorem ejus libere potiri. adduxit præterea rationes evidentes ſuper querela ſuperioritatis & Reſorti Flandriæ ac Arthefii, dicens, quod jam diu Cæſaris prædeceſſores detraxerant à Gallica potentia illorum ſtatuum obſervantiam, ob legitimas cauſas. Mirari ſe, inquit Magnus Cæſaris Cancellarius, cur audeat Orator Gallus de re hujuſmodi facere de Cæſare mentionem, quum res hæc neque fuerit à ſolis Flandriæ Comitibus aſſenſa, quanto minus ab ipſo jam Imperatore, cui Principes debent omnes obtemperantiam, nullique ſtatuum, quos aſſequatur quomodolibet ſuperioritatem fateri oportere. De matrimonio autem deridendo, ſic reſpondit Oratori Gallo; *verum eſſe*, ait, *Dominum de Xevres & Magnum Cancellarium vita functos promiſiſſe pro Cæſare adhuc puero matrimonii vinculum cum Ludovica Chriſtianiſſimi Regis filia, ſed quod poſt obitum illius quæ obiit, quænam fabula ſit dicere, quod illa deficiente, nubat Carolus cum ea, quæ adhuc erat in utero*, percunctatur. *quid rei ſi marem peperiſſet? an debebat Cæſar marem ducere?* Arguebat etiam Orator Gallus Cæſarem, quem dicebat fœdera violaſſe, quod Roberto debacchante per Cæſareas terras, dixerit iratus Cæſar; *Quid rei hoc eſt?* ergo hac via fœdera rupta intelliguntur. Cæſar ait; *Se ea verba non propterea protuliſſe, ut ſibi animo ſederet velle fœdera violare. Regem vero Gallum*, ait Cæſar, *occaſionem inde libenter ſumpſiſſe, cum eſſet cupidus belligerandi*, Regemque ipſum inſiliiſſe, tanquam eum qui victoriam ſe in manu habere arbitrabatur, in hæc verba prorumpens: *bellum mihi Cæſar indicit & inimicitias; eja ergo admitto illius belli indictionem. ad arma veniendum eſt igitur*, & ſuper hoc fundamento levi, ſumpſiſſe cauſas invadendi quaſcunque Cæſaris pacem optantis terras ab omni parte. Ita cum ſe alterne diu Oratores incuſaverint, minatique ſunt ruinam alterne, conticuerunt, diſceſſuri infecta re. Pontificis vero nuncius, licet pauca interſeverit colloquia, prono ſuffragio tamen in habendo Angli Regis favore erga Cæſarem viſus eſt pendere. Multa ſunt media quæ in illis conventibus quinque interceſſerunt. hæc eſt tamen medulla rerum. Ad ſuos quiſque Principes nil magis onuſtus negociis regreſſus eſt, quam ad rem venerit. utram ſit partem Rex Anglus ſuo ſubſidio ſecuturus, in divina latet providentia. Allegata partium ad ſuum Regem retulit Cardinalis. arbitramur, Cæſareas partes amplexurum multis de cauſis, quod ſint ſanguine ita conjuncti, per Angliæ Reginam Cæſaris materteram, quod ipſorum uterque cogitet, ſe ſuoſque majores à Gallis fuiſſe deceptos, & injuriis affectos ſæpenumero, quodque Rex Anglus magis ſperet à Cæſare gratitudinem animi fidemque recepturum, quam à Gallis quos experti ſunt vicini omnes eſſe præbitæ fidei ac fœderum obſervatores, quanto tempore videant ſibi expedire. Vos valete. jam longo nimis arbitror vos meo ſermone fatigaſſe. nonis Octobris, M D XXI.

EPIST. DCCXL.

Male Gallis ſuccedit. Tres exercitus contra Gallos.

P. M. A. M. Marchionibus.

De rebus bellicis in Inſubria & Mediolani Ducatu alias vobis aperui. procedit res in Gallorum jacturam. Parma relicta, ne hyems adventans urgeat, exercitum ex conſilio & favore Cardinalis Medices, Pontificis patruelis, qui adeſt exercitui, inſtatque progreſſum Laudenſem, à Mediolano diſtantem milliaria viginti, civitatem adorti ſunt noſtri. Federicum Gonzagam Bozani dominum, Venetarum copiarum, quorundam peditum præcipue præfectum, qui præſidio tenebat civitatem illam, profligarunt noſtri, dederuntque miſeram innocentem civitatem militibus in prædam. Mediolanum verſus his actis tendit exercitus noſter, non imparatos reperient noſtri Gallos, quod jam diu intellexerint, Papales & Imperiales ac Florentinas vires uno fœdere moviſſe ad ſe, Leutrechus Galliæ primas Mediolani eſt pro ſuo Rege gubernator. Spem rei bene gerendæ noſtri ſuſceperunt, quod Leutrechum ſentiant odio haberi à civibus ob ſuperbiam. hoc ferunt. hoc refero. quæ ſuccedent, alias. Idibus Octobris, M D XXI.

EPIST. DCCXLI.

Quatitur Fons Rabiæ. Latinaſtri. Quomodo exierint noſtri præſidiarii. Dedunt ſe Valentini. Corpora Catholicorum Regum tranſportantur. De pluviis. de Mirandulano. A Motu & Lumine an regantur ſublunaria. Argumenta valida.

P. M. A. M. Magno Cancellario.

A Nobis quæ fata metantur, habetote. Circiter Calendas Octobris Galli præ rabie ob acceptam in regno Navarræ profligati

exercitus jacturam, quatere tormentis noſtram cœpere urbeculam in Pyrenæorum ſitam radicibus, qua Galliam ſpectant, *Fontem Rabiam* accentu longo in penultima, taxant Latinaſtri, dicique debere *Fontem Rabidum* argumentantur. Volo intelligi reipſa, volunt illi Latinari, de re nil curantes. in hoc ergo diſcurſu *Fontem Rabiam* ſemper nuncupabo. nec raro arbitror ad calamum veniet, quia hæc ignominia non relinquetur inulta. magno conſtabit utriſque; capta enim eſt, ſed quo pacto, referamus. Audita illius obſidione, gubernatores quo propiores eſſent, Victoriam intra Pyrenæos montes, in uberi valle *Allaba* nuncupata, ſuper edito jugo poſitam urbem, conceſſerunt, non auſuros exſpectare Gallos arbitrati ſunt, ſed quum exercitum poſt profligatos Gallos in Navarra nervis belli pecuniis deficientibus, diſſolviſſent, quodque hyems ingrueret, tranſitum vetante montium aſperitate, auxilia ferre nequiverunt. Dedita eſt tandem urbecula ab æterno furoris Gallici, ne intra fines Hiſpanos ruerent, ager invictus. Rabiei fontem, ab effectu ſui nominis, per univerſam ſparſit Hiſpaniam. Militibus eſt data libertas, ut armati ac protentis vexillis agmine compoſito per hoſtium caſtra exeant. oppidanis vero manendi vel abeundi relictum eſt arbitrium. Provinciales Lipuzcani (Lipuzca namque vulgo Cantabrica ſic appellatur ea provincia, cujus erat membrum Fons Rabia) contra oppidi præfectum Diecum à Vera dentibus frendent; oppidani ad gubernatores graves tulerunt de illo conqueſtus. quod ſeſe dediderit, neque ſtrenui militis neque ducis egregii virtutem exercuiſſe, vocibus in cælum elatis, nec ſine lachrymis, reboant, vicinorum ac propinquorum præſentem, & generalem illius provinciæ ac ſuam calamitatem futuram, quam habent ante oculos, ingemiſcunt. Inde namque jure merito perpetuas formidant Gallorum incurſiones. E contra præfectus, in eos deſidioſe neceſſarias ac promiſſas tuliſſe ſuppetias arguit, queriturque victui neceſſaria ac pulverem tormentarium ac globos in hoſtes jaculandos, ac multa præterea, quæ ad tantam vim repellendam faciebant, defuiſſe; quibus culpa ſit impingenda, dijudicent alii. hoc unum ſcio, præfectum ipſum, qui mihi notus eſt intus & in cute, Terentiano milite glorioſo glorioſiorem eſſe, nec ad militum animos alliciendos ſatis prudens. Ad Sancti Sebaſtiani oppidum portuoſum ſe contulerunt milites evaſi. ſub Don Beltrano à Cueva Ducis Albùrcherchi è filiis pluribus, Ducatus hæres præfecto militabit, præſidia ibi valida locabuntur, quæ fines ab incurſionibus tueantur. pax ultra cum Gallis non eſt exſpectanda. De hac rabie ſatis. Ad ſapidas tranſeamus eſcas. Procaces Valentini qui Regnum illud exagitabant, ſubdidere colla jugo. Tormentaria vaſa, cæteraque armorum ac telorum genera, Prorege Don Dieco Mendocio tradiderunt. Ex urbe Granata quali decuit pompa, Concapitulares mei & urbis ipſius magiſtratus Catholicorum Regum ex arce Alhambra, ubi depoſita jacebant corpora, illa deportarunt ad Regium eorum tumulum die Novembris decimo. Metropolitano contiguum eſt illud regale ſacellum, in perpetuam eorum ſedem ſtructum magnifice. Ad cælos parumper adſcendamus à terreſtribus. Quid ego ſentiam de pluviis in initio anni quarti & vigeſimi prædictis ab Aſtronomis interrogas. veras fore conjunctiones illas omnium planetarum & iiſdem locis ſcio, in materiis præcipue diſpoſitis & particularibus regionibus aliquid magni parituras arbitror. Sed neque auſim eorum ſententias approbare, qui ore aperto abſolute fore alluvies ita generales vaticinantur, ut neque mari aut ulli terrarum parti ſit ignoſcendum, quin horrenda ſint incommoda perpeſſuræ, uti plærique adſtipulantur. Saturnus, Jupiter, Venus, & Mercurius, Lunaque ſuperveniens, ſunt ad has perturbationes aquoſas excitandas apti. nonne Sol, Luna & Mars ſiccitatis & caloris autores aderunt? huic additur rationi præterea, quod quum Saturnus tunc in ſui epicycli auge: Jupiter autem in ſui epicycli oppoſito augis, ſint futuri, ob diſtantiam altitudinis, & ſi non longitudinis, minorem habebunt ad eos effectus commovendos poteſtatem, ſed neque viro etiam illi heroi noſtræ tempeſtatis principi literatorum, Joanni Pico Mirandulano penitus aſſentio, qui aſtrorum penitus negat poteſtatem in elementis, multis innixus autoritatibus, multaque adducens in medium exempla, de noſtrorum temporum Aſtronomis judiciariis, in mendacibus nugis ſæpe deprehenſis ingentes pluvias prædicendo, cum eo tempore ſerenos cælum vultus oſtenderit, & è converſo tranquillam aëris regionem promittendo, quando gravibus nimbis & procelloſis turbinibus poſtea cœlum & terra quatiebantur: concluditque *à Motu & Lumine cuncta hæc inferiora gubernari.* Id ego non inficior; unde tamen Motus & Lumen proveniant, ab eo velim intelligere. Motus & Luminis autores dare neceſſe eſt, & à primis rerum primordiis naturæ oportet à prima cauſa hæc miniſteria, uti cætera quæ ad corruptionem & generationem rerum omnium faciunt, naturæ præſcripta fuiſſe. per

ſe

ſe Motus & Lumen, ſine peregrino fomento, meo judicio parvo negocio deperirent. Magnam ergo ſyderibus ego poteſtatem effectivam tribuo, in Conjunctionibus hujuſmodi præcipue. Aſtronomis vero, quod eorum arcana poſſint adeo ad unguem, uti ſibi poſſe perſuadent, intelligere, tolli poſſe dijudico. Sit ſatis evagatum per cælorum ſemitas ignotas hominibus. Et vale. ex Valleoleto. Idibus Novembris, MDXXI.

Epist. DCCXLII.

Autoris cupido eundi ad Cardinalem.

P.M.A.M. Vianeſio Albergato Nuncio Apoſtolico apud gubernatores.

PEr plures nuncios & literas, ut Reverendiſſimus noſter Purpuratus gubernatorii Triumviratus princeps, ad vos me revocet, oravi. Reſpondit, quoties meas habuit, *expedire ut maneam.* Inter hos plebejos fluctus in magno diſcrimine verſor, licet alas confractas habeant, dentibus tamen frendent in eos, qui ſuis conſiliis adverſabantur. Operam dato, ut liceat venire ad vos. Sunt mihi auratæ aulæ, magalibus incultis perſimiles, extra Principum & magnorum virorum commercia. Per incertam præterea famam audio habuiſſe te neſcio quid ab Italia de rebus Mediolanenſibus & Gallicis, erit gratiſſimum intelligere abs te, quid rei ſit. Vale ac me filiali ſolito amore proſequere. Ex Valledoleto. Idibus Novembris, MDXXI.

Epist. DCCXLIII.

Facetum reſponſum. Nova ab Italia.

Vianeſius Protonotario Petro Martyri Regio Senatori.

OPtime Martyr, quæ te Fortuna quietum ſolicitat? ſuadetque, ut tuis relictis ſtudiis, quibus noſtra illuſtras tempora, quæ apud nos gerantur, curares? quid fiat, percunctaris. *Eſtur, potatur, luditur, dormitur, mentitur; publica oblivioni traduntur.* En ſeptem verbis, quid agatur, expreſſi, & ſatis abunde quidem: de te vero quoties mentio fit, ridet ac delectatur, qui te amat, noſter Dertoſenſis Cardinalis. idem & Ovettenſis antiſtes, qui regii Senatus habenas moderatur, tibi amicus. Delector & ego, tibique, quod optimo in loco, ornatiſſimo in atrio quieſcas, invidemus, procul ab annonæ caritate, ab horrendiſque montanis frigoribus, quibus urgemur, fere obſeſſi, ob itinera corrupta propter alluvies, adeo ut nulla commeatuum copia ad nos queat importari. obruuntur cœno venire ad nos tentantia ſarcinaria jumenta, quorum jam ſunt referti cadaveribus campi. Tu ergo ſi cupis inſanire, ad nos venito. Videbis quam cito tui te pœnitebit conſilii. Ego vero me cum Livio delector, & cum noſtri me tædet ſeculi, legendo in illius quaſi vivo temporibus. Sic honeſto in ocio meum prætervolat ævum. De rebus Italicis hoc eſt referendum. Tabellarium in horas exſpectamus & ſoliciti vivimus, quid Fortuna ſtatuerit, audire cupientes. Carbonellus curſorum magiſter ex urbe appulſus eſt Barchinonam. Is ad me longam dedit epiſtolam. Quæ ad negocia pertinent, prætermitto. De rebus Mediolanenſibus caput inſertum habeto. Audi loquentem ipſum. *Cum adſcendere navim curarem, ſecundos exſpectans ventos, in civitate veteri, perlatum eſt, rumore ſparſo per oppidum*, Mediolanum, *Gallus profligatis, in noſtrorum eſſe poteſtate.* hæc ille idiomate Hiſpano, tu à me Latine: Quando quid particularius habuerimus, id habebis. Vale & in me amando te tui ſimilem præſta. Ex urbe Victoria. v. nonas Novembris, MDXXI.

Epist. DCCXLIV.

Autoris obſequium. Fortunæ aucupium.

P. M. A. M. Eidem Vianeſio Nuncio.

HAbui tuas literas, quibus ut maneam, ſuades. licet moleſte feram, quod abſim à vobis, tuo tamen conſilio, & purpurati noſtri Dertoſenſis juſſui parebo, quoad ex placida genitrice in novercam converſa, res noſtras in melius Fortuna converterit. Quæ poſt conceſſam nobis de Gallis victoriam, in Navarra quo cæna illa mellita in fellitum & cicuteum defineret marginem, amiſſa urbecula noſtra Fonterabia, vafrum id fuit Fortunæ aucupium, ne unquam ſub ejus capturæ occaſione, Gallus & Hiſpanus de pace queant cogitare. Proh! quot vulnera? proh! quot internicies parantur? Nitetur Hiſpanus ſuum recuperare vetus municipium, ad impetus Gallorum reprimendos antemurale validiſſimum. Suſtinere Gallus raptatum conabitur. Concurretur utrimque frendentibus populis. Galli jacturæ ingentis acceptæ in regno Navarræ obliti, hanc noſtram alapam exiguam magnifacient, quod feſtuca nobis in oculis ſe putant hac via ſervaturos.

Deus bene vertat. Vale. ex Valledoleto. IV. Calendas Decembris, MDXXI.

EPIST. DCCXLV.

Ubi moretur Autor. Comparatio.

P. M. A. M. Fernando à Vega Magno Caſtellæ Commendatario.

QUæ apud vos agantur in Fortunæ rota rotante, vellem per tuas intelligere: uti per alienas mihi ſignificantur. De me autem hæc habeto, in inſigni oppido & auratis Commendatarii Riberæ atriis, noſtro Dertoſenſi Cardinali jubente, vobis errantibus, pedem fixi. Videor tamen in incultis mapalibus & horrendo ſeceſſu vitam agere. Quam difficile ac durum ſit in curiis educato & ſeneſacto, ſine Curialium commercio vivere, à te ipſo conjecturam facito, qui ad ſuaves Creuſam ac natos, illis etiam dulciores filias plures, inter grata vireta ædeſque magnificas ac tuas, ex Divorum favore diverteras, blandimenta iſthæc omnia vitamque tranquillam rejeciſti, vocatus à Marte ad infeſtos labores & urgentes ærumnas, per caſas humiles alienas, vagus pererrans. Sentio quæ ſcribam. Vobiſcum mallem deſerto in nemore verſari, quam ſolitudinem hanc ferre. Juſſit Dertoſenſis noſter, per plures ſuas, ne de motu cogitem, donec veſtra claſſis procelloſis agitata ventis portum capiat. Pareo, licet invitus, ſaluti & commodo meo conſulentibus. Tu vale interea, & me ſolito debitoque amore proſequere. Ex Valleoleto. IV. Calendas Decembris, MDXXI.

EPIST. DCCXLVI.

De abbatia Aronæ. Quanta ſit vis patriæ. de Onocrotalis. Ferrerii crudeles. Cardinalis Himbrea. Invectiva in Ferrerios. Cardinalis Eticus.

P. M. A. M. Joanni Ruffo Archiepiſcopo Cuſentino.

TE meas habuiſſe, ſed raras, inquis, crebras ego ſcripſi. vel temporum injuria fuerunt interceptæ aut vagantur. Quod abbatiæ S. Gratiani illuſtris oppidi Aronæ Verbani lacus portus & ſpeculariæ turris, tantopere titulum cupiam, ne mireris. quanta ſit ſoli natalis vis, non te latet. In eo ſum oppido, utero geſtatus aliunde, natus & altus à teneris, ubi avitum genus meum Anglerienſe poſſeſſiones & domos habebat ac prædia. Dum puer eſſem, vidi locum illum, divino cultu ſplendentem. A legatione mea Veneta, mox Babylonica, patriam viſens, illius templi jacentis ruinam, & divini cultus exploſi calamitatem deploravi, exſecratuſque ſum tantæ impietatis voraces autores onocrotalos, qui neglectis Deo & cœlitibus omnibus, templum jacere dirutum & divinum locum porcorum cortem factum patiantur. In cujus crudelitatis avaræ vindictam, è multis ejus familiæ Ferreriæ, Mediolani inquilinæ, fratribus jam quatuor intempeſtiva morte obierunt, peribuntque citra ſenectam ſuperſtites, Cardinalis Hipporrigenſis, vulgo Himbrea per ambitum evectus, & frater ejus Vercellenſis epiſcopus, qui direptionis ejus remedio non magis conſulunt quam priores eorum fratres vita functi. cenſus illos Deo dicatos, ad profanos uſus raptat impræſentiarum, ſpectat in fratris obitum alter, habens regreſſum, ut neſarie rem devoret, quando frater reviſerit antra tartarea. Nec immunes tamen audio ab ira cælitum Gratiani, Filini, Carpophori & Fidelis Martyrum in abbatiæ angulo jacentium, evaſos ambos, quod Cardinalis ipſe jam in ethicam inciderit non Ariſtotelicam, labaturque paulatim ad interitum. Epiſcopus vero regreſſarius frater nephario hæres, infami puſtularum morbo gravatur. hæc volui ad animi mei tam Cerberea ingluvie turbati, lenimen referre. Vale. ex Valleoleto. III. nonis Decembris, MDXXI.

EPIST. DCCXLVII.

De Terra munda. Franciſcus Sichinus. Vertit terga Cæſar. Fallitur Rex Gallus. Obcæcavit Gallum Deus. Tornacum capitur. Mediolano pellitur Gallus. Franciſcus Sfortia Dux. Suppetiæ contra Gallum. Qui capti Mediolani. qui perempti.

P. M. A. M. Marchionibus Bellecenſi & Mondeiaris.

QUæ à Belgis & Cæſare noſtro aſſerantur, accipite. Uti veſtrum bellicos apparatus dederim, decidit è memoria, ambobus arbitror. Succeſſus per infauſta media fuere felices. cum exercitu per Gallicas terras Cæſar gradiebatur. Oppida ſubegerat obiter plæraque. Maſiera occurrit municipium. Illius expugnationi fuit conſilium intendere. Sero tormenta ſunt devecta, quorum erat credita cura cuidam Belgæ *Terramundæ* dicto, Cæſareæ domus veteri familiari. tempus labitur. November boreales illas regiones fatigans adeſt. tum rerum penuria, tum frigore multi perierunt. debilis factus

eſt

eſt exercitus. Neque minus hebetatur ex Franciſci Sichini cujuſdam peditatus prætoris inſidia, qui dicitur quotidiana fuiſſe ſuffuratus ſtipendia ad millia quindecim. Impunitum tamen illum, licet in facinore deprehenſum, reliquit clementia Cæſaris. Ut brevibus abſolvam, res Cæſaris ad id extremi deducta eſt, ut è militum quadraginta millium numero amplius facto cenſu, Gallo Rege ipſo ipſo cum exercitu numeroſo adventante, vix millia ſex reperta fuerint, quæ arma caperent, Valentiana oppidum Cæſar incolebat. ſuit coactus, neque ſine rubore terga vertere, Valentianamque deſerere. Sed audi, quam fallax, quamque incertus bellorum ſit eventus. Galli fluvium inſciis noſtris * ad milliaria tantum * diſtantem trajiciunt. Valentianam verſus tendunt. It obviam cum paucis, Cæſare jam abſente, Comes Naſauti unus è proceribus Belgicis, prætor exercitus, hoſtibus oſtentat ſeſe, tormentis invicem, neque ſine noſtrorum damno majore, ſe percuſſerunt. Palus vadoſa tamen occurrit; nebula erigitur, quæ proſpectum abſtulit. In dextram Naſautus movet acies, quo non tetendit ut certet, ſed in tutum ſe recipiat. rei novitate deceptus eſt Gallus. Cæſareas copias eſſe integras, quod auſæ fuerint occurrere, arbitratus eſt. Nec credidit exploratoribus de diminutione hoſtilis exercitus. ex ſuorum ducum ſententia regreſſus eſt, frendens dentibus. Non defuerunt è Gallicis ductoribus, qui Regi perſuadere niterentur, victoriam fore in manu poſitam, ſi procederet. timidorum valuit conſilium. occaſionem ex Divorum nutu opportunam Gallus Rex amiſit. de univerſa Cæſaris autoritate, deque ſuis ſtatibus actum erat, niſi Gallos Deus obcæcaſſet. eo puncto præterlapſo, in deterius ruere res Gallicæ cœperunt. Tornacum Nerviorum civitas illuſtris, quæ ſuppetias exſpectabat à ſuo Rege, diffiſa & ſpe ſua fruſtrata, parva vi preſſa, ſeſe dedit. Octoginta tormentorum vaſa, cum ſuis Liliorum ſtemmatibus conflata ex ære Corinthiaco lucidiſſima, præter cæteras munitiones, ad civitatis illius tutelam impoſitas, Cæſar adeptus eſt. arcis præfectus & ipſe de ſuppetiis amiſſa ſpe, idem intra diem quindecimum facturum ſe, quod ipſa civitas pepigerit. Eodem fere tempore, Mediolano Proſpero Columna Romano principe duce, Gallicos expellunt peditatus, ductore Marchione Peſchariæ Neapolitano Procere, Hiſpano à majoribus. nec prætereo Cardinalem Medicem Leonis Papæ patruelem, fuiſſe tam præclari facinoris partem non exiguam, & conſilio & virtute bellica valere ajunt, patrueliſque ſui Pontificis copias, & Florentinas contra Gallos miſſas, in favore Cæſaris gubernabat. Ducem ſtatuunt fore Mediolani Franciſcum Sfortiam Ludovici Ducis ab Helvetiis proditi filium. fuit & Protonotarius Caraciolus apud Cæſarem in Flandria nuncius Apoſtolicus non parvo adjumento, qui Cæſari jam cedenti ſuis Belgis de pace vel ſaltem de induciis annuendis cum Rege Gallorum conſulentibus animum præſtitit, ne id fieret. deditque operam, ut peditum quidam numerus cogeretur & mitteretur in Italiam, ad augendum illum exercitum. eſt opinio non vulgaris, rebus noſtris fuiſſe proviſum, cum exiguis illis vix quatuor millium peditum ſuppetiis recentibus, quæ alias forte deperiſſent. De Cæſaris vero neceſſariis Mercurinus à Gattinera Magnus Cancellarius fixo ſemper ſtomacho fuit, ne Cæſar ullo pacto Gallo Regi fidat, niſi vires ejus ſtraverit; hic & primus fuit qui Capri ejus, de quo ſatis alias, artes avaras fuit auſus infringere, Cæſari ſuam oſtendens digito perniciem, ſi Capro crederet ultra. In Mediolani captura, quam alias vobis latius ſignificabo, Theodorus Trivultius, Magni Trivultii vita functi frater cum Venetorum copiis fuit profligatus & captus. Capti & Gallorum alii plærique. Marcus vero Antonius Columna Gallicorum & ipſe ductor cataphractorum ictu globi ex foſſis Mediolanenſibus jaculati, ſectus eſt in fruſta. Valete. ex Valleoleto. Idibus Decembris, MDXXI.

Epist. DCCXLVIII.

De ſomniatoribus. Pernicioſa Gallis captura. Semper Hiſpani ſternunt Gallos. Pulchræ comparationes.

P. M. A. M. Mercurino à Gattinera Magno Cancellario.

Ex oppido Caleſio, mavis Caleto, à quo *fretum* illud *Caleſium* nuncupatur, habui ab Excellentia tua literas, meo ſpiritui jucundiſſimas, quod elegantes, quod latum chartæ campum impleverint, & veſtrarum rerum, quas ego ſcire cupiebam, rationem amplam mihi præbuerint, magniſaciendique amoris tui perſeverantiæ fuerint indices. Sunt literæ Septembris vigeſima datæ, in reſponſum mearum, quæ præter præcedentes multas, florentis Maii calcem tulerunt ſecum. Venerunt autem mihi ad manus, quo tempore glacies rigentes ſub caminis nos conſtringebant incluſos. Scripſi plures alias, de quibus nulla mentio. Proceloſæ temporum varietati adſcribendum eſt. Laudas quod de inter-

intercepta leviter populari eruptione, ſub fauſtis Cæſaris auſpiciis, cujus audito ſolum nomine, tot concreta nubila facile ſunt diſſoluta, fecerim te certiorem. Taxas vero quod de proſtata Gallorum inſolentia tacuerim. Tuam ego in hoc incuriam accuſarem, niſi negociorum ingentes moles ab hominum memoria tollere res hujuſcemodi ſolere animadverterem. Si menſe Majo fateris meas eſſe datas quo pacto licuit rem nominate Calendas Julii peractam ſignificare? Somniatorem Danielem aut Joſephum Jacobitam vel è Prophetis aliquem efficias me oportet. Detinuit & mihi calamum, ab hacque liberabit cura Cardinalis Dertoſenſis & gubernatorum collegarum ejus diligentia qui ad Cæſarem, ubi primum caſus evenit, celeres miſerunt cum literis curſores. Præterita ſunt ea, ex alea præſenti abeant. Audio multos apud vos perturbari animis, quod ſuæ ſtragis rabiem, in Fontis Rabiæ capturam, Hiſpaniarum terminum trans aquas in Galliam cadentes Galli expleverint. Quod illi eſſe tenebras arbitrantur & pallent. ego lucem exiſtimo, putoque fore perniciosum Gallis, quod ipſi honorificum & utile futurum credunt. Fontem Rabiam vi tormentorum, virtute virorum haudquaquam, quia patuit ejus campus apertus, nobis acceſſum prohibentibus poſſe ferre ſuppetias, horridorum montium anfractibus, rapuerunt. Qui forte deſides effecti protento crure dormitaſſent Hiſpani, ex hac alapa tenui expergiſcerentur in Gallorum latam perniciem. Quando namque ſobrietas Hiſpana ſaturitati Gallicæ fuit obvia, quin Hiſpani, veluti pulverem tiphonibus agitatum Gallos contriverint? Exſpecta parumper. Ad hujus feralis tubæ clangorem, quod Gallica temeritas auſa fuerit Caſtellæ fines commaculare, univerſa concurrebat Hiſpania. Imperatum eſt à gubernatoribus, ut hyeme durante, ſervarent ſe. ad novum ver præſto ſint. Acuunt in cote veluti apri, Venere impellente, novaculas, Hiſpani labra mordent ac ſub caminis mandunt ſpumas, tauris iratis torviores mugiunt. Regnum integrum Gallis abſtulimus, & opprobrium illud cum ingenti jactura parvi faciunt. quod autem nobis in ipſa Gallia oppidulum ſalvis noſtris omnibus & ſignis protentis per eorum acies agmine compoſito exeuntibus rapuerint gloriantur. Neque Hiſpani quidem contenti vivunt, quod Regnum ſint adepti, oppidulum autem amiſerint. His omiſſis, quo vultu à Caſtellanis bellorum nervos ad vindictam prædæ à Gallorum unguibus redimendæ poſtularetis? niſi occaſionem hanc præparatam haberetis. Spero ex hoc ſaltu, Gallos talem ſibi calamitatem reportaturos, qualem debet Chriſtianum genus omne deſiderare. Eſt namque Gallis arma tenentibus impoſſibile, Chriſtianorum quenquam poſſe quieſcere. Jam vale. Ex Valleoleto. pridie Calendas Decembris, M D XXI.

PETRI

PETRI MARTYRIS A. M.

EPISTOLARUM

LIBER TRIGESIMUS QUINTUS.

Epist. DCCXLIX.

Moritur Leo Papa. Laus Medices. Appetitus Cardinalis. Papa fit Dertoſenſis. Epiſtola ad Papam.

P. M. A. M. Marchionibus.

LEo Pontifex, audito Gallorum profligatu, & Mediolani Ducatus ab eorum faucibus raptura, præ lætitia dicitur in febrim concidiſſe. Brevibus ajo, mortuus eſt. Sitne hac an illac, deſino judicare. diverſi diverſa ſentiunt ac loquuntur. Obiit Leo Papa. Sparſi erant per diverſa Pontificatus purpurati electores. Spe conflictati concurrunt, conclavantur. Diu diſſident. alternis ſe jurgiis conficiunt. Julium Cardinalem Medicem Leonis patruelem admitti ad ſuffragia non debere, quod ſpurium eſſe dicat Volateranus Cardinalis genere Soderinus ejus concivis, ſed ob diverſam factionem inimicus, in publico Conſiſtorio concionatus eſt. E contra qui Julio Medici favent, contendunt Soderini Volaterani de inimico jurgia & contumelias non eſſe audiendas. de Medice multa proponunt, laudantque, ingenio pollentem ac rerum experientia clarum prædicant, quodque dives ad exhauſtum Pontificatum redimendum aptus, & Florentinam Remp. in manu habeat in præſentiarum, & in Eccleſiæ vinculum illam ſuſtineat, in medium adducunt. Legitimum præterea, non ſpurium eſſe arguunt, quod Julianus pater ejus, priuſquam moreretur, Julii Medices genitricem, nobili genere ortam, in uxorem admiſerit, cum liber eſſet. Ita Soderini affectatam accuſationem fecere irritam. Parte alia Bernardinus genere, uti noſtis, Carvaialus, collegii decanus ebullit, ſpe raptatus fervida, ſperans quod non aſſequetur unquam Columna, quod Romanus ſit, non deſperat. Cæteri tum hypocritæ; tum corruptores, diverſis itineribus legem ambitus ſtrictis adorant amplexibus, & ſuffragia ſibi pallentes aucupantur. Ita per dies multos Petri naviculam exagitarunt, alter in alterum ſpumoſis labiis jacula torquentes. Spiritus tandem Sanctus ab ipſis, per Miſſarum celebrationem verbis invocatus, voces eorum, de animo nihil curans, dicitur audiviſſe. Per nuncium ad hoc miſſum perlatum eſt, Cardinalem hunc noſtrum Dertoſenſem, à Cæſare abeunte gubernatorem relictum, fuiſſe ab eis, quod raro accidit, abſentem electum. nil certi adhuc. niſi tamen ego per diſpoſitos equos è meis familiaribus Lopicum Samanecum adoleſcentulum, cui dum puer eſſet Cardinalis ipſe applaudebat. dedi ad eum epiſtolium hujuſcemodi.

§. *Cardinali Dertoſenſi* Adriano *Trajectino, electo Pontifici.*

§. Manus hactenus, pedes, vetante Leone, minime deoſculabar. pedes nunc lambo, Leone ad ſuperos conſcendente. tu quod ſis in illius ſede ſuffectus, Petri naviculæ fluctuanti gratulor aperte. An tuæ Beatitudini debeam, ambiguo vagor ſtudio. labor eſt labori additus, non laboranti tranquillitas. Multos arbitror ad ſuæ famæ vitæque cæleſtis jacturam, culmen id rerum aſſecutos fuiſſe quod artibus à recto diſtantibus egerint. Beatitudini tuæ, uti arbitror, ſervatum eſt ad ſalutem. quandoquidem per caligatum Simonem illi, poſtergato Petro, nudis pedibus ambulante, ſcalæ illius ſummos gradus adepti ſunt. Tuam vero Beatitudinem, Petrus ipſe, non pollicitis, non largitionibus, nec licuit quidem, cum abſens fueris, ſua ſponte delegit. prior locus, in horum Regnorum gubernatione cum collegis occupatus breves expetebat meas. Nova iſta moles breviſſimas exoptat. *Valeat feliciter tua Beatitudo ante cujus pedes proſtratus humilem commendationem dico.*

Hæc ſunt quæ impræſentiarum rotant in vario Fortunæ curru. quando nuncius regredietur, habebitis plura. Nunc valete. ex Valleoleto. VI. Calendas Februari, MDXXII.

Epist. DCCL.

Conqueſtiva faceta.

P. M. A. M. Fernando à Vega Caſtello Magno Commendatario.

DEdi ad te multas, ex quo Victoriam Urbem incolitis, accepi nullas, nullas

 poſthac

poſthac habebis. Sive te incuria premat, ſive deſidia occupet, vel Pontificia neceſſitudo extollat adeo, ut ſi hactenus rationem de me habueris tenuem, nunc nullam, à culpa te non abluerit Ægeum Ionio mixtum pelagus, quin incideris in læſi polliciti crimen. promiſiſti namque ſæpenumero te, ſi abeſſemus, fore mei memorem per crebras epiſtolas, caperem raras, quod nullas iniquo eſſe animo ferendum, vetus jubet conſuetudo, ea præcipue Monzonenſis, in quam dum trium Regnorum Aragonicorum curiæ agitarentur, decem Ciceronis Orationum ænigmata tibi enodavi. Ex Valleoleto. VI. Calendas Februarii, MDXXII.

Epist. DCCLI.

Congratulatoria & excuſatoria.

P. M. A. M. Magiſtro Theodorico electi Pontificis à Secretis.

OStendet tibi arbitror electus noſter epiſtolium, quid ultra id feram, neſcio. Vobis familiaribus gratulor, quos ille facili nutu evehet ad ſummos titulos. Qui à vobis veniunt, invia eſſe itinera percrebris imbribus, obruique cœno ſarcinaria jumenta conqueruntur. Miſi propterea, non ivi ad vos. Tanti nuncii afflatus primum raptare me præcipitem debuiſſent, inquis, non inficior quidem: ſed quid utilitatis meæ vitæ diſcrimina ſub tali ætate pluſquam ſexagenaria nec bene valida potuiſſet afferre? quia præcipue de Pontificatu nihil certi vos habuiſſe refertur, ſed per incertum quendam nuncium ſine Cardinalium literis fuiſſe id deportatum. Lupulum cui dum puer eſſet, ſua Beatitudo ſæpius eſt eblandita, exſpectabo. Sequar imperata. Vale interea. ex Valleoleto. IV. Calendas Februarii, MDXXII.

Epist. DCCLII.

De literis Cæſaris. Arx Tornaci capitur. Promiſſio adventus Cæſaris. Laus Regis Portugalliæ defuncti.

P. M. A. M. Marchionibus.

A Cæſare literas habemus ad Senatum, rationem illis præbet univerſi diſcurſus cum Gallis, quæ omnia jam vobis ego ſignificaveram per præmiſſum nuncium allata. Reſtat ſcire tantum Tornacenſis arcis præfectum, deficientibus, intra pactum terminum ſuppetiis Gallicis, arcem dedidiſſe. De munitionibus & tormentis habitis & quantum ſuis Flandriæ ſtatibus, habuiſſe civitatem illam inſignem conducat, multa refert, quod ſit earum omnium uterus & viſcera. circundant enim illam undique, veluti fœtam pulli gallinam, earum terrarum oppida villæque. Capite alio narratur, uti præteriti menſis die decimo nono Galli fuerint expulſi Mediolano: pollicetur autem ſua Majeſtas, fore ſe circiter hujus Februarii menſis calcem in Anglia ex itinere ad nos, quod ſe vehementer optare ſignificat. hortatur ut interea cura diligens habeatur de Regnorum quiete ac Juſtitiæ obſervantia. De novo Pontifice nil adhuc certi habemus. Dies agitur quindecimus à mei familiaris diſceſſu, qui, uti relatum eſt, per equos diſpoſitos Victoriam, ubi morantur gubernatores, petiit intra horas quatuor & viginti. Detinetur ab electo, ut arbitror, cui eſt gratus, donec ab collegio Cardinalium literas habeat. Interea ſcito allatum eſſe nobis, Emmanuëlem Portugalliæ Regem obiiſſe. Leonem ſecutus eſt Pontificem, quo cœlorum portas, à tergo cælos aperientis, patentiores aſſequatur. Mira ſemper de Rege illo dicta fuerunt, quod juſti & recti amator eſſet, quod bonus & integer ac religionis obſervantiſſimus. Valete. ex Valleoleto. IV. non. Februarii, MDXXII.

Epist. DCCLIII.

Literæ Conſiſtoriales. Titulus literarum. Comparatio de Pardo & Leone. Laus Hemanuelis. Papæ epiſtola ad Autorem. Deridet affectus avaros. Non vivit qui pendet à futuris. Qui multa poſſidet, affligitur.

P. M. A. M. Eiſdem Marchionibus.

ECce, quæ vos ſuſpenſos liberet, epiſtolam. Familiaris meus ab electo Pontifice regreſſus eſt. octodecim illum dies, ne vacuus rediret, electus detinuit. Conſiſtoriales literas affert de Electione. cujus hæc ſunt ſenſa titulo præeunte hujuſmodi:

§. *Reverendiſſimo in Chriſto P. Domino Adriano titulo Sanctorum Ioannis & Pauli S. R. E. Presbytero Cardinali Dertoſenſi, confratri & collegæ noſtro chariſſimo in Romanum Pontificem nominato.*

§. Circuitionibus prætermiſſis, epiſtola continet: Cardinalium collegium, attenta hujus noſtri Dertoſenſis ætate, doctrina, rerum experientia & morum ſanctimonia, in Romanum Pontificem unanimes elegiſſe. An ex animo id fecerint, ille Sanctus, quem ipſi ſe invocaſſe ajunt Spiritus, dijudicet. Ego autem, qui ex vario relatu procelloſos eorum affectus intelligo, an unanimes, ambigo,

& an

& an ſibi quiſque maluiſſet, ſcio quid credam ego, qui decennio verſatus Romæ, de moribus illorum didici portiunculam. Illis hoc loco accidit, quid in fabulis de Pardo & Leone ſuper agno raptando ſcribitur. ſortibus illis alterne ſe dilacerantibus, ex tranſverſo quodcunque quadrupes iners aliud prædæ ſe dominum facit. Tres ajunt ſe miſſuros Cardinales, qui eum ad Urbem comitentur. ad quam ut quam celerrime properet, hortantur. Romam Italiamque totam alias ruituras ſcribunt. Invitus diſcedet, Cæſare non viſo, qui ſcripſit, ut eat ad Urbem, ſub cujus nominis umbra intelligit rem adeo novam, ut abſens eligeretur, emanaſſe. Joannem Hemanuëlem, Cæſareum Oratorem, jure credendum eſt, huic electioni non defuiſſe. ex longa cum Principibus rerum experientia, diſcordibus præcipue, novit, quibus artibus ſit agendum. De his ſatis. Quid ad me Pontifex ipſe reſcripſerit, accipite.

§. *Domine Martyr*, literas veſtras congratulatorias de noſtra in Summum Pontificem electione ante aliquot dies accepimus. Sacri Collegii literas Lopicus veſter voluit exſpectare, propterea non fuit prius reſponſum. De gaudio veſtro circa ea quæ, Deo diſponente, facta ſunt, nihil dubitamus, utpote quibus jam inde à multo tempore compertus ſit amor veſter erga nos. Sed ut vos de honore ſummo, nobis ultro oblato, lætamini; ita nos onus annexum exhorreſcimus, atque utinam illud à noſtris infirmis, in alios robuſtiores humeros, Deo inoffenſo rejicere poſſemus. Qui onus impoſuit, vires ad ferendum ſuppetat. Martyris noſtri ſemper erimus memores. Ætate veſtra gravibuſque imbribus, cadentibus conſideratis, vobis conſulimus, ut à labore veniendi nos ſalutatum, abſtineatis, quia ſperamus fore, ut nos in Caſtellam vobis propius recipiamus. Valeat interea feliciter noſter Martyr, & pro nobis Deum orare memineritis. Ex Victoria urbe XII. Februarii, MDXXII.

In calce epiſtolæ manu propria ſubditum: *Veſter amicus ut ante.* A. Cardinalis Dertoſenſis, *electus Pontifex Romanus.*

§. En ergo, qualem Pontificem habeamus, quamque ſit de novitate admirandum, jam intelligitis. Scripſerunt ad me una quotquot Pontifici adhærent, ut properem ſuadentes. *Priores partes & honoratiora loca primis accedentibus eſſe parata. Sero autem ſeris*, inquiunt. *Qui tarde ſeminat, tarde meſſurum* ajunt. Hæc illi uno tenore. Ego vero, qui jam extremos vitæ margines ſexagenario major, perambulo; affectus illorum derideo, laqueum Fortunæ porrigo & medium Aquinate unguem oſtendo. *Dies hominis eſſe breves nunc naſcentis, breviſſimos fore meos* dico. *Vivere neminem, qui à futuro pendeat*, reſpondeo. Bene illis proſint ſuſceptæ ſpes, fauſte Pontifici ſuperadditi labores & curæ. Iturum me polliceor, tantum ut ſalutem, quando per temporis inſenſi commodum licuerit. quo vero mihi Pontifex ambitionis fumum adaugeat, neque pedem moturum. quod ſatis eſt ad eam quæ poteſt in humanis optari felicitatem, Fernandus & Heliſabetha Catholici Reges mihi reliquerunt, quæ mediocrem ultra ſtatum hunc meum, Fortuna clargitur, ad poſſidentis jacturam & animi procellas magis quam ad quietem impartitur. Ergo vos qui gallinarum eſtis albarum filii, arbitramurque, vos felicioribus ovis eſſe natos, ſi rite conſideraveritis, nihil magis vos, neque Pontifex ipſe, de veſtris fluminibus exſorbebitis, quam ego vel alius quivis, modo contenti vivamus de noſtris ſonticulis. Jam epiſtolæ modum exceſſi. Abſcindam alias & epiſtolio vos contentos efficiam. Valete. ex Valleoleto. Idibus Februarii, MDXXII.

Epist. DCCLIV.

Adagia in Cardinales. De Archiepiſcopo Barri. Donna Maria Pachieca. Spoliatio templi Toletani. Don Ramanus periit. Laus Launza.

P. M. A. M. Archiepiſcopo Cuſentino.

Quod Spiritus Sanctus, iſtorum purpuratorum precio, vel alias retortis itineribus evectorum preces audierit, ab Simoniſque unguibus aſſuetis, illos in electione iſta liberaverit, lætamur. Viſi ego nondum hominem, viſam quando imbres deſuerint, qui graviter perruperunt itinera. Nec acceſſum differre diſplicet, quo figam hac mora, in avarorum & ambitioſorum animis, quæ quiſque de ſe cognoſcens, in alios conjecturas torquent, à meo eſſe aliena judicio: ut ſcilicet à Pontifice ſperem addi meæ tranquillitati vel puſillum poſſe. De cætero, quia tibi Gabriel Merinus Bari Archiepiſcopus, Legionis epiſcopus una, eſt amicus, rem præclaram ab eo geſtam referre intendo. Quod turbidam Donna Maria Pachieca, jugulati Padillæ uxor, miſeram Toletum urbem, in ſummam Cæſaris jacturam & dedecus cum primoribus quibuſdam retinuerit hactenus, intellexiſti arbitror. Ex Pontificis & collegarum gubernatorum rogatu, is Toleti paci ſtudens agebat. Per vagos & facinoroſos ſicarios, habenas ejus urbis regentes in vitæ diſcrimine diu verſatus eſt. Ambagibus poſthabitis,

habitis, quo die Beati Blaſii ſolenne celebratur, quid fortuna eſſet latura, ſtatuit experiri. Toletanus clerus à perditorum hominum jam premebatur inſolentia. dite illorum templum ſemiſpoliaverant. Neceſſitate ſtimulati ſacerdotes Archiepiſcopum eligunt in ducem. prodit armatus, boni ſequuntur. Pugnatum eſt acriter. Dominæ Mariæ domum & viarum anguſta tormentis fulcierant. victi tandem fuerunt ac diſcerpti. aufugiunt. qua Domina Maria cum ejus ſorore Montis acuti Comitiſſa perfugerint, neſcitur. in Portugalliam arbitrantur. Quieſcit jam tandem tui amici opera infelix illa civitas. Ad alia. Pontifex ſe accingit ad iter. Idem Cæſar ſuadet: *Se magis iſthic ſua opera quam in Hiſpania indigere* ſcripſit. æquum eſt ut ejus acceſſum ad vos deſideres. Speramus fore, ut ſui pectoris tibi ſit fibras aperturus, quandoquidem, dum apud nos fuiſti, eras ejus anima, tuum diſceſſum ægerrime tulit, libentiſſime receptum ſuſcipiet. Secuturus ſim nec ne, adhuc ſum dubius. Quod Don Ramon à Cardona Prorex perierit, regula eſt generalis, quæ nullam patitur exceptionem. quod inglorius nulliuſque præclari facinoris in tanto magiſtratu fuerit autor, unde poſſit ab oblivionis injuria præſervari, ſui affines collachrymentur. A nobis. Plebejus quidam mechanicus Vicentius Perez miſeram Valentiæ civitatem cum facinoroſorum ſequela, trahebat præcipitem. Captus jam tandem fuit, & meritas per mille ſuppliciorum genera pœnas luit. Nec propterea ſopitur adhuc contagio illa popularis. Immo & Aragoniæ Regnum fere infectum ea peſte prolabebatur, ni ſua prudentia Don Joannes Lanuza Prorex iſſet obviam, facinoroſos ejus tanti mali excitatores, tum aſtu tum forti manu proſternens. Jam vale. Ex Valleoleto ſarcinulas colligens ad Pontificem iturus. XIV. Februarii, MDXXII.

EPIST. DCCLV.

Occupata Xativa. Pupus Regulus. Quid Prorex fecerit. Boadilla claſsis. Exclamatio. Vaticinium.

P. M. A, M. Magno Cancellario.

HÆc ad vos attinent. Hiſpania, ut ſtetis jam tandem promiſſis, de adventu deſiderat. De rebus Italiæ nihil ad vos ego, quia propiores eſtis. De noſtris in Fortunæ tabella, Valentinum excutitur Regnum. facinoroſos quoſdam deprænhenſos Prorex punivit. qui ſociorum exemplo judicium timentes aufugerunt, occupato Xativæ municipio, ubi Caſtellum eſt illud ingens, afflictorum Principum receptivum, & in præſentiarum Ducis Fernandi Calabri domicilium non electum conciliabula celebrat prædonica fex illa, Regem ſibi elegit, audetque circumvicina omnia infeſtare. Pupus electus gregi male compoſito perſuaſit, ſuis ſe carminibus effecturum, ut Proregis exercitui; ſolo ſuo proſpectu, ſi veniret, arma de manibus caderent. Credit populus oppidanus, tributaque ſibi ad milites alendos imponi paſſus eſt. Hæc ſunt opprobria & ludibria quæ crebreſcunt deterentque, niſi Cæſarem adduxeritis. Integros profligarunt duos jam exercitus nobilium facinoroſi. Dum hæc in pluteo apud me adhuc moraretur epiſtola, perlatum eſt Don Diecum Mendocium Proregem ad milliare tertium ab Xativa, in alveo fluminis unius, apud oppidum *Canales* nuncupatum, ripa latentem, ex inſidiis curſores equites levis armaturæ miſiſſe, qui Xativanos vagos ad certamen laceſſerent. Decepti ſicarii exeunt. ſequuntur provocatores. cadunt in inſidiis. arma non decidunt noſtris è manibus, uti Pupus ille præſtigiator dixerat. Primus ipſe aufugit è ſexcentum peditibus & equitibus quadringentis circiter, tercentum à tergo in noſtrorum poteſtate mortuos & captos reliquerunt. portis jam clauſis ſe continent. cito labentur. Perempti & ex Proregianis plærique, uti Prorex ipſe ad nos ſcripſit. Jam ſe deceptos oppidani ſentiunt, & pervicaciæ pœnitet. erigere tamen adhuc non audent caput, à profugis hoſpitibus preſſi. Eſt aliud dolendum, Patientiæ thoracem induito. Ex Hiſpaniola unionibus & auro ſacchareiſque maſſis & caſſia fiſtula navis una noſtris litoribus jam appropinquabat onuſta. Pirata Gallus nomine *Florinus* in proſpectu navim adortus, expugnavit, accepit. Ea præda ſapidiſſima pellecti, nil tutum à nobis relinquent, quia præcipue Don Petrum Boadillam, qui ſua claſſe credita è S. Sebaſtiano evecta, terrore Gallica omnia litora replebant, naufragio cum cæteris comitibus periiſſe intelligant. uti cochlea ſua cornua, vi aliqua ſuccedente contrahit, ita ſuos animos ſuaſque facultates à litoralibus locis ad interna cuncti, Britanni præcipue, remittebant. proh quantum incommodi ac moleſtiæ nobis eſt illius claſſis naufragium pariturum, qui hoſtes, ea favente, premebamus, prememur propediem ab hoſtibus, quando ſenſerint, ſe nullos objices obviam habituros. Neque enim nobis facultas eſt impræſentiarum claſſem alteram parandi. Libentius dulcia, ſi dulcia emergerent quam hæc fellita tibi ſignificarem. quæ tempus affert, ea capimus. Ex

Valleoleto

Valleoleto ut ad Pontificem proficiſcar petaſatus. xiv. Februarii, MDXXII.

Epist. DCCLVI.

Familiaris & faceta. De feſtinatione Autoris ad Pontificem abiturum ad Urbem.

P. M. A. M. Electo Pontifici.

A Reditu Lupuli quondam, nunc ob lanuginem jam pullulantem, integri Lupi, à Beatitudine veſtra nulla eſt hora quæ non ſit mihi longior anno. Acceſſit ille cum feliciſſimis literis idibus Februarii. Poſtero die licet aliter imperatum attulerit, iter cepi fluminum alluvionibus & tempeſtuoſis nimbis intercluſus, moror in via. veſtra interea Beatitudo præſentis epiſtolii latorem, ſui heri Archiepiſcopi Cuſentini nomine, læta fronte ſuſcipiat. Pontificatum vir ille, veluti aureo in torque gemma lucida exornabit. Maturo namque conſilio ac prudentia vix agnoſco virum, cui cedere debeat. In ſacro veſtræ Beatitudinis pectore arbitror de illo rationem eſſe à longa experientia conceptam, qualem ejus excellentia promeretur. Claudo propterea rivum labi exoptantem. Burgis ob crepitantium imbrium rabiem, veluti tetro carcere incluſus moror, mitem horam aliquam exſpectans. III. nonas Martii, MDXXII.

Epist. DCCLVII.

Autoris amicitia vetus cum Papa. Deſcriptio Mundi. Felices menſes Autoris. Verba Papæ. Autoris verba. Confuſa Italia.

P. M. A. M. Marchionibus.

POſt Pontificis electionem, qui me à ſuis Fortunæ cunabulis, id eſt, ab Oratorio munere à Cæſare puero ad avum ejus Catholicum dilexit, adſtiti ſemper, ob linguarum carentiam: neſciebat enim præter Latine proferre quicquam, aut aliam intelligebat è noſtris, comes & interpres ac negociorum director. Quid ego egerim, percunctamini. Cæteris omiſſis partibus, audite: ut verum fatear, obſervabam virum dum liber erat, & virtuti ejus invidebam. Servus effectus eſt, uti ſervum minoris facio. eſtque in miſerationem invidia commutata. Si eſt ita ut mundus hic ærumnoſus, laboribus plenus & lachrymarum ſit vallis, ſi mille diſcriminibus in horis farcitus, qui de ſuis his ferculis plura conſequetur. Calamitoſior erit, licet populo prodeat phaleratus, beatumque eſſe inclamitent vociferatores adulandi cauſa. Majore igitur miſeratione dignus, quandoquidem in hac luſoria tabula ſenionem integrum eſt aſſecutus. Hoc uno poterit gaudere ornamento, quod non per luxum aut largitiones, non per iniqua promiſſa vel ambitus alios, precum aut preciorum evectus eſt. Miſſa hæc omnia faciamus. ad eum ſero acceſſi, nec libens quidem id ſero, ne vani, ne avari, ne tandem amici, fuco ambitionis aut flammatum avaritiæ ſtudio trahi animum meum arbitrentur. Pudor tandem & Pontificis familiarium & amicorum literæ me impulerunt. Die quarto decimo Februarii ſarcinulis collectis movi ex Valdoleto, ubi felices & tranquillos egeram in aurato, ſub turbidis inſanientis plebeculæ motibus, menſes ſexdecim, hortenſibus deliciis & fluctibus temporum deſcribendis intentus. Non ante undecimum Martii conſpectum Pontificis adivi, & id quidem hora noctis tertia. properavi namque cum propior eſſem, quia diſceſſurum Pontificem altero die viatores obvii mihi retulerant. Ante lucem atrium in eo, id erat Beati Franciſci cœnobium. exoriente aurora prodiit è cubiculo, uti eſt moris à juventute, rem divinam celebravit. his peractis, pedes illi oſculaturus ſterno me, pedem porrexit cruce fulctum. Sublevato veteris amicitiæ memor eblanditur. quid Martyri ſuo imperet, percunctor. Lucronii, quo erat iturus, ex itinere ſedicturum, quæ mihi expedirent, edixit. Biduo Lucronii moratus eſt. Bis illum allocutus ſum. Uti ex verbis ejus colligi potuit, comitem ad Urbem me voluiſſet. In Caſtellæ regnis, ubi ætatis meæ vim omnem conſumpſi, ubique mihi ex novis orbibus ab Hiſpanis repertis, vivendi apud poſteros eſt præbita materia, me obſecuturum obtuli. Mutare nunc terras, urgente ſenio, durum mihi fore propoſui. Se cogitaturum ait. me non iturum tacui. diſceſſit ille cunctis obviis à fronte benedicens. regreſſus ego ſum illi terga vertens. nil ultra ſalutato, aut venia petita, ipſi ſoli benedicens, ac miſerans ab occipite. Victoriam urbem apud gubernatores inhabito. Si quid agendum in re aliqua veſtra emerget, amantis præceptoris & in rota Fortunæ obſequentis miniſtri officio fungar. De me ac Pontifice ſatis. Ab Italia fertur, omnia eſſe in confuſo, Gallorum reliquiæ Mediolano ejectæ Cremonam ſe receperunt. Ab Helvetiis auxilia poſcentes, ut reintegrato exercitu revertantur ad ſuſcepta damna reſarcienda. ſunt noſtræ vires interea ſeparatæ. Proſper namque Columna noſtri exercitus prætor intra Mediolanum ſe continet. Franciſcus Maria Sforcia Dux à Cæſari deſtinatus, Ludovici,

dovici, quem Helvetii, vendiderunt, filius, Papiam, ea eſt Ticinus, cum quatuor Germanorum millibus cataphractis quibuſdam tenet, & Galli Binaſcum oppidum & vicina nunc ex Alexandria profecti occupant, medii adeo, ut neque poſſint ex urbe Mediolani ferre opem Duci, neque audet cum tam parva manu Dux ad ſuos in patriam penetrare. Valete. ex urbe Victoria Alabenſi. x. Calendas Aprilis, MDXXII.

Epist. DCCLVIII.

Quomodo ſuſceptus Papa in Cæſar-Augusta. de adventu Cæſaris. de Prorege Neapolitano. de crudo bello Italiæ. Futura pugna. Laus novi Regis Portugalliæ. Faſcinatio Leonoræ.

P. M. A. M. Marchionibus.

MEmoriæ ſcrinium aperite. multa ſum vobis uno ſpiritu elargiturus. De Pontifice primum. In Cæſarea fuit Auguſta cum ſolenni pompa ſuſceptus. Sub aureo tegmine ſellam humeris nobiliores deportarunt. Attonitus geſtatum populus inſpectabat, in extaſim præ admiratione raptari videbatur. Sexdecim Epiſcopi, è Caſtellanis Regnis majori ex parte, comitantur eum. Barchinona Laletaniæ caput nuncios ad Pontificem legavit, peſte fameque populum laborare ſignificans; ne ad ſe Pontifex eat, ſuadet. E Cæſaris familiaribus à Cubiculo, Dominus de Laxao ad Pontificem à Cæſare miſſus hac tranſivit. Reliquiſſe ait Cæſarem in oppido Caleſio, ut in Britanniam ex itinere ad nos trajiciat. Cuperet Pontifex Cæſarem videre, priuſquam ex Hiſpania proficiſcatur, paterno namque illum amore proſequitur. Cæſar vero inſtat ut eat ad Urbem. Mingovallum audiſtis equorum Cæſaris fuiſſe magiſtrum. A Belgarum imperio Cæſar illum ad Regni Neapolitani Proreginatum traduxit. Vir Cæſari fidiſſimus eſt. ſed à natura parum patiens, iracunde audit ac reſpondet. honor forte tantus mutabit in eo ingenium. Ab Italia Fortunæ ajunt ollam nihil benignius ſolito fervere. Galli reintegrato exercitu Helvetiorum copiis, duorum & triginta millium peditum, cataphractorum vero Gallorum lanceis, ut ipſi nuncupant, ſeptingentis & auxiliariis Venetis quingentis. Inſubriam iterum infeſtant, noſtrum vero exercitum octo & triginta peditum millibus, Cataphractorum vix mille ajunt conſtare. In villa quæ *Biccocha* dicitur, à Mediolano milliaria tria diſtante, noſtri, in Binaſcho, quod oppidum eſt medium inter Papiam & Mediolanum, Galli caſtrametantur. Alterne ſe mordent & levibus laceſſunt præliis propediem tubarum & lituorum clangoribus excitabitur horrida pugna. ſtare diu nequeunt, quin inſaniant, & pro paucorum ambitione inter ſe invicem digladientur. Apertis faucibus maligna numina congreſſum hunc operiuntur. Ab his lacrymandis diſcedamus. Eſt de concionatoribus Regis Dominicæ profeſſionis magiſter Ramirez Michaël Salamantinus, vir quippe prudens & eruditus. Cæſar audita ſuæ ſororis Portugalliæ Reginæ viduitate, fratrem hunc ſolatum eam à ſe dimiſit. De novo Rege futuro in Regni habenis gubernandis, alium ab eo eſſe qui ſub virga fuerit paterna, quia excelſi Principis indicia præ ſe ferre illum ait. genitoris acta nititur imitari. E familiaribus tamen paternis multos à ſuo liberat obſequio, quo ſuis veteribus locus detur in magiſtratibus. Reginam vero ait præ dolore amiſſi viri fere inſaniſſe, quem in ultimis diebus ardenter amabat, à quo in primordiis abhorrebat. Credit magiſter ipſe, Reginam ad virum applicatam à fœmina quadam Portugallica fuiſſe faſcinatam, quo Regem virum deſpiceret, medicaminibus mox incolumem effectam. A privigno Rege dicitur obſervari haberique loco veræ matris. Ab æde, ubi tumulatus eſt Rex vir, Reginam eruere vix potuerunt, *ſe ibi velle virum comitari ad vitæ ſuæ finem* ajebat. eduxerunt eam tandem & in regia vitam agit qualem pudicam & ſanctam decet viduam. Victoriæ. III. nonas Maii, MDXXII.

Epist. DCCLIX.

Laus Magni Cancellarii. Excuſativa. de divino furore multa. Philoſophice jocatur Cancellarius. De fato Cæſaris in Pontifice. De Turcis. Reſponſiva Philoſophica. Spoliatio templorum. Quoties ſtrati Galli. Inimicus quietis Gallus. Quare captum Belgradum. Quare Autor non ſcripſerit de Papa.

P. M. A. M. Marchionibus.

PAulo poſt ſuperiorem epiſtolam à Magno Cancellario ſubſequens allata eſt, ut intelligatis, qua doctrina vir ille polleat, & inde commodas veſtris ingeniis excerpatis opes, meis reſpondentem, ipſum audite.

Mercurinus à Gattinaria Cæſareus Cancellarius Conterraneo Petro Martyri Cæſaris à Conſilio.

§. TUas nuper accepi binas. nec præterea plures, poſt meas ad te datas ex Caleſio,

leſio, licet miſiſſe te multas ſcripſeris. Profecto ſum gaviſus uſque adeo te meis literis oblectatum fuiſſe, ut nihil ſupra. Nam eo animo ſcripſi, ut te conterraneum abſentem emergentiumque rerum cupidum oblectarem, ſed ut intelligere poſſis, quantum ego viciſſim tuis literis afficiar, ex eo cognoſces, quod reſpondens tuis non animadverteram, cujus diei datæ, incideramque in eum errorem inſimulandi tui, quod noſtrorum victoriam apud Pyrenæos per literas tuas gratulatus non fuiſſes, nec audeam tamen affirmare, an eſſet in eis ſcriptus dies, de qua re ſententiis literarum ruminatis, nil aliquando curamus. Utcunque tamen fuit, forte potuit de acumine tuo, animus aliquid facile præſagire. Nam etſi Joſephus ille ſomniator aut Prophetarum aliquis è præteritis, quando id eſſe non potes, non es: quis negaverit tamen, cum ſis vates, poſſe te aliquando futura prædicere? Sunt enim & multi tempeſtate noſtra, quos divinus ille furor tantum à Platone laudatus, tangit. Menſque ipſa nonnunquam ſenſus noſtros decipit ac tanquam his corporeis ſoluta compedibus, ſeſe ad ſuum centrum tollit, Deum Optimum Maximum. Quæ tametſi tibi homini peritiſſimo non ignota credam, præterire tamen nolui, ne me uſque adeo imprudenter ſcripſiſſe crederes. Sed quid dices, ſi juſtius te carpam, quod in literis tuis de tertia Februarii nulla ſit facta mentio de Romano Pontifice: quo judicio cunctorum, cumulum gratiarum perficere videtur, Deus omnipotens in Cæſare noſtro, ut cum ſui gregis paſtorem dederit, quæ nemo ipſi Cæſari fide, probitate, ſtudio conjunctior eſſe potuerit. Quis dicere audebit non omnia currere in ſententiam Cæſaris? Ut is ſit, per quem Chriſtiani orbis decus ad Superos tollatur, omnique barbarorum perfidia & impietate ſublata, univerſus demum orbis ſanctiſſimum Crucis vexillum ſequatur. Quod autem ad Gallos attinet, ego nihil in ea parte à te diſſentio, ut neceſſe ſit per eos tanquam per duriſſimas rupes, hanc ad Chriſtianæ pietatis gloriam ſterni viam, quibus ſtantibus mœreat ſemper, & tanquam intra clauſtra Chriſti grex à luporum rabie truculentiſſime dilanietur. Nova ſiquidem habemus quotidie de Turcarum motibus, quorum autores aliquando Deus perdet. Perſuaderi enim vix nobis poteſt, quin noſtrorum opera fuerint barbarorum illæ temeritates excitatæ. Deus vivit, forte pœnas luent. Nos propediem ad vos proficiſcemur. Tu vero interim vale. Bruxellis. nonis Martiis, MDXXII.

Vos autem hoc literarum exemplum una cum reſponſiva nonis Maii habetote. ex Victoria, MDXXII.

Petrus Martyr Magno Cæſaris Cancellario Conterraneo.

§. DAtis Bruxellis in Belgis nonis Martii literas tuas nuncius quidam ignotus circiter Calendas Maii mihi porrexit. licet ſeræ raræque, gratæ tamen. colligo ex illis, allatas fuiſſe meas, quandoquidem de meæ epiſtolæ ſomniatoribus & Prophetis tuæ ſunt refertæ. Solent quippe, ut ais, aliquando è corporibus animæ ſuis partem à ſe dimittere, licet corporibus illaqueatæ quo ad originem ſuam elevatæ de futuris queant aliquid præſentire. Defuit illo tempore mihi Spiritus ille, quo agitante caleſcimus & vaticinamur. Sed ad Gallorum inſolentiam veniamus. Eſtne alicui dubium, quin ſit impoſſibile Gallis incolumibus quieſcere quenquam? Nemini quidem, uti perpetuo conſtat experimento; ergo quid exſpectamus. Regiones omnes non expilavit modo, ſed excoriavit ſuas. Templa omnia aureis & argenteis ornatibus, dicitur Rex ipſe ſpoliaſſe, ut exercitu coacto, noſtra deſidia fretus, tendat in Italiam, perturbetque more ſolito Chriſtianum genus, omnes fines reliquit imparatos. Virium quicquid aſſequitur trans Alpes non mittit ſolum, ſed impellit ac trudit invitos milites, qui majorum exemplo, quater jam & quadragies à quadringentis annis profligatorum in Italia, ſanguine Gallico pinguefecerunt agros. Quid occaſionem nacti talem obdormimus? currere cupientibus in Gallorum jugulum & acceptæ injuriæ vindictam, Hiſpanis ut frenis impoſitis detineantur, imperaſtis, ut audio. Erimuſne in propriis laribus tuti, ſi Mediolanenſibus copiis profligatis, Pœno leone ferocior ſe totum in nos converterit? Ubi ſunt bellici apparatus, forte percunctaberis? Non modo quibus impetere fines eorum vires ſuppetant, modo velitis, verum quibus ad eorum intima præcordia penetrare valeamus, ſi verum fatemur, habemus, hoc tempore præſertim, quo rebus Italis impliciti hebetantur eorum nervi. Quæ copiæ, quinque peditum exercitatiſſimorum millibus præ rabie quod detineantur, labra mordentium, ſub Don Antonio à Cunniga Divi Joannis Priore merentium poterunt obſiſtere? additis præcipue duobus millibus veteranis ad Navarræ cuſtodiam deputatis, totidemque in Sancti Sebaſtiani oppido præſidiariis, crura ſcalpentibus præ deſidia, quin Gallorum feces in confinium præſidiis relictæ, trucidentur. Suppetias noſtris præbentibus

tibus delectorum nobilium equitum quatuor millium copiis, quos omnes ſuis alit ſtipendiis Caſtella, cur talem exercitum tali tempore ocio marceſcere permittis? *Carthaginem*, *Carthaginem* Hannibale Italiam infeſtante, proclamabat quidam, in Senatu Romano *eſſe quærendam*, donec Scipioni de Carthagine impetenda fuit cura demandata. Domi, domi quærendus eſt hic hoſtis, Chriſtianæ tranquillitatis inimicus. Commeatus illi hac via pecuniaſque ad reſarciendum exercitum rapiemus, quum primum Hiſpanus miles fines eorum calcaverit, cuncta patebunt: ſi præcipue ad prædam ſolvantur habenæ. Capillatam occaſionem hanc per immortalem Deum ne prætereamus, ſi calvum occiput averterit, pœnitentia torquebimur inexpiabili. Non ego Gallos odi, neque hominum quenquam pacis amatorem. Gallorum perniciem ob hanc deſidero cauſam, quod dum ſuis affectibus raptati, Chriſtianos bellis acribus urgent reliquos. Turcarum Princeps inſultat. fretus namque noſtris diſſidiis, quibus Rex ipſe ſomentum præbet æternum, alas audet tam libere protendere, ſi non ſuaſu, uti exiſtimant plærique, & vos ſuſpicamini, cauſa tamen ejus Pannoniam, tam ſecunda fortuna, Belgrado invincibili oppido ipſius Regni aggere validiſſimo debellato, infeſtavit, quod ferre ſuppetias Chriſtianorum Principum nemo potuerit, cum Gallus implicitos omnes teneret. Impellit & alia ratio, cur odiſſe Gallos oporteat, quod ab annis jam triginta circiter meum tuumque natale ſolum quieſcere nunquam ſint paſſi, ſed aſſiduis bellis & collachrymandis depopulationibus regionem univerſam aut vaſtarint, aut contra venientibus vaſtandam objecerint. Quod vero de Pontifice ad votum Cæſaris electo non ſcripſerim, ne cartam, ne atramentum, ne tempus tererem incaſſum, id effeci. En quid? à vobis & à veſtra curia id nuncium primum delatum eſt ad nos, & me taxat Ebuſanus, à quo ſal omne Genuam devehitur, cur ego Genuenſis è Genua in Ebuſum ſal non reportaverim. Jam vale. ex Victoria urbe quo Pontifice diſcedente, ad gubernatores me contuli, vos exſpectaturus. VII. Idus Maii, MDXXII.

Epist. DCCLX.

Peſtis affligit Victoriam. Diſcordes Cardinales. Dux Urbini admiſſus. Quid ex Gallia. Lutherus conjugatus. Ingreſſus Italorum Hiſpanorumqe in Mediolanum. Gallorum fuga. Modus pugnæ.

P. M. A. M. Marchionibus.

HÆc noſtra urbs Victoria quadam aëris intemperie laborat. Pereunt ſolito plures, propterea de loco mutando loquuntur, facerentque, niſi audirent Cæſarem eſſe in Britannia, ubi ſuſceptum ajunt fuiſſe, quali amore ab avunculo & matertera Regibus talem nepotem, qualique pompa tantum decuit ſuſcipi hoſpitem. Ab Urbe habemus, factionarios illos purpuratos rubro galero criſtatos, diſſidiis & perturbationibus intendere. Medicem oderunt Columna Romanus & Soderinus alias Volaterra Florentinus, in Senenſem obſidionem binos miſerunt exercitus, per Urbini Ducem unum, per Renzium quendam alterum: Medici putantes adſtruere lapſum hac via, ſi Senenſes exules admittantur poſſidentibus ejectis. obſtitit utrique cum viribus Florentinis Medices. Ita pacata urbs Roma, quæ ob illorum ambitioſos & invidos affectus, quibus Petri naviculam ſubvertere nituntur, fluctuabat. his itaque compoſitis opera Medicis, Urbini Dux in reconciliationem & ſtatum admittitur, quem ex Auguſta-Cæſarea Pontifex hortatu collegii Cardinalium confirmavit. Prudenter actum fuiſſe judicatur. eſt namque is Dux ad nitidos fontes perturbandos aptiſſimus, quum ſit vagorum & ſicariorum omnium ac rerum novarum ſtudioſorum refugium portuoſum. In Germaniam tranſiliamus. *Lutherum* ajunt *hæreticum ſuæ perfidæ inſtitutionis habenas adeo ſolviſſe, ut ſuæ profeſſionis Auguſtinæ cucullatis det uxores. Abbatiſſæ cuidam publice*, ut ajunt, *nupſit ipſe.* Ex Gallia vero nunciatur, Gallorum Regem ad hoc veniſſe neceſſitatis, ob impenſas alendorum exercituum, ut viritim è domo in domum ferme ſupplex pecunias poſcat, ejus exercitus in Italia labi dicitur indies magis ac magis, tum Italorum & Hiſpanorum virtute, tum egeſtate rerum languidus. nil certi tamen habemus, tempus erit particularium narrator. Quo vero pacto Gallos Mediolano ejecerint, audite. Laudæ urbe à Mediolano milliaria viginti diſtante diſſipatiſque præſidiis ſub Federico Gonzago Bozani domino militantibus, paulatim verſus Mediolanum tetenderunt noſtri, una noctium, quæ fuit x. Decembris ſubſequens, per portam

tam à cive proditam, ut ajunt plærique, licet alii aliter ferant, ingreſſi ſunt urbem cum paucis. Primo Hiſpanis Peſchariæ Marchio, peditatus ductor, mox Cardinalis Medices, ancipiti fortunæ ſe crediderunt. Galli audito ingreſſu hoſtium cum imperiali ſymbolo per urbem proclamato, deciderunt animis & rapuere fugam. civibus quibus erant non bene grati, male fidentes, in viridarium, quod eſt Caſtello contiguum, ſe primo receperunt. mox Papiam, quo tempore necdum Franciſcus Sfortia Dux deſignatus deſcenderat ex Alpibus. ex Papia urbe ipſi Binaſcum, uti jam dixi, habitis Helvetiorum quindecim millibus profecti ſunt. Dux autem Papiam venit cum Germanis & cataphractis, quos ſupra memoravi. Stratagemate dehinc à Proſpero Columna & Peſchariæ Marchione adſtructo ſervatus eſt, qui dato Duci adventus die, Gallos ex adverſa parte caſtrorum, qua Dux erat à Gallorum manibus evaſurus, ad pugnam ſe provocaturos hoſpites confinxere. Ab eo latere Galli ſuas acies inſtruxerunt. evaſit eo modo Dux electus ad ſuos in patriam; relicto Mantuæ Marchione Papiæ, quam expugnare poſt Ducis diſceſſum Galli tentarunt. ſed ſua ſpe fruſtrati à Marchione defenſore rejecti fuerunt. Ita conjunctæ noſtrorum vires rem perfecerunt ad votum ſuum. Ad manus autem hoc pacto venerunt. Galli ſuo milite confiſi, ſtatuerunt noſtros adoriri, qui ſe apud Biccocam villam à Mediolano parum diſtante munierant in caſtris. Helvetii duobus cuneis potentibus effectis, ordine ſuo gradiuntur ad caſtrorum oppugnationem. ex iniquo manus conſerunt loco. E repagulis & aggeribus juvenum Mediolanenſium electorum duorum millium manus, & Hiſpanorum quatuor millium dexterrimorum, ſtragem Helvetiis indidere talem, cum ſcopetis aliiſque omnis generis tormentorum & miſſilibus ac ſtrictis telis, ut in ictu oculi quinque millia transfixerint ac trucidaverint è validioribus. Primarii namque ac nobiliores eorum, agmina præcedunt in pugnis. Cæteri quid de ſe facerent inſcii, veluti oves ſine ductoribus terga verterunt. ita paulatim contracto peditatu, diſcerptus eſt univerſus Gallorum exercitus. Nullibi ſuſceptæ illorum reliquiæ fuerunt, præterquam Cremonæ. Ibi nunc agunt ſub Domino de Scuto fere obſeſſi. quæ ſequentur, in aliam ſervo epiſtolam. eam credo dicturam, Gallos amiſſa nobilitate impedimentiſque omnibus trans Alpes evolaſſe. Ex his rebus plæraque extra ordinem ſcribo, quia ſæpe deſunt ſuo tempore veri recitatores. vos ea capite, quando præbentur, & valete. Victoriæ non incolumi. XIV. Calendas Junii, MDXXII.

EPIST. DCCCLXI.

Ruina Valentiæ. de Regulo Larva. de Duce Calabriæ. direptio Gandiæ. Trucidatur Pupus.

P. M. A. M. Archiepiſcopo Cuſentino.

AIs te delectari meis epiſtolis, quando præcipue de horum nobilium amoris perſeverantia erga tuam prudentiam, te facio certiorem; Te non minus colunt abſentes, quam admirabantur præſentes. Impræſentiarum nil habemus ſignificari dignum, præterquam de lachrymanda regni Valentini ruina. De Pontifice namque, qui adhuc in Auguſta-Cæſarea moratur, nihil ad me. Curſores namque frequentes à vobis & ad illum eunt ac redeunt. Ad Valentinos igitur calamitoſos labores veniamus. Scripſiſſe me arbitror, quonam pacto reductis ad ſenſum his, qui penſi aliquid habebant, cum præſentaneam cernerent ſuam perniciem, ſicarios & vagos Xativam profugiſſe, una & Algeziram oppidum aliud munitum, Xativæ vicinum. illius Regni membra non infirmiora, in Regem ſibi electo præſtigiatore quodam, quo larva Reguli duce ingentia in Regno illo damna ſunt admiſſa. Marchionem Zeneti Don Rodericum Mendociam, quem tu noſti, primo tempore dementiæ pullulantis colebant, ut eſt fluctu mobilius ignobile vulgus, prehenderunt eundem: poſthæc & ni Dux Fernandus Calaber, ejus caſtelli Xativani Regio juſſu incola, ſua prudentia Marchionis iram temperaſſet, ſecuiſſent in fruſta. direxerunt namque gladios in illum ſæpenumero. Ducis tandem aſtuto ſuaſu, ſolutus fuit. Sed ſpicatum illum remiſerunt. Quoniam Albericum & Alcozellum illius oppida, à quibus victum & ſui ſtatus ac familiæ commoda exhauriebat, dedere in prædam, ſpoliaveruntque ad cutem uſque; fecereque itidem in multis aliorum Procerum villis & municipiis. ſed direptionis Gandiæ, reliquorum etiam locorum illius Ducis, nil unquam par evenit. è finitimis namque locis, non ita munitis, opes congeſſerant in municipium illud, quicunque facultates amplas aſſequebantur, tum avitas, tum recenter acquiſitas, ad prædonum amplexus omnia devenerunt, dominis; per devia montium aut per undoſum pelagus, præ vitæ metu, fugientibus attonitis, Dux autem ipſe Calaber, vix

ab eorum manibus vivus evaſit. Aſtu vario ac blanditiis interdum opus fuit, ad impiorum cogitata, ne in eum ruerent infringenda. E Xativano carcere raptatum ſuæ dementiæ cupiiſſent habere imperatorem. Id non modo renuit, quæ futura forent prævidens, verum etiam furores eorum fœde nec ſine vitæ periculo redarguit. Jam tandem Pupus ille larva Reguli trucidatus fuit, ſed caſu quo, auſcultato. Intra urbem ipſam Valentiam, exploratores habebat. Plebeculæ quædam capita, noctu illos apud ſe domi admittebant, reique fomentum miniſtrabant. Monitus larva Reguli Valentiam noctu adit, res detegitur. qui Pupum operiebantur, capti fuerunt. proditione intellecta, nunciorum loco ad Pupum eunt armati cives. præſenſit Pupus dolum, vertit equi candidi lora cui inſidebat. In ejus comitatu non deerant, qui Pupum jam nauſearent. erat enim vilis quidam neophytus Toletanus præſtigiator. terga vertentes ſuimet comites, gladiis transfixerunt, admiſſorum veniam inde ſperantes. Hæc mihi Almirantus Caſtellæ per Valentinorum literas ſe habuiſſe retulit. Hæc do. Jam valete. Victoriæ. IV. nonas Junii, MDXXII.

Epist. DCCLXII.

Diſcedunt omnes Galli ex Italia. Obſeſſio Genuæ. Protractio Ducis Genuæ noxia. quid ſpes lucri faciat. Adorni admiſſi. Iratus Papa contra quæſtores anathematizat. Cæſar & Anglus contra Gallum.

P. M. A. M. Marchionibus.

OB Pontificem in Hiſpania morantem, crebros habemus curſores. De Galliarum reliquiis Cremonæ receptis è prælio, hæc habentur. obſeſſos noſtri ad has anguſtias traxerunt, ut civitate relicta liceret abire incolumes. Data eſt venia. dati & viæ comites, ne detrimenti quicquam paterentur eodem tempore, ſuppetias illis laturas Galliarum Almirantus gradiebatur; audita eorum deditione, regreſſus eſt, non pſallens at tripudians. Ita miſeram relinquunt Italiam, tribus ſibi ſervatis caſtellis, Mediolani, Cremonæ ac Novariæ. His abſoluti curis noſtri, cum integro exercitu Genuam petierunt. Applicati ad muros circiter Idus Maii, ternas per Peſchariæ Marchionem, peditatus præfectum literas ex caſtris poſitis Dux & populus obſeſſi habuerunt, quarum mihi exemplaria venerunt ad manus. Ejus menſis decima nona primas, vigeſima quinta alteras, octava & vigeſima poſtremas, ut ſeſe dederent imperatori, ſuaſivas, hortativas & monitivas miſit, ne vim paratam exſpectarent. diem ex die Octavianus Fragoſus dux eorum protrahebat, ægre ferens, quod Imperio privaretur, & quod adverſæ factionis Adornianæ jugum eſſet ſubiturus; aut extorris à patria per alienas terras vagaturus. Peditatus Genuenſium dux erat Comes Petrus Navarrus, multis trophæis contra Mauros præcipue ornatus. Urbis direptionem minatus eſt Marchio, ne ut peditatus ſolvatur, exſpectent, iterum atque iterum monet. verba dabant. verbis non opus eſſe ultra repetit. diſtulerunt parumper. peditatum ſolvit. de ſpolio civitatis ſpem præbet. Audito prædæ ſymbolo, veluti famelici leones ad ovium ſepta muros conſcendunt. parvo negocio, Hiſpani primo, quod ſint agiliores, ubi ſpes lucri monſtretur, rem perficiunt. cæterique ſequuntur Itali Germanique. ſpoliatur diſcerpiturque miſera civitas, quondam fere univerſi maris domina, ſed ſua mole preſſa, intra ſe diſcors effecta, cujuſcunque illam adeuntis, pellex & ſubjecta meretrix. quod eſt calamitoſius auditu ab innocentibus & inſontibus civibus non abſtinuerunt, quin mille infelices tormentis afficerent, uti accidere ſolet in tanta bellorum fortuna, ut ab afflictis abditos extorquerent theſauros. Capti ambo duces fuerunt, Octavianus Fragoſus urbis caput, & Comes ipſe Navarrus militum, pro Rege Gallorum Prætor, ductique Neapolim, ubi ſub tuta cuſtodia ſervantur. Admiſſique ſunt ad urbis imperium Adorni, quorum primas eſt Antonius Adornus. Is Dux eſt creatus; & ſedet in eorum Ducali atrio. Sic rotat rota rotans, cui nihil ſtabile pullulat in ſinu. De rebus Italis jam ſatis. Pontifex in Auguſta-Cæſarea quarta hujus menſis Iduum, Cardinalem Cæſarinum, ad ſe ſua ſponte ac Cardinalis Medicis ſuaſu venientem, ſuſcepit. Collegium duas miſit commeatibus variis onuſtas naves ad Pontificem, cum duobus annulis piſcatoriis, & è moneta ipſius Papæ ſtigmate decuſſa, duplos aureos nummos bis centum. poſtero ab illius Cardinalis amplexu, Cæſar-Auguſtanis inſalutatis, per Hyberum, Dertoſiam ſuæ fortunæ cunabulum ſecunda Junii adnavigavit, iratus exivit, ob quæſtorum voracitatem, qui ſub portuariorum ſpecie aperte deprædantur, & mille afficiunt injuriis peregrinos & adeuntes quoſque. Clerus Salamantinus Pontifici dono miſit precioſum aureum magni ponderis calicem. quæſtores quod non eis calicem manifeſtaverint, quo vectigal eis præberetur ſtatutum, rapuerunt à nunciis calicem.

cem. Iratus in eos Papa civitatem ira concitatus anathematizavit. Calicem Pontifici attulerunt; excuſſa manu eos rejecit, ut ſuis dominis calicem reſtituerent, ſi voluntas aſſit, imperavit. A Cæſare Rege vir familiaris & regius metatus ex Anglia cum literis miſſus eſt ad gubernatores. quo pacto fuerit ab avunculo & matertera Regibus ſuſceptus, gaudens ſcribit, in Dobram Angliæ municipium ſe deſcendiſſe Maii menſis die vigeſima octava; nobiſcum ſe fore ait, quando non arbitrabimur. Altero epiſtolæ capite narrat, fecialem à ſe ac avunculo Rege ad Gallorum Regem miſſum, inimicitiarum indictivum rediiſſe. Qua ſignificatione intelligendum eſt concordes fore contra Gallum Regem, ambobus infenſum. Inſtat alia parte, ut quater mille pedites ad augendum Britanni, Angli dico Regis exercitum, qui jam cœpit, uti ajunt, in Galliam trajicere, paratis in Flandria decem millibus aliis qui præſto ſint, ut traducto exercitui jungantur. ſtatuit & ex Hiſpania, quum primum venerit, idem efficere, quo Rex Gallus undique ſtimulatus, intra ſuos fines de ſe tuendo cogitet, cæteris in tranquillo relictis. Valete. Victoriæ Idibus Junii, MDXXII.

EPIST. DCCLXIII.

Beovia capitur. Irruptio in Germanos. Ingens jactura. Benignitas in captivos. Præda vini noſtri. Præda intra Galliam. De Comite Mirandæ Prorege. Oppugnatio Maiæ arcis. Deditur Maia. de potentia Muteczumæ.

P. M. A. M. Archiepiſcopo Cuſentino.

UNo halitu accipe multa. In horas Cæſarem exſpectamus, uti ex Britannia ſuiſmet literis eſt pollicitus. A nobis interea de Fontis Rabiæ captu jam noſti. Beovia eſt arx in parvi cujuſdam fluminis ripa, qua vadoſus eſt, ſita. Ceperunt eam Galli, quod itineris eſſet cuſtos ad commeatus & ſuppetias Fontis Rabiæ ferendas. En de Gallorum poteſtate erepta eſt. Sed audi, quali jactura hoſtium res acta ſit & ſuſtentata. Duce Don Ludovico à Cueva Ducis Alburquerchi filio parvo negocio primum eſt debellata. quum vero Galli, per ejus capturam fore viderent, ut non ſinè magno diſcrimine & impenſa traducere, quicquid ad auxilia ferenda Fontis Rabiæ præſidiarii poſſent, magna vi comparata Beoviam adierunt. præter finium & Baionæ Gallicæ copias, ex ipſo Fontis Rabiæ oppido Germanorum circiter mille à præſidiis exierunt pedites. tribus tormentariis vaſis quatere arcem cœperunt. Uno grandi Canono, præcipue ſub Divi Jacobi Hiſpaniarum patroni nomine conflato, ſimul cum Fonte Rabia perdito. dum quaterent arcem hoſtes, ſupereminentem arci occupant collem Lipuzcani, quorum res agitur, duce uno è municipalibus Fontis Rabiæ primario, ejecto à patria domo. Germani obſidentes, de colle redimendo cogitarunt, adſcenderunt ſerptim: è margine ac labro collis ruit in Germanos dux ille cum ſociis vix centum. Saxis derotatis aut dejectis partim, vi telorum partim, Germanos omnes aut trucidarunt aut ceperunt. evaſit nullus. Viſa Germanorum ſtrage, deſerunt obſidionem oppugnantes & fugiunt. A latere ſalit cum equitatu Don Beltranus in fugientes. fuit jactura ingens. In flumine obruti ſunt multi, vadorum ignari. è Germanis ſuperſtitibus ad gubernatores duxere captos tercentum. Ex illis centum ad Pontificem miſſi ſunt, ut eorum opera utatur ad rem maritimam; reliquis bene depaſtis, data eſt libertas. Mites in victos Hiſpani nobiles ſunt, uti noſti. De recuperato Canono veteri noſtro, cum D. Jacobi ſimulachro, fuit lætitia ſumma inter primarios. deoſculati ſunt & amplexi vas illud millies Don Beltranus, prætor & reliqui militum Centuriones. Eodem quo anno ſuperiore fatali die profligati ſunt in Navarra Galli, ſervata eſt Beovia. ſed quid? ne lætum quicquam offeratur in ebria Fortunæ taberna, quin mœroris tantundem porrigat. eodem tempore rapta nobis fuerunt à piratis Gallicis cadorum vini quod ad S. Sebaſtianum vehebatur millia duodecim. Re Beoviæ felicibus auſpiciis peracta, fines Gallicos, cum valida manu Don Beltranus adortus eſt. S. Joannis Luci vicum vaſtavit, ac naves multas, quæ ibi erant in anchoris aut combuſſit, aut diſrupit ſubmerſitque, mox ad Bajonæ Gallicæ uſque proſpectum, obvia cuncta devaſtans, perrexit. gregum & armentorum ex vicinis locis copiam ingentem ad ſuos reportavit. Captæ ſunt à Lipuzcanis per idem tempus naves plures. Æmulatus aliorum præclara facinora, tibi amicus Mirandæ Comes, Navarræ Prorex, debellandæ arcis Maiæ in quodam Pyrenæorum culmine ſitæ, provinciam cepit, quam præſidio tenebat Don Jacobus Velez Navarrus Agramonteſiæ factionis eques, nobis averſus, cum decem aliis nobilibus exulibus. cum ſummis difficultatibus tormenta ſubvexit, obſedit. primo impetu ſex è noſtris

ſcopetarum jactu peremerunt. directis in obſeſſos gravioribus noſtris tormentis, murorum pars ingens diruitur. Adſcendere tentantes fortibus animis, diu obſtiterunt obſeſſi. plures nobilium juvenes, qui honoris & nominis adipiſcendi gratia, à gubernatorum curia ierant ad Comitem, ſaxorum ictibus dejecti, percuſſique graviter fuerunt. nec evaſit immunis Comes ipſe Prorex. Inſtantem oppugnationi fere peremerunt. excuſſis tribus dentibus vi ſaxorum è murorum ruina deportatus fuit. Quum tandem ſe diutius non obſtare poſſe intelligerent obſeſſi, Comiti ſeſe dediderunt; nullo pacto alio à Comite conceſſo præterquam de vitæ ſolius incolumitate. Diruta eſt arx illa, ne ultra poſſet eſſe prædonum aut Gallorum receptaculum. A Maia Atlantis filia hanc & duas arces alias hiſtoriæ quædam Hiſpaniæ veteres volunt eſſe nuncupatas. Ad Indos parumper navigemus, claſſicula eſt advecta. Munera illa precioſa Cæſari allata miris modis laborata in Valdoleto vidiſti, & hominum illorum acumen admiratus es. Intellexiſti etiam de magna illa civitate lacunari Tenuſtitana, deque illius Rege Muteczuma potentiſſimo multorum Regnorum ac Procerum domino, quem Fernandus Corteſius illarum terrarum perluſtrator invitum tenebat in ſuo contubernio. Demum uti fuerint noſtri à Barbaris male tractati & ejecti, majorique ex parte trucidati (ea eſt provincia nuper vi armorum, cum auxilio tamen vicinorum populorum, Muteczumæ Regis inimicorum recuperata) particularem condo de his rebus Decadem, quæ veteres meas ſubſequatur. De hoc ſatis. Hac hora qua hæc ſcribo, nuncius anhelans ad gubernatores cucurrit: Cæſaris claſſem è maritimis promontoriis eſſe viſam inquit. cito pariet hæc prægnans fama. Pontifex vero ſeſe apparat, ut ad vos proficiſcatur. Vale. Victoriæ. pridie Idus Julii, M D XXII.

EPIST. DCCLXIV.

Appulſus Cæſar. Munera ad Cancellarium. De literis gubernatorum.

P.M.A.M. Magno Cancellario.

BEatos nos effeciſtis, quod Cæſarem Regem ad orbis imperium, uti conjecturæ oſtendunt multæ, natum ad nos perduxeritis. quando vero illum nobis præſenti numine digito ſignantes, *en illum* dicendo, beatiores erimus. Cætera Martinus Lupus à Guigniga Orduníenſis familiaris meus, quem ad te cum munuſculis in obſervantiæ argumentum mitto. Thuris unciola, vel ceræ virginis libella contenti ſunt Superi. Tu à Martyre conterraneo modico veteri contentus eſto ſucco vitali, quo inter Pyrenæorum rigentes anguſtias carebitis. Si quid ultra comeſtibilis præbebitur, læta ſuſcipies fronte, dantis animum præponderans. Si quatuor iſtis mulis ſarcinariis ad exportanda ſupellectilia indigebis, utere ad libitum. Vulgares epiſtolas quas binas affert ad te à Comeſtabili & Almiranto, gubernatoribus, de meis & fidis & magnis obſequiis erga Cæſarem abſentem, teſtes, Cæſari legendas monſtrabis, quibus intelliget, neminem unquam ſub hoc habitu meo, Principi cuiquam fuiſſe magis utilem atque ego, in hac tumultuaria inſania populari à paucis ambitioſis excitata, quæ univerſam Hiſpaniam fere contudit in deteriuſque traxiſſet, ni Cæſarem advexiſſetis. ut benevolum mihi Cæſaris animum reddas, ea narratione opto. De Fortunæ quidem bonis, quorum ingens eſt Cæſari coactus & officiorum & beneficiorum acervus, ad ipſius arbitrium diſtribuendus, nil moveor. quod ſatis eſt, habeo mihi, à Catholicis ejus avis relictum. humanæ fragilitatis quippe memor, quamque mihi breves ſuperſint vitæ dies, qui ſum ſexagenario major, cupiditati rabidæ finem impoſui. Vale. Victoriæ, ubi Mulorum & Martini Lupi familiaris mei reditum exſpectabo, quibus comitibus queam & ego me ab his montibus exſolvere, ut ad vos properem, data illorum copia. XVIII. Julii, M D XXII.

EPIST. DCCLXV.

Secunda navigatio Regis. Furit Rex Gallus per Regna ſua. Gratus Cæſari autor.

Mercurinus à Gatinera Magnus Cancellarius Petro Martyri conterraneo Cæſaris à conſilio.

ANtequam huc trajiceremus, plures à te literas acceperam, & tuarum & mearum plures video deperditas, in quibus alterne multa ſignificabamus, præterea ego tibi referebam, auctas fuiſſe res noſtras acceſſu potentis Angli Regis. Scripſeram itidem de profligatis jam Gallis ex Italia, & excuſſo illorum acri jugo, Inſubriæ Regnum omne liberum. Nunc libet mihi gratulari noſtram hanc in Hiſpaniam profectionem, quæ tanto inſignior fuit, quod nihil unquam ſecundius acciderit hac tempeſtate navigantibus. Quis enim crederet per ſummos ſolis ardores media æſtate, potuiſſe tantum Oceani & hujus

Oceani

Oceani ſpacium, ſola decem dierum intercapedine tranſmeare? Vidimus profecto præſens Dei numen Cæſaris noſtri conſiliis adeſſe, quæ quum nondum ad portum appuliſſemus, nunciatum nobis eſt ea nuper contra Gallos parta victoria prope locum Fontis Rabiæ, de direpto S. Joannis Luci vico tot captis ibidem aut ſubmerſis navibus. De deſcenſu præterea claſſis Anglicæ in Minorem Britanniam, ac devaſtatis in Gallia multis oppidis. De Gallo Rege mox per totam Galliam debacchante, ac jam res Italicas deſperante, atque ut reciſis fumis lugente, proxime vero de recepta Maria. Quæ omnia neceſſe eſt divinis accepta conſiliis referamus. quibus huic noſtro conſummatæ prudentiæ Principi conſummatum orbis regimen demandatum eſt. Cæterum dum tantum in publicis efferor, oblivisci tamen privata nollem. Supereſt enim, neque in ultimis quidem erat, ut tibi gratias agam, & non vulgares, quod tam opportuno tempore tuum hominem miſeris ad me rebus omnibus inſtructum. Nam jumenta, quibus indigebam maxime, & ea nec vacua quidem, vidi libens. Nec minus gratus nuncius ipſe tuus, cui optime nota eſt hæc regio Cantabrica. utemur eo duce, donec ab his montanis latebris eximamur. literas à gubernatoribus ad me directas Cæſari pateſeci, grata ſuæ Majeſtati tua reddidi obſequia. Quando apud vos erimus, noſces me operam navaſſe debitam. Hoc tibi perſuadeto, neminem unquam te habiturum, quem ſtudio, gratia & autoritate mihi præferri velim: & ſi tua munera gratioſum fuit accipere, multo mihi jucundius repenſando fore. Interea vale. ex oppido S. Andreæ. xx. Julii, M D XXII.

Infra vero:

Tuus, uti ſolet, Conterraneus

MERCURINUS A GATTINERA.

EPIST. DCCLXVI.

Quo die in portu Rex. ejus comitatus. de Petris Girone & Laſſo. Laus Caracioli apud Cæſarem. Orator Venetus.

P. M. A. M. Marchionibus.

Accipite jam tandem Regem Cæſarem. præteriti menſis die decimo ſeptimo portum cepit. Cætera per literarum Magni Cancellarii exemplar cognoſcite, quæ ad vos mitto una cum Originali hoc, gubernatores ilico diſceſſerunt. Morabor ego dies pauculos, mulos exſpectaturus, quos ad Cancellarium onuſtos miſi. Ad Regem nunc. peditum Germanorum ſecum adduxit millia quatuor. In S. Sebaſtiani præſidio contra Fontis Rabiæ raptores Gallos, locabuntur. Don Petrus Giron & Don Petrus Laſſus, audito Regis deſcenſu in Hiſpaniam, nuſquam apparent. quo tetenderint, ignoratur. Intellexerunt namque Cæſarem magis ſeverum quam mitem venire in eos, qui ſeditionibus popularibus præteritis ſomentum præſtiterunt. Septimo Calendas Auguſti movit è portu Cæſar, per invias rupes & aſpera Cantabrorum in Pyrenæis juga atque Aquilarem Campoam Hibero fonti proximum. Palentiam urbem in hujus menſis nonis pervenit. A Pontifice legatum ducit comitem protonotarium Caraciolum, Neapolitanum nobilem, virum à cunabulis primis apud Cardinalem Aſcanium in earum magnarum actionum vigilem, mox perpetuo tractu apud Pontifices exercitatum, hinc prudentem. experientia namque rerum ea eſt quæ ſapientes homines reddit. hujus vivaci conſilio, in ſuis rebus afflictis Cæſar ſibi devinxit Leonem Pontificem, & à petitis induciis cum Gallis abſtinuit. Unde Galli Mediolanum & Tornacum amiſerunt, & à centum millium ducatorum tributo ſuper Regno Neapolitano ſe Cæſar liberavit, Flandriæque ac Artoſii reſorto: de quibus late ſcripſi in conventu Caleſio. Venit & à Rep. Veneta orator, licet inimica, nobilis Gaſpar Contarinus, vir omni genere literarum illuſtris, & moribus egregiis ornatus. Ab his ego habebo, quæ ab exteris afferentur regionibus. Voſque à me valete. ex urbe Victoria. VII. Idus Auguſti, M D XXII.

EPIST. DCCLXVII.

Rhodum it Turcus. Papa verſus Romam. jugulati Junctæ procuratores.

P. M. A. M. Archiepiſcopo Cuſentino.

Forte miraberis, cur à duodecima Calendarum Auguſti nullas ad te dederim. rara profecto ſunt quæ à me optantur magis quam tibi ſatisfacere. Abiit inſcio me curſor unus, ab eo tempore. uno igitur faſciculo plura ligabo. Turcarum Principem ais Rhodon cum exercitu, quali ſolet in hoſtes, petiiſſe. Ad medullam uſque læſit tibi amicos omnes id nuncium. Optatos inde non exſpectamus ſucceſſus, ob Chriſtianorum Principum diſſidia & ſævam ambitionis & avaritiæ illos excitantium rabiem. Deus faxit ut aliter eveniat quam ſuſpicemur. De Pontificis vero motu ex Deturſia Terraconem, nulla

nulla eſt mihi ſcribendi cura. Illum jam forte Romæ habetis, quandoquidem ad nos jam pervenit, qui Genuæ illum nuncius reliquerit. A nobis arbitror, me alias ſcripſiſſe, Gallicos fines fuiſſe graviter ab Hiſpanis infeſtatos, direptoſque fuiſſe vicos plurimos, cum ex Baiona Gallica non audeant eorum præſidia caput exſerere, ne illis accidat, quod ſæpe in re bellica ſolet evenire, ut victis admixti profligatores patentes una portas ingrediantur. Horrendum audi aliud exemplum. Junctæ popularis procuratores, in oppido Turdeſillarum deprehenſi, quando Proceres oppidum de Juncterorum poteſtate vi armorum exceperunt, popularis levitatis ſotæ ab eis pœnas luerunt. In municipio Methinæ Campi jugulati ſunt numero ſeptem. Don Petrus vero Maldonatus à genitore, à matre Pigmentellus, Beneventani Comitis nepos ex ſorore, in arce Simanchea detruncatus eſt. Is ad Juncteros Salamantina duxerat auxilia. propius accedamus. Nudius quartus qui fuit à Calendis Septembris dies ſeptimus, Cæſar Valdoletum ingreſſus eſt. poſt paucos inde dies ab Indis & Orbe Novo, immo & Noviſſimo literas habemus. Meminiſſe te oportet Barchinonæ in noſtro Senatu rerum Indicarum fuiſſe ſtatutum, ut quinque naves ad Inſulas aromatum altrices quærendas, ſub Prætore Portugallico Fernando Magallanes deſtinarentur, quod is Magallanes quinquennio verſatus fuiſſet in Collucuteis, Cochineis & Canenoreis nundinis, ad quas ex illis Inſulis æquatori vicinis aromata per Inſularum commercia vehebantur. Ierunt Magagliano ab Inſularibus quibuſdam bello exagitatis interfecto quatuorque reliquis è claſſicula quinque navium deperditis, una tantum regreſſa eſt, dicta *Victoria* cribro terebratior. triennium in ea conſumpſit navigatione. Particularem videbis de hac re ac diffuſam & admirabilem narrationem, quia univerſum ambivit orbem, ſolem ſemper ſecuta cadentem. Nunc vale. ex Valdoleto. III. Calendas Septembris, MDXXII.

EPIST. DCCLXVIII.

Ivit ad matrem Cæſar. in Vaticano Papa. Paparum graves curæ. de Rege Hungariæ. Mors Palentini Epiſcopi.

P. M. A. M. Marchionibus.

EX Victoria Palentiam urbem conceſſimus; inde ad Valdoletum Cæſar Curiam traxit. Reginam matrem in Turdeſillis manentem, æternumque manſuram, adivit quarto nonas Septembris. In diem quartum ad nos regreſſus eſt. Sed paulo poſt iterum rediit, ad funeralia ſui genitoris Philippi Regis celebranda, cujus adhuc reſtat ibi corpus inhumatum, Regina id volente. in pheretro tamen & divinis ſacris comitatus regali more. Pontificem ex Terracone vela feciſſe intellexiſtis per exemplaria earum ad Archiepiſcopum Cuſentinum, ad quem à vobis aliquando diverto ſermonem. neque enim amicorum ſum adeo expers, ut vos habeam ſolos intra mei pectoris domicilia incluſos. A Pontifice vero nuncium habemus ex Genua. Dux Mediolani & Proſperus Columna, Marchio etiam Peſchariæ cum nobilibus quibuſdam, Genuam, audito Pontificis acceſſu, per equos diſpoſitos evolarunt. pedes illi in obſervantiæ ac adorationis argumentum ſunt de more deoſculati. Ab Genuenſibus Pontifex fuit cum incredibili gaudio ſuſceptus, præbitis illius Reip. nomine impenſis & multiplicibus donis. per Tibridis alveum cum triremibus IV. Calendas hujus menſis in Vaticanum clivum, Pontificum atrium in Urbe nullo comitatu exſpectato, ſe incluſit. In tertium inde diem, qui Dominicus fuit, ad Lateranenſe palatium cum ſolita Cardinalium comitiva, uti moris eſt ductus, triplici fuit Tiara coronatus. Ecce qui paulo ante Lovaniæ tantum Decanus erat, nunc in excelſo rerum throno ſedens gravibus jam curis peſſundatus eſt. Qui prius feliciſſimus & ſine ſolicitudine vivebat, ex parvo bibens fonticulo, non minus ad oblectationem & ſaturitatem, quam ex illo vaſto flumine Gange atque Hiſtro majore ſaturabatur. Miſereor jam illius oneri. quia vir bonus eſt à natura, ſed rerum ea experientia nudus, qua eſſe oporteret earum rectorem habenarum, noſtra præcipue tempeſtate, qua ex Principum turbatis animis ruunt omnia. A vafris ſuis Cardinibus, aut agitabitur uti pila, vel nihili fiet. eſt quippe mos eorum vel odiſſe Pontifices, quod eos viderunt ſibi paulo ante pares, vel deridere cum vehementi cruciatu, deſiderantes ut ad Superos brevi proficiſcantur. A longioribus trahamus Hiſtoriæ filum. Pannoniæ Regem ajunt cum aliorum Borealium Principum auxiliis profligaſſe ter copias Turcarum, innitique, ut Belgradum reſtituant. id ſero futurum arbitror. Non ſunt ejus leonis fauces hebetes adeo, ut facili tractu queat raptatus Agnus evelli ab eis. Immo à Superis petendum eſt, ut ſatis illi factum videatur amiſiſſe Belgradum. De Rhodo quippe magis timemus quam de Belgrado ſperemus. Ad nos pedem trahamus. Epiſcopus ille Palentinus magiſter Mota, concionator egregius,

egregius, Cæſari ad aurem acceptiſſimus, veniens à ſolo ſuo natali Burgenſi, æger tamen, in itinere recidivavit & naturæ conceſſit, invitus aut libens, vos judicate. Liber jam eſt effectus à rerum humanarum cruciatibus; his præcipue quibus in Fortunæ rota rotante ſedentibus majorem aſſequuntur. Valete ac diſcite, vana eſſe omnia quæ ſub orbe lunæ jacent. Ex Valleoleto. XI. Calendas Octobris, MDXXII.

EPIST. DCCLXIX.

De terræ motu Almeriæ. miſeranda ruina 80. locorum. Capella Regis. mira de Azorum inſulis.

P. M. A. M. Archiepiſcopo Cuſentino.

DImidiam fere iſtius Romanæ curiæ partem ais, non mediocri delectatione afſici, quando meis illis literas idiomate qualicunque ab his extremis orbis regionibus oſtendis. Jejunos alias victuros, inquis, & harum rerum occidentalium expertes, quia nemo ſub hoc Heſpero curam hanc ſumere ſtudet. Inpræſentiarum ergo quid aſtrorum ira, terræ motuum & fulgurum, cœlorum armamentariis exhauſtis, in his partibus excuſſerit, accipito. Almeriam, volunt aliqui *Abderam* dici, eſſe maritimam urbem inſignem in regno Granatenſi, noſti. Et arcem & illuſtre templum Antiſteum ac cænobia cuncta terræ motus diſcuſſit, & lapidibus in fruſta conſectis funditus evertit. Proh rem horrendam! proh caſum inauditum! E ſacerdotibus divinis miniſteriis incumbentibus lapſa moles obruit multos, & una cum parentibus natos, cum dominis ſervos, domorum ruina vivos in propriis natalibus ſepelivit. quid magis miſerandum accidit unquam? è domibus unius integræ civitatis, vix evaſerunt duæ, unam tantum ajunt alii, quia concuſſa reſtiterit altera. quo major quoque validior erat domorum ſtructura, eo facilius tremiſcens cadebat. Qui fletus ſuperſtitum? qui gemitus? qui puerorum & fœminarum ejulatus in tanta eſſe potuerit calamitate, conjectator. Neque his contenta rabies illa fuit. Ab ejus infelicis urbis vicinis montibus in vallibus, qui vulgo *Alpuxarenſes* dicuntur, fluvius labitur fere toto anno citra alluvies vadoſus. Erant ejus ripæ vicis, municipiis & urbeculis refertæ, propter ſoli ubertatem, & aëris temperatam gratiam, amœnis adeo, ut perpetuo illic fruerentur autumno. Omnia in pulverem vis illa contrivit. è populis evaſerunt pauci, ſi qui ſuperfuerunt, cœlo teguntur pro domibus, attoniti tanto malo. Octoginta loca collapſa feruntur in eo tractu. Granata & ipſa Regni caput, non evaſit immunis ab ea labe. Alhambra regia ſedes miris modis conſtructa contremuit. Primariis illius turribus hiatu vaſto apertis. Ædes magnifica illa templo majori contigua, Catholicorum Regum ſepulchrum, ſi non cecidit, à caſu tamen vix evaſit. decidere in ea ex concuſſu ſaxa plæraque, rimiſque nunc alicubi patet ingentibus. paſſa eſt ea civitas jacturam in domibus aliquibus. De Bacia illius Regni urbe alia, idem referunt. Campanarum turres adeo fuiſſe furore illo exagitatas, ut per ſe campanæ ipſæ, ac ſine miniſtrorum dextris concuſſæ, inſonuerint. Audi aliud non minus, ſi non ita pernicioſum, admirandum tamen. Eſt ab urbe Guadixio Granatenſis regni & ipſa, qua itur Almeriam, iter vaſtas inter rupes & montanas ſcabredines: Ex montium concuſſu junctæ ſunt rupes, unde quærenda eſt aliunde via. Alibi ajunt in hiſdem montibus Alpuxarenſibus fontem pice nigriorem è rupe quadam ſcaturiſſe, apud quam nullæ unquam aquæ viſæ fuerant hactenus, lacerto virili craſſiorem. De Vera ejuſdem Regni urbe, quæ anno ſuperiore, fragorem eſt eundem paſſa, quid dicam? horrent iſta narrando viſcera neque domus ulla, neque munitiſſimæ illius arcis ſignum relictum eſt in ea, ac ſi nunquam ibi ſtructum quicquam fuiſſet, deſerta facta ſunt omnia. Merſa & ſunt alibi, de quibus nullum exſtat veſtigium, uti de plæriſque ſummerſis inſulis Autores egregii ſcriptum tradiderunt. In Caſſiteridibus inſulis, quas Portugalenſis earum poſſeſſor, *Azorum inſulas* nuncupat, quæ acciderunt, audito. Unam ex eis eodem actam terræ motu, ajunt exiliiſſe in altum, partemque illius voratam ajunt pelago, partem aliam cum ſylvis & arboriferis montibus projectam ad ſtadia multa. In alia ex eis montem inquiunt è loco ſuo ſerptim delapſum, obruiſſe oppidum celebre nomine *Villaregale*, neque ultra veſtigium apparuiſſe. Cæteræ contremuerunt tantum, domorum & habitatorum jacturam perpeſſæ aliquam. In Africa etiam & in promontoriis & ſcopulis, cum horrendo pelagi mugitu, eadem eſt operata cælorum ſævitia. Mauritania & ipſa in internis damna paſſa eſt ingentia. Acciderunt hæc paulo poſt idus Septembris. quid nobis hæc prægnantia portenta ſint paritura, judicato. de re tam infenſa jam ſatis. Vale. ex Valdoleto, ubi tu paulo plus annis duodecim vitam egiſti non ingloriam. III. Calend. Octobris, MDXXII.

EPIST. DCCLXX.

Papa incluſus. Obſeſſio Rhodi. Belli vices. Contentio de Malachis. de orbe ambito.

P. M. A. M. Marchionibus.

VArias accipite, quibus labra conſricetis, acridulas dapes. Roma gravi peſte urgetur, Pontifex ob id in Vaticano palatio incluſus. Papa Cardinalium efflagitationi non cedit, de loco mutando ab ea contagione libero. A paucis viſitur. Turcarum Princeps, qui Rhodon contundit obſidetque, ad terram ierat in Græciæ continentem, quod bis ſuæ acies oppugnatrices à propugnatoribus Rhodianis, licet cum ingenti jactura, rejecti fuerint: vehementer excanduit, inflammatus ira, regreſſus eſt in inſulam, & trans collem ab ipſa urbe obſeſſa parum diſtantem, tutus à tormentorum jactibus, ſua locavit tentoria caſtrenſia, inde non diſceſſurus, ut ait, re infecta, vel exercitu Chriſtianorum, qui eum inde propellat, accedente validiore. Per leves biremes dictos *Bergantinos*, quæ per hoſtium claſſem facile noctu dilabuntur, ſolicite auxilia poſcunt obſeſſi. ſatis de Rhodiis afflictis. Fons Rabia nos propius urget. paucis ante diebus Galli, frumentariæ rei quædam nobis mari vecta rapuerunt heminas qui vehebantur ad noſtros: è contra noſtri quicquid Galli ad ſuos jam, præ rerum caritate lugentes, multo majora interceperunt. Sunt rei bellicæ vices, ut qui hodie pſallit, cras uno ſcalpat digito caput. Aliud habetote. Audiviſſe vos ſuccincte arbitror, de repertis inſulis aromatum altricibus à Caſtellanis. Rex hæc Portugallicum Regem remordet ad intima. Suburbana eſſe Malachæ, quam plærique putant auream eſſe Cherſoneſum, rura dicit Portugallicus, quod vicinæ ſint, indeque per inſularum commercia deferantur ad Malacheas nundinas. poſſeſſæ rei manutentionem Cæſar producet in medium. Intra ſuos limites aſſignatos ab Alexandro Pontifice, Rex Portugalliæ arguet, contentio exorietur: uti graduum latitudo eſt facilis, ita longitudo diſficilis diſceptabitur. concludetur ſero. Legulejorum argutiis & contra poſitorum pelago, in re tanta non ſtabitur. Sunt eorum cavillationes aranearum telæ. Quonam vero pacto triennio conſumpto claſſicula, de qua puto vos non ignorare, paralellum circuierit integrum, proras ad occidentem ſolem vertens ſemper, donec ad Orientem illarum una garyophyllis onuſta redierit, & in eo diſcurſu diem unum ſibi defuiſſe repererit, quæ duo ſtomachis exilibus impoſſibilia videbuntur, per ejus rei ad unguem diſcuſſam narrationem, aliquando videbitis. Decadem namque formo quartam tribus meis de Orbe Novo jamdudum Chalcographorum opera in vulgus emiſſis, ſucceſſivam; de hiſce rebus novis ad Pontificem dirigendam nunc ſatis. Valete. ex Valleoleto. pridie nonas Novembris, M D XXII.

EPIST. DCCLXXI.

Edictum Cæſaris de Iuncteris. Qui & quot damnati. Naves à Corteſio remiſſæ. rapta navis precii magni. de tigribus. de pellectis præda piratis.

P. M. A. M. Archiepiſcopo Cuſentino.

HÆc tua ſunt quæ in Hiſpania eveniunt. In Calendis Novembris è tabulato in ingentis plateæ centro erecto, Cæſar per præcones & ſcribas edictum ſuper inſanis motibus popularibus protulit hujuſmodi: *Quoniam populi ſuo contenti, vitam agerent quietam, ſuis quique artibus, aut agriculturæ ſeductoribus deficientibus intenti, ex innata ſua clementia, Rex noſter electus Imperator, populis omnibus errores in eo caſu commiſſos remittit. Seditionum vero autores in læſæ Majeſtatis crimen incidiſſe promulgat.* Ad numerum uſque ducentum ſeptuaginta ſuis nominibus nuncupati, ei ſententiæ ſubjecti ſunt. Salvaterræ Comes, & Zamorenſis Epiſcopus, ac Don Petrus Giron, cum Don Petro Laſſo à Vega, Garci Laſſi filio & Ramiro Nunio Guzmano, cum univerſa ejus domo ac filiis, uno excepto, primos aſſecuti ſunt tantæ labis ictus. Cæteri ex Salmantica, Abula, Toleto, cum Donna Maria Pachieca Joannis Padillæ jugulati uxore, ſuiſque ſectatoribus, ac Valdoleto, cæteriſque hujus dementiæ receptoribus locis, quod humilioris ſint conditionis, tum procuratores, tum ductores copiarum, & in ipſis urbibus ac municipiis ad populum in ea inſania ſuſtinendum, cenſuſque ad alendum exercitum exigendos, prætermittuntur, quodque tibi minime ſint noti. Horum facultates fiſco, capita vero nobilium gladio, popularium ligno triplici adjudicavit. Ad alia jam. poſt Regis Portugalliæ obitum, ilico Cæſar Caprenſem Comitem & Epiſcopum Cordubenſem Don Alfonſum Manrrichum, ad ſororem relictam viduam Donnam Leonoram ad ſe reducendam deſtinavit. Addidit illis Comitem Doctorem Caprerum Aragonicum è Senatoribus unum, quo ſi opus fuerit agere quicquam

quam juridicum, aſſit qui Leges noverit. Ad hunc uſque diem in urbe Pacenſi, quæ vulgo dicitur *Badaiozum*, Portugallicos fines tangente morantur, ab Rege novo non admiſſi, ut prætereant in ſuos terminos: neſcitur adhuc, quid cauſæ inſit. Doctorem tamen illum ſolum accerſivit. quæ concludentur, ab illius novi Regis Oratore qui ad Cæſarem venit, & proximus jam eſt, ad unius iter diei ſentiemus. Ajunt multi juvenem Regem amore intimo affici erga novercam, cupereque uxorem. hæc vulgo feruntur. Sapido jam ferculo aures demulce. Ad Portugallenſium inſulas Caſſiterides vulgo *Azores* tres appulſæ ſunt ab Fernando Corteſio Jucatanarum & noviſſimorum aliorum orbium ſubactore naves. De theſauris illarum, ſed de ornatibus præcipue ac veſtibus Diis eorum dicatis, quam variæ ſint ab illis, quas ab eodem miſſas in Valdoleto vidiſti, affectibus intimis referunt, & precio & decore ab illis in immenſum diſferre ajunt, qui una ex tribus advecti ſunt. duæ namque reliquæ præ metu Gallorum piratarum in dictis inſulis pedem fixerunt: octingentorum millium ducatorum valorem in illis afferri audent dicere. ſiſtunt ergo donec ad eas advehendas alia claſſis ex Hiſpali mittatur, quæ juſſa eſt parari. edocti namque ſumus exemplo moleſtiſſimo, quod nos vigilantiores efficiet, niſi nos Fortuna obcæcaverit. Anno quippe ſuperiore Florinus quidam Gallus pirata navim unam ab Hiſpaniola venientem, auro ad ſummam octoginta millium dragmarum, unionum vero libris octuncialibus ſexcentis & ruborum ſaccari duobus millibus rapuit. Trium navium harum princeps venit Joannes Ribera Fernandi Corteſii mittentis à ſecretis, qui Fernandi Corteſii heri ſui nomine dimidiam illorum munerum partem eſt Cæſari donaturus, reliquam Cæſari donabunt duo alii procuratores magiſtratuum & militum terrarum illarum nomine. hi duo cum navibus reſtant. Joannes Ribera tentare cum illarum trium una Fortunam ſtatuit & evaſit. quæ hic afferat, alias habebis. nondum exolvit quas affert capſas, ſuas tamen, ad Regem nihil ipſe. In tribus illis navibus tres afferebant à parvulis, in ſua quamque cavea tigres enutritas. Vi tempeſtatum in vaſto Oceano una è caveis noctu aperitur parumper. Summo conatu tigris tabulas diſcuſſit, exivit in homines nil minus ſæviens, ac ſi nunquam hominem vidiſſet quenquam. obvios affecit uno ictu vulneribus crudis quinque. experrecti Comites quadrupedem feriunt haſtis, perſecutam in mare dejiciunt: ne idem accidat, in ipſa cavea ſecundam telis transfixerunt. unam ergo tantum devehunt, quam faxit Deus, ut cum rebus aliis, piratarum. evadat fauces. ſunt namque jam nimium illa præda pellecti, cum qua vires collegerunt validiſſimas adeo, ut jam nequeamus noſtrum Oceanum tuto pernavigare. de his aliquando latius, quandoquidem Romanæ Curiæ gratas eſſe meas de Novis Orbibus enatantibus, qui latuerunt hactenus Oceano merſi, narrationibus. Jam vale. ex Valdoleto XIII. Calendas Decembris, M D XXII.

EPIST. DCCLXXII.

Cæſaris fides in fratrem. Conventus in Germania. Cauſa periculi Cæſaris.

P. M. A. M. Marchioni Bellecenſi.

DE Archiducis Auſtriæ Infantis Fernandi, veſtrorum Regnorum hæredis, Cæſaris germani rebus geſtis, optas intelligere. Id jure quidem. obſervaſti à cunabulis illum tu, & ab adoleſcentia ille tua non vulgari te amore dilexit. Ab ejus curia literas habemus. Eas mihi familiaris ejus, nomine *Salinas*, qui agit apud Cæſarem fratrem ejus negocia, ſemper oſtendit. Hoc primum ſcito, quo delecteris. Cæſar fratris genium noſcens, fidenti erga ſuam Serenitatem uſus eſt magnanimitate. præter Auſtriæ Ducatum & Tirolis ampliſſimum Comitatum dominatus avitos, plures alios impartitus eſt, & in Regno Neapolitano ducatorum octoginta millium annuos condonavit redditus, uti Catholicus Rex Fernandus eorum avus teſtamento reliquerat. Poſt fratris Cæſaris diſceſſum ad nos, Germanorum conventibus intentus in Nuremberga, Principes & Rerump. magiſtratus, de communibus commodis conſulturus, accerſivit, urgentibus neceſſitatibus propoſitis, de Turcarum inſolenti rabie in Chriſtianos, deque latronum & vias ac itinera interſecantium graſſatorum, qui nil tutum relinquunt, rapinis, unde commercia nundinæque ceſſant, ſuppetias ab eis petit. & militum & pecuniarum auxilia præſtiterunt. Quibus habitis intra paucos dies facinoroſorum omnium Principem *Franciſcum Sichinum*, qui vicinos omnes cum ſicariorum & vagantium manu collecta perturbabat, & plauſtra nundinaria mercatorum Empertiam, quæ vulgo dicitur *Anvers*, merces vehentia ſuis incurſionibus deprædabatur, ad manus habuit: fecitque meritorum pœnas ſubire. Is Franciſcus Sichinus vagus & omni ſcelere imbutus, Lutherianæ dementiæ fautor. iſque fuit qui Cæſare bellum contra Regem Gallum

gerente, quotidiana dicitur multa millia ſtipendiorum militarium ſuffuratus, quod peditatus univerſi Germanici ductor eſſet, unde Gallo Rege poſtmodum urgente Cæſarem, in Valentiana morantem è quadraginta peditum millibus, habito cenſu, millia vix ſex reperta fuiſſe dicuntur. quæ res ad extremæ ruinæ calcem, immo & vitæ diſcrimen traxit Cæſarem, actumque de Cæſaris autoritate penitus fuiſſet, niſi Gallorum Regem Deus in congreſſu obcæcaſſet. miraculo id adſcribunt quotquot interfuerunt. Præclara & alia geſta non pauca de ſua Serenitate referuntur, inter quæ duo notanda. Turcarum copiæ ingentes ſub ejus umbra cum parva manu profligatæ fuerunt, in Tranſylvania & Valachia, deditque operam, ut Lutheri ſectatores quidam comburerentur, librariis, qui venum tenebant Lutheranos libros, eliminatis. Jam ſatis, ne te longa fatigem epiſtola. ex Valledoleto. XII. Calendas Decembris, MDXXII.

Epist. DCCLXXIII.

Moleſtia Fontis Rabiæ. Paratur exercitus in Gallia. De Bætica penuria. Oratores ad Helvetios. Dux Calaber liberatur.

P. M. A. M. Archiepiſcopo Cuſentino.

Crebra ſignificatio tua, quod meis epiſtolis viri egregii delectentur, cogit, ne à te divertam. hoc primum. Fons Rabia, non fons rabidus, uti nec ſine vultu flammato, dici debere Latinatores cenſent, in Oceano Cantabrico municipium raptatum à Gallis, nos urget maxime. propterea frequenter ad eos labores tendit ſermo noſter. Variis claſſibus Galli tentarunt ſæpe ad incluſa eorum præſidia ſupplementa importare. rejecti ſemper à montanis incolis fuerunt, qui, uti noſti, bellis maritimis ſunt aptiſſimi. A profligatis ampla ſpolia ſæpe retulerunt. Novum addam. Habitatores eorum litorum genus navium habent non magnarum, nuncupatum *Zabras*, remis & velis aptum. Audent quoſcunque navium moles impetere, quod ſpondas habeant Zabræ non altas, grandium tamen tormentorum capaces, ita ut Zabræ Gallicarum ab imo quatiant latera, Gallicæ vero ab alto non ita colligere Zabras queant. Don Beltranus, noſtrorum prætor præſidiorum, ſentit in Gallia parari magnum exercitum, ut ſuis obſeſſis ac ſumma rerum egeſtate laborantibus, dominus de la Paliza, Gallorum finium tutor ſuccurrat, propterea petit anxie ſuppetias. timeo magis quam ſperem, quia noſtri licet animo polleant, ſunt numero paucis. & jam præ vigiliis & hyeme rigida feſſi, & tepide nos providemus illorum poſtulatis. Ad alia. In univerſa Bethica intellexiſſe arbitror te, neque herbulam præ ariditate anno ſuperiore pullulaſſe, unde quadrupes fere ad unum interiit omne. de hominibus quoque non parva copia præ fame exhalavit animam. hoc anno fœta eſt ubertate fœcundata. Cæſar vero ſentiens Gallorum Regem nequire validas vires abſque Helvetiis comparare, duos mittit Oratores, ad eos vel ad ſe trahendos, vel ſaltem retinendos in fide, Raphaëlem Medicem Leonis Papæ affinem, & doctorem Brandum Germanum literis & egregiis moribus, ornatum virum. proviſum & eſt, ut Hieronymus Adornus ad Venetos idem acturus eat, ut à Gallis Veneti, priuſquam in Italiam Galli trajiciant, divertantur. Clari eſſe ac ſublimis ingenii ajunt hunc virum. Aliud accipite, quo magis delectabimini Romani Curiales. Dux Fernandus Calaber, à Xativano carcere liberari jubetur. Ad Cæſarem veniet. In feris Valentini Regni motibus prudentiſſime fortique animo ſeſe geſſit. Nonne & hoc referam? fuit juveni carcer avito Regno, meo judicio, utilior. In eo receſſu non electo, effectus eſt Theologice ac Philoſophice doctiſſimus, in fluctuanti autem Regno, agno pingui, à lupis, urſis & leonibus carnificiniſque animantibus omnibus, tantopere concupito, ne unam quidem vixiſſet vivens tranquillam horam, & jam tædio vitæ confectus ſubterraneas habitaret cavernas. Jam vale, de hujus anni geſtis nil habiturus ultra. quæ rabidus & prægnans tertius & vigeſimus pepererit, ſi vixero, intelliges. ex Valdoleto pridie Idus Decembris, MDXXII.

PETRI MARTYRIS A. M.

EPISTOLARUM

LIBER TRIGESIMUS SEXTUS.

Epist. DCCLXXIV.

Romana peſtis. De adagiis ſatyricis de Venetorum moribus.

P. M. A. M. Marchioni Bellecenſi.

QUæ ſata ſparſerint aſtrorum influxus anno ſuperiore de manibus elapſo, per meas ad te, perque multarum exemplaria intellexiſti. gravidus eſt hic volitans tertius & vigeſimus, quos fœtus emittet, embryones aut maturos, eos habebis. De anni præteriti calce erunt excerpta, quæ nunc referam, cum fronte præſentis allata. Roma peſte urgetur adhuc. Pontifex incluſus latet. raro caput exſerit, raro hinc conſpicitur. Ardentiorem mallent Romani. vir quippe bonus eſt & ſi quem noſtra tempeſtate *Sanctum* optaverimus, is erit eo nomine dignus. Sed noſtra hæc tempora mores alios expoſtulant in Summo Pontifice. Audent propterea ingenia libera publica infigere poſtibus adagia in illum, purpuratoſque illius collaterales, in dirigenda Petri navicula naucleros. Quos fere omnes ſub magiſtri Paſquini prætextu, per Epigrammata & Rhythmos ac verſus hic, per ſolutas orationes alius, mille maculis intingunt. Tantane labe contacti ſint, ut perruptis habenis ita calami ſolvantur, judicent alii. nolo ego mea ſcripta nigris adeo Thetis inficere. Jubebat Pontifex ut Paſquini ſimulachrum illud marmoreum, cujus collo libelli appendebant, in Tibrim mergeretur. ſequenti prima luce repertum eſt carmen infixum inquiens, *Multo plura ſub aquis locuturum, quandoquidem & ſub aquis rana coaxat.* Repertus fuit haſtatus ad duellum provocans dicere audentes, *Urbem habere Pontificem, quod ſe paucis oſtendat, parumque negocietur.* De Paſquino, qui nemini parcit, ſatis. Veneti poſt Leonardi Loredani Ducis obitum, Antonium Grimanum Grimani Cardinalis patrem elegerant. Annum agebat quintum & nonageſimum, conceſſit & is naturæ, cujus loco ſuffectus eſt Andreas Gritus. ſuſpicamur hunc, Galli Regis partes ſuſcepturum, quod ſit in eum Regem proclivior. Novimus tamen Venetorum mores, eam amplectentur partem, quæ ſuis rebus magis conducet, nec in hujuſmodi caſibus ſuo Duci adhærent, aut ejus admittitur ſuffragium. Hieronymus Adornus novi Ducis Genuenſium frater ad eos miſſus orator, quid animi habeant, propediem extorquebit. A nobis Galli obſeſſis in Fonterabia ſuccurrere nituntur. magnas comparant vires. noſtri obſtare conabuntur. quid Fortuna conſtruat, quæ res humanas ita concutit, cito evomet. Valdoleto nonis Januarii, MDXXIII.

Epist. DCCLXXV.

Mutatio Senatorum. Claſſis Gallica ſtrata. Raphaëlis naufragium. Peſcharia laus & acceſſus.

P. M. A. M. Archiepiſcopo Cuſentino.

A Nobis quæ in anni tertii ac vigeſimi veſtibulo ſcatent, accipito. Cæſar noſter domum regiam reformavit. Mutavit in Senatu Juſtitiæ quoſdam de Secretariis. Lictoribus metatis per ambitum corruptorum tempore evectis, abſtulit plures. Scripſi alias, Raphaëlem Medicem & doctorem Brandum ad Helvetios fuiſſe deſtinatos Oratores. Infelix Raphaël naufragio periit. Brandus quia natator erat, evaſit. obruti & multi alii. Ex Fontis Rabiæ loco, qui nos cruciat, litorales noſtræ venientem claſſem aliam Gallicam, in obſeſſorum auxilium, qui jam extrema laborant omnium rerum penuria profligarunt. Præhenderunt Zabras quatuor, & Galleonem unum cum opimis commeatibus & munitionibus; claſſis illius præfectus captus à noſtris, de Paliza prætore, ſummopere conqueritur, quod ſuas terreſtres copias, promiſſo tempore non adduxerit. Convenerant namque de congreſſu una hora committendo. pauci è quibuſdam aliis Zabris Gallicis in littus projectis, farinæ parumper humeris allatæ, in peris ad obſeſſos ſerptim deportarunt. Hæc circiter idus Januarii. pridie Calendas Februarii ad noſtros ab obſeſſis duo centuriones de deditione locuturi, exierunt & ab

ab alto mari naves quædam ſeſe oſtentantes, tribus tormentorum ſclopis obſeſſos ſalutarunt, in ſignum dati promiſſi, quod intra diem tertium ſuccurreretur, duobus tantum ictibus reſponſum eſt. arbitramur à conjecturis, ſe nil ultra biduum exſpectare poſſe. qui primus diſcedet, rei exitum ſignificabit. Hac fere hora quà hæc ſcripſi allatum eſt in Laletano litore, Peſcariæ Marchionem egregium bellorum ducem, ac Don Joannem Hemanuëlem, & una Thomam genere Maium Mediolanenſem nobilem, à Mediolani Duce Oratorem è navibus deſcendiſſe. quando ad nos venerint, ſi quid novi afferent, id novi habebis. Vale. ex Valleoleto. III. Calendas Februarii, M D XXIII.

Epist. DCCLXXVI.

Rhodus laborat. de Gabriële Martinengo. Pannoniæ infeſtatio. de novo Turco.

P. M. A. M. Marchioni Bellecenſi.

Si non dulcia, quæ nunc ſcribam, vera tamen ſunt. Rhodon eſſe in ſummo diſcrimine, fertur. In Siciliam appulſus eſt nobilis quidam vir S. Joannis Rhodii commendatarius, nomine *Gabriël Martinengus* Venetus, qui ſua induſtria dicitur pluribus diebus rem ſuſtinuiſſe, cuniculis hoſtium contraeundo, & novas belli machinas fabricando. Ait is *non poſſe diutius collegas ſuos obſeſſos ferre Turcarum impetum, & perpetuas excuſſiones tormentorum.* inquit una *conſtructum fuiſſe terreum montem, qui ſupereminet urbi. Unde interna omnia ab alto infeſtantur, captamque jam eſſe urbis partem.* Noſtra vero claſſis, ad auxilia parata, diem protrahit ex die. Ventos exſpectare ajunt plærique; non eſſe adhuc coactam ferunt alii. nec deſunt qui pecunias & commeatus commodos deeſſe arbitrentur. Ita ſero ſapiemus, uti ſuſpicor. E Neapoli fertur, Mingovallum Proregem virum effectum eſſe alium à ſeipſo vetere; juſti amatorem & integrum eſſe ajunt. Prædonum conventicula viarumque graſſationes, quæ in Calabria vigebant inſenſe, diſcuſſit, pœnaſque latrones ipſos primarios luere coëgit. Ex Pannonia ſcribitur, habito Belgrado Turcas Budam uſque Regni caput incurſionibus labefactare, quod plana ſint omnia media, ex Belgrado valido aggere deprædato. Univerſo generi Chriſtiano pernicioſus erit ferus ille juvenis Turcarum Princeps, è faſciis exſiliens, veluti è cavea furibundus leo, ſi Rhodon exciderit, quia præcipue Lutherana peſtis lacertos jam per fere totam Germaniam protendat, ſeque jam ea contagio cum Boëmianis hæreticis conjungat. Licet hoc intra veſtros lares habitet, tuum tamen ſit, quia tangit amicum tibi. Dux Fernandus Calaber, tui, dum adoleſcentuli eratis, amantiſſimus, tertio nonas hujus menſis Curiam ingreſſus eſt. fixerat pedem, dum hoſpitia pararentur, in villa *Lacuna* nuncupata, milliaria tantum tria diſtante à Curia, uti noſti. Cæſar videndi tanti viri conſanguinei ſui cupidus, venatus occaſione ſumpta, Lacunam adivit, Ducem viſit, honorifice ſuſcepit. ſed in atrio venientem, multo dignius, coram Principibus aliis & nobilium fulta corona, juſſit ſellam regalem afferri, ſedereque Ducem imperavit, ſtantibus cæteris. Aliud ab extra. Duos habemus à Florentina Rep. Oratores, Raphaëlem Hieronymum equitem auratum unum, Joannem Curſium alterum; hic utramque callet linguam, Græcam Latinamque. Oratorio eſt munere functus alias apud Catholicum Regem Fernandum Curſius, omni genere ſcientiarum imbutus & rerum experientia clarus. Vale. ex Valdoleto. V. Idus Februarii, M D XXIII.

Epist. DCCLXXVII.

Sero miſſæ ſuppetiæ. Cabanillæ lapſus. Epiſtola Rhuteni Imperatoris.

P. M. A. M. Archiepiſcopo Cuſentino.

Ab amaro ſucco cogor initiari. petita duorum millium peditum ſupplementa, per noſtros Fontem Rabiam obſidentes, ſero miſimus. Cum exercitu numeroſo Paliza dux finium Gallicorum advenit. Ut brevibus abſolvam, obſidione deſerta noſtri retroceſſerunt. Munivit Paliza oppidum, rebus ad rem facientibus defendendam. dura jam nobis erit provincia hæc. Mala bellorum ſemina ſata eſſe videmus. Hieronymus Cabanillas prætoriæ cohortis præfectus tibi amicus ad Pontificem mittebatur, quod audiamus eum dixiſſe patrem ſe fore generalem Chriſtianorum Principum, nolleque ſe parti alterutri favere, Gallicæ aut Cæſareæ. Per equos diſpoſitos incurſitabat Cabanillas. decidit equus. eo caſu confractus eſt ei lacertus. ejus loco ſuffectus eſt Belga quidam Cæſareus metatorum primus. habemus & ab Ruthenorum Sarmatarum aliorum Imperatore Oratorem, quid feret in mandatis, ejus epiſtola loquatur ab Originali tranſcripta.

§. *Magnus Dominus* Baſilius *Dei gratia Imperator ac dominator totius Ruſſiæ, magnus Dux Volodimeriæ, Moſcoviæ, Novogardiæ, Pleſcoviæ,*

Smo-

Smolenſchiæ, Toferiæ, Iugoriæ, Permiæ, Betthechiæ, Volgariæ, &c. *dominator & magnus Dux Novogradiæ inferioris terræ Tzernigoviæ, Bezaniæ, Volotſchiæ, Reſmiæ, Beleſchiæ, Roſtomæ, Iaroſlaviæ, Belozeriæ, Vdoriæ, Obderiæ, Condimeriæ*, &c. *Sereniſſimo & Potentiſſimo* Carolo *electo Imperatori Romanorum & Supremo Regi Vngariæ, Dalmatiæ*, &c. *Salutem & omnis boni incrementum.*

Sereniſſime Rex, *miſiſtis ad nos veſtrum hominem* Bartholomæum *cum veſtris literis, in literiſque veſtris nobis ſcripſiſtis in fraternitate & charitate, & veſter nuncius* Bartholomæus *ex parte veſtra idem dixit, quod vultis nobiſcum eſſe in fraternitate & charitate. Miſimuſque nunc noſtrum hominem* Jacobum Joannis, *& quando pervenerit ad nos* Jacobus Joannis, *ſi vultis nobiſcum fieri in fraternitate & charitate, ſicut eramus nos & avus veſter* Maximilianus *Imperator, Tunc una cum noſtro homine* Jacobo Joannis *mittere poteſtis ad nos veſtrum bonum hominem, qui inter nos poſſit tractare de fraternitate & charitate, ſicut fuit cum avo veſtro in fraternitate & charitate. Datus in Columna menſis Iunii die* XXVI.

En habes Jacobi Joannis Oratoris Moſchovii cultam Orationem, prout jacet: ſi non eſt Ciceroniana, id eſt cauſæ, quod ad eos Boreales flatus Cicero ſua Roma contentus, nunquam acceſſerit. Vale. ex Valleoleto. III. Calendas Martii, M D XXIII.

EPIST. DCCLXXVIII.

Rhodiorum deditio. Mediolani arx à Gallis erepta. Senſus literarum Turci. Turcarum ſtrages magna. Portentum Novariæ. Volaterranus in carcerem conjectus. Verba Cardinalis ad Regem. de prædonibus piratis. Conventus contra Gallum.

P. M. A. M. Marchionibus.

QUid opus eſt ambagibus, quod montem exſtruxerint ad Rhodia mœnia terreum Turcæ, quod D. Joannis milites valide propugnaverint, quod noſtra claſſis inerter ſe geſſerit, vana eſt recitatio. XX. Decembris Turcarum Principi, Rhodiorum ea noſtræ fidei antemuralis & agger invictus civitas, ſeſe dedidit. deditum & eſt quicquid illi parebat, in ea ipſa inſula tres arces munitæ cum ſuis oppidis Lindo, Femolo & Moliſſo. In continenti vero deditum eſt *S. Petri Caſtellum* nuncupatum. Magnus ipſe magiſter, qui Gallus eſt, cum ſuperſtitibus in Cretam dicitur appulſus, cum ſua magna navi Rhodia, & cæteris ejus triremibus, reliquis etiam quibuſdam navigiolis. En quid pariant Chriſtianorum Principum ſimultates! Elephantem amiſimus, cuniculum cepimus. Mediolani caſtellum dico circiter idus Aprilis de Gallorum manibus ereptum eſt, præ inedia nequiverunt Gallica præſidia ſe diutius ſuſtinere. Cremonenſe vero adhuc in Gallorum manet poteſtate. Pontifex qui mitiſſimus eſt columbus, de pace vel ſaltem induciis inter Cæſarem & Gallum avidiſſime tractat, dicitque parentem ſe generalem in Chriſtiano grege eſſe velle. Pacem fieri poſſe ambigo. Fontem Rabiam veterem Caſtellæ poſſeſſionem in manibus hoſtium relinquere, ne Hiſpania excandeſcat, Cæſar non patietur. Tornacum vero Nerviorum caput, Mediolani Ducatum, Navarræ Regnum, Neapolitani Regni tributum, Artoxii & regionum quarundam aliarum reſortum Gallo ablata, Gallum à pace divertent, Deus ſeſe dedet medium. Poſt Rhodon captam magni Turcarum Principis literarum exemplar ad Venetos habemus, quarum hic eſt ſenſus: *Vt ſua victoria Veneti amici gratulentur, latronum ſe ſpeluncam debellaſſe*, inquit. *& liberam ipſis reliquiſſe, quacunque ire libuerit, facultatem. Rhodiis vero civibus eundi aut manendi arbitrium, liberoſque* ait *ſe feciſſe, morari volentes ab omni tributo per quinquennium.* Victoriam adeptus eſt Turcarum Princeps? Victoriam eſt adeptus: ſed eam non incruentam. quinquaginta bellatorum amplius millia trucidata fuiſſe partim ea ſeptimeſtri obſidione, partim incommoditate rerum & temporum moleſtiis afflicta reperiuntur. Abeunte præterea ingenti claſſe, perturbatum eſt adeo mare, ut claſſem ejus univerſam, cum ſuperſtitibus & facultatibus omnibus ad Helleſponti fauces naufragio disjecerit; obrueritque. Ad futuræ alicujus novæ cladis ſigna veniamus. In urbe Novaria Mediolani ſtatus membro vicino portentum enixum eſt: uno tantum corpore conſtans natus eſt puer biceps: quaternos habens lacertos, crura etiam quaterna. Ajunt & viſas fuiſſe varias rerum imagines in ætherea regione. Deus eam provinciam ab exterorum incurſibus jam tueatur. Dum hæc moraretur epiſtola, tabellarium habemus. Urbini Ducem accitum ad Urbem, Curia tota honorifice, ac Pontifex ſereno vultu ſuſcepit, in avitos ſtatus reſtituit. Prudenter actum, meo judicio, ne iterum cum vagorum collecta caterva tremere ut alias, Pontificiam faciat tiaram. E Gallia vero Borboni Ducem Galliarum magnum Comeſtabilem, è ſanguine regio natum, & primarium è Proceribus, turbato vivere ajunt animo in ſuum Regem, qui ab ipſius Regis genitrice, quam *Regentem* vocant, filio conſentiente, amaras quotidie cogatur ſorbitiones ebibere. Borbonum ajunt gravem eſſe virum, & vitiorum inimicum. illos au-

tem fama eſt genitricem non eſſe ſat pudicam, aut conſilii acceptricem: filium luxui adeo immerſum, ut nulli fœminarum generi parcat. De hoc ſatis. Ad Urbem redeamus. Eſt inter Cardineos Proceres unus Volateranus Epiſcopus, genere Soderinus, Florentinus, adverſæ factionis à Medica familia. Is in carcerem à Pontifice conjectus eſt, quod impellentes Gallum Regem ad acceſſum in Italiam, literæ fuerint ejus interceptæ, quarum hæc eſt ſententia: *Propera, Chriſtianiſſime Rex, Pecunias & milites tibi paratos habemus. Si diſtuleris, & Venetos & eam quam Florentiæ habes partem, Mediolani mox Cremonæque caſtella, totam demum Italiam amittes.* Alio epiſtolæ capite Gallum incuſat, quod minabunde ac inobſervanter ſcripſerit ad Pontificem, non eſſe tempus, inquiens, perturbandi ejus animi, qui licet generalem ſe eſſe dicat Chriſtianorum Principum parentem, nequibit tamen Cæſarem deſerere, quem educavit, à cujuſque autoritatis halitu putat ſe eſſe Pontificem. Conqueritur una, quod ſe participem non fecerint Regis miniſtri earum literarum, quas ait ſe vetuiſſe, ne præberentur. Actorem vero ſuum apud Chriſtianiſſimum Regem, acribus accuſat jurgiis, quod hi tractatus, in curia Gallica vagentur per ora hominum. Arguitur & Cardinalis hic Soderinus, & Siculæ conjurationis, quæ nuper orta eſt, particeps. De Soderino ſatis. errati pœnas luet, ſi erraſſe invenietur. Scribis tu ex litore Malacenſi, viſam fuiſſe piratarum ingentem claſſem, & Maurorum & Turcarum mixtam, quæ ſit more ſolito maritimas oras depopulatura, rapturaque in ſervitutem Chriſtianorum multa corpora. mœſtos nos tenet ea prædonum inſolentia. proh pudorem! proh calamitatem horrendam! Ab impotentibus & miſeris ignominiam talem patimur, nos potentes & imperiis Regniſque onuſti ad ſummum? Gallo ego Regi tamen culpam eſſe impingendam judico, qui ab Afris cæteriſque alienis à Lege noſtra, nos ſua hianti cupiditate ſuper Italis & Mediolani Ducatus rebus, totos perpetuo tractu divertit. Accipe aliud. Cæſar & Anglus, in Gallum fœdera junxerunt, ut eorum exercitus Galliam ingrediantur potentes. Auguſti vigeſima conventum eſt. Ab Italia quoque ac Burgundia ſtatutum eſt, ut idem fiat. Galliam ut Narbonenſem Proſper Columna, Romanus Princeps, Prætor exercitus, qui eſt Mediolani, adoriatur. Burgundus vero in Galliam Lugdunenſem ruat, quo ſtimulatus undique ſuperbiam temperet. Quæ prægnantes hi montes, Gallo perniciem minitantes, parituri ſint, tempus rerum index certiſſimus loquetur. Vale. ex Valdoleto. nonas Maii, M D XXIII.

Epist. DCCLXXIX.

Hieronymus Adornus moritur. de fulguribus rapidis. Tumultus in Curia. Rapitur Theſaurus. Reſponſum Lebreti requiſiti.

P. M. A. M. Archiepiſcopo Cuſentino.

Scribis, Hieronymum Adornum Venetiis obiiſſe; fuit Cæſari moleſtiſſimum id nuncium. bene de viro ſentiebatur. Solator tamen animum. Ejus loco ſuffectus eſt protonotarius Caraciolus, quem noſti virum eſſe longa rerum experientia prudentem. Speramus ut quæ Adornus orſus fuerit, hujus induſtria rite perficiatur. quando præcipue Veneti videant, nullas eſſe in Italia vires Gallicas, quibus queant inhærere. A nobis ſcito, regionem hanc inſolitis fulguribus & tonitruis infeſtatam his diebus ita fuiſſe, ut multi in agro & in propriis laribus percuſſi fuerint. ſtupent homines, timentque ne cælorum heminæ mali aliquid portendant. Embryonem jam pepererunt. Veteranorum mille militum cuneus, Perpinianum iturus, ad fines Gallicos perturbandos, hanc prætcribat. Cum Prætorianis Belgis eſt orta ſeditio, curiam univerſam perturbarunt. Trucidarunt Hiſpani è Prætorianis quinque: ex Hiſpanis unus fuit confoſſus. non eſt auſus Cæſar inobſervantiam ulciſci, ne deterius aliquid exoriretur. quantocyus fieri potuit, per ſuos centuriones educti ſunt. Eſt veteranorum militum horum animi elatio tanta, ut ſe poſſe quorumcunque hoſtium copias triplicatas facile proſternere, ſibi perſuadeant. Hoc eodem die allatum eſt aliud infelix nuncium. Scripſi alias, è tribus navibus, quos ab extremis terris Fernandus Corteſius cum theſauris ingentibus mittebat, metu piratarum, in Caſiteridibus, Azorum inſulis permanſiſſe duas, donec claſſis nova ad eas perducendas mitteretur. trium caravellarum fuit miſſa in earum tutelam claſſicula. nil profuit, ad Joannis Florini prædonis Galli manus, expugnata è duabus prætoria ipſa, precioſis illis rebus onuſta pervenit. evaſit altera cum una tantum è duodecim magni capacibus capſis, & una tigrium, de quibus ſupra memoravi. Pauca hæc elapſa in immenſum & pretio & veſtium elegantia ſuperant, ea quæ vidiſti dona, priuſquam Cæſar ad Galleciam ex Valdoleto, rediturus ad Belgas, diſcederet, nec mirum quidem. A provincialibus populis illa, hæc ab illius magni Regis Muteczumæ

teczumæ gazophylacio & reliquis proceribus atrii, ac illorum egregiis templis aſportata, ſexcentorum millium ducatorum amiſſa hoc ſaltu referunt valorem, qui res illas tractarunt, excedere. Granati auri copia inerat ingens, veſtes vero, Diis eorum dicatæ, multo erant auro comptæ, ad quæ viſenda Venetum Oratorem & nobiles plures duxi, ad eorum hoſpitia, qui capſæ illius curam habent, donec Cæſari offerantur. qualia fuerint cætera deperdita, præbent hæc intelligendi materiam. Admirati ſunt decorem & pretium, & arte mira laboratas imagines, & contextas omnium florum, herbarum, animalium, laqueorum ac volucrum figuras; quod populi ſint illi politici & ingenio acuti ac induſtrii, magno ſunt argumento hæc. Aliud accipe, quo epiſtola claudatur. Enrricus dominus Lebreti, Regno Navarræ privatus, requiſitus à Cæſare, ut ſuis partibus inhæreat, trajiciendique per ſuas terras exercitus in Galliam aſſentiatur, dicitur reſpondiſſe, *ſe id ſine ſuarum rerum magno diſcrimine annuere non poſſe, niſi per vim cogatur, quod intra fines Gallicos univerſum habeat patrimonium.* Quicquid delirant Reges, miſer plectetur, ſi à Charybdi cavere ſtuduerit, decidit in Scyllam, ſine magna ejus jactura, nubila hæc reſolvi nequibunt. Ex Valdoleto, III. Idus Junii, MDXXIII.

EPIST. DCCLXXX.

Ubique atra peſtis bellorum. de Valachiæ Rege. Nota *nova genera ſævitiæ. nunquam auditum facinus. Conjuratio in Vaivodam. Copia pactorum.*

P. M. A. M. Marchioni Bellecenſi.

A Sereniſſimo Infante habuit literas actor ſuus ille Salinas, de quo alias. De negociis nihil ad me. de Fortunæ ſclopis accipe quid habeatur. Ab illis flatibus Borealibus, quibus eſt ſua Serenitas vicina de profligatis Turcarum copiis in duabus regionibus jam ſcripſi, hiſdem agitari procelloſis fluctibus ſeptentrionalium illarum regionum proceres, quibus & noſtri principes conquaſſantur. ad ipſum Salinas ſcriptum eſt. Ad Tanaim ad Boryſthenem, ad paludem Mœotidem, ad Tauricam inſulam conflixiſſe trucidataque fuiſſe ubique multa hominum millia refertur. hoc in uſu jam eſt adeo commune, ut nil miremur, ſecare ac ſecari; trucidare, trucidari: perimere, perimi; ſternere, ſterni: rapere, rapi domeſticum jam eſt, & Tartareis numinibus gratum. Sed audi crudelitatis novum quoddam exemplum: quia novum, relatu dignum. Valachia eſt Sarmatarum regio. Valachiæ princeps dicitur *Vaviola*, uti apud nos Rex. Poloniæ convicina Valachiæ Vaviola filium hæredem habuit his temporibus, impium adeo, ut præter contemptum religionis novis delectaretur hominum cruciatibus, uti de Phalaride & Buſiride multiſque crudelibus Tyrannis hiſtoriæ inclamitant. Patre vivente, hic regni hæres, odio habebat quotquot erant patris familiares. canum delectabatur caterva. canibus patris familiarium nomina imponebat, *Camerarii, theſaurarii, diſpenſatoris, œconomi*, & his ſimilia. donec pater vixit, in canes ſævitiam exercebat. Secari canem illum coram ſe in fruſta jubebat, ac ſæpius manu propria interficiebat, cujus nomen erat ejus familiaris, quem oderat præter cæteros. Patre vita functo, & regni habenis ſuſceptis, in eoſmet frendens, iracundiam explebat, fere ad unum necavit, neque ut jugularentur tantum, animo ſuo ſatisfactum erat, ut ſanguinis eorum rivus per aulam decurreret, delectabatur. Nullas, ut ajunt, ſine ſanguinis effuſione dapes ſumebat. Crudelia omnia erant ejus acta, ſed crudeliſſimum audi unum nunquam alias auditum. Is præceptorem habuit, virum egregium, à patre illi ad educationem, ut Neroni Seneca, deſignatus fuit. præceptorem ante cænam, conſcientiæ ſtimulo agitatus, accerſit, coram menſa poſita præceptorem trucidat. Ejus nondum bene mortui filium acciri jubet, cui ait: *Noſtin' hunc jacentem? Novi Rex*, inquit, *genitorem meum.* Juveni infelici, neque tremor, neque in parentem pietas, profuit quicquam. ſuper genitoris adhuc anhelantis, & ſanguinem eructantis, corpus projecit ac jugulavit filium, infecitque morientis patris nati ſanguine cadaver. ita cunctis formidoloſus effectus, ſuum ad ſe jubet venire Magnum Cancellarium. Is aliorum exemplo edoctus, parere recuſavit, in arcem ſe recepit munitam, & exercitu in dominum Vaivodam coacto, regnum ſeducit. putant hac hora Vaviolam regno dejectum, vel à ſuis trucidatum. Cum ſapido calce claudatur epiſtola. Res Veneta eſt ad votum noſtrum concluſa; nil minus ab autore protonotario Caraciolo, tibi minime noto, Neapolitano nobili oratore, ad id tractandum à Cæſare miſſo, exſpectabatur. Eſt namque vir magni judicii, ac rerum experientia ſimilium grandium negociorum mirus artifex. Icta ſunt hac lege fœdera, ut eorum quiſque Cæſar & Venetus habeant octingentorum ad Italiæ defenſionem cataphractorum & levis armaturæ quingentorum equitum.

Peditum

Peditum vero ſex millium, cum impedimentis exercitui tali quadrantibus. Ut utriuſque ſubditi libere queant per cujuſque ipſorum terras commercari. Ut repræſaliæ per ſemeſtre ſuſpendantur. Ut pro locis ac terris poſſeſſis hactenus, quæ videbantur quondam fuiſſe Auſtriæ domus hæreditariæ, Veneti ſolvant, infra octennium millia ducatorum ducenta ſingulis annis quinque ac viginti, & hinc plæraque alia ad veram pacem facientia. Sero hæc ad nos aliquando veniunt, ſera tamen placent. ſtatuta hæc & ſancita fuerunt Junii XXVIII. Tu jam vale. ex Valdoleto III. nonas Auguſti, MDXXIII.

EPIST. DCCLXXXI.

Oratio Curiarum ad Regem. Aurea ſecula. Laus Cæſaris. Rex anima populi. Cauſa tumultuum. contra conſultores. Cæſar reſpondens neceſſitates expoſuit. Cauſa quare petat Tributum. *Hortatio ſuavis. Aſſenſus* Tributi. *Quid Regna petant obſervari debere. Quid Clerus ſuper Quarta. Quid Ordines ſuper Quarta. Promiſſio Regi Anglo. De Tamarono.*

P. M. A. M. Archiepiſcopo Cuſentino.

SEro interdum ſeſe offerunt tabellarii ad vos, propterea ſeræ tibi noſtræ literæ videbuntur. Circiter præteriti menſis initium, Regnorum Caſtellæ conventus à Cæſare vocatus, acceſſit. Procuratoribus civitatum habentium ſuffragia, coactis ac benigne ſuſceptis, Cæſar Rex ſuas urgentes bellorum neceſſitates contra ſtimulantem Regem Gallum proponit. mox ſuaſit ut expedite de ferendis ſuppetiis velint deliberare. His habitis per Jureconſultum Licentiatum Joannem Rodoricum Piſam civem Granatenſem è procuratoribus unum oratio eſt vulgaris habita poſtero die in hunc ſenſum.

Sacratiſſime Cæſar, & Rex noſter Catholice, Nos horum Regnorum procuratores, qui adſumus, hoc primum à tua petimus Majeſtate, ut arbitretur & perſuaſum ſibi habeat, horum Regnorum fidem & obſervantiam erga tuam majeſtatem, talem eſſe ac ſemper erga ſuos majores fuiſſe, ut nulli è multis Regnis, quæ poſſidet, debere cedere videatur. qualem convenit à fidiſſimis ſubditis fidem exſpectare, talem offerimus, quando præcipue cernimus, quibus ſe laboribus, quibuſve periculis, veſtra majeſtas expoſuit, ut nos viſeret; ſed potius redimeret, formaret ac recenter crearet. Suo namque felici adventu calamitates & mala cuncta nos prementia, quibus in univerſo paria unquam viſa fuerunt, propulſata ſunt. Juſtitiaque ab his Regnis eliminata, cum tranquilla Pace non putata revocatur. Aurea nobis ſecula felicitatemque integram hic veſtræ Majeſtatis adventus nobis advexit, quod à Principe gubernatum iri hæc Regna ſentiamus, licet ſub ætate juvenili, prudentiſſimo, juſtiſſimo ac Deum timenti, primum vinculum ad rite gubernandum, qui & virtutum omnium culmen miraculo proximum ſit aſſecutus. Romani, quando in adoleſcentem futuræ probitatis aliqua ſigna conſpiciebant, alicujus magnæ felicitatis ſpem illum appellabant. Nobis altius adſcendere licet, qui jam ſpe depoſita, in Majeſtate veſtra fruimur illa felicitate, quæ in longævis & ſapientibus Regibus & Imperatoribus deſiderari poteſt. Eſt aliud Sacra Majeſtas non omittendum. Procuratores hi, ab urbibus & municipiis ſuffragandi poteſtatem habentibus, delecti, excepto nemine: ſunt veteres Regiæ domus familiares, in regiaque ipſa domo honoribus & magiſtratibus fulti, qui perturbationum temporibus ob debitam erga naturalem ſuum Regem obſervantiam, cum vitæ amittendæ periculo, damna paſſi ſunt innumera. A ſapientibus eſt memoria proditum, Reges eſſe Regnorum quæ poſſident animas. caput alii eſſe ſcriptum reliquerunt, populus vero corporis membra. Eſt ergo membrorum, ſui capitis incolumitatem optare, uti eſt corpori proprium, animæ ſuæ conſervationem quærere. Quæ cum vera ſint, æquum eſt, ut veſtra Majeſtas arbitretur Procuratores hos, urbeſque ac Regna mittentia, vigilanti ſtudio, quodnam conſilium ſint his temporibus, ad ſui noſtrique commodum veſtra Majeſtas amplexura, deliberaſſe. Nec minorem debet veſtra Majeſtas illis fidem præſtare, quam egregiis, qui ſuo lateri ſemper inhærent Senatoribus. Ex his forte nonnulli, rerum præteritarum cognitione ſunt expertes, diverſis alii negociis impliciti, rem hanc quæ tanti eſt momenti, à tergo relinquunt. Hoc quippe Sacra Majeſtas ſi præbitam præteritarum ſeditionum occaſionem penſitaverimus non adeo mirabimur. Si tributum quod *ſervitium* nuncupamus, in oppido Clunio tam abſolute petitum, ſi civitatum procuratores non auditi, ſi plærique alii de communi bono loqui tentantes, ex paucorum hominum qui ſibi, non veſtræ Majeſtati aut ſuis Regnis proſpiciebant, conſilio, rejecti, tanti mali cauſa fuerunt. Medicinis averſis morbus ille curandus erit. Audiri procuratores primo debebant, ſuaque poſtulata expedire Regnorum gravamina, uti veteris erat conſuetudinis

proſcindi,

proſcindi, immo & audemus hoc veſtræ Majeſtati proponere. Multo ſanius utiliuſque tunc fuiſſe ſub conſulendi, diſcutiendi ac deliberandi nomine Procuratores convocaſſe. Hoc ſi veſtræ Majeſtati collaterales conſultores ſuaſiſſent, minime dubium eſt, quin audita veſtræ Majeſtatis neceſſitate, multo plura quam in præſentiarum petentur, Regna ipſa obtuliſſent. En jam, Sacratiſſime Cæſar, præterita ſunt hæc, nec jam conſilio eſt opus in illis. ad rem præſentem veniamus. Ecce nos à veſtra Majeſtate ſuis literis vocatos, in quibus ſe de his, quæ ad Regnorum commoda faciant, conſulturam pollicetur. Ultimo vero loco imperat, ut annuendi tributi procuratores afferant à ſuis quique urbibus aut oppidis poteſtatem, ſervatur in hoc ordine vetus conſuetudo, placuit propterea cunctis. Regnorum poſtulata Veſtræ Majeſtati porrigentur noſque illorum nomine ſupplicabimus, ut ejuſmodi petitis pro veſtræ Majeſtatis ac Regnorum utilitate videatur expedire, reſpondeat. Nil hac beneficentia majus, his Regnis præſtari poterit, qua impetrata neque populi unquam de ſimultatibus excitandis cogitabunt, & obſervantes in veteri fide confirmabuntur. Nec obſtare debet vetus Curiarum conſuetudo, in qua prius de tributo agebatur. mox de Regnorum commodis: qui Regnum eſt, ſi quid novi emergat, juxta temporum exigentium novas condere Leges. Proſtrati ergo ante Veſtræ Majeſtatis ſacros pedes oramus, ut hic noſtro poſtulato dignetur annuere, quo liberius ſuper his quæ ad veſtræ Majeſtatis felicem ſtatum attinent, cogitare queamus. Dixi.

Eodem idiomate reſpondet Cæſar extempore. Non minore Regna hæc illorumque populos mihi ſubditos amore proſequor, quam me ipſum amem. hoc amore commotus, heſterna die quæ ſeſe hoc tempore offerebant, in veſtris Curiis, nunquam alias audita, vobis edixi. oblatas neceſſitates, quæ me ut vos convocarem, impulerunt, intelexiſtis. Ex quo in S. Andreæ portu terram captavi: hoc idem ut vos accerſerem animo geſſi. gravibus aliis negociis implicitus nequivi hactenus. A petendo tributo cuperem abſtinere, quia vellem non modo ab oneribus populos ſublevare, ſed quantum fieri poſſet, honoribus & novis prærogativis ornare. Verum, uti patet omnibus, cum ex malorum ſuaſu, qui populos ad ſeditiones induxerunt, intolerabiles impenſæ ſeſe mihi obtulerunt, nequeo tributi hujus exhortatum prætermittere. hoc heri actum eſt. Nunc autem, ut mihi conſulatis, hortor & ut ſanum commodumque præbeatis conſilium, poſco. Quid ſatius vobis videatur, interrogo. An ſit æquius, ut vos primo ad mea poſtulata deſcendatis, quandoquidem Curias me non dimiſſurum fui heri pollicitus, quin prius ad unguem in his, quæ juſte conducent, ſatisfaciam. Quicquid gratiæ, quicquidve beneficentiæ conferetur, à mea hoc pacto prodiiſſe liberalitate judicabitur. ſed ſi prius ſupplicationibus veſtris auſcultarem, quo tributum impenderetis, illa me conceſſiſſe putarent omnes. quia præcipue notum eſt omnibus, à meis majoribus hunc fuiſſe ordinem ſervatum, ut de tributo ageretur primo, quo gratioſe, non coacti, gratias impendere viderentur. A juſto ergo deviat, ut prætermittam ego, quam reperi ſervatam conſuetudinem. Non minor eſt meus quam prædeceſſorum meorum erga vos amor, in præbendiſque gratiis illos intendo ſuperare, de qua re nil dubitare debetis. Sin aliter effecero, veri Principis, ſuique promiſſi male ſervatoris nomine, me privabitis, cur à me rem adeo novam extorquere conamini? Si ejuſmodi fama, quod mihi veſtro Regi vos Leges novas præſcribatis, ad Turcarum Principis aut aliorum aures devenerit; de autoritate mea non exigua pars tolleretur, latratoribuſque non infirma contra nos præberetur occaſio. Ad hæc igitur ſcandala tollenda, veteri ordine ſuo quæ agenda ſunt, perficite, ut de Tributo primum ſermo fiat, & vos qui boni eſtis ac fideles, veſtro fungentes officio, neceſſitatibus emergentibus, uti à vobis ſperari debet, occurrite. quandoquidem præteritæ turbationes illarum cauſæ fuerunt.

§. His auditis, repetito ſupplicarunt, idem arguentes, *de Cæſaris autoritate nil ex hac conceſſione iri demptum.* Cæſar vero, neque ſine excandeſcentia, levi tamen, eorum dicta refellit. Ut ordo ſervetur, imperavit. Ita actum eſt & concluſum. Quadringenta ducatorum millia eſt ſumma deſignata, triennio, uti moris eſt, perſolvenda. Suis autem promiſſis Cæſar, de juſtis eorum poſtulatis confirmandis, ſtetit. Nunc quæ fuerint *Regnorum poſtulata* intellige.

Memoriale Cæſari præbitum à Curiis hæc Capita continebat.

1. *Quod Hiſpani ad Regis admittantur obſequia ducentique nobiles qui præſto ſint armati, ubi opus fuerit, deligantur.*

2. *Ne judicibus terrarum, in errantium mulctis gratiæ vel ſtipendia in eorum judicatura deſignentur.*

3. *Ne priuſquam in rem judicatam, reorum*

 cauſa

cauſa tranſierint, pecunia cuiquam ex ea mulcta promittantur, neve prinſquam ad Regiam cameram pervenint. Ad litigiorum tollendas moleſtias in veteribus horum Regnorum Sanctionibus decretum eſt, ut controverſia, qua marapetinorum quadraginta millium ſummam non excedunt, ea eſt moneta tibi cognita, *à tribus cujuſvis Cancellariæ Senatoribus diſcerni concludique poſſit; Si duorum ſuffragia concurrant, ſervetur.*

4. *In Granatenſi Cancellaria duo augeantur Senatores.*

5. *Nec cœnobitæ aut alias Eccleſiaſtici, poſſeſſiones aut prædia ſecularia, queant emere, & ſi qua jure aſſequantur hæreditario, vendere illa cogantur, quia paulatim vel morientium vel fratales cucullos induentium mandatis, quicquid hujuſmodi facultatum ſeculares poſſident, ad cœnobia vel Eccleſias devolvuntur.*

6. *Ne quis frumenti genus ullum emat frugibus non collectis.*

7. *Ne cuiquam in Regnis vetitum ſit enſem geſtare.*

8. *Ne pauperes mendicent extra ſolum natale ſuum.*

9. *Ne larvæ ullo tempore permittantur.*

10. *Ut in Cancellariis aſſint viri boni, qui animadvertant acta judicum in procedendo.*

11. *Quod Lex hactenus decernens, ut ordinarii quique Iudices, in exortis litibus ad ſummam uſque trium millium marapetinorum decernere queant, appellatione partis non admiſſa, protendatur ad millia ſex, ne pro re tenui ad externum Iudicium per appellationem impotentes trahantur.*

12. *Ne officia vel beneficia dentur alienigenis.*

13. *Ne tituli eorum, qui literas profitentur Baccholariatus, Licentiatus aut Doctoratus, admittantur, aut ſub eorum titulorum occaſione quiſquam eorum gaudeat prærogativis; niſi per rigidum examen fuerint in aliqua promoti Academia.*

14. *Ut è Iureconſultis Regni, fama integri ſex deligantur, qui è Curia ſtipendiati, ad litium arduarum in Regnis exorientium, vel ad rationes ſuæ gubernationis à prætoribus regionum perquirendas, mittantur pro temporum ac rerum exigentia, non ad reorum impenſam, uti hactenus eſt actum, ſed regia mittantur.*

§. Ex his poſtulatis majorem conceſſit partem, utcumque tandem ad patriam Procuratorum quiſque contenti redierunt.

§. Per ſe autem Caſtellanus Clerus, Granatenſibus ac Navarrenſibus eccleſiis exceptis, à quibus vult Cæſar particulatim exigere, honeſta quadam compoſitione concluſa, cum juberet Pontifex, peteretque Cæſar exigi debere quartam omnium eorum reddituum partem. Cæſari præbebit florenorum auri decem ac ducenta millia, triennio & ipſa perſolvenda, uti ſeculare quadringentorum millium ducatorum tributum.

§. Ordinum vero tum D. Jacobi, Alcantaræ, Calatravæ milites à quibus & ipſis quarta illa pars reddituum propriorum petebatur, ne impoſitio hæc adeo nova in uſum vertatur, perſonaliter ſe ituros, quacunque urgente bellorum neceſſitate Rex ierit, qui magiſtratum eorum, uti noſti, Dominus eſt & milites illi ſubjacent. His conventibus dimiſſis, ad cogendum exercitum omnis cura dirigitur, nec an ſuo tempore fieri poſſit, ut pacto ſtemus cum Britanno Rege icto, intelligo, cui promiſſa eſt irruptio in Galliam cum valida manu armatorum die Auguſti vigeſimo: nunc quippe ſerere nos incipimus, quando de collectis meſſibus ex horreis oportebat cumulos extrahere.

De his jam ſatis. ad te venio, tuis uno capite reſponſurus. Scribis parvo tuo ſuaſu, Pontificem Archipresbyteratum Occaniæ celebris oppidi Toletanæ diœceſis, in Carpetania mihi condonaſſe, petiſque à me, ut ejus dignitatis titulum fructibus mihi ſervatis, concedam Juriſperito Antonio Tamarono, meo procuratori, quod illius oppidi ſit oriundus, ut jubet, facito vir bonus eſt. quod vero ejus glebæ uberis motor fueris, eas habeo quas debeo gratias. partem gratiarum, quæ Pontificem tangit, Pontifex habebit. Sum jam feſſus. ergo vale. ex Valdoleto, idibus Auguſti, MDXXIII.

EPIST. DCCLXXXII.

De duobus Brevibus. Obſeſſio Procerum preſſorum. De Orbe Novo. Reſtitutio Mexici.

P. M. A. M. Summo Pontifici Adriano VI.

UNo halitu poſt ſacrorum oſcula pedum, tres Charites, dico gratiarum actiones, accipiat Beatitudo Tua Occaniæ archiepreſbyteratum mihi eſt impertita. Et de Pontificio more ſub naviculæ ſigillo breves accepi duas à Beatitudine tua membranas. Ad Sereniſſimum Cæſarem unam, qua ſuades, ut me ſummo proſequatur amore, fuiſſe me illius progenitoribus, paremtique ſuæ Majeſtatis utrique gratiſſimum, ſignificat. dehinc ſuæ Majeſtati utilem, quo tempore ſui met ſubditi tumultuantes Regna hæc omnia perturbabant, dicitque mea fuiſſe obſequia non contemnenda, quando vos gubernatores, cum octodecim Proceribus inſania popularis incluſos & fere obſeſſos premebat in oppido Turdeſillarum Regnorum arce, quod ibi moretur æternumque ſit moratura Catholica Regina,

Regina, ſuæ Majeſtatis mater, fuiſtis à me de rebus, quæ gerebantur moniti, nec parum commodi ad emergentia tunc negocia, ſignificationes meas Cæſareis rebus attuliſſe, veſtra Beatitudo fatetur. Tale teſtimonium, Pater Beatiſſime, gratiſſimum mihi fuit, nec meæ famæ parum addidit incrementi apud Bonos, quibus non invitus, immo & gloriabundus Membranam ipſam legendam porrigo, additumque amorem Cæſaris ſentio erga me. Membranarum altera imperat, ut proſequar de Orbe Novo quicquid poſt ſuæ Beatitudinis diſceſſum ab his Regnis Oceanus ab utero ſuo prægnanti detegere Hiſpanos permittit. Non invitus laborem ſumam. tres aliæ, ab impreſſis, meæ Decades propediem ex mea prodibunt officina, quæ Beatitudinis Tuæ nomen in fronte geſtabunt. Circuierunt namque integrum Hiſpani paralellum, & inſulas aromatum altrices repererunt. immenſamque illam civitatem Lacunarem Thenuſtitanam cum ampliſſimis novis regionibus, noſtro Cæſari reſtituimus. Cætera Cuſentinus Archiepiſcopus tui Pontificatus dexter oculos. Valeat Tua Beatitudo, ante cujus ſacros pedes proſtratus dico humilem commendationem. Valdoleto. idibus Auguſti, M D XXIII.

Epist. DCCLXXXIII.

De monſtris. De Luthero hæretico. Qui viſa fuerunt in aëre. Male ſentit Borbonus. Galli trajiciunt Alpes. Proditor Bonifacius.

P. M. A. M. Marchioni Bellecenſi.

E Germania duo ſunt allata monſtrorum ſimulachra, juvencæ formam ſub humana ſpecie, diverſis licet membrorum ſignis, referentia: pelliceum ambo, cum raſo vertice, fraterno more, videntur habere cucullum, & pedibus ſtare duobus, cum lacertis manibuſque fere virilibus, capite vero ſemileonino, plano à ſummo. Utraque imago bovinis conſtat, ſed non ubique vilis, levigatis plæriſque in locis cruribus ac pedibus, ſubnigro una. ſubflavo altera coloribus. Lutheri hæretici & commilitonum ejus referre ſpeciem, populi ſummurmurant. Portenta etiam multorum teſtimonio, in aërea regione viſa ſunt, in Auſtria præcipue, ubi ajunt ſeptemplicem hydram, æmulantem draconem; & arcus duos, ingentem unum, minorem alterum apparuiſſe. In majoris arcus verticibus cornuum ſingulos dicunt ſoles in ſummo dorſo ipſius alium locant ſolem. In minoris arcus gibboſa curvatura dorſi, rota glauci coloris, cum ſole medio crucem circumſepiebat, in brachiorum vero ipſius arcus porrecturis ſingulæ obſcuræ lunæ arcu tertio circumdatæ. Viſam & fuiſſe unius templi figuram, & alterius magni draconis caudam, arcamque ingentem, cometem etiam, flammas in fulgurum ſimilitudinem, cum tonitrui ſtrepitu ingenti fumum diu evomentem ajunt, per cæli metas evagantem apparuiſſe. Depicta hæc ad Regem Cæſarem allata, vidi ego. Prætoriani Cæſaris familiares Germani, cuncta ſic accidiſſe teſtantur, & Lutheri majus aliquod malum, aut Turcarum ereptionem portendere illa dijudicant. Ea credere vel pro fabulis habere, tui eſt arbitrii. ego vero ſi quid putem interrogabis, dicam. Vel quæcunque Livius hiſtoricus, & Manilius Aſtronomus, multi præterea non vulgares autores, longis ſermonibus de hiſce portentis ſcripta reliquerunt, falſa eſſe omnia, vel & hæc accidere potuiſſe, arbitror. Ab Italia. Florentini Ducem ſibi Mantuæ Marchionem elegerunt, miſſo ad eum ſuo Reip. vexillo. Fœderati, Papa, Florentini, Senenſes, Genuenſes, cum Duce ipſo Mediolani, ad ſtipendia militibus in ſingulos menſes perſolvenda, pro ſuis quique facultatibus, ducatorum millia centum pacti ſunt. Gallorum timent eruptionem. Ex Gallia fertur, Borboni Ducem, Galliarum Magnum Comeſtabilem & è Proceribus primarium, male pacato in Regem ſuum animo vivere. Ad eum concitandum dominus de Beurre Cæſaris à cubiculo vir nobilis, miſſus eſt. Paulo momento cum Cæſaris afflatu, criſtas erecturum arbitramur. Ab Urbe ſcribitur, Pontificem ipſum in S. Maria majore, rem divinam in nonis Auguſti audiſſe, quo die fit ab Eccleſia mentio nivis, eo die ac loco delapſæ. Regrediens apud tituli S. Crucis Cardinalem, cum purpuratorum ingenti caterva, pranſus eſt. Ab Inſubria, quæ *Lombardia* vulgo nuncupatur, Proſperum Columnam, Imperialis & Ducalis exercitus ducem, ex Mediolano ſcripſiſſe ajunt ad fœderatos omnes, ut eorum copiæ promiſſæ properent in auxilium. Gallos inquit ad Trajectum in Italiam, Alpibus proximos eſſe. argumentum præbet hæc animi cura, quod motus hoſtium exploraverit. Mediolani caſus evenit, qui civitatem univerſam & una Cæſaris animum perturbavit. Bonifacius quidam Vice-Comes, proditorie in campo, ubi ſecure Dux deambulabat, Ducem adortus, ut perimeret pugione, vulneravit. Chirurgorum cura diligenter adhibita, extra vitæ periculum eſſe jam dicitur; equo inſidens

agili percuſſor ſicarius evaſit, quo tetenderit aufugiens, neſcitur. A nobis & Britannia Belgiſque hæc habeto. Ad S. Sebaſtiani portum, ubi noſtra ſunt contra Fontem Rabiam præſidia, nova quater millium & quingentorum Germanorum manus appulſa eſt. Horum opera Cæſar cum cætaris, quos advexerat ſecum, contra Gallos inquietos utetur. Magnus mihi Cancellarius ex Anglia copias ingentes propediem in Galliam transfretaturas, & in Burgundiam peditum Germanorum millia decem cum cataphractis quingentis paratas eſſe retulit, ut uno tempore erumpant in Galliam, quo laceſſitus undique Rex Gallus, res Italas deſerere cogatur, & hebetatus aliquantiſper, truncatis ſui Regni membris aliquibus, impotens ad perturbandos aliorum Principum acceſſus, in barbaros infideles, efficiatur. De nobis autem, qui nos fore in campo armatos, hujus menſis Auguſti die vigeſimo ſumus polliciti, neſcio quid referam. Hebetes apparatus video. Quid Fortuna in tanta rerum mole cogitet, non intelligo. Cras tamen ad fines Gallorum Cæſar hinc diſceſſurum ſe dixit. Vale. Valdoleto. VIII. Calendas Septembris, M D XXIII.

EPIST. DCCLXXXIV.

Conventus fiet Pompelone. Machinæ ex Caſtello Burgenſi eductæ. Curruum & armorum copia. Conſilia Procerum. Verba Galli jactabunda. De judicio in Gallum.

P. M. A. M. Archiepiſcopo Cuſentino.

AUdiviſſe vos, inquis, Cæſarem ex compoſito cum fœderatis promiſſas nondum contraxiſſe copias. Belli nervis deficientibus nequivit hactenus. quanto celerius poteſt, jam ad fines Gallicos proficiſcitur una ex univerſis Regnis Caſtellæ vocati milites per diverſa gradiuntur, in Pompelonenſi agro Gallis finitimo convenient. Tormentorum jam vaſa cum impedimentis omnibus, è caſtello Burgenſi educta vehuntur. In campo jacentia, Curiales ad ea viſenda multi convenimus. Imperiale viſu eſt & ſtupendum. Ejus generis quos *Canones & Serpentinas* nuncupamus, ad murorum ruinas inventos, quatuor & viginti. Sacres octodecim, in ſuis vaſis quodque curribus locatum conſpeximus. In eis liliorum flores Gallorum ſtemmata conflata ſunt. Globorum ferreorum, tormentariique pulveris & haſtarum ac telorum omnis generis fomentorum, ad rem bellicam facientium. Rhedas ac plauſtra, & jumenta miniſteriis addicta quis referat? A numerandis feſſi deſtitimus. His paratis Lucronium pervenimus, ubi nunc moramur. ut prætereant copiæ, Rex exſpectat. Pompelonem, quo propius hoſtem perterreat, ſe iturum prædicat. Principes Hiſpani diſſuadent. Neque tam valido eſſe appropinquandum hoſti, neque Navarris fidendum, qui ſi adverſi aliquid acciderit, rabidius in noſtros Cæſaremque ipſum ſævirent, quam hoſtes ipſi, qui familiari Regi aſſueti juga noſtra duriuſcule ferant, quod perpetuis nos præſidiariis militibus illos affligemus. Stat propoſito Cæſar, nec ulla ſuaſione movetur, magni eſt animi; quæ ſuccedent, habebis. De Anglicis Burgundiciſque copiis, & Borboni Duce turbato, nil ad vos ego, quia citius ad vos illa deferri arbitror, quod liberiora ſint itinera, nobiſque mari ac terris, tum à piratis, tum à Gallis incluſa. Sed unum audi, quod forte ignoratis. Venit ad nos, habita venia, nobilis quidam vir ex Gallia, cum à Gallorum Rege dimitteretur, hæc illi Rex ait: *Omnes in me conjurant Principes, ego autem illis ſatisfaciam. De Cæſare aut Anglo nihil mihi curæ; ſcio namque Cæſarem pecunias non habere. In Anglum vero præſidia ſunt in ejus fronte locata, quæ munita loca ſuſtinebunt; ex Burgundia quicquid cogi poteſt flocci facio. In Italiam proficiſcar. Mediolani Ducatum reſtituam, & revertar victor. Si quid mihi ablatum repeero, facile illis exploſis cuncta reſumam.* Hoc Regis Galli dictum, ſi fauſte ſucceſſerit, magnanimiter, ſi adverſe, uti ſucceſſurum arbitror, ſi Belli Regula ordine ſuo proceſſerit, quum duros multoſque ſit hoſtes habiturus, inſolenter temerarieque dictum judicabitur. Quid hoc rei ſit, hæſitamus. In ſui animi dictique argumentum, nullum contra nos, neque Regem Anglum, aut Burgundos motus, mittit exercitum, paratque uti dixerat, Alpium trajectum. Suæ potentiæ nimium fidit. exitus erit judex. Vale. Lucronii. V. Idus Septembris, M D XXIII.

EPIST. DCCLXXXV.

In hoc Epitomate ſunt XII. *hiſtoriæ. Copiæ Angli Regis in Gallum. Copiæ Flandricæ. Copiæ Burgundiæ. Borboni ſeductio detecta. de Cardinale Soderino. Portenta Romæ. Fornix Capellæ cecidit.*

P. M. A. M. Marchionibus.

RAbidus Fortunæ cacabus in quo generis humani ſub ambitione paucorum, perpetuæ decoquuntur ærumnæ, ſolitas evomit eſcas. In officina Tartarea bellica cuduntur ad immenſi cruoris effuſionem inſtrumenta.

menta. Rex Anglus, mavis Britannus, millia bellatorum ſexdecim tranſmiſit in Galliam, & ſeſe cum copiis majoribus tranſiturum ubi opus fuerit, eſt pollicitus, modo reliqui fœderati ſtent promiſſis. Huic exercitui ex Flandria valida peditum & cataphractorum quingentorum manus jungetur. Et ex Burgundia Germanorum decem millium phalanx cum quingentis cataphractis, jam fines calcat hoſtiles, duce Comite *Felice* nuncupato. Ex Italia numeroſum eſſe paratum exercitum ſcribitur, in Mediolani Ducatu, ad Italiæ tutelam, ob Regis Galli minatorias editiones. Hinc Cæſar quanto ferventius poteſt, ſuas impellit copias, ad Pyrenæorum tranſitum, ſed vereor, ne ſero nos efflagitantibus reſpondeamus. Gravis tamen ac levis armaturæ acies jam ſunt tranſmiſſæ, non paucæ reſtant, & pleræque à Proceribus deſtinatæ. Borboni Ducis à domino de Beurre Cæſareo cubiculari Cæſaris nomine ſeducti conſilium ſui cubiculi adoleſcens detexit. Quid cauſæ illum ad caſum adeo dubium impulerit, dicemus alias. Illius animo intellecto, Gallus Rex ejus & affinis Ducem accerſit. Sui conſcius Dux ad Burgundum exercitum abivit. Rex Daciæ Orcadumque inſularum, vulgo *Rex Dinamarchæ*, à ſuis exploſus à Regno, quod crudeliter ſeſe gereret, panem in Flandria cum uxore Regina Cæſaris germana mendicat. Rhodius magiſter, Rhodo profugus, ad Baiarum litus in Regno Neapolitano appulſus non fuit permiſſus, quod ſit Gallus, deſcendere à navibus. In Urbe Cardinalis ille Volateranus, quem ob deprehenſas ejus literas ad Regem Gallorum ſeductivas, captum fuiſſe alias memoravi, ad ſui defenſionem per procuratores admiſſus eſt, & Pontificem ajunt morbo gutturis laborare rheumatico. In rei divinæ capite detecto celebratæ putant id accidiſſe, aut ſi forte, uti medicorum aliqui arbitrantur, in ſympoſiali convivio à Cardinali S. Crucis præbito, nimium ſolvit habenas, in potu aut dapibus. In Calendis hujus menſis portentoſis fuit excuſſa fulguribus Roma. Sacella, turres ac domos aliquas diruiſſe, homineſque percuſſiſſe viatores aliquot, ajunt, nec longe ab eo tempore Borgiam turrim validiſſimam à ſummo combuſtam, per quorundam juvenum Palatinorum incuriam id accidiſſe ſcribunt. Hi ut pernoctantes ibi columbas prehenderent, noctu cum accenſa face turrim adſcendiſſe dicuntur, & face relicta diſceſſiſſe, quæ agitata vento trabes inuſſit. prodigio caſum & hunc adſcribit Roma, una cum tertio prius emerſo. Ad rem divinam Pontifex ad Papæ *Sixti* ſacellum, *capellam* dictum, proficiſcebatur. Una dierum ipſius capellæ fornix fere in caput prætereuntis Pontificis decidit. Illæſus tamen tranſivit ipſe, non autem qui ſequebantur. Valete. Lucronii. IV. Calendas Octobris, MDXXIII.

EPIST. DCCLXXXVI.

De conjuratione in Ducem. Quoties Galli ſtrati. De Tiara. de Turcarum apparatu. Trucidatio Turcarum.

P. M. A. M. Marchionibus.

PAulo poſt priorem dimiſſam epiſtolam, en tabellarium ex Italia. Mala malis adduntur. Vorax ille Fortunæ uterus nunquam ſatiatur hominum angoribus. ob illius Bonifacii Vice Comitis de Duce perimendo facinus alias ſignificatum, multi è Vice-Comitibus, affinibus & propinquis ejus ſub ſuſpicione conſenſus capti ſunt, affligentur miſeri, qui forte inſontes. E Genua Monachum eſſe, in Genuenſi Tyrrheno litore municipium imminens pelago audiſtis, unde Siſypho more piratico loci poſſeſſor tranſeuntes cogit naves, quod anguſtum ibi ſit mare, obſervantiæ ſigna velis demiſſis oſtendere, ac tributa perſolvere, ſcire vos arbitror, ex fratre nepoſmet loci tyrannum trucidavit. In parricidam imperium occupare nitentem furens populus excanduit, nepotem extrudit, demortuique loco fratrem alium ſuffecit. Proſper Columna noſtri prætor exercitus ad fœderatos Papam, Venetos, Florentinos, Genuenſes ac Senenſes anxie ſoliciteque ſcripſit, ut properent ad promiſſum auxilium, urgens; Gallos Alpibus eſſe proximos ad tranſitum inquit. En paratam calamitoſæ illius meæ patriæ perniciem ultimam. Vel Italia univerſa iterum concutietur, vel more ſolito Gallorum ſanguine pingueſcent Inſubriæ campi. muſcarum naturam ſapiunt, quo plures trucidantur, eo plures concurrunt. Jam quater & quadragies ab annis quadringentis, Alpibus tranſitis, terram conculcarunt illam. Palantes & incautos, depræhendunt ſæpe, vincunt, ſubjiciunt, ſed locuſtarum exempla ſequuti, poſt depaſtas ſegetes omnes intereunt. Jam ſatis collachrymatum eſt. Ad Urbem tranſiliamus. facetum admiſit Pontifex adagium. Tiara Pontificia per Leonem X. Florentinis quibuſdam pignorata, per Cardinalem Sanctorum quatuor ad Pontificem delata eſt. Tiaram primo præhendit Pontifex, pretium expoſitum petenti Cardinali dixiſſe fertur: *Tu qui Tiaram auſus fuiſti abalienare, creditoribus ſatisfacito, à me neque obolum habiturus.* Suſurrant in Urbe, *Mali poſſe nihil huic Purpurato*

accidere, quin deterius promereatur. Cavilloſum & avarum ajunt eſſe, ac per fas & nefas litigiorum motorem ad eruenda beneficia. Perturbantium ſua cupiditate hominum animos, ſum inimicus. Aliud audite muſſitandum. Pontificem hac hora, ſed per famam incertam per Galliarum ſparſam terras, obiiſſe allatum eſt; neque id, ut alia multa, confictum credimus, qui ægrotare illum intellexeramus. A circiter ſeptuagenario cadente in lectum, præcipue gutturali pituitæ defluentis morbo, quid exſpectandum eſt? Mediolanenſes exules, quos altera duarum peſtium Guelforum, & Gibellinorum contagione infectos, extorres à patria pellit, exercitumque Gallorum præeunt, Valentinam Alexandriam, noſtri Magni Cancellarii oppidum, dedere in prædam. Per Antonium Leviam Hiſpanum ad id negocii cum valida Hiſpanorum caterva miſſum, trucidatis autoribus reſtitutum eſt. Gaſpar Contarinus Venetus Orator literas à ſua Illuſtriſſima Reip. mihi oſtendit, quibus narratur, Turcarum equitum millia eſſe in Belgradi, Ungariæ quondam propugnaculi vicinia, in ſtativis ſeptuaginta. magna ſtrages Chriſtiano gregi paratur, niſi Reges noſtri convenerint animis in Barbarum illum Principem. Ungarus vero Rex, initurum ſe fœdus cum eo Tyranno, de præſtando tranſitu gemens proteſtatur, niſi mittantur ſuppetiæ. Oſtendit & literas ejus Reip. de Concordia cum Cæſare. Ajunt ſe ſperare ſub tam prudentis & juſti amatoris Principis umbra, res Chriſtianas aliquando ſuſcitaturas. Eodem tamen tempore Salinas Archiducis actor, literas habuit ab hero, Polonos, Ungaroſque ſcribitur coactis communibus viribus ad millia Turcarum quindecim trucidaſſe, qui fines depopulabantur Ungaros, à Belgrado incurſitantes. Peſcariæ Marchionem in Italia à Cæſare dimiſſum, navigantem claſſis Gallica in inſularum anguſtiis, veluti è ſpecula diu exſpectavit, ut adverſum eorum hoſtem ad manus haberent, ſtratagemate Gallos fefellit, qua eſt anguſtus maris in Africam è Malaca noſtra Hiſpana trajectus, vela fecit, & liber evaſit. Valete. Lucronii. IV. Calendas Octobris, MDXXIII.

Epist. DCCLXXXVII.

Strategemata Comeſtabilis. Proviſio Gallorum. Vaticinatio.

P. M. A. M. Archiepiſcopo Cuſentino.

HÆc ad te cæteroſque rerum apud nos emergentium cupidos. Ex inſulis Hiſpaniola, Cuba, Jamaica, & putato continenti, caſſiæ fiſtulæ, cujus proventus in Hiſpaniola ſunt arborei fructus jam immenſi, ac ſaccari, auri etiam, non contemnenda pervecta eſt copia. particularius aliquando hæc, ad propiora nunc. Magnus noſter Comeſtabilis aſtu ſuo quoſdam è Fontis Rabiæ portarum cuſtodibus ſeduxit. Uno tantum è tribus filiis Joanne Tovaro ſecundogenito juvene magnanimo comitatus, ſine lecto, ſine jumentis ac famulis obſequiariis, blanditiarum omnium oblitus, per Lipuſcæ, Biſcaiæque Cantabrorum anfractuum regiones plebeio habitu montano contectus, pererravit ignotus. Exploratores, qui Fontem Rabiam noctu clam ingrediebantur, ubinam Comeſtabilis eſſet pernoctaturus, locum namque quotidie mutabat, ſoli ſciebant. quando jam ad optatum finem rem perduxiſſe arbitrabatur, fortuna ſolitis eſt artibus uſa, qua nocte conventum erat de porta noſtris per vigiles aperienda, quingenti & quater mille Germani bellatores, acciti à Cæſare, præcedente veſpera S Sebaſtiani portum captarunt. Re intellecta, Gallorum duces obſeſſi, de repentino congreſſu aliquo ſuſpecti, prioribus mutatis cuſtodibus recentes ac numero plures ſuffecerunt. Ita boni Comeſtabilis vigilias & labores novercali ſuo more Fortuna fruſtravit. Neque his contenta, ſimilem caſum adſtruxit ilico. Moniti noſtri per transfugas à Baiona, urbeculam eam, Gallorum finium propugnaculum validiſſimum ex inertia præſidiorum, ſæpe protento crure ſecure dormientium, imparatam poſſe reperiri, de impetenda mari ac terris uno crepuſculo, cogitarunt. tentatum eſt, ſed quo tempore copiæ terreſtres ad muros oppugnaturæ ſeſe applicarunt, maritimæ claſſi cum inſtrumentis & ferris, proralibus carinis, ad oppoſitas cathenas diſrumpendas paratæ, venti defecerunt. Ita deſperatis animis, nec ſine jactura, oblata occaſione amiſſa, vulneratis è turritis mœnibus multis, & plæriſque peremptis, re infecta redierunt. Claſſiarii vero, ne fruſtra penitus laboraſſe viderentur: & præ dolore tanti facinoris evaſi, deſpumantes, in Gallica litora deſcenderunt. Bene munitum oppidum Cabretonum cum vicis & locis aliis circumvicinis pluribus dedere in prædam. Inter cætera opima ſpolia reſinæ ad ſtipandarum navium rimas qua indigebant, aptæ copiam ingentem ſe reperiſſe jactant. ſed vereor rerum vices. non dormitabunt in quærenda vindicta hoſtes qui nunc præda onuſti pſallunt: forte aliquando ſpolia lugebunt, aut eorum cauſa innocentes vicini. Jam vale. Lucronii

cronii unde propediem diſcedemus. nonis Octobris, M D XXIII.

EPIST. DCCLXXXVIII.

De Adriani morte. Ejus laus. de fama Gallorum.

P. M. A. M. Marchioni Bellecenſi.

A Magnis incipiamus, licet nil magnum in rebus humanis. quo namque majora melioraque vulgus inane, eo arbitratu meo minora deterioraque. fœtidus quippe fumus ambitionis, quo ſolo vexantur tumidi Fortunæ filii, mille ſecretis eos cruciatibus affligit. Pontifex obiit. parvo tempore frui Pontificatu datum eſt, ſi perpetuis conflictari negociis eſt gaudere, quid ultra? Vir bonus obiit, ad perferendos labores Pontificatus, non tam aptus, quam ad ſanctos mores exercendos promptus. Salicem eſt imitatus, quæ cum cito coaleſcat, cito deſinit. Cardineo galero, præter familiarem ſuum unicum Germanum hinc fortem contexit neminem. A Sicilia fertur conjurationis, ad te alias ſignificatæ, autores, per Hectorem Pignatellum, te adoleſcente, Federici Regis apud Catholicos Regem & Reginam Oratorem, nunc Montis Leonis Comitem, & Regni Proregem, ſui motus pœnas variis ſuppliciis affecti luerunt. Camaratæ Comes Don Federicus Patella; & Zefallæ Baron, Franciſcuſque ac Federicus, de Imperatoria dicta proſapia Germani, nobileſque Panormitani plures, capitis truncati præmium ſunt aſſequuti. Nicolaus Vicentius de Leofantis, Regni pro Cæſare theſaurarius, una & Joannes S. Philippi Juriſconſultus, Meſſanenſis, ac plures alii mixtim nobiles ac ignobiles, vulgarium ſeditionum excitatores, diverſis modis judicii ſubiere jugum. Ex Gallia, per exploratores & rumores inanes fertur, Gallos in Inſubria eſſe profligatos. nil ultra in his, donec certiores habeamus nuncios. Lucronio veniſſe Curiam Pompelonem, Navarræ caput, audiviſſe te arbitror. Ergo Pompelone datis pridie Calendas Novembris, M D XXIII.

EPIST. DCCLXXXIX.

Parum fidendum nuper victis. Laus Rocandolphi. Grandia verba Cæſaris. Bellum giganteum. Horridæ nives. Vindicta in hoſpites.

P. M. A. M. Archiepiſcopo Cuſentino.

IDibus Octobris Cæſar nos ad Regni Navarræ, caput Pompelonem adduxit. Sed audi, quid ipſi Cæſari acciderit inter eundum. ex oppido *Arcos* nuncupato, ad *Reginæ Pontem* appellatum municipium iturus, venatus cauſa per montanas quaſdam ſylvas divertit, per ſaltus nemorum paucis comitatus, oblatum ſequens aprum, qua redeundum eſſet ad rectam viam ignarus, diem totum conſumpſit. Ad oppidum tandem à quo diſceſſerat, ad multam noctem regreſſus eſt. Per diverſa diverſi per errantes anxie Regem quæritarunt, de aliquo diſcrimine ſuſpicantes, quod vicinis nuper victis aperte inimicis, ob ſui Regis priſci amorem, cum quo familiariter verſabantur, parum fidendum ſit. Poſtremo mane paulo poſt ſolis exortum ridens ad Curiam quæ præceſſerat, rediit dehinc Pompelonem. Quo poſtquam pervenit Cæſar, ſumma cura & ſtudio nititur ſuas copias trans Pyrenæos in Galliam impellere. Multi jam tranſierunt, & in Pyrenæorum radicibus, qua Galliam ſpectant, S. Joannis Pedeportus oppidum tenent. Ibi donec univerſus cogatur exercitus, & impedimenta vehantur, exſpectabunt. Orangiæ Principem juvenem ebullientem, Cæſaris coætaneum: & earum præfecit Hiſpanis peditibus. Rocandolfus vero Germanis præerit, qui ad ſex millia eſſe feruntur, convenient omnes propediem & per Nebritenſis Principis ſtatum vel inviti, ni libens patietur, iter facient. Rocandolſum Germanum Hiſpanimet laudibus extollunt. Prudentem & ad conciliandum ſua gravitate militum animos aptum eſſe fatentur. Impedimentorum vero ductor eſt Belga quidam nomine *Terramunda*. Mallent Hiſpani, agricolæ præcipue, ad vehenda impedimenta cum ſuis bobus, & mulis deſtinati, mitiorem ac magis temperantem. Germana phalanx, conſtructum ad flumina Gallica trajicienda XXIV. navium pontem comitatur. in Sancto namque Sebaſtiano, per Antonium Bagarotum Patavinum, ſummæ induſtriæ virum, juſſu Cæſaris, naves illæ connectendæ ad id miniſterii fabrefactæ fuerunt. Generalis vero totius exercitus erit dux, Magnus Caſtellæ Comeſtabilis, tibi notus & amicus, fortunatus eſt in re bellica. Parvo

vo negocio populares exortas in his Regnis ſeditiones diſperſit, nec multo majore Gallicas acies in Navarræ regno. Una tamen cum ſuo collega Almirante, propediem tranſmiſſas acies ſequetur, una felicibus auſpiciis. Eſt aliud majus; accitis Principibus, qui adſunt ad numerum octo & viginti, quibus in ſumendis ferculis, aut potu fit prælibatio, *ſe nolle ab eis ullum conſilium* proteſtatus eſt Cæſar: *ſed ut ſe tranſiturum in Galliam comitentur,* edixit. Luctonii mihi ſæpe adventum ad hanc urbem meum diſſuaſiſtis, ſi vobis credidero, multo ſerventius ibitis contra ſententiam hanc meam. ſic ſtat animo fixum, *parate res veſtras, caſtrenſia tranſmittite tentoria. ſic fieri neceſſe eſt. Et qui aliter ſenſerit aut ſuadere nitetur, exiguam habebit de autoritatis meæ lapſu apud exteros Principes & Regna mihi credita rationem.* His auditis nemo eſt auſus emutire. Admirati ac ſtupidi abierunt, ob urgentem hyemem & horum culmina montium, quæ nivibus hoc tempore alte cadentibus ſolent eſſe volucribus inacceſſa, non modo equis aut militibus, & quod eſt difficilius, curribus ac jumentis ad commeatus deferendos, & impedimentorum plauſtra devehenda. Bellum hoc giganteo fore ſimile ajunt plærique hiſtoriarum periti, quia nitimur contra vim cælorum, & temporum ſtatuta, montibus etiam horrendis obſtantibus bella gerere. Juvenili ætati & animo infracto decretum hoc adſcribunt multi, ſed rerum experientia pollentiores, qui ex præteritis præſentia excerpunt, & ex utraque ratione futura prævident, à conjecturis Cæſarem uti prudentem, quo ea ſama per univerſum vagetur, ea publice protuliſſe arbitrantur; tempus loquetur. Dum hæc ita moraretur, ex nuncii defectu Comeſtabilis diſceſſit, exercitum collecturus, ſubſequuntur & impedimenta. Sed audi dictu moleſtiſſimum. Horridæ nives hujus menſis diebus XII. XIII. XIV. & XV. incluſum tenuere Comeſtabilem in Burgueto villa, duobus millibus in latere montis à cœnobio Ronces-valles, in vertice montis ultimo diſtanti. Impedimenta vero poſt id, cum ſummo labore ac jumentorum jactura tandem ſunt attracta in latus aliud Pyrenæorum, qua fluunt aquæ in Galliam. Germani vero, quibus eſt pontium cura demandata, quum per Vaſconum Bearni regiunculæ oppidum nomine *Utzariz* iter facerent, hoſpitaliter ſuſcepti, liberaliter ex Rocandolfi juſta gubernatione, quod præbitum fuerat, perſolverunt, abeunte illorum phalange, retro manſerunt plærique, odii ſui innati memores oppidani, poſtergatos trucidarunt ad unum. Re intellecta, regreſſus eſt magnus ad rei vindictam cuneus, oppidum in prædam datum combuſſerunt, ac majori ex parte trucidarunt oppidanos. epiſtolæ modum exceſſit epiſtola, quia raros habemus à vobis nuncios, rarique ad vos eunt à nobis. Ergo jam vale. Pompelone. VI. Calendas Decembris, MDXXII.

Epist. DCCXC.

Quid de Pontificatu. de exercitu Burgundo. Fama varia de Gallis. Gallus exercitus vagatur.

P. M. A. M. Marchioni Mondeiaris, & fratribus diſcipulis, cum apud nos condiſcipulum veſtrum Marchionem Bellecenſem habeamus, qui virtute clarus bellica contra Gallos intererit lateri Cæſaris inhærens.

Quod adeo ſeras ad vos dem epiſtolas, mirabimini, ab Auguſti menſis calce nullus ad nos ab exteris venit curſor. Rumoribus per Galliam ſparſis contenti vivimus, & ob id afflicti animis, quibus res Italæ oneri ſunt. Gabriel Merinus Bari Archiepiſcopus, & ſui natalis Gienji Epiſcopus, qui pro Adriano Pontifice vivente legatus erat apud Regem Gallum, poſt ſui heri obitum, accerſitus à Cæſare venit. A Rege Gallo affert mandata, eunt redeuntque frequentes ejus nuncii familiares, quid afferant in arcanis, nunc latet. tempus rerum præco loquetur, inquiunt per Galliæ aulicos ventilari. Poſt multa variaque ſcrutinia Reverendiſſ. Cardinales incluſos, ob illius Pontificalis throni appetitivam eſcam, deſpumantes invicem & diſcordes, quid ſibi quiſque mallet in ſinum illam colligere, quam alteri cuiquam aſſentiri, in Cardinalem Medicem Leonis patruelem inclinari rem dicunt. Ajunt etiam Borboni Ducem Genuam, ut ad Cæſarem trajiciat, fuiſſe profectum, quod Burgundus exercitus ſit diſſolutus, ob urgentem hyemem, inquit Germanus ille, peditatus Germanici ſub Comite Fælice prætore ductor, ad ſui excuſationem. Nos vero pecuniaria Gallorum ſeductione actum judicamus. Ad Borbonum vir idem Dominus Beurre, qui eum ad Cæſarem traxerat, miſſus eſt, quo ſub locum tenentis Imperialis titulo Ducem detineat, quove ſit in exercitu noſtro contra Gallos fomes non ineptus. Ferunt quoque, Anglos milites ob eandem frigorum cauſam, depopulationum & combuſtionum jacturis ingentibus intra fines Gallicos relictis, remeaſſe. Mediolanenſes vero

res

res acriter laborare fama eſt; hac temporum intercapedine, qua nil habuimus ab Italia. perlatum ſæpe fuit ab exploratoribus, Gallos eſſe profligatos, Gallos aufugiſſe, Gallum exercitum diſſipatum, ad internecionem ſectum, vana ſpe nos ſæpe deluſerunt. Magnæ illis civitatis Mediolani ſuburbium Galli oppugnarunt. Sed rejecti ad milliare ab urbe ipſa, ut tumultus aliquis exoriretur, exſpectantes. exercitum detinuerunt. Neque defuit conſilium penitus, per portæ unius cuſtodes conventum fuit, ut una noctium per portam illis creditam Galli, exulibus tractantibus, admitterentur. Eſt enim Tartarea illa contagio Guelphorum & Gibellinorum adeo peſtifera, ut in præceps trahat miſeram patriam. Cuſtodum intellecta perfidia, luerunt autores pœna, & ſua ſpe fruſtrati Galli, caſtris amotis retroceſſiſſe dicuntur. Circumvicina occupant omnia, quod noſtri adhuc in apertum, ſuas minime copias eduxerint. Dux Urbinas Venetorum prætor exercitus, nondum extra fines Venetos traduxit copias, inquiens, *nolle certo diſcrimini ſe ſibique creditos milites committere, donec eſſe videat in campo reliquorum fœderatorum acies*, quæ nondum acceſſerunt. Magnas intelligimus cogi vires. Cataphractorum ferunt futuros in exercitu noſtros lanceas mille quingentas, levis autem armaturæ totidem. Peditatus, numerum attinget triginta millium, inter quos Hiſpanorum aderit manus octo millium. Neque hoſtes hebetiores eſſe fama eſt. Ita duobus exercitibus conflictata, ex occaſione in occaſionem, calamitoſa mea illa patria dilacerabitur. Ubi jam quicquid rei frumentariæ collectum eſt, neque ut ſerere potuerint permiſſum. unum reſtat. Seſſe, Latine Sueſſæ Ducem, qui Caprenſis Comitis eſt hæres, Oratorem eſſe Cæſaris in Urbe noſti. Juvenem ipſius actorem in Curia noſtra, nomine *Scudum*, ſum percunctatus, quid cauſæ moverit uxorem ejus Magni Capitanei, ut vulgo loquar, Gonſali Fernandi filiam, cujus dotalia ſunt omnia ipſorum loca in Regno Neapolitano, ut nunquam ad virum ſit Romam profecta, *præ rubore*, inquit, *abſtinuiſſe*, ne Romæ ſubmurmuraretur, *tanti Principis heredem filiam, unius eſſe Oratoris uxorem.* contemptibile putat, præ animi magnitudine id nomen eſſe. Propterea *Oratoris* nomine ſublato, poſthæc in Cæſaris ad eum dirigendis literis, *noſtro Vice-gerendo*, ſuperſcribetur, non ultra, *Oratori.* Valete. Pompelone. IV. Calendas Decembris, MDXXIII.

PETRI MARTYRIS A. M.

EPISTOLARUM

LIBER TRIGESIMUS SEPTIMUS.

EPIST. DCCXCI.

Moleon capitur. Reſponſum Lebritenſis. Vulnerati noſtri. Deditur Salvaterra. Suffragia Præfectorum. Verba Comeſtabilis miſeranda. Præda commeatuum. Fames inaudita. Horrendum dictu. De grammaticaſtris nugantibus.

P. M. A. M. Archiepiſcopo Cuſentino.

VNo faſce plures habeto, quod injuria temporum adeo ſumus incluſi, ut fere quatuor menſium intercapedine nullas à vobis, aut ab ulla Italiæ parte literas habuerimus. Si quid aliquando fuit allatum, id plenum mendaciis, per ſolos vulgares è Gallia rumores. A nobis, qui vetantibus ſyderibus, quo tempore ad ſtativas hyematum Romani rei bellicæ magiſtri confugiebant, per montanos anfractus devios & nivoſos traducimus exercitum, quid fiat, habeto. Difficultatibus dictu tremebundis ſuperatis, Comeſtabilis trans Pyrenæos, obiter Monleonem oppidum, & natura & præſidiis valde munitum expugnavit, Domino Lebritenſi non annuente tranſitum, viam ferro aperire opus eſt. Mox ad oppidum aliud S. Pellai, ab Salvaterra Bearni primario, Lebritenſi municipio milliaria ſex profectus eſt. Id Monleonis exemplo perterritum, parum reſtitit. Lebritenſem regionis dominum amice hortatur ac monet, ut cum ſua venia Imperialem liceat exercitum in Gallum Regem hoſtem traducere. In ſua poteſtate non eſſe reſpondet, quod Salvaterra ſui ſtatus caput Gallica occupent præſidia,

quibus adventum prohibere nequiviſſe ait. Se tamen ægre ferre, quod inſons ipſe Navarræ erepto Regno, ita nunc in avito veteri patrimonio conflictetur. Sui Principis Imperatoris mandata exſequatur, prout ſors dederit. Dum ita res hæc agitaretur, flumine Salvaterræ per vada ſeminatando trajecto, Princeps Orangiæ, Hiſpani peditatus ductor, cum ebullientibus quibuſdam juvenibus, & plæriſque peditibus, ad portas uſque Salvaterræ incurſitans, incluſos laceſſivit. Ad leve prælium exeunt incluſi, tribus vulneratis, & uno è Cæſareis familiaribus, cui retrocedenti equus cecidit, in hoſtium poteſtate relicto, ad S. Pelai caſtra regreſſus eſt. Ad Salvaterræ igitur muros Comeſtabilis caſtra locat. Quatere tormentis incipit. xvi. hujus menſis deditur, præſidiariis cum ſuis quemque armis & facultatibus propriis abire permiſſum eſt oppidanis, vacuum reperere locum tormentorum, & commeatuum copiam habuere non mediocrem. Salvaterra jam occupata, Comeſtabilis prætor exercitus, bellorum ducibus accitis, de proceſſu deliberat, quid eorum quiſque faciendum ſentiat, percunctatur: fere omnes iere pedibus in hanc ſententiam, ne ulterius tali tempore progrederetur in Gallicam Toloſam, uti ſtatutum erat, cuncta obſtare dijudicarunt. Naves illas xxiv. ad fluminum trajectus conſtructas, cæteraque tormentorum, & apparatuum impedimenta trahi non poſſe, quod jumenta frigoribus & inedia conſumpta deficiant, quodque ſit per cænoſos & paludoſos adverſo tempore campos tranſeundum, neque commeatuum copiam prætetea, cum quo nobis jam ſolis res eſt habenda, Burgundis & Anglicis copiis diſſolutis, & Italis ſuppeditaturam hoſtis ſatis intra ſe laborantibus, potentiam non eſſe contemnendam, qui ſi forte ſuos in Italia militantes copias revocaverit, facile nos poterit intra fines patrios deprehenſos profligare. Cæſar de Prætoris & aliorum ducum ſententia certior factus, bellicis addictos actionibus accerſit Senatores, & conſuluit, ut qua ſatius illis viſum fuerit, exercitum ducant, cenſetur. Salvaterra relicta, Baionam Gallicam petituri, media omnia cœnoſa repererunt, adeo ut jumenta nullo pacto ad impedimenta trahenda ſufficerent, quin obruerentur. Eſt quid miſerandum. Comeſtabilis ad actorem ſuum de illius itineris difficultatibus, ſcriptam epiſtolam legi. Is actor mihi eſt ſæpe conviva, quicquid emergit, meum eſt intelligere. Quod Regi Cambyſi per Tauri montis juga in Armeniam tranſire conanti, qui cum univerſo exercitu præ inedia dicitur interiiſſe, fere contigit. In dextram igitur vertere denuo copias, Fontem Rabiam verſus, Baionæ obſidendæ provincia relicta, tetenderunt. Tanta ſe preſſum calamitate ſcribit Comeſtabilis, ut pro delitiis, Fontis Rabiæ ſit habiturus obſidionem, quamvis & præſidiis & repagulis aggeribuſque ac tormentis munitiſſimum eſſe intelligat, nec minus animo tranquillo labores eos & pericula, tunc ſe amplexurum inquit, quam ſi apud charam uxorem & filios domi ociaretur, prima è jacturis oblatis fuit præda commeatuum, quæ totum exercitum languefecit. Quum namque ab S. Joannis Pedeportus oppido, ubi erant in horreis rei frumentarii ingentes cumuli coacti, longum jumentorum agmen ſequeretur onuſtum, vagi quidam Vaſcones ſemiprædones inſiliere in gradientes à tergo, ſubſtites, quibus poſtrema erat acies credita, male functi ſunt officio ſuo, uti Comeſtabilis uno illius epiſtolæ capite conqueritur. tercentum circiter onuſta rapuere nobis jumenta prædones. Ea rapina detrimenti tantum attulit exercitui tantaque fames invaſit caſtra, ut diebus fere quinque neque panem milites, neque hordeum equi aut paleam vel fœnum ſint aſſecuti. Corticibus arborum & deterioribus forte cibis equos eo tempore pabuli loco ſuſtinuerunt. milites vero fame vexati, quacunque dabatur circumvicina percurrebant. armentorum gregumque, quicquid erat obvium, abigebant in caſtra. Fuit illis præda hæc, magno, ne penitus deficerent, adjumento. Napis crudis alii, quos in villarum vicinia ſatos reperiebant, contenti vitam agebant ærumnoſam. periere debilitate non pauci. Ad Fontis Rabiæ proſpectum tandem deventum eſt. *Fontem Rabiam* dicat penultima longa Hiſpana pronunciatione; non *Fontem Rabidum*, ut Grammaticaſtri dici debere contendunt. intelligi volo. obiter in oppidulum nomine *Vidaxar* inciderunt. ob incluſorum pervicaciam qui ſe tanto exercitui poſſe obſiſtere temerarie crediderunt, cum eorum internicie deletum fuit. Fontem ergo Rabiam, rabida rabie refertum locum, obſidebunt, & ad hanc ignominiam à ſuis cervicibus excutiendam, debellare conabuntur Hiſpani, Germanis tamen mixtis, quos ſupra memoravi. Ea ſententia ſumpta de Fontis Rabiæ oppugnatione, quo propior eſſet, Cæſar ad hanc montanam urbem Victoriam, ubi nunc moramur, pervenit. hinc niſi re illa rite peracta, ſe nunquam diſceſſurum Cæſar publice protulit. Unum accipite poſttergatum, & rivum claudamus, jam exundantem nimis, alveo ſuperato. Ex Baiona in noviſſimum agmen progrediens irruerunt Baionæ præſidiarii.

diarii. adeuntibus noſtris terga verterunt. deſidioſe actum à noſtris plærique ajunt. ut abeuntes hoſtes inſequerentur, nonnulli voluiſſent. In rejectu, ſatis actum, conſilio maturiores arbitrati ſunt. Jam vale noſtri memor. Ex urbe Victoria provinciæ Alabæ moderatrice, quo hujus menſis die quinto pervenimus. III. Idus Januarii, MDXXIV.

Epist. DCCXCII.

Electus Papa. Papæ novi laudes. Valetudo Proſperi Columnæ. Nuncius de Papatu. quid Don Fernandus à Toleto.

P. M. A. M. Marchioni Mondeiaris.

Jam tandem Petri naviculæ rectores galeratos, Pontificem elegiſſe, per literas habemus. Is eſt ad quem inclinari rem ferebat fama Cardinalis Medices, pro legitimo, non ſpurio, uti adverſæ factionis Cardinalis Soderinus prædicabat, judicatus. vir eſt animo vividus, ingenio clarus, rerum experientia prudens, vita integer, præſentium in Chriſtiana religione, turbationum, ſperamus egregium, ex Medice medicum futurum. Galli Cardinales & qui Gallicis partibus ſunt affecti, diu obſtiterunt, ne hic eligeretur. ierunt & ipſi pedibus tandem in ſuffragia. Pontifex effectus Medices, biduo concluſos detinuit electores, quo prodirent concordes, ne perturbati ſchiſmatum intra ſegetes Chriſtianos vepres aliquas diſſeminarent, ſub Clementis VII. nomine ſine objectu. Medicem ergo ipſi poſt unum & quinquaginta dies exeuntes in Vaticano palatio reliquerunt. libentes, an inviti, qui ſtomachorum arcana cognoſcit, ipſe dijudicet. De Pontifice ſatis. Proſperum Columnam noſtri exercitus prætorem, gravi morbo preſſum & lecto jacentem fama eſt. timeo illi, quia eſt, ut arbitror, octogenario parum minor. A Pontifice in Liguſtico littore venturum ad Cæſarem eſſe nuncium, breves de Pontificatu literas afferentem ajunt, *Bernardinum Barbam* nomine. præceſſit interea leviore navigio vectus ſacerdos quidam cum poſt ſcriptis, ab Oratore Cæſareo & pelagi diſcrimina & piratarum ungues evaſit. Barba vero Pontificius, grandiorem exſpectat diſceſſuram navim, ſtrenam & hic ſacerdos adeptus eſt opimam à Cæſare, qui hujus Pontificis ſorte delectatur. Hoc licet non externum, tibi tamen referam, quod condiſcipuli tui natum tangat. Don Fernandus à Toleto, Don Garſiæ condiſcipuli quondam tui filius, magnanimi adoleſcentis commiſit ſaltum, avo Duce Albæ inſcio, Cæſarem adivit, ut ad caſtra liceat cum bona venia proficiſci, petit ſupplex. Avum eſſe conſulendum prius, ſuaſit Rex. *Venia, non conſilio ſibi opus eſſe*, inquit. Hæc dicens, avo inſalutato, per equos diſpoſitos, quos habebat, ad caſtra evolavit. Avus amans & Don Garſiæ, filii Fernandi patris excellentis exemplo, pauliſper contatus, moleſte rem primo auditu ſenſit. ſedato mox animo cum familiaribus obſecuturis, quæ neceſſaria fore judicavit, ad nepotem miſit. Vale. ex Alabenſi Victoria. idibus Januariis, MDXXIV.

Epist. DCCXCIII.

Capitur Fons Rabia. Mandata Comeſtabilis. Quid petant obſeſſi. Acris reſponſio. Auditi ſtrepitus tormentarii Pompelone. Intumuit mare. Ubi Germani.

P. M. A. M. Archiepiſcopo Cuſentino.

Quod ab idibus Januarii tertiis à me literas non receperis, forte miraberis, miramur & nos Cæſarei Curiales, quod à vobis raras habeamus, ſed mirari deſinimus, quando piratarum eſſe copiam ingentem & mare procelloſum adeo præter ſolitum conſideramus, ut Genuenſes grandes illas moles *carracas* nuncupatas, vorare jam didicerit, è quibus tres cum immenſa virorum & facultatum jactura dicitur abſorpſiſſe, ſitque parte alia Regi Gallorum curæ nil magis, quam ut noſtros intercipiat curſores, ne quid agatur in Italia, intelligamus. Quæ ab eo igitur tempore ſucceſſerunt, audito. In Calendis hujus menſis Comeſtabilis, applicato ad Fontis Rabiæ proſpectum exercitu, machiniſque omnibus ad muros concutiendos cum internicie multorum, per jaculatos ab internis ſcopetarum & majorum tormentorum globos diſpoſitos, fecialem tubicinem, uti moris eſt obſidentium, ad urbeculæ foſſam, cum hujuſcemodi mandatis jubet proficiſci. *Caſtella Comeſtabilis, qui huic exercitui Cæſareo præeſt, Sacræ Majeſtatis nomine, vos Gallos hortatur & monet, ne paratam vim exſpectetis. ut Cæſareæ Majeſtati locum iſtum, à veſtro Rege contra jus faſque occupatum, reddatis. Id ſi facere renueritis, interniciem vobis omnibus eſſe ſtatutam ſcitote.* Don Petro autem Navarro profugo, Mareſchalli, qui ſeſe in arce Simanchea vitæ confectus tædio jugulavit, filio, ſub cujus ductu Navarri tercentum amplius exules, Gallico ſtipendio militabant, ſuaſit tubicen fecialis, ut meminerit ſe à matre, quæ Ducis

Alburcherchi eſt filia, Caſtellanum eſſe, à Catholicoque Rege redditus & gratias recepiſſe, quas ſua culpa ex repentino diſceſſu ad Gallos, in Navarram prorumpentes amiſit, reſtitutum iri cum paterno magiſtratu, cuncta majorum bona, & una ipſi ac commilitibus omnibus, qui cum eo ſunt obſeſſi, commiſſorum veniam ſe Comeſtabilis à Cæſare per fida diplomata impetraturum pollicetur. Feciali reſponſum eſt ab utriſque, ut ſcripto manu Comeſtabilis ſignato, quæ tunc retulerit, afferat. ſe interea quid ſit agendum inter ſeſe deliberaturos. Chirographum exaratur, Comeſtabilis dextra ſignatum affertur ad eos, longe à ſperato reſponſum eſt. Galli mitius. Don Petrus vero ſuo & commilitonum ſibi creditorum nomine, acrius repetiiſſe dicitur in hunc ſenſum: *Urbeculam à Rege Chriſtianiſſimo illam ſibi ſociiſque, ſub homagio de tutanda præſtito, creditam fuiſſe; defenſuros eam, vita ſuperſtite. Ut Comeſtabilis ſuo fungatur officio, ſuoque Regi pareat, & quid ſors latura ſit, experiatur. ſe idem facturos proteſtantur. Sed mirari ſe*, inquit, *ac miſerere Comeſtabili, quod ejus loci debellandi provinciam ſumpſerit, in qua labores cunctos cum dedecore fore fruſtratos intelligat, quod robore militum ſint & neceſſariis omnibus adeo fulti, ut nil timere expugnationem poſſint aut debeant.* His à feciale reportatis altero à Calendis die quatere muros noſtra tormenta cœperunt. E mœnibus qua percutiebantur, ſtrata ingens pars fuit. è domibus autem in hoſtium capita per mortaria, globos in altum projicientia, dirutæ fuerunt multæ. furore tanto actum eſt, ut pars utraque obſidens, & obſeſſa fragores illos horrendos, auribus etiam clauſis, vix ferre quirent. quibus & ipſa tellus à centro contremiſcebat. quam atroces illi fuerint, ſimiles tonitruis rugitus tormentorum, hinc colligito. A Fonte Rabia Pompelon milliaria diſtat octo & quadraginta, inquiunt enim lequas ſexdecim. Medii ſunt montes ardui, altique in immenſum. Mirandæ Comes regni Navarræ prorex ſcripſit ad Cæſarem, auditos fuiſſe in Pompelonenſi deambulatorio prato, dicto *Taconera*, tormentorum excuſſorum ſclopos. auditi & fuerunt è collium in hac planitie interjectorum verticibus. Una cum tormentorum exercitatione, cœperunt & cuniculis effodiendis intendere. Sed quid? quando ſe aliquid operatos fuiſſe arbitrabantur, ecce nimboſos himbres! ecce ventorum rabidos ſpiritus, qui cuncta vaſtabant, & parata præpediebant, neque adeo poterant incluſorum foramina tormentis fulcta penitus auferre, quin alicunde jacularentur globos & ſingulis horis è noſtris perimerent multos. ita obruti cœno, tentoriis ventorum vi transportatis, ſub dio dies egerunt plures. neque ut commeatus aut cætera neceſſaria deportarentur, procelloſa tempeſtas patiebatur. Ita mille anguſtiis conflictati, extrema ferre omnia ſtatuerunt, priuſquam re infecta diſcedere, ut à Caſtellæ cervicibus ea tollatur ignominia. Eorum quæ Aſtronomi de generalibus ſyderum conjunctionibus, eo tempore futuris in piſcibus, prænugati ſunt, ſenſiſſe dicunt effectus, quod nunquam tales ac tantas ſe quiſquam eorum pluvias aut vidiſſe cadentes, aut à ſuis majoribus audiviſſe delapſas conquerantur. Seneſcentes præterea decrepitique provinciales habitatores eorum litorum, Oceanum intumuiſſe nunquam adeo, in terramque ſuas undas adeo impuliſſe jurejurando prædicant. propterea paucis ante diebus decepti, è munitionibus partem noſtri amiſerunt non contemnendam, quod in ripa fluminis, marini fluxus tempore creſcentis, munitionibus extra conſuetum pelagi augmentum relictis, ab ordine priſco fluxus increverit & quæque obvia raptaverit. Rocandolfus hoc tempore cum Germanis ſibi creditis, in collibus quibuſdam ad hoſtium impetum ſuſtinendum ſi quid ingrueret, è quibus aquæ cadentes labebantur, caſtra habebat; neque tamen ipſi, quod hyberno tempore graviſſimo, magalia, ramataſque incolerent, delicioſe vixerunt. Ad ſeptimum uſque ac vigeſimum Februarii laboratum eſt hoc pacto, quo die per aſtus perque hortatus multos & vitæ neciſque propoſitiones, cum ſecreto ingredientibus nunciis, Don Petrum & reliquos ipſi datos in ducatum Navarros, habuere perſuaſos, ut de deditione ſermo fieret. Galli, quamvis numero plures, rem libentes amplexi ſunt. petiere primo, ut liceret auferre tormenta commeatuſque ac reliqua ſecum abducere. Minime fuit aſſenſum. Accipe brevibus. Urbecula illa, quæ veluti agger invictus & propugnaculum antemurale, Caſtellana hæc ingentia Regna tutari ſolebat, ab Gallorum incurſionibus ad veteres dominos regreſſa eſt. Magno quippe conſtitit, pecuniarum ingens exhauſtus eſt acervus. Perditorum militum equorumque ac boum & jumentorum ad impedimenta commeatuſque devehendos addictorum, magnus eſt numerus. Agricolarum cum ſuis clitellatis mulis & aſellis ad rem frumentariam pro tanto exercitu alendo deportanda coactorum, jactura fuit non parva. Ex univerſa namque veteri Caſtella, immo & ex Regno Toletano, tibi notis regionibus, Pompelonem uſque triticum hordeumque deferebant. Jam ſatis noſtra eſt urbecula noſtra, novum erit

propu-

propugnaculum, novus agger, antemurale novum, ad furores Gallicos reprimendos, quibus vigentibus, nulli viventium datur poſſe quieſcere, ab innata illorum ebulliente natura. Obſeſſi, qui ſeſe dediderunt, cum ſuis tantum armis exire, protentis tamen vexillis, uti noſtris, quando locum ad manus habuere, permiſſum eſt. Qui prodeuntes agmine compoſito, numerarunt, Cataphractos centum, totidem Gallico nomine *Francarcheros*; pedites vero mille quingentos, ægrotis & vulneratis exceptis, ajunt fuiſſe. E fœminis vero, quas ad obſequia præſtanda militibus, ineſſe duces aſſentiebantur, duas & quadraginta ſupra centum, inter quas octo comptas è ducum pellicibus, plærique dinumerarunt. Hoſtibus dimiſſis & comitatis in tutum, Don Fernando à Toleto, Albæ Ducis ex Don Garſia filio, quem noſti peremptum à Mauris in inſula Gervenſi, è Syrtibus una, nepoti Comeſtabilis, de capienda loci & arcis poſſeſſione, dedit negocium, quod is eſſet in exercitu è proceribus non vulgaris, ob ducatus illius exſpectationem, licet nullum adhuc ipſe titulum, avo vivente, ſit aſſecutus. Juvenculus eſt, annos nondum natus ſeptendecim, animoſus imagine patris, uti de Pyrrho Sulmonenſis noſter eludit. Auditu vero pulchrum eſt, quæ intus noſtri relicta repererunt. E majoribus tormentis, puta canonibus & colubrinis, ut ſuis quæque vulgaribus appellem nominibus, ſeptem & quadraginta, è quibus noſtra fuerant quatuor, cætera cum Gallicis liliis in ipſa Gallia & ex Gallico ære conflata. Arcabuzorum, ſcopetarum & haſtarum numerus eſt innumerus; tritici granati quindecies mille, Caſtellanas heminas, quas Hiſpanus *fanegas* dicit, repererunt. Ad frumenta trituranda piſtrina quatuor erexerant. ea die noctuque perpetuo tractu ſingula quatuor equi circumtrahebant, equis & hominibus equos regentibus, per vigilias mutatis, ne opus ceſſaret. Vini autem cupas ajunt mille quingentas, ad has addunt plærique nonnullas. Boum etiam & porcorum ſalitorum copiam ingentem, ſed pulveris tormentarii quinque tantum cados habuerunt ad manus, diſperſerant reliquum æneorum & ſaxeorum globorum terra obruta inventa ſunt ad miniſteria grandium tormentorum parata circiter quinque millia. Jam vale. Victoriæ, unde quandoquidem voti compotes effecti ſumus, propediem diſcedemus. IV. non. Martii, M D XXIV.

EPIST. DCCXCIV.

Ubi ſint caſtra Gallorum in Italia. Repulſi Galli. Autor invalidus. Capuanus Archiepiſcopus. Obruta carraca.

P. M. A. M. Marchionibus.

Circiter Calendas Martii, ab Italia literas habuimus. Anguſtiarum, calamitatum & ærumnarum fervet olla. Galli Novariam, Alexandriam, Binaſcum, loca præterea multa poſſident alia. Aronam oppidum invictum, qui quo me geſtavit utero mater, & peperit, concuſſerunt tormentis Galli, quia magni momenti eſt municipium, Vervani & Ticini faucium cuſtodia, id habere cupiebant. Incaſſum id quidem cum ignominia & jactura non mediocri abierunt re infecta, Galli Borromæi Comites, Gallorum nomine agunt rem. Incurſionibus lacus viciniam infeſtant. quid ſequi debeant, non intelligunt miſeri. Domi quieſcere mallent. ſed infelix temporum neceſſitas illos trahit in ambiguum. Parietes ac tectum, quibus contegantur, opus eſt quærere: Cæli ſolum tegmen incommodum eſt. Exercitus uterque rerum omnium penuria laborat. miſera regio inſons patitur interea.. Ex urbe Victoria in nonis Martii diſceſſimus. Burgos venit Rex. Ex itinere gravis me oppreſſit ilium & renum morbus. convalui, lectica vectus, Cæſarem ſecutus ſum. Appulſus Gallos audivi ter à noſtris fuiſſe profligatos. Iturum ad Pontificem pro Cæſare Magnum Cancellarium ſummurmuratur. fabulam puto, quia neque Cæſar habet apud ſe in rebus magnis tractandis parem, neque locus eſt in orbe Chriſtiano ullus Cancellario quadrans alius. Frater Nicolaus Capuanus Archiepiſcopus S. Dominici cucullatus ab Urbe venit, nomine Pontificis ad Cæſarem de pace locuturus. Fruſtra credendum eſt, & laborem hujus boni viri fore inanem arbitramur. Galli appetitibus cedere, durum erit, ſed infelix præſentaneum allatum eſt nobis nuncium particulare. Ab Urbe in Hiſpaniam multi nobiles, qui Adrianum Pontificem ſecuti fuerant, fornaria Genuenſe carraca vecti, revertebantur. In pelagi medio æquore ſubmerſa eſt. Vix tabularum reliquiæ quædam ab ea evaſerunt. Sic vivitur & fluctuatur. Vos qui eſtis in tuto, vita frui aliorum exemplo diſcite, ac Valete. Burgis. IV. non. Maii, M D XXIV.

EPIST. DCCXCV.

Archiepiſcopus Capuanus legatur ad Anglum. de Gallorum fuga. Strati Helvetii. Motus in Syria. Strages inſulæ Dn. Palizæ.

P. M. A. M. Marchionibus.

TAbellarium habemus. Multa pullulant mala. Cæſareus exercitus Cremonam, Papiam cum pendicibus tenet, Gallus Viglevanum & Mortariam. Movent ſæpe Galli ſuas copias. Conſerere manum fugiunt, quia equitum ex Gallia, peditum ex Alpibus ex Helvetiis auxilia operiuntur. illorum veſtigia noſtri ſequuntur. Diruere pontes ſuper Ticino ſtructos à Gallis, & intercipere commeatus noſtri ſtudent. Capuanus Archiepiſcopus hinc ad Anglum Regem diſceſſit Pontificis Cæſariſque nominibus, de Pace acturus. Quando vobis in manuum palmis denſa erumpet lanugo, quando canes Gallicos leporum grex inſectabitur. quando lupos agni adorientur. Inter Fortunæ filios, hos præcipue, jam alterne mille confectos injuriis, concordiam & amorem ſeminari poſſe arbitrabor. Alienum à natura generis humani eſt, ut Principum animi conveniant, quia bicipites hi mucrones, *cede*, non *cedam*, donec ſol caleſecerit orbem, nunquam deficient. Dum hæc in pluteo moraretur epiſtola, unus poſt alterum curſor volitavit. Mediis multis particularibus amiſſis, ſummam rei capite. Galli ſumma egeſtate coacti, & noſtrorum virtute preſſi, abierunt. Campum apertum & civitates ac oppida deſeruerunt omnia, arces tenent. Secuti noſtri, agmen ultimum hoſtile mordebant. Seſia fluvius occurrit, cujus ripas Romagnanum oppidum munitum cuſtodit. Aliam fluminis partem Helvetii, qui venerant in auxilium Gallorum, occupabant. Ad illos, ducibus Jo. Orbina & S. Crucis trajiciunt ſeminatando audaces juvenes plærique. levibus incurſionibus Helvetios provocant. in duos cuneos reperiunt paratos Helvetios. Eunt obviam Helvetii noſtris. repellunt noſtros. In auxilium noſtrorum laborantium, copias majores tranſmittit Marchio Peſcariæ. Profligantur Helvetii. ſtrages fit. vaſa illis tormentaria ſex abſtulerunt, ruptis Helvetiis. Gallorum reliquus exercitus in fugam vertitur. Vexilla ſunt adepti primaria noſtri. Almirantus prætor exercitus, & Baiardus Gallorum ducum ſtrenuiſſimus, vulneratos eſſe ait curſor. Attulit & à Venetis literas ad Oratorem ſuum. In Syria duces quidam defecerunt in magni Turcarum Principis inobſervantiam, Sophio Perſa ſufflante à tergo. Sed parum utilitatis indè ſperamus. Ruituros ad primum tanti Principis motum arbitramur. Quæ namque ſine pari potentia facile inſurgunt, facile dilabuntur. Valeat jam rerum terreſtrium cruenta narratio. Mari quoque ſævit in Gallorum ignominiam & jacturam fortuna belli. Cantabri Biſcaini ex oppidis Renteria, Dena & Paſagio claſſe navium ſex & triginta coacta, Inſulam cui & municipio primario idem eſt nomen *Alaneſtier* adorti ſunt. Oppidum & villas & quicquid in inſula domorum erat dedere in prædam. Sunt rerum vices. Palizæ primarii bellorum magiſtri inter Gallos, poſſeſſio erat. Vindictam quæret aliquando, & inſontes plectentur. Valete jam. Burgis. Idibus Maii, MDXXIV.

EPIST. DCCXCVI.

Epiſtola Cæſaris ad Helvetios. Captatio Benevolentiæ. De Rhodo & Belgrado. Rogatio.

P. M. A. M. Archiepiſcopo Cuſentino.

DE rebus Italis aut alias externis, nihil ad vos ego. A vobis illa exſpectamus, quandoquidem orbis aulam vos incolitis. Angulum nos mundi veteris ultimum inhabitamus. Poſt ejectos ab Italia Gallos, ad vagos & inconſtantes Helvetios mittendos nuncios Cæſar Rex noſter deſtinavit. Literarum exemplar, neque verbo ab originalibus mutato per familiares à manibus ſcriptum habetote.

§. *Honorabiles, Fideles, dilecti,*

Etſi poſtquam jamdudum vidimus tam obſtinatis animis cauſam vos Gallorum hoſtium noſtrorum, à quibus nulla culpa noſtra, tam durum atque ingens excitatum in nos bellum fuerat, ſuſcepiſſe: ac ita ut illam quodammodo propriam faceretis, pecunia illis etiam, quod alias apud vos nunquam contigiſſe auditum eſt, pro re bellica ſuppeditata, ſtatueramus, pene in perpetuum vobiſcum tacere atque dimittere, ut tandem ſatiati, ſponte veſtra, quid æquum, quid honeſtum, quidque maxime Chriſtiano orbi ſalutare ſit, intelligeretis: rerumque ſucceſſum, qui non admodum Gallis fælix fuit, ſeu divina potius voluntate admoniti, mentes veſtras & conſilia veſtra in commune Reip. bonum converteretis: At tamen, fatendum eſt enim, cum oblivíſci non poſſimus veterem noſtram erga vos benevolentiam, quam tum ſumma & ſingularis noſtra de virtute ac fortitudine veſtra opinio, tum inviolabilis illa cum noſtra domo Auſtriæ ac Burgundiæ amicitia,

perpetuum

perpetuum fœdus. Præterea quod hoſtis ſacri & nobilis Imperii membra jam diu exſuſcitavit; facile fit, ut ad ea veniamus: quæ ut plurimum è re, tum veſtra, tum vero maxime communi omnium Chriſtianorum eſſe cenſemus. Poſcere etenim videtur ratio muneris noſtri Cæſarei, quod præter alia tot Regna, ſuperni nobis Numinis clementia contulit, ut bene gerendæ Reip. curam oporteat perpetuam, apud nos excubare, & his præſertim temporibus, quibus tam validis expugnatis Chriſtiani orbis propugnaculis Rhodo & Belgrado, patere ſibi aditus in viſcera omnium noſtrorum exiſtimat impius Turcarum tyrannus, atque nefanda & funeſta ſua conſilia perſequendi Chriſtianos apparatus facere dignoſcitur. cui haud commode iri obviam poterit, niſi bello aut pace inteſtinæ Chriſtianorum diſcordiæ aliquando ſedatæ fuerint. Maxime itaque opportunum, rebuſque conveniens viſum eſt, ſi ad vos Oratores noſtros, bene de animo & voluntate noſtra inſtructos, quanto citius mitteremus. quod facient cæteri fœderati noſtri & præcipue Sereniſſimus Angliæ Rex, Veneti & Sereniſſimus Fernandus frater noſter & Illuſtriſſimus Mediolani Dux, qui pariter de virtute veſtra non ſecus atque nos ſentiunt, voſque & ſecum & cum Reip. commodis ſentire ſummo plane ſtudio deſiderant. Neque veremur ſummum ipſum paſtorem ſanctiſſimum dominum noſtrum, cui jamdudum animus & pietas noſtra ſatis explorata eſt, quæque & præcipuam quandam curam, & antequam ad altiſſimum dignitatis faſtigium eveheretur, de commodis & ornamentis veſtris, ſemper geſſit, à noſtris hujuſmodi conſiliis alienum fore, quin immo aliquem etiam iſthuc præcipuum nuncium ad deſtinatum tempus miſſurum. Hortamur vos igitur atque rogamus, ut quam primum hæ vobis noſtræ literæ redditæ fuerint, conventum ſeu generalem dietam de more veſtro ubicunque vobis placuerit, ad diem certam indicetis, ubi Oratores ipſi convenire poſſint. Noſtri quidem Oratores curabimus, ut quanto celerius apud vos ſint. Intelligetis profecto, res tum vobis tum Reip. utiles, dignas & ſalutares. Iturus orator eſt Lupus à Soria. Inſtructiones vero ſunt epiſtolæ ſuperiori quadrantes. eas ne ſim repetita prolixitate moleſtius, prætermitto. *A ſementibus quippe & arbuſtorum fructibus quæ ſint pullulantia germina, facile ſapiens intelligit.*

§. Ad viciniora nobis nunc revertamur. Hodie qui Maii dies primus & vigeſimus eſt, præconum voce ac tubis clangentibus publice indictum eſt Gallo bellum mari ac terris, & per Roſilionis Comitatum noſtræ gentes, uti ſummurmuratur, immittentur. Germanos tamen, qui Fontis Rabiæ Gallorum fines cuſtodiunt, non audio moveri à priſcis ſtationibus. quæ accident, habebis. Vale. Burgis. XII. Calendas Junii, MDXXIV.

Epist. DCCCXCVII.

De Panuco amne. Fr. Garaius. Paratur Claſſis Malucha. Controverſia Badiozi. de alluvie Burgenſi. Gallecia infeſtatur.

P. M. A. M. Archiepiſcopo Cuſentino.

AB Indis naves habemus. Ab oppido Pannama & inſula, re ac nomine dite, quod ſit fœcunda unionum, Auſtrale putati continentis latus ad Occidentem lequas ſcribit Ægidius vulgo *Gil Gonſalus*, vir claro genere natus, ſexcentas percurriſſe. Particularia de hujus navigationis inventis quæ tu ſummo Pontifici poteris oſtendere, quandoquidem, poſt viſa, quæ ad Adrianum ejus prædeceſſorem ſcripſeram, ſero allata, quod mortuum repererint. id optare ſuam ais beatitudinem. Magna quidem & narrat ac ſummis digna ſunt Pontificibus. Nunc ad Septemtrionale hujus putati continentis latus redeamus. Panucus eſt amnis ingens navigabilis, nuper inventus à noſtris, ab ingenti Tenuſtitana civitate lacunari lequas diſtat ſexaginta circiter. Franciſcus Garaius Jamaicæ gubernator, velle in ejus ripa deducere Coloniam inſtat. ejus erigendæ veniam à Cæſare impetravit, & quod majus eſt, ut æterno appelletur nomine Geraiana Panuci regio illa permiſſum. Fernando Corteſio Temiſtitani ſtrator magni Imperii id eſſe moleſtum intelligimus, ne detrimenti aliquid hinc exoriatur, timemus, tempus dicet. Parte alia ſcito, poſt acceſſum Victoriæ navis gariofolis onuſtæ quæ orbem circuivit (de qua re particularem vidiſti, viditque Pontifex narrationem ad Adrianum directam) ſtatutum fuiſſe, ut nova claſſis inſtruatur ad idem iter quo cœpta poſſeſſio manu teneatur ac frequentetur. Regi Portugallico id eſt perniciosum. inde male ſapidum, ut effectus ejus rei differatur, efflagitat. Sui eſſe juris arguit. Cæſar ut audiatur, imperavit. Claſſis impenſa ingens eſt differre damnoſum. Suſpenditur tamen in civitate Pacenſi vulgo *Badaioz* quæ fines Portugalliæ claudit cum Caſtellæ regnis. Caſtellanorum & Portugalenſium utrimque quatuor & viginti ſcientiarum omnium & rei maritimæ peritorum fuit conventus. Diu diſcuſſum eſt, & ſyllogiſmatum

matum utrimque. ultimus dies Maii elapſi, is eſt terminus à Cæſare datus ſuis judicibus, illi concioni. Sic finis fuit. Re infecta redierunt noſtri. Rem Cæſaream ſatis aperte probaſſe inquiunt, quod extra lineam ab Alexandro VI. Pontifice Maximo conceſſam jaceant illæ inſulæ. Econtra Portugalenſes intra ſuos limites eſſe arguebant. Protrahere rem illis expediebat, nobis proſcindere. demiſſo capite ac mœſti Portugalenſes regreſſi ſunt, ſemiminabundi ferro ſe tutaturos, ni argumenta proderint, fere inſinuarunt. De hoc nunc ſatis. In particularibus latius. Comiti Naſauti, qui Xebri loco apud Cæſarem ſuffectus, data eſt in uxorem Ceneti Marchioniſſa. *An primogenitus ſit à paterno ſumpturus nomen, an à Mendociis materno*, controverſatum eſt aliquantulum, de redditibus etiam nonnihil. Impenſa tandem Cæſaris concluſum eſt; *Quid*, aut *Quantum*, ipſi viderint, quorum intereſt. Eſt aliud ridiculum, non prætereundum. Quod de pluviis anni quarti ac vigeſimi blateratum eſt, re ipſa ſuper nos evenit. Fluvius hic toto fere anno vadoſus, alveum adeo per alluviem ſuperavit, ut Cæſarem in palatio velle obſidere videretur, ad equorum uteros intra regiam crevit inundatio. ſuburbium obrutum. Via tibi nota quæ dicitur *Hortus regius*, ſummerſa. Plateæ duæ illæ ingentes, tenus hominum pectoribus aqua plenæ; currus & plauſtra innumera, quæ commeatus ad fora vexerant, raptavit furor torrentis, traxitque ad fluminis alveum non pauca horrea triticea hordeaceaque in planis illis domibus clauſa, multa putrefecit. Domus plæræque collapſæ. Si ab hac rabie indemnes evaſiſtis, proſit. En aliud diu vaticinatum. Galleca infeſtant Galli noſtra litora. Exſerere caput è portubus nemo audet. Villas ſtraverunt plæraſque. Mercatorias & piſcatorias naves rapuerunt plures. Litora cuncta labefactant. Sunt rerum vices. Sic vivitur. Vale. Burgis. XII. Calendas Julii, MDXXIV.

EPIST. DCCXCVIII.

Almirantus à Gallis percuſſus. Helvetii ccc. *perempti. Mors Soderini. Quid Gallus volet.*

P. M. A. M. Marchionibus.

HAbemus ab Italia poſt ejectos Gallos, literas. particularia quædam non ingrata Cæſari capite, nuper allata de reliquiis exercitus. Almirantem prætorem fuiſſe ſcopeta percuſſum dixi. Is evaſit, ſed centurio Baiardus ictu ſimili vulneratus, in Marchionis Peſcariæ tentoriis obiit. Fugientes Helvetios Alarconus Hiſpanus, Calabriæ ob ſuam prudentiam Prorex & bello clarus vir, perſecutus eſt. Apud vulgo *Imbream*, civitatem epiſcopalem, extremum eorum agmen deprehendit. Trucidavit tercentum qui machinarum cuſtodiam habebant. Cæteri præierant non paſſibus æquis. Quatuor & viginti vaſa tormentaria illis rapuit. Cæteri Gallorum duces pedes conſuluere, quid facto eſſet opus, pedibus paruerunt. Noſtri, poſt eam victoriam de impetenda obſidendaque Maſſilia Gallica cogitant, quando, habebitis. Ad incruentos ſeſe accingit nunc Fortunæ ludos. Soderinus ille Cardinalis Volateranus, de cujus animo in Cæſarem non prono, in Gallum fervido, ſatis multa. conceſſit è vita. Superne an inſerne viam ceperit, dicat qui cuncta novit. Mortuus & eſt Octavianus Fragoſus jure belli captivus Marchioni Peſcariæ. Precio ducatorum duodecim millium ſe redimebat. Amiſit precium Marchio, cui jacturam non placuiſſe pecuniæ illius, ſine læſæ Majeſtatis crimine credi poteſt. Capuanus Archiepiſcopus qui Gallicam, mox Cæſaream, dehinc Anglicam, & iterum Gallicam peragravit cum ſummo labore poſtarum, curias, ad Urbem regreſſus eſt, cum mandatis à Cæſare, Chriſtianiſſimo & Anglo Regibus ut de Pace agatur. Pacem tunc arbitrabor poſſe intercedere, quando ſumptis alis bos & aſinus ſub uno jugo, uti cipſili & hirundines cibum per aëra volitando pererrabunt. En quæ me movet ratio. Tornacum, Navarram, Mediolani Ducatum liberum, ſuper Neapolim tributum intolerandum, Flandriæ ac Arthoſii reſortum volet Gallus Rex. nihil eſt ſolvendum è manibus. immo & plura petimus. Volet Rex Anglus Guianæ Ducatum, Bononiam Britannicam & Morinorum provinciam, multa præterea. Gallo Regi hoc audire eſt amarius felle. Temperate vos hujus tam incompoſiti pſalterii chordas. Non legulejorum cavilloſa argumenta, non togatorum ſevera conſilia, non Pontificum veneranda majeſtas medelam huic tam atroci morbo ſcient aut poterunt adhibere. Dira ferri acies, & humano cruore fluentes rivi, has diriment querelas. Nec longe abeſt hujus tanti mali exſecutio. Et quid de Siculis dicimus? quos Inſularium peſſimos, non inculti autores eſſe prædicant, quod undique variis, ſed Auſtrinis præcipue, inſanis flatibus quatiantur. Populares quidam dominos trucidarunt. Petrucium ſeductorem, Hercules Pignatellus Prorex, cepit, & capitis truncatum pœnas luere coëgit. Valete jam. Burgis. nonas Julii, MDXXIV.

EPIST. DCCXCIX.

De literis Sophii ad Cæſarem, ut invadat Turcam.

P. M. A. M. Marchionibus.

A Sophio Perſarum Rege literas & nuncium ad Cæſarem habemus, & una literarum ejus ad filium & ejus filii ad Regem Ungariæ à Papa & à Venetis miſſa exemplaria. Literarum hoc eſt ad Regem Ungariæ initium exorditarum:

§. *Dei eſſentia in cælis, in terra vero Pax. Laus Deo magno, glorioſo, puro, bono, cui nullus in Regno ſimilis, beato, ſupremo, in omnibus operibus incomparabili, qui ſolis jubare diem, noctem vero lumine clarificante lunam, exornavit: quique Adam primum hominem ex limo terræ, optima plaſmavit forma, mundos & cuncta creata diſponens: qui Reges in terra dedit, atque illis in orbe & ſuprema terra & in extremis ejus partibus, ut recte facerent, præcepit. ipſe quidem Deus ſervans nos ab omni malo, ad exquirendum ſe, ac exoptandum, in perpetuitate perpetuitatum nos perducat. Amen, amen, amen.*

§. Hæc ſuo idiomate. Latine traducta Romæ. Pontificibus nunquam deſunt omnium linguarum interpretes. His dictis ad Cæſarem apoſtrophat inquiens: *Proni quidem & humum deſpiciendo, vertimus nos ad dexteram excelſi Domini, nobilis Regis, Regum & Principum Principis, cujus majeſtatem Deus conſervet, permaneréque illum faciat recte ſedentem in ſolio ſuo Budæ, conſervetque incolumem ſuper inimicos ejus, Amen.*

§. Senſa literarum omnium, poſthabitis ambagibus, quæ multæ ſunt accipite.

§. *Turcarum Princeps ſuis nos frequentibus literis hortatur, ut auxiliemur ei contra vos, cui adimere Regnum cogitat. Nos autem illi non ſolum velle auxiliari abnuimus, immo toto conatu obſtare, & in eum arma exercere. Vos per menſem Aprilem eſtote parati, ut eum aggrediamur, quo laceſſitus undique proſternatur, qui nos & Chriſtianum nomen veſtrum penitus delere conatur. neque alias à me literas, ob locorum diſtantiam, exſpectetis.*

Ad filium literæ hoc exordio initium habent ſenſus idem.

§. *Laus Deo unico, cum ſumma perfectione, in majeſtate ac beatitudine ſua ſeparato cum gloria, in eſſentia ſolio ac honoris ſempiterni, ſuper ſecreto ſecretorum, in abdito ſplendoris ſui, qui ſe prudentibus & intelligentibus in teſtem ſuorum operum oſtendit, quique eſſentiam ſuam fulguribus concomitantibus manifeſtat. Mundum vero ſolis lumine ac ſtellarum claritate ac veritatum viſione illuſtravit. ſuſcitans creaturas per ſcientias, quoad apparuit & principium fecit oſtendendi ſe per venerandos nuncios, qui opera Dei ubique teſtantur, eorumque ſonus in omnem terram exivit & in omnem habitabilis latitudinem, verba eorum penetrarunt. Ubi poſt tenebras irradiavit animas. Ipſi quidem Deo laus propter ea quæ nobis perfectæ ſuæ pulchritudinis communicavit, & propter bonitatem quam operatus eſt in nobis, ex bonitate ſua perfecta, & vera præveniens nos gratia & aſſidua largitate,* &c. Concludit, *ut praſto ſit per menſem Aprilem, impetere ab ea parte confinium, ubi eſt filius vicinus Turcarum Principi.* Promittit, *ſe idem facturum.* Nil fiet. Si me conſulitis, diſſidia noſtrorum Principum collachrymanda obſtabunt.

Ad Cæſarem per proprium nuncium miſſæ, mixtum ex ſuperioribus habent initium exorditum. Senſus idem eſt, *ut ſe appares,* &c.

Subſcriptio eſt hujuſmodi: *Humilis ſervorum & maximus amicorum. Raizma Sofi, filius Hider.* A tergo autem: *Ad manus, ſi Deo placuit, Regis Regum & Principis Principum Imperatoris, cujus dominium & Fortunam Deus Max. continuet, Amen.*

Temporibus iſdem ab Thracia & Conſtantinopoli Pontifex & Veneti literas habent. harum ad Cæſarem miſſa vidi exemplaria. Dixi alias in Syria Gazellum quendam in Magnum Turcarum Principem erexiſſe criſtas. Is audito apparatu in ſe, deſertus à ſuis cum paucis equitibus aufugit. Poſt id Dux alius, nomine *Achmet*, quem Damaſco Syriæ ac Ægypto Turcarum Princeps præfecerat, principatum ſibi uſurpare intendit. Coëgit vires. Seduxit Mamaluchorum militum partem. Arces & municipia præſidiis ſuo nomine munivit. arma cepit. Pacata omnia eſſe ſcribunt exploratores Pontificis, quos illic cum magna impenſa nutrit, quo Principis illius habeat exploratam mentem. Achmetis ipſius & trium ſociorum, defectionis participum, capita ad atrii valvas in Conſtantinopoli ſuſpenſa vidiſſe ſe ajunt. Aſtu, non vi bellica, ferunt proditum à ſuis Achmetem veniſſe ad manus Principis. Audito namque jam gradiente apparatu, deſertus à militibus traditus eſt. ſed ſcribunt copias, quæ ad eum ignem exſtinguendum proficiſcebantur, verſuras ferri acies in Ungariam. ea eſt Pannonia inferior. quandoquidem liber eſt undique magnus ille Princeps, neque ſtare loco aut quieſcere ſinat milites, ne ocioſi adverſi aliquid moliantur, & ſeditionibus intendant, ajunt exploratores. Quis jam potis erit tantæ machinæ reſiſtere? captis præcipue duobus illis Chriſtiani nominis propugnaculis Rhodo & Belgrado? Et quod deterius periculoſiuſque, diſſidentibus inter ſe Chriſtianis Principibus.

pibus. Deus bene vertat. Vos valete. Burgis. pridie Idus Julii, MDXXIV.

Epist. DCCC.

Quartana Cæſaris. De claſſe Maluchea. Germani agrum Ruſcinonenſem petunt. Verba Autoris ad Cæſarem. Laus Iamaicæ. Promittitur Templum erigendum. Cur iratus Cæſar in Comitem Potentiæ. Renovatur Senatus Indicus.

P. M. A. M. Archiepiſcopo Cuſentino.

QUartana preſſum habemus Cæſarem, triſtis eſt Curia. Parum negociatur. Ad alia. Miſimus artis maritimæ peritum virum quendam nomine Stephanus Gomez, cum una tantum navi, *Caravella* vulgo, ex Clunio diſceſſit, fretum quæſiturus inter floridam tellurem & Baccallaos. Cataium inde ſe reperturum inquit, eat bonis avibus. Maluchea claſſis paratur. Auguſto menſe credunt aliqui vela facturam. Neque Januario arbitror ego, quod non intelligam ita paratas eſſe naves, aut coacta tanto viatico neceſſaria. Ibit tandem, Deo favente, nulla de Portugallenſium habita ratione, in hoc tanti momenti negocio. De caſu tui meique amici Licentiati Vargas audiſti forte, quanti valoris vir eſſet in magnis & arduis tractandis negociis noſti. Cupidineis in ſenecta vexatus ſtimulis, monialis cujuſdam genere Claræ minaſtram quam *freiram* vocant, cui nomen non eſt dandum, exarſit. Noctu per ſcalas, cœnobii muris appoſitas, ad eam proficiſcebatur. Nocte intempeſta una dierum re pacta forte præter vires ætatis, invaſit horror hominem ſive ex conſcientia ſceleris admiſſi, vel ex hebetudine cerebri & medullarum, ita ut ſemilanguidus redeunti per ſcalas enſis è manu primo deciderit, ſequutus enſem ipſe gravi rotatu uti pulliculus animam exhalavit. id prodigium judicio divino ab omnibus adſcriptum eſt, & apertum eſt argumentum, *nil ſimile admiſſum relinqui à ſuperis impunitum.* Germani Cæſareo conducti ſtipendio, Roſilionem verſus mittuntur. Ad meipſum parumper, quam liber à fortunæ bonorum cupiditate, tuo tempore vixerim, quamque, opulentis ambitioſi fumi fœtore ſeſe paſcentibus magis miſerear quam invideam tute ipſe teſtis es, unde, quandoquidem aliquid ultra propheticum illud optatum, neque divitias, neque paupertatem, ex Catholicorum vitam functorum benignitate ſum aſſequutus, animum juſſeram meum à poſtulatis quieſcere, ſed una me ratio movit, ut præter ſtatutum expergiſcerer. Cæſarem ego nuper his verbis adortus ſum: *Inclyte ac invictiſſime Cæſar, quod me tua Majeſtas diligat, præbitus honor Senatorius, & oratorii muneris aliqua deſignatio, teſtantur. Quod ſatis eſt in fortunæ blandimentis, habeo mihi, ſumque tua Cæſarea Majeſtate ditior, quia parvo contentus vivo. Perturbant namque libertatem amantis ingenium equorum & mularum agmina, familiarium moleſtiæ multo gravius, quibus nunquam ſatis præbetur, & longi temporis faſtidia, de minutis, & his paucis obſequiis, grandia dicunt, & appellant ſervitia, & conqueſtibus perpetuis æthera complent. Exteriore tamen amoris aliquo erga me ſigno indigeo, ad honorem, cujus ferculum nemo unquam abjecit, propter oratores mihi conterraneos Mediolanenſem, Venetum, Florentinum, Genuenſem, Ferrarienſem, Mantuanum, qui omnes me nobilibus ortum parentibus Mediolani, ac ætatis meæ, quicquid boni fuit, in hac tua Majeſtatis domo conſumpſiſſe ſciunt. Aliter tuæ Majeſtati me gratum eſſe nequeo illis perſuadere.* Placuit ſermo Cæſari. Jamaicæ novo nomine S. Jacobi *feliciſſimæ* inſulæ Abbatialem mihi deſignavit Antiſteam. Appello *feliciſſimam*, quod ibi ſit toto anno fere par nocti dies, quod non horrida vigeat æſtas, non hyems rigida, quod perpetuis fruatur vere ac autumno, ab æquinoctio gradus tantum ſexdecim, & alicubi pauciores diſtat. Literas habetote Cæſareas ad Pontificem ſupplicativas. Bullas expedite. Sed alterum in caſu hoc habeto. Regreſſus ad Cæſarem cum gratiarum actione, repetiit. *Quo Tua Majeſtas intelligat vera eſſe quæ poſtulatis miſcui, de ſolius amoris erga me ſigno non avara cupiditate, in ipſius Abbatiæ templo erigendo primi anni redditus integros, nullis impenſis deductis, me præbiturum polliceor. Pius eſt Cæſar, pium eſt opus, utere tua pietate in hoc, uti ſoles in cæteris, aperiat & Tua Majeſtas manum.* ſubriſit. Tantundem imperatum eſt, ut è Regio fiſco tribuatur. Expilabo indies magis, quando jam ſit opus inceptum. E meis familiaribus mittam ad id opus aliquem, quæ ſequentur, intelliges. Monitus ab Mapheo poſtarum magiſtro, quod jam eſſet curſor petaſatus, hæc celeriter ſcripſi. mentitus eſt. quatuor ultra dierum ſpacium interceſſit. Hinc habeto paucula. forte nulla poſt hæc per dies aliquot. Comes Potentiæ Neapolitanus ad Curiam veniebat. Captus eſt & in arcem ductus Simancheam, quod Cæſare inconſulto, auſus fuerit Peſcariæ Marchionem ad ſingulare certamen provocare, quo tempore Sua Majeſtas Marchionis opera contra Gallos laceſſentes indigebat. De Gallis neſcio quid ſummurmuratur, quod Roſilionis Comitatum incurſionibus infeſtarint. Eſt aliud majus.

Indicum

Indicum Senatum Cæſar renovavit, à cæteris negociis explicitos delegit. Principem Senatus quem Hiſpanus *Præſidentem* appellat Oxomenſem Epiſcopum confeſſorem ſuum effecit, addidit collegas Canarienſem Epiſcopum, Juriſperitos duos tibi notos, ambos Doctores juris dicundi, Beltranum & Maldonatum. Suo Cæſareo chirographo me imperat adeſſe. Ad aliud hac, iter fecit Regis Portugalliæ curſor, quod Florinus pirata Gallus navim Regi ſuo raptaverit ab Indis venientem, qua merces vehebantur gemmarum & aromatum ad ducatorum centum octoginta millium ſummam conqueritur. Ubi primum huc appulſi ſumus, concluſum eſt, ut Catherina nubilis, Cæſaris ſoror, tibi nota, detur Regi Portugallico ejus conſobrino in uxorem. Vale faſtiditus, ut arbitror, tam longa filateria. ex Valeoleto quo III. non. Auguſti acceſſimus, MDXXIV.

Epist. DCCCI.

Tolonum capitur. Bracamontus centurio è caſtris. Tria promiſſa defuerunt. Quare Gallus Rex ſuis odioſus. Horrida peſtis Mediolanenſis. Legati poſtulata.

P. M. A. M. Marchionibus.

Accipite quæ fervent in olla Martiali. Noſtra claſſis, duce Ugo Moncada, in portu Monaco Genuenſi eſſe dicitur. In proſpectu è regione Gallica, portus fauces cuſtodiens, furor bellicus vexat utramque. Borbonus & Peſcara Maſſiliam obſidere cogitant. Tolonum portuoſum oppidum ceperunt. Ab ejus arce tormentorum habuere vaſa ſeptemdecim, quibus Maſſiliæ muros quatere ſperant. Præſidia ſunt intus validiſſima. Borbono fines Gallicos ingrediente, vulgus univerſam Galliam à ſuo Rege defecturam ajebat, quod Borbonus è ſtirpe regia ſit, gratus nobilibus, Rex autem ob vitia quædam exoſus. E caſtrorum centurionibus venit unus ad Cæſarem, nomine *Andreas Bracamonte*, fuit mihi nuper conviva. Neque ſcutum, neque haſtam in Borboni favorem fuiſſe erectam inquit, immo ſuſpicatur noſtros in diſcrimine non parvo eſſe, quod Chriſtianiſſimus Rex ipſe ſit Avinioni, validum cogens exercitum, ut noſtros adeat. Fore arbitratur, ut noſtros tranſiſſe pœniteat, quia præcipue Rex Anglus promiſſa ducatorum millia centum, ſi Borbonus tranſmitteret exercitum in Galliam, differat, neque à Comitatu Roſilionis noſtræ copiæ turbent quicquam, neque ab Italia promiſſum Prorex mittit peditatum, neque de velitibus & cataphractis militibus adſit numerus integer. Dicit tamen, Chriſtianiſſimum Regem ab ſuis ducibus odio haberi multoſque ab exercitu dimiſiſſe, quod de eorum fide dubitet. Infenſos habet populos omnes, ſacros & profanos, ob exactiones pecuniarum, quibus univerſa Regna expilavit ad cutem, nunc autem excoriat ad oſſa. Hæc rotant in rota rotante. In patria natali mea Mediolano dira peſtis omnia vaſtat, crudeli ſcopa verrit obvia cuncta. octoginta capitum millia deeſſe jam prædicantur. Dux ipſe ac Palatini omnes, cujuſque nobiles per apertas vagantur villas, & jam vicinia univerſa corrumpitur. Ex Germania intelleximus in Conventu generali coacto in Wormatia, Chieregatum Epiſcopum Aprutenſem, Pontificis legatum, nomine Pontificis propoſuiſſe, quæ ſcandala ſeverit pervicax Lutheri petulantia, petiitque ab eis, ut contraeatur ſerveturque ſententia in eum lata per Pontificem, & à Cæſare confirmata, ut ignis hic atrox cuncta corrumpens exſtinguatur, poſtulavit. Præſidebat Fernandus Sereniſſimus Auſtriæ Archidux frater Cæſaris in conventu. Non bene grata fuerunt Principum reſponſa, inde colligetur *Germanos Principes libertati ſtudere liberrime*, honeſta plæraque ſunt Principum poſtulata. Candidis multa involvunt nigerrima, *ſe daturos operam pro viribus, ut provideatur, ſed miti & benigna negotiatione, ſevera minime, ne popularis tumultus aliquis exoriatur*, reſponderunt. Ad librorum hæreticorum petitam pro ſententia lata combuſtionem, proviſuros dixerunt, ne quis audeat impreſſoribus ultra quicquam præbere, ordinariis inconſultis. Ad nubentes initiatos quenquam Principum in ſua ditione acturum de cauſis hujuſmodi tanquam contra ſeculares ſi quis depræhendatur in eis apoſtata, de annatis, quod in Germania reſtent, ex inſtituto vetere *ad infidelium furores reprimendos*, cujus rei cauſa conceſſas fuiſſe inquiunt. De Concilio quod vocetur & *in eo cuique hominum liceat quicquid in mentem venerit profiteri ac proponere impune.*

§. Conqueſtus eſt legatus Cheregatus Aprutinus Epiſcopus. Reſponſum eſt, *nil aliud ſtatuturos, aut in Pontificis favorem aliud dicturos, niſi prius centum propoſitis gravaminibus Pontifex eat obviam.* Juſſerunt Aprutinum abire re non ſolum infecta, ſed multo majore ſanie confecta: gravamina mihi nota ſunt. In aliud tempus ea differo mittenda, non ſine cauſis urgentibus. His auditis, Cæſar ad Sereniſſimum Infantem fratrem ſuum literas dedit in hunc ſenſum.

§. *Mirari ſe* ait Cæſar, *quin ratio habita fuerit*

de rebus decretis in conventu Nurembergenſi, cui aſſuit Sua Majeſtas. Ubi de conſenſu Principum Imperii ſancita ſuit actorum Lutheri annullatio & librorum combuſtio caſtigatioque tenentium apud ſe libros ejuſmodi. quod autem à Pontifice Concilium petere auſi fuerint, vehementer arguit, *cum id ipſius Papæ ac Imperatorum ſit munus.* neque abnuit Sua Majeſtas, *quin Concilium ſit cogendum, ſed quod extra ordinem Germania per ſe ipſam idpetat, ſe moleſte tuliſſe, aitque Concilio ſe velle intereſſe, modo ſuo loco & tempore & per quos debeat convocetur.* Addidit alia verba ſanctiſſima: *Si hæc nos pateremur, non filii Eccleſiæ, ſed Inimici jure merito nobis nomen compararemus & ingrati notam apud omnes gentes ſubiremus.* Repetiit Sua Majeſtas, *ægre ſe tuliſſe, quod ſola Germania tentet Sanctiones tantas veterum Patrum autoritate firmatas labefactare, quibus neque Pontifices ipſos oporteat contraire.* Dat exempla mox Sua Majeſtas, & ait *aperte viſam fuiſſe perniciem eorum Principum & divina ſuper eis judicia iracunda decidiſſe, qui Eccleſiam vel puncto perturbare auſi ſunt, quanto magis perditiſſimi unius hominis inſanias velle fovere.* Hortatur demum Sereniſſimum fratrem & Principes Imperii, *ne quicquam immutari patiantur, donec in eo quid poſtulant Concilio, cui ſe affuturum pollicetur Sua Majeſtas, quid fieri debeat, ſtatuatur.*

Extra hanc aleam parumper & longe claudemus portas epiſtolæ. Regina Gallorum conceſſit è vita. Illi ſe dedit ſociam Terræ Novæ ac Sueſſæ Duciſſa. Jam valete. ex Valdoleto. Calendas Octobris, M D XXIV.

EPIST. DCCCII.

Controverſia inter matrem & filiam ituram ad maritum. de Garaio. Tempeſtas. Obruta Carrachæ.

P. M. A. M. Archiepiſcopo Cuſentino.

CAtharinam ſororem Cæſaris in Portugalliam ad virum conſobrinum miſimus. pridie quam diſcederet, matrem adivit. *Se nuptam eſſe* recenſuit. *ad virum ire oportere* obortis lachrymis ait. *acies paratas eſſe Caſtellanas & Portugallenſes ad conflictum, ni properaverit*, dixiſſe fertur. Ad hæc mater: *Puellula es*: (hoc ſemper ſuo idiomate appellavit ſymbolo, quod eſt *nigna*) nondum *nubilis*, ne cures. *Hem! quam magna ſunt in promptu ſcandala, ni ego iero.* Mater adhæc: *Ne timeas, nigna, ne timeas, non accidet mali quicquam.* Eluceſcente altero mane, matre nil ultra ſalutata, diſceſſit. Ad Indos ab Hiſpanis inquietis ſpiritibus, multa emergunt indies. quæ natura illis infixit naſcentibus. Quatuor appulſa ſunt navigia. Ab Senatu partibus illis præbente leges, ex Hiſpaniola literas habemus. Quæ ad Juſtitiæ adminiſtrationem attinent prætermiſſis. Ad Cubam, alias *Fernandinam inſulam* ab nova Hiſpania & Fernando Corteſio illarum terrarum domitore appulſum eſſe quendam Centurionem ab Corteſio miſſum, nomine *Chriſtophorum Olitum* ſcribunt. Afferre illum in mandatis ajunt ab Corteſio, ut inde in latus putati continentis, dictum *Figueras* alias notum, trajiciat, ibique Coloniam erigat. quadringentorum peditum & equitum triginta numerum habet ſecum. Ad locum eundem vadit Gil Gonſalus præfectus regius. ferunt & Petrum Ariam putati continentis & aureæ Caſtellæ gubernatorem mittere copias ad locum eundem. Sperant omnes, ſe illic fretum optatum reperturos, terras à terris dirimens. Veremur ne, ſi occurrerint, ſe invicem de ſuo more, quod ſint ſodalitatis impatientes, mutuo conficiant. Hiſpaniolæ Senatui datur ſumma poteſtas, ut ferventibus eorum animis eant obviam. Ab hoc Olito nuncium quoddam infelix emanavit. Franciſcum Garaium Jamaicæ meæ ſponſæ gubernatorem, dixi alias de Colonia in Panuci magni amnis ripa deducenda, ſemper cogitaſſe. Septingentorum peditum, quatuor & quadraginta ſupra centum equitum coëgerat manum; ambagibus longis in tempus aliud relictis. Ecce! ivit cum eo comitatu Garaius Olitus hic, in Cuba inſula ſiſtens, dixit Garaium fuiſſe profligatum, mox in Corteſii poteſtate obiiſſe. per incertam hanc famam ſe habuiſſe Hiſpaniolæ Senatores, ad noſtrum regium, dico Senatum Indicum, ſcripſerunt. quando apertius habebimus, habebitis. Hic annus rebus Indicis, Epiſcopis præſertim acrem ſe oſtendit. præter ſeditiones ducum, quas timemus, vita functi ſunt plures Epiſcopi. Alexander Geraldinus Italus noſter in Antiſtea ſua Domini & Conceptionis Hiſpaniolæ raptatus eſt. obiit & putati continentis alius: Prior vero Melioratæ ad utramque Antiſteam S. Dominici & Conceptionis Hiſpaniolæ, deſignatus, exſpectare noluit veſtra Pontificia plumbata diplomata, dum illic expeditio tractaretur, exhalavit fluxu ventris animam, quippe mitem & providam. Evenit & aliud adverſum. Ex oſtio Bethis, duodecim navium claſſis ad Indos itura, vela fecerat vi tempeſtatum quaſſata, magnam opum partem in mare, quo ſe exoneraret, coacta eſt projicere, ad portumque redire, unde prodierat. regreſſa tandem eſt & felicibus in puppim flantibus ventis cœptum iter peragit. Ad nos ab Indis redeamus. Cæſar ſuæ quartanæ profuturam credens aëris mutationem, Turdeſſillas,

deſtillas, ubi mater ejus peſſundata Saturno ſedet, & ſedebit æternum, ſe contulit. Neapolitanus quidam, cum unguento ſibi noto quo renes uncturus ſit, quartanam abraſurum ſeſe obtulit. Admiſſus eſt. neque obſtitit medicorum argutia. inungit. prima facie viſum eſt profuiſſe. regreſſa mox eſt. Conqueritur unguentarius, quod nimis propere medelam abjecerint Medici. Longiore parumper tempore opus fuiſſe ait. Dimiſſus eſt unguentarius. Forti animo languorem patitur Cæſar. Mare quoque nobis infenſum eſt. De carrachis pluribus obrutis & diſturbatis vi tempeſtatum, vos apertius ſcitis, quia Italæ omnes erant. Jacobus de Vera inſignem in Hiſpania tuo tempore unam conſtruxerat. Ad manus piratarum Gallorum ea venit cum mille quingentis ſaccis lana Hiſpana farcitis, rebuſque aliis ad valorem ſeptuaginta ducatorum millium. ad Belgas & Antuerpienſes nundinas proficiſcebatur. Sed aliud accidit magis mirandum, quia inauditum hactenus. De ſtatione Bilbaii & fluminis ejus in Oceanum fluentis commodo, audiviſti ſæpe. Intra fluminis fauces valde ſuperne ſtabant in anchoris multæ naves, plenæ mercibus, coactæ, ut uno facto agmine ob piratarum metum exirent, ad Belgas ituræ. Nactum auſi ſunt Galli piratæ fluvium pernavigare. Putarunt Cantabri navium domini amicas eſſe. Duas è navibus ab anchoris erutas, abduxerunt. expergiſcentur poſthac vigilantius ignavi navium domini. Vale. ex Valdoleto, unde nullas à me ulterius habebis. Cras namque ut Madritum, *Mantuam Carpentanam* proficiſcamur, diſcedemus. XIV. Calendas Decembris, MDXXIV.

EPIST. DCCCIII.

Maſſiliæ obſidio deſeritur. properatur in Inſubriam. Galli in Taurini urbe. Papæ mens in Cæſarem fluctuat.

P. M. A. M. Marchionibus.

A Clemente Pontifice membraneum habui naviculæ ſigillo diploma. duo id continet capita, laudativum unum, quod ſcripſerim de Orbe Novo, hortativum alterum, ut procedam. Parebo, ne anathematizer. Ad Fortunæ ludos vertamus calamum. Atra fames & Chriſtianiſſimi Regis vicinia noſtros coëgit Maſſiliæ obſidionem deſerere. Maximi ſunt Borboni & Peſcariæ conqueſtus de promiſſis militibus ab Italia, de Regis Angli pecuniis, de ingreſſu in Galliam per Comitatum Roſilionis. per vias invias, per horrida montium Alpinorum cacumina, per ambeſas rupes & anfractus difficiles, nec paſſu lento, terga verterunt: Rex autem Chriſtianiſſimus, de noſtrorum abſceſſu certior factus, levius aliud per minus aſpera montium juga cepit iter, quo prior in latis Inſubriæ campis accederet, noſtroſque pacto illo interciperet, & faucibus vallium occupatis fame intra ſteriles vaſtitates perire cogeret, vel prior Mediolanum prehenderet, noſtris à tergo relictis. Longis adeo itineribus, & greſſu adeo citato, ajunt cum exercitu profectum, ut milliaria feratur aliquando uno die triginta percurriſſe. uterque anxius invigilat, ſaluti ſtudent noſtri, perniciei noſtrorum hoſtis. Protonotarius Marinus Caraciolus magni momenti vir, pro Pontificibus quondam legatus apud Cæſarem, nunc apud Ducem pro Cæſare Orator, ſcripſit ad me, Chriſtianiſſimum Regem jam deſcendiſſe ab Alpibus, eſſeque in urbe bonarum artium genitrice Taurino. Spem tamen præbet, quod noſtri ſint evaſi, monetque me, ne de reditu in patriam cogitem in præſentiarum, quod omnia ruant, quod plena gemitibus & lachrymis ſint omnia, depopulationibus obnoxia. Pontificem ajunt eſſe dubium, quando illi de vetere amore in Cæſarem, & ſecus, de priſco in Regem Gallum odio, recenſetur. Si cum ſub galero purpureo tantum liber eſſet, appetitui ſuo locum dedit aliquando, non eſſe mirum reſpondet: Nunc autem cum ſit Chriſtianorum Principum pater generalis, & Chriſtiani generis paſtor, aliter vivere oportere. De Pace inter eos acturum ſe inquit, & parti minus fugienti Concordiam, adhæſurum. Mediatorem ſe futurum per breve diploma Cæſari pollicitus eſt. Italia univerſa fluctuat, quo ſe vertant, non intelligunt, ſtupidi, audito tam repentino ſaltu Gallorum, erigunt in cælum facies, ignari quid velint. Scito multa magna quod ſeſe offerent ſcribenda. nunc valete. ex Madrito pridie Calendas Januarii, MDXXIV.

PETRI MARTYRIS A. M.

EPISTOLARUM

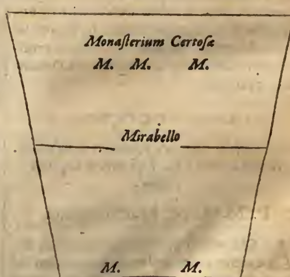
LIBER TRIGESIMUS OCTAVUS.

Epist. DCCCV.

Rex Galliarum intrat Mediolanum. inde it ad obſidendum Papiam. caſtrametatur intra Parcum. Papienſes imitantur Germanos. hoſtis obſeſſos commeatu intercludere ſatagit. amittit operam & impenſam. Papalis legati conſilium de Pacificationis modo Cæſar improbat. Oratio Germanorum Ducis in Genua.

P. M. A. M. Marchionibus.

NOva nobis allata ſunt, uno faſce multa conſtringam. Ad Martinum Centurionem Genuenſium Oratorem ſcripſit eorum Dux Antonotus Adornus, quo in ſtatu res Italæ ſint. Chriſtianiſſimi Regis copias, primo dinumeremus. Quid de Mediolano Papia, quod obſeſſa, mox de tentato Ticini diverticulo, demum de aliis ſucceſſibus uſque ad hunc diem plæraque. cuncta namque particulatim habemus. Copiæ cum quibus trajecit Alpes, cataphractorum ſunt millia duo, levis armaturæ, tria. peditatus hoc ordine conſtat. Helvetiorum & Suevorum millia ſex. Vaſconum & Morinorum decem, Italorum quinque. Ait tamen ex Alpium citato tranſitu, ab hybernis latebris primo vere prodeuntibus lacertis, equos eſſe ſtrigoſiores, militeſque ipſos præ inedia ſquallidos ac ſemilabantes, neque veſtigiis conſtare, proceſſit tamen Rex animoſus, neque ſibi aut exercitui pepercit labore omni & anguſtiis, præ Imperii augendi cupiditate ſuperat. Scilicet Novariam adivit, cepitque imparatam. diruerant ejus arcem noſtri tranſeuntes, quod invalidam repererint. Sed præ incuria, vel quod magis credendum eſt, præ maturata fuga, ne impedirentur, quatuordecim reliquere vaſa tormentaria, quibus in eos Chriſtianiſſimus Rex utetur. Mediolanum, nil dormiens adivit, tum peſte gravatam miſeram urbem, tum Magni Cancellarii Ducalis Comitis Hieronymi Moroni ſuaſu deſertam fere invenit. Repentino quippe Chriſtianiſſimi Regis acceſſu, Magnus ille Cancellarius, civibus convocatis, cum bona Ducis venia, poſſe Gallis portas aperiri diſſeruit, copias defenſioni conſonas deeſſe aſſeruit. Septimo Calendis Novembris munito Caſtello ad arcem regreſſus eſt Cremonam. Mediolanum Chriſtianiſſimus introivit, præſidiis in ardenti peſte relictis, Papiam verſus tetendit. Triumviratus Prorex, Dux Borbonus & Peſcariæ Marchio Antonio Leivæ nobili genere orto Hiſpano, fere nato & alto in re bellica, Papiæ præſidiarium effecerunt. Cataphractorum illi dederunt lanceas bis centum, levis armaturæ totidem. Peditatus erat Hiſpanorum quadringentorum, Germanorum quinque millium. Horum dux erat Germanus bello egregius nomine *Altozolorem*, Cæſaris obſervantiſſimus. Inhæret Papiæ vero mœnibus ſeptum vulgo *Parcum* calce ac lateribus ſtructum quinque milliarium ab utroque latere, ab ultimo ſpacio totidem à fronte qua propius eſt urbi, fere dimidia parte, quia declinando producitur ad Urbis ipſius portas. ſpacium id fuit veteribus ducibus animi cauſa reſervatum. Id eſt hujuſmodi.

§. Ineſt ſepto Carthuſienſium cucullatorum fratrum dite cœnobium & ſtructura magnificum. Ineſt quoque munita in modum arcis domus alia, dicta *Mirabello*. cœnobium ſibi Chriſtianiſſimus in ſtationem elegit. Ad Papiæ obſidionem univerſum miſit exercitum. Magna vi tormentorum quatere muros tertio nonas Novembris primo ceperunt, & una

oppu-

oppugnationem, muris diruptis tentare. Octavo idus ejuſdem, ſecundo. In tertium inde diem, tertio, cum ingenti jactura toties fuere repulſi, auſos inde obſeſſos fuiſſe ajunt erumpere in hoſtes Griſones Helvetiorum, qui cuſtodiam habebant impedimentorum, bis adorti, exeundo multos trucidarunt, in tutumque cum ingenti præda ſe in urbem receperunt. Solet Germanus miles ſtlataria tantum pugna valere, didicit noſter præſidiarius Papiæ, incurſionibus, Hiſpanorum æmulatione hoſtes infeſtare: ac ſpolia hoſtium extra cuneos quærere. His inſpectis Rex Chriſtianiſſimus ſuorum militum animos deficere ſentiebat, cum ab imperterritis hoſtibus indies magis afflictarentur, ad præſentaneamque interniciem duci ægre ferrent, duobus modis ſtringere obſeſſis faſcias ex Procerum & ducum ſuorum conſilio conſtituit; circumducere urbi foſſas, nequis ad commeatus quærendos quiret exire, & hinc inedia illos conſumere, quod noſtros intelligeret non auſuros prodire in auxilium ex Cremona & Lauda, ubi erant incluſi Dux Cremonæ, triumviratus Laudæ Pompejanæ, ac Alexandriæ plæraque præſidia duce Gaſpare Marino, Ticinum & una divertere in fluvium Gravalonum, ab Ticini alveo duo forte labentem, ad non longa dein ſpacia in Ticinum cadentem. In eo conſilio, ſi voti compos efficietur facilius applicare copias & machinas in obſeſſorum exitium ad urbem poterit, quia veteres ejus urbis cives qui eam circumſepſere mœnibus lapſu fluminis, latus illud lambentis freti, parvo adminiculo putarunt opus eſſe ad hoſtes quoſque reprimendos ab ea parte, quod nullibi ſit vadoſus Ticinus. Sed arbitrantur, uti ſcribunt, naturæ illius amnis gnari, operam & impenſam Chriſtianiſſimum Regem amiſſurum, quod arenas trahat inſperatas quaſcunque foſſas obcæcantes, hyeme præcipue, quæ jam illos urgebat ob frequentes alluvies ab Alpinis jugis pluvialibus, in lacum Verbanum cadentes, quas omnes Ticinus abſorbet, unde Padum reddit adeo ingentem, ut *Rex fluviorum* appelletur. Hoc idem Capuanus Archiepiſcopus ad Cæſarem regreſſus profitetur. Is bonus pater de Pace tractans, Mediolanum in Pontificis manus deponi debere conſuluit, hinc fieri viam ad Concordiam planiorem arguit. Cæſari propoſitio non placet. Particularia quædam extra generalem alean, feramus. Joanninus Medicis Pontificis propinquus, quondam Cæſareus, nunc Gallicus, in levi prœlio ſcopepeta vulneratus abiit è caſtris. Galli Savonam, Liguſtici maris à Genua ſecundam ex compoſito cum civibus ſub nomine Pacis ingreſſi, dedere in prædam. Jam Germani obſeſſi tumultui ſtudere incipiebant, ſtipendia petierunt. Habita eſt à mechanicis quædam, ſed parva pecuniarum ſumma. Oratorio apud eos functus eſt munere prætor Leiva, qui literas nunquam didicit. Virorum interniciem, virginum ſtupra, uxorum raptus, natorum diſperſionem, ſtrages facultatum propoſuit, ſi ad hoſtium manus venerint. Quicquid aſſequebantur, & uxorum ornatus, ſi quos habebant, in commune porrexerunt. Nobiles autem jam ſeipſos expilaverant calamitate inſpecta. Intromiſſa & ſunt per Gallorum excubias, à duobus Hiſpanis, transfugium ſimulantibus, ducatorum tria millia, à Peſcariæ Marchione illis credita. In hac ſummula viritim dividenda, caſus notatu dignus emerſit. Hiſpani qui aderant portiunculam & ipſi habituri, lætis animis Prætori dedere poteſtatem, ut poſthaberentur, Germaniſque portionem ſuam præberet. Hac viſa benignitate, Germani à ſuo duce hortati, ne oblatum patriæ tantum honorem parvi faciant, mori malint aut fame perire, quam deficere, quam locum Gallis dedere, contra veteres eorum mores aſſenſi ſunt, animi fortitudine ac inſolita fide conſtare dicuntur. Exitus erit judex. penuria laborant graviſſima. ad equorum præcipue paſtum quibus omne pabulum fœni aut paleæ, vel alterius modi alimenti, hordei vel avenæ, corticibus arborum & fabarum thecis primarios depaſcunt equos. Reliquos aut comedunt, aut præ inedia vident præ oculis cadere mortuos. Nono Februarii noſter exercitus, poſt quorundam Germanorum acceſſum, quos Dux Borbonus duxerat ab Illuſtriſſimo Infante, apud quem vos educati eſtis, Archiduce Don Fernando Cæſaris fratre, habitos, propius audent accedere, caſtra caſtris opponere, hoſtes laceſſere. Mutuis tormentorum globis ſe alterne ſalutant. Februarius pygmæus forte gigantæis utetur ſucceſſibus, & febribus tremefaciet multos. Ruent alterutri, ſtare jam loco nequeunt, opus eſt, ut dimicetur, ſperant Cæſarei, licet numero impares, potituros victoria, quod noſtrorum animos ſit neceſſitas excitatura: E-contra ſit Gallis opulentia nocitura. Sympoſiis ajunt Hiſpani, Gallos non minus in caſtris intendere quam ſi domi diſtentis cruribus ociarentur. Effœminant militum animos in caſtris blandimenta voluptatum. Venetus exercitus, licet duces eorum ſtimulentur, ut ſtent pactis, in alis manet. Non trajicit ſuos fines Dux Urbinas prætor eorum, quod non detur tranſeundi libertas. premunt ſuorum ducum habenas Veneti. Hæc in præ-

ſentiarum

ſentiarum per duos curſores, & Capuanum Archiepiſcopum. Inter hos Martes & Saturnos Mercurium alatum effectum. Jam nimis longam epiſtolam contexui. quæ deflenda ſuccedent, habebitis. Valete. ex Mantua Carpentana dicta *Matrito*. XII. Calendas Martii, M D XXV.

EPIST. DCCCVI.

Leutrecus revocatur. Conſultatio ſuper danda Indis ſubjugatis Libertate.

P. M. A. M. Archiepiſcopo Cuſentino.

AB argumentis quibuſdam non fauſte Gallos in hac inſania Martiali procedere arbitramur. Leutrecus dux confinium, Angiæ à ſuo Chriſtiano Rege revocatur: ut confinibus relictis, properet ad ſe cum præſidiariis omnibus ſuis, imperare dicitur. Hujus urinæ ſpectatores medici ægrotum, vel ægroto proximum eſſe judicant ſtimulatorem. Dum interea quid rabida ſors allatura ſit, apertis faucibus operiuntur. Ad Indos tranſeamus. Tres habemus ab Hiſpaniola naves, ſaccareis panibus & coriis boum, quorum eſt jam tanta in inſulis copia, ut ignorent, qua mittere illos queant, mercibuſque aliis onuſtas. Jacobus Velazquez Fernandinæ, quæ Cuba eſt, gubernator, qui ditem Craſſum opibus ſuperabat, Codro miſerior & paupere pauperior obiit. In conſtruendis novis claſſibus ad novas terras quærendas & Fernandi Corteſii fortunam infringendam, ingentes conſumpſit theſauros. Fruſtra omnia. Corteſii namque genius ſupereminet. Vita & functus eſt in ipſius Corteſii poteſtate Franciſcus Garaius Jamaicæ meæ ſponſæ diu gubernator. Is & ipſe novarum terrarum cupiditate ſeipſum expilavit, ac tandem in calamitate redactus, calamitoſe abſceſſit è vita. Hæc latius in particularibus rebus Indicis, de quibus propediem duas Decades habebitis; ad Mediolani Ducem directam unam, ad Pontificem alteram. Sed audi, quid inter nos verſetur. De Indorum libertate, ſuper qua variæ ſunt opiniones diu diſcuſſæ. Nihil adhuc repertum conducibile. Jura naturalia Pontificiaque jubent ut genus humanum omne ſit liberum. Imperiale diſtinguit. Uſus adverſum aliquid ſentit. longa experientia hoc cenſet, ut ſervi ſint, non liberi autem hi, quod à natura ſint in abominabilia vitia proclives; ad obſcœnos errores, ducibus & tutoribus deficientibus, ilico revertuntur. Accitos in Senatum noſtrum Indicum bicolores Dominicanos fratres, & pede nudos Franciſcanos illarum partium longo tempore colonos, quid fore putent, ſatius conſuluimus. Nihil à re magis alienum ſanxerunt, quam quod liberi relinquantur. latius & hæc & quæ referent in particularibus. nunc ſatis. Vale. ex Mantua Carpentana *Matrito*. VIII. Calendas Martii, M D XXV.

EPIST. DCCCVII.

Dux Albaniæ cum ſuis copiis abit Neapolim. Caſtrioti laus. De Gaſpare Maino. Papienſes erumpunt. Caſale majus obſidetur. caſtellum S. Angeli capitur. ad duellum Rex Galliæ provocat Marchionem Peſchariæ.

P. M. A. M. Marchionibus.

INterea dum generalem amborum exercituum inſanientium ſtragem, internitiem & camporum pinguefaciendam humano ſanguine ſuperficiem vobis præbebimus, circumvolitantia quædam ſuſcipite. Rex Gallus exiſtimans, Cæſareum exercitum poſſe diſſolvi, ſi ad res Neapolitanas diſturbandas ex Angiovinorum conſilio exulum copias miſerit, ſub prætore Duce Albaniæ Scoto principe quingentas illi cataphractorum lanceas cum peditatu commodo ad rem deſignavit. It ſuum iter Dux ille. Urſini parant augere illius exercitum. Regnum ſe apparat ad tutelam. Exitus loquetur. Ad alia. Ex Laude Pompeii, qui ſe triumviratus Proregis, Borboni, Peſcariæ recepit, Fernandus Caſtriotus antiquo Principe Græcorum ſanguine ortus S. Angeli Marchio, dolum dolo curavit. incurſionibus infeſtare pagos è Ducalibus Gallicæ quædam acies cogitarunt. re intellecta Caſtriotus ad eos tetendit, reperit, profligavit, pinguem retulit ab eis prædam. Gaſpar Mainus Alexandriam urbem præſidio habebat. Ad eum obſidendum nomine Gallico, peditum tria millia, equitum ignotus numerus veniebat. Hi Maſſiliam nullo oppugnante tutati fuerant incluſi, & Savonam ſub data fide cum pendicibus ſpoliaverant. Exit ad eos Mainus, ut vicinum fluvium tranſeat, hoſtium pars permittit, hos cum peditibus tercentum, equitibus centum adoritur ſternitque flumine trajecto, reliquos jam deterritos ſociorum exemplo adit, profligat, inſequitur, opima reportavit ab his ſpolia. De incluſis intra Papiæ mœnia mira feruntur. Erumpunt ſæpe in hoſtes, neque manu vacui revertuntur unquam, aut ſine ſparſo cruore. Ab Cremona vero quam ex triumviratus conſilio Dux una dierum exivit ad eos icturos quando jam poſt habitos ab Illuſtriſſ. Infante, à Duce Borbone ductos in caſtra Germanos,

Germanos, prodire in apertum auſi fuerant. Palaveſini Parmenſes proceres à tergo ſaliunt cum validis copiis, Cremonam impetituri. ab Cremona milliaria ſorte XXIV. locum occupant munitiſſimum, nomine *Caſale majus*, ut inde ſaltum cogitatum Gallorum nomine peragant. Si voti compotes fuiſſent, actum erat de rebus Italiæ, ac Cæſaris autoritate in ea. Re intellecta per vigiles exploratores, regreditur ab itinere Dux, oppidum obſidet expugnatque, quotque inerant, aut capiuntur, aut trucidantur. Palaveſinæ illius Illuſtris familiæ capita Dux habuit ad manus, horum princeps Marchio eſt, ut Cremonam regrediatur illamque vigilans cuſtodiat, edictum eſt, quia ſi nigreſcet fera ſors pugnæ, quæ differri non poteſt, non deſit quo ſe victi recipiant. Suis jam clangoribus feralis Alecto aëra concutit. Ad milliare dimidium à Papiæ mœnibus caſtra metantur jam noſtri. In Papiæ ſepto & ſuburbiis Gallus habet tentoria. Grando, nix, glacies & flammantia cum tonitruis horrendis fulgura exſpectantur ab his nubibus. Dira neceſſitas ingenium & vires & animum noſtris excitat, ſingulis horis hoſtes laceſſunt, ad pugnam provocant. Gallus in caſtris foſſis & vallo munitis, ſe continet, conſumere inedia noſtros, quibus omnia deſunt, nititur. Credere Fortunæ ſummam rerum ſuarum renuit, quia in tuto rem ſuam habere putat. Eſt à caſtris utriſque munitum nomine *S. Angeli Caſtellum* milliaria quatuordecim. nobilitas multa Gallorum nomine inerat, è gente Gonzaga Mantuana, præſertim centuriones plærique. Loci expugnandi provincia ſumitur, Gallos exiſtimarunt ignominiam non paſſuros tantam, ut coram oculis eorum; & locus & egregia illa præſidia delerentur. Inde prodituros è latebris ad ſuorum defenſionem putarunt. Manent immobiles Galli, noſtrorum ſtratagemate intellecto, non tulerunt ſuppetias. capitur municipium, capti quicunque inerant. Jam tot contumeliis totque jacturis ſuſceptis deficere animis Chriſtianiſſimi Regis ductores cœperunt, noſtri animum augere. Inferni manes præ tantarum animarum præſentaneo lucro labra mandunt. Res accidit narratu digna in his anguſtiis: Rex Gallus ad Peſcariæ Marchionem literas per tubicinem fecialem dedit provocativas ad certamen, cum paucis aut cum multis, utrum mallet pari numero, ſeſe obtulit exiturum. De Prorege aut Borbono nulla mentio, definire ſe cupere litem hanc cum eo inſinuat. Peſcaria modeſte reſpondit, Chriſtianiſſimi animum laudavit, ac de ratione habita honoris ejus in eligendo, gratias habuit, aitque *nihil honoratius in vita ſibi accidiſſe aut accidere poſſe, quam à tanto Rege invitari ad particulare certamen, ſed nequire ſe Sua Sublimitati ſatisfacere; quod non ſit liber, neque id poſſe inconſulto Cæſare Rege ſuo aſſentiri.* Vidi ego literarum exemplar. ab exercitu miſſas ajunt veras. Rebus ſic ſtantibus, Antonius Leiva obſeſſorum Papiæ Prætor, ad triumviratum literas dedit in hanc brevem ſententiam: *Vel ad nos venite, vel ad vos ego, viam ferro aperiens proficiſcar.* Jam valete. Madriti. VIII. Calendis Martii, M D XXV.

EPIST. DCCCVIII.

De ſuppetiis Gallo Regi latis à Duce Ferrariæ. de Ugone Moncada & Principe Orangiæ captis. Genuenſes vacillant.

P. M. A. M. Marchionibus.

VIx prior epiſtola ad vos exierat, quando ecce alium ab exercitu tabellarium, quæ ad vos ſcripſi vera eſſe inquit & affert ab exercitu. Adduntur multa. Ducem Ferrariæ ſcribunt & pecuniarum & machinarum Gallo contra Cæſarem ſuppetias tuliſſe. Ugonem ajunt Moncadam triremium noſtrarum præfectum à Gallis captum fuiſſe in terra. Neſcio an de Principe Orangiæ Cæſaris coætaneo amantiſſimo captura ſcripſerim. Duobus tantum Bergantinis in Italiam trajiciebat. In claſſem Gallicam incautus incidit. noſtram putans, ad Gallos tetendit, in laqueum ipſemet, nemine laqueum tendente ſe conjecit. Fuit hic Cæſari caſus moleſtiſſimus. Genuenſes nova tractant. Mutare ſe velle ſtatum deliberant, ut una ſit factionibus cunctis gubernatio commoda. Antonotus Adornus eorum Dux privaturum ſe Ducali magiſtratu pro patriæ ſalute pollicetur, quæ uti proſtrata meretrix accedentibus quibuſcunque Principis exulibus ducentibus crura diffundit, ob inteſtina odia, & fere quotannis, ut tributis gravibus ſuſceptis, aut prædonum raptu diſcerpitur, quæ maris quondam domina eſſe videbatur. Jam valete. Madriti. III. Calendas Martii, M D XXV.

EPIST. DCCCIX.

De duabus navibus ex India redeuntibus cum theſauro & tigre. de ſuffectis in defunctorum Antiſtitum locum.

P. M. A. M. Archiepiſcopo Cuſentino.

DE rebus placidis, gratis, honorificis, humano generi utilibus ad te, de petu-

lantis fortunæ ſclopis ad alios. In portu Clunio claſſis eſt, ad Maluchas inſulas aromatum altrices deſtinata; quando diſcedet, intelliges. Ab Hiſpania nova, domita nuper à Corteſio theſauris onuſtæ, duæ naves appulſæ ſunt, ad Caſſiterides. Earum una, theſauris in terram expoſitis, tentare fortunam decrevit, piratarum prædonum evaſit rabiem. in hac vectus eſt Lupicus alumnus meus, à teneris quem dilexiſti à puero jam barbatus, qui paulo poſt tuum diſceſſum cum bona mea venia duce Roderico Albornocio à Rege ad partes illas miſſo cum magiſtratu computatoris, rerum novarum auditu pellectus profectus fuerat. theſauros afferunt & tigrim à catella in caveâ nutritam, colubrinam & unam quam eſſe auream fama ferebat apportant. Eam non tanti eſſe ſcribit Lupicus. Exiguo auri gradu fulctam dicit, nondum eſt appulſus. ab Hiſpali ad nos veniet, & multa intelligemus. Cæſar magna multaque impartitus eſt ſuis. Joannem Fonſecam Burgenſem & Roſanum antiſtitem obiiſſe noſti. Palentinum in Burgenſem tranſmutavit. Palentiam Pacenſi deſignavit. Doctorem Manſum Pacenſem effecit. Licentiatum Suarez Senatorem hæreſeos inquiſitionis nominavit Tudetenſem, in Granatenſem elegit Civitatenſem. Hanc dedit Antiſteam doctori Maldonato mihi collegæ in Senatu Indico. evexit & multos ad Commendarias. Vale. Madriti. IV. nonas Martii. quo die putamus jactam eſſe aleam in agro Papienſi, multoque ſanguine felicem alias tellurem eſſe irroratam, MDXXV.

EPIST. DCCCX.

Quid Pegnaloſa ex Italia nunciet de atroci prælio contra Gallos ad Paviam.

P. M. A. M. Marchionibus.

MArtii dies decimus tabellarium nobis præbuit. Fauſte feliciterque nomine Cæſaris pugnatum eſt. Brevibus accipite. Gallum Aquila prehendit. Cæſaris captivus eſt Rex. En hujus tam detritæ controverſiæ argumentum. En ab altis cælorum conſiliis delapſam, & in profunda rerum Creatoris officina decuſſam ſententiam! Humana ratio interceſſit nulla. Plures erant hoſtes numero, licet ex diſceſſu Ducis Albani Scoti cum quingentis cataphractis, & peditibus non paucis, ſuum exercitum Rex enervaſſet. compoſitis conſtabant hoſtes caſtris, validis aggeribus circumvallati, ſecuri videbantur. Proregis, Borboni & Peſcariæ triumviratus, providentia ducum aliorum, & centurionum ac militum, diſcernere manu tanta tempore cribratam controverſiam cupientium, animorum fortitudine difficultates omnes, licet duriſſimas, ſuperarunt. Nos interea timore angebamur graviore, quam ſpe leniremur. Ad hanc uſque metam curſor volitans nos traxit, ſtragem fuiſſe inauditam, è Gallis principibus, qui ſuum Regem ſequuti fuerant, fere nullum evaſiſſe, quin aut trucidatus, aut captus fuerit, præconatur. quid afferat in pera, latet adhuc. Sed cur hæc pauca de tam vaſto rerum acervo ſcripſerim, audite. Commendatarius Spatenſis Rodericus Diez cognomine *Pegnaloſa*, è ducibus egregiis unus, qui pugnæ interfuit, à triumviratu deſtinatus, agitato curſu, cum tutelaribus capti Regis literis, veniebat. En quam ridiculis nos Fortuna ſannis deludit. Italiæ quicquid à loco certaminis reſtabat, & Alpium horrentia juga tranſierat, capti Regis, de infauſta ſorte ſua matri miſeræ ſignificaturus nuncium afferebat. Ab ea tanti filii caſum plangente ad Cæſarem & familiares epiſtolas portabat commendativas, ut crebro liceret ad filium nuncios mittere. Fines Gallicos & Laletaniam univerſam trajecerat incolumis Pegnaloſa. Aragoniæ regnum majori ex parte poſtergarat, domi ſe jam eſſe arbitrabatur. Attendite quam parum rebus humanis ſit fidendum, quot caſibus obnoxii ſimus. In villa dicta *la Muela*, quæ ſuper arido colle ſita eſt media inter Cæſaream Auguſtam Regni caput & Almugnam oppidum, deſcenderat Pegnaloſa. Dum per poſtarum miniſtros equi parantur ad curſum, inter viatores quoſdam ignotos exoritur rixa. Ad tumultum domo exit Pegnaloſa. Ex tranſverſo ruit ab alto ſaxum, unde aut cujus dextera jaculatum, neſcitur. Faciem Pegnaloſæ ita contudit, ut unum ex oculis tabellarius, quem lecto jacens præmiſit, amiſſurum opinetur. quando curatus venerit, rei ordinem habebimus. Hoc habito nuncio, Cæſar Deo gratias acturus, quod hinc Chriſtiani gregis quietem exſpectet, ſupplicationem inſtrui mandavit ivitque ipſe ad ſacellum ſtadia diſtans forte quatuor ab hujus oppidi mœnibus, per concionatorem juſſit populo dici, Deo ſoli gratias habendas eſſe, quod nulla ſit in humana potentia vis. Secum duxit Pontificium legatum cum cæteris oratoribus. illum honorifice pridie ſuſceperat. Comes is eſt Nobiliariæ, vir clarus à parentibus, ſed in ſeipſo clariſſimus, quod virtute bellica ſe diu egregium oſtenderit, & omni genere literarum ſit præditus, & utramque linguam calleat Græcam & Latinam, neque ſcientiarum aliarum liberalium expers: Muſicæ

ſicæ utpote, Geometriæ ac Arithmeticæ & Aſtronomiæ, quæ ſimul in Fortunæ foris raro emuntur. Venerunt & nuper ab Arctois flatibus, Rutenis, Sarmatis Oratores ad Cæſarem, *Moſcobitas* generali appellatione vocant ejus Principis populos. Ad Valdoletum venerat alius, cujus literas credentiales habuiſtis, ſi bene memini, ſenſus idem, ut fraterne velit Cæſar ſe habere cum ſuo Principe, uti cum avo Maximiliano hactenus fuit. Titulorum eſt ingens pagina, quos prætereo, quia in priore recitatos fuiſſe arbitror. Jam valete. Matriti. III. Idus Martii, MDXXV.

EPIST. DCCCXI.

De magna claſſe ad Indos. de diſceſſu Corteſii adverſus Olitum. Oratores Galli & Angli. mors Marchionis Brandenburgici.

P. M. A. M. Archiepiſcopo Cuſentino.

A Nobis ad Indos, ab Indis ad nos frequentior eſt claſſium concurſus, quam ſarcinariorum jumentorum à nundinis ad nundinas. Sexto Calendis Maii vela fecit una claſſis navium XXIV. In ea Joannes Mendigurrenus Cantaber, familiaris meus, tibi notus vehitur. Mitto ſalutatum ſponſam meam Jamaicam inſulam, felix Regnum, ſeptuaginta leucarum longitudine, ab Oriente in Occidentem, latitudine triginta, ubi non hyems rigida, non æſtas torrida, ubi fere nullum eſt diei & noctis diſcrimen, quod proxima ſit æquatori ad gradus octodecim, & paulo plus, pauloque minus pro latitudine. Ubi toto anno frondeſcunt, & una fructibus onuſtæ acerbis & maturis arbores, ubi ſemper prata floreſcunt. In particularibus latius. ſunt in ea inſula erectæ duæ coloniæ, quas licet paucis habitatas civibus, vult Cæſar civitatum nomine ac prærogatis frui. *Sibyllam* appellant unam, *Oriſtianam* alteram. In utraque, quod ex trabibus & paleis eſſent erecta, combuſta ſunt templa. Statui ut è redditibus meis primariæ, quæ Sibylla eſt, lapideum inchoëtur templum, & lapideum ſaltem fiat ſacrarium, in quo tuta ſit cum ornamentis Euchariſtia, ne tanto ulterius diſcrimini ſubjiciantur. Tantundem meo ſupplicatu mandat Cæſar expendi. Is meus, ut OEconomi & in redditibus colligendis quæſtoris officio fungatur, miſſus eſt à me. Optandum eſt, ut felicibus ſulcent Oceanum auſpiciis. En dum iſta verſarem, Lupicus meus ab Corteſio, quædam & magna Cæſari ad aurem dicenda portat. Ea prætermittamus impræſentiarum, detegentur aliquando. publica ſunt hæc. Contra magiſtratuum regiorum aſſenſum Fernandus Corteſius it cum exercitu valido ad delendum Chriſtophorum Olitum ab ejus imperio alienum. Hinc ſtrages exſpectatur Hiſpanorum. hinc labefactatis eorum viribus, timetur Indorum defectio. ſunt impatientes Hiſpani non priores modo, ſed neque pares æquo animo ferunt. ad eundem tendunt locum Gilgonſalus, & à Petro Ariæ putati continentis gubernatore præfectus alter, nomine *Franciſcus Fernandez.* Miſit & mari Corteſius in Olitum è ſuis ducibus unum nomine *Franciſcus de las Caſas.* ſub ſpe freti reperiendi, tendunt omnes. De Indis ſatis nunc, alias plura. Diſtulit diſceſſum curſor, inde longam habebis epiſtolam. Addo parumper. Galli Oratores veniunt. Ab Rege Anglo tertium habemus. bellum quam pacem hi mallent & matrimonii vinculum. Obſtat puellæ non aptæ viro ætas. Marchio Brandalburchenſis obiit. Per equos diſpoſitos ad uxorem quondam reginam, Valentiæ morantem proficiſcebatur. Ubi primum appulſus eſt laſſus ex equorum & curruum quaſſatu, quod eſſet procerus valde, non abſtinuiſſe à coitu dicitur. Ad ſolandam Reginam miſit Cæſar Epiſcopum Conchenſem tibi amicum. Coactus Caſtellæ conventus ſtricte ſupplicant, ut Cæſar uxorem capiat gignendæ proli aptam; Catharinam Portugallicam viro maturam, ſapientem, decoram, venuſtam & bene Cæſare dignam capiat uxorem inſtant. Donec Rex cum Gallo, miro fatorum ordine, in Cæſarea clauſo cavea, componatur, meo judicio concluſio differetur. Promiſſam vobis Ducalem Decadem, & à vobis efflagitatam, ſecum attulit Camillus Gilius ad herum Illuſtriſſimum Ducem. Mediolano regrediens, inde ſe miſſurum exemplar ad vos pollicitus eſt. Pontificia ſubſequentur propediem. Si de Magni Cancellarii Mercurini à Gattinera tibi amici turbato in Cæſarem animo, quod plæroſque à ſecretis admittat contra ſui magiſtratus autoritatem, aliquid audiveris, ne putes in ſtationes male fidas navem hanc colliſum ituram. Cæſar indiget ejus obſequio, neque alteri locus in promptu æquus. Ipſi convenient. Tu vale. Toletum venimus. VIII. Calendas Maii. ergo data Toleti Idibus Junii, MDXXV.

Epist. DCCCXII.

In obſidione Papienſi Hiſpanus evadit prælio victor & Rex Gallus capitur.

P. M. A. M. Marchionibus.

Optatis ut jam tandem ab hac vos liberem ſolicitudine, de tam cruenta Chriſtianorum hominum internicie. Diſtuli, tum quia nimium hi fortunæ rabidi partus me faſtidiunt, & viſcera præ horrore corrodunt, quodque res adhuc incerta fama de modo certaminis, deque trucidatorum & captorum qualitate ac numero ferebatur. A viris gravibus qui affuerunt & ab ipſo Triumviratu rem habitam, vos habetote. Ad pugnæ cauſam veniamus, mox ad effectum. Suprema rerum omnium neceſſitas & anni tempus grave, ſub dio pernoctantibus, hinc urgebant. Ex urbe Papia, inde, Antonius Leiva ſe nequire diutius obſidionem ſuſtinere, per crebros nuncios ſignificabat. Deſertio militum imminebat, qui ſine pane & ſine pecuniis immurmurabant. Conſilium ineunt. Quid facto ſit opus, arguunt, deliberant. Statuitur tandem, ſatius fore, ſi fortunam tentaverint, & pulchre mori pugnando quam turpiter fugiendo, cum utrobique ſit aut vincendum aut deſperate moriendum. quia nil tutum profligatis, nullus receptui locus, neque unde ſperentur auxilia. Venetis per quæſitas occaſiones pro icto fœdere jungere ſe renuentibus, Pontifice titubante, Florentinis Pontificis nutu gubernatis. A fronte, à tergo & ab utroque latere, aut hoſtilia, aut non amica omnia. Dies Februarii tertius & vigeſimus adeſt. centurionibus & militum primariis convocatis, quid in re ſit, aperiunt. Sequentem eum eſſe diem, quo Cæſar faventibus Superis ortus eſt, cui ad eum uſque diem, cuncta proſpere ſucceſſerunt. Eum eſſe menſem, quo liberata de Gallorum manibus Fontis Rabiæ urbecula, à ſuorum Caſtellæ regnorum cervicibus, gravem abſtulit ignominiam. An beata ſors ejus conſumpta ſit, quod abſit, experiendum. Aſſenſere omnes. Ad id opus ſequentem noctem elegerunt Antonium Leivam, faciunt de conſilio certiorem, quo & ipſe ex Papia cum Hiſpanis & Germanis pugnæ tempore ſaliat in hoſtes. Rex Gallus in Papiæ ſuburbiis & intra ſeptum, dico *Parcum*, copias habebat. Quinque ac quinquaginta machinis tormentariis pro locorum ſitu caſtra munierat. Callido uſi ſunt ſtratagemate noſtri, ut qua minime res agenda eſt, caſtra hoſtium intempeſta nocte quidam ſcopetarii centuriones adoriantur. Demandatum eſt S. Salvatoris & S. Jacobi ſe velle ſuburbium expugnare. Ubi extremum agmen hoſtium ſtativas habebat, aggreſſores diſſimularunt. Magna hoſtilis exercitus pars, nocte fallente, credens totis viribus noſtros adeſſe, aut proxime affuturos, ad loci tutelam procurrit. Interea dum ſcopetariorum fremitibus ſemiſurdati hoſtes intendunt, Peſcariæ Marchio advectis arietibus, quos in caſtris conſtruxerat, militum & calonum opera, Parchi muros à latere diſtanti ab hoſtibus concutit. Stratu duriores quam arbitrabantur, muros inveniunt. Serius quam optarant, operuere aditus, noctu putarunt perficere. Jam dies adventarat, jam tempus aderat, quo ſub Cæſaris fatali ortu ſperaverant, uti evenit, conſequi victoriam. A tergo aderant paratæ acies, diruto muro irrumpunt fero impetu. Inclytum juvenem Guaſti Marchionem Peſcariæ nepotem, cum ſcopetariis tribus millibus, præmittunt. Mirabellam primo domum, quæ munita erat intra ſeptum, ædes arcis loco adoritur juvenis egregius, capitque in ictu oculi. Inerant præſidio nobiles Galli, capiuntur. Guaſtum ſequuntur ordines. Rex Gallus ſtratagemate deceptus & monitus, quid rei emergat ab ea parte, qua ſe tutum eſſe putabat, locum pugnæ victæ deſerit, ad noſtros gradientes faciem vertit, acies inſtituit, machinas præmittit, ordine compoſito ad noſtros ſigna dirigi jubet. Exonerant machinas Galli, diſcutiunt paucos. Tormenta noſtra tum locis paluſtribus obruta, tum inter murorum ruinas, impedita perſtiterunt. Tres tantum interfuiſſe ajunt. Ne reiterati machinarum globi perimerent, & cuneos diſturbarent noſtros, citatiore greſſu quam regula Martis exigere ſoleat, Peditatus ex compoſito divertens à cœpta via moverat ſe. Curſum eum Galli fugam eſſe putarunt. Ruere in eos imperat Rex. Hic eſt cuique dandum ſuæ virtuti præmium. Mingovallus Prorex primam cataphractorum aciem ductabat. Prætoriam Dux Borbonus. Peditatus erant præfecti Marchiones avunculus & nepos, licet generalis prætoris Peſcaria titulum haberet. Adventantem ſolito ſuo furore Gallico, aciem hoſtilem Prorex acerrime ſuſcepit, Afro leone ferocior, ut is, cui vita & honor & gloria ſuique Regis auctoritas præ oculis erant, haſtam direxit fere primus in hoſtes. Borboni Dux, ut is, cui domo extorri, mori magis quam vinci expediebat, quod ſuo Regi eſſet infenſus, ipſeque Regem ſummo perſequeretur odio, non negligentius excuſſa galea, vibrataque haſta, cuneum

neum hoſtilem Prætorium ſuo Prætorio adoritur. Eodem hoc tempore, neque puncto prætermiſſo, Marchiones ambo, egregii bello Duces cum peditatu in turmas diviſo duas hoſtilem impetunt peditatum. Cum Germanis Cæſareo ſtipendio mœrentibus, Peſcaria in Helvetios. Cum Hiſpanis Guaſtus nepos, in Germanos, Gallico conductos ære, prorumpunt. Certatum eſt acriter, ſtraverunt utrobique noſtri hoſtes; duarum horarum ſpacio ſcribit Prorex ipſe ad Cæſarem, cujus ego literas legi millia hoſtium quinque & viginti fuiſſe trucidata. Impuliſſe calamum plærique arbitrantur, obruta vero in alveo Ticini fugentium corpora quinque millia, quod Antonius, ob tantæ obſidionis patientiam, callidamque cum Germana multitudine fere indomita providentiam, miris laudibus ad aſtra tollendus, à tergo Ticini pontem ruperat, mox in hoſtes cum obſeſſorum phalange furens, vindictam de perpeſſis fame, ſiti, angore ac vigiliis & extrema omni calamitate ſumpſit. E noſtris ſcribit Prorex quingentos circiter eſſe deſideratos, neque primarium quenquam in tanto conflictu defuiſſe, præter Don Fernandum Caſtriotum S. Angeli Marchionem. Hunc ajunt Chriſtianiſſimi Regis dextra fuiſſe peremptum. Strenui namque militis & egregii Ducis Rex eo die officio uſus eſt. Ab Helvetiis & Germanis, mox à reliquis peditibus ſuis deſertus, in noſtrorum & ipſe venit deditionem. Equo multis vulneribus confecto ſolo jacebat, multis ſcopetarum globulis percuſſus & erat ipſe, non tranſverberatus tamen, quod eo tempore thoracem induerat ſibi mira temperie fabrefactum, ad ſcopetæ ictum ſuſtinendum. Qui primi ad eum ſe applicarunt Hiſpani, directis in jacentem gladiis, trucidare parabant. *Se Regem eſſe*, alta voce faſſus eſt. Vita dignum arbitrati, vivum ſpoliarunt armis. In tantæ laudis argumentum, enſem ab regio latere rapuit unus, manicas alter. Adſunt Germani, perimere notum conati ſunt, dicentes: *Noſtri Regis Cæſaris tam durum hoſtem vivere non patiamur.* Qui primi adierant, tutati ſunt Regem, donec Prorex diſcurrendo, accedens, de barbarorum manibus miſerum eripuit. equo impoſitum ſecum duxit. In munito Peziguitonis oppido cuſtodiendum, duci militum & Calabriæ gubernatori Alarcono tradidit. Sine hujus Alarconi conſilio, nil unquam univerſo bellorum tempore ſancitum eſt. Magni ajunt eſſe judicii, magnique animi virum. Sit ſatis Regem Potentiſſimum præbuiſſe captivum, reliquos Proceres, qui ſunt innumeri, tum captos, tum peremptos habebitis alias, nunc valete. Toleti. quo nos octava Calendas Maii perduxit, M D XXV.

Epist. DCCCXIII.

De Oratore Ducis Mediolani ad Cæſarem. de Rege Gallo, qui captivus abducitur in Hiſpaniam.

P. M. A. M. Marchionibus.

POſt ſuperiorem epiſtolam advenit Ducis Mediolani Orator. Is eſt auratus eques nomine *Ioannes Antonius Billia*, Ducis ipſius in exilio & adverſis omnibus fidus Achates. Vir eſt ſi non literis, rerum tamen experientia, clarus: & in re bellica ductor non ineptus. venit citato curſu per diſpoſitos equos. appulſus eſt & paulo poſt eum curſor ab Italia. quæ ſcripſi de modo pugnæ, rite ſcripta inquiunt ſcribentes. Quid autem curſor afferat, in pera habetote, neque parva quidem, duo præcipue. Unum Italis potentatibus acre mire ſtra. Principum Gallorum alterum qui ſecundo loco dinumerabuntur.

§. Ex Pizguitono Regis Chriſtianiſſimi cavea, Gallus eductus eſt, ut Neapolim duceretur. Mare an terris ducendus eſſet, deliberare verbo videbantur Prorex & cæteri. Genuam ducitur, ſub hac fama. Triremes inſtruuntur, conſcendunt. E ſuis triremibus Galli Regi, ad id miniſterii mutuarunt; Hiſpanis tamen munierunt. Remigatis in altum triremibus, vela in Occidentem verti jubet Prorex ductor. In Hiſpaniam collegis Borbono & Peſcaria, uti fama refert, inconſultis, ac Cæſare ignaro, ſi jurejurando credendum eſt, uti credendum, quia minime fallax eſt, captivum Regem vexit. In Colibrio, ut vulgo loquar, portu, primo terram cepit. Valentiam mox perductus, dies plærosque in Benizanonæ municipio Hieronymi Cabanillæ Valentiæ gubernatoris morati ſunt. Ad nos demum, ut Madriti, ubi nunc eſt, ſub fida cuſtodia, donec Concordia tractetur, maneat. Ex itinere Dux Infantati regio apparatu ac impenſa tranſeuntem, Guadalaiariæ ſuſcepit. In Compluto, quod eſt *Alcala* vulgo dictum, Toletanus Archiepiſcopus per miniſtros, eo abſente non minus laute, ac larga manu hoſpitatus eſt. Muneribus uti dux non donavit. Mira ferunt de duorum equorum, Magno Rege dignorum ornatibus, ex auro & unionibus comptis, mulas & precio ingenti phaleratas, Regi dono dedit Dux totidem. ſed affinium & familiarium ipſius Ducis, veſtium & torquium varietates, equorumque multitudinem & ornatum fuit magis admiratus Rex.

 Ludum

Ludum Troicum, quem Hiſpanus vocat *Cannarum ludum*, centum & viginti compti juvenes ſolutis habenis in ingentis plateæ lato ſpacio, quæ ipſius atrii Ducis fronti adjacet, exercuerunt. Gallum ergo in Matritenſem caveam die Auguſti quarto decimo Aquila clauſit. quem ex tanta Victoria fructum excerpemus, tempus dicet. Parvum exiſtimo, quia nimis mitis eſt Cæſar, Galli vero vafri nimium in actionibus negociorum, quodque non ſecuti ſunt Victores victoriam. A Superis hæc elapſa evenire, à Superis opus eſt ut horum ſeminum ſpicæ proveniant, in hoc ſatis. Ad captos Principes ac trucidatos vertatur calamus. de captis primo quorum ducat choream Rex eorum Chriſtianiſſimus.

§. *Franciſcus Angulema* Rex frontem hujus agminis occupet, cujus elatus animus ipſum ad hanc traxit calamitatem. Don *Enrricus* Nebritenſis, qui & ipſe regiam Navarræ coronam exſpectavit, aliquando comes illi detur. §. *Comes S. Pauli* frater Marchionis Saluzæ.

Deo gratias.

FERDINANDI de PULGAR
EPISTOLÆ
EX
HISPANICO
IN
LATINUM IDIOMA
CONVERSÆ
A
JULIANO MAGON,
S S. Theologiæ Doctore & Eccleſiæ Dolenſis Canonico.

Cum
NOTIS ADDITIS.

AMSTELODAMI,
Apud DANIELEM ELZEVIRIUM,
cIↄ Iↄc LXX.

Pulgarii Interpres Lectori S.

PUlgarius, *cujus epiſtolas è Caſtellano Idiomate in Latinum à nobis converſas damus, fuit ſuis temporibus habitus Hiſpanorum eloquentiſſimus; cujus rei clariſſimum inde habetur indicium, quod à Ferdinando & Iſabella Catholicis regibus, ad conſcribenda Inſignium illius temporis virorum præclare facta fuerit accerſitus, ut ipſe ait Epiſt. 28. Singulari apud Reges & Magnates, ſed inprimis apud Hiſpaniæ Cardinalem authoritate pollebat. Sæpius ab Henrico IV. ad Toletanum Archiepiſcopum ad pacem inter utrumque conciliandam legatus miſſus fuit, ſed irritus omnis ejus labor fuit, ut conſtat ex Epiſtola 6. candidi admodum ingenii fuit, cui ſumma apud omnes authoritas ſummam dabat ſcribendi quidquid vellet, nihilque diſſimulandi licentiam. Henrici IV. vecordiam, procerum artes, reipublicæ univerſæ jactationem paſtoritio quidem ſed eleganti carmine, ſuppreſſo nomine ad vitandam invidiam, deploravit lingua vulgari, ecloga forma, ſatyra amaritudine, Dominici & Ægidii Paſtorum inter ſe colloquentium de Reipublicæ ſtatu afflictis ſermonibus nomine dato, inquit Mariana anno 1472. ſcripſit & virorum Illuſtrium geſta, ſeu potius ipſorum nobis effigiem quamdam & ut ita dicam faciem expreſſit, adeo illa brevis eſt. Scripſit quoque juſſu Ferdinandi & Iſabellæ Hiſpanico ſermone Hiſtoriam ſeu potius Chronicon, ſed ita male elaboratum, ut rumorum ac nuntiorum farrago quædam ſolummodo videatur. Illud Chronicon bello Granatenſi terminatur, nec Guypuſcoani belli meminit: unde inferas eum mortuum & quidem valde ſenem anno circiter 1486. floruit ſeculo 15.*

FERDINANDI DE PULGAR
EPISTOLÆ
Ex Hiſpanico in Latinum idioma redditæ
A
JULIANO MAGON
Sacræ Theologiæ Doctore, & Eccleſiæ Dolenſis Canonico.

EPISTOLA I.
Adverſus Senectutis mala.

Domine Doctor Franciſce Nungnes Medice, mihi Ferdinando de Pulgar, cum nuper colica laborarem, aliiſque quibus nunquam ſenectus caret, morbis tentarer, placuit Ciceronis de ſenectute librum conſulere, ut aliquod tantis doloribus remedium quærerem: Sed fruſtra; multam quidem adhibet conſolationem, multis ſenectutem effert laudibus, ſed tamen ejus incommodis remedium affert omnino nullum. Ego vero remedium ſaltem unum aliquod quærebam, verum Doctor Medice, nihil habet niſi conſolationis verba; at iſta, cum acutior morbus urget, nulli ſolatio ſunt, itaque & ſine conſolatione, & cum meis doloribus librum abjeci, quæſtionum Tuſculanarum II. librum avidius arripui; in hoc enim contendit omnem Sapientem vel ſine dolore eſſe, vel ſaltem eum virtute abſtergere. Ego utpote non Sapiens dolorem ſentio, & hunc tollere nequeo, quippe virtutis expers, nec procul dubio ipſe quantacumque demum virtute præditus fuerit, ſi eodem (quo ego) dolore opprimeretur Tullius, ipſum pro libito deponeret. his tandem perlectis mihi omnino perſuaſum fuit multo melius eſſe medicum, remedia adhibentem conſulere, quam Philoſophum frigide conſolantem. Cicero ex honorata Scipionum, Metellorum, Fabiorum, aliorumque ejuſmodi Romanorum ſenectute, omnem ſenectutem bonam infert. Ego viciſſim ex infauſta aliorum ſenectute, malam ſenectutem contendo, multoque plures poſſim quam ille opinionis meæ teſtes producere. Quin imo adverſarium ipſum Ciceronem noſtræ diſceptationis judicem volo. percontare enimvero ab ipſo cum Marcus Antonius acerrimus ipſius hoſtis, manus caputque abſcidit, num febre potius confici aliquot ante annos, quam paulo ſeniorem paucis poſt annis ferro perire maluiſſet? honoratam, quos appellat, Romanorum ſenectutem fuiſſe inficias ire nolim, verum facile quoque mihi perſuaſerim Tullium eorum bona recenſuiſſe, mala ſilentio prætermiſiſſe. Sapiens plane honoratusque Adam fuit: at Cainum fratricidam vidit. Juſtus quidem fuit Noë, & univerſum Terrarum orbem aquis immerſum arcam inhabitare coactus, tum vidit, tum à filio nudatus irriſuſque fuit. Abrahamus Dei amicus fuit: ſed à paterna domo exulare jubetur plurimaque peregrinationis inter externos incommoda patitur. Iſaac ſumma fuit ſenectute ſed cœcus, ſed perpetuis duorum filiorum rixis ſupra modum fatigatus. divitiis honoribuſque abundavit Jacob; at quem præ cæteris filiis amabat, Joſephum fratres vendunt alienigenis, unde ipſe 130 annum agens paucos eoſque malos annos ſe vixiſſe conqueritur? David multis iiſque graviſſimis perſecutionibus, imo & domeſticis (unde longe gravior mœſtitia) attritus eſt. Eli ſacerdos provectæ ſenectutis fuit: ſed ambos filios prælio periiſſe arcamque Teſtamenti, ſummum ſuæ gentis theſaurum, ab hoſtibus captam fuiſſe intellexit. At de quibus hæc leguntur? nempe de iis quos ſingularis Dei amor multo magis quam Metellos alioſve Romanos ſapientes amplexabatur, quos tamen tot tantaque incommoda in ſenectute perpeſſos negari omnino non poteſt. Nullus in iis recenſendis finis ſit, uſque adeo multi ſunt. uno dicam verbo, eos omnes qui ad ſummam pervenere ætatem, multis plane circumventos fuiſſe anguſtiis; quibus & infinitæ propemodum quæ ex ſenectute naſcuntur, corporis ægritudines addendæ ſunt. nec idcirco tamen hæc dicta intelligas quaſi ego noſtros

labores noſtramque vitam comparem cum laboribus iſtorum Patriarcharum Sanctorumque Chriſti martyrum qui horrenda quidem ſed ex charitate & virtute martyria, Spiritus Sancti lumine illuſtrati, perpeſſi ſunt. hæc quippe ab amicis ſuis aliis de cauſis exegit Deus, & ut præſertim in iis patientiæ, fidei, cæterarumque virtutum clariſſima nobis exempla proponeret. ſed hoc unum contendo, ſi tanti viri ſenectutis incommoda ſenſerunt, quanto magis ii qui parem ac ipſi gratiam à Deo conſecuti non ſunt? Jobus vitam etiam brevem multis laboribus miſeriiſque obnoxiam eſſe ait, quas ſinguli ſingulis diebus ſed præſertim ſenes experimur. quot enim dolores, quot animi anguſtias, quot amicorum mortes, quot egeſtates nobis ipſi vel accerſimus, vel inviti perpetimur, ut habet Jobus. quanta itém paupertas quæ heu nimium ſenectutis individua comes eſt. ſed cum Cicero vel ideo maxime ſenectutem laudet, quod temperantiam in omnibus exacte ſervet, omneſque voluptatis illecebras, cæteraque juventutis vitia fugere videatur, quærerem libenter ab ipſo; an ſenes temperantes ſint, quia velint; an potius quia alii eſſe non poſſint? iſtam enim ſenectutis temperantiam à te, clariſſime medice; multiſque aliis ſenibus ſæpius laudatam audivi; & tamen ſuæ juventutis voluptatibus ſenes etiam decrepitæ ætatis ſic delectantur; ut ab iis idcirco abſtinere videantur, quia non poſſunt iis frui, nec iis nuptium dicturi eſſent ſi per vires liceret. at quæ laus Temperantiæ in eo qui intemperans eſſe non poſſit. Si ſenex ad eas quas cum juventute depoſuit, voluptates redire vellet, vides Domine Medice quam ridendus eſſet iis addictus quibus inhinnit appetitus & conſilio pollet, quamvis multos ſenes videre ſit dierum plenos ſed à ratione ac mente plane vacuos, quibus nec annorum multitudo authoritatem nec rerum experientia doctrinam conciliare potuit, quos juvenes etiam ipſi aliquando & merito quidem redarguunt. Et ſenes ſi quando ſciunt de ipſis recte dicitur, ſi Juvenes ea (quæ nunc ſenes) ſciviſſent, aliter procul dubio vixiſſent. unde ſi juvenis officio non fungitur quod peragenda neſciat, multo minus fungatur ſenex quippe non poſſit. Senectutem inſuper laudat Tullius ex eo capite, quod ſenes brevi bonorum ſocietate poſt hanc vitam potituri ſunt; hanc tamen ſocietatem nemo mortalium non fugit, nedum ambit; & fugeret procul dubio ipſe qui eam uſque adeo exaggerat, niſi abſciſis manibus capiteque hoc antiquioribus urbanitatis genius exhibere officioſus nimirum cogeretur. Et vero perpetuam mortis vicinæ cogitationem unum ex peſſimis ſenectæ incommodis eſſe reor: hæc quippe omnes vitæ præſentis delitias fugat. omnibus enim à natura inſitus eſt vehemens ſuæ conſervationis amor: at quanto magis vita creſcit, tanto magis eadem decreſcit, & quanto plus vix peractum eſt, tanto minus peragendum ſupereſt. huc accedat quod minime omnium tolerandum eſſe judico, ſi vitam ſenilem ſenex agat, omnes ipſum fugiunt, ſi juvenilem, omnium fabula eſt, impar officio tum reddendo, quia impotens, tum accipiendo quia omnium cenſor. Juvenum ſocietati ineptus (inter hos enim morum diſcrimen magnum) ſenes maxime averſatur, quippe qui ſuis conſiliis repugnat. ſenes laute comedunt, vix purgantur, ductoribus plane moleſti. Si paupertate premantur, propinquis odio, quia oneri ſunt: ſi divitiis affluant, non minori odio ſunt. eorum quippe hæreditas ſpe jamdudum devorata tardius venit. oculus triſtior, frons rugata, os difforme, ſenſus hebes vel etiam nullus; multa loquuntur, pauca faciunt. Adde quod avaritia cum annis creſcit, ad quam cum omnia exigant, quid in vita perniciosius turpiuſque eſſe poſſit? quid ergo laudandum ſit, equidem non video. totius enim præteritæ vitæ fæx eſt quæ tamen colicis aliiſque ejuſmodi doloribus nimium aptos facit. ſi quæ igitur vitæ ætas laude digna ſit (quod prorſus negaverim) juventus ſenectuti anteponenda. Videtur illa etenim formoſa, hæc difformis; illa valetudine floret, hæc morbis ſcatet: illa læta, hæc triſtis. illa recto, hæc curvo corpore: illa omnibus corporis exercitationibus, hæc idonea tantum lachrymis quæ naſcuntur ex incommodis, tum internis, tum externis. cum ergo multæ Ciceronis conſolationes & pauca ſenectutis remedia plane animum offenderent, quippe quæ plane inutilia eſſent, ad medicos recurri, remedia quæro, conſolationem omnem plane reſpuo. Vale.

EPIST. II.

Nobili ex Regno exuli.

QUi tui tenentur deſiderio, Domine, ipſi de tua re agere ſtatim volunt. Ego vero eam ejuſmodi eſſe reor, ut ſi nunc temporis urgetur, vix ac ne vix quidem & non niſi poſt longum tempus ſucceſſura ſit; ſi vero ſilentio prætermittitur brevi tempore optatum exitum ſit habitura; multum ergo fit ſi nihil nunc fit. nec mirum hoc videri debet. ſunt enim plurimi morbi, quibus ſola temporum diuturnitas, non medicorum ars medetur. Plures hic habes medicos qui nullam

Iam tibi medendi opportunam occaſionem ſint neglecturi. quid mihi videatur, ingenue dico. noſtra enim tum vita, tum fortuna, tum conſolatione, tum conſilio amicis opitulari tenemur, at neque me, neque iſtis indiges, licet forte in omnibus illa quatuor ac præſertim tria priora vix reperiantur. Multi quidem vitam habent ad opitulandum idoneam, pauci vero illius negligendæ animum. alii fortunas habent quas dare poſſint, ſed quas periculo committere non audeant; alii conſolari volunt, ſed quomodo, plane ignorant, conſilium dare facile eſt, nemo enim, quicumque tandem ſit, illud dare recuſat, quinimo multi illud ultro offerunt, tum quia inde crumena non exhauritur, tum quia proximorum miſeriæ nos ex noſtræ naturæ indole ad commiſerationem movent. Equidem non aliter quam conſilio, quod facile eſt, tibi nunc temporis opitulari poſſum, quare in eadem mea ſententia permaneo, & eo quidem libentius quod noſtrorum qui hic ſunt medicorum ſtudia cum tuo iſtic vivendi modo non parum proſint. hoc unum diligentius attendas velim, ſingulis temporibus fuiſſe exules tibi & æquales dignitate, & ſuperiores, alios etiam inferiores, & in his permultos fuiſſe quorum exilium melioris fortunæ initium fuit. In exilio Deum vidit Moyſes; in exilio, Romæ, Marcus Camillus ſaluti fuit. Ciceronis exilium ipſi fuit honorum & fortunarum principium. cæteros ejuſmodi prætermitto Deumque enixe obteſtor ut tam proſpera tuo exilio fortuna ſuccedat, ut exul non fuiſſe nolis. Deus quippe adverſis, proſpera, lachrymis miſeriiſque ſuam beneficentiorem miſericordiam ut plurimum ſuccedere vult. ſed forte dixeris me non conſilium ſed conſolationem dare, eamque ſola ſpe rei incerto futuræ nixam. En ergo remedium quod omnino efficax mihi videtur. ſerio memoria relege anteactæ vitæ in Deum peccata &, ſi æquus tui judex fueris, ea plurima forteque graviſſima fuiſſe reperies. ſi vero huic cogitationi, voluntatis dolorem qui dicitur vulgo contritio, addideris, iſque dolor ita vehemens ſit, ut cor ipſum conterat & ex toto corpore ſudorem exprimat, en ſanus & lætus es, nullus quippe efficaciter & vere contritus eſt qui non eodem quoque tempore pie hilaris, imo & contentus ſit. Mathæus in Euangelio aſſerit mulierem quandam Sanctum Dominum maxima populi frequentia oppreſſum ſecutam, ut ejus veſtimenti fimbriam tangeret, quo ſanguinis fluxum reſtingueret; quæ ut Chriſtum tetigit, ipſe (ut Evangeliſta refert) ſenſit virtutem à ſe exiiſſe: & cum tanta hominum multitudine urgeretur, quæſiit tamen, quis ſe tetigiſſet. Eccleſiam interpretor populo refertam, & licet multi Deum genibus flexis circumſtemus, tamen omnino pauci vera contritione ejus fimbriam ita tangimus ut virtus exeat quæ ſanguinis id eſt peccatorum fluxum ut in illa ſancta muliere, ſic in nobis reſtinguat. ſi quo illa, nos gereremus modo, eodem quoque ſanaremur. contritionis virtute, domini fimbriam tangamus, & ipſe pietate ſua animæ noſtræ opitulabitur. ad eum cum ſincero affectu recurramus, & ipſe mœſtitiam abſterget: cum lachrymis ad eum accedamus, & ipſe, ne dubites, cum lætitia, remedio omnibuſque neceſſariis nobis aderit. Ingemiſcebat David & ipſe ſtratum, ut loquitur, lachrymis rigabat in exilio & perſecutionibus, & tamen vera contritionis efficacitate innixus, audenter dicebat, *Tamen es qui reſtitues hereditatem meam mihi.* vana ſpes ejus non fuit; nec erit illius qui vere contritus fuerit. hoc tibi Domine omnino perſuadeas maxime velim, nihil ad alliciendam Dei miſericordiam humilitate & contritione noſtra potentius eſſe. formidanda ſane in Achab dicta fuerat ſententia, quam tamen contritio revocavit. Ezechiæ mors à Deo intentata fuerat, contritio vitam prorogat. dicta eſt in te ſententia, ſed eam expungere poteſt contritio. quod ſi forte ſtatim non expungatur, id non è re tua futurum certo credo. contritionem rurſus elice nulla ſpe in hominibus collocata, in ſolo Deo ſpem tuam repone, & quod optabas ſolatium invenies; nec enim aliud ipſe ſacrificium exigit quo placetur, nec tibi aliud, quo tibi ipſe medearis conſilium dari poteſt. nihilque obſtat, quod tarde ad Deum confugias. multi quippe ſunt qui omnibus humanis remediis plane deſperatis ad Deum ſe convertunt in extremis anguſtiis, quibus ſuam divinam virtutem potentiamque magnificentius demonſtrat, cum clarius ſuæ infirmitatis imbecillitatiſque ſibi conſcii ſunt, licet ad eum cum proſpera uterentur fortuna, non recurrerint. Venceſlaus Hungariæ Rex expulſus è regno ab omnibus ſuis derelictus, hæc non minus vere quam pie dixit: ſpes quam in hominibus ponebam, puræ & ſinceræ in Deum fiduciæ plurimum officiebat: at nunc vero cum in ipſo uno Deo ſpem meam collocem, eum mihi affuturum ſpero. nec ſua eum ſpes fefellit. Brevi enim regnum & honores recuperavit. ſi ſapias totum te Deo dabis, ipſe enim te probat, ex qua ejus probatione perfectiorem ipſius cognitionem, & tuæ vitæ emendationem colligere debes, adeo ut nunquam ipſo etiam rege jubente ipſum offendere præſumas, nec adverſus Regem

quacumque de cauſa rebellare audeas. perverſam humanæ naturæ indolem his adverſari enimvero fatendum eſt, ex hac enim omnes quas patimur perturbationes oriuntur. hanc tibi prolixiorem ſcripſi Epiſtolam, quia plurimo legendi otio abundas. Vale.

EPIST. III.

Archiepiſcopo Toletano S.P.D.

CLama, ne ceſſes, inquit Iſayas (valde Reverende Domine) cum hoc Regnum malis opprimi non deſinat, nobis quoque te horum omnium cauſam fomitemque interpellandi nullus faciendus eſt finis. Num parum vobis eſt (ait Moſes Core & ejus ſectatoribus) quod ſeparavit vos Deus Iſraëlis ab omni populo & junxit ſibi ut ſerviretis ei in cultu tabernaculi, ut tanto beneficio ſcandala rependeretis? Tuæ præteritæ vitæ annos perſcrutare, diligentius animi cogitationes ſenſuſque inſpice, reminiſcere domum tuam tempore Henrici Regis fuiſſe perditorum ſeditioſorumque receptaculum, & officinam in qua omnes adverſus Regnum conjurationes cuderentur, faviſti ſemper Regni peſtibus & adverſus Regem pervicacibus: te novimus ſæpe gaviſum armis numeroſaque militum cohorte, licet tuo tum perindigna ordine tum quieti publicæ palam adverſaretur. Sed illa vetera tua ſcandala prætereamus. anno ſexageſimo quarto illæ copiæ comparatæ ſunt, quas bene novimus te duce adverſus Henricum I. palam rebellaſſe. verum aliquantulum te lata Medinæ ſententia in ſpeciem placavit, pro rege milites collegiſti:& ſtatim paucos poſt dies rurſum à Rege ad Principem Alfonſum deficis; ipſum ad Regiam dignitatem evehis, regnum totum dividis, tot tamque ſubitas hominis in tanta dignitate conſtituti defectiones Regi admodum injurioſæ fuerunt. an non forte per iſtam diviſionem improborum malitia excitata, an non deſideria rei alienæ inflammata, an non crudelitas arſit, an non pervicacium inobedientia invaluit? at quam his omnibus remedium efficax exhibet ſacra Scriptura, dum jubet Petrus præpoſitis obedire potius dyſcolis quam Regnum diviſionibus diſtrahere, multo enim plura ex domeſticis bellis quam ex Rege quantumcumque improbo mala redundant. ſcimus quanto ſtudio velis inferiores tuos tibi obtemperare, eoſdem per Deum principibus parere ſubjectos, ne commove, ne extolle, ne ſuade jugum obedientiæ quæ melior eſt quam victima, eos excutere, deſine tandem eſſe ſcandalorum, homicidiorumque cauſa. ſi templi conſtructionem Deus noluit permittere Davidi quod eſſet vir ſanguinum, quomodo tu tot bellis unde tantus ſanguis effuſus eſt, implicitus tuta conſcientia rebus divinis quas ſacerdotis officium exigit, vacare potes? perniciosum illud plane exemplum cæteris Hiſpaniæ noſtræ antiſtitibus, cum te primarium Archiepiſcopum armorum diviſionumque ducem contemplantur. ne per Deum pecces, nec aliis ſis peccati occaſio, hac enim de cauſa Jeroboami ſanguis effuſus eſt. deſine adverſus Regem rebellare, rebellibuſque favere: hoc enim Nabal turpius Davidi exprobravit quod Regi ſuo inobediens fuerit. Hieroſolyma cæteræque illæ regiones, ſi Joſepho credimus, in pejus ruere cœperunt, cum ſacerdotes neglecto officio bellis rebuſque profanis ſe immiſcuerunt. cum te tua dignitas fecerit Patrem, tua te conditio non faciat hoſtem, noli dignitatem, Religionem, redituſque tuos profanare. hæc quippe omnia ſacra ſunt & piis uſibus dedicata. Achimelech ſacerdos Davidi ſociiſque panes propoſitionis daturus diligenter inquiſivit, an mundi ſint. tu quoque diligenter vide, an mundi ſint ii quibus illum diſtribuis, quomodo, & quibus, & qua de cauſa iis diſtribuis, quibus diſtribuendus eſt & quomodo illius decreti ſis tranſgreſſor quod ait virum Catholicum ac præcipue domini ſacerdotem. Deſine tandem per Deum, deſine ſaltem hujus, populi miſericordia commovere, qui antiſtitem in te quærit & hoſtem forte habet. gemit, conqueritur, quod authoritate valeas, qua uteris, imo abuteris non in ſuum ut debes commodum & diſciplinam ſed in ſuam ruinam, quemadmodum hactenus feciſti, non in ſuam, ut teneris reformationem; ſed in ſuam potius deformationem; non in doctrinam & exemplum manſuetudinis & pacis, ſed in corruptionem, ſcandalum & perturbationem. cur etenim ſacerdos armatus incedis? an non ad pervertendam Religionem? quare arma ſumis egregie conſolationis pater? ad miſeros proh Deus! pauperesque affligendos? Tyranni, Latrones, homicidæ, uno verbo, omnes perditi homines perpetuis, quas excitas foveſque, ſeditionibus lætantur imo & paſcuntur? Dic per Deum obteſtor, dic inquam, utrum miſeriæ noſtræ finem tuis temporibus aliquando tandem accipere poſſint, & an, te vivente Rempublicam habere tranquillam ſperare liceat. Domine apud te ipſum ſerio reputa quotquot regnorum, provintiarumque perturbatores fuerint, eos omnes miſeram vitam mortemque miſeriorem tandem obiiſſe. Eorum exitus perhorreſce quorum doctrinam imitaris, hoc Regnum amplius affligere noli, diviſio enim interna,

Regno-

Regnorum omnimoda peſtis eſt. lege potius Epiſtolas Divi Petri in cujus ordines habitumque ſucceſſiſti charitatem quam tibi præcipit, imitare. Deſideriis gentium præteritum tempus ſufficit, futurum voluntati divinæ conſerva, nec unde venias, ſed quo vadas, meditare, tot defectionibus noli Deum inpoſterum tentare, cave & præcave ejus judicia quæ terribilia ſupra modum ſunt. cum te Deus inter innumeros homines elegerit, ut ipſi in ſacerdotio ſervires totumque te conſecrares, noli in tanti beneficii gratiarum actionem populum Deumque ipſum ſcandalis offendere, quemadmodum prima hujus Epiſtolæ verba habent.

EPIST. IV.

Nobili amico Toletano.

AD me relatum eſt tuas vires morbo valde debilitatas eſſe, neque id mirum mihi viſum eſt. etenim ſi ætas ingraveſcens nunquam ſit ſine dolore, quanto magis cum morbo vexatur? & quotidie experimur morbos qui nobis ſexagenariis accidunt, ſi mortem non afferunt, ea conditione vitam nobis prorogare ut ſeptuagenarii videamur, vitamque plane tædioſam vivamus. Yſis Regina in Indiis quas victoria acquiſivit, inſulam quamdam homine Barach invenit in qua ſenes qui infirmiores eſſent, occidebantur, ne dolorem pati diutius cogerentur. hanc conſuetudinem equidem non probo, quippe quæ fidei & naturæ legibus contraria ſit, plures tamen ſenes novi qui in ea inſula vivere vellent, ne horam mortis incertam exſpectantes ſingulis vitæ horis tot mortes perferre tenerentur. Et vero quemadmodum æſtivo tempore adverſus hyemis intemperiem veſtimenta nobis comparamus & providemus: ſic in juventute dum vires florent, nos ad ſuperandas ſenectutis infirmitates præparare debemus. multam Deo debes gratiam quod tibi dederit domum fortunamque ad perferendas vel etiam vincendas ætatis ægritudines. memini me olim ex Ferdinando de Perez de Guſman audiviſſe Paulum Epiſcopum Conneſtabili ſeni & Toleti ægro ſcripſiſſe, valde placet quod in ea urbe commoraris quæ medicis multiſque remediis referta ſit. nec forte nunc hoc diceret. peritos enim pharmacopolas inde exire videmus ubi nobiliores medici ſunt. equidem plures & meliores pharmacopolas imo & ſeditioſos homines quam medicos eſſe facile quoque crediderim. ſed his rebus prætermiſſis quod ſpectat ad me hæc inimica caro & individua tamen comes me, quem jam prope deſeruit multo atrocius in dies habet? juvenem voluptate urgebat; ſenem dolore conficit: O ingrata caro! nihil unquam eorum quæ appetiviſti, denegavi. ſi luxuriam, ſi comeſſationes potationeſque, ſi gloriam, ſi quamcumque voluptatem deſideraſti, numquam vel in minima re tibi obſtiti. cur tantam lætitiam tantis doloribus compenſas? quia nimirum ex natura mea infirma ſum, nec ægrum poſſum reddere ſanum: quin imo illæ omnes tuæ voluptates dolorum quos ſentis radices ſunt, ſi tunc motibus meis reſtitiſſes, facile nunc infirmitates meas perferres. verum non repugnaſti tentationibus quæ pugnando vincuntur, nec luxuria quæ fugiendo ſuperatur. hæc cogitatio, mi chariſſime, mihi omnino perſuadet è re noſtra futurum, ſi ad grandem iſtam æternitatis viam peragendam onera ſumere incipiamus, ſed ne male onerati plura incidendo patiamur, videntur nobis duo onera plane neceſſaria unum quod ſit ſi ita loqui liceat, ſatisfactionis, alterum contritionis. hæ enim merces quo vadimus maximi pretii ſunt & quantum hic neglectæ, tantum illic expetitæ. De hac re multa dicerem niſi verboſior videri nollem. Vale.

EPIST. V.

Epiſcopo Oſmæ.

QUam ad fratrem ſcribebas Epiſtolam, ab exploratoribus intercepta hic Burgis legitur. Inter cætera habebat iſtic Romæ ad unum omnes ſive magnates ſive plebem inſimulare palam aperteque Reginam dominam noſtram quod ipſa his rerum exordiis non ſe talem qualem debebat geſſiſſet. verum admodum Reverende Domine, qui re incognita, talia effutiunt, rem penitus introſpicere debebant antequam Judicium ſuum proferrent aut ſaltem tacere, ſi veritatem non viderent, aut ſi neutrum facerent, debebant ſaltem attendere ad teneram & pœne puerilem viginti trium annorum ætatem, qua tam difficilem Regni adminiſtrationem ſuſcepit. adde quod ſingulis horis concilio interſit, in quo tantæ Inquiſitiones fiunt, in quo tam multæ tamque oppoſitæ ſententiæ, in quo tot ſucata verba, ut ſimpliciſſimas illorum Principum aures valde fatigent; debebant quoque attendere ipſos Reges homines eſſe multoque pluribus quam quemlibet alium curis negotiiſque oppreſſos. Et ſi privatus quanticumque demum ingenii ſit obruitur, ſi duo vel tria difficiliora ſimul negotia ipſi eodem tempore occurrant: non ſuſpiciemus viginti trium annorum Principes omnibus totius Regni & ſuis negociis ſimul diſtentos, qui tamen

animum non deſpondeant, qui pacem, quam tantopere deſiderant, tantoque ſtudio procurant, huic Regno factionibus diviſo ſe reddituros eſſe non deſperent? Si tamen hæc ſcribis idcirco quod Duci Arevalo reſtituere noluerit, certe ſi res ſine affectu prævio conſideretur, non video in quo tantopere Regina peccaverit. Si enim ut Regina Juſtitiam reddidit, ſi ut filia parentem juvit; ſi ut juſta viduæ ſuis bonis ſpoliatæ ſuccurrit; quid enim fecit ad quod non ſolum ipſa, ſed etiam vir quilibet frugi ex juſtitia non teneretur? dum hic eſſes, admodum Reverende Domine, vidiſti & iſthic ſæpius audiviſti, hoc Regnum utpote Juſtitia deſtitutum ſuſque deque verti. nunc vero (hoc enim te ſcire intereſt) cum eam in aliquos perditos ſtatim atque regnarunt, Rex Reginaque exercuerint, oppreſſos ſublevare, alioſque Juſtitiæ quos exigebat Regia dignitas, actus edere vellent, noſtræ naturæ indoles plane corrupta, cui nefanda ab Henrico, quem Deus ſalvum velit, introducta conſuetudo jungebatur, tantum à Deo immortali nobis cœlitus oblatum beneficium deſpexit quod quæ ex Regno ſupererant, non diviſerint, quod data non confirmaverint, quod denique, verbo dicam, Regno ſe non ſpoliaverint, quod Regium nomen ipſis ſatis non fuerit, hoc enim ipſis optamus quo Regnum dare poſſint. illa omnia quæ ad te relata ſunt, ideo peracta ſunt, quæ ſi diuturnioris fuerint temporis, ſcito te non niſi poſt longum tempus Oſmæ Epiſcopatu potiturum eſſe, quem, licet eo potiaris; tædio & mœſtitia quam reditu fœcundiorem procul dubio experieris. ſi iſthic quæ audiſtis vera vobis videntur, qui ea refertis, hic quoque nobis quæ videmus explorata ſunt.

EPIST. VI.

Nobili qui ex Archiepiſcopi Toletani Domo erat.

ACcepi tuas litteras quibus Archiepiſcopum pro tuo in ipſum amore excuſare conaris ab ſcandalo quod ex copiarum quas Alcalæ habet, collectione ortum eſt mihique perſuadere vis id illum eo tantum conſilio facere ut ſibi conſulat, Regnoque pacem reddat: inſuper addis ipſum ſibi venenum cavere. At longe melius pharmacopola ipſi provideret, quam exercitus, & multo minori ſumptui eſſet. quantum vero ad ipſius ſecuritatem & regni pacem ſpectat, fac Archiepiſcopi animus quieſcat; tranquillum ſtatim regnum erit. Improbaris ergo quod de pace cum Regina acturus Corduam te contuleris; ſi enim pacem optabas, ea Alcalæ ab Archiepiſcopo tibi exigenda erat. perſuade ipſi ut ſecum pacem habeat, literatis, ut ipſius dignitas poſtulat, hominibus comitatus, non armatus, quod Archiepiſcopatus vetat, non militum caterva ſtipatus incedat: & ſtatim pax quam ille procurare, tu tractare vis, perfecta fuerit. Ad me quoque neſcio quis retulit Calderonem doctorem in curiam reverſum, utinam iſte Calderon pacem nobis conciliet! Dei juſta ſunt conſilia. certe pluries ab Henrico miſſus ſum ad Archiepiſcopum de pace acturus, ſed ſemper fruſtra, nunc vero eadem de cauſa Archiepiſcopus ad Reginam mittit, utinam ejus orator ex ea pacem facilius quam ego ex Archiepiſcopo impetrare valeat! rem prorſus arduam ſuſcipies, ſi Archiepiſcopum ab omni culpa ſcandali cujus nunc author eſt excuſare velis hæc una illius excuſandi ratio eſt, ſi nempe demonſtres eum nihil agere omnino quod ei à Beato & Alarcone ex mandato Dei non fuerit injunctum. Ego vix dubitem quin hoc ipſi præceperint. ita enim bene de Regina ipſis imperii exordiis meritus fuerat ut procul dubio, ſi in officio permanſiſſet, adminiſtrationis initium, medium & finem ipſius Archiepiſcopi fuiſſe omnes affirmaturi fuiſſent. Itaque gloria in ipſum unum redundatura fuiſſet. At inquit Deus, Gloriam meam Archiepiſcopo non dabo, hanc mihi ſervabo & ne forte eam ſibi Archiepiſcopus vindicet, permittam Alarcones Archiepiſcopo ſuadere ut à Rege Reginaque ad Luſitaniæ Regem deficiat quo ipſos regno ſpoliet; Regnum tamen Reginæ ad quam jure pertinet, contra Archiepiſcopi voluntatem copiaſque aſſeram, & nullos quantumvis multitudine & armis potentes Archiepiſcopos ſat virium habere ad deponendos vel evehendos Reges, ſed imperia regumque fortunam ex mea voluntate ſolum pendere omnes certo ſciant. hæc ad illum excuſandum ratio apta eſſe viſa eſt quam Moyſis & Aaronis & authoritate & exemplo confirmare poteris. hac hebdomada legi litteras quas ſuo capitulo miſit, in quibus Regem Reginamque graviter reprehendit, quod Eccleſiarum pecuniam diripuerint; at illa in ſacrariis procul dubio remanſiſſet, ſi ipſe domi quieviſſet. at regnum (inquit) militum incurſibus fatigant; ſed horum incurſuum ipſe prior anſam dedit. eos Talaveræ quæ Toletanæ Eccleſiæ eſt expugnationi faviſſe, conqueritur, nec Cantala Piedræ, quæ Eccleſiæ Salmanticenſis eſt, expugnationi ſe faviſſe meminit. publicationem bonorum ſuorum plurimum dolet, nec meminit quanta Regi ſurripuerit, nec privilegium hactenus oſtendit,

dit, quo ſibi Regis bona diripere liceat, Regi vero ſua recuperare prohibitum ſit. Multa alia habet illa Epiſtola, à qua ſcribenda ipſum profecto revocaſſem, ſi ipſi ab Epiſtolis fuiſſem. vetant quippe ſcripturæ ſubditum quemlibet cujuſcumque demum authoritatis & dignitatis, parem ſe Regi ſuo facere. ſed his ſilentio præteritis, hoc unum maxime vellem tuus Archiepiſcopus attenderet, nimirum res quæ in divina præſcientia ſic ordinatæ ſunt ut proſperos exitus habituræ ſint, ſæpe tamen ita difficilia laborioſaque initia habere, ut vix & non niſi poſt magnos labores exantlatos ad dignitatis culmen pervenire poſſint. hujus myſterii cauſæ tam mortalibus ignotæ, quam Deo notæ ſunt. hanc veritatem hiſtoria tum ſacra tum profana abunde confirmat. Davidem ſcimus initio oppreſſum perſecutionibus, ſed Jeſum Davidis filium credimus. duros labores perpeſſus eſt Æneas à quo oriundi ſunt totius orbis imperatores, imo & dii multa perpeſſi, Jupiter, Hercules, Romulus, Ceres Siciliæ Regina, & alii bene multi quorum alios cervi, alios miſere in ſylvas projectos lupi enutrierunt: ſed hos tamen omnes ad regiam tandem evectos dignitatem. Imo & pro diis quorum memoria etiamnum vigeat, habitos eſſe ſcimus. nec ſine cauſa vult ſapiens Dei providentia illas quæ diu duraturæ ſunt, res ita firmis niti fundamentis, ut ædificia ſuperſtruenda ruere non poſſint. Sed ut unde digreſſa eſt, eo redeat oratio, Aragoniæ Rex ut Reginæ regis parenti nupſit, continuo exhæres ab Caſtella exul eſſe coactus eſt. iſtum habuit filium qui ab incunabulis ſubditorum & externorum armis impetitus, obſeſſus & impugnatus cum matre ex periculo in periculum ſæpius incidit. Regina utroque parente orba fuit ab ineunte infantia, quod longe maximum infantibus infortunium eſt. adolevit, adoleverunt & curæ. externam quod Regibus maxime durum eſt, rerum neceſſariarum egeſtatem habuit, minas paſſa eſt cum timore, vixit in periculis ſemper. mortem obierunt Alfonſus & Carolus ejus fratres qua ipſorum miſeriis finis factus eſt. vix illi regno capeſſendo propiores erant, cum etiam Regno oppugnando inſtaret adverſarius. ſuſtinebant bellum ab externis, rebellionem à ſubditis. nulli reditus erant, magnæ expenſæ, extrema plane neceſſitas, nulla pecunia: multæ exactiones, nulla vel parva obedientia. hæc fuerunt exordia quas ipſi vidimus, & alia quæ forte ignoramus. An Dominus ille tuus hoc regnum ſic tanquam pileum ſumere vult, quod ementi tribuat? equidem id credere nolim, etiamſi Alarco vel quilibet beatus id aſſerat, malim divinis myſteriis credere quam iſtis cogitationibus humanis; & ſi ea de cauſa abſque liberis è vita exceſſerit Henricus, exceſſerint quoque Carolus & Alfonſus aliique perturbatores, immo & ipſe Deus omnia quæ recenſui myſteriis referta fundamenta ſtabiliverit, ut tuus Archiepiſcopus pro ſua voluntate libidineque de tot tantiſque Regnis decerneret. Procul dubio Deus valde bonus fuiſſet, ſi conſenſurus erat Archiepiſcopum Toletanum manibus egregie lotis id totum deſtruere quod tot tantiſque myſteriis tantoque tempore ipſe Deus fundaſſet. feceris quoque rem mihi gratiſſimam, imo è re Archiepiſcopi maxime futuram, ſi ipſi perſuaſeris has cogitationes procul abjiciendas, remque adeo turpem ne leviter quidem & per tranſennam eſſe animo repræſentandam; præſertim graviterque monebis ut à diviſionibus excitandis ſic tamquam ab igne inferno abhorreat, & eorum qui factionem aliquando cauſæ fuerant, exitus ſibi timeat. Vidimus Joannem Aragoniæ Regem regis patrem aliquas in Caſtella diviſiones aliquo modo foviſſe: ſed vidimus quoque eum in ſuo regno à proprio filio ſuo rebellionem paſſum eſſe: Carolum etiam vidimus iſtarum turbarum excitatorem ipſiuſque aſſeclas prius vita functos eſſe quam optatos exitus conſecuti eſſent. Henricum Regem in Aragonia turbaſſe ſcimus, ſed ſcimus pariter eum impugnatum fuiſſe ab Alfonſo germano, qui tamen ſingulari Dei providentia in medio juventutis flore è vita ſublatus eſt, quod eſſet omnium turbarum inſtrumentum: & Galliarum Regem in Anglia factiones excitaſſe audivimus, ſed à Duce Aquitaniæ ipſius germano fratre qui tamen antequam voti compos eſſet, mortuus eſt, Gallias diviſas vidimus. Burgundiæ Dux, Warvicenſis Comes Angliam Galliamque perturbarunt, ſed in prælio vulneribus confecti perierunt, nec ſepultura donati ſunt. ſi ab ſacra ſcriptura exemplum repetitum vis, Achitophel & Abſalom Davidis Regnum diviſionibus fatigarunt, ſed uterque pendens ex arbore periit; & quæcumque hactenus attuli ipſi omnes vidimus. uſque adeo nemo bene qui eſt, quiete eſſe poteſt, ſed tumultuando vult male eſſe.

Epist. VII.

Regi Portugalliæ Luſitaniæ.

Rex Potentiſſime & Domine, te in eam quæ tibi à multis nobilibus offertur, Caſtellæ dominationem acceptandam valde animo propendere ad me relatum eſt: ſed rebus diligenter perſpectis quid ſentirem tuæ Celſitudini

tudini ſcribere viſum eſt. Bene eſt, Excellentiſſime Rex & Domine, quod in tuo conſilio diſſidentes de re tam ardua ſententiæ dicantur. ſic enim clarius patebit quid tum Dei gloriæ, tum tuæ coronæ regiæ honori, tum tui regni bono magis conducturum ſit. Itaque quemadmodum in aliis ſanctis quæ ſuſcepiſti, & unde victor ſemper rediiſti, bellis hactenus feciſti; ut, quod melius eſt, perſpicuum magis ſit; ante omnia videtur invocandus Deus ut tua negotia dirigat. is nempe tanquam dux adorandus, & humili oratione obteſtandus eſt, ut tuis conſiliis tuoque Regno proſperum quem optas exitum præbeat. ſicut enim conſiliorum tuorum finis eſt, regnum tuum in hac vita augere; ſic ultimus omnium ſit in altera vitam beatam conſequi. Quantum ſpectat ad jus quod tua illuſtriſſima neptis in Henrici Regna ſe habere profitetur, quodque nobiles Caſtellani ſuæ defectionis cauſam prætexunt, eſt etiam illud ad quod primo & præcipue attendere Tua Celſitudo debet. hanc de jure ipſius diſceptationem dirimere equidem nolim; hoc tamen unum ſcio eos qui tuæ neptis jus tueri ſe profitentur, eſſe maxime Archiepiſcopum Toletanum, Arevali ducem; magiſtri Sancti Jacobi & Magiſtri Calatravæ ipſius germani filios, qui tamen ipſi intra totam Hiſpaniam imo & extra diſſeminaverunt eam nullum omnino habere jus in Henrici Regna, imo ne quidem ejus filiam eſſe poſſe, eo quod prolis ſuſcipiendæ manifeſte impotens eſſet, ut ipſi ſuis libellis nuntiiſque toti orbi declararunt ipſumque inſuper Regem, regno factionibus diviſo Regio nomine exuerunt. ex animo vellem ſcire, quomodo tunc ad eam jure hæreditario Caſtellani, quam etiam proſcripſerunt, non pertinere cenſuerint, quomodo pertinere nunc cenſeant, cui etiam tuum Regnum addere velint. Tot iſtorum mutationes dant nobis ſuſpicandi anſam, eos ad te recurrere non ex tui obſequii ſtudio, multo minus ex amore Juſtitiæ quam adeo prædicant, ſed potius ex privati boni cupidine quam Rex Reginaque implere noluerunt vel forte etiam non potuerunt. tanta quippe eſt aliquorum cupiditas ut bona undequaque corradentes iis ex quibus privata pendet eorum utilitas, jus alienum concedant. debes quoque, Excellentiſſime Domine, exiſtimare eos tibi vix fidos quos muneribus tibi addicis; imo certum eos cum ipſis beneficia conferre deſieris, infidos fore. nemo quippe eorum eo quo deberet modo ad te confugit, ſed quia tantummodo aliqua à te ſperant. Et licet eorum precibus victus, hanc irruptionem molireris, dubitarem adhuc, num Regnum ingredi poſſes his præteritarum turbarum & novarum etiam excitatoribus adjutus quibus id peccatum leve videtur, cum tamen atrociſſimum ſit, & certum animi diſſoluti & inobedientis indicium. Ob hoc peccatum Samaritani qui diviſionis in Regno Davidis cauſæ fuerant, ita Deo exoſi erant, ut Redemptor Chriſtus Apoſtolis ſuis vetuerit ne in Samaritanorum quos inter idololatras recenſet, terras intrarent. itemque ea de cauſa Deus olim Amaſiam adverſus Regem Seïr bellaturum ſuas vires cum iis conjungere prohibuerit, quorum cum centum millia ſecum Amaſias duceret eos ſolutis ſtipendiis utpote ſeditioſos homines dimiſit, nec iis immiſceri aut eorum viribus in eo bello uti voluit, ne iratam divinitatem experiretur, quam cum in omnibus tum maxime in bellis placare debemus, utpote ſine qua nec labor, nec ſcientia, nec ulla res omnino nobis prodeſt. Itaque per Deum vide ne vires tuas hactenus florentes cum iis conjungas qui regnorum jus quod plane divinum non ex veritate ſed ex utilitate ſua metiuntur. Quantum vero ſpectat ad id quod iſti nobiles Caſtellæ regnorum poſſeſſionem tibi facilem & glorioſam fore promittunt. Dictum illud Anſelmi menti objicitur, nempe *auream & perpulchram eſſe periculorum januam*, neque vero poteſt alia major eſſe periculi illecebra quam quæ tibi offertur, ſed de periculo quam de ejus exitu proſpero, longe mihi certius conſtat. primo equidem iſtos nobiles hic ſolos eſſe videmus, quorum tamen fides tibi jure ſuſpecta eſſe poſſit; & licet forte alii ſint qui ſe profiteantur tuas in partes ſtaturos; at illis hoc nunc animo propoſitum eſt non te, ut ajunt, viribus juvare, ſed potius tempori cedere, ut proſperæ alterutrius fortunæ ſe adjungant. Secundo vero, etiam ſi plures Regni magnates præcipuæque urbes ad te, ut ipſi promittunt, ſtatim defecturæ ſunt, abſque dubio tamen eſt, multos, ſecundum Regis affinitatem, nobiles præcipuoſque primates, imo & plurimas urbes à Regis Reginæque partibus futuras eſſe quibus etiam populi plurimum favent. Certum enim habent Reginam Joannis Regis filiam eſſe, cujus etiam conjux ex Regia Caſtellæ domo oriundus eſt; & de tua nepti an ſit Henrici filia valde dubitant, quin imo eam tibi nupturam eſſe addunt; quod parvi pendi non debet: vox enim populi vox Dei. Deo repugnare eſt velle imbecillis oculorum radiis fortes ſolis radios vincere. Accedit quod Luſitanis & Caſtellanis nunquam bene conveniet, & Tua Celſitudine cum regio nomine hoc regnum ingreſſa fieri poterit, ut propter inimicitias quæ inter utrumque populum jam

diu

diu intercedunt, Caſtellani omnes adverſus tuam gentem inſurgant; & belli tempore tibi ſicut & Reginæ neceſſe erit omnia dare, promittere, omnes rogare, omnibus ſubeſſe, ne forte deficere à te vellent ad alios qui in ipſos liberaliores eſſent, & ſic totam vitam ageretis rogando & patiendo quod ſubditorum eſt, non imperando quod quæritis & quod ipſi nobiles promittunt. Sed ad tuæ neptis jus redeo, duplicemque ab initio orationis Juſtitiam vel potius duas ejus partes diſtinguo: altera eſt quam vos Reges & Principes quoad res privatas in veſtris Dominiis exerceri jubetis, cujus executioni inquiſitio & probatio præeat omnino neceſſe eſt: altera eſt quam ob occulta nobis peccata modo in ipſis delinquentibus, modo in eorum filiis & ſucceſſoribus exerceri mirantur. Sic Roboam Salomonis filius Regno in duodecim partes diſtributo ſtatim ab Imperii initio decem totas amiſit. Nec tamen legitur Roboam uſque dum peccatum aliquod publicum commiſiſſe quod tanta pœna dignum eſſet; cumque copias inſtruxiſſet quibus tantam ruinam reſarcire conaretur, Semei Propheta à Deo injunxit, ne pugnaret, quippe voluntatis divinæ non erat ut amiſſa recuperaret. Deus tamen nihil aut facit aut permittit ſine graviſſimis cauſis quas indicare Propheta noluit. Ita enim Deus miſericors eſt ut Salomonem licet mortuum infamare aut ejus filium occulta parentis peccata manifeſtando pudore & ignomina afficere noluerit, ob quæ peccata ipſe ſucceſſor tantam ruinam pateretur. hujus rei multa tum in ſacris paginis, tum in aliis probatiſſimis hiſtoriis exempla habentur, ſed antiquiora & peregrina ſilemus. Iſtud tuum Luſitaniæ Regnum numquidnam ad Beatricem Regis Ferdinandi filiam & hæredem & Joannis Caſtellæ Regis uxorem jure publico pertinebat? At Deo placuit illud occulto judicio derivare ad Regem tuum avum licet ſpurium, imo & ordinis Ciſtericenſis vota ſolemnia profeſſum, cui occulto Dei judicio cum Joannes reſiſtere vellet, tanta illa Caſtellanorum multitudo in Aljubarrotenſi prælio periit. ex jure manifeſto Caſtellæ Regna ad Petri filios pertinebant, attamen occulto Dei judicio hodie ea poſſident ejus germani Henrici licet ſpurii, pronepotes. Et ſi noſtri temporis exempla deſideras. Certe enim Angliæ Regnum princeps Henrici Regis filius, jus habebat, quod tamen Eduardus patris & filii interfector pacifice poſſidet. & licet ſingulis diebus ejuſmodi cataſtrophas videamus, non idcirco ſumus nec eſſe poſſumus in hac vita eorum judices & imprimis Regum quorum cauſæ ſoli divino tribunali ſiſtuntur; quoſque Deus pro delictorum modo aliquando in ipſis, aliquando in bonis, aliquando etiam in filiorum ſucceſſionibus accerrime caſtigat. Aug. lib. de civitate Dei ſic ait: *an judicium Dei, licet occultum, poteſt eſſe iniquum? abſit.* Tum enimvero quid ſcimus, an Henricus aliqua crimina ita gravia commiſerit, ut in occulto Dei judicio ratum ſit aliter de ejus Regnis ſtatuere quam tua neptis ſperat; & iſti Nobiles promittunt, quemadmodum contigit Roboamo & aliis quos in medium protuli. Et certe in Juſtitia (per quam Reges regnant) reddenda ita deſidioſus fuit, ut Regna in corruptionem tyrannidemque deſciverint; adeo ut multis antequam è vita diſcederet diebus, tota authoritas poteſtaſque Regia evanuerit. his diligenter animadverſis, quis ſani judicii non videat, quam difficile ſit negotium illud quod ita facile tibi prædicant, quamque illud bellum (quod tamen extenuant) periculoſum quantique momenti ſit, quibus ſi occultum accedat aliquando Dei judicium, cui reſiſtas, cave ne tua Celſitudo fortunam adverſam patiatur. attende periculum cui tua regna committis. attende jacturam nominis tui quod hactenus Dei beneficio, toti orbi venerationi & honori fuit. Adde quam plurima latrocinia, homicidia, adulteria, rapinas, populorum vexationes, templorum expilationes, ſacrilegia, abjectus Dei cultus, Religionis profanatio & alia bene multa ejuſmodi mala, quæ ex bello neceſſario naſcuntur. his accedat quod tu ipſe teneberis latrones, & perditos homines impunes pati, & homines pacificos opprimere, quod tyranni, non Regis eſt. Tuum interim Regnum his incommodis non vacabit. quamvis enim hoſtes illud bello non fatigent, certe tu ipſe tributis & aliis oneribus ad bellum tibi plane neceſſariis omnino exhauries; & ita cum in uno juſtus eſſe velles, in plurimis plane injuſtus fores. præterea ex Dei gratia nunc quietus, tunc inquietus eſſes. tua conſcientia nunc integra, tunc forte corrumperetur. Certe ex ea quam tui ſubditi mandatis tuis exhibent, reverentia multum detraheretur. nunc moleſtiis cares, tunc multas perferres. nunc nullo indiges at te in tantas anguſtias conjicies, ut forte iis ſubjectus futurus ſis, quorum te qua nunc es independentia, Regem & Dominum facit, cum mihi apprime perſpectum ſit, quanto tuæ altæ dominationi excellentis tuæ famæ dignitas ſtudio ſit. velim in animum revoces, quomodo legationem miſeris ad Reginam in matrimonium ducendam. omnibus notum eſt, quoties tua neptis vivente Henrico tibi in conjugium oblata fuerit, quam tamen ideo recuſaſti

quod de ejus jure tibi non conſtaret: nunc vero ſpectata animi mutatione; cujus cauſa nulla apparet, quis de te non dicat, te idcirco tuæ neptis jus aſſerere, non quod revera ſit; ſed quod Regina quam in uxorem eligebas, tibi conjugem ſuum prætulerit; ſicque dabitur locus ſuſpicioni multarum rerum quæ tuis quas univerſus orbis prædicat, virtutibus repugnent. Ego certe valde miror, te tuam ſpem ponere in diſſenſione quæ inter nobiles & plebem intercedit. quaſi vero non poſſint inter ſe reconciliari & adverſus tuas copias in unum convenire? qui hoc fieri non poſſe exiſtimat, is mente captus ſit, & is qui hoc poſſe fieri videt, & tacet, is infidus omnino ſit neceſſe eſt. cave ne qui tibi à conſiliis ſunt, non ſecundum rectam rationem, ſed ſecundum Principis propenſionem tibi conſulant. Itaque Altiſſime atque Potentiſſime Rex & Domine, antequam incipiatur bellum, diligenter ejus ſucceſſus animo prævidendus eſt. facile enim cuilibet bellorum initium videtur; ſed revocare gradum hoc opus, hic labor eſt; idque non pendet ex Principum voluntate, ſed ex variis fortunæ caſibus, qui ita multi, itaque periculoſi ſunt, ut iis Reges ſine maturo conſilio cauſaque gravi & admodum certa committere ſe nullatenus debeant.

EPIST. VIII.

Epiſcopo Tuyenſi qui in Luſitania carcere tenebatur.

REverende Domine, te beatæ Virgini commendare non erat mali conſilii, ſi tuus. levir hoc tibi antequam capereris ſuaſiſſet, at ex quo carcere incluſus es id ſuadenti à te reſpondendum erat, equidem non poſſum. ita enim quilibet Gallicæus reſpondiſſet. bene eſt quod tuam ſpem colloces in miraculis alicujus religioſioris templi, ſed nihilominus enixe Curunnenſi aut alteri cuilibet monetariæ ædi te devoveas oportet. ſcio etenim ibi miracula fieri, ut libertate doneris; itaque aliquid iſtis templis promitte, & ſtatim experieris miraculum quod ſperas quodque ſuadet tibi levir tuus, & quantum poteris cito perfice; ut enim hic res tuæ ſe habent, pauca tibi ſuperſunt quæ offeras illi Domui, & ſi aliquantulum differs, nihil aut parum omnino tibi ſupererit, nullius alterius criminis te inſimulatum ais, niſi quod in concionibus Luſitani Regis in Caſtellam irruptionem reprehenderis. hanc aliqui concionatores palam approbarunt, ſed eos hic maxime liberos video, licet eos tanto dolore affici credam, quippe qui ignoti ſunt, quanta gloria cumulandus es, utpote qui notus quamvis carcere detentus. Scis Michæam Prophetam carcere incluſum gravi alapa percuſſum fuiſſe quod veritatem prædixiſſet adverſus cæteros omnes qui Regi Achab ſuadebant ut in Ramoth Gilhad irrueret. ſcis quoque quantis malis premantur veritatis miniſtri. veritas quippe firmos & conſtantes viros ambit, ut in ipſis laborum vi magis eluceſcat. Herculem duri celebrant labores. an putas, illud ſubtile ingenium, illam animam poſſidendæ & videndæ veritati, ita aptam factamque in hac vita poſſe eſſe nec laboribus probari qui eam purgent, ut mundior in eum unde exiit mundiſſimum locum redeat? abſit ut hoc credas. at ii qui in tenebras detrudendi ſunt, eos vitæ tentationibus non egere creditu admodum facile eſt. ſic enim Greg. in paſtorali habet, *ſuperna hereditatis gaudium ſumant, quos adverſitas vitæ temporalis humiliat.* Quid ad hæc reſpondeas neſcio, facile tamen ſuſpicarer te quatuor ſtupidorum hominum remedia malle quam quinque Philoſophorum etſi acutiſſimorum conſolationes. Sed nihilominus valde perſuaſum eſt, hanc mollitiam è tuo bono omnino futuram eſſe. *ſæpe enim*, inquit Seneca *majori fortunæ locum fecit injuria*, injuria, inquam, quemadmodum in multis vidimus & legimus. ita me Deus adjuvet, licet nos nihil agamus, te tamen iis omnibus quæ conciliandæ paci neceſſaria ſunt inſtructum exſpecto. Alii Luſitaniæ Regem clauſtro ſe abdere velle nobis renuntiarunt; alii nunc eum cogitare bellum referunt. neutrum vero ſimile videtur, cum iſta inter ſe adeo pugnent, ſintque tanto judicio prorſus indigna. At quidam Caſtellani in Luſitaniam propenſiores undiquaque curſitant, Prophetiis onuſti, quarum aliquæ valde incertæ, aliæ prorſus ineptæ ſunt, & quandoquidem de prophetia agitur, prædicere non dubitem, ſi Rex Luſitaniæ iterum in hæc Regna irruerit, eum cædes, bellum, latrocinia, & Luſitaniæ ſubverſionem illaturum eſſe, & cum rerum novarum cupidis melius quam ſibi conſulturum eſſe minus dubitem. Utinam brevi & honorifice liber è carcere egrediaris.

EPIST. IX.

Doctori Talaveræ.

FElix Principis ortus integra Reginæ ſalute maximam nobis omnibus hic lætitiam attulit. cum quippe ſingulari Dei beneficio poſt tam longam ſpem, donatum eſſe certo credimus. Regina debitam huic Regno virilem ſtirpem tandem exſolvit, eum totius orbis feliciſſimum Principem fore, ultro mihi

hi perſuaſerim. qui enim ſic expetiti naſcuntur, Dei procul dubio amici ſunt; ita Iſaac, ita Samuel, ita S. Joannes B. & uno verbo ii omnes quos ortum (ut noſter Princeps) votis omnibus deſideratum habuiſſe ſcriptura memorat. nec immerito. in mediis quippe precibus & ſacrificiis naſcuntur. Lege Euangelium quod habetur die S. Joannis. ita enim apte res inter ſe conveniunt ut unius ortus videatur alterius imago. Ibi una Elizabeth, hic altera; uterque ortus eodem anni tempore, vicini & parentes congratulantur, montani timent. ſed de his hactenus ſatis: alios enim hac de re, & in eandem ſententiam elegantius ſcripturos eſſe ſcio. ſufficit quod dicamus; repulit Deus Tabernaculum Henrici, & tribum Alfonſi non elegit, ſed elegit tribum Elizabeth, quam dilexit. ita habet Pſalmus: *attendite popule meus.* nunc ergo ſublatis in cœlum manibus omnes canamus canticum illud: *Nunc dimittis ſervum tuum Domine, quia viderunt oculi mei ſalutare hujus Regni.* Utinam is qui ejus ortum deſideriis noſtris conceſſit, vitam bene longam ei ſecundum vota noſtra conſervet.

EPIST. X.

Henrico Regis avunculo.

NObiliſſime & magnifice Domine, cum tu tuo, ego meo fungar officio, non eſt mirum, meam manum atramento maculatam, & tuum pedem cruentum eſſe. Credo equidem illud tuum vulnus & in tali parte dolorem ſimul & timorem tibi incutere. vis aperte dicam quod ſentio, Nobiliſſime Domine, illa quæ in tuo equitum ordine vota profeſſus es, tanto majoribus te periculis exponunt, quanto majore cæteros honore ſuperas. Si enim non plus tibi animi foret adverſus ejuſmodi caſus, omnes æquales eſſemus. Certe aliquando illa tui, quod omnes periculoſum affirmant, vulneris fama non parum auimum torquet, hinc tamen non leves conſolationis cauſas habemus, quod Deo cum pietate, Regi cum fide, patriæ cum amore operam tuum conſecraveris ac tandem liber evaſeris. Sit Deo & Virgini ejus glorioſæ parenti laus.

EPIST. XI.

Reginæ.

ADmodum alta excellenſque Regina & Domina, cum tot tantoſque labores & pericula Rex & tua Celſitudo exantlaveritis, memoriæ ſcriptiſque procul dubio mandari debent, quippe quibus majora forte nunquam evenerint. aliquæ ſunt, fateor, hiſtoriæ quas ſcriptores ita verbis exaggerarunt ut multo ſupra facta: at res tuas Eccellens Regina, quis dicendo aſſequi? quis ſcriptor laborem explicare oratione poſſit? Ego ad tuam Celſitudinem ut juſſiſti, me conferam ſcripta prolaturus, ut ea examinanda cures. tantam nimirum injuſtitiam mutatam Dei beneficio, in tantam juſtitiam, pervicacitatem in obedientiam, corruptionem mutatam in ordinem, poſteris tradere. hoc enimvero meas vires omnino ſuperat, meliorique calamo indiget. Et ſi tua Celſitudo in ædificiis quæ tum tempore pereunt, tùm plane muta ſunt, conſtruendis tantam diligentiam adhiberi vult, quanto majorem curare debet in tua conſcribenda hiſtoria quæ perpetuo tum duratura, tum locutura ſit. Reges & Imperatores multa olim templa & ædificia conſtruxerunt, ſed quorum ne minima quidem veſtigia nunc ſuperſunt. at ſcripta manent, quæ legamus. hic accipimus, te bellum adverſus Mauros cogitare. Certe excellentiſſima Regina & Domina, qui Regis & tuas res attentius perſpexerit, is manifeſte videbit, quo modo Deus cum iis pacem tibi conciliet, cum quibus eam habere debes, & te ad bellum, ad quod teneris, efficaciter excitet. maximam tuis Regibus vicinis æmulationem commovet, quod in tuis confiniis exercitus habeas quibus non ſolum juſtum ſed etiam ſanctum bellum inferre vel ſuſtinere poſſis, & regni hujus equites exerceantur; quod minoris utilitatis eſſe ne credas. Tullius Hoſtilius Tertius Romanorum Rex ſine cauſa Albanis licet amicis, imo licet parentibus bellum intulit, ne equitatus otio torpeſceret, de quo ait Titus Livius, ſegneſcere civitatem ratus bellum extra undique quærebat. quanto id facilius feceris quæ jam inceptum illud habeas. ſcire velim; quomodo cum Latina quam ediſcis lingua te habeas; eſt enim paulo ferocior, nec multa negotiorum mole implicitis facile ſe credit; quamvis ita in tui ingenii facilitate confidam, ut te eam brevi, ut cæteras Linguas, modo velis, in tua poteſtate habituram ſperem.

EPIST. XII.

Petro Toletano Hiſpalis Canonico.

AIs me Domino meo Cardinali valde acceptum videri. Perſpicaces prorſus habes oculos, qui à tanto intervallo id videas, quod ego hic & tam prope non video, ſi qui conſuetudine alicujus utitur continuo illum acceptiſſimum vocas. fateor equidem me perinde acceptum ac cæteros; verum ne illum credas præ cæteris acceptum, qui non

præ cæteris beneficio afficiatur, quantalibet ſit conſuetudo. cæterum ſcito neque illum me frequenter uti, neque me ejus munificentiæ quidquam debere. vel ſi me acceptum ex aliqua parte fateri neceſſe eſt, non te fugit mihi perinde hac in re eſſe ac argenti cuſtodibus, qui cum repoſitos in arcis dure obſeratis mille & ducentos beſſes argenteos habeant, ne obolum quidem habent quod in uſus ſuos convertant. ille unus, crede mihi, acceptus eſſe dicendus eſt, qui accipit quique propoſitum aſſequitur ſive ad fortunæ optimæ felicitatem perveniat, ſive ſaltem abunde ſibi de neceſſariis potentiorum gratia provideat, à quibus ſane ſum remotiſſimus. Nunc nihil novi quod ad te ſcribam, habeo. optimis enim Regibus imperantibus juſtitia exercetur; juſtitia metum incutit; metus vero motus atque perturbationes removet; at ubi motus & perturbatio non eſt, quies eſt; ubi vero quies, nullus ſcandalis locus eſt quæ belli effectus ſunt, & ex quibus naſcuntur caſus qui, dum in vino referuntur, nuntia fiunt. quamvis Hiſpanorum ex natura ſua inquieta indoles vellet tumultus ſimul compeſcere & bellum internum pati cum externum deeſt. Quidam ſcribere auſus eſt Hiſpanos eſſe in bello ignavos & in pace ſcandaloſos, qui hæc temere non affirmabat. Plurimam Deo debemus gratiam quod Regem Reginamque habeamus qui nullos habeant ſibi peculiares amicos, nec ambo ſimul, nec ſinguli per ſe, unde inobedientia & ſcandalum in Regnis, oriri ſolent. ſcito neminem apud Regem authoritate & gratia plus valere quam Reginam. ſcito quoque neminem apud Reginam gratia & authoritate plus valere quam Regem. hi cauſas audiunt & judicant, jus cuique reddunt. quæ res, ſcandala ne oriantur, impediunt & orta deſtruunt prorſus & enecant. Quod ad me ſpectat, nemo in aula nec in Caſtella meliorem vitam vivit. hanc ita in obſequio Dei peragam, ſed ſi hunc vivendi modum dereliquiſſem, non eum repeterem, etiamſi Burgundiæ ducatu me ditarent, uſqueadeo multas ſibi annexas & implicitas habet anguſtias mœſtitiaſque. Quæris, quo me titulo decorare debeas? ſcito me vocatum vocarique nunc & vocandum eſſe Fernandum, & licet ſancti Jacobi ordinis eſſem Magiſter, tunc tamen & Fernandus vocitarer. hos enim mihi titulos vindicare velim, quos nullus eripere poſſit. qui enim virtute caret, hanc ei tituli licet ſpecioſi, nequaquam conferent, ut mihi videtur. Vale.

EPIST. XIII.

Conneſtabili.

ILluſtris Domine, tuas literas recepi quibus te laboribus & exantlatis & exantlandis in obſidione Montanchis, valde commotum eſſe ſignificas. Res in te prorſus inſolita & nova eſt, nullum quippe ſive in adverſis ſive in proſperis, quæ tibi contigerunt, motum in vultu, nullam in verbis querelam animadvertimus. Verumenimvero præſentia mala nobis magis dolent præſertim ſi longioris fuerint temporis. Cum igitur iſte tuus labor adeo gravis & diuturnus ſit, nemini mirum videtur, ſi eo commovearis. Mortem quæ eſt terribilium terribiliſſimum timendam eſſe negat Seneca, utpote quæ parum duret. Ego tamen facile mihi perſuaſerim, quantumvis præſentes labores tui & duri & diuturni ſint, te eos tamen æquo laturum animo, quippe qui & regiæ coronæ utilitati & tuæ patriæ tum honori tum paci conducant. qua quidem pace nullum aliud bonum optabilius eſt, nullum majori alacritate amplectendum, nullum denique vehementiori tum mentis affectu tum corporis labore quærendum eſt. pax enim omnium mortalium finis eſt quam ut ſcandalis turbant mali, ſic boni eam præliis & bellis obtinere contendunt. Bello bellum extingui & pacem conciliari videmus perinde ac igne venenum tollitur & ſalus acquiritur. An Montanchis, quod obſeſſum tenes, caſtello auxilium ſit allaturus Luſitaniæ Rex, equidem dubito. illud enim profecto auxilium ex militaribus copiis conſtet neceſſe eſt; neque vero illud eſt ejus Regnum in quo ſicut in vaſto Darii imperio militibus conſcribendis multo tempore opus ſit. Certe, prout res dicuntur, auxiliares illæ ejus copiæ Eſcalonæ comburentur, verum etiam ſi arci opem ferat, te, antequam hoc ſuſciperes negotium, omnia providiſſe exiſtimo, ne quid ea in re peccaſſe videreris, ut ſcilicet viri fortes facere ſolent, qui quodlibet negotium non ſuſcipiunt, ſed illud præmiſſa matura deliberatione eligunt ex quo ſive proſpera ſive adverſa ſit fortuna, gloriam ſibi accerſere poſſint. Adde quod quemadmodum ignavos metus deprimit, ſic fortes periculum erigit. Equidem certo confido, te in interiori conatu & exteriori providentia nunc non minore eſſe animo quam cum negotium ſuſcepiſti, ut illius exitus tuis & noſtris votis omnino reſpondeat. non enim ut bene noviſti, rerum incipiendarum ratio, ſed earum finis attenditur. Tempore, loco, & aliis circumſtantiis ſpectatis multos tibi labores ſuperandos

dos eſſe nullatenus dubito. Sed ſi Eacus ille latro fortitudine non fuiſſet celebris, nec Herculis, qui ipſum interfecit, fortitudo nunc celebraretur. ſed ubi majus extat periculum, ibi major fortitudo elucet, quæ non laudatur quod ignavum vincat, ſed quod forti reſiſtat, meliuſque patet cum impugnantem exſpectat, quam cum exſpectantem impugnat, præſertim vero ſi ſubitis & improviſis periculis reſiſtit. qui enim ita reſiſtit, inveteratum & intenſum fortitudinis habitum ſibi comparaſſe videtur, cui acquirendo ita ſtudere & invigilare debet quicumque equitatus ordinem profitetur, ut neque vitæ amor, neque mortis timor eum ab officio abducat. verum equidem eſt mortem omni homini formidandam eſſe; at eques tenetur tum mortem laude dignam amplecti, tum vitam turpem fugere. is ad emblematis tui verba attendat, quæ ſic habent: *Pulchra mors totam honeſtat vitam*; ad quod me refero. Si hoc in argumento verboſior fui, in audaciæ meæ pœnam mihi à te illud dici libens patiar quod olim Annibal dixit. Is cum Romanos fugeret, audiretque quoſdam inter ſe de re militari colloquentes & præcipientes, quomodo exercitui incedendum, quomodo acies inſtruendæ eſſent, reſpondit, *Bene omnino*, ait, *niſi quod unicus* qui ut plurimum intervenire ſolet, *caſus* rem totam deſtruet, *eoſque* (quos iſte vult eſſe victores) *victos efficiet.* nec dubito quin vera pronuntiaverit. Titus enim Livius narrat, anſeris cantum fuiſſe in cauſa ne Capitolium Romanum ab Gallis jam urbem ingreſſis caperetur, qui poſtea à Romanis victi & expulſi fuerunt.

EPIST. XIV.

Amico Toletano.

TUas litteras recepi, quas me intelligere ut videas, quod occulte dicis aperte dico. Intolerandum videtur, iis, quos humili loco natos eſſe arbitraris, honores & Magiſtratus committi, adminiſtrandi quippe incapaces quod humili ſint loco, judicas. ſic quoque non ferendum videtur eos divitiis abundare, qui indigni credantur, & inprimis eos qui recenter illas ſibi comparaverint. Ex iis, quæ minime ferenda videntur, is invidiæ motus naſcitur, qui torqueat, qui ad arma facile capienda, imo & ad aliis inſultandum impellat. O miſeros procul dubio recenter factos divites quibus invidetur à majoribus quibus jam æquales ſunt, & à minoribus quibus ſuperiores; ſed majores ſuæ aliquod olim fortunæ initium fuiſſe, minores vero eo etiam ſe poſſe aliquando pertingere attendere deberent. Sed quid inde iſtiuſmodi homines colligere velint non video, niſi forte orbem emendare, & bona honoreſque pro ſuo arbitrio diſtribuere in animo habeant, quibus ſcilicet ille totus erroribus plenus, hæc inepte diſtributa videantur. Cauſam profecto veterem ſuſcipiunt, & querelam valde antiquam, imo & uſitatam, nec adhuc in orbe finitam faciunt cujus radix eſt altiſſima, primis parentibus coæva, cujus rami confundunt, intellectum excœcant, cujus flores omnino amari cogitationem torquent, cujus fructus ita mortifer ut pene omnium quæ ſunt, imo & quæ fuerunt cædium & criminum, quæ vidiſti aut viſurus es, cauſa fuerit. Quantum qui invidia tenetur, erret, diligentius ſi placet attende. nolim exponere quomodo erret tum in legem naturalem, cum omnes ex uno eodemque nobili principio ſimus, tum in legem divinam quæ nos in eodem ovili eidem paſtori ſubjectos eſſe jubet; tum præſertim in charitatem quæ nobis omnibus ex æquo veræ felicitatis viam demonſtrat. his, inquam, prætermiſſis, ſcire debes gigantum nationem (ut referunt ſacræ paginæ) fuiſſe idcirco à Deo deſtructam, quod illi adverſus cælum pugnare auſi fuerint. Quid aliud dicere poſſimus de iis qui invidia lividi ſcandala & diviſiones in populis efficiant niſi quod gigantum ſuperbiam imitati cœlum impugnare, ſtellis virtutem adimere, divinis etiam velint repugnare beneficiis quæ Deus pro ſua voluntate unicuique diſtribuit, quorum virtute iſtos honores iſta bona ſibi unuſquiſque conconciliet, quæ emendare iſti cogitent. Experientia compertum quotidie videmus, ex iis quos humili loco natos judicamus, quoſdam ſuæ indolis felicitate impulſos, abjectis infimis parentum artibus, ſcientias addiſcere, doctiſſimoſque aliquando fieri. Alios videas qui arma, alios qui ad agriculturam propendeant: alios qui ad ornate apteque dicendum, alios qui ad imperandum, alios qui ad alias artes propendeant ad quas ita eos natura effinxit ut pene neceſſe ſit ipſis in eis cum laude verſari. magnam quoque non ſolum inter homines conditionum varietatem videmus; ſed etiam inter fratres ex iiſdem parentibus genitos, alter doctus eſt, alter indoctus; alter ignavus, alter generoſus; alter liberalis, alter avarus; alter multis artibus, alter nulli addictus. nuper vidimus in hac ipſa civitate pannorum mercatorem qui aſtrologiæ, aſtrorumque motuum peritus erat. at vide quæſo quæ inter pannorum conficiendorum & motuum cœleſtium ſcientiam ſit proportio, ſed

eum evexit indoles ad eam artem ex qua multum ſibi & honoris & nominis in hac urbe comparavit. An ipſis felicem naturam eripere forte poſſumus, ex qua eorum honor oritur? minime vero niſi adverſus cœlum more gigantum, qui omnes perierunt pugnare velimus. ſic multorum Regum & magnorum virorum filios videmus, inglorios & oblivione ſepultos jacere, quod & nullius ingenii & humilioris indolis nati ſunt. ſed eſto, per me licet, ſint generoſi ii omnes qui ex Regis Pyrrhi genere ſunt, quia patrem habuerunt generoſum. ſint omnes ex Salomone orti Sapientes, quia Salomon fuit ſapientiſſimus. da divitias & imperia iis qui ex Petri Caſtellani, & Doniſii Luſitani Regis familia ſunt. ea quippe non poſſident, & tamen poſſidere debent, ſiquidem ex eo genere nati ſunt. ſi mundum corrigere velint, ſubditi abjiciant dignitates, reditus, officia quæ Henricus ab triginta annis hominibus hic infimo loco natis dedit. Inanem profecto laborem & magnam animi mœstitiam affert illius abominandi peccati cæcitas; quod quidem & ſine fructu, imo & ſine delectatione perpetratur, quod pleraque alia peccata non habent. Iſtius enim peccati exitus & finis eſt de proprio malo & de alieno bono triſtitia. Minime igitur intolerandum videri debet, eos divitiis abundare qui indigni, & eos carere qui ob generis nobilitatem digni videantur. hoc enim ex ſapientiſſimo Dei conſilio fit cui repugnari nequeat niſi orbe deleto. homines, non ſtirpes quas eligeret Deus creaſſe putandus eſt, omnibus ortus nobilitatem tribuit, ſi ſoli abjecto ſanguine & vili genere ſunt, qui derelicta virtutis ſemita ad devium vitiorum iter declinant. Et cum nulli, familiæ ex qua oriretur, electio libera fuerit, ſitque morum omnibus libera electio, virum frugi abſque honore & malum in honore eſſe, quantumvis parentes fuerint honorati, omnino impoſſibile erit. Ex iis quos nobili ſanguine natos credimus, multos videamus pauperes & abjectos, quibus parentum ſuorum nobilitas nec divitias nec authoritatem conciliat. Ex quo merito inferas, eam (quæ ſic vulgo dicitur) nobilitatem nullam plane vim habere, ut ab progenitoribus in liberos derivetur niſi virtutis quoque paternæ, quæ vera nobilitas eſt, ſint hæredes. adde quod quemadmodum res cœleſtes, ita & terreſtres in perpetuo motu ſunt, nunquam in eodem ſtatu permanent. omnes continuo mutat is, qui nunquam mutatur. ſolus tum Dei tum proximi amor permanet, qui non ſolum pias cogitationes in Chriſtiani mente ingenerat, ſed etiam ad bona opera (in quibus vera nobilitas tota ſita eſt) exercenda, & ad perſeverantiæ donum in hac vita & ad participandum Sanctorum in altera nobilitatem, dat gratiam, ne exiſtimes velim, me damnare neque majorem neque minorem hominum partem, ſed tantum aliquos eoſque valde paucos qui & ipſi peccant, & aliis peccati cauſæ ſunt, dum eos & publicam pacem privati boni intuitu turbant, & dum ſe præcipuos hujus vitæ itineris duces faciunt, & ipſi hoc in itinere errant & alterius vitæ iter impediunt. Ipſorum principia ſunt ſuperbia & ambitio, media vero ſunt invidia & malitia, finis, mors & deſtructio. Qui præcipuam authoritatem non modo habere non deberent, ſed potius ut publici perturbatores non tantum ex populi ſed totius humani generis ſocietate expellendi eſſent, quippe quorum mens ita prava eſt, ut eos neque Timor Dei & Regis deterreat, neque conſcientia remordeat, neque pudor impediat, neque ratio contineat, neque lex judicet, ſed inſana infinitaque honores in plebe & divitias acquirendi cupiditate rapti (cum tamen quomodo acquirendæ ſint, neſciant) pleraque ſcandala quæ videmus, ad eas ſibi comparandas excitant, & diviſionis venenum in populum ſpargunt, qui nec quietum, nec proſperum ſtatum tenere poteſt, dum ii, quod cogitant, dicunt; quod dicunt poſſunt; quod poſſunt, audent & nemine reclamante exſequuntur. Quos procul dubio boni & præſertim præcipui maxima diligentia reprehendere & caſtigare debent, ut à ſe iram Dei avertant, cui te commendo.

EPIST. XV.

Cardinali.

ILluſtriſſime & Reverendiſſime Domine, ut de tui fratris germani ducis, quem Deus ſalvet, obitu litteris conſolarer, impulit me Jacobus Garcia, quippe qui non animadverteret quam ineptus forem, ſi te conſolari auderem, cui omnia quæ excogitari poſſunt, conſolationum genera ſint præſentia. non ex iis ego ſim qui dolorem nondum maturum verbis ſanare ſe poſſe ſperent, hoc tempori officium eripientes quod vetuſtate dolorem tollere ſolet. nullam profecto aliam tibi, Reverendiſſime Domine, conſolationem afferre poſſint, quam hanc, ſcilicet eum brevi de aliena morte conſolandum eſſe qui de ſua ſingulis horis cogitaverit.

EPIST.

EPIST. XVI.

Sive oratio ad Reginam quando Hiſpali univerſalem veniam dedit.

ALtiſſima & Potentiſſima Regina & Domina, Quos tuæ civitatis equites & populos tuæ Regiæ majeſtatis pedibus advolutos vides; ii una omnes voce ſignificant, quantum lætitiæ ex tuo in hanc Regionem adventu nuper acceperunt, tantum ſibi, magnam tuorum miniſtrorum in adminiſtranda juſtitia ſeveritatem, timoris incuſſiſſe ex quo factum fuerit ut omnis eorum lætitia in mœrorem, fiducia in timorem, gaudium omne in anguſtias & laborem deſciverit. Omnes omnino homines, ô Regina excellentiſſima & Domina, ad malum (ut ait Scriptura) propendemus, ſed ad hanc peſſimam indolem frænandam ſtatutæ leges & pœnæ, conſtituti à Deo Reges, electi ad juſtitiam exequendam à Regibus miniſtri, ut nempe in pace & ſecuritate vivere omnibus liceat, quo beata illa felicitas, ad quam omnes adſpirant, facilius acquiri poſſit. Sed cum nullos Reges, nullos miniſtros habemus, vel ſi quos habemus, tum ii ſunt qui nec timorem incutiant, nec obedientiam exigant, mirum nemini videri debet naturam humanam ex ſua in malum propenſione agentem eſſe effrenem, multaque & gravia delicta committere, & præſertim in Hiſpania ubi communis eſt omnium ſaltem quoad majorem partem error, dominorum inferiorum obſequium, & quam Regibus & ſupremis ſuis dominis debent, obedientiæ eſſe anteponendum. Deum quamvis id Rex imperet, nec Regem quantumvis dominus inferior urgeat, offendere procul dubio non debemus. Sed ex eo quod hunc obedientiæ ordinem perturbamus, ſæpe ſæpius in regnis bella quæ legimus, & quæ nunc ſentimus, mala oriuntur. Omnibus manifeſte patet, quot crimina Henrici tui fratris temporibus in omnibus tuis regnis perpetrata fuerint, tum ob ingentem illius in adminiſtranda Juſtitia negligentiam, tum ob parvam ſubditorum obedientiam, quæ effecit ut quemadmodum in pleriſque regnorum civitatibus diſſenſiones & ſcandala erant, ſic iſti duo equites Medinæ Dux & Marchio Gaditanus à ſe invicem diſſiderent, & per ſummum regiæ juſtitiæ contemptum arma alter in alterum ſumeret, & vi propoſitum finem magno totius patriæ detrimento aſſequi intenderet. In iſta domeſtica diſcordia pauci vel nulli cives ab inobedientiæ & rebellionis adverſus regiam majeſtatem peccato excuſari poſſunt, cum unuſquiſque alterutrius partem ſecutus fuerit. Sed præliis in civitate & extra civitatem commiſſis ſilentio prætermiſſis ad mala privata ſe convertit oratio, quæ ex iis in totam regionem redundarunt. Ab hujus urbis & regionis incolis, aliquas cædes, aliqua latrocinia, aliaque ejuſmodi facinora iſto miſerrimo tempore admiſſa fuiſſe nemo negare velit. quæ omnia fecit temporum iniquitas, nec tamen Regis juſtitiam excuſo, verum tanta fuit ſcelerum ejuſmodi multitudo ut paucas Hiſpali familias eſſe exiſtimem quæ culpa vacent; aliæ ſi non ipſæ facinus perpetrabant, favebant certe; aliæ vel tegebant, vel participes erant; aliæ aliis modis & circumſtantiis. Et cum ex bellorum malis populos, & civitates perire videamus; ſi hoc bellum diutius fuiſſet, niſi Deus pro magna ſua miſericordia remedium tua regia majeſtate in regis tui patris ſolium evecta, attuliſſet, hanc civitatem funditus perituram fuiſſe certo credimus. ſi tunc, ô Regina excellentiſſima & Domina, juſtitiæ defectu peritura jamjam erat; nunc tota fere ex nimia tuorum miniſtrorum in ea adminiſtranda ſeveritate periit; de qua totus hic te populus appellavit, & etiam nunc ad tuæ regiæ majeſtatis Clementiam appellat, cum lachrymis & gemitibus, qui ad tuas aures perveniunt, proſtrati te ſupplices obteſtantur, ut eandem tuis ſubditis quam Deus omnibus hominibus, pietatem præſtes, & tua viſcera regia moveantur anguſtiis, doloribus, exiliis, egeſtate, damnis & laboribus, in quibus perpetuo ſunt, dum tuæ juſtitiæ metu à domibus ſuis exulant. Et quantumvis Juſtitia in pervicaces exercenda ſit, non tamen ea ſeveritate debet, ut omnino excludat Clementiam, quæ Regibus amorem conciliat, adeoque metum, cum nullus Regem amare poſſit, qui non minimam ejus offenſionem diligenter præcaveat. verum quidem eſt Deum Juſtitiam æque ac miſericordiam adhibere, ſed Juſtitiam aliquando, miſericordiam vero ſemper imo ſingulis vitæ noſtræ momentis, ſi enim ex Juſtitia perinde ac ex Miſericordia ageret, cum nemo mortalium ſupplicio non dignus ſit, totus orbis momento periret. Accedit quod, ut tuæ prudentiæ regiæ notum eſt, oritur ex rigore Juſtitiæ metus, ex metu perturbatio, ex perturbatione ſæpe deſperatio & peccatum. At vero ex pietate amor, ex amore charitas, ex charitate ſemper meritum & gloria naſcitur. Quam ob cauſam ſacras paginas pietatis, manſuetudinis, miſericordiæ & clementiæ, laudibus refertas eſſe reperies quæ ſunt tituli & nomina noſtri Redemptoris, qui nobis inclamat, *Diſcite*, non durioribus juſtitiæ legibus agi, ſed *diſcite*

cite quia mitis ſum, & humilis corde. Eccleſia Sancta Catholica perpetuo canit; *Plena eſt terra, Domine, miſericordia tua*, & propter continuum Clementiæ uſum, ipſum vocamus Miſeratorem, miſericordem, patientem, multæ miſericordiæ. attende ſi placet quam multoties Miſericordis titulum ſibi vendicet, non ita ſæpe juſti, multo minus rigidi & ſeveri. Juſtitiæ enim rigor ad crudelitatem accedit, iſque Princeps vocatur crudelis, qui licet jure puniat, in puniendo modum non habet. Miſericordia autem Domini ſuper omnia opera ejus, à quo Reges & Imperatores, quorum fama celebratur, exemplum ſumentes, & ſubjectis pepercerunt, & ſuperbos debellarunt. hac quippe de cauſa Deus eos in hoc orbe ſuæ potentiæ participes effecit. Inter quos Sapiens ille Rex Salomon Deum obteſtatur, ut meminerit, non laborum, non Eleemoſynarum, non aliorum Davidis ſui patris meritorum, multo minus Juſtitiæ quam exercuit, & pœnarum quas inflixit, ſed *memento*, inquit, *Domine, David & omnis manſuetudinis ejus.* Cujus merito ſe Dei miſericordiam & pietatem ad peccatorum ſuorum remiſſionem, & perpetuam apud ſuos dignitatis conſervationem, conſecuturum eſſe certo ſperabat. Et tu, ô Regina excellentiſſima, ſecundum mitem Salvatoris noſtri & Sanctorum bonorumque Regum doctrinam & exempla, Juſtitiam tuam tempera & in civitatem hanc effunde tuam miſericordiam & manſuetudinem. Tanto quippe conjunctior divinitati eris, quanto perfectius eam operibus referes, tantoque perfectius referes, quanto pietatis obſervantior eris, tantoque pietatis obſervantior eris, quanto magis compatieris & parces miſeris qui tuam Clementiam & manſuetudinem ſummo affectu implorant & exſpectant. Clementia & manſuetudo debet eſſe, ô Regina excellentiſſima, tuæ memoriæ mentiſque cogitationibus alte infixa, ut Deus meminerit tui & omnis manſuetudinis tuæ, ut tibi dimittat peccata eodem, quo dimiſeris, modo, ut tibi vitæ uſum largiatur prout tu aliis largita fueris, ut in perpetuum tuis poſteris Regiam dignitatem conſervet, & præſertim in hac civitate, licet illa peccaverit. tanto enim in reorum numero innocentem vivere admodum difficile erat. Joannes tuus pater, non ſolum in una civitate, nec in una provintia, ſed in omnibus ſuis Regnis univerſalem veniam iis omnibus dedit qui Principum Aragonenſium ſuorum conſobrinorum factionibus & ſcandalis impliciti fuerant. Quinimo Luſitanos qui hoc regnum hoſtili in te animo ingreſſi in eo nefaria plane facinora & maleficia perpetrarant, non ſolum in libertatem reſtitutos, ſed etiam ex tuæ Clementiæ mandato tuis Eleemoſynis inſtructos in patriam ſuam reductos fuiſſe videmus. Revoca ergo, excellentiſſima Regina, tuos, in eos eadem qua in exteros, pietate utere; ut enim anima cupiditate flagrans, licet bonorum temporalium libidine æſtuet, tamen in Deum ſemper ſuſpirat qui eam ſua miſericordia reparet. Sic iſti tui ſubditi, licet malis & bellis fuerint impliciti, ſemper tuæ victoriæ & proſperitatis vehementi deſiderio tenebantur, ut ſub tuo Regio ſceptro pace & ſecuritate frui poſſent, quam ut in iſtam regionem & civitatem effundas, ſupplices obteſtantur, ut quemadmodum ob ſupplicia quæ intulit tua Juſtitia, ſic ob vitam nobis ab tua ſingulari Clementia conceſſam gratias Deo habeamus.

EPIST. XVII.

Domino Henrico.

Jubes me tibi literas mittere, ſed quæ conſolatoriæ non ſint. bene omnino. nec enim, me miſerum, conſolari ſcio, nec tu conſolatione eges. ergo hoc Deo, qui verus conſolator eſt, officium relinquamus. ipſe enim laboribus ſolatium, lachrimis miſericordiam ſuam immiſcet. nec ego epiſtolæ meæ, ut tibi conſolationem aliquam daret, præceperam quam ſi in manibus haberem, profecto efficerem ut tibi alia vice, non aliud quam fuiſſet honeſtum, diceret. Quod ipſi meo nomine tibi dicendum mandaveram, illud erat, ſi tua vulnera magna eſſent, procul dubio bona illa tibi videri debere, utpote quæ equeſtris ordinis quem profiteris inſignia eſſent. Cur ergo epiſtola mea contra voluntatem te conſolari voluerit, prorſus ignoro. ſi enim te tuum ſanguinem, tuum ordinem, tuum vulnus, & locum quo illud accepiſti, diligentius attendamus, dandæ profecto lætitiæ quam accipiendæ conſolationi longe aptior es. Et licet adeo mente captus fuiſſet Ferdinandus de Pulgar, ut Henrico conſolatorias litteras ſcribere præſumeret, tantum intercedit locorum intervallum, ut priuſquam eæ ad te pervenirent, è morbo penitus convaluiſſes, fuiſſentque corruptæ etiamſi ſale conditæ. Quæ remedio juncta non eſt conſolatio, nihili prorſus æſtimanda eſt, unde cum remedium afferre nequeo, conſolationem dare negligo. hominem potius dolore levari exiſtimem dum incommoda ipſe enarrat, quam dum frigidas conſolationes audit, quæ remedium nec afferunt, nec promittunt. tuum dolorem ſcribis tibi præ tuis in Deum offenſis minimum videri. certo credas velim tale

verbum

verbum non eſſe profectum niſi ex ore optimi hominis. quemadmodum enim dolor malis eſt deſperationis cauſa, ſic bonis contritionis occaſio eſt. hoc verbum animam tuam multo magis quam tuum vulnus pedem exornare debet.

EPIST. XVIII.

Priori de Paſſo.

SI ſomniatus es, à me tibi ſemel vel bis ſcribendas eſſe litteras & à te nulli reſpondendum eſſe, ſomniis quæſo ne fidem adhibe. certe nullas ad te litteras ſcribere ſtatueram, niſi quam incenderat tua negligentia, iram comprimeret tua bonitas, licet tuus in me amor, meaque in te ſingularis obſervantia multas ſcribere cogat, ut unam ſaltem à te extorquere poſſim, quæ mihi tantum hoc anno in meo exilio lætitiæ afferat, quantum anno præterito tuus conſpectus in dolore attulit: certiorem me fac, an corpore bene valeas, te animo non male valere, mihi perſuadeo. huc frater Jacobus Camoranus venit. hinc tam à negotiis ſuis, quam à febribus bene liber & ſolutus diſceſſit. Vale.

EPIST. XIX.

Comiti Ceſuentes Granatæ in carcere incluſo.

CUm tuus de tuo carcere dolor tepeſcat, meumque tuæ libertatis deſiderium ardeat, aliquid quod tibi prodeſſe poſſit ſcribere nunc magnopere velim. ſed enimvero, qua eges, libertatem tibi reſtituere nequeo: at quam conſolationem tibi afferre poſſunt, ea non indiges. te enim tuam conſolationem ex te accipere ſine cujuſquam ope omnino mihi perſuaſerim: quam eo libentius prætermitto, quod omnem conſolationem, cui remedium annexum non eſt, nihili habendam eſſe ſemper exiſtimaverim. ſi attente mediteris, quis ſis, quod officium ſumpſeris, cur & quomodo, & ubi captus fueris, te tuam in iſto mœrore patientiam oſtentaturum eſſe non dubito; quam ſi forte non teneas, nullo alio te modo conſolari nunc poſſim, niſi & te carcere incluſum etſi patientem, & carcere incluſum etſi impatientem: at carcere incluſum & patientem eſſe præſtare quam impatientem eſſe. nova quæ facit Regina & quæ facere meditatur, æque iſtic Mauri quam hic Chriſtiani edocere te poſſunt, quapropter ea ſcribere nullius operæ pretium eſt. Utinam faciat Deus ut te cito liberum videamus, quas ad equitem ex regno exulem, ſcripſeram litteras, eas ad te mitto, ipſas lege, imo & quæ in his præcepta traduntur, pro tua pietate exequere.

EPIST. XX.

Ynigo de Mendoça Tendillæ Comiti.

ME de rebus tuis ut amicum certiorem facere non potes, fortunæ enim inæqualitas inter nos amicitiæ nomen eſſe non ſinit, multo minus ut chronologiſtam ſed dumtaxat ut eorum qui tibi addicti ſunt obſequentiſſimum. quod de iis tamen mihi prolixius ſcripſeris, in magni beneficii loco habeo. de iis quod ſentis, quod deſideras, quod vis, idem ego ſentio, volo, deſidero. tuus in reducendis commilitonibus ad viam labor, opus manuum tuarum abſque dubio eſſe videtur. ſi aliter te geſſiſſes, tibi bellum incubuiſſet non ſolum adverſus hoſtes ſed etiam tuos. ubi enim eſt corruptio moris, ibi eſt deſtructio mortis, & quod gravius eſt etiam adverſus Deum. carni quippe corruptæ Deus magnopere iraſcetur. quod inprimis Romæ ruinam attulit (inquit Saluſtius in libro de bello Catilinario), id ſcilicet fuit quod Lucius Silla exercitum quem in Aſia ductaverat, quo ſibi fidem faceret, contra morem majorum luxurioſe nimiſque liberaliter habuerat. loca amœna & voluptaria facile in otio feroces militum animos molliverant. Ibi primum inſuevit exercitus populi Romani amare, potare, &c. ut dementem me ſentio qui tibi Saluſtii verba proferam, ſed id patere. ſiquidem patior ego hos Agricolas mihi narrantes quæ Alhamæ feceris. ut infirmus qui convaluit, medicinam amat, quam prius inviſam amaramque habebat; ſic milites cum ſuam ſalutem ex doctrina tua ſe conſecutos eſſe perſpexerint, te in delitiis habituros eſſe plane exiſtimo. auxilium à te tuæ genti allatum, notandum quidem eſt, ſed apud alios non apud me qui probe norim, qui, & ex quo genere ſis, cui nec fugiendi hoſtes nec amici deſerendi ſunt.

EPIST. XXI.

Occulto amico.

VIdi epiſtolam quandam quæ de nocte projecta fuit & inter portas reperta. meo Domino Cardinali inſcripta erat, ſed nihil habebat niſi multa convitia. ſed cum eam prius in tuas manus quam in meas veniſſe, & per hanc civitatem à te ſparſam fuiſſe cognoverim, eam poſtquam legi, Cardinali mittere viſum eſt; quandoquidem tu eam ipſi non miſe-

miſeras. ſi quando in tuam cognitionem veniat ille incognitus ſcriptor, ſi hoc ipſi meo nomine reſponſum des, mihi pergratiſſimum feceris. Amice occulte, quas ad Cardinalem miſiſti, litteras legi, quibus nimirum & me graviſſimis convitiis afficis & ipſum admones errorum qui in ea, quam ipſi de Hiſpalenſibus hæreticis ſcripſi, epiſtola continentur. ſed quantum ſpectat ad convitia, ſi vera dicis, me emendabo; ſin minus vera dicis, emenda te ipſum. ſed quidquid ea de re ſit, ſi Evangelicam de injuriis non inferendis doctrinam ſequi tibi non placuit, at mihi eamdem de venia ſequi placet & illius quidem amore qui parcere juſſit; tibi injuriam remitto & ita quidem ut ne vel leviſſimum in te odium foveam. Qui enim vindictam quærit, cum priuſquam eam ſumat valde animo torqueri exiſtimo; & ita ut corpus alteretur, nec animæ ſalus acquiratur. unde non minus corpori quam animæ ſalutarem doctrinam redemptor veruſque noſter medicus nos edocuit, cum inimicis ignoſcere juſſit, ut ego meas tibi injurias hodie remitto, ſed tibi res erit cum Deo qui vindictæ ſumendæ jus ſibi ſoli vindicavit. Domine incognite, tuis illis litteris, aut bene, aut male dicis. ſi male, cur ſcribis? ſi bene, cur te occultas? Cum certum ſit nulli, ut ipſi ais, Catholico aut Chriſtiano ſuam doctrinam eſſe occultandam, ac multo minus, nomen. at omnino contrarium facere videris; quippe te occultas, & injurias ſpargis; quæ deberent quidem eſſe *privata correctio*, ut inquit Chryſoſtomus in Mathæum, at non *publica injuria*, quod Chriſtus in Euangelio vetat. Quæ in mea ad Cardinalem epiſtola continentur arguis. at ſi ea aut ego reprehendendus eram quis id potius, aut melius quam Cardinalis facere potuiſſet, cui ea potius erat accuſanda epiſtola quam huic ad quem nulla erat utpote qui ſit unus ex iis quibus Eccleſia innititur? Sed abſque dubio, nec coram, nec per litteras epiſtolam damnavit ipſe, nec eorum qui eam legerunt doctorum quiſpiam. ſunt enim Auguſtini verba ex epiſtola 140 de hæreſi Donatiſtarum. ſi ea verba tibi reprehendenda videantur, Sanctum Auguſtinum qui ea protulit, argue, non me qui ea tantum refero. Inſuper epiſtolæ tuæ initio vanæ gloriæ me inſimulare videris; quod Cardinalem meas litteras exſpectare dixerim, at te hoc peccatum meum non facile emendaturum eſſe video. ipſe enim & alii tum primates, tum docti litteras à me perpetuis ſuis litteris, imo & mandatis quibus obtemperandum eſt, exigunt. fac eorum deſinat eſſe mandatum, & meam vanam gloriam caſtigaveris. Mihi quoque objicis quod aliquando jocoſa ſcribam, id inficiari, incognite Domine, nullatenus poſſim. At nobiliſſimos viros Marchionem Santillanum, Ignatium de Mendoza, Jacobum Hurtadum Mendozam, ejus filium Ducem, Infantaſgum, & Ferdinandum Perezium Guſmanum, Batrei Dominum & alios ejuſmodi nobiles viros, multæ doctrinæ litteras ſcribere ego vidi, quibus tamen jocos, qui veritatem quodammodo ſale condiant, non raro immiſcent. Lege ſi placet epiſtolas familiares Ciceronis ad Marcum Marcellum, Elium Lucium, Titium, Lelium Valerium, Curionem & alios plurimos, ſatque multos jocos ſeriis immixtos reperies. Et vero Platonem & Terentium quod jocoſa in ſuis libris ſcripſerint, uſquam fuiſſe reprehenſos non vidi. Neque horum exempla me ideo protuliſſe exiſtimes, quod eorum alicui me confere audeam, verum ut illos fuiſſe ſinis qui fuerint, & mihi per te qui ſim eſſe liceat. Quid etenim me vetes jocari cum libuerit, modo id ſine cujuſquam injuria fiat, ſiquidem inde ego bene, tu non male habes? Quinimo ſi jocum vel unum apud me reperias, cui pluſquam quatuordecim res ſeriæ non admiſceantur, libens ego jocator ridiculus, quem me haberi vis, habebor. Aſſeris quoque me ſcripſiſſe Hiſpali inquiſitores in eo quod nunc faciunt, errare ac proinde Reginam quoque in committenda iis hac cura erraviſſe: quæ iſta habeat, epiſtolam ego profecto nullam dedi; & ſi in lucem proferatur illam ea quæ non ſcripſerim, non habituram eſſe ſcio. nec enim eos in officio ſuo, nec Reginam in eo ipſis committendo erraſſe dico, licet fieri poſſit, ut Regina in eo committendo & ipſi in adminiſtrando erraverint; non tamen ex prava voluntate, ſed ex peſſimis aliorum conſiliis. Bonus profecto & ſapiens erat Joannes felicis memoriæ, qui tamen ſe à re ſua facturum ratus Petrum Sarmientem Toletanæ civitati gubernatorem præfecit. Qui tandem ab peſſimis incolis corruptus adverſum ipſum rebellavit, titulum Regis eripuit, in tentorium lapides jaculatus eſt. Regina ſapienter ſe egiſſe credidit, cum Caſtellum de Nodar Martino Sepulvedæ commiſit, ſed adverſus eam inſurrexit, Caſtellum Luſitaniæ Regi vendidit, unde mirum videri non debet, ſi Regina in committendo illo officio ſe ſapienter committere exiſtimans, erraverit, & illi quoque in adminiſtrando ſe rei veritatem non male edoctos rati erraverint, quamquam illud ipſum nunquam dixerim nec nunc affirmare velim. Quæ affers ex ſacra ſcriptura, his non reſpondeo; quod; qui ſis, ignorem; te ipſum detege

tege ; & quantùm in me erit, tibi egregie ſatisfaciam, illudque inprimis tibi evidenter demonſtrabo quam turpiter mentiaris,cum me hæreſeos inſimulas.

EPIST. XXII.

Gabriëli de Mendoça.

SI ad me relatum fuiſſet, quantum ex tua hinc abſentia in ſtudio profeceris; majus aliquid profectò à te efflagitaſſem, quam quod ob facultatem ab Domino meo Cardinali tuo avunculo impetrandam efflagitavi. Sed majorem procul dubio tua munera cum tua nobilitate, quam petitiones meæ cum cupiditate mea proportionem, & æqualitatem habent. Etenim ſi bene meminiſti, melopeponem petieram, mulam obtuliſti. In mea petitione quam minima ſit mea cupiditas, in tuo munere quam Generoſa ſit tua nobilitas, quis non videat ? Aliud etiam minus nunc à te efflagito, ſiquidem hoc unum omnium laborum meorum præmium eſſe volo, ut facias quod quadam Epiſtola ad Curionem ſcripſit Cicero, ſcilicet ut ſic ad nos confirmatus revertaris, ut quam exſpectationem tui concitaſti, hanc ſuſtinere ac tueri poſſis, &c. hoc enim, Nobiliſſime Domine, facile conſequi poſſes etiam & augere, ſi id quod idem filio in officiorum proœmio ſcribit, feceris. Quæ officia ut legas, modo jam non legeris, & facias, ſi infectum eſt, etiam atque etiam te rogo. licet neque meo, neque alterius cujuſquam conſilio egere te certo credam. Quæ enim te iſtuc cum adeo ardenti deſiderio adduxit indoles, nemini dubium eſt quin ea ſuo ita fungatur officio, ut multo perfectiora aliis quam quiſquam tibi doctrinæ exempla præbeas. & de hoc ſatis. Vale.

EPIST. XXIII.

Suæ Filiæ Moniali.

CHariſſima filia, omnino paucis te affatus ſum ex quo nata es uſque ad duodecimum tuæ ætatis annum completum quo te propter felicitatem obtinendam conſecrare voluiſti; ſed cum id facere debeam, ut proximus & ut pater ; tenear non quidem ex neceſſitate quæ compellat, ſed potius ex charitate quæ urgeat ; debitum tibi ſermonis officium exſolvere tandem decrevi. efficacior enim eſt debitoris ad ſolvendum voluntas, quam violentia creditoris ad debita exigenda. verum eſt, mea filia, cum ego & mater nos vidimus à te derelictos, teque iſto clauſtro tanquam carcere incluſam, noſtra viſcera carnis ſenſibus plane commota fuiſſe. Sed cum ratio functa ſuo officio nobis in memoriam revocaſſet, quomodo in iſtis Templi & domus anguſtiis, Paradiſi amplitudine fruereris : tunc enimvero carnis tentationem vincere, & de tuæ animæ gaudio quod ex victoria naſci ſolet nobis congratulari conati ſumus. Legitur Socrates olim in ſuæ ſcholæ veſtibulo duos verſus conſcripſiſſe, quorum unus ſic habebat ; ſi tentatione victi, aliqua re turpi delectemini, momentanea erit voluptas, at turpitudinis macula ſemper ante oculos veſtros obverſabitur. alter vero ſic habebat, ſi difficultatem in prælio carnis ſentitis, prælii labor diuturnus non erit, ſed diuturna erit victoriæ gloria. Et vero indubitatum nobis eſſe debet, Deum plurimam illis gratiam infundere ad vincendum qui reſiſtere audent ; ad hanc victoriam maximi procul dubio momenti eſt malas cogitationes repellere, ſive quæ ad carnis voluptatem ſive quæ ad proximi odium nos commovent. ſapiens aſſerit malis phantaſmatibus nos à Deo removeri ; reperies, chariſſima filia, hæc Socratem apud Valerium Maximum verba habere. Socrates divinæ ſapientiæ quaſi oraculum nolebat nos quidquam aliud à diis immortalibus petere quam bene eſſe ; nec enim iſte Philoſophus exiſtimabat boni quod peteremus electionem, arbitrio noſtro eſſe permittendam. multi quippe divitias expetierunt ; ſed quæ ipſis mortem acceſſiverunt. alii, inquit, officia ſibi diligenter procurarunt, ſed quæ ruinam ipſis attulerunt ; alii conjugia, in iis ſuam felicitatem conſiſtere, rati, ambierunt, ſed quæ ipſis ignominiæ & paupertatis cauſæ fuerunt. unde iſte Philoſophus recte concludit, boni quod petimus electionem Deo omnium bonorum datori à nobis prorſus permittendam eſſe. qui enim ea daturus eſt, ea quoque recte eligere ſcit. In Euangelio Matthæi Chriſtus aſſerit, Deum Patrem noſtrum cognoſcere quæ nobis neceſſaria ſunt, antequam ea petamus : & vero probabile admodum videtur, figulùm vaſorum artificem ſcire, quantum vaſa capiant, ſinguliſque pro menſura aquam infundere. ſi quis affectu deceptus, officium cui ſit ineptus, ſuſcipiat ; & electorem, & electum officium perire videmus. Sanctus Auguſtinus in Libro de Civitate Dei, ait : *Quemadmodum ex carne non eſt quod caro vivat ; ſic ex homine non eſt, ſed à ſuperiori cauſa, quod homo bene vivat.* his omnino perpenſis gratias vero rerum omnium electori agimus, quod tibi ad eum ſtatum ad quem te ab incunabulis fere ipſis propenſam, vidimus eligendum viros dederit, nempe ut in

hac vita bene vivere , & in altera æternam felicitatem conſequi poſſis. Sed ſiquidem noſtri redemptoris beneficio , ſanctæ , quam elegiſti , religionis vota emiſiſti, quomodo te tibi habeas , prorſus ignoro : ſed quid tibi hic eventurum fuiſſet , ſi alium vivendi ſtatum elegiſſes , paucis tibi aperire volo ; & primo quidem omnium , matrimonii Sacramento copulanda eras, quod ſane ex Deo eſt & prorſus ſanctum iiſque qui conſcientiam in eo puram ſervant , bonum. ſed num attendis , quot curæ parentibus imo & filiabus incumbant , tum in eligendo natæ conjuge, tum etiam poſtquam electus eſt? Sed nunc miſſa facio tædia & faſtidia quæ in eo ſæpius reperiuntur. Sanctus Aug. in Libro de civitate Dei hunc mundum ſuis coloribus depingit. *Homo* (inquit ille) *non poteſt eſſe ſine labore , ſine dolore , ſine metu. Quid dicam de amore tot rerum inutilium imo & nocivarum ? quid de tot curis quæ animum pungunt ? quid referam mentis perturbationes , anguſtias, formidines, inepta gaudia , diſcordias , lites , bella , inſidias , iras , inimicitias , mendacia , æmulationes , fraudes , rapinas , latrocinia , ſuperbiam , perfidiam , ambitionem , invidiam , homicidia , parentum mortes , luxuriam , audaciam , impudentiam , abjectiones , fornicationes , egeſtatem , adulteria cujuſcumque generis , & alias impudicitias , quas vel referre turpe ſit , ſacrilegia , hæreſes , perjuria , innocentium oppreſſionem , calumnias , prævaricationes, falſa teſtimonia , iniqua judicia , & alia ejuſmodi quæ memoriæ etiam vix occurrunt , ſed hæc omnia à præſenti vita aliena non ſunt & perditorum hominum ſunt , quæ tamen naſcuntur ex errore & perverſo ſui amore cui obnoxius quilibet ex Adamo progenitus homo oritur.* & in alio loco idem Sanctus Pater ſic ait : *Quis eſt qui neſciat hominem in hunc mundum venire & cum totali veritatis ignorantia quæ in ipſo infante demonſtratur , & cum effræni cupiditate quæ in juvene dignoſcitur tanta , ut ſi ſuo arbitrio permitteretur , omnia vel ſaltem pleraque à nobis ſuperius recenſita facinora , imo & alia ſilentio obvoluta commiſſurus eſſet. Ad quid* , ſubjungit idem , *inanes quos infantibus incutimus , terrores? ad quid verbera & ferulæ, quibus juvenes percutimus? ad quid erecta patibula niſi ad compeſcendam naturæ humanæ malitiam ?* Addit inſuper : *Quid eſt quod res multo cum labore memoriæ inſcribuntur , & ſine labore ex memoria delentur ? multo cum labore docti ſimus , ſine labore indocti ſumus ; cum multo labore ſumus artifices , ſine labore abſque arte.* Quid *referam* , pergit idem Auguſtinus , *innumeros corporis labores ; ſolis radios , frigora, tempeſtates, pluvias , fulgura, tonitrua, grandines, lunæ radios , terræ motus , mortes ex pulvere , ex timore , ex hominum malitia , ex pecoribus , ex veneno ſive in fructu , ſive in aqua , ſive in aëre ; ex morſu rabidorum animalium , etiam domeſticorum quæ aliquando majorem quam leones & dracones formidinem nobis incutiunt. Quot incommoda patiuntur , ſive qui navigant ſive qui terra iter faciunt ; qui procul dubio adverſus omnes inopinatos caſus parati eſſe debent.* Et Libro vigeſimo ſecundo de civitate Dei ; *Nec eſt quiſquam mortalium qui mundanam ſequuntur vitam , quantumlibet vigilans & cautus ſit qui ſe ab omnibus quæ recenſuimus vel ſaltem eorum aliquibus immunem ſe præſtare poſſit.* Sapiens enim ſic ait in proverbiis : *Si juſtus ſupra terram tentatur , quanto magis iniqui, & peccatores ?* Adeoque plurimam Redemptori noſtro gratiam debes qui tibi id muneris tribuit , ut abjecta Marthæ ſolicitudine optimam Mariæ partem eligeres , quæ te ab his tribulationibus & videndis & ſentiendis liberet. Carmelita integerrimæ vitæ , cujus juventus mundanis fuerat implicita curis , mihi olim Pariſiis dixit : *Si non peccaſſem , nec peccata tanto odio haberem , nec virtutes tanto amore amplecterer ; nec vero ſolido religionis gaudio tuerer , ſi mundanas anguſtias expertus non eſſem.* Liber ſapientiæ aſſerit ; *Religionem ſervare , juſtificare , & animæ lætitiam conferre.* Nec te iſta torqueat cogitatio , te ad videndum mundum factum eſſe , quem tamen in iſto carcere videre non poſſis. Quid enim aliud videres , chariſſima filia , niſi rem prorſus vilem , iiſque omnibus quæ ſupra de Auguſtino attulimus , incommodis maliſque refertam , quæ nos videre nollemus ne dum ſentire , quæ tamen proh dolor ! & videmus & ſentimus. Et vero tibi affirmare poſſim ; ſi juvenis experientia teneret quæ ſenex , illum certo certius procul à mundo ejuſque negotiis fugiturum eſſe. Sed juventus amens & ignara tot patitur carnis tentationes , ut iis reſiſtendo impar irretiatur , in eaſque demum redigatur anguſtias , ex quibus pro libito ſe expedire nequeat. Sed ut hoc melius animo perſpicias , illud mihi aliquatenus diſcrimen eſſe videtur religioſos inter & ſæculares quod inter gladiatores & gladiatorum ſpectatores, qui in ſtadio digladiantes tauros inſequuntur. illi quidem quadam , ſaltem in ſpeciem , libertate fruuntur ad diſcurrendum huc & illuc , & ad mutanda pro voluntate loca. at multi ex iis cadunt graviter , alii membris imminuuntur , alii abſque cauſa aufugiunt. non enim in eos taurus ſed timor irruit. alii ſemper in procinctu ſunt ſive ad impugnandum , ſive ad fugiendum. alii lanceis in alterutrum accurrunt , & nocent ; & qui alterum lancea percutere vult , non poteſt ullam reddere rationem quæ ipſum cum tanta velocitate & periculo impellat ad proſternendum

dum

dum eum qui ſibi non nocet. ſic video omnes huc & illuc divagari ſine fine, & ſine providentia caſuum qui ipſis vel accidunt vel accidere poſſunt, eoſque ſuæ ruinæ timore captos, & alienis caſibus ſumme delectatos. qui vero ex amphitheatro ſpectant, illi quidem non habent diſcurrendi pro libito facultatem, at viciſſim tuti ſunt à periculis, à vulneribus, ab animi perturbationibus quas perferre vident eos qui in ſtadio currunt. quæ ſi omnia diligentius perpendiſſes, procul dubio duplicem Deo haberes gratiam quod in eo te conſtituerit circo in quo peccandi occaſionibus libera ſis quibus hic opprimereris, quas omnes vel ſaltem earum aliquas ſuperare tibi admodum difficile fuiſſet, ſi idem quod nos ſtadium percurreres. debellata enim ſuperbia inſurgit ira; ſi iram vincis, cupiditas occurrit, ſi cupiditatem temperas, acedia te fatigat, gula vinceris. ſi de gula victrix es, non poteris invidiam compeſcere, & turpes luxuriæ tentationes animum corpuſque excitabunt. vide ergo quis in tot præliis adeo duris ac ancipitibus incolumem ſe præſtare poſſit. unde Eccleſia de Diabolo ait: *Circuit tanquam leo rugiens quærens quem devoret*, & præſertim ſpectata naturæ humanæ infirmitate, de qua Jobus ſcripſit: *Nec mea fortitudo lapidea eſt, nec mea caro ferrea eſt*, ut tantis tentationibus reſiſtendo par ſim. nec miremur, ſi nos tentationum fluctibus agitemur, quando noſtrum Redemptorem tentatum fuiſſe legimus. Sanctus Paulus in epiſtola ad Titum ait; *ſe feciſſe aliquando inſipientem, incredulum, errantem, ſervientem deſideriis & voluptatibus variis, in malitia & invidia agentem, odibilem, odientem & exoſum.* verum quidem eſt, nos de ipſis peccatis noſtris præteritis aliquo modo lætari poſſe. plus enim quam peragimus pœnitentia nobis aliquando prodeſt quam quod commiſimus peccatum nocuit. hoc videre ſis in Petro, Paulo, Magdalena aliiſque multis quos intenſiſſima ſuorum peccatorum contritio, cunctos ad ſummum quo fruuntur, gloriæ gradum evexit. Et vero ſi nullum aliud quam concupiſcentiæ prælium ſuſtineremus, ſat nobis grave foret perpeti mortem & alia multa quæ ex ea oriuntur incommoda. Et in hanc rem fabellam de vulpe & Aſino tibi afferre volo. ſic narratur fabula: Leo qui animalium Rex, aulam componere voluit. ad hanc concurrunt præcipua quæque animalia, quæ ipſi dicunt eum utpote Regem nobili indole & auribus ſimpliciſſimis eſſe debere. aſſenſus eſt iis omnibus quæ ſibi dicebantur. At cauta, quæ aderat, vulpes ipſum ſic interpellavit: Rex, male profecto feceris, ſi horum omnibus dictis faciliorem te præbeas. alii enim ad te accurrunt cum artificioſis mendaciis, alii cum nequitia quæ bonitatis imaginem referat, alii ſuis rebus attendunt, dum ſe tuis conſulere ſimulant. Et vero in animum tuum inducere debes, iſta grandiora animalia tum libertatis obtinendæ tum excutiendæ ſervitutis tuæ percupida eſſe, imo & tuum patrimonium valde optare, ut ſe potentes, te infirmum & debilem faciant, ut ipſa pro libito caſtigare non poſſis, ſicque decidas ex tua authoritate, qua ſemel amiſſa amplius tibi non obtemperabitur, Juſtitia tua minuetur, vitia creſcent, Regnum tuum ruet. ſæpius officia cum virtutibus ſervantur quam virtutes cum officiis adquiruntur. Vulpes propter locum quem habebat iſtis conſiliis apud Regem, omnium in ſe invidiam excitavit. majora animalia cum ex ea quam ſe mereri apud Regem exiſtimabant, gratia decidiſſent; vulpem ſibi periculoſam crediderunt. itaque illius à leonis latere removendæ anſam quærunt, leoni aſſerunt, præcipuam ejus curam in ſalute ſervanda ponendam eſſe, quæ non poterat in tuto eſſe ſine cerebro & corde aſini; quæ afferre vulpes utpote diligens & cauta omnino debebat. vulpes cum eorum conſilia penetraret, leoni dixit: hoc proponunt magis ex conſilio me à te removendi quam tibi ſerviendi. ſed cum leo omnia grandiora animalia in hanc ſententiam ire videret, vulpem dimittere coactus fuit. cum iter ſuum perageret vulpes, reperit Aſinum in prato paſcentem, cui dixit: cur & tu ad aulam non te confers, ad quam omnia animalia confluunt? Cui Aſinus: ſcilicet hic vitam quam lautiſſime vivo & quid ſit aula nec ſcio, nec ſcire volo. At, inquit vulpes, aulam neſcire grande malum, at nolle ſcire longe peius, ſiquidum eo ire recuſas ubi animalium ingenia acuuntur, fama celebratur, gratia & fortuna uniuſcujuſque locum habet, ut ſe in magnis exerceat ingenteſque divitias acquirat. At, inquit Aſinus, quomodo ſit talibus utendum ignoro. cui reſpondet vulpes: major labor exiſtit in principio, uſus te magiſtrum reddet. Aſinus tandem cupiditate victus pratum ſuum deſerit, cum vulpe itineri ſe dat, ad locum quemdam forte aſpectu & herbis florentem perveniunt, ubi aſinus quieſcere vult. cui ſubiratior vulpes: ſi divitiis & honoribus inhias, pigritiam excute. piger enim dum quieſcit, deſideriis fatigatur. Aſinus qui ſe vulpis arbitrio commiſit, tandem ad aulam pervenit, ubi horrendam tum leonis faciem tum cæterorum animalium magnitudinem vidit, quibus & ſimilis eſſe voluiſſet. Leo ipſum urbane admodum & officioſe accepit, ſed paucis poſt diebus eum

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

cum devorare cogitaret, mutavit voluntatem, faciemque ferocem illi exhibuit. Aſinus cum ſe ſolitis oculis à Rege non accipi videret, terga vertit, pratum repetit. hoc ubi cognoſcit vulpes, leonem increpans ait: ſi ira moveris, ſi aliquem tibi devorare ſtatutum ſit, iræ voluntatiſque indicia ab executione vix ac ne vix quidem differant, alioquin talia orientur tibi in tuo regno ſcandala, ut à nemine tibi ad arbitrium ſit obſequendum. Leo cognita ingenue ſua culpa vulpem rogat, ut ad aſinum iterum redeat. vulpes ut ſibi Regem ſuis officiis demereretur, redit ad Aſinum, ipſum interrogans abditus cauſam. cui ſubiratior Aſinus; hinc apage procul cum tua aula. non enim ejus gratia tantum mihi lætitiæ, quantum mœſtitiæ ejus oſtenſio attulit. at inquit vulpes: adeone ignarus es? neſcis ſcilicet in aula ſi ingratus ſis, nemini cognitum fore, ſi vero gratus ſis nec tibi ipſi fore te cognitum. ſed enim, ait Aſinus, nullum mei generis animal ibi eſt quod mihi tum honori tum auxilio eſſe poſſit. quid inde? (inſtat vulpes) primus eris qui tui generis gloriam in lucem proferas & poſteritati mandes. Aſinus ergo cupiditate gloriæ captus iterum cum vulpe redire ſtatuit; cui tamen hæc ait: ſi qualem volo, talem non invenero leonem, nec me ſane qualem vult, inveniet leo. paucis poſt diebus ipſum unguibus diſcerpere voluit ſed non potuit. quod ubi primum ſuſpicatus eſt Aſinus, ſtatim evaſit pratumque repetiit. vulpes ſuos labores irritos fuiſſe dolens, Regis negligentiam palam increpat, quod in adducendo bis Aſino exantlaverat, labores oſtentat. cui Rex: quid vis dicam? ſi finem aſſequimur, labores merito prædicantur; ſin minus, votis potimur. mercedem laborum ne ſperes; ad finem enim, non ad media attenditur. vulpes ne tot labores irriti & ſine mercede forent, ad Aſinum revertitur cum his verbis: te huc redire valde miror, cum in eo eſſes ſtatu in quo magnam potentiam brevi tibi comparare potuiſſes, ſi paulo plus patientiæ habuiſſes. vitam nobilem negligere & ruſticam amplecti non ita excellentis ingenii indicium eſt. Cui Aſinus: ſi me durius caſtigare velis, me tibi inimicum citius quam animo mutatum habebis faciliuſque tibi inimicitiam quam mihi emendationem obtinebis. Næ (ſubinfert vulpes) plane ſtupidus, ſi potius quo te caſtigo, quam quo te emendes modum attenderis. Cui Aſinus, hoc unum nempe volo tam brevem eſſe vitam ut citius moriamur quam emendemur. adeoque, te obteſtor, emendationem meam abjice, profectum meum promove. ſcis mihi nudiustertius veniſſe in mentem, ut ad alia animalia, ſicut me impugnant, ita viciſſim impugnanda ſat virium exoptarem. ſed enimvero, excipit vulpes, ſi aliena ab indole tua officia expetis, & te & officia procul dubio perdes. At, inquit Aſinus, ſuſpicor leonem velle me unguibus diſcerpere. ſed tua abſentia, reſpondet vulpes, etſi forte à crimine purum, te tamen noxium facit. veni ergo mecum, & tua te præſentia ab omni ſuſpicione liberabit. Inanes quippe timores nunquam bene ſanum caput concipit. nollem ego quidem (inquit Aſinus) in eo eſſe loco in quo facies mea cum animo non conſentire debeat, atque ubi mihi perpetuo laborandum optando quod mihi detur, vel timendo ne quid mihi tollatur. at ubi quæſo, vulpes ait, ab illo labore immunis eſſe poteris? Sic ſcilicet, ſubjicit Aſinus, ubi lætor magis ac minus pecco. verum per me licet, illuc revertamur. Video, ſed tardius, ſi tibi cupiditatem meam excitanti reſtitiſſem, illud nunc coacte mihi non faciendum eſſe quod initio libens feci. cum aulam eſſent ingreſſi, leo ungues in Aſinum immittit, jubetque vulpem cerebrum & cor Aſini extrahere. ſed vulpes Aſini cerebrum & cor clam manducat, & leoni dixit, ſe neque cerebrum neque cor in aſino reperiiſſe; mirantique, quomodo animal ſine cerebro, ſine corde vivere poſſet, ingenioſe reſpondit: Rex, certo tibi perſuadere debes, ſi hoc animal bene cerebroſum & cordatum fuiſſet, nunquam illud cupiditate, ter in aulam fuiſſet alliciendum, ubi ſub ſpe rei ſuæ augendæ vita ſpoliatum eſt. hoc tibi, chariſſima filia exemplum protuli, in quo quid hic agatur videre poſſis, non multos dico, ſed propemodum infinitos eſſe, qui non plus cerebri, non plus cordis habeant, quam iſte Aſinus. bonis quippe ſufficienter inſtructi, nos tamen fortunæ inſenſato modo committimus, nec piget eo ter quaterve imo & pluries nos conferre, quo vulpis inſidiæ trahunt. ſunt qui non ex amore neque ex neceſſitate res amplectuntur; ſed quod ita vicinos ſuos agere videant. alios video qui abjectis quibus ad vitam indigent officiis; negotia ſuæ indoli ingenioque minus convenientia, imo & ſibi & Reipublicæ noxia ſuſcipiant, unde in eadem, quæ (Aſinus) & alia quæ ex Auguſtino attulimus, mala incurrunt. ſi te ibi incluſam conquereris: at hic quoque honeſtæ mulieres incluſæ ſunt. ſi obedientiam objicis, at eam omnibus Deus præcipit. ſi mariti amplexibus cares, at partus quoque doloribus cares. ſi filios non habes, neque te eorum mortes & curæ premunt. ſi famulantum turba non ſtiparis, nec neceſſaria quibus eos alas, tibi quærenda ſunt; ſi æqualium

lium familiaritate & uſu non frueris, ſed enim inæqualium invidia non te mordet. uno verbo, ſi dicas te neque dicere neque facere quod velis; nec etiam tibi hic dicitur & fit quod nolis, nec iis malis quæ recenſuit Auguſtinus, ſubjicieris. nota diligenter, chariſſima filia, quod ait Sapiens Salomon: *Qui prudens eſt, abſcondit ſe quando proſpicit malum, inſipiens pratervolat, ſed in malum incurrit.* & in Pſalmo XXX. cujus initium eſt, *In te Domine ſperavi*, hi verſus habentur: *O quam magna eſt multitudo dulcedinis tua, Domine, quam abſcondiſti timentibus te, abſcondes eos in abſcondito faciei tua, à conturbatione hominum, proteges eos in tabernaculo tuo à contradictione linguarum.* ſed cum ſingulari ſummi Dei beneficio ab iſtis contradictionibus in iſto divino Tabernaculo ſecura lateas, inſuperque eadem qua virgines in cælo, virginitatis laureola ſis inſignita, tibi quatuor ſunt ante oculos ſemper habenda. primum quidem eſt quod valde tibi commendo,ut Catholicam noſtri Salvatoris Jeſu Chriſti fidem firmiter teneas, credaſque id omne quod credit & tenet Sancta mater Eccleſia, quippe ſine fide impoſſibilis eſt cuicumque ſalus, *nec fides*, ut inquit Sanctus Gregorius homil. 26. in Euangelia, *habet meritum cui humana ratio prabet experimentum.* Alterum quod tibi commendo eſt ut ſis mitis & humilis, nec ſine cauſa Matthæi cap. v. Chriſtus legitur in montem aſcendiſſe, ubi aperiens os ſuum docebat eos dicens: *Beati pauperes ſpiritu*, non dixit, *pauperes bonis, dignitatibus & officiis*; modo ipſa recte & juſte adminiſtrent, ſed potius nobis imperat, ne, etiamſi iis omnibus abundemus, iis inſoleſcamus & vana gloria efferamur. Item jubet nos *mites* eſſe, *ut poſſideamus terram*, quod etiam experientia conſtat. nullum enim vidi ſuperbum qui diu vel in terra vel in hominum amore maneret; at videmus mites & ſuavis indolis homines ita omnibus gratos eſſe, ut non ſolum omnium amores, ſed etiam bona & honores ſibi concilient. habemus quoque ex Petri epiſtola Canonica, quod *Deus ſuperbis reſiſtit, dat autem gratiam humilibus.* ſi aliquam æmulam, vel adverſariam habeas, id animum non torqueat; tunc enim eam tibi utilem experieris, quando rem malam reprehenſionis ab illa recipiendæ metu omittes; aliquoſque animi motus frænabis, quos frænatura non eſſes, ſi æmulæ metus non foret menti tuæ præſens. ſine æmulis vivere multo quidem ſecurius, ſed quando temporum malitia aliquas tibi excitarit, nullum efficacius remedium eſſe poteſt quam ita immunem ab omni imperfectione vivere ut nihil reprehenſoris oculos offendere poſſit. Ad hæc, mea filia, debes veram, non fictam ſuperiori obedientiam exhibere, & attende diligenter quod ait Euangelium, *Non eſt diſcipulus ſupra magiſtrum, nec ſervus ſupra dominum*, & quod præcipit Apoſtolus Romanis: *Omnis anima ſubjecta ſit ſuperiori. omnis etenim poteſtas à Deo eſt, qui ſuperiori reſiſtit, Deo reſiſtit.* & vero ſi rem ſerio meditata es, multo major eſſe debet cura in imperando, quam in obediendo. qui enim imperat, is attendere debet, quid imperet, quibus, quo tempore, cur, & alias circumſtantias. Quinimo ſi ſapiens eſt, ſemper inquietus erit, an mandati ſui exitus futurus ſit felix. Sanctus Gregorius in moralibus aſſerit, *eum qui adminiſtrationis gubernacula tenet, ſemper occultis inimici telis patere.* dum enim rebus præſentibus conſulit, ſæpe providentiæ defectu futuras ſuſque deque vertit. unde qui imperat ex multis rebus, qui obedit, ex una pendet, obediendo debitum ſolvit, nec tenetur mandati Juſtitiam prudentiamque tueri ſed ſuo ſatisfecit debito, dum ſuam obedientiam exactam fuiſſe probat; & vero experientia videmus, domos, ordines, civitates, provincias, Regna, obedientia vigente durare & florere, quæ rebellium inobedientia & pervicacia pereunt. ſi aliquo te forte imperio onerent, ita in eo vigilans eſto, ut nullum ex negligentia detrimentum accipiat, ſed inprimis cave ne perſonarum affectu tenearis. In Euangelio legitur: *Scimus Domine, quod verax es, & faciem nullius adſpicis, ſed viam Domini in veritate oſtendis.* ſic Pſalmus ait; *non eſſe apud Deum perſonarum acceptionem*, multo minus apud eos qui imperant, ea eſſe debet. ibi enim gubernatoris ratio offunditur, ubi ſpectatur familia & affectus, non autem virtus & dotes. Sanctus Hieronymus in quodam prologo Romanos Judæoſque reprehendit, quod generis ſui nobilitate gloriarentur. *ſic*, inquit, *familia ſplendore gloriamini, quaſi ſancti mores non vos potius quam carnalis nativitas effecerint ſanctorum filios.* & Boëtius de conſolatione, *Nullus*, ait, *genus habet, niſi qui derelicta virtutis via, malis conſuetudinibus animam maculavit.* Tertium quod tibi commendo eſt, ut charitatem teneas. Sine hac enim nemo, neque in hac vita amatus, nec in altera beatus eſſe poteſt. *Si linguis hominum* (inquit Paulus) *loquar & Angelorum, charitatem autem non habeam, factus ſum velut as ſonans aut cymbalum tinniens. & ſi habuero Prophetiam, & noverim myſteria omnia, & omnem ſcientiam: & ſi habuero omnem fidem, ita ut montes transferam, charitatem autem non habuero, nihil ſum, & ſi diſtribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodeſt. Charitas patiens eſt, benigna*

eſt,

eſt, charitas non æmulatur, non agit perperam, non inflatur, non eſt ambitioſa, non quærit quæ ſua ſunt, non cogitat malum, non gaudet ſuper iniquitate, congaudet autem veritati: omnia ſuffert, omnia credit, omnia ſperat, omnia ſuſtinet. hæc ex Divo Paulo 1 Corinth. 13. ſed quid ſit Charitas. vis tibi dicam? mihi videtur plane eſſe ille motus quo commovetur animus miſericors, quando aliquem videt in extremas redactum anguſtias, egere vel conſilio, vel auxilio, vel conſolatione, vel tandem aliqua re neceſſaria qua quidem charitate erga egentem utitur, qui ſe charitati impendit & tum auxilium quod affert, tum egentis paupertatem ſilentio premit, & hæc in omnes homines charitas exerceri debet, ſed cum ex indole noſtra ad bonos æque ac malos odio habendos propendeamus, magis pium eſt eos amare qua homines ſunt; ſic enim in illis naturam noſtram amabimus, in his alienam malitiam odio proſequemur. Quartum denique quod tibi commendo eſt, ut ſiquidem orationi dedita es & in domo orationi idonea verſaris, apud Deum pro me & matre tua preces fundas. hoc enim pacto quod debes nobis exſolves, quemadmodum ciconiæ quæ parentes dum ſenes ſunt, duplo plus temporis fovent, quam dum pulli erant, fovebantur, ſi quid ergo documenti, chariſſima filia, dum educareris in domo noſtra, accepiſti, illud orationibus tuis, nobis jam ſeneſcentibus, imo & indigentibus exſolvere debes. De modo autem orationis Helias Propheta ait, *Deum audire per ignem*, id eſt *devotionis ardorem.* nec nos alienis, dum oramus, cogitationibus mentem dare debemus, ſed cum tota intellectus & voluntatis contentione orationi inſiſtendum eſt. alioqui quomodo Deus exauditurus nobis aderit qui ei eum rogaturi non adſimus? & vero inſania mihi videtur aliquem alloqui, nec tamen de eo cogitare. qui enim ſic alloquitur, quid dicat prorſus neſcit, & quem alloquitur, is ne audire quidem ne dum exaudire vult, ſed ut orandi modum melius teneas, orationem Dominicam cum expoſitione Sancti Auguſtini è Latino idiomate in Caſtellanum à me converſam tibi mitto. utinam Deus & cœlorum Regina in ſuo obſequio perſeverandi, ut æternam fœlicitatem conſequaris, & pro nobis orandi Donum concedant.

Anonymo.

VIs tibi dicam, quid de tui conſobrini de quo nunc agitur, matrimonio ſentiam? certe quæ quotidie in conjugiis contingunt tam varia, itaque ab hominum cogitationibus aliena ſunt, ut nemo quid ſibi videatur pronuntiare audeat, & vero ſi res bene ſuccedit, conſilium non eſt ingratum; ſin male qui conſilium dedit, reprehenditur. vellem equidem à te ſciſcitari, quiſnam de matrimoniis judicium ferre poſſit, cum viderimus in tui conſobrini amoribus, ſtudium ejus in ſua ſponſa officioſe adducenda; vigilantiam in ejus obſequio; timorem ejus ne qua in re ipſi diſpliceret; in ea obteſtanda animi demiſſionem; in contemplanda, voluptatem; in viſenda diligentiam, in favore exultantem lætitiam; in offenſione extremam mœſtitiam; in mandatis obedientiæ alacritatem; in ea obſervanda, ut ita loquar devotionem; in amando delitias; vigilias, labores, pericula, quam multa leviter quereretur; quam vana ſcriberet, quam inania loqueretur dum in eo cogitationem continuo defixam ac inherentem haberet. multæ plane ſunt, Domine mi, quæ ſingulis horis in illius qui amore deperit pectore, varietates contingunt; magnæ quæ eum delectant anguſtiæ; magnæ quæ eum torquent ſuſpiciones. Si quæ ſuæ amicæ amore, eadem Dei amore paſſus eſſet, procul dubio eum corpore & animo ſtatim in cælum evehendum fuiſſe reor. Et tamen, ſcis tu ipſe, poſtquam eam quam ante ſponſalia adorabat, conjugem habuit, intra duos annos tantam inter utrumque ortam fuiſſe diſcordiam, ut ejus dimittendæ rationem quæreret. nec mirum nobis videri debet, cum ille imperare ut Dominus vellet, mulieri fuiſſe valde durum illi tam cito ſubjectam eſſe, cujus ſe Dominam aliquanto tempore ſenſerat. vidiſti quoque qua vi quaque arte conducendus fuerit tuus alter conſobrinus, ut tandem ſuum matrimonium concluderet, cujus tamen odium converſum nunc videmus in tam ferventem imo & tam ſtultum amorem ut ſe non ſolum poteſtate & gubernatione, ſed etiam voluntate & ſcientia ſpoliaverit, omniaque illi, à qua prius abhorrebat, commiſerit, quæ in ipſum tantum habet imperium, ut ipſi quidlibet jubeat, quomodo, quando vult ipſum pro libito dimittat, accerſatque defendat, caſtiget, auferat, det quidquid libuerit. in eam demum ſervitutem incurrit, ut ejus mandatis repugnare ne quidem audeat, ea vel invitus impleat, obediat ut ſervus, patiatur ut mancipium. hæc duo extrema utpote quæ à viri conditione & à recta ratione ſupra modum aliena ſint, æque fugienda reor. nec enim fœminæ honorificum eſt conjugem hominem nihili habere. Itaque amice mi, ſiquidem illa omnia regit prudentia, nec quidquam pravum aut honeſtati adverſum patitur, ſi

hinc abeſſe labem omnem ejuſmodi ſentias, cum bona ſit illa puella & virtute prædita; conclude matrimonium illud quod ut bene vertat precor. Vale.

EPIST. XXIV.

Epiſcopo de Coria Toleti Decano.

ME (Reverende Domine) quod tibi nova non ſcribam, increpas; at ea in genere omnia ſcribere multum jam diu tædet. aliquoties calamum arripui, ut tibi nominatim ſcriberem mortes, latrocinia, incendia, injurias, duella, violentias, militum collectiones, expugnationes quæ in diverſis hujus regni partibus quotidie contingunt, quæ omnia in peccatorum pœnam, ita gravia & tam multa ſunt, ut Trogus Pompeius, ſi adeſſet, in iis, quæ intra unum menſem acciderunt, recenſendis multum laboris habiturus eſſet. ſcis Ducem Medinæ cum Marchione Gaditano, Comitem Cabræ, cum Alfonſo de Aguitar habere in mandatis omnem hanc Andaluſiæ Regionem devaſtare, in eamque Mauros inducere ſi in aliquas majores anguſtias redacti fuerint. Eorum diſſidia ſemper vigent creſcuntque mortibus & latrociniis, quæ ſibi invicem ſingulis diebus inferunt. nunc inducias ad tres menſes habent ut dent locum terræ excolendæ quæ inculta plane eſt tum ob anni proxime præteriti ſterilitatem, tum ob bella quæ campos excoli non ſinunt. Ducis fratres in prælio mortui, utriuſque partis equites bonis omnibus ſpoliati, proſcripti, interfecti, odioſi propter bella, totque prælia in tota Andaluſia, ut iis recenſendis quilibet impar ſit. Quod ad Murciæ Regnum ſpectat, tibi jurejurando aſſeverare poſſim, illud à nobis tam ab hac noſtra patria alienum haberi quam Navarræ Regnum, ſiquidem neque inde huc tabellarii, neque procurator, neque quæſtor, neque hinc illuc ab quinque annis profecti ſunt. Leonis Provinciam deſtruere incumbit Clavero qui *Alcantara magiſtrum* ſe vocari vult; & aliis quibuſdam præfectis & ejus conſanguineis qui in magiſtri defuncti inimicitias ſucceſſerunt, Claverus ille ſive magiſter ſemper lancea armatus, aliquando centum lancearis, aliquando etiam ſexcentis ſtipatus dormit, Sancti Jacobi magiſter alteram partem adjuvat ad recuperandum Montachez quæ eſt regionis iſtius clavis, quamque Claverus occupat. ſic enim quibuſdam videtur, & aliis placet ad obtinendum Alcantaræ magiſterium; ſufficit tibi ſcire eam provinciam militibus refertam eſſe. ut quomodo ſe habeat, noris, hoc Regnum Toletanum adminiſtrat Mareſchalus Fernandus Chriſtovalus Bermudes. alii magnates rebellant ſcilicet, Comes Fuenſalidæ, Comes Ciſuentia, Joannes de Ribera, Lopes ortis d'Eſtuniga, Diego Lopes de Haro, Joannis de Haro filius qui in matrimonium ducturus eſt filiam Comitis Fuenſalidæ quæ futura erat Ciſuentis Comitiſſa. bellum gerunt, ut in ſuas domos redire liceat, ſi redeant, ut ſunt peſſimæ indolis, nunquam domi quieti erunt, ſi non redeant, foris redeundi deſiderio æſtuantes nunquam pacem dabunt; ſi aliqui tantum ex condicto redeant, qui foris erunt ad redeundum perpetuo tumultuabuntur. unde tam nobilis civitas ob peccata dumtaxat ſua tot miſeriis hactenus attrita eſt, longe majoribus atterenda. quid dicam de præcipua urbe Toletana tot Imperatorum palatio, ubi minores æque ac magnates triſtem ſane & infelicem vitam agunt. Rebellat & populus cum Decano Moralez. ejecerunt Comitem Fuenſalidæ ejuſque filios, & Jacobum de Ribera qui palatium tenebat, exteroſque Domini magiſtri fautores, inter ejectos & cives bellum ſtatim exarſit. Cives utpote rigidi fidei inquiſitores hæreſes in Fuenſalidanorum agricolarum bonis invenerunt, quæ omnia expilarunt & incenderunt, Guadamur & alia loca diruta inflammarunt. ejecti eodem pariter fidei zelo multis civium prædiis faces ſubjecerunt, quibus ita crudele intulerunt bellum, ut unius panis coctio Toleti unum maravedi valuerit, lignum adeo rarum eſt. Eo ſe contulit Rex qui ut quoque Sardanæ Comes eo ſe conferret, effecit ut per alteram partem in Regis manus deveniret. utinam male futura divinem! ſed non mihi videtur poſſe in Comitem ſententia dici, ſi dicatur, non obtemperabitur, ſi obtemperetur, non complebitur, ſi compleatur, non durabit, nec ratio illius potentiam & poſſibilitatem confert. Qui mihi plus in hoc negotio amiſiſſe videtur, is profecto eſt Fuenſalidæ Comes non tam ob reditus & bona cum incendio ſubjecta tum etiam direpta, licet id unum abunde ſit, quam ob authoritatem, qua & perſonæ & officii ratione in ſua patria utebatur. hoc idcirco dico quod res ita contra ipſum procedat, ut à civitate fuerit accerſitus Alfonſus Carrillo, cui inſignia prætoriani officii propria tradiderunt, quis futurus ſit rei exitus prorſus neſcio: nunc vero coram Rege quaſi ipſorum oratore qui in hac urbe eſt; poſſideant Medinam, Valliſolletum, Octodurum, Camoram, Salamancam. Et hæc quidem nunc infra Caſtronunnii præfecti cupiditatem ſunt. In hunc inſurrexit Dominus Aluæ Dux ut eum obſideret caperetve. ſed an hoc poſſit, valde dubito tum

quia ruinoſus regni ſtatus eſt; tum quia Præfectus ille, vermis ex nihilo creatus à Rege Alphonſo, ita immanem in modum excrevit, ut ſecum poſſit cum libuerit quingentos vel ſexcentos lancearios adducere. Jam cum ipſo agunt ut fidem præſtet à ſe neminem vel expilandum vel mactandum in campis ubique jam fere naturales, tubæ clangores, adeo illi perpetuo ſolent audiri, quæ regni eſt ægritudo. Quæ horrere ſoliti eramus Bella Galliciæ Civilia, jam tolerabilia, & licita reputamus. Coneſtabilis, & Comes Trivignus, cum nobilibus illis montium incolis in eo laborant, ut Regionem illam omnem, Fontarabiam uſque, penitus devaſtent. Vereor equidem ne id aſſequantur, adeo opus urgent, neve Caſtellæ Regnum funditus ruat, niſi bellum majori conatu ſuſcipiatur, quod non eſt ſperandum, cum in aula langueant omnia, Senatores Regii ſqualeant, gemant quæſtores, ſecretarii querantur. Jam ne quidem in ſpeciem curamus ulla in re tantis periculis providere, cum neque jubeat, neque pareat quiſquam; & quæ quotidie incumbunt Caſtellæ noſtræ, calamitates, cladeſque quotidianas, tanquam ſi iſta Boloniæ aut in aliis Regionibus à noſtra remotiſſimis acciderent, nihilque ad nos pertinerent, frigide narramus. Atque ut paucis, quo res devenerit, intelligas, affirmare poſſum, nullum admitti crimen hodie tam atrox in Caſtella ... quod æquitatis ſtudio judices ſuſpendio puniant, cum tamen non deſint bene multi qui eo ſupplicio digniſſimi ſint quo alii per ſummam injuſtitiam licet innocentes facile plectuntur. Quod ut tibi exemplo conſtet; Joannes de Ulloa non ita pridem Octoduri miſit ſatellites. In domos licentiati Valdivieſſi, ac Joannis Villalpendi, quarum ipſis in januis illos ſuſpendi curarit. Qui cum primores civitatis illius eſſent, tam fœdo ſpectaculo territi nobiles cæteri omnes Octodurani ex urbe cum amicis ac neceſſariis aufugerunt, domoſque ſuas Joanni de Ulloa, ejuſque ſatellitibus diripiendas reliquerunt, quod egregie illi pro ſua nequitia præſtitere. Profecto, Domine mi, non hic hærebit ſcelerum bene longa illa ſeries, nec niſi Deus ipſe per miraculum aliquod improviſum ſuum illud templum reædificet, adeo penitus dirutum eſt, ut nulla ſpes illius reſtaurandi ſuperſit, imo ut in pejus ruitura omnia in dies affirmare audeam. Qui à tribus annis appellati ſunt Regni procuratores; fracti jam & defatigati tot tamque diuturnis hinc & inde itineribus, potius ut rei domeſticæ quam ut conſcientiæ conſulerent, quæ petebatur, pecuniam ultro conceſſerunt, quæ in nobiles tyrannoſque diſtributa adeo parum illorum famem ſedat, ut ſi centies eamdem ſummam acciperent, haud tamen id illis ſatis facturum eſſet. Sæpius illi procuratores fruſtra partes in omnes ſe verterunt ut ita res reformarent, ut ſaltem ſuppeteret quod in ſumptus Regni neceſſarios impenderent, atque eam in rem bis terve conſilia generalia habuerunt; at vide quæſo quam crudus adhuc quamque ferox ſit ille humor, ſiquidem huic curando nullum remedium aptum excogitare omnes potuerunt, ita ut rem infectam & deploratam reliquerint. Præſules quoque convenire ſimul decreverant ut in commune conſulerent, de remediis etiam afferendis tyrannidi multæ quæ & in ordinem quoque ſacrum ſenſim ſerpſit, ex altera illa ſeculari tyrannide exorta. Atque ad id Dominus Archiepiſcopus Toletanus, una cum aliis aliquot Epiſcopis concilium habuit Arandæ. Verum nec id profecturum quidquam putamus, ob trepidationem illam publicam. Dominus magiſter hodie nubit. moneatur ut à nuptiis ſtatim ut hic Madriti conveniat cum Cardinali, cum aliquibus procuratoribus, atque cum aliquot præſulibus & nobilitate præcipuis, qui ſimul omnes decernant, quæ ad pacem conſtituendam, atque ad rectam Regni adminiſtrationem ſpectant huic præficientes præſules nonnullos atque nobiles ad tempus.

* * *

Deſunt hic aliqua in exemplari.

Mortuo Hiſpalenſi Archiepiſcopo, omnia ipſius bona ac rupes Medinenſis in Fonſecæ ipſius conſobrini jus cedunt. ea vero urbs cum ſe rupe illa oppreſſam ſentiret, decretum eſt illam demoliri. quod ut fieret, præfecti Caſtronunnenſis opem implorarunt qui una cum civibus urbis, illam jam obſidione urgent, ſolo cum ceperint æquaturi, ad quod etiam pecuniæ ſummam conferunt. Fonſeca ſuæ huic rupi timens ab obſeſſoribus; hanc ultro civitati offert diruendam, modo damnum ſuum aliunde ſarciatur fundo aliquo non diſſimili, hortaturque cives, ut eam ad rem vocent Albanum Ducem, ut ſcilicet ille hanc in poteſtate habeat, quouſque æquale aliquid cives Fonſecæ reddiderint. Quæ omnia acta ſunt inſcio Caſtronunnenſi ipſo qui arcem obſidebat. ſic vero res ſe habuit: Venit Dux Albanus cum ſuis atque dum per unam Medinæ portam ingrederetur, per alteram præfectus egreſſus eſt ſoluta obſidione; atque ita Dux arcem occupavit. alii ajunt demoliturum prout urbs optat, alii Fonſecæ redditurum, ſicut ipſe ſperat. Id unum affirmare poſſum, illam jam in poteſtate Ducis eſſe, ne dubites quin ea in re ita livor & invidia

vidia partes ſuas egerit, ut nonnulli ſecreto præfecto ſaveant, ut aliquandiu ipſum audiat Albanus ejuſque rebus conſulat. habes quæ acta ſunt hactenus, ſi plura quæſieris, facile ab iis elicies quibus hæc oſtendes: quæ oſtendes, facile expriment.

EPIST. XXV.

Ferdinando Alvares Reginæ ab Epiſtolis.

HUc ad nos relatum eſt concludi pacem Reginam inter & Luſitaniæ Regem, quod tum ſanctum, tum utrique parti conveniens eſt. Reginæ quidem utpote quæ abjectis belli in alieno Regno gerendi curis facilius juſtitiam in ſuo adminiſtrare poſſit, & quod maxima ſit laude dignum, cum fortitudine vincere & cum humanitate pacem dare. Idipſum Luſitaniæ Regi convenit. ſi enim rem attentius meditetur, maniſeſte videbit, Deum velle ut ab ſua petitione diſcedat; hanc quippe nec hoc Regnum pati, nec ſuum adjuvare, multo minus Gallicum promovere potuit. ſi ob captam Camoram inſoleſcit, immerito ſane. ſiquidem illud ſummo fuit ei detrimento, cum non ſine damno & multis ſuorum funeribus inde diſcedere coactus ſit. ſi gloria effertur ob caſtra ad pontem poſita, hoc peius fuit. Inde enim digreſſus eſt, fruſtra pugnavit, victus eſt. ſi gloriatur bello quod nobis in ejus gratiam intulit Francorum Rex; & hoc ipſi detrimento fuit. ad eum enim ipſe ſe contulit, unde nec honorem, nec utilitatem ſibi ullam comparavit. ſi milites immittere conſenſit, ſique immiſit Meridam & Medellinum, id quoque mali conſilii fuit. pugnavit enim, ſed à Sancti Jacobi magiſtro victus eſt. uno verbo, ſi Luſitaniæ viribus & Caſtellæ fiducia quando eam ingreſſus eſt ſe efferat, at cum exigua utilitate & multo ſane damno pedem revocavit. Hæc ergo publica quæ nos vidimus & occulta quæ Rex habuit experimenta, ſunt divina Regibus Catholicis monita ad eos à malo ad melius propoſitum adducendos, quibus etiam ut Catholici Principes in veram Dei cognitionem venire queant. Cujus occulta voluntas in Nabuchodonozore videtur, cui abjectio & tentationes ad pœnitentiam ſalutares fuere, non item Pharaoni cui caſtigatio cæli fuit indurationi: Luſitaniæ Rex nos ſinet liberos Regibus noſtris ſubjectos eſſe, nec ut alienis, quos non cognoverant patres noſtri, ſerviamus, negotium amplius nobis faceſſet. Et inprimis eum ut Principem Catholicum & prudentem Euangelii conſilio uſurum eſſe, confido: *Quis Rex iturus committere bellum adverſus alium Regem non ſedens prius cogitat, ſi poſſit cum decem millibus occurrere ei qui cum viginti millibus venit ad ſe?* & cum ſe tanto bello ob poteſtatis inæqualitatem, ſuſtinendo imparem viderit, abſque dubio pro ſingulari ſua prudentia, quemadmodum idem Euangelium ait, *legationem mittens rogabit ea quæ pacis ſunt.* Hæc Lucæ 14. cap. habentur, quæ tibi vernaculo ſermone mitto, ne interpretes conſulere cogaris. Non dubito quin Luſitaniæ Regem res aliquæ ex ſpe ab Caſtellanis ipſi data ortæ; affligant, torqueant; at meo quidem judicio meminiſſe deberet, meum Dominum Hiſpaniæ Cardinalem ipſi Caſtellæ ingreſſum tentanti inter cætera dicendum curaſſe, ne auxilio quod ipſi quidam hujus Regni equites & prælati ipſis verbis offerebant, valde confideret. Fieri enim poſſe, ut dum eo re ipſa egeret, non verba nedum rem inveniret. unde Cardinalis certius hujus conſilii exitum (quam ingreſſus fautores) divinaſſe videtur.

EPIST. XXVI.

Luſitanorum Regis Capellæ Præfecto.

BInas à te vel potius, ſi bene memini, tres Epiſtolas accepi, quibus id unum me rogas, ut ad te ſcribam, quod quidem eo libentius tibi concederem quo id enixius efflagitas: at quod ſcribam, hic non habeo, nec tu inde ſcribendi argumentum ſuppeditas. Nova ſcribere nolo, quia quæ publica, tibi nota; quæ vero occulta, mihi quoque ignota ſunt. Cum Philoſophus ſermones juxta materiam inquirendos eſſe aſſerat; ſermones dare nequeo, quia tu eorum materiam dare neſcis. ſicque epiſtola nulla eſt, cum tu nec ſcias, nec ego poſſim. venit mihi poſtea in mentem, te forte & materiam ſimul & formam exigere, quemadmodum Nabuchodonoſor ſomnium æque ac ſomnii explanationem à magicis efflagitavit. Ac licet nec tu eadem qua iſte Rex, poteſtate; nec ego eadem qua Daniel, ſcientia præditus ſim; tamen ingenue dicam te bene hinc diſceſſiſſe quandoquidem diſceſſiſti, melius tamen fuiſſe permanſurum, ſiquidem iſthic eras, quamvis tuus exitus utcumque mihi moleſtus fuerit. Sed quantum mœroris tua abſentia, tantum tua tum utilitas, tum apud Regem gratiæ, lætitiæ attulit cum tuo fato factum fuerit ut omnes Regum qui ab oriente ad occidentem ſunt, capellas percurreres, te ſaltem longius progreſſurum eſſe nobis conſtat, ſiquidem nullæ amplius, quas adire poſſis, Regum capellæ ſunt. Quod mihi de tua matre commendas, dictum puta. Vale.

EPIST. XXVII.

Priori Paſſenſi.

REverende Domine, tuam epiſtolam accepi, quæ etſi bona, non eſt cara: hoc ea de cauſa dico quod à te litteras extorquere adeo difficile ſit, ut dubitem, an des tam raras ut pretioſiores ſint, an vero quod nihil cuiquam ne chartam quidem dare velis. ſcis etenim vos omnes religioſos tam à dando abhorrere, quàm ad accipiendum promptos eſſe. quidquid tandem ſit, epiſtola tua mihi pergrata accidit, tum ut de tua ſalute, Reverende admodum pater, certior fierem; tum etiam ut cognoſcerem, an aliquos poſuiſſes terminos cupiditati illi quam Hieronymitarum habitus vulgo affert, quæ tamen tibi deponenda eſt. ut, quid novi hic ſit, ſcribam, inter alia rogas: At nunc nihil novi prorſus agitur, niſi bellum contra Mauros in quod Regina tantis & interioribus, & exterioribus etiam viribus incumbit, ut illud ipſi admodum cordi eſſe omnino conſtet.

Aliquid deeſt,

Major ipſius, profecto crede mihi, ſollicitudo eſt ea parare quæ neceſſaria ſunt ad eos inſequendos & ut hoſtes habeat debiles, fame enectos, diviſos, & ita afflictos, ut ad primos conflictus omnino proſternantur, aut ſaltem.

Aliquid deeſt.

Sapientior inceptum bellum urget, ne ipſi contingat quod multis, & Regibus & Imperatoribus, ut occaſione & victoria non uſi omnes ſuos præteritos labores irritos reddiderint, ſeque futuris infortuniis imprudenter expoſuerint. Nuntii hac hebdomada retulerunt, Luſitaniæ Regem qui anno proxime elapſo Ducis Bregantiæ caput abſcindendum mandaverat; hoc anno Viſei Ducem ſuum conſobrinum, infantis Ferdinandi filium, ſuæ uxoris fratrem, viginti annorum adoleſcentem interfeciſſe, adduntque ipſum multos eoſque præcipuos famulos ſuos morti addixiſſe. tot cædium hæc cauſa vulgo redditur, quod Dux in Regis ſalutem conjuraſſe convictus fuerit. hoc, inquam, vulgo dicunt. Ego vero in eo Regno prorſus vivere nollem in quo Rex ſuos cognatos ad mortem damnat, & viciſſim cognati in Regis perniciem conſpirare perhibentur. Certe ſi verum dicere velimus, vehemens admodum & præceps fuerit Regis ad tuendum Regnum ira neceſſe eſt, utpote quæ cum ad mortem ſua manu ſubito, indicta cauſa, cognato juveni tam teneræ ætatis ut ſi non exequendo, ſaltem inveniendo & excogitando facinori tam tetro idoneus eſſe non videretur, inferendam compulerit. ſed de Regum factis loqui non licet. Hoc unum affirmare poſſimus, plurimos Reges longam vitam & ſecuram ignoſcendo, pauciſſimos interficiendo, vixiſſe. Hic habes nuntia cum authoritate à me relata, quæ quidem tibi ſcribo, non quod tibi occulta putem, ſed ut mihi nota & noveris, & poſthac non dixeris ut ſoles, octoginta meos libros melius in tua cella quam in meo muſæo futuros fuiſſe. Vale.

EPIST. XXVIII.

Meſi Alphonſio de Olivares qui ex Placentiæ Ducis domo erat.

TE cum tuo nobili Domino quietem inveniſſe nuper accepi. inſpecta tua conditione & ætate in eam mentem adductus ſum, ut Deum quemadmodum inquietis perturbationes, ſic quietis quietem permittere crederem. utinam is qui te liberavit à negotio perambulante in aula, & replevit longitudine dierum, tandem oſtendat tibi ſalutare ſuum! Huc ego in aulam potius tractus ſum quam veni. Cum enim in mea domo remotus & quaſi ab omni cupiditate liber, otii voluptate perfruerer, accerſitus ſum ut horum Magnatum res præclare geſtas poſteritati commendarem. tuus Dominus me rogat, ut tibi mittam quæ contra ſenectutem ſcripſi. In his videbis me cum eſſem parvulus loquutum eſſe ut parvulum. nunc vero me ſenem ætas (quæ in ſenectute ſentiam) ſcribere cogit. Duci me commendatum ex animo velim. Vale.

EPIST. XXIX.

Puerto Carrero Palmæ Domino.

NObilis & magnifice Domine; te meis rationibus potius quam laudibus delectandum fuiſſe ſcribis. Profecto valde opto, ut mea in te obſequia potius quam utraſque haberes. ſed cum nulla propemodum ſint, ea laudibus ad te miſſis ſupplere utcumque conor, nec tamen idcirco te vel minimum quid detrimenti accipere velim. quamvis omnem potentiam, omnes vires, omnes facultates, neque ipſum totum in obſequiis tibi præſtandis inſumpſiſſem: id tamen totum nihil vel certe valde parum à me exiſtimaretur. non ergo decet talem virum poſt tot egregia facta mihi, tam vili famulo minimiſque meis obſequiis quidquam debere. ſcribis inſuper cum ex Reginæ mandato Viſei Ducem comitareris, tibi linguæ Luſitanæ ſcientiam tanti

ti

ti conſtitiſſe, quanti Mauritana Caſtagnedæ Comiti cum evaſit ex Maurorum carcere conſtitit. Profecto dimidio carius utramque linguam emiſtis, & linguarum præſertim iſtarum mercaturas libens vobis dimitto. Palmæ theſaurum præfero. ſi tamen attendas eum ſuam libertatem emiſſe, te vero fidem probaſſe, eas vos parvo emiſſe, profecto reperies. Accedit quod cum Luſitaniæ Rege vos conſolari debeatis, cui multo plus conſtitit linguam Caſtellanam addiſcere, quam vobis Luſitanam; nec tamen vel unicum verbum, dum in Caſtella fuit, addiſcere potuit.

EPIST. XXX.

Hiſpaniæ Cardinali.

NOn dubito, Reverendiſſime Domine, quin in tuas manus venerit novum illud edictum quo Guipuſcoæ ſancitum eſt, ne quis noſtrum eo vel nupturus, vel etiam moraturus ſe conferret, &c. Quaſi vero nihil nobis melius contingere poſſit, quam ut Xaraffenſem fertilitatem ſecuti illuc commigremus, vel ut abundantiam illam rerum quæ Capiniæ eſt requiramus. non admodum diſſimile videtur ſtatuto latomorum Toletanorum quo vetabant, ne quis recens ad fidem converſus artem ſuam doceretur. Sic me Deus adjuvet, nuſquam quidquam videri ei poteſt riſu dignius, qui & Regionis qualitatem & gentis mores animadverterit; Et vero quis non rideat eos huc filios ſuos mittere, ut nobis famulentur, imo & pediſſequi ſint, & eos tamen reſpuere generos quorum famuli eſſe exoptent. Profecto quomodo hæc inter ſe convenire queant, prorſus ignoro, nos parentes recuſare, & Dominos eligere; nec me minus fugit, quomodo ex una parte poſſint ſuis noſtram amicitiam & conſuetudinem interdicere, ex altera mercatorum officia & commercia obire ament, & ad nos de filiorum ſuorum rebus perſcribant. Nec video quo jure patres ea ſtatuant quæ adeò injurioſa ſint iis qui filios eorum enutriant & officia & divitiarum ſegetem tribuant, imo & ipſis dum juvenes eſſent tribuerunt. quanto enim plures eorum in præceptoris ſchola ad pingendum quam in Marchionis Ignatii Lopez ad digladiandum edoctos vidi. Et vero multo plures Guipuſcoanos in domo Ferdinandi Alvarez & Alfonſi Avilæ qui à ſecretis ſunt quam in tua vel Conneſtabilis domo, licet ejuſdem ſitis patriæ, reperiri certior eſſe debes. Et certe tibi affirmare poſſim, quatuor ex illis nunc temporis in mea domo educari. quadraginta & amplius viri ſunt iique honeſtiſſimi iſtius provinciæ, quos enutrivi & edocui, ſed profecto talia ſtatuere à me non didicerunt. *Omnium rerum viciſſitudo eſt.* Imitantur nunc vero Moyſem qui ſuis ne cum gentilibus nuberent prohibuit, ſed de quo ut de Chriſto redemptore noſtro, dicere non poſſis, *cœpit facere & docere.* Bis enim nupſit, ſed bis quas aliis prohibebat, ſibi elegit nuptias. ſed ut eò unde digreſſa eſt revertatur oratio, illi magnam procul dubio tum Deo in ejus Eccleſia contra ipſius leges; tum Reginæ in ejus Regno abſque ejus facultate ſtatuta ferendo, injuriam fecerunt.

EPIST. XXXI.

Domino Henrico.

TAntum mihi lætitiæ tua ob amiſſam Zaharam mœſtitia, quantum mœſtitiæ, Maurorum ob eam ſuperatam lætitia attulit. Et vero ſi hæc clades omni bono Chriſtiano, & equiti, multo magis tibi Infantis Fabricii & Alfonſi Caſtellani abnepoti moleſta eſſe debet. Quid dico? mœſtitia eſſe non debet, ſed potius ira. mœſtitia enim ſæpius eſt earum rerum quæ abſque remedio ſunt; at ira earum eſt quæ remedii & vindictæ capaces ſunt. In bonum virum cadere Iram quidam olim Philoſophi negarunt. At cadere, ubi convenit, & qua de cauſa convenit, aſſerit in Ethicis Ariſtoteles. quando æquiori de cauſa quam ob præſentem caſum in bonum equitem cadere poſſit, equidem non video. Itaque, Nobiliſſime Domine, quemadmodum aliis officioſe dicitur, *tua mœſtitia me conficit*; ſic ego aſſero tibi, *tua mœſtitia me totum recreat.* ea quippe te ut tui parentis filium & avorum pronepotem mirum in modum decet. ergo Deus eum non adjuvet, qui te conſolari ea de cauſa voluerit. At dicis te mœrere, ſi in aula eſſes tum ob iſtam urbem amiſſam, mœrorem deponeres; illum ſaltem celaturus videris. utinam idem, quod Sancto Petro, tibi non contingat! Vix enim ſe fortem, veracem & conſtantem jactavit, qui Caiphæ aulam ingreſſus, ſtatim mutatus eſt, negavit, infidus fuit. Idem quotidie in tyrannorum & malorum Regum aulis fit, in quibus bonus fit malus, & malus pejor. Id quidem locum non habet in aulis bonorum Catholicorumque Regum, quales eſſe noſtros nemo neget. Ea enim doctrina in iis traditur qua boni meliores, mali non ita mali fiant. uno verbo, quicumque ſe recta in negotiis fide geſſerit, is profecto ſuæ ſaluti conſulere poteſt. Epiſcopus Alſonſus equitem qui aulam non frequentaſſet, & clericum qui Romam non adiviſſet, nihili eſſe faciendos aſſerebat.

NOTÆ BREVES

EJUSDEM

JULIANI MAGON

Doctoris Theologi, & Canonici Dolenſis in

PULGARIS

EPISTOLAS.

In Epistolam Secundam.

IN *exilio Deum vidit Moyſes.*] Dum fugit ad Madjanitas. ibi enim ipſi Deus primum apparuit in flamma ignis de medio Rubi, &c. *Exod.* 3.

In exilio Roma, &c.] Anno urbis conditæ 364. Olymp. 97. anno 4. Galli Romam duce Brenno regulo captam expilarunt, Ardeam in qua Camillus exulabat prædarum cauſa adierunt, Camillo duce, primo noctis ſilentio ad caſtra Gallorum Ardeates progreſſi, magna in iis ſtrage bacchati ſunt, unde Romæ libertas reddita. *Vide Salianum eo anno. Ibid.* §. *Venceſlaus Hungariæ Rex.* ** *Hic videntur quædam annotanda deeſſe.*

In Epist. III.

Archiepiſcopo Toletano.] Is fuit *Alfonſus Carillius Junior* dictus ad diſtinctionem avunculi Alfonſi Carillii Cardinalis. fuit primum Epiſcopus Seguntinus, deinde Toletanus Archiepiſcopus factus anno 1446.

Reminiſcere domum tuam, &c.] Ab anno ſcilicet 1459. ad annum 1474. quo Henricus IV. Caſtellæ Rex obiit, vix annus integer ab Archiepiſcopi Toletani rebellione, factioneque effluxit vacuus. *Vide Marianam.*

Anno 64, &c.] Toletanus Paciechuſque ſimulato metu Madrito Complutum conceſſere, adjuncti & alii, conjurationis cauſa. Joannæ principis abdicatio quaſi ex adulterio natæ. *Vide Marianam hoc anno.*

Pro Rege milites collegiſti.] Dum ſcilicet Marchioni Villenæ infenſus Regi ab omnibus conſiliis ad Arevalum ab factioſis recuperandum cum Rege properat. *idem ibid.*

Et ſtatim, &c.] Scilicet in ipſa Arevalum profectione.

Ad Principem Alfonſum, &c.] Anno 1465. Toletanus Abulam proceres evocat, eodem ipſe contendit. pro Abulæ mœnibus ſuggeſtum conſtructum, impoſita Henrici ſtatua, cum trabea reliquoque Regio apparatu, voce præconis, Henrici crimina publicata, ad ſingula ſententiæ capita, ſtatua ſigillatim omnibus Regiis inſignibus nudata, & cum verborum contumelia in præceps data; Alfonſus Henrici frater ſuggeſto impoſitus Rex Caſtellæ proclamatur. *Vide Marianam hoc anno.*

In Epist. V.

Quod Duci Arevalo, &c.] Arevalum urbs eſt, quam urbem ſub Ducis nomine poſſidebat Alvarus de Eſtuniga.

Cui nefanda ab Henrico, &c.] Henrici profuſa liberalitas exitit, prorſus in domandis oppidis, profundendis ſine judicio theſauris majores omnes ſuperaſſe videretur, Imperii etiam majeſtatem imminuiſſe, vires debilitaſſe, Clementia nimia, legum contemptus, impunitatis ſpes pravorum audaciam alit, *inquit Mariana.*

In Epist. VI.

Quas Compluti habet, &c.] Cum Toletanus & Paciechus Villenii Marchio Complutum ſimulato metu conceſſere, *ut dictum ſupra eſt.*

Fac Archiepiſcopi animus quieſcat.] Fuit enim magno quidem animo, ſed turbido plane & inquieto rerumque novarum percupido. *Mariana & Pulgarius in libello virorum illuſtrium.*

Nunc vero eadem de cauſa, &c.] Anno 1478 cum omnes reditus intercepti eſſent, & plæraque oppida oblata, in Ferdinandi & Iſabellæ poteſtate ſe fore recepit.

Quod ei à Beato, &c.] Quis ille beatus fuerit, omnino tacent hiſtoriæ. Alarconem interpretor Ferdinandum Alarconium, quem è domeſticis unum maxime intimum ingenii vecordia effecerat. *Mariana. anno* 1484. capite truncatus Toleti, *ex Pulgario in hiſtoria.*

Ita enim, &c.] Mortuo enim Henrico unus è primis Iſabellam ut Caſtellæ Reginam ſalutavit, imò vivente Henrico pluries ad aſſerendum ipſi Regnum contra Joannam rebellavit. *Mariana.*

Aragoniæ Rex.] Joannes II. Aragoniæ Rex duxit ſecundo Joannam Fabricii Caſtellæ filiam, ex quibus Ferdinandus genitus eſt. *Vide ſeriem Regum Aragonenſium apud Marianam.*

Iſtum habuit filium qui, &c.] Scilicet dum ab Caſtellanis & Barcinonenſibus impugnaretur.

Regina, &c.] Nata eſt enim anno 1449. Joannes ſecundus ejus pater obiit anno 1454, mater vero Iſabella anno 1456. *Mariana.*

Mortem obierunt, &c.] Alfonſus obiit ſine liberis anno Domini milleſimo quadringenteſimo ſexageſimo octavo ætatis decimo quarto. Quis ille Carolus fuerit, prorſus tacent hiſtorici. niſi forte fuerit Carolus Vianæ Princeps Ferdinandi frater natu major.

Suſtinebant, &c.] Hæc de Ferdinando & Iſabella intelligenda ſunt. irruperat quippe in Caſtellæ Regnum Luſitaniæ Rex, de quo inferius; Archiepiſcopus Toletanus Arevali Dux, &c. in ipſo Regno rebellabant.

Et ſi ea de cauſa abſque liberis, &c.] Henricus hic eſt quartus eo nomine Caſtellæ Rex anno Domini milleſimo quadringenteſimo ſeptuageſimo quarto, cui Iſabella ſucceſſit. Henrico *Impotentis* nomen vulgo affictum, de Joanna quæ dicitur ejus filia, *inferius.*

Carolus, &c.] Seu Vianæ Princeps obiit Barcinone abſque liberis in ipſa adverſus patrem Aragoniæ Regem rebellione anno milleſimo quadringenteſimo ſexageſimo primo.

Ioannem, &c.] Anno milleſimo quadringenteſimo ſexageſimo quarto ad fœdus Archiepiſcopi Toletani & aliorum ſeditioſorum contra Henricum adduci ſe paſſus eſt.

Sed vidimus, &c.] Nempe à Carolo Vianæ Principe.

Henricum, &c.] Favit enim Carolo adverſus patrem rebelli miſſis etiam auxiliis.

Sed ſcimus, &c.] Hic Alfonſus erat ex patre Henrici frater Iſabellæ vero ex utroque parente. Is rebellibus ſe adjunxit, in Abulenſi tragœdia obiit ætatis anno decimo quarto.

Galliarum Regem, &c.] Is fuit Ludovicus XI. *Vide ejus* hiſtoriam à *Matthæo* ſcriptam *Gallice lib.* 2. c. 7. & *lib.* 5. *ab initio fere. ad caput* 18. iiſdem locis, *vide quæ habes* de Duce Burgundiæ & Comite Charvicculi.

In Epist. VII.

Regi Luſitaniæ.] Is eſt Alfonſus V. qui ob multas de Saracenis victorias & *Affricanus* dicitur. obiit anno milleſimo quadringenteſimo octuageſimo primo, Imperii quadrageſimo tertio, ætatis quadrageſimo nono & menſibus ſeptem.

Quæ tibi à multis.] Hi in primis erant Toletanus Archiepiſcopus, Villenæ Marchio, Dux Arevali, &c.

In aliis Sanctis, &c.] Adverſus Saracenos & præcipue anno milleſimo quadringenteſimo ſeptuageſimo primo, *vide Marianam.*

Quantum ſpectat ad jus.] Loquitur de Joanna quæ Alfonſi neptis erat ex Joanna Luſitani ſorore, Henrici uxore. hæc fuit ob libidines male tectas infamis. Joannam de qua hic ſermo eſt peperit anno milleſimo quadringenteſimo ſexageſimo ſecundo: vulgo jactatum à Bertrando Cueva gravidam factam, vide *Marianam*, eo anno obſcuris tum rumoribus anno milleſimo quadringenteſimo ſexageſimo primo, confirmata deinde opinio, rerum potiente Ferdinando Aragonio, ex fide an ad gratiam, memoria etiam recenti dubitatum, inquit *Mariana*; qui tamen aliis locis aſſerit vulgo perſuaſum eam furto genitam, idque ex male tectis Reginæ libidinibus confirmatum fuiſſe. Toletanus autem & alii quos appellat, adverſus Henricum rebellarunt anno milleſimo quadringenteſimo ſexageſimo quarto. Conjurandi iis optima cauſa viſa eſt, Joannæ Principis abdicatio, quaſi ex adulterio natæ; & Abulæ inter conjuratos & Regem pacis conditiones ſcriptæ, quarum prima erat, Iſabella fraterni Regni hæres renuntiator. Joannam ſibi deſpondit uxorem Alfonſus, ſed à Pontifice Sixto conjugium prohibitum eſt irruptione in Caſtellam facta anno milleſimo quadringenteſimo ſeptuageſimo quinto Taurum & Zamoram Luſitanus occupat, ſed anno ſequenti rebus male omnino & infeliciter geſtis in patriam rediit. Joanna anno milleſimo quadringenteſimo ſeptuageſimo nono ludibrio ſe haberi cernens. D. Claræ veſtem religionemque Conimbriæ ſuſcepit, in qua multam ætatem egregie perſtitit. *Vide Marianam, Garibay & Pulgarium* 3 *parte.*

Cujus etiam Conjux, &c.] Ferdinandus enim erat filius Joannis II. Regis Aragonii, Joannes erat filius Ferdinandi primi Regis Aragonii, Ferdinandus vero erat nepos Joannis Caſtellæ Regis. *Vide ſeriem Regum Aragonenſium apud Marianam.*

Iſtud tuum, &c.] Beatrix illa erat quoque ſpuria, quippe nata ex Fernando & Leonora Joannis Laurentii Cugnæ uxore, & ex eo matre quam Fernandus marito ablatam duxit uxorem ad Joannem primum qui & Rex bonæ memoriæ, Petri crudelis filium. *Vide ſeriem regum Luſitanorum apud Marianam.*

Cum Ioannes.] Joannes I. Caſtellæ Rex cui Beatrix nupſerat, Beatricis ſuſcepto patrocinio Aljubarotæ fuſus eſt à Luſitanis magna ſtrage edita.

Ad Petri filios.] Ad Petri crudelis filios, attamen Henrici qui Alfonſi ex Leonora de Guſman ſpurius fuit.

In Regno Angliæ.] Eduardus IV. Vide *Henricum Spondanum* anno 147. & *Polydorum* lib. 24. & *Harpsfeldium* Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ Anglicæ ſæculo 15. c. 4. & 5.

Velim in animum revoces.] Anno milleſimo quadringenteſimo ſexageſimo nono Alfonſus Moguera Ollyſiponenſis Epiſcopus cum aliis viris adjunctis Regis Luſitani legatus Iſabellam in matrimonium depoſcit.

In Epist. VIII.

Alii Luſitaniæ Regem.] Anno milleſimo quadringenteſimo ſeptuageſimo ſeptimo Luſitanus rebus deſperatis Lutetia (quo auxilia contra Caſtellanos imploraturus ad Ludovicum XI. confugerat) noctu exceſſit ut Romam & Hieroſolymam obiret mutataque veſte Monachum indueret, ſed à fuga Ludovici diligentia retractus eſt. *Mariana.*

In Epist. IX.

Doctori Talaveræ.] Hic eſt Franciſcus Talavera ſeu de Oropeſa qui Abulenſis Epiſcopus & Prati Prior fuit.

Felix Principis, &c.] Anno milleſimo quadringenteſimo ſeptuageſimo octavo natus eſt ex Iſabella Joannes, ſed in flore ætatis obiit.

In Epist. X.

Henrico Regis avunculo.] Hic Ferdinandi avunculus Regiſque magiſter vulneratus eſt in expugnatione Fagiaræ quæ eſt oppidum Granatæ vicinum anno milleſimo quadringenteſimo octuageſimo tertio in bello Granatenſi. *Pulgar. in ſua Hiſtoria de Bello Granatenſi cap.* 22.

In Epist. XI.

Reginæ.] Ferdinandi & Iſabellæ Reginæ hiſtoriam ſcripſit Hiſpanico ſermone ſed bello Granatenſi terminatur.

Scire velim quomodo, &c.] Eam unum intra annum perfecte didicit.

In Epist. XII.

Ais, me Domino meo Cardinali.] Hic eſt magnus Hiſpaniæ Cardinalis Petrus Gonçalez de Mendoça Seguntinus & Hiſpalenſis ſimul Epiſcopus. eodem tempore huic addictior fuit Pulgarius.

In Epist. XIII.

Conneſtabili.] Hic eſt Petrus Fernandus de Velaſco Comes de Haro. Montanches eſt caſtrum forte & inexpugnabile, confine Luſitaniæ. hoc obſidione cinxit. dura admodum obſidenti obſidio fuit. hæc Epiſtola ſcripta anno milleſimo quadringenteſimo ſeptuageſimo nono. *Vide Pulgar. Hiſt.* 3. *parte.*

In Epist. XV.

Cardinali.] Hic dux eſt Marchio Santillanius Cardilis magni frater.

In Epist. XVI.

Altiſſima & Potentiſſima Regina.] Hæc facta eſt anno circiter milleſimo quadringenteſimo ſeptuageſimo ſeptimo.

Hanc refert ad verbum Pulgarius in ſua hiſtoria ſed eam ab Alfonſo de Solis Epiſcopo Gaditano habitam ait.

Dux Medinæ Sidoniæ.] Erat Henricus de Guſman, Gaditanus Marchio, Rodericius Pontius de Leon.

Hac venia obtenta Hiſpalim redierunt hominum quatuor millia & amplius qui juſtitiæ metu aufugerant.

In Epist. XVII.

Domino Henrico.] Hic ille eſt Henricus Regis avunculus, de quo ſupra.

In Epist. XVIII.

Priori de Paſſo.] Monaſterium de Paſſo eſt Hieronymitanum ab Henrico IV. ædificatum prope Madritum.

IN EPIST. XIX.

Comiti Ciſuentes.] Hic erat Joannes de Silva, captus à Mauris anno milleſimo quadringenteſimo octuageſimo tertio. *Vide Pulgarium eo anno.*

IN EPIST. XX.

Tuus in reducendis.] Is Alhamæ urbi in Granatenſi Regno ſitæ & mille tum equitibus tum peditibus præfectus, eos ab ludo & luxuria ad meliorem vivendi modum melioremque artis militaris diſciplinam revocavit. *Vide Pulgar anno milleſimo quadringenteſimo octuageſimo tertio, capite vigeſimo ſexto.*

Auxilium, &c.] Cum moneta in ea urbe deficeret, monetam ex charta confici voluit cui ſua manu ſcriptum valorem tribuit, pollicitus, ſe cum inde exirent eam monetam in aliam ex auro argentoque commutaturum. *Idem ibidem.*

IN EPIST. XXI.

Vidi epiſtolam quandam.] Hæc ab occulto amico Pulgarii criminatio videtur anſam accepiſſe ab ejus molliore ſententia cum Caſtellæ inquiſitores dati ſunt. *Vide Marianam anno milleſimo quadringenteſimo ſeptuageſimo octavo.*

Cum Caſtellum, &c.] Vide *Pulgar in Hiſtoria anno milleſimo quadringenteſimo ſeptuageſimo quinto, capite trigeſimo ſeptimo.*

IN EPIST. XXIV.

Epiſcopo, &c.] Hic eſt (ita mihi videtur) Franciſcus ille, de quo multa habet *Pulgarius in libro virorum illuſtr. vigeſimo tertio*; vel forte Ynigo Manrique qui anno milleſimo quadringenteſimo ſeptuageſimo ſecundo Coriæ Epiſcopus erat.

Seis, &c.] Vide *Pulgarium anno milleſimo quadringenteſimo ſeptuageſima ſeptimo.*

Leonis Provinciam, &c.] Vigentibus ſcilicet in Caſtella internis & externis Luſitanorum bellis unde eo anno hæc Epiſtola ſcripta videtur. hæc Epiſtola multa habet, ſed quorum mentionem ne ipſe quidem Pulgarius in ſua Hiſtoria explicitam faciat. Videntur hæc omnia contigiſſe dum arderet externum Luſitanorum, & internum Marchionis Gaditani & Ducis Medinenſis bellum. *Vide Pulgar anno milleſimo quadringenteſimo ſeptuageſimo nono, capite centeſimo primo.*

IN EPIST. XXV.

Huc, &c.] Illa pax concluſa eſt anno milleſimo quadringenteſimo ſeptuageſimo nono.

Si ob captam Camoram.] Vide *Pulgar Hiſtoriæ capite ſexageſimo primo, ſexageſimo tertio, quarto, quinto, ſexto.*

Si gloriatur bello, &c.] Vide *Pulgar Hiſtoriæ capite ſeptuageſimo primo, ſeptuageſimo quinto.*

Si Milites, &c.] Vide *Hiſtoriam Pulgarii capite centeſimo quarto, centeſimo quinto.*

IN EPIST. XXVII.

Priori Paſſenſi.] Vide *Epiſtolam nonam.*

At nunc nihil novi, &c.] Bellum ultimum Granatenſe inceptum anno milleſimo quadringenteſimo octuageſimo ſecundo. *Vide totam quartam partem Hiſtoriæ Pulgarii.*

Nuntii hac hebdomada.] Vide *Garibay anno milleſimo quadringenteſimo octuageſimo tertio ſequenti.*

IN EPIST. XXVIII.

Qui ex Placentiæ Ducis domo.] Alvarus de Stuniga erat Placentiæ Dux.

Accerſitus ſum, &c.] Aliquorum virorum Illuſtrium vitam compendioſe admodum & pauciſſimis verbis ſeu potius breve elogium ſcripſit.

IN EPIST. XXIX.

Puerto Carrero Palmæ Domino.] Hic Puerto Carrero eſt Ludovicus Fernandez nobilis ob ſuas de Mauris victorias. Vide *Pulgar.* anno *milleſimo quadringenteſimo octuageſimo tertio, capite vigeſimo quarto & vigeſimo quinto quartæ partis.*

IN EPIST. XXX.

Non dubito.] Hujus edicti nullam plane mentionem facit *Pulgar. in ſua Hiſtoria.*

IN EPIST. XXXI.

Henrico.] Vide *Epiſtolam decimam.* hæc trigeſima prima videtur prius aliquot menſibus ſcripta quam decima. utraque anno milleſimo quadringenteſimo octuageſimo tertio.

LOS

CLAROS VARONES

DE

E S P A Ñ A

HECHO POR

FERNANDO DE PULGAR

Dirigido à la Muy alta Reyna

D O Ñ A Y S A B E L

REYNA DE

C A S T I L L A.

LIBRO DE LOS CLAROS VARONES DE CASTILLA DIRIGIDO A LA MUY ALTA REYNA NUESTRA SEÑORA.

MUy Excelente y muy Poderoſa Reyna nueſtra Señora, algunos Hiſtoriadores Griegos y Romanos eſcrivieron bien por eſtenſo las hazañas, que los Claros Varones de ſu tierra hizieron, y les pareſcieron dignas de memoria; y otros eſcriptores huvo que las ſacaron de las hiſtorias, y hizieron dellas tratados a parte a fin de que fueſſen mas communicadas; ſegun hizo Valerio Maximo, y Plutarco, y otros algunos que con amor de ſu tierra, o con aficion de perſonas, o por moſtrar ſu eloquencia quiſieron ordenar ſus hechos enſalçandolos con palabras, algo por ventura mas de lo que fueron en obras. Yo muy Excelente Reyna y Señora, de ambas coſas veo menguada la Coronica deſtos vueſtros Reynos de Caſtilla y de Leon en perjuyzio grande del honor que ſe deve a los Claros Varones naturales dellos y a ſus deſcendientes; porque como ſea Verdad que hizieſſen notables hechos, pero no los leemos eſtendidamente en las Coronicas como los hizieron: ni veo que ninguno los eſcrivio a parte como hizo Valerio, y los otros. Verdad es que el noble Cavalro Fernando Perez de Guzman eſcrivio en metro algunos Claros Varones naturales dellos que fueron en Eſpaña, aſſi miſmo eſcrivio brevemente en proſa las condiciones del muy alto y Excelente Rey Don Juan de eſclarecida memoria vueſtro padre; y de algunos Cavalleros y Prelados ſus ſubditos que fueron en ſu tiempo. Eſſo miſmo vi en Francia el Compendio que hizo un Maeſtro Jorge de la Vernada Secretario del Rey Carlos en que copilo los hechos notables de algunos Cavalleros y Prelados de aquel Reyno que fueron en ſu tiempo. E aun en aquel libro de la ſacra Eſcritura, que hizo Jeſu hijo de Sirac quiſo loar los Varones glorioſos de ſu nacion: tambien San Hieronymo y otros algunos eſcrivieron loando los iluſtres Varones dignos de memoria para loable exemplo de nueſtro bivir. Yo muy Excelente Reyna y Señora criado deſde mi menor edad en la Corte del Rey vueſtro padre, y del Rey Don Enrrique vueſtro hermano, movido con aquel amor de mi tierra que los otros huvieron de la ſuya, me diſpuſe a eſcrivir de algunos Claros Varones Prelados, y Cavalleros naturales de vueſtros Reynos que yo conoſci y comunique; cuyas hazañas y notables hechos ſi particularmente ſe huvieſſen de contar requeria hazerſe de cada uno una grande Hiſtoria, porende brevemente con el ayuda de Dios eſcrivire los linajes y condiciones de cada uno y algunos notables hechos que hizieron, de los quales ſe puede bien creer que en autoridad de perſonas, y en ornamento de virtudes, y en las abilidades que tuvieron, aſſi en ſciencia como en armas no fueron menos excelentes que aquellos Griegos, y Romanos, y Franceſes que tanto ſon loados en ſus Eſcrituras. E primeramente penſe poner la vida y condiciones del Rey Don Enrrique IV. *vueſtro hermano, cuya anima Dios aya, por aver concurrido en ſu tiempo.*

Del Rey Don Enrrique IV.

EL Rey Don Enrrique IV. hijo del Rey Don Juan el ſegundo fue hombre alto de cuerpo y hermoſo de geſto y bien proporcionado en la compoſtura de ſus miembros, y à eſte Rey ſiendo Principe diole el Rey ſu padre la ciudad de Segovia, y puſole caſa y officiales ſiendo en edad de caterze años. Eſtuvo en aquella ciudad apartado del Rey ſu padre los mas dias de ſu menor edad; en los quales ſe dio en algunos deleytes, que la mocedad ſuele demandar y la honeſtidad deve negar. Hizo habito dellos; porque ni la edad flaca los ſabia refrenar; ni la libertad que tenia los ſoffria caſtigar: no bevia vino, ni queria veſtir paños muy precioſos, ni curava de la ceremonia que es devida a perſona Real: tenia algunos moços acceptos de los que con el ſe criavan, amavalos con grande afficion, y davales grandes dadivas: deſobedeſcio algunas vezes al Rey ſu padre, no porque de ſu voluntad procedieſſe, mas por induzimiento de algunos que ſiguiendo ſus propios intereſſes lo traian a ello. Era hombre piadoſo y no tenia animo de hazer mal, ni ver padecer a ninguno, y tan humano era que con difficultad mandava executar la juſticia criminal, y en la execucion de la civil, y en las otras coſas neceſſarias en la governacion de ſus Reynos, algunas vezes era negligente; y con difficultad entendia en coſa agena de ſu delectacion, porque el apetito le ſeñoreava la razon. No ſe vido en el jamas punto de ſobervia, en dicho, ni en hecho, ni por codicia de aver grandes Señorios le vieron hazer coſa fea ni deſoneſta; e ſi algunas vezes avia ira duravale poco, y no lo ſeñoriava tanto que dañaſſe a el ni a otro: era gran montero y plaziale muchas vezes andar por los boſques apartado de las gentes. Caſò ſiendo Principe con la Princeſa Doña Blanca hija del Rey Don Juan de Aragon ſu tio, que entonces era Rey de Navarra, con la qual eſtuvo caſado por eſpacio de diez años, y al fin huvo divorcio entre ellos por el defecto de la generacion, que el imputava à ella, y ella imputò a el. Muerto el Rey Don Juan ſu padre reynò luego pacificamente en los Reynos de Caſtilla y de Leon, ſiendo ya en edad de treynta años, y luego que reynò uſo de gran magnificencia con ciertos Cavalleros y grandes Señores de ſus Reynos, ſoltando a unos de las priſiones en que el Rey ſu padre los avia pueſto, y reduziendo y perdonando à otros que andavan deſterrados de ſus Reynos, y reſtituyoles todas las villas, y lugares, y rentas, y todos ſus patrimonios y officios que tenian. Teniendo la primera muger de quien ſe apartò, caſò con otra hija del Rey de Portugal, y en eſte ſegundo caſamiento ſe manifeſtò ſu impotencia; porque como quier que eſtuvo caſado con ella por eſpacio de quinze años, y tenia comunicacion con otras mugeres, nunca pudo aver con ninguna allegamiento de varon. Reynò veynte años, y en los diez primeros fue muy proſpero, y allegò gran poder de gentes y de theſoros, y los Grandes y Cavalleros de ſus Reynos con gran obediencia cumplian ſus mandamientos. Era hombre franco y hazia grandes mercedes y dadivas, y no repitia jamas lo que dava, ni le plazia que otros en ſu preſencia ſe lo repitieſſen; allegò tanta abundancia de theſoros, que allende de los grandes gaſtos y dadivas que hazia, mercava qualquier villa, o caſtillo, o otra gran renta que en ſus Reynos ſe vendieſſe para acreſcentar el patrimonio Real. Era hombre que las mas coſas hazia por ſolo ſu arbitrio a plazer de aquellos que tenia por privados. Y como los apartamientos que los Reyes hazen, y la grande afficion que ſin juſta cauſa mueſtran a unos mas que a otros, y las exceſſivas dadivas que les dan ſuelen provocar a odio, y del odio nacen malos penſamientos y peores obras, algunos grandes de ſus Reynos, a quien no comunicava ſus conſejos, ni la governacion de ſus Reynos, y penſavan que de razon les devian ſer comunicados, concibieron tan dañado conceto que algunas vezes conjuraron contra el para lo prender, o matar. Pero como eſte Rey era piadoſo, bien aſſi Dios uſo con el de piedad y le librò de la priſion, y de los otros males que contra ſu perſona Real ſe imaginaron. Y ciertamente ſe deve conſiderar que como quier que no ſea ageno de los hombres tener afficion a unos mas que a otros, pero eſpecialmente los Reyes que eſtan en el miradero de todos, tanto menor licencia tienen de errar quanto mas ſeñalados y mirados ſon que los otros, mayormente en las coſas de la juſticia, de la qual tambien deven uſar, moſtrando ſu afficion templada al que lo merelciere, como en todas las otras coſas: porque de moſtrarſe los Reyes afficionados ſin templança, y no a quien, ni como, ni por lo que lo deven ſer, naſcen muchas vezes las embidias do ſe ſiguen las deſobediencias, y vienen las guerras, y otros inconvenientes que a eſte Rey acaeſcieron. Era gran muſico, y tenia buena

buena gracia en cantar y tañer, y en hablar en coſas generales; pero en la execucion de las particulares y neceſſarias algunas vezes era flaco, porque ocupava ſu penſamiento en aquellos deleytes, de que eſtava acoſtumbrado, los quales impiden el officio de la prudencia a qualquier que dellos eſta ocupado. Y ciertamente vemos algunos hombres hablar muy bien, loando generalmente las virtudes y vituperando los vicios, però quando ſe les offrece caſo particular que les toque, entonces vencidos del intereſſe, o del deleyte, no han lugar de permanecer en la virtud que loaron, ni reſiſtir al vicio que vituperaron. Uſava aſſi miſmo de magnificencia en los recibimientos de grandes hombres, y de los Embaxadores de Reyes que venian a el, haziendoles grandes y ſumptuoſas fieſtas, y dandoles grandes dones, otroſi en hazer grandes edificios en los Alcaçares y caſas Reales, y en yglesias y lugares ſagrados. Eſte Rey fundò de principio los monaſterios de la virgen Santa Maria del parral de Segovia, y de San Hieronymo del paſſo de Madrid, que ſon de la orden de San Hieronymo, y dotoles magnificamente; y otroſi el monaſterio de San Antonio de Segovia de la orden de San Franciſco; y hizo otros grandes edificios y reparos en otras muchas yglesias y monaſterios de ſus Reynos, y dioles grandes limoſnas, y hizoles muchas mercedes. Otroſi mandava pagar cada año en tierras y acoſtamientos gran numero de gente de armas; y allende deſto gaſtava cada año en ſueldo para la gente de cavallo continua que traia en ſu guarda otra gran cantidad de dinero, y con eſto fue tan poderoſo; y ſu poder fue tan renombrado por el mundo, que el Rey Don Fernando de Napoles le embio à ſuplicar que le recivieſſe en ſu homenaje. Otroſi la ciudad de Barcelona, con todo el Principado de Cataluña, le offrecio de ſe poner en ſu ſeñorio, y de le dar los tributos devidos al Rey Don Juan de Aragon ſu tio à quien por entonces aquel Principado eſtava rebelde, por inducimientos y perſuaſiones de algunos que eſtavan cerca del en ſu conſejo, mas que procediendo de ſu voluntad. Tuvo algunas differencias con eſte Rey de Aragon ſu tio, que aſſi miſmo ſe intitulava *Rey Navarra*, y entrò por ſu perſona poderoſamente en el Reyno de Navarra, y embiò gran copia de gente de armas con ſus Capitanes al Reyno de Aragon, y hizo guerra a los Aragoneſes y Navarros; y puedeſe bien creer eſto ſegun ſu grande poder, y la diſpoſicion del tiempo, y de la tierra, y la flaqueza y poca reſiſtencia que por entonces avia en la parte contraria. Si eſte Rey fuera tyrano y inhumano, todos aquellos Reynos y Señorios fueran pueſtos en ſu obediencia, dellos con pequeña fuerça, y dellos de ſu voluntad. Y para pacificar eſtas differencias ſe trataron viſtas entre el, y el Rey Don Luis de Francia, que como arbitro ſe interpuſo a las pacificar; à las quales viſtas fue acompañado de grandes Señores y Prelados, y de gran multitud de Cavalleros, y Hijosdalgo de ſus Reynos. En los gaſtos que hizo, y dadivas que dio, y en los arreos, y otras coſas que fueron neceſſarias de ſe gaſtar, y diſtribuyr para tan grande acto, moſtrò bien la franqueza de ſu corazon, y parecio la grandeza de ſus Reynos, y guardò la preeminencia de ſu perſona, y la honra y loable fama de ſus ſubditos. Fue la habla deſtos dos Reyes entre la Villa de Fuenterabia que es del Reyno de Caſtilla, y la Ciudad de Bayona, que es del Reyno de Francia, en la ribera de la mar. Continuò algunos tiempos guerra contra los Moros; hizo algunas entradas con gran copia de gente en el Reyno de Granada. En ſu tiempo ſe ganò Gibraltar, y Archidona, y otros algunos lugares de aquel Reyno. Conſtriño a los Moros que le dieſſen parias algunos años, porque no les hizieſſe guerra; y los Reyes comarcanos temian en tanto ſu gran poder que ninguno oſava hazer el contrario de ſu voluntad. Y todas las coſas le acarreava la fortuna como el las queria, y algunas mucho mejor de lo que penſava, como ſuele hazer a los bien afortunados; y los de ſus Reynos todo aquel tiempo que eſtuvieron en ſu obediencia gozavan de paz, y de los otros bienes que della ſe ſiguen. Fenecidos los diez años primeros de ſu Señorio la fortuna embidioſa de los grandes eſtados mudò como ſuele la cara proſpera; y començò à moſtrar la adverſa; de la qual mudança muchos veo quexarſe, y a mi ver ſin cauſa; porque ſegun pienſo alli ay mudança de proſperidad, do ay corrupcion de coſtumbres; y aſſi por eſto, como porque ſe deve creer que Dios queriendo punir en eſta vida alguna deſobediencia que eſte Rey moſtrò al Rey ſu padre dio lugar que fueſſe deſobedecido de los ſuyos, y permitio que algunos criados de los mas acceptos que eſte Rey tenia, y a quien de pequeños hizo hombres grandes, y dio titulos y dignidades, y grandes patrimonios, quier lo hizieſſen por conſervar lo avido, quier por lo acrecentar y añadir mayores rentas a ſus grandes rentas, erraron de la via que la razon les obligava; y no pudiendo refrenar la embidia concebida de otros que penſavan ocuparles el lugar que tenian, conocidas

en eſte Rey algunas flaquezas nacidas del habito que tenia hecho en los deleytes, oſaron deſobedecerle, y poner diſſenſion en ſu caſa; la qual porque al principio no fue caſtigada ſegun devía crecio entre ellos tanto, que hizo deſcrecer el eſtado del Rey, y el temor y obediencia que los Grandes de ſus Reynos le havian; donde ſe ſiguio que algunos deſtos ſe juntaron con otros Prelados, y Grandes Señores del Reyno, y tomaron al Principe Don Alonſo ſu hermano, moço de onze años, y haziendo diviſion en Caſtilla, lo alçaron por Rey della; y todos los Grandes, y Cavalleros, y las ciudades, y villas eſtuvieron diviſas en dos partes, la una permanecio ſiempre con eſte Rey Don Enrrique, la otra eſtuvo con aquel Rey Don Alonſo, el qual durò con titulo de Rey por eſpacio de tres años, y murio en edad de catorze años. En eſta diviſion ſe deſpertò la codicia, y crecio el avaricia; cayò la juſticia, y ſeñoreo la fuerça; reynò la rapina, y diſſolvioſe la luxuria; y tuvo mayor lugar la cruel tentacion de la ſobervia, que la humilde perſuaſion de la obediencia; y las coſtumbres por la major parte fueron corrumpidas y diſſolutas; de tal manera que muchos olvidada la lealtad y amor que devian à ſu Rey, y à ſu tierra, y ſiguiendo ſus intereſſes particulares dexaron caer el bien general, de tal forma que el general y el particular perecia: y nueſtro Señor, que algunas vezes permite males en las tierras generalmente para que cada uno ſea punido particularmente ſegun la medida de ſu yerro, permitio que vinieſſen tantas guerras en todo el Reyno, que ninguno puede dezir ſer eximido de los males que dellas ſe ſiguieron, y eſpecialmente aquellos que fueron cauſa de los principiar ſe vieron en tales peligros, que quiſieran dexar gran parte de lo que primero tenian con ſeguridad de lo que les quedaſſe, y ſer ya ſalidos de las alteraciones, que a fin de acrecentar ſus eſtados inuentaron; y aſſi pudieron ſaber con la verdadera eſperiencia lo que no les dexò conocer la ciega codicia; y por cierto aſſi acaece que los hombres antes que ſientan el mal futuro no conocen el bien preſente. Pero quando ſe ven embueltos en las neceſſidades peligroſas en que ſu deſordenada codicia los mete entonces querrian, y no pueden hazer aquello que con menor daño pudieran aver hecho. Duraron eſtas guerras los otros diez años poſtrimeros, que eſte Rey reynò, los hombres pacificos padecieron muchas fuerças de los hombres nuevos que ſe levantaron y hizieron grandes deſtruiciones. Gaſtò en eſtos tiempos el Rey todos ſus theſoros, y allende de aquellos gaſtò, y diò ſin medida caſi todas las rentas de ſu patrimonio Real; y muchas dellas que le tomaron los tiranos, que en aquel tiempo eran: de manera que aquel que con el abundancia de los theſoros comprava villas y caſtillos, vino en tan eſtrema neceſſidad, que vendio muchas vezes las rentas de ſu patrimonio, todo para el mantenimiento de ſu perſona. Vivio eſte Rey cinquenta años; de los quales reyno veinte, y murio en el alcaçar de la villa de Madrid de dolencia de la hijada, de la qual en ſu vida fué muchas vezes gravemente apaſſionado.

El Almirante Don Fadrique.

EL almirante Don Fadrique, hijo del Almirante Don Alonſo Enrriquez, y nieto de Don Fadrique maeſtre de Sant Jago, y bisnieto del Rey Don Alonſo, fue pequeño de cuerpo, y hermoſo de geſto. Era un poco corto de viſta, hombre de buen entendimiento, fue en los tiempos del Rey Don Juan, y del Rey Don Enrrique; tenia muchos parientes, porque tenia por hermano de madre al Adelantado Pero Manrrique, que fue un gran Señor en Caſtillà; y tuvo de ſu padre y madre otro hermano que fue Conde de Alva de liſte; y nueve hermanas què caſaron todas con hombres de linaje, què tenian caſas de Mayorazgos antiguas; y de la parte de Doña Juana de Mendoça ſu madre, hija de Pero Gonçalez de Mendoça, tenia por deudos de ſangre todos los mas de los Grandes Señores de Caſtilla; amava los parientes, y allegavalos, y trabajava en procurar ſu honrra y intereſſe muy mucho. Fuè Cavallero esforçado, y hombre de tan gran corazon que oſſadamente cometia muchas vegadas ſu perſona y eſtado à los golpes de la fortuna por la conſervacion de ſus parientes, y por adquirir para ſi honrra y reputacion. Uſando de ſi officio de Almirante anduvo por la mar con gran flota de armada, y huvo rencuentros y batallas marinas con Moros y Chriſtianos, en las quales fue vencedor, y alcançò fama de esforçado Capitan. Era franco y liberal, y ſiempre poſpuſo la codicia de guardar theſoros à la gloria que ſentia en los gaſtar por haver honra. Era hombre impaciente, y no podia buenamente tolerar las coſas que le parecian exceſſivas, y contrarias a la razon, y reprehendialas con algun rigor; eſpecialmente increpava la gran affícion que el Rey Don Juan tenia al Maeſtre de Santiago Don Alvaro de Luna Condeſtable de Caſtilla, y el gran poder que en ſu corte y Reyno le dio, y las dadivas immenſas que le hizo.

hizo. Otro ſi reprehendia las coſas exceſſivas, que eſte Condeſtable con el gran favor que del Rey tenia hazia, y no las podia ſufrir ni diſſimular. Y de eſta condicion ſe le ſiguieron diſcordias y enemiſtades con aquel Maeſtre; y con otros Cavalleros que ſeguian ſu parcialidad: de las quales procedieron guerras, y eſcandalos en el Reyno, porque era hombre de grande, autoridad aſſi por reſpeto de ſu perſona y gran caſa, como por los muchos y grandes Señores que tenia por parientes. Caſò una hija con el Rey de Aragon, que à la hora era Rey de Navarra, y por cauſa de eſte caſamiento y de las parcialidades que tenia en el Reyno ſe le ſiguieron grandes inſortunios; eſpecialmente en el vencimiento de la batalla, que el Rey Don Juan huvo contra el Rey de Navarra, y contra el Infante Don Enrique ſus primos, y contra otros Cavalleros, cerca de la villa de Olmedo; en laqual como quier que eſte Almirante fue vencido del Maeſtre de Santiago ſu enemigo, y preſo por un eſcudero de ſu Capitania, però no le faltò animo en la hora del infortunio, y con fuerça de razones que dixo al que le prendiò, lo puſo en libertad, y fueron tomados todos ſus bienes, y el anduvo deſterrado del Reyno ſintiendo aquel grave ſentimiento que el vencido ſiente veyendo ſu enemigo vencedor. Sufriò eſte Cavallero ſus perdidas con igual cara, y ninguna fuerça de la fortuna le abaxo la fuerça de ſu coraçon. Loan los Hiſtoriadores Romanos por varon de grande animo à Caton, porque ſe matò no pudiendo con paciencia ſufrir la victoria de Ceſar ſu enemigo; y no ſe yo por cierto que mayor crueldad le hiziera el Ceſar de la que el ſe hizo, porque repugnando la naturaleza, y al comun deſſeo de los hombres hizo en ſu perſona lo que todos aborrecen hazer en la agena, y adornan ſu muerte diziendo, que muriò por haver libertad; y ciertamente no puedo entender que libertad puede haver para ſi, ni para dar à otro el hombre muerto; aſſi que como haya gran razon para loar ſu vida, no veo que la haya para loar ſu muerte: porque anticiparſe ninguno à deſatar aquel conjuntiſſimo, y natural atamiento que el anima tiene con el cuerpo, temiendo que otro lo deſate, coſa es mas para aborrecer que para loar. No ſe mata el marinero en la fortuna, antes que lo mate la fortuna; ni el cercado ſe da la muerte por miedo de la ſervidumbre del cercador; à todos ſoſtiene la eſperança que no pudò ſoſtener à Caton; el qual ſi tuvo animò para ſufrir los bienes de la proſperidad, y no los males de la fortuna. Con mayor razon podemos loar à eſte Almirante, porque aquel no parecio en ſu muerte tan flaco que no pudieſſe ſufrir ſus males, y eſte parecio en ſu vida tan fuerte que tuvo eſperança de cobrar ſus bienes, aunque ſe vido deſterrado y vencido; y à ſu enemigo proſpero, y vencedor. Porque aquel es dicho varon magnanimo que ſufriendo la mala ſabe buſcar la buena fortuna. Y ſi el otro fue reprehenſor de peccados, tambien fue eſte Almirante reprehenſor de aquello, que le parecia fuera de razon: aunque de reprehender errores agenos mas vezes ſe ſigue odio al caſtigador, que enmienda al caſtigado. Y tambien devemos conſiderar que ſi los juyzios de Dios no podemos comprehender, menos los devemos reprehender, porque no ſabemos ſus myſterios, ni los fines que ſu providencia tiene ordenados en los actos de los hombres. Y por ende el que pudiere refrenar ſu ira, y dar paſſada à las coſas que ſe pueden tolerar, y haver ſufrimiento para las diſſimular, ſin dudo vivirà vida mas ſegura y no ſe pondra ſegun eſte Almirante ſe puſo à los golpes peligroſos de la fortuna. En los quales en alguna manera ſe pudo dezir bien afortunado, porque ſus deudos y amigos le fueron agradecidos, y ſus criados y ſervidores le fueron leales; los quales membrandoſe de algunos beneficios que del recibieron le ayudaron quanto pudieron, y ayudaran mejor ſi pudieran; porque el amor verdadero ni dexa de amar ni canſa de aprovechar. En eſtos tiempos de adverſidades que por eſte Cavallero paſſaron, conociò bien la lucha continua que entre ſi tienen el trabajo de la una parte, y el deleyte de la otra, y como quier que el uno, o el otro vencen à vezes, però ninguno de ellos dura en el vencimiento luengamente. Al fin haziendo el tiempo las mudanças que ſuele, y los amigos y ſervidores las obras que deven, rodeò Dios las coſas de tal manera que tornò à Caſtilla, y recobrò todos ſus bienes y patrimonio, y huvo lugar de lo acrecentar, y fue reſtituido en la grande eſtimacion que primero eſtava, y muriò lleno de dias en gran proſperidad; porque dexò ſus hijos en buen eſtado, y vido en ſus poſtrimeros dias à ſu nieto hijo de ſu hija ſer Principe de Arragon, porque era unico hijo del Rey de Arragon ſu padre, y otroſi le vido Principe de los Reynos de Caſtilla y Leon, porque caſò con la Princeſa de Caſtilla Doña Iſabel que fue Reyna de eſtos Reynos.

El Conde de Haro.

DON Pero Fernandez de Velaſco Conde de Haro, hijo de Juan de Velaſco, y nieto de Don Pero Fernandez de Velaſco, fue

fue hombre de mediana eſtatura, tenia las cervices torcidas y los ojos un poco viſcos. Era de linage noble y antiguo: hallaſe por las Coronicas que el, y ſu padre y abuelos fueron Camareros mayores de los Reyes de Caſtilla ſucceſſivamente por eſpacio de ciento y veinte años. Era hombre agudo y de buen entendimiento. Vivio en los tiempos del Rey Don Juan el ſegundo, y del Rey Don Enrrique IV. ſu hijo. En ſu juventud la edad loçana, y no aun madura, ni eſperimentada en los inconvenientes que acaecen en la vida, le induzio que ſe juntaſſe en parcialidades con otros Grandes del Reyno ſus parientes, y repugnaſſe la voluntad y affīcion grande que el Rey Don Juan moſtrava en obras y en palabras à algunos privados, y por eſta cauſa eſtuvo algun tiempo en la indignacion del Rey, y padecio algunos infortunios. E como acaece algunas vezes que las adverſidades dan al hombre mejor doctrina para ſer cauto, que las proſperidades para ſer templado, eſte Cavallero deſpertò en la adverſidad ſu buen entendimiento, y conociò como dende en adelante viviesſe con mas ſeguridad, y menos peligro. Hablava con buena gracia, y con tales razones traidas à propoſito que todos havian plazer de le oir. Era temeroſo de Dios, y hombre de verdad, y inclinado à la juſticia; la qual como ſea dividida en partes, una de las quales ſe dize legal, porque es inſtituida por ley, otra igual que la razon natural nos manda ſeguir, puedeſe por cierto creer de eſte Cavallero, que ni fallecio en lo que manda la razon natural, ni era tranſgreſſor de lo eſcrito por ley: antes fue un tan gran zelador de la juſticia, que no ſe puede dezir otro en ſus tiempos que con tan grande eſtudio la miraſſe, ni con mejor diligencia, y moderacion la cumplieſſe y executaſſe. E eſta virtud moſtrò bien en la governacion de ſus villas y lugares, y otras muchas tierras que ovo en adminiſtracion; porque allende del derecho que igualmente hazia guardar de unos y otros, dio tal forma en ſus tierras que los miniſtros que ponia en la juſticia de ellas eran obligados de pagar todo el robo que en el campo ſe hizieſſe à los moradores, o à otra qualquier perſona que paſſaſſe por ellas, o dar el mal hechor que lo huvieſſe hecho, o perſeguirlo haſta lo haver, o dar razon donde fueſſe receptado y defendido: y luego que ſabia el lugar donde eſtava hazia tales diligencias que havia el mal hechor, o hazia juſticia del, o apremiava en tal manera al que lo receptava, que le hazia reſtituir el robo, y el robado quedava ſatisfecho; y con eſta diligencia que tenia en la juſticia ſus tierras eran bien guardadas, y florecian entre todas las otras comarcanas. Tenia tierras vezinas à las Montañas, y como quier que juntò en parentela con algunos de los Cavalleros de ellas, conocida la gente ſer turbulenta y preſta al rigor, con tal prudencia los ſupo tratar, que en ſu tiempo no le alcançò parte de algunos males que de ſus diſſenſiones les vinieron, porque era varon inclinado à paz, y enemigo de diſcordia, y gran zelador del bien publico, en la governacion del qual le plazia gaſtar el tiempo, y el trabajo. Loan los Hiſtoriadores à Bruto Conſul Romano que matò ſus hijos, porque contra el bien publico de Roma tratavan de reduzir al Rey Tarquinio; y dizen que la gran codicia de loor vencio al amor natural; y alega Virgilio que fue caſo infeliz; ſi infeliz no ſe como la infelicidad deve ſer loada, ni que loor puede conſeguir aquel que repugna à la naturaleza, y contraria à la razon? Podemos bien creer que eſte Conſul ſi lo hizo con ira fue mal, y ſi con deliberacion, peor: porque de muchos Governadores Caſtellanos leemos, que no matando ſus hijos, mas templando ſus paſſiones ſupieron muy bien governar ſus tierras, y Provincias; y eſte noble Conde no ſeñoreado de ambicion por haver fama en eſta vida, mas ſeñoreando la tentacion por haver gloria en la otra, governò la Republica tan rectamente que huvo el premio que ſuele dar la verdadera virtud; la qual conocida en el, alcançò tener tanto credito y autoridad, que ſi alguna grande y ſeñalada confiança ſe havia de hazer en el Reyno, quier de perſonas, quier de fortalezas, o de otra coſa de qualquier calidad, ſiempre ſe confiavan del: y en algunas differencias que el Rey Don Juan huvo con el Rey de Navarra, y con el Infante Don Enrique ſus primos, y en algunos otros debates, y controverſias que los Grandes del Reyno huvieron unos con otros, ſi para ſe pacificar era neceſſario que los de la una parte y de la otra ſe juntaſſen en algun lugar para platicar en las differencias que tenian, ſiempre confiavan la ſalvaguarda del tal lugar do ſe juntavan à eſte Cavallero, y la una parte y la otra confiavan ſus perſonas de ſu fe y palabra, y muchas vezes ſe remitian à ſu arbitrio y parecer. Fue aſſi miſmo hombre que por ganar honra deſſeava hazer coſas magnificas y ſiguiendo eſta ſu condicion juntò muchas vezes gran copia de gente de ſu caſa, aſſi para la guerra contra los Moros, como para ſervir al Rey, y ſoſtener el eſtado, y preeminencia Real en las diferencias y guerras que en el Reyno acaecieron; y eſto hizo en lugares y tiempos tan neceſſarios, que como quier que ſufriò grandes miedos, y ſe puſo a muchos

diſcri-

diſcrimines y aventuras, però al fin de eſtos trabajos ganò grande honra y reputacion, y ſu caſa por reſpecto de ſus ſervicios fue acreſcentada. Queria llevar las coſas por orden y que no ſalieſſen punto de la razon, y eſta condicion le hazia mirar tanto en los negocios, y poner tales dudas, y inconvenientes que tarde, y con gran dificultad ſe determinava à las hazer. Verdad es que tardio, y ſer ſubito en la determinacion de las coſas ſon dos extremos que ſe deven huir. Tambien es cierto que recibe alguna pena el que delibera, en deliberar tarde; y por la mayor parte vemos mas y mayores inconvenientes en la perſona y hechos de aquel que delibera ſubito, que en el que es grave y tardio en ſus movimientos: porque ſi por deliberar tarde ſe pierde alguna vez el bien que ſe podria haver, por determinar preſto vimos perder muchas vezes el bien havido, y acarrear tales mudanças y variedades, y aun vanidades que afean la perſona y pierdan la honra. Era deſſeoſo, como todos los hombres de haver bienes, y ſupolos adquirir, y acreſcentar, y muy bien conſervar. Era aſſi miſmo reglado en ſus gaſtos continuos, y con tanta diligencia mirava à quien havia de mirar, y como, y porque le dava, que algunas vezes falleſcia en la virtud de la liberalidad. Era hombre eſſencial, y no curava de aparencias, ni hazia mueſtras de lo que tenia, ni de lo que hazia. Aprendio letras Latinas, y davaſe al eſtudio de Coronicas, y ſaber hechos paſſados. Plaziale aſſi miſmo la comunicacion de perſonas religioſas, y de hombres ſabios, con los quales comunicava ſus coſas. Al fin viendoſe en los dias de la vejez, porque huvo verdadero conocimiento de los gozos falſos, y miſerias verdaderas que eſte mundo da à los que en el eſtan embueltos, apartoſe del, y puſo fin à todas las coſas mundanas, y encomendò ſu caſa, y toda ſu gente de armas à ſu hijo mayor, y fundò en la Villa de Medina de Pomar un Monaſterio de Monjas de la Orden de Santa Clara, y un Hoſpital para pobres, y dotoles de lo neceſſario, y alli de ſu voluntad ſe retraxo antes que murieſſe por eſpacio de diez años. Y como quier que fue requerido algunas vezes por el Rey, y por otros grandes Señores ſus parientes, que ſalieſſe de aquel retraimiento para entender en las diſſenſiones que en aquellos tiempos acaecieron en el Reyno, no quiſo mudar ſu propoſito; antes acordò de tomar en ſu caſa compañia de hombres religioſos de buena y honeſta vida; y hizo grande y eſtrecha inquiſicion ſobre las coſas de ſu conſciencia deſde el dia que fue de edad para pecar; y cometioles que alimpiaſſen ſu anima, aſſi en la penitencia de ſu perſona, como en la reſtitucion que devia hazer de ſus bienes; y todos los que en aquellos tiempos vinieron à le demandar qualquier cargo, aſſi de ſervicios que le huvieſſen hecho, como de otra qualquier calidad à que de juſticia fueſſe obligado fueron oidos, y ſatisfechos. E al cabo de haver hecho ſu penitencia y reſtituciones, dexò ſu caſa y patrimonio à ſu hijo mayor que fue Condeſtable de Caſtilla, y dexò otros dos hijos herederos, y en buen eſtado. E dando doctrina de honrado vivir, y exemplo de bien morir feneſcio en edad de LXX. años dentro en aquel Monaſterio que fundò.

El Marques de Santillana.

DOn Iñigo Lopez de Mendoza Marques de Santillana, y Conde del Real de Mançanares, Señor de la caſa de la Vega, hijo del Almirante Don Diego Hurtado de Mendoza, y nieto de Pedro Gonzalez de Mendoza Señor de Alava, fue hombre de mediana eſtatura, bien proporcionado en la compoſtura de ſus miembros, y hermoſo en las facciones de ſu roſtro, de linage noble, Caſtellano, y muy antiguo. Era hombre agudo, y diſcreto, y de tan gran coraçon que ni las grandes coſas le alteravan, ni en las pequeñas le plazia entender. En la continencia de ſu perſona, y en el razonar de ſu habla moſtrava ſer hombre generoſo, y magnanimo: hablava muy bien y nunca le oian dezir palabra que no fueſſe digna de notar, quier para doctrina, quier para plazer. Era cortes y honrador de todos los que à el venian, eſpecialmente de los hombres de ſciencia. Muertos el Almirante ſu padre, y Doña Leonor de la Vega ſu madre, y quedando bien pequeño de edad, le fueron ocupadas las Aſturias de Santillana, y gran parte de los otros ſus bienes; è como fue en edad que conocio ſer defraudado en ſu patrimonio; la neceſſidad que deſpierta el buen entendimiento, y el coraçon grande que no dexa caer ſus coſas, le hizieron poner tal diligencia, que vezes por juſticia, vezes por las armas recobrò todos ſus bienes. Fue muy templado en ſu comer y bever, y en eſto tenia una ſingular continencia. Tuvo en ſu vida dos notables exercicios, uno en la diſciplina militar, otro en el eſtudio de la ſciencia; y ni las armas le ocupavan el eſtudio, ni el eſtudio le impedia el tiempo para platicar con los Cavalleros, y eſcuderos de ſu caſa en la forma de las armas neceſſarias para defender, y quales havian de ſer para ofender, y como

ſe havia de herir el enemigo, y en que manera havian de ſer ordenadas las batallas, y la diſpoſicion de los Reales, y como ſe havian de combatir y defender las fortalezas, y las otras coſas que requiere el exercicio de la Cavalleria; y en eſta platica ſe deleytava por la gran habituacion que en ella tuvo en ſu mocedad. E porque los ſuyos ſupieſſen por experiencia lo que le oian dezir por doctrina mandava continuar en ſu caſa juſtas, y ordenava que ſe hizieſſen otros exercicios de guerra, porque ſus gentes eſtando habituadas en el uſo de las armas, les fueſſen menores los trabajos de la guerra. Era cavallero esforçado, y ante de la hazienda cuerdo y templado, y pueſto en ella era ardid y oſado: è ni ſu oſadia era ſin tiento, ni en ſu cordura ſe meſclò jamas punto de covardia. Fue Capitan principal en muchas batallas que tuvo con Chriſtianos, y con Moros, donde fue vencedor y vencido: eſpecialmente tuvo una batalla contra los Aragoneſes cerca de Araviana; otra batalla cerca del rio de Toroto, y eſtas dos batallas fueron muy heridas y ſangrientas; porque peleando, y no huyendo murieron de ambas partes muchos hombres y cavallos: en las quales porque eſte Cavallero ſe hallò en el campo con ſu gente, aunque los ſuyos vido ſer en numero mucho menor que los contrarios, però porque veiendo al enemigo delante reputava mayor mengua bolver las eſpaldas ſin pelear que morir, o dexar el campo peleando, cometioſe à la fortuna de la batalla, y peleò con tanto vigor y esfuerço, que como quier que fue herido y vencido, però ſu perſona ganò honra y reputacion de valiente Capitan. Conocidas por el Rey Don Juan las habilidades de eſte Cavallero lo embiò por Capitan de la guerra contra los Moros, el qual recibio el cargo con alegre cara; y lo tuvo en la frontera gran tiempo: el qual tuvo con el Rey de Granada, y con otros Capitanes de aquel Reyno muchas batallas y grandes rencuentros donde fue vencedor, y hizo muchas talas en la vega de Granada; y ganò por fuerça de armas la villa de Huelma; y puſo los Moros en tal eſtrecho que ganara otros lugares, y hiziera otras grandes hazañas dignas de memoria; ſalvo que el Rey conſtreñido por algunas neceſſidades, que en aquel tiempo occurieron en ſu Reyno, le embio mandar que ceſſaſſe la guerra que hazia y les dieſſe tregua. E como tuvo eſta comiſſion hizo la guerra tan cruda à los Moros que los puſo ſo el yugo de ſervidumbre, y los apremiò à dar en parias cada años mayor cantidad de oro de la qual el Rey eſperava recebir, ni ellos jamas penſaron dar: e allende de oro que dieron, les conſtriño que ſoltaſſen todos los Chriſtianos que eſtavan cautivos en tierra de Moros; los quales eſte Marques redimio del cativerio en que eſtavan, y los puſo en libertad. Governava aſſi meſmo con gran prudencia las gentes de armas de ſu Capitania, y ſabia ſer con ellos Señor y compañero; y ni era altivo en el ſeñorio ni Raez en la Compañia; porque dentro de ſi tenia una humilidad, que le hazia amigo de Dios, y fuera guardava tal autoridad que le hazia eſtimado entre los hombres. Dava liberalmente todo lo que a el como a Capitan Mayor perteneſcia de las preſas que ſe tomavan, y allende de aquello les repartia de lo ſuyo en los tiempos neceſſarios; y al que le regradeſcia las dadivas que dava ſolia dezir ſi deſſeamos bienes al que bien nos haze devemos los dar al que bien nos deſſea: y guardando ſu continencia con gracioſa liberalidad las gentes de ſu Capitania le amavan, y temiendo de le enojar no ſalian de ſu orden en las batallas. Loan mucho las hiſtorias Romanas el caſo del Manlio Torquato Conſul Romano, el qual como conſtituyeſſe que ninguno ſin ſu licencia ſalieſſe de la hueſte à pelear con los Latinos contrarios de Roma, y un cavallero de la hueſte contraria combidaſſe a la batalla de ſingular uno por uno al hijo deſte Conſul, vituperando con palabras a el, y a los de la hueſte porque no oſavan acceptar la batalla; no pudiendo el mancebo ſufrir la mengua, que de ſu mengua reſultava à los Romanos, peleò con aquel cavallero, y lo matò: y viniendo como vencedor à ſe preſentar con los deſpojos del vencido ante el Conſul ſu padre, le hizo atar, y contra voluntad de toda la hueſte Romana le mandò degollar, porque fueſſe exemplo à otros que no oſaſſen ir contra los mandamientos de ſu Capitan; como ſi no ovieſſe otro remedio para tener la hueſte bien emandada ſino matar el Capitan ſu hijo: dura deviera ſer por cierto y muy pertinaz la rebellion de los Romanos, pues tan cruel exemplo les era neceſſario, paraque fueſſen obedientes a ſu Capitan: y por cierto yo no ſe que mayor vengança pudo haver el padre del Latino vencido de la que le dio el Padre del Romano vencedor. De eſte caſo hazen gran mencion Frontino, y Maximo, y otros hiſtoriadores, loando al Padre de buen caſtigador; y al hijo de buen vencedor: però yo no ſe como ſe deve loar el Padre de tan cruel caſtigo como el hijo ſe quexa; ni como loemos al hijo de tan gran tranſgreſſion como el Padre le impone. Bien podemos dezir que hizo eſte Capitan

crueldad

crueldad digna de memoria, però no doctrina digna de exemplo; ni mucho menos digna de loor, pues los miſmos loadores dizen que fue triſte por la muerte del hijo, y aborreſcido de la juventud Romana todo el tiempo de ſu vida, y no puedo entender como el triſte aborreſcido deva ſer loado. No digo yo que las conſtituciones de la Cavalleria no ſe devan guardar por los inconvenientes generales que no ſe guardando pueden recrecer; però digo que deven ſer añadidas, menguadas, interpretadas; y en alguna manera templadas por el Principe, haviendo reſpecto al tiempo, al lugar, à la perſona, y à las otras circunſtancias, y nuevos caſos que acaecen, que ſon tantos y tales que no pueden ſer comprehendidos en los renglones de la ley. Y porque eſtas coſas fueron, bien conſideradas por eſte claro varon en las hueſtes que governò, con mayor loor por cierto, y mejor exemplo de doctrina ſe puede hazer memoria del; pues ſin matar hijo, ni hazer crueldad inhumana, mas con la autoridad de ſu perſona, y no con el miedo de cuchillo governò ſus gentes, amado de todos, y no odioſo à ninguno. Conocidas por el Rey Don Juan las claras virtudes de eſte Cavallero, y como era digno de dignidad, le diò titulo de Marques de Santillana, y lo hizo Conde del Real de Mançanares; y le acrecentò ſu caſa y patrimonio: otroſi confiava del ſu perſona, y algunas vezes la governacion de ſus Reynos: el qual governava con tanta prudencia, que los Poëtas dezian por el, que en Corte era gran Phebo, ſu clara governacion, y en campo Hanibal, por ſu gran esfuerço. Era muy zeloſo de las coſas que à varon pertenecia hazer, y tan reprehenſor de las flaquezas que veia en algunos hombres, que como vieſſe llorar à un Cavallero en el infortunio que eſtava, movido con alguna ira le dixò: O quan digno de reprehenſion es el Cavallero que por ningun grave infortunio que le venga derrama lagrimas, ſino à los pies del confeſſor. Era hombre magnanimo, y eſta ſu magnanimidad le era ornamento, y compoſtura de todas las otras virtudes. Acaeciole un dia que hablandole en ſu hazienda, y ofreciendole acrecentamiento de ſus rentas como hombre poco atento en ſemejantes platicas reſpondio, eſſo que dezis no es mi lenguaje, hablad dixo el eſſa coſa alla con hombres que mejor la entiendan, y ſolia dezir à los que procuravan los deleytes; que mucho mas delectable devia ſer el trabajo virtuoſo, que la vida ſin virtud, quantoquier que fueſſe delectable. Tenia una tal piedad que qualquier atribulado, o perſeguido que venia à el hallava defenſa y conſolacion en ſu caſa, poſpueſto qualquier inconveniente que por le defender ſe le pudieſſe ſeguir. Conſiderava aſſi miſmo los hombres y las coſas ſegun ſu realidad, y no ſegun la opinion, y en eſto tenia una virtud ſingular y quaſi divina; porque nunca le vieron hazer excepcion de perſonas, ni mirava donde, ni quien, ſino como yqual era cada uno. Eſte Cavallero ordenò en metros los Proverbios que comiençan: *Hijo mio mucho amado*, &c. en los quales ſe contienen quaſi todos los preceptos de la Philoſophia moral, que ſon neceſſarios para virtuoſamente vivir. Tenia gran copia de libros, y davaſe al eſtudio eſpecialmente de la Philoſophia moral, y de coſas peregrinas, y antiguas: tenia ſiempre en ſu caſa doctores y Maeſtros, con quien platicava en las ſciencias, y lecturas que eſtudiava. Hizo aſſi miſmo otros tractados en metros y en proſa muy doctrinables para provocar à virtudes, y refrenar vicios; y en eſtas coſas paſſò lo mas del tiempo de ſu retraimiento. Tenia gran fama, y claro renombre en muchos Reynos fuera de Eſpaña; però reputava mucho mas la eſtimacion entre los ſabios, que la fama entre los muchos. Y porque muchas vezes vemos reſponder la condicion de los hombres à ſu complexion, y tener ſinieſtras inclinaciones aquellos que no tienen buenas complexiones, podemos ſin duda creer que eſte Cavallero fue en gran cargo à Dios por le haver compueſto la natura de tan igual complexion que fue abil para recebir todo uſo de virtud, y refrenar ſin gran pena qualquier tentacion de pecado. No quiero negar que no tuvieſſe algunas tentaciones de las que eſta nueſtra carne ſuele dar à nueſtro eſpiritu; y que algunas vezes fueſſe vencido, quier de ira, quier de luxuria; ò que excedieſſe haziendo, ò faltaſſe alguna vez no haziendo lo que era obligado; porque eſtando como eſtuvo embuelto en guerras, y en otros grandes hechos que por el paſſaron difficille fuera entre tanta multitud de errores vivir ſin errar. Però ſi verdad es que las virtudes dan alegria y los vicios traen triſteza, como ſea verdad que eſte Cavallero lo mas del tiempo eſtava alegre, bien ſe puede juzgar que mucho mas fue acompañado de virtudes que dan alegria, que ſeñoreado de vicios que ponen triſteza: y como quiera que paſſaron por el infortunios en batallas, y tuvo algunos peſares por muertes de hijos, y de algunos otros ſus propinquos, però ſufrialos con aquella fuerça de animo que à otros doctrinava que

 ſufrieſſen.

ſufrieſſen. Fenecio ſus dias de edad de ſeſſenta y cinco años con gran honra, y proſperidad. E ſi ſe puede dezir que los hombres alcançan alguna felicidad deſpues de muertos, ſegun la opinion de algunos, creeremos ſin duda que eſte Cavallero la tuvo porque dexò ſeis hijos varones, y el mayor que heredò ſu Mayorazgo lo acrecentò y ſubiò en dignidad de Duque: y el ſegundo hijo fue Conde de Tendilla: y el tercero fue Conde de Curuña: el quarto fue Cardenal de Eſpaña y Arçobiſpo de Toledo, y Obiſpo de Ciguença, e uno de los mayores Prelados que en ſus dias ovo en la igleſia de Dios, y à eſtos quatro, y à los otros dos que ſe llamaron Don Juan, y Don Hurtado, dexò villas y lugares y rentas, de que hizo cinco caſas de Mayorazgos, allende de ſu caſa, y Mayorazgo principal.

Don Fernando Alvarez de Toledo.

Don Fernando Alvarez de Toledo Conde de Alva, hijo de Garcia Alvarez de Toledo, y nieto de * * * era de linaje noble de los antiguos Cavalleros de aquella ciudad, hombre de buen cuerpo y de hermoſa diſpoſicion, gracioſo, y palaciano en ſus hablas. Era de buen entendimiento y Cavallero esforçado. Fue criado en la diſciplina militar; y ſiempre deſde ſu mocedad deſſeò hazer en el habito de la cavalleria coſas dignas de loable memoria. Conocida por el Rey Don Juan la abilidad de eſte Cavallero, le mandò eſtar en la villa de Requena por Capitan de cierta gente de armas, en el tiempo que tenia guerra con el Rey Don Alonſo de Aragon ſu primo: è hizo tanta guerra à los del Reyno de Valencia, que ganò por fuerça de armas la villa y caſtillo de Xalance, con otras tres fortalezas de las principales de aquel Reyno. Aſſi miſmo vencio la batalla campal que huvo con algunos Cavalleros de aquel Reyno de Valencia cerca de *** de donde huvo gran deſpojo, y les tomò las Vanderas que traian. Fenecida por concordia eſta guerra de Aragon, el Rey Don Juan encomendò à eſte Cavallero la frontera de los Moros, en la qual eſtuvo por eſpacio de tres años. Era muy cauto y aſtuto en los engaños de la guerra: vencio al Rey Moro, y à otros Capitanes de Granada en batallas campales; y tomò las vanderas de los enemigos en los vencimientos que huvo; las quales vanderas que tomò en la batalla do venciò à los Valencianos eſtan oy pueſtas en la ſu caſa de Alva de Tomes, y las traen ſus ſucceſſores en las borladuras de ſus armas. Ganò aſſi miſmo las villas, y fortalezas de Benamaverel y Benzalema y Caſtril y Arenas que ſon muy fuertes, y tomò muchas preſas; y hizo otras notables hazañas en ſervicio de Dios y del Rey, y con amor de ſu patria, y deſſeo de ſu honra. Entre las quales acaeciò que entrando una vez en el Reyno de Granada con toda la gente de ſu Capitania à hazer guerra à una tierra que dizen el Exerquia que es cercana al mar, y confina con la ciudad de Malaga, como fue ſentido por los Moros que en aquellas partes moravan, juntaronſe gran multitud dellos, y antes que ſe pudieſſe proveer lo cercaron por todas las partes en un valle tal que ſegun la diſpoſition de la tierra no podia ſalir, ſalvo peleando por un lugar muy eſtrecho, y con gran daño ſuyo, y de las gentes de ſu Capitania: viendoſe cercado eſte Capitan por la una parte del mar; por la otra de las ſierras, y que los enemigos ſe le llegavan, y havian tomado aquel paſſo, por do podia ſalvar ſu gente; conocido aquel peligro, y viſto como ſu gente desmayava, no ſe le amortiguò el animo en el tiempo del terror, como haze à los covardes, mas experto de esfuerço de valiente Capitan, como hazen los varones fuertes, è hablò à ſus gentes: Cavalleros dixo el en tal lugar nos ha pueſto la fortuna, que ſi ſomos covardes tenemos cierta la muerte, y el cativerio; y ſi ſomos esforçados podrà ſer cierta la vida y la honra; yo digo, y elijo antes pelear para nos ſalvar ſi pudieremos, que rendirnos para ſer cativos como pienſan los Moros; è juntando à gran prieſſa la obra con las palabras ſe apeò del cavallo con haſta treinta hombres de armas, y puſoſe con ellos en aquel portillo, y mandò ſalir por el toda ſu gente, y el con aquellos treinta peleando con los Moros, y ſufriendo por todas partes gran multitud de ſaetas, y lançadas, y otros golpes de piedras, dava prieſſa con gran ardideza à una parte para defender, y à otra para ofender, y herir en los Moros, haziendo lugar paraque paſſaſſe toda ſu gente; la qual peleava con los Moros que hallava delante, y aquel caia muerto que menos esfuerço tenia peleando; y aſſi durò aquella prieſſa por eſpacio de tres horas, en las quales murieron, y fueron heridos muchos de la una parte y de la otra: y al fin el Conde, viſta ya ſu gente en lugar ſeguro cavalgò à cavallo, y ſaliò el y los que con el eſtavan por pura fuerça de armas, y de corazon, de aquel gran peligro en que la fortuna le avia metido, y ciertamente vemos por experiencia que aſſi como el miedo derriba al covarde, aſſi pone animo al hombre esforçado.

do. Y como el acometer y el durar en las lides ſon dos actos pertenecientes à la virtud de la fortaleza; y para el acometer ſea neceſſaria la ira, y para el durar en la obra con vengà tener buen tiento, por cierto las claras hazañas deſte Cavallero nos moſtraron que tuvo gracia ſingular para uſar de lo uno y del otro, de cada coſa en ſus tiempos. Eſta hazaña hizo eſte Conde en la qual nos dio à conocer que la virtud de la fortaleza no ſe mueſtra en guerrear lo flaco, mas parece en reſiſtir lo fuerte; y que tuvo tan buen animo para no ſer vencido, como buena fortuna para ſer vencedor. Al fin quando por mandado del Rey dexò el cargo de aquella guerra avidas en ellas grandes preſas de los Moros, y venido à ſu tierra con honra y provecho, Don Gutierre de Toledo ſu tio Arçobiſpo que fue de Toledo, conocida la gran ſufficiencia de eſte Cavallero ſu ſobrino, y como ſiempre le ſirvio, y en todas las coſas le fue obediente, concibio del gran amor allende del que por razon del deudo era obligado de le aver; y como quier que tenia otros ſobrinos en el grado que aquel era, deliberò de dexarle por heredero univerſal de todos ſus bienes; entre los quales le dio la ſu villa de Alva de Tormes, de la qual el Rey Don Juan le dio titulo de Conde. Y en todas las guerras y diferencias del Reyno fue de los principales Cavalleros de quien ſe hazia cuenta, y eſtimacion. Y como vemos que la proſperidad, y el infortunio andan en eſta vida variando con los hombres, que à vezes el uno ſube, à vezes el otro deciende, acaecio que eſtando en la amiſtad, y parcialidad del Condeſtable Don Alvaro de Luna Maeſtre de Santiago à quien el Rey Don Juan confiava la governacion de ſus Reynos, el Maeſtre tuvo manera que eſte Conde fueſſe preſo juntamente con otros Condes, y Cavalleros que el Rey mandò prender en la villa de Tordeſillas, y fuele tomada gran parte de ſu patrimonio; eſte infortunio que le vino ſufriò con buena cara, moſtrando corazon de varon però quexavaſe gravemente de haver recebido aquel daño por voluntad y rodeo del Maeſtre de Santiago, confiandoſe del, y haviendole hecho obras de amigo. Fue hombre deſſeoſo de alcançar honra, y procurava por todas las vias que podia. Tenia la codicia comun que los hombres tienen de haver bienes, y trabajava por los adquirir: era hombre liberal, aſſi en el diſtribuir de los bienes, como en los otros negocios que le occurrian; y ſin empacho ninguno dava, ô determinava preſto lo que havia de hazer. En algunas coſas era airado, y mal ſufrido, eſpecialmente en aquellas que entendia tocarle en la honra, de lo qual ſe le ſiguieron algunos debates, gaſtos, y fatigas. Durò en la priſion do eſtava haſtaque el Rey Don Juan muriò, y reynò Don Enrique ſu hijo que le puſo en libertad, y reſtituyo todos ſus bienes: y deſpues de ſuelto vivio en honra y proſperidad algunos años, haſtaque murio en ſu caſa conociendo à Dios, y dexando a ſu hijo ſu caſa y patrimonio mucho mas acrecentada que el la ovo de ſu padre.

Titulo VII. *de Don Juan Pacheco Maeſtre de Santiago.*

DOn Juan Pacheco Marques de Villena, y Maeſtre de Santiago, hijo de Alonſo Tellez Giron, fue hombre de mediana eſtatura, el cuerpo delgado y bien compueſto, las faciones hermoſas, y buena gracia en el geſto. Era de la nacion Portugueſa de los mas nobles de aquel Reyno nieto de *** uno de los Cavalleros que vinieron de Portugal à Caſtilla al ſervicio del Rey Don Juan el que fue vencido en la batalla de Aljubarrota. Era hombre agudo, y de gran prudencia; y ſeyendo moço vino à vivir con el Rey Don Enrique quando era Principe, y alcançò tanta gracia que fue mas accepto à el que ninguno de los que en aquel tiempo eſtavan en ſu ſervicio; y aſſi por el amor que el Principe le havia, como porque creciendo en dias florecio en el las virtudes intellectuales encargole la governacion de los grandes negocios que le occurian. Hablava con buena gracia, y abundancia en razones ſin prolixidad de palabras: temblavale un poco la voz por enfermedad accidental, y no por defecto natural. En la edad de moço tuvo ſeſo y autoridad de viejo. Era hombre eſſencial y no curava de aparencias, ni de cerimonias inſladas. En el tiempo que el Rey Don Juan tuvo alguna indignacion contra el Rey de Aragon que entonces era Rey de Navarra, eſte Cavallero ſeyendo bien mancebo entendio por parte del Principe en algunas diſſenſiones que por entonces en el Reyno acaecieron; y ora procedieſſe de ſu buena dicha, ora lo imputemos à ſu ſagacidad, el ſupo rodear las coſas de tal manera que el Rey Don Juan à ſupplicacion del Principe le dio titulo de Marques de Villena, en pocos dias le hizo merced de todas las mas villas y lugares de aquel Marqueſado las que eran del Rey de Aragon. Tenia muy gran abilidad para la governacion deſtas coſas temporales; para la qual, como ſean neceſſarias, agudeza, prudencia, diligencia, y ſufrimiento, puedeſe

creer deſte Cavallero que fue tambien dotado deſtas quatro coſas, como el hombre que mas en ſu tiempo las ovo. Conſiderava muy bien la qualidad del negocio, el tiempo, el lugar, la perſona, y las otras circunſtancias, que la prudencia deve conſiderar en la governacion de las coſas. Tenia la agudeza tan viva que à pocas razones conocia las condiciones y los fines de los hombres, y dando a cada uno eſperança de ſus deſſeos alcançava muchas vezes lo que el deſſeava. Tenia tan gran ſufrimiento que ni palabra aſpera que le dixeſſen le movia, ni novedad de negocio que oyeſſe le alterava, y en el mayor diſcrimen de las coſas tenia mayor arbitrio para las entender y remediar. Era hombre que con madura deliberacion determinava lo que havia de hazer, y no forçava al tiempo, mas forçava à ſi miſmo eſperando tiempo para las hazer de ſu natural condicion. Parecio hombre de verdad, y plaziale comunicacion de hombres verdaderos y conſtantes: aunque los que eſtan en deſſeo de adquirir grandes bienes y honores, y eſpecialmente aquellos que entienden en la governacion de grandes coſas algunas vezes les acaece fingir, dilatar, ſimular, y diſſimular aquella diverſidad de los tiempos, ô la variedad de los negocios, ô por eſcuſar mayores daños, ô por haver mayores provechos hayan de hazer variaciones en negocios, ſegun la ven en les tiempos. Tuvo algunos amigos de los que la proſpera fortuna ſuele traer. Tuvo aſſi miſmo muchos contrarios de los que la embidia de los bienes ſuele criar; los quales le trataron muerte, y deſtruicion, y indignacion grande con el Rey Don Juan, y con el Principe ſu hijo à quien el ſervia. Y como quier que algunas vezes llegaron al punto de la execucion; però por caſos inopinados y dignos de admiracion fue libre de los lazos de la muerte, que muchas vezes le fueron pueſtos. Era hombre de buen corazon; y moſtrò ſer Cavallero esforçado en algunos lugares que fue neceſſario. Era muy ſabio y templado en ſu comer y ſu bever, y parecio ſer vencido de la luxuria por los muchos hijos y hijas que tuvo de diverſas mugeres, allende de los que ovo en ſu muger legitima. E porque conocia que ninguna utilidad hay en eſtos bienes de fortuna, quando no ſe reparten, y diſtribuyen ſegun deven, uſava dellos francamente en los lugares y tiempos, y con las perſonas que devia ſer liberal: y dando y diſtribuyendo ganava mas hazienda, y conſervava mejor la havida; y con eſta virtud y liberalidad que tuvo fue bien ſervido de los ſuyos, y aviſado de los eſtraños, o en algunos tiempos y lugares que cumplio mucho à la conſervacion de ſu vida y eſtado. Tenia el comun deſſeo que todos tenemos de alcançar honras y bienes temporales, y ſupolas bien procurar y adquirir: y quier fueſſe por dicha, quier por abilidad, o por ambas coſas alcançò tener mayores rentas y eſtado que ninguno de los otros Señores de Eſpaña que fueron en ſu tiempo. Fue hombre tratable y de dulce converſacion, y tanto humano que nunca fue en muerte de ninguno, ni la conſintio aunque tuvo cargo de governacion. No era varon de venganças, ni perdia tiempo ni penſamiento en las ſeguir. Dezia el que todo hombre que pienſa en vengança antes atormenta à ſi que daña al contrario. Perdonava ligeramente, y era piadoſo en la execucion de la Juſticia criminal, porque penſava ſer mas acceptable à Dios la gran miſericordia que la eſtrema Juſticia. Tenia un tan ſingular ſufrimiento que por gran diſcordia que ovieſſe con alguno raras vezes le vieron romper en palabras, ni menos en obras; antes ponia ſiempre ſus diferencias en trato de concordia, que ni en rigor, ni rotura; porque reputava ſer mejor cierta paz, que incierta la victoria. No queria encomendar à la fortuna en una hora todo lo havido en la vida paſſada: y como quier que algunas vezes amenazava con la fuerça, però nunca venia a moſtrar lo ultimo de lo que podia hazer contra ninguno, aunque fueſſe menos poderoſo que el; porque tener al adverſario en miedo con amenazas dezia el que era mucho mejor que quitar gelo moſtrando el cabo de ſus fuerças. E teniendo ſufrimiento eſperando tiempo alcançò honra y acrecentò bienes. Y como vemos por experiencia la graveza grande, que todos los mortales ſienten en caer del grado, en que ſe ven pueſtos, y las hazañas grandes y aventuras peligroſas à que ſe ponen por lo conſervar, y no caer, eſte Cavallero ſintiendo que ſu eſtado cerca de la perſona del Rey Don Enrique no le era ſeguro, por el peligro de muerte y deſtruicion que otros (que eſtavan acceptos al Rey) penſò que le tratavan, apartoſe de ſu ſervicio, y fue el principal de los Cavalleros y Prelados que hizieron diviſion en el Reyno, entre el Rey Don Enrique y el Rey Don Alonſo ſu hermano; y en aquellas diſcordias ſupo tener tales mañas, que fue elegido y proveido del Maeſtrazgo de Santiago. E porque ninguno es bien corregido ſi puramente no es arrepentido, conociendo eſte Cavallero haver deſviado del camino que devia ſeguir, no ſolamente tornò à el: mas aun trabajò de amanſar quanto pudo las voluntades alteradas de los Caval-

leros y Prelados que aquella diviſion querian continuar; y tornò en la gracia del Rey Don Enrique, el qual le perdonò, y hizo grandes mercedes de villas y lugares, y otras grandes rentas, y confiò del toda la governacion de ſus Reynos, y dende en adelante governò abſolutamente, y con mayor eſencion y libertad que primero ſolia governar. No quiero negar que como hombre humano eſte Cavallero no tuvieſſe vicios como los otros hombres; però puedeſe bien creer que ſi la flaqueza de ſu humanidad no los podia reſiſtir, la fuerça de ſu prudencia los ſabia diſſimular. Viviò governando en qualquier parte que eſtuvo por eſpacio de 30. años; y murio en gran proſperidad de edad de 55. años.

Titulo VII. *Del Conde Rodrigo de Villandrando.*

DOn Rodrigo de Villandrando Conde de Ribadeo fue hijo de un Eſcudero hijodalgo natural de la villa de Valladolid, hombre de buen cuerpo, bien compueſto en ſus miembros y de muy rezia fuerça: las faciones del roſtro tenia hermoſas, la catadura feroz. Siendo de pocos dias ſu gran corazon y ſu buena conſtelacion le llevaron moço y pobre y ſolo al Reyno de Francia, en el tiempo que en aquellas partes havia grandes guerras, y diviſiones, y Compañias de gentes de armas. E como en aquellos tiempos de guerras concurrian en aquel Reyno hombres eſtrangeros de todas partes, eſte Cavallero por ſer diſpueſto para los trabajos de la guerra hallò luego Capitan que le recibio en ſu Compañia, en la qual aprovò tan bien ſiendo moço, y deſpues en las coſas que hombre mancebo deve hazer, que ganò por las armas eſtimacion de hombre valiente y esforçado; y ſu Capitan lo reputava por hombre ſingular entre todos los otros de ſu Capitania. Acaecio algunas vezes que eſtando las batallas en el Campo quando algun hombre de armas de la parte contraria, confiando en ſus fuerças, queria hazer armas, y demandava batalla uno por uno, eſte Cavallero ſe eſmerava entre todos los otros de ſu parte, y preſentes las batallas de la una parte y de la otra ſalia à pelear con el contrario, y le vencia, y derribava, y traia ſus armas, y deſpojo à ſu Capitan. Y eſta victoria que algunas vezes tuvo le dio honra; laqual aſſi como le puſo en gran eſtimacion de algunos, aſſi le truxo en odio y embidia de otros: la qual creſcio tanto que por ſer eſtrangero fue conſtreñido de ſe apartar de ſu Capitan; y como quier que le fue grave de ſufrir, però como vemos muchas vezes que los infortunios de preſente ſon cauſa de la proſperidad futura ſegun que las coſas de la providencia las ſuele rodear, eſte Cavallero veyendoſe ſolo de parientes desfavorecido de Compañeros, ſin arrimo de Capitan, pobre de dinero, y ſin amigos, y en tierra agena no ovo otro refugio, ſino à ſu buen ſeſo, y gran esfuerço, y con otro, y otros dos que ſe llegaron à el ſe aventurava con buena deſtreza y gran oſadia à hazer ſaltos en la tierra de los contrarios en lugares peligroſos, y haziales guerra, y tomava alguna preſa, con que ſe podia ſuſtener: eſto hizo muchas vezes, y con tanta ſagacidad y esfuerço que ſiempre ſalia en ſalvo. Y como la fama de ſu valentia y de las preſas que tomava ſe divulgò por la tierra, allegaronſe à el algunos hombres; y creciendo de dia en dia el corazon con las hazañas, y las hazañas con la gente, y la gente con el intereſſe, allegaronſe à el muchas mas gentes haſtaque alcançò à ſer Capitan una vez de mil hombres, y deſpues de grado en grado ſu Capitania haſta ſer Capitan de diez mil hombres: y ſu poder fue de los mayores que tenia ninguno de los otros Capitanes del Rey de Francia à quien ſervia, y con aquel ſu gran poder robò, quemò, deſtruyò, derribò, deſpoblò villas y lugares y pueblos de Borgoña, y de Francia en tiempo que aquel honorable Reyno padecia guerras crueles que duraron por eſpacio de cinquenta años. Andava lo mas del tiempo en el campo, y ponia gran diligencia en la guarda de los Reales, paraque ſu gente no recibieſſe daño. Era hombre airado en los lugares que convenia ſerlo, y moſtrava tan gran ferocidad con la ira que todos le havian miedo. Tenia dos ſingulares condiciones, la una que hazia guardar la juſticia, entre la gente que tenia, y no conſentia fuerça, ni robo ni otro crimen; y ſi alguno lo cometia el por ſus manos lo punia: e con eſto todas las gentes de ſu hueſte, aunque eran muchas, y de diverſas naciones, y tenian officio de robar le temian y eſtavan en paz, y no oſavan cometer fuerça ni crimen uno contra otro. Hazia aſſi miſmo repartir las preſas igualmente ſegun que cada uno lo devia aver; de tal manera dividia lo robado por juſticia que hazia durar los robadores en concordia. Era aſſi miſmo hombre de verdad, y el ſeguro que dava à qualquier villa, ò lugar, ò provincia, ò qualquier pacto que ponia con ellos guardavalo eſtrechamente; y ſi alguno robava, o hazia daño al que el ſegurava haziale buſcar con gran diligencia, y executar en el

la juſticia; y con eſta condicion que en el veian muchos pueblos, y Provincias, y otras perſonas ſingulares ſe fiavan de ſu palabra, y la compravan con grandes precios, à fin de ſer ſeguros de ſus gentes; y con eſto tenia ſus Reales bien baſtecidos de viandas y armas, y de todas las coſas neceſſarias, porque mandava pagar, y guardar à los que venian à ellos con proviſion, y ſu mandado era muy temido y cumplido. Tuvo muchas batallas con Ingleſes, y con Borgoñones, en las quales Dios le librò por muchos caſos de ſer perdido, y le ayudò por muchas maneras à ſer vencedor; eſpecialmente vencio una batalla que tuvo con el Principe de Oreyna, donde concurrio mucha gente de ambas partes; eſta batalla fue muy herida y ſangrienta, en la qual los que le vieron pelear le compararon à leon bravo en el eſtrago que hazia en los contrarios, y el ayuda, y esfuerço que dava à los ſuyos: y acabado de haver el vencimiento tuvo eſta aſtucia, hablò con uno de los priſioneros que tenia, y prometiole libertad ſi le deſcubrieſſe el valor de los priſioneros que las otras ſus gentes havian tomado en la batalla; è como ſe informò ſecretamente de lo que cada uno podia valer, comprolos todos dando por cada uno mucho menor precio de lo que valian; y como fueron pueſtos en ſu poder reſcatolos à todos por muchos mayores precios de lo que le coſtaron, y con eſta aſtucia ovo gran teſoro. Y la fortuna le puſo en tan gran reputacion que alcançò caſar con la hija del Duque de Borbon, que era de la ſangre Real de Francia, y fue Señor de veynte y ſiete villas en la tierra de Borbones; dellas compradas, y dellas ganadas: y en veinte años que ſiguio aquella guerra hizo otras notables hazañas: entre las quales acaecio que un dia eſtando à punto de batalla con un gran Capitan de Inglaterra que ſe llamava Talabot, en la Provincia de Guiana; el Capitan Yngles que por oidas conocia las condiciones deſte Cavallero, deſſeava aſſi miſmo conocer ſu perſona por ver que cuerpo, y que faciones tenia hombre que de tan pequeña manera avia ſubido à tan gran eſtado; y como por medio de ſus farautes acordaſſen de ſe hablar, dexadas el uno y el otro ſus hueſtes en buena guarda, eſtos dos Capitanes ſolos ſe juntaron y vieron en la ribera de un rio llamado Lera; y el Capitan Talabot le dixo, deſſeava ver tu perſona, pues tengo conocida tu condicion, ruegote dixo el pues los hados nos truxeron juntos à eſte lugar que comamos ſendos bocados de pan, y bevamos ſendas vezes de vino; y deſpues ſerà la ventura de la batalla como à Dios pluguiere, y Señor San Jorge ayudàre, eſte Capitan Don Rodrigo le reſpondio, ſi otra coſa no te plaze, eſta por cierto no la quiero hazer, porque ſi la fortuna diſpuſiere que hayamos de pelear perderia gran parte de la ira que en la hazienda devo tener, y menos heriria mi hierro en los tuyos membrandome haver comido pan contigo; y diziendo eſtas palabras bolvio la rienda à ſu cavallo, y tornò para ſus batallas; y el Capitan Talabot aunque era Cavallero esforçado concibio de aquellas palabras tal concepto, que aſſi por ellas como por la diſpocicion del lugar donde eſtava acordò de no pelear aunque tenia mayor numero de gente que el. Afirmoſe haver dicho eſte Capitan en ſu linage, no es de pelear con cabeça Eſpañola en tiempo de ſu ira. Deſpues de muchos tiempos de guerras, y deſtruiciones havidas en aquella tierra, ovo Dios piedad de los moradores della y dio tales victorias al Rey Carlos de Francia que lançò de todo ſu Reyno al Rey Eduarte de Inglaterra ſu enemigo, y toda ſu gente: y fueron ceſſando las crudas guerras que en aquel Reyno havia. Y en aquel tiempo acaecio haver en Caſtilla grandes debates, y diſſenſiones para las quales el Rey Don Juan embiò à mandar à eſte Cavallero ſu natural que vinieſſe en Caſtilla à le ſervir con la mas gente que pudieſſe, el qual vino à ſu llamamiento con quatro mil hombres à cavallo, y el Rey lo recibio muy bien, y le hizo mercedes de la villa de Ribadeo, y diole titulo de Conde della y hizole otras mercedes. Muerta la primera muger Franceſa, caſò en Caſtilla con muger noble de linage deſtuñiga, y el Rey le puſo en ſu concejo, y hazia del gran confiança, eſpecialmente de aquellas coſas que convenian à la guerra que por entonces havia en ſus Reynos. Acaecio que como el Rey en tiempo de aquellas diſſenciones fueſſe à la ciudad de Toledo, y los de aquella ciudad ſe rebelaſſen contra el y le cerraſſen las puertas, pueſto el Rey en algun rezelo de la gente de armas; que à la hora eſtava apoderada de aquella ciudad, eſte Conde de Ribadeo hizo improviſo en la Igleſia de San Lazaro que es bien cerca de la ciudad un palenque con tan gran defenſa; que la perſona del Rey con la poca gente que por entonces con el Rey eſtava podia ſer ſegura, y ſin daño, haſtaque los otros ſus Capitanes y gentes de armas que venian en la çaguera ovieron tiempo de llegar: è por memoria perpetua deſte ſervicio que hizo en el dia ſeñalada de la Epiphania, el Rey hizo merced à el y à ſus deſcendientes de la ropa que el, y los Reyes de Caſtilla ſus

ſucceſſores

ſuceſſores viſtieſſen aquel dia, y que comieſſe con el à ſu meſa; de laqual merced goza oy ſu ſuceſſor. E al fin viendoſe ya viejo, y enfermo de dolencia tal que nó podia eſcapar, Dios que ni dexa al hombre ſin punicion, ni le niega ſu miſericordia, le dio tiempo en que ſe corrigieſſe arrepintiendoſe; è por cierto coſa fue maravilloſa, y exemplo digno de memoria à los mortales, la gran contricion que tuvo, y el arrepentimiento de ſus pecados, y el derramar de las lagrimas que hizo continuamente muchos dias antes que murieſſe llamando à Dios, y pidiendole con todo corazon que le perdonaſſe y huvieſſe merced de ſu anima; y con eſta contricion fenecio ſus dias en edad de ſetenta años. E por eſte fin que con tal contricion huvo, ſe pone aqui en el numero de los Claros Varones.

Titulo VIII. *Del Conde de Ciſuentes.*

DOn Juan de Silva Conde de Ciſuentes, y Alferez Mayor del Pendon Real, hijo de Alfonſo Tenorio Adelantado de Caçorla, y nieto de Arias Gomez de Silva, fue hombre delgado, y alto de cuerpo, y bien compueſto en la proporcion de ſus miembros; la cara tenia larga y honeſta, la nariz un poco luenga, y la lengua ceceoſa. Era hijo dalgo de limpia ſangre: ſus abudos eran naturales de Portugal: vivio en tiempos del Rey Don Juan, y del Rey Don Enrique ſu hijo; y moço de pocas dias vino al ſervicio del Rey Don Juan. Tenia tan buena gracia en la manera de ſu ſervicio, que fue uno de los aceptos ſervidores que el Rey tuvo. Era hombre muy agudo, y muy diſcreto, y inclinado à juſticia; hablava muy bien, y coſas muy ſuſtanciales, y conformes à la razon. Viſta la autoridad de ſu perſona, y la limpieza de ſu vivir, fue pueſto en el conſejo del Rey. E como acaece que en las cortes, y en las caſas Reales concurren muchos hombres que por diverſas vias van tras ſus deſſeos, y algunos porque les den, otros porque no les quiten, loan lo que devrian callar, y callan lo que devrian reprehender, y ſi algunos dizen coſa conforme à la razon, la dañan mezclandola con alguna paſſion y odio de perſonas; eſte Cavallero tenia una condicion de hombre claro ſin ninguna encubierta, y realmente poſpueſta toda affición y odio dezia con muy buena gracia ſu parecer en las coſas, y no dexava de dezir aquello que otros, ô por gratificar, ô por no indignar callavan. E como quier que ſu voto fueſſe contra el deſſeo de algunos, però porque ſus hablas ſe moſtravan proceder de buenas y no dañadas entrañas no eran mal recebidas; y ſu perſona por eſta cauſa era muy eſtimada, y ſu parecer en las coſas muy eſperado. Era gran zelador del bien comun, y con todas ſus fuerças procurò muchas vezes la conſervacion del patrimonio Real, y contradezia à los que procurando ſus intereſſes particulares offendian al bien general, y por eſto tuvo algunas moleſtias, y trabajos de los que ſuelen haver los favorecedores de la verdad; però al fin ſeyendo conſtante en el camino de la virtud fue muy acceptado y honrado, y el Rey le hizo ſu Alferez Mayor, y le encargò grandes y arduos negocios, porque entendio que tratava verdad, y guardava fidelidad. Acaecio en ſus tiempos que todos los Principes Chriſtianos ſe acordaron con los Prelados y Clerezia de hazer Concilio en la ciudad de Baſilea, que en la alta Alemania, ſobre una gran ciſma que por entonces havia en la Igleſia de Dios entre el Papa Eugenio, y otro que ſe llamò Felix; à la qual congregacion como todos acordaſſen embiar ſus Embaxadores, porque convenia moſtrarſe en aquella congregacion la magnificencia y poderio de los Reyes, el Rey Don Juan, conocida la ſuficencia deſte Cavallero, le cometio eſta Embaxada, y embiò con el grandes letrados; è fue acompañado de mucha Compañia de Hidalgos con grandes y muy ſumptuoſos arreos; è aſſi en ſus hablas como en la continencia de ſu perſona; y en todos los otros actos que deve hazer hombre diſcreto de gran autoridad guardò tan bien la honra del Rey y de ſu tierra, y de ſu perſona, que ninguno de quantos Embaxadores fueron en aquella congregacion la guardò mejor. E como el Embaxador de Inglaterra quiſieſſe anticiparſe, y ocupar el lugar de la precedencia que al Rey de Caſtilla pertenecia, no pudiendo eſte Cavallero ſufrir tiempo paraque ſe determinaſſe por razon lo que veía llevar por fuerça llegò à aquel Embaxador, y pueſtas las manos en el con gran oſadia le arrebatò, y echò de aquel lugar, y el ſe puſo en el: viſto eſte exceſſo hecho en el palacio de la congregacion la gente de armas que tenia la ſalvaguarda de la ciudad ſe eſcandalizò, y tentaron de proceder contra el y contra los ſuyos por haver cometido coſa de hecho, ſin eſperar determinacion de derecho. Eſte Cavallero guardada ſu autoridad, ſin recebir alteracion enſiſtio en ſu propoſito, y preguntado por el Cavallero Preſidente de la Juſticia, como havia oſado poner las manos en tan notable Embaxador, y de tan gran Principe como era el Rey de

Inglaterra, con animo no vencido le reſpondio; Digo os Preſidente que quando padece defecto la razon, no deven faltar manos al corazon: y con ſu gran oſadia junto con ſu buena razon fue guardada la preeminencia del Rey, y la honra del Reyno; y fue amanſado aquel eſcandalo. Deſpues de largo tiempo concluidas las coſas de aquel Concilio, bolviò al Reyno con fama de hombre magnifico, porque fue muy franco en el diſtribuir; y de Cavallero esforçado, porque moſtrò valentia en el oſar; y de varon diſcreto, porque governò aquel cargo con ſagacidad y prudencia. Venido al Reyno de Caſtilla, y tornado al lugar que tenia en el Conſejo del Rey, entendio muchas vezes y con grandes trabajos del cuerpo, y del eſpiritu en concordar al Principe Don Enrique con el Rey ſu Padre, y en eſcuſar las grandes roturas que ſe eſperavan ſobre algunas diferencias que entre ellos havia, y eſte ſupo tratar con gran prudencia, perſuadiendo la obediencia que hijo devia tener al padre, y mitigando la indignacion que el padre tenia contra el hijo; y desviando las ſinieſtras intenciones que havia de la una parte y de la otra. Entendio aſſi miſmo en otros grandes y arduos negocios, con los quales el Rey, conocidos ſus leales ſervicios y trabajos, le hizo merced de las Villas de Cifuentes, y Monte mayor, y de otros lugares, y bienes, y rentas en quantidad mucho mayor de la que heredò de ſu padre: y como vemos alcançar riquezas por caſo, y conſervarlas por ſeſo, puedeſe creer deſte Cavallero que cumplidamente ovo lo uno y lo otro, porque ſi tuvo fortuna para alcançar bienes, tuvo aſſi miſmo prudencia para las conſervar. Deſpues de la muerte del Rey Don Juan, el Rey Don Enrique le dio titulo de Conde de la villa de Cifuentes, y le hizo otras mercedes. Y como vemos por experiencia que los hombres vanos, y incapazes quando les acaece haver officios, y riquezas, y bienes temporales ſe alteran; y queriendoſe moſtrar magnanimos hazen coſa fuera de lo que ſu medida requiere, puedeſe bien creer que aſſi aſſentò en eſte Cavallero el nuevo eſtado, y dignidad, y tan poca alteracion hizo en ſu perſona la abundancia de los bienes, como ſi de ſus aguelos por grande antiguedad los oviera avido. Alfin entrado ya en los dias de la vejez, en los quales ſuele mas reynar en los hombres la avaricia, coſa fue por cierto ſingular, y digna de exemplo, el fin que eſte Cavallero puſo à ſu codicia; porque dado que fue llamado por el Rey paraque entendieſſe en grandes coſas do podiera aver grandes intereſſes, todo lo poſpuſo, y ſe retruxo à ſu caſa, do hizo loable fin: y dexados dos Mayorazgos de aſaz rentas à dos hijos, muriò conociendo à Dios en edad de ſeſſenta y cinco años.

Titulo IX. *Del Duque del Infantazgo.*

DOn Diego Hurtado de Mendoza Duque del Infantazgo, Marques de Santillana, y Conde del Real de Mançanres, hijo de Marques Don Yñigo Lopez de Mendoza, y nieto del Almirante Don Diego Hurtado, fue hombre delgado, y alto de cuerpo; tenia los ojos prietos, y las faciones del roſtro hermoſas, y bien proporcionado en la compoſtura de ſus miembros. Era de linage noble Caſtellano muy antiguo. Seyendo moço, el Marques ſu padre le embio en la ſu caſa de la Vega por pacificar la tierra de las Aſturias de Santillana, y la librar de algunos tiranos que gela ocupavan; con los quales tuvo algunos rencuentros y hechos de armas, en que uſo el exercicio de la Cavalleria, y hizo habito en la diſciplina militar; è porque las gentes de aquellas tierras ſon hombres valientes, esforçados, y muy curſados en las peleas à pie, que ſegun la diſpoſicion de aquellas, Montañas ſe requiere hazer, eſte Cavallero ſe vido con ellos muchas vezes en grandes trabajos y peligros de la guerra continua que con ellos tuvo, haſtaque al fin, vencidos ſus contrarios por batallas en campo, y muerto ſu principal Capitan, alimpiò aquellos ſus montañas de la tirania en que por largos tiempos havian eſtado. Era hombre bien inſtruto en las letras Latinas; y tenia tan buena memoria que pocas coſas ſe olvidavan de lo que en la ſacra Eſcriptura havia leido. Era hombre de verdad; y aborecia tanto mentiras y mentiroſos, que ninguno de los tales ovo jamas lugar cerca del. Heredò la caſa de ſu padre en el tiempo del Rey Don Enrique quarto, y fue uno de los principales Señores del Reyno que entendieron en pacificar las diviſiones que ovo entre el Rey Don Enrique, y el Rey Don Alonſo ſu hermano. Fue tan perſeverante en la virtud de la conſtancia que por ningun intereſſe jamas le vieron hazer mudança de aquello que una vez aſſentava de hazer: y eſta virtud ſe experimentò en el, porque dexò de ſeguir la vida del Rey Don Enrique, aunque en ella ovo algunos ſinieſtros, y ſe vido en grandes diſcrimines, y aventuras de perder ſu perſona y caſa. Porque ſe tenia por dicho que en el infortunio reluzia la conſtancia, peleò en la batalla que eſtos dos Reyes ovieron cerca de la villa de Olmedo; ante de la qual viendoſe

las

las hazes contrarias unas à otras en el campo, ni el miedo le turbò el ſeſo para conſejo, ni el esfuerço ſe enflaquecio para a cometer, ni menos cayò la fuerça del coraçon peleando para vencer. Zelava eſte Cavallero tanto la honra, que con dificultad era traido à entender en ninguna negociacion ni trato que le fueſſe movido, rezelando que las variedades de los tiempos le forçaſſen hazer mudança de ſu palabra por do pudieſſe caer en punto de mengua. Era hombre muy llano, y tratable con todos, y honrador en los recebimientos de los que à el venian, y ageno de ſimulaciones. Tenia animo tan noble, y las entrañas tan claras y tan abiertas, que jamas fue conocido en el penſamiento para muerte y deſtruicion ni injuria de ninguno; y de ſu natural inclinacion no queria entender ſalvo en coſas juſtas y rectas: todas las cautelas y ficiones aboreſcia como coſa contraria à ſu natural condicion. No era varon de venganças, y perdonava facilmente à los que le erravan que jamas havia memoria de ſus yerros. Acaeciole que como algunos ſuyos le erraſſen de tal manera que la graveza del delicto les cerraſſe la puerta de la eſperança para ſer perdonados, movido eſte Cavallero por la piedad natural que tenia, pudiendo haver dellos entera vengança, le acaecio llamarlos, y perdonarlos, y quedando limpio de todo odio les dio de ſus bienes; porque dezia el que ninguna mayor pena podia recebir el injuriador que venir à manos del injuriado; ni mayor gloria el injuriado que dar vida y beneficios al injuriador. Tenia la codicia de haver bienes temporales como todos los mortales tienen, però en eſto tuvo una tan ſingular templança que por gran utilidad, y acrecentamiento que ovieſſe no hiziera coſa fea, ni deshoneſta. E como vemos todos los hombres deſſear honra y acrecentamiento, eſpecialmente en las tierras de ſu morada, y la neceſſidad de los tiempos acarreaſſe que el Rey en remuneracion de ſus ſervicios le ofrecieſſe donacion perpetua de Guadalajara, do era ſu aſſiento, eſte Cavallero no lo quiſo recebir, porque ſu humanidad no pudo ſufrir la paſſion y trabajo que otros ſentian por ſer pueſtos en Señoria particular, y apartados del Señorio Real. Dezia el que el imperio forçoſo mas ſe puede dezir cuydado grave que poſſeſſion deleytoſa. Fue hombre que ſe deleytava en labores de caſas y edificios. Eſte Duque fundò de principio en la ſu villa de Mançanares la fortaleza que eſtà en ella edificada, y hizo de nuevo y reparò algunas caſas de morada en ſus tierras y lugares, y en eſto mas que en otras coſas fue liberal. Fue aſſi miſmo vencido de mugeres, y del apetito de los manjares. Y haviendo acrecentado ſu titulo y patrimonio, allende de lo que le dexò el Marques ſu padre, murio con toda proſperidad, en edad de 65. años.

Titulo X. Del Conde de Alva de Liſte.

DOn Enrique Enriquez Conde de Alva de Liſte, hijo del Almirante Don Alonſo Enriquez, y nieto de Don Fadrique Maeſtre de Santiago, fue hombre de mediana eſtatura, bien compueſto en la proporcion de ſus miembros, la nariz tenia larga, los ojos un poco colorados, y los cabellos llanos. Eſte Cavallero tuvo el juizio muy bivo, era hombre de buena prudencia; y por la experiencia de los grandes hechos, que por el paſſaron ſu parecer en las coſas ſe havia por muy cierto. Era hombre palaciano; y ſiempre hablava coſas breves y gracioſas. Fue hombre de tan gran esfuerço, que en algunas afrentas peligroſas, donde fue experimentado, ninguno otro en ſus tiempos ſe hallò tener animo mas libre de miedo para acometer, y defender. E como quier que por ſu linage, titulo, y eſtado era con gran veneracion acatado, però por reſpecto de ſu gran esfuerço, y cierto juizio, ſiempre ſu perſona fue mirada con mas honrada eſtimacion que otros que tenian mayores eſtados que el ſuyo. Era hombre de poco ſufrimiento; y en algunas diferencias que ovo en eſtos Reynos, ſiguio la parcialidad del Almirante Don Fadrique, y del Adelantado Pero Manrique ſus hermanos, donde ſe le ſiguieron priſiones y otros infortunios que ſufrio con animo de varon. Era hombre de verdad, y ſirvio muy bien y lealmente al Rey Don Fernando, y à la Reyna Doña Yſabel en las guerras que paſſaron con el Rey Don Alonſo de Portugal, y en la batalla Real que eſtos dos Reyes ovieron entre las ciudades de Toro y Zamoras donde el Rey de Portugal fue vencido, eſte Cavallero aunque en edad ya de 60. años, ni la fuerça del coraçon ſe le enflaquecio, ni la de los miembros le faltò para pelear, y peleò con tan gran esfuerço que fue ſiguiendo el alcance contra los Portugueſes haſta cerca de la puente de Toro, donde penſando que le guardavan los ſuyos ſe metiò tanto en los contrarios que fue preſo y llevado à Portugal. Eſtando en la priſion, conocida la limpieza de ſu condicion ſe fue dada libertad, para venir à Caſtilla con algunos partidos de concordia, y cumpliendo ſu palabra bolvio à la priſion en la qual eſtu-

vo haſtaque la Reyna à ſu gran honra le hizo libre; y fenecio ſu vida con gran honra, y exemplo de bueno y esforçado Cavallero, en edad de 75. años.

Titulo XI. *Del Conde de Placencia.*

DOn Pedro de Eſtuñiga Conde de Placencia, hijo de Diego Lopez de Eſtuñiga, Juſticia mayor del Rey, fue hombre alto de cuerpo bien proporcionado en la compoſtura de ſus miembros, y el roſtro tenia largo, y la nariz afilada. Sus abuelos fueron de linage noble, naturales del Reyno de Navarra, era hombre de buen ſeſo, y de pocas palabras, y de gran execucion en las coſas que queria. En ſus tiempos fue tenido en gran eſtimacion, por reſpecto de ſu perſona y de ſu gran caſa. Era Cavallero esforçado, y muy perſeverante en la opinion que tomava: plaziale tener hombres esforçados, y defendialos de las hazañas que cometian; y por eſta cauſa ſiempre eſtava acompañado de hombres de todas ſuertes. En ſu tiempo fue acrecentada ſu caſa; y florecio ſu fama por la gran copia de gente que de continuo era inclinado de mantener. Acaeſcio que como el Rey Don Juan el ſegundo tuvieſſe neceſſarias algunas gentes de armas para pacificar los eſcandalos que entonces en ſus Reynos havia, eſte Cavallero comoquiera que era ya viejo, y enfermo, y muy agravado de gota, però con zelo grande que tuvo de ſervir à ſu Rey ſe hizo traer en andas do eſtava la hueſte, y rodeado de gran copia de gente de armas de ſu caſa vinole à ſervir, y ſirviole con otros Cavalleros de tal manera en aquella jornada que el Rey recibio del ſervicio ſeñalado: y el alcançò fama de leal ſubdito, y fue exemplo de lealtad à otros que ſe movieron à ſervir ſu Rey veyendo venir como vino eſte Cavallero en andas à le ſervir. Murio con gran honra de edad de 70. años.

Titulo XII. *Del Conde de Medina Celi.*

DOn Gaſton de la Cerda Conde de Medina Celi, hijo de Don Luis de la Cerda, fue hombre delgado de cuerpo, de muy hermoſo geſto, y de mediana eſtatura, y bien compueſto en la proporcion de ſus miembros; ceceava un poco. Su Padre y abuelos fueron del linage de los Reyes de Caſtilla deſcendientes per legitima linea, y aſſi miſmo de los Reyes de Francia; y todos ſuceſſivamente fueron Condes de aquel Condado de Medina; el qual Condado con otras villas y lugares y tierra fue dado à ſu traſviſabuelo que era nieto del Rey Don Alonſo de Caſtilla, por el derecho que havia à eſtos Reynos. Eſte Conde fue muy franco; y procurava eſtar acompañado de hombres hijoſdalgo. Y ſeyendo en edad de 25. años veyendo que el Conde ſu padre ſeguia algunas parcialidades de Cavalleros contra la voluntad del Rey Don Juan; y pueſto en penſamiento trabajoſo, porque ſi la opinion de ſu padre ſiguieſſe creia errar à la lealtad que devia al Rey, ſi obedecia al Rey penſava errar à la obediencia paternal, poſpueſtos los daños que del apartamiento de ſu padre ſe le ſiguieron, deliberò obedecer los mandamientos Reales, y ſirvio à ſu Rey todo el tiempo de ſu vida con tanta obediencia que la perſeverancia que tuvo en ſu ſervicio fue à otros exemplo de lealtad. Y deſpues que heredò la caſa de ſu padre ſiempre viviò haziendo guerra à los contrarios del Rey; y fue preſo en ſu ſervicio en una batalla que ovo con los Aragoneſes: en la qual priſion eſtuvo algun tiempo, y recibio daños en ſu perſona y hazienda que ſufrio como varon fuerte, y reputandolos à proſperidad por ſer en ſervicio de ſu Rey. Eſte Conde conocio bien quanto reluze la lealtad y la conſtancia en el Cavallero, y quanto es fea la macula del yerro cometido contra los Reyes. Fue hombre vencido de amor de las mugerez, y el fue amado dellas. Murio con gran honra deſpues que ſalio de la priſion en edad de 40. años.

Titulo XIII. *Del Maeſtre Don Rodrigo Manrique, Conde de Paredes.*

DOn Rodrigo Manrique, Conde de Paredes y Maeſtre de Santiago, hijo ſegundo de Pedro Manrique Adelantado Mayor del Reyno de Leon, fue hombre de mediana eſtatura, bien proporcionado en la compoſtura de ſus miembros, los cabellos tenia roxos, y la nariz un poco larga, era de linaje noble Caſtellano. En los actos que hazia en ſu menor edad parecio ſer inclinado al officio de la Cavalleria: tomò abito y orden de Santiago, y fue Comendador de Segura que es cercana a la tierra de los Moros; y eſtando por frontero en aquella ſu Encomienda hizo muchos entradas en la tierra de los Moros, donde ovo fama de tan buen Cavallero que el Adelantado ſu padre, por la eſtimacion grande en que eſte ſu hijo era tenido, apartò de ſu Mayorazgo la villa de Paredes, y le hizo donacion della; y el Rey Don Juan le dio titulo de Conde de aquella

aquella villa. Eſte varon gozò de dos ſingulares virtudes, de la prudencia, conociendo los tiempos, los lugares, las perſonas y las otras coſas que en la guerra conviene que ſepa el buen Capitan: y fue aſſi miſmo dotado de la virtud de la fortaleza, no por aquellas vias en que ſe mueſtran fuertes los que fingida, y no verdaderamente lo ſon, mas aſſi por ſu buena compoſicion natural, como por los muchos actos que hizo en el exercicio de las armas. Aſſentò tan perfectamente en ſu animo el habito de la fortaleza que ſe deleytava quando le occurria lugar en que la devieſſe exercitar, eſperando con buen esfuerço los peligros y acometia las hazañas con grande oſadia, y ningun trabajo de guerra à el ni à los ſuyos era nuevo. Preciavaſe mucho que ſus criados fueſſen diſpueſtos para las armas: ſu platica con ellos era la manera del defender y del ofender el enemigo, y ni ſe dezia ni hazia en ſu caſa acto ninguno de molleza, enemiga del oficio de las armas. Queria que todos los de ſu compañia fueſſen eſcogidos para aquel exercicio, y no convenia à ninguno durar à ſu caſa ſi en el fueſſe conocido punto de covardia, y ſi alguno venia à ella que no fueſſe diſpueſto para el uſo de las armas; el gran exercicio que havia y veia en los otros le hazia abile, y dieſtro en ellas. Y en las batallas y muchos rencuentros que tuvo con Moros, y con Chriſtianos eſte Cavallero fue el que moſtrando gran esfuerço à los ſuyos heria primero en los contrarios: y las gentes de ſu Compañia viſto el esfuerço de ſu Capitan todos le ſeguian y cobravan oſadia de pelear. Tenia tan gran conocimiento de las coſas del campo, y proveialas en tal manera, que donde fue el principal Capitan nunca puſo ſu gente en lugar do ſe huvieſſe de retraer: porque bolver las eſpaldas al enemigo era tan ageno de ſu animo que elegia antes recebir la muerte peleando que ſalvar la vida huyendo. Eſte Cavallero oſò acometer grandes hazañas, eſpecialmente eſcalò una noche la ciudad de Hueſcar, que es del Reyno de Granada, y como quier que ſubiendo el eſcala los ſuyos fueron ſentidos de los Moros, y fueron algunos derribados del adarve y heridos en la ſubida, però el esfuerço deſte Capitan ſe imprimiò à la ora tanto en los ſuyos que poſpueſta la vida, y propueſta la gloria ſubieron el muro peleando, y no fallecieron de ſus fuerças defendiendola aunque veian los unos derramar ſu ſangre, y los otros caer de la cerca; y en eſta manera matando de los Moros, y muriendo de los ſuyos, eſte Capitan herido en el braço de una ſaeta peleando entrò en la ciudad, y retruxo los Moros haſtaque los cercò en la fortaleza; y eſperando el ſocorro que le harian los Chriſtianos, no temiò el ſocorro que venia à los Moros. En aquella hora los ſuyos vencidos de miedo viſta la multitud que ſobre ellos venia por todas partes à ſocorrer à los Moros, y à tardar el ſocorro que eſperavan de los Chriſtianos, le amoneſtaron que deſamparaſſe la Ciudad, y no encomendaſſe à la fortuna de una hora la vida ſuya y de aquellas gentes, juntamente con la honra ganada en ſu edad paſſada; y requirianle que pues tenia tiempo para ſe proveer no eſperaſſe hora en que tomaſſe el conſejo neceſſario, y no el que agora tenia voluntario: viſto por eſte Cavallero el temor que los ſuyos moſtravan, no, dixò el, ſuele vencer la muchedumbre de los Moros al esfuerço de los Chriſtianos quando ſon buenos aunque no ſon tantos; la buena fortuna del Cavallero crece creciendo ſu esfuerço, è ſi à eſtos Moros que vienen cumple ſocorrer à ſu infortunio, à noſotros conviene permanecer en una victoria haſta la acabar, o morir, porque ſi el miedo de los Moros nos hizieſſe deſamparar eſta ciudad ganada ya con tanta ſangre, juſta culpa nos pornian los Chriſtianos por no haver eſperado ſu ſocorro, y es mejor que ſean ellos culpados por no venir, que noſotros por no eſperar: De una coſa, dixò el, ſed ciertos que entre tanto que Dios me diere vida nunca el moro me porna miedo, porque tengo tal confiança en Dios, y en vueſtras fuerças, que no falleceran peleando veyendo vueſtro Capitan pelear. Eſte Cavallero durò, y hizo durar à los ſuyos combatiendo à los Moros que tenia cercados, y reſiſtiendo à los Moros que le tenian cercado por eſpacio de dos dias, haſtaque vino el ſocorro que eſperava, y ovo el fruto que ſuelen haver aquellos que permanecen en la virtud de la fortaleza. Ganada aquella ciudad, y dexado en ella por Capitan à un ſu hermano llamado Gomez Manrique, ganò otras fortalezas en la comarca. Socorrio muchas vezes algunas Ciudades y villas y Capitanes Chriſtianos en tiempo de extrema neceſſidad; y hizo tanta guerra en aquellas tierras que en el Reyno de Granada el nombre de Rodrigo Manrique fue mucho tiempo à los Moros gran terror. Cercò aſſi miſmo eſte Cavallero la fortaleza de Alcaraz por la reduzir à la corona Real. Cercò la fortaleza de Veles por la reduzir à la ſu orden de Santiago. Eſperò en eſtos dos ſitios las gentes que contra el vinieron à ſocorrer eſtas fortalezas, y como quier que la gente contraria vido ſer en mucho mayor

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

numeró que la ſuya, moſtrò tal esfuerço que los contraros no le oſaron acometer, y el conſiguiò con gran honra el fin de aquellas empreſas que tomò; do ſe puede bien creer que venciò mas con el esfuerço de ſu animo, que con el numero de ſu gente. Tuvo aſſi miſmo eſte Cavallero otras batallas, y hechos de armas con Chriſtianos y con Moros, que requerian gran hiſtoria ſi de cada uno por extenſò ſe ovieſſe de hazer mencion; porque toda la mayor parte de ſu vida trabajò en guerras, y en hechos de armas. Hablava muy bien, deleytavaſe en recontar los caſos que le acaeſcian en las guerras. Uſava de tanta liberalidad que no baſtava ſu renta à ſus gaſtos ni le baſtara ſi muy grandes rentas y theſoros tuviera, ſegun la continuacion que tuvo en las guerras. Era varon de altos penſamientos, y inclinado à cometer grandes y peligroſas hazañas: y no podia ſufrir coſa que le parecieſſe no ſufridera: y deſta condicion ſe le ſiguieron grandes peligros y moleſtias. Y ciertamente por experiencia vemos paſſar por grandes infortunios à muchos que preſumen forçar la fuerça del tiempo, los quales por no ſufrir una ſola coſa les acaece ſufrir muchas, y à muchos à quien de fuerça han de tener contentos para conſeguir ſu poco ſufrimiento. Era amado por los Cavalleros de la orden de Santiago, los quales viſto que concurrian en el todas las coſas dignas de aquella dignidad le eligieron por Maeſtre en la Provincia de Caſtilla, por fin del Maeſtre Don Juan Pacheco. Muriò con gran honra en edad de ſeſſenta años.

Titulo XIV. *De un Razonamiento hecho à la Reyna nueſtra Señora.*

OTros muchos claros Varones naturales de vueſtros Reynos huvo que hizieron coſas dignas de memoria; las quales, ſi como dixe, ſe eſcrivieſſen particularmente, ſin duda, ſeria mayor libro, y de mayores y mas claras hazañas que el que hizo Valerio, y los otros que eſcrivieron los hechos de los Griegos, y de los Romanos. Entre los quales hazen gran memoria de Mucio Cevola que eſcondidamente ſalio de la Ciudad de Roma y fue à matar al Rey Porſena que la tenia cercada, y exaltando mucho en haver quemado ſu braço porque no acertò de matar al Rey que penſava, y matò à otro que parecia ſer el Rey; ved que culpa tuvo ſu braço por el yerro que ovo ſu penſamiento; y por cierto ſi la pena que eſte diò à ſu braço tuviera lugar de loor, loariamos à la eſpada que haze buen golpe, y no al que la menea. Y pues deſte caſo ſe haze gran eſtima entre los Hiſtoriadores Romanos, razon es que haga aqui memoria de lo que ſupe, y es notorio en Francia que hizo un Hijodalgo vueſtro natural que ſe llamò Pedro Fajardo moço de veinte años; el qual como ſirvieſſe en la camara del Rey Carlos de Francia, y le pidieſſe merced de un cavallo y un arnes para le ſervir en la batalla que tenia aplazada con el Rey de Inglaterra, y el Rey havido reſpeto que ſu edad era aun tierna para entrar en batalla no gelo quieſſe dar, y le mandaſſe quedar en ſu camara, eſte Pedro Fajardo reſpondiò al Rey: No ſuelen los Hijosdalgo de Caſtilla que ſon de mi edad quedar en la Camara yendo ſu Señor à la guerra, yo vos certifico Señor, dixo el, que ſi no me forneceys de armas y de cavallo, que yo ire à pie delante las eſquadras de vueſtra gente à morir peleando en la batalla; el Rey conocida la animoſidad deſte Hijodalgo le dio un cavallo y un arnes; y como ſe vido armado, un dia antes de la batalla en preſencia del Rey, hizo voto ſolemne de matar al Rey de Inglaterra, ò derribar ſu eſtandarte Real, ò morir en la demanda: el coraçon de eſte moço conocido por algunos mancebos Franceſes deſpertò ſus animos, y prometieron de le ayudar à cumplir ſu voto. Otro dia las hazes tendidas, y hecha ſeñal de trompeta para ſe juntar las hazes; eſte Hijodalgo Caſtellano ſe adelantò de las otras gentes, y dando golpes en los enemigos, y recibiendolos en todo ſu cuerpo, entrò por fuerça en la batalla del Rey Ingles, y abraçoſe con ſu eſtandarte Real, y vino con el al ſuelo, y alli recibiò tan grandes heridas en la cabeça que perdiò las fuerças y el ſentido, y fue preſo por los Ingleſes, però conſiguiò el fin de ſu voto, por donde ſu parte fue vencedora. Eſte Pedro Fajardo Caſtellano, y el otro Cevola Romano iguales me parece que fueron en los propoſitos, pues que ambos ivan con deliberacion de recebir muerte por ayudar à ſu parte; pero el Caſtellano ſe moſtrò claro enemigo porque guerreando los contrarios fue como Cavallero à cumplir ſu voto; el Romano, como hombre encubierto con ſimulacion fingida, fue à cumplir el propoſito que no conſiguiò, porque matò à otro; y no al Rey que penſò matar.

Notoriò es aſſi miſmo en toda la Chriſtiandad el paſſo que Suero de Quiñones Cavallero Hijodalgo ſoſtuvo un año en la puente de Orvigo que es en el camino de Santiago; y como eſte Cavallero embio à publicar con ſus farautes por las cortes de los

Reyes

Reyes y Señores de la Chriſtiandad que qualquier Gentil-hombre que por aquella puente paſſaſſe havia de hazer armas con el. Concurrieron à eſta requeſta muchos Cavalleros, y Gentiles hombres de diverſas tierras, que en el paſſo de aquella puente de Orvigo hizieron armas con eſte Cavallero; en las quales, y en todo acto de Cavalleria que alli intervino, ningun eſtrangero ſe eſmerò ni ovo igual victoria de la que por las armas eſte Hijodalgo Caſtellano ovo.

Qual de los Capitanes Romanos pùdo pujar al esfuerço de Don Juan Ramirez Comendador Mayor de Calatrava, del noble linage de Guzman; el qual moſtrava tan gran ardideza en las batallas, y tenia tanta deſtreza en el governar las armas, que con el braço deſnudo, y la eſpada en la mano esforçando à los ſuyos, y hiriendo los enemigos, venciò muchas batallas de Moros; y con tanto esfuerço acometia, y con tal perſeverancia durava en los peligros, que como ageno de todo miedo lo imprimia en los enemigos.

Titulo XV: *De Garcilaſſo de la Vega.*

GArcilaſſo de la Vega Cavallero de noble ſangre, y antiguo criado deſde ſu menor edad en el oficio de las armas; por eſta continuacion y exercicio en la priſſa de las batallas tenia mejor tiento para hazer golpe cierto en el enemigo: ni la multitud de las ſaetas, ni los tiros de las lanças, ni los otros golpes de los contrarios que le rodeavan alteraron ſu continencia para hazer golpe cierto en la manera de ſu pelear. De loar es por cierto Horacio Cocles Romano que peleò en la puente ſuiſſia del Tiber con los Toſcanos, y los dètuvo peleando entretanto que ſe derribava un arco de aquella puente porque los Romanos fueſſen ſalvos. Però no es menos de eſtimar el esfuerço de eſte Garcilaſſo, el qual como vieſſe que ſu gente eſtava en punto de ſe perder huyendo de la multitud de los Cavalleros Moros que los ſeguian, eſte Cavallero ofreciendo ſu vida por la ſalud de los ſuyos tornò con gran esfuerço à los enemigos; y tomado un paſſo los impidiò peleando con ellos tanto eſpacio que ſu gente ſe pudo ſalvar que no perecieſſe. Eſte Cavallero era hombre callado, ſufrido, eſſencial, amigo de efectos, enemigo de palabras; y tuvo tal gracia que todos los Cavalleros de ſu tiempo deſſearon remedar ſus coſtumbres.

Titulo XVI. *De Don Juan de Sayavedra.*

DOn Juan de Sayavedra Cavallero Hijodalgo guerreò con los Moros muchos tiempos, y tan oſado era en las batallas que con menor numero de gente ſiempre oſò acometer los enemigos, aunque fueſſen muchos mas que los ſuyos, y los vencio muchas vezes, y desbaratò. Gonzalo de Sayavedra ſu hermano en guerras de Moros, y Chriſtianos ningun Romano pudo tener mayor diligencia, ni mejor conocimiento para ordenar las batallas, ni en ſaber los lugares, ni en poner las guardas, y en todas las otras coſas que para ſeguridad de las hueſtes ſe requiere ſaber à todo buen Capitan; el qual fue tan diſcreto, y conſiderava las coſas, y los caſos que podian acaecer en las guerras, y las proveia de tal manera que nunca ſe hallò que por defeto de ſu proviſion los de ſu parte recibieſſen inconveniente.

Titulo XVII. *De Rodrigo de Narvaez.*

QUien fue viſto ſer mas induſtrioſo ni mas accepto en los actos de la guerra que Rodrigo Narvaez Cavallero Hijodalgo, à quien por notables hazañas que contra los Moros hizo le fue cometida la Ciudad de Antequera; en la guarda de la qual, y en los vencimientos que hizo à los Moros ganò tanta honra y eſtimacion de buen Cavallero, que niguno de ſus tiempos la tuvo mayor en aquellas fronteras. Y es de conſiderar que como quiera que los Moros ſon hombres belicoſos, aſtutos, y muy engañoſos en las artes de la guerra, y varones robuſtos, y crueles, y aunque poſſeen tierra de grandes, y altas montañas, y de lugares tanto aſperos y fragoſos, que la diſpoſicion de la miſma tierra es la mayor parte de ſu defenſa; però la fuerça y el esfuerço de eſtos Cavalleros, y de otros muchos nobles, y Hijoſdalgo vueſtros naturales que continuaron guerras con ellos, ſiempre oprimieron à que dieſſen parias à los Reyes vueſtros progenitores, y ſe ofrecieſſen por ſus vaſſallos. Y ni eſtos grandes Señores, y Cavalleros, y Hijoſdalgo, de quien aqui, con cauſa razonable, es hecha memoria, ni los otros paſſados que guerreando à Eſpaña la ganaron del poder de los enemigos, no mataron por cierto ſus hijos, como hizieron los Conſules Bruto, y Torquato; ni quemaron ſus braços como hizo Cevola; ni hizieron en ſu propia ſangre las crueldades que repugnan à la

la natura, y defiende la razon; mas con fortaleza, y perſeverancia, y con prudencia, y diligencia, ganando el amor de los ſuyos, y ſiendo terror à los eſtraños, governaron hueſtes, ordenaron batallas, vencieron los enemigos, ganaron tierras agenas, y defendieron las ſuyas. Yo por cierto no vi en mis tiempos, ni leì que en los paſſados vinieſſen tantos Cavalleros de otros Reynos, y tierras eſtrañas à eſtos vueſtros Reynos de Caſtilla y de Leon por hazer en armas à todo trance, como vi que fueron Cavalleros de Caſtilla à las buſcar por otras partes de la Chriſtiandad. Conocì al Conde Don Gonzalo de Guzman; y à Juan de Merlo: conoci à Juan de Torres; y à Juan de Polanco; Alfaran de Bivero; y à Moſſen Pedro Vazquez de Sayavedra; à Gutierre Quixada; y à Moſſen Diego de Valera; y oì dezir de otros Caſtellanos que con animo de Cavalleros fueron por los Reynos eſtraños à hazer armas con qualquier Cavallero que quiſieſſe hazerlas con ellos; y por ellas ganaron honra para ſi, y fama de valientes, y esforçados Cavalleros para los Hijoſdalgo de Caſtilla. Aſſi meſmo ſupe que huvo guerra en Francia, y en Napoles, y en otras partes, donde concurrieron gentes de muchas Naciones; y fui informado que el Capitan Frances, ô el Italiano tenia entonces por muy bien fornecida la eſquadra de ſu gente quando podia haver en ella algunos Cavalleros Caſtellanos, porque conocia de ellos tener esfuerço, y conſtancia en los peligros mas que los de otras Naciones. Vi tambien guerras en Caſtilla, y durar algunos tiempos, però no vi que vinieſſen à ella guerreros de otras partes; porque aſſi como ninguno pienſa llevar hierro à la tierra de Vizcaya, donde ello nace, bien aſſi los eſtrangeros reputavan à mal ſeſo venir, ô moſtrar ſu valentia à la tierra de Caſtilla, donde ſaben que hay tanta abundancia de fuerças, y esfuerço en los Varones della, que la ſuya ſera poco eſtimada. Aſſi que Reyna muy excelente eſtos Cavalleros, Prelados, y otros muchos naturales de vueſtros Reynos de que no hago aqui mencion, por occupacion de mi perſona, alcançaron con ſus loables trabajos que ovieron, y virtudes que ſiguieron, el nombre de Varones Claros, de que ſus deſcendientes en eſpecial ſe deven arrear; y todos los Hijoſdalgo de vueſtros Reynos deven tomar exemplo para limpiamente vivir, porque puedan feneſcer ſus dias en toda proſperidad como eſtos vivieron y feneſcieron. Loqual ſin duda todo hombre podrà hazer ſacudiendo de ſi males afficiones y penſamientos torpes que al principio prometen dulçura, y à la fin paren triſteza y disfamia. Agora razon es hazer aqui memoria de algunos Prelados naturales de Caſtilla que en mis tiempos por ſu ſciencia, meritos, y virtudes ſubieron à grandes Eſtados, y tuvieron grandes dignidades en là Igleſia de Dios.

Titulo XVIII. *Del Cardenal de San Sixto.*

DOn Juan de Torquemada Cardenal de San Sixto fue hombre alto de cuerpo, delgado, y de venerable geſto y preſencia, natural de la Ciudad de Burgos; ſus abuelos fueron de linage de los Judios convertidos à nueſtra Santa fe Catholica. Aprendio Theologia ſeyendo moço, porque tenia inclinacion à eſta ſciencia mas que à otra. Pareſcio en el ſoſſiego de ſu niñez que la natura le apartò de las coſas mundanas, y offreſciò à la religion; los dias de ſu adolecencia ſiguiron las buenas coſtumbres que tuvo en ſu mocedad; y los de la juventud à los de la adolecencia; y aſſi creciendo en dias ſiempre crecia en virtudes: y ſegun parecio en la honeſtad y limpieza de ſu vida, quier procedieſſe de ſu complexion, ô de ſu buen ſeſo ſiempre tuvo tan fuerte reſiſtencia contra las tentaciones que no pudieron corrumpir ſus buenas coſtumbres. Recibio de ſu voluntad habito y orden de Santo Domingo: era obſervantiſſimo en ſu Religion: aprendio en el eſtudio de Paris, donde recibiò el grado de Magiſterio. Venido à Caſtilla con deſſeo de ſu naturaleza, conoſcida la ſciencia y honeſtidad de ſu vida, fue elegido por Prior de San Pablo de Valladolid, y deſpues fue Prior de San Pedro Martyr de la Cuidad de Toledo. Eſtando en aquel monaſterio con propoſito de hazer alli aſſiento de ſu vida, los hados que llevan al que quieren paraque vaya, y aquellas coſas que la providencia divina tiene ordenadas rodearon las coſas en tal manera que ſe levantò contra el tal emulacion de perſona de ſu orden que le forçò ir à Roma quando fue quitada la ciſma que ovo en la Igleſia entre el Papa Eugenio, y el que ſe llamò Felix à tiempo que ſe havia de hazer congregacion de letrados en Roma para determinar algunas dudas que de la ciſma paſſada havian reſultado. Para lo qual el Rey Don Juan acordò embiar à ſus Embaxadores à Roma, entre los quales, porque era neceſſario embiar grandes letrados, conocida la fama que eſte Religioſo tenia de gran Theologo, le embiò à mandar que ſe juntaſſe con los Embaxadores; el qual obedeciendo al

al Rey lo hizo. En aquella Congregacion de letrados coſa maravilloſa fue quanto ſe eſmerò ſobre todos los otros, y aſſi en las dudas que aclarò como en la determinacion que hizo en las coſas que occurrieron; lo qual hizo crecer la fama que tenia de gran letrado: y porque la honeſtad de ſu vida ſe conformava con la abundancia de ſu ſciencia el Papa le hizo mucha honra, y à ſuplicacion del Rey Don Juan le criò Cardenal. Fue havido en ſus tiempos por gran Theologo que quando acaeſcia venir de qualquier parte de la Chriſtiandad alguna duda, o queſtion de Theologia, todos ſe referian à la determinacion que eſte Cardenal, entre todos los otros Theologos, hizieſſe. Era hombre apartado, eſtudioſo, manſo, y caritativo: y en ſu buena y honeſta vida moſtrò tener gracia ſingular, con laquàl ganò honra para ſi, y dio exemplo à otros para uſar de virtud. Deleytavaſe en las obras del entendimiento: hizo una gloſa del Pſalterio devotiſſima, y otros tratados, y declaraciones de la Sacra Eſcriptura muy provechoſos y doctrinables. Fundò en Roma à ſus eſpenſas el monaſterio de la Minerva; reedificò aſſi miſmo todo el monaſterio de San Pablo de Valladolid, y tornòlo en obſervancia; y hizo otras labores, y reparos de monaſterios, y caſas de oracion. Eſtuvo con gran honra en Roma deſpues que fue criado Cardenal, haſtaque murio de edad de ochenta años.

Titulo XIX: *Del Cardenal de Sant Angel.*

DOn Juan de Carvajal Cardenal Sant Angel, fue hombre alto de cuerpo, de geſto blanco, y el cabello cano, y de muy venerable y hermoſa preſencia, natural de la Ciudad de Plazencia, de linage de hombres Hijoſdalgo. Deſde ſu menor edad continuò el eſtudio; fue gran letrado en derecho Canonico, y Civil. Era hombre muy honeſto, y gracioſo en ſus hablas. Quando propuſo de tomar orden Eccleſiaſtica fue à Roma, donde conocido por gran letrado, y hombre de honeſta vida, el Papa Eugenio le encargò negocios arduos, y le embiò diverſas vezes en Embaxadas de gran importancia, en las quales guardò ſiempre ſu honra, y ſu conciencia, y dio la razon que hombre letrado y diſcreto devia dar. Fue proveido del Obiſpado de aquella Ciudad de Plazencia do era natural; y viniendo de una Embaxada donde fue embiado al Concilio de Baſilea, conocida ſu gran ſufficiencia en las coſas que alli negociò, le fue dado el Capelo de Cardenal. Era hombre eſſencial, aborrecedor de aparencias y de cerimonias infladas; quanto mas fuia de la honra mundana tanto mas le ſeguia; nunca en ſus votos publicos, ni hablas privadas fue viſto deſviar de la juſticia por affician, ni por intereſſe ſuyo, ni ageno; ni hizo coſa que pareſcieſſe fuera de razon, ni demandò que otro la hizieſſe. Deſpues que ovo la renta de aquel Obiſpado de Plazencia, là qual entendio ſer neceſſaria para ſoſtener ſu eſtado, no penſò en gaſtar là vida codiciando riquezas, mas propuſo vivir obrando virtudes; y puſo tales limites à la codicia que ſe puede bien dezir haverla vencido, porque no ſolamente dexò de procurar mas renta de la que havia de ſu Obiſpado; mas cerrò ſu deſſeo, y apartò de ſi la codicia de tal manera que jamas penſò recebir otras rentas, y dignidades que muchas vezes le fueron ofrecidas; y de muchos y grandes cargos que tuvo y comiſſiones que le fueron hechas, donde por razon pudiera haver grandes intereſſes nunca recibio ni conſintiò à ſus oficiales recebir intereſſe pequeño, ni grande: y en eſtà manera ſeñoreando la codicia ſeñoreava aquellos à quien ſeñoreava la codicia, y ninguno oſava agraviarſe de ſus determinaciones, conociendo que careſcian de affiction y intereſſe: reprehendia mucho à los hombres que ſobrandoles las rentas allende de lo neceſſario tenian el deſſeo de adquirir en infinito. Eſte varon ſupo bien quanta fuerça ſuele hazer à las vezes el oro à la juſticia, laqual teme poco el criminoſo quando con dinero pienſa redemir ſu crimen: conocio aſſi miſmo como todo juez que toma, luego es tomado, y que no puede huir de ſer injuſto o ingrato; injuſto ſi por el don que recibe tuerce del derecho; ingrato ſi no le tuerce el favor, de aquel que le dio; y ſi haze juſticia, ò la abrevia por lo que recibio, puede ſe dezir vencedor de la juſticia por precio: conocidos por eſte Prelado los inconvenientes que del codiciar allende de lo neceſſario ſe ſiguen, ni ſe atormentò codiciando, ni ſe avergonçò demandando; y teniendo la codicia tan ſubjecta, tenia la honra tan alta. Eſtava continuamente alegre, porque gozava de la virtud de la templança avenidora de la razon con el apetito. Era prudente, y de gran entendimiento, que ſon partes eſſenciales del anima, y las ovo por arte y experiencia de tiempos. Eſtas virtudes conocidas en el, fue Legado del Papa à la provincia de Alemaña dos vezes; y en eſtas ſus legaciones hizo, determinò, y declarò grandes hechos; y pacificò los Principes de aquellas partes, y las comunidades que eſtavan en diſcordia,

diſcordia. Caſtigò la heregia de los Boëmios; y hizo otras ſingulares coſas en ſervicio de Dios, y augmentacion de la fe Chriſtiana. Otroſi por eſcuſar el daño grande que conocio recrecer à todas las gentes que paſſavan el rio de Tajo cerca de la ciudad de Plazencia movido con herviente caridad hizo à ſus grandes eſpenſas la puente que oy alli eſtà edificada, que ſe llama *la puente del Cardenal*, edificio muy notable. Puedeſe creer deſte Claro Varon que ſu buen ſeſo le hizo aprender ſciencia, y ſu ſciencia le dio ſaber, y ſu ſaber le dio experiencia, y la experiencia le dio conocimiento de las coſas, de las quales ſupo con prudencia elegir las que le hizieron abito de virtud, mediante la qual vivio proſpero ochenta años ſin paſſion de codicia, y con abundancia de lo neceſſario. Murio con gran honra en la Ciudad de Roma.

Titulo XX. *Del Arçobiſpo de Toledo.*

DOn Alonſo Carrillo Arçobiſpo de Toledo, hijo de Lope Vazquez de Acuña, fue hombre alto de cuerpo, y de buena preſencia. Era de los hidalgos y de limpia ſangre del Reyno de Portugal; ſu aguelo fue Cavallero Portugues, que vino à Caſtilla al ſervicio del Rey Don Juan, que fue vencido en la batalla de Aljubarota. Fue primero Obiſpo de Ciguença, y deſpues fue proveido de Arçobiſpo de Toledo à ſuplicacion del Rey Don Juan. Rezava bien ſus horas, guardava cumplidamente las cerimonias que la Igleſia manda guardar. Fundò el monaſterio de San Franciſco de Alcala, y començo à fundar otro monaſterio en la Villa de Brivega. Era hombre de gran corazon: y ſu principal deſſeo era hazer grandes coſas, y tener gran eſtado por haver fama, y gran renombre. Tenia en ſu caſa Letrados, y Cavalleros, y hombres de facion; recebia muy bien, y honrava mucho à los que à el venian, y tratavalos con buena gana, y mandavales dar gran abundancia de manjares de diverſas maneras, de los quales hazia ſiempre tener ſu caſa muy proveida, y tenia para ello los oficiales y miniſtros neceſſarios; y deleytavaſe en ello. Sus penſamientos deſte Prelado eran muy mas altos que ſus fuerças, y ſu gran corazon no le dexava dicernir ni conſentia medir ſu facultad con las grandes empreſas que tomava; y deſto ſe le ſeguian trabajos y fatigas continuas. Era hombre franco, y allende de las dadivas que de ſu voluntad con gran liberalidad hazia, ſiempre dava à qualquier que le demandava, porque no ſufria que ninguno ſe partieſſe del deſcontento. Y por cierto la dadiva hecha con deſſeo de fama, y no con penſamiento de razon, mas ſe puede dezir mal hecho, que buen penſamiento; porque aquel beneficio es cariſſimo que carece de vanagloria, verdad es que ni nueſtra benignidad ſe deve tanto cerrar que ſea dura la comunicacion de nueſtros bienes, ni tanto abrir que con prodigalidad ſe derramen; porque ſi del retener ſe ſigue odio del indiſcreto; del derramar procede tal mengua que de neceſſario vienen los prodigos à poner las manos en bienes agenos: aſſi que eſtos bienes temporales ſon buenos, y à la humana ſociedad mucho aprovechan quando ſon poſſeidos por varones de prudencia, paraque ni dañen à otros reteniendoſelos con avaricia, ni pierdan al que los poſſee vertiendolos con indiſcrecion; porque tambien parecen mal guardandoſe, como ſin cauſa derramandoſe. Era hombre bellicoſo, y ſiguiendo eſta ſu condicion plaziale tener continuamente gente de armas, y andar en guerras, y juntamientos de gentes. Inſiſtia mucho en la opinion que tomava; y queriala proſeguir aunque ſe le repreſentavan algunos inconvenientes. Y como la opinion, ſoſpecha, y afficion, ſon coſas que muchas vezes à los hombres deſatinan, aſſi eſte Prelado traido por alguna deſtas procurava ſiempre de ſoſtener parcialidades, donde ſe ſiguieron en ſus tiempos algunas guerras en el Reyno, en las quales ſe acaecieron batallas campales, y otros rencuentros, y hechos de armas. Era gran trabajador en las coſas de la guerra, y quanto era amado de algunos por ſer franco, tanto era deſamado de muchos por ſer bellicoſo, ſeyendo obligado à religion. Plaziale ſaber experiencias, y propiedades de aguas, y de yervas, y otros ſecretos de natura. Procurava ſiempre haver grandes riquezas, no para teſoro, mas para las dar y diſtribuir: y eſte deſſeo le hizo entender muchos años en el arte del Alquimia; y como quier que della no veia efecto, però creyendo ſiempre alcançarla para las grandes hazañas que imaginava hazer, ſiempre continuò: en laqual y en buſcar teſoros y mineros conſumio mucho tiempo de ſu vida, y gran parte de renta, y todo quanto mas podia haver de otras partes. Y como vemos algunas vezes que los hombres deſſeando ſer ricos ſe meten en tales neceſſidades que los hazen ſer pobres, eſte Arçobiſpo dando y gaſtando en el arte del Alquimia, y en buſcar mineros y teſoros, penſando alcançar grandes riquezas para las dar y diſtribuir, ſiempre eſtava en continuas neceſſidades; y ſin duda

puedeſe

puedeſe creer que ſi lo que deſſeava tener eſte Prelado reſpondiera al corazon que tenia, hiziera grandes coſas. Al fin gaſtando mucho, y deſſeando gaſtar mas, murio pobre y adeudado en la villa de Alcala, de edad de 60. años de los quales fue treinta y ſiete Arçobiſpo de Toledo.

Titulo XXI. *Del Arçobiſpo de Sevilla.*

DOn Alonſo de Fonſeca Arçobiſpo de Sevilla fue hombre de mediana eſtatura, bien proporcionado en las faciones de ſu roſtro, y en la compoſicion de ſus miembros, hijo del Doctor Juan Alonſo de Ulloa de linage de hombres Hijoſdalgo del Reyno de Galizia. Era natural de la ciudad de Toro; tomò el apellido de ſu madre que era de linage de Fonſeca. Era hombre de muy agudo ingenio, y de buen entendimiento, y bien inſtruto en lo que requeria el habito y profeſſion Eccleſiaſtica que tomò. El ſentido de la viſta tenia muy agudo y codicioſo, mas que ninguno de los otros ſentidos: y ſiguiendo eſta ſu inclinacion plaziale tener piedras precioſas, y perlas, y joyas de oro y de plata, y otras coſas hermoſas à la viſta: las coſas neceſſarias para el ſervicio de ſu perſona, y para el arreo de ſu caſa queria que fueſſen muy primas, y tuvieſſen ſingularidad de perficion ſobre todas las otras, y deleytavaſe en ello. Era aſſi miſmo muy limpio en ſu perſona y en ſu veſtidura, y trajas, y reglado, y muy ordenado en ſus gaſtos. Començando la edad de mancebo ſalio del Eſtudio, y vino al ſervicio del Rey Don Enrique ſeyendo Principe, y fue ſu Capellan Mayor, y por ſu interceſſion fue proveido de Obiſpado de Avila; y deſpues fue proveido à dignidad de Arçobiſpo de Sevilla. Hablava muy bien y con buena gracia. Tuvo gran lugar en la governacion del Reyno, en tiempo del Rey Don Juan, y del Rey Don Enrique ſu hijo. Queria tanto gratificar à los que con el negociavan, que ninguno iva mal contento de ſu reſpueſta. Era hombre muy aſtuto y diligente: dava buenos y preſtos remedios à los caſos que acaecian: zelava mucho la juſticia, y la honra de la Corona Real: era tan agudo que ſiempre inventava grandes coſas. Procurava mucho la honra y ſiempre queria tener el eſpecial lugar cerca de los Reyes, y ſer unico con ellos en ſus hablas y retraimientos. Y como acaece en las cortes de los Reyes ſer embidiados, y odioſos aquellos que mas cerca dellos eſtan, eſte Arçobiſpo por eſta ſingular accepcion que procurava ſiempre tener acerca del Rey Don Juan, y del Rey Don Enrique, y por la gran confiança que en aquellos tiempos hizieron de algunos arduos negocios que ocurrian, ſe le ſiguieron enemiſtades peligroſas con algunos Grandes del Reyno; las quales por diſcurſo de tiempo y con obras que hizo de amiſtad ſupo con buen juizio ſatisfazer de tal manera que ſaneò el odio que del fue concebido. Conocidos los grandes trabajos aſſi del eſpiritu como de la perſona, que ovo en la governacion del Reyno, le fue hecha merced por el Rey Don Juan de las Villas de Coca, y de Alahejos, y otras grandes mercedes de que hizo caſa, y Mayorazgo que dexò à ſu hermano. Tenia la codicia comun que todos los hombres tienen de haver bienes temporales; y ſabialos muy bien y con gran diligencia adquirir. Eſte Arçobiſpo edificò de principio en aquella ſu Villa de Alahejos la fortaleza que en ella eſtà oy fundada. Y como acaece que algunos procurando las coſas que deſſean, ſe reputan meſquinos quando no las alcançan, y ſerloian ſi las alcançaſſen; otros hay que aborreſciendo las coſas que pienſan ſerles dañoſas ſu buena fortuna les fuerça que las reciban por la utilidad que dellas ſe les ha de ſeguir, puedeſe creer deſte Arçobiſpo que tuvo tan buena fortuna acerca deſtas coſas mundanas, que ſiempre ſe le apartava aquella que procurava, ſi al fin ſe le havia de ſer dañoſo; y ſe le aparejava la que aborreſcia, ſi al fin le havia de ſer proſpero. Murio en honra y proſperidad en la ſu Villa de Coca, conociendo a Dios como buen Prelado. y con devocion de Catholico Chriſtiano en edad de 55. años.

Titulo XXII. *Del Obiſpo de Burgos.*

DOn Alonſo de Santa Maria Obiſpo de Burgos fue hombre de buen cuerpo, bien compueſto en la proporcion de ſus miembros, tenia cara y perſona muy reverenda. Era hijo de Don Pablo Obiſpo de Burgos, el qual lo tuvo en ſu muger legitima que tuvo antes que entraſſe en la Religion Eccleſiaſtica. Eſte Obiſpo Don Pablo fue de linage de los Judios, y tan gran ſabio que fue alumbrado de la gloria del Eſpiritu Santo; y haviendo conocimiento de la verdad ſe convertio à la nueſtra Santa fe Catholica. Eſte Obiſpo Don Alonſo ſu hijo deſde ſu mocedad fue criado en la Igleſia y en eſcuela de ſciencia, y fue gran letrado en derecho Canonico y Civil. Era aſſi miſmo gran Philoſopho natural: hablava muy bien y con muy buena gracia; ceceava un poco; y ſu perſona

ſona era tan reverenda, y de tanta autoridad, que en ſu preſencia todos ſe honeſtavan, y ninguno oſava dezir ni hazer coſa torpe. Era ya tan acoſtumbrado en los actos de virtud que ſe deleytava en ellos. Era muy limpio en ſu perſona, y en las ropas que traia; y el ſervicio de ſu meſa, y todas las coſas que le tocavan hazia tratar con gran limpiezà; aborrecia mucho los hombres que no eran limpios, porque la limpieza exterior del hombre dezia el que era algun ſeñal de la interior; però entendia aprovechar poco la limpieza del cuerpo, y de las ropas, y de las muy limpias veſtiduras y aparatos, ſino conſeguian con ello la ſinceridad de los penſamientos, y la limpieza de las obras. Entre los Letrados que fueron eſcogidos para embiar à un gran Concilio que ſe hizo en Baſilea, eſte Obiſpo ſeyendo Dean de Santiago fue uno de los nombrados à quien el Rey Don Juan mandò ir en aquella Embaxada, en la qual conocida ſu ſciencia y la experiencia de ſus letras, y claras coſtumbres, ganò tan gran fama que eſtando en Roma el Papa Eugenio lo proveyò del Obiſpado de Burgos que era del Obiſpo Don Pablo ſu padre. Pueſto en eſta dignidad guardò tan bien los preceptos que ſegun los Sacros Canones, y Decretos deve guardar el Prelado, que fue exemplo de vida y doctrina à todos los otros Prelados que fueron en ſu tiempo. Fue por Embaxador al Rey de Portugal por mandado del Rey Don Juan, y con la fuerça de ſus razones eſcuſò la guerra, y concluyò la paz que por entonces ovo entre eſtos dos Reynos. Era obſervantiſſimo en la orden y habito que tomò; predicava, confeſſava, corregia, y uſava en ſu Dioceſi de aquellas coſas que Prelado es obligado à hazer. Era limoſnero, y ayudò con gran ſuma à edificar el monaſterio de San Pablo de Burgos, y reedifico otras Igleſias, y Monaſterios de ſu Obiſpado. Fue varon quito de codicias temporales, y nunca ſe ſintiò en el punto de Embidia: dezia el, que no podia ſer alegre con ſus bienes el que ſe atormenta con bienes agenos. Era de eſpiritu humilde y doctrinando con humildad ſu doctrina era mejor recebida, y de mejor fruto. Tornò de lengua Latina en nueſtra lengua vulgar ciertas obras de Seneca que el Rey Don Juan le mandò reduzir. Era hombre muy eſtudioſo, y deleytavaſe en platicar las coſas de ſciencia. Ovo una gran diſputa con un Philoſopho y Orador grande de Italia que ſe llamò Leonardo de Arecio ſobre la nueva traſlacion que hizo de las Eticas de Ariſtoteles, en la qual diſputa ſe contienen muchos y muy doctrinables preceptos. Hizo aſſi miſmo algunos Tratados de Philoſophia Moral, y de Theologia provechoſos à la vida, los quales eſtan oy en la Capilla do eſtà enterrado en la Igleſia Mayor de Burgos. Aborrecia los loores que en preſencia le dezian, porque ſi la conſciencia accuſava de dentro, poco dezia el que aprovechan los loores de fuera. Y ſi el entendimiento humano es tan alto y generoſo que pone ſus terminos cercanos à los del alto Dios, quien bien conſiderare los actos exteriores deſte Prelado conocerà ſin duda què ſus penſamientos interiores mas participavan con las coſas celeſtiales que con las terrenales. Al fin ſeyendo en edad de ſeſſenta años, como propuſieſſe ir en romeria de Santiago, aun en eſto ſu voto parecio ſer bien accepto à Dios, porque le dio gracia que fueſſe en ſalvo, y cumplieſſe ſu romeria; la qual cumplida, y tornado à ſu Dioceſi, finò conociendo à Dios, y dexando fama loable y claro exemplo de vida.

Titulo XXIII. *Del Obiſpo de Coria.*

Don Franciſco Obiſpo de Coria fue hombre pequeño de cuerpo, y hermoſo de geſto, la cabeza tenia grande. Era natural de la ciudad de Toledo. Sus abuelos fueron de linage de Judios convertidos à la fee Catholica. Deſde ſu menor edad fue honeſto, y tuvo inclinacion à la ſciencia. Era cuerdo y de muy ſotil igenio. Muertos ſu padre, y madre y quedando moço, la verguença que padecia por falta de lo neceſſario le conſtriño ſalir de ſu tierra, y ir al eſtudio de Lerida, donde moſtrando Gramatica à otros, y el aprendiendo Philoſophia pobremente paſſò algun tiempo: durante el qual ovo noticia de ſu abilidad la Reyna Doña Maria de Aragon hermana del Rey Don Juan, y porque le plazia mucho ver Caſtellanos dados à virtud, lo tomò para ſu capilla, y à pocos dias conocio que tal ingenio no devia ſer diſtraido del eſtudio, proveyendole de ſu limoſna para cada año le embiò al eſtudio de Paris, donde aprendio por eſpacio de diez años; en los quales los Rectores de aquel eſtudio veyendo que ſu gran ſciencia y integridad de vida ſuplia el defecto de ſu edad le dieron grado de Magiſterio, que à otros tan mancebos no acoſtumbran dar en aquel eſtudio. Fue muy gran predicador, y ceceava un poco. Y comò quier que pequeño de cuerpo ſu organo reſonava muy claro, y tenia ſingular gracia en ſermonar, tan bien en lengua Latina, como en la ſuya materna. Era obſervantiſſimo en la orden clerical que tomò. Soſtuo muchas vezes concluſiones de Philoſophia y Theologia

gia en el eſtudio de Paris, y en Corte Romana, y en otros eſtudios generales; donde alcançò honra y fama de gran Theologo. Era de vida honeſtiſſima, y no fue viſto en ninguna de ſus edades juzgar, ni jurar. Y como el entendimiento comprehende las coſas univerſalmente, y el apetito las ſigue, y la prudencia las ordena, puedeſe creer deſte Prelado que ni falleciò en el entender, ni errò en el elegir, ni mènos desviò del verdadero juizio para las diſcernir. Moviaſe à la obra virtuoſa, no por el bien aparente, ſalvo por el aſſiſtente. Era hombre juſto, no por temor de la pena, mas por el amor de la juſticia. Eſtando en Roma, un Cardenal que ſe dezia Deformo varon muy notable el qual le recibio en ſu caſa; y viſto por experiencia lo que deſte Claro Varon ſe dezia por fama le hizo ſu confeſſor; y al tiempo de ſu fin le eſtableciò albaceà de ſu anima. Era de vida tan clara que jamas hizo coſa en ſecreto que ſin reprehenſion no la pudiera hazer en publico. No ſupplicò jamas por beneficio ni dignidad que ovieſſe; mas ſu ſciencia y ſu vida procurava ſu proviſion ſin procuracion. Muerto aquel Cardenal, el Papa Pio le recibio por ſu familiar, y le proveyò del Deanazgo de Toledo, y de otros beneficios; y conocida la gran fuerça que tenia en el razonar le embiò diverſas vezes por Embaxador al Rey Don Luis de Francia, y al Rey Don Alonſo de Aragon. Fue uno de los Theologos eſcogidos que el Papa embio dos vezes à reduzir los Boemios hereges, donde trabaxò mucho el eſpiritu, y la perſona en augmentacion de la fee Catholica. No tenia en tal eſtimacion las coſas humanas que le impidieſſen la contemplacion de las divinas. Ordeno algunos tratados de Philoſophia y Theologia, y ſermones de gran doctrina: y haviendo conſideracion del yerro grande en que caen aquellos que ſin autoridad del ſummo Pontifice preſumen quitar Reyes, y ponerlos, ordenò un libro fundado por derecho contra aquellos que hazen diviſion en los Reynos, y preſumen por ſu propria autoridad quitar un Rey, y poner otro. Y nunca fue tan laborioſo que no penſaſſe en las coſas de Dios; ni tan ocioſo, que no trabaxaſſe en utilidad del proximo. Eſtava ya habituado en vida tan recta, y tan razonable, que aquella gracia del libre arbitrio que le cupo ſiempre la exercitò en loor de aquel que gela dio. El Rey Don Enrique IV. le dio cargo de la Embaxada y procuracion ſuya de ſus Reynos en Corte Romana: y el Papa Sixto le hizo ſu Datario, que es oficio de gran confiança, y le proveyò del Obiſpado de Coria. Y porque en la ciudad de Genoua acaecieron grandes diviſiones y eſcandalos de los que ſuelen acaecer entre los de aquella ciudad, el Papa que era de aquella nacion Genoueſa deſſeando los pacificar, y conociendo que el honeſto vivir deſte Prelado le dava gran auctoridad, le embiò por ſu Legado à aquella Provincia: el qual conocidos los deſſeos de los principales movedores, y dando à cada uno las razones que entendiò ſer medicinales à ſu paſſion, los retraxo de las vias erradas que llevavan, y pueſtos en las verdaderas que devian llevar les amanſò y pacificò los eſcandalos que eſtavan aparejados à la deſtruicion de la tierra. Pueſtos en paz las coſas de aquella Provincia, y buelto à la ciudad de Roma, eſtando para ſer criado Cardenal, en edad de 55. años feneciò ſus dias; y tornò à la tierra tan virgen como ſaliò della. Y porque las moleſtias y tentaciones en eſta vida vienen à los hombres por diverſas maneras; à unos porque ſean punidos; à otros porque ſean corregidos, o por otros reſpectos notos à el y innotos à nos, puedeſe creer deſte Prelado, que aſſi como fue amado de los buenos, por ſer gran perſuaſor de virtudes, aſſi por ſer reprehenſor de vicios fue aborrecido de algunos malos; de cuyos mordimientos ovo moleſtias, y ſufriò y vencio con verdadera paciencia. Ciertamente quien conſiderare la vida deſte Claro Varon hallarà ſer exemplo y doctrina para todo hombre que quiſiere bien vivir; porque ni eſta opinion que tenemos de linage le ſublimò; ni la compoſtura del cuerpo; ni las riquezas le hizieron claro Varon: ni menos ſe puede dexir que la fortuna le fue favorable para alcançar la honra, y eſtimacion grande que ovo, mas la perſeverancia que tuvo en la vida virtuoſa le abriò la puerta para entrar en grandes lugares, y le hizo haver accepcion cerca de grandes ſeñores, y para haver la honra que le dio claro nombre.

Titulo XXIV. *Del Obiſpo de Avila.*

DOn Alonſo Obiſpo de Avila fue hombre de mediana eſtatura; el cuerpo eſpeſſo, bien proporcionado en la compoſtura de ſus miembros, tenia la cabeza grande, y el geſto robuſto, el peſcueço corto. Era natural de la villa de Madrigal de linage de labradores; deſde ſu niñez tuvo inclinacion à la ſciencia; y creciendo en dias crecio mas en deſſeo de aprender. Era hombre agudo, y de gran memoria; ovo principios en Philoſophia y Theologia; aprendiò en el

eſtudio de Salamanca, donde recibio habito clerical; fue obſervantiſſimo en la orden que recibio; y de edad de 25. años tuvo el Grado de Magiſterio: y tanto reſplandecia en ſciencia, y en vida honeſta, que como quier que havia otros de mayor edad y de gran ſuficiencia, però por ſus meritos fue elegido para leer las Cathedras de Theologia, y Philoſophia: y tuvo gran continuacion y perſeverancia en el eſtudio, tanto que el tiempo que ſe paſſava, ſiempre lo tenia preſente: porque gozava en la hora preſente de lo que en la paſſada havia deprendido. Tuvo muchos diſcipulos, y deſpues que fue Maeſtro nunca hallò moſtrador, porque ni ſe eſcusò jamas de aprender, ni fue acuſado de haver mal aprendido. El Papa movido por la habilidad interior deſte claro varon, mas que por ſuplicacion exterior de otro, le proveyò de Maeſtro eſcuela de Salamanca. Siendo gran Maeſtro en Artes y Theologia ſe diſpuſo à aprender Derecho Canonico y Civil, y fue en aquellas facultades bien inſtruto. Y tan grande era la fama de ſu ſaber en todas ſciencias, que eſtando en aquel eſtudio, durò gran tiempo que le venian à ver hombres doctos, tambien de los Reynos eſtraños, como de los Reynos de Eſpaña. Cierto es que ningun hombre, dado que viva largos tiempos, puede ſaber la proviſion, y profundidad de todas las ſciencias; y no quiero dezir que eſte ſabio Prelado las alcançò todas; però puedeſe creer del que en la ſciencia de las Artes, y Theologia, y Philoſophia natural, y moral; y aſſi miſmo en el arte de Aſtrologia y Aſtronomia ſe vido en los Reynos de Eſpaña, ni en otros eſtrangeros ſe oyò haver otro en ſus tiempos que con el ſe comparaſſe. Era hombre callado, y reſplandecia mas en el la lumbre de la ſciencia que el florear de la lengua. Fue à Roma, donde ſoſtuvo concluſiones de gran ſciencia, y alcançò fama de varon muy ſabio; y fue mirado por el Papa, y por todos los Cardenales como hombre ſingular en la Igleſia de Dios. Eſte hizo muchos tratados de Philoſophia y Theologia; y eſcrivio ſobre el texto de la ſacra Eſcriptura una muy copioſa declaracion, y de gran doctrina, que eſtà oy en el Monaſterio de Guadalupe, y en el eſtudio de Salamanca: en la qual verà quien bien la mirare quanto eſte Prelado abundava en todas ſciencias. Y como es verdad lo que del aqui ſe predica, el Rey Don Juan que era un Principe à quien plazia oir lecturas y ſaber declaraciones y ſecretos de la Sacra Eſcriptura, lo tuvo cerca de ſi, y le hizo de ſu conſejo. Y ſuplicò al Papa que le proveieſſe del Obiſpado de Avila. Durò Prelado en aquel Obiſpado 6. años; y murio de edad 55. años, conociendo à Dios, y con fama del mas ſabio hombre que en ſus tiempos tuvo la Igleſia de Dios.

Titulo XXV. *Del Obiſpo de Cordova.*

DOn Tello Obiſpo de Cordova fue hombre alto de cuerpo bien proporcionado en la compoſtura de ſus miembros, y el roſtro tenia honeſto; era natural de una villa que ſe dize Buendia, de linage de labradores. Deſde ſu menor edad tuvo gran deſſeo à la ſciencia; y como quier que le menguava lo neceſſario para continuar el eſtudio, però la voluntad que tenia de aprender le llevò à las eſcuelas de Salamanca, confiando mas en la Providencia de Dios, que ſuele acorrer à los buenos deſſeos, que en la facultad ſuya ni de otro ninguno que le ayudaſſe. Aprendio en un Collegio de Salamanca, donde mueſtran à los pobres por amor de Dios. Fue buen letrado en Derecho Canonico, y en aquella facultad le fue dado grado de Doctor. Eligio el habito clerical, y guardò muy bien aquellas coſas que la Igleſia eſtatuyo que guardaſſen los buenos Clerigos. Por ſus meritos fue proveido del Arcedianato de Toledo, y de otros beneficios en la Igleſia de Dios. Y como eſte claro varon ſe vido con gran renta, y pueſto, y en la edad que demanda repoſo, retraxoſe à la Igleſia de Toledo à ſervir à Dios en aquella dignidad que tenia. Era hombre à quien movia mas la caridad para diſtribuir que la codicia para ganar: compadeciaſe de los miſerables, vezes con el conſejo, à vezes con el conſuelo, y tambien con ſu limoſna alli do era neceſſario los conſolava, y remediava porque creia que eſtos bienes temporales no ſe dieron mas para poſſeer que para diſtribuir. Su deſſeo era hazer obras de miſericordia, y poniendolos en obra ſacava todos los años cierto numero de cautivos Chriſtianos de tierra de Moros: y en eſto, y en caſar huerfanas, y ſocorrer pobres gaſtava ſu penſamiento, y toda la renta que tenia, reputando à pecado ſi de un año le quedaſſe algo para otro: y eſto hizo cumplidamente, y con tanta diligencia, que ſin duda ſe puede dezir que fue leal deſpenſero de ſus bienes para los diſtribuir à voluntad del que gelo diò. Hervia tanto en la virtud de la caridad que de lo neceſſario à ſu perſona propia no curava tanto quanto penſava en ſocorrer à neceſſidad agena. Y porque fue informado que por falta de una torre que no havia en un termino cerca de la Ciudad de Alcala la Real perecian algunos Chriſtianos en las

guerras

guerras que en aquellas partes tienen con los Moros, eſte Prelado embiò à la edificar à ſus propias eſpenſas en el lugar, y forma que le fue dicho ſer neceſſaria al bien, y defenſa de aquella tierra. Otroſi viſto que algunos hombres perecian en el rio de Guadarrama que paſſa por el camino que va deſde la Ciudad de Toledo à la Villa de Torrijos, eſte claro varon edificò la puente que oy alli eſtà edificada, y eſcuſò los inconvenientes que todos los años por falta della en el paſſo de aquel rio ſe recrecian: en la qual obra eſte Prelado uſò de tal magnanimidad, que como vieſſe la dificultad que algunas perſonas particulares ponian en la contribucion de lo neceſſario para aquel edificio, no conſintiò que ninguno contribueſſe coſa alguna para el, ſalvo el ſolo acordò de lo hazer à ſus eſpenſas. Y en eſta liberalidad nos diò à conocer quanto mas el virtuoſo ſe deleyta en el gaſtar que el avariento pena en el guardar. La Reyna Doña Yſabel que tenia un ſingular deſſeo de proveer en las Igleſias de ſus Reynos de perſonas notables, ſuplicò al Papa que proveyeſſe à eſte claro varon del Obiſpado de Cordova; el qual fue proveido de aquella Igleſia, y mediante los ruegos y exhortaciones que de parte de la Reyna le fueron hechos acceptò la proviſion que el Papa le hizo de aquella dignidad: y dentro del año que fue proveido por Prelado de aquella Igleſia feneſcio en eſta vida con teſtimonio cierto de haver ganado la otra en edad de ſetenta años.

Titulo XXVI. *De otro Razonamiento breve hecho à la Reyna Nueſtra Señora.*

MUy excelente Reyna, y Señora, por cierto ſe deve creer que tan bien ſe loarà un hecho Caſtellano como ſe loa un hecho Romano ſi oviera Eſcriptores en Caſtilla que ſupieran enſalçar en eſcriptura los hechos de los Caſtellanos, como ovo Romanos que ſupieron ſublimar los de ſu nacion Romana: aſſi que imputaremos la negligencia à los Eſcriptores que no eſcrivieron, mas no imputaremos por cierto à los Caſtellanos que no hizieron actos de virtud en todas las coſas donde ella exercitada ſuele reluzir. Y por tanto el noble Cavallero Fernando Perez de Guzman dixò verdad que para ſer la Eſcriptura buena y verdadera, los Cavalleros devian ſer Caſtellanos, y los Eſcriptores de ſus hechos Romanos.

SIGUENSE LAS LETRAS DE FERNANDO DE PULGAR A DIFERENTES PERSONAS.

Letra I.

Contra los Males de la vejez.

SEñor Doctor Franciſco Nuñez Phyſico, yo Fernando de Pulgar Eſcrivano pareſco ante vos, y digo, que padeciendo gran dolor de la hijada, y otros males que aſſoman con la vejez, quiſe leer à Tulio de Senectute, para haver del para ellos algun remedio, y ño le Dios mas ſalud al alma de lo que yo halle en el para mi hijada; verdad es que da muchas conſolaciones, y cuenta muchos loores de la vejez; però no provèe de remedio para ſus males; quiſiera yo hallar un remedio tan ſolo, mas por cierto Señor Phyſico, que todas ſus conſolaciones; porque el conorte quando no quita dolor no pone conſolacion; y aſſi quedè con mi dolor, y ſin ſu conſolacion. Quiſe ver eſſo miſmo en el ſegundo libro que hizo de las queſtiones Tuſculanas, donde quiere provar que el ſabio no deve haver dolor, y ſi lo hoviere lo puede deſechar con virtud; y yo (Señor Doctor) como no ſoy ſabio ſenti el dolor, y como no ſoy virtuoſo no lo puedo deſchar, ni lo deſechara el miſmo Tulio por virtuoſo que fuera ſi ſintiera el mal que yo ſiento, aſſi que para las enfermedades que vienen con la vejez, hallo que es mejor ir al Phyſico remediador, que al Philoſopho conſolador. Por los Scipiones, por los Metelos, y Fabios, y por los Traſos, y por otros algunos Romanos que vivieron, y murieron en honra, quiere provar Tulio que la vejez es buena, y por algunos que ovieron mala poſtrimeria provarè yo que es mala, y darè mayor numero de teſtigos para prueva de mi intencion que el Señor Tulio pudo dar para en prueva de la ſuya. Uno de los quales preſento al miſmo Tulio, el qual ſea preguntado de mi parte, quando Marco Antonio ſu enemigo le cortò la mano, y la cabeça, ſi el quiſiera mas morir de calenturas algunos años antes, ô morir como murio viejo, y deſierro algunos años deſpues? Bien creo yo que aquellos Romanos que alega ovieron honrada vejez, però tambien creo que el Señor Tulio eſcrivio las proſperidades que ovieron, y dexò de dezir las anguſtias y dolores que ſintieron, y ſienten todos quantos mucho viven. Sabio y honrado fue Adam, però ſus dos hijos vido homicida al uno del otro. Juſto fue Noe, pero vido perecer el mundo, y el anduvo à la tormenta de las aguas; y vidoſe deſcubierto, y eſcarnecido de ſu hijo. Abraam amigo fue de Dios, però deſterrado anduvo de ſu tierra, ſufriendo anguſtias por moradas agenas. Yſaac la vejez le hizo ciego, y vivio vida atribulada por la diſcordia de ſus dos hijos. Rico fue Jacob y honrado, però ſus hijos le vendieron al hijo que mas amava; y ciento y treynta años confeſſò que havia pocos y malos. David perſecuciones tuvo muchas, y graves, y diſſenciones dentro de ſu caſa, que es doblado tormento. El viejo Eli Sacerdote ſus dos hijos ſupo ſer muertos en la batalla, y el Arca del Teſtamento tomada de los enemigos. Eſtos de quien eſtas coſas ſe leen Patriarcas fueron, y amigos de Dios, mucho mas por cierto que los Metelos, ni los Fabios de Roma; però quien quita que en los muchos años que vivieron ovieron lugar todas eſtas perſecuciones que ſintieron. No acabariamos de contar porque ſon muchos; y aun diria que todos los que vivieron mucho ovieron en ſus poſtrimeros dias grandes tormentos, allende de los dolores corporales que les acarrea la vejez. Ni por eſſo quiero yo comparar à nueſtra vida y trabajos la vida y tentaciones deſtos Patriarcas, ni de los Santos y Martires que alumbrados del Eſpiritu Santo ſufrieron virtuoſos martirios y perſecuciones; porque aquello fue por otros miſterios de Dios obrado en aquellos que fueron ſus amigos, por eſperimentar à ellos la virtud de la fè, de la paciencia, y de la conſtancia para exemplo de nueſtra vida. Pero digo que quando aquellos ſintieron los trabajos de la vejez, quanto mas lo ſentiran los que no pudieron alcançar la gracia que ellos alcançaron. Job nos condena à pena de vivir pocos dias:

dias, y de ſufrir muchas lazerias; la qual ſentencia ſe executa cada dia en cada uno de noſotros, eſpecialmente en los viejos; porque veo que continuamente padecemos dolores, dolencias, muertes de propinquos, neceſſidades que tomamos, otras que ſe nos vienen ſin llamar, ſegun, y en la manera que Job lo pronunciò por ſu ſentencia: item mas pobreza amiga, y mucho compañera de la vejez. Y porque loa eſſo miſmo Tulio la vejez de templada, porque ſe aparta de luxuria, y de los otros exceſſos de la mocedad, ſea preguntado ſi uſan los viejos deſta templança porque no pueden, ó porque no quieren? Digolo Señor Phyſico porque à vos y à otros hombres honrados viejos he oido loar eſta templança, y loar, y deleytarſe tanto en la deſtemplança de ſu mocedad paſſada, que parece faltar la obra porque falta el poder, que eſtà ya tan ſeco quanto eſtà verde el deſſeo para la obra ſi pudieſſe; aſſi que no ſe yo como loemos de templado al que no puede ſer deſtemplado: y ſi el viejo quiere tornar à uſar de las luxurias que dexò con la mocedad, ya vedes Señor Doctor quan hermoſo le eſtà andar embuelto en las coſas que ſu apetito le tienta, y ſu fuerça le niega. Loa tambien la vejez porque eſtà llena de autoridad, y de conſejo: y por cierto dize verdad, como quiera que yo he viſto muchos viejos llenos de dias, y vazios de ſeſo, à los quales ni los años dieron autoridad, ni la eſperança pudo dar doctrina; y ſer corregidos de algunos mancebos, y ſi algunos viejos hay que ſepan, aun eſtos dizen, ſi ſupiera quando moço lo que agora ſe quando viejo, otramente oviera vivido; de manera que ſi el moço no haze lo que deve porque no ſabe, menos lo haze el viejo porque no puede. Loa tambien el Señor Tulio la vejez, porque eſtà cerca del ir à viſitar los buenos en la otra vida; y deſta viſitacion veo yo que todos huimos; y huyera aſſi miſmo Tulio ſino lo tomaran à manos, y le embiaron ſu camino à hazer eſta viſitacion que mucho loa, y poco deſſeò; porque hablando en ſu reverencia uno de los mejores males que padece el viejo es el penſamiento de tener cercana la muerte; el qual le haze no gozar de todos los otros bienes de la vida, porque todos naturalmente querriamos conſervar eſte ſer, y eſto aca no puede ſer porque quanto mas eſta vida crece, tanto mas deſcrece; y quanto mas anda tanto mas va à no andar. Y lo mas grave que yo veo (Señor Doctor) es que ſi el viejo quiere uſar como viejo, huyen del; ſi como moço burlan del; no es para ſervir porque no puede; no para ſer ſervido porque riñe; no para en compañia de moços, porque el tiempo les apartò la converſacion; menos pueden convenir los viejos, porque la vejez deſacuerda ſus propoſitos; comen con penas; purgan con trabajo; enojoſos à los que los menean; aborreſcibles à los propinquos; ſi ſon pobres, porque tardan en morir; aborreſcibles ſi ſon ricos y viven mucho, porque tarda ſu herencia. Diſormanſeles los ojos, la boca, y las otras faciones, y miembros; enflaqueceſeles los ſentidos, y algunos ſe les privan; gaſtan, no ganan; hablan mucho, hazen poco: y ſobre todo la avaricia que les crece juntamente con los dias, la qual do quier que aſſienta, que mayor corrupcion puede ſer en la vida? Aſſi que Señor Phyſico no ſe yo que pudo hallar Tulio que loar en la vejez, hezes, y horrura de toda la vida paſſada, la qual le haze abile para recebir qualquier dolencia de hijada, con ſus adherencias. Y ſi alguna edad de la vida hallò digna de loor, (lo que niego) devria à mi parecer loar la mocedad antes que la vejez; porque la una es hermoſa, la otra fea; la una ſana, la otra enferma; la una alegre, la otra triſte; la una enhieſta, la otra caida; la una rezia, la otra flaca; la una diſpueſta para todo exercicio, la otra para ninguno, ſino para gemir los males que cada hora de dentro y de fuera nacen. Por tanto Señor Phyſico ſintiendome muy agraviado de las conſolaciones, y pocos remedios de Tulio de *Senectute*, como de ningunas y de ningun valor, apelo para ante vos Señor Franciſco de Medicis, y pido los emplaſtros neceſſarios *ſæpe*, *& inſtantivè*; y requieroos que me remedieys, y no me conſoleys. Valete.

Letra II.

Para un Cavallero que fue deſterrado del Reyno.

Señor, los que bien os deſſean querrian hablar luego en vueſtro negocio, yo Señor pienſo ſer de calidad, que procurandolo, agora ſe harà tarde lo que dexandoſe un poco ſe puede hazer temprano: y por tanto creed que ſe haga mucho porque ſe dexa agora de hazer algo. Y no os maravilleys que dolencias hay que ſana el tiempo ſin medecina, y no el Phyſico con ella: vos Señor teneys aca tales Phyſicos, que no faltarà diligencia quando vieren oportunidad. Digoos Señor mi pareſcer, porque con quatro coſas ſomos obligados de ayudar à Señores y amigos, con la perſona, con la hazienda, con la conſolacion, y con el conſejo, ó con la que deſtos tu-

vieremos; y el amigo oviere meneſter. Vos Señor no aveys neceſſario de mi, ni de ninguna deſtas; ni aun ſe hallan en todos hombres, eſpecialmente las tres dellas; porque muchos tienen perſonas para ayudar, però no tienen animo para las diſponer; otros tienen hazienda para dar, però falleceles coraçon para la aventurar; algunos querrian conſolar, però no ſaben; el conſejar es muy ligero de hazer, porque qualquiera por necio que ſea preſume dar conſejo, y aun muchos ſe combidan con el, porque cueſta poco; y tambien porque nueſtra humanidad nos trae naturalmente a ello condoliendoſe de lo que al proximo vemos padecer, y no puedo por agora hazeros otra ayuda ſino la del conſejo, que es mas barato que las otras, me parece lo que arriba digo. Entre tanto, porque la obra de los Phyſicos de aca aproveche con vueſtro buen regimiento de alla, os pido por merced que conſidereys que en todos los tiempos ovo deſtierros de perſonas mayores iguales, y menores que vos: en los quales ovo algunos que la cauſa de ſu deſtierro fue comienço de ſu proſperidad. En ſu deſtierro vido Moyſen à Dios: en ſu deſtierro ſalvò à Roma Marco Camilo: el deſtierro de Tulio fue cauſa de ſu proſperidad; y otros muchos, en diverſas maneras rodeadas por la Providencia Divina; y aſſi plazerà à Dios, que deſte vueſtro ſurtirà coſa tan proſpera, que no querays no haver ſido deſterrado; porque Dios es aquel que deſpues de la adverſidad da proſperidad; y deſpues de muchas lagrimas y triſteza acoſtumbra derramar ſu miſericordia. Direys vos Señor que eſte no es conſejo ſino conſuelo, y aun no de los mejores, y podriades me llamar conſolador de eſpera; vamos pues al remedio que à mi parece ſer el verdadero. Penſad Señor dentro de vos miſmo en vueſtras culpas y ofenſas hechas à Dios; y ſi fueredes buen juez hallareys que os ſuelta mas de la mitad de lo que le deveys: y ſi junto con eſte penſamiento os meteys poco à poco por aquella contricion adelante, y la dexays derramar por todas las venas, y arterias haſtaque llegue al corazon que os le paſſe de parte à parte, y os apreteys con ella haſtaque os haga bien ſudar, daos por ſano, y alegre, porque jamas fue ninguno puramente contrito que no fueſſe piadoſamente oido. San Matheo en ſu Euangelio dize de una muger que entre gran multitud do eſtava nueſtro Señor pudo tocarle en la halda, paraque le ſanaſſe del fluxo de la ſangre que padecia, y dize que ſintio nueſtro Señor ſalir de ſi virtud con que ſanò aquella muger; y no le llegando los pies à tierra tan apretadò iva de gente preguntò quien me tocò: yo creo Señor que dado que la Igleſia eſtè llena de gente, y aunque muchos eſtemos de rodillas, però pocos tocamos con la verdadera contricion en la halda de nueſtro Señor paraque ſalga del la virtud de ſu piedad que nos ſane de la ſangre, que ſon los peccados, como hizo aquella buena dueña; ca ſi lo hizieſſemos como ella lo hizo, tan ſanos quedariamos como ella quedò: aſſi que Señor toquemos nueſtro Señor en la halda con la contricion, y acorrernos ha en el alma con la piedad; toquemosle con el aficion, y remediara nueſtra aflicion; toquemosle con las lagrimas, y no dudeys que no reſponda con la miſericordia, con el remedio, con el alegria, y generalmente con todo lo que ovieremos neceſſario. Gemia David y regava con lagrimas ſu cama y ſu eſtrado en ſus deſtierros y adverſidades; y confiando en aquella ſu verdadera contricion dezia: Tu Señor eres aquel que me reſtituiras mi heredad y aſſi gela reſtituyò, y reſtituira à todo contrito ſin duda. Creed Señor que el mas cierto combate para tomar la piedad de Dios es la humildad y contricion nueſtra. Sentencia y muy terrible fue dada contra Acab; però ſu contricion la hizo revocar: ſentencia de muerte fue dada contra Ezechias; però ſu contricion la hizo prorogar. Y aſſi creed que ſe revocarà la vueſtra, ſi haveys la contricion que los otros ovieron: y ſino ſe revocare creed que no ſudaſtes bien, tornad otra vez à la verdadera contricion pura, ſin otro penſamiento ni eſperança de hombres ſino en ſolo Dios, y luego haureys el reparo que eſperays: porque ni el quiere otro ſacrificio para ſer aplacado, ni à vos queda otro conſejo para ſer remediado: y no os empacheys aunque vays à el tarde; digolo porque muchos ſon los que deſpedidos ya de todo el remedio de los hombres ſe tornan à Dios en ſus neceſſidades, y en los tales ſuele el moſtrar ſu fuerça Divina quando ſe eſperimentò nueſtra flaqueza humana, no mirando la poca cuenta que del en el principio de nueſtras coſas hezimos, y devieramos haver hecho. El Rey Venciſlao de Ungria echado de ſu tierra deſamparado ya de todos los que le ſervian dixo aſſi; la fiuza que tenia en eſtos hombres me occupava aquella pura eſperança que devia tener en Dios, agora que toda entera la pongo en el, por fe tengo que me remediarà, y aſſi lo remediò, porque en poco eſpacio fue reſtituido en ſu tierra, y en ſu honra. Si cuerdo ſoys deſta vez creereys tener parte en Dios, pues os tienta; de la

qual

qual tentacion, allende de lo conocer mas, y mejor de aqui adelante, creo quedareys tan buen Maeſtro, que jamas ſereys contra el, aunque el Rey os lo mande; ni contra el Rey, aunque vueſtro Señor lo quiera. Verdad es que la coſtumbre mala y perverſa de nueſtra tierra es en contrario; y deſto vienen en ella las turbaciones que vemos: porque teneys eſpacio para leer os embio eſta, leedla aunque es prolixa. Valete.

LETRA III.

Para el Arçobiſpo de Toledo.

Clama ne ceſſes, dize Yſayas, muy Reverendo Señor: y pues no vemos ceſſar eſte Reyno de llorar ſu males, no es de ceſſar de reclamar à vos que dizen ſer cauſa dellos. Poca coſa os parece; dize Moyſen à Kore y ſus ſequaces, haveros Dios elegido entre toda la multitud del pueblo paraque le ſirvays en el Sacerdocio, ſino que en pago de ſu beneficio le ſeays adverſo eſcandalizando el pueblo. Contad muy Reverendo Señor vueſtros dias antiguos, y los años de vueſtra vida conſiderad, aſſi miſmo los penſamientos de vueſtra anima, y hallareys que en tiempo del Rey Don Enrique vueſtra caſa receptaculo fue de Cavalleros airados y deſcontentos, inventora de ligas, y conjuraciones contra el ceptro Real, favorecedora de inobedientes, y de eſcandalos del Reyno; y ſiempre vos havemos viſto gozar en armas, y ayuntamientos de gentes muy agenas de vueſtra profeſſion, enemigos de la quietud del pueblo. Y dexando de recontar los eſcandalos paſſados que con el pan de los diezmos haveys ſoſtenido; el año de ſeſſenta y quatro contra el Rey Don Enrique ſe hizo aquel ayuntamiento de gente, que todos vimos ſer el primer acto de inobediencia clara que, vueſtra Señoria ſeyendo cabeça, y guiador, ſus naturales le oſaron moſtrar. Aquel quaſi amanſado, por la ſentencia que en Medina ſe ordenava vueſtra muy Reverenda Señoria ſe tornò à juntar con el Rey: y luego à pocos dias acordò de mudar el propoſito, y ſejuntar con el Principe Don Alonſo, haziendo diviſion en el Reyno, alçandole por Rey: eſtas mudanças tantas, y en tan poco eſpacio de tiempo por Señor de tan gran dignidad hechas, no en pequeña injuria de la perſona, y de la dignidad ſe pudieron hazer. Durante eſta diviſion ſi ſe deſpertò la maldad de los malos, la codicia de los codicioſos, la crueldad de los crueles, y la rebellion de los inobedientes, vueſtra muy Reverenda Señoria lo conſidere bien; y verà quan medicinal es la Sacra Eſcriptura que nos manda por San Pedro obedecer à los Reyes, aunque diſſolutos, antes que hazer diviſion en los Reynos: porque la corupcion, y males de la diviſion ſon muchos y mas graves ſin comparacion que aquelles que del mal Rey ſe pueden ſufrir. Con gran vigilança vemos à vueſtra Señoria procurar que vueſtros inferiores os obedeſcan y ſean ſubjectos, dexad pues, por Dios, Señor à los ſubjectos de los Principes, no los alboroteys, no los levanteys, no los moſtreys ſacudir de ſi el yugo de la obediencia, la qual es mas acceptable à Dios que el ſacrificio. Dexad ya Señor de ſer cauſa de eſcandalos, y ſangres, ca ſi à David, por ſer varon de ſangres, no permitio Dios hazer le caſa de oracion, como puede vueſtra Señoria en guerras do tantas ſangres ſe han ſeguido, embolveros con la ſana conſciencia en las coſas Divinas, que vueſtro oficio ſacerdotal requiere? Contagioſo, y muy irregular exemplo toman ya los otros Prelados deſta nueſtra Eſpaña, veyendo à vos el principal ſer el principal de todas las armas, y diviſiones. No pequeys, por Dios Señor, ni hagays pecar, ca la ſangre de Geroboan de la tierra fue deſarraygada por eſte peccado. Dexad ya Señor de rebellar y favorecer à rebeldes à ſus Reyes, y Señores, que el mayor denueſto que diò Nabal à David era que fue irado, y deſobediente à ſu Señor. Hieruſalem y todas aquellas tierras, ſegun cuenta el Hiſtoriador Joſepho, en caida tal vinieron quando los ſacerdotes, dexado ſu oficio Divino, ſe meſclaron en guerras, y en coſas profanas. Y pues vueſtra dignidad vos hizo Padre, vueſtra condicion no os haga parte, y no profaneys yamas vueſtra perſona, religion, y renta que es conſagrada, y para ſus coſas pias dedicada. Gran inquiſicion hizo Achimelech ſacerdote ante que dieſſe el pan conſagrado à David, por ſaber primero ſi la gente que lo havia de comer eran limpios; pues conſidere agora bien vueſtra Señoria de conſideracion eſpiritual ſi ſon limpios aquellos à quien vos lo repartis, y como, y à quien, ô porque ſe lo days, y à quien ſe devia dar, y como ſoys tranſgreſſor de aquel Santo decreto que dize. *Virum Catholicum pracipue Domini Sacerdotem.* Canſad ya por Dios, Señor, Canſad, y alomenos haved compaſſion deſta tribulada tierra que pienſa tener Prelado, y tiene enemigo; gime, y reclama porque tuviſtes poderio en ella, del qual à vos plaze uſar, no para ſu inſtrucion, como deveys, mas para ſu deſtruicion, como hazeys; no para ſu reformacion, como ſoys obligado, mas para ſu deformacion; no

para doctrina, y exemplo de paz, y manſedumbre, mas para corrupcion, y eſcandalo, y turbacion. Paraque vos armays Sacerdote, ſino para pervertir vueſtro habito y religion? Paraque os armays Padre de conſolacion, ſino para deſconſolar, y hazer llorar los pobres, y miſerables, y paraque ſe gozen los tiranos, y robadores, y hombres de eſcandalos, y ſangres con la diviſion continua que vueſtra Señoria cria y favorece? Dezidnos, por Dios, Señor ſi podran en vueſtras dias haver fin nueſtros males, ô ſi podremos tener la tierra en vueſtro tiempo ſin diviſion? Catad Señor que todos los que en los Reynos, y Provincias, procuraron diviſiones, vidas, y fines ovieron atribulados; temed pues por Dios la caida de aquellos, cuya doctrina quereys remediar, y no trabajeys yamas eſte Reyno; ca no hay ſo el cielo Reyno mas deshonrado que el diviſo. Lea vueſtra Señoria à San Pedro, cuyo orden recebiſtes y habito veſtis; y haved alguna caridad de lo que os encomendò que hayays: y baſteos el tiempo paſſado à voluntad de las gentes, ſea el por venir à voluntad de Dios; que ora es ya Señor de mirar do vays, y no atras do venis. No querays mas tentar à Dios con tantas mudanças: no querays deſpertar ſus juyzios que ſon terribles, y eſpantoſos: y pues vos eligiò Dios entre tanta multitud paraque le ſiruays en el Sacerdocio, y en retribucion de ſu beneficio, no le eſcandalizeys el pueblo, ſegun fueron las primeras palabras deſta Epiſtola.

LETRA IV.

Para un Cavallero ſu amigo de Toledo.

SEñor, dixeronme que vueſtras enfermedades os han mucho enflaquecido, y no me maravillo, porque ſi la edad que baxa nunca arriba ſin dolencia, quanto mas harà con ella: y vemos que las enfermedades havidas derredor de los ſeſſenta, quando ya tanta gracia nos hizieren que no nos lleven, otorgannos la vida con condicion que pareſcamos de ſetenta, y que vivamos con ay continuo. La Reyna Yſis en la tierra de los Indios, que conquiſtò, hallò una Iſla llamada *Barac*, do matavan los viejos començando à adoleſcer, porque no viviefſen con pena: no apruevo eſta coſtumbre, porque ni la fe, ni la natura la conſiente, però conoſco viejos que querrian vivir en aquella Iſla, por no eſperar la hora de la muerte penando todas las horas de la vida. A mi pareſce que aſſi como hazemos proviſion en verano para ſufrir las fortunas del invierno, bien aſſi en las fuerças de la mocedad devemos trabajar para ſoſtener la flaqueza de la vejez; y vos deveys dar gracias à Dios porque en vueſtra mocedad os dio caſa y hazienda para ſufrir, y remediar las dolencias que trae la edad. Miembraſeme, entre las otras coſas que ohi dezir à Fernando Perez de Guzman, que el Obiſpo Don Pablo eſcrivio al Condeſtable viejo que eſtava enfermo y en Toledo: plazeme que eſtays en Ciudad de notables Phyſicos y ſubſtancioſas medicinas. No ſe ſi lo dixera agora, porque vemos que los famoſos odreros han echado dende los notables Phyſicos; y aſſi creo que eſtays agora ende forneſcidos de muchos mejores odreros alborotadores, que de buenos Phyſicos naturales. Y dexando aora eſta materia, de mi os digo Señor, que eſta mi enemiga y compañera no le baſtò la ruin, y engañoſa compania que haſta aqui me ha hecho, ſino aun agora que me quiere dexar, me haze mucho peor: quando moço me atormentò con ſus tentaciones, agora me atribula con ſus dolencias. O digo mala carne deſagradeſcida, quiſiſte nunca de mi coſa que te negaſſe? Si luxuria, luxuria; ſi gula, gula; ſi vanagloria, ſi ambicion, ſi otros qualeſquier deleytes de los que tu ſueles demandar te pluguieron, nunca te reſiſtiò ninguno: porque agora te plaze con tus enfermedades darme tanto peſar en pago de tanto plazer? Porque dize ella, porque yo ſoy enferma de mi naturaleza, y lo enfermo no puede hazer ſano; y eſſe cumplimiento de apetitos que me heziſte paſſados, èran principio de las dolencias que ves preſentes. Si tuvieras dize ella ſeſo eſtonces para reſiſtir mis tentaciones, tuvieras agora fuerça para ſufrir mis enfermedades; però ni ſupiſte repugnar las tentaciones que ſe vencen peleando; ni la luxuria que ſe vence huyendo. Eſto conſiderando, pareceme Señor, que ſera bueno que comencemos ya à enfardelar para partir: y porque no vayamos penados con la carga mal cargada, vereys ſi os parece vaya hecha en dos fardelejos, uno de la ſatisfacion, y otro de la contricion; porque eſta mercaderia es muy buena para aquella feria donde vamos, y tanto demandada alla, quanto poco uſada aca. Mas diria deſto, ſino por no parecer parlero: Dios os de ſalud.

LETRA V.

Para el Obiſpo de Oſma.

MUy Reverendo Señor: una letra de V.R.P. embiada à vueſtro hermano, y tomada por las guardas, ſe vido aqui en Burgos,

Burgos, laqual, *inter cætera*, contenia que por todos grandes y pequeños en eſſa corte Romana ſe da carga grande à la Reyna Nueſtra Señora, porque al principio deſtas coſas nò ſe ovo ſegun ſe devia haver; y pareceme muy Reverendo Señor, que los que tal ſentencia dan, ſin preceder otro conocimiento, ſe devrian bien informar antes que juzgar, ô callar ſino ſe pueden informar, ò ſi ni lo uno, ni lo otro hizieren, devrian haver conſideracion, ô ſi quiera alguna compaſſion de veinte y tres años, edad tan tierna, que governacion tan dura tomaron en adminiſtracion, oyendo cada hora tantos conſejos, y tantas informaciones, y unas contrarias de otras; tantas palabras afeytadas, y muchas dellas engañoſas, que turban y fatigan las ſimpliciſſimas orejas de los Principes. Aſſi miſmo devrian penſar que ſon humanos, aunque Reyes, y cargados de muchos mayores curas, y trabajos que todos los otros: y ſi qualquier perſona por perfecta que ſea recibe alteracion, ſi tres negocios arduos juntamente le occurren, loaremos pues, y aun adoraremos eſtos 23. años, à quien todos los negocios deſte Reyno, y los ſuyos propios en tan poco de ſpacio à manera de tormenta arrebatada concurrieron, y los ſufrio con igual cara, y governò con firme eſperança de dàr en eſtos ſus Reynos la paz que con tanto trabajo procuran, y con tan gran deſſeo eſperan. Y ſi por ventura vueſtra Reverenda Paternidad lo eſcrivio porque no quiſo confirmar Arevalo al Señor Duque; en verdad muy Reverendo Señor, mirandolo ſin paſſion, aun no ſe hallara que pecò mucho ſu Alteza, ſi como Reyna quiſo adminiſtrar juſticia, ô como hija quiſo ayudar à ſu madre, ô como perſona virtuoſa quiſo favoreſcer à una biuda deſpojada de lo que dize pertenecerle; à la qual obligacion no ſolo ella, mas de razon todo bueno, *mediante juſtitia*, es obligado. Viſtes muy Reverendo Señor aca, y oiſtes alla como eſta tierra eſtava en total perdicion por falta de juſticia; àgora pues razon es que ſepays porque el Rey y la Reyna la executaron en algunos mal hechores luego que reynaron, y porque tentaron deſagraviar algunos agraviados, y quiſieron hazer otros actos de juſticia devidos à ſu oficio Real. La mala naturaleza nueſtra junto con la dañada poſſeſſion en que el Rey Don Enrique, que Dios aya, nos dexò, deſpreciò el beneficio tan ſaludable que Dios nos embiava, porque no repartieron lo que queda por dar del Reyno; y no confirmaron lo que eſtà dado; y en concluſion porque no ſe deſpojaron de todo el Patrimonio Real, teniendo ſolo el nombre de Rey, que queriamos que les quedaſſe para lo poder dar, ſe ha hecho eſto que allà haureys oido: lo qual ſi dura certifico à V. R. P. hayays tarde la poſſeſſion del Obiſpado de Oſma; y quando ya lo ovieſſedes, cobreys del mas enojos que renta. Aſſi que Señor ſi à eſtos que lo oyen alla parece eſſo que dizen, à eſtos que eſtan aca parece eſto que ven.

Letra VI.

Para un Cavallero criado del Arçobiſpo de Toledo en reſpueſta de otra ſuyà.

Señor, vueſtra carta recebi, por la qual quereys relevar de culpa al Señor Arçobiſpo vueſtro amo por eſte eſcandalo nuevo que ſe ſigue en el Reyno de la gente que agora tiene junta en Alcala; y quereys darme à entender que lo haze por ſeguridad de ſu perſona, y por paz en el Reyno; y tambien dezis que ha miedo de yervas: para eſte temor de las yervas entiendo yo que ſeria mejor atriaca que gente, aunque coſtaria menos. Y quanto à la ſeguridad de ſu perſona, y paz del Reyno, hazed vos con el Señor Arçobiſpo que ſoſſiegue ſu eſpiritu, y luego holgarà el, y el Reyno. Y por tanto Señor eſcuſada es la ida vueſtra à Cordova à tratar paz con la Reyna, porque ſi paz quereys ahi la haveys de tratar en Alcala con el Arçobiſpo: acabad vos con ſu Señoria que tenga paz conſigo, y que eſtè acompañado de gente de letras, como ſu orden requere, y no rodeado de armas, como ſu oficio lo defiende: y luego haureys tratado la paz que el quiere procurar, y vos quereys tratar. Con todo eſſo aqui me han dicho que el Doctor Calderon es buelto à corte, plega à Dios que eſte Calderon ſaque paz; juſto es Dios, y juſto es ſu juyzio. En verdad Señor, yo fui uno de los Calderones, con que el Rey Don Enrique muchas vezes embiò à ſacar paz del Arçobiſpo, y nunca pudo ſacarla; agora veo que el Arçobiſpo embia ſu Calderon à ſacarla de la Reyna, plega à Dios que la concluya con ſu Alteza mejor que yo la acabe con el Arçobiſpo? Pero dexando agora eſto aparte, ciertamente Señor, gran cargo haveys tomado, ſi penſays quitarde cargo à eſſe Señor por eſte nuevo eſcandalo que agora haze, ſalvo ſi alegays que el Beato, y Alarcon le mandaron de parte de Dios que lo hizieſſe; y no lo dudo que gelo dixeſſen; porque cierto es que el Arçobiſpo ſirvio tanto al Rey, y à la Reyna en los principios, y tan bien, que ſi en el ſervicio perſeverara, todo el mundo dixera que el comienço, medio,

y fin dè ſu reynar havia ſido el Arçobiſpo, y toda la gloria ſe imputara al Arçobiſpo dixo Dios *Gloriam meam* al Arçobiſpo *non dabo*: y para guardar para mi eſta gloria, que no me la tome ningun Arçobiſpo, permitire que aquellos Alarcones le digan que ſea contrario al Rey, y à la Reyna, y que ayude al Rey de Portugal para les quitar eſte Reyno; y contra toda ſu voluntad, y fuerças lo darè à eſta Reyna que lo deve haver de derecho, porque vean las gentes que quantos Arçobiſpos hay de mar à mundo no ſon baſtantes para quitar ni poner Reyes en la tierra, ſino ſolo yo tengo reſervada la ſemejante proviſion à mi Tribunal: aſſi que Señor eſta via me parece para eſcuſar à ſu Señoria, pues que lo podeys autorizar con tal Moyſen y Aaron, como el Beato, y Alarçon. Con todo eſſo vi eſta ſemana una carta que embiava à ſu Cabildo, en que reprehende mucho al Rey, y à la Reyna porque tomaron la plata de las Igleſias, la qual ſin duda eſtuviera queda en ſu ſagrario, ſi el eſtuviera quedo en ſu caſa. Tambien dize que fatigan mucho el Reyno con hermandades, y no ve que la que da el à ellos cauſa la que dan ellos al Reyno. Quexaſe aſſi miſmo porque favorecen la toma de Talavera que es de ſu Igleſia de Toledo, y no ſe miembra que favorecis la toma de Canta la piedra, que es de la Igleſia de Salamanca. Siente mucho el embargo de ſus rentas, y no ſe miembra quantas ha tomado, y toma del Rey; y aun nunca ha preſentado el privilegio que tiene para tomar lo del Rey, y que el Reyno pueda tomar lo ſuyo. Otras coſas dize la carta que yo no conſejara à ſu Señoria eſcrivir, ſi fuera ſu eſcrivano, porque la Sacra Eſcriptura manda que no hable ninguno con ſu Rey Papo à Papo, ni ande con el à dime y dirte he. Dexando agora eſto aparte, mucho querria yo que tal Señor como eſſe conſideraſſe que las coſas que Dios en preſciencia tiene ordenadas paraque hayan fines proſperos y durables muchas vezes vemos que han principios, y fundamentos trabajoſos; porque quando vinieren al culmen de la dignidad, hayan paſſado por el criſol de los trabajos, y por grandes myſterios ignotos de preſente à nos, y notos de futuro a el: la Sacra Eſcriptura y otras Hiſtorias eſtan llenas deſtos exemplos. Perſecuciones grandes tuvo David en ſu principio; però Jeſu fili David dezimos: grandes trabajos paſſò Eneas do vinieron los Emperadores que ſeñorearon el mundo. Jupiter, Hercules, Romulo, Ceres Reyna de Sicilia, y otros, y otras muchas, a unos criaron ciervos, y à otros lobos, echados por los campos; però leemos que al fin fueron adorados y ſe aſſentaron en ſillas Reales; cuya memoria dura haſta oy. Y no ſin cauſa la ordenacion Divina quiere que aquello que luengamente ha de durar tenga los fundamentos fuertes y tales ſobre que ſe pueda hazèr que obra dure. Veniendo aora al propoſito: caſò el Rey de Aragon con la Reyna madre del Rey nueſtro Señor, y luego fue deſeredado y deſterrado de Caſtilla. Ovo eſte ſu hijo que deſde ſu niñez fue guerreado y corrido, cercado, combatido de ſus ſubditos, y de los eſtraños, y ſu madre con el en los braços huyendo de peligro en peligro; la Reyna nueſtra Señora deſde niña ſe le murio el padre y aun podemos dezir la madre, que à los niños no es pequeño infortunio. Vinole el à entender, y juntò con el los trabajoſos cuydados, y lo que mas grave ſe ſiente en los Reales es mengua eſtrema de las coſas neceſſarias; ſufria amenaças; eſtava con temor; vivia en peligro. Murieron los Principes Don Alonſo, y Don Carlos ſus hermanos; ceſſaron eſtas: ellos à la puerta de ſu reynar; y el adverſario à la puerta de ſu Reyno; padecian guerra de los eſtraños, rebellion de los ſuyos, ninguna renta, mucha coſta, grandes neceſſidades, ningun dinero, muchas demandas, poca obediencia. Todo eſſo aſſi paſſado, con eſtos principios que vimos, y otros que no ſabemos; ſi eſſe Señor vueſtro amo les pienſa tomar eſte Reyno como un bonete, y darlo à quien ſe pagare; digoos Señor que no lo quiero creer, aunque me lo diga Alarcon y el Beato, mas quiero creer à eſtos myſterios Divinos, que à eſſos penſamientos humanos: y como para eſto murio el Rey Don Enrique ſin generacion; y para eſto murieron el Principe Don Carlos, y Don Alonſo; y para eſto murieron otros grandes eſtorvadores; y para eſto hizo Dios todos eſtos fundamentos y myſterios que havemos viſto, paraque diſponga el Arçobiſpo vueſtro amo de tan grandes Reynos à la medida de ſu enojo: de eſpacio ſe eſtava Dios en buena fe ſi havia de conſentir, que el Arçobiſpo de Toledo venga, ſus manos lavadas, y diſponga aſſi ligeramente de todo lo que el ha ordenado, y cimentado de tanto tiempo aca, con tantos, y tan divinos myſterios. Hazedme agora tanto plazer ſi deſſeays ſervir à eſſe Señor, que le conſejeys que no lo pienſe aſſi; y que no mire tan ſomero coſa tan honda, en eſpecial le conſejad que huyga quanto pudiere de ſer cauſa de diviſiones en los Reynos, como de huego infernal: y tome exemplo en los fines que han havido los que diviſiones han cauſado.

cauſado. Vimos que el Rey Don Juan de Aragon padre del Rey nueſtro Señor favorecio algunas parcialidades y alteraciones en Caſtilla; y vimos que permitio Dios à ſu hijo el Principe Don Carlos que le puſieſſe eſcandalos, y diviſiones en ſu Reyno: y tambien vimos que el hijo que las puſo, y los que le ſucedieron en aquellas diviſiones, murieron en el medio de ſus dias ſin conſeguir el fruto de ſus deſſeos. Vimos que el Rey Don Enrique criò y favorecio aquella diviſion en Aragon; y vimos que el Principe Don Alonſo ſu hermano le puſo diviſion en Caſtilla: y vimos que plugo à Dios de le llevar deſta vida en ſu mocedad, como à inſtrumento de aquella diviſion. Vimos que el Rey de Francia procurò aſſi miſmo diviſion en Inglaterra; y vimos que el Duque de Guiana ſu hermano procurò diviſion en Francia; y vimos que el hermano perdio la vida ſin conſeguir lo que deſſeava. Vimos que el Duque de Borgoña, y el Conde de Barvique, y otros muchos procuraron en los Reynos de Inglaterra y de Francia diviſiones, y eſcandalos; y vimos que murieron en batallas deſpedaçados, y no enterrados. Y ſi quereys exemplo de la Sacra Eſcriptura, Achitophel y Abſalon procuraron diviſion en el Reyno de David, y murieron ahorcados. Aſſi que viſto todo eſto que vimos, no ſe quien puede eſtar bien y eſtar quedo; y quiere eſtar mal, y eſtar bullendo.

Letra VII.

Para el Rey de Portugal.

Muy Poderoſo Rey y Señor: Sabido he la inclinacion qne vueſtra Alteza tiene de acceptar eſta empreſa de Caſtilla que algunos Cavalleros della os ofrecen: y deſpues de haver bien penſado en eſta materia acordè de eſcrivir à vueſtra Alteza mi pareſcer. Bien es, muy excelente Rey, y Señor, que ſobre coſa tan alta y ardua haya en vueſtro conſejo alguna platica de contradicion diſputable; porque en ella ſe aclare lo que à ſervicio de Dios y honor de vueſtra Corona Real, bien, y acrecentamiento de vueſtros Reynos mas conviene ſeguir. Y para eſto, muy Poderoſo Señor, ſegun en las otras guerras ſantas donde haveys ſido victorioſo haveys hecho, porque en eſta con animo limpio de paſſion lo cierto mejor ſe pueda diſcerner, mi parecer es que ante todas las coſas aquel redentor ſe conſuele que vueſtras coſas conſeja, aquel ſe mire que ſiempre es guia, aquel ſe adore y ſuplique que vueſtras coſas, y eſtado ſegura y proſpera; porque como quier que vueſtro fin es ganar honra en eſta vida, vueſtro principio ſea ganar vida en la otra. Y quanto toca à la juſticia que la Señora vueſtra ſobrina dize tener à los Reynos del Rey Don Enrique, que es el fundamento que eſtos Cavalleros de Caſtilla hazen, y aun lo primero que vueſtra Alteza deve mirar, yo por cierto Señor no determino agora ſu juſticia; però veo que èſtos que os llaman por executor della, ſon el Arçobiſpo de Toledo, y el Duque de Arevalo, los hijos del Maeſtre de Santiago, y del Maeſtre de Calatrava ſu hermano, que fueron aquellos que affirmaron por toda Eſpaña, y aun fuera della publicaron eſta Señora ni tener derecho à los Reynos de Don Enrique, ni poder ſer ſu hija, por la impotencia eſperimentada que del en todo el mundo por ſus cartas y menſageros divulgaron: y allende deſto le quitaron el Titulo Real; y hizieron diviſion en ſu Reyno. Deuriamos pues ſaber como hallaron eſtonces eſta Señora no ſer heredera de Caſtilla, y puſieron ſobre ello ſus eſtados en condicion; y como hallaron agora ſer ſu legitima ſucceſſora, y quieren poner à ello el vueſtro? Eſtas variedades, muy Poderoſo Señor, dan cauſa juſta de ſoſpecha que eſtos Cavalleros no vienen à vueſtra Señoria con zelo de vueſtro ſervicio, ni menos con deſſeo de la juſticia que publican, mas con deſſeo de ſus propios intereſſes que el Rey y la Reyna no quiſieron, ò por ventura no pudieron complir ſegun la medida de ſu codicia; la qual tiene tan occupada la razon en algunos hombres que tentando ſus propios intereſſes aca y alla, dan el derecho ageno do hallan ſu utilidad propia. Y deveys creer, muy excelente Señor, que pocas vezes vos ſean fieles aquellos que con dadivas ovieredes de ſoſtener, antes es cierto aquellas ceſſantes os ſean deſervidores, porque ninguno de los ſemejantes viene à vos como deve venir, mas como pienſa alcançar. Y quando vencido ya de la inſtancia dellos, Vueſtra Real Señoria acordaſſe toda via acceptar eſta empreſa, yo por cierto dudaria mucho entrar en aquel Reyno, teniendo en el por ayudadores y menos por ſervidores los que el pecado de la diviſion paſſada hizieron, y quieren agora de nuevo hazer otra reputandolo à pecado venial, como ſea uno de los mayores crimines que en la tierra ſe puede cometer, y ſeñal cierta de eſpiritu diſſoluto, y inobediente. Por el qual pecado los de Samaria, que fueron cauſa de la diviſion del Reyno de David, fueron tan eſcomulgados que nueſtro Redentor mandò à ſus dicipulos, en la Provincia de Samaria no entreys,

entreys, numerandolos en el gremio de las idolatrias; y aun por tales mandò el Hombre de Dios al Rey Amaſias que no juntaſſe ſu gente con ellos para la guerra que entrò à hazer en la tierra de Seir; y en caſo que eſte Rey havia traido cien mil dellos, y pagadoles el ſueldo, los dexò por ſer varones de diviſion, y eſcandalo, y no oſò embolverſe con ellos, ni gozar de ſu ayuda en aquella guerra por no tener irada la Divinidad; la qual en todas las coſas, y en la guerra mayormente, devemos tener aplacada, porque ſin ella ninguna coſa eſtà, ningun ſaber vale, ningun trabajo aprovecha. Y por tanto mirad por Dios, Señor, que vueſtras coſas haſta oy florecientes no las embolvays con aquellos que el derecho de los Reynos que es Divino miran, no ſegun ſu realidad, mas ſegun ſus paſſiones, y propios intereſſes. Y quanto à la promeſa tan grande y dulce como eſtos Cavalleros os hazen de los Reynos de Caſtilla con poco trabajo y mucha gloria, occurreme un dicho de Sant Anſelmo que dize. Compueſta es y muy afeytada la puerta que combida al peligro: y por cierto Señor no puede ſer mayor afeytamiento ni compoſtura de la que eſtos vos preſentan; però yo hago mas cierto el peligro deſta empreſa, que cierto el effecto deſta promeſa; lo primero porque no vemos aqui otros Cavalleros ſino eſtos ſolos, y eſtos no dan ſeguridad ninguna de ſu lealdad, y caſo que haya otros ſecretos que affirman aclararſe, los tales no pienſan tener firme como deven, mas temporizar como ſuelen para declinar à la parte que la fortuna ſe moſtrare mas favorable: lo ſegundo, porque dado que todos los mas de los Grandes, y de las Ciudades y villas de Caſtilla, como eſtos prometen, vengan luego à vueſtra obediencia, no es duda, ſegun la parentela que el Rey tiene, que muchos Cavalleros y Grandes Señores, y Ciudades, y villas ſe tengan por el, y por la Reyna, à los quales aſſi miſmo los pueblos ſon muy afficionados; porque ſaben ella ſer hija cierta del Rey Don Juan, y ſu marido hijo natural de la caſa Real de Caſtilla, y la Señora vueſtra ſobrina hija incierta del Rey Don Enrique, y que vos la tomays por muger; de lo qual no pequeña eſtima ſe deve hazer, porque la voz del pueblo es voz Divina, y repugnar lo Divino es querer con flaca viſta vencer los fuertes rayos del Sol. Eſſo miſmo porque vueſtros ſubditos nunca bien ſe compadeſcieron con los Caſtellanos: y entrando vueſtra Alteza en Caſtilla con titulo de Rey podria ſer que las enemiſtades y diſcordias que entre ellos tienen y de que eſtos hazen fundamento à vueſtro reynar todos ſe ſaneaſſen, y convirtieſſen contra vueſtra gente por el odio que antiguamente entre ellos es: lo otro porque en tiempo dè diviſion aſſi à vos de vueſtra parte, como al Rey y à la Reyna de la ſuya, converna dar, y prometer, rogar, y ſufrir à todos porque no muden el partido que tuvieron para ſe juntar con la parte que mas largamente con ellos ſe oviere. Aſſi que Señor paſſariades vueſtra vida ſufriendo, y dando, y rogando, que es oficio de ſubjecto; y no reynando, y mandando que es el fin que vos deſſays, y eſtos Cavalleros prometen. Tornando agora pues à hablar en la juſticia de la Señora vueſtra ſobrina; yo muy Alto Rey, y Señor, deſta juſticia dos partes hago: una es eſta que voſotros los Reyes, y Principes, y vueſtros Oficiales por coſas provadas mandays executar en vueſtras tierras, y à eſta conviene proceder prueva y declaracion ante que la execucion: otra juſticia es la que por juyzio Divino por pecados à noſotros ocultos vemos executar, vezes en las perſonas propias de los delinquentes, y en ſus bienes; vezes en los bienes de ſus hijos y ſucceſſores: aſſi como hizo al Rey Roboam hijo del Rey Salomon, quando de doze partes de ſu Reyno, luego reynando, perdio las diez; no ſe lee pues Roboam haver cometido publico pecado haſta eſtonces por do lo devieſſe perder: y como juntaſſe gente de ſu Reyno para recobrar lo que perdia, Semey Profeta de Dios le dixo de ſu parte, eſtà quedo no pelees, no es la voluntad Divina que cobres eſto que pierdes; y como quiera que Dios ni haze ni permite hazer coſa ſin cauſa, però el Profeta no gelo declarò porque tan honeſto es y comedido Nueſtro Señor, que aun deſpues de muerto el Rey Salomon no le quiſo deshonrar, ni à ſu hijo envergonçar, declarando los pecados occultos del padre, porquè le plugo el ſucceſſor perdieſſe eſtos bienes temporales que perdia. En la Sacra Eſcriptura, y aun en otras Hiſtorias autenticas hay deſto aſaz exemplos; mas porque no vamos à coſas muy antiguas, y peregrinas, eſte vueſtro Reyno de Portugal à la Reyna Doña Beatriz hija heredera del Rey Don Fernando, y muger del Rey Don Juan de Caſtilla perteneſcia de derecho publico, però plugo al otro juyzio de Dios occulto darlo al Rey vueſtro abuelo aunque baſtardo, y profeſſo de la orden de Ciſtel: y porque à eſte occulto juyzio eſte Rey Don Juan quiſo repugnar cayeron aquella multitud de Caſtellanos, que en la de Aljubarrota ſabemos, y es notorio, ſer muertos.

De

De derecho claro perteneſcian los Reynos de Caſtilla à los hijos del Rey Don Pedro, però vemos que por virtud de juyzio de Dios oculto lo poſſeen oy los decendientes del Rey Don Enrique ſu hermano, aunque baſtardo. Y ſi quiere vueſtra Alteza exemplos modernos, ayer vimos el Reyno de Inglaterra que perteneſcia al Principe hijo del Rey Don Enrique: y vemos lo oy poſſeer pacifico al Rey Eduarte que matò al padre y al hijo. Y como quier que vemos claros de cada dia eſtos y ſemejantes effectos, ni ſomos, ni podemos ſer aca juezes de ſus cauſas, en eſpecial de los Reyes, cuyo juez ſolo es Dios que los caſtiga, vezes en ſus perſonas y bienes, vezes en la ſucceſſion de ſus hijos, ſegun la medida de ſus yerros. Sant Auguſtin en el libro de la Ciudad de Dios dize; el juyzio de Dios oculto puede ſer iniquo? no. Que ſabemos, muy Excelente Rey y Señor, ſi el Rey Don Enrique cometio en ſu vida algunos graves pecados por do tenga Dios deliberado en ſu juyzio ſecreto diſponer de ſus Reynos en otra manera de lo que la Señora vueſtra ſobrina eſpera, y eſtos Cavalleros procuran, ſegun hizo à Roboan; y à los otros que declarado he à vueſtra Señoria. De los pecados publicos ſe dize del que en la adminiſtracion de la juſticia (que es aquella por do los Reyes reynan) ſue tan negligente que ſus Reynos vinieron en total corrupcion, y tirania, de manera que antes de muchos dias que falleſcieſſe, todo quaſi el poderio y auctoridad Real le era evanecido. Todo eſto conſiderado; querria ſaber quien es aquel de ſano entendimiento que no vea quan difficile ſea eſto que à vueſtra Alteza hazen facile, y eſta guerra que dizen pequeña quanto ſea grande y la materia della peligroſa? en la qual ſi algun juyzio de Dios oculto hay, por do vueſtra Alteza repugnandolo ovieſſe algun ſinieſtro, conſiderad bien Señor quan grande es el aventura, en que poneys vueſtro eſtado Real; y en quanta obſcuridad vueſtra ſama, que por la gracia de Dios por todo el mundo relumbra. Allende deſto de neceſſario ha de haver quemas, robos, muertes, adulterios, rapinas, deſtruiciones de pueblos, y de caſas de oracion, ſacrilegios, el culto Divino profanado, la Religion apoſtatada, y otros muchos eſtragos, y roturas que de la guerra ſurten. Tambien vos converna ſufrir, y ſoſtener robos, y robadores, y hombres criminoſos ſin caſtigo ninguno, y agraviar los ciudadanos y hombres pacificos, que es oficio de tirano, y no de Rey: y vueſtro Reyno entre tanto no ſera libre deſtos infortunios, porque en caſo que los enemigos no le guerreaſſen, vos era forçado con tributos continuos y ſervidumbres premioſas para la guerra neceſſarias los fatigaſſedes de manera, que procurando una juſticia, cometeriades muchas injuſticias. Allende deſto vueſtra Real perſona, que por la gracia de Dios eſta agora quieta, es neceſſario que ſe altere; vueſtra conſciencia ſana es por fuerça que ſe corrumpa; el temor que tienen vueſtros ſubditos à vueſtro mandado, es neceſſario que ſe afloxe; eſtays quito de moleſtias, es cierto que havreys muchas; eſtays libre de neceſſidades, meteys vueſtra perſona en tantas, y tales que por fuerça os haran ſubjecto de aquellos de que la libertad, que agora teneys, os haze Rey y Señor. Y porque conoſco quanto zela vueſtra Alta Señoria la limpieza de vueſtra excelente fama, quiero traer à vueſtra memoria como oviſtes embiado vueſtra Embaxada à demandar por muger à la Reyna, tambien es notorio quantas vezes en vida del Rey Don Enrique vos fue ofrecida por muger la Señora vueſtra ſobrina, y no vos plugo de lo acceptar; porque ſe dezia vueſtra conſciencia Real no ſe ſanear bien del derecho de ſu ſucceſſion, pues conſiderad agora eſta mudança ſin preceder cauſa publica porque la devays hazer, quien no haura razon de penſar que halleys agora derecha ſucceſſora à vueſtra ſobrina, no porque lo ſea de derecho, mas porque la Reyna que demandaſtes por muger contraxo antes el matrimonio con el Rey ſu marido, que con vos que la demandaſtes: y hauria lugar la ſoſpecha de coſas indevidas contrarias mucho à las virtudes inſignes que de vueſtra perſona Real por todo el mundo eſtan divulgadas. Y ſoy maravillado de los que hazen fundamento deſte Reyno que vos dan en la diſcordia de los Cavalleros, y gentes del, como ſi fueſſe impoſible la reconciliacion entre ellos y conformarſe contra vueſtras gentes; podemos dezir por cierto, muy Alto Señor, que el que eſto no vè es ciego del entendimiento; y el que lo vè, y no lo dize es deſſeal. Guardad Señor no ſean eſtos conſejeros los que conſejan no ſegun la recta razon, mas ſegun la voluntad del Principe ven inclinada. Y por tanto muy Alto, y muy Poderoſo Rey y Señor, antes que eſta guerra ſe comience, ſe deve mucho mirar la entrada, porque principiar guerra quien quiera lo puede hazer; ſalir della no, ſino como los caſos de la fortuna ſe ofrecieren; los quales ſon tan varios, y peligroſos, que eſtados Reales y grandes no ſe les deven cometer ſin grande y madura deliberacion; y à coſas muy juſtas y ciertas.

LETRA VIII.

Para el Obiſpo de Tuy que eſtava preſo en Portugal; en reſpueſta de otra.

REverendo Señor, Encomendaros à la virgen Maria, no era mal conſejo, ſi eſſe vueſtro cuñado os lo conſejara antes que os prendiera, mas conſejandolo deſpues de preſo deviaredes dezir: ya no poyde, ſegun que todo buen gallego devia reſponder: bien es Señor que tengays devocion en los milagros de alguna caſa de oracion, ſegun lo conſeja el cuñado, però junto con ella no dexeys de encomendaros à la caſa de la moneda de la Curuña, ò à otra ſemejante, porquè entiendo que alli ſe hazen los milagros por que vos haveys de ſer libre: porende Señor prometed algo à una caſa deſtas, y luego vereys por experiencia el milagro que vos eſperays, y vueſtro cuñado os conſeja: y abreviad quanto pudieredes, porque ſegun aca anda vueſtra hazienda poco teneys agora para offrecer à la caſa, y terneys menos, ò nada ſi mucho os tardays. Dezis Señor que nos hallaron otro crimen, ſi no haver reprehendido en ſermones la entrada del Señor Rey de Portugal en Caſtilla. En verdad Señor algunos Predicadores la aprovaron en ſus ſermones, però yo libres los veo andar entre nosotros; aunque creo que tienen tanta pena por ſer inciertos Predicadores, quanta gloria vos deveys tener por ſer cierto, aunque preſo. Ya ſabeys que Micheas Profeta preſo eſtuvo, y aun buena bofetada le dieron porque profetava verdad contra todos los otros que perſuadian al Rey Acab que entraſſe en Ramoth Galat. Y bien ſabeys quantos golpes reciben los Miniſtros de la verdad, la qual ſe apoſenta de buena voluntad en los conſtantes porque alli reluze ella mejor con los martyrios: *Herculem duri celebrant labores.* Penſays vos Señor que eſſe vueſtro ingenio tan ſotil, eſſa vueſtra anima tan apta, y dedicada por ſu abilidad para gozar de la verdadera claridad havia de quedar en eſta vida ſin prueva de trabajos que la limpiaſſen, porque limpia torne al lugar limpio donde vino, no lo creays: aquellas que van al lugar ſuzio es de creer que vayan ſin lavatorio de tentacion en eſta vida. Gregorio in Paſtorali dize: *Superna hereditatis gaudium ſumit quos adverſitas vitæ temporalis humiliat.* Mas os diria deſto ſino que pienſo que querriades mas quatro remedios de ydiotas que cinco conſuelos de Philoſophos, por Philoſophos que fueſſen: però con todo eſſo tengo creido, que por algun bien vueſtro oviſtes eſte trabajo: *Sæpe majori fortunæ* (dize Seneca) *locum fecit injuria.* Segun havemos viſto y leido en muchas partes. Aſſi me vala Dios, Señor, quando no nos cataremos os eſpero cargado de tratos para poner paz en la tierra. Aqui nos dixeron que el Señor Rey de Portugal ſe quiere meter en Religion; agora nos dizen que ſe quiera meter en guerra: lo uno, ò lo otro es de creer: ambas coſas, ſeyendo tanto contrarias, lexanas ſon de un juyzio tan excelente como el ſuyo. Algunos Caſtellanos aficionados à Portugal han andado por aqui cargados de Profecias, dellas ſalen inciertas; otras hay en la verdad que no valen nada. Y pues andamos à profetizar, yo profetizo que ſi el Señor Rey de Portugal deliberare entrar otra vez en eſtos Reynos, ponellos en guerra, y trabajos, muertes, y robos; y à Portugal à bueltas no lo dudo: y menos dudo que haga los hechos de los deſcontentos, però hazer el ſuyo, como lo deſſea no lo creays en vida de los vivos. Plega à Nueſtro Señor y à nueſtra Señora que preſto ſeays libre, y à vueſtra honra.

LETRA IX.

Para el Doctor de Talavera.

SEñor del nacimiento del Principe con ſalud de la Reyna ovimos aca muy gran plazer. Claramente vemos ſer nos dado por eſpecial don de Dios, pues al fin de tan larga eſperança le plugo darnoſle. Pagado ha la Reyna à eſte Reyno la deuda de ſucceſſion viril que era obligada de le dar. Quanto yo por fe tengo que ha de ſer el mas bienaventurado Principe del Mundo, porque todos eſtos que nacen deſſeados ſon amigos de Dios: como fue Yſaac, Samuel, y Sant Juan; y todos aquellos, de quien la Sacra Eſcriptura haze mencion que ovieron naſcimientos como eſte muy deſſeados; y no ſin cauſa, pues ſon concebidos, y nacidos en verdad de muchas plegarias y Sacrificios. Ved el Evangelio que ſe reza el dia de Sant Juan, coſa es tan traſladada que no pareſce ſino molde el un nacimiento del otro: la otra Yſabel, eſta otra Yſabel; el otro en eſtos dias, eſte en eſtos miſmos; y tambien que ſe gozaron los vezinos, y parientes, y que fue terror à los de las montañas. No os eſcrivo mas, Señor, ſobre eſto, porque ſe me entiende que otros hauran alla caido en eſto miſmo, y lo diran y eſcriviran mejor que yo. Baſta que podemos dezir, que *Repulit Deus tabernaculum Henrici, & tribum Alfonſi non elegit, ſed elegit tribum Eliſabeth quam dilexit:* hallar-

hallarloeys en el Pſalmo de *Attendite populo meus.* No queda agora pues ſino que alçadas las manos al cielo, digamos todos el *Nunc dimittis*, que el otro dixo; pues ven nueſtros ojos la ſalud deſte Reyno. Plega aquel que oyò las oraciones para ſu nacimiento, que las oyga para le dar larga vida.

LETRA X.

Para Don Enrique tio del Rey.

MUy noble y Magnifico Señor, uſando vueſtra Merced de ſu oficio, y yo del mio, no es maravilla que mi mano eſtè de tinta y vueſtro pie ſangriento. Bien creo Señor que eſſa vueſtra herida tal, y en tal lugar, os daria dolor, y pornia en temor, però quereys què os diga muy Noble Señor la profeſſion que heziſtes en la orden de Cavalleria que tomaſtes os obliga à recebir tanto mayores peligros que los otros, quanto mayor honra teneys que los otros; porque ſino tuvieſſedes animo mas que otros para ſemejantes afrentas, todos ſeriamos iguales. Ciertamente Señor fatiga me dlò algunos dias la fama deſſa vueſtra herida, porque todos dezian ſer peligroſa, però devemos ſer alegres, pues ſerviſtes à Dios con devocion, y al Rey con lealtad, y à la patria con amor; y al fin quedaſtes libre: loado ſea Dios por ella y la Virgen glorioſa ſu Madre.

LETRA XI.

Para la Reyna.

MUy alta, y excelente Reyna, y Señora, paſſados tantos trabajos, y peligros como el Rey Nueſtro Señor, y vueſtra Alteza aveys avido, no ſe deve tener en poca eſtima la eſcriptura dellos; pues ninguna ſe leedo mayores hayan acaecido; y aun algunas hiſtorias hay que las magnificaron con palabras los Eſcriptores, mucho mas que fueron las obras de los auctores; y vueſtras coſas, Muy excelente Reyna, y Señora, no ſe yo quien tanto las pueda ſublimar, que no haya mucho mas trabajado el obrador, que puede dezir el eſcriptor, yo irè à vueſtra Alteza, ſegun me lo embia à mandar, y llevarè lo eſcrito haſta aqui, paraque lo mande examinar; porque eſcrivir tiempos de tanta injuſticia convertidos por la gracia de Dios en tanta juſticia; tanta inobediencia en tanta obediencia; tanta corrupcion en tanta orden, yo confieſſo Señora que ha meneſter mejor cabeça que la mia para los poner en memoria perpetua, pues ſon dellas dignas. Y ſi vueſtra Alteza manda poner diligencia en los edificios que ſe caen por tiempo, y no hablan, quanto mas la deve mandar poner en vueſtra hiſtoria que ni cae, ni calla? Muchos templos y edificios hizieron algunos Reyes, y Emperadores paſſados, de los quales no queda piedra que veamos, però queda eſcriptura que leemos. Aca havemos oido las nuevas de la guerra que mandays mover contra los Moros; ciertamente muy excelente Reyna, y Señora, quien bien mirare las coſas del Rey y vueſtras, claro verà como Dios os adereça la paz con quien la deveys tener, y os deſpierta à la guerra que ſoys obligados. Una de las coſas que los Reyes comarcanos vos han embidia es tener en vueſtros confines gente con quien no ſolo podeys tener guerra juſta, mas guerra ſanta, en que entendays, y hagays exercer la Cavalleria de vueſtros Reynos; que no pienſe vueſtra Alteza ſer pequeño proveimiento. Tulio Hoſtilio el tercero Rey que fue en Roma movio guerra ſin cauſa con los Albanos ſus amigos, y aun parientes, por no dexar en ocio ſu Cavalleria; del qual eſcrive Titus Livius: *ſegneſcere civitatem ratus, bellum extra undique quærebat*: pues quanto mejor lo harà quien la tiene tan juſta, buſcada, y començada? Mucho deſſeo ſaber como va à vueſtra Alteza con el Latin que aprendeys, digolo Señora porque hay algun Latin çahareño, que no ſe dexa tomar de los que tienen muchos negocios; aunque yo confio tanto en el ingenio de vueſtra Alteza, que ſi lo tomays entre manos por ſobervio que ſea lo amanſareys, como haveys hecho otros lenguajes.

LETRA XII.

Para Pedro de Toledo Canonigo de Sevilla.

SEñor muy accepto, dezis que os pareſco à mi Señor el Cardenal; grande viſta deve ſer por cierto la vueſtra pues tan lexos vedes lo que yo no veo tan cerca. Si à la comunicacion llamays accepcion, alguna tengo como los otros; però do no hay merced no creays que haya accepcion por grande què ſea la comunicacion, *maximè* que ſabreys Señor que ni me comunica mucho ſu Señoria, ni me da nada ſu Magnificencia: y ſi alguna accepcion quereys que confieſſe, ſabed que es como la de los repoſteros de la plata, que tienen ſo la llave docientos marços, y no tienen un maravedi para afeytarſe. Creed Señor, que no hay otro accepto ſino el que accepta, ò el que acierta; quier por dicha, quier por gracia y ſuficiencia; y yo ſoy

ageno deſtas coſas. Al preſente ningunas nuevas hay que os eſcriva, porque en tiempo de buenos Reyes adminiſtraſe la juſticia, y la juſticia engendra miedo, y el miedo eſcuſa exceſſos, y donde no hay exceſſos hay ſoſſiego, y donde hay ſoſſiego no hay eſcandalos que crian la guerra, que haze los caſos donde vienen las nuevas, que el buen vino aporta. Aunque la mala condicion Eſpañola inquieta de ſu natura en el ayre querria, ſi pudieſſe, congelar los movimientos, y ſufrir guerra de dentro quando no la tienen de fuera: à oſadas quien deſcrivio à los Eſpañoles en la guerra perezoſos, y en la paz eſcandaloſos, que ſupo lo que dixo. Demos gracias à Dios que tenemos un Rey, y una Reyna, que no querays ſaber dellos, ſino que ambos ni cada uno por ſi no tienen Privado que es la coſa, y aun la cauſa de la deſobediencia, y eſcandalos en los Reynos: el Privado del Rey ſabed que es la Reyna, y el Privado de la Reyna ſabed que es el Rey; y eſtos oyen y juzgan; y quieren derecho que ſon coſas que eſtorvan eſcandalos, y los amatan. Cerca de lo que os aplaze ſaber de mi, creed Señor que en corte, ni en Caſtilla no vive hombre mejor vida, però aſſi la feneſca yo ſirviendo à Dios, que ſi della fueſſe ya ſalido no la tornaſſe à tomar; aunque me la dieſſen con el Ducado de Borgoña; por las anguſtias y triſtezas que con ella eſtan entretexidas y ençarçadas. Y pues quereys ſaber como me haveys de llamar, ſabed Señor que me llaman Fernando, y me llamavan, y llamaràn Fernando; y ſi me dan el Maeſtrazgo de Santiago tambien Fernando: porque de aquel titulo y honra me quiero arrear que ninguno me pueda quitar; y tambien porque tengo creido que ningun titulo pone virtud à quien no la tiene de ſuyo. *Valete.*

LETRA XIII.
Para el Condeſtable.

ILluſtre Señor, recebi la letra de vueſtra Señoria, en que moſtrays ſentimiento por los trabajos que paſſays, y peligros que eſperays, en eſte cerco que teneys ſobre Montanches. Coſa por cierto nueva vemos en vueſtra condicion, porque en las otras coſas que por vos han paſſado proſperas, ò adverſas ni os vimos movimiento en la cara, ni ſentimiento en la palabra; verdad es que los males preſentes ſon los que mas duelen, en eſpecial ſi ſe prolongan; y porque eſſo es duro, y dura tanto, no es maravilla que lo ſintays. La muerte que es el ultimo de los temores terribles, dize Seneca, que no es de temer, porque dura poco, però Illuſtre Señor, yo creo bien que per duros y largos que ſean los trabajos que agora teneys, vueſtra Señoria los ſufrirà con igual animo, pues ſon por enſalçamiento de la Corona Real, y por el honor, y paz de vueſtra propia tierra; lo qual ningun bueno deve con mayor deſſeo codiciar, ni con mayor alegria oir, ni con tan grande y herviente aficion del anima y trabajo del cuerpo procurar; porque el fin de todos los mortales es tener paz; la qual aſſi como los malos turban eſcandalizando, aſſi los buenos procuran guerreando; y con guerra vemos que ſe quita la guerra, y ſe alcança la paz; aſſi como con fuego ſe quita el veneno y ſe alcança ſalud. Yo Señor dudo que el Rey de Portugal venga a ſocorrer eſſa fortaleza de Montanches que teneys cercada, porque cierta coſa es que eſte ſu ſocorro con gente ſe ha de hazer, y ſu imperio no es el de Dario paraque haya meneſter grandes tiempos en le juntar; en verdad Señor deſque ſe dize eſte ſu ſocorro, ſeria quemado Eſcalona; però dado que la ſocorrieſſe, creo Illuſtre Señor, que deliberaſtes bien antes que eſta empreſa acceptaſtes, para no recebir en ella mengua como hazen los varones fuertes que no ſe offrecen à toda coſa, mas eligen con maduro penſamiento aquella donde por qualquier coſa que acaeſca proſpera, ò adverſa, reſplandeſca ſu loable memoria; y porque aſſi como el miedo haze caer à los flacos, aſſi el peligro haze proveer à los fuertes: tengo ſegura confiança que en el esfuerço interior, y en la proviſion exterior no teneys agora menor animo, que tuviſtes al principio, quando acceptaſtes eſſa empreſa para le dar el fin que vos quereys, y todos deſſeamos; porque como Vueſtra Señoria conoce, la ſalida ſe mira en las coſas que ſe comiençan, y no la cauſa, porque ſe començaron. No dudo Señor que hayais muchos trabajos, conſiderando el lugar, el tiempo, y las otras circumſtancias, però Señor ſi el ladron Caco no fuera famado de rezio, Hercules que lo matò no fuera loado de fuerte, porque do hay mayor peligro ſe mueſtra mayor grado de fortaleza, la qual no ſe loa combatiendo lo flaco, mas reſplandece reſiſtiendo lo fuerte; y tiene mayor grado de virtud eſperando al que comete, que cometiendo al que eſpera, eſpecialmente aquel que reſiſte preſto los peligros que ſubitamente vienen; porque en aquella preſta reſiſtencia parece tener hecho habito de fortaleza; de la qual ſe ha de fornecer de tal manera qualquiera

que

que haze profeſſion en la orden de Cavalleria, que ni el amor de la vida, ni menos el temor de la muerte le corrompa, para hazer coſa que no deva. Verdad es, Señor, que el temor de la muerte turba à todo hombre, però el Cavallero que eſtà obligado à recebir la muerte loable, y huir de vida torpe, deve ſeguir la doctrina del mote que traeys en vueſtra Diviſa, que dize: *Vn bel morir toda la vida honra*, al qual me refiero. Si en eſta materia hablo mas que devo, en pena de mi atrevimiento, quiero ſufrir que me diga Vueſtra Señoria lo que dixo Anibal, el qual como anduvieſſe huyendo de los Romanos, y oyeſſe à uno parlar de *Re Militari*, y ordenar como havian de ir las hueſtes, y como las batallas havian de ſer ordenadas, reſpondio buenas coſas dize eſte necio, ſino que un caſo que ſe ſuele atraveſſar en la hazienda lo deſtruye todo, y haze ſer vencidos à los que pienſan ſer vencedores: y por cierto Señor creo que dixo verdad, porque leemos en el Tito Livio que el graznido de un anſer que ſe atraveſſò, eſcuſò de ſer tomado el Capitolio de Roma por los Franceſes que tenian ya entrada la Ciudad; y deſpues fueron vencidos, y desbaratados de los Romanos.

LETRA XIV.
Para un ſu amigo de Toledo.

SEñor compadre, vueſtra letra recebi, y porque veays ſi la entiendo dirè claro lo que vos dezis entre dientes. En eſſa noble ciudad no ſe puede buenamente ſufrir que algunos que juzgays no ſer de linage tengan honras y oficios de governacion; porque entendeys que el defecto de la ſangre les quita la abilidad del governar: aſſi miſmo ſe ſufre gravemente ver riquezas en hombres que ſe cree no las merecer, en eſpecial aquellos que nuevamente las ganaron. De eſtas coſas que ſe ſienten ſer graves, y incomportables ſe engendra un mordimiento de embidia tal que atormenta, y mueve ligeramente à tomar armas, y hazer inſultos. O triſtes de los nuevamente ricos que tienen guerra con los mayores, porque los alcançan, y con los menores, porque no pueden alcançar: y devrian conſiderar los mayores que ovo comienço ſu mayoria, y los menores que la pueden haver: y ciertamente, Señor compadre, no ſe yo que otra coſa ſe puede colegir del propoſito de ſemejantes hombres, ſalvo que querrian enmendar el mundo, y repartir los bienes y honras del à ſu arbitrio, porque les parece que va muy errado, y las coſas del no bien repartidas. Pleyto muy viejo toman por cierto y quer ella muy antigua uſada, y no aun en el mundo fenecida; cuyas raizes ſon hondas, naſcidas con los primeros hombres, y ſus ramas de confuſion que ciegan los entendimientos; y las flores ſecas y amarillas que affligen el penſamiento; y ſu fruto tan dañado y tan mortal, que criò y cria toda la mayor parte de las muertes, y crimines que en el mundo paſſan, y han paſſado, los que haveys oido, y los que haveys de oir. Mirad agora Señor, yo vos ruegò, quanto yerra el apaſſionado deſte error, porque dexando ora de dezir como yerra contra ley de natura, pues todos ſomos nacidos de una maſſa, y ovimos un principio noble; y aſſi miſmo contra ley Divina que manda ſer todos en un corral y debaxo de un Paſtor: y eſpecialmente contra la clara virtud de la caridad que nos alumbra el camino de la felicidad verdadera. Haveys de ſaber que ſe lee en la Sacra Eſcriptura que una nacion de gigantes fue por Dios deſtruida; porque, ſegun ſe dize, que preſumieron pelear con el cielo; que pues otra coſa podemos entender de los que mordidos de embidia hazen eſcandalos y diviſiones en los pueblos, ſino que remedando à la ſobervia de aquellos gigantes quieren pelear con el cielo, y quitar la fuerça à las Eſtrellas, y repugnar las gracias que Dios reparte à cada uno como le plaze, en virtud de las quales alcançan eſtas honras, y bienes que ellos pienſan emendar, y contra dezir. Vemos por experiencia algunos hombres deſtos, que juzgamos naſcidos de baxa ſangre, forçarles ſu natural inclinacion à dexar los oficios baxos de los padres, y aprender ſciencias, y ſer grandes letrados. Vemos aſſi miſmo otros que tienen inclinacion natural à las armas, y à la agricultura; otros en bien y compueſtamente hablar; otros en miniſtrar, y en regir, y à otras artes diverſas y tener en ellas abilidad grande que les fuerça ſu inclinacion natural. Otroſi vemos diverſidad grande de condiciones, no ſolamente entre la multitud de los hombres, mas aun entre los hermanos naſcidos de un padre y de una madre; el uno vemos ſabio; el otro ignorante; uno covarde, otro esforçado; liberal el un hermano, el otro avariento; uno dado à algunas artes el, otro à ninguna. En eſſa ciudad pocos dias ha vimos un hombre perayle, el qual era ſabio en, el arte de la Aſtrologia, y en el movimiento de las Eſtrellas, mirad agora, ruego vos, quan gran diferencia hay entre el oficio de adobar paños, y la ſciencia del movimiento de los cielos; però la fuerça de ſu conſtelacion lo llevò à aquello, por do ovo en la ciudad honra, y reputacion.

Podemos por ventura quitar à eſtos la inclinacion natural que tienen do los procede eſta honra que poſſeen ? No por cierto, ſino peleando con el cielo, como hizieron aquellos gigantes que fueron deſtruidos. Tambien vemos los hijos y deſcendientes de muchos Reyes, y notables hombres, obſcuros, y olvidados por ſer inabiles, y de baxa condicion. Hagamos agora que ſean esforçados todos los que vienen del linage del Rey Pyrrhus, porque ſu padre fue esforçado: ô hagamos ſabios à todos los decendientes del Rey Salomon, porque ſu padre fue el mas ſabiò: ô dad riquezas, y eſtados grandes à los del linage del Rey Don Pedro de Caſtilla, y del Rey Donìs de Portugal; pues no lo tienen, y parece que lo deven tener, por ſer de linage; y ſi el mundo quieren enmendar quiten las grandes dignidades, vaſſallos, y rentas, y oficios que el Rey Don Enrique de treinta años à eſta parte dio à hombres de baxo linage. Vano trabajo, por cierto, y fatiga grande de eſpiritu da la ignorancia deſte triſte pecado, el qual ningun fructo de delectacion tiene como algunos otros pecados, porque en el acto, y en el fin del acto engendra triſteza y paſſion, con que llora ſu mal propio, y el bien ageno. Aſſi que no ſe deve haver moleſto tener riquezas, y honras aquellos que parece que no las deven tener, y carecer dellas los que por linage parece que las merecen: porque eſto procede de una ordenacion Divina, que no ſe puede repugnar en la tierra, ſino con deſtruicion de la tierra. Y havemos de creer que Dios hizo hombres y no hizo linages en que eſcogieſſen, y à todos hizo nobles en ſu nacimiento; la vileza de la ſangre, y obſcuridad de linage ellos con ſus manos lo toman, aquel que dexado el camino de la virtud ſe inclina à los vicios, y maculas del camino errado; y pues à ninguno dieron eleccion de linage quando nacio; y todos tienen eleccion de coſtumbre quando viven, impoſſible ſeria, ſegun razon, ſer el bueno provado de honra, ni el malo tenerla, aunque ſus primeros la hayan tenido. Muchos de los que opinamos de noble ſangre vemos pobres; y rahezes à quien ni la nobleza de ſus primeros pudo quitar pobreza, ni dar autoridad; donde podemos claramente ver que eſta nobleza que opinamos ninguna fuerça natural tiene que la haga permanecer de unos en otros, ſino permaneciendo la virtud queda la verdadera nobleza. Havemos eſſo miſmo de mirar, que aſſi como el cielo un momento no eſta quedo, aſſi las coſas de la tierra no pueden eſtar en un eſtado; todas las muda el que nunca ſe muda; ſolo el Amor de Dios, y la caridad del proximo es la que permanece, la qual engendra en el Chriſtiano buenos penſamientos, y le da gracia para las buenas obras que hazen la verdadera hidalguia. Y para acabar bien en eſta vida, y ſer de linage de los Santos en la otra, no entendays Señor Compadre, que yo condene à la mayor parte, ni à la menor; mas algunos pocos y bien pocos que pecan, y hazen pecar à muchos, alterandolos, y turbando la paz comun por ſu bien particular; y haziendoſe principales guiadores del camino deſta vida yerran, y el de la otra cierran: porque ſus principios deſtos que ſe hazen principales ſon ſobervia y ambicion; y ſus medios embidia y malicia; y ſus fines muerte y deſtruicion: los quales no devrian por cierto tener autoridad de principales, mas como hombres de eſcandalo devrian ſer apartados no ſolamente del pueblo, mas del mundo; pues tienen las intenciones tan dañadas, que ni el temor de Dios los retrae, ni el del Rey los enfrena, ni la conſciencia los acuſa, ni la verguença los impide, ni la razon los manda, ni la ley los juzga; y con ſed rabioſa de alcançar en los pueblos honras, y riquezas careciendo del buen ſaber, por do ſe alcançan las de buena parte, deſpiertan eſcandalos para las adquirir, poniendo veneno de diviſion en el pueblo, el qual no puede tener quieto ni proſpero eſtado quando lo que èſtos tales pienſan dizen, y lo que dizen pueden, y lo que pueden oſan, y ponen en obra, y ninguno gelo reſiſte; lo qual los buenos, y principales devrian por cierto con gran diligencia reprehender y caſtigar, por huir la indignacion de Dios, al qual vos encomiendo.

LETRA XV.

Para el Cardenal.

ILluſtre y Reverendiſſimo Señor, Diego Garcia me apremiò que eſcrivieſſe conſolaciones à vueſtra Señoria ſobre la muerte del Duque vueſtro hermano que Dios haya: no conociendo en quanta ſimpleza inurria yo ſi preſumieſſe conſolar à vueſtra Señoria, à quien todas las conſolaciones que ſe pueden dezir ſon preſentes. No ſoy yo de aquellos que preſumen quitar con palabras la triſteza no aun madura, hurtando ſu oficio al tiempo que la ſuele quitar madurando. Yo Reverendiſſimo Señor, no ſe dezir otra conſolacion ſino que muy ligeramente ſe conorta por muerte agena aquel que toda hora penſare en la ſuya.

LE-

LETRA XVI.

Del Razonamiento hecho à la Reyna quando hizo perdon general en Sevilla.

MUy alta y excelente Reyna y Señora, eſtos Cavalleros y pueblos de eſta vueſtra ciudad vienen aqui ante vueſtra Real Mageſtad, y vos notifican que quanto gozo ovieron los dias paſſados con vueſtra venida en eſta tierra, tanto terror y eſpanto ha pueſto en ella el rigor grande que vueſtros miniſtros mueſtran en la execucion de vueſtra juſticia, el qual les ha convertido todo ſu plazer en triſteza, y toda ſu alegria en miedo, y todo ſu gozo en anguſtia, y trabajo. Muy excelente Reyna y Señora, todos los hombres generalmente, dize la Sacra Eſcriptura, que ſomos inclinados à mal, y para refrenar eſta mala inclinacion nueſtra, ſon pueſtas y eſtablecidas leyes y penas, y fueron por Dios conſtituidos Reyes en las tierras, y miniſtros para las executar, porque todos vivamos en paz, y ſeguridad, paraque alcancemos aquel fin bienaventurado que todos deſſeamos. Però quando Reyes y miniſtros no avemos, ô ſi los avemos, ſon tales de quien no ſe haya temor, ni ſe cate obediencia, no nos maravillemos que la natura humana ſiguiendo ſu mala inclinacion ſe deſenfrene y cometa delictos, y exceſſos en las tierras, y eſpecialmente en eſta vueſtra Eſpaña, donde vemos que los hombres por la mayor parte pecan en un error comun anteponiendo el ſervicio de ſus Señores inferiores à la obediencia que ſon obligados à los Reyes ſus ſoberanos Señores; y por cierto ni à Dios devemos offender aunque el Rey nos lo mande, ni al Rey aunque nueſtro Señor lo quiera: y porque pervertimos eſta orden de obediencia, vienen en los Reynos muchas vezes las guerras que leemos paſſadas, y los males que vemos preſentes. Notorio es, Muy Poderoſa Reyna, y Señora, los delictos y crimines cometidos generalmente en todos vueſtros Reynos en tiempo del Rey Don Enrique vueſtro hermano, cuya anima Dios haya, por la negligencia grande de ſu juſticia y poca obediencia de ſus ſubditos, la qual dio cauſa que aſſi como tuvo diſſenſiones, y eſcandalos en todas las mas de las ciudades de vueſtros Reynos; aſſi en eſta eſtos dos Cavalleros el Duque de Medina, y Marques de Cadiz ſe diſcordaſſen, y con el poco temor de la juſticia Real ſe puſieſſen en armas uno contra otro; en fuerças de los quales cada uno procurò de ſeguir ſu propoſito en detrimento general de toda eſta tierra; y en eſta diſcordia Ciudadana pocos, ô ningunos de los moradores della ſe pueden buenamente eſcuſar de aver pecado deſobedeciendo al ceptro Real, ſiguiendo la parcialidad de uno, ô del otro deſtos dos Cavalleros. Y dexando de dezir las batallas que entre ellos ovo en la ciudad y fuera della; y tornando à los males particulares, que por cauſa dellas ſe ſiguieron en toda la tierra; no podemos por cierto negar que en aquel tiempo tan diſſoluto no fueron cometidas algunas fuerças, muertes, y robos, y otros exceſſos por muchos vezinos deſta ciudad, y ſu tierra; los quales cauſò la malicia del tiempo, y no eſcuſò la juſticia del Rey; y eſtos ſon en tanto numero que penſamos haver pocas caſas en Sevilla que careſcan de pecado, quier cometiendolo, ô favoreciendolo, quier encubriendolo, ô ſeyendo en el participes: ô por otras vias y circunſtancias. Y porque de los males de las guerras vemos caidas y deſtruiciones de Pueblos y ciudades, creemos verdaderamente que ſi eſta guerra mas durara, y Dios por ſu gran miſericordia no la remediara; aſſentando à vueſtra Real Mageſtad en la ſilla Real del Rey vueſtro Padre, eſta ciudad de todo punto pereciera, y ſe aſſolara: y ſi entonces, Muy excelente Reyna y Señora, eſtava en punto de ſe perder por la poca juſticia, agora eſta perdida, y muy caida por la mucha y muy rigoroſa que vueſtros juezes y Miniſtros en ella executan; de la qual todo eſte pueblo ha apelado, y agora apela para ante la Clemencia, y piedad de vueſtra Real Mageſtad; y con las lagrimas y gemidos que agora vedes, y ois ſe humillan ante vos, y os ſupplican que hayays aquella piedad de vueſtros ſubditos que Nueſtro Señor ha de todos los vivientes, y que vueſtras entrañas Reales ſe compadeſcan de ſus anguſtias, y dolores, y de ſus deſtierros, y pobrezas, y daños y trabajos que continuamente padecen, andando fuera de ſus caſas por miedo de vueſtra juſticia; la qual, Muy Excelente Reyna y Señora, como quiera que ſe deve executar en los errados, però no con tan gran rigor que ſe cierre aquella loable puerta de la Clemencia, que haze à los Reyes amados: y ſi amados, de neceſſario temidos, porque ninguno ama à ſu Rey que no tema de ſe enojar. Verdad es, Muy excelente Reyna y Señora, que Nueſtro Señor tambien uſa de juſticia, como de piedad, però de la juſticia algunas vezes, y de la piedad todas vezes; y no ſolamente todas vezes, mas todos los momentos de la vida; porque ſi ſiempre uſaſſe de la juſticia, ſegun ſiempre uſa de piedad,

piedad, como todos los mortales ſeamos dignos de pena, el mundo en un inſtante pereceria; y aſſi miſmo porque como vueſtra Real Prudencia ſabe, el rigor de la juſticia engendra miedo, y el miedo turbacion, y la turbacion algunas vezes deſeſperacion, y pecado; y de la piedad procede amor, y del amor caridad, y de la caridad ſiempre ſe ſigue merito y gloria; y por eſta razon hallarà vueſtra Excelencia que la Sacra Eſcriptura eſtà llena de loores, enſalçando la piedad, la manſedumbre, la miſericordia, y clemencia, que ſon titulos y nombres de nueſtro redentor; el qual nos dize que aprendamos del, no à ſer riguroſos en la juſticia, mas aprended de mi dize el, que ſoy manſo y humilde de coraçon. La Santa Igleſia Catholica, continuamente canta, llena eſtà Señor la tierra de tu Miſecordia: y por el continuo uſo de ſu clemencia lo llamamos *Miſerator, miſericors, patiens, multa miſericordiæ.* Mire bien vueſtra Alteza quantas vezes refiere eſte ſu nombre de miſericordioſo, lo que no hallamos vezes tan repartidas del nombre de juſticiero, y mucho menos de riguroſo en la juſticia; porque el rigor de la juſticia vezino es de la crueldad; y aquel Principe ſe llama cruel que aunque tiene cauſa, no tiene templança en el punir. Y la piedad oficio es continuo de nueſtro redentor, del qual tomando exemplo los Reyes, y Emperadores, cuya fama reſplandeſce entre los vivos, perdonaron los humildes, y perſiguieron los ſobervios por remedar à aquel que les dio poder en las tierras. Entre los quales aquel ſabio Rey Salomon no demandò à Dios, que ſe membraſſe de los trabajos, no de las limoſnas, no de los otros meritos del Rey David ſu Padre, ni menos de la juſticia que hizo, y penas que executò, mas miembrate dixo Señor de David, y de toda ſu manſedumbre; por los meritos de la qual entendia aquel Rey de ganar la manſedumbre y la piedad de Dios para remiſſion de ſus pecados, y perpetuidad de ſu ſilla Real. Y vos, Reyna muy excelente, tomando aquella doctrina manſa de nueſtro Salvador, y de los Reyes Santos y buenos, templad vueſtra juſticia y derramad vueſtra miſericordia, y manſedumbre en vueſtra tierra, porque tanto ſereys junta con ſu Divinidad, quanto le remedaredes en las obras; y tanto lo remedareys en las obras quanto fueredes piadoſa; y tanto ſereys piadoſa, quanto os compadecieredes y perdonaredes los miſerables que llaman y eſperan con gran anguſtia vueſtra clemencia, y manſedumbre: laqual, Muy Excelente Reyna, deve eſtar arraygada en vueſtra memoria, y en los conceptos de vueſtra anima, porque ſe miembre Dios de vos, y de vueſtra manſedumbre, y os perdone como vos perdonaredes, y os de vida como vos la dieredes, y perpetue vueſtra ſilla Real en vueſtros decendientes para ſiempre; eſpecialmente con los deſta ciudad, aunque hayan errado, conſiderando que entre tanta multitud de errores dificile era vivir por ſola inocencia. El Rey Don Juan vueſtro padre, no ſolo en una ciudad, ni en una Provincia, mas en todos ſus Reynos hizo perdon general quando las diſſenſiones, y eſcandalos en ellos acaeſcidos con los Infantes de Aragon ſus primos. Vemos aſſi miſmo, que vueſtra clemencia mandó poner en libertad à los Portugueſes que entraron en vueſtros Reynos à os de ſervir, y cometieron en ellos grandes delitos, y maleficios, y no ſolamente los mandaſteys poner en libertad, mas mandaſteys los proveer de vueſtras limoſnas, y reduzirlos à ſus tierras. Reduzid pues, Reyna muy excelente, à los vueſtros, y la piedad que haveis con los eſtraños havedla con los vueſtros naturales; los quales, aſſi como el anima enferma de codicia, aunque embuelta en el deſſeo en los bienes temporales, però ſiempre ſuſpira à un Dios que la repare con ſu miſericordia, aſſi bien eſtos vueſtros ſubditos, aunque embueltos en las guerras y males paſſados, toda via però tuvieron ferviente deſſeo de vueſtra victoria, y proſperidad, porque en virtud de vueſtro ceptro Real gozaſſen de paz, y ſeguridad: la qual humilmente vos ſupplican que derrameys en eſta vueſtra ciudad y tierra; porque aſſi como damos gracias à Dios por los males que enſerma vueſtra juſticia, bien aſſi gelas demos por la vida que nos otorga vueſtra clemencia.

LETRA XVII.

Para el Señor Don Enrique.

MUy Noble y Magnifico Señor, manda vueſtra merced que os eſcriva, y que no eſcriva conſolaciones, plazeme Señor de lo hazer, porque ni yo, mal pecado, las ſe embiar, ni vos, gracias à Dios, las haveys meneſter, dexemos ſu oficio à Dios que es el verdadero conſolador, el qual deſpues de la pena da refrigerio, y deſpues de las lagrimas derrama miſericordia. Yo muy noble Señor, no mandè à mi carta que os dixeſſe conſolaciones ningunas, y ſi la he à las manos, yo le harè que otro dia no diga lo que no le mandan; lo que yo le mandè que dixeſſe à vueſtra merced es que ſi buenas heridas teniades, buenas os las tuvieſſedes, porque ſon

inſignias de la profeſſion que heziſtes en la orden de Cavalleria que tomaſtes, y no ſe yo que locura tomò à mi carta en parlar conſolaciones que no le mandaron, porque ſi bien conſideramos vueſtra perſona, vueſtra ſangre, vueſtra orden, vueſtra herida, y el lugar do là oviſtes, mas es para dar alegria que para poner triſtura, ni eſcrivir ſobre ello conſolacion: y dado que fueſſe tan necio Fernando de Pulgar que preſumieſſe embiar conſolaciones al Señor Don Enrique, tanta tierra hay de aqui alla que ya quando las recebieſſedes ſeriades ſano, y llegarian dañadas, aunque fueſſen en eſcaveche. Ciertamente Señor, la conſolacion que no va embuelta en algun remedio, no vale un cornado, y por eſſo quando no puedo remediar no curo de conſolar. Entiendo yo, Señor, que mas deſcanſa hombre contando ſus males propios, que oyendo conſolaciones agenas quando no dan remedio de preſente, o lo prometen de futuro. Dize vueſtra merced que eſſe vueſtro enojo conoceys ſer poco, ſegun lo que mereceys à Dios; creed Señor que nunca eſſa tal palabra ſaliò, ſino por boca de buen anima, porque hallareys, que el dolor aſſi como pone deſeſperacion à los malos, aſſi trae contricion à los buenos. Y de eſſa tal palabra os deveys mas arrear, teniendola en el corazon, que de la herida que teneys en el pie.

LETRA XVIII.

Para el Prior de Paſſo.

REverendo Señor, ſi ſoñaſtes que os havia de eſcrivir una, ò dos vezes, y que vueſtra Reverencia no me reſpondia à ninguna, no creays en ſueños. Verdaderamente jurado havia en Santo Meo, de no eſcriviros, ſalvo porque la ira que me puſo vueſtra negligencia, me quito vueſtra bondad, y aun porque vueſtro amor me conſtriñe, y vueſtro temor me manda que os eſcriva muchas letras por aver ſola una que me de tanta conſolacion ogaño en eſte deſtierro, como me dio vueſtra viſitacion antaño en la dolencia. Eſcrividme Reverendo Señor, ſi de la ſalud corporal eſtays bien, que de la eſpiritual, ſe cierto que no eſtays mal. Vueſtro fray Diego de Zamora vino aqui, ſi tambien librò los negocios que traia como deſpachò unas calenturas que le vinieron ſe que va bien librado. *Valete.*

LETRA XIX.

Para el Conde de Ciſuentes que eſtava preſo en Granada.

MUy noble Señor, agora que ſe va entibiando el ſentimiento que ove de vueſtra priſion: y arde el deſſeo que tengo de vueſtra libertad querria eſcrivir à vueſtra merced algo que aprovechaſſe; però hallo que la libertad que vos haveys meneſter, yo no la puedo dar: y la conſolacion que podria dar vos no la haveys meneſter; porque entiendo que vueſtro ſeſo os la darà ſin ayuda del ageno, y aun dexolo porque tengo creido que eſtas conſolatorias que ſe uſan, conſuelan poco quando no remedian algo. Muy noble Señor, ſi conſiderays quien ſoys, y el oficio que tomaſtes, y el porque, y el como, y el donde os prendieron creo haureys alguna paciencia en eſſe trabajo do eſtays; y ſino la oviere des, no ſabria por agora deziros otra conſolacion, ſino que preſo con paciencia, ò preſo ſin paciencia, mas vale preſo con paciencia. Las nuevas de la Reyna que haze, y quiere hazer, tambien os las diran los Moros de alla, como los Chriſtianos de aca, y por eſſo no os las eſcrivo. Plega al muy Alto Dios que preſto os veamos libre. El traſlado de una letra que ove embiado à un Cavallero deſterrado del Reyno os embio; leala vueſtra merced, y obre la vueſtra devocion.

LETRA XX.

Para Don Yñigo de Mendoça Conde de Tendilla.

MUy noble Señor, como à amigo no me podeys comunicar vueſtras coſas, porque la deſproporcion de las perſonas niega vueſtra Señoria, y el mi grado de la amiſtad, ni menos las recibo como coroniſta; però como el ſervidor de los que teneys, os tengo en merced avermelas eſcrito por eſtenſo. Crea vueſtra Señoria que lo que ſentis, deſſeays, y quereys en ellas, quiero, ſiento, y deſſeo. El trabajo que oviſtes, *in reducendo commilitones ad viam*, parece bien obra de vueſtras manos: y ſi de otra guiſa ſe hiziera tuvierades guerra, no ſolo con los enemigos, mas con los vueſtros: porque *ubi eſt corruptio moris, ibi eſt deſtructio mortis*; y lo que peor, y mas grave tuvieredesla con Dios: porque ſin duda la Divinidad eſtà airada contra la humanidad que eſtà dañada. Una de las coſas, porque ſe perdio Roma dize Saluſtio en el Catilinario, *quia Lucius*

Sylla exercitum quem in Aſia ductaverat quo ſibi fidem faceret contra morem majorum luxurioſe nimiſque liberaliter habuerat: loca amœna voluptaria facile in ocio feroces militum animos molliverant, ibi primum inſuevit exercitus Populi Romani amare, potare: Alegar yo à vueſtra Señoria el Saluſtio bien veo que es necedad, però ſufridla pues ſufro yo à eſtos labradores que me cuenten a mi las coſas que vos hazeys en Alhama. Ciertamente Señor como el enfermo que avida la ſalud eſtima mucho la medicina que primero le amargava, bien aſſi creo que eſſos vueſtros comilitones amen mucho vueſtra noble perſona, quando conocieren la ſalud que les acarreò vueſtra doctrina. El ſocorro que heziſtes à vueſtra gente, verdad es que es de notar *apud alios*, mas que *apud me* que conozco bien ſegun quien ſoys. Y el linage de donde venis, que ni haveys de huir los enemigos, ni deſamparar los amigos.

LETRA XXI.

Para un ſu amigo encubierto.

SEñor Compadre, vi una carta que fue echada de noche, y tomada entre puertas; la carta ſe dirigia à mi Señor el Cardenal, y la materia della eran injurias dirigidas à mi: y porque ſupe que vino antes à vueſtras manos que à las mias, y que la andavades publicando por eſſa Ciudad, acordè deſpues de leida embiarla à ſu Señoria, pues vos no la embiaſtes. Pidoos de merced ſi en algun tiempo ſupieredes quien es aquel encubierto que la hizo, le dedes eſta reſpueſta que le hago. Encubierto amigo, vi la carta que embiaſtes a mi Señor el Cardenal, por la qual injuriays à mi, y aviſais à el de los yerros que os parecieron en una mi letra que embie à ſu Señoria, ſobre la materia de los hereges de Sevilla. Y quanto toca a mis injurias, ſi dezis verdad, yo me enmendarè; ſino la dezis, enmendaos vos: però como quier que ello ſea, ſi à vos no os plugo guardar la doctrina Evangelica en el injuriar, à mi plaze de la guardar en el perdonar: y para aqui, y para delante aquel que mandò perdonar las injurias, os perdono, y en tal manera perdonado que ni me queda eſcrupulo ni rancor contra vos; porque entiendo que aquel que buſca vengança primero ſe atormenta que venga, y recibe tal alteracion que pena el cuerpo, y no gana el anima. Y por eſto aquel Redentor, y verdadero Phyſico nueſtro tan bien nos dio doctrina ſaludable à los cuerpos, como à las animas quando nos mandò perdonar à nueſtros aboſeteadores, ſegun yo perdono à vos por la preſente las boſetadas que me days; alla os lo haved con Dios que reſervò para ſi la juridicion de la vindicta. Señor encubierto, ò vos hableys bien en vueſtra letra, ò mal; ſi mal, porque lo eſcrivis? y ſi bien, porque os encubris? como ſea verdad que todo Catholico Chriſtiano, ſegun que os moſtrais, no ſe deve encubrir ſu doctrina; y mucho menos ſu perſona; y vos me parece que hazeys lo contrario, encubris vueſtra perſona, y publicais vueſtras injurias, las quales devrian ſer reprehenſion ſecreta, como dize Chryſoſtomo ſobre Mattheo; y no injuria publica, como prohibe Chriſto en el Evangelio. Reprehendeiſme de las coſas contenidas en la letra que embie à mi Señor el Cardenal; y ſi ella, ò yo fueramos dignos de reprehenſion, quien mas, ni mejor la pudiera, y aun deviera recuſar que el miſmo Cardenal, à quien mi carta ſe dirigia, por ſer uno de los quiciales ſobre que ſe rodea la Igleſia de Dios. Però ſin duda, ni en preſencia, ni por letra la reprehendio el, ni otros letrados que la vieron, porque ſon palabras de S. Aguſtin epiſtola 149. ſobre el Parrafo de los Hereges Donatiſtas: ſi aquellas palabras hallays ſer reprehenſibles, havedlo alla con S. Aguſtin que las dixo, y dexad à mi que las alego. Otroſi parece que en el principio de vueſtra letra me acuſais del pecado de vanagloria, porque dixe que eſperava ſu Señoria mi letra, y deſte pecado por cierto entiendo que no me podeis enmendar; porque ſu Señoria, y otros Señores y Doctores hombres me han eſcrito, y de continuo eſcriven mandandome que les eſcriva, y es por fuerça hazer lo que mandan; hazedvos ceſſar ſu mando, y haureys caſtigado mi vanagloria. Reprehendeiſme aſſi miſmo de Alvardan, porque eſcrivo algunas vezes coſas jocoſas: y ciertamente, Señor encubierto, vos dezis verdad; però yo vi aquellos nobles y magnificos Varones Marques de Santillana Don Yñigo de Mendoza, y Don Diego Hurtado de Mendoza ſu hijo Duque del Infantazgo, y à Fernan Perez de Guzman Señor de Batres, y à otros notables varones eſcrivir menſajeras de mucha doctrina, interponiendo en ellos algunas coſas de burlas que davan ſal à las veras. Leed, ſi os plaze, las epiſtolas familiares de Tulio que embiava à Marco Marcelo, y à Elio Lucio, y à Ticio, y à Lelio Valerio, à Curion, y à otros muchos, y hallareis interpueſtas aſaz burlas en las veras: y aun Platon, y Terencio no me parece que ſon reprehendidos, porque interpuſieron coſas jocoſas en ſu Eſcriptura. No creais que trayga yo eſte exemplo porque preſuma-

preſuma compararme à ninguno de eſtos, però ellos para quien eran, y yo para quien ſo, porque no me dexareis vos acuſador amigo alvardanear lo que ſupiere ſin injuria de ninguno, pues de ello me hallo bien, y vos no mal? Con todo eſſo os digo que ſi vos, Señor encubierto, hallaredes que jamas eſcriviesſe un renglon de burlas do no oviesſe catorze de veras, quiero yo quedar por el alvardan que vos me juzgais. Aſſi miſmo dezis que mi carta dize que yerran los Inquiſidores de Sevilla en lo que hazen; y que ſe ſeguiria que la Reyna nueſtra Señora hauria errado en gelo cometer; yo por cierto no eſcrivi carta que tal coſa dixeſſe, y ſegun parece conozco tanto della que no dirà lo que no le mandè: porque ni yo digo que ellos yerran en ſu oficio, ni la Reyna en ſu comiſſion; aunque poſſible ſeria ſu Alteza haver errado en gelo cometer, y aun ellos en el proceder; y lo uno, y lo otro no por malas intenciones ſuyas, mas por dañadas informaciones agenas. Bueno era por cierto y diſcreto el Rey Don Juan de glorioſa memoria; però penſando que hazia bien cometio eſſa Ciudad de Toledo à Pero Sarmiento, que gela guardaſſe, él qual pervertido de malos hombres della rebellò contra el Rey, y hizo tiro al titulo Real, y aun tirò piedras à ſu tienda. La Reyna Nueſtra Señora bien penſò que hazia quando confiò la fortaleza de Nodar à Martin de Sepulveda, però alçoſe con ella, y vendiola al Rey de Portugal. Aſſi que Señor enmendador, no es maravilla que ſu Alteza haya errado en la comiſſion que hizo, penſando que cometia bien, y ellos en los proceſſos penſando que no ſe informan mal; aunque ni yo dixe, ni agora afirmo coſa ninguna de eſtas. A las otras coſas que tocais de la Sacra Eſcriptura no os reſpondo, porque no ſe quien ſoys; aclaraos, y ſatisfazeroshe quanto pudiere; y aun daroshe à entender claro como pecais en el pecado de la mentira, por me macular del pecado de la heregia.

LETRA XXII.

Para Don Gabriel de Mendoza.

NObſe Señor, ſi yo ſupiera el fruto tan grande que de vueſtra auſencia deſta tierra en eſſe eſtudio haveis conſeguido, mayor precio os demandara del que os demandè por ganaros la licencia que os ove de mi Señor el Cardenal vueſtro tio; però Señor, mejor proporcionades vos por cierto vueſtra manda con vueſtra nobleza, que yo mi demanda con mi codicia; porque ſi vos membrais, yo os demandè un melon, y vos Señor me ofreciſtes una mula; do ſe demoſtrò en la demanda mi poca codicia, y en la manda vueſtra gran nobleza. Agora Señor quiero hazeros mas barato aquella demanda, porque de todo mi trabajo no quiero otra coſa de vueſtra merced, ſalvo que hagais lo que eſcrivio Tulio en una epiſtola familiar à Curion. *Scilicet ut ſic ad nos confirmatus revertaris, ut quam exſpectationem tui concitaſti, hanc ſuſtinere ac tueri poſſis, &c. Hoc enim nobliſſime Domine facile conſequi poſſes etiam & augere.* Si hizieredes lo que el miſmo Tulio eſcrive à ſu hijo en el prologo de los Oficios, lo qual os pido de merced que leais, ſino es leido, y hagais, ſino es hecho: aunque no creo yo Señor que para eſto hayais meneſter perſuaſion mia, ni de otro; pues aquella vueſtra natural inclinacion que con tan ſerviente deſſeo alla os llevò, es de creer que haga ſu oficio; de tal manera que dedes vos à otros mejor exemplo de doctrina, que ninguno lo pueda dar à vos para la ſciencia. *Et de hoc ſatis. Valete.*

LETRA XXIII.

Para ſu hija Monja.

MUy amada hija, pocas palabras te hablè deſdeque naciſte haſtaque cumplida la edad de doze años eſcogiſte ſer conſagrada para la Bienaventurança venidera. Y porque ſoy tenudo como proximo, y deudor como padre, no por premia que me fuerça, mas por caridad que me obliga, he tenido cuydado de te pagar lo que es razon de te hablar; porque mayor es el penſamiento que el buen pagador tiene para pagar, que premia le puede hazer el acreedor para ſer pagado. Verdad es, Hija, que la hora que yo, y tu madre te vimos apartar de noſotros, y encerrar en eſſe encerramiento, ſe nos conmovieron las entrañas ſintiendo aquel pungimiento que la carne ſuele dar al eſpiritu. Però deſpues que la razon uſando de ſu oficio nos hizo penſar como en eſſa angoſtura de templo gozas de la anchura del Paraiſo, eſtonces nos esforçamos à vencer la tentacion de la carne, y gozamos de la clara victoria que ſuele gozar el anima. Leeſe de Socrates que en la pared de ſus eſcuelas havia eſcrito dos verſos, el uno dezia: *Si vencidos de la torpe tentacion os deleytaredes en coſa fea, el deleyte ſerà momentaneo, y la macula de la vileza os acuſarà para ſiempre.* El otro dezia: *Si ſintieredes pena en el combate de la tentacion carnal, el trabajo del combate durarà poco, y la gloria del vencimiento durarà mucho.* Y cierto devemos creer que Dios da gracia para vencer al que tiene

oſadia para reſiſtir. Y para eſte vencimiento grande aparejo por cierto es ſacudir los malos penſamientos, tan bien los que engendran molleza de la carne, como los que nos traen à odio del proximo. El Sabio dize que las imaginaciones malas nos apartan de Dios. Hallaras, amada Hija, que del miſmo Socrates dize Valerio Maximo eſtas palabras: *Socrates caſi en oraculo de Divina Sabiduria ninguna coſa mandava que pidieſſemos à Dios immortal, ſino que nos dieſſe bien*: y no hallava eſte Philoſopho que devia ſer à nueſtro arbitrio la eleccion del bien que pidieſſemos; porque muchos procuraron riquezas que los truxeron à la muerte; otros dezia el, que con gran diligencia procuraron oficios que los truxeron à perdicion; otros ovo que procuraron caſamientos penſando por ellos aver bienaventurança, y fueron cauſa de ſu pobreza y deshonra: aſſi que determinava aquel Philoſopho que la elecion del bien que deſſeamos deviamos remitir al dador de los bienes; porque aquel que los avia de dar los ſabria eſcoger. En el Euangelio de Sant Matteo dize que Dios nueſtro Padre ſabe lo que nos es neceſſario ante que lo pidamos: y ſin duda es de creer que el hazedor de los vaſos ſabe quanto cabe, y à cada uno da ſegun ſu medida: y ſi alguno engañado de affìcion toma oficio ageno de ſu abilidad, el elector y lo elegido veemos que ſe pierde. Sant Auguſtin en el libro *de la Ciudad de Dios* dize, que aſſi como no procede de la carne lo que la carne haze vivir: bien aſſi no procede del hombre, mas ſobre el hombre es lo que al hombre haze bien bivir. Eſto conſiderado, damos gracias à aquel verdadero eſcogedor que te diò gracia para elegir aquello que deſde tu niñez te vimos inclinada; porque puedas bien bivir en eſta, è ir à buen lugar en la otra vida. Y pues por la gracia de nueſtro Redemtor has hecho profeſſion en la ſanta religion que eſcogiſte, verdad es que yo no puedo ſaber como te va alla, però quiero te dezir como te fuera aca ſi eſta otra via eſcogieras. Lo primero que te convenia hazer era entrar en la Orden de Matrimonio, la qual ordenò Dios, y es por cierto ſanta y buena à los que en ella bien ſe conſervan. Però no entiendas que en buſcar marido à la hija, ni aun deſpues de hallado, ſea pequeño cuydado à los padres. Y dexando agora de dezir los enojos, y deſabrimientos, que à las vezes en eſto ſe ſienten, Sant Auguſtin en libro *de la Ciudad de Dios* pinta eſte mundo ſegun aqui veràs. El hombre, dize el, no puede eſtar ſin trabajo, ſin dolor, è ſin temor; que diremos del amor de tan vanas y empeſcibles coſas, y de los cuydados que muerden, las perturbaciones, las triſtezas, los miedos, los locos gozos, las diſcordias, las lides, las guerras, y aſſechanças, iras, enemiſtades, mentiras, liſonjas, engaños, hurtos, rapina, porfia, ſobervia, ambicion, embidias, homicidios, muertes de padres, crueldades, aſperezas, maldades, luxuria, oſadia, deſverguença, vilezas, fornicaciones, menguas, pobrezas, adulterios de todas maneras, y otras ſuziedades, que dezirſe es coſa torpe; ſacrilegios, heregias, perjuros, oppreſſiones de los inocentes, calumnias, rodeos, prevaricaciones, falſos teſtimonios, iniquos juyzios, fuerça, ladronicios, y otras coſas ſemejantes, que no me vienen à la memoria; però no ſe apartan deſta vida? Y ciertamente eſtas coſas ſon de los malos hombres procedientes de aquella raiz del error, y perverſo amor, con el qual todo hijo de Adam es naſcido, &c. Otroſi dize que quien es aquel que no conoce como el hombre viene en eſta vida con ignorancia de verdad; la qual ſe manifieſta en el quando era niño, y con abundancia de vana codicia moſtrada en el quando era moço: de manera que ſi le dexaſſen bivir como quiere, cometeria todas, ô muchas de las maldades y perverſidades, que arriba dize, y otras que dezir no puede. Aſſi miſmo dize, que para que ſon los miedos falſos que ponemos à los niños, y para que ſon los açotes y palmatoriadas à los moços, ô el cetro de la juſticia, que eſtà enhieſto para contra los malos, ſino para los temorizar y refrenar la maldad que la natura humana es inclinada? Dize mas adelante que es eſto que con trabajo tenemos memoria, y ſin trabajo la perdemos; con el trabajo aprendemos, y ſin trabajo no ſabemos; con el trabajo ſomos fuertes, y ſin trabajo ſomos ſin arte: que dirè, dize el, de los trabajos innumerables con que el cuerpo terrece? Conviene à ſaber con fervores, con frios, tempeſtades, lluvias, relampagos, truenos, granizos, rayos, terremotos, caidas por ofenſion, y por temor, y por malicias de hombres y de beſtias, ô por venenos naſcidos en los frutos, y en las aguas, y en los ayres; ô de los mordimientos de beſtias rabioſas, tambien las que ſon domeſticas, las quales algunas vezes ſon mas temidas que los leones, y los dragones. Quantos ſon los males que paſſan los navegantes, y los que andan camino? Quien es el que anda que no eſte obligado do quier que anduviere à los caſos inopinados? &c. En el *lib.* XXII. *de Civ. Dei*. De todo loqual, ô de parte alguna de lo que aqui pone, no creas, amada hija, que ninguno de los que aca andamos ſe puede eſcuſar por vigilante ô cauto que ſea. Porque el Sabio en ſus Proverbios dize, que *ſi èl juſto es tentado en la tierra*; *quanto mas lo*

ſeran

ſeran los iniquos y pecadores? Y por tanto deves dar gracias à nueſtro Redemtor que te dio gracia, paraque, dexada la ſolicitud que tenia Martha, tomaſte la parte mejor que eſcogiò Maria la qual te haze libre de ver y ſentir eſtas tribulaciones. Un Religioſo Carmelita de ſanta vida, cuya mocedad avia ſido embuelta en las coſas del mundo me dixo en Paris, que ſi no pecara no aborreſciera tanto los pecados, ni amara tanto las virtudes; ni oviera verdadero conoſcimiento para gozar con el repoſo de la religion, ſino conoſciendo la inquietud y turbaciones que tuvo fuera della. El libro *de la Sabiduria* dize, que la religion guarda, y juſtifica, y da alegria de coraçon. Y no te engañe el penſamiento de como fuiſte criada para ver el mundo, y en eſſe encerramiento no lo puedes ver; porque en verdad, Hija, ſi tu lo vieſſes verias una ruin coſa, y llena de todas aquellas coſas que arriba pone Sant Auguſtin; las quales no querriamos ver, ni mucho menos ſentir los que las vemos, y ſentimos. Y puedote bien certificar que ſi el moço tuviera la experiençia que ſabe el viejo, ſi ſeſo tuvieſſe, huiria del mundo, y de las coſas del: però la mocedad loçana, ignorante de ſi miſma, tiene tan fuertes los combates de la carne que no los pudiendo reſiſtir es enlaçado, y metido en tales neceſſidades, que no puede quando quiere ſalir dellas. Y porque tu entendimiento lo vea mejor, quierote dezir que de los que eſtais en Religion à los que eſtamos en el mundo hago yo por comparacion, como los que miran los toros de talanquera à los que andan corriendo por el coſſo: los que andan en el coſſo, verdad es, que tienen una que parece libertad para ir do quieren, y mudar lugares à ſu voluntad, però dellos caen, dellos eſtropieçan; otros huyen ſin cauſa, porque va tras ellos el miedo y no el toro; otros eſtan ſiempre en movimiento para acometer, ô para huir; otros ſe encuentran y ſe dañan; y el que va à tirar à otro la frecha no ſabrà dezir que razon le lleva con tanta diligencia y peligro à hazer mal à quien no gelo haze: y aſſi veo que todos andan vagando ſin termino y ſin ſabiduria de lo que les acaece, y puede acaecer, llenos de miedo rezelando ſu caida, y llenos de plazer mirando la de los otros: los que miran de talanquera, verdad es que no tienen aquella libertad que los del coſſo tienen para andar por do quieren, però eſtan ſeguros de los peligros, eſtropieços, y turbaciones que ven padecer à los que andan por el coſſo; de los quales ſi bien fueſſes informada, digote que darias dobladas gracias al que te ſubio en eſſa talanquera, donde tienes quitadas aquellas ocaſiones de pecar de que aca eſtarias rodeada, de las quales, ô de alguna dellas te ſeria dificile eſcapar ſi anduvieſſes en el coſſo que aca andamos; porque ſi vencieſſes la ſobervia, encontrarias con la ira; y ſi la ira vencieſſes, vencertehia la codicia; y ſi la codicia templaſſes, quiça te guerrearia la accidia, y te venceria la gula; y ſi templaſſes la gula, no podrias vencer la embidia, y atropellartehian las feas tentaciones de la luxuria. Mira veràs quien ſe podrà defender de tantos y tan fuertes combates, como de continuo nos haze el Diablo, del qual canta la Igleſia: *que como leon bramante nos rodea, buſcando à quien trague*; en eſpecial conſiderando la flaqueza de nueſtra humanidad, de la qual dize Yob: *Ni mi fortaleza es fortaleza de piedra, ni menos mi carne es hecha de hierro*, paraque pudieſſe ſufrir el combate de tantas tentaciones; y no nos maravillemos ſer tentados de los pecados, quando nueſtro Redemptor fue tentado del Diablo; y Sant Pablo en una epiſtola à Tito dize que algunas vezes fue ignorante, incredulo, errante, ſervidor de deſſeos, y deleytes varios, con malicia, con embidia aborrecible, y aborrecido. Verdad es que en alguna manera devemos ſer alegres en haver ſido pecadores; porque a las vezes ganamos mas en la penitencia que hazemos que perdimos en el pecado que cometimos; lo qual vemos en el miſmo Sant Pablo, y en Sant Pedro, y en la Magdalena; y en otros muchos à quien la gran contricion que ovieron de los pecados que cometieron los truxo al excelente grado de gloria que tienen. Y por cierto, amada hija, ſi otro combate no tuvieſſemos ſalvo el de la codicia, nos ſeria aſſaz grave de ſufrir, conſiderando las muertes y otros daños que della ſe ſiguen. Y quierote traer aqui à propoſito una fablilla que acaecio à un rapoſo con un aſno, ſegun cuenta eſta patraña: el Leon que es Rey de los animales quiſo hazer cortes, à las quales concurrieron los principales animales; y dize que como eſte Rey Leon tenia, ô devia tener la condicion noble, y las orejas ſimpliciſſimas, creia todo lo que los otros animales principales le dezian; el rapoſo que era artero le dezia, ô Rey mal lo miras ſi todo quanto te dizen crees, porque muchos vienen à ti, dellos con mentiras coloradas, dellos con malicias que tienen imagen de bondad, otros hazen ſu hecho moſtrando que hazen el tuyo; y has de creer que eſtos grandes animales deſſean tener libertad, y ſacudir de ſi el yugo de tu ſujeccion, y haver de tu patrimonio para hazer à ellos poderoſos, y à ti flaco, porque no los puedas caſtigar, y

g 3 pierdas

pierdas tu autoridad, la qual perdida no ſeras obedecido, y tu juſticia ſe enflaquecerà, y los delitos creceran, y tu Reyno ſe perderà: para mientes que los oficios mas vezes ſe conſervan con las virtudes, que las virtudes ſe ganan con los oficios; neceſſario has buen ſeſo para ſentir, y buen conſejo para dicernir, y buen esfuerço para executar. El raposo por el lugar que mediante eſtos aviſos tenia con el Rey, era embidiado: los animales mayores caidos del grado que penſavan merecer cerca del Rey; y viendo que el raposo les era peligroſo, buſcaron como lo apartar de la oreja del leon, y propuſieron ante èl que la principal coſa en que ſe devia entender era en ſu ſalud, y porque eſto no ſe podia alcançar ſalvo con ſeſo, y coraçon de aſno, el raposo que era diſcreto devia ir por el. El raposo conociendo que lo apartavan del leon le dixo; mira que eſtos mas lo hazen por apartar à mi, que por ſervir à ti. El leon viſto que todos los grandes animales conformavan fue conſtreñido à lo embiar. El raposo yendo en ſu camino hallò un aſno paciendo en un prado, y dixole, tu porque no vas à la Corte donde van todos los animales; el aſno le reſpondio, porque paſſo aqui mi vida lo mejor que puedo, y no ſe que coſa es corte, ni lo quiero ſaber: reſpondio el raposo, no ſaber es malo, y no querer ſaber es peor, porque reuſas de ir do ſe aviſan los animales, do alcançan fama, donde la gracia y la dicha de cada uno ha lugar de ſe emplear en grandes coſas, y haver grandes bienes? Reſpondio el aſno, no tengo uſo para entre tal gente: dixo el raposo, el mayor trabajo es principiar, y la platica te harà maeſtro. El aſno vencido de codicia dexò ſu abrigo, y va en compañia del raposo, y como llegaſſe à un lugar el aſno quiſo holgar; el raposo le dixo, ſi quieres ſer rico, y honrado has de ſer verdadero y diligente, porque el perezoſo holgando pena deſſeando; el aſno remitido à la governacion del raposo llegò à la corte, donde vio la preſencia eſpantable del leon, y vido la grandeza de los otros animales, y codiciò ſer como uno dellos. El leon hizole gracioſo recebimiento, y à pocos dias, como penſò de le matar, mudò la voluntad buena, y començole à moſtrar la cara feroz. El aſno viſto que el Rey no le mirava como ſolia bolviò las eſpaldas, y tornoſe à ſu prado. El raposo acuſò al leon, y dixole; quando tuvieres indignacion, y acordares prender à alguno, juntamente ha de ſer la indignacion con la execucion, ſino nacerteha tal eſcandalo que ſeras deſervido. El leon, conocida ſu mengua, le rogò que tornaſſe por el aſno. El raposo por encargar al Rey con ſus ſervicios fue al aſno, y preguntole porque ſe havia venido. El aſno le reſpondio, anda, vete amigo con tu corte, no querria el plazer de ſu favor por la triſteza que ſenti en el disfavor. Dixo el raposo, como eres ignorante, ſabete que en las cortes con el favor no te conoceràs, y con el disfavor no te conoceran: dixo el aſno, no tengo ninguno de mi linage que me honre ni ayude: reſpondio el raposo, ſeras tu el primero que hauras la gloria de los que deſpiertan memoria à los de ſu ſangre. El aſno metido en la codicia acordò de bolver con el raposo, y dixole yo quiero tornar, mas ſino lo hallo como quiero, no me hallarà como quiere. El leon deſpues de algunos dias quiſo echar las uñas al aſno, y no pudo; el aſno como lo ſoſpechò, huyò, y tornò à ſu lugar: el raposo, viſto como havia perdido ſu trabajo, reprehendio la negligencia del Rey, y començole à recontar los trabajos que havia paſſado en traer dos vezes al aſno: el leon le dixo, quieres que te diga, ſi alcançamos el fin reluzen los trabajos, y ſi no han efecto no eſperes galardon, porque el fin de la coſa ſe mirà mas que los medios. El raposo por no perder lo ſervido tornò por el aſno, y dixole, yo maravillome eſtando en el dulçor de ſubir poderoſo dexarlo, y venirte, cata que ſer criado entre nobles, y eſcoger vida entre ruſticos no procede de buen ingenio: reſpondiole el aſno, ſi me caſtigas con rigor antes me haras tu enemigo que tu corregido, y primero ganaras enemiſtad para ti que enmienda para mi: reſpondio el raposo, necio eres ſi miras en la forma del corregir, y no en la manera de tu enmendar: el aſno le reſpondio, digote que eſta vida es tan corta que antes nos morimos que nos enmendamos, y por tanto te ruego que dexes de enmendarme, y cures de proveerme; ſabete que me vine porque quiſiera yo luego algun oficio para poder cargar à otros como otros cargan à mi: reſpondio el raposo, ſi tu quieres oficio ageno de tu natural perderàs à ti, y al oficio: dixo el aſno, tambien ſoſpechè que el leon me querria prender, ô matar: dixo el raposo, tu auſencia te condena aunque ſeas limpio de crimen; anda acà conmigo, dixo el raposo, y tu preſencia quitarà la ſoſpecha, porque los miedos vanos nunca los concibio buen ſeſo: dixo el aſno, no querria eſtar en lugar do he de hazer cara contraria à mi voluntad, y do peno deſſeando que me den, y rezelando que me quiten: dixo el raposo, y do eſtaràs que no penes con eſſo: dixo el aſno, bien eſtava aqui, donde huelgo mas, y peco menos,

però

però anda alla, vamos; bien veo que ſi al principio no te creyera quando deſpertaſte mi codicia, no fuera metido en neceſſidad forçoſa, como al comienço fue voluntaria. Entrados en la corte, el leon echò las uñas en el aſno, y mandò al rapoſo que traxeſſe los ſeſos, y el coraçon. El rapoſo, viſtos los ſeſos, y el coraçon del aſno comiolos, y dixo al leon que no le havia hallado ningun ſeſo, ni coraçon: el leon maravilloſe como podia ſer animal ſin ſeſo, y ſin coraçon: reſpondio el rapoſo, creer deves cierto Señor, que ſi eſte animal tuviera ſeſo y coraçon, no le truxera la codicia tres vezes à la corte, donde perdio la vida por ganar hazienda. Muy amada hija, eſte exemplo te he traido, en el qual veràs alla todo lo que andamos aca, y puedes creer que no digo muchos, mas infinito es el numero de los que tenemos tan poco ſeſo y coraçon como el aſno; porque teniendo ſuficiente proveimiento, no dexamos de cometernos à los bayvenes de la fortuna, y vamos tres y mas vezes donde los engaños del rapoſo nos llevan. Otros hay que no ſe mueven por neceſſidad que hayan à las coſas, ſino porque ven mover ſus vezinos à ellas. Otros veo que dexados los oficios que tienen utiles à la vida, ſe meten à fin de holgar en negocios impropios à ſu abilidad y dañoſos à ellos, y à la comun utilidad de todos; donde proceden los males que acontecieron al aſno, y los que arriba dize Sant Aguſtin. Y ſi me dixeres que eſtas ahi encerrada, digote que aſſi lo eſtan aca las buenas. Y ſi ſientes eſtar ſubjecta, aſſi lo mandò Dios que lo fueſſen todos. Si no gozas de la compañia del marido, aſſi eſtas libre de los dolores del parto. Si no gozas de la generacion de los hijos, tanpoco te atormentan ſus muertes, y ſus cuydados. Si careces de ſervidores, aſſi eſtas libre de buſcar lo neceſſario para los proveer. Si te holgàras con tus iguales, aſſi miſmo penàras en ſufrir la embidia de tus deſiguales. Y en concluſion ſi no puedes dezir, ni hazer lo que quieres, aſſi eſtas libre que no te digan, ni te hagan aca lo que no quieres, y de los otros infinitos males que arriba dize Sant Aguſtin. Nota bien amada Hija que el Sabio Salomon dize que el prudente ſe eſconde quando vee el mal, y el loco paſſa y padece infortunio. Y en el Pſalmo treinta que comiença: *In te Domine ſperavi*, ſe dizen eſtos verſos: *O quan grande es la muchedumbre de la dulçura tuya, Señor, que eſcondiſte à los que te temen. Eſconderlos has de las tribulaciones de los hombres en el eſcondimiento de tu cara; defendorlas has en tu tabernaculo de la contradicion de las lenguas.* Y porque tu por la gracia del muy alto Dios eſtàs en eſſe tabernaculo Divino, eſcondida de todas eſtas contradiciones, y gozas de aquella corona precioſa de virginidad de que gozan las Virgines en el Paraiſo, reſta agora dezirte que tengas ante tus ojos quatro coſas. La primera te encomiendo ſiempre tengas y creas firmemente la fe Catholica de nueſtro Salvador y Redentor Jeſu Chriſto, y aquello que la Santa Madre Igleſia ſuya cree y tiene, porque ninguno ſe puede ſalvar ſin fe, la qual Sant Gregorio dize que careceria de merito ſi ſe creyeſſe por razon. La ſegunda te encomiendo que ſeas manſa y humilde: y para bien mientes que en el quinto capitulo del Evangelio de Sant Mattheo dize que en el monte abrio ſu boca, y dixo: Bienaventurados los pobres de eſpiritu. No dixo pobres de bienes, ni de oficios, ni de cargos, ſi bien los miniſtran, mas dize que como quier que tengamos abundancia de eſtas coſas, no ſeamos con ellas arrogantes, ni vanaglorioſos. Item manda que ſeamos manſos, y poſſeeremos la tierra, y eſto vemos por experiencia; porque nunca vi ſobervia que duraſſe mucho en ella, ni en el amor de las gentes, y vemos que los manſos y de blanda condicion ſon tan agradables en ſu converſacion que ganan las gracias de las gentes, y alcançan honras, y bienes. Sant Pedro en una Canonica dize que Dios reſiſte à los ſobervios, y da gracia à los humildes. Y ſi algun emulo, ò adverſario tuvieres no te peſe, porque no es ſiempre malo tener el hombre algun competidor, ò contrario; porque eſtonces hallaràs que es bueno quando por miedo de la reprehenſion de mi emulo dexo de hazer coſa fea, y quando me refreno de algunos vicios que no me refrenaria ſi el miedo del competidor no tuvieſſe preſente: verdad es que vivir el hombre ſin emulacion aqueſto es lo mas ſeguro; però quando la malicia del tiempo lo criare, ningun remedio tenemos mas cierto que vivir tan limpios de reprehenſion que quebremos los ojos al reprehenſor. Otroſi deves hija tener ante tus ojos una verdadera y no fingida obediencia à tu mayor; y mira bien que dize el Evangelio, que el diſcipulo no ha de ſer ſobre el maeſtro, ni el ſiervo ſobre el Señor: y el Apoſtol dize à los Romanos, que toda anima ſea ſubdita à ſu mayor; porque todo poder es dado por Dios, y quien reſiſte à ſu mayor reſiſte à Dios. Y por cierto ſi bien mirado es, mucho mayor cuydado deve ſer el mandar que el obedecer, porque aquel que manda ha de trabajar el eſpiritu, conſiderando que es lo que manda, y à quien lo manda, y en que tiempo, porque, y para-

que,

que, y todas las otras qualidades que ſe deven mirar en la generacion; y ſi buen guardador es, ſiempre eſtarà en penſamiento ſi haurà, ô haurà buen fin lo que manda. Sant Gregorio en los Morales dize, que qualquier preſidente que tiene cargo de miniſtracion ſiempre eſtà pueſto en los encubiertos tiros del enemigo; porque quando trabaja por proveer las coſas preſentes, à las vezes no mirando daña las futuras, aſſi que el que manda pende de muchas coſas, y el que obedece de ſola una; obedeciendo paga ſu deuda, y no tiene de dar cuenta ſi es mal mandado, però darlaha ſino ha bien obedecido: y vemos por experiencia que las caſas, las ordenes, las Provincias, los Reynos duran, y reluzen con la obediencia; y caen, y ſe pierden por la inobediencia de los rebeldes. Y ſi por ventura algun cargo de governacion te dieren, por Dios mira que ſeas en el tan vigilante que tu negligencia no acarree mengua; en eſpecial deves mirar que no ſeas traida por afeccion de perſonas. El Evangelio dize, ſabemos Señor que eres verdadero, y que no miras la cara de ninguno, mas la via del Señor mueſtras con verdad; y aſſi como el Pſalmo dize, que acerca de Dios no hay accepcion de perſonas menos la deve haver cerca de los governadores: porque alli coxea la razon del governador do ſe mira linage, ô aficion, y no virtudes, y abilidad. Sant Geronimo en un prologo à los Romanos, y à los Judios que ſe gloriavan de linage les reprehende diziendoles: En tal manera os gloriais de linage como ſi las buenas coſtumbres no os hizieſſen hijos de los Santos, mejor que el nacimiento carnal: y Boecio de Conſolacion dize, que ninguno hay de linage, ſalvo aquel que dexada la via de la virtud es maculado con las malas coſtumbres. La tercera coſa que te encomiendo es que tengas caridad ſin la qual ninguno en eſta vida puede ſer amado, ni en la otra bien recebido. Sant Pablo dize, ſi hablare las lenguas de los hombres, y de los Angeles, y no tengo caridad, no es otra coſa ſino una campana que ſuena; y ſi tuviere eſpiritu de prophecia, y tuviere tal ingenio que ſepa todos los Myſterios, y toda la ſciencia, y tuviere tanta fee que pueda traspaſſar los montes, y no tengo caridad, no vale nada; y ſi diere à comer toda mi hazienda à los pobres, y no tengo caridad, no aprovecha nada: la caridad es paciente y benigna, la caridad no es embidioſa, no tiene maldad, no es vanaglorioſa, ni ſobervioſa, no es ambicioſa, no buſca lo ageno, no pienſa mal, no ſe goza con lo malo, gozaſe con lo verdadero, todo lo ſufre, todo lo cree, à todo ſobrepuja, todo lo ſoſtiene: eſto dize Pablo à los Corinthios en los 13. capitulos: Y quieres, amada hija, que te diga que coſa es caridad, à mi parece que es un comovimiento que ſienten las entrañas del caritativo compadeciendoſe quando vee alguno padecer mengua, ô anguſtia, quier de conſejo, quier de ayuda, ô de conſolacion, ô de otra alguna neceſſidad; y el caritativo uſa deſta caridad ayudando al neceſſitado, calla callando ſin publicar el ayuda que el haze, ni la mengua que el menguado padece: y eſta caridad ſe deve uſar con todos los hombres: y como quier que ſomos inclinados à deſamar à los buenos como à los malos, però piadoſa coſa es amarlos como hombres, porque en lo uno amamos la naturaleza nueſtra, y en lo otro deſamamos la malicia agena. La quarta es rogarte pues que tienes oficio de orar, y eſtàs en caſa digna para lo hazer, que ruegues à Dios por mi, y por tu madre; y en eſto nos pagaràs la deuda que nos deves, como hazen las Cigueñas que mantienen ſus padres quando envejecen otro tanto tiempo como ellos mantuvieron los hijos quando eran pollos. Y tu, amada hija, ſi criandote en nueſtra caſa oviſte alguna buena doctrina, deves pagarnosla en oraciones, agora que ſomos viejos, y las havemos meneſter. Y cerca de la manera del orar, Helias el Propheta dezia que Dios oia por el fuego, conviene a ſaber por el ardor de la devocion: aſſi que la oracion ſe deve hazer con todo coraçon, y con todo el entendimiento ſin nos traſponer quando oraremos en penſamiento ageno de lo que oramos; porque ya ves como eſtarà Dios con noſotros para nos oir, no eſtando noſotros con el para le rogar: è por cierto burla parece hablar, y no tener el penſamiento en lo que hablamos; porque eſtà tal habla ni noſotros la ſabremos dezir, ni el que lo oye la querrà entender, y mucho menos hazer: y porque ſepas mejor como has de orar, traſladè de Latin en Romance para te embiar la Oracion Dominica del *Pater Noſter*, con la expoſicion que hizo Sant Auguſtin. Plega à Nueſtro Señor, y à la Reyna de los cielos que te dexe perſeverar en ſu ſervicio; porque al fin hayas ſanto y entero galardon, y te dè gracia para rogar con noſotros.

LETRA XXIV.

Para cierto Cavallero.

SEñor, mandais que os eſcriva mi parecer cerca del caſamiento que ſe trata de vueſtro ſobrino. Ciertamente, Señor, las

coſas

coſas que ſuelen acaecer en los caſamientos ſon tan varias, y tanto ſuera del penſamiento de los hombres que no ſe quien oſe dar en ellas ſu parecer determinado; en eſpecial, porque ſi la coſa ſucede bien no es agradecido el conſejo, y ſi acude mal es reprehendido el conſejero. Querria, Señor, preguntaros que parecer puede ninguno dar en los caſamientos, quando en los amores que tenia el otro vueſtro primo vimos el eſtudio que tenia en el traer, y la vigilancia en el ſervir, y que temor havia de enojar, y que humildad en el rogar, y que deleyte en el contemplar, y que diligencia en el viſitar, que alegria en el ſavor, y que triſteza en el disfavor, que obediencia al mandamiento, y que alegria en ſer mandado, que devocion en el mirar, y que plazer en el amar, que velar, que madrugar, que aventurar, que posponer, que ſufrir, que acometer, que trabajar; y quantas, y quales penas, y congoxas tenia en el continuo penſar, y que primores eſcrivia, y que locuras à las vezes dezia? Ciertamente, Señor, muchas ſon las variedades que ſe rebuelven toda hora en el pecho del enamorado, y grandes ſon las penas que le deleytan, y grandes ſon las ſoſpechas que le penan, de las quales ſi ſola una hizieſſe por amor de Dios, como lo haze por amor de ſu amiga, entiendo que en cuerpo y en anima iria al Paraiſo. Y viſtes como deſpues que alcançò por muger la que adorava por Señora, dentro en dos años ovo entre ellos tal diſcordia que buſcava cauſa para haver divorcio della. Y ciertamente Señor no nos maravillemos ſi queriendo el mandar como marido, fueſſe à ella grave ſer tan preſto ſubjecta de aquel que fue algun tiempo Señora. Tambien viſtes la fuerça y la manera que fue meneſter para traer el otro vueſtro ſobrino à que concluyeſſe el caſamiento que hizo, y vemos agora como dexado el aborrecimiento que primero tenia poco à poco ſe le convertio en un amor tan ferviente y tan loco que ſe ha deſnudado no ſolo del poder y del entender, mas del querer, y del ſaber, y eſtà remetido todo à la muger que primero aborrecia; la qual le tiene tan ſubjecto que le manda lo que quiere, y como, y quando lo quiere, y le aparta quando le parece, y le llama quando le plaze, y le defiende, y le caſtiga, y le quita lo que quiere, y le da lo que le plaze; y el mancebo es ya venido en tan gran extremo de ſubjeccion que ni oſa repugnar lo que le manda, ni dexa de hazer lo que ella quiere, aunque el no lo quiera, y obedece el triſte como ſervidor, y ſufre como ſiervo. Deſtos dos extremos, eſte diria yo, Señor, que ſe deve huir, por ſer muy ageno de todo varon, y de toda razon; y tambien porque haze poco en honra de la muger tener marido que no vale nada. Aſſi que, Señor, porque la prudencia es la que govierna, y no conſiente fealdad en las coſas, ſi entendeys que la hay en alguna de las partes, pues la donzella es buena; y hija de buena, concluidlo en hora buena.

LETRA XXV.

Para el Obiſpo de Coria Dean de Toledo.

REverendo Señor; increpame vueſtra merced porque no eſcrivo nuevas de la tierra, ya Señor eſto canſado de os eſcrivir generalmente: algunas vezes però me he aſſentado con propoſito de eſcrivir particularmente las muertes, robos, quemas, injurias, aſſonadas, deſafios, fuerças, juntamientos de gentes, roturas que cada dia ſe hazen *abundanter* en diverſas partes del Reyno, y ſon por nueſtros pecados de tan mala qualidad, y tantas en quantidad que Trogo Pompeyo tendria aſſaz que hazer en recontar ſolamente las acaecidas en un mes. Ya vueſtra merced ſabe que el Duque de Medina, con el Marques de Cadiz; y el Conde de Cabra, con Don Alfonſo de Aguilar tienen cargo de deſtruir toda aquella tierra del Andaluzia, y meter Moros quando alguna parte deſtas ſe vieren en aprieto. Eſtos ſiempre tienen entre ſi las diſcordias vivas y crudas, y crecen con muertes, y con robos que ſe hazen unos à otros cada dia; agora tienen tregua por tres meſes porque dieſſen lugar al ſembrar que ſe aſſolava toda la tierra, parte por la eſterilidad del año paſſado, parte por la guerra que no dava lugar à la labrança del campo: los hermanos del Duque muertos en batalla; los Cavalleros de una parte y de otra todos robados, deſterrados, homiciados, y enemiſtados con guerras y rencuentros cada dia de unos y otros en toda aquella Andaluzia tantos que ſerian dificiles de contar. Del Reyno de Murcia os puedo bien jurar Señor que tan ageno lo reputamos ya de nueſtra naturaleza como al Reyno de Navarra, porque carta, menſagero, procurador, ni queſtor ni viene de alla, ni va de aca mas ha de cinco años. A la Provincia de Leon tiene cargo de deſtruir el Clavero que ſe llama Maeſtre de Alcantara con algunos Alcaydes, y parientes que quedaron ſuceſſores de la enemiſtad del Maeſtre muerto: el Clavero, ſive Maeſtre ſiempre duerme con la lança en la mano, vezes con cien lanças, vezes con ſeiſcientas.

El Señor Maeſtre de Santiago ayuda à la otra parte, unos dizen que por recobrar à Montanches que es llave de toda aquella tierra, y gela tiene el Clavero ocupada, otros dizen que por haver el Maeſtrazgo de Alcantara; baſte ſaber à vueſtra merced que toda aquella tierra eſtà llena de gente de armas para ſaber como le deve ir. Deſte nueſtro Reyno de Toledo tienen cargo Pedrarias, el Mariſcal Fernando, Chriſtoval Bermudez, Vaſco de Contreras: levantanſe agora otros mayores es à ſaber Conde de Fuenſalida, Conde de Cifuentes, Don Juan de Ribera, Lope Ortiz Deſtuñiga, Diego Lopez de Haro hijo de Juan de Haro deſpoſado con la hija del Conde de Fuenſalida, la que havia de ſer Condeſa de Cifuentes. Eſtos hazen guerra porque los dexen entrar en ſus caſas, ſi entran como ſon de mala yazija nunca eſtaran quedos dentro, ſi no entran nunca eſtaran quedos fuera con deſſeo de entrar; ſi entraren algunos (ſe que trata que entren) los que quedaren fuera de neceſſario bulleceran por entrar; de manera que no ſe por que pecados aquella noble Ciudad recibieſſe tan grandes, y eſpera recebir mayores puniciones. Que dirè, Señor, de aquella noble Ciudad de Toledo, alcaçar de Emperadores donde chicos y mayores todos viven una vida bien triſte por cierto y deſaventurada? Levantoſe el pueblo con el Dean Morales, y Prior de Aroche, y echaron fuera al Conde de Fuenſalida, y à ſus hijos, y à Diego de Ribera que tenia el alcaçar, y à todos los del Señor Maeſtre. Los defuera echados han hecho guerra à la Ciudad, la Ciudad tambien à los defuera: y como aquellos Ciudadanos ſon grandes Inquiſidores de la fee, dad que heregia hallaron en los bienes de los labradores de Fuenſalida, que toda la robaron, y quemaron, y robaron à Guadamur, y otros lugares: los defuera con eſte miſmo zelo de la fee quemaron muchas caſas de Burguillos, y hizieron tanta guerra à los de dentro que llego à valer en Toledo ſolo el cozer de un pan un maravedi por falta de leña. El Rey es ido allà, y hizo ir con el al Conde de Saldaña, porque los unos y los otros lo ponen en ſu mano. Plega à Dios que yo ſea incierto adevino, porque creo que no podrà ſentenciar el Conde, y ſi ſentenciare no ſe obedecerà, y ſi ſe obedeciere no ſe cumplirà, y cumplido no durarà; ni la razon da poſſibilidad para ello; el que mas en eſto à mi ver ha perdido es el Señor Conde de Fuenſalida; no tanto de ſus rentas y bienes que le han quitado, y tomado, aunque aſaz, quanto de la autoridad que por el oficio y por ſu perſona tenia en aquella ſu naturaleza. Eſto digo porque la coſa và tan rota contra el que fue por la Ciudad llamado Alfonſo Carrillo, al qual entregaron la vara del oficio del Alcaldia Mayor, el ſuceſſo que haurà no lo ſe; però oy dia la tiene en haz del Rey que eſtà en la Ciudad como tratante entre ellos. Medina, Valladolid, Toro, Zamora, Salamanca, y eſſo por ahi eſtà debaxo de la codicia del Alcayde de Caſtro nuño; haſe levantado contra el el Señor Duque de Alva para lo cercar, y no creo que podrà por la ruin diſpoſicion del Reyno; y tambien porque aquel Alcayde eſtà ya criado guſano del Rey Don Alfonſo tan grueſſo que allega cada vez que quiere quinientas, y ſeiſcientas lanças: andan agora en tratos con el; porque de ſeguridad paraque no robe ni mate. En Campos naturales ſon las aſſonadas, y no mengua nada ſu coſtumbre por la indiſpoſicion del Reyno. Las guerras de Galicia de que nos ſoliamos eſpeluzar ya las reputamos civiles, y tolerables, *immò* licitas. El Condeſtable, y el Conde de Treviño con eſſos Cavalleros de las montañas ſe trabajan aſaz por aſſolar toda aquella tierra haſta Fuenterabia, creo que ſalgan con ello ſegun la prieſſa le dan, y no hay mas Caſtilla, ſino mas guerra hauria. La Corte que * * * los del conſejo *ſqualidi*; Contadores *gementes*; Secretarios *querentes*. Havemos dexado ya de hazer alguna imagen de proviſion, porque ni ſe obedece, ni ſe cumple; y contamos las roturas y caſos que acaecen en nueſtra Caſtilla como ſi acaecieſſen en Boloña, ò en Reynos de nueſtra juridicion no alcançaſſe. Y porque mas brevemente V. M. lo comprehenda, certificoos Señor, que podria bien afirmar que los juezes no ahorcan oy un hombre por juſticia, por ningun crimen que cometa en toda Caſtilla; haviendo en ella aſaz que lo merecen, como quier que algunos ſe ahorcan por injuſticia. Digolo porque poco ha que Juan de Ulloa en Toro embio à las caſas del licenciado de Valdivieſſo, è de Juan de Villalpando, y los ahorcò de ſus puertas; eſtos eran de los mas principales de la Ciudad; todos los otros Cavalleros de Toro, ſabido eſto, con ſus parciales y allegados huyeron, y deſampararon la Ciudad: y Juan de Ulloa, y los ſuyos entraron las caſas, y robaronlas. Yo vos certifico, Señor, que no acabe aqui eſta letania; aſſi que Señor ſi Dios *miraculoſe* no quiſieſſe reedificar eſte templo tan deſtruido no os ponga nadie eſperança de remedio, ſino de mucho peor *in dies*. Los Procuradores del Reyno que fueron llamados ha tres años, agaſtados, y canſados ya de andar aca tanto tiempo,

tiempo, mas por alguna reformacion de ſus haziendas, que por ſu conſervacion de ſus conciencias, otorgaron pedido y monedas, el qual bien repartido por Cavalleros y tiranos que ſe lo coman, bien ſe hallaràn de ciento y tantos cuentos uno ſolo que ſe pudieſſe haver para la deſpenſa del Reyno. Puedo bien certificar à vueſtra merced que eſtos Procuradores muchos, y muchas vezes ſe trabajaron en entender, y dar orden en alguna reformacion del Reyno; y para eſto hizieron juntas generales dos, ò tres vezes. Y mirad quan crudo eſtà aun eſte humor, y quan rebelde que nunca hallaron medicina para le curar de manera que deſeſperados ya de remedio ſe han dexado dello. Los Prelados eſſo miſmo acordaron de ſe juntar para remediar algunas tiranias que ſe entran ſu poco à poco en la Igleſia reſultantes deſtotro temporal; y para eſto el Señor Arçobiſpo de Toledo, y otros algunos Obiſpos ſe han juntado en Aranda; menos ſe preſume que aprovechara eſto, porque he miedo * * * El Señor Maeſtre ſe caſa agora; caſado acuerdaſe que ſe junten aqui en Madrid el y el Cardenal con algunos Procuradores y otros algunos Grandes y Prelados para dar orden con alguna paz y governacion del Reyno, poniendo algunos Prelados y Cavalleros que goviernen por tiempo * * * Porque ſobre el como ſobre el quien * * * como dize Tulio * * * y eſto porque faltò el oficio del Rey que lo havia todo de mandar ſolo. Muerto el Arçobiſpo de Sevilla todos ſus bienes y la Mota de Medina quedò à Fonſeca ſu ſobrino; aquella villa viendoſe opreſſa de aquella Mota acordaron de la derribar, y para eſto tomaron por ayudador al Alcayde de Caſtronuño, el qual con los de la villa, y los de la villa con el la tienen ya en algun aprieto con propoſito de la derribar, y aun davan alguna ſuma por ello: el Fonſeca viendoſe à ſi, y à ſu Mota en algun eſtrecho tratò con la villa que le dieſſen alguna equivalencia, y les daria la Mota para la derrocar; y para eſto que llamaſſen al Señor Duque de Alva * * * porque el Duque la tuvieſſe en las manos haſtaque la villa cumplieſſe la equivalencia que al Fonſeca havia de ſer dada; y eſto todo ſe tratò ſin lo ſaber el Alcayde de Caſtronuño que la tenia cercada; *Et factum eſt ſic.* Vino el Duque de Alva con gente, y entrò por una puerta de Medina, y el Alcayde ſe fue por otra, y alçò el cerco, y tomò el Duque la Mota en ſi; unos dizen que para la derribar como la villa lo deſſea; otros que para la tornar al Fonſeca como el lo querria; yo Señor veo que ſe la tiene el Duque. No dude Vueſtra Merced que la embidia ha hecho ſu oficio aqui de tal manera que algunos favorecen de ſecreto al Alcayde paraque el Señor de Alva tenga que entender con el algun rato. Vedes aqui las nuevas de haſta agora, ſi mas quiſieredes, por la mueſtra deſtas ſacareys las otras.

Letra XXVI.

Para Fernan Alvarez Secretario de la Reyna.

Señor, aca nos dizen que ſe concluye paz con el Rey de Portugal, y por cierto coſa es muy ſanta y conveniente à ambas partes. A la Reyna Nueſtra Señora, porque quitado el empacho de la guerra en Reyno ageno, pueda adminiſtrar libremente la juſticia que deve en el ſuyo; y tambien porque coſa es digna de loor vencer con fortaleza, y pacificar con humanidad. Al Señor Rey de Portugal conviene eſſo miſmo, porque ſi bien lo mira ſu Señoria, cara à cara le hà mandado Dios que ſe dexe deſta demanda; pues vido que eſte Reyno no le pudo ſufrir, ni el ſuyo ayudar, ni mucho menos el de Francia remediar para conſeguir ſu propoſito. Vido eſſo miſmo ſu Señoria, què ſi ovo orgullo quando tomò à Zamora, aquello fue por peor, pues fuè para ſalir della con daño y muerte de algunos ſuyos: ſi ovo orgullo para poner Real ſobre la puente, aquello fue por peor, pues ſe levantò de alli ſin conſeguir fruto, peleò y fue vencido: ſi ovo esfuerço en la guerra que el Rey de Francia no fazia en ſu favor, aquello fue por peor, pues ſe moviò por aquello à ir en perſona donde ni ganò honra, ni truxo provecho: ſi acordò embiar la gente que embiava à Merida, y Medellin, aquello fue mal conſejo, porque peleò y fue vencido del Maeſtre de Santiago: y en concluſion; ſi ovo orgullo con la mucha gente de Portugal, y muchas fiuzas de Caſtilla quando entrò en ella, aquello fue por peor; pues ſaliò della con poco provecho y mucho daño. Aſſi Señor, que bien miradas eſtas experiencias que vido, y que vimos, publicas, y otras algunas que ſu Alteza ha ſentido ſecretas, de creer es que ſon amoneſtaciones Divinas que ſe hazen à los Reyes Catholicos para los reduzir de malo à buen propoſito; y aſſi entiendo que como à Catholico Principe por via de verdadero conocimiento de Dios, pues en otras vee ſu voluntad ſecreta, remedando à Nabuchodunoſor, cuyas tentaciones fueron à penitencia, y no à Pharaon que le truxeron à endurecimiento, nos dexarà libres ſervir nueſtros

Reyes, y no nos moleſtarà, jamas paraque ſirvamos à Reyes agenos: *quos non cognoverunt patres noſtri.* En eſpecial creo que como Principe Catholico y prudente tomarà el conſejo Evangelico que dize: *Quien es aquel Rey que ha de ir cometer guerra contra otro Rey, y no ſe aſſienta primero à penſar ſi podrà con diez mil ir contra el que viene con veinte mil:* y pues vee ſu Alteza que no es tan poderoſo para ſoſtener guerra donde tanta deſproporcion de poderio hay, es de creer ſegun ſu prudencia, que ſegun el miſmo Evangelio dize: *Embiarà ſu embaxada y rogarà aquellas coſas que conciernen à la paz.* Eſcrive eſto Sant Lucas à los 14. capit. de ſu Evangelio; pongolo en romance porque no vays à decladores. No dudo Señor que alteren al Señor Rey de Portugal algunas coſas nacidas de las eſperanças que le dieren de Caſtilla; però à mi parece que devria ſu Señoria membrarſe bien que mi Señor el Cardenal de Eſpaña le embiò, entre otras coſas, à dezir quando querria entrar en Caſtilla que no hizieſſe gran caudal de la ayuda verbal que le ofrecian algunos Cavalleros y Prelados deſte Reyno, porque quando neceſſaria ovieſſe el efecto de la actual, podria ſer que ni hallaſſe actual ni verbal; en lo qual parecio que el Cardenal mi Señor prophetizò mas cierto la ſalida que ovo en eſte hecho que los que favorecieron ſu entrada en eſte Reyno.

LETRA XXVII.

Para el Maeſtro de la Capilla del Rey de Portugal.

CHariſſime Domine, dos, y aun creo que tres cartas vueſtras he recebido, que no contienen otra coſa ſino rogarme que os eſcriva; y ciertamente querria hazer lo que mandays quanto mas lo que rogays, ſalvo porque ni tengo aca, ni me days alla materia que eſcrivir: menos eſcrivo nuevas porque las publicas vos las ſabeys, y las ſecretas yo no las ſe: y porque el Philoſopho dize que los *ſermones ſunt inquirendi juxta materiam*; pues vos no ſabeys dar la materia, menos puedo yo hazer los ſermones; aſſi que vos por no ſaber, y yo por no poder ſe queda la carta por eſcrivir. Deſpues he penſado que me quereys apremiar que diga la materia, y haga la forma, como el Rey Nabuchodonoſor conſtriñò à ſus magicos que le dixeſſen el ſueño, y le moſtraſſen la ſoltura: y aunque vos no teneys el poder de aquel Rey, ni yo el ſaber de aquel Daniel, però digoos que heziſtes bien en os ir, pues ſoys ido; y hareys mejor en permanecer, pues eſtays allà; y como quier que ſe me hizo grave vueſtra ida, però quanto enojo me diò vueſtra abſencia, tanto plazer me da vueſtra utilidad, ſabiendo como eſtays bien con eſſe Sereniſſimo Rey. Y pues vueſtra conſtelacion era de venir de capilla en capilla de los Reyes que ſon de Levante haſta Poniente, alomenos ſeremos ſeguros que no ireys mas adelante, pues no hay mas capillas de Reyes do podeys ir. Quanto à lo que me encargays tocante à la Señora vueſtra madre, *dictum puta. Valete.*

LETRA XXVIII.

Para el Prior del Paſſo.

REverendo Señor, recebi vueſtra letra, y pues es buena no es cara: digolo porque aun vueſtras cartas ſon tan duras de haver que no ſe ſi las days tan caras porque ſean mas preciadas, ò ſi las dexays de dar por no dar aunque ſea papel, porque, como vueſtra Reverencia ſabe, todos voſotros mis Señores los Religioſos ſoys tan enemigos del dar, quanto ſoys devotos del tomar. Como quier que ſea me plugo de la recebir por ſaber de la ſalud de vueſtra Reverendiſſima perſona; y tambien por conocer ſi haveys templado algun poco eſſa codicia que el habito de Sant Geronimo vos da deviendoos la quitar. *Inter alia* me mandays que os eſcriva nuevas, y para dezir verdad, de lo que yo ſe ningunas hay de preſente, ſino guerra de Moros, en la qual eſta Reyna nueſtra Señora vemos que fuelga y trabaja con tantas fuerças interiores y exteriores que parece bien tenerla en el animo *** creed que toda ſu mayor ſolicitud por agora es los adereços que convienen para la ſeguir, porque tiene los enemigos flacos, hambientos, diviſos, y tan caidos que ſe cree à pocos bayvenes ſean derribados, ò alomenos *** Haze bien de perſeverar en ſu empreſa porque no le aconteſca lo que acaecio à muchos Reyes y Emperadores que no ſabiendo conocer ſu tiempo, ni ſu vencimiento perdieron todo ſu trabajo paſſado, y ovieron infortunios en lo por venir. Otras nuevas ovimos eſta ſemana, es à ſaber que el Rey de Portugal deſpues que degollò antaño el Duque de Bragança, matò ogaño al Duque de Viſeo ſu primo hijo del Infante Don Fernando, y hermano de la Reyna ſu muger, moço de veinte años; y dizeſe que mandò matar otros hombres principales ſus criados y ſervidores: la cauſa de eſtas muertes dizen que fue informacion que ovo el Rey como eſte Duque tratava de lo matar; eſto es lo que dizen los otros, lo que digo yo es, que no querria vivir en Reyno donde el

el Rey mata ſus deudos, y los deudos ſe dizen que imaginavan matar ſu Rey. Ciertamente, Reverendo Señor, hablando en la verdad, grande y muy arrebatada devria ſer la ira que aquel Rey para ſer Rey concibio; pues le hizo que mataſſe, y que mataſſe el miſmo, y tan acelaradamente, y à hombre de ſu ſangre, y ſin le oir primero, y à moço de veinte años, de edad tan tierna, que aunque fueſſe habile para hazer hazaña, no era aun capaz para la inventar, ni para imaginar dolo. No tenemos licencia para hablar en las coſas de los Reyes; però ſe os dezir que infinitos Reyes leemos vivir vida larga y proſpera perdonando; y pocos leemos vivir muchos dias ni ſeguros matando. *Fiat voluntas Dei.* Vedes aqui Señor las nuevas con ſus autoridades. Eſtas y mas os diria no porque no ſe que las ſabeys vos, mas porque ſepays que las ſe yo; y no digays como ſoleys que mis ochenta libros eſtarian mejor en vueſtra celda, que en mi càmara. *Valete.*

LETRA XXIX.

Para Moſſen Alfonſo de Olivarès, que eſtava en compañia del Duque de Placencia.

SEñor, dias ha que ſupe el repoſo que hallaſtes con eſſe noble Señor; y conſiderada vueſtra condicion y edad conoci que aſſi como Dios permite turbaciones à los turbulentos, bien aſſi acarrea ſoſſiego à los quietos. Plega aquel que *libèravit vos à negocio perambulante* en Corte, *& replevit vos longitudine dierum*, que al fin *oſtendat vobis ſalutare ſuum.* Yo ſoy aqui mas traido que venido, porque eſtando en mi caſa retraido, y quaſi libre ya de la pena del codiciar, y començado à gozar del beneficio de contentamiento, fui llamada para eſcrivir las coſas de eſtos Señores. Eſte Señor me rogò que os eſcrivieſſe y embiaſſe unos renglones que ove hecho contra la vejez, por ellos vereys que *cum eram parvulus loquebar ut parvulus*; agora que ſoy viejo la edad me conſtriñe eſcrivir el ſentimiento que me ſiente en los dias viejos. Al Señor Duque beſo las manos. *Valete.*

LETRA XXX.

Para Puerto carrero Señor de Palma.

MUy Noble y Magnifico Señor, dize vueſtra merced que querria ver mis razones mas que mis encomiendas. En verdad, muy noble Señor, yo deſſeo que vieſſedes mas mis ervicios que lo uno ni lo otro; però porque ſon pocos y flacos, los ſuplo con aquellas pocas encomiendas que os embie. Y por tanto Señor no quiero que reciba vueſtra merced eſte engaño, porque haveys de ſaber que quando oviere hecho lo ultimo de mi poder por os ſervir, certifico à vueſtra merced todo ello valga bien poco; aſſi que no lleva razon que tal Señor como vos, y con tan claras obras como las vueſtras eſten obligadas à tan flaco ſervidor, y tan pocos ſervicios como los mios. Dize aſſi miſmo vueſtra merced que andando por mandado de la Reyna con el Duque de Viſeo vos cueſta ſaber la lengua Portugueſa tanto como al Conde de Caſtañeda la Moriſca quando ſe reſcatò de la priſion de los Moros: ciertamente, Señor, ambos compraſtes caro, porque ni la una lengua, ni la otra valen la meytad de lo que coſtaron; y con tales compras de lenguajes, como eſtos, que ſe os deparan, eſtà como eſtà el teſoro de Palma. Però Señor, ſi mirays que el otro compro ſu libertad, y vos heziſtes vueſtra lealtad, hallareys que ambos compraſtes barato. Allende deſto os deveys conortar con el Señor Rey de Portugal, à quien coſtò mas dineros aprender la lengua Caſtellana que à vos la Portugueſa; y nunca pudo aprender palabra en todo el tiempo que eſtuvo en Caſtilla.

LETRA XXXI.

Para el Cardenal de Eſpaña.

ILuſtre y Reverendiſſimo Señor, ſabido haurà V. S. aquel nuevo eſtatuto hecho en Guipuzcoa, en que ordenaron que no fueſſemos alla à caſar, ni morar, &c. como ſino eſtuviera ya ſino en ir à poblar aquella fertilidad de Xarafe, y aquella abundancia de Carpentania; un poco parece à la ordenança que hizieron los pedreros de Toledo de no amoſtrar ſu oficio à confeſſo ninguno: aſſi me vala Dios, Señor, bien conſiderado no vi coſa mas de reir para el que conoce la qualidad de la tierra y la condicion de la gente. No es de reir que todos, ò los mas embien aca ſus hijos que nos ſirvan y muchos dellos por moços de eſpuelas, y que no quieran ſer conſuegros de los que deſſean ſer ſus ſervidores? No ſe yo por cierto, Señor, como eſto ſe puede proporcionar, deſecharnos por parientes y eſcogernos por Señores; ni menos entiendo como ſe puede compadecer de la una parte prohibir nueſtra comunicacion, y de la otra henchir las caſas de los mercaderes, y eſcrivanos de aca de los hijos de alla; y inſtituir los padres ordenanças injurioſas contra los que les crian los hijos, y les dan oficios y caudales, y dieron à ellos quando moços: quantos yo Señor mas dellos vi en

caſa del Relator aprendiendo à eſcrivir, que en caſa del Marques Iñigo Lopez aprendiendo à juſtar: tambien ſeguro à vueſtra Señoria que hallan agora mas Guipuzces en caſa de Fernan Alvarez, y de Alfonſo de Avila Secretarios, que en vueſtra caſa, ni del Condeſtable, aunque ſoys de ſu tierra: en mi fe, Señor, quatro dellos crio agora en mi caſa, ſus padres ordenan eſto que veys, y mas de quarenta hombres honrados, y caſados eſtan en aquella tierra que criè, y moſtrè, però no por cierto à hazer aquellas ordenanças. *Omnium rerum viciſſitudo eſt.* Pagan agora eſtos la prohibicion que hizo Moyſen à ſu gente, que no caſaſſen con gentillas; però no podemos dezir del: *Cœpit Moyſes facere & docere*, como dezimos de Chriſto nueſtro Redemptor, porque dos vezes que caſò tomò mugeres para ſi de las que defendio à los otros. Tornando ora Señor à hablar al propoſito, ciertamente gran oſenſa hizieron à Dios, por ordenar en ſu Igleſia contra ſu ley; è gran oſenſa hizieron à la Reyna, por ordenar en ſu tierra ſin ſu licencia.

LETRA XXXII.

Para el Señor Don Enrique.

MUy Noble, y Magnifico Señor, tanto plazer ove del peſar que oviſtes por la perdida de Zahara, quanto peſar ove del plazer que ovieron los Moros en ganarla. Y por cierto, Señor, ſi deſto deve peſar al buen Chriſtiano, y al buen Cavallero, mucho mas deve peſar al nieto del Infante Don Fadrique, y biſnieto del Rey Don Alonſo de Caſtilla, como vos ſoys: eſte tal por cierto no ſolo deve haver peſar, mas deve haver ira; porque el peſar à las vezes es de las coſas que no llevan remedio, y la ira de las que ſe eſpera remedio, y vengança. Algunos Philoſophos dixeron que el buen varon no deve haver ira; y Ariſtoteles en las Ethicas dize, que la deve haver donde conviene, y por lo que conviene; y por cierto, Señor, no ſe yo quando ni por coſa mas la deve haver el buen Cavallero que por el caſo preſente. Aſſi que, muy Noble Señor, como ſuelen dezir, peſome de vueſtro enojo, aſſi os digo que me plugo deſte vueſtro peſar, porque de razon como hijo de padre y nieto de vueſtros abuelos, lo deveys haver, y no medre Dios quien conſolatoria os embiare ſobre ello. Dize, vueſtra merced, que os peſa, ſi quando fueredes en la corte ſe os quitare el peſar que teneys por la perdida de aquella, y creo, muy Noble Señor, que rezelays no os acaezca lo que acaecio a S. Pedro, el qual como fueſſe esforçado, verdadero, y conſtante, entrando en la corte de Caiphas, luego ſe mudò, y negò, y enflaqueciò. Eſto, muy Noble Señor, es verdad que acaece en las cortes de los Reyes malos, y tiranos, do ſe haze el buen Cavallero malo, y el malo peor: però no ha lugar por cierto en la corte de los buenos Reyes, y Catholicos, como ſon eſtos nueſtros; porque alli ſe ha tal doctrina con que el buen Cavallero es mejor, y el malo no tanto; y aun alli puede el buen Cavallero ganar ſu anima quando recta y lealmente ſe oviere en las coſas. Dezia el Obiſpo Don Alfonſo que el Cavallero que no iva à la corte, y el clerigo que no iva à Roma no valia un cornado.

Indice de la Obra.

TITULO I. *DEl Rey Don Enrique.* pag. 4
II. *Del Admirante Don Fadrique.* 6
III. *Del Conde de Haro.* 7
IV. *Del Marques de Santillana.* 9
V. *De Don Fernando Alvarez de Toledo, Conde de Alva.* 12
VI. *De Don Juan Pacheco Maeſtre de Santiago.* 13
VII. *Del Conde Don Rodrigo de Villandrando.* 15
VIII. *Del Conde de Cifuentes.* 17
IX. *Del Duque del Infantazgo.* 18
X. *Del Conde de Alva de Liſte.* 19
XI. *Del Conde de Placencia.* 20
XII. *Del Conde de Medina Celi.* Ibid.
XIII. *Del Maeſtre Don Rodrigo Manrique, Conde de Paredes.* Ibid.
XIV. *De un razonamiento hecho à la Reyna Nueſtra Señora.* 22
XV. *De Garcilaſſo de la Vega.* 23
XVI. *De Don Juan de Saavedra.* Ibid.
XVII. *De Rodrigo de Narvaez.* Ibid.
XVIII. *De Don Juan de Torquemada Cardenal de Sant Sixto.* 24
XIX. *De Don Juan de Carvajal Cardenal de Sant Angel.* 25
XX. *De Don Alonſo Carrillo Arçobiſpo de Toledo.* 26
XXI. *De Don Alonſo de Fonſeca Arçobiſpo de Sevilla.* 27
XXII. *De Don Alonſo de Santa Maria Obiſpo de Burgos.* Ibid.
XXIII. *De Don Franciſco Obiſpo de Coria.* 28
XXIV. *De Don Alonſo Obiſpo de Avila.* 29
XXV. *De Don Tello Obiſpo de Cordova.* 30
XXVI. *De otro razonamiento breve hecho à la Reyna Nueſtra Señora.* 31

De las Letras.

LETRA I. *DE Fernando de Pulgar contra los males de la vejez.* p. 32
II. *Para un Cavallero que fue deſterrado del Reyno.* 33
III. *Para Don Alonſo Carrillo Arçobiſpo de Toledo.* 35
IV. *Para un Cavallero ſu amigo de Toledo.* 36
V. *Para el Obiſpo de Oſma.* Ibid.
VI. *Para un Cavallero criado del Arçobiſpo de Toledo en reſpueſta de otra ſuya.* 37
VII. *Para el Rey de Portugal.* 39
VIII. *Para el Obiſpo de Tuy que eſtava preſo en Portugal; en reſpueſta de otra.* 42
IX. *Para el Doctor de Talavera.* Ibid.
X. *Para Don Enrique Tio del Rey.* 43
XI. *Para la Reyna Nueſtra Señora.* Ibid.
XII. *Para Pedro de Toledo, Canonigo de Sevilla.* Ibid.
XIII. *Para el Condeſtable.* 45
XIV. *Para un ſu amigo natural de la Ciudad de Toledo.* 45
XV. *Para el Cardenal.* 46
XVI. *De un razonamiento hecho à la Reyna Nueſtra Señora, quando hizo perdon general en Sevilla.* 47
XVII. *Para el Señor Don Enrique.* 48
XVIII. *Para el Prior del Paſſo.* 49
XIX. *Para el Conde de Cifuentes que eſtava preſo en Granada.* Ibid.
XX. *Para Don Iñigo de Mendoza Conde de Tendilla.* Ibid.
XXI. *Para un ſu amigo encubierto.* 50
XXII. *Para Don Gabriel de Mendoza.* 51
XXIII. *Para una ſu hija Monja.* Ibid.
XXIV. *Para cierto Cavallero.* 56
XXV. *Para el Obiſpo de Coria Dean de Toledo.* 57
XXVI. *Para Fernan Alvarez ſecretario de la Reyna.* 59
XXVII. *Para el Maeſtro de la Capilla del Rey de Portugal.* 60
XXVIII. *Para el Prior del Paſſo.* Ibid.
XIX. *Para Moſſen Alfonſo de Olivares que eſtava en la Compañia del Duque de Placencia.* 61
XXX. *Para Puerto Carrero Señor de Palma.* Ibid.
XXXI. *Para el Cardenal de Eſpaña.* Ibid.
XXXII. *Para el Señor Don Enrique.* 62

Digitized by Google